

שבוע פרשת וישב

(3 – 9 December 17)

ט"ו – כ"א כסלו תשע"ח

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

**מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחֲזוֹת בִּי נִשְׁמָתִי
בְּחַמְלָה. רַבָּה אֱמוּנָתְךָ.**

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך ליהרהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוְּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה:**

**וְהַעֲרַב נָא יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְפִי
כָּל־עַמֶּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיָ אֲנַחְנוּ וְצִאֲצָאֵינוּ,
וְצִאֲצָאֵי כָּל־עַמֶּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כְּלָנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלוֹמְדֵי
תוֹרָתְךָ לְשִׁמְחָה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הַמְּלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:
בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל
הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נֹתֵן
הַתּוֹרָה:**

**וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו
לֵאמֹר פֹּה תִבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם:
יִבְרַךְ יְהוָה וַיִּשְׁמְרֵךְ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחֲנֵךְ: יִשְׂאֵ
יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׂם לְךָ שְׁלוֹם:
וְשָׂמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֵני אֲבָרְכֶם:**

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוְּנוּ לְהַנִּיחַ תְּפִלִּין:**

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלי"ד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוְּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:**

קריאת שמע

**שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:
בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכוֹתוֹ לְעוֹלָם וָעַד:**

**וְאַהֲבַת יי אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל
מַאֲדֶךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוֶיךָ
הַיּוֹם, עַל לְבָבְךָ. וְשָׁנַנְתָּם לְבָנְיֹךָ וּדְבַרְתָּ בָם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשִׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרַתָּם לְאוֹת עַל יָדְךָ,
וְהָיוּ לְטַטְפַּת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ.
וְהָיָה אִם שָׁמַע תִּשְׁמְעוּ אֶל מִצְוֹתַי, אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוֶה
אֲתֶכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יי אֱלֹהֵיכֶם וְלַעֲבֹדוֹ, בְּכָל
לְבַבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֶּר אֲרֻצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה
וּמְלַקֵּשׁ, וְאִסַּפְתִּי דָגְנְךָ וְתִירְשְׁךָ וַיְצַהֲרֶךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשִׂדְךָ
לְבַהֲמֹתְךָ, וְאִכְלְתָּ וּשְׂבַעְתָּ. הַשְּׁמְרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם,
וְסַרְתֶּם וְעַבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה
אָף יי בְּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֶּר וְהָאֲדָמָה לֹא
תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאֲבַדְתֶּם מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטְּבָאָה אֲשֶׁר יי
נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם,
וְקִשְׁרַתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יָדְכֶם וְהָיוּ לְטַטְפַּת בֵּין עֵינֵיכֶם.
וְלִמְדַתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשִׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתֶּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ
וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וַיְמִי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר
נִשְׁבַּע יי לְאַבְרָהָם לֵאמֹר, לְתַת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.**

**וַיֹּאמֶר יי אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל בְּנֵפֵי בְגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם,
וְנָתַנּוּ עַל צִיצִית הַכֶּנֶף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית,
וְרֵאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא
תִתּוּרוּ אַחֲרָי לְבַבְכֶם וְאַחֲרָי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זָנִים
אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתַי, וְהָיִיתֶם
קִדְּשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֲתֶכֶם,
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהָיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי
אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵת.**

נכון לומר קודם התפילה:

**הַרְיֵנִי מִקְבַּל עָלַי מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבַת לְרַעְדָּה בְּמוֹדָ
מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק לימי החדש.**

**יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבֵנָה בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ.
אֵךְ צַדִּיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ וַיִּשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.**

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חוקיש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שנתן לו מהוריו או שקיבל כפרס ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפש, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראש־יתובות "לה'י") בצירוף שםם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניהם בחרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

תהלים

קמז.

שבתים גדולים להקדוש־ברוך־הוא והיאך דוד אמר בדין הוא לאהוב אותו על כל הטובות שעשה לו כמה ניסים ואינו יודע מה גמול ישלם לו שאי אפשר להשיב לו על כל הגמול שעשה עמו:

א אֶהְבֶּתִי פִּי־יִשְׁמַע | יְהוָה אֶת־קוֹלִי תִחַנְנֵנִי: ב פִּי־הַטָּה אֲזַנְנוּ לִי וּבִימֵי אֶקְרָא: ג אֶפְפוּנִי | חֲבִלֵי־מָוֶת
וּמְצָרֵי שְׂאוֹל מְצָאוּנִי צָרָה וְיַגוֹן אֶמְצָא: ד וּבְשֵׁם־יְהוָה אֶקְרָא אֲנֶה יְהוָה מִלְּמַה נִּפְשִׁי: ה חֲנוּן יְהוָה

המשך בעמוד נו

ב"ה. נוסח המברק שהואיל כ"ק אדמו"ר שליט"א
לשלוח לאנ"ש שי' בכל מרחבי תבל
לקראת י"ט כסלו, ה'תשי"ח

לשנה טובה בלימוד החסידות ודרכי תכתבו ותחתמו. התועדויות שמחות ופעילות.

מנחם שניאורסאהן

ב"ה. נוסח המברק שהואיל כ"ק אדמו"ר שליט"א
לשלוח לאנ"ש שי' בהתועדויות הגדולות
לקראת חג הגאולה י"ט כסלו, ה'תשמח

לשנה טובה בלימוד החסידות ודרכי תכתבו ותחתמו,

כולל פעילות רבה בכל המבצעים, ובכלל בתורה ובגמ"ח ובתפלה, וכל זה באופן דופרצת וגוי,

ובאופן דהקהל האנשים הנשים והטף מתוך תישמח ותשמח

ומיום זה לימי ההכנה לחנוכה ולחנוכה,

יומין זכאין גם למהר קיום היעוד בספר נעים זמירות ישראל דוד מלכא משיחא:

שמח נפש עבדך פני אלי וחנני

בגאולה האמתית והשלימה ע"י משיח צדקנו.

בכבוד ובברכה / מקום החתימה/

נוסח המברק שהואיל כ"ק אדמו"ר שליט"א
לשלוח להמשתתפים שי' בהתועדויות הגדולות
דחג הגאולה י"ט כסלו, ה'תשמח

לכל המשתתפים בהפארבריינגענישן הגדולים די"ט כסלו - שליט"א

לחיים, לחיים ולברכה

יהי רצון מהשי"ת שבכל אחד ואחת יהי ויקויים פדה בשלום וגוי ובמילואו,

ושיצליחו בעשיית הכלים לזה כביאור חז"ל בהכתוב שזהו העסק בתורה (הנגלה והחסידות) ובגמ"ח

ובתפלה,

וכל זה באופן דופרצת גוי, ומתחיל בהמבצעים, כל אחד מהם.

ובאופן דהקהל האנשים הנשים והטף מתוך תישמח ותשמח

ומיום זה לימי הכנה לחנוכה ולחנוכה,

יומין זכאין גם למהר קיום היעוד בספר נעים זמירות ישראל דוד מלכא משיחא:

שמח נפש עבדך פנה אלי וחנני

בגאולה האמתית והשלימה ע"י משיח צדקנו.

בכבוד ובברכה / מקום החתימה/

מפתח כללי

- (א) סדר הנחות תפילין ב
- (ב) מזמורי תהלים קטז, קיז ג
- (ג) מאמר ד"ה פזר נתן לאביונים
שבת פרשת וישב, כ"א כסלו ה'תשס"י ה
- (ד) שיחת יום ה' פרשת וישב, י"ט כסלו ה'תשס"י יט
- (ה) שיחת י"ט כסלו ה'תשמ"ח כז
- (ו) שיחת שבת פרשת וישב, כ"א כסלו ה'תשס"י לה
- (ז) משיחות ש"פ וישב, כ"א כסלו ה'תשמ"ח מו
- (ח) משיחות ש"פ וישב, כ"א כסלו ה'תשמ"ח הוספה נה
- (ט) שיחת שבת פרשת וישב, כ"א כסלו ה'תשמ"ח נו
- (י) לקוטי-שיחות פרשת וישב כרך טו סח
- (יא) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח המקובל
ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל עב
- (יב) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת וישב עג
- (יג) שיעורי חומש יומי לשבוע פרשת וישב עד
- (יד) שיעורי תהלים לשבוע פרשת וישב צז
- (טו) שיעורים בספר התניא (מוגה)
לשבוע פרשת וישב צח
- (טז) לוח "היום יום" לשבוע פרשת וישב קיד
- (יז) הלכה יומית לעיון ברמב"ם קיז
- שיעורי רמב"ם**
- (יח) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת וישב קכ
- (יט) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת וישב קצה
- (כ) – ספר המצוות לשבוע פרשת וישב רכב
- (כא) נביאים וכתובים
ישעיה פרק נב, איוב פרק לו רכד
- (כב) משניות – מסכת תענית
מסכת תענית
- (כג) עין יעקב מסכת תענית רלב
- (כד) מסכת שבועות עם ביאורים
מדף ה' עד דף י"א רלד
- מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:**
- (כה) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציורים
אדמו"ר הזקן רסב
- (כו) שולחן ערוך הלכות יום-טוב
לפי לוח רב יומי אדמו"ר הזקן רסב
- (כז) תורה אור
אדמו"ר הזקן רסה
- (כח) שערי תשובה
אדמו"ר האמצעי רסח
- (כט) מאמרי הצ"צ – מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו
אדמו"ר ה"צמח צדק" רסט
- (ל) תורת שמואל תרל"ב
אדמו"ר מוהרי"ש רע
- (לא) שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב
אדמו"ר מוהרש"ב רע
- (לב) ספר המאמרים – אידיש (מתורגם)
אדמו"ר מוהרי"צ רעג
- (לג) ספר השיחות היש"ת-תשי"א בלה"ק
אדמו"ר מוהרי"צ רעה
- (לד) אגרות קודש
אדמו"ר מוהרי"צ רעו
- (לה) חומש לקריאה בציבור רעז
- (לו) קריאה התורה למנחת שבת-קודש רפד
- (לז) לוח זמנים לשבוע פרשת וישב רפו

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

מה שאין כן ההשפעה שאינה בבחינת גילוי אלא בהסתר והעלם ואין
 העולמות משיגים אותה אינה נקראת מתלבשת אלא מקפת וסובבת). הרי
 מבחינת אין סוף אף לא־אצילות לא הָיָה יכול לבוא שום
 התגלות אורו על ידי השתלשלות עלָה וְעֹלֹל (גורם)
 ותוצאה. כלומר: בדרך כלל דרגה אחת

פֶּזֶר נִתֵּן לְאֲבִיּוֹנִים צְדָקָתוֹ עוֹמֶדֶת לְעַד¹. וּמִכָּאֵר בְּזָה
 אֲדַמּוּר הַזְּקֵן בּמֵאֵמְרוֹ עַל פְּסוּק זֶה וְזֶה־לְשׁוֹנוֹ²: הָעֵנִין הוּא
 המשמעות הפנימית של הפסוק האומר שכאשר אדם נותן צדקה לעניים
 מעשהו נשאר קיים לעולם היא מְעַלֵּת נִתְיַנֵּת הַצְּדָקָה וּגְמִילוֹת
 חֲסִדִים אֲשֶׁר לְמֵרוֹת שֶׁלְכֹאֲרָה הִיא

בס"ד. שבת פרשת וישב, כ"א
כסלו, ה'תשח"י
(הנחה בלתי מוגה)

היא הגורם והסיבה להתהוות הדרגה
 שלמטה ממנה (למשל: השכל הוא
 'עילה' להתהוות המידות והרגש) אבל
 עצמותו של הקדוש־ברוך־הוא (הנקרא
 "סוכב כל עלמין") לא מתגלה לדרגות
 שלמטה ממנו בדרך זו של 'עילה
 ועלול' שהרי אין כל יחס וכל עוד בינו
 לעולמות, אפילו עולם האצילות,
 והדברים נכונים לא רק לגבי עצמותו
 ומתוהו של הקדוש־ברוך־הוא אלא גם
 לגבי אור ה'עצמות' (ההתגלות
 וההתפשטות שלו) אֲשֶׁר עֲצֻמוֹתוֹ
 וְאוֹרוֹ הוּא אֵין־סוּף מִמֶּשׁ
 וְלֹא שֵׁיף שהוא עצמו ואורו יתגלו
 ויתלבשו ב - שום עֶשֶׂר סְפִירוֹת,
 וּלְבַעֲבוֹר זֶה מֵאַחַר שֹׁר
 ה'עצמות' נעלה מכדי להתלבש
 בדרגות שלמטה ממנו ואפילו בעולם
 האצילות נִקְרָא כֹּל הָאֲצִילוֹת
 ב'פּתח אליהו' הנ"ל רַק בְּשֵׁם
 אֲפִיקַת הַצָּאֵת עֶשֶׂר תְּקוּנֵי
 כלומר שהקדוש־ברוך־הוא "הוציא"
 מעצמו עשרה "תיקונים", גַּם בְּחִינַת
 גּוֹפִין תְּקִינַת לוֹן וְכֵן תִּיקוֹן וַיִּצַר
 ל'תיקונים' הללו, הַסְפִירוֹת הַעֲלִיוֹנוֹת,
 "גופין" (על דרך שנשמת האדם
 מלובשת בגוף). אֲשֶׁר הֵם ה'גופים"
 הינם כְּלִים לְהַשְׁרָאֵת אֹרֵךְ אֵין־
 סוּף בְּרוּךְ־הוּא עַל־יְדֵי דְלוּג
 אַחַר הַהֶסְתֵּר וְצֻמְצוּם עֲצֻמוֹתוֹ
 ולא נתהוו בדרך 'עילה ועלול' כפי
 שדברים מתהווים בעולמות הנחותים יותר אלא שלאחר שהקדוש־ברוך־הוא
 הסתיר וצמצם את עצמותו ואת אורו הגדול שהאיר לפני הצמצום, אָז
 עַל־יְדֵי דְלוּג נִתְגַּלָּה הָאֲרֵת קוֹ חוּט
 בְּעֶשֶׂר סְפִירוֹת דְאֲצִילוֹת, וְעַל־יְדֵי אֲהָבָה וּדְבָקוֹת מִשְׁרָאֵל
 כאשר יהודי עובד את ה' באהבת ה' ובדבקות בו נִתְסַפְּפוֹ אֹרוֹת
 בְּאֲצִילוֹת הַרְגָשׁוֹת הַנְּעִלִים שֶׁלּוֹ מִמְּשִׁיכִים תּוֹסְפוֹת אֹרוֹת בְּעֶשֶׂר הַסְפִירוֹת
 העליונות שבעולם האצילות, אָבָל מִכָּל־מְקוֹם לְמֵרוֹת חֲשִׁיבוֹת וְגִדּוּלָה

פְּעוּלָה מְעֻשִׂית פְּשוּטָה, כִּלְכֵּל זֹאת הִיא
 עוֹמֶדֶת לְעַד וַיֵּשׁ לָהּ הַשְּׁפָעָה
 נִצְחִית יוֹתֵר מִכָּל אֲהָבָה וְיִרְאָה
 וּדְבָקוֹת - אֲהָבַת ה' וִירַאת ה' שֶׁהֵם
 עֵינִינִים רַחוּנִים נְעִלִים, וְכִמְהָ
 שְׁפָתוֹכ³ ב"פּתח אליהו" גּוֹפִין
 תְּקִינַת לוֹן הַקְּדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא יִצַר
 עֶשֶׂר סְפִירוֹת וְתִיקֵן לָהֶם "גּוֹפִים"
 הַנִּקְרָאִים "גּוֹפִים" לְעוֹמַת הַלְבוּשִׁים
 הַמְכֻסִּים עֲלֵיהֶם וְהֵם (הַגּוֹפִים),
 וּדְבָקוֹת, וְכִמְהָ שְׁפָתוֹכ³ גּוֹפִין תְּקִינַת לוֹן,
 וְאֲתִקְרִיאַת בְּתִיקוּנָא דָּא חֲסֵד כּו', הָעֵנִין הוּא, כִּי
 נִגְדַּת אֵין־סוּף גַּם אֲצִילוֹת בְּכָלֵל, צָרִיף לְהִיּוֹת
 מִקְדָּם צֻמְצוּם וּמְקוֹם פְּנוּי וְאַחַר כִּף עַל־יְדֵי
 דְלוּג נִתְגַּלָּה הָאֲרֵת קוֹ חוּט, כִּי עֲצֻמוֹתוֹ סוּכָב
 כֹּל עַלְמִין אֵף לְאֲצִילוֹת לֹא הָיָה יָכוֹל לְבּוֹא שׁוּם
 הַתְּגַלּוֹת אֹרוֹ עַל יְדֵי הַשְּׁתַלְשְׁלוֹת עַלָּה וְעֹלֹל,
 אֲשֶׁר עֲצֻמוֹתוֹ וְאוֹרוֹ הוּא אֵין־סוּף מִמֶּשׁ וְלֹא
 שֵׁיף שׁוּם עֶשֶׂר סְפִירוֹת, וּלְבַעֲבוֹר זֶה נִקְרָא כֹּל
 הָאֲצִילוֹת רַק בְּשֵׁם אֲפִיקַת עֶשֶׂר תְּקוּנֵי, גַּם
 בְּחִינַת גּוֹפִין תְּקִינַת לוֹן, אֲשֶׁר הֵם כְּלִים
 לְהַשְׁרָאֵת אֹרֵךְ אֵין־סוּף בְּרוּךְ־הוּא עַל־יְדֵי דְלוּג
 אַחַר הַהֶסְתֵּר וְצֻמְצוּם עֲצֻמוֹתוֹ, אָז עַל־יְדֵי דְלוּג
 נִתְגַּלָּה הָאֲרֵת קוֹ חוּט בְּעֶשֶׂר סְפִירוֹת דְאֲצִילוֹת,
 וְעַל־יְדֵי אֲהָבָה וּדְבָקוֹת מִשְׁרָאֵל נִתְסַפְּפוֹ אֹרוֹת
 בְּאֲצִילוֹת, אָבָל מִכָּל־מְקוֹם הַשְׁרָאֵת אֹרֵךְ אֵין־סוּף
 וְכֵן נִתְגַּלָּה הָאֲרֵת קוֹ
 חוּט הארה חדשה מהקדוש־ברוך־הוא שהיא מצומצמת ומועטת (לעומת
 האור שהאיר לפני הצמצום) כמו קו וחוט דק, כִּי עֲצֻמוֹתוֹ של
 הקדוש־ברוך־הוא סוּכָב כֹּל עַלְמִין האור שאינו מלובש בעולמות בצורה
 פנימית אלא 'סוכב' ו'מקיף' עליהם (ובלשון רבנו זקן בתיניא (פרק מח):
 'ואין הפירוש סוכב ומקיף מלמעלה בבחינת מקום חס ושלום, כי לא שייך
 כלל בחינת מקום ברוחניות. אלא רצה לומר סוכב ומקיף מלמעלה לעניין
 בחינת גילוי השפעה כי ההשפעה שהוא בבחינת גילוי בעולמות נקראת בשם
 הלבשה שמתלבשת בעולמות כי הם מלבישים ומשיגים ההשפעה שמקבלים

(1) תהלים קיב, ט. 2) בד"ה פזר נתן במאמרי אדה"ז הנחות הר"פ ז"ל [שיצא־לאור ביו"ד ת"ש 1970] ע' נדנח (ד"ה) זה עם הגהות הצ"צ נדפס באוה"ת במדבר כרך ד ע' א'תפז ואילך. ביאורי הזהר שלו ח"א ע' תסג). וראה גם ד"ה ולהבין כו' פזר נתן תרמ"ב פ"ו ואילך. פ"ד־ט"ו. 3) תקו"ז בהקדמה (יז, א).

פור נתן לאביונים צדקתו עומדת לעד

ביאור בדרך אפשר

1 הרברים השָׁרָאָת אור אין־סוף הוא בעֲשֶׁר ספירות דְאֲצִילוֹת
 2 אֲשֶׁר הֵם בְּחִינַת כְּלִים וְגוֹף נֶגֶד לעומת, לגבי אור אין־סוף
 3 בְּרוּךְ־הוּא הַשׁוֹרֵה בְּתוֹכָם. וְלֹא זֶהוּ פְּנֵינָה וְרֵאשִׁית עֲלֶה
 4 בְּרָצוֹנוֹ הַטּוֹב לְהִטִּיב לְבְרוּאָיו אחת הסיבות לבריאת העולמות
 5 והנבראים היא התעוררות ועליית רצונו
 6 הטוב של הקדוש־ברוך־הוא להיטיב
 7 לברואיו (כי "טבע הטוב להיטיב")
 8 ורצון זה לא היה רק להוסיף אורות
 9 בעולם האצילות אלא, שְׁיִהְיֶה
 10 הַתְּגָלוֹת אורו וְזִיוו לְמִטָּה
 11 מִמֶּשׁ, שְׁיִהְיֶה הַמַּשְׁכָּה והתגלות
 12 של חֶסֶד דְּרוּעָא יְמִינָא זרוע ימין
 13 (כמפורט ב"פתח אליהו" כיצד
 14 הספירות נמשלו לגוף האדם ומידת
 15 החסד נמשלה לזרוע [יד=] ימין)
 16 לְמִטָּה בְּעוֹלָם הָעֲשִׂיָה מִמֶּשׁ,
 17 הִיָּה הַגּוֹף וְדְרוּעָא יְמִינָא
 18 יְהִי כְּלִי לְמִטָּה גַם כֵּן
 19 בְּעוֹלָם עֲשִׂיָה לְהַשְׁרָאָת אורו
 20 אין־סוף וכפי שמבואר בתניא (פרק
 21 לו): "תכלית בריאת עולם הזה הוא
 22 שנתאוהו הקדוש־ברוך־הוא להיות לו
 23 דירה בתחתונים... וזהו ענין
 24 השתלשלות העולמות וירידתם
 25 ממדרגה למדרגה על ידי ריבוי
 26 הלבושים המסתירים האור והחיות
 27 שממנו יתברך עד שנברא עולם הזה
 28 הגשמי והחומרי ממש והוא התחתון
 29 במדרגה שאין תחתון למטה ממנו...
 30 תכלית השתלשלות העולמות וירידתם
 31 ממדרגה למדרגה אינו בשביל עולמות
 32 העליונים... אלא התכלית הוא עולם
 33 הזה התחתון שכן עלה ברצונו
 34 יתברך...". וְדָבָר זֶה לֹא יָבֹא
 35 מטרה זו של התגלות האלוקות "למטה
 36 בעולם העשייה ממש" לא תושג אף
 37 על־יְדֵי הַתַּפְשָׁטוֹת הַגְּשָׁמִיּוֹת גם אם האדם יעבוד את עבודתו ברמה
 38 כזו שיצליח לצאת מגדריו הגשמיים ו"תפשט" וישתחרר מהם, וְכָל
 39 הַדְּבָקוֹת שְׁיִהְיֶה וגם אם יגיע לדבקות באלוקות ברמה הגבוהה ביותר
 40 עדיין לֹא יָבֹא לְיַדֵי הַתְּגָלוֹת פְּזָה ולא יגרום לגילוי אלוקות למטה
 41 בעולם הזה על־יְדֵי אֲתַעֲרוּתָא דְלִתְמָא התעוררות רוחנית מלמטה,
 42 מצד האדם וְאֶהְבֶּה וְיִרְאֶה, וְהַנְּשָׁמָה קִדְּם בּוֹאֶה לגוף הִיָּתָה
 43 גַם כֵּן דְּבוּקָה וכיוון שכן לא ייתכן שבריאת העולם הזה וירידת הנשמה
 44 בגוף נועדו כדי שהאדם ידבוק בה' שהרי דבר זה היה גם לפני ירידת הנשמה

ביאור בדרך אפשר

למטה, וְהָאֹפְנִים וְחִיּוֹת מִתְנַשְּׂאִים וְכוּ' וגם על המלאכים
 הנקראים "אופנים" ו"חיות הקודש" אומרים שהם "מתנשאים לעומת
 השרפים" ודבקים בקדוש־ברוך־הוא והרי זו הוכחה נוספת שהדבקות איננה
 תכלית הבריאה שהרי הדבר קיים גם בעבודת המלאכים בעולמות עליונים
 ורוחניים אלא תכלית הכוונה היא דווקא
 בעולם הזה הגשמי, וּמָה שְׁפָאָה
 הַתְּגָלוֹת וְהוֹסְפוֹת אורות
 בְּאֲצִילוֹת לְבַד הנגמרת כאמור על
 ידי אהבת ה', יראת ה' ודבקות בקדוש־
 ברוך־הוא, אֵינן נֶגְמָר לא נשלמת
 בכך פְּנֵינָה הַמַּחְשָׁבָה וְטוֹבו
 שְׁעֲלָה בְּרָצוֹנוֹ לְהִטִּיב
 לְבְרוּאָיו דְּוָקָא, וּבְאֲצִילוֹת
 כֵּלָּא זֶה גַם ללא התעוררות אהבה
 ויראה של האדם המוסיפה אורות, יש
 כבר באצילות התגלות אלוקות ברמה
 כזו שאחודת ה' ניכרת בגלוי ולכן
 אֵיחָו הוּא, הקדוש־ברוך־הוא
 וְגִרְמוּהִי הכלים שלו, היינו הכלים
 שבהם 'מלוכבים' האורות של עשר
 הספירות חֶד הם אחד ממש ולא
 ניכרת ונגרשת שום מציאות מלבד
 האלוקות.
 לעומת עבודה רוחנית באהבה ויראה
 ודבקות שאמנם מוסיפה אורות
 בעולמות עליונים, אבל כאמור איננה
 משלמה את כוונת הבריאה:
 אֵכָן על־יְדֵי חֶסֶד וְצַדִּיקָה
 בגשמיות בְּאֲרִיץ בעולם הזה הגשמי,
 וכפי שנאמר בפסוק פִּזְרֵנִי
 לְאֲבִיוֹנִים היינו שנתינת הצדקה היא
 "לאביונים", על־יְדֵי שְׁמִשְׁפִּיעַ
 עם נתינת הצדקה וּמַחֲיָה ומעניק
 חיות לְמָאן דְּלִית לֵיהּ מִגְרָמִיָה
 למי שאין לו משלו כלום, על־יְדֵי־
 זֶה גִּוְרָם שְׁיִמְשֹׁף וְיִשְׁרָה אור
 אין־סוף לא רק בעולמות עליונים אלא לְמִטָּה מִמֶּשׁ, וְיִהְיֶה התגלות
 של מידת חֶסֶד דְּרוּעָא יְמִינָא שנמשלה לזרוע ימין שבגוף בְּעוֹלָם
 עֲשִׂיָה מִמֶּשׁ רק שלעת עתה הדבר אינו ניכר בגלוי וההתגלות תהיה לעתיד
 לבוא כשיבוא המשיח ותהיה תחית המתים. כִּי הִיָּתָה תַּחֲתֵית הַמֵּתִים
 שְׁיִקּוּם הַגּוֹף מִהַקְּבֵר וְיִחְיֶה בגשמיות בעולם הזה, צְרִיכָה לְהִיָּתָה
 הַתְּגָלוֹת לְמִטָּה מִמֶּשׁ, לְכֵן נֶאֱמַר על־זֶה על מצוות הצדקה
 צְדָקָתוֹ עוֹמְדָת לְעַד, כִּי הַצְּדָקָה שְׁעוֹשִׂים יִשְׂרָאֵל כַּעַת
 עוֹמְדָת בְּפְנֵי־עַצְמָהּ עַד לְעֵתִיד, וְאֵז לְבֹא פְּעוּלָתָהּ כִּאֲמָצֵי

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 לגלוי אלוקות בעולם בהתגלות, כי על-ידי הפזור שנתן האדם
 2 בצדקה לאֲבִיּוֹנִים, יִהְיֶה גַם כֵּן לְמַטָּה חֶסֶד דְּרוּעָא יְמִינָא של
 3 הקדוש-ברוך-הוא, כביכול, בהתגלות בגוף גְּשָׁמִי, הַחֶסֶד אֲלֻקוֹת
 4 יִהְיֶה דְרוּעָא יְמִינָא גַם לְמַטָּה, וְלֹא כְמוֹ שֶׁהוּא עַד הַתְּחִיבָה
 5 שֵׁישׁ הַתְּגָלוֹת אֲלֻקוֹת בְּעֶשֶׂר
 6 סְפִירוֹת דְּאֵלֶקְוֹת] דְּעֵשִׂיָּה, 1
 7 וְזֶהוּ אִף בְּלִי מַעֲשֵׂה 2
 8 הַתְּחַתּוּנִים אבל הדבר לא ניכר
 9 בעולם הזה, אֲכֵן שִׁיְהִיָּה חֶסֶד
 10 דְרוּעָא יְמִינָא בְּהַתְּגָלוֹת מִמֶּשׁ
 11 בְּעוֹלָם עֵשִׂיָּה, זֶהוּ אִי־אֶפְשָׁר
 12 לְהִיֹּת בְּלַעֲדֵינוּ בלי "מעשה
 13 הַתְּחַתּוּנִים", אלא יכול להיות אך ורק
 14 עַל־יְדֵי צְדָקָה וּגְמִילוֹת
 15 חֶסְדִּים שְׁעוֹשִׂים בני ישראל
 16 בעולם הזה לְהַחֲיוֹת לְמֵאן דְּלִית
 17 לֵיהּ מְגַרְמִיָּה למי שאין לו מעצמו
 18 כלום, ועל ידי כך מִמְשִׁיכִים
 19 לְמַטָּה בְּעוֹלָם עֵשִׂיָּה הַתְּגָלוֹת
 20 אֲלֻקוֹת מִמֶּשׁ כו'.
 21 וְזֶהוּ שְׂמִיּוֹת הַפְּסוּק וְאוֹמֵר שֶׁהַצְּדָקָה
 22 עוֹמְדָת לְעַד, כְּהִיּוֹם עֲכָשִׁי
 23 עוֹמְדָת בְּלִשׁוֹן הוֹוֶה וְנִשְׁמַרֵת כֹּל
 24 הוֹמֵן עַד לְעֵתִיד שְׁיָבֵא
 25 בְּהַתְּגָלוֹת הַצְּדָקָה וְחֶסֶד. וְזֶהוּ
 26 סוֹף מַעֲשֵׂה בְּמַחְשְׁבָה תְּחִלָּה
 27 שֶׁמִּלְכַחְתִּילָה כִּאֲשֶׁר עֲלָה בְּרָצוֹנוֹ
 28 הַטּוֹב של הקדוש-ברוך-הוא
 29 לְהַטִּיב לְבְרוּאָיו הִיָּה זֶה כְּבוֹנָה
 30 שֶׁהַטּוֹבָה וְהַתְּגָלוֹת הַאֲלוּקוֹת תְּהִיָּה
 31 לְבְרוּאָיו מִמֶּשׁ לְמַטָּה מִמֶּשׁ.
 32 וְזֶהוּ גַם פִּירוּשׁ הַפְּסוּק וְזָרְעוּ לְכֶם
 33 לְצִדְקָה⁵, בְּעַת שְׁעוֹשִׂים
 34 הַצְּדָקָה הוּא רַק כְּמוֹ זְרִיעָה
 35 בְּאֶרֶץ, כִּאֲמֹר שֶׁלֹּמַעֲשֵׂה הַמִּשְׁכַּת
 36 הַאֲלוּקוֹת לְמַטָּה נִפְעַלֵת כַּעַת ("כִּהְיוּם
 37 עוֹמְדִת") אלא שֶׁאֵין בָּהּ
 38 הַתְּגָלוֹת עַד לְעֵתִיד, אֲזִי
 39 יִהְיֶה כִּהְמִשָּׁן הַפְּסוּק קֶצֶר לְכֶם
 40 לְפִי חֶסֶד, כְּמוֹ בְּשַׁעַת קְצִירָה
 41 בָּא הַטּוֹב בְּהַתְּגָלוֹת כִּשֶׁם שֶׁבַעַת
 42 הַקְּצִירָה רוֹאִים בְּגִלּוֹי אֵת הַטּוֹבָה
 43 שֶׁצִּמְחָה מִהוֹרִיעָה, כֵּן יִהְיֶה לְעֵתִיד יָבֵא הַחֶסֶד בְּהַתְּגָלוֹת מִמֶּשׁ

ביעולם העשׂיָה ישְׁכּוֹן, וְיִהְיֶה הַגּוֹף כְּלִי לְאוֹר אֵין־סוֹף בעור
 שבומן הזה אין התגלות של אור אין סוף בעולם הזה ובגוף הגשמי כי הם
 לא 'כלים' המסוגלים להכיל ולקלוט את האור האלוקי, הרי לעתיד לבוא
 הגשמיות תודכן ותתעלה במידה כזו שכן תוכל להכיל ולקלוט את האור
 האלוקי בצורה פנימית, וְהַתְּהַלְכָתִי
 בְּתוֹכְכֶם כו'⁶ והשראת שכנתו של
 הקדוש-ברוך-הוא תהיה בתוכי עם
 ישראל, וְדִי לְמִבִּין. וְעֵינַי בְּזִהְרָה
 בְּהַעֲלוֹתֶךָ⁷ וְשֵׁם נִתְבָּאֵר עֲנִין
 קֶרְנוֹ תְרוּם כו' האמור בסיום
 הפסוק "פור נתן" וכו', וְעֵינַי לְעִיל
 בְּמֵאמָר דְּקֶרְנוֹ⁸ (עד פֶּאן
 לְשׁוֹנוֹ של מאמר רבנו הזקן על
 הפסוק "פור נתן לאביונים צדקתו
 עומדת לעד").
 וְהִנֵּה בְּלֻקוּטֵי תוֹרָה' לאדמו"ר
 הזקן במאמר 'דְּבִיבּוֹר הַמִּתְחִיל'
 לְבָאֵר הַדְּבָרִים עַל פְּסוּק
 וּנְקֻדָּשֵׁי, מִבְּאֵר מַה שְׁכָּתוּב⁹
 פֶּזֶר נָתַן לְאֲבִיּוֹנִים גו' קֶרְנוֹ
 תְרוּם בְּכָבוֹד שֶׁכֵּן לְכַאוֹרָה לֹא מוֹבֵן
 מֵהַ קֶשֶׁר הַפְּנִימִי בֵּין מִצְוֹת הַצְּדָקָה
 בְּפֶרֶט לְעֵנִין "קֶרְנוֹ תְרוּם בְּכָבוֹד"?
 אלא, פְּרוּשׁ הַקֶּשֶׁר הוּא, שֶׁעַל יְדֵי
 מִצְוֹת הַצְּדָקָה הָאֵדָם גּוֹרֵם
 "הַתְּרוּמָה" ב"קֶרְנוֹ" (כפי שיבוא
 לְהַלֵּן) שֶׁהַמְּלָכוֹת דְּאֲצִילוֹת
 סְפִירוֹת הַמְּלָכוֹת הָעֲלִיּוֹנָה שֶׁבְּעוֹלָם
 הָאֲצִילוֹת נִקְרָאֵת קֶרְנוֹ עַל שֵׁם
 שֶׁהִיא הַתְּחִבּוּרָה אֲצִילוֹת עִם
 עוֹלָם הַבְּרִיאָה הַמְּלָכוֹת הִיא
 הַסְפִירָה הָאֲחֻרּוֹנָה בְּאֲצִילוֹת וּרְכִבָּה
 עוֹבֵר הַשְּׁפַע לְעוֹלָם הַבֵּא אַחֲרָי
 הָאֲצִילוֹת שֶׁהוּא עוֹלָם הַבְּרִיאָה וְאֵם כֵּן
 הִיא הַמְּחַבֵּרֵת בֵּין שְׁנֵי הָעוֹלָמוֹת הַלּוֹל
 וְעַל שֵׁם הַחִיבּוּר הַזֶּה הִיא נִקְרָאֵת
 "קֶרְנוֹ", וְזֶהוּ עַל־דֶּרֶךְ־מִשְׁל כְּמוֹ
 קֶרְנוֹ זְוִית פִּינָה שֶׁהוּא
 הַתְּחִבּוּרָה ב' הַכְּתָלִים שֶׁכֵּן פִּינָה
 ("קֶרְנוֹ זְוִית") נוצרת במקום שבו שני
 קירות מתחברים וכך גם הַמוֹשֵׁג "קֶרְנוֹ"
 בְּרוּחַנוּת מִתִּיחַס לְבַחֲנֵיהּ שֶׁמְחַבֵּרֵת
 בֵּין עוֹלָמוֹת רוּחָנִים שׁוֹנִים וְיֵישׁ לֹמֵר, שֶׁהַפְּנוּנָה הִיא לֹא רַק

(5) הושע י, ב. (6) בחוקותי כו, יב. (7) קנר, רע"א. (8) מאמרי אדה"ז שם ע' נב ואילך. (9) אמור לד, ד.

פור נתן לאביונים צדקתו עומדת לעד

ביאור בדרך אפשר

1 לְהַתְּחַבְּרוֹת אֲצִילוֹת וּבְרִיאָה-יִצְרָה-עֲשֵׂהָ הַפְּרָטִיִּים אֲלָא
 2 גַּם לְאֲצִילוֹת וּבְרִיאָה-יִצְרָה-עֲשֵׂהָ הַכְּלָלִיִּים מְבוֹאֵר בְּחִסְדוֹת
 3 כִּי הַמוֹשֵׁג עֶשֶׂר סְפִירוֹת מוֹגֵדוֹת וּמוֹגַבְלוֹת בְּמַהוּתָן וּבְמִסְפַּרָן נִתְחַדֵּשׁ בְּעוֹלָם
 4 הָאֲצִילוֹת וּבְדֶרֶךְ כָּלֵל לְמַעַלָּה מֵהָאֲצִילוֹת הָאֵלֶּה הוּא אֵין-סוּפִי לְלֵא כָּל גְּבוּלוֹת
 5 וְהַגְּדוּת וְאוֹלֵם בְּעֵצֶם הַסֵּדֵר שֶׁהַקְּרוֹשׁ-
 6 בְּרוּךְ-הוּא קִבַּע הַתְּחַלּוֹת אֵרוֹר וְהַמְּשַׁכְּתוֹ מִדְּרַגָּה לְדְרַגָּה כָּלֵל הַדְּרֻגוֹת
 7 וּבְכָל הָעוֹלָמוֹת וְגַם לְמַעַלָּה מֵהָאֲצִילוֹת
 8 יֵשׁ עֶשֶׂר סְפִירוֹת (הַנְּקֻרָאוֹת "עֶשֶׂר
 9 סְפִירוֹת הַגְּנוּזוֹת") וְכֵן גַּם לְגַבֵּי עֵיקוּרָן
 10 הַחֲלוּקָה לְאַרְבַּע עוֹלָמוֹת. אִף שְׁעוֹלָם
 11 הָאֲצִילוֹת הַפְּרָטִי הוּא (בְּמוֹבְנִים רַבִּים)
 12 עוֹלָם עִם הַהַגְּדוּת וְהַתְּחַלּוֹת
 13 הַהִשְׁתַּלְּשָׁלוֹת וְהַסְּפִירוֹת וְהַהִגְבָּלוֹת
 14 שְׁלֵא קִיּוּמוֹת לְמַעַלָּה מֵהָאֲצִילוֹת
 15 וּבוֹדוּאֵי שֶׁהַגְּבֻלוֹת שֶׁל הָעוֹלָמוֹת
 16 בְּרִיאָה, יִצְרָה וְעֲשִׂיהָ לֹא קִיּוּמוֹת
 17 לְמַעַלָּה מֵהָאֲצִילוֹת, כָּכֵל זֹאת עֵצֶם
 18 הַמוֹשֵׁג שֶׁל "מַעְרַכְת" הַמְּחַלֶּקֶת לְאַרְבַּע
 19 "עוֹלָמוֹת" קִיּוּמוֹת גַּם בְּאוֹרוֹת הָעֲלִיוֹנִים
 20 שְׁקוּדֵם הַצְּמִצּוֹם וְשֶׁם הֵם נִקְרָאִים
 21 אֲצִילוֹת דְּכֻלּוֹת, בְּרִיאָה דְּכֻלּוֹת וְכו'
 22 וּבַכְּמָה מְקוּמוֹת מְבוֹאֵר שֶׁכֵּל הָעֲנִינִים
 23 שֶׁבְּעוֹלָם הָאֲצִילוֹת הַפְּרָטִי יֵשׁ דוּגְמַתָּם
 24 גַּם בְּעוֹלָם הָאֲצִילוֹת דְּכֻלּוֹת. וּמַעֲיָן זֶה
 25 הוּא גַּם בְּדְרֻגוֹת עוֹד יוֹתֵר עֲלִיוֹנוֹת עַד
 26 לְמַעַלָּה מֵהָצְמִצּוֹם בְּאֵין סוּף כְּפִי
 27 שְׁהוּא לְפָנֵי הַצְּמִצּוֹם כְּדִי לְכַרּוֹא
 28 עוֹלָמוֹת וּנְכַרְאִים מוֹגַבְלִים, אֲלָא
 29 כְּשֶׁמּוֹבֵן בְּדְרֻגוֹת הָעֲלִיוֹנוֹת הַלְלוּ
 30 הַחֲלוּקָה לְאַרְבַּעַת הָעוֹלָמוֹת הִיא בְּצוּרָה
 31 אַחֲרֵת לְגַמְרִין. וּפְרוֹשׁ קֶרְנוֹ תְּרוּם בְּכָבוֹד הֵינּוּ רוּמָמוֹת הַתְּעַלּוֹת
 32 הַמְּלֻכּוֹת כּוֹי בְּכָבוֹד שְׁהוּא הַכְּתָר. וְזֶהוּ הַתְּחַרּוּמָמוֹת וְהַתְּעַלּוֹת
 33 הַזֶּה הִיא גִּילּוֹי הָאֵרוֹר הַלּוּקִי הַנְּמַשְׁשׁ עַל-יְדֵי פִּזְרֵן נִתֵּן לְאֲבִיוֹנִים
 34 שְׁהוּא מְצוּוֹת הַצְּדָקָה.
 35 וְהֵעֲנִין בְּזָה, הַסִּיבָה לִכְךָ שֶׁהַמְּשַׁכְּת הָאֵלּוּקוֹת לְמִטָּה בְּעוֹלָם הַזֶּה שְׁהִיא,
 36 כְּאֵמּוֹר, תְּכֻלִּית הַבְּרִיאָה נִפְעַלַת עַל יְדֵי מְצוּוֹת הַצְּדָקָה שְׁגוּרְמַת לְהַתְּעַלּוֹת
 37 ("הַתְּחַרּוּמָמוֹת") סְפִירוֹת הַמְּלֻכּוֹת לְבַחֲיַת הַכְּתָר, וְהַמְּשַׁכְּת וְגִילּוֹי אֵרוֹר מֵהַכְּתָר
 38 הִיא שְׁפָכְדִי שְׁיִמְשֵׁשׁ הָאֵרוֹר לְמִטָּה עַד לְכַדֵּי הַתְּגֻלוֹת בְּעוֹלָם הַזֶּה
 39 הַגְּשַׁמִּי וְהַתְּחַתּוֹן שְׁאֵין תְּחַתּוֹן לְמִטָּה מִמֶּנּוּ צְרִיכָה לְהִיֹּת הַמְּשַׁכְּת
 40 הַכְּתָר דּוּקָא שְׁלִמְעָלָה מְסַדֵּר הַשְׁתַּלְּשָׁלוֹת, כִּי מְצַד סֵדֵר

ביאור בדרך אפשר

42 הַהִשְׁתַּלְּשָׁלוֹת אֵין-אֶפְשָׁר שְׁיִמְשֵׁשׁ עַד לְמִטָּה כִּי מֵאַחַר שְׁבַסְדֵּר
 43 הַשְׁתַּלְּשָׁלוֹת הָאֵרוֹר יוֹרֵד וְנִמְשָׁךְ בְּצוּרָה הַדְּרֻגָתִית (כְּמוֹ שֶׁרְשַׁרְת אֲרוּכָה שִׁישׁ לֵה
 44 חוֹלִיּוֹת רַבּוֹת הָאֲחוּזוֹת בּוֹ) וּמוֹגַבְלַת, לִכְן יֵשׁ גְּבוּל עַד כְּמָה מְסוּגֵל הָאֵרוֹר
 45 לְרֵדָת וְהוּא לֹא יוֹרֵד וּמַגִּיעַ עַד הַדְּרַגָּה הַתְּחַתּוֹנָה בְּיוֹתֵר הָאֲפִשְׁרִית, כִּי אִם
 46 מְצַד הַכְּתָר דּוּקָא שְׁלִמְעָלָה
 47 מְסַדֵּר הַשְׁתַּלְּשָׁלוֹת כְּמוֹבָא
 48 בְּחִסְדוֹת שְׁדוּקָא אֵרוֹר אֵין סוּף (וְלֹא
 49 אֵרוֹר מְדוּד וּמוֹגַבֵּל) יוֹרֵד "לְמִטָּה מִטָּה
 50 עַד אֵין קֶץ", כִּי, כָּל הַגְּבוּוֹת
 51 בְּיוֹתֵר - יוֹרֵד לְמִטָּה יוֹתֵר
 52 וְאֵילוֹ הַנִּמְכָּן יוֹתֵר אֵין לוֹ אֵת הַכּוֹחַ
 53 וְהַיְכּוּלָת לְרֵדָת עַד כְּדִי כַךְ, כְּשֶׁשֶׁל
 54 הַמּוֹבָא בְּחִסְדוֹת מְקִיר שֶׁל אַבְנִים
 55 שְׁמַתְמוּטֵט וְנוֹפֵל, וְהָאֲבָנִים שְׁהִיוּ
 56 בְּשׁוֹרוֹת הַתְּחַתּוֹנוֹת נוֹפְלוֹת קְרוּב וְאֵילוֹ
 57 הָאֲבָנִים שְׁהִיוּ בְּשׁוֹרוֹת הָעֲלִיוֹנוֹת
 58 נוֹפְלוֹת בְּמַרְחָק גְּדוֹל. וְכֵן גַּם
 59 בְּרוּחָנוּת, דּוּקָא אֵרוֹר גְּבוּוֹתֵם וְנַעֲלִים
 60 ("שְׁלִמְעָלָה מְסַדֵּר הַשְׁתַּלְּשָׁלוֹת")
 61 יוֹרֵדִים עַד לְמִטָּה מִמֶּשׁ. וְזֶהוּ פִּזְרֵן
 62 נִתֵּן לְאֲבִיוֹנִים גּוֹי קֶרְנוֹ תְּרוּם
 63 בְּכָבוֹד, שְׁעַל-יְדֵי מַעֲשֵׂה
 64 הַצְּדָקָה נִמְשָׁשׁ הַכְּתָר ("כְּבוֹד")
 65 לְמַלְכּוֹת (שְׁנִמְשֵׁלָה לְקוּן) וְעַל יְדֵי
 66 קִיּוּם מְצוּוֹת הַצְּדָקָה הִיא "מַתְּרוּמָמַת",
 67 הֵינּוּ, הַמְּשַׁכְּת הָאֵרוֹר הַנְּעַלָּה
 68 וְהַגְּבוּוֹת שְׁלִמְעָלָה מֵהַשְׁתַּלְּשָׁלוֹת
 69 עַד לְמִטָּה מְטָה לְעוֹלָם הַזֶּה
 70 הַגְּשַׁמִּי שֶׁכַּךְ נִשְׁלַמַת כּוֹנוֹת הַבְּרִיאָה.
 71 (ב) וְיוֹבֵן זֶה בְּהַקְּדִים¹⁰ מְאֵמֵר
 72 רְבוּתֵינוּ ז'ל¹¹ הֵנִי כ"ו הוֹדוּ
 73 עֲשִׂרִים וְשֵׁשׁ פְּסוּקֵי "הוֹדוּ לַה' כִּי טוֹב כִּי לְעוֹלָם חֲסֵדוֹ" שֶׁבְּפָרָק קֵלוֹ בְּתַהֲלִים
 74 פְּנִיגָד מִי נִאֲמָרוּ, פְּנִיגָד כ"ו עֲשִׂרִים וְשֵׁשׁ דְּוָרוֹת שְׁבָרָא הַקְּבִ"ה
 75 בְּעוֹלָמוֹ וְלֹא נִתֵּן לָהֶם תּוֹרָה מֵאֵדָם הָרֵאשׁוֹן וְעַד מִשָּׁה רַבּוֹ, וְזֶן
 76 אוֹתָם בְּחִסְדוֹ וְלֹא בְּזִכּוֹת מַעֲשֵׂיהֶם וְעַבְדוֹתָם, וְהֵינּוּ, דְּאִף שְׁדוּרוֹת
 77 אֵלּוֹ הֵיוּ מְכַעֲסִין וּבָאֵין, וְלֹא הִיוּ רְאוּיִים לְהִיֹּת נִיּוּנִים בְּחִסְדוֹ שֶׁל
 78 הַקְּרוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא מְכַל-מְקוֹם, כְּפָה אֲרָךְ אִפִּים לְפָנָיו¹², (עַל דֶּרֶךְ
 79 לְשׁוֹן הַמִּשְׁנָה "עֲשֵׂרָה דְּוָרוֹת מֵאֵדָם וְעַד נַח לְהוֹדִיעַ כְּמָה אֲרָךְ אִפִּים לְפָנָיו,
 80 שֶׁכֵּל הַדְּוָרוֹת הֵיוּ מְכַעֲסִין וּבָאֵין עַד שֶׁהִבִּיא עֲלֵיהֶם אֵת מִי הַמְּבּוֹל" וְעֲשֵׂרָה
 81 דְּוָרוֹת מִנֵּחַ וְעַד אֲבַרְהָם הַלְּהוֹדִיעַ כְּמָה אֲרָךְ אִפִּים לְפָנָיו שֶׁכֵּל הַדְּוָרוֹת הֵיוּ
 82 מְכַעֲסִין וּבָאֵין עַד שְׁבָא אֲבַרְהָם אֲבִינוֹ וְקִבֵּל שְׁכָר כּוֹלֵם") שְׁהִיָּה זֶן אוֹתָם

(10) ראה בשיחה שלאחרי המאמר, שזהו מאמר של אדמו"ר מהר"ש משנת תרל"ז, ד"ה הני כ"ו הודו כו'.* (11) פסחים קיח, א. (12) אבות פ"ה מ"ב.

(* מאמר זה לא נמצא לע"ע. וראה גם המשך יונתי תר"ם ס"ע טו ואילך.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 בַּחֲסָדוֹ. וְצִרְיָהּ לְהִבִּין, מַהוּ עֲנִנָן אֲמִירַת כ"ו הוֹדוּ בַּפֶּרֶק זֶה
2 בַּסִּפֶּר תְּהִלִּים -עַל-יָדֵי דָוִד הַמֶּלֶךְ שֶׁהִיָּה בְּמָה וְכַמָּה דוֹרוֹת אַחֲרָי
3 מִתַּן תּוֹרָה, וְלִמָּה רָאָה דוֹד הַהוֹדוֹת לַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא וְלִשְׂבַח אוֹתוֹ עַל כֵּן
4 שׁוֹן וּפְרִסַס בַּחֲסָדוֹ אֵת הַדּוֹרוֹת שֶׁקִּדְמוּ לַמֶּתן תּוֹרָה? גַּם צִרְיָהּ לְהִבִּין,

יבואר להלן. ובאור הענין בקצרה הוא, דבחינת חסד דאריף
בבחינת 'כתר' שלמעלה מעשר הספירות העליונות (שהן ביסוד השתלשלות)
של האורות העליונים בסדר והדרגה) יש כמה עניינים ואחד מהם הוא בחינת
"אריך אנפין" (פנים ארוכות, היינו אור גדול והשפעה רבה, בשונה מהמידות

5 הֵלֵא בֵּין כ"ו הוֹדוּ גו' כִּי
6 לְעוֹלָם חֲסָדוֹ חֲשִׁיב מוֹנֵה דוֹד
7 גַּם עֲנִינִים שֶׁהִיוּ לְאַחֲרַי מִתַּן
8 תּוֹרָה, וּבִזָּה גּוֹפֵא - לֹא רָק לְמַכָּה
9 מְצָרִים בְּכַוּנָתָהֶם וְגו', כֹּאשֶׁר
10 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לָקְחוּ כַבָּשִׁים לְקִרְבָן פֶּסַח,
11 "נִתְקַבְּצוּ כַּכּוּרֵי מְצָרִים אֲצֵל יִשְׂרָאֵל
12 וְשֶׁאֵלּוּם לִמָּה זֶה הֵם עוֹשִׂין כֵּן, אָמְרוּ
13 לַהֵם זָבַח פֶּסַח הוּא לְה' שִׁהְיוּג כַּכּוּרֵי
14 מְצָרִים. הִלְכוּ כַּכּוּרִיָּהֶם אֲצֵל אֲבוֹתֵיהֶם
15 וְאֵל פְּרַעֲזָה לִבְקַשׁ מֵהֶם שִׁישְׁלְחוּ אֶת
16 יִשְׂרָאֵל וְלֹא רָצוּ וְעָשׂוּ הַבְּכוּרוֹת עִימָהֶם
17 מִלְּחָמָה וְהֵרָגוּ הַרְבֵּה מֵהֶם, וְזוֹהוּ שֶׁכְּתוּב
18 לַמַּכָּה מְצָרִים בַּכּוּרִיָּהֶם" (שׁוּלְחַן עֲרוּךְ
19 אַדְמו"ר הוֹקֵן אוֹרַח חַיִּים סִימָן תל),
20 וְאָמַנְס נֶס זֶה שֶׁהִיָּה בִּיצִיאַת מְצָרִים
21 הַתְּרַחֵשׁ בַּפּוֹעַל לַפְּנֵי מִתַּן תּוֹרָה אֲבָל
22 הוּא קָשׁוֹר לַמֶּתן תּוֹרָה, אֲשֶׁר יְצִיאַת
23 מְצָרִים הִיָּתָה הִכְנָה לַמֶּתן
24 תּוֹרָה, אֲלָא בֵּין פְּסוּקֵי הַפֶּרֶק יֵשׁ
25 שְׁבָחִים לַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא גַּם
26 לְסִיחּוֹן מֶלֶךְ הָאֲמוּרֵי וְלַעֲוֹג
27 מֶלֶךְ הַבְּשָׁן עַל נִסִּים וְחֲסָדֵי ה'
28 שְׁנַעֲשׂוּ בַּמַּלְחָמוֹת שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עִם
29 סִיחּוֹן וְעִם עוּג, שֶׁהִיוּ זְמַן רַב
30 כַּאֲרָעִים שֶׁנָּה אַחֲרָי מִתַּן תּוֹרָה,
31 וְאִיף אֲפָשֶׁר לּוֹמַר שֶׁהֵיָּנִי שֶׁאֵלָה
32 כ"ו הוֹדוּ הֵם כְּנֶגֶד כ"ו דוֹרוֹת
33 שֶׁהִיוּ קִדְּם מִתַּן תּוֹרָה וְהָרֵי הַפֶּרֶק
34 כּוֹלָל גַּם "הוֹדוּ" עַל חֲסָדֵי ה' שְׁנַעֲשׂוּ
35 אַחֲרַי מִתַּן תּוֹרָה? גַּם צִרְיָהּ לְהִבִּין
36 דִּיּוּק הַלְּשׁוֹן זֵן אוֹתָם בַּחֲסָדוֹ,
37 חֲסָדוֹ דְּוָקָא. כְּלוּמַר, מַה הַקָּשֶׁר
38 הַפְּנִימִי שֶׁל נוּשָׂא זֶה לַמִּידַת הַחֲסָד
39 דְּוָקָא?

1 לְהִבִּין, מַהוּ עֲנִנָן אֲמִירַת כ"ו הוֹדוּ עַל-יָדֵי דָוִד
2 שֶׁהִיָּה בְּמָה וְכַמָּה דוֹרוֹת אַחֲרָי מִתַּן תּוֹרָה. גַּם
3 צִרְיָהּ לְהִבִּין, הֵלֵא בֵּין כ"ו הוֹדוּ גו' כִּי לְעוֹלָם
4 חֲסָדוֹ חֲשִׁיב גַּם עֲנִינִים שֶׁהִיוּ לְאַחֲרַי מִתַּן תּוֹרָה,
5 לֹא רָק לְמַכָּה מְצָרִים בְּכַוּנָתָהֶם וְגו', אֲשֶׁר
6 יְצִיאַת מְצָרִים הִיָּתָה הִכְנָה לַמֶּתן תּוֹרָה, אֲלָא גַּם
7 לְסִיחּוֹן מֶלֶךְ הָאֲמוּרֵי וְלַעֲוֹג מֶלֶךְ הַבְּשָׁן, שֶׁהִיוּ
8 זְמַן רַב אַחֲרַי מִתַּן תּוֹרָה, וְאִיף אֲפָשֶׁר לּוֹמַר
9 שֶׁהֵיָּנִי כ"ו הוֹדוּ הֵם כְּנֶגֶד כ"ו דוֹרוֹת שֶׁהִיוּ קִדְּם
10 מִתַּן תּוֹרָה. גַּם צִרְיָהּ לְהִבִּין דִּיּוּק הַלְּשׁוֹן זֵן אוֹתָם
11 בַּחֲסָדוֹ, חֲסָדוֹ דְּוָקָא.

של עשר הספירות הנקראות "זעיר
אנפין", פנים קטנות, תואר המורה על
השפעה מוגבלת), שְׁהוּא בְּחִינַת
"אריך" חֲסָדוֹ שֶׁלְּמַעְלָה
מֵהַשְּׂתַלְּשׁוּלוֹת, נִקְרָא בְּשֵׁם
גְּדוּלָה, לְפִי שֶׁעֲנִנָן הַגְּדוּלָה
הוּא לְמַעְלָה מִסְפָּדָר
הַשְּׂתַלְּשׁוּלוֹת דְּוָקָא, וְהֵיָּנִי,
שֶׁבְּסְפָדָר הַשְּׂתַלְּשׁוּלוֹת לֹא שָׂיף
אֲמִיתִית עֲנִנָן הַגְּדוּלָה כִּי גְדוּלָה
אֲמִיתִית הִיא גְדוּלָה עֲצִמִית
(אֲבַסְלוּטִית) וְלֹא גְדוּלָה יַחֲסִית רַק
לְגַבֵּי בְּחִינָה קַטְנָה יוֹתֵר, שֶׁהָרֵי בְּכָל
עֲנִנָן וְעֲנִנָן שֶׁל גְדוּלָה שָׂיף
שֶׁהִיָּה יוֹתֵר גְּדוּל מִמֶּנּוּ, וְאֵם
כֵּן אֵינִן זֶה עֲנִנָן הַגְּדוּלוֹת
לְאַמְתָּתוֹ אֵלֹא רַק גְדוּלָה יַחֲסִית שֶׁלֹּא
רֹאיוּה לְהִיקְרָא גְדוּלָה, כִּי אֵם עֲנִנָן
שֶׁל קַטְנוּת, וְעֲנִנָן הַגְּדוּלָה
לֹאמִיתוֹ שֶׁל דָּבָר הוּא לְמַעְלָה
מֵהַשְּׂתַלְּשׁוּלוֹת, דְּהֵיָּנִי בְּחִינַת
חֲסָד דְּאִרְיָה שֶׁהוּא חֲסָד בְּלִי גְבוּל
וְלִכֵּן הוּא גְדוּלָה אֲמִיתִית. וְחֲסָד זֶה
הוּא הַנִּקְרָא בְּשֵׁם חֲסָדוֹ שֶׁל
הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא וְכֹאשֶׁר מֵהַלֵּלִים אֵת
הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא וְאוֹמְרִים "כִּי לְעוֹלָם
חֲסָדוֹ" הַכּוּנָה לְחֲסָד דְּאִרְיָה, חֲסָד לֹלֵא
גְבוּל. וּמְכַל-מְקוֹם לְמִירוֹת שְׁמוּדוּבָר
בַּחֲסָד אֵין סוֹפֵי וּבִלְתִּי מוּגַבֵּל כְּתִיב¹⁴
לָף הַיְוֵי הַגְּדוּלָה הַגְדוּלָה (הַחֲסָד
דְּאִרְיָה שֶׁהוּא בְּלִי גְבוּל) הִיא שְׁלֵךְ,
הֵיָּנִי, שְׁגַם בְּחִינַת גְּדוּלָה
(בְּחִינַת הַחֲסָד שֶׁלְּמַעְלָה
מֵהַשְּׂתַלְּשׁוּלוֹת) טְפִלָּה וְכִטְלָה
לָף וְאֵין לָהּ חֲשִׁיבוֹת עֲצִמִית מִשְׁלָה,
דְּכִינָן שְׂדָהוּ אֹר וְגִלּוֹי בְּלָבָד
וְלֹא עֲצִמּוֹתוֹ שֶׁל הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, הָרֵי זֶה טְפִלָּה וְכִטְלָה לְגַבֵּי
אֵין-סוּף עֲצִמוֹ, וְעַל-זֶה אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל¹⁵ בְּמְקוֹם

40 (ג) וְיּוֹכֵן זֶה בְּהַקְדִּים הַהַפְּרָשׁ

71 חסדו"ר הוֹקֵן אוֹרַח חַיִּים סִימָן תל),
72 וְאָמַנְס נֶס זֶה שֶׁהִיָּה בִּיצִיאַת מְצָרִים
73 הַתְּרַחֵשׁ בַּפּוֹעַל לַפְּנֵי מִתַּן תּוֹרָה אֲבָל
74 הוּא קָשׁוֹר לַמֶּתן תּוֹרָה, אֲשֶׁר יְצִיאַת
75 מְצָרִים הִיָּתָה הִכְנָה לַמֶּתן
76 תּוֹרָה, אֲלָא בֵּין פְּסוּקֵי הַפֶּרֶק יֵשׁ
77 שְׁבָחִים לַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא גַּם
78 לְסִיחּוֹן מֶלֶךְ הָאֲמוּרֵי וְלַעֲוֹג
79 מֶלֶךְ הַבְּשָׁן עַל נִסִּים וְחֲסָדֵי ה'
80 שְׁנַעֲשׂוּ בַּמַּלְחָמוֹת שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עִם
81 סִיחּוֹן וְעִם עוּג, שֶׁהִיוּ זְמַן רַב
82 כַּאֲרָעִים שֶׁנָּה אַחֲרָי מִתַּן תּוֹרָה,
83 וְאִיף אֲפָשֶׁר לּוֹמַר שֶׁהֵיָּנִי שֶׁאֵלָה
84 כ"ו הוֹדוּ הֵם כְּנֶגֶד כ"ו דוֹרוֹת
85 שֶׁהִיוּ קִדְּם מִתַּן תּוֹרָה וְהָרֵי הַפֶּרֶק
86 כּוֹלָל גַּם "הוֹדוּ" עַל חֲסָדֵי ה' שְׁנַעֲשׂוּ
87 אַחֲרַי מִתַּן תּוֹרָה? גַּם צִרְיָהּ לְהִבִּין
88 דִּיּוּק הַלְּשׁוֹן זֵן אוֹתָם בַּחֲסָדוֹ,
89 חֲסָדוֹ דְּוָקָא. כְּלוּמַר, מַה הַקָּשֶׁר
90 הַפְּנִימִי שֶׁל נוּשָׂא זֶה לַמִּידַת הַחֲסָד
91 דְּוָקָא?

41 בֵּין מְקַבְּלִים הַרְאִשׁוֹנִים שֶׁהִיוּ קוֹרְאִים מִידַת הַחֲסָד שֶׁלְּמַעְלָה
42 בְּשֵׁם גְּדוּלָה, וְבֵין קַבְּלַת הָאֵרִיז"ל¹³, שֶׁנִּקְרָא בְּשֵׁם חֲסָד כִּפִּי

(13) ראה לקר"ת עקב יז, ד. מאמרי אדה"ז הנחות הר"פ ז"ל ע' קלד. אוה"ת וירא ז, א ואילך. ד"ה אם בחוקתי תשט"ז
פ"ד ואילך (תו"מ חט"ז ס"ע 271 ואילך). (14) דברי הימים-א כט, יא. (15) ע"פ מגילה לא, א. יל"ש תהלים רמז תשצד.
וראה סה"מ ה"ש"ת ע' 40. וש"נ.

פור נתן לאביונים צדקתו עומדת לעד

ביאור בדרך אפשר

1 מוצא גדלתו (בחינת גדלה שלמעלה מהשתלשלות) אתה
 2 מוצא ענותנותו, שזוהי עננה והשפלה לגביה יתברך
 3 שמשפיל את עצמו בבחינת גדלה כלומר, למרות שמדובר
 4 בהשפעה ללא גבול ובהתגלות של אור אין סוף, לגבי הקדוש-ברוך-הוא
 5 בעצמו זו השפלה ורק בגלל ענותנותו
 6 (שהיא ללא גבול) הוא מוריד את
 7 עצמו, כביכול, להתגלות זו של 'גדולה'
 8 במידת החסד שלמעלה מהשתלשלות.
 9 אף כפאשר החסד שלמעלה מסדר
 10 השתלשלות הנקרא 'גדולה' יורד
 11 לסדר השתלשלות ו-נמשך
 12 באצילות, אזי נקרא בשם
 13 חסד ולא בשם גדלה.
 14 וכמבאר במקום אחר
 15 בפרטיות יותר שהחסד
 16 באצילות נקרא חסד דמ"ה
 17 והביטוי "מה" מסמל ביטול כלשון
 18 הכתוב "ונחננו מה" (וכמבאר בחסידות
 19 לגבי ענין החכמה אותיות "כוח
 20 מ"ה"), להיות שהחסד הוא
 21 מצד הבטול של המשפיע את
 22 החסד, ועל-דרך שאנו רואים
 23 באדם למטה, שדוקא מצד
 24 הבטול של הנותן והמשפיע נמשך
 25 השפעת החסד ואילו אדם גאה
 26 וגס רוח לא משפיע משלו לאחרים.
 27 והנה, בנוסף לכך שהביטול שבחסד
 28 באצילות הוא הגורם להשפעה, הרי
 29 מצד הבטול שבבחינת חסד
 30 דמ"ה, נעשה החסד שבעולם
 31 האצילות, חסד שבסדר השתלשלות
 32 כלי להמשכת והתגלות הגדלה
 33 (חסד דאריך) שלמעלה
 34 מהשתלשלות, היינו,
 35 שבחינת חסד דאריך נמשכת
 36 ומתגלית בחסד באצילות, מצד
 37 הבטול שבה כמבאר בחסידות
 38 שבכל הדרגות, הביטול הוא כלי
 39 להשראת וגילוי אלוקות.
 40 וזהו שאמר דוד הני אלה כ"ו
 41 כי לעולם חסדו, כי דוד
 42 המלך היה בתקלית הבטול,
 43 כמו שכתוב שדוד המלך אמר על
 44 ועוצם הביטול שלו: ואנכי תולעת ולא איש¹⁶, כי עני ואביון

ביאור בדרך אפשר

אני¹⁷, ועד שאמר על עצמו אם לא שויתי ודוממתי¹⁸
 לפסוק זה יש פירושים שונים ובתורת החסידות מפרשים שדוד המלך אמר
 על עצמו שהוא בטל אל הקדוש-ברוך-הוא בתכלית הביטול עד כדי כך שהוא
 חסר תנועה כדומם ("דוממתי"), שהוא תקלית הבטול (ומדובר בביטול
 עמוק יותר מאשר הביטול הבא לידי
 ביטוי בפסוקים "ואנכי תולעת ולא
 איש" ר"כ עני ואביון אני"), ועל-
 ידי הבטול שבו בחסד באצילות,
 נעשה כלי להמשכת בחינת
 חסדו שלמעלה מסדר
 השתלשלות שימשך בסדר
 השתלשלות.
 (ד) ובאור הענין על-פי
 המבאר ב'לקוטי תורה'¹⁹ על
 הפסוק²⁰ שימני כחותם על
 לבך כחותם על זרועך, שיש
 ב' בחינות חותם, חותם
 שוקע וחותם בולט קיימות שתי
 אפשרות ליצור חותמת של שעווה
 (כפי שהיה נהוג בימי קדם לחתום
 בקבוק או חבית וכן מכתב וכד'
 בחותמת של שעווה כך ששלימות
 החותמת מהווה הוכחה לכך שהכלי או
 המכתב וכד' לא נפתחו עדיין): וכמו
 על-דרך-משל כחותם למטה,
 שכפאשר מניחים חותם בולט
 על השעווה כאשר האותיות או
 הצורה שבחותמת בולטות אזי נעשה
 בה בשעווה שקוע של האותיות או
 הצורה שבחותמת, וכפאשר
 מניחים על השעווה חותם שוקע
 שהאותיות או הצורה שבחותמת לא
 בולטות אז יש בה שקעים של האותיות
 והצורות הללו אזי נעשה שם על
 השעווה בליטה. ועל-דרך-זה
 יוכן בעבודה הרוחנית,
 שכפאשר העבודה היא
 בבחינת חותם בולט, שהוא
 ענין האהבה כרשפי אש מתוך
 צימאון ותשוקה לצאת ולהתנתק מכל
 דבר שמונע מהרצון לדבוק באלוקות
 ואהבה זו היא בבחינת רצוא
 תשוקה להתעלות מלמטה למעלה ויציא מנגדר הפלים הרוחניים של
 כוחות הנפש המגבילים את האור ואת הרצונות וכאשר האדם נמצא ברצוא

(16) תהלים כב, ז. (17) שם פו, א. (18) שם קלא, ב. (19) שם"ש מה, א ואילך. (20) שם"ש ח, ו.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 ובתשוקה להשתחרר מההגבלות של הכלים, **שְׁהוּא עֲנִינְךָ הַבְּלִיטָה** כי
 2 הרצון והתשוקה הם ביטוי למציאותו של האדם ומבואר בלקוטי תורה
 3 שאהבה זו נמשלה להר הבולט מהמישור, **הִנֵּה עַל-יְדֵי-יָזָה** על ידי
 4 התעוררות אהבה מלמטה למעלה בדוגמת 'חותם בולט' **נִמְשָׁךְ מִלְמַעְלָה**
 5 למטה **בְּחִינַת חוֹתֵם שׁוֹקֵעַ**,
 6 **שֶׁהֵם הָאוֹרוֹת הַשְּׁקוּעִים** 1 **וְיִצְיָאָה מִגְדָּר הַכְּלִים**, **שְׁהוּא עֲנִינְךָ הַבְּלִיטָה**, **הִנֵּה**
 7 **וּמִלְבָּשִׁים בְּכָלֵים**, **וְהוּא** 2 **עַל-יְדֵי-יָזָה נִמְשָׁךְ מִלְמַעְלָה בְּחִינַת חוֹתֵם שׁוֹקֵעַ**,
 8 **בְּחִינַת הָאוֹר דְּפָדָר** 3 **שֶׁהֵם הָאוֹרוֹת הַשְּׁקוּעִים וּמִלְבָּשִׁים בְּכָלֵים**, **וְהוּא**
 9 **הַשְּׁתַלְשָׁלוֹת. אָבֶל פְּאֶשֶׁר** 4 **בְּחִינַת הָאוֹר דְּסָדָר הַשְּׁתַלְשָׁלוֹת. אָבֶל פְּאֶשֶׁר**
 10 **הַעֲבוּדָה הִיא בְּבְחִינַת חוֹתֵם** 5 **הַעֲבוּדָה הִיא בְּבְחִינַת חוֹתֵם שׁוֹקֵעַ**, **שְׁהוּא עֲנִינְךָ**
 11 **שׁוֹקֵעַ, שְׁהוּא עֲנִינְךָ אֶהְבָּה** 6 **אֶהְבָּה כְּפָמִים וּבְחִינַת הַשּׁוֹב שֶׁבָא מִצַּד הַבְּטוּל**,
 12 **כְּפָמִים** 7 **כְּפָמִים** כלומר שעניינה הוא העונג על
 13 קרבת אלוקים (ולא התשוקה והצימאון
 14 בהתלהבות וברעש) **וּבְחִינַת הַשּׁוֹב** 8 **כְּפָמִים** (ולא היציאה
 15 וההתלבשות בכלים (ולא היציאה
 16 מהגדרים) **שֶׁבָא מִצַּד הַבְּטוּל** של
 17 האדם לאלוקות ואי מתוך ביטוי
 18 לרצונות ולתשוקות האישיות שלו,
 19 **שְׁהוּא עֲנִינְךָ הַשְּׁקוּעַ, הִנֵּה עַל-**
 20 **יְדֵי הַבְּטוּל נַעֲשֶׂה** האדם **כְּפָמִים**
 21 **לְהִמְשַׁכֵּת** אלוקות בנפשו בדרגה
 22 הרבה יותר נעלית, שתומשך ותתגלה
 23 בנפשו **בְּחִינַת חוֹתֵם בּוֹלֵט**,
 24 **שֶׁהֵם הָאוֹרוֹת הַעֲלִיּוֹנִים**
 25 **שְׁבוֹלְטִים וְלִמְעָלָה מִהַכְּלִים**
 26 ואינם מוגבלים בהגדרות ובהגבלות
 27 של הכלים, **וְהוּא בְּחִינַת הָאוֹר**
 28 **שֶׁלְמַעְלָה מִסְדָּר הַשְּׁתַלְשָׁלוֹת**
 29 נמצא שהתעוררות המביאה לידי ביטוי
 30 את מציאות האדם (שמטבע הדברים
 31 היא מוגדרת ומוגבלת), בחינת 'חותם
 32 בולט' ממשיכה אורות במדידה
 33 והגבלה, בחינת 'חותם בולט', ואילו
 34 התעוררות שנובעת מביטול של
 35 מציאות האדם, בחינת 'חותם שוקע'
 36 ממשיכה אורות שלמעלה ממדידה
 37 והגבלה, בחינת 'חותם בולט'.
 38 **וְזֶהוּ שְׁמִיּצִינֵי בְּאֲבָרָהֶם אֲבִינוּ, שְׁהִנֵּה הָאוֹהֵב הָרֵאשׁוֹן** היינו
 39 הראשון שעליו נאמר שהיה אוהב ה', **כְּמוֹ שְׁכַתּוּב²¹ אֲבָרָהֶם אוֹהֵבִי**,
 40 **שֶׁעֲבוּדָתוֹ פְּאֶהְבָּה הִיְתָה בְּבְחִינַת הַשּׁוֹב דְּוָקָא** אהבה מתוך עונג
 41 שנמשלה למים (בשונה מאהבה כרשפי אש שהיא בבחינת 'רצוא' ותשוקה
 42 בעורת), **כְּמָאֲמָר²²** כפי שאומרים בתפילת גשם הנאמרת בשמיני עצרת
 43 **זְכֹר אֵב אֲבִירָה אֲבִינוּ נִמְשָׁךְ אַחֲרֵיךָ בְּאֶהְבָּה כְּפָמִים** ובזכותו מבקשים

(21) ישע"י מא, ח. וראה רמב"ם הל' תשובה פ"י ה"ב. (22) נוסח תפלת גשם. (23) ב"ר פ"ע, א. זח"א ק"ט, ב. קמז, ב. (24) וישלח לב, יא. (25) במאמר ד"ה הני כ"ו הודו תרל"ז (שבעה ערה 10).

פזר נתן לאביונים צדקתו עומדת לעד

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

42 היינו שבמובן מסויים אכן קיים דמיון בין האדם לקדוש-ברוך-הוא והתואר
43 'אדם' נובע מהדמיון הזה, שְׁמוֹרָה על בְּחִינַת הַקְּדוּשָׁה גּוֹפָא, וּבְזָה
44 גּוֹפָא במושג 'אדם' במובן החיובי כפי שהוא בבחינת הקדושה יֵשׁ ב'
45 אוֹפְנִים, רַךְ בְּקִנְיָה, וְקָשָׁה בְּאֲרִזוֹ. קָשָׁה בְּאֲרִזוֹ הֵם הַמְדוּת
46 דְּתָהוּ, דְּתָהוּ הוּא גַם בְּן
47 קְדוּשָׁה, אָבֵל הַמְדוּת דְּתָהוּ
48 הֵם מְדוּת תְּקִיפוֹת כמבואר
49 בחסידות שהמידות העליונות שבעולם
50 התהוו (שבשרשו נעלה מעולם התיקון)
51 דומות למידות של האדם כפי שהם
52 מצד עצם נפשו, מבלי שיהיו נשלטות
53 על ידי השכל ולכן הן בתוקף רב,
54 שְׁפָל מְדָה הִיא בְּתַקְפָּה וְאִינְיָה
55 נוֹתְנַת מְקוֹם לְזוּלָתָהּ, וְלִכְּן
56 בְּתָהוּ הִיָּה וְיִמְלֹךְ וְיִקְמַת
57 וְיִמְלֹךְ²⁹ ככתוב בתורה (בפרשת
58 וישלח) שמלכי הגויים שְׁקָלְכוּ לפני
59 מלכי ישראל (כשם שתהו קדם
60 לתיקון). מלכו כך שמלכותו של האחד
61 לא נתנה מקום לשני ורק לאחר שמלך
62 אחד מת התאפשר לבא אחריו למלוך
63 וזאת משום שהמלכים הללו מסמלים
64 את המידות של עולם התהוו שהן
65 מידות תקיפות שכל אחת מנגדת
66 לשנייה (בשונה ממידות של עולם
67 התיקון שמתאפיינות בכך שכל מידה
68 כלולה מתבטאת כך שלמרות שהחסד
69 והגבורה, למשל, הן שני 'קוין' שונים,
70 יש בהם 'גבורה שבחסד' ו'חסד

71 שבגבורה) וְתַקְלִית הַעֲבוּדָה הוּא שְׂיָהָא האדם רַךְ בְּקִנְיָה, שְׂיָהָא
72 הַמְדוּת דְּתַקוּן שְׂיָשׁ בְּהֵם הַבְּטוּל והמציאות וה'ציו' שלהם אינם
73 בתוקף כמו בעולם התהוו, וְלִכְּן כָּל אֶחָד מהמידות בעולם התיקון סוֹבֵל
74 אֶת זוּלָתוֹ ונתן מקום למציאות שונה ומנוגדת מהמציאות שלו.
75 ובפְּרָטִיּוֹת יוֹתֵר עניין זה של חיבור בין מידות שונות קיים בפרט במידת
76 התפארת - הוּא בְּחִינַת תְּפָאֲרַת דְּתַקוּן, דְּבְּחִינַת תְּפָאֲרַת הוּא
77 עֲקָר הַתְּקוּן כי כאמור המאפיין המרכזי של תיקון לעומת תהוו הוא
78 שבתיקון יש התכללות של מידות שונות ועניין זה מודגש ובוטל במיוחד
79 במידת התפארת שהיא לא רק התכללות של מידה אחת באחרת אלא שילוב
80 ומיזוג מושלם בין חסד וגבורה, וְתְּפָאֲרַת הוּא עֲנִין הַהֲתַפְּלָלוֹת
81 שְׁפוּלָל ב' הַפְּכִים מִצַּד תַּקְלִית הַבְּטוּל כמשל שני שרים שברוך
82 כלל יש בנייהם חילוקי דעות אבל כאשר הם עומדים בפני המלך הם

1 לעניין החסד את עניין האמת, מוכן שאין הכוונה למידת החסד סתם אלא,
2 בְּחִינַת חֶסֶד דְּקָשׁוּט חסד האמת (כי מידתו של יעקב היא מידת
3 התפארת שהיא מיזוג ושילוב של מידת החסד ומידת הגבורה גם יחד ולכן
4 היא נקראת מידת האמת כי כשמדובר במידת החסד סתם הרי מנקודת מבטה
5 של מידת הגבורה איננה הדרך הנכונה
6 וכך גם להיפך, אבל למידת התפארת
7 המשלבת את החסד ואת הגבורה ביחד
8 אין התנגדות ולכן היא מידת האמת)
9 שְׂהוּא תַּקְלִית הַבְּטוּל יוֹתֵר
10 מאשר מידת החסד סתם. וְלִכְּן גַם
11 הַהֲמַשְׁכָּה שְׂעַל-יְדֵי יַעֲקֹב קוֹ
12 הָאֲמָצְעִי הוּא אֹר עֲלִיוֹן
13 יוֹתֵר כמבואר לעיל שההמשכה
14 וההתגלות מלמעלה למטה היא
15 בתתאם לאופי ודרגת ההתעוררות
16 מלמעלה למעלה (ולכן הביטול של
17 האדם המבטל את גרדי המציאות שלו
18 גורם להמשכת והתגלות אור אין סוף
19 למעלה מסדר השתלשלות) ומאחר
20 שבמידתו של יעקב יש מעלה לגבי
21 מידתו של אברהם, ההמשכה שנמשכת
22 כתוצאה ממנה נעלית יותר, פְּדוּעַ
23 שְׁקוֹ הָאֲמָצְעִי עֵשֶׂר הַסְּפִירוֹת
24 העליונות 'בנויות' בשלושה קוין.
25 חכמה, חסד ונצח - בקו הימין; בינה,
26 גבורה והוד - בקו השמאל; דעת,
27 תפארת ויסוד - בקו האמצעי שיש לו
28 מעלה מיוחדת לגבי שני הקווים
29 האחרים כי הוא משלב בתוכו ניגודים
30 (הדעת כוללת חכמה ובינה והתפארת כוללת חסד וגבורה ושילוב זה אפשרי
31 בכוח האין סוף שלמעלה מהספירות) ולכן דווקא הקו האמצעי עוֹלָה עַד
32 הַבְּתָר²⁶, הֵיִינוּ בְּחִינַת פְּנִימִיּוֹת הַבְּתָר, דְּשָׂאֵר הַקְּוִין
33 מְגִיעִים רַק בְּחִיצוֹנִיּוֹת הַבְּתָר, וְקוֹ הָאֲמָצְעִי מְגִיעַ
34 בְּפְנִימִיּוֹת הַבְּתָר בכתר יש כמה עניינים ובאופן כללי הוא נחלק
35 ל"פנימיות" - הדרגה התחתונה באור אין סוף ו"חיצוניות" - הדרגה העליונה
36 בנמצלים והיותו שורש ומקור לעולם האצילות וקו האמצעי בכלל, וספירת
37 התפארת בכלל קשורים במיוחד לפנימיות הכתר.

38 וְזָהוּ גַם בְּן מַה שְׂאֲמָרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל²⁷ לְעוֹלָם יְהֵא אָדָם
39 רַךְ בְּקִנְיָה וְאֵל יְהֵא קָשָׁה בְּאֲרִזוֹ, דְּהֵגָה, אָדָם הוּא עַל שֵׁם
40 אֲדָמָה לְעִלְיוֹן²⁸ בפסוק הדבר נאמר כלפי מלך בְּקֵל שהתגאה וחשב
41 לעצמו שביכולתו להידמות לאלוקים אך בחסידות המושג מתפרש למעליותא,

(26) ראה לקו"ת מסעי צו, ב. תו"ח נח סה, ב. המשך תער"ב ח"א פרק קיד. ועוד. (27) תענית כ, ב. וראה ד"ה לעולם יהא אדם תש"ג (סה"מ תש"ג ע' 72 ואילך). ד"ה והי' שארית יעקב דש"פ בלק שנה זו. (28) לשון הכתוב - ישע' יד, יד. ספר עשרה מאמרות מאמר אם כל חי ח"ב פל"ג. של"ה ג, א, כ, ב. ועוד. (29) ראה ל"ת הארז"ל ס"פ וישלח. ובכ"מ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 מתבטלים מכל וכל וההבדלים ביניהם לא ניכרים כלל, שְׁעַל-יְדֵי-זֶה
 2 הודות לביטול נִמְשָׁף אֹר נַעֲלָה בְיוֹתֵר כּאמֹר שׂאֹר אֵין סוֹף
 3 ("פנימיות הכתר") מאיר דווקא במידת התפארת. וְזֶהוּ גַם כֵּן מָה
 4 שֶׁתּוֹבֵב³⁰ נוֹשֵׂא עֶזְוֹן וְעוֹבֵר עַל פֶּשַׁע לְשֹׂאֲרֵית נַחֲלָתוֹ, לְמִי
 5 שְׁמָשִׁים עֲצָמוֹ כְּשִׁירִיִּים³¹,
 6 דְנוֹשֵׂא עֶזְוֹן וְעוֹבֵר עַל פֶּשַׁע
 7 הֵם י"ג מְדוֹת הֶרְחָמִים
 8 שְׁלַמְעֵלָה מִסְדֵּר הַשְּׁתַּלְשְׁלוֹת
 9 (כפי שמובא גם ב'סדר תשלך'³²)
 10 במחזור נוסח חב"ד כיצד י"ג המידות
 11 ה' ה' אל רחום והננו וכי' נרמוזת
 12 בפסוק "מי אל כמון נושא עון וגו'),
 13 וְהַכְּלִי לְהַמְשִׁכֵת בְּחִינַת י"ג
 14 מְדוֹת הֶרְחָמִים שְׁלַמְעֵלָה
 15 מִסְדֵּר הַשְּׁתַּלְשְׁלוֹת הוּא עֲנָנֹן
 16 הביטול של המציאות העצמית בבחינת
 17 מְשִׁים עֲצָמוֹ כְּשִׁירִיִּים, וְכַנְל'
 18 שֶׁהַבְּטוּל הוּא כְּלִי לְהַמְשִׁכֵת
 19 הָאֹר שְׁלַמְעֵלָה מִסְדֵּר
 20 הַשְּׁתַּלְשְׁלוֹת. וְאֵף שֶׁהָאֹר
 21 שְׁלַמְעֵלָה מִסְדֵּר הַשְּׁתַּלְשְׁלוֹת
 22 אֵין בּוֹ מְדִידָה וְהַגְּבֻלָה כְּלָל,
 23 לכאורה יש מקום לשאול על האמור
 24 על-על: מהי הסיבה לכך שהאור
 25 שלמעלה מסדר השתלשלות נמשך
 26 דווקא על ידי הביטול והרי מדובר
 27 באור בלי גבול שגם ההתפשטות
 28 וההארה שלה אמורה להיות בלי גבול
 29 כידוע שאור אין סוף נמשך 'למטה'
 30 מטה עד אין קץ"? הַגְּבֻלָה הַמַּעֲנָה עַל
 31 כֵּן הוּא - זֶהוּ מִצַּד הָאֹר
 32 עֲצָמוֹ, הַיְיִנוּ, שְׁי"ג מְדוֹת
 33 הֶרְחָמִים כְּמוֹ שֶׁהֵן מִצַּד
 34 עֲצָמֹן אֵין בְּהֵן הַגְּבֻלוֹת כְּלָל,
 35 ויכולות להמשיך בכל מקום,
 36 גם בדרגות הכי נמוכות וגם לאדם
 37 שאיננו בביטול אֲבָל מִצַּד
 38 הַמְּקַבֵּל, הָרִי הָאֵדָם צְרִיף
 39 לְהִיּוֹת כְּלִי רְאוּי לְזֶה כִּי שֶׁהָאֹר
 40 הַבָּא מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה יִקְלַט בּוֹ וְיַחְדוּר
 41 בּוֹ בְּפִנְיִמְיוֹת וְלֹא יִישָׂא 'סוֹבֵב'
 42 ר'מקו' מלמעלה, שֶׁזֶהוּ
 43 שְׁנִקְרָאִים בְּשֵׁם י"ג מְכִילִין

(30) מיכה ז, יח. (31) ר"ה יז, ב. סנהדרין קיא, ב. וראה אוה"ת שבעה ערה 13. (32) תניא רפכ"ג בשם התיקונים. – ראה תקו"ז ת"ל (עד, סע"א). (33) ישע"י סו, כד. זח"ב פה, ב. (34) ברכות לד, ב.

פור נתן לאביונים צדקתו עומדת לעד

ביאור בדרך אפשר

1 (ה) אָמַנְם אָף שְׁנִתְבָּאָר לְעִיל שְׁהַפְּלִי לְהַמְשִׁכַת הָאוֹר
 2 שְׁלִמְעֵלָה מִסְדֵּר הַשְּׁתַלְשְׁלוֹת הוּא עֲנֵן הַתְּשׁוּבָה, וְהָרִי עֶקֶר
 3 הַתְּשׁוּבָה הִיא בִלְבָב³⁵, הֵינּוּ הַחֲלָטָה נַפְשִׁית שְׁתוּכְנָה הוּא חֲרָטָה עַל
 4 הָעֶבֶר עַל הַחֲטָא שְׁנַעֲשָׂה בְעֶבֶר וְקִבְּלָה עַל לְהַפָּא שְׁלָא לְחֹזֵר וּלְחֹטָא
 5 בְּעִתֵּי, מִכָּל־מְקוֹם, לְמִוֹת שׁוּחַ
 6 עֵינֵי הַתְּשׁוּבָה לְפִי הַהֲלָכָה, הָרִי כְּדִי
 7 לְהַמְשִׁיךְ אוֹר שְׁלִמְעֵלָה מִסְדֵּר
 8 הַשְּׁתַלְשְׁלוֹת לֹא מִסְפִּיק הַבְּטוּל
 9 וְהַשְּׁבוּרָה שֶׁל הַתְּשׁוּבָה שְׁבִלְב
 10 בִלְבָד, אֲלֵא צְרִיךְ שְׁהַבְּטוּל
 11 יִהְיֶה בְּמַעֲשֵׂה כְּפועַל דְּוָקָא,
 12 דְּכִינֵן שְׁתַּכְלִית הַפְּנִיָה הִיא
 13 שְׁיִמְשֵׁף הָאוֹר שְׁלִמְעֵלָה מִסְדֵּר
 14 הַשְּׁתַלְשְׁלוֹת לְמָטָה פְּנִ"ל שְׁתַּכְלִית
 15 בְּרִיאַת הָעוֹלָם הִיא הַשְּׁאוֹר הָאֱלוּקִי
 16 יוֹמֵשׁ וַיִּתְּנָה בְּעוֹלָם הַזֶּה, לְכֵן הִנֵּה
 17 גַם הַפְּלִי לְהַמְשִׁכַת הָאוֹר
 18 שְׁהוּא הַבְּטוּל שֶׁל הָאָדָם, צְרִיךְ
 19 לְהִיּוֹת בְּמַעֲשֵׂה דְּוָקָא וְלֹא רַק
 20 בִלְבַד, וְהוּא עֲנֵן הַבְּטוּל
 21 שְׁבַעֲשִׁית הַצְּדָקָה שְׁהִיא מִצוּה
 22 שְׁבַה הַבִּטּוּל שֶׁל הַעוֹשֶׂה אֶת הַמִּצְוָה
 23 בֹּא לִידֵי בִיטּוּ מִיּוֹד כְּמוֹסָבֵר לְעִיל
 24 בְּתַחֲלִית הַמֵּאמֵר "שֶׁחֲסַד הוּא מִצַּד
 25 הַבִּטּוּל וְעַל דֶּרֶךְ שֶׁאֵין רוֹאִים בָּאָדָם
 26 לְמַטָּה שְׁדוּוּקָא מִצַּד הַבִּטּוּל נִמְשָׁךְ
 27 הַשְּׁפַעַת הַחֲסֵד".
 28 וְזֶהוּ מָה שְׁקָתוּב³⁶ וְיִלְבֹּשׁ
 29 צְדָקָה כְּשֶׁרִיּוֹן וְכוּבַע יְשׁוּעָה
 30 בְּרֵאשׁוֹ לְפִי פְּשׁוּטוֹ הַנְּבִיאִי יִשְׁעִי
 31 אוֹמֵר שֶׁהַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ־הוּא יוֹשִׁיעַ אֶת
 32 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל (וַיִּנְקֹם בְּאוֹמוֹת הָעוֹלָם)
 33 כְּמִשַׁל הַגִּיבּוֹר הַיּוֹצֵא לְמַלְחָמָה וְלוֹבֵשׁ
 34 שְׂרִיּוֹן וְכֵן "יִלְבֹּשׁ" הַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ־הוּא
 35 כְּבִיכּוֹל אֶת הַצְּדָקָה שִׁיעֵשָׂה עִם בְּנֵי
 36 יִשְׂרָאֵל וְאֶת הַיְשׁוּעָה יַחְבוּשׁ לְרֵאשׁוֹ,
 37 כְּבִיכּוֹל, כְּמוֹ גִיבּוֹר שְׁחֹבֵשׁ לְרֵאשׁוֹ
 38 כּוּבַע (וְכֵן "וְיִלְבֹּשׁ בְּגָדֵי נֶגֶם תִּלְבַּשׁת
 39 וַיַּעַת כְּמַעֲלֵל קְנָאָה" כְּדִי לְנַקְּוֹם בְּגוֹיִם),
 40 דְּהִנֵּה, לְפִי פְּנִימִיּוֹת הַדְּבָרִים - כּוּבַע יְשׁוּעָה הוּא בְּחִינַת תּוֹרָה
 41 שְׁבַעֲשִׁי־פָּה, וְכִמּוֹ שְׁנִתְבָּאָר לְעִיל³⁷ בְּעֲנֵן אֲנִי חוֹמָה זֹו
 42 תּוֹרָה³⁸, שְׁתּוֹרָה שְׁבַעֲשִׁי־פָּה הִיא בְּחִינַת בֵּית, מִקִּיף הַרְחֹק
 43 בְּשׁוּנָה מִלְּבוּשׁ, בְּגַד, שֶׁנֶּם הוּא לֹא נִכְנַס בְּפְנִימִיּוֹת הָאָדָם כְּמוֹ מוֹזֵן אֵלָּא

ביאור בדרך אפשר

44 'מִקִּיף' מַעֲלִיּוֹ אֲבָל הוּא 'מִקִּיף הַקְּרוּב' שְׁהָרִי הַבְּגַד מוֹתָם לְפִי מִידוֹתָיו שֶׁל
 45 הָאָדָם (וּבְעִבּוּדֵי הָאָדָם הַכּוֹנֵנָה לְמִצְוּוֹת) וְאֵילוֹ בְּחִינַת בֵּית ('מִקִּיף הַרְחֹק')
 46 יֵשׁ לָהּ מַעֲלָה לְעוֹמֵת הַלְּבוּשׁ (מִקִּיף הַרְחֹק): כִּיּוֹן הַשְּׁמַצּוֹת (לְבוּשׁ, מִקִּיף
 47 הַקְּרוּב) הֵם בְּדַבְרֵי־גִשְׁמִיִּים יֵשׁ צוּרֵךְ בְּשִׁמְדֵיהֶם שְׁלָא יִתְעַרְבוּ בְּכֵךְ דְּבָרִים לֹא
 48 רְצוּיִים מִצַּד הַסְּטֵרָא־אַחַרָּא וְזוֹ הַמַּעֲלָה
 49 שֶׁל בְּחִינַת בֵּית שְׁשׁוּמְרַת לֹא רַק
 50 אֶת רֵיחַ בּוֹגְדִיו עַל הַפְּסוּק "וַיִּרַח
 51 (יִצְחָק) אֶת בְּגָדָיו (שֶׁל עֲשׂוֹ) וַיִּבְרַכְהוּ"
 52 דְּרִשׁוּ חֲכָמֵינוּ ז"ל "אֵל תִּקְרִי בְּגָדָיו
 53 אֵלָּא בּוֹגְדָיו", שְׁהוּא עֲנֵן עֲבוּדַת
 54 'בְּעֵלֵי הַתְּשׁוּבָה' (כְּהַמְשָׁךְ דְּבָרֵי
 55 חֲכָמֵינוּ ז"ל שֶׁהַבְּרִיּוֹנִים שְׁבַשְׁכּוֹתוֹ שֶׁל
 56 ר' זִירָא חֹזֵר בְּתְשׁוּבָה), אֲלֵא גַם
 57 אֶת רֵיחַ בּוֹגְדֵיהֶם, שְׁהוּא עֲנֵן
 58 עֲבוּדַת הַצְּדִיקִים, דְּהַשְּׁמִירָה
 59 לְכָל הָעֲנִינִים וְלִכְלֵל סוּגֵי הַלְּבוּשִׁים
 60 הִיא עַל־יְדֵי בְּחִינַת הַבֵּית -
 61 תּוֹרָה שְׁבַעֲשִׁי־פָּה שְׁמוּסִיפָה גְּדִירִים
 62 וְסִיגִים עַל הַתּוֹרָה שְׁבַכְתָּב. וְכַשֵּׁם
 63 שֶׁהַבֵּית שׁוֹמֵר הֵן עַל הַבְּגָדִים שִׁהְיוּ
 64 נְקִיִּים וְלֹא יִתְעַרְבּ בְּהֵם דְּבַר לֹא רְצוּי
 65 וְהֵן עַל הָאָדָם עֲצוּמוֹ, כֵךְ הַתּוֹרָה שְׁבַעֲשִׁי־
 66 פָּה שׁוֹמֵרֵת הַשְּׁמַצּוֹת יִהְיוּ לֵאלֹא פְּנִיּוֹת
 67 צְדִיקוֹת וְרַצּוֹנוֹת וּמַחְשׁבוֹת לֹא רְצוּיוֹת,
 68 וּבְתוֹרָה שְׁבַעֲשִׁי־פָּה גּוֹפָא הָרִי
 69 זֶה עַל־יְדֵי סֵדֵר נְזִיקִין, דְּרַב
 70 יְהוּדָה כּוֹלְהוֹ תְּנוּיִי בְּנִזְיקִין
 71 הָיָה³⁹ כֹּל מִשְׁנַתוֹ וְלִימּוּדוֹ הָיוּ בְּסוֹדֵר
 72 נְזִיקִין מֵתוֹךְ שֶׁשָּׂה סְדֵרֵי הַמִּשְׁנָה
 73 שְׁבַתּוֹרָה שְׁבַעֲשִׁי־פָּה, וְזֶהוּ כּוּבַע
 74 יְשׁוּעָה שְׁהוּא סֵדֵר נְזִיקִין,
 75 כְּדֶרֶשׁ חֲכָמֵינוּ ז"ל⁴⁰ עַל
 76 הַפְּסוּק⁴¹ וְהִיא אֲמוֹנַת עֵתָךְ
 77 חֲסֵן יְשׁוּעוֹת, שְׁכַפְּסוּק זֶה נְרַמּוּם
 78 שֶׁשֶׁת סְדֵר מִשְׁנָה וּמִתּוֹכָם יְשׁוּעוֹת
 79 זֶה סֵדֵר נְזִיקִין, דְּלִמּוּד סֵדֵר
 80 נְזִיקִין הוּא בְּבְחִינַת הַלְּבוּשׁ
 81 מְשׁוּפָּטִי נְפָשׁוֹ⁴². אֲבָל אֶף־
 82 עַל־פִּי־כֵן, לְצוּרֵךְ הַשְּׁמִירָה וְהַהֲגָנָה
 83 מִפְּנֵי הַדְּבָרִים הַבְּלָתִי רְצוּיִים לֹא מִסְפִּיק לְמוּד תּוֹרָה שְׁבַעֲשִׁי־פָּה
 84 בִלְבָד, אֲלֵא צְרִיךְ לְהִיּוֹת מַעֲשֵׂה הַצְּדָקָה, שְׁזֶהוּ מָה שְׁנִתְבָּאָר
 85 וְיִלְבֹּשׁ צְדָקָה כְּשֶׁרִיּוֹן כְּמַגֵּן, דְּאֲמַתִּית הַשְּׁמִירָה לְכָל הָעֲנִינִים
 86 שְׁלָא יִהְיֶה שׁוֹם יְנִיקָה כּו', הָרִי זֶה עַל־יְדֵי מַעֲשֵׂה

(35) תניא פכ"ט (לו, ב.) אגה"ק ס"י (קטו, ב.) (36) ישע"י נט, יז. (37) ד"ה פדה בשלום די"ט כסלו פ"ד ואילך (לעיל ע' 200 ואילך). (38) פסחים פז, א. (39) ברכות כ, א. (40) שבת לא, סע"א. (41) ישע"י לג, ו. (42) תהלים קט, לא.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 דוקא, וזהו וילבש צדקה כשריון, שהצדקה נעשית שריון
2 להגן מהחיצונים.
3 ובפרטיות יותר, דהנה⁴³, שריון בגשמיות עשוי (בדרך כלל
4 מנחושת) בצורה של קשקשים על נקבים. וכמו כן יובן בענין
5 מעשה הצדקה, שעל-ידי-זה
6 נעשים נקבים בלבוש העליון
7 שלא יעלים ויכסה לגמרי אלא יהיו בו
8 'חורים' שדרכם האור יוכל לבקוע
9 ולצאת ולהאיר, ועד להמשכת
10 האור ללא הגבלה כמו שאינו
11 מלבש בלבושים פלל, דכאשר
12 האור מלבש בלבושים הרי
13 הוא בהגבלה, ואז יכול להיות
14 נמשך רק בעולמות הרוחניים
15 ולא בעולם הזה הגשמי שאינו
16 כלי לקלוט את האור הבלתי מוגבל,
17 ובכדי שימשך האור למטה
18 הרי זה על-ידי מעשה הצדקה
19 דוקא כמבואר לעיל באריכות. ולכן
20 לא מספיק האור שלמעלה
21 מהשתלשלות שנומשך על-ידי
22 תורה שבעל-פה והבטול
23 דתשובה שהם עניינים רוחניים, כי,
24 להיותו אור המלבש
25 בלבושים, אינו יכול להיות
26 נמשך למטה אלא רק בעולמות
27 רוחניים כיוון שפעולת רוחניות
28 ממשיות אור מוגבל במהותו ובמידת
29 ההתפשטות וההארה שלו, ודוקא
30 על-ידי מעשה הצדקה נמשך
31 האור על-ידי הנקבים
32 שמאפשרים לאור לבקוע מבעד
33 ללבושים, היינו בלא לבושים
34 המסתירים, שאין בו שום
35 הגבלות פלל, ונמשך עד
36 למטה מטה.
37 אמנם מצד שני כאשר המשכת
38 האור היא בלי לבושים יש בכך
39 גם חסרון כי, אפשר שתהיה מזה
40 יניקה לחיצונים כי כאשר ההארה
41 היא בלי גבול יש חשש שגם הקליפות
42 והסטרא אחרא הנקראים 'חיצונים' (כי
43 הם מחוץ לגבול הקדושה) ינקו ממנה.

1 ועל-זה הוא ענין הקשקשים שעל השריון שהם דומים לקשקשי הרג
2 ומגינים שלא ייכנס חץ בנקבים, דהינו שחזור ומאיר אור המקיף
3 וסותם את הנקבים, שימשך האור במקום הראוי, בקדשה
4 דוקא כלומר, הנקבים שנוצרו על ידי מעשי הצדקה חזורים ונסתמים כדי
5 שה'חיצונים' לא יוכלו לקבל יניקה
6 מהאור השופע דרך הנקבים, כי באור
7 'מקיף' הקליפות והסטרא אחרא לא
8 יכולים לקבל. וזהו וילבש צדקה
9 כשריון, שעל-ידי מעשה
10 הצדקה מתחדשים ב' ענינים,
11 המשכת האור למטה בעולם
12 הזה שהיא תכלית הבריאה,
13 ושהמשכה תהיה למקום
14 הראוי דוקא ולא לחיצונים.
15 (ו) וזהו גם כן תכן בקשת
16 משה כאשר ביקש מהקדוש-ברוך-
17 הוא לסלוח ולמחול לבני ישראל על
18 חטא העגל וזכור לאברהם גו'
19 ולישראל עבדיך⁴⁴, דכיון
20 שמשך פעל המשכת י"ג
21 מדות הרחמים שלמעלה
22 מהשתלשלות כמפורש בתורה
23 בפסוקים אלה של "ויחל משה וגו'
24 (בפרשת כי תשא), הרי מצד
25 המשכת האור שלמעלה
26 מהשתלשלות אפשר שימשך
27 האור גם למקום שאינו ראוי,
28 ועל-זה היתה בקשתו, זכור
29 לאברהם ולישראל עבדיך,
30 וכנ"ל שאברהם היה בתכלית
31 הבטול, וכמו שכתוב⁴⁵
32 שאברהם אבינו אמר על עצמו ואנכי
33 עפר ואפר, שאפר הוא יסוד
34 העפר (דומם) שנושא אחרי
35 שרפת העץ⁴⁶ שכן כאשר דבר

דוקא.

1 (ו) וזהו גם כן תכן בקשת משה זכור לאברהם גו' ולישראל עבדיך⁴⁴, דכיון
2 שמשך פעל המשכת י"ג מדות הרחמים שלמעלה מהשתלשלות,
3 הרי מצד המשכת האור שלמעלה מהשתלשלות אפשר שימשך האור גם
4 למקום שאינו ראוי, ועל-זה היתה בקשתו, זכור לאברהם ולישראל עבדיך,
5 וכנ"ל שאברהם היה בתכלית הבטול, וכמו שכתוב⁴⁵ ואנכי עפר ואפר, שאפר
6 הוא יסוד העפר (דומם) שנושא אחרי שרפת העץ⁴⁶, וגם יעקב היה בתכלית

(43) ראה אגה"ק ס"ג ד"ה וילבש צדקה כשריון. וראה גם המשך יונתני הנ"ל ס"ע סב ואילך. (44) תשא לב, יג. (45) וירא יח, כז. וראה תניא אגה"ק ס"ט"ו. (46) חסר קצת (המו"ל).

פזר נתן לאביונים צדקתו עומדת לעד

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 נשרף ארבעת היסודות מהם מורכב כל דבר (אש, רוח, מים עפר) מתפרקים
 2 ונפרדים ויסוד העפר הנפך לאפר, וגם יעקב היה בתכלית הבטול,
 3 כמו שכתוב⁴² שיעקב אמר על עצמו קטנתי מכל החסדים ומכל
 4 האמת (כמבואר לעיל), וזהו זכור לאברהם גו' ולישראל
 5 עבדי, שמצד הבטול
 6 דאברהם וישראל עבדי, הבטול, כמו שכתוב⁴² קטנתי מכל החסדים
 7 ועל-דרך-זה משה שהיה 2 ומכל האמת, וזהו זכור לאברהם גו' ולישראל
 8 בתכלית הבטול, כמו 3 עבדי, שמצד הבטול דאברהם וישראל עבדי,
 9 שכתוב⁴⁷ שמה ואהרן אמרו על 4 ועל-דרך-זה משה שהיה בתכלית הבטול, כמו
 10 עצמם ונחננו מה, הנה על-ידי-י 5 שכתוב⁴⁷ ונחננו מה, הנה על-ידי-זה פועלים
 11 זה פועלים שתהיה המשכת 6 שתהיה המשכת האור למקום הראוי, בקדשה
 12 האור למקום הראוי, בקדשה 7 דוקא. וזהו גם כן מה שכתוב⁴⁸ ונפלינו אני
 13 ודוקא ולא תהיה יניקה לחיצונים. 8 ועמך מכל העם אשר על פני האדמה, דלכאורה
 14 וזהו גם כן מה שכתוב⁴⁸ 9 אינו מוכן תכן בקשה זו, הרי דבר הפשוט
 15 בהמשך הבקשות של משה מהקדוש- 10 שישאל הם בהכדלה מכל העמים, ובפרט
 16 ברוך-הוא באותה פרשה ונפלינו 11 אחרי מתן תורה. אף הענין הוא, שתכן בקשתו
 17 ונבדלנו אני ועמך מכל העם 12 הוא שגם בבחינת פלא שלמעלה מהשתלשלות,
 18 אשר על פני האדמה, 13 ששם נאמר⁴⁹ פחשיכה פאורה, שאור הוא כמו
 19 דלכאורה אינו מוכן תכן 14 חשף, וחשף הוא כמו אור, הנה גם בבחינה זו
 20 בקשה זו, הרי דבר הפשוט 15 יהיה ונפלינו גו'.
 21 שישאל הם בהכדלה מכל 16 וזהו גם כן מה שאמרו רבותינו ו"ל הני כ"ו
 22 העמים, ובפרט אחרי מתן 17 הודו כנגד מי, כנגד כ"ו דורות שברא
 23 תורה וכיוון שהדבר כבר קיים מה 18 הקב"ה בעולמו ולא נתן להם תורה וזן אותם
 24 משמעות הבקשה על כו'. אף 19 בתסדו, וחשיב שם גם כן הענינים שהיו אחרי
 25 הענין הוא, שתכן בקשתו 20 מתן תורה, והינו, שגם בבחינת חסדו, חסד דאריך
 26 הוא שגם בבחינת פלא 21 שלמעלה מהשתלשלות, ימשך למקום הראוי
 27 שלמעלה מהשתלשלות, 22 דוקא, דאף-על-פי שמצד בחינת חסדו, חסד
 28 ששם נאמר⁴⁹ פחשיכה 23 שלמעלה מהשתלשלות, יכולה להיות ההמשכה
 29 פאורה, שאור הוא כמו 24 גם למקום שאינו ראוי, וכמו כ"ו דורות שהיו
 30 חשף, וחשף הוא כמו אור כי 25 נזנין בתסדו של הקב"ה שהיו מהם גם עובדי
 31 מדובר באור אין סוף ששום דבר לא 26 עבודה זרה, מפל-מקום, פעל דוד, על-ידי
 32 מעלים ומסתיר עליו, הנה גם 27 הבטול שבו, שגם ההמשכה בבחינת
 33 בבחינה זו שמצד עצמה יכולה 28 חסדו תמשך מכאן ואילך אך ורק
 34 להאיר גם לחיצונים וליחושך? הנה 29 למקום הראוי, בקדשה דוקא
 35 ונפלינו גו' מבואר בחסידות 30 ולא לחיצונים.
 36 שהניקה לחיצונים יכולה להיות בשני 31 חסדו תמשך מכאן ואילך אך ורק
 37 אופנים. האחד – על ידי צמצומים 32 למקום הראוי, בקדשה דוקא
 38 רבים שמגבילים וממטעים את האור
 39 מאד, בעוד שכאשר יש גילוי של אור
 40 אין סוף אינם יכולים לקבל. והשני –
 41 כאשר מאיר אור נעלה מאד, למעלה
 42 מהספירות, שלגבו 'כחשיכה כאורה'
 43 ומבחינתו אין הבדל מי מקבל את

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 עֲשִׂית הַצְדָּקָה בְּלִי גְבוּל כִּי הַתּוֹצֵאָה וְהַהִמְשָׁכָה וְהַגִּילּוּי הֵינּוּ מֵעַן
 2 הַעֲבוּדָה לְמַטָּה וְכֹדֵי לְהַמְשִׁיךְ אֹרֶךְ יָמֶיךָ וְלִהְיוֹת עֹבֵדֵת הַצְדָּקָה
 3 בְּלִי גְבוּל. וְהֵינּוּ שְׁנֵתִינָת הַצְדָּקָה הִיא לֹא רַק מַעֲשֵׂר אֹרֶךְ
 4 חַמֶּשֶׁת יוֹתֵר מִחֻמְשֵׁי שֶׁהֵם שִׁיעוּרִים רְאוּיִים לְנִתְיַנֵּת צְדָקָה עַל פִּי הַהִלְכָה
 5 וּמִדַּת חֲסִידוֹת אֲבָל הֵם שִׁיעוּרִים
 6 מוֹגְבִלִים, אֲלֵא כִּמוֹ שֶׁפְּתוּב⁵⁰
 7 מִשְׁפָּט וְצְדָקָה, וּפִירוּשׁ הַפְּסוּק
 8 עַל פִּי חֲסִידוֹת הוּא שֶׁהַצְדָּקָה הִיא לְפִי
 9 'מִשְׁפָּט' הֵינּוּ שְׁשׁוּפָט הָאָדָם אֵת
 10 עֲצָמוֹ מֵהַ שְׁמִרָתָהּ לוֹ,
 11 וְהַשְּׂאֵר נֹתֵן לְצְדָקָה⁵¹ וְלֹא
 12 מִשְׁאִיר לְעַצְמוֹ יוֹתֵר מִמֶּה שֶׁמוּכָרָת לוֹ.
 13 וְלֹא אֶמְרוּ חֲזִיק קוֹדְמִים שֶׁלְּפִי
 14 זֶה רָאוּי לְאָדָם לְדַאוֹג לְעַצְמוֹ וְרַק אַחֵר
 15 כִּךְ לְעִשׂוֹת צְדָקָה עִם אַחֵרִים אֲלֵא
 16 כִּשְׁבִיד אֶחָד קִיתוֹן שֶׁל מִים
 17 כו',⁵² וְהוּא וְחִבְרוֹ מִהַלְכִים בְּמִדְבָר
 18 שְׁאִין בּוֹ מִים וְאִם יִתֵּן מִהֵמָּה לְחִבְרוֹ
 19 אִזִּי הוּא עֲצָמוֹ לֹא יִחִיהַ וּבִמְקָרָה כֹּה
 20 "חֲזִיק קוֹדְמִין" לְחַיֵּי חִבְרוֹ, אֲבָל
 21 כִּשְׂאֵר חִבְרוֹ רָעַב לְלֶחֶם כו',
 22 אִי-אֶפְשָׁר שֶׁהוּא יִתְעַנֵּג
 23 בְּמַעֲדָתוֹ וְזָבַח מִשְׁפָּחָה
 24 כו',⁵³ וּבִלְשׁוֹן רַבְנֵי הַזֶּה הַזֶּה בְּאֵגְרַת
 25 הַקֹּדֶשׁ שֶׁבִּסְפָר הַתְּנַיָּא (סִימָן טו):
 26 "וְלֹא אֶמְרוּ חֲזִיק קוֹדְמִין אֲלֵא כִּשְׁבִיד
 27 אֶחָד קִיתוֹן שֶׁל מִים וְכו' שֶׁהוּא דָּבָר
 28 הַשְׁווֹה לְשֵׁנִיחַם בְּשׁוּוֹה לְשִׁתּוֹת לְהַשִּׁיב
 29 נַפְשָׁם בְּצִמָּא, אֲבָל אִם הֵעֵנִי צְרִיךְ לְחַם
 30 לְפִי הַטָּף וְעֵצִים וְכֹסֶת בְּקִרָה וְכֹהֲאֵי
 31 גּוֹנָא, כֹּל דְּבָרִים אֵלוֹ קוֹדְמִין כֹּל
 32 מַלְבוּשֵׁי כְבוֹד וְזָבַח מִשְׁפָּחָה בְּשֵׁר
 33 וְדִינִים וְכֹל מִטְעָמִים שֶׁל הָאָדָם וְכֹל בְּנֵי
 34 בֵּיתוֹ וְלֹא שִׁיךְ בֹּהַ חֲזִיק קוֹדְמִין
 35 מֵאַחַר שְׁאִינְן חַיֵּי נַפְשָׁם מִמֶּשׁ כִּמוֹ שֶׁל
 36 הֵעֵנִי שׁוּוֹה בְּשׁוּוֹה מִמֶּשׁ... וְכֹהֲאֵי
 37 הֵנָּה גַּם עֲנִין מִשְׁפָּט
 38 בְּצְדָקָה הֵינּוּ שְׁמוֹתֵיהֶם לְעַצְמוֹ אֵת
 39 הַמּוּכָרָת בְּלָבָד וְאֵת כֹּל הַשָּׂר נֹתֵן
 40 לְצְדָקָה אֵינוֹ מִסְפִּיק, אֲלֵא צְרִיךְ לְהִיֹּת מַעֲשֵׂה הַצְדָּקָה בְּלִי
 41 גְבוּל מִמֶּשׁ, שְׁעַל-זֶה אֶמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל⁵⁴ בְּכָל מְאֻדָּךְ

בְּכָל מְמוֹנָךְ. וְעַל-יְדֵי עֲשִׂית הַצְדָּקָה בְּלִי-גְבוּל הָרִי נִמְשָׁךְ
 אֹרֶךְ הַיָּמִים-גְבוּל שְׁלֹמֶעֱלָה מִהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת, וְהַמְשַׁכְת הָאֹרֶךְ
 הִיא לְמַטָּה בְּגִשְׁמִיּוֹת כִּמְבוּאָר לְעִיל בְּאִרְכּוֹת.
 וְזֶהוּ שְׂאֵמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל⁵⁵ גְּדוֹל הַעוֹשֶׂה צְדָקָה יוֹתֵר מִכָּל
 הַקְּרָבָנוֹת, דְּהַגֵּם שְׁמַעְלַת
 הַקְּרָבָנוֹת גְּדוֹלָה מְאֹד, וְכִמוֹ
 שֶׁפְּתוּב בְּאֵגְרַת הַקֹּדֶשׁ⁵⁶
 שְׁכָל סֵדֵר הַהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת תְּלוּי
 בְּדְקוּק אֶחָד בְּעֵנִין הַקְּרָבָנוֹת
 וּבִלְשׁוֹן רַבְנֵי הַזֶּה (קְוִטְרַס אַחֲרוֹן)
 בִּסְפָר הַתְּנַיָּא, דָּף קס): "... כֹּל
 הָעוֹלָמוֹת עֲלוּנִים וְתַתְּנוּנִים תְּלוּיִם
 בְּדְקוּק מִצּוֹה אַחַת, דְּרַךְ מִשֵּׁל אִם
 הַקְּרָבָן כִּשְׁר נַעֲשֶׂה יַחֲדוֹ עֲלוּן וְעוֹלִים
 כֹּל הָעוֹלָמוֹת לְקַבֵּל חַיּוֹתִם וּשְׁפָעִם.
 וְאִם שִׁינָה שְׁקִיבֵל הָרֵם בְּשִׁמְאָלוֹ דְּרַךְ
 מִשֵּׁל אִזִּי שִׁינָה בְּכָלִי שֶׁרַת כִּשְׁר אִזִּי
 שֶׁהִיִּתָּה חֲצִיזָה אִזִּי נִתְבַּטְּלוּ עֲלוּת
 הָעוֹלָמוֹת וְחַיּוֹתִם וּשְׁפָעִם מִחַיֵּי חַיִּים
 אִין סוּף בְּרוּךְ הוּא", וְרַזָּא דְקְרָבָנָא
 סוּד הַקְּרָבָן עוֹלָה עַד רַזָּא סוּד
 דְּאִין-סוּף⁵⁷, וְקְרָבָנוֹת
 מְקָרְבִים אֵת הַכַּחוֹת
 וְהַחַוְשִׁים לְאֵלְקוֹת דְּעַל שָׁם
 זֶה נְקָרָאִים בְּשֵׁם קְרָבָן⁵⁸,
 אֲבָל אַף-עַל-פִּי-כֵן, הָרִי עֲנִין
 הַקְּרָבָנוֹת הוּא שְׁלֹקְחִים
 בְּהִמָּה וּמְבִיאִים אוֹתָהּ לְבֵית
 הַמִּקְדָּשׁ וּמַעֲלִים אוֹתָהּ עַל
 גְּבֵי הַמְּזֻבָּח, שְׁהַעֲלוּי שְׁבִיזָה
 הוּא בְּרוּחַנִיּוֹת וְלִמְרוֹת מַעֲלָתָם
 הַגְּדוּלָה הַקְּרָבָנוֹת לֹא מְבִיאִים תּוֹעֵלָת
 גְּשִׁמִּית, מֵהַ-שְּׂאִין-כֵּן נִתְיַנֵּת
 צְדָקָה, הָרִי עֲנִינָה הוּא נִתְיַנֵּת
 בְּגִשְׁמִיּוֹת לְעֵנִי דְלִית לִיהַ
 מְגִרְמִיָּה שְׁאִין לוֹ מִשֵּׁל עֲצָמוֹ
 כְּלוּם, שְׁעַל-יְדֵי-זֶה
 מְמַשְׁכִּים אֵת הָאֹרֶךְ לְמַטָּה
 בְּגִשְׁמִיּוֹת, וְהָאֹרֶךְ שְׁנִמְשָׁךְ
 הוּא אֹרֶךְ הַיָּמִים-גְבוּל בְּנִי
 שֶׁל מַעֲשֵׂר וְחֹמֶשׁ וְכו' אֲלֵא בְּלִי גְבוּל.
 שֶׁל מַעֲשֵׂר וְחֹמֶשׁ וְכו' אֲלֵא בְּלִי גְבוּל.

(50) שם צט, ד. ועוד. (51) ראה תו"א וישלח סג, ב. סה"מ תרפ"ט ע' 90. ושי"נ. (52) ב"מ סב, א. (53) תניא אגה"ק סט"ז. (54) ואתחנן ו, ה ובפרש"י. (55) סוכה מט, ב. (56) קו"א קס, סע"א. (57) ראה זהר ח"ב רלט, א. ח"ג כו, ב. (58) ראה המשך באתי לגני ה'שי"ת פ"ב (סה"מ ה'שי"ת ע' 113). ושי"נ.

פור נתן לאביונים צדקתו עומדת לעד

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 וְזֶהוּ גַם הַחֲלוּק בֵּין מִצְוֹת צְדָקָה לְכָל שְׂאֵר הַמִּצְוֹת,
 2 דְּהֵנָּה⁵⁹ כָּל הַמִּצְוֹת הֵן בְּהִגְבְּלָהּ, דְּהֵנָּה שְׂשֻׁרְשָׁם בְּאוֹר
 3 הַבְּלִי-גְבוּל, הֵנָּה כְּפִי שְׁנַתְּנוּ לְמִטָּה הָרִי הֵן בְּהִגְבְּלָהּ דְּוָקָא,
 4 וְכִמּוֹ צִיצִית ד' חוּטִין וְה' קְשָׁרִים, וְתַפְלִין אֶצְבָּעִים עַל
 5 אֶצְבָּעִים (אָף אֵין זֶה מְעַכֵּב)
 6 וּמְרַבְּעִים דְּוָקָא, וְהַדָּס ג' 1 כְּנ"ל. וְזֶהוּ גַם הַחֲלוּק בֵּין מִצְוֹת צְדָקָה לְכָל
 7 טְפָחִים, וְלוּלָב ד' טְפָחִים, 2 שְׂאֵר הַמִּצְוֹת, דְּהֵנָּה⁵⁹ כָּל הַמִּצְוֹת הֵן בְּהִגְבְּלָהּ,
 8 וְגַם בְּאַתְרוּג יֵשׁ שְׁעוֹר, וְסִפָּה 3 דְּהֵנָּה שְׂשֻׁרְשָׁם בְּאוֹר הַבְּלִי-גְבוּל, הֵנָּה כְּפִי
 9 ז' טְפָחִים הָרִי שְׁקִיּוּם כָּל הַמִּצְוֹת 4 שְׁנַתְּנוּ לְמִטָּה הָרִי הֵן בְּהִגְבְּלָהּ דְּוָקָא, וְכִמּוֹ
 10 הוּא גְבוּל וּמִידָה, מַה-שְּׂאִין-כֵּן 5 צִיצִית ד' חוּטִין וְה' קְשָׁרִים, וְתַפְלִין אֶצְבָּעִים עַל
 11 בְּצַדְקָה, הֵנָּה גַם כְּפִי 6 אֶצְבָּעִים (אָף אֵין זֶה מְעַכֵּב) וּמְרַבְּעִים דְּוָקָא,
 12 שְׁהַמְצִיָּה נִתְּנָה לְמִטָּה בְּנִשְׁמִית 7 וְהַדָּס ג' טְפָחִים, וְלוּלָב ד' טְפָחִים, וְגַם בְּאַתְרוּג
 13 צְרִיף לְהִיּוֹת אִפְּן קִיּוּמָה בְּלִי 8 יֵשׁ שְׁעוֹר, וְסִפָּה ז' טְפָחִים, מַה-שְּׂאִין-כֵּן
 14 הַגְּבֻלוֹת כְּלָל, וְעַל-יְדֵי-זֶה 9 בְּצַדְקָה, הֵנָּה גַם כְּפִי שְׁהַמְצִיָּה נִתְּנָה לְמִטָּה צְרִיף
 15 מִמְּשִׁיכִים אֶת אוֹר הַבְּלִי- 10 לְהִיּוֹת אִפְּן קִיּוּמָה בְּלִי הַגְּבֻלוֹת כְּלָל, וְעַל-יְדֵי-
 16 גְבוּל לְמִטָּה מִמָּשׁ וּמְשִׁלִּים אֵת 11 זֶה מִמְּשִׁיכִים אֶת אוֹר הַבְּלִי-גְבוּל לְמִטָּה מִמָּשׁ.
 17 כּוֹנֵת הַבְּרִיאָה שִׁיהִי גִלּוּי אֲלוּקוֹת 12 אִמְנָם מִצַּד הַמְּשִׁכַת אוֹר הַבְּלִי-גְבוּל הָרִי
 18 בְּעוֹלָם הַזֶּה הַגִּשְׁמִי. אִמְנָם מִצַּד 13 שְׁתֵּהִיָּה מְזָה יְנִיקָה כּו', וְעַל זֶה הוּא עֹנֵן
 19 הַמְּשִׁכַת אוֹר הַבְּלִי-גְבוּל הָרִי 14 הַמְּשַׁפֵּט בְּצַדְקָה, שְׂשׁוּפֵט אֶת עֲצָמוֹ כּו', שְׁהוּא
 20 אִפְּשֵׁר שְׁתֵּהִיָּה מְזָה יְנִיקָה כּו' 15 עֹנֵן הַבְּטוּל, שְׁעַל-יְדֵי-זֶה נַעֲשֶׂה כְּלִי שְׁתֵּהִיָּה הַהַמְּשִׁכָּה לְמָקוֹם הָרְאוּי דְּוָקָא,
 21 וְהוּא הַנִּמְשָׁךְ מִלְּמַעְלָה יִגִּיעַ גַּם 16 וְכִמּוֹ שְׁנַתְּבָאָר לְעִיל בְּעֹנֵן הַקְּשָׁקְשִׁים שְׁעַל הַנְּקָבִים.
 22 לְחִיצוֹנִים, וְעַל זֶה הוּא עֹנֵן 17 וְזֶהוּ פֹר נָתַן לְאַבְיוֹנִים צְדָקָתוֹ עוֹמְדָת לְעַד קִרְנוֹ תְּרוּם בְּכַבּוּד, דְּכֹאֲשֵׁר
 23 הַמְּשַׁפֵּט בְּצַדְקָה, שְׂשׁוּפֵט 18 הַצְּדָקָה הִיא בְּדֶרֶךְ פְּזוּר, הֵיִינוּ בְּלִי-גְבוּל, אֲזִי מִמְּשִׁיכִים אֶת אוֹר
 24 הָאָדָם אֶת עֲצָמוֹ כּו', שְׁהוּא 19 הַבְּלִי-גְבוּל לְמִטָּה, אֲלֹא שְׂעַכְשׁוֹ הוּא בְּהֵעֲלָם, וְיִתְגַּלֶּה לְעֵתִיד, וְזֶהוּ עוֹמְדָת
 25 עֹנֵן הַבְּטוּל, שְׁעַל-יְדֵי-זֶה 20 לְעַד, שְׂעַכְשׁוֹ הִיא עוֹמְדָת וְאִינָה נִמְשַׁכַת לְהַתְּגַלוֹת, עַד לְעֵתִיד-לְבָא, בְּעוֹלָם
 26 הַמְּשִׁכִים שְׁעַל הַנְּקָבִים שֶׁהֵם 21 הַתְּחִיָּה, לְנִשְׁמוֹת בְּגוּפִים בְּעוֹלָם הַזֶּה, שְׂאָז יִתְגַּלֶּה הָאוֹר. וּמִסִּים קִרְנוֹ תְּרוּם
 27 הַמְּשִׁכָּה שֶׁחָבּוּא לְמַטָּה בְּעוֹלָם 22 בְּכַבּוּד, קִרְנוֹ קָאֵי עַל כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל וְעַל כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל בְּפִרְט, אֲשֵׁר
 28 לְחִיצוֹנִים, וְעַל זֶה הוּא עֹנֵן 23 רַק הַקֶּרֶן דִּישְׂרָאֵל יְרוּם, הֵיִינוּ שְׁלֹא תִהְיֶה יְנִיקָה לְחִיצוֹנִים, אֲלֹא הַהַמְּשִׁכָּה
 29 הַמְּשַׁפֵּט בְּצַדְקָה, שְׂשׁוּפֵט אֶת עֲצָמוֹ כּו', שְׁהוּא 24 תִּהְיֶה בְּמָקוֹם הָרְאוּי, לְיִשְׂרָאֵל דְּוָקָא.
 30 מוֹנֵעִים אֵת הַיְנִיקָה לְחִיצוֹנִים דֶּרֶךְ 31 הַנְּקָבִים.
 32 וְזֶהוּ פֹר נָתַן לְאַבְיוֹנִים 32 וְזֶהוּ פֹר נָתַן לְאַבְיוֹנִים
 33 צְדָקָתוֹ עוֹמְדָת לְעַד קִרְנוֹ 33 צְדָקָתוֹ עוֹמְדָת לְעַד קִרְנוֹ

(59) ראה תניא אגה"ק סימן י"ד.

עכשיו (לאחר החטא) טועם החיך הגשמי את הטעם הגשמי שבמאכל, כמו שכתוב חיך אוכל יטעם, והחיך הרוחני שבנפש האדם טועם את הטעם והתענוג שבעניינים רוחניים.

ממאמר י"ט כסלו ה'תשכ"ז

בס"ד. שיחת יום ה' פרשת וישב, י"ט כסלו ה'תשח"י*.

בלתי מוגה

- 1...לט. מבואר בקבלה ובחסידות¹⁹¹ שהחילוק בין קבלת רבי משה קורדוברו לקבלת האריז"ל הוא, שקבלת הרמ"ק היא בספירות דתהו (בעניני תהו בתיקון גופא), ואילו קבלת האריז"ל היא בתיקון. ועל-דרך-זה יש לומר בנוגע לדרישת רבינו הזקן בתורת חסידות חב"ד – שזהו ענין ד"לא תהו בראה (אלא) לשבת יצרה"¹⁹²:
- תביעתו של רבינו הזקן שעניני רזין דאורייתא יתלבשו בחב"ד, בחכמה בינה ודעת של נפש האלקית, ועל-ידי-זה גם בחכמה בינה ודעת של נפש הטבעית ושכל האנושי – הנה לגבי שאר השיטות הרי זה על-דרך החילוק שבין ההנהגה ד"תהו" להנהגה ד"לשבת יצרה" בתיקון גופא,
- כי – בתהו, כל הענינים הם באופן של "כתרים"¹⁹³, דהיינו מקיפים¹⁹⁴, וכמו כן בנוגע לשיטה ד"צדיק באמונתו יחיה"¹⁹⁵, "אל תקרי יְחִיָּה אלא יְחִיָּה"¹⁹⁶, היינו, שעל-ידי אמונה לבדה שייכים כבר לכל הענינים – הרי אמונה הוא ענין של מקיף, שזהו ענין דתהו.
- ואילו התביעה של חב"ד היא – "לשבת יצרה" – שיומשך במוחין על-ידי הלימוד באופן של הבנה והשגה, ומוחין – ענינם פנימיות.
- מ. והנה, החילוק שבין תהו לתיקון (באותיות הקבלה) הוא – שבתהו היו אורות מרובים וכלים מועטים, ואילו בתיקון היו אורות מועטים וכלים מרובים¹⁹⁷.
- ומבואר בזה¹⁹⁷, ש"כלי מועט" פירושו שהוא עומד בתנועה של "רצוא", ובלשון פשוטה היינו שאין לו סבלנות לקליטת והתיישבות האורות, להיותו ברצון של כליון, כלות הנפש, שזהו ענין דתהו.
- ואילו אורות דתיקון, עם היותם אורות מועטים, היינו, שבהבנה והשגה ובגילוי אלקות לא נותנים לו הרבה, מכל-מקום, יש לו "כלים מרובים", היינו, שיש לו רצון שלם לענין ד"שוב", לעשות לו יתברך דירה בתחתונים.
- מא. וכל ענינים אלו כמו שהם ברוחניות – נשתלשלו אחר-כך גם בגשמיות:
- גם בגשמיות ישנו ענין האורות וענין הכלים: "כלים" (בכללות) – הם הענינים הגשמיים, ו"אורות" (בכללות) – הם עניני התורה ומצוות שמקיימים בענינים הגשמיים.
- והנה, הענין דאורות מועטים בכלים מרובים שבעולם התיקון, אינו באופן שחלק מהכלים נשאר ריק, ללא אור, אלא הפירוש הוא שהכלים נעשו מלאים לגמרי באור, אף-על-פי שמצד האור הרי זה באופן שנקרא "אורות מועטים".
- יש לבאר הדוגמא לזה בעניני עבודה:
- ידוע מה שכתב רבינו הזקן¹⁹⁸ בענין קיום "מצות המלך בלי טעם גם אילו לא היה נעשה היחוד . . . כמו אילו נצטווה לחטוב עצים על-דרך-משל".

(192) ישעי' מה, יח.

(193) ראה אוה"ת שם. סה"מ תרס"ה ע' ק ואילך. ועוד.

(194) ראה תו"א ר"פ וישלח. ובכ"מ.

(195) חבקוק ב, ד.

(196) ראה לקו"ד ח"א קמא, ב. ועוד.

(197) ראה סה"מ תרמ"ט ע' רלג ואילך. תרס"ח ע' מז ואילך.

תרפ"ד ע' רמט ואילך.

(198) לקו"ת שלח מ, א.

(* ההתוועדות נערכה באולם הגדול אשר ב-824 נאָסטראַנד עוו. פינת איסטערן פּאַרקוויי.

(191) ראה בהקדמת אוצ"ח. הובא בסה"מ תר"ן ע' שלד. מאמרי אדה"ז על מארז"ל ע' תנו. סידור (עם דא"ח) שער המועדים ריז, ג. אוה"ת וירא צג, ב. הגהות כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע לסידור (בהוצאת קה"ת – שיט, סע"ד ואילך). וראה גם "שערי לימוד החסידות" (קה"ת תשנ"ד) בסופו (ע' קסח). וש"נ.

- 1 והיינו, שחושב שעל-ידי-זה לא נפעל מאומה בענין האורות והגילויים שלמעלה, אבל מצד עצמותו
 2 ומהותו יתברך, יש בזה תכלית העילוי שממלא את רצון עצמותו יתברך שציווהו לחטוב עצים, אלא
 3 שה"אורות" הם מועטים, שאין בזה אורות וגילויים;
- 4 ואף-על-פי-כן, יש לו בזה "כלים מרובים", היינו, שיש בזה כל ההתרחבות שבאה מצד כל עשר
 5 הכחות שבנפש, כולל גם כחות המקיפים, עד לכח התענוג שענינו הוא התרחבות והתפשטות.
 6 מב. וכן הוא גם בנוגע לענינים גשמיים כפשוטם:
- 7 אף-על-פי שתכלית הענין הוא להיות שליטת האור על הכלי, מכל-מקום, הרי צריכים גם כלי, וכלי
 8 מתאים, שזהו ענין "כלים מרובים", בכדי שיוכלו לקבל ולהכיל את ה'אורות מועטים' דעולם התיקון,
 9 ועל-ידם יקבלו אחר-כך גם את ה'אורות מרובים' דעולם התהו, ועד לעצמותו ומהותו יתברך שלמעלה
 10 מכל עניני אורות.
- 11 ומזה מובן גם בנוגע להוראת התורה (גם על-פי נגלה) שכדי שתהיה השראת הברכה מלמעלה צריכים
 12 איזה ענין בגשמיות שבו תוכל להיות השראת הברכה¹⁹⁹ – שכאשר ניתוסף שני ענינים בגשמיות, היינו,
 13 התרחבות יתירה בגשמיות, אזי יש יותר נתינת מקום להשראת ריבוי הברכה שמלמעלה.
 14 מג. ובנוגע לעניננו:
- 15 כיון שצריכה להיות התרחבות בכל הענינים דהפצת המעיינות חוצה בחוץ-לארץ – צריכים על זה
 16 "כלים מרובים".
- 17 וכיון שה"כלים" להפצת המעיינות חוצה הם – בכללות – תלמידי ישיבת תומכי תמימים, הרי מובן
 18 ש"כלים" אלו צריכים להיות מרובים גם בכמות כפשוטו (ובמילא יוכל להיות גם ענין ההפצה בהתרחבות
 19 והתפשטות), שעל-ידי-זה יוכלו לקבל לא רק את ה'אורות מועטים' דתיקון, שענין זה הוא בתור התחלה,
 20 אלא לאחרי-זה גם את ה'אורות מרובים' דתהו, ולאחרי-זה גם הגילוי דעצמותו ומהותו יתברך.
- 21 וכמו כן בנוגע לשיכון בכפר חב"ד, שזהו ה"כלי" לה"אורות" שיומשכו על-ידו – שצריך להיות
 22 "כלים מרובים", היינו, שתהיה התרחבות והתפשטות בכל פרטי עניני הכפר, כולל גם הרחבה בעניני
 23 פרנסה,
- 24 ועל-ידי-זה יוכלו להיות בהתיישבות האורות המועטים דעולם התיקון, וגם האורות המרובים דעולם
 25 התהו,
- 26 והיינו, שגם אלו שלעת-עתה תועים ("זיי בלאַנדזשען") ב"עולם התהו", אלא שהם נדבקים ("זיי
 27 קלעפן זיך צו") לה"כלים" דכפר חב"ד, ובמילא מסייעים הם בעניני הכפר, ובאופן שמצד הענין ד"רב
 28 תבואות בכח שור", הנה על-ידי הסיוע וההשתדלות שלהם יומשך ריבוי השפעה בכל עניני הכפר – הרי
 29 כיון שכלי דקדושה ממשך אור, על-דרך שאברי הגוף ממשיכים אור וחיות הנשמה²⁰⁰, הנה לבסוף יִמְשְׁכוּ
 30 הם ("זיי וועלן אַריינגעצויגן ווערן") בעניני ה"מעיינות מים חיים", ויהיו לומדי תורה ומקיימי מצוות
 31 בפועל בחיי היום-יומיים, ושכרם יהיה כפול גם בעולם הזה.
- 32 ובפשטות – שתהיה תוספת ברכה והצלחה בכל עניני כפר חב"ד, אפילו בענינים אלו שבערך שאר
 33 הענינים הרי הם ענינים חומריים, ולכל-הפחות ענינים גשמיים, שכן, חומריות זו תזדכך ותהיה גשמיות,
 34 והגשמיות תתברר ותזדכך עד שתהיה על-דרך פנימיות הכלי שמתאחדת עם האור ועם פנימיות האור,
 35 ועל-ידי-זה 'לוקחים' את ה"עצם" בעצמו – שיהיו שם ה"מעיינות" כמו שהם, ומשם יתפשטו בכל
 36 הסביבה, ועד בכל מקום שידם מגעת, ובאופן שנשתרבה ידם (בלשון הגמרא²⁰¹), להגיע למרחוק יותר
 37 ויותר.

ד. ובכ"מ.

199) ראה דרשות הר"ן דרוש ב'.

200) ראה תו"א ויקהל (בהוספות) קיד, ב. לקו"ת פ' ראה כב, (201) ראה סוטה יב, ב.

1 וכל אלו שמסייעים בזה מחוץ-לארץ ומארץ ישראל, יתברכו ברוחניות, להיות לומדי תורה לשמה
 2 ומקימי מצוות בהידור, וטוב יהיה להם בגשמיות וברוחניות גם יחד.
 3 [כ"ק אדמו"ר שליט"א התחיל לנגן ניגון אדמו"ר מהר"ש – "לכתחילה אריבער".
 4 אחר-כך התחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לקרוא את שמותיהם של המשתתפים שרשמו על-גבי פתקא
 5 את סכום נדבתם, באמרו לכל אחד כמה עליו להוסיף: עוד מחצה, עוד הפעם ("נאך אַמאָל אַזוי פיל"),
 6 ב' פעמים ככה, ג' פעמים, ד' פעמים, ה' פעמים, עשר פעמים, עשרים, שלושים, עד חמישים פעמים,
 7 ולאחד אמר ליתן מאתיים פעמים ככה (לאחדים אמר להוסיף עוד "0", או "00" בסוף הסכום). וכן אמר,
 8 שאפשר להשלים את נתינת הסכום במשך השנה, אבל צריכים ליתן את הסכום כולו.
 9 לכמה וכמה אמר להוסיף גם עבור בני ביתם, להוריהם, ולאחדים הבטיח ברכות בענינים פרטיים
 10 בהמצטרך להם: להתברך בזרעא חייא וקיימא בקרוב ממש, להרחבת הפרנסה, וכיוצא בזה.
 11 בתחילת ההכרזות, הפסיק כ"ק אדמו"ר שליט"א, ואמר:
 12 ישנם כאלה שמתיראים ליתן נדבתם עתה, כיון שאכריזו ברבים כמה עליהם להוסיף, והיו מעדיפים
 13 למסור נדבתם בהזדמנות אחרת, כדי שיעבור בשתיקה.
 14 אבל, הזמן דעכשיו הוא יום טוב של רבינו הזקן, עת רצון, שמחתו של רבינו הזקן, ובמילא, כאשר
 15 יתנו נדבתם עתה, הרי נוסף לכך שהקב"ה ישלים ד' פעמים ככה, או עשר פעמים ככה, יכולים לפעול
 16 ענינים ברוחניות ובגשמיות, כפי שביכולתו של רבינו הזקן לפעול.
 17 וכיון שכן, הרי כדאי להעמיד את עצמו "בסכנה" שאצוה ליתן כמה פעמים ככה, כדי לזכות בברכותיו
 18 של רבינו הזקן בהמצטרך להם.
 19 במהלך ההכרזות, הביע כ"ק אדמו"ר שליט"א את תמיהתו שנותנים סכומים קטנים, באמרו: למה יש
 20 אצלם "קליינע השגות", "מצומצם-דיקע השגות", מה איכפת להם שהקב"ה יתן להם יותר הצלחה?!...
 21 ואמר לאחד שהסכום שנותן הוא לגמרי שלא בדרי דאונא... ואחר-כך אמר: הרי זה צמצום מבהיל!
 22 אפילו צמצום הראשון לא היה באופן כזה, שהרי צמצום הראשון היה רק בהאור, ואילו עצמותו ומהותו
 23 יתברך נשאר במקומו, אבל "עצמות ומהות" שבנידון-דידן גם כן נעלם!...
 24 לאחד אמר: מניין יקח ליתן את הסכום – אינני יודע, אבל, כיון שהקב"ה אומר "לי הכסף ולי
 25 הזהב"²⁰², בודאי ימציא לו כו'.
 26 לאחד אמר: שיתן ג' פעמים ככה, ויתחיל ללמוד חסידות בכל יום.
 27 לאחד שביקש ברכה בענין פרטי, אמר: יש לו את החשבונות שלו... ותמיד מבקש על הטפל ולא על
 28 העיקר. (והוסיף): במקום לבקש ברכה על לימוד החסידות, להצליח בלימוד התורה ובקיום המצוות
 29 בהידור – שואלים רק אודות עניני כספים... ואחר-כך לימד עליו זכות, באמרו (בבת-שחוק): נו, גם
 30 רבינו הזקן דיבר אודות עניני כספים, ואם כן, טוב הדבר... שהרי הנכם מתנהגים כמו רבינו הזקן... אבל,
 31 לא כל אחד יכול להשיג את דרגתו של רבינו הזקן...
 32 במהלך ההכרזות היה כ"ק אדמו"ר שליט"א "אויפגעלייגט", והתחיל בעצמו לנגן כמה ניגונים, וכן
 33 אמר כמה פעמים שהעיקר שתהיה הנתינה בשמחה ובטוב לבב].

* * *

34 מד. כאשר כ"ק מו"ח אדמו"ר סיפר ב"ט כסלו תרח"ץ אודות ההתוועדות של אביו, כ"ק אדמו"ר
 35 (מהורש"ב) נשמתו-עדן, לפני חמישים שנה, שבה סיפר הסיפור האמור אודות כלות הנפש מצד תענוג
 36 בעניני אלקות – הוסיף לספר²⁰³:
 37 בהתוועדות הנ"ל נכחו חסידים בעלי צורה הן בהשכלה והן בעבודה.

- 1 על השולחן היתה מונחת "גריקענע קאַשע" (דייסת כוסמת) – כמנהג משנים קדמוניות שבי"ט כסלו
 2 היו אוכלים "גריקענע קאַשע" – ואחד המסובים (או כמה מהם) אכל בינתיים ה"קאַשע" מתוך
 3 "געשמאַק". ואמר לו כ"ק אדמו"ר נשמתו-עדן: שכחתם שהנכם אוכלים "קאַשע"!!!
- 4 וההסברה בזה היתה, שכיון שבהתוועדות הנ"ל דובר בעניני אלקות באופן של הבנה והסברה, עד
 5 שהחסיד הנ"ל נתעורר ברגש של תענוג מוחשי בשכל דנפש האלקית, הרי זה נמשך גם במידות דנפש
 6 הטבעית, ומזה נעשה התפשטות והתלבשות התענוג באכילת ה"גריקענע קאַשע".
- 7 וענין זה מהווה הוראה – שגם כאשר נמצאים בשלימות העבודה ובמצב של עילוי בעבודה,
 8 מכל-מקום, צריך להיות ענין של שמירה כו',
 9 וכמו שנתבאר לעיל בהמאמר²⁰⁴,
- 10 [המאמר הוא של אדמו"ר מהר"ש משנת תרל"ז, אלא שאינו בכתב-יד-קודש בביכל הדרושים דשנת
 11 תרל"ז, ונמצא רק בביכל אחד (של שמערלינג מתל-אביב, ויישר-כחו)²⁰⁵, ומציין הרושם (אולי הוא זקנו
 12 או אביו) "ששמעתי בעצמי מפיו אדמו"ר שליט"א . . . בחורף בהתחלת מלחמת ראסיע עם ישמעאל" (אז
 13 התחילה המלחמה עם הטורקים).
- 14 – מה שהנ"ל מקשר את המאמר דיבור-המתחיל "פדה בשלום נפשי" עם המלחמה עם הטורקים,
 15 אינני יודע, ובכל אופן, זהו ענין פרטי שלו.
- 16 ואידי דחביבא – כיון שחוץ מביכל זה לא מצאתי המאמר בשום מקום – נאמר מאמר זה היום],
 17 שכל ענין צריך שמירה, אפילו עניני מצוות, ואפילו עניני תורה שאינם בבחינת גדרים וסייגים, שזהו
 18 בחינת ה"בית" שבתורה – שהרי נוסף לכך שהתורה נקראת בשם "בית", נקראת היא גם בשם "מזוון"
 19 ו"לבוש", ונמצא, שענין ה"בית" שבתורה שומר גם את עניני התורה שנקראים בשם "מזוון" ו"לבוש".
- 20 מה. והגע עצמך:
- 21 אפילו כאשר מסובים בהתוועדות י"ט כסלו עם כ"ק אדמו"ר נשמתו-עדן, נשיא בישראל, אשר, "כל
 22 הנהנה מסעודה שתלמיד חכם שרוי בתוכה כאילו נהנה מזיו שכניה"²⁰⁶, ובהתוועדות זו מדברים אודות
 23 ענין של תענוג הקשור עם כלות הנפש לאלקות (כהסיפור אודות רבינו הזקן²⁰⁷, שהגיע לכלות הנפש
 24 מצד גודל התענוג שזכה למסור נפשו על תורת הבעל-שם-טוב והמגיד) – אף-על-פי-כן, יכולה להיות
 25 מציאות אצל חסיד בעל צורה בעבודה או בהשכלה או בשניהם, שהתענוג שלו יתפשט ויומשך בתענוג
 26 של אכילת "גריקענע קאַשע",
- 27 ולא מפני שמרגיש בזה אלקות, או כדי למנוע ענין של כלות הנפש (כהסיפור המפורסם²⁰⁸) – שאז
 28 לא היה צריך כ"ק אדמו"ר נשמתו-עדן לעצור אותו – אלא תענוג באכילת "גריקענע קאַשע" כפשוטו,
 29 אפילו לא באופן המבואר בתניא²⁰⁹ שכוונת האכילה היא כדי שהגוף יהיה בריא ויוכל לעבוד עבודת
 30 הבורא.
- 31 ומזה מובן ההדגשה היתירה בצורך השמירה והזהירות לשלול את הרגש התענוג באכילת "גריקענע
 32 קאַשע", אפילו בשעה שעוסקים בעניני תורה ועבודה, אפילו בי"ט כסלו, בהתוועדות חסידית, והתוועדות
 33 של נשיא בישראל, כ"ק אדנ"ע, אביו של כ"ק מו"ח אדמו"ר.

206 סוף ברכות.

207 ראה לעיל ס"א.

208 ראה סה"ש תרפ"ח ע' 20. וש"נ.

209 פ"ז.

204 פ"ה (לעיל ע' 201 ואילך).

205 כת"י מס' 1369 מב, א ואילך (בספריית "אגודת חסידי

חב"ד"), ונרשם עליו בכי"ק אדמו"ר שליט"א: "עזבון שמערלינג*".

1 ועל־אחת־כמה־וכמה כאשר עניני המעלה שבזה חסרים, ואילו הענינים הקשורים עם עולם הזה הם
 2 בתקפם – הרי בוודאי שצריכה להיות שמירה וזהירות יתירה.
 3 וכשם שהדברים אמורים בנוגע לתענוג בעניני אכילה, כן הוא גם בנוגע לתענוג שבאמירת דבר־צחות
 4 ("א גלייך־ווערטל"), או בביטול הזולת (תמורת ביטול עצמו...), אשר, אם בכל הזמנים צריכים להזהר
 5 מזה, על־אחת־כמה־וכמה בשעה שנמצאים בתנועה של התפשטות איזו שתהיה, אפילו מצד הקדושה,
 6 שאז עלולה לבוא תנועה של התפשטות בעניני נפש הבהמית, כמובן מסיפור הנ"ל.
 7 מו. וסיפור זה אינו סיפור דברים בעלמא, אלא גם הוראה:
 8 לאחרי שכ"ק אדמו"ר נשמתו־עדן עזר את החסיד הנ"ל והעיר לו ששוכח הוא שאוכל "גריקענע
 9 קאָשע", ונמסר הדבר לדורותיו אחריו – יכול כל אחד להזכיר זאת לעצמו, היינו, שהתענוג שלו בעניני
 10 אלקות עד לכלות הנפש, יורד ומתלבש (ובא ממנו המסובב) בתענוג של נפש הבהמית באכילת "גריקענע
 11 קאָשע", ואינו עושה דבר להגביל את התענוג שלא יומשך בענינים תחתונים.
 12 וככל הענינים דתורת החסידות, ניתן גם ענין זה באופן שיוכלו לפעול זאת, מתוך שמחה וטוב לבב,
 13 בקו של להרבות אור – שאפילו מעט אור דוחה הרבה חושך²¹⁰, ועל־אחת־כמה־וכמה הרבה אור –
 14 שניתן כח לכל המקושרים והשייכים, שכאשר יזכירו לעצמם פתגם זה, יועיל הדבר למנוע את ההתפשטות
 15 של "פלשתים" ד'לעומת־זה'²¹¹, ואפילו את ההתפשטות של "פלשתים" שבאמצע, בין קדושה
 16 ל'לעומת־זה',
 17 וישתמשו בבארות של יצחק שלא סתמום פלשתים²¹², שהם הבארות שנמשכו ב"מעיינות מים חיים"
 18 של פנימיות התורה, שעל־ידם באים לבאר השלישית, עליה נאמר²¹³ "ויקרא שמה רחובות כי עתה הרחיב
 19 ה' לנו ופרינו בארץ", וכמו שכתב הרמב"ן²¹⁴ דקאי על בית המקדש השלישי שאין אחריו גלות, בגאולה
 20 האמיתית והשלימה על־ידי משיח צדקנו, בקרוב ממש.
 21 [כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן ניגון אדמו"ר מהורש"ב – ניגון הכנה, ואחר־כך צוה לנגן ניגון
 22 אדמו"ר ה'צמח צדק'].

* * *

23 מז. כיון שיתכן שיש כאלו שיש להם טענות כו' – אזי העצה היא שאבטא זאת בעצמי בדיבור, כדי
 24 להקל ולהחליש את הטענות:
 25 מצינו בגמרא²¹⁵ בנוגע לפרנס שמטיל אימתו על הציבור, שיש על זה עונש מאויים.
 26 אבל, אין זה שייך לענינו, שהרי: (א) אינני "פרנס". (ב) אינני "מטיל אימה", (ג) לא אשלח אחר־כך
 27 שוטר לתבוע מה שהתחייבו, (ד) לא הכרזתי את הסכומים, אלא רק אמרתי כמה פעמים ככה צריך כל
 28 אחד ליתן, ומכאן ואילך תלוי הדבר בבחירתו החפשית של כל אחד, ואם יתן כפליים ממה שהכרזתי –
 29 תבוא עליו ברכה, והקב"ה יתן לו כמה פעמים ככה בכל המצטרך לו ולבני ביתו.
 30 והעיקר – שהנתינה תהיה בשמחה, שכן, נוסף על המבואר בחסידות²¹⁶ שכל הענינים דתורה עבודה
 31 וגמילות חסדים צריכים להיות בשמחה ובטוב לבב דוקא, הרי יש ענינים שהציווי אודותם נתפרש בכתוב,
 32 ואין צורך ללמוד זאת מדברי סופרים בלימודים שונים. ובנידון־דידן, מקרא מלא דיבר הכתוב²¹⁷ בנוגע
 33 לצדקה: "ואל ירע לבבך בתתך לו"!

(210) תניא פ"ב (יז, א). חובת הלבבות שער יחוד המעשה
 פ"ה. ועוד.
 (211) ראה תו"א בשלח סא, ג. תו"ח תולדות קמג, ג ואילך.
 (212) ראה תו"א ותו"ח ר"פ תולדות.
 (213) תולדות כו, כב.
 (214) שם, כ.
 (215) ר"ה יז, א.
 (216) ראה תו"מ סה"מ חשון ע' רעט. אלול ס"ע רמא ואילך.
 וש"נ.
 (217) פ' ראה טו, יו"ד.

1 וענין זה הוא לא רק ציווי, אלא כמבואר בחסידות בנוגע לכל עניני התורה, שזהו גם סיפור דברים
2 של הקב"ה שכן הוא באמת²¹⁸, היינו, שכאשר יהודי נותן צדקה אפילו בסכום שנדמה לו שהוא למעלה
3 מכוחותיו, ונדמה לו שאינו מרוצה מכך, הנה בפנימיותו הרי זה באופן ש"לא ירע לבבו", ואם נדמה לו
4 אחרת, הרי זה רק הסתות ופיתויים של יצרו הרע, אשר, כשם שלא צריך לציית לו בשאר ענינים, כמו
5 כן לא צריך לציית לו בענין זה.

6 מת. והנקודה בכל הדבר היא:

7 עומדים אנו בזמן מסוגל ביותר שהאתערותא דלתתא תפעל אתערותא דלעילא – כדברי רבינו הזקן²¹⁹,
8 בעל השמחה, שבכוחה של התועדות חסידית לפעול יותר מפעולתו של מלאך מיכאל.

9 והנה, ענינו של מלאך מיכאל הוא לא רק להמשיך שכר למטה, אלא גם – כלשון חכמינו ז"ל²²⁰
10 שמיכאל מקריב נשמותיהם של צדיקים על-גבי המזבח שלמעלה, ומבואר בזה בחסידות²²¹ שמלאך
11 מיכאל מסייע לנשמות ישראל לעלות למעלה בעבודתם באהבה העליונה וכל העילויים שיכולים להיות
12 מצד עבודת האהבה, שזוהי עבודת כהן גדול למטה, ועבודת מיכאל "כהנא רבא דלעילא"²²².

13 ומזה מובן, שהתועלת שנעשית על-ידי המגבית בהתועדות זו היא – לא רק באופן ד"עשר בשביל
14 שתתעשר" בענינים גשמיים, אלא עוד זאת, שענין זה יסייע אחר-כך בלימוד הנגלה וכלימוד החסידות
15 ובעבודה שבלב זו תפילה, ובכל הענינים הצריכים לו ולבני ביתו, הן בגשמיות והן ברוחניות.

16 וכאשר נוסף בזה גם הענין ד"אל ירע לבבך בתוך לו" – הרי כיון שמדתו של הקב"ה היא מדה כנגד
17 מדה²²³, תהיה גם הנתנה של הקב"ה באופן כזה, היינו, שלא זו בלבד שנותנים לו כל מה שצריכים
18 ליתן לו, אלא עוד זאת, שהנתנה היא בשמחה ובטוב לבב, ללא העלמות והסתרים, ללא קשיים ויגיעה.

19 וכפי שכ"ק מו"ח אדמו"ר אמר פעם, שהקב"ה הוא אמנם "הזן את העולם כולו בטובו בחן בחסד
20 וברחמים", אבל, יש מי שהקב"ה נותן לו פרנסתו בבוקרו של יום ראשון, כך, שיש לו שבוע רגוע ("א
21 רואיקע וואָך"), ויש מי שהקב"ה נותן לו פרנסתו בערבו של יום ששי, ואין לו שבוע רגוע, אף ששניהם
22 קיבלו פרנסתם.

23 ובנוגע לענינו: כאשר הנתנה היא באופן ד"אל ירע לבבך", אזי לא זו בלבד שנותנים לו פרנסתו
24 בבוקרו של יום ראשון, אלא עוד זאת, שהנתנה היא בסבר פנים יפות, ומתוך הרחבת הדעת ובכבוד
25 (נוסף על היותה בכשרות), ואז נהנים מהפרנסה ("די פרנסה גייט אַיין") הוא ובני ביתו בהצלחה מרובה
26 יותר ובברכה מרובה יותר, הן בגשמיות והן ברוחניות.

27 מט. וכיון שהרבי גילה שי"ט כסלו הוא ראש השנה ללימוד החסידות ולדרכי החסידות²²⁴,

28 ומדרכי החסידות הוא שתהיה הרחבת הדעת, הרחבה בכל הענינים ד"מרובים צרכי עמך"²²⁵, בכדי
29 שיוכלו להתמסר לעבודת הוי' בכל הפרטים, עד לאופן ש"בכל דרכיך דעהו"²²⁶ –

30 יתן השם-יתברך – על-ידי התעוררות רחמים רבים של רבותינו נשיאינו, ובראשם בעל השמחה רבינו
31 הזקן – וימשיך כל ענינים אלו בעגלא דידן,

32 כך, שמלילה זה תתחיל המשכת ברכה והצלחה בכל המצטרך, בבני חיי ומזוני רויחי בענינים
33 הגשמיים, וכמו כן בענינים הרוחניים, עד למעלה מעלה, שתהיה שנה ברוכה ומוצלחת בכל הפרטים.

* * *

224 "היום יום" בסופו. ובכ"מ.
225 "פיוט" בסליחות לער"ה, בתפלת נעילה, ע"פ ברכות
כט, ב. וראה תו"א וישלח כו, רע"ג. המשך מים רבים תרלו'
בתחלתו.
226 משלי ג, ו. וראה רמב"ם הל' דעות ספ"ג.

218 ראה תו"א תשא פו, ג. לקו"ת דרושי סוכות פ, סע"ד.
219 אג"ק אדמו"ר מהור"צ ח"ג ע' תיג. וש"נ.
220 מנחות בסופה ובתוס' שם. זח"א פ, סע"א (בס"ת).
221 ראה לקו"ת דרושי ש"ש סז, סע"ד. ובכ"מ.
222 זח"ב קנט, א. ובהנסמן שם בנצור"ו.
223 סנהדרין צ, סע"א. וראה סוטה ת, ב ואילך.

1 נ. ידוע פתגם רבינו הזקן²²⁷ שצריכים לחיות עם הזמן, דהיינו, עם פרשת השבוע בכלל, ובפרט עם
 2 חלק הפרשה השייך ליום זה (יום ראשון – מתחילת הפרשה עד שני, יום שני – משני עד שלישי, וכן
 3 הלאה).
 4 ובנידון־דידן, בעמדנו ביום חמישי בלילה – הרי זה השיעור של יום חמישי ויום ששי בפרשת וישב.
 5 בפרשה זו²²⁸ מספרת התורה אודות יוסף הצדיק, שהיה "יפה תואר ויפה מראה", והיה "מסלסל
 6 בשעריו"²²⁹, ומצד זה – "ותשא אשת אדוניו גו"²³⁰, והושיבוהו בבית הסוהר²³¹, וגם בהיותו שם – "אשר
 7 הוא עושה ה' מצליח"²³².
 8 בסיפור זה ישנם ב' חלקים: א) בנוגע ליוסף, שהיה יפה תואר ויפה מראה, ב) בנוגע לאשת פוטיפר.
 9 ושני החלקים, ככל עניני התורה, הם הוראות נצחיות בהנהגתנו בחיי היום־יום.
 10 נא. אודות יוסף נאמר: "יוסף ה' לי בן אחר"²³³. ומבאר ה'צמח צדק'²³⁴, שעבודתו של יוסף היתה
 11 לעשות מ"אחר" – "בן", כלומר, לעשות בעלי־תשובה.
 12 והכח על זה היה ליוסף – בגלל שהיה "יפה תואר ויפה מראה", היינו, שיוסף בעצמו היה יפה בכל
 13 הענינים, הן במצוות עשה והן במצוות לא תעשה (כמבואר בכמה מקומות²³⁵ ש"תואר" הוא ענין מצוות
 14 עשה, ו"מראה" הוא ענין מצוות לא־תעשה), ולכן היה בכוחו לפעול גם על אחרים, לעשות מ"אחר" –
 15 "בן".
 16 וענין זה מהוה הוראה לכל אחד ואחד – שהרי מכל אחד ואחד תובעים לעסוק לא רק עם עצמו אלא
 17 גם עם אחרים – שבכדי שיוכל לפעול על אחרים, צריך לזכור את הכלל "קשוט עצמך ואחר־כך קשוט
 18 אחרים"²³⁶, היינו, שצריך להיות בעצמו "יפה תואר ויפה מראה", ואז יוכל לפעול גם על אחרים.
 19 אין הכוונה שעליו להמתין עם הפעולה על הזולת עד שיגיע בעצמו לתכלית השלימות – בוודאי אין
 20 הדבר כן. מבלי הבט על המצב שלו, בהכרח לעסוק גם עם הזולת, ואסור לדחות זאת;
 21 אבל לאידך גיסא, צריך לזכור שבהכרח לעסוק גם עם עצמו, לתקן את חסרונות עצמו, וענין זה –
 22 תיקון חסרונות עצמו – נוגע לא רק לעצמו, אלא גם להזולת. כי, כאשר יש לו חסרונות ואינו עוסק
 23 בתיקונם, מרגיש הזולת בכך, ובמילא, אי־אפשר לפעול עליו מה שצריכים לפעול עליו.
 24 צריך לידע את האחריות הגדולה המוטלת עליו לתקן חסרונות עצמו. כי, אם אינו עוסק בכך, הרי
 25 הוא מקלקל לא רק לעצמו, אלא גם לאחרים.
 26 ולכן צריך להשתדל ביותר להיות בעצמו "יפה תואר ויפה מראה", כיון שמדובר כאן לא רק בנוגע
 27 ליחיד בלבד, אלא בנוגע לרבים.
 28 נב. ההוראה מהסיפור עם אשת פוטיפר היא:
 29 אמרו חכמינו ז"ל²³⁷ שאשת פוטיפר לשם שמים נתכוונה, שראתה שעתידה להעמיד בנים מיוסף, אלא
 30 שטעתה; הדבר לא היה ממנה אלא מבתה.
 31 ומכאן רואים, שיכול להיות ענין שבחיצוניות ובפועל הוא היפך הקדושה לגמרי, אבל בפנימיות,
 32 הכוונה בזה היא לשם שמים, להוסיף בקדושה.

(227) סה"ש תש"ב ע' 29 ואילך (נעתק ב"היום יום" ב חשון).
 (228) מכאן עד סוסניד – הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א
 (באידיש), ונדפס בלקו"ש ח"א ע' 78 ואילך. במהדורא זו נוספו
 עוד איזה ציוני מ"מ ע"י המו"ל.
 (229) לט, ו ובפרש"י. וראה זח"א קפט, ב.
 (230) שם, ז.
 (231) שם, כ.
 (232) ראה פרש"י פרשתנו שם, א.
 (233) ויצא ל, כד.
 (234) אוה"ת ויצא רכ, א ואילך. ויחי שפו, א ואילך. שצ, א
 ואילך. שצו, ב ואילך.
 (235) ראה ד"ה ויהי אומן תרכ"ז (סה"מ תרכ"ז ע' קסד ואילך,
 בהוצאת תש"ס ע' קפח ואילך).
 (236) ב"מ קז, סע"ב. וש"נ.
 (237) ראה פרש"י פרשתנו שם, א.

(227) סה"ש תש"ב ע' 29 ואילך (נעתק ב"היום יום" ב חשון).
 (228) מכאן עד סוסניד – הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א
 (באידיש), ונדפס בלקו"ש ח"א ע' 78 ואילך. במהדורא זו נוספו
 עוד איזה ציוני מ"מ ע"י המו"ל.
 (229) לט, ו ובפרש"י. וראה זח"א קפט, ב.
 (230) שם, ז.
 (231) שם, כ.
 (232) ראה פרש"י פרשתנו שם, א.
 (233) ויצא ל, כד.
 (234) אוה"ת ויצא רכ, א ואילך. ויחי שפו, א ואילך. שצ, א
 ואילך. שצו, ב ואילך.
 (235) ראה ד"ה ויהי אומן תרכ"ז (סה"מ תרכ"ז ע' קסד ואילך,
 בהוצאת תש"ס ע' קפח ואילך).
 (236) ב"מ קז, סע"ב. וש"נ.
 (237) ראה פרש"י פרשתנו שם, א.

- 1 רבינו הזקן מבאר בתניא²³⁸ לענין "נכרי המדבר ומבלבלו בתפילתו", שלא זו בלבד שאין זה צריך
2 להחליש אותו, אלא אדרבה, "שיתגבר ויתאמץ יותר בתפילתו בעומק הלב ובכוונה גדולה".
- 3 ולכאורה אינו מובן: אם הכוונה היא לעורר יהודי להתפלל בכוונה יתירה, למה נעשה הדבר על-ידי
4 גוי שמבלבלו בתפילה, שזהו ענין הפכי?
- 5 אך הענין הוא, שהגוי עצמו, בפנימיותו ובשרשו (שהרי השורש של כל דבר הוא בקדושה), יודע
6 ומרגיש שהוא צריך להוסיף משהו בקדושה, אלא כיון שענין זה עובר באמצעות גוי שבעולם למטה,
7 שהוא היפך הקדושה, לכן מתבטא הדבר באופן הפכי. אבל הכוונה הפנימית היא לסייע ולהוסיף
8 בקדושה.
- 9 ועל-דרך מה שכתב הרב המגיד²³⁹ בנוגע ללבן ויעקב, "שיעקב אבינו השאיר אחריו אותיות התורה
10 שעדיין לא הוציא אותם מלבן, ולזאת רדף לבן אחר יעקב ליתן לו את האותיות שנשארו אצלו, וניתוסף
11 פרשה אחת בתורה מאלו האותיות".
- 12 וזוהי הוראה בנוגע לכל ההעלמות וההסתרים על עבודת הוי' – שהאמת היא כפי שהדבר הוא
13 בפנימיותו ובשרשו, שלא זו בלבד שאין זה מנגד לקדושה, אלא אדרבה, שזה מסייע לקדושה, ורק מפני
14 שהדבר בא באמצעות צינור שכזה, לכן מתפרש הדבר בפירוש הפכי, אבל בפנימיות הרי זה סיוע והוספה
15 בקדושה.
- 16 וכאשר האדם לא ירומה ולא יטעה בטעותו של הגוי, אלא ידע שאין רע יורד מלמעלה²⁴⁰, אין העלמות
17 והסתרים, וכל הענינים שרואה הם סיוע לקדושה, ובמילא, לא זו בלבד שההעלם לא צריך לפעול בו
18 חלישות, אלא אדרבה, שצריך לפעול בו תוספת כח וחיזוק,
- 19 הנה בשעה שירגיש זאת ויחליט החלטה תקיפה באמת – הרי כלפי האמת מתבטלים כולם, והיינו
20 שיתבטלו כל ההעלמות וההסתרים, מניעות ועיכובים, כי, על-ידי-זה שהוא יודע את האמת, שבכל דבר
21 יש ניצוץ אלקי, והוא סיוע לקדושה, אזי פועל גם בדבר המעלים, שמתעורר ומתגלה הניצוץ שלו, ובמילא
22 גם למטה תהיה נראית בו בגילוי הכוונה האמיתית, שמביא תוספת בקדושה.
- 23 נג. וזוהי ההוראה ממאמר רבותינו ז"ל - אשת פוטיפר לשם שמים נתכוונה:
- 24 כאשר ישנו העלם והסתר, ישנם שני דרכים בדבר: דרך אחת – ללחום עם הדבר המעלים, היינו,
25 שמתייחסים לדבר בתור העלם והסתר אמיתי, ומתייגעים בכל הכוחות להלחם נגדו. ודרך שנייה (שהיא
26 נעימה יותר) – שיודעים שבפנימיות הרי זה סיוע לקדושה, ועל-ידי גישה כזו מעוררים ומגלים זאת,
27 שיומשך גם בגילוי שעל-ידי הדבר המעלים גופא יתוסף תוספת אור בקדושה.
- 28 נד. ועוד פרט בזה:
- 29 ה'תוספת חיזוק' שהיה צריך להיות בעבודתו של יוסף – נעשה על-ידי אשת פוטיפר, אשה דוקא.
30 אלא כיון שטעתה, התבטא הדבר באופן הפכי.
- 31 אבל נשי ישראל, ובפרט לאחרי מתן-תורה – כאשר ינחו רצונן על הצד, אזי יכוונו אל האמת, וכל
32 עניניהם במחשבה דיבור ומעשה יהיו מתאימים אל הכוונה האמיתית, שעל-ידם תהיה תוספת וחיזוק
33 בקדושה.
- 34 ועל-ידי-זה יפתחו עוד צינור וכלי לכל ההמשכות, באופן ד"אשת חיל עטרת בעלה", וכמאמר רבותינו
35 ז"ל²⁴¹ שנותנים לאדם פרנסה – הן בגשמיות והן ברוחניות – בשביל אשתו, באופן המתאים לרצון
36 העליון, שיומשך כל המצטרך לו ולבני ביתו, בגשמיות וברוחניות גם יחד.

(240) ראה ב"ר פנ"א, ג.
(241) יבמות סב, ב. וראה לקו"ת ס"פ ברכה.

(238) אגה"ק סכ"ה (קמא, א).
(239) ראה מגיד דבריו ליעקב בהוספות ס"ה. וש"נ.

בס"ד. שיחת י"ט כסלו ה'תשמ"ח.

בלתי מוגה

- 1... יא. כנהוג בהתוועדויות, לקשר תוכן היום עם השיעורים בתורה הנלמדים באותו יום - החל משיעור
 2 היומי בחומש, שבנידון-דידן, י"ט כסלו, הוא בפרשת וישב מ'חמישי" עד "ששי".
- 3 השייכות הכללית בין חג הגאולה י"ט כסלו לפרשת וישב, מובנת על-פי פירוש רש"י על הפסוק⁹²,
 4 "ווישב יעקב" פירושו - "ביקש יעקב לישב בשלוה", שהכרחו של רש"י מפשוטם של כתובים הוא
 5 מלשון "וישב", כי "וישב" פירושו - ישיבה שיש בה ממש, והיינו ישיבה של שלוה.
- 6 וזוהי שייכות פרשת "וישב" לחג הגאולה - גאולה מכל ענינים המבלבלים כו', ישיבה בשלוה.
 7 ואף שרש"י מדייק "ביקש יעקב לישב בשלוה", שזו היתה רק בקשה של יעקב, ובפועל (כפי שרש"י
 8 ממשיך תיכף) "קפצה עליו רוגזו של יוסף", - הרי לא יתכן לומר שבקשת יעקב לא נתמלאה, היפך
 9 הבטחת הקב"ה ("ואתה אמרת) היטב איטיב עמך"⁹³!
 10 ועוד, הרי מפורש בקרא "וישב יעקב", "וישב" בפועל (ולא רק בקשה לישב), אלא ודאי הדבר שבקשת
 11 יעקב לישב בשלוה נתמלאה בפועל⁹⁴,
- 12 וכמובן מדברי רש"י עצמו: ביטול שלווה של יעקב נגרם על-ידי "רוגזו של יוסף", שזה היה כאשר
 13 יוסף היה "בן שבע-עשרה שנה", ואילו ישיבת יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען, שפירושו (כנ"ל) ישיבה
 14 בשלוה, היתה תיכף בחזרתו מבית לכן וביאתו לארץ כנען - היינו י"א שנה (בערך) של ישיבה בשלוה
 15 ומנוחה!
 16 יב. ומעתה יובן הקשר בין גאולת י"ט כסלו לחלק הפרשה השייך אליה (בשנה זו) - מ'חמישי' עד
 17 'ששי' - שתחילתו: "ויוסף הורד מצרימה גו"⁹⁵.
- 18 עצם ירידת יוסף למצרים כבר מסופרת לעיל בפרשה, עם כל פרטי המאורעות של מכירת יוסף
 19 למצרים, ומה שהכתוב "חזור לענין ראשון"⁹⁶ לספר אודות ירידת יוסף למצרים, הוא לא כדי להדגיש
 20 עוד פעם את ירידת יוסף למצרים, אלא להיפך - בשביל הסיפור אודות הצלחתו של יוסף במצרים, "ויהי
 21 ה' את יוסף ויהי איש מצליח.. (גם) בבית אדוניו המצרי"⁹⁷, עד לסיום השיעור "ויהי יוסף יפה תואר
 22 ויפה מראה"⁹⁸, וכפירוש רש"י שזו היתה תוצאה מזה ש"ראה עצמו מושל (ולכן) התחיל אוכל ושותה
 23 ומסלסל בשערו".
- 24 ונמצא, שבשיעור החומש ב"ט כסלו מתחיל הסיפור אודות ביטול רוגזו של יוסף - ענין של גאולה.
 25 כלומר: הסיפור לעיל בפרשה אודות מכירת יוסף למצרים, שגרמה ל"ויקרא יעקב שמלותיו גו' ויתאבל
 26 גו"⁹⁹, מדגיש "רוגזו של יוסף". ואילו מהשיעור של י"ט כסלו מתחיל הסיפור כיצד נתבטל (סוף-סוף)
 27 "רוגזו של יוסף", על-ידי-זה שיוסף היה "איש מצליח" (וכפשוטם הכתובים, שזו היתה ההתחלה של
 28 השתלשלות המאורעות, עד שיוסף נתמנה למשנה למלך וכו').
- 29 יג. ביאור השייכות בין גאולת י"ט כסלו ל"ויהי (יוסף) איש מצליח" - בעומק יותר:
 30 ידוע ביאור ה'צמח צדק'¹⁰⁰ על הפסוק "ויהי איש מצליח" - "הצלחה הוא ענין מזל, כמו שקורין
 31 איש מצליח בר-מזל, גליק בלע"ז". ומבאר הענין באותיות הקבלה: "ויסוד נקרא מזל, וזהו בחינת
 32 יוסף.. מזל הוא בכתר.. ששורש היסוד נמשך מהכתר, על-דרך א"ל עליון כו' קונה הכל.. וזהו ויהי ה'
 33 את יוסף רוצה-לומר ביוסף שהוא יסוד נמשך אור הכתר, ולכן ויהי איש מצליח כו'.. ששורש ההצלחה

96 פרש"י עה"פ.

97 שם, ב.

98 שם, ו.

99 שם לז, לד.

100 אוה"ת עה"פ (רעת, א"ב).

92 וישב לז, ב.

93 וישלח לב, יג.

94 ראה גם קונטרס משיחות ש"פ וישלח סו"ס יו' ובהערה

52 שם.

95 לט, א.

- 1 ממזלא מ'אריך אנפין' שמשם בא השפע במהירות בלי עיכובים ודינים כמו שכתוב ב'לקוטי תורה' פרשת
 2 קרח על הפסוק¹⁰¹ ויגמול שקדים, שזהו ענין ברכת כהנים".
- 3 כלומר: ענין ה"הצלחה" הוא, כאשר נמשך השפע מלמעלה מסדר ההשתלשלות ("כתר"), שאז אין
 4 השפע צריך לעבור פרטי דרגות סדר השתלשלות (בדרך התלבשות) אלא נמשך למטה תיכף ומיד, בלי
 5 עיכוב, "עד מהרה ירוץ דברו"¹⁰².
- 6 והנה ידוע ש"אסתכל באורייתא וברא עלמא"¹⁰³, שכל הענינים שבעולם יש דוגמתם בתורה,
 7 (ומהתורה באים ונמשכים בעולם כפשוטו), ומזה מובן גם בנוגע לענינה של ה"הצלחה" - שישנו ענין
 8 ה"הצלחה" בתורה גופא.
- 9 ויש לומר, שזהו ענין "יפוצו מעינותיך חוצה": "מעיינות" התורה הם - פנימיות התורה, רזי דרוזין
 10 דאורייתא¹⁰⁴, בחינת הכתר¹⁰⁵; ו"יפוצו מעינותיך חוצה", הפצת המעיינות עצמם ב"חוצה", הרי זה דוגמת
 11 ענין "עד מהרה ירוץ דברו".
- 12 והביאור בזה: על-פי סדר, מקומם של "מעיינות" התורה הרי הוא ב"פנים", וכדי שהמעיינות יגיעו
 13 ל"חוצה" צריכים לעבור ריבוי מדריגות והשתלשלות: ואילו "יפוצו מעינותיך חוצה" פירושו, שהמעיינות
 14 עצמם (ובריבוי, "מעיינות" לשון רבים), מגיעים באופן ישר ל"חוצה" (עד ל"חוצה" שאין "חוצה" ממנו),
 15 ללא צורך בהעברה דרך סדר השתלשלות כו'.
- 16 ועוד זאת - באופן של "יפוצו", היינו, שאין נמצאים שם באופן שה"חוצה" צריך לעשות משהו כדי
 17 שיגיעו לרשותו, "כל הרוצה ליטול יבוא ויטול"¹⁰⁶, אלא שמפצים אותם שם, עד שמגיעים בהכרח לכל
 18 נקודה ונקודה של ה"חוצה".
- 19 וזהו הקשר לחג הגאולה י"ט כסלו - כי עיקר הענין ד"יפוצו מעינותיך חוצה" (שהוא ענין ה"הצלחה"
 20 שבתורה עצמה) הותחל לאחרי גאולת רבינו הזקן בי"ט כסלו¹⁰⁷.
- 21 יד. וזוהי ההוראה בפועל משיעור החומש של י"ט כסלו:
- 22 על הפסוק¹⁰⁸ "נוהג כצאן יוסף" אמרו רבותינו ז"ל¹⁰⁹ "כל ישראל נקראים על שם יוסף, לפי שהוא
 23 פירנסם וכלכלם בימי הרעב". והיינו, שכל אחד ואחד מישראל עד סוף כל הדורות, הוא מ"צאנו" של
 24 יוסף ונקרא בשם "יוסף", כי יוסף פירנס וכלכל את אחיו, כל השבטים, שבטי י"ה.
- 25 ואם הדברים אמורים בנוגע (א) למזון גשמי, (ב) ומחייטים של מצרים, (ג) קודם מתן-תורה -
 26 על-אחת-כמה-זכמה בנוגע (א) למזון רוחני, (ב) שמקורו בנשמתו של יוסף [שהוא 'בעל-הבית' עליה,
 27 הרבה יותר משליטתו על שדות וכרמים של ארץ מצרים כו'], (ג) ולאחר מתן-תורה - אשר להיותו
 28 ה"משביר בר לכל הארץ", ו"טוב עין הוא יבורך"¹¹⁰, הרי הוא משפיע ממזלו והצלחתו לכל אחד ואחת
 29 מבני ישראל, עם קרובו (שהם צאצאי אחיו של יוסף).
- 30 [ויש לומר, שמהאי טעמא מדייק ה'צמח צדק' לתרגם תיבת ה"הצלחה" גם בלע"ז - להדגיש, שענין
 31 ה"הצלחה" ממזלו של יוסף נמשך לכל אחד ואחת מישראל, גם אלו שאינם מבינים לשון הקודש, רק
 32 "זשארגאן"].
- 33 ולכן הרי זה בכחו של כל אחד ואחד מישראל - צאנו של יוסף - להצליח בעבודה ד"יפוצו מעינותיך
 34 חוצה" (ענין ה"הצלחה" בתורה, כנ"ל);

105 ראה קונטרס "ענינה של תורת החסידות" בתחילתו. וש"נ.

106 ע"פ ל' חז"ל - ברכות טז, ב (במשנה).

107 ראה סה"ש תורת שלום ס"ע 112 ואילך.

108 תהלים פ, ב.

109 פירש"י ומצו"ד עה"פ. ועוד.

110 משלי כב, ט. וראה זח"ג קל, א.

101 קרח יז, כג.

102 תהלים קמז, טו. לקו"ת שם.

103 זהו ח"א קלד, סע"א. ח"ב קסא, רע"ב. ח"ג קעח, א.

וראה ב"ר בתחילתו.

104 ראה רמב"ם סוף הל' מקואות, שמי מקוה הם רמז ל"מי

הדנת", ועאכו"כ מי המעין, שהם מים חיים שמטהרים גם

מטומאה הכי חמורה כו'.

1 ובפרט בדורנו אנו, אשר נשיא הדור נקרא בשם "יוסף"¹¹¹, שמזה מובן, שהשפעת ענין ה"הצלחה" ממזלו של יוסף הצדיק הוא ביתר שאת ויתר עוז,
 2
 3 להצליח בפשטות ובגשמיות, ועוד זאת - בהתאם לתוכן ענין ההצלחה - אשר בכל ענין וענין
 4 מצליחים תיכף, שמיד שעולה ברצונו (בחינת 'כתר' שבנפש) לעשות דבר טוב, נמשך כן במעשה בפועל
 5 "בלי עיכובים",
 6 באופן שניכר גלוי לעין כל (ללא צורך בדרישות חקירות והסברות) שאין הצלחתו נובעת חסו-שולם
 7 מכחו ועוצם ידו, אלא רק משום ש"ה' אתו", ומברכו בברכת הצלחה (כמו הצלחת יוסף שהיתה ניכרת
 8 באופן גלוי גם לעיני העמים),
 9 עד לתכלית השלימות בענין הברכה - "מאה ברכות", שהם כנגד בחינת "מאה שנה", דרגת הכתר"¹¹²
 10 - מקורה של "הצלחה" (כנ"ל).
 11 ולכן נמשכת הברכה עד למטה מטה, במעשה בפועל, עד ל"ברכה אחרונה" (שהיא בכלל ה"מאה
 12 ברכות") - כולל (כמו שנתבאר כמה פעמים) ה"ברכה אחרונה" על הגלות, כהבטחת "תורת אמת" ו"תורת
 13 חיים" (כי היא 'בעל-הבית' על חיי העולם וטבע העולם, כנפסק בהלכה¹¹³) אשר "כלו כל הקיצין"¹¹⁴,
 14 וכדרישת בני ישראל "עד מתי"?!
 15 ויהי-רצון שיהיה "דאלאי גלות" ו"דאלאי קיצין", וזוכים לגאולה האמיתית והשלימה על-ידי משיח
 16 צדקנו, בטהרתה ובמילואה ובשלימותה,
 17 "והקיצו ורננו שוכני עפר"¹¹⁵, ו'בעל הגאולה' של י"ט כסלו, ובנו ממלא-מקומו 'בעל הגאולה' של
 18 יו"ד כסלו בתוכם, וכן 'בעלי הגאולה' של נס ימי חנוכה הממשמשים ובאים,
 19 וכולנו יחד זוכים לראות את חנוכת בית-המקדש השלישי תיכף ומיד ממש, ואז ידליקו "נרות בחצרות
 20 קדשיך" בפשטות, "בחצרות קדשיך" של בית-המקדש השלישי (או על-כל-פנים בהר הבית),
 21 במעשה בפועל, הנראה לעיני בשר ממש, ו"לא עיכבן אפילו כהרף עין".
 22 טו. נוסף על השיעור היומי בחומש - ידועה גם-כן תקנת נשיא דורנו בשיעורי "חת"ת"¹¹⁶, חומש
 23 תהלים תניא - שמלבד לימוד פרשת השבוע בכל יום, יש לומר גם שיעור יומי בתהלים, כפי שנחלק
 24 לימי החודש, וכן ללמוד בכל יום שיעור בספר התניא כפי שנחלק על-ידי נשיא דורנו, לסיימו בכל שנה
 25 ושנה.
 26 וגם שיעורים אלו - שיעור תניא ותהלים - שייכים לי"ט כסלו:
 27 חלוקת ספר התניא היא באופן שלומדים אותו מי"ט כסלו ליי"ט כסלו, באופן שסיום והתחלת הלימוד
 28 בספר התניא הם ביי"ט כסלו:
 29 ובנוגע לשיעור היומי בתהלים (כפי שנחלק לימי השבוע) - ידועה שיחת נשיא דורנו מחג הגאולה¹¹⁷,
 30 אודות המזמור הראשון של השיעור, שתחילתו - "תפילה למשה גו' אד' מעון אתה היית לנו"¹¹⁸, וסיומו
 31 "ויהי נועם ה'"¹¹⁹ - "שמעון" אותיות "נועם". ומבאר שם, שבמזמור זה נכללים כל חיי האדם עלי אדמות,
 32 "שמעון" קאי על העולם הזה, שזוהי עבודת האדם לעשות לו יתברך דירה בתחתונים, ובגמר עבודתו
 33 זוכה ל"נועם", וכמובא בשיחה שם מה שכתוב בזוהר¹²⁰ "עלמא דאתי איקרי נועם" - דוגמת ענין הגאולה.

(116) אף שחלוקת החומש והתהלים כבר נעשתה בדורות הקודמים - הרי נשיא דורנו "פירש" והפיץ לימודי שיעורים קבועים אלו.
 (117) לקו"ד ח"א צ"ז, א ואילך.
 (118) צ, א.
 (119) שם, יז.
 (120) ח"א קצז, ב.

(111) ע"ש אבי זקנו - אבל כל הנקראים בשם "יוסף" הוא ע"ש "יוסף" הראשון כו.
 (112) ראה תו"א ר"פ חיי"ש. ובכ"מ.
 (113) ראה ירושלמי כתובות פ"א ה"ב. וש"נ. שו"ע אדה"ז
 יו"ד סקפ"ט סקכ"ג.
 (114) סנהדרין צז, ב.
 (115) ישעי' כו, יט.

- 1 ועל-דרך-זה נרמז ענין הגאולה במזמור האחרון של השיעור - "שירו לה' שיר חדש"¹²¹, על-פי הידוע
 2 ש"שיר חדש" לשון זכר, קאי על השירה דלעתיד-לבוא, ש"אין אחריה צער (גלות)"¹²² - ומעין זה הוא
 3 בכל גאולה, כיון שכל הגאולות שייכות זו לזו, ו"שם גאולה עלה"¹²³.
- 4 ויש להוסיף, שמלבד השייכות לשיעור היומי בתהלים כפי שנחלק לימי החודש - הרי מפורסם הקשר
 5 של י"ט כסלו לפסוק "פדה בשלום נפשי"¹²⁴, כדברי אדמו"ר הזקן¹²⁵ "כשקריתי בספר תהלים בפסוק
 6 פדה בשלום נפשי.. יצאתי בשלום" - שהוא בשיעור תהלים של י"ט כסלו כפי שנחלק לימי השבוע (יום
 7 שלישי בשבוע, שבשנת הגאולה חל י"ט כסלו ביום שלישי שהוכפל בו כ"טוב).
- 8 [וכסיפור (וביאור) נשיא דורנו¹²⁶, שאין זו סתירה להידוע שרבותינו נשיאינו היו אומרים שיעור
 9 תהלים כפי שנחלק לימי החודש, כי "בהיות.. רבינו הזקן במאסר, הוסיף להגיד שיעור תהלים ביחוד
 10 בשביל מצבו בהווה", כמו שמצינו "אשר במאורעות שונות" היו רבותינו נשיאינו אומרים "תהלים בשופר..
 11 היינו כמו שהתהלים נחלק לימי השבוע"].
- 12 טז. על-דרך-זה נתקבל המנהג אצל כמה וכמה מישראל (והולך ומתפשט) ללמוד שיעור יומי בספר
 13 הרמב"ם - שלושה פרקים ליום [ואלו שאין זה בכוחם - משתתפים בשיעור זה על-ידי לימוד פרק אחד
 14 ליום, או לימוד המצוות השייכות לשיעור זה מתוך 'ספר המצוות' להרמב"ם¹²⁷] - וכרגיל, להתעכב בעת
 15 ההתועדות על הלכה אחת בשיעור:
- 16 השיעור של י"ט כסלו הוא - שלושה פרקים הראשונים של הלכות טוען ונטען (החל מהכותרת
 17 להלכות אלו - "מצות-עשה אחת.. דין טוען, מודה או כופר").
- 18 וכתב הרמב"ם בריש פרק ב': "כל חשוד על השבועה אין משביעין אותו לא שבועת התורה ולא
 19 שבועה מדבריהם ולא שבועת היסת, ואפילו רצה התובע אין שומעין לו".
- 20 הטעם בפשטות שאין משביעין החשוד על השבועה הוא מפני שאין שבועתו מבררת את האמת, כיון
 21 שאינו נאמן על השבועה, ואם-כן אין שום תועלת בשבועה זו, אבל עדיין צריך להבין - מדוע אין
 22 משביעין אותו על הספק (שהרי אין וודאות שמוכן להשבע לשקר, כ"אם רק חדש)?
- 23 וביותר אינו מובן - סיום ההלכה, ד"אפילו רצה התובע אין שומעין לו": זה גופא שהתובע רצה
 24 להשביע אותו, מוכיח, שלדעתו יש תועלת בשבועה. ובפשטות, כי יתכן שעצם הענין שמטילים עליו
 25 חיוב שבועה יביא אותו להודות על האמת (כי אולי פוחד משבועת שוא) - ומדוע "אין שומעין לו"?
- 26 ויש לומר, שעיקר הטעם שאין משביעין את החשוד הוא - מפני האיסור ד"לפני עור לא תתן
 27 מכשול"¹²⁸, שלא להכשיל אותו בשבועת שוא (כיון שחשוד על השבועה, וגם עתה הוא כופר את טענתו
 28 הוודאית של חבירו).
- 29 יז. ומזה יש ללמוד הוראה נפלאה ב"תיקון הדיעות" (כמו שכתב הרמב"ם¹²⁹ שרוב הלכות התורה
 30 באו "לתקן הדיעות וליישר כל המעשים") - עד כמה משתדלת התורה להביא "רפואה לעולם"¹³⁰, לתקן
 31 "חולי הנפש"¹³¹ שבישראל.
- 32 שהרי המדובר בנידון-דין, באיש ירוד ביותר, שאף-על-פי שידוע שממון חבירו נוגע לו בנפשו
 33 (בלשון רבותינו ז"ל¹³² על הפסוק¹³³ "היקום אשר ברגליהם" - "זה ממונו של אדם שמעמידו על רגליו"),

שאין ביכולתם ללמוד אלא פ"א או השיעור בסהמ"צ.
 (128) קדושים יט, יד.
 (129) ה' תמורה בסופן.
 (130) ראה עירובין נד, א. זח"ג קס, רע"ב. פירש"י בשלח טו, כו.

(131) ראה רמב"ם ה' דעות רפ"ב.
 (132) פסחים ק"ט, א. וש"נ. הובא בפירש"י עה"פ.
 (133) עקב יא, ו.

(121) צו, א.
 (122) מכילתא בשלח טו, א. הובא בתוד"ה ה"ג ונאמר - פסחים קטז, ב.
 (123) ראה פירש"י מגילה יז, ב.
 (124) תהלים נה, יט.
 (125) אג"ק שלו סל"ח. וש"נ.
 (126) אג"ק שלו ח"ג ע' תעג ואילך. וש"נ.
 (127) וי"ל שהלומדים ג"פ ליום "מוציאים יד"ח" את אלו

1 וכפי שמצינו להלכה (בבא במחותרת) 134 ש"אין אדם מעמיד עצמו על ממונו" – מכל-מקום תאוותו לממון
 2 חבירו גדלה עד כדי כך, עד שהוא מוכן לישבע על זה לשקר, שהוא מאיסורים הכי חמורים בתורה,
 3 כמאמר חכמינו ז"ל 135 "שכל העולם כולו נדעזע בשעה שאמר הקב"ה למשה לא תשא את שם ה' אלקיך
 4 לשוא".

5 ואף-על-פי-כן, דואגת התורה גם למצבו הרוחני של איש זה, להצילו מחשש שבועת שקר (היפך
 6 רצונו של התובע). והטעם - כי זהו ענינה של תורה, ש"מביאה רפואה" 136, ועל-אחת-כמה-וכמה לכל
 7 אחד ואחת מבני ישראל, שהתורה חקוקה בעצם מציאותם, כי "ישראל" ראשית-יבות "יש ששים ריבוא
 8 אותיות לתורה" 137, שכל אחד ואחד מישראל יש לו "אות" בתורה, וזוהי אמיתית מציאותו, ולכן מטפלת
 9 התורה בתיקון כל אחד ואחד מישראל (מבלי הבט על מצבו), שעל-ידי-זה הוא מגלה בו את אמיתית
 10 מציאותו, שהיא הקשר שלו עם התורה.

11 וכדיוק לשון חכמינו ז"ל 138 - "המאור שבה מחזירו למוטב", היינו שה"מאור" שבתורה (שקאי על
 12 פנימיות התורה, כמבואר במפרשים 139) מחזיר את האדם למקומו האמיתי, היינו שאין הפירוש שהתורה
 13 מביאה את האדם (הצריך תיקון) למקום חדש, כ"אם מחזירו ומשיבו למקומו הראשון - "נשמה שנתת
 14 בי טהורה היא, אתה בראתה כו' יצרתה כו' נפתחה בי כו' משמרה בקרבי".

15 וכפסק-דין הידוע ברמב"ם 140, שכל אחד ואחד מישראל, "רוצה להיות מישראל ורוצה הוא לעשות
 16 כל המצוות ולהתרחק מן העבירות ויצרו הוא שתקפו", וכמאמר בעל הגאולה 141 ש"איש ישראל אינו
 17 רוצה ואינו יכול להיות נפרד מאלקות" 142.

18 וזוהי ההוראה למעשה - שגם כאשר פוגשים באחד שלפי ראות העינים הרי הוא נראה כ"כופר"
 19 בדברים שצריך להודות בהם, אסור להתנער ממנו, אלא צריכים לטפל עמו ולהשתדל ככל האפשר להצילו
 20 מדרת שחת, לתקנו ולהחזירו למוטב.

21 יח. ויהי-רצון, שעל-ידי העסק בהלכות טוען ונטען, יתבטל כל הענין ד"טוען" ו"נטען" בין היצר-טוב
 22 ויצר-הרע, כי יקויים מה שכתב הרמב"ם בסוף ספרו, ש"לא יהיה עסק כל העולם (ועל-אחת-כמה-וכמה
 23 חכמי ונביאי ישראל) אלא לדעת את ה' בלבד.. כמים לים מכסים", מפני שאז יהיה בגלוי לעין כל (מה)
 24 שכתב הרמב"ם בתחילת ספרו) "יסוד היסודות ועמוד החכמות (ראשית-יבות הוי"ו) 143).. שיש שם מצוי
 25 ראשון.. ממציא כל נמצא, וכל הנמצאים משמים וארץ ומה שביניהם [בלשון הרמב"ם אחר-כך 144 -
 26 "מצורה הראשונה עד יתוש קטן שיהיה בטבור הארץ"] לא נמצאו אלא מאמיתת המצאו" - וזה יהיה
 27 באופן של "לידע", היינו לא רק אמונה בה', אלא באופן של דעת והתבוננות ("דע את אלקי אביך ועבדהו
 28 בלב שלם" 145) - ומשום כך "יהיה עסק כל העולם.. לדעת את ה' בלבד.. כמים לים מכסים", שיתגלה
 29 (לא רק "כח הפועל בנפעל", ממלא כל עלמין 146, אלא גם) "אמיתת המצאו" (הוי"ו) 145 בכל העולם כולו,
 30 "כמים לים מכסים".

(141) "היום יום" כ"א סיון. כ"ה תמוז. ובכ"מ.

(142) וכפירוש אדה"ז (הובא ע"י נשיא דורנו - קונט' לימוד
 החסידות פ"ג) עה"פ "משכיל לאיתן האזרחי" - ע"ד בחי' איתן
 שבנשמה, שממנה בא המסנ"פ והתוקף של יהודי, שהוא בגלוי
 בזמן הגלות, כמובא במאמר ד"ה א"ר אושעיא הנ"ל פירוש
 אדה"ז עה"פ צמאה לך נפשי גו' כן בקודש חזיתך - "הלוואי
 בקודש חזיתך", שהלוואי בזמן הבית, חזיתך בתשוקה גדולה
 כזו כמו התשוקה לתומ"צ בזמן הגלות שהיא מתוך מסנ"פ כו'.

(143) סדה"ר ד"א תתקכ"ז. שה"ג להחיד"א מע' רמב"ם. וראה
 גם "פירוש" לריש הל' יסוה"ת.

(144) הל' יסוה"ת פ"ב ה"ט.

(145) דה"א כח, ט.

(146) ראה המשך תרס"ו ע' תכט ואילך.

(134) סנהדרין עב, א. וראה רמב"ם הל' גניבה פ"ט ה"ט.

(135) שבועות לט, א. רמב"ם הל' שבועות פ"א ה"ז.

(136) ובפרט לאחרי נתינת לוחות שניות, שקשור עם ענין
 התשובה, שלכן הם "כפלים לתושי" (שמו"ר רפמ"ו). וראה
 המשך תרס"ו ע' פו ואילך), כיון שניתנו לאחרי עבודת התשובה
 של ישראל. ומה מוכן, שכ"ה בעבודת התשובה של בני" עד סוף
 כל הדורות (כמו בחודש אלול, ר"ה, עשי"ת ויוהכ"פ), שהתורה
 מסייעת את האדם בעשיית התשובה.

(137) מגלה עמוקות אופן קפו.

(138) איכ"ר פתיחתא ב. וראה ירושלמי חגיגה פ"א ה"ז. הל'

ת"ת לאדה"ז פ"ד ה"ג.

(139) יפה נוף לאיכ"ר שם. קה"ע לירושלמי שם.

(140) הל' גירושין ספ"ב.

- 1 יט. בהמשך להנזכר לעיל אודות התקנה של חלוקת הש"ס ב"ט כסלו - מסתמא יחלקו עתה כרטיסים,
2 כדי שכל אחד ואחד מהמסובים יצטרפו לחלוקת הש"ס,
- 3 [וכמו שנתבאר כמה פעמים¹⁴⁷, דכיון שמפני צוק העתים אין זה ביכולת של כל אחד ואחד ללמוד
4 כל הש"ס כולו במשך השנה, לכן על-ידי הצירוף וההשתתפות בחלוקת הש"ס, הרי זה כאילו לומד כל
5 הש"ס כולו, ועל-דרך הדין (בהלכות שבת¹⁴⁸) שמלאכה שעשאוה שנים, אם זה אינו יכול וזה אינו יכול
6 - שניהם חייבים].
- 7 ואלו הרוצים - יכולים לצרף עוד פתק עם שמם ושם אמם, כדי להביאו על הציון של נשיא דורנו.
8 ויהירצון שכל אחד ואחד יגמור בקרוב ממש את שליחותו מנשיא דורנו - ששמו "יוסף", על שם
9 "יוסף ה' לי בן אחר"¹⁴⁹ - להפוך את אלו שהם בבחינת "אחר" שיעשו "בן"¹⁵⁰.
- 10 [ואין הפירוש של "אחר" דוקא אותם שהנהגתם היא בתכלית השלילה, אלא אף מי שעושה ענינים
11 טובים, אבל אין זו השליחות והתפקיד שהוטל עליו (ואשר על זה ניתנו לו כחות מיוחדים מלמעלה -
12 שהרי "איני מבקש כו' אלא לפי כחן"¹⁵¹) - הרי הוא בבחינת "אחר" בנוגע למילוי שליחותו בעלמא-דין],
13 ומתוך שמחה וטוב לבב דוקא, כשמו השני של נשיא דורנו - "יצחק", על שם "כל השומע יצחק לי"¹⁵²,
14 כלומר, שכל אחד ואחד המביט עליו, ועוד זאת - שרק שומע עליו, היינו ששומע מפעולותיו בעבודה
15 של "יוסף ה' לי בן אחר", הרי זה פועל אצל השומע (אפילו אם הוא בריחוק, ושומע רק ראשי פרקים
16 כו') שמחה גדולה ביותר, ובפרט בשנה זו - שנת תְּשָׁמַח וְתִשְׁמַח, וכל זה באופן של "הקהל.. האנשים והנשים
17 והטף"¹⁵³, שזה ימהר עוד יותר את קיום היעוד ד"קקה גדול ישובו הנה"¹⁵⁴, "האנשים הנשים והטף וגרך
18 אשר בשעריך"¹⁵² [גיוור כהלכה דוקא - ומאי קא-משמע-לך?!], "כל הימים אשר אתם חיים על האדמה"¹⁵⁵,
19 כי תהיה גאולה שאין אחריה גלות, גאולה נצחית לכל הימים, ובשמחה וטוב לבב, ותיכף ומיד ממש.
- * * *
- 20 כ. לפני סיום ההתוועדות - יש לעורר ולזרז אודות ענינים שהזמן גרמא - ימי חנוכה הבאים
21 [נוסף על הענינים התמידיים - התחזקות בכל השיעורים, הן שיעורי תורה (ובפרט אותם שנזכרו לעיל
22 - שיעורי חומש-תהלים-תניא, וכן שיעור היומי ברמב"ם), והן בתפילה (ובמיוחד - אמירת תהלים),
23 ובצדקה (שהיא כללות כל המצוות) - כל חד וחד לפום שיעורא דיליה, ולקיים את ההחלטות בכל הנ"ל
24 בפועל ממש, ללא שקלא-וטריא ו"טוען ונטען"...]:
- 25 (א) היות ונמצאים בשנה מיוחדת - שנת תשמ"ח, תְּשָׁמַח בעצמו ותְּשָׁמַח אחרים - מן הראוי להרבות
26 בשמחה בימי חנוכה (וכפי שפסק הרמב"ם¹⁵⁶ שחנוכה הם "ימי שמחה", ולכן אין מה לפחד אם "יהדר"
27 לקיים פסק הרמב"ם, ובפרט שגם הרמ"א כתב¹⁵⁷ "שיש קצת מצוה בריבוי הסעודות", ענין השמחה
28 בחנוכה) - הן לשמוח בעצמו, והן לדאוג שגם אחרים יוכלו לחגוג את ימי חנוכה, ולשמוח מתוך הרחבה
29 ומנוחת הנפש ומנוחת הגוף (על-ידי סיפוק צרכי החג כו')¹⁵⁸.
- 30 (ב) בהמשך ל"שטורעם" במשך השנה אודות הענין ד"ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם"¹⁵⁹, שכל אחד
31 ואחת, אנשים נשים וטף, צריכים להשתדל לעשות את מקום דירתם, לכל חלקיו וחדריו (וכל נכסיהם
32 בכלל), לענין של "מקדש" שבו שורה שכניתו יתברך,

(147) ראה לקו"ש ח"י ע' 267. וש"נ.

(148) שבת צג, א. וש"נ.

(149) ויצא ל, כד.

(150) ראה אוה"ת עה"פ (רכ, א-ב). ועוד.

(151) תנחומא נשא יא. במדב"ר פי"ב, ג.

(152) וירא כא, ו.

(153) וילך לא, יב.

(154) ירמי' לא, ז.

(155) וילך שם, יג.

(156) הל' חנוכה פ"א ה"ג.

(157) אר"ת סעת"ר ס"ב.

(158) ראה גם קונטרס משיחות ש"פ וישב ס"ג. וש"נ.

(159) תרומה כה, ח.

- ובמיוחד ה"שטורעם" בנוגע לקטנים וקטני קטנים, לעשות "מקדש" מחדרם הפרטי, על-ידי עניני
 הקדושה (שהם רכושם הפרטי) המונחים בחדרם - ספרי קודש וקופסת צדקה כו' (נוסף על המזווה שעל
 הדלת) [ואין כל צורך להביא ראיות על גודל התועלת שבדבר - כיון שכבר ראינו בפועל ההשפעה הכי
 גדולה על קטנים ואפילו קטני קטנים¹⁶⁰].
- מן הראוי להשתדל, שיודלק ויונח נר חנוכה גם בפתח של חדר הילדים (גם בחדרם של הקטנים/ות),
 משום פרסומי ניסא, ומה טוב - על-ידי אחד שיוכל אחר-כך להסביר לילדים אודות עניני חנוכה כו'¹⁶¹.
- ומחמת גודל חשיבות הענין - אין סומכים על ההתועדות בשבת-קודש לעורר על ענינים אלו, אלא
 דוקא בהתועדות זו, שהדברים נשמעים (על-ידי כלי-תקשורת) גם במקומות אחרים, במדינות אחרות,
 וגם מעבר לים, ועד לארץ הקודש - כדי שכל אחד ואחד, בכל מקום שהוא, יתחיל תיכף להתעסק בענינים
 האמורים, וכל המרבה והזריז בזה - הרי זה משובח!
- ויהי-רצון, שכל אחד ואחד ינצל את דברי ההתעוררות - שהם על-דרך "תשעה קבין של חבירו"¹⁶²
 [כמאמר חכמינו ז"ל¹⁶³ על הפסוק¹⁶⁴ "רעך ורע אביך אל תעזוב" - "רעך זה הקב"ה" (כפי שהובא
 בפירוש רש"י במסכת שבת¹⁶⁵)], ואחר-כך יוסיף גם מדיליה - "קב שלו"¹⁶¹,
- ועל-ידי שניהם יחד, ההתעוררות מלמעלה וההוספה בכח עצמו, מגיעים לשלימות כל ה"עשר קבים".
- כא. כרגיל בהתועדות כגון דא - לסיים עם ניגון ארבע הבבות לרבינו הזקן (ובפרט בהתועדות
 לכבוד חג הגאולה שלו), בהקדמת ניגון "הכנה", ואחר-כך - הניגון המיוחד לבנו ממלא-מקומו,
 ולאחרי-זה - הניגון ד"מלכתחילה אריבער", בהתאם לימי חנוכה הבאים עלינו לטובה, שמדליקים שמונה
 נרות, שמספר "שמונה" מורה על מה שלמעלה ("אריבער"¹⁶⁶) מסדר השתלשלות (שלכן כינור של ימות
 המשיח הוא של שמונה נימין¹⁶⁷), וכמו שכתוב בתשובת הרשב"א¹⁶⁸ ש"שמיני" הוא "שומר ההיקף".
- ויש לומר, שזוהי גם-כן השייכות בין נרות חנוכה ומזווה, כדאיתא בגמרא¹⁶⁹ "נר חנוכה משמאל
 ומזווה מימין", היינו, שמקום הדלקת נרות חנוכה תלוי במקום המזווה [וכמבואר בפוסקים¹⁷⁰ שהדלקת
 נרות חנוכה משמאל היא רק כאשר ישנה מזווה מימין, ואם לאו - מדליקים נרות חנוכה מימין] - כי
 שניהם שייכים לענין השמירה: מזווה ענינה שמירה, כדאיתא בזהר¹⁷¹ שעל-ידי מזווה על דלת הבית -
 "הוי' ישמור צאתך ובואך מעתה ועד עולם"¹⁷², ושמונת ימי (ונרות) חנוכה הם כנגד בחינת "שומר
 ההיקף", שמביא שמירה בפשטות.
- ויהי-רצון שנזכה בקרוב במהרה בימינו ממש ל"הדליקן נרות בחצרות קדשך" בבית-המקדש השלישי,
 "מקדש אדני כוננו ידיך"¹⁷³
- [אף-על-פי שיש מעלה בהדלקת נרות חנוכה בזמן הגלות, כידוע דברי הרמב"ן¹⁷⁴ שנרות חנוכה "אין
 בטלין לעולם" - הרי מובן בפשטות, שאינה דומה כלל וכלל להדלקת המנורה בבית-המקדש, אפילו
 ב'מקדש שני', ועל-אחת-כמה-וכמה במקדש דלעתיד],

כב"ה דוקא.
 166) ולהעיר שתיכף בלילה הראשון מדליקים במנורה בת
 שמונה קבים - "מלכתחילה" מוכנים למספר "שמונה"
 ("אריבער").
 167) ערכין יג, ב.
 168) ח"א ס"ט.
 169) שבת כב, א.
 170) הגהות מיימוניות הל' חנוכה פ"ד ה"ז. טוא"ח סו"ס
 תרעא. ב"ח שם. ר"ן לשבת שם.
 171) ח"ג רסו, ב.
 172) תהלים קכא, ח.
 173) בשלח טו, יז.
 174) ר"פ בהעלותך.

160) וע"פ תשובת הרשב"א הידועה (ח"א סתקפ"א) -
 שמצוה לפרסם עושי מצוה, כל אלו שמשתדלים ועוסקים בזה
 כו'.
 161) ראה גם קונטרס הנ"ל ס"י.
 162) ראה ב"מ לח, א.
 163) שמו"ר רפכ"ז. זח"ב נה, ב. פירש"י עה"פ.
 164) משלי כז, יו"ד.
 165) לא, א - בקשר למאמר הלל בנוגע למצות "ואהבת
 לרעך כמוך" - "זוהי כל התורה כולה כו'", וכפי הנהגת הלל
 בעצמו, שהצטיין באהבת ישראל, שקירב כאו"א מישראל,
 כשלושת הסיפורים שהובאו בגמ' שם. וזוהו הוראה לכאו"א
 מישראל עד סוף כל הדורות עד לדורנו זה, ובפרט בשנת "הקהל"
 דשנת תשמח ותשמח. ולהעיר מההדגשה המיוחדת בנ"ח שהלכה

- 1 בגאולה האמיתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו, שיבוא בשעתא חדא וברגעא חדא, "עם ענני
 2 שמיא"¹⁷⁵, ובאופן של שלוה, "במנוסה לא תלכוין"¹⁷⁶ אלא "בשובה ונחת תושעון"¹⁷⁷, אשר בשעתא חדא
 3 וברגעא חדא פונים ("גיט מען זיך א קער"), והנה עומדים בארץ הקדושה, בעיר הקודש ובהר הקודש,
 4 ושם גופא – בקודש-הקדשים, ורואים כל זאת בעיני בשר, מתוך שמחה וטוב לבב.
 5 [ניגנו ניגון הכנה. ניגון אדמו"ר הזקן (בבא הרביעית פעם אחת), נייע זשוריצי. לכתחילה אריבער.
 6 הש"ץ התחיל לנגן יהירצון כו' שיבנה כו'.
 7 כ"ק אדמו"ר שליט"א הזכיר אודות ברכה אחרונה, ואחר-כך אמר:]
 8 אחרי ברכה אחרונה, יחלקו על-ידי ה"טאנקיסטן" דולר אחד לכל אחד ואחד מהמסובים, על-מנת
 9 לתתו מחר לצדקה, ומה טוב - להזדרז בזה ככל האפשר (וכמבואר בארוכה ב'אגרת הקודש' לבעל
 10 הגאולה¹⁷⁸ אודות גודל מעלת הזריזות),
 11 וזריזות זו תזרו עוד יותר את קץ הגלות וקץ הקיצין - גאולה האמיתית והשלימה על-ידי משיח
 12 צדקנו, ו"לא עיכבן אפילו כהרף עיין".
 13 וכנזכר לעיל - שאלו הרוצים יכולים לרשום שמם ושם אמם כדי להביאו על הציון, נוסף על
 14 ההשתתפות בחלוקת הש"ס.
 15 ויהירצון, שמכל "חלוקות" אלו - נזכה במהרה ובקרוב ממש, ל"חלוקה" העתידה, כמבואר בסיום
 16 נבואת יחזקאל שאז תהיה החלוקה ל"ג חלקים"¹⁷⁹,
 17 ואז יהיה גם גילוי המרכבה שלמעלה, על-דרך המסופר בתחילת נבואת יחזקאל, וכמו שכתב הרמב"ם
 18 בסוף ספרו, שאז כל ישראל "ישיגו דעת בוראם" ("לדעת את ה'") כפי כח האדם - והרי אמיתית הדעת
 19 באלקות הוא ענין הראיה, ראיית המרכבה, ולא רק מרכבת יחזקאל (שהיא בעולם היצירה), אלא גם
 20 מרכבת ישעיהו (שהיא בעולם הבריאה)¹⁸⁰, עד לגילוי עתיקא קדישא - "לא יכנף עוד מוריך"¹⁸¹.
 21 והעיקר - שיהיה ה"הקהל" ד"אנשים נשים וטף", מתוך שמחה אמיתית ואהבת ישראל ואחדות ישראל
 22 אמיתית,
 23 וכולנו יחד "טסים" עם ענני שמיא לארצנו הקדושה, לירושלים עיר הקודש, ובהר הקודש, ושם גופא
 24 – בקודש-הקדשים, ובשמחה ובטוב לבב.
 25 [כ"ק אדמו"ר שליט"א חילק ל'טנקיסטים' שיחיו, שטרות של דולר לתת לכל אחד ואחד מהנוכחים
 26 שטר אחד, לתתו או חילופו, לצדקה.
 27 טרם צאתו, התחיל לנגן "כי בשמחה תצאו"].

179) ראה רמב"ם ה' מלכים פ"ד ה"ח וברדב"ז שם.
 180) ראה סידור (עם דא"ח) עט, א. באוה"ז לאדהמ"צ בשלה
 לט, סע"ד. ועוד.
 181) ישע"י ל, כ. וראה תניא פל"ו (מו, א).

175) דניאל ז, יג.
 176) ישע"י נב, יב.
 177) שם ל, טו.
 178) סימן כא.

המידות מצד עצמן אינן יכולות להתערב זו בזו, דכיוון שמידה זו היא בגילוי, וגם המידה ההפכית היא בגילוי, אם-כן איך יתערבו שניהם יחד.

ממאמר י"ט כסלו ה'תשכ"ז

בס"ד. שיחת שבת פרשת וישב, כ"א כסלו, ה'תשח"י.

בלתי מוגה

- א. בהתוועדות י"ט כסלו לפני עשרים וחמש שנה - בשנת תרצ"ג - סיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר ברבים בפעם הראשונה את פרטי המאסר והגאולה. - זו היתה גם השיחה הראשונה שכ"ק מו"ח אדמו"ר נתן לפרסם בדפוס¹.
- בין הענינים, סיפר אז כ"ק מו"ח אדמו"ר²:
- למחרת יציאתו של רבינו הזקן מהמאסר - רבינו הזקן יצא מהמאסר ביום שלישי בשבוע, י"ט כסלו. ולמחרתו, ביום רביעי בשבוע, כ' כסלו - אחר התפילה, אמר רבינו הזקן:
- אור שנברא ביום הראשון שימש שלושה ימים³ - שלושה דורות: הבעל-שם-טוב, הרב המגיד, והפסיק בדבריו. (וסיים): ביום הרביעי ניטלו המאורות, אבל בו ביום ניתלו המאורות.
- במשך יום זה - יום רביעי כ' כסלו - נודע בכל העיר הבשורה הטובה שרבינו הזקן השתחרר ממאסרו, והתחילו להתאסף יהודים, המונים המונים, בדירה שבה התאכסן רבינו הזקן.
- אדמו"ר הזקן הודיע שלא יאמר חסידות. לפנות ערב, דהיינו אור ליום השלישי (מ"ט כסלו) כ"א כסלו, ניגשו אל רבינו הזקן שני יהודים, אנשים פשוטים, ואמרו אליו: "דרים אנו בעומק רוסיא ("טיף ראסיי"), וְעַד ה' פָּנוּ שהננו עובדים את ה' ככל שידיעתנו מגעת. וכאשר הרבי יאמר חסידות - יחיה את תורתנו ועבודתנו".
- דברים אלו עוררו ופעלו ("ארויסגערופן") אצל רבינו הזקן שיאמר חסידות, ואמר מאמר על הפסוק⁴ "כמים הפנים לפנים".
- בתור הקדמה למאמר, אמר: "זה דור דורשיו מבקשי פניך יעקב סלה"⁵. "זה דור" - זהו דור ש"דורשיו" - מנהיגי ופרנסי הדור, הם "מבקשי פניך" - מבקשים את פנימיות אין-סוף, וגם "יעקב" - אנשים פשוטים, יו"ד עקב⁶, הם בכל מקום ובכל זמן בבחינת "סלה", חזקים בתוקף ובנצחיות דאין-סוף. ולאחר הקדמה זו, אמר את המאמר הנ"ל - דיבור-המתחיל "כמים הפנים לפנים".
- ועל-פי סיפור זה, נמצא, שהמאמר הראשון שאמר רבינו הזקן לאחר צאתו ממאסרו - היה ביום השלישי לצאתו, דהיינו כ"א כסלו.
- ב. דובר כמה פעמים⁷, על יסוד מאמרי רבותינו ז"ל, שכל סיפור, ובפרט סיפור מאורע שאירע עם הנשיאים, וביחוד סיפור שסיפרו הנשיאים, הוא הוראה בעבודה:
- תוכן הקדמת המאמר היה בענין "מבקשי פניך", הבקשה לפנימיות אין-סוף, שישנה גם אצל בחינת "יעקב", אנשים פשוטים, שבהם מאיר בחינת "סלה", נצחיות אין-סוף. וזהו גם תוכן התחלת המאמר דיבור-המתחיל "כמים הפנים לפנים" - המשכת הפנימיות.
- והיינו, שכל אחד ואחד צריך לבקש בעצמו את הפנימיות שלו, ולפעול בדרכי קירוב לגלות זאת ("ארויסמאָנען") אצל הזולת, שגם אצל הזולת תתעורר הפנימיות שלו, בחינת סתים שבנשמה, שהיא בבחינת "סלה" - שקשורה עם תוקף ונצחיות אין-סוף. וכמו שכתוב בתניא⁸ "וכולי האי ואולי, יתן ה' בלב אחיהם כמים הפנים וגו'".

(5) תהלים כד, ו.

(6) ע"ח ש"ג פ"ב. פרדס שכ"ג בערכו. וראה תו"א ר"פ ויצא. ובכ"מ.

(7) ראה גם שיחת י"ט כסלו ס"ב (תורת מנחם - התוועדויות חכ"א ע' 207). וש"נ.

(8) אגה"ק ס"ב - סד"ה קטנתי.

(1) לקו"ד ח"א יא, ב ואילך. וראה גם תורת מנחם - רשימת היומן ע' שב ואילך. ע' שוב ואילך. ע' שיז ואילך.

(2) שם מב, א ואילך.

(3) ראה חגיגה יב, א ובחדא"ג מהרש"א שם. בר"פ ג, ו.

(4) רמב"ן בראשית א, יד.

(5) משלי כז, יט.

- 1 ובענין זה צריכה להיות העבודה - לעורר את הפנימיות שבו, בחינת סתים שבנשמה, המתקשרת
 2 על-ידי "סתים דאורייתא" עם "סתים דקודשא-בריך-הוא"⁹, ועל-ידי-זה היא בבחינת "סלה", חזקה בתוקף
 3 ונצחיות דאין-סוף.
- 4 ועל-ידי התעוררות הפנימיות שבו - יש לפעול בדרכי קירוב גם על יהודי נוסף, ואפילו על אנשים
 5 פשוטים ("יוד עקב"), לעורר את הפנימיות ובחינת "סתים" שבנשמה שבהם, ולקשרם על-ידי "סתים
 6 דאורייתא" - היא תורת החסידות - עם "סתים דאין-סוף", שיהיו בבחינת "סלה" כנ"ל.
- 7 ג. באחת משיחות י"ט כסלו¹⁰ אמר כ"ק מו"ח אדמו"ר, שמשך הזמן מח"י אלול, יום הולדת
 8 הבעל-שם-טוב ורבינו הזקן, מייסדי תורת החסידות, ועד י"ט כסלו, יום גאולת רבינו הזקן ותורת
 9 החסידות - הוא המשך של תקופה אחת.
- 10 וביאר כ"ק מו"ח אדמו"ר את תוכן פרטי הזמנים שבתקופה זו, הנחלקת לשלושה חדשים (מח"י אלול
 11 עד י"ט כסלו) - החודש הראשון, החודש השני (שסיומו ביום כ"ף מרחשון, יום הולדת אביו כ"ק אדמו"ר
 12 נשמתו-עדן), והחודש השלישי (עד לגמר התקופה - י"ט כסלו).
- 13 ד. והנה, בנוגע ליום-הולדת מורנו הבעל-שם-טוב בח"י אלול, אמר כ"ק מו"ח אדמו"ר בהתוועדות
 14 הנ"ל ("ט כסלו תרצ"ג¹¹), שהוא יום-הולדת משולש - בגופו, בנפשו וברוחו: בגופו - יום הולדתו בגופו
 15 (בשנת נח"ת), בנפשו - יום התגלות מורו ורבו הקדוש אליו (בשנת תפ"ד), וברוחו - יום התגלותו (בשנת
 16 תצ"ד).
- 17 ומזה מובן שעל-דרך-זה הוא בנוגע ליום הולדת רבינו הזקן בח"י אלול, שהרי הבעל-שם-טוב
 18 ואדמו"ר הזקן ענינם אחד, כמו שכתוב במכתב הידוע ל"ט כסלו¹² שתורת חסידות חב"ד שייסד רבינו
 19 הזקן ("דברי-אלקים-חיים אשר הנחילנו אבותינו הקדושים זצוקלה"ה נ"ע זי"ע"), "היא היא תורת
 20 הבעל-שם-טוב ז"ל".
- 21 ועוד ענין אמר כ"ק מו"ח אדמו"ר¹³ בנוגע לח"י אלול - שהוא יום החשבון על חודש תשרי, כי י"ב
 22 הימים האחרונים של חודש אלול, הם ימי חשבון הנפש על י"ב חדשי השנה, יום לחודש יום לחודש,
 23 ונמצא שח"י אלול הוא יום החשבון על חודש תשרי.
- 24 והרי ידוע שחודש תשרי אינו חודש פרטי בלבד, אלא הוא חודש כללי, שבו נעשית ההמשכה הכללית
 25 על כל השנה, הן בגשמיות והן ברוחניות:
- 26 בנוגע לרוחניות - כמבואר בכמה מקומות¹⁴ שהדין ומשפט שבראש-השנה הוא גם על ההמשכות
 27 הרוחניות שיומשכו במשך השנה, כמו שכתוב¹⁵ "משפט לאלקי יעקב", דהיינו שישנו דין ומשפט על
 28 מדת ואופן המשכת אלקות במשך השנה.
- 29 ובנוגע לגשמיות - הרי מפורש בכמה וכמה כתובים שבראש-השנה הוא הדין ומשפט על ההמשכה
 30 הגשמית על כל השנה.
- 31 וכיון שחודש תשרי הוא חודש כללי, וח"י אלול הוא יום חשבון הנפש על חודש תשרי - הרי מובן,
 32 שחשבון הנפש בח"י אלול נוגע על כל השנה כולה. והיינו, שבחשבון הנפש בח"י אלול ותיקון הענינים
 33 של חודש תשרי בשנה העברה, תלויים גם כל הענינים שיומשכו בשנה הבאה, בגשמיות וברוחניות.

רנט. וש"נ (נעתק ב"היום יום" בתחלתו).

13 שיחת ח"י אלול תש"ג (סה"ש תש"ג ע' 177. שם ע' 179).

14 ראה לקו"ש ח"י ע' 292. וש"נ.

15 תהלים פא, ה.

9 ראה זח"ג עג, א.

10 ראה שיחת ש"פ וישלה, י"ט כסלו תש"ו ס"ג (סה"ש תש"ו ע' 17). וש"נ. וראה גם שיחת ח"י אלול תש"ה (סה"ש תש"ה ע' 123).

11 לקו"ד שם לב, ב.

12 ט"ז כסלו תרס"ב - אג"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע ח"א ע'

1 ועל-פי האמור לעיל, שמח"י אלול עד י"ט כסלו הוא המשך של תקופה אחת - מובן, שאם החסירו
 2 משהו בעבודה במשך שלשה חדשים אלו, ובכללם גם בחודש תשרי ובח"י אלול, שהם זמן כללי - אפשר
 3 לתקן, להשלים, לשפר ולשכלל זאת ביום י"ט כסלו.
 4 ויתירה מזו - שאפשר לעשות זאת גם בימים שאחרי י"ט כסלו, עד ליום כ"א כסלו, כדמשמע מהסיפור
 5 הנ"ל (סעיף א) שסיום גאולת י"ט כסלו הוא ביום כ"א כסלו.
 6 ה. והנה, תכלית ענין העבודה, שבוה תלויה ההמשכה על כל השנה, היא - בירור הדברים הגשמיים
 7 והחומריים (כמדובר לעיל¹⁶ בארוכה).
 8 וכפירוש מורנו הבעל-שם-טוב נשמתו-עדן¹⁷ על הפסוק¹⁸ "כי תראה חמור שונאך גו' עזוב תעזוב
 9 עמו", שה"חמור" - חומר הגוף - עצמו, צריך לעשות ממנו כלי לאלקות. ולכן עיקר העבודה אינה
 10 בלימוד התורה, אלא בקיום המצוות שנתלכשו בדברים גשמיים וחומריים (כמו שנתבאר לעיל¹⁹), ובעיקר
 11 - בעבודה ד"בכל דרכיך דעהו"²⁰.
 12 ומטעם זה ראינו בהנהגת נשיאינו רבותינו הקדושים, שמסרו נפשם לא רק על ענינים רוחניים, אלא
 13 גם - ובעיקר - על ענינים גשמיים. וכיון ש"צדיקים דומים לבוראם"²¹, הרי כשם ש"לוקחים" את הקב"ה
 14 על-ידי מצוות מעשיות דוקא, כן הוא בנוגע להתקשרות עם רבותינו נשיאינו הקדושים, שהיא בעיקר
 15 על-ידי ענינים גשמיים.
 16 וזוהי מעלת מצוות מעשיות בכלל, ובפרט מעשה הצדקה, ש"שקולה כנגד כל המצוות"²².
 17 וזהו מה שכתוב²³ "פזר נתן לאביונים צדקתו עומדת לעד", שעל-ידי עבודת הצדקה ("פזר נתן
 18 לאביונים") ממשיכים אור הבלתי-גבול, שהוא ענין ("צדקתו עומדת) לעד" - נצחיות אין-סוף, בחינת
 19 "סלה". והיינו, שעל-ידי הצדקה "תופסים" את עצמותו יתברך.
 20 ועל-פי האמור לעיל, שבי"ט כסלו אפשר עדיין להשלים את העבודה של ח"י אלול וחודש תשרי,
 21 שבה תלויה ההמשכה על כל השנה - הרי על-ידי השלמת מעשה הצדקה בחג הגאולה י"ט כסלו (שנמשך
 22 עד כ"א כסלו, כנ"ל), ימשיכו את כל ההמשכות של חודש תשרי, על כל השנה כולה, בגשמיות
 23 וברוחניות.

* * *

24 ו. צוה לנגן ואמר מאמר דיבור-המתחיל "פזר נתן לאביונים".

* * *

25 ז. המאמר הנ"ל הוא מאמר של אדמו"ר מהר"ש משנת תרל"ז, שהתחלתו "הני כ"ו כי לעולם חסדו"²⁴.
 26 במאמר זה נאמר שנתנית הצדקה צריכה להיות באופן של "בכל מאדך"²⁵ בלי גבול ממש. - זוהי הפעם
 27 הראשונה שמצאתי לשון כזה בנוגע לנתנת הצדקה.
 28 כשלמדתי את המאמר, הוקשה לי: איך שייך שנתנית הצדקה תהיה בלי גבול? הרי צדקה ענינה נתנית
 29 ממון, או דבר גשמי השווה ממון, ואיך שייך בדבר גשמי "בלי גבול"?

(21) רות רבה פ"ד, ג. וראה ב"ר פס"ז, ח. במדב"ר פ"י, ה. אסת"ר פ"ו, ב.

(22) ב"ב ט, א. וראה תניא פל"ז (מת, ב).

(23) תהלים קיב, ט. וראה בהמאמר (תורת מנחם שם ע' 250 ואילך).

(24) פסחים קיח, א.

(25) ואתחנן ו, ה.

(16) שיחת י"ט כסלו ס"ד ואילך (תורת מנחם שם ע' 209 ואילך).

(17) ראה כתר שם טוב בהוספות סכ"א. ושי"נ (נעתק ב"היום יום" כח שבט).

(18) משפטים כג, ה.

(19) שיחת י"ט כסלו סל"א ואילך (תורת מנחם שם ע' 230 ואילך).

(20) משלי ג, ו. וראה רמב"ם הל' דעות ספ"ג.

- 1 בשלמא כאשר מדובר²⁶ אודות "בכל מאדך" בנוגע לענין האהבה, אהבה רבה בלי גבול - מוכן הדבר,
 2 שהרי אהבה היא הרגש רוחני, ובנוגע לרגש שייך לומר שהוא "בלי גבול", דהיינו שהרגש האהבה הוא
 3 למעלה מהכלים שלו, ולכן לגביו נקרא הרגש זה בשם "בלי גבול", כיון שהכלים שלו אינם יכולים
 4 להכילו.
- 5 ואף שהרגש זה הוא בהגבלה לגבי הזולת, דכיון שיש לו כלים רחבים יותר, הרי ההתבוננות וכמו-כן
 6 גם ההרגש המסובב מההתבוננות הם בהגבלה, מכל-מקום לגביו נקרא הרגש זה "בלי גבול" - "בכל
 7 מאדך", מאד שלך²⁷, להיותו למעלה מהכלים שלו.
- 8 וענין זה מתבטא גם בפועל - בענין דמעות של שמחה²⁸, ובענין הריקודים בשמחת חתונת בנו יחידו
 9 (ועל-דרך-זה בחתונה סתם), ועד שהרגש זה יכול לפעול כלות הנפש, להיותו למעלה מהכלים שלו.
- 10 מה-שאיין-כן בענין הצדקה, שנותן דבר גשמי - הרי כל סכום שיתן, גם אם יתן את כל אשר לו, הרי
 11 זה עדיין בהגבלה - לא רק לגבי הזולת אלא גם לגבי עצמו, שהרי גם הוא (האדם הנותן) עצמו יכול
 12 למנות את הממון או להעריך את שווי החפץ שנתן. ואם-כן, איך שייך שנתנית הצדקה תהיה "בלי גבול"?
 13 ואין לומר שהכוונה היא להרגש המביא לנתינת הצדקה, שהרגש זה הוא בלי גבול, כי מלשון המאמר
 14 משמע שהצדקה עצמה היא בלי גבול.
- 15 ח. ויש לומר בביאור הענין: בצדקה ישנם שני ענינים - הנתינה עצמה והפיוס, כמאמר רבותינו ז"ל²⁹
 16 "כל הנותן פרוטה לעני מתברך בשש ברכות, והמפייסו בדברים מתברך ביי"א ברכות". ועל הפיוס, שזהו
 17 ענין של הרגש, שייך לומר שהוא בלי גבול.
- 18 ואין זה דומה להרגש המביא לנתינת הצדקה (שנתבאר לעיל שאין לפרש במאמר שה"בלי גבול" היינו
 19 בהרגש זה), כי ההרגש המביא לנתינת הצדקה אינו בכלל הצדקה עצמה, מה-שאיין-כן הפיוס הוא בכלל
 20 הצדקה עצמה, שהרי העני מקבל (לא רק את המעות, אלא) גם את הפיוס. ולכן, כאשר הפיוס הוא בלי
 21 גבול - נחשב הדבר שהצדקה עצמה היא בלי גבול.
- 22 ט. וביאור הענין בפרטיות יותר, ובהקדמה - שבנתינת הצדקה בכלל, ישנם כמה אופנים:
 23 ישנה נתינת הצדקה במדה ושיעור של מעשר, שהיא "מדה בינונית"³⁰; ישנה נתינת הצדקה במדה
 24 ושיעור של חומש, שהיא עין יפה³¹; וישנה נתינת הצדקה יותר מחומש, כמבואר בתניא³² בענין "וחטאך
 25 בצדקה פרוק"³³, ש"אין לחוש משום אל יבזבו יותר מחומש"³⁴, דלא מקרי בזבוז בכהאי-גוונא מאחר
 26 שעושה לפדות נפשו".
- 27 וכל אופנים אלו הם בהגבלה, אף שנאמר בזה לשון בזבוז ("המבזבוז אל יבזבוז יותר מחומש"),
 28 בכל-אופן הנתינה היא עדיין בהגבלה.
- 29 וכשם שנתנית המעות היא בהגבלה - כך גם הפיוס הוא בהגבלה, שהרי ענין הפיוס הוא הרגש צער
 30 העני והשתתפות בצער. ובנתינת הצדקה בכל האופנים האמורים, הרגש זה הוא בהגבלה, שהרי מדת
 31 ההרגש היא רק עד כדי נתינת סכום זה, ותו לא.
- 32 ויתירה מזו, שלאמיתו של דבר אין זה אמיתית ענין הפיוס כלל - כיון שבנתינת הצדקה באופן זה
 33 לא מתבטא כלל הרגש צער העני, אלא הנתינה היא מצד הרגש עצמו - כיון שיודע מעלת הצדקה,
 34 ש"נקראת בשם מצוה סתם"³⁴, וכן המעלות הפרטיות בשלושת אופני הנתינה הנ"ל: "עשר בשביל
 35 שתתעשר"³⁵, ועל-דרך-זה בנתינת חומש³⁶, וכן כשנותן יותר מחומש בשביל מירוק החטאים - שכל

(31) אגה"ת פ"ג (צג, א ואילך).

(32) דניאל ד, כד.

(33) כתובות נ, רע"א. וש"נ.

(34) תניא פל"ז (מח, ב).

(35) שבת קיט, א. וש"נ.

(36) חסר קצת (הנו"ל).

(26) ראה תו"א נח ט, א. מקץ לה, ד. ובכ"מ.

(27) ראה תו"א מקץ לט, ד. ובכ"מ.

(28) ראה תו"א וישלח כו, א.

(29) ב"ב ט, ב.

(30) רמב"ם ה' מתנות עניים פ"ז ה"ה. טושו"ע יו"ד סרמ"ט

ס"א.

1 ענינים אלו נכללים במאמר רבותינו ז"ל³⁷ "יותר ממה שבעל-הבית עושה עם העני, העני עושה עם
2 בעל-הבית". ואם-כן, אין זה אמיתית ענין הפיוס כלל.

3 והנה, ישנו אופן נוסף בנתינת הצדקה – שהוא ענין המשפט בצדקה³⁸, ששופט את עצמו כמה מוכרח
4 לו, וכל השאר נותן לצדקה, וכמו שכתוב ב'אגרת הקודש'³⁹ "ולא אמרו⁴⁰ חייך קודמין אלא כשביד אחד
5 קיתון של מים.. אבל אם העני צריך לחם לפי הטף.. כל דברים אלו קודמין לכל מלבושי כבוד כו'".

6 ובאופן זה - הרי נתינת הצדקה אינה במדה ושיעור מעשר וחומש, או אפילו יותר מחומש, אלא
7 באופן שנותן כל אשר לו.

8 אבל לאמיתו של דבר, גם נתינה זו היא בהגבלה: לא זו בלבד שהמעוה שנותן הן בהגבלה, שהרי
9 גם אם יתן את כל אשר לו אפשר למנות כמה נתן, אלא עוד זאת, שגם הפיוס (הרגש צער העני) הוא
10 בהגבלה, שהרי הרגש זה מתבטא בנתינת כל אשר לו (שהוא שיעור מוגבל, כנ"ל), ואם-כן גם ההרגש
11 עצמו הוא בהגבלה.

12 י. אמנם, ישנו אופן נוסף בנתינת הצדקה - שאינו חושב כלל אודות עצמו, אלא מיד כשרואה עני,
13 ההנחה הראשונה אצלו היא שעליו למלאות מחסור העני ככל הנדרש, ואינו חושב כלל אם יש בידו
14 סכום זה או לא.

15 והיינו, שההרגש שמרגיש את מחסור העני ומשתתף בצער, הוא אצלו בלגבול לגמרי, ולכן אין בזה
16 חשבונות כלל. הוא יודע דבר אחד בלבד - עליו להשיג את הסכום הדרוש לעני! אלא מאי, סכום זה
17 אינו ברשותו? - אזי יתייגע כדי להשיגו, וכשיחליט החלטה זו באמת - הרי "יגעת ומצאת תאמין"⁴¹,
18 ובוודאי יסייע לו הקב"ה לקיים את מצות הצדקה.

19 ואופן זה הוא המעלה היותר גדולה במצות הצדקה, שעליה אמרו חכמינו ז"ל⁴² "בכל מאדך - בכל
20 ממונך", כיון שצדקה זו היא ענין שבבחינת "בלי גבול".

21 והיינו, שאף-על-פי שגם באופן זה נותן סכום מוגבל של מעוה (אף שאין בזה ההגבלה ד"כ כל אשר
22 לו", שהרי נותן כפי הדרוש לעני, מכל-מקום הרי הנתינה עצמה היא בהגבלה, כנ"ל שבדבר גשמי לא
23 שייך שיהיה בלי גבול), אף-על-פי-כן, הפיוס והרגש צער העני (שהוא חלק מהנתינה שנותן לעני) הוא
24 בלי גבול, דהיינו שאינו ענין וכח מוגבל בנפשו, שהרי הוא יוצא לגמרי מכל החשבונות, ואם-כן הרי
25 זה "בכל מאדך".

26 יא. ישנם החושבים: כיון שבצדקה ישנם שני ענינים, "הנותן פרוטה לעני" ו"המפייסו בדברים",
27 ו"המפייסו בדברים" הוא למעלה מ"הנותן פרוטה לעני", שהרי "הנותן פרוטה לעני מתברך בשש ברכות,
28 והמפייסו בדברים מתברך ב"א ברכות" – אם-כן, לשם מה עליו ליתן לעני את הפרוטה? - לא איכפת
29 לו שלא יזכה לברכות הבאים על-ידי הנתינה; הוא יצא ידי חובתו בפיוס בלבד, שהוא ענין נעלה יותר
30 מנתינת הפרוטה, ועל-ידי-זה ירוויח שני ענינים: הוא יקיים מצות צדקה (על-ידי הפיוס, שהוא למעלה
31 מנתינת ממון), וגם הממון יישאר בכיסו! ...

32 ואפילו לפי הדעה⁴³ שכוונת דברי הגמרא "והמפייסו בדברים מתברך ב"א" היא דוקא כשהפיוס הוא
33 בהוספה לנתינת הפרוטה - הרי יכול הוא לצאת ידי-חובתו גם לפי דעה זו על-ידי-זה שיתן פרוטה אחת,
34 או ח"י פרוטות (כפי שאומרים ב"אמריקא": "ח"י צום לעבן"), ונוסף לזה פייס את העני בדברים, ונמצא
35 שקיים "והמפייסו" לכל הדעות, וזוכה לברכות ש"המפייסו בדברים" מתברך בהן, ואילו הממון - נשאר
36 ברשותו! ...

(41) מגילה ו, ריש ע"ב.

(42) ברכות נד, א (במשנה). ספרי ופרש"י עה"פ.

(43) הובא בתוד"ה והמפייסו - ב"ב שם.

(37) ויק"ר פל"ד, ת. רות רבה פ"ה, ט.

(38) ראה סה"מ תרפ"ט ע' 90, ובהנסמן שם בהערה 41.

(39) סט"ז (קכד, ב).

(40) ב"מ סב, א.

- 1 אבל מובן שזהו חשבון מרומה ("א גענארטער חשבון"), שהרי זה גופא שחסר בנתינה, מוכיח שחסר
2 גם בפיוס.
- 3 ובפרט על-פי מה שנתבאר לעיל שהפיוס צריך להיות בלי גבול - הרי ודאי שענין זה צריך להתבטא
4 בנתינה בלי שום חשבונות, לא מיבעי שאינו עושה חשבונות של מעשר, חומש ויותר מחומש, אלא
5 אפילו אינו עושה חשבון אם סכום זה הוא "כל אשר לו" או יותר מזה, בידעו דבר אחד בלבד - שעליו
6 ליתן לעני את כל הדרוש לו.
- 7 יב. ידוע במעלת מצות הצדקה, ש"היד המחלקת צדקה" נעשית "מרכבה ממש לרצון העליון"⁴⁴,
8 דהיינו שנעשית מרכבה לספירת החסד דאצילות.
- 9 וכדאיאתא ב'ספר הבהיר'⁴⁵: "אמרה מדת החסד לפני הקב"ה: מימי היות אברם בארץ, לא הוצרכתי
10 לעשות מלאכתי, שהרי אברם עומד ומשמש במקומי", וענין זה הוא לא רק אצל אברהם אבינו, אלא כן
11 הוא בכל אחד ואחד מישראל, שכאשר נותן צדקה הרי הוא עומד ומשמש במקום ספירת חסד דאצילות.
12 וכשם שבעולם האצילות "לא יגורך רע"⁴⁶ (שהרי אפילו 'קליפת נוגה דאצילות' שהיא קליפה דקה
13 ביותר, אינה שייכת בעולם האצילות עצמו, אלא מעמדה הוא בעולם הבריאה)⁴⁷ - כן הוא גם כשאדם
14 מישראל נעשה מרכבה לאצילות, אף שבכללות יש לו שייכות לרע, מכל-מקום בשעת מעשה הצדקה,
15 הרי למשך זמן זה אין לו שייכות לרע כלל.
- 16 ולאמיתו של דבר, הנה בשעה שאדם מישראל נותן צדקה - הרי זה למעלה גם מספירת החסד
17 דאצילות. וכפי שאמר כ"ק מו"ח אדמו"ר⁴⁸, שבשעה שמדת החסד דאצילות אומרת "לא הוצרכתי לעשות
18 מלאכתי", היא אומרת זאת מתוך עלבון ("מיט א שטאך"), כיון שאין-ערוך מעלת החסד דאצילות לגבי
19 מעלת החסד הנעשה על-ידי נשמה בגוף כאן למטה.
- 20 ועיקר המעלה היא - בשעה שנתנית הצדקה היא באופן של בלי-גבול הנ"ל (סעיף י'), שעל-ידי-זה
21 מעורר בחינת החסד שלמעלה מהשתלשלות.
- 22 ועל ענין זה נאמר "כי לעולם חסדו": גם כללות הענין שבאתערותא-דלתתא אתערותא-דלעילא⁴⁹ -
23 אינו אלא חסד מהקב"ה, שהרי אין-ערוך נברא לגבי הבורא, ואין זה אלא חסד חנם מהקב"ה שיהיה
24 באתערותא-דלתתא אתערותא-דלעילא. אבל חסד זה נקרא בשם "חסד" סתם (ולא "חסדו"), כיון
25 שמכל-מקום יש כאן איזה דמיון בין העבודה להמשכה.
- 26 אמנם, התעוררות בחינת 'מאד' שלמעלה על-ידי העבודה ד"בכל מאדך", "מאד שלך" - הרי זה "חסדו"
27 שלמעלה מחסד סתם (כמבואר לעיל במאמר⁵⁰), להיותו ענין שבאין-ערוך לגמרי, שהרי "בכל מאדך" של
28 הנברא הוא באמת בהגבלה (שהרי אין זה אלא "מאד שלך"), ואילו בחינת 'מאד' שלמעלה הוא בלי-גבול
29 באמת.
- 30 וזהו "כי לעולם חסדו", שהתעוררות בחינת 'מאד' שלמעלה על-ידי העבודה ד"בכל מאדך", היא מצד
31 בחינת "חסדו" שלמעלה מחסד סתם.
- 32 יג. ובהנוגע לפועל: דובר בשיחת י"ט כסלו⁵¹ בענין צדקת ארץ-ישראל ("ארץ החיים"⁵²), שכל אחד
33 ואחד יתנדב עבור השיכון שיבנו בעזרת ה' יתברך בכפר-חב"ד.
- 34 ובכן, יש לזכור שעיקר מעלת הצדקה היא כשהנתינה היא באופן ד"בכל מאדך", בלי-גבול. והענין
35 ד"בכל מאדך" מתבטא גם בנתינה בפועל, ובכמה פרטים:

(252). וש"נ.

(49) ראה זח"א עז, ב. פח, א.

(50) פ"ג (תורת מנחם - התועדויות חכ"א ע' 252).

(51) סל"ז ואילך (תורת מנחם שם ע' 234 ואילך).

(52) ראה תניא אגה"ק סי"ד (קכ, א).

(44) תניא פכ"ג (כח, ב).

(45) סקצ"א (זח"א בהשמטות רסד, ריש ע"ב) - הובא ונת'

בפרדס שכ"ב פ"ד.

(46) תהלים ה, ה. וראה לקו"ת במדבר ג, סע"ג. וש"נ.

(47) ראה לקו"ת שם.

(48) שיחת י"ט כסלו תרח"ץ ס"ו (סה"ש תרח"ץ ריש ע'

- 1 (א) הנתניה היא בשמחה ובטוב לבב. כי כשאדם עורך "חשבונות", אזי לפעמים המסקנא היא שהדבר
 2 כדאי, ולפעמים כו', ואינו מבין שלאמיתו של דבר, הצדקה היא טובה עבור עצמו, שהרי "יותר ממה
 3 שבעל-הבית עושה עם העני, העני עושה עם בעל-הבית"⁵⁷; אבל כשמסלק את עצמו על הצד לגמרי,
 4 וחושב רק אודות הענין עצמו - אזי פשיטא שהנתניה היא בשמחה ובטוב לבב.
- 5 (ב) הנתניה היא בלא שום תנאים, כיון שהעיקר הוא הרגש העני ולא הרגש עצמו (כנ"ל סעיף י').
- 6 (ג) אינו מתחשב עם הסכום שיש ברשותו, אלא עם הסכום הנדרש. וכנ"ל, דכיון שעומד בתנועה ד"בכל
 7 מאדך", דהיינו שיצא מכל ההגבלות והחשבונות, והענין נגע עד עצם נפשו - יודע הוא רק דבר אחד,
 8 שעליו ליתן את הסכום הנדרש.
- 9 ובאותיות פשוטות: הוא לא עושה 'חשבונות' כמה יש לו ב'בנק', אלא כותב המחאה ('טשעק') על
 10 הסכום הנדרש ממנו, מבלי לחשוב כלל אם יש לו במה לכסות את ההמחאה או לא.
- 11 ולאחר זמן, כש'יתפכח' מהתנועה ד"בכל מאדך", ויבוא לידי התיישבות - אזי יאמר ל'מנהל
 12 החשבונות', שכיון שכבר נתן את ההמחאה, אזי כבר 'אבוד'... הוא לא יכול לחזור בו, כיון שההמחאה
 13 יצאה כבר מרשותו, והיא נמצאת "בי גזא דרחמנא"⁵⁸, ועכשיו צריך לחפש עצות ודרכים איך ובמה
 14 לכסות את ההמחאה.
- 15 וכשיעשה כן - בוודאי יורה לו הקב"ה את הדרך לכסות את ההמחאה, כך שההמחאה לא תחזור
 16 מה'בנק', ולא יבוא לידי בושה כו'.
- 17 יד. חסידים - פקחים הם ("חסידים זיינען דאָך קלוגע")⁵⁴, ולכן היו כמה שבכתבם את הסכום
 18 שבדעתם ליתן, ניצלו כבר את ההזדמנות כדי לבקש כמה וכמה ענינים בזכות נתינת הצדקה.
- 19 ובכן, מכל האמור לעיל מובן, שלא כן הוא הסדר בנתינת הצדקה, כיון שנתנת הצדקה צריכה להיות
 20 בלי שום תנאים ובלי שום חשבונות, אלא באופן ד"בכל מאדך".
- 21 ה'לימוד זכות' היחיד עליהם - הוא על-פי מאמר הגמרא⁵⁵ "האומר סלע זו לצדקה בשביל כו' הרי
 22 זה צדיק גמור",
- 23 - יש שמפלפלים ("פשט'לען זיך") וטוענים שיש כאן טעות, וצריך להיות: "הרי זה צדקה גמורה"⁵⁶.
 24 אבל למה לנו להתפלפל כדי להמעיט במדריגתם של ישראל? הגירסא האמיתית היא "הרי זה צדיק גמור"
 25 -
- 26 וכדברי המפרשים⁵⁷, שהחילוק בין ישראל לגוי, להבדיל, הוא ש"עכו"ם אינו נותן אלא על-מנת כן,
 27 ואם לאו מתחרט" ותוהא על נתינת הצדקה, מה-שאינ-כן "ישראל דעתן לשמים, בין יחיה בין לא יחיה,
 28 אינו מהרהר אחר מדת הדין", כי התנאי אינו אלא מן השפה ולחוץ, אבל בפנימיות לבבו רוצה הוא ליתן
 29 צדקה, גם אם לא יקויים התנאי.
- 30 ובכן, זהו אמנם לימוד זכות, אבל מובן שלא זוהי מעלת ענין הצדקה, אלא נתינת הצדקה צריכה
 31 להיות בלי שום תנאים ובלי שום פניות. כל הענינים שהקב"ה מבטיח בשביל זכות הצדקה - בוודאי
 32 שהקב"ה ימלאם, אבל בנוגע אליו - אין הדבר צריך להיות שייך אליו, אלא עליו ליתן בלי שום חשבונות,
 33 "בכל מאדך".
- 34 טו. וכן הוא גם בנוגע לענין השמחה שבנתינת הצדקה:
- 35 הן אמת שגם כאשר נתינת הצדקה אינה בשמחה, הרי זו צדקה, וכדאיאתא ב'ספרי'⁵⁸ שה"מאבד סלע
 36 מתוך ידו ומצאה עני והלך ונתפרנס בה, מעלה עליו הכתוב כאילו זכה", והיינו, שאף שנתניתו אינה

(57) פרש"י ב"ב שם (ד"ה כאן). ועד"ז בפרש"י ר"ה שם
 (ד"ה כאן). תוס' שם (ד"ה בשביל). פסחים שם (ד"ה שיוכה).
 (58) תצא כד, יט.

(53) לשון חז"ל - ר"ה ו, א. וש"נ.

(54) ראה סה"ש קיץ ה'ש"ת ע' 48 ואילך.

(55) פסחים ת, סע"א. ר"ה ד, א. ב"ב י"ד, ב.

(56) ראה פי' רבינו חננאל ר"ה שם.

- 1 בשמחה, ואדרבה: הדבר מצער אותו, והוא יושב ומבכה את הסלע שאיבד, אף-על-פי-כן הרי זו צדקה
2 גמורה; אבל אף-על-פי-כן מובן, שלא זוהי מעלת הצדקה, אלא נתינת הצדקה צריכה להיות בשמחה.
- 3 ובזה גופא - לא רק לפעול שיהיה רגש השמחה לאחרי שבין-כך ובין-כך כבר הוציאו מידו את הסכום,
4 שהרי אין בכך חידוש ("דאָס איז קיין אויפטו ניט"), ואין זה אלא חשבון פשוט: כיון שכבר הוציאו
5 מידו את הסכום - הרי מוטב שיהיה בשמחה, שתסייע לו הן בעולם הזה - בנוגע לבריאותו, והן בעולם
6 הבא - בנוגע לקבלת שכר על השמחה; אלא הכוונה היא - שהנתינה עצמה תהיה בשמחה באמת.
- 7 וכאמור, אף שגם כאשר חסר ענין השמחה, וגם כשנתינת הצדקה היא בצירוף תנאים, הרי זו צדקה
8 גמורה, והנותן הוא צדיק גמור - מכל-מקום חסיד אינו צריך להיות "שוטה"⁵⁴, ועליו ליתן צדקה
9 כמצוותה מן המובחר, באופן הנ"ל דוקא.
- 10 (כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר בדרך צחות:) אמרו רבותינו ז"ל⁵⁹ "מוטב לי להקרא שוטה כל ימי, ולא
11 ליעשות שעה אחת רשע לפני המקום". ובכן, ישנם כאלה שתופסים את התחלת המאמר - "מוטב לי
12 להקרא שוטה", דהיינו שמצוה היא להיות שוטה, ומהדרים בזה....
- 13 הפירוש במאמר רז"ל זה הוא, שאם אדם "מתעקש" ("שפאָרט זיך"), ורצונו להיות דוקא שוטה או
14 רשע - מוטב לו להיות שוטה מלהיות רשע; אבל יכול אדם לקיים את שני הדברים - להיות גם צדיק
15 (ולא רשע) וגם חכם (ולא שוטה)!!
- 16 אתמול קיבלתי מאחד, רשימה ארוכה בענין סכום הצדקה, והוא כותב לי, שאם אבטיח לו שיהיה
17 באופן כזה וכזה - אזי יתן יותר, ואם לא - יתן פחות!
- 18 ובכן, הנהגה כזו היא בבחינת "מכה אשר לא כתוב בספר התורה"⁶⁰ - שטות כזו אינה נזכרת כלל
19 בתורה: אני בא לעשות לו טובה, ואילו הוא - מתנה תנאי: אם אבטיח לו ענין פלוני ופלוני - מקבל הוא
20 את הטובה, ואם לאו - אין רצונו לקבל את הטובה!!
- 21 טז. בנוגע להתנדבות הנ"ל שהתנדבו ביי"ט כסלו - הנה נוסף על עצם ענין מעלת הצדקה, גרמו לי
22 בזה נחת-רוח על-ידי-זה שהנתינה היתה בשמחה ובטוב לבב.
- 23 - במשך כל הזמן חיכיתי לראות סימן שהנתינה היתה בשמחה, עד שקיבלתי מכתב מאחד, שבו
24 מחשב את כל החשבון כו', ומוסיף, שכאשר הגיע לביתו ודיבר בענין זה עם זוגתו תחי', החליטו שניהם
25 לתת כפליים מהסכום שהערכת. וזה היה לי סימן שהענין התקבל בשמחה ובטוב לבב.
- 26 ולאחר שאחד כבר עשה כן - הרי קל יותר לתבוע ענין זה מכולם, שממנו יראו וכן יעשו, ובהסכמת
27 זוגתם יתנו "כפלים לתושיה"⁶¹ על הסכום שהערכת.
- 28 - בנוגע לענין התשובה, כותב אדמו"ר הזקן בתיא⁶² שהוא "כמשל חבל הנפסק וחוזר וקושרו,
29 שבמקום הקשר הוא כפול ומכופל" (שהוא ענין "כפלים לתושיה"). וכיון שענין הצדקה קשור עם ענין
30 התשובה, כמבואר ב'אגרת התשובה'⁶³ בענין "וחטאך בצדקה פרוק"³² - הרי גם נתינת הצדקה צריכה
31 להיות "כפלים לתושיה".
- 32 ובכדי לבטא שהנתינה היא מתוך שביעות-רצון - יוסיפו עוד הוספה על ה"כפלים לתושיה", ובזה
33 יראו שהנתינה היא בשמחה ובטוב לבב.
- 34 יז. לפי ידיעה שקיבלתי מארץ-ישראל, משמע שמילאו את בקשת⁶⁴, והכריזו ביי"ט כסלו אודות בנין
35 השיכון. וכיון שענין זה ירד כבר לעולם הדיבור ועולם המעשה - צריך להתחיל לחשוב אודות בניית
36 עוד כפר-חב"ד ועוד כפר...

(63) פ"ג (צב, ב ואילך).

(64) ראה שיחת י"ט כסלו סל"ה (תורת מנחם - התועדויות

חכ"א ע' 233). וש"נ.

(59) עדיות פ"ה מ"ו.

(60) תבוא כח, סא.

(61) איוב יא, ו.

(62) אגה"ת ספ"ט.

1 זהו מענה לאלו העורכים "חשבונות" אודות סכום הממון שנאסף ב"מגבית" ב"ט כסלו, ולכן סבורים
 2 הם ש"המלאכה היתה דים גוי' והותר"⁶⁵ - יש לדעת שצריכים לבנות עוד כפר-חב"ד ועוד כפר, עד
 3 שחסידות חב"ד תתפשט בכל ארץ-ישראל, וגם בחוץ-לארץ, ועד לקיום היעוד "מלאה הארץ דעה את
 4 הוי' כמים לים מכסים"⁶⁶.

5 ויש להוסיף בדיוק לשון הכתוב "כמים לים מכסים": טבע המים - שהם חודרים גם בחורים וסדקים.
 6 וזהו החילוק בין מים לדבר גוש: כאשר מניחים דבר גוש על הארץ - אינו נכנס בחורים וסדקים,
 7 מה-שאינ-כן המים חודרים בכל מקום.

8 וזהו "כמים לים מכסים" - שאור תורת החסידות חודר בכל חלקי הנפש, גם ב"חורים וסדקים" שצריך
 9 לבדקם מהחמץ⁶⁷, גם שם חודר אור תורת החסידות לגמרי ("עס נעמט דורך און דורך").

10 יח. עתה יש להבהיר ענין נוסף - בנוגע לנתינת הצדקה במוצאי-שבת:
 11 כ"ק מו"ח אדמו"ר סיפר⁶⁸, שאביו כ"ק אדמו"ר נשמתו-עדן, לא היה נותן מעות במוצאי-שבת
 12 להוצאת הבית. בערב שבת היה אומר להרבנית: אם זקוקה את למעות במוצאי-שבת - קחי עתה, כי
 13 במוצאי-שבת לא אתן.

14 - יש קצת פלא בזה, כי אף שיש מקור לדבר בהנהגות רבי יהודה החסיד⁶⁹, מכל-מקום איתא שאין
 15 לדבר על דבר זה בפירושו⁷⁰. אבל אף-על-פי-כן כך היה המעשה.

16 בוודאי יהיו כמה שירצו להיאחז בהנהגה זו של רבי יהודה החסיד... ובכן, עליהם לדעת שאין מקום
 17 לחשש בזה. ובהקדמה:

18 פעם⁷¹, בהיותי בווינא, נכנסתי לבית-הכנסת בלילה, ושלשלתי מעות בקופת-צדקה. ניגש אלי אברך
 19 - דוקא אברך חשוב ("א פיינער יונגערמאן") - ואמר לי: היתכן שאתם נוהגים כך ("ווי קומט עס צו
 20 אייך"), הרי איתא בכתבי האריז"ל⁷² שנתנית הצדקה היא ביום ולא בלילה?

21 לאחר מכן, כשהייתי אצל כ"ק מו"ח אדמו"ר בווארשא, וסיפרתי לו אודות ה"פסק" שקיבלתי - נענה
 22 כ"ק מו"ח אדמו"ר ואמר: מסתמא הלה אינו נותן צדקה גם ביום...

23 ישנם כמה הנאחזים בענינים מעין אלו... ובכן, הלוואי ויהיה זה הדבר היחיד שבו הוא עובר על
 24 כתבי האריז"ל ועל הנהגות רבי יהודה החסיד!...

25 ובפרט שהתחלת הענין היתה ב"ט כסלו, ואם-כן בוודאי אין שום חשש בזה, ויכניסו את הסכום
 26 בהקדם האפשרי.

*

27 יט. המאמרים דיבור-המתחיל "פדה בשלום" שנאמר ב"ט כסלו⁷³, ודיבור-המתחיל "פזר נתן
 28 לאביונים" שנאמר בהתוועדות זו - מיוסדים על מאמרי אדמו"ר מהר"ש נשמתו-עדן משנת תרל"ז.

29 כ"ק מו"ח אדמו"ר סיפר, שפעם, עוד בחיי כ"ק אדמו"ר ה'צמח צדק', היתה התוועדות שבה דובר
 30 אודות י"ט כסלו - כיצד נראה י"ט כסלו למעלה בגן-עדן, ודובר בענין זה בפרטיות ובארוכה. ובין
 31 הענינים שנאמרו בהתוועדות זו - היו ענינים שכל הנוכחים שמעו, והיו ענינים שרק יחידים שמעו: יש
 32 יחידים ששמעו ענינים אלו, ויש יחידים ששמעו ענינים אחרים, כל אחד מה ששייך אליו.

- התוועדויות שם.

(71) ראה גם תורת מנחם - התוועדויות חט"ו ע' 48 ואילך.

וש"נ.

(72) ראה נגיד ומצוה (בתפלת שחרית). שער הכוונות ענין תפלת ערבית דרוש א'. פע"ח שט"ו פ"א.

(73) נדפס בתורת מנחם - התוועדויות חכ"א ע' 196 ואילך.

(65) ויקהל לו, ז.

(66) ישע"י יא, ט. וראה רמב"ם הלי' מלכים בסופן.

(67) ראה פסחים ח, א. טושו"ע אר"ח ר"ס תלא.

(68) ראה תורת מנחם - רשימת היומן ע' רפב. וש"נ.

(69) ראה ספר חסידים סקכ"א.

(70) ראה שו"ע יו"ד סוסקע"ט ובנ"כ. וראה גם תורת מנחם

- 1 בסיפור זה, לא סיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר מי דיבר דיבורים אלו, שבהם לא כולם שמעו את אותם
 2 הדיבורים. אבל מסיפור שסיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר בפעם אחרת, משמע, שענין זה היה בדיבורים שדיבר
 3 אדמו"ר מהר"ש.
- 4 וזה דבר הסיפור⁷⁴: במאמרי אדמו"ר מהר"ש היו ענינים ומילים שלא היו שייכים לתוכן המאמר,
 5 אלא היו שייכים ליחידים, ורק אותם יחידים היו שומעים אותם, ואילו כל הקהל לא היו שומעים. וסיים
 6 כ"ק מו"ח אדמו"ר, שאביו אדמו"ר נשמתו-עדן ביקש מאדמו"ר מהר"ש שיזכה לשמוע את כל המילים
 7 של המאמר, גם אלו השייכים רק ליחידים.
- 8 ועל-פי האמור בסיפור זה שהיה אצל אדמו"ר מהר"ש "סדר" של דיבורים שנשמעו רק ליחידים -
 9 משמע שגם בסיפור הראשון היה ענין זה בדיבוריו של אדמו"ר מהר"ש.
- 10 כ. אדמו"ר מהר"ש היה אומר⁷⁵: "די וועלט זאגט אַז אויב מען קען ניט אַרונטער, גייט מען אַריבער.
 11 און איך זאָג, אַז מען דאַרף לכתחילה אַריבער" (העולם סבור שכאשר אי-אפשר לילך מלמטה יש לדלג
 12 מלמעלה, ואני סבור שצריכים לכתחילה לדלג מלמעלה).
- 13 ואופן זה - ההליכה "לכתחילה אַריבער" - היה אצלו גם בהנהגת הבית, שהיתה בהרחבה גדולה:
 14 שעון זהב, כלי זהב, ואפילו הכלי שמחזיקים בו את ה"סיגירות" - היה גם מזהב⁷⁶.
- 15 - הנהגה זו היתה מיוחדת לאדמו"ר מהר"ש דוקא:
- 16 אצל אדמו"ר הזקן - היתה הנהגת הבית באופן דחוק, ואצל אדמו"ר האמצעי - עוד יותר בדחקות⁷⁷.
 17 אפילו אצל ה'צמח צדק' לא היתה ההנהגה בהרחבה (ואדרבה)⁷⁸, ואפילו לסוף ימיו, שאז היתה אצלו
 18 עשירות, כידוע שנפלה לו ירושה כו' - מכל-מקום גם אז לא היתה הנהגת הבית באופן של עשירות,
 19 ואדרבה כו'.
- 20 וכידוע⁷⁹, שאחד מחסידי ה'צמח צדק', שהיה 'קבלן', הביא פעם מתנה לה'צמח צדק' - מזחלת שלג
 21 מהודרת ביותר, ואמר לו ה'צמח צדק': אני - אינני זקוק לזה, תן זאת לבני (ונקב בשמו של אדמו"ר
 22 מהר"ש), כי ההנהגה באופן של הרחבה היתה אצל אדמו"ר מהר"ש עוד מקטנותו.
- 23 גם אצל אדמו"ר (מהורש"ב) נשמתו-עדן ואצל בנו כ"ק מו"ח אדמו"ר, היתה ההנהגה משתנית מפעם
 24 לפעם ("ווי אַמאָל") - פעם בהרחבה ופעם להיפך⁸⁰.
- 25 מה-שאינ-כן אצל אדמו"ר מהר"ש - הרי בכל הזמנים, גם באותם זמנים שהיה דוחק בממון, היתה
 26 ההנהגה בהרחבה גדולה, כמו אצל אחד העשירים היותר גדולים שהיו בימיו.
- 27 וענין זה הוא בהתאם לפתגם הנ"ל שהיה אדמו"ר מהר"ש אומר - "מען דאַרף לכתחילה אַריבער".
 28 כא. ההוראה מהאמור בנוגע אלינו:
- 29 ישנם שני מיני נסיונות⁸¹ - נסיון העניות ונסיון העשירות, כמו שכתוב⁸² "ראש ועושר אל תתן לי".
 30 ואף ששניהם הם נסיונות, מכל-מקום נסיון העשירות טוב ונעים יותר ("בעסער און געשמאַקער")
 31 מנסיון העניות - לא רק בנוגע לעצמו, אלא גם בנוגע להזולת, שהרי אדם עשיר, אפשר סוף-כל-סוף
 32 להוציא מידו מעט מעט, ולבסוף גם הרבה, מה-שאינ-כן עני - אי-אפשר לפעול אצלו כלום.
- 33 ולכן יש ללכת "לכתחילה אַריבער" - באופן של עשירות, לעשות כלים רחבים, וכאשר הולכים בדרך
 34 זו - מסייע הקב"ה, וכל הענינים מתנהלים בהרחבה.

*

(78) ראה גם תורת מנחם - התוועדויות ח"ד ע' 24.
 (79) ראה תורת מנחם - רשימת היומן ע' רפה. וש"נ.
 (80) ראה גם תורת מנחם - התוועדויות ח"כ ס"ע 157.
 (81) ראה גם תורת מנחם - התוועדויות ח"י ע' 136. וש"נ.
 (82) משלי ל, ה.

(74) ראה תורת מנחם - רשימת היומן ע' שפן. וש"נ.
 (75) ראה אג"ק אדמו"ר מהר"י"צ ח"א ע' תריז. וראה גם
 מכתב כ"ד טבת שנה זו (אג"ק חט"ז ע' רלז).
 (76) ראה גם תורת מנחם - התוועדויות חט"ו ע' 323. וש"נ.
 (77) ראה גם תורת מנחם - התוועדויות ח"ג ריש ע' 95.

כב. יום השבת קשור עם ימי השבוע שלאחריו⁸³.

בשבוע זה מתחילים ימי החנוכה, וידוע⁸⁴ שחנוכה שייך לנתינת הצדקה. וכמו שכתוב ב'שולחן ערוך'⁸⁵ - והועתק גם על-ידי רבי נחמיה מדובראוונא, תלמיד אדמו"ר הזקן (בהשלמותיו ל'שולחן ערוך אדמו"ר הזקן'⁸⁶) - ש"נוהגין הנערים העניים לסבב בחנוכה על הפתחים". וכן ב'אור התורה' לה'צמח צדק' דרושי חנוכה⁸⁷ ישנו מאמר שבו נתבאר הענין ד'וילבש צדקה כשריון'⁸⁸.

ויש לומר בביאור השייכות של צדקה לחנוכה:

על-ידי עשיית הצדקה ממשיכים אור הבלי-גבול שלמעלה מהשתלשלות, כנ"ל (סעיף יב).

וזהו גם ענינו של חנוכה⁸⁹ - גילוי אור הבלי-גבול, שעל-ידו מאירים גם במקום החושך ("משתשקע החמה"⁹⁰), ובאופן ד"מוסיף והולך"⁹⁰, עד שמדליקים שמונה נרות - מעין הגילוי דלעתיד, שאז יהיה כינון של שמונה נימין"⁹¹.

*

כג. עומדים אנו תיכף להתפלל תפילת מנחה של שבת, שבה אומרים "ואני תפילתי גו' עת רצון"⁹², וכדרשת חכמינו ז"ל⁹³ "אמר דוד לפני הקב"ה.. אומות העולם כשהם שותים ומשתכרין הולכין ופוחזין, ואנו לא כן, אלא אף-על-פי ששתינו, ואני תפילתי וגו'".

ובכן, אם אחד מהמסובים נטל 'משקה' יתר על המדה והשתכר - תבוא עליו ברכה...

ויהיה זה "עת רצון", כך שיפעלו שגם מצד "אלקים" - מדת הדין - יהיה "ברב חסדו"⁹⁴.

(83) ראה זח"ב סג, ב. פח, א.
 (84) ראה מג"א ופמ"ג ריש הל' חנוכה. וראה לקו"ש ח"ה ע' 443. וש"נ.
 (85) מג"א שם.
 (86) סו"ס תר"ע.
 (87) רפז, א ואילך.
 (88) ישע"י נט, יז. וראה ב"ב ט, ריש ע"ב.
 (89) ראה תורת מנחם ספר המאמרים כסלו ע' קצג ואילך.
 (90) שבת כא, ב.
 (91) ערכין יג, ב.
 (92) תהלים סט, יד.
 (93) מדרש הובא בטווא"ח סרצ"ב. שו"ע אדה"ז שם ס"ג.
 וראה פתיחתא דאיכ"ר יז. שבלי הלקט סי' קכו בשם רש"י (בס' הפרדס ע' שיג).
 (94) ראה ריש וסוף ד"ה ואני תפילתי תרצ"ד (סה"מ קונטרסים ח"ב שיא, א ואילך). תש"ד (סה"מ תש"ד ע' 162 ואילך).

המשך ביאור למסכת שבועות ליום שלישי עמ' א

בטומאה אין לומדים שקרבן עולה ויורד הוא בטומאת מקדש. הגמרא מביאה מקור אחר שחיוב קרבן עולה ויורד הוא על טומאת מקדש: אֵלָא אִמְרֵי גְהַרְדְּעֵי מִשְׁמִיָּה דְרַבָּא מְקוֹר אַחַר, שבלשון הפסוקים שהובאו לעיל שנאמר בהם חיוב כרת לאוכל קדשים בטומאה, נאמר גם לשון 'טומאה', ויש להקשות, שְׁלֹש מוֹמְאוֹת פְּשָׁלְמִים לָמָּה נִכְתְּבוּ, ומדוע לא היה די לכתוב לשון 'טומאה' פעם אחת בלבד. והביאור בזה, שפעם אַחַת נאמר לשון 'טומאה' לְבָלָל, ופעם אַחַת נאמר לשון 'טומאה' לְפָרְט, כמבואר לעיל שלומדים את הטומאה שיש עליה חיוב כרת שהיא רק בקדשי מזבח ולא בקדשי בדק הבית, על ידי המידה 'כל דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד, לא ללמד על עצמו יצא, אלא ללמד על הכלל כולו ויצא', וְאִחַת - והפעם השלישית שנאמר לשון 'טומאה', באה לְמוֹמְאָה הַתְּיֻבָּה הַתְּיֻבָּה פְּתוּרָה פְּתָם - ללמד על הטומאה הכתובה בחיוב קרבן עולה ויורד, שהכתוב סתם ולא פירש באיזו טומאה מדובר, וְאִינִי יוֹדֵעַ מָה הִיא, הֵי אִמְרֵי זו מוֹמְאָת קוֹדֶשׁ - טמא שאכל קדשים בשוגג, וְאִם אִינִי עֲנִין - וכיון שהפסוק אינו נצרך לְמוֹמְאָת קוֹדֶשׁ, דִּנְפָקָא לִיה מְדַרְבֵּי - שהרי כבר למדנו

את זה מהגזירה שוה שדרש רבי, תְּנָהוּ עֲנִין לְמוֹמְאָת מְקֻדָּשׁ - לטמא שנכנס למקדש בשוגג, שאם היה נכנס במזיד היה חייב כרת, וכשנכנס בשוגג חייב קרבן עולה ויורד.
 דוחה הגמרא: וְהָאִי נִמְי מִיִּבְעֵי לִיה - גם לימוד זה משלש לשונות 'טומאה' שנאמרו באוכל קדשים בטומאה נצרך, אִינִי דְבָעֵי לְמַכְתָּב - שכיון שהוצרכה התורה לכתוב חיוב פְּתָת נוסף לְבְדַרְבֵּי אֲבָהוּ - ללמד את דינו של רבי אבהו שיש חיוב כרת גם לאוכל בטומאה קדשים שאינם ראויים לאכילה, פְּתָת נִמְי שלש מוֹמְאוֹת, דְּלֹא סָנִי לָהּ בְּלֹא הֶכְי - מפני שהלימוד של רבי אבהו אינו יכול להדרש בלא זה, שאם לא היה כתוב שלש לשונות 'טומאה' הייתי דורש את חיוב הכרת השלישי לדבר אחר ולא לאכילה בטומאה של קדשים שאינם ראויים לאכילה.
 הגמרא מביאה מקור אחר שחיוב קרבן עולה ויורד הוא על טומאת מקדש: אֵלָא אִמְרֵי רַבָּא, אִתְיָא - לומדים חיוב קרבן עולה ויורד בטומאת מקדש, בגזירה שוה 'טוֹמְאָתוּ' / 'טוֹמְאָתוּ', פְּתִיב הַבָּא - נאמר בחיוב קרבן עולה ויורד (ויקרא ה א), 'או כי יגע בטמאת אדם לבל טוֹמְאָתוּ אֲשֶׁר יִטְמָא בָּהּ'.

בס"ד. משיחות ש"פ וישב, כ"א כסלו ה'תשמ"ח

ועד"ז מודגשת גם השייכות דיום השבת לימי
 חנוכה - כי מיום השבת (שכולל המשכו עד יום
 השלישי, "בחר שבתא"⁵), נכנסים מיד ליום ראשון
 דחנוכה, שחל בשנה זו ביום הרביעי, תיכף ומיד
 לאחר הסיום ד"בחר שבתא"⁹.
 ולכן, יש להתעכב על הנקודה המשותפת די"ט
 כסלו וימי חנוכה¹⁰, וגם ע"פ הידוע¹¹ ש"המועדים
 של כל השנה.. (גם) מועדי¹² דרבנן. . יש שייכות
 לאותן הפרשיות שחלות בהן, כי הכל מיד ה'
 השכיל" - יש לבאר את הקשר והשייכות לפרשת
 וישב, כדלקמן.
 ב. מהנקודות המשותפות די"ט כסלו וחנוכה -
 הפצת המעיינות דפנימיות התורה "חוצה":

א. נוסף על כללות הענין דיום הש"ק, פ' וישב
 - יש ביום הש"ק הזה ב' ענינים כלליים מיוחדים:
 (א) השבת שלאחרי חג הגאולה י"ט כסלו, שבו
 מתעלים כל עניני י"ט כסלו, באופן ד"ויכולו"¹, עד
 לתכלית העילוי והשלימות דבחי' התענוג². (ב)
 השבת שלפני ימי חנוכה, ש"מיני" מתברכין כולו
 יומין³, כולל ובמיוחד יום ראשון דחנוכה, הכולל
 את כל ימי החנוכה⁴.
 ובהדגשה יתירה בקביעות שנה זו:
 י"ט כסלו חל בשנה זו ביום החמישי, "קמי
 שבתא"⁵, שאז מודגשת יותר שייכותו ליום השבת.
 ונוסף לזה, מכיון שהגאולה די"ט כסלו היתה
 לאחר חצות היום (בעת תפילת המנחה), ונמשכה
 בתוך הלילה דכ"ף כסלו (לאחרי ג' השעות כו' עד
 שהגיע לירדת החסידים)⁶ - נמצא, שהגאולה
 שייכת גם ליום הששי, לא רק "קמי שבתא", אלא
 ערב שבת ממש.
 [ומטעם זה נהגו רבותינו נשיאינו לסדר
 ההתוועדות די"ט כסלו - באור לכ"ף כסלו].
 ובקביעות כזו - גם המאמרים והשיחות דיום
 הש"ק (ואפילו במוצש"ק) היו גם (ובעיקר?)
 בעניני י"ט כסלו. ומכיון שנהגו כן ברבים
 ובפירסום - הרי זה הוראה לרבים⁸].

שחי ק"פ שנה*], כי רק הענינים ד"מעשה אבות סימן (והוראה)
 לבנים" נתגלו בתורה.
 וי"ל שעד"ז נהגו רבותינו נשיאינו ("מעשה אבות סימן לבנים")
 - לגלות רק הענינים שהם הוראה לרבים.
 (9) ויתירה מזה - לדעת המאירי (הנ"ל הערה 4) ש"תגבורת
 זה (גברת מלכות בית חשמונאי ונצחום) ה' בכסלו בכ"ד
 כו" ** [דלא כדעת הרמב"ם*** (ריש הל' חנוכה) "כשגברו
 ישראל על אויביהם ואבדום בכ"ה בחודש כסלו ה'"] - הרי זה
 בתוך ג' הימים ד"בחר שבתא".
 (10) להעיר שהתחלת ימי חנוכה הם בתוך שבעת ימים די"ט
 כסלו. ויתירה מזה, שלמות הגאולה די"ט כסלו - כשחזר רבינו
 הזקן לוויטעבסק (חזר לבוריו - ראה סדר ברכת הנהנין לאדה"ז
 פי"ג ס"ה) - היתה בג' דחנוכה (לקו"ד ח"א יב, א), ובפרט
 הגאולה ממאסרו השני - שהיתה בנר שלישי ("היום יום" כ"ז
 כסלו) או חמישי (סה"ש תו"א ע' 84) דחנוכה (וי"ל, דבשניהם
 היו עניני גאולה, גם כפשוטם).
 (11) של"ה חלק תושב"כ ריש פרשתנו (רצו, א).
 (12) כולל י"ט כסלו - ש"ויקבע למועד" (לקו"ד ח"א יט, ב),
 עד ל"חג החגים" (אג"ק אדמור" מוהרי"צ ח"ז ע' ל. וש"נ).

* ולהעיר, שטיפורי התורה אודות חיי יצחק מועטים (בכמות) לגבי
 הטיפורים אודות חיי אברהם, ועאכו"כ לגבי יעקב, אף שהאר"ך ימים
 יותר מאברהם, ועאכו"כ יותר מיעקב. ואכ"מ.
 (***) וכ"ה ההכרעה בתורת החסידות - "ענין הנס שה' בחנוכה.. שה'
 תחלה מלחמה, ואח"כ הנס ביום מנוחה" (תו"א סוף פרשתנו. וראה
 לקו"ת צו טז, א"ב).
 (***) וראה שיחת ש"פ וישב תשמ"ו (התוועדות תשמ"ו ח"א ע' 97
 ואילך). שהביאור בפנימיות הענינים, שבחנוכה צ"ל תחלה העברת
 החיצונים ואח"כ הגילוי מלמעלה (לקו"ת שם). מתאים גם לשיטת
 הרמב"ם - מכיון שגם לשיטתו אין זה בבת אחת ממש, אלא "תחלה
 מלחמה ואח"כ הנס" (אף שס"ל שה' ביום אחד).

(1) בראשית ב, א. וראה לקו"ת בהר מא, א. ובכ"מ.
 (2) ראה אוה"ת להצ"צ עה"פ. ועוד.
 (3) זח"ב סג, ב. פח, א.
 (4) לא רק לדעת ב"ש שביום ראשון מדליק שמונה, כנגד ימים
 הנכנסין אלא אפילו לדעת ב"ה שמדליק אחד, כנגד ימים היוצאין
 (שבת כא, ב) - שהרי העיקר שצמצא פך שמן חתום בחותמו של
 כה"ג (שממנו הדליקו שמונה ימים) ה' ביום ראשון (ראה מאירי
 שם. שערי אורה ד"ה בכ"ה כסלו פמ"ב).
 (5) פסחים קו, סע"א.
 (6) ראה לקו"ד ח"א כט, א. לו, ב. ח"ד תשנ, ב.
 (7) ראה לקו"ד שם תשמט, ב ואילך, לקו"ש חכ"ה ע' 347
 הע' 2 ובשו"ה שם. התוועדות תשמ"ז ח"א ס"ע 565 ואילך.
 (8) משא"כ ההנהגות שלא נתגלו לכל (ועאכו"כ ההנהגות שלא
 נתגלו אפילו ליחידי סגולה), מכיון שאינן הוראה לכל.
 דוגמא לדבר - ב"מעשה אבות", שכל פרטי המאורעות דיעקב
 ש"פירש לך. . בדרך ארוכה" (פירש"י ריש פרשתנו) אינן אלא
 מעט מזעיר מכל ריבוי המעשים וההנהגות כו' במשך שני חיי
 יעקב, קמ"ז שנה [ועאכו"כ אצל אברהם שחי קע"ה שנה, ויצחק

דפנימיות התורה, עד לאופן ד"יתפרנסון²⁴,²⁹
 בהבנה והשגה בחכ"ד שבנפש, הכנה (מעין)³⁰
 ודוגמת) לגילוי פנימיות התורה דלעתיד לבוא.³¹
 וההסברה בזה - לא זו בלבד שכדי להאיר
 במקום הכי תחתון צריך אור נעלה ביותר, אלא
 יתירה מזה, ששלימות האור היא כשמאיר במקום
 הכי תחתון, ועד שמהפך את החושך, שבזה
 מתבטא אי-ההגבלה שבאור, שבכל מקום ובכל
 מצב כו' מאיר בכל התוקף והגילוי ללא שינויים,³⁷
 ובאופן קבוע ונצחי (ללא אפשרות למצב של
 חושך)²⁵.³⁹
 וזהו גם תוכן הענין ד"וישב יעקב":
 נתבאר לעיל²⁶ ש"יעקב" קאי (גם) על התורה,⁴¹
 אשר ע"י ירידתה למטה ("ויצא יעקב גו' חרנה")⁴²
 נעשה עליו שבאין-ערוך כו', כנ"ל בארוכה.⁴³
 ובהמשך לזה בא גם הענין ד"וישב יעקב" -
 שכדי שגילוי התורה ("יעקב") למטה יהי באופן
 של התיישבות וקביעות ("וישב"), כמו אדם הדר
 בדירתו, הרי זה ע"י הירידה למצרים (ההמשך
 ד"וישב" - "ישוביהם וגלגוליהם עד שבאו לכלל
 ישוב, סיבה ראשונה יוסף בן שבע עשרה שנה וגו',
 ע"י זה נתגלגלו וירדו למצרים"), היינו, שגילוי
 התורה, כולל ובמיוחד פנימיות התורה, נמשך
 ומאיר (גם) במצרים, תחתון שאין למטה ממנו,⁵²
 שבזה מתבטא התוקף ואי-ההגבלה דאור התורה,⁵³
 כולל גם שמאיר באופן של התיישבות וקביעות,⁵⁴
 דירה לו ית'²⁷.⁵⁵
 ועי' נעשה גם הענין דישיבה בשלוח, "פדה"⁵⁶

י"ט כסלו - כפי שמבאר כ"ק אדמו"ר
 (מהורש"ב) נ"ע בשיחתו הידועה¹³ שעיקר הענין
 ד"יפוצו מעינותיך חוצה" התחיל לאחרי הגאולה
 ד"י"ט כסלו.
 וחנוכה - שעיקרו נס השמן¹⁴ שמרמז על רזין
 דרזין שבתורה¹⁵, ו"שמן" זה מאיר "על פתח ביתו
 מבחוץ"¹⁶, שזהו תוכן הענין דהפצת המעיינות
 חוצה.
 ונקודת הענין - שהמעיינות (שמן) עצמם באים
 ובאופן של הפצה וגם במקום ה"חוצה", שבמקום
 ה"חוצה" (כולל "חוצה" שאין מחוץ הימנו) ישנם
 המעיינות עצמם (לא רק התפשטות מי המעיין,
 אלא המעיין עצמו) כמו שהם¹⁷.
 וע"פ הידוע¹⁸ שהפצת המעיינות חוצה, מביאה
 בפועל את הגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח
 צדקנו, מובן הקשר והשייכות לפרשת וישב - כי
 הפירוש ד"וישב" הוא "לישב בשלוח"¹⁹, והרי
 ישיבה בשלוח לאמיתתה ובשלימותה היא בגאולה
 העתידה, שאז יהי אמיתת ושלמות הענין ד"פדה
 בשלום נפשי"²⁰, "ושבתי בשלום אל בית אבי"²¹,
 "וישב יעקב בארץ מגורי אביו" - שהרי לעתיד-
 לבוא יאמרו ליצחק דוקא "כי אתה אבינו"²².
 ג. וביאור הענין:
 בהפצת המעיינות חוצה - ישנם ב' קצוות
 (מנוגדים, לכאורה)²³: מחד גיסא - ההכרח דגילוי
 והפצת המעיינות חוצה בדורות האחרונים דוקא
 הוא מצד הירידה וההתגברות דחושך הגלות כו',
 ולאידך גיסא - דוקא בזמן הכי ירוד נתחדש הגילוי

(24) תקו"ז ת"ו בסופו. וראה לקו"ש חכ"ד ע' 136 הע' 35. וש"נ.
 (25) ועד"ז בחנוכה - שדוקא בנרות חנוכה שמדליקים "על פתח ביתו מבחוץ", ו"משחשקע החמה" (דלא כנרות ביהמ"ק, שמדליקים מבעוד יום), ישנו העילוי ד"והוי' יג'י חשכי" (ראה תו"א מקץ מ, ב ואילך. ובכ"מ), ובאופן נצחי, "הנרות הללו אין בטלים לעולם" (רמב"ן ר"פ בהעלותך).
 (26) קונטרס משיחות ש"פ ויצא (קה"ת תשמ"ח) ע' 6. 15-16.
 (27) להעיר מאוה"ת פרשתנו (רנז, א) שהענין ד"וישב יעקב" - בנוגע לגילוי והמשכת התורה למטה - "זהו"ע דירה בתחתונים דוקא, בבחי' דירה ממש". ובהמשך הענין מקשר עם ענינו של יוסף, "יוסף שהוא מוסיף ומרבה תענוג ונח"ר לפניו ית' להיות מכון לשבתו ולהיות לו דירה בתחתונים" (תו"א מקץ לא, סע"ב - הובא באוה"ת פרשתנו רסט, א).

(13) י"ט כסלו תרס"ח (לפני שמונים שנה) - סה"ש תורת שלום ס"ע 112 ואילך.
 (14) ראה שבת כא, ב ובפירוש"י.
 (15) ראה בארוכה אמרי בינה שער הק"ש פנ"ד ואילך.
 (16) שבת שם.
 (17) ראה לקו"ש חט"ו ע' 282. ועוד.
 (18) אגרת הבעש"ט - נדפסה בכש"ט בתחלתו. ובכ"מ.
 (19) פירוש"י ריש פרשתנו. - ובפרשתנו ע"ד תולדות פרץ, ובאופן ד"פרצת" (לח, כט). וראה לקמן שוה"ג להערה 69.
 (20) תהלים נה, יט. וראה ד"ה פדה בשלום לאדהאמ"צ פ"א (שעה"ת נה, ד).
 (21) ויצא כה, כא.
 (22) ישע"י סג, טז. שבת פט, ב.
 (23) בהבא לקמן - ראה גם לקו"ש ח"ל ע' 171 ואילך. וש"נ.

20 שאמרו דברי תורה באידיש דוקא, ולא בלשון
21 הקודש³⁸.

22 ומהטעמים שבדבר, אולי י"ל - שע"ז נעשה
23 הברור ע"י לשון לע"ז (וגם - הברור בלשון
24 לע"ז³⁹), ועוד (ואולי עיקר): מכיון שאידיש היא
25 השפה המדוברת אצל רוב ישראל האשכנזים
26 בדורות האחרונים, הרי מובן, ששמיעת דברי תורה
27 בלשון המדוברת נקלטת היטב בהבנה והשגה עד
28 לשכל דנה"ב, יותר משמיעת דברי תורה בלשון
29 הקודש, כשצריך לתרגם (לעצמו) ללשון שמדבר
30 בו, ולכן אמרו רבותינו נשיאינו דא"ח בלשון
31 המדוברת, כדי שיחזור היטב בשכלם והבנתם של
32 השומעים.

33 אמנם, כל זה הוא בנוגע ללשון אידיש, אשר
34 עם היות שאינה לשון הקודש, אלא לשון לע"ז,
35 מ"מ, נתעלית שפה זו ע"י בני" במשך הדורות
36 שדיברו בה, אפילו ע"י הדיבור בעניני הרשות ("כל
37 מעשיך יהיו לשם שמים", ו"בכל דרכיך דעהו"⁴⁰),
38 ועאכו"כ ע"י הדיבור בעניני תורה ומצוות, עד
39 ללימוד התורה (בחדרים ובישיבות כו), כולל
40 ובמיוחד פנימיות התורה, ובמילא, יש בה מעלה
41 וחשיבות וחביבות מיוחדת - ע"ד ובדוגמת לשון
42 תרגום, הקרוב ללשון הקודש⁴¹, עד כדי כך,
43 שאפילו בתושב"כ ישנם תיבות בלשון תרגום⁴²,
44 ועאכו"כ בתושב"פ - תלמוד בבלי, ואפילו תלמוד
45 ירושלמי⁴³.

46 ואילו בנוגע לשאר לשונות האומות, שבעים
47 לשון - לא מצינו בדורות שלפנינו שיתרגמו
48 פנימיות התורה בלשונות אלו⁴⁴.

38 מלבד פסוקים ומאז"ל וכו' שנאמר, כמוכן, בלשון
הכתוב וחז"ל (ולא"ח הביאור דרובם וההסבר באידיש).

39 ראה תו"א משפטים עח, רע"ג: וכמו שמצינו בתנאים
ואמוראים שדברו בגמרא בלשון ארמי. . . וכן אנו מתרגמים
התורה בלשוננו, לשון לע"ז, שהוא ענין העלאת הלע"ז ללשון
הקודש.

40 אבות פ"ב מ"ב. משלי ג, ו. וראה רמב"ם הל' דעות
ספ"ג.

41 ראה רמ"א אה"ע רסק"ו. שו"ע אדה"ז או"ח סרפ"ה
ס"ב.

42 לדוגמא: ויצא לא, מז. וישלח לג, יט. ועוד.

43 בכ"ז - ראה לקו"ש חכ"א ע' 447 ובהערות שם. וש"נ.

44 ולהעיר, שהגאולה דיי"ט כסלו היתה באופן ד"הפליא ה'
והגדיל לעשות בארץ. . . בעיני כל השרים וכל העמים אשר בכל
מדינות המלך כו" (אג"ק אדה"ז סל"ח. וש"נ), אבל, ענין זה אינו
אלא בנוגע להרושם ופעולת הגאולה כו', ואין זה שייך לגילוי
הפצת המעינות בשבעים לשון.

1 בשלום נפשי", בתכלית השלימות²⁸ - גאולה
2 האמיתית והשלימה שאין אחרי' גלות²⁹.

3 ד. ויש להוסיף בביאור הקשר והשייכות
4 לעבודה ד"הפצת המעינות חוצה" בדורנו זה:

5 ההתחלה ד"וישב יעקב" היא - "אלה תולדות
6 יעקב יוסף"³⁰, היינו, שע"י יוסף נעשה הענין
7 ד"וישב יעקב" לאמיתו ובשלימותו.

8 וענינו בעבודה ד"הפצת המעינות חוצה" -
9 ששלימות הענין ד"יפוצו מעינותיך חוצה"
10 (שהתחיל ביי"ט כסלו ע"י רבינו הזקן³¹) נעשה ע"י
11 "יוסף"³², כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, שעל ידו
12 "הורד (גילוי והפצת המעינות) מצרימה"³³, גם
13 בלשונות דאומות העולם, "באר את התורה"³⁴,
14 "בשבעים" לשון³⁵.

15 ה. ובפרטיות יותר:

16 רבינו הזקן כותב באגה"ק³⁷ ש"הבעש"ט ז"ל
17 הי' אומר ד"ת בל"א ולא בלה"ק", ועד"ז הי'
18 מנהגם של המגיד, רבינו הזקן, וכל רבותינו
19 נשיאינו, עד לכ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו,

28 באופן נעלה יותר גם לגבי המצב שלפני הגלות והחושך
כו' - שאז, אף שאין מנגד בפועל, הרי יתכן שיהי' מנגד שינגד
כו', משא"כ לאחרי בירור והפיכת המנגד, שנשללת גם האפשרות
לניגוד.

29 מכילתא בשלח טו, א. הובא בתוד"ה ה"ג ונאמר -
פסחים קטז, ב.

30 פרשתנו לז, ב.

31 להעיר מהקשר והשייכות שבין יעקב אבינו ורבינו הזקן
- כמודגש בחג הסוכות*, שה"אושפיוזין" דיום ג' דסוכות הם
יעקב אבינו ורבינו הזקן, שיש בהם צד השוה ונקודה משותפת
(ראה בארוכה ספר הערכים חב"ד ערך אושפיוזין דסוכות ע'
שמט"ש) וש"נ. מעייני הישועה (קה"ת תשמ"ח) ע' 101 ואילך).
32 להעיר, שענינו של יוסף הוא - "יוסף ה' לי בן אחר"
(ויצא ל כד), לעשות מ"אחר" "בן" (אוה"ת להצ"צ עה"פ, ועוד),
עשיית בעלי תשובה, וידוע ש(גם) ענינו של רבינו הזקן הוא
עשיית בעלי תשובה (ראה סה"ש תו"ש ע' 86. ובארוכה - לקו"ד
ח"ד תשנה, סע"א ואילך).

33 ל' הכתוב - פרשתנו לט, א.

34 דברים א, ה.

35 פירוש"י עה"פ.

36 ראה קונטרס משיחות ש"פ ויצא הנ"ל (ע' 16) הערה 17
ובשוה"ג - השייכות דיוסף לשבעים לשון.

37 סכ"ה (קמא, א).

(* ששייך גם לחנוכה - "פוחת והולך כפרי החג" (ראה ד"ה ת"ר מצות
נ"ח כו' תשל"ח (סה"מ מלוקט ח"ב) וש"נ), ו"ב"ה לא פליג רק משום
מעלין בקדש" (אוה"ת חנוכה (כרך ה) תתקמב, ב).

דורנו⁴⁹, מנהל-פועל הדישיבה⁵⁰ - בענין "כל"
 היוצא למלחמת בית דוד⁵¹, בביאור מארו⁵²ל
 "אם ראית דור אחר דור מחרף, צפה לרגליו של
 משיח, ומאי טעמא, אשר חרפו אויבך ה' אשר⁵³
 חרפו עקבות משיחך, ומה כתיב בתרי' ברוך⁵⁴ ה'
 לעולם אמן ואמן".

ונקודת הענין - שמצד גדול הירידה למטה
 ביותר, "אשר חרפו אויבך ה' אשר חרפו עקבות
 משיחך", צ"ל גילוי האור דמשיח בן דוד, ע"י
 פעולתם של "חיילי בית דוד", תלמידיו ושלוחיו
 כו' של נשיא דורנו, בהפצת המעיינות חוצה, עד
 ל"חוצה" שאין "חוצה" למטה ממנו (בשבעים
 לשון, כנ"ל),

ועי' פועלים את הענין ד"ברוך ה' לעולם אמן
 ואמן"⁵⁵ - המשכת ("ברוך" מלשון המשכה⁵⁶) גילוי
 הוי' (שם העצם וכו'⁵⁷) בעולם (מלשון העלם והסתר⁵⁸
 דאורו ית', עד ל"חוצה" בתכלית), באופן ד"אמן
 ואמן", כידוע⁵⁹ ש"אמן" מורה על הנצחון במלחמה,
 ובזה גופא "אמן ואמן", באופן כפול⁶⁰, להורות על
 הקיום והתוקף באופן נצחי - כי לאחרי הבריור
 דתחתון שאין למטה ממנו, "אשר חרפו עקבות
 משיחך", מתבטלת אפילו האפשרות לענין של
 גלות, גאולה האמיתית והשלימה שאין אחרי' גלות.

ז. ויש להוסיף ולהמתיק יותר האמור לעיל:
 הפסוקים "אשר חרפו גו' עקבות משיחך",
 "ברוך ה' לעולם אמן ואמן" - הם בסוף מזמור
 פ"ט בתהלים. ובהתאם לחלוקה דספר תהלים לימי
 החודש (כפי שפירסם כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא

1 וענין זה הוא מהחידושים של כ"ק מו"ח
 2 אדמו"ר נשיא דורנו בהפצת המעיינות חוצה,
 3 ובאופן ד"אני המתחיל"⁴⁵ - שע"פ הציווי והוראה
 4 שלו התחילו לתרגם תורת החסידות בלשונות
 5 דארה"ע, כמו רוסית⁴⁶ ואשכנזית, ובבואו למדינה
 6 זו - באנגלית וכו'.

7 והולך ונמשך גם בימינו אל, שהרי יעקב אבינו
 8 (ודוגמתו ב"אלה תולדות יעקב יוסף") לא מת כו',
 9 מה זרעו בחיים אף הוא בחיים⁴⁷, ובאופן
 10 ד"מוסיף והולך.. מעלין בקודש¹⁶, בכמה וכמה
 11 שפות, ובריבוי כו'.

12 ותוכן הענין - שגם אלה שעדיין אינם יכולים
 13 להבין את הדברים הנאמרים באידיש, ועאכו"כ
 14 שאינם יכולים ללמוד את הדברים בלשון הקודש
 15 (שבה כתבו רבותינו נשיאינו (רוב) מאמרי
 16 החסידות), לא יצטרכו להמתין עד שיוכלו ללמוד
 17 באידיש, ועאכו"כ בלשון הקודש, אלא יוכלו
 18 ללמוד עניני החסידות במעמדם ומצבם הם בהווה,
 19 כשמדברים בלשון עם ועם, בשבעים לשון.

20 ובסגנון האמור - "יפוצו מעינותיך חוצה",
 21 שגם ב"חוצה", שבעים לשון, באים המעיינות
 22 עצמם.

23 ו. והנה, ע"פ האמור לעיל שע"י הפצת
 24 המעיינות "חוצה" דוקא, נעשה אמיתת הענין
 25 ד"וישב", "פדה בשלום נפשי" - מובן, שעיקר
 26 ושלמות ההכנה לגאולה האמיתית והשלימה, היא
 27 ע"י פעולתו של נשיא דורנו בהפצת המעיינות
 28 "חוצה" - "וישב יעקב גו' (ע"י) אלה תולדות יעקב
 29 יוסף".

30 והענין בזה:

31 ידוע שיחת כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע⁴⁸
 32 לתלמידי ישיבת 'תומכי תמימים' - שנוסדה בקשר
 33 ובישיכות עם נישואי כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא

(45) ל' חז"ל - תנחומא וארא טו. ועוד.

(46) כ"ק מו"ח אדמו"ר סיפר, שדודו (אחיו הצעיר של
 אדני"ע), תירגם פעם ענין מתורת החסידות ברוסית, כדי לפעול
 על א' הנכבדים ומשפיעים במוסר כו' דעם הרוסי בזמן ההוא כו',
 אבל ענין זה הי' חד-פעמי, ולא נודע ונתפרסם (גם לא באיזה
 אופן היתה הפעולה), ולא באופן של סדר כו', כפשוט.

(47) תענית ה, ב.

(48) שמח"ת תרס"א - ונתפרסמה ובדפוס ע"י כ"ק מו"ח
 אדמו"ר נשיא דורנו (לקו"ד ח"ד תשפו, ב ואילך. סה"ש תש"ב
 ס"ע 141 ואילך).

(49) ראה סה"ש תש"א ע' 104. התוועדות תשמ"ו ח"ד ס"ע
 363 ואילך.

(50) ראה שיחת שמח"ת תרפ"ח (סה"מ תרפ"ח ע' ר).

(51) שבת נו, א. וש"נ.

(52) יל"ש עמוס בסופו (רמז תקמט).

(53) תהלים פט, נב.

(54) שם, נג.

(55) להעיר מסיום הזהר דפרשתנו (ועוד*) בפסוק "ברוך ה'
 לעולם אמן ואמן" - בהמשך להמדובר אודות הגאולה העתידה.

(56) תו"א מקץ לו, ג. ובכ"מ.

(57) נסמן בלקו"ש חט"ו ריש ע' 234.

(58) לקו"ת שלח לו, ד. ובכ"מ.

(59) נזיר בסופה. וש"נ.

(60) להעיר מהשייכות דכפל לגאולה - ראה יל"ש ר"פ לך-לך

(רמז סד). סה"מ תרכ"ז ע' טו ואילך. תר"ל ע' ט ואילך.

(* ראה לקמן בהווספה (נדפסה לקמן לאחרי השיחה).

30 שאין "חוצה" הימנו, החל מיום הש"ק זה עצמו
 31 (באופן המותר ושייך ביום השבת), ועוד יותר -
 32 לאחרי הבדלה, ובמשך ג' הימים ד"בתר שבתא"⁶⁶,
 33 והמשך הפעולה, וביתר שאת וביתר עוז, בימי
 34 חנוכה⁶⁷, באופן ד"מוסיף והולך". ועד להשפעה על
 35 כל השנה כולה.

* * *

36
 37 ט. נוסף להאמור לעיל ע"ד ההוספה בהפצת
 38 המעיינות חוצה, שזהו"ע המשותף ליי"ט כסלו
 39 וחנוכה, יש לעורר ביום הש"ק זה⁶⁸ - השבת
 40 שממנו מתברך (גם ובמיוחד) יום הרביעי
 41 בשבוע⁶⁹, יום א' דחנוכה - ע"ד ההכנות (הכנה
 42 רבתי⁷⁰) לימי חנוכה, כולל ובמיוחד - בנוגע
 43 להצעות דלקמן.

ובהקדמה:

44
 45 "חנוכה" הוא מלשון חינוך - חנוכת המזבח
 46 ובית המקדש⁷¹.

66 כולל שממשיך בהם הקדושה דשבת [דגם התוכן דהבדלה הוא "לקדש את יום השבת . . . (גם) ביציאתו" (רמב"ם הל' שבת רפכ"ט), שעל ידה נמשכת קדושת השבת גם בימי החול (ראה בארוכה לקו"ש ח"א ע' 99 ואילך. ושי"ג)], עד שניכר בהם שמציאותם היא "בתר שבתא", המשך השבת דיי"ט כסלו.
 67 "עד שתכלה רגל מן השוק", "כליא רגלא דתרמודאי" (שבת כא, ב), שמכלה אפילו בחי' ה"רגל" דתרמודאי (ראה בארוכה מאמרי חנוכה תשל"ח (סה"מ מלוקט ח"ב), ושי"ג). ולהעיר מאוה"ת פרשתנו (רסט, ריש ע"ב) "יוסף בן י"ז שנה בחי' טוב, ש(על ידו) תכלה רגל מהשוק, ע"י האור כי טוב".
 68 שהרי מפקחין על צרכי צבור בשבת (ראה שבת קנ, א. רמב"ם הל' שבת פכ"ד ה"ה. טוש"ע (ואדה"ז) או"ח ס"ו ס"ו (סי"ב)).

69 שבו ניתלו המאורות, כמ"ש (בראשית א, יד-טז) "יהי מאורות ברקיע השמים גו' המאור הגדול גו' המאור הקטן" * - הדגשת ענין האור, ענינו של חנוכה.

70 ולהעיר מדבר השל"ה (פרשתנו דרוש צאן יוסף בהגה"ה) ש"חנוכה . . . רומז לחינוך העולם . . . וכמו שראשית הבריאה יהי אור, כן מצות חנוכה בנרות".

ובפרטיות יותר: האור דראשית הבריאה, "יהי אור", אור שנברא ביום ראשון - הבדילו וגנזו לצדיקים לעתיד-לבוא (חגיגה יב, א. ועוד), ואילו האור שמאיר בהבריאה בפועל - נברא ביום רביעי.

71 ראה ביצה ב, ב ובפרש"י. ד, א. אנציק' תלמודית בערכו. ושי"ג.

72 שבלי הלקט סקע"ד. וראה לקו"ש ח"כ ע' 633 הערה ד"ה בחנוכה, ושי"ג.

* להעיר מהשייכות לפרשת השבוע - שבה מסופר אודות לידת ורחו ופרץ. שהם בדוגמת חמה ולבנה (ספר הבהיר סקצ"ו. וראה לקו"ש ח"כ ע' 188 ואילך. ובהנסמן סס).

1 (דורנו), הרי זה סיום השיעור דיום י"ח בחודש.
 2 ומזה באים להשיעור דיום י"ט בחודש - מזמור צ',
 3 "תפלה למשה", וסיומו (דהמזמור) "ויהי נועם
 4 גו'", "עלמא דאתי איקרי נועם"⁶¹.

ובנוגע לעניננו:

6 השיעור תהלים דיי"ט כסלו הוא - "תפלה
 7 למשה גו' ויהי נועם גו'", כי ביי"ט כסלו התחיל
 8 ונעשה הענין ד"פוצו מעינותיך חוצה", שעיי"ז
 9 פועלים הגילוי ד"ויהי נועם גו'", "עלמא דאתי".

10 וההכנה לזה - בהשיעור דח"י כסלו, ערב י"ט
 11 כסלו - "אשר חרפו גו' עקבות משיחך, ברוך ה'
 12 לעולם אמן ואמן", דקאי על העבודה דהפצת
 13 המעיינות חוצה ("מעשינו ועבודתינו") בזמן הגלות.

14 וענין זה מודגש ביותר בדורנו זה - עקבתא
 15 דעקבתא דמשיחא ("דור אחר דור מחרף"), ע"י
 16 "חיילי בית דוד", תלמידיו ושלוחיו ושלוחי
 17 שלוחיו כו' דכ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו⁶²,
 18 שמנצחים במלחמה⁶³, עד להגילוי דמשיח בן דוד
 19 בפועל. באופן ד"ברוך ה' לעולם אמן ואמן", גאולה
 20 שאין אחרי' גלות.

21 ח. ההוראה מכל האמור בנוגע למעשה בפועל
 22 - "המעשה הוא העיקר"⁶⁴:

23 בעמדנו ביום הש"ק שלאחרי י"ט כסלו - צ"ל
 24 לא רק ההמשך בעניני י"ט כסלו, שתוכנם ונקודתם
 25 הפצת המעיינות חוצה, אלא עילוי ושלמות
 26 ("ויכולו"), עד לאופן של דילוג וקפיצה⁶⁵ באיך-
 27 ערוך אפילו לגבי י"ט כסלו.

28 ובפשטות להוסיף ביתר שאת וביתר עוז בכל
 29 הפעולות דהפצת המעיינות חוצה, עד ל"חוצה"

61 זח"א קצו, ב. הובא באוה"ת להצ"צ (יהל אור) עה"פ (ריש ע' שכו).

62 ובפרט פרטיות - לאחרי שכבר נסתיימה שנת הפ"ט להתייסדות דתו"ת (תרג"ז - תשמ"ז), ועומדים כבר בשנת הצ' - "מעון גו' ויהי נועם גו'", "עלמא דאתי".

63 להעיר מהמבואר בענין נצחון המלחמה, בסיום המשך דרושי חתונה דכ"ק מו"ח אדמו"ר בשנת תרפ"ט (ד"ה א"ר אושעיא צדקת פורונו דיט"כ), ומסיים, ש"אומר רבינו בעל השמחה נ"ע דהמנצחים הן המה החיל אשר יראת ה' נגה בלבם . . . בשביל ניצוח זה נותנים כחות מלמעלה מאוצר העליון דיר"ש כו", ובאריכות יותר - בהמשך ההילולא שלו, באתי לגני השי"ת.
 64 אבות פ"א מי"ז.

65 "דילוג ברגל א' וקפיצה בב' רגלים, וכמבואר במשנה פ"ח דאהלות" (לקו"ת שה"ש טו, ב), היינו, "שהלך" ונתעלה לגמרי (כב' רגלים) ממעמדו ומצבו שלפנ"ז.

35 שכאו"א מישראל, למגדול ועד קטן, יעשה את
 36 ביתו הפרטי דוגמת "מקדש מעט"⁷⁶, בית תורה,
 37 תפילה וגמ"ח⁷⁷, כולל ובמיוחד בנוגע לילדי
 38 ישראל - שיעשו כן בחדרם הפרטי, עי"ז שהי'
 39 בחדרם סידור (תפילה), חומש (תורה), וקופת
 40 צדקה (גמ"ח), ובכל יום ויום יתפללו בהסידור,
 41 וילמדו בהחומש, ויתנו לצדקה (בימי חול, ובערב
 42 שבת - כפליים משנה צדקה, גם עבור יום השבת).

43 ובהמשך לזה, כדאי ונכון שבפתח חדר הילדים
 44 תהי' גם מגורת (והדלקת נר) חנוכה⁷⁸ (נוסף לכך
 45 שבוודאי יסבירו להילדים התוכן והמשמעות
 46 דהדלקת נרות חנוכה, בסגנון המובן להם), שעי"ז
 47 יתוסף יותר בענין החינוך, הן בנוגע לילדים,
 48 שכאשר רואים את מגורת החנוכה בפתח החדר
 49 שלהם, נעשה רושם חזק יותר בנפשם כו', והן בנוגע
 50 להחדר, "מקדש מעט", ע"ד ומעין ומרמז על חינוך
 51 ביהמ"ק בחנוכה.

52 יא. וענין הב' - נתינת דמי חנוכה בכל ימי חנוכה:

53 מנהג ישראל (תורה היא⁷⁹) שבימי חנוכה
 54 נותנים דמי חנוכה לילדים⁸⁰. וכן נהגו רבותינו
 55 נשיאינו - כפי שסיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר שאביו
 56 הי' נותן דמי חנוכה (בליל נר הרביעי או
 57 החמישי)⁸¹. וכן נהג כ"ק מו"ח אדמו"ר לתת דמי
 58 חנוכה לבנותיו, גם לאחרי הנישואין, וגם
 59 לחתניו⁸².

1 ודוגמתו בעבודת כאו"א מישראל - החינוך
 2 דביהמ"ק הפרטי שבו, "ועשו לי מקדש ושכנתי
 3 בתוכם" (בתוך כאו"א)⁷², כולל ובמיוחד - חינוך
 4 הקטנים, "חנוך לנער גו' גם כי יזקין לא יסור
 5 ממנה"⁷³, הן קטנים בידיעת התורה, והן - ובעיקר
 6 - קטנים כפשוטם, שאצלם מודגש ביותר ענין
 7 החינוך כפשוטו.

8 ומזה מובן שימי חנוכה מסוגלים ביותר להוסיף
 9 בכל הפעולות דחינוך ילדי ישראל.

10 ובהדגשה יתירה בימינו אלו:

11 בשנים האחרונות הולך ומתדרדר מצב החינוך
 12 דילדי ישראל (הן בחוץ-לארץ והן בארץ-ישראל)
 13 באופן מבהיל, ולמרבה הצער כו', ישנם מאות
 14 ואלפים כו' מילדי ישראל שאין להם שום מושג
 15 בעניני יהדות, תורה ומצוות⁸³.

16 ולכן, צו-השעה על כאו"א להשתדל כפי יכלתו
 17 ויותר מזה כו' - בחינוך ילדי ישראל ברוח התורה
 18 ומצוות⁸⁴, בדרך יעקב, ישראל סבא.

19 וסגולה מיוחדת בשנה זו, 'שנת הקהל' -
 20 כמ"ש⁷⁴ "ובניהם אשר לא ידעו ישמעו ולמדו ליראה
 21 את ה' אלקיכם כל הימים".

22 ובנוגע לפועל - כדאי ונכון לעורר ולהציע,
 23 במיוחד בקשר לימי חנוכה, שתי הצעות: (א)
 24 בנוגע להדלקת נר חנוכה, (ב) בנוגע למנהג דנתינת
 25 דמי חנוכה, כדלקמן.

26 י. ענין הא' - הדלקת נר חנוכה על פתח חדר הילדים:

27 נוסף על הפעולות בנוגע להדלקת נר חנוכה
 28 בכל בתי בני", וכן הדלקת נר חנוכה במקומות
 29 ציבוריים ופומביים להדגיש הענין ד"פירסומי
 30 ניסא"⁷⁵ (כמדובר בארוכה בשנים שלפנ"ז) - כדאי
 31 ונכון לעורר ע"ד הדלקת נר חנוכה על פתח חדרי
 32 הילדים.

33 ובהקדמה:

34 דובר בארוכה בתקופה האחרונה ע"ד ההצעה

(72) תרמה כה, ח. וראה אלשיך עה"פ. של"ה סט, א. ועוד.

(73) משלי כב, ו.

(74) וילך לא, יג.

(75) שבת כג, ב.

(76) ראה יחזקאל יא, טז. מגילה כט, א.

(77) ג' העמודים שעליהם העולם עומד (אבות פ"א מ"ב), החל
 מ"עולם קטן זה האדם", ועל ידו נפעל גם ב"עולם גדול" (ראה
 לקר"ת במדבר ה, ריש ע"ב).

(78) כנגד המזווה - מזווה בימין ונר חנוכה משמאל (שבת
 כב, א). ולהעיר, שישנו גם "היחוד שביניהם" (תו"א מקץ מב, ד)
 - כל ג' הקוין. וראה גם שאילתות (שאלתא כו): מזווה מימין
 ונר חנוכה משמאל ובעה"ב בטלית מצויצת באמצע. ובשו"ת
 מהרי"ל סו"ס מ' מסיים: ולקיים החוט המשולש כו'.

(79) שו"ע אדה"ז או"ח סו"ס קפ. סתצ"ד סט"ז. ועוד. וראה
 לקר"ש חכ"ב ע' 56 הערה 2. וש"נ.

(80) להעיר ממג"א ריש הל' חנוכה ש"נוהגין הנערים העניים
 לסבב על הפתחים כו", אבל שם הוא בנערים עניים דווקא. וראה
 לקוטי לוי"צ אגרות ע' שמח: "המנהג מכבר שנותנין דמי חנוכה
 (ויכול היות שיש מקור לזה (מלבד האמור במג"א ריש הלכות
 חנוכה, ושם הוא בנערים עניים), שממה שאמרו רז"ל (שבת כב,
 א) אסור להרצות מעות כנגד נר חנוכה, קנטקו במעות דוקא,
 משמע שבחנוכה מתעסקים במעות, דלהוצאה ניתנו, נותנים
 אותם, וקמ"ל שאסור להרצותן כנגד נר חנוכה".

(81) "היום יום" כ"ח כסלו, ד' דתנוכה.

(82) להעיר מפירש"י פרשתנו לז, לה: "אין אדם נמנע מלקרוא
 לחתנו בנו ולכלתו בתו".

34 אמנם, מצד התגברות חושך הגלות, כולל
 35 ובמיוחד בנוגע להתדרדרות מצב החינוך (כנ"ל
 36 ס"ט), בהכרח להוסיף ולהרבות באור וקדושה -
 37 י"ל דיש מקום וצורך להוסיף גם בנוגע למנהג
 38 דנתינת דמי חנוכה, לא רק פעם אחת (כעיקר
 39 המנהג), אלא (גם) בכל יום.
 40 וכדי לקיים גם הוראת רבותינו נשיאינו לתת
 41 דמי חנוכה "בליל נר הרביעי או החמישי", כולל
 42 גם שלילת החשש שיהי' דבר הרגיל - אזי העצה
 43 היעוצה שבליל נר הרביעי או החמישי יתנו
 44 כפליים, או ג' פעמים ככה, אופן של חידוש.
 45 יג. כמו-כן יש לעורר ולזרז ע"ד ההוספה בעניני
 46 "הקהל" ו"שמחה" בימי חנוכה - בהמשך
 47 להמדובר כו"כ פעמים במשך השנה ע"ד מעלתה
 48 המיוחדת של שנה זו, שנת הקהל, ושנת תשמח,
 49 ובעמדנו ביום הש"ק שממנו מתברכים ימי חנוכה,
 50 יש לעורר ולזרז אודות ההוספה בעניני "הקהל" 90

ד. יז. וראה ברכות כג, א), "הוקר רגלך מבית רעך" (משלי כה,
 יז. וראה חגיגה ז, א), ובנדוד, ד, שאם יקבעו בכל מוצאי שמיטה
 מעמד ד"הקהל את העם, האנשים והנשים והטף" (כמו בזמן
 הבית), יעשה זה דבר הרגיל לפי ערך*, ועד לחשש שיתמעט
 היוקר שבזה, ובפרט שהמדובר בהפלאת המעמד ד"הקהל"
 בבניהם" (וראה בארוכה שיחת ש"פ בראשית (ב) המשך
 לשמחת סכ"ח ואילך).

ולאיך גיטא, התוכן והפעולה ד"הקהל", "ליראה את ה'
 אלקים" - ה"ז חיוב תמיד, ובפרט בשבתות, "להקדיף קהילות
 בכל שבת בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ללמוד בהם תורה לרבים
 . . ולדרוש בדברי אגדה להכניס יראת שמים בלבם" (שו"ע
 אדה"ז אר"ח סר"צ ס"ג).

90) להעיר מהשייכות ד"הקהל" לפרשת השבוע - "וישב
 יעקב בארץ מגורי אביו", "מגורי לשון אסיפה וכניסה, כמו אוגר
 בקיץ" (או"ת להה"מ סנ"א) ו"מגורי הוא לשון יראה, וגם לשון
 אוצר . . יראת ה' היא אוצרו (תו"א פרשתנו כז, ב) - אסיפה
 וכניסה דכל ישראל (יעקב - שנשמתו כלולה מכל הנשמות
 שבישראל (אגה"ק ס"ז)) "ליראה את ה' אלקים כל הימים"**.
 ובפרטיות יותר: (א) "והנה אנחנו מאלמים אלומים גו'
 תסובינה אלומותיכם ותשתחוון לאלומת" (פרשתנו לז, ז), קיבוץ
 ואסיפת י"ב השבטים, ע"ד הענין ד"ויקהל משה", "בהתאסף
 ראשי עם, יחד שבטי ישראל", ע"י הביטול בהשתחוואה כו'
 (אוה"ת פרשתנו רדע, ב ואילך), (ב) "והנה השמש והירח ואחד

1 ומנהג זה קשור עם ענין החינוך - "כמו חנוך
 2 לנער, והוא כמו שמחנכין את הנער כשמתחיל
 3 ללמוד ("כשרוצים ללמדו, והוא רחוק מזה, צריך
 4 לחנכו, והחינוך הוא במתנות רבות שנותנים
 5 לו"⁸³), כי בחנוכה הוא התחדשות התורה מחדש
 6 אחר גזירת היוונים שרצו להשכיחם תורתך,
 7 וכשמחנכין אותו הרי אז זורקין לו מעות"⁸⁴.

8 וע"ד מ"ש הרמב"ם⁸⁵ "אמרו חכמים⁸⁶ לעולם
 9 יעסוק אדם בתורה אפילו שלא לשמה, שמתוך
 10 שלא לשמה בא לשמה, לפיכך כשמלמדין את
 11 הקטנים.. אין מלמדין אותם אלא מיראה וכדי
 12 לקבל פרס". והארץ בזה בפירוש המשניות⁸⁷ -
 13 "בהכרח יצטרך המלמד . . שיזרז אותו על הלימוד
 14 בדברים שהם אהובים אצלו לקטנות שניו"⁸⁸, ויאמר
 15 לו קרא ואתן לך אגוזים . . למוד פרשה זו או פרק
 16 זה ואתן לך דינר א' או ב' דינרין, ובכך הוא קורא
 17 ומשתדל ליקח אותו הממון כו".

18 וע"פ האמור ע"ד השתדלות יתירה בענין
 19 החינוך - כדאי ונכון לעורר שיתנו מעות חנוכה
 20 לילדים (לא רק פעם אחת, אלא) בכל ימי חנוכה
 21 (ובערב שבת, או ביום ראשון, יתנו גם עבור יום
 22 השבת), ולהסביר להם, שנתינת המעות היא כדי
 23 שיוסיפו יותר בלימוד התורה כו'.

24 יב. ולהעיר:

25 במנהג רבותינו נשיאינו בנתינת דמי חנוכה,
 26 ישנה גם הגבלה דנתינה פעם אחת - "בליל נר
 27 הרביעי או החמישי". ועפ"ז, אין מקום, לכאורה,
 28 להנהיג נתינת דמי חנוכה בכל יום.

29 ובטעם הדבר - דלכאורה, מכיון שמנהג זה
 30 קשור עם ענין החינוך, מדוע לא נהגו כן בכל יום
 31 - יש לומר, כדי שלא יעשה דבר הרגיל, שאז אין
 32 זה מעורר התפעלות והתרגשות כ"כ כמו דבר חדש
 33 מממש⁸⁹.

(83) תו"א פרשתנו כט, ד - בביאור הענין דחנוכה המזבח
 וחנוכה הבית ע"י ריבוי קרבנות, מתנות רבות כו'.

(84) לקוטי לוי"צ שם.

(85) הל' תשובה פ"י ה"ה.

(86) פסחים נ, ב. וש"נ.

(87) סנהדרין ר"פ חלק.

(88) כמו"ש "חנוך לנער על פי דרכו" דייקא.

(89) דוגמא לדבר מענינא דיומא - "הקהל" - הטעם שלא
 קבעו זכר להקהל (בככמה ענינים שהם "זכר למקדש"), די"ל,
 שזהו מטעם ד"שמור רגלך כאשר תלך אל בית האלקים" (קהלת

* להעיר דשבע שנים שולל ענין דכזובים הנוגע לנהר ומעין - משנה
 פרה פ"ח מ"ט.

** ראה זהו פרשתנו (קפ, א) "מאי מגורי אביו. כד"א מגור מסביב.
 דכל יומיו הוה דחיל והוה בדחילו" - ע"ד מ"ש "ליראה גו' כל הימים".
 וראה לקוטי לוי"צ שם (ריש פרשתנו) "הכפל דחיל בדחילו. י"ל וראה
 תתאה ויראה עילאה. וחוה מגורי לשון רבים. ב' בחי' יר'ת ויר'ע
 ועפ"ז יש לבאר גם הדיוק ד"כל יומיו" (כל הימים) - מכיון שיר'ע
 היא למעלה משינויים כו'.

ימי חנוכה הם גם "ימי שמחה" - בפרט לדעת
 ופס"ד הרמב"ם⁹³ "התקינו חכמים . . . שיהיו שמונת
 הימים האלו.. ימי שמחה והלל"¹⁰², ולכן כיון
 שנמצאים בשנת תשמח [הן בנוגע לעצמו תְּשֻׁמַח"
 (תי"ו בחיריק)], והן בנוגע להזולת, תְּשֻׁמַח" (תי"ו
 בשוא)] - הרי, בימי חנוכה (ובפרט שלדעת
 הרמב"ם הם "ימי שמחה") בודאי צריך להוסיף
 ולהרבות בענין השמחה¹⁰³.

ולכן, כדאי ונכון שבמשך ימי חנוכה יערכו בכל
 מקום ומקום התוועדויות ומסיבות ("הקהל") של
 שמחה¹⁰⁴, הן לאנשים הן לנשים והן לטף¹⁰⁵,
 שבהם יעוררו אודות עניני תורה ומצוותי, "נר
 מצוה ותורה אור", ועד לראשית העבודה ועיקרה
 ושרשה¹⁰⁶ "ליראה את ה' אלקיכם"¹⁰⁷.

יד. והתקווה חזקה, אשר הצעות הנ"ל -
 שבודאי יפרסמום בכל מקום ומקום - תתקבלנה
 בסבר פנים יפות ובשמחה, והעיקר, שתתקיימנה
 בפועל ממש, "המעשה הוא העיקר".

ויה"ר שקבלת ההחלטות בכל הענינים
 האמורים ובהקדם - תפעל ותמשיך את השנ"ח¹⁰⁸
 דכל ענינים אלו, "מדה כנגד מדה"¹⁰⁹, בתכלית
 השלימות:

(א הפצת המעיינות חוצה - לקיום ההבטחה
 ד"אתי מר דא מלכא משיחא"¹⁸,

1 ו"שמחה"⁹¹ ביתר שאת וביתר עוז.

2 "הקהל":

3 ידוע⁹² שעיקר הנס דחנוכה הי' בנוגע לענינים
 4 ורחניים, לימוד התורה וקיום המצוות, "בטלו דתם
 5 ולא הניחו אותם לעסוק בתורה ובמצוות"⁹³,
 6 "להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך"⁹⁴,
 7 ולכן, גם הנצחון הוא בעיקר נצחון רוחני, "קבעום
 8 ועשאוים ימים טובים בהלל והודאה"¹⁶, וגם זכרון
 9 הנס נקבע בהדלקת הנרות, "נר מצוה ותורה
 10 אור"⁹⁵ ("זכרון הנס נתקן בעניני עבודת ה'")⁹⁶.

11 ומזה מובן, שימי חנוכה מסוגלים ביותר
 12 להוסיף עידוד וחיזוק בלימוד "תורתך" ובקיום
 13 "חוקי רצונך", "נר מצוה ותורה אור", ובאופן
 14 ד"פירסומי ניסא"⁷⁵, "ברוב עם"⁹⁷, שזהו גם התוכן
 15 ד"הקהל את העם, האנשים והנשים"⁹⁸ והטף⁹⁹ גוי'
 16 ליראה¹⁰⁰ את ה' אלקיכם"¹⁰¹.

17 ו"שמחה":

עשר כוכבים משתחווים ל"י" (פרשתנו שם, ט) - שהשתחווה
 והביטול היא אצל האנשים (שמש) והנשים (ירח) והטף (כוכבים),
 ע"ד "הקהל את העם, האנשים והנשים והטף גוי' ליראה את ה'
 אלקיכם" (ראה אוה"ת שם רעו, ב ואילך).

91 להעיר מהשייכות ד"שמחה" לפרשת השבוע - כמ"ש
 בסוף פרשתנו (מ, יו"ד ואילך) "ובגפן שלשה שריגים וגוי'
 הבשילו אשכולותי" ענבים גוי'", "דא הוא יין דאתנטייר בענבייהו
 מששת ימי בראשית" (זהר פרשתנו קצב, א) - שלימות הענין
 ד"יין" המזמחח אלקים ואנשים" (ראה בארוכה אוה"ת פרשתנו
 (כרך ה) תתקב, א ואילך).

וראה גם זהר סוף פרשתנו: "זכאין אינון צדיקיא דקוב"ה אתרעי
 בהו תדיר לזכאה לון לעלמא דאתי ולמחדי להו בחיידו דצדיקיא
 דומינין למחדי ב"י בקוב"ה, דכתיב (תהלים ה, יב) וישמחו כל
 חוסי בך לעולם ידנו ותסך עלימו ויעלצו בך אוהבי שמך".

92 ראה ג"כ לבוש, ב"ח וט"ז או"ח ר"ס עת"ר. השלמה
 לשו"ע אדה"י (להר"ג מדובראוונא) שם ס"ג.

93 רמב"ם ריש הל' חנוכה.

94 נוסח "ועל הניסים".

95 משלי ו, כג. וראה פירש"י ד"ה בנים ת"ח - שבת כג, ב.

96 השלמה לשו"ע אדה"י שם.

97 ל' הכתוב - משלי יד, כח. וראה אנציק' תלמודית בערכו.
 וש"נ.

98 שהרי "נשים חייבות בנר חנוכה שאף הן היו באותו הנס"
 (שבת כג, א), ויתרה מזה - "על ידי אשה נעשה הנס" (פירש"י
 שם).

99 שהרי חנוכה קשור במיוחד עם ענין החינוך, כנ"ל ס"ט.
 100 התכלית ד"תורתך" ו"חוקי רצונך" - "ויצוונו ה' לעשות
 את כל החוקים האלה ליראה את ה' אלקינו" (ואתחנן ו, כד. וראה
 תניא ספכ"ג).

101 וילך לא, יב"ג.

102 וברמ"א "או"ח סעתי"ר ס"ב) כתב "שיש קצת מצוה
 בריבוי הסעודות". וראה לקו"ש ח"י ע' 142 ואילך, בהנסמן שם.
 וראה השלמה לשו"ע אדה"י שם, שלאחרי שמביא הפלוגתא אם
 קבעום רק להלל והודאה ולא למשתה ושמחה, או שקבעום גם
 למשתה ושמחה (אם משום הנס דנצחון המלחמה, או משום
 השמחה דחנוכה המזבח והמקדש), מסיק: "ולענין מעשה, מנהג
 קדום הוא להרבות בסעודה בימים אלו, וכן נוהגין במדינות אלו".
 103 ראה גם שיחות: נר ה' דחנוכה. מוצאי שבת חנוכה
 תשמ"ו.

104 כולל גם בבית הפרטי, בחוג המשפחה וכו' - כידוע
 המנהג אצל רבותינו נשיאנו ש"באחד מילייל חנוכה היו עושים
 כעין פארבריינגען עם בני הבית כו" (היום יום" כ"ח כסלו).

105 ולהעיר, שענין זה שייך גם להאמור ע"ד המנהג דתנית
 דמי חנוכה - כי: נתינת דמי חנוכה פועלת שמחה, וגם,
 כשמודיעים ע"ד חלוקת דמי חנוכה - מתקבצים ומתקהלים רבים,
 וכשמוסיפים בדמי חנוכה, ניתוסף גם במספר המתקהלים כו'.

106 תניא רפמ"א.

107 להעיר ממ"ש בהשלמה לשו"ע אדה"י שם, "יש נוהגין
 בסעודות אלו לומר שירות ותשבחות להשי"ת . . . ועי"ז ניכר
 שהסעודה באה לתבב ולפרסם הנס, ואז היו סעודת מצוה לכוי"ע".

108 ראה תענית ח, ב. שו"ע או"ח סו"ס תקעא.

109 סנהדרין צ, סע"א. וראה סוטה ח, ב ואילך.

- 1 (ב) הדלקת נר חנוכה בפתח כל בית וחדר
2 שיעשו אותם "ביהמ"ק מעט" הפרטי - להדלקת
3 נרות המנורה דביהמ"ק השלישי¹¹⁰,
4 (ג) ההוספה בדמי חנוכה להילדים - ל'דמי
5 חנוכה" שנותן הקב"ה לכאור"א מישראל, "כי
6 נער¹¹¹ ישראל ואוהבהו"¹¹², הגאולה האמיתית
7 והשלימה ע"י משיח צדקנו, שאז תהי' חנוכת
- 8 "מקדש אדניי כוננו ידיו"¹¹³, ו"התחדשות התורה
9 מחדש", "תורה חדשה מאתי תצא"¹¹⁴,
10 (ד) וההוספה בעניני "הקהל" ו"שמחה" - לקיום
11 היעוד "ואתם תלוקטו לאחד אחד בני ישראל"¹¹⁵
12 "קהל¹¹⁶ גדול ישובו הנה"¹¹⁷, ו"שמחת עולם על
13 ראשם"¹¹⁸.

(113) בשלח טו, יז.

(114) ישעי' נא, ד. ויק"ר פי"ג, ג.

(115) ישעי' כז, יב.

(116) ירמי' לא, ז.

(117) להעיר גם ממארו"ל (חולין צב, א) עה"פ "ובגפן שלשה שריגים וגר" - "גפן אלו ישראל, וכן הוא אומר גפן ממצרים תסיע ("אומה זו כגפן נמשלה, זמורות שבה אלו בעלי בתים, אשכולות שבה אלו תלמידי חכמים וכו'") (וראה ד"ה גפן ממצרים תסיע תרפ"ז)). שלשה שריגים, אלו שלשה רגלים שישראל עולין בהן בכל שנה ושנה, והיא כפורחת עלתה נצה. . הגיע זמןן של ישראל ליגאל כו' - אחדותם של ישראל שפועלת את הגאולה.
(118) ישעי' לה, יו"ד. נא, יא.

(110) וגם נרות חנוכה - "הנרות הללו אין בטלין לעולם" (רמב"ן ר"פ בהעלותך), היינו, לא רק השלימות דשבע נרות, בדוגמת כינור של ביהמ"ק של שבעה נימין, אלא גם השלימות דשמונה נרות, בדוגמת כינור של ימות המשיח של שמונה נימין (ערכין יג, ב. וראה קונטרס משיחות ש"פ וישב תשמ"ז בסופו. וש"נ).

(111) להעיר מהשייכות לפרשתנו - שהרי ביוסף (שכל ישראל נקראים על שמו (פירש"י ומצו"ד תהלים פ, ב)) נאמר "והוא נער" (לו, ב), "בחי" יוסף והוא נער, כי נער ישראל ואוהבהו, ישראל זוטא כו' (אוה"ת פרשתנו רעז, ב).

(112) הושע יא, א. וראה לקר"ש חכ"א ע' 20 ואילך. וש"נ.

אגרות קודש

בי"ה, כ' כסלו, תשי"ג

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מט"ז כסלו עם הפ"נ המוסגי"ב, הנה כשאהיי על הציון הקי' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבגי"מ זי"ע, אקראהו שם.

ומה שכותב במכתבו ומרעיש בענין קבלת מענה על כמה וכמה מעניניו, הנה כבר כתבתי בארוכה בכגון דא לחבירו... ומהנכון שימסור הנ"ל לו עכ"פ תוכן מכתבי, והנקודה היא, אשר העבודה בקדושה היא לאט לאט וביגיעה, ובמילא אין לתבוע מהשי"ת אשר עמהם יהי נס ולפתע פתאום בלא יגיעה מתאימה יהפך מן הקצה אל הקצה, ולאידך גיסא מובטחים הם ע"פ פסק דין תוה"ק יגעת ומצאת, ובפרט שזיכם השי"ת ולומדים הם תורת דא"ח היא תורת החסידות, ואף שלא בשקידה ומסירה מתאימה, אבל עכ"פ אפילו מעט אור דוחה הרבה חשך, ולא צריכים לעשות רעש וצריכים לשמור הבריאות בגשמיות, וכפסק הרמב"ם היות הגוף בריא מדרכי השם הוא, ולאט לאט להתקרר לעבודתו ית', ולא להתפעל מה שהתעוררות היא רק לרגע ואח"כ הולכת ועוברת, כי לזה יש עצה פשוטה והוא השקידה בלימוד התורה בכלל והשקידה בלימוד תורת החסידות בפרט, שהיא המביאה לאהבתו וליראתו ית', מובן מאליו אשר כל זה צ"ל מבלי שיהרסו סדרי הישיבה בה נמצאים, אלא יסדרו זה אחרי ההתייעצות עם המשפיע שלהם...

ברכה לתלמוד תורה ביראת שמים.

הוספה*

16 הכתוב הנ"ל. 6. ג) הוספת הכתוב היא הן בדפוס
17 ראשון של הזוהר שלפנינו⁵, והן ב'זוהר גדול'⁷ -
18 ששניהם נדפסו מכתבי־יד שונים כידוע.

19 לכאורה היה אפשר לומר, שהסיום בכתוב זה
20 הוא בכדי לסיים בשבח והודאה לה'⁸, "בדברי
21 שבח כו"⁹ (אף שאין לו שייכות עם תוכן דברי
22 הזוהר שם, וגם לא נתבאר בזוהר שם)⁴ - כרגיל
23 בכמה ספרים.

24 בכל זאת, מסתבר לומר שהסיום בכתוב זה
25 שייך והוא המשך (גם) להמדובר לעיל בזוהר¹⁰.

26 ב. ויש לומר הביאור בזה (על-כל-פנים בנוגע
27 רוב הפרשיות שמסתיימות בכתוב הנ"ל) ובלשון
28 החסידות:

29 התוכן דרוכך ככולן של פרשיות הזוהר
30 שמסתיימות בכתוב "ברוך ה' לעולם אמן ואמן"
31 (או - גם "ימלוך ה' לעולם אמן ואמן") - הוא
32 בענין גאולה העתידה.

33 ויש לומר הטעם לזה, כי "בהאי חיבורא דילך
34 דאיהו ספר הזוהר.. יפקון ביה מן גלותא
35 ברחמים"¹¹.

36 תוכן הכללי של גאולה העתידה הוא - "גילוי

1 א. סיום רוב הפרשיות שבזוהר¹ הוא בכתוב²
2 "ברוך ה' לעולם אמן ואמן"³.

3 וצריך ביאור: א) הטעם לסיום הזוהר בכתוב
4 זה, ולכאורה אין לו שייכות עם המבואר בזוהר
5 לפני-זה. ב) לאיך גיסא - מדוע דוקא פרשיות אלו
6 מסתיימות בכתוב הנ"ל, ולא כל הפרשיות
7 שבזוהר?

8 אין לומר שהכתוב היא הוספת המדפיס⁴ - כי:
9 א) אינו מסתבר שהמדפיס יוסיף זה מעצמו, ועוד
10 - בכמה פרשיות יחלק ולא יסיים בהנ"ל. ב) סיום
11 בכתוב זה הוא גם בדפוס ראשון של הזוהר⁵:
12 ונראה גודל הדיוק בזוהר זה, מהקדמת המוציא-
13 לאור שציין השינויים מהכתב־יד, ומציין השינוי
14 ש"אנחנו החלפנו הה"ה"ן מהשם בדלית"ן כדי
15 שלא תתבזה השם", ואינו מציין שם שהוסיף

(* בענין "ברוך ה' לעולם אמן ואמן" - לעיל סעיף ו'
ובהערה 55. המ"מ וכיו"ב נערכו ע"י המו"ל.

1) כל ספר בראשית (מלבד פ' לך): בספר שמות - פ' וארא,
בא ופקודי: כל ספר ויקרא (מלבד פ' שמיני ובחוקותי): כל ספר
במדבר (מלבד פרשת מטות. ואין זוהר על פרשת מסעי): כל ספר
דברים (מלבד פ' עקב ושופטים. ואין זוהר על פרשיות: דברים,
ראה, תבוא, נצבים, וברכה).

כמה פרשיות מסתיימות (לאחרי "ברוך ה' לעולם אמן
ואמן") בתיבות "ימלוך ה' לעולם אמן ואמן" [כנראה הכתוב
בתהלים (קמו, י) בהוספת "אמן ואמן"]. ולפעמים כ"ז בראשי
תיבות ("בילא"ו ילא"ו"), אבל בכללות ה"ז אותו התוכן של
"ברוך ה' לעולם אמן ואמן". וראה לקמן הערה 14.

ולהעיר שבזוהר גדול' (דפוס קרימונא שי"ח"כ: לובלין
שפ"ג"ד) הסיום של כל הפרשיות (מלבד פ' שמיני. ובדפוס
שתח"י חסר הדף דס"פ האזינו), הוא בהראשי-תיבות "בילא"ו
ילא"ו" (מלבד ס"פ פקודי ששם נכתב זה במילואו - "ברוך ה'
לעולם אמן ואמן, ימלוך ה' לעולם אמן ואמן").

2) בכמה פרשיות (גם בדפוס ראשון של הזוהר) הועתק
הכתוב בראשי-תיבות ("בילא"ו), ולא במילואו [ולהעיר שבזוהר
גדול' הסיום של כל הפרשיות הוא בר"ת "בילא"ו ילא"ו].

אבל לכאורה אין לדייק בזה, כי קרוב לוודאי שבכל הסי' נכוח
הר"ת ה' תלוי בטבע מעתיק הכת"י או הספר (או - בטבע
המזמין אצלם). ואולי יוצא מן הכלל - ש"ס בבלי. לאחרי
שנתקלה והוקבעה חלוקת הדפים, ובמילא כמעט תמיד גם
דהשורות. ואפילו את"ל שבנוגע לכתב־יד מדויק הוא (הנכתב
במילואו או בר"ת), אין לדייק כן בדפוס, כנראה בכ"מ השינויים
בכגון דא מדפוס אחד לשני.

3) וכן הוא גם הסיום דתקו"ז (סוף תיקון ע). ולהעיר שכן
הוא הסיום ברוב הפרשיות דאור החמה' בפירושו על הזוהר.

4) ועפ"ז מובן מה שלא נתפרש ענין זה במפרשי הזוהר. אבל
ראה לקמן הערה 10.

5) מנטובא שי"ח"כ.

6) ויש לברר [האם] הוסיפו הכתוב או כיו"ב בעוד ספרים -
שהו"ל ע"י מדפיס זה או גם ע"י עוד מו"ל.

7) כנ"ל הערה 1.

8) אין לומר שזהו כדי לסיים בדבר טוב (תוד"ה תנא - סוף
מס' נדה) - כי בכל הפרשיות שבזוהר התוכן בסיום הפרשה (לפני
כתוב זה) הוא בדבר טוב, ושלמות הטוב - הגאולה (כדלקמן
בפנים).

9) תוס' שם.

10) וגם לפי זה (שהכתוב אינו הוספת המדפיס, כ"א חלק
מספר הזוהר) אין להקשות למה ענין זה לא נתבאר במפרשי
הזוהר (כנ"ל הערה 4) - כי אין דרך המפרשים לפרש כל תיבה
ותיבה בזוהר, כ"א רק כמה מאמרי הזוהר ודייקי הלשונות כו'.

ומה שלא צויין כתוב זה בספר "בית אהרן והוספות" - אולי
אפ"ל כי הציונים בספר "בית אהרן והוספות" (ששם הוסיף
המחבר (הרה"ג הרה"ח מוהר"ר אברהם דוד לאוואוט נ"ע)
הציונים ל"ספרי הזוהר לפי הדפים והעמודים דכעת שלא ישתנו
עוד" - ל' המחבר הנ"ל בהקדמתו לספרו) - נעשו ע"י תלמידי
המחבר, ואח"כ סדרו או הוגהו ע"י המחבר, ויש בו רוב חכמה
וגם מלאכה (ולכן נקראת על שמו), ולכן אפ"ל שהתלמידים הבינו
שכתוב זה הוא הוספת המדפיס, או סיום בדבר שבח והודאה
(כחקס"ד דלעיל בפנים).

11) זח"ג קכד, ב (ברע"מ). הובא ונתבאר באגה"ק רסכ"ו.

16 בכתוב "ברוך ה' לעולם אמן ואמן" 17 - כי כתוב
 17 זה מדבר בשלימות ענין הגאולה, המשכת וגילוי
 18 אלקות בעולם הזה הגשמי, עד שנעשית "דירה לו
 19 יתברך בתחתונים".

1 אור אין-סוף ברוך-הוא בעולם הזה הגשמי" 12,
 2 שלימות הגילוי דדירת עצמותו יתברך
 3 "בתחתונים" 13.

4 וזהו תוכן הכתוב "ברוך ה' לעולם אמן ואמן" 14
 5 - גאולה העתידה 15 (כנ"ל סעיף ו): המשכת גילוי
 6 הוי' בעולם (מלשון העלם והסתר, "תחתונים"
 7 "בענין הסתר אורו יתברך" 13), באופן ד"אמן
 8 ואמן", ש"אמן" מורה על הנצחון במלחמה בגילוי
 9 בעולם הזה הגשמי, ובזה גופא - "אמן ואמן",
 10 כפול, נצחון דגאולה העתידה, גאולה נצחית שאין
 11 אחריה גלות, כי לאחרי הבריור ד"תחתון שאין
 12 תחתון למטה ממנו", אשר חרפו עקבות משיחך",
 13 בטלה גם האפשריות ד'גלות'.

14 ועל-פי כל זה, יש לבאר זה שסיום פרשיות
 15 הזוהר, המסתיימות בענין הגאולה העתידה 16, הוא

ב"ברוך ה' לעולם אמן ואמן" - יש לומר (בדוחק), כי סיום
 פרשיות אלו אינו ע"ד הפרט דגילוי אלקות בעולם לע"ל (התוכן
 ד"ברוך ה' לעולם אמן ואמן"), כ"א ע"ד הגאולה בכלל (אבל
 להעיר מס"פ משפטים, שמסיים בהכתוב "ונגלה כבוד ה' וראו
 כל בשר יחדיו גו'"). ועצ"ע, כי גם בכמה פרשיות שמסתיימות
 בכתוב זה - התוכן, לכאורה, אינו בענין גילוי אלקות בעולם.
 17 ועדיין צריך ביאור בנוגע לכמה פרשיות (ויצא, ויגש,
 נשא, קרח, חוקת, תצא, והאזינו) - שסיומם אינו בתוכן הענין
 דגאולה העתידה*. [ולמעשה שבוזרה גדול' הסיום של כל
 הפרשיות הוא בכתוב זה (כנ"ל הערה 1), אף שחלק מהפרשיות
 אינן מסתיימות בענין הגאולה].

בנוגע לס"פ ויחי - אף שהתוכן שם אינו בענין הגאולה,
 הסיום הוא בהכתוב "ועמך כולם צדיקים לעולם יירשו ארץ",
 שקאי על תחיית המתים (משנה סנהדרין ר"פ חלק). וכן בס"פ
 בא בענין פעולת התפילין ("ויראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא
 עליך ויראו ממך") - הנה שלימות הגילוי לכל "עמי הארץ"
 ד"שם ה' נקרא עליך" יהי לע"ל. ובס"פ קדושים מסיים בהיעוד
 דלע"ל (אף שבוזרה שם לא הובא זה לענין הגאולה) "ארח
 צדיקים כאור נגה גו' נכון היום". ובפרט שבוזרה מוסיף גם
 "איכ"ר".

* ולהעיר שבסוף "פתח אליהו" בסידור אדה"ז - הוסיף כתוב זה
 ("ברוך ה' לעולם אמן ואמן"). אף שלא נמצא בתק"ו (שלפנינו). וכן
 לא בסידור האר"ז (לר"ש מרשקוב. וקול יעקוב). וראה גם הערה
 לסידור עם דא"ח קטו. א. - וב"פתח אליהו" - שם - התוכן אינו ע"ד
 הגאולה העתידה.

(12) תניא רפ"ז.

(13) ראה תניא פל"ו.

(14) וזהו גם התוכן (בכללות) ד"מלוך ה' לעולם אמן ואמן"
 (הסיום של כו"כ פרשיות בזוהר, כנ"ל הערה 1) - גילוי מלכותו
 ית' בעולם, באופן ד"אמן ואמן". אלא שבפרשיות יש חילוק בין
 "ברוך" ו"מלוך" (ואף שבכללות שניהם הם בכחי "ברוך" -
 כמבואר בלק"ת תזריע כב, ג"ד. ואכ"מ. ועדיין צריך ביאור, מה
 שבכמה פרשיות בזוהר הובא רק "ברוך ה' לעולם אמן ואמן",
 ובכמה פרשיות - גם "מלוך ה' לעולם אמן ואמן". ואכ"מ.

(15) ראה יל"ש עמוס רמז תקמט (הובא בשיחה דלעיל שם),
 דמה "דכתיב בתרי' ברוך ה' לעולם אמן ואמן" מורה על "רגלו
 של משיח". ולהעיר ממדרש תהלים עה"פ, "אמן בעולם הזה,
 ואמן לעולם הבא".

(16) ואף שכמה פרשיות שסיומן היא בענין הגאולה אין סיומם

המשך מעמוד ג

וְצַדִּיק וְאַלְהֵינוּ מְרַחֵם: ו שֹׁמֵר פְּתָאִים יְהוָה דִּלְתֵי וְלִי יְהוֹשִׁיעַ: ז שׁוֹבֵי נַפְשֵׁי לְמִנוּחֵיכִי כִּי־יְהוָה גָּמַל
 עֲלֵיכִי: ח כִּי חֲלַצְתָּ נַפְשֵׁי לְמַמּוֹת אֶת־עֵינַי מִזְדִּמְעָה אֶת־רַגְלֵי מִדְּחִי: ט אֶתְהַלֵּךְ לִפְנֵי יְהוָה בְּאַרְצוֹת
 הַחַיִּים: י הַאֲמַנְתִּי כִּי אֲדַבֵּר אֲנִי עֲנִיתִי מְאֹד: יא אֲנִי אֲמַרְתִּי כַחֲפוֹי פְּלִהָאָדָם כְּיֹב: יב מִה־אֲשִׁיב לִיהוָה
 כָּל־תַּגְמוֹלוֹהִי עָלַי: יג פּוֹסֵי־יְשׁוּעוֹת אֲשָׂא וּבִשְׁם יְהוָה אֶקְרָא: יד גִּדְרֵי לִיהוָה אֲשֶׁלֶם נִגְדַה־נָּא לְכָל־עַמּוֹ:
 טו יִקָּר בְּעֵינַי יְהוָה הַמְּוֹתָה לְחִסְדָּיו: טז אֲנָה יְהוָה כִּי־אֲנִי עֲבַדְךָ אֲנִי־עֲבַדְךָ בְּנֶ־אֲמַתְךָ פִּתְחַת לְמוֹסְרֵי:
 יז לֶךְ אֲזַבַּח וְזָבַח תּוֹדָה וּבִשְׁם יְהוָה אֶקְרָא: יח גִּדְרֵי לִיהוָה אֲשֶׁלֶם נִגְדַה־נָּא לְכָל־עַמּוֹ: יט בְּחֻצְרוֹת ו
 בֵּית יְהוָה בְּתוֹכֵכִי יְרוּשָׁלַם הַלְלוּהָ:

ק"ז.

מוזמר משני פסוקים רמז על ימות המשיח וישראל בתפארתם ולכן הללויה כולם כי אז כולם יקראו בשם ה':

א הִלְלוּ אֶת־יְהוָה פְּלִגְוִים שְׂבַחְוָהוּ פְּלִהָאָמִים: ב כִּי גָבַר עָלֵינוּ א חֲסֹדוֹ וְאֶמְת־יְהוָה לְעוֹלָם הַלְלוּהָ:

השלמות לשיחות דלעיל

בסעיף א, שמנהגי רבותינו ברבים, הם הוראה לרבים:

1 ולהעיר, שבכגון-דא לא שייך החשש ד"מיחזי כיוהרא" [כפי שמצינו בכמה עניני הידור שאינם
2 שייכים לכל, ואדרבה, מי שלא הגיע לדרגה הראויה צריך להמנע מהידור זה, משום ד"מיחזי כיוהרא"¹],
3 מכיון שגילוי ופרסום הנהגה מסוימת על-ידי רבותינו נשיאינו, פירושו - ציווי והוראה לרבים.

בסוף סעיף ג, גאולה בתכלית השלימות:

4 ואז, נעשים כל הענינים באופן של שלימות, ובכללות - שלימות המשולשת:
5 שלימות העם - "בנערינו ובזקנינו גו' בבנינו ובבנותינו"²,
6 שלימות התורה ומצוותיה - "כספם וזהבם אתם"³, שכולל ובעיקר כסף וזהב רוחניים, אהבה ויראה⁴,
7 שורש כל עניני התורה ומצוותיה, כי אהבה היא שורש כל רמ"ח מצוות-עשה⁵, שנכללות בדיבור "אנכי"⁶,
8 ויראה היא שורש כל שס"ה מצוות לא-תעשה⁵, שנכללות בדיבור "לא יהיה לך"⁶, אשר גם לעתיד-לבוא
9 יהיו שני הקוין ד"אנכי" ו"לא יהיה לך", מצוות-עשה ומצוות לא-תעשה, אלא ששניהם יהיו בקדושה,
10 "גם בשס"ה מצוות לא-תעשה בשרשן למעלה שהן גבורות קדושות כו"⁷, שזהו ענין "אנכי ולא יהיה
11 לך, בדיבור אחד נאמרו"⁸, שגם "לא יהיה לך" הוא כמו "אנכי", בקו ד"עשה טוב",

12 ושלימות הארץ - "וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען", כולל גם קיום היעוד? "ירחיב ה' אלקיך
13 את גבולך", ארץ קיני קניזי וקדמוני¹⁰.

14 ולהעיר, שקיני קניזי וקדמוני - בפנימיות הענינים - קאי על 'שלש ראשונות', בחינת המוחין¹¹,
15 ובתורה גופא - קאי על פנימיות התורה¹² [כי החילוק בין נגלה שבתורה לפנימיות התורה הוא על-דרך
16 ובדוגמת החילוק שבין מדות ('שבע תחתונות') למוחין ('שלש ראשונות')], אשר על-ידי לימודה בזמן
17 הזה, זוכים לשלימות הלימוד לעתיד-לבוא, כשיקויים היעוד "ירחיב ה' אלקיך את גבולך", קיני קניזי
18 וקדמוני, הן כפשוטו, והן (ולכל-לראש) בפנימיות הענינים, לימוד תורתו של משיח.

בסעיף ה, במעלת שפת האידיש:

19 ומכיון דאתינן להכי, יש להעיר על הנהגה מוזרה הדורשת תיקון:
20 כאשר "שפיץ חב'ד'ניקעס" מתאספים להתדבר יחדיו וכו', תמהתי לשמוע ששפת הדיבור היא -
21 אנגלית!

22 מדובר אודות אברכים שנולדו וגדלו בבתים חסידיים, ולמדו בחדרים ושיבות חסידיות, שבהם דיברו
23 ולמדו באידיש, ומה גם שה'ראש-ישיבה' וכו' לא ידע שפת המדינה.

(1) ראה אנציק' תלמודית (כרך ה) ערך גאווה (ס"ע מ ואילך) וש"נ.
(2) בא יו"ד, ט.
(3) ישע"י ס, ט.
(4) תו"א ריש פרשתנו. ובכ"מ.
(5) ראה תניא פ"ד.
(6) שם רפ"ב.
(7) תניא קו"א קס, א.
(8) ראה מכות כד, רע"א ובפירש"י. פירש"י עה"ת שלח טו, כב.
(9) שופטים יט, ח.
(10) פירש"י עה"פ.
(11) ראה ד"ה אל תצר את מואב - מאמרי אדמו"ר האמצעי ע"ס דברים ח"א בתחלתו.
(12) ראה ד"ה וכל בניך תשמ"א (סה"מ מלוקט ח"ב) ס"ו ואילך. וש"נ.

1 ואף-על-פי-כן, כשמתאספים ומדברים ביניהם (לא כשצריכים לדבר בפני יהודים שאינם מבינים
2 אידיש, אלא בינם לבין עצמם) - מדברים (לא באידיש, אלא) באנגלית, מלבד אותם ביטויים ומונחים
3 חסידיים, שמכיון שקשה לבטא אותם באנגלית, מזכירים אותם בלשונם המקורי.
4 וענין זה דורש תיקון (לא רק באופן ד"אם תמצי לומר") - שהרי ידוע גודל העילוי ד"לא שינו את
5 לשונם"¹³.

6 אמנם, כל זה אינו אלא בינם לבין עצמם, מה-שאי-כן בנוגע להשפעה על הזולת, מובן וגם פשוט
7 שאין להמתין עד שיוכלו לדבר עמו (בעניני יהדות כו') בלשון אידיש, אלא יש צורך לתרגם את עניני
8 התורה, כולל ובמיוחד פנימיות התורה, תורת החסידות, בלשון שמדבר בו עתה, לשון עם ועם.
9 [[כ"ק אדמו"ר שליט"א חי"ך, ואמר:)] הסיבה לכך שהדיבור בהתוועדות הוא באידיש, היא גם סיבה
10 פשוטה (נוסף על הטעמים האמורים) - מכיון שדיעת ושיגרת הלשון בשפה האנגלית אינה בדומה לשפת
11 האם (אידיש), ולכן יש צורך לתרגם את הדברים לאנגלית, עבור אלו שלא זו בלבד שאצלם אנגלית היא
12 שפת האם, אלא יתירה מזה, שאינם מבינים אידיש, ועל-אחת-כמה-וכמה לשון הקודש].

בסעיף ה, אודות העילוי וההוספה ביום השבת גם לגבי י"ט כסלו:

13 ולהעיר גם ממאמר רבותינו ז"ל¹⁴ "מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת", שהאכילה בשבת (אכילה
14 רוחנית, בעיקר, ומזה נשתלשל גם בנוגע לאכילה גשמית) היא על-ידי הטירחא בערב שבת, ומזה מובן
15 גם שעניני ערב שבת, ובנידון-דידן, כולל גם י"ט כסלו, הם כערך טירחא לגבי האכילה, העילוי שנוסף
16 (לא רק "מעלין בקודש", אלא תוספת מרובה על העיקר, עד לעילוי שלא בערך) ביום השבת.

שם, הערה 66, שהימים שלאחרי השבת הם "בתר שבתא":

17 [[כ"ק אדמו"ר שליט"א חי"ך, ואמר:)] הענין ד"בתר שבתא" הובא להלכה בנוגע ללימוד הפרשה 'שנים
18 מקרא ואחד תרגום', ש"בדיעבד יכולים להשלימה עד סוף יום שלישי בשבת"¹⁵. אמנם, המדובר כאן
19 אינו אודות השלמת 'שנים מקרא ואחד תרגום' (כי 'שנים מקרא ואחד תרגום' צריכים לומר בזמן
20 המתאים), כ"אם בנוגע לפעולת השבת [ובנידון-דידן, כולל גם שלימות עניני י"ט כסלו] בימים
21 שלאחריו, שניכר בהם היותם "בתר שבתא", כנ"ל.

בסעיף ט, בקשר להתדררות מצב החינוך:

22 ט. התדררות מצב החינוך בארץ הקודש חמורה במיוחד - בגלל העובדה שכל הנושא של חינוך
23 הנוער (גם אינו-יהודי) נתון בידי ישראל, ואף-על-פי-כן, ככל הקשור לחינוך יהודי, ברוח היהדות, תורה
24 ומצוותיה - נמצאים בשפל המצב, באופן מבהיל ביותר, ובלשון הידוע - "קלאץ הבהלה"!
25 לא זו בלבד שצד השמאל [אלו שטוענים "ככל הגוים בית ישראל"¹⁶, דוגמת ה'מתיוונים' שהתיימרו
26 לשלוט בארץ הקודש, וכתוצאה מזה הביאו לשליטת היוונים], הוא בשוה לצד הימין, באופן ד"יחלוקו",
27 מתצה על מתצה, אלא יתירה מזה - שצד השמאל הולך ומתגבר, ובלשון חכמינו ז"ל¹⁷ "הולך וכובש את
28 ארץ ישראל מזרעו של שם".

29 לא יאומן כי יסופר, שדווקא בארץ הקודש, קם והתחנך דור שחסר כל מושגי יסוד ביהדות, "דור"¹⁸
30 חדש אשר לא ידע את יוסף":

(16) יחזקאל כה, ח.

(17) פירש"י לך"ל יב, ו.

(18) ע"פ ל' הכתוב - שמות א, ח.

(13) ויק"ר פל"ב, ה. וש"נ.

(14) ע"ז ג, סע"א.

(15) שו"ע אדה"ז או"ח הל' שבת סרפ"ה ס"ה.

1 בעוד שמחנכי הדור "ידעו את יוסף" (מכיון ששמעו מהוריהם ומחנכיהם כו'), אלא שחלק גדול מהם
 2 עשו עצמם כאילו לא יודעים¹⁹ - הרי רוב הדור הנוכחי אפילו לא שמע את שמע יוסף.
 3 אין להם מושג מיהו יוסף - "אלה תולדות יעקב יוסף", אשר כל ישראל נקראים על שם יוסף, כולל
 4 גם הענין ד"יוסף ה' לי בן אחר", לעשות אפילו מ"אחר" - "בן". כל ענינים אלו - לא הגיעו לתודעת
 5 הדור הצעיר, כך שלא שייך אפילו להתווכח עמהם, מכיון שאינם יודעים במה המדובר.
 6 גם כאשר מספרים להם אודות מורשת ישראל (סיפורי התנ"ך וכו') - מציגים זאת כנחלת העבר, דבר
 7 עתיק שהיה לפני אלפי שנים, ואילו כיום - מקומו ב'מוזיאון', עטוף ושמור במסגרת של זכויות עבה,
 8 שיכולים להביט בו, אבל חליה-יחס לגעת בו, ועל-אחת-כמה-יכמה שלא לעשות בו שימוש יום-יומי,
 9 וגם לא שימוש בכלל.
 10 דור צעיר זה הולך ומתבגר משנה לשנה, ותופס את מקומם של המחנכים כו' שצריכים לעצב את
 11 דמותו של הדור הבא.
 12 אנשים שגם במלחמתם נגד עניני יהדות מגלים בורות מדהימה (לקשר הנחת תפילין עם "כפות
 13 תמרים"...) - ממשיכים להיות מחנכים ומעצבי דמותו של דור שלם, והם אלו שיתפסו את מקומם של
 14 העומדים בראש כללות ההנהגה בארץ הקודש!
 15 ט. התגברות השמאל, באה לידי ביטוי (לא רק בנושא החינוך, אלא) גם בשאר נושאים חשובים.
 16 ולכל-לראש - בנוגע למצב הבטחוני בארץ הקודש:
 17 במקום להצהיר ולהכריז בגלוי לעיני כל העמים על זכותם ובעלותם הבלעדית של בני ישראל על כל
 18 חלקי ארץ ישראל (כולל החלקים שצריכים לקבל, בדרכי נועם ובדרכי שלום), בגלל הבטחתו של הקב"ה,
 19 בורא העולם ומנהיגו, ליהודי הראשון, אברהם אבינו, בברית בין הבתרים, "לזרעך נתתי את הארץ הזאת"²⁰,
 20 כל עשר אומות - ממשיכים כמה וכמה מהראשים בנסינות בלתי-פוסקים למסור חלקים מארץ ישראל,
 21 כאשר הדאגה היא רק למצוא את הנוסחה המתאימה, כדי שמסירת השטחים לא תתפרש כהתקפלות
 22 מוחלטת וכסטירת-לחי מצלצלת.
 23 המצב הבטחוני בארץ-ישראל הולך ומתדרדר באופן מבהיל - עד שיש מקומות שיהודים נמצאים שם
 24 בסכנת נפשות ממש!
 25 הורגים יהודים בפועל רחמנא-ליצלן, בשעה שכמה מאלה שמתפקידם הדבר, לא עושים די כדי
 26 לתפוש את המחבלים, כנראה משום שכאשר יתפסו אותם ויצטרכו לטפל בהם, תעמוד בפניהם הבעיה
 27 של "מה יאמרו הגויים", והצורך להצטייר בעיני העולם כ'אנשי-שלום'.
 28 גם כאשר כבר תפסו מחבלים והושיבו אותם בבית-כלא - הרי כעבור זמן החליפו מאות רבות מהם
 29 תמורת כמה יהודים בודדים.
 30 מבחינה הלכתית - יתכן שיש מקום לדבר, שכן סוף-סוף, מהשבוים של בני ישראל, כל אחד מהם
 31 הוא "עולם מלא"²¹ [לא רק "חשוב", אלא גם "מלא"], אבל אלו שהחליטו על שחרור מאות המחבלים
 32 - לא ביררו באיזה תנאים מותר החילוץ, ובאיזה תנאים אסור ומושלל אפילו מבחינה בטחונית, וכמפורט
 33 שכמה מהמחבלים שהוחלפו - נתפסו בפעולות חבלנות על ידיהם עצמם.
 34 ועל-דרך-זה בנוגע לשאר ענינים שבהם באה לידי ביטוי התגברות צד השמאל, כאשר ההנהגה היא
 35 היפך התורה, מתוך הצהרה שזוהי "מדינת חוק" ולא "מדינת הלכה"!

(21) סנהדרין לז, א - במשנה. וש"נ. רמב"ם הל' סנהדרין
 פ"ב ה"ג. וראה רמב"ם הל' רוצח ושמירת נפש ספ"א.

(19) ראה פירש"י עה"פ.
 (20) לך-לך טו, יח.

- 1 הקב"ה - מתאים לו לקבוע את ה"הלכה" שתהיה "חוק" ו"משפטיו" ("מה שהוא עושה")²², אבל הם,
 2 "נבחרו העם" ... אין זה לפי כבודם לקבוע "חוק" ע"פ "הלכה"!
- 3 ט³. ונחזור לעניננו - התדרדרות מצב החינוך, אשר אם בנושא ה'שטחים' דנים על סכנה חמורה
 4 שעלולה להחמיר אם חס-ושלום ימסרו שטחים נוספים, הרי בכל הקשור לענין החינוך מדובר בהרס שנבר
 5 נעשה והביא למצב המבהיל, כנ"ל.
- 6 חלק לא מבוטל באשמה על המצב הנורא השורר בארץ הקודש - מוטל על כתפי עסקני הציבור
 7 הדתיים שנבחרו כדי לתקן מצב זה, ובמקום זאת, עוסקים כל העת בבניית תקציבים וכיוצא בזה.
- 8 וכמה פרטים בחומרת הדבר:
- 9 השגת כספים ותקציבים עבור הישיבות הקדושות ("מקדש מעט") היא בוודאי פעולה חשובה, ותבוא
 10 עליהם ברכה. אבל אין שום היתר - באמתלא של השגת כספים לישיבות - להיות שותפים להרס היהדות,
 11 והישיבות בכללם, על-ידי הסכמה - באותה חלוקת כספים - לבנות גם בתי עבודה-זרה (אפילו עבור
 12 מוסלמים)²³, ועל-אחת-כמה-וכמה עבור נוצרים, שזהו ענין של עבודה-זרה ממש²⁴, כולל גם העמדת
 13 שמירה של כבוד לבתי עבודה-זרה אלו.
- 14 אולם, העוול העיקרי והאשמה החמורה ביותר, היא - אי-ההתעסקות כמעט המוחלטת בתפקידם
 15 ובחובתם הראשונה - להפיץ יהדות, להפיץ את החינוך היהודי המקורי, להקים בתי-ספר תורניים
 16 במקומות שעדיין אין כאלו, עליהם היתה מוטלת החובה לעשות הכל כדי שלא יקום בארץ ישראל דור
 17 "שלא ידע את יוסף", המנוער לגמרי מכל ענין של יהדות! !
- 18 ואין מדובר באישים שאין להם שום שיג ושיח עם יהודים לא-דתיים. אדרבה: הם מרכיבים להתגאות
 19 בכך שהם משוחחים ומתרועעים ב'צמרת' עם אלו המכריזים שאינם רוצים לדבר עם דתיים...
- 20 - בה בשעה שהתרועעות זו מתפרשת בעיני הציבור כהסכמה לכל מעשיהם, והראיה, שכולם יושבים
 21 ביחד ומתדברים זה עם זה, ואף-על-פי-כן הוחלט (על-פי דעת הרוב) כך וכך, החלטה שכולם (גם
 22 המיעוט) שותפים לה! וכאן לא יועיל ה'תירוץ' שמוכרחים להשאר בפנים כדי שלא יכנסו גרועם מהם
 23 - כי תירוץ כזה אינו גורע מאומה מהאחריות לכל ההחלטות המתקבלות בהשתתפותם! - אף אחד אינו
 24 מחייב אותם לחוות דעה בכל הקשור להנהגת עם ישראל!
- 25 ואף-על-פי-כן, בכל הקשור לפעילות ממשית להגברת החינוך היהודי בקרב כל הנוער והציבור -
 26 אינם נוקפים אצבע!
- 27 במקום להתגאות על ההתרועעות עם אלו שאינם רוצים לדבר עם דתיים - היו צריכים לעשות כל
 28 הדרוש לתיקון מצב החינוך בארץ הקודש, כלומר, לא רק השגת כספים ותקציבים עבור חדרים וישיבות
 29 הקיימים, אלא גם הקמת מוסדות חינוך תורניים במקומות שאינם קיימים. ונוסף לזה, לשלוח את בניהם
 30 ותלמידיהם להפיץ תורה ויהדות בקרב הנוער שלא זכה לקבל חינוך תורני. - בענין זה צריכה להיות
 31 עיקר ההשתדלות של העסקנים הדתיים, מכיון שזוהי שליחותם וחובתם הראשונה והעיקרית.
- 32 ט⁴. זוהי גם סיבת האפשרות לאי-ההתעסקות הכמעט מוחלטת של העסקנים הדתיים בהפצת החינוך
 33 התורני - כי על השליחות והחובה הראשונה והעיקרית, גדולים יותר הנסיונות, המניעות והעיכובים.
 34 דוגמא לדבר - מצינו אצל אדם הראשון, שלא עמד בנסיון בנוגע למצוה אחת²⁵ שהיתה בידו:
- 35 אדם הראשון היה במעלה גדולה ונפלאה ביותר - "יציר כפיו של הקב"ה"²⁶, ושמע מהקב"ה בכבודו

בראשית ג, ז) - המצוה היחידה שנתפרשה בתושב"כ, להיותה המצוה העיקרית, אף שמלבדה, הרי "על ששה דברים נצטווה אדם הראשון כו" (רמב"ם הל' מלכים רפ"ט).
 (26) ראה ב"ר פכ"ד, ה. קה"ר פ"ג, יא (ב).

(22) ראה שמו"ר פ"ל, ט.
 (23) ראה שו"ע אדה"ז א"ח סקכ"ח סנ"א.
 (24) נסמן בלקו"ש חכ"א ע' 288.
 (25) "מצוה אחת היתה בידם ונתערטלו הימנה" (פירש"י)

ובעצמו ציווי אחד, "מעץ הדעת טוב ורע, לא תאכל ממנו"²⁷ - למשך שלוש שעות בלבד²⁸, עד לכניסת השבת, ואז היה מותר לו לאכול מעץ הדעת²⁹, ולא עוד אלא שהיה מקדש על היין³⁰ שנשחט מעץ הדעת (ש"גפן היה"³¹, "סחטה³² ענבים ונתנה לו"), ואף-על-פי-כן לא עמד אדם הראשון (יציר כפיו של הקב"ה) בנסיון להתאפק ולא לאכול מעץ הדעת, שלוש שעות בלבד!

וההסברה בזה³³ - שלהיותה המצוה היחידה והעיקרית, השקיע הנחש ("הוא היצר הרע"³⁴) את כל הכחות והמאמצים להכשילו בענין זה.

ועל-דרך-זה בנוגע לעניננו: עם היותם שומרי תורה ומצוות בחייהם הפרטיים, ועוסקים בכמה וכמה ענינים טובים כו', מכל-מקום, מכיון שתפקידם העיקרי הוא להשתדל בהפצת התורה והיהדות, חינוך תורני וכו', לכן בענין זה משקיע הצד-שכנגד את כל הכחות למנוע התעסקות זו, ולדאבוננו, נוחל הצלחה לא מבוטלת...

ולהוסיף: כל זמן שממשיכים לרדוף אחרי ראשי השלטון עבור כספים והקצבות, תוך כדי הזנחה עד לווייתור כו' בכל הקשור לתפקיד העיקרי בנוגע לפעולה בעניני התורה ומצוותיה - מתבזים בעיני אלה שרודפים אחריהם (כדמוכח מנסיון העבר), ובסופו של דבר (ואל תפתח פה כו') עוד יורקו אותם מתוך בזיונות!

ט. מאמר המוסגר:

ענין חמור לא פחות הוא, כאשר מתיימרים להיות מנהיג, ובפועל מתעסקים ומונחים בהפצת שנאת ישראל.

יצירים ובונים במטרה אחת: להפיץ שנאת ישראל. בונים דברים ומקימים ענינים חדשים שכל מטרתם להרבות במחלוקת.

ולא עוד, אלא שאפילו לא מחפשים "אמתלא" לדבר! - גם אם מחפשים ומוצאים "אמתלא" לדבר, אין זה אלא "אמתלא" בלבד, שפירושה "אמתלא", אבל בכל אופן, "אמתלא" זו מהווה פתחון פה כו'³⁵.

ואילו בנידון-דידן, לא מחפשים "אמתלא", אלא ידוע לכל (ואינם מתביישים בכך) שהמטרה היחידה של הקמת הדבר החדש היא להרבות במחלוקת!

וחומר גדול יותר - כאשר השנאה היא ליהודים שאינו מכירם ומעולם לא ראו, עד לחוג שלם של יהודים, נוסף על חומר הדבר בשנאה ופגיעה בכני ישראל, אשר "כ³⁶ הנוגע בהם כאילו נוגע בבכת-עיניו של הקב"ה!"

כמשקל-נגד וכתשובה ל'כאב הלב' מהפצת היהדות והמעיינות ואהבת ישראל "חוצה" - עוסקים במרץ ב"הפצת שנאה חוצה", והולכים וממשיכים בדרך זו, גם כאשר רואים את התוצאה מזה - "מדה כנגד מדה" - שנעשה מצב של מחלוקת אצל בני חוגו ובני עירו, עד לבני משפחתו וכו'.

לא מתאים לו להודות ולחזור בו, שהרי איך יתכן ש'מנהיג בישראל' יצטרך לחזור בו?! ...!

יש פרשה שלימה בתורה "אשר נשיא יחטא וגו'"³⁷, ומבואר בארוכה פרטי הקרבן שלו, קרבן מבהיל כו' - בגלל העובדה שמדובר אודות נשיא! ובנידון-דידן, אם הוא אמנם מנהיג - נוגע עוד יותר שיחזור בו, ולא באופן ד"טובל ושרץ בידו"³⁸, כ"אם - בלשון הרמב"ם בסוף הלכות מקוואות - לפרוש מאותן העצות והביא נפשו במי הדעת טהור".

(33) ראה לקו"ש ח"ג בתחילתו.

(34) זח"א לה, ב.

(35) ולהעיר משיעור היומי ברמב"ם (הל' טוען ונטען פ"ז ה"ח): "אלא-אם-כן נתן אמתלא כו'", ולפנ"ז - אע"פ שלא נתן אמתלא כו'".

(36) ראה זכר"ב, יב. שמו"ר פ"ל, טו. גיטין נו, רע"א.

(37) ויקרא ד, כב.

(38) ראה תענית טז, א. רמב"ם הל' תשובה פ"ב ה"ג.

(27) בראשית ב, יז.

(28) ראה לקו"ש חכ"ד ע' 133. וש"נ.

(29) ומכיון שאדה"ר למד כל התורה כולה (פרדר"א רפ"ח), בוודאי למד וידע גם ענין זה.

(30) כי לא יתכן דבר בעולם שישאר רק באופן של שלילה ("לא תאכל"), אלא סוכ"ס צריך להפכו לקדושה, שזהו תוכן ה"קידוש" כו'.

(31) ברכות מ, סע"א.

(32) ב"ר פ"ט, ה.

1 ט. ואין להאריך בדבר המצער עד כדי הבהלה, ובפרט לא ביום השבת-קודש, כי-אם לעורר על תיקון
 2 המצב, וכולי-האי-ואולי יערה עליהם רוח ממרום וכו'.
 3 ועוד והוא העיקר - שיש לעשות את כל המאמצים להוסיף ולהרבות בהפצת אור הקדושה, שהרי
 4 כאשר ישנה התגברות בצד שמאל, יש צורך להוסיף ביתר שאת וביתר עוז בעניני אור וקדושה.
 5 והצעה מיוחדת בפעולת ההוספה באור - בנוגע לענינים שהזמן גרמא, כדלקמן.

בסעיף יב, הערה 89, בשאלה מדוע לא קבעו זכר ל"הקהל":

6 ובפרט שמצינו שעושים זכר בענינים דוגמתם, כמו, עליה לרגל - ש"אף לאחר החורבן היו מתאספים
 7 גם-כן מכל הסביבות בירושלים לרגל, כמו שעושים גם היום"³⁹.

8 יש מתרצים⁴⁰ שלא עשו זכר ל"הקהל" מפני החשש שמא יתפרש הדבר כמרידה במלכות כו'. אבל
 9 תירוץ זה אינו מחוור, שהרי גם בדורות שקיימו בני ישראל שלטון והנהגה משלהם, עד למינוי "ריש
 10 גלותא", דוגמת ה"נשיא" (עד שיש סברא להשוות מינוי זה לנשיאות ממש⁴¹), לא מצינו שיעשו זכר
 11 ל"הקהל".

12 [ומובן, שבנידון-זה לא שייך הכלל "לא ראינו אינו ראייה"⁴² - דמכיון שמדובר אודות דבר הרגיל,
 13 בכל שמיטה ושמיטה, לא יתכן שלא יזכר בשום מקום שקיימו מנהג זה].

שם, בענין "שמור רגלך גוי":

14 ועל-דרך שמצינו גם בנוגע לתפילה - שמלבד התפילות שחייבים להתפלל, אין להוסיף עוד תפילה,
 15 ויש לומר, שהטעם הוא משום "שמור רגלך כאשר תלך אל בית האלקים", היינו, שאין להביא קרבן
 16 סתם, ודוגמתו בתפילה, שכנגד תמידין תקנוה⁴³.

17 ואף שמצינו תפילת נדבה - הרי יש צורך לחדש בה דבר⁴⁴, שגם בזה מודגש ענין שלילת הרגילות⁴⁵.

בסוף הערה 89.

18 ויש להביא דוגמא נוספת - מחג החנוכה:

19 אף שגדלה ביותר מעלת נרות חנוכה, עד כדי כך ש"אין בטלין לעולם", דקאי (לא רק על ימי חנוכה
 20 בכל שנה ושנה, אלא) גם על פעולתן בכל ימי השנה, אף-על-פי-כן הדלקתן בפועל אינה אלא במשך
 21 שמונה ימים בלבד, ולא יותר (ואדרבה, יש איסור בדבר משום "לא תוסף עליו"), כדי שלא יהיה דבר
 22 הרגיל כו'.

* * *

23 טו. מאמר דיבור-המתחיל "פדה בשלום נפשי".

* * *

24 טז. נהוג בכל התוועדות ביום השבת-קודש ללמוד פסוק בפרשת השבוע עם פירוש רש"י, ענין
 25 בהערות אאמו"ר על הזוהר, והלכה בשיעור היומי ברמב"ם.

(44) ראה שו"ע אדה"ז או"ח הל' תפלה סימן קז.
 (45) ועד"ז בנוגע לק"ש ולימוד התורה כו' - "צריך שתהי'
 בעיניו כפרוטגמא חדשה כו' בכל יום יהיו בעיניו כחדשים"
 (שו"ע אדה"ז או"ח סס"א ס"ב).

(39) שו"ע אדה"ז או"ח רסקי"ז.
 (40) ראה קובץ הקהל (ירושלים תשל"ג) ע' סו.
 (41) ראה הוריות יא, רע"ב ובפירש"י.
 (42) ראה שד"ח כללים מע' ל' כלל עז. וש"נ.
 (43) ברכות כו, ב. ובכ"מ.

1 בנוגע לפירוש רש"י - נתעכב על שתי שאלות שהעירו בתחילת הפרשה, שרש"י אינו מתרצן:

2 (א) בפסוק⁴⁶ "וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען" - "למה הוצרך לומר פסוק זה, שהלא כבר

3 נאמר בפרשה הקודמת⁴⁷ ויבוא יעקב וגו' היא חברון אשר גר שם אברהם ויצחק, וכל עוד שלא הודיע

4 הכתוב שיצא, יודע אני כי שם קנה ישיבתו", כקושיית ה'אור החיים'?

5 (ב) בפסוק⁴⁸ "היה רועה את אחיו בצאן" - "הוה-ליה-למימר היה רועה הצאן את אחיו, כי לא לאחיו

6 היה רועה", אלא רועה הצאן עם (את) אחיו, כקושיית ה'אור החיים'?

7 וכמדובר כמה פעמים שפירוש רש"י על התורה, "אני לא באתי אלא לפשוטו של מקרא"⁴⁹, הוא

8 באופן שלא חסר ולא יתיר, כלומר, רש"י אינו מפרש דבר שאינו שייך לפשוטו של מקרא. ולאידך, אינו

9 מחסיר מאומה בכל הקשור להבנת פשוטו של מקרא. וכפי שיבאר לקמן.

10 יז. בהערות אאמו"ר⁵⁰ מובא מאמר הזוהר בסוף פרשתנו⁵¹ "כי עצום עושה דברו⁵². מאן עצום, דא

11 הוא זכאה ההוא דאשתדל באורייתא וכו'", ומבאר אאמו"ר פרטי דיוקי הלשונות בדרך הקבלה.

12 וממשיך בזוהר אודות מעלת הצדיקים שעתידיים לשמוח בהקב"ה בעלמא דאתי - שבזה מודגש הקשר

13 והשייכות לענין השמחה, שנת תשמח⁵³.

14 ומסיים, "ברוך ה' לעולם אמן ואמן" - בהמשך להמדובר אודות ענין הגאולה העתידה, "עלמא דאתי",

15 שהיא באופן ד"ברוך ה' לעולם אמן ואמן"⁵⁴.

16 וההוראה בעבודת האדם לקונו בזמן הזה (לפני הגאולה⁵⁵) - בנוגע לאופן ההכנה לגאולה העתידה,

17 שבאה על-ידי "מעשינו ועבודתינו"⁵⁶, ובפרטיות יותר, באופן של "מדה כנגד מדה", שלכן הידיעה בנוגע

18 לאופן ופרטי הגאולה נוגעת גם לעבודת ההכנה ("הכנה רבתי") בזמן הזה.

19 יח. כמו-כן יש לבאר ענין בשיעור היומי ברמב"ם, כולל גם לימוד ההוראה בעבודת האדם לקונו,

20 "לתקן הדעות"⁵⁷.

21 יט. כאן המקום להזכיר אודות התועדויות ומסיבות בקשר עם פעולות הפצת התורה והיהדות, פתיחת

22 בתי חב"ד חדשים, או הרחבתם, והרחבת הפעולות בעניני שמחה ו"הקהל" וכו'.

23 וכרגיל, יגשו עתה לקבל קנקני המשקה, ויכריזו על תוכן המאורע כו', ויזמינו את המסובים, ויתחילו

24 את הפעולה בזה על-ידי-זה שיחלקו מהמשקה בין המסובים.

25 ויהי-רצון שההתחלה כאן, בבית-הכנסת ובית-המדרש בארבע אמותיו של כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא

26 דורנו, תוסיף הצלחה יתירה בכל פעולות אלו, החל מהמסיבות והתועדויות עצמם, שמודגש בהם עניני

27 "הקהל" ושמחה.

28 והעיקר - שפעולות אלו ימהרו ויזרזו עוד יותר את עניני "הקהל" ושמחה בתכלית השלימות - "קהל

29 גדול ישוכו הנה", ו"שמחת עולם על ראשם", בגאולה האמיתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו, במהרה

30 בימינו ממש.

31 [לאחרי חלוקת המשקה - התחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן "והריקותי לכם ברכה"].

* * *

(54) ראה בשיחות דלעיל ס"ו, הערה 55 ובשוה"ג.
 (55) ואף שמשיח צדקנו בא תיכף ומיד ממש (וא"כ, למאי נפק"מ הלימוד והוראה בזמן הגלות) - הרי, לימוד הזוהר בפרשת השבוע (וכן הביאור בהערות אאמו"ר) היו צריכים לסיים עוד לפני ההתועדות, ואז עדיין לא היתה הגאולה (כפי שנתברר עתה).

(56) תניא רפל"ז.

(57) ראה רמב"ם הל' תמורה בסופו.

(46) ריש פרשתנו.
 (47) וישלח לה, כז.
 (48) פרשתנו לו, ב.
 (49) פירוש"י בראשית ג, ח. ועוד.
 (50) לקוטי לוי"צ סוף פרשתנו (ע' קסג ואילך).
 (51) קצג, רע"א.
 (52) יואל ב, יא.
 (53) ראה בשיחות דלעיל, הערה 91.

- 1 כ. הביאור בפירוש רש"י - "וישב יעקב וגו'":
- 2 השאלה על יתור הפסוק "וישב יעקב וגו'" - מתרץ רש"י בביאור ארוך (אף שאינו מפרש את השאלה,
- 3 אלא מתחיל מיד בביאור, כדרכו), הן בנוגע לכללות תוכן הפסוק, והן בנוגע לפרטי הלשונות בפסוק.
- 4 בנוגע לכללות תוכן הפסוק - מפרש רש"י: "אחר שכתב לך ישובי עשו ותולדותיהם בדרך קצרה,
- 5 שלא היו ספונים וחשובים לפרש היאך נתיישבו וכו', פירש לך ישובי יעקב ותולדותיו בדרך ארוכה, כל
- 6 גלגולי סיבתם, לפי שהם חשובים לפני המקום להאריך בהם כו"⁵⁸.
- 7 כלומר, אין כוונת הפסוק "וישב יעקב וגו'" לספר לנו שיעקב התיישב בארץ מגורי אביו (דמאי
- 8 קמשמע-לן, הרי זה כבר נאמר בפרשה שלפני-זה), כ-אם כמו שנאמר אלה ישובי יעקב וגו', פתיחת
- 9 סיפור "ישובי יעקב ותולדותיו.. ישוביהם וגלגוליהם עד שבאו לכלל ישוב" [פתיחה והתחלה לסיפור
- 10 ארוך, שנמשך (לא רק בפרשה זו, אלא) גם בפרשיות שלאחרי-זה, עד לספר "שמות"], ולכן נאמרו גם
- 11 פרטי הדברים - "לפי שהם חשובים לפני המקום להאריך בהם" - "וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ
- 12 כנען".
- 13 ונוסף לזה, מביא רש"י מדברי המדרש - "ועוד נדרש בו, "וישב", ביקש יעקב לישב בשלוה וכו'":
- 14 לאחרי שמבאר את תוכן הפסוק בכללותו, מוסיף רש"י ומבאר גם את דיוק פרטי הלשונות: (א) "וישב"
- 15 דייקא - "ישיבה בשלוה", (ב) "בארץ מגורי אביו" - הסיבה שבגללה "ביקש יעקב לישב בשלוה" - כי
- 16 בראותו שנתקיימה בקשתו "ושבתי בשלום אל בית אבי"⁵⁹, שחזר ל"ארץ מגורי אביו", לכן "ביקש יעקב
- 17 לישב בשלוה".
- 18 כא. הביאור בפסוק "היה רועה את אחיו בצאן" (ולא "רועה בצאן את אחיו") - מובן בפשטות, שלכן
- 19 לא צריך רש"י לפרש.
- 20 ובהקדים ביאור הטעם למה שכתוב שיוסף "היה רועה את אחיו בצאן" - בתור הקדמה למה שכתוב
- 21 בהמשך הפרשה⁶⁰ "ויאמר ישראל אל יוסף, הלוא אחיך רועים בשכם.. לך-נא ראה את שלום אחיך ואת
- 22 שלום הצאן והשיבני דבר":
- 23 לכאורה אינו מובן: יוסף היה "בן זקונים", "בר חכים.. כל מה שלמד משם ועבר מסר לו"⁶¹, ואיך
- 24 שייך לשלחו לראות (גם) את "שלום הצאן" - "בן חכים" שיושב ועוסק בתורה, איזה מושג יש לו
- 25 ב"שלום הצאן" !?
- 26 ולכן, מקדים הכתוב שגם יוסף "היה רועה את אחיו בצאן", היינו, שעם היותו בן חכים שלמד הרבה
- 27 תורה, "כל מה שלמד (יעקב) משם ועבר" - היה גם רועה צאן, ולכן יכול לברר ולדעת "את שלום
- 28 הצאן".
- 29 [ואין לתמוה כיצד יתכן שלמד הרבה תורה, והיה גם רועה צאן - שהרי ה'בן חמש' למד כבר בנוגע
- 30 ליעקב, שהיה "יושב אהלים", "אהלו של שם ואהלו של עבר"⁶², וביחד עם זה, היתה לו בקיאות גדולה
- 31 ביותר בכל הקשור למרעה צאן, כמסופר בארוכה ובפרטיות בפרשת "ויצא", אודות הנהגת יעקב במרעה
- 32 ושמירת צאן לבן כו', ובכלל המסירות, "זה עשרים שנה אנכי עמך, רחליך ועזיך לא שכלו גו' טרפה לא
- 33 הבאתי אליך גו' הייתי ביום אכלני חורב וקרח בלילה ותדד שנתי מעיני"⁶³].
- 34 ומטעם זה מדגיש הכתוב גם "היה רועה) את אחיו (בצאן)" - כי אילו היה "רועה צאן" לבד, ולא
- 35 יחד עם אחיו, לא היו אחיו מניחים אותו לראות את שלום הצאן שלהם, ורק מפני ש"היה רועה את אחיו
- 36 בצאן", יחד עם אחיו, יכול היה יעקב לשלחו לראות "את שלום הצאן".

(60) פרשתנו לו, יג"ד.

(61) פירש"י שם, ג.

(62) תולדות כה, כז ובפירש"י.

(63) ויצא לא, לח-מ.

(58) וברש"י ישן מצינו פירוש נוסף: "ד"א וישב יעקב, הפשטני

הזה וכו', כך יעקב ראה כל האלופים הכתובים למעלה, תמה

ואמר, מי יכול לכבוש את כולם, מה כתיב למטה אלה תולדות

יעקב יוסף וכו', ניצוץ יוצא מיוסף שמכלה ושורף את כולם".

(59) ויצא כה, כא.

1 כב. על-פי-זה מובן גם דיוק הלשון "רועה את אחיו בצאן", ולא "רועה בצאן את אחיו":

2 בהמשך הפסוק נאמר "והוא נער את בני בלהה גו". ועל-פי-זה: אילו היה נאמר "רועה בצאן את

3 אחיו", היינו, שציקר ההדגשה היא "רועה בצאן", אלא שמוסיף גם "את אחיו", רועה צאן יחד עם אחיו

4 - היה משמע ששייכותו לאחיו היא במרעה הצאן בלבד, ואילו בשאר הענינים - "הוא נער (לא עם כל

5 אחיו, כ"אם) את בני בלהה גו" (בלבד).

6 מה-שאינ-כן כאשר התיבות "את אחיו" באות באמצע (כמאמר המוסגר), "רועה את אחיו בצאן" -

7 מודגשת יותר שייכותו לאחיו (לא רק בקשר למרעה הצאן בלבד), "רועה את אחיו (בצאן)", ומה שכתוב

8 "והוא נער את בני בלהה", פירושו: ש"רגיל עם בני בלהה"⁶⁴.

9 והדגשה זו מוסיפה בהמשך הסיפור שיעקב שלחו לראות את שלום אחיו - בגלל כללות הקשר

10 והשייכות עם אחיו (לא רק במרעה הצאן בלבד), "רועה את אחיו (בצאן)".

11 כג. בשיעור היומי ברמב"ם - נתבאר חילוק בין עדים לבית-דין:

12 "המודה בפני שנים שיש לפלוני אצלו מנה, ואמר להם בדרך הודיה, לא דרך שיחה, אף-על-פי שלא

13 אמר אתם עדי, ואף-על-פי שאין התובע עמו, הרי זה עדות.. כל המודה בפני שנים אינו יכול לחזור..

14 ואין צריך לומר אם הודה בפני שלשה.. שכל האומר בדרך הודיה הרי זה כאומר אתם עדי. אבל אין

15 כותבין, אלא-אם-כן אמר להם כתבו וחתמו ותנו לו, וצריכין להמלך בו כו"⁶⁵.

16 וכל זה בנוגע לעדים סתם, אבל בנוגע לבית-דין - "בית-דין של שלשה שהיו יושבין מעצמם במקום

17 הקבוע להם, ובא התובע וקבל בפניהם, ושלחו שליח אצל הנתבע ובא והודה בפניהם, הרי אלו כותבין

18 ונותנין לבעל דינו"⁶⁶.

19 והנה, בנוגע לבית-דין ישנו תנאי מיוחד - שצריכים לישב "במקום הקבוע להם" דוקא, מה-שאינ-כן

20 בעדים. וטעם הדבר - בפשטות: בית-דין שצריכים לפסוק את הדין - צריכים ישוב הדעת, ולכן עליהם

21 לישב במקום הקבוע להם, מה-שאינ-כן עדים, שצריכים רק להעיד מה שראו או שמעו - לא נוגע ישוב

22 דעתם"⁶⁷.

23 כד. ויש לחקור, האם דין זה - שבית-דין צריכים לישב במקום הקבוע להם - שייך גם אצל בית-דין

24 של בני-נת.

25 ובהקדמה - שבענינים מסויימים, מצינו שגם לפסקי-דינים של אומות העולם יש גדר וחשיבות של

26 "דין" על-פי תורה⁶⁸. ועוד וגם זה עיקר - בנוגע לאומות העולם עצמם, שהרי הציווי על הדינים

27 (מהמצוות שנצטוו בני-נח⁶⁹) הוא "להושיב⁷⁰ דיינין ושופטים" כו"⁷¹.

28 וביאור השאלה והחקירה:

29 מחד גיסא, הרי הדברים קל-וחומר: ומה בני ישראל "עם חכם ונבון"⁷², ועל-אחת-כמה-וכמה בית-דין,

30 שיש להם הסיוע ד"אלקים נצב בעדת אל"⁷³, צריכים לישב במקום הקבוע להם בשביל ישוב הדעת -

31 דייני אומות העולם על-אחת-כמה-וכמה שזקוקים לשיבה במקום קבוע לצורך ישוב הדעת.

גו' שמעון ולוי גו' איש חרבו גו' ויהרגו כל זכר" (לד, כה),
ש"נתחייבו כל בעלי שכם הריגה, שהרי שכם גזל והם ראו וידעו
ולא דנוהו" (רמב"ם שם). ומה שאמר יעקב (שם, ל) "עכרתם
אותי גו' ואני מתי מספר וגו'" (אף שבני שכם נתחייבו הריגה)
- הרי זה משום שחיוב זה אינו אלא בזמן שיד ישראל תקיפה
(ראה רמב"ם הל' ע"ז פ"י ה"ו), ומכיון ש"אני מתי מספר", יש
בכך סכנת נפשות כו' ("ונאספו עלי והכוני גו'"), ואין חיוב
להעמיד עצמו בסכנה בשביל זה.

(72) ואתחנן ו, ד.

(73) תהלים פב, א. רמב"ם הל' סנהדרין פכ"ג ה"ח.

(64) פירש"י עה"פ.

(65) הל' טוען ונטען פ"ז ה"א-ב.

(66) שם ה"ג.

(67) ואף שבוודאי צריכים להיות בני-דעת (רמב"ם הל' עדות
פ"ט ה"ט ואילך) - הרי זה רק בנוגע לידיעה והבנה מה ראו
ושמעו, תוכן עדותם וכו', ותו לא מדי.

(68) ראה אנציק' תלמודית ערך דינא דמלכותא דינא. וש"נ.

(69) סנהדרין נו, סע"א ואילך.

(70) לדעת הרמב"ם - הל' מלכים ספ"ט.

(71) ולהעיר מהשייכות לפ' וישלח (דמינה אזלינן) - "ויקחו

1 אבל, לאידך גיסא, יש סברא להיפך - שדייני ישראל, מכיון שצריכים לכוון לדיני התורה (חכמתו ורצונו
2 של הקב"ה), נוגע ביותר שיהיה אצלם ישוב הדעת בתכלית השלימות, כולל גם על-ידי-זה שישבו במקום
3 הקבוע להם, מה-שאינ-כן דייני אומות העולם, שדיניהם אינם אלא מצד גדרי "ישובו של עולם", יכולים
4 לדון גם אם אינם יושבים במקום הקבוע להם.

5 כה. ויש להוסיף ולבאר בפנימיות הענינים - שהחילוק שבין עדות לבית-דין הוא על-דרך ובדוגמת
6 החילוק שבין גלות לגאולה:

7 ענין העדות - קאי על כללות עבודתם של ישראל בזמן הזה, כדכתיב⁷⁴ "אתם עדיי", "אלין אינון
8 ישראל"⁷⁵, דמכיון שעל-ידם נעשה גילוי והמשכת אלקות בעולם, הרי הם מעידים, כביכול, על מציאותו
9 של הקב"ה⁷⁶.

10 ובהדגשה יתירה בזמן הגלות - שבני ישראל לומדים תורה ומקיימים מצוות מתוך מסירת-נפש, שלא
11 להתפעל אלא להתגבר על כל המניעות והעיכובים, הקשיים והרדיפות כו', ובלשון רבינו הזקן⁷⁷ - בעל
12 השמחה והגאולה - "ש"אפילו קל שבקלים ופושעי ישראל מוסרים נפשם על קדושת ה'. כשבאים לידי
13 נסיון בדבר אמונה כו'". ומכיון שכל זה נעשה באופן גלוי לעין כל, גם לעיני אומות העולם - נמצא,
14 שזהו ענין של עדות על הקב"ה, עד כדי כך, שמוסרים נפשם על קיום רצונו יתברך.

15 והנה, כל זה הוא ענין של עדות בלבד, ואילו פסק-דין של בית-דין (שעל-ידי-זה נקבע הדבר בפועל
16 ממש) - יהיה לעתיד-לבוא, שאז יהיה שינוי במציאות העולם בפועל ממש, "ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר
17 יחדיו כי פי ה' דיבר"⁷⁸, כולל גם בנוגע לאומות העולם⁷⁹, "אז אהפוך אל עמים שפה ברורה גו' לעברו
18 שכם אחד"⁸⁰.

19 ועל-פי-זה יש לבאר גם את ענין ישיבת בית-דין במקום הקבוע להם - שהרי "תכלית השלימות הזה
20 של ימות המשיח ותחיית המתים, שהוא גילוי אור אין-סוף ברוך-הוא בעולם הזה הגשמי"⁵⁶, הוא באופן
21 שעולם הזה התחתון נעשה דירה לו יתברך, "דירה" דייקא, באופן של קביעות מקום.

22 כו. ויש לומר, שמכיון שעשיית ה"דירה לו יתברך" היא על-ידי "מעשינו ועבודתנו כל זמן משך
23 הגלות"⁵⁶ (ורק הגילוי בפועל ממש הוא בגאולה העתידה), הרי גם בזמן הזה נעשה עולם הזה בבחינת
24 מקום קבוע, ולכן שייך כבר ענין של פסק-דין, ולכל-לראש - פסק-דין אודות הגאולה שצריכה להיות
25 תיכף ומיד.

26 ובפרט בימינו אלו, שכבר נסתיים כללות הענין ד"מעשינו ועבודתנו", עד כדי כך, שסיימו כבר גם
27 את "צחצוח הכפתורים" (בלשון כ"ק מו"ח אדמו"ר⁸¹), הרי בוודאי שצריכה להיות הגאולה האמיתית
28 והשלימה בפועל ממש תיכף ומיד.

29 וכאשר בא מישהו - היפך מ"שפיץ-חב"ד" - וטוען שעדיין לא מוכנים וראויים לגאולה כו', אומרים
30 לו: מי שואל אותך? מה אתה מתערב בענינים אלו? - ישנו פסק-דין ברור בתורה שכבר "כלו כל הקיצין"⁸²,
31 לא רק סיום הגלות, אלא גם סיום הקיצין! ואדרבה - החסרון הוא בך, שאתה חושב שעדיין לא ראויים
32 וכו', תענשה תשובה, ואז תראה גם אתה שראויים ומוכנים לביאת משיח צדקנו.

33 וגם ברגעי הגלות האחרונים - הרי במקום הענין ד"עמו אנכי בצרה"⁸³ (שהקב"ה מצטער בצרת
34 גלותם⁸⁴), נעשה "עמו (עם הקב"ה) אנכי (ישראל) בהרחבה", היינו, שישראל נמצאים במצב של הרחבה

קאי זה על אזה"ע "שיהיו ישראל יושבין לבטח עם רשעי עכו"ם . . . ויחזרו כולם לדת האמת".

(80) צפני' ג, ט. רמב"ם הלי' מלכים ספ"א.

(81) שיחת שמח"ת תרפ"ט.

(82) סנהדרין צז, ב.

(83) תהלים צא, טו. תענית טז, א. פירש"י שמות ג, ב.

(84) ראה פירש"י נצבים ל, ג.

(74) ישע' מג, יו"ד-יב.

(75) זח"ג פו, א.

(76) ראה לקו"ש חי"ט ע' 190. וש"נ.

(77) תניא פי"ח-י"ט (כד, א. כה א.).

(78) ישע' מ, ה.

(79) שהרי, גם לדעת הרמב"ם (הלי' מלכים רפ"ב) "שעולם

ממנהגו נוהג, וזה שנאמר בישע' וגר זאב עם כבש ונמר עם גדי

ירבץ, משל וחידיה" (עכ"פ בתקופה הראשונה דימות המשיח) -

1 והתיישבות ("לישב בשלוה") יחד עם הקב"ה - דמכיון שעושים "דירה לו יתברך", הרי "הוד והדר לפניו
 2 עוז וחדוה במקומו"⁸⁵, ולכן נעשה כן גם אצל ישראל.
 3 ובלשון שאומרים בנוסח התפילה: "האדרת והאמונה לחי עולמים", "הבינה והברכה כו'", וכן הלאה,
 4 בכל אותיות האל"ף-בי"ת, עד "הקריאה והקדושה וכו'", התהילה והתפארת לחי עולמים".
 5 ובפרט לאחרי שבדורנו זה נתפרסם ב"הקריאה והקדושה" (בהמשך להאמור "הקריאה והקדושה לחי
 6 עולמים", אשר "לשון נופל על לשון") ה"קול קורא" של כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו: "לאלתר
 7 לגאולה", ביחד עם נתינת-כח שיהיה "לאלתר לתשובה", שאז "מיד הן נגאלין" (כפסק-דין הרמב"ם⁸⁶),
 8 "מיד" כפשוטו ממש, ועד ש"טרם יקראו ואני אענה"⁸⁷ (כהמשך ההלכה ברמב"ם⁸⁸), היינו, שעוד לפני
 9 שצועקים "עד מתי" (פעם נוספת), בא משיח צדקנו!
 10 ובלשון הכתוב בפרשת השבוע - "וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען", היינו, שכבר נסתיימה
 11 העבודה ד"ארץ כנען" (בקדושה), "כנען פירושו סוחר.. שיפור ממון.. כדי להרויח ולהשתכר⁸⁹.. כך..
 12 כנסת-ישראל נמשלה בגלות לסוחר.. שעל-ידי התלבשות השכינה בבחינת גלות.. מתבררים כל ניצוצות
 13 הקדושה.. להיות בלע המות וכו', ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ, ונגלה כבוד ה', כי עין בעין יראו
 14 וגו'⁹⁰, ואז "וישב יעקב", "לישב בשלוה", בתכלית השלימות.
 15 ובפרט שביום השבת-קודש פרשת "וישב" גופא, נמצאים בזמן ד"רעוא דרעוין", מעין ודוגמת בחינת
 16 פנימיות התענוג שיתגלה לעתיד-לבוא⁹¹ - זמן מסוגל ביותר לגילוי פנימיות התענוג ממש, לעתיד-
 17 לבוא⁹².
 18 ובפשטות ממש - שמישיח צדקנו בא ביום השבת-קודש הזה, פרשת וישב, שנת ה' אלפים תשמ"ח,
 19 ו"לא עיכבן המקום כהרף עין"⁹³, תיכף ומיד ממש.
 20 [כ"ק אדמו"ר שליט"א הזכיר אודות אמירת ברכה אחרונה].

הרויח כו' (ד"ה אם כסף תלוה תרכ"ז. תרכ"ט. ועוד).
 90 תו"א ריש פרשתנו. ובארוכה - תו"ח שם.
 91 ראה המשך תרס"ו בסופו. ועוד.
 92 ראה לקו"ת שה"ש בסופו. ובכ"מ.
 93 מכילתא ופירש"י בא יב, מא.

85 דה"א טז, כז.
 86 הל' תשובה פ"ז ה"ה.
 87 ישע"י סה, כד.
 88 הלכה ז.
 89 להעיר מהמבואר בדרושי אם כסף תלוה גו' בענין היתר
 עיסקא למעלה - דקאי על ירידת הנשמה בגוף, שע"ז נעשה

אגרות קודש

בי"ה, כ"ג כסלו, תשי"ג
 ברוקלין.

הרה"ח הווי"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ מלאכתו מלאכת
 שמים מוה"ר ראובן צבי יהודא שי

שלום וברכה!

... ת"ח ת"ח על מ"ש במכתבו רשימת ספרי אי"ז נ"ע בעה"מ ספר שעה"כ וכו' הר"ד לאוואוט
 עם הגהותיו, ועל גליון כתי"ש שלו - ושייד לשעה"כ - שמצא בתקוני זהר שמצא, ות"ח על תשורה זו.
 ובודאי אם רק באפשרי הוא ישלח לכאן גם את הספרים שמוזכיר במכתבו, אף אם זה רק הגהות
 קצרות, אם הם כתב ידו. ומובן שאשלח תמורתם ספרים אחרים מספרי קה"ת כפי הדרוש באותו
 המקום שנמצאים ספרים הנ"ל.

... ובברכת חנוכה שמח.

נ"ב: מוסג"פ הקונטרס שהו"ל זה לא כבר, שבטח יזכה בתוכנו את הרבים.

לקוטי-שיחות פרשת וישב כרך טו

מתורגם ללשון הקודש

(ב) אם זהו הקושי אצל רש"י, הוא צריך היה 20
להסביר זאת בפסוק הקודם¹⁰ – "ויאמר ישראל... הלא 21
אחיך רועים בשכם..." , שכבר שם אין צורך, לכאורה, 22
להזכיר שהם "רועים בשכם", שהרי כבר נאמר לפני 23
כן¹¹ "וילכו אחיו לרעות את צאן אביהם בשכם"¹², 24
וגם כאן די היה אילו נאמר¹³ "לכה ואשלחך אל 25
אחיך", וכדומה. 26

(ג) לפי זה, צריך היה רש"י לצטט ב"דיבור 27
המתחיל" רק את המילה "שכמה", ללא המילה 28
"ויבא". 29

ב.

הסבר אחר לכוונת רש"י, והקשיים עליו

מפרשים אחרים¹⁴ מסבירים, שכוונת רש"י היא 30
להסביר לשם מה יש צורך בכלל במילים "ויבא 31
שכמה" – לשם מה חשוב לציין את המקום שבו 32
"וימצאהו איש..."? – ועל כך מפרש רש"י, שחשוב 33
לציין את המקום, כי שכם הוא "מקום מוכן 34
לפורעניות..." . 35

אך גם פירוש זה אינו מובן בפשטות: הרי מסופר 36
בתורה שאחי יוסף היו בשכם, ויעקב שלח אליהם את 37
יוסף, הרי מובן שהתורה מספרת שיוסף הלך אל 38
המקום שלשם נשלח¹⁵ – לשכם. 39

א.

"ויבא שכמה" - מה הוא הקושי שרש"י
מתכוון לתרץ

1 מן הפסוק¹ "ויאמר לו (ישראל ליוסף): לך נא ראה
2 את שלום אחיך... וישלחהו... ויבא שכמה", מצטט
3 רש"י את המילים "ויבא שכמה", ומפרש: "מקום מוכן
4 לפורעניות...", כדלהלן בסעיף ג'.

5 יש להבין: מהו הקושי בפשוטו של מקרא, שבגללו
6 צריך רש"י לפרש ששכם הוא "מקום מוכן
7 לפורעניות..."?²

8 יש המפרשים³, שכיון שנאמר כבר לפני כן⁴ "הלא
9 אחיך רועים בשכם", אין התורה מוכרחה לציין שוב
10 "ויבא שכמה", ודי היה אילו נאמר "ויבא שמה"⁵.
11 מהדגשת הפסוק "ויבא שכמה" מובן, שהכוונה בכך
12 היא "שכם" הידועה, מקום המוכן לפורעניות.

13 אך לפי הפשט קשה לבאר כך את כוונת רש"י, כי:

14 (א) מוצאים⁷ במספר מקומות שהתורה חוזרת על
15 שמו של מקום, ואינה מסתפקת במילה "שם",
16 ולדוגמא בפרשתנו⁸: "ויתנהו אל בית הסהר... ויהי
17 שם⁹ בבית הסהר... את כל האסירים אשר בבית
18 הסהר...". כלומר, לפי הפשט אין קושי באמירה ברורה
19 בהזכרת שם המקום בשנית.

"שם בבית הסהר"!

(10) ובלקח טוב לעיל פסוק יב: בשכם, מקום מזומן לפורעניות.

(11) פסוק יב.

(12) אלא שבוז אפשר לתרץ, ובהקדים: למה מספר הכתוב שאחי
יוסף היו רועים בשכם?² והביאור – שבוז מתורצת התמי: למה שלח
יעקב את יוסף לראות את שלום אחיו דוקא עתה – והרי, כל רעיית צאן
היא בריחוק מקום מהעיר. ובפרט שהיו ליעקב צאן רבות. וראה לעיל (לו),
ז: ולא יכלה גו' מפני מקניהם. ומתורץ זה ע"י ההדגשה שהיו רועים
בשכם, שהי' מקום סכנה ליעקב ובניו כמסופר לעיל (וישלח לו, ל. וראה
שם לה, ה) ומצד הדאגה כו' שלחו לראות שלומם, כמ"ש במפרשים (ראה
ראב"ע הובא ברבותינו בעה"ת הרר זקנים, רשב"ם, חזקוני, רלב"ג ועוד).
ו"ל שלשית רש"י פשוט הוא כ"כ שא"צ לפרשו [ו"ל שמודגש בלשון
הכתוב גופא "הלא אחיך גו" – דלכאורה תיבת "הלא" מיותרת] –
ולכן מוסיף הכתוב גם כאן (בדברי יעקב "לכה ואשלחך גו") "אחיך
רועים בשכם".

(13) ואף שזה מדברי יעקב (ולא סיפור הכתוב) – הרי בפשטות לא
נכתבו בתורה כל פרטי הדיבור כ"א מה שנוגע להסיפור.

(14) מהרש"ל הובא בשפ"ח. דברי דוד (להט"ז).

(15) ראה חיי שרה כד, י. תולדות כח, ה. ועוד. וראה אוה"ח כאן.

(1) פרשתנו לו, יד.

(2) ברע"ב כאן "דרדריש שכמה כמו שכמה מלשון (הושע ו, ט) דרך
ירצחו שכמה שהוא לשון פורעניות" (וראה מדרש שכל טוב כאן),
ובביאורי מהרא"י (הובא גם בצידה לדרך: דנפקא לי' ממשמעות המלה
גופי...). דשכם לשון חלק הוא כדפרש"י בפ' ויחי.. וכל חלוקה מוכן
לפורעניות – אבל על ע"ד הפשט: א) צ"ל הכרח בפשט"מ לדרוש השם
[וכדמוכח בנדו"ד גופא – שרש"י לא פירש "מקום מוכן לפורעניות" –
לעיל פסוק יב"ג, ב) הכתובים הודשו ודווחו ושכל חלוקה כו' – לא
נרמזו כלל בפרש"י.

(3) רא"ם, גו"א, דבק טוב ועוד. וראה מנחה בלולה כאן.

(4) פסוק יג.

(5) ובלבוש האורה כאן: למה כתב שכמה בה"א בסופה.. מיותרת היא
דויבא שכם ג"כ הי' משמעו כמו ויבא לשכם כו', עיי"ש.

(6) לשון הרא"ם. וראה לבוש שם.

(7) ועד"ז קשה על תירוץ הלבוש (שבהערה 6) – כי ברוב המקומות
שנאמר ה"א בסופה (או למ"ד בתחלתה), גם בלעדי ה"א (או הלמ"ד)
הי' משמעו כמו (ויבא) ז...". וראה פרש"י וישלח לג, יח.

(8) לט, כ"כב. וראה לקמן פסוק יז: וימצאם בדותן. פסוק כט. ובכ"מ.

(9) היינו שלא זו בלבד שלא מסתפק ב"שם", אלא שאומר שניהם –

(* קושיא ממש אינה – כי י"ל שכן דרך הכתובים. ע"ד לקמן טעף ב'.

28 רחבעם שכמה, ענין נוסף של פורענות שהתרחש
 29 בשכם: "וילך אבימלך בן ירובעל שכמה... ויהרוג את
 30 אחיו...²³ – מדוע אין רש"י מזכיר פורענות זו?²⁴
 31 אין לומר שזאת מפני שלא היתה זו פורענות של
 32 כלל ישראל, כי הרי גם הענין של "עינו את דינה" היה
 33 ענין פרטי.

34 (ה) מצד שני מוצאים, שבשכם התרחשו גם
 35 מאורעות טובים, כפי שמציין רש"י כבר לפני כן²⁵,
 36 שבשכם "קבלו ישראל שבועת התורה", וכפי שמסופר
 37 בנביאים²⁶ שיהושע כרת בשכם ברית עם ישראל על
 38 קיום התורה והמצוות. שם שמע אברהם מהקדוש-
 39 ברוך-הוא את "בשורת הזרע" ואת "בשורת ארץ
 40 ישראל"²⁷. ואם-כך, מהו ההכרח לפי פשוטו של מקרא,
 41 שבשכם הוא מקום המוכן דוקא לפורעניות?

ד.

לפי הפשט, לא היתה מכירת יוסף בשכם

42 את לשון רש"י "שם קלקלו השבטים", ולא "מכרו
 43 (אחיו) את יוסף", ניתן להסביר, שרש"י נוהג כאן לפי
 44 שיטתו בפירושו על התורה:
 45 על המילים "נלכה דותינה"²⁸ מפרש רש"י: "לבקש
 46 לך נכלי דתות שימיתוך בהם, ולפי פשוטו שם מקום
 47 הוא ואין מקרא יוצא מידי פשוטו". לאחד שמביא
 48 רש"י שני פירושים, הוא מוסיף "ואין מקרא יוצא מידי
 49 פשוטו", ודבר זה אינו מצוי כלל במקומות אחרים
 50 שבהם מביא רש"י שני פירושים (לפי "אגדה" ולפי
 51 "פשוטו"). כוונת רש"י בכך היא להסביר²⁹, שגם לפי
 52 הפירוש הראשון "אין מקרא יוצא מידי פשוטו", ודותן
 53 הוא "שם מקום". כלומר, כדברי המפרשים³⁰, במילים
 54 "נלכה דותינה" נכללים שני ענינים:

(20) שם.

- (21) וישלח לה, כג. ובפרש"י שם, כב (בפי"ב): "שלא חטא ראובן.
 (22) ובלשון הכתוב (ויחי נ, יז): פשטו אחיך גוי.
 (23) שופטים ט, א ואילך. ועיי"ש בכל הקאפיטל.
 (24) וכן יש להקשות למה לא הובא בסנהדרין ותנחומא שם. – אלא
 שהתירוקן בפרש"י צ"ל ע"ד הפשט.
 (25) לך יב, ו. וראה גם פרש"י ראה יא, ל.
 (26) יהושע כד, א ואילך. וראה שם ח, ל ואילך.
 (27) לשון רש"י לך שם, ז. ולהעיר שזו פעם הראשונה שנאמר "וידא
 ה' אל אברם".
 (28) לקמן פסוק יז.
 (29) כמ"ש בדברי דוד שם.
 (30) רמב"ן שם. דברי דוד שם. וראה אברבנאל שם.

1 יותר מכך: בפסוקים שבהמשך¹⁶ מסופר כיצד היה
 2 יוסף "תועה בשדה" ואמר ל"איש" ש"את אחי אנכי
 3 מבקש", ו"ויאמר האיש נסעו מזה..." – ומוכן שלצורך
 4 המשך הסיפור הכרחי לציין תחילה שיוסף הגיע
 5 לשכם, שאם לאו, לא מתאים ההמשך – "תועה
 6 בשדה... אחי אנכי מבקש" ו"נסעו מזה".

ג.

השאלות על דברי רש"י בהמשך

7 רש"י ממשיך ואומר: "שם קלקלו השבטים, שם
 8 עינו את דינה, שם נחלקה מלכות בית דוד, שנאמר¹⁷
 9 וילך רחבעם שכמה".
 10 וצריך להבין:
 11 (א) מהו טדד ה"פורעניות" המוזכרות בפירוש
 12 רש"י? המאורע "עינו את דינה" היה לפני ש"קלקלו
 13 השבטים", ולכאורה, צריך היה רש"י להזכירם לפי
 14 סדר התרחשותם¹⁸.
 15 (ב) יותר מכך: המקור לפירוש רש"י זה הוא
 16 בגמרא¹⁹ ובמדרש תנחומא²⁰, ושם אכן מוזכרים
 17 האירועים לפי סדר התרחשותם – "עינו את דינה"
 18 מוזכר ראשון – מדוע משנה רש"י והופך את הסדר?
 19 (ג) בגמרא ובתנחומא נאמר "בשכם מכרו (אחיו)
 20 את יוסף" – מדוע משנה רש"י את הסגנון, ואומר "שם
 21 קלקלו השבטים"?
 22 ולכאורה, להיפך: הביטוי "קלקול" מתאים לענין
 23 שאינו חמור, כפי שאומר רש"י לפני כן²¹ על ראובן
 24 ש"אפילו בשעת הקלקלה קראו בכור". ואילו כאן
 25 מדובר על מכירת יוסף שהוא ענין חמור²², ומדוע
 26 מסתפק רש"י בביטוי "שם קלקלו השבטים" בלבד?
 27 (ד) נמצא בספרי הנביאים, לפני הסיפור "וילך

(16) טד"י.

- (17) דה"ב י, א. וצע"ק למה לא הביא רש"י הכתוב (שלפניו)
 דמלכים"א יב, א – כבסנהדרין קב, א*. ובתנחומא פרשתנו (ב) מביא
 הכתוב "ויבן ירבעם את שכם גוי" (מ"א שם, כה). ואולי הוא להדגיש
 שגם שם נאמר "שכמה" שמורה שהוא מקום מוכן לפורעניות (ובפרט
 לפירוש הלבוש דלעיל הערה 6).
 (18) ונוסף ע"ז שאינו לפי סדר הזמנים – הרי לכאורה: (א) מתאים
 יותר להתחיל בפורעניות שהייתה בפועל לפני יבוא שכמה ומכירת יוסף
 – "עינו את דינה" – שמשום זה הוא מקום מוכן (מכבד) לפורעניות. (ב)
 אין שייך לומר דבשכם אירע מכירת יוסף מפני שהוא מקום מוכן
 לפורעניות, והרא"י הראשונה ע"ז (שהוא מוכן לפורעניות) – כי שם אירע
 הפורעניות דמכירת יוסף!
 (19) סנהדרין שם.

(* ובדק"ט לסנהדרין שם מביא גירסא שגם בגמרא הובא הכתוב דה"י.

32 "מקום מוכן לפורעניות", משנה רש"י את סדר
 33 הפורעניות, ומזכיר תחילה את "שם קלקלו השבטים",
 34 שאכן, זהו המאורע של "פורעניות" שאודותיו מסופר
 35 כאן, בפסוקים אלו, לגבי יוסף –
 36 ובכך מבהיר רש"י שמשמעותו של "מקום מוכן
 37 לפורעניות" היא דוקא לגבי הפרט – דוקא לגבי יוסף,
 38 ובקשר למכירתו. כלומר, בהגיעו לשכם התחילה
 39 ההכנה לפורענותו, כי "שם קלקלו השבטים", כדלהלן
 40 בסעיף ו'.

41 ומזה מובן שגם שתי הפורעניות האחרות שמציין
 42 רש"י ("שם עינו את דינה, שם נחלקה מלכות בית
 43 דוד...") קשורות להיותה של שכם מקום פורענות עבור
 44 יוסף, כדלהלן בסעיף ז'.

ו.

שכם - תחילת הפורענות

45 ההכרח לפירוש זה הוא הקושי המתעורר על
 46 המילים שמצטט רש"י – "ויבא שכמה":
 47 מזה שהפסוק "ויאמר לו לך... וישלחהו..." מסתיים
 48 במילים "ויבא שכמה", ורק בפסוק הבא מתחיל פירוט
 49 הסיפור אשר התרחש שם – "וימצאהו איש..." –
 50 מובן, שעצם ביאת יוסף לשכם היא פרט עיקרי בסיפור
 51 של מכירת יוסף, כלומר, ביאתו לשם לא היתה ענין
 52 שולי, אלא חשוב לדעת שהוא הגיע לשם.

53 וצריך להבין: אחי יוסף כבר לא היו אז בשכם,
 54 אלא בדותן, כאמור לעיל בסעי' ג', ואם כך, היתה
 55 ביאתו של יוסף לשכם רק במעבר בדרכו לאחיו בדותן.
 56 אף אם נניח שלצורך המשך הסיפור יש לספר על
 57 ביאתו של יוסף לשכם – מדוע חשוב להפריד את
 58 ביאתו לשם כענין לעצמו?³⁴ אפשר היה לכתוב
 59 "וימצאהו איש בשכם והנה...". לכאורה, מיותרת
 60 ההדגשה "ויבא שכמה".

61 על כך אומר רש"י "ויבא שכמה, מקום מוכן
 62 לפורעניות שם קלקלו השבטים...": ביאתו של יוסף

1 (א) "שם מקום הוא" – אחי יוסף הלכו משכם
 2 למקום ששמו דותן, (ב) הליכתם היתה "לבקש לך
 3 נכלי דתות...".

4 מכך יוצא, שלפי שיטת רש"י בפירושו על התורה,
 5 לפי פשוטו של מקרא, לא היתה מכירת יוסף בשכם³¹,
 6 אלא בדותן (לפי שני הפירושים). ולכן אין רש"י יכול
 7 לומר כאן, כפי שנאמר בגמרא ובתנחומא – "בשכם
 8 מנרו (אחיו) את יוסף".

9 בפירושו על הגמרא³² מתרץ רש"י שאלה זו,
 10 ומפרש: "ודותן דכתיב בקרא היינו כפר הסמוך לשכם
 11 ונקראת על-שם שכם³³. או כמדרשו שהיו דנין עליו
 12 להרגו" (וכפי שהוא מבאר במקום אחר³⁴, שלפי
 13 המדרש "דותן אינה מקום") – אבל לפי פשוטו של
 14 מקרא, דותן "שם מקום הוא"³⁵. ואין לומר ששכם
 15 תהיה מקום "מוכן לפורעניות" מפני הפורענות
 16 שהתרחשה בכפר הסמוך לשכם, וכן: כיון שמודגש
 17 בתורה שזהו מקום אחר – "נסעו מזה... נלכה דותינה"
 18 – קשה לומר שלפי פשוטו של מקרא היה זה "כפר
 19 הסמוך לשכם", אשר "נקראת על שם שכם"³⁶,

20 ולפיכך מפרש רש"י "שם קלקלו השבטים", אין זה
 21 ענין המכירה, אלא ענין קל יותר של קלקול.

22 אך יש להבין: אם מכירת יוסף לא היתה שם, אלא
 23 בדותן, למה מתכוין רש"י באמרו "שם קלקלו
 24 השבטים"?

ה.

"מקום מוכן לפורענות" עבור יוסף

25 ההסבר לכל זה הוא:
 26 בפשטות נראה, שמשמעות מאמר חז"ל "מקום
 27 מוכן לפורעניות" היא, שיוסף הגיע למקום אשר היה
 28 "מוכן לפורעניות"³⁷ באופן כללי, כפי שמפורטות
 29 בהמשך הפורעניות שהתרחשו שם, ולכן אירעה גם לו
 30 פורענות – מכירתו.

31 כדי להבהיר, שלא זוהי כוונתו לגבי המשמעות של

(31) בפרש"י יהושע (כד, לב) "משכם גבחו כו" [והוא ע"פ מרו"ל
 סוטה יג, ב] – אבל כמדובר כמה פעמים, פרש"י לני"ך אינו מדייק כ"כ
 שיהי' ע"ד הפשט – כמו בפירושו עה"ת. ולהעיר מפרש"י ויחי (מח, כב)
 "וגם אני נתתי לך נחלה שתקבר בה ואיוו זו שכם כו" – ולפי"ז אין
 הכרח לתירוץ "משכם גבחו כו", כי מעיקרא אין מקום להקושיא
 (שבסוטה שם) "מאי שנא (שקברו) בשכם".

(32) סנהדרין שם ד"ה בשכם.

(33) וכי' ביד רמ"ה סנהדרין שם. גו"א לקמן פסוק יז (וצע"ק שלא

הביא מפרש"י סנהדרין שם).

(34) סוטה יג, ב ד"ה משכם מכרוהו.

(35) וראה גם יד רמ"ה שם.

(36) וברא"ם לקמן פסוק יז: ויהי' מקום דותינה במחוז אחר. וראה

תו"ת כאן.

(37) ע"ד פרש"י שלח (יג, יח): יש ארץ מגדלת כו. וראה חדא"ג

סנה' שם.

(38) ולהעיר שגם "וישלחהו" מעמק חברון" מפרש רש"י – נדלא

כפשוטו – כי מאי קמ"ל (ראה משכיל לדוד שם) – "מעצה עמוקה כו"

לקיים מה שנאמר כו' כי גר יהי' זרעך".

עבדים, (ג) חשודים על העריות – יש לומר, ששכם, 18
 שבה היתה ההכנה וההתחלה של פורענותו ועונשיו, היא 19
 מקום "מוכן לפורעניות" – לשלושה סוגי פורעניות, 20
 במקביל לשלושת הענינים שבדברי יוסף כנגד אחיו: 21
 מצד קלקול השבטים "לבקש לך נכלי דתות 22
 שימיתוך בהם" – ענין של שפיכות דמים – זוהי 23
 "הכנה" לפורענות על דברי יוסף שאחיו אינם נזהרים 24
 באבר מן החי⁴¹ – וישחטהו...; מצד "שם עינו את 25
 דינה"⁴² זוהי "הכנה" לפורענות על דבריו שהם 26
 "חשודים על העריות" – ותשא...; ומצד "שם נחלקה 27
 מלכות בית דוד", מאורע המצביע על זלזול במלכות 28
 בית דוד, ובאמצעות ירבעם שמשבט אפרים בן יוסף, 29
 זוהי "הכנה", לפורענות על זלזול ב"בני השפחות 30
 לקרותן עבדים" – לעבד נמכר... 31

לפי זה מתורצות מאליהן השאלות דלעיל בסעיף 32
 ג' על כך שמוצאים שארעו בשכם פורעניות נוספות, 33
 וכן אירועים טובים – כי לפי פשוטו של מקרא, שכם 34
 הוא מקום מוכן לפורענות רק לגבי יוסף⁴³, אך לא כן 35
 לגבי כלל ישראל, ובמיוחד כאשר שם נכרתה הברית 36
 של יהושע עם כל ישראל על קיום התורה והמצוות. 37
 (משיחת ש"פ וישב תשל"ז)

1 לשכם אינה פרט שולי בסיפור מכירתו, אלא זהו ענין
 2 חשוב כשלעצמו – זהו המקום שבו התחילה פורענותו,
 3 כי "שם קלקלו השבטים...": אמנם, מכירת יוסף
 4 התבצעה רק בדותן, אך "קלקול" השבטים כבר אירע
 5 בהיותם בשכם: שם הם כבר התחילו לחשוב ולהכין
 6 את פורענותו³⁹ – "לבקש לך נכלי דתות שימיתוך
 7 בהם".

ז.

שלוש פורעניות ליוסף בשכם כנגד דברי יוסף על אחיו

8 הקשר של שתי הפורעניות האחרות ("שם עינו את
 9 דינה, שם נחלקה מלכות בית דוד...") להיותה של שכם
 10 "מקום מוכן לפורעניות" עבור יוסף הוא:

11 רש"י כבר הסביר לפני כן⁴⁰, שיוסף "היה מגיד
 12 לאביו שהיו אוכלין אבר מן החי ומזולזין בבני
 13 השפחות לקרותן עבדים וחשודים על העריות,
 14 ובשלושתן לקה. על אבר מן החי – וישחטהו... ועל
 15 דבה... – לעבד נמכר... ועל העריות... – ותשא...".

16 כיון שעונשו של יוסף כרוך בשלושה ענינים – (א)
 17 אבר מן החי, (ב) מזולזין בבני השפחות לקרותן

(42) להעיר מפרש"י ויצא (ל, כא) דינה כו' שדנה לאה כו' ואח"כ:
 ויזכור גו' ונולד יוסף ע"ש יוסף גו'.

(43) להעיר מפרש"י ויחי (מח, כב) – בפירושו הראשון – שיעקב נתן
 ליוסף "שכם ממש".

(39) וראה דברי דוד כאן: ובע"ג ההקלול נעשה בדותן מ"מ העצה
 על זה היתה בשכם.

(40) פרשתנו לו, ב.

(41) ראה בראשית ט, ב ובפרש"י שם.

המשך ביאור למסכת שבועות ליום שישי עמ' א

בתחילה ולא בסוף, אלא שעירים דרנלים, ניכפרו גם אדראשי 20
 חדשים, והיינו על טהור שאכל את הטמא. משיבה הגמרא: אמר 21
 קרא לגבי שעיר ראש חודש (שם) וְאִתָּהּ נִתֵּן לָכֶם לְשֵׂאת אֶת עֹזֶן 22
 הַעֲדָה, ויש לדרוש שרק 'אותה' שעיר החטאת של ראש חודש 23
 נושא עון זה של האוכל קודש טמא, ואין אחר נושא עון זה. 24
 ממשיכה הגמרא ושואלת: בְּשֵׁלְמָא אַחַת מְכַפְּרִים דְרַנְלִים לֹא מְכַפְּרִין 25
 אֲדִיּוּם הַכְּפֻרִים, היינו משום דְאָמַר קְרָא בענין נתינת הדם על 26
 המזבח מן השעיר הקרב ביום הכיפורים 'אַחַת בְּשִׁנְהָ יְכַפֵּר עָלָיו 27
 לְדַרְתֵּיכֶם' (שמות ל יא), ויש לדרוש שְׂפָרָה זו שמכפר שעיר יום 28
 הכיפורים, לֹא תֵהָא אֵלָא אַחַת בְּשִׁנְהָ, אֵלָא שְׁעִירִים דְיּוּם הַכְּפֻרִים 29
 נִכְפְּרוּ אֲדִרְנָלִים. 30
 משיבה הגמרא: אָמַר קְרָא בענין השעיר של יום הכיפורים (שם) 31
 יְכַפֵּר אֲהָרִן עַל קִרְבָּתוֹ אַחַת בְּשִׁנְהָ מִדַּם חֹטֵאת הַכְּפָרִים, ויש 32
 לדרוש שרק בְּשָׂרָה אַחַת מְכַפֵּר שְׁעִיר זֶה, וְאִינוּ מְכַפֵּר שְׁתֵּי בְּפָרוֹת. 33
 שואלת הגמרא: וְהָא כִּי בְּתִיב לִשׁוֹן 'אַחַת', בְּשִׁעִיר הַנְּעֻשָׂה בְּפָנִים 34
 הוּא דְתִיב, ומנין שאף השעיר הנעשה בחוץ אינו מכפר על מה 35
 שמכפרים שעירי הרגלים. משיבה הגמרא: אָמַר קְרָא – נִאֻמַּר 36
 בַּפְּסוּק בְּעֵנִין קְרִבְנוֹת שֶׁהִקְרִיבוּ בְיּוֹם הַכִּיפּוּרִים (במדבר כט יא), 'שְׁעִיר 37
 עִזִּים אֶחָד חֹטֵאת מִלְּבָד' 38

1 בְּפֹסֶף, וְעַל שְׂאִין בְּהַ יְדִיעָה בְּתַחֲלָה, אֲבָל יֵשׁ בְּהַ יְדִיעָה בְּפֹסֶף, וְעַל 1
 2 אֲדָם מְחֹר שְׂאֵבֶל אֶת הַקְּרִבָּן הַטָּמֵא, שְׁעִירֵי הַרְגֵלִים וְשְׁעִירֵי רֵאשֵׁי 2
 3 הַדָּשִׁים וְשְׁעִיר הַנְּעֻשָׂה בְּחוּץ מְכַפְּרִין, דְּבָרֵי רַבֵּי מֵאִיר. ויש לדייק, 3
 4 וְאִילוּ שְׁעִיר הַנְּעֻשָׂה בְּפָנִים, שְׁעִירָה – הַשְּׂאִירָה, וְלֹא מִנְאוּ כֵאן, וְהִינּוּ 4
 5 מִשׁוּם שְׂאִינוּ מְכַפֵּר עַל מַה שֶׁהֵם מְכַפְּרִים, וְכַפְּרָתָן נִמְי שְׁעִירָה – וְגַם 5
 6 בַּכְּפָרָה כֹּל הַשְּׁעִירִים לֹא מִנְה הִתְנַא אֶת מִי שֶׁנִּכְנַס לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ 6
 7 וְיֵשׁ לוֹ יְדִיעָה בְּתַחֲלָה וְאִין לוֹ יְדִיעָה בְּסוּף, שֶׁעַל זֶה מְכַפֵּר הַשְּׁעִיר 7
 8 הַפְּנִימִי, וְהִינּוּ מִשׁוּם שְׂאִין הֵם מְכַפְּרִים עַל מַה שֶׁשְּׁעִיר פְּנִימִי 8
 9 מְכַפֵּר. 9
 10 שְׂנִיתוּ בְּמִשְׁנֵה: הָיָה רַבֵּי שְׂמֵעוֹן אֹמֵר, שְׁעִירֵי רֵאשֵׁי הַדָּשִׁים מְכַפְּרִין 10
 11 עַל מְחֹר שְׂאֵבֶל אֶת הַטָּמֵא כִּי וְשֶׁל רַגְלִים מְכַפְּרִין עַל שְׂאִין בַּה 11
 12 יְדִיעָה לֹא בְּתַחֲלָה וְלֹא בְּסוּף, וְשֶׁל יוֹם הַכְּפּוּרִים מְכַפֵּר עַל שְׂאִין 12
 13 בַּה יְדִיעָה בְּתַחֲלָה אֲבָל יֵשׁ בַּה יְדִיעָה בְּסוּף. 13
 14 הַגְּמָרָא מְבַרְרַת מֵהֵיכָן לְמֹד רַבֵּי שְׂמֵעוֹן שֶׁכֵּל שְׁעִיר מְכַפֵּר עַל דְּבַר 14
 15 אַחַד. שׂוֹאֵלֵת הַגְּמָרָא: בְּשֵׁלְמָא שְׁעִירִים דְרֵאשֵׁי הַדָּשִׁים לֹא מְכַפְּרֵי 15
 16 אֲדִרְנָלִים, הִינּוּ מִשׁוּם דְאָמַר קְרָא לְגַבֵּי שְׁעִיר רֵאשׁ חוּדֵשׁ (ויקרא י ז) 16
 17 וְאִתָּהּ נִתֵּן לָכֶם לְשֵׂאת אֶת עֹזֶן הַעֲדָה, וְיֵשׁ לְדִרוֹשׁ שְׂעוֹן אֶחָד הוּא 17
 18 נוֹשֵׂא, וְאִינוּ נוֹשֵׂא שְׁנֵי עֲזוֹנוֹת, וְלִפְיֵכֶן הוּא מְכַפֵּר רַק עַל הָאוֹכֵל 18
 19 קוֹדֵשׁ טָמֵא, וְלֹא עַל הַנִּכְנַס בְּטוֹמְאָה לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ לֹלָא יְדִיעָה 19

קיד

רמז ד"בלע" המלך הראשון דתהו, סוד גבורות ודינין,
וזהו מ"ש (בראשית יד, ב) "ומלך בלע היא צערי" –

מיעוט וכיווץ

כתיב⁶ ומלך בלע היא צער, בלע הוא המלך
הראשון דתהו הכולל כל המלכים.

צער מלשון צער, וצער הו"ע מיעוט וכיווץ — כמו⁷
מְצַעַר שפירושו מעט וכדומה — הוא מצד הדינין.

וכן עפ"י פשוט, מי שהוא בצער הוא במיעוט
וכיווץ, כי צער הוא היפך⁸ הענג, ענג הוא מדשן ומרחיב
כמ"ש⁹ שמועה טובה תדשן עצם וכדאיתא בגיטין בפ"י¹⁰
הניזקין ע"ש. וההיפך מזה צער הוא ממעט ומכווץ.

ושרש ענין הצער הוא מתהו שנשבר, שתהו הי'
בסוד הגבורות והדינין, בסוד¹¹ מתחלה עלה במחשבה
לברוא את העולם במדת הדין.

והיינו מה שכל מקום שנאמר¹² ויהי בימי אינו אלא
לשון צער כדרז"ל במס' מגילה, ויהי בימי רומז על תהו
שכבר הי'¹³ וכמ"ש במ"א בס"ד מזה.

והיינו ומלך בלע היא צער.

לקוטי לוי יצחק הערות לזוהר שמוות דברים עמוד צה

בראשית לו, לאילב: ואלה המלכים אשר מלכו בארץ
אדם לפני מלך-מלך לבני ישראל: ומלך באדם בלע
בן-בעור ושם עירו דנהבה:

קיב

רמז דנגע צרעת "נתק" (בג"י ב' פעמים רעה), שרשו
מ"בלע בן בעור" – בג"י ב' פעמים "גבורה"

נגע צרעת דנתק הוא¹ בראש או בזקן.

ובמוח שבראש הוא בחי' דעת, נת"ק מספרו ב'²
פעמים רע"ה, והוא יניקת הלעומת זה מגבורות³ דדעת.
בלע בן בעור ב' פעמים⁴ גבורה.

לקוטי לוי יצחק, הערות לזוהר בראשית ע' רט

קיג

המלך הראשון דתהו הוא "בלע", ולעתיד "בלע המות
לנצח" (ישע"י כה, ח)

כל ענין עבודת האדם למטה הוא לתקן הפגם וביטול
ושבירה דתהו, ורק לעתיד לבוא כשיתוקן הכל כתיב⁵
בלע המות לנצח. וכתיב בלע דוקא.

כי עתה בתהו התחיל המות בהמלך הראשון שנקרא
בלע, הנה לעתיד לבוא כשיתוקן זה, כתיב בלע המות,
שיסתלק המות, וד"ל.

לקוטי לוי יצחק, ליקוטים על פסוקי תנ"ך ומאחז"ל עמוד כ

(6) בראשית יד, ב.

(7) ראה שם. יט, כ' "הלא מצער היא".

(8) ראה תורת לוי יצחק חידושים וביאורים בש"ס עמוד מח. מובא
בילקוט לוי יצחק עה"ת ח"א סימן לד, ד"ענג" ר"ת "עודן נהר גן"
בג"י "ויקח קרח" ("בלע בן בעור"), דהוא ההיפך ולעומת זה ד"ענג"
— "נגע", ע"ש. עיין לעיל סימן צט הערה 2.

(9) משלי טו, ל.

(10) דף נו, ב.

(11) ראה בראשית רבה פרשה יב, טו. פרש"י בראשית א, א.

(12) ראה מגילה דף י, ב. וראה הביאור לקמן סימן קטו. סוף סימן
קכד.

(13) ראה גם לקמן סימן קלג, ביאור תיבת "אתמול".

(1) ויקרא יג, כט.

(2) נת"ק (בג"י 550), וכן ב' פעמים רע"ה $(275 \times 2) = 550$.

(3) ראה לעיל סימן צח הערה 1, דבלע בן בעור הוא דעת דקליפה,
ובענין "גבורה" דדעת, ראה לעיל סימן צו. (נא).

(4) ראה גם לעיל סימן צו. לקמן סימן קיז.

(5) ישע"י כה, ח. ראה לקמן סימן קלו.

לא יחפוץ כסיל בתבונה (חסדים המכוסים), כיוון שמשם איאפשר להיות יניקה ל'לעומת-זה', בגלל הביטול שנעשה במידות מצד
התגלות פנימיות המוחין, כ"אם בהתגלות ליבו, חסדים המגולים, שאז המידות הן באופן של ישות, הכרה והרגשה, ומזה יכול להיות
יניקה ל'לעומת-זה' כו'.

ממאמר י"ט כסלו ה'תשכ"ז

עבדי מלך עליהם כו' והיא רעוא מקדם השי"ת שימרה ביאתו אלינו וישמח לבנו ותגל נפשינו במהרה בימינו אמן. דוק.

אור פני משה

ד. [תוכן: ותשב בפתח עינים – שחזתה דמננה יוצא מלכות בית דוד.]

ותשב בפתח עינים וגו'. היא ישבה בעינים פתוחות, כי חזתה את אשר יצא מזה, מלכות בית דוד.

חידושי הרי"ם

וישב לח, טז - ויט אליה אל-הדרך, ויאמר הבה-נא אבוא אליך, כי לא ידע, כי כלתו הוא; ותאמר, מה-תתן-לי, כי תבוא אלי

ה. [תוכן: מתרץ הקושיא של הט"ז (סי' קצ"ב) הדין הוא תבעוה לינשא ונתפייסה צריכה ז' נקיים משום דם חימוד, ואיך היתה תמר מותרת ליהודה לינשא מיד - ומבאר עפ"י מש"כ הר"ן דע"י הבקיאות דמורח ודאין מותר דאין בה דם נדה, וע"כ מיהודה נתייסד המלכות דמשיח דמורח ודאין ולכן ה"י בקי ומותרת.]

והנה בט"ז ביו"ד סי' קצב הקשה מתמר [ורות] הא תבעוה לינשא ונתפייסה צריכה ז' נקיים ות"י עמו במטה לא בעינין נקיים כיון דמיד בשעת תביעה יש לו פת בסלו... והנה כי כ' הר"ן ס"פ כל היד בחידושי' דדם חימוד טהור לגמרי אם יהי' אדם בקי שלא יתערב בו טיפת דם נדה ומבואר שם הבקיאות ע"י הריח דמורח בה אלא שאין אתנו יודע עד מה ע"כ צריכה לישוב ז' נקיים ע"ש ובחידושו, וא"כ י"ל בפשיטות דבועז ה"י בקי בריחא ובשעת פיוס לנשואין בדקה עצמה וה"י הוא המורח וכן יש לתרץ ביהודה ותמר ורמז זה למשפחה הזאת שמאלו הביאות של תמר ורות נתיסד בנינו של אותו הבן שנא' עליו והריחו ביראת ה' דמורח ודאין [כסנהדרין צג, ב]...

הביטה וראה כי יהודה תמר עם האותיות והכולל גמטרי' עטר"ת, ובימי בועז כבר ה"י בגלוי יותר וקרוב להוציא אל הפועל יותר, ע"כ בעז רות גמטרי' עטר"ת בלי צירוף אותיות וכולל. בעז רות יהודה תמר ר"ת ברי"ת וכן סופי תיבותיו גמטרי' ברי"ת כנ"ל ואמצע תיבות אותיות ועמד"ו ע"ד [מ"ב כ"ג] ויעמדו כל העם בברית, בשוקיים כידוע. אמנם למלכות ב"ד יש ישיבה בעזרה יש"ב עולם לפני אלקים כמו י"ב צרופי הוי' ית"ש גמטרי' יש"ב. וכבר הזכרתי זה כמה פעמים, ובהתחברו עם עטרת ראוי שיבוא ממנו מלכות בית דוד.

דרשות חתם סופר רות ג'

לח, יד - ותסר בגדי אלמנותה מעליה, ותכס בצעיף ותתעלף, ותשב בפתח עינים, אשר על-דרך תמנתה: כי ראתה, כי-גדל שלה, והיא, לא-נתנה לו לאשה

א. [תוכן: רמז במסורה "גדל" - דזכחה תמר דמננה מלכות ב"ד - עד כי גדל מאוד.]

כי גדל. ג' במסורת. הכא. ואיך הולך וגדל עד כי גדל מאד. כי גדל הכאב מאד. בשביל שראתה כי גדל שלה, גדל הכאב שלה מאד, ובזכות זה יצא ממנה מלכות בית דוד שה' הולך וגדל עד כי גדל מאד.

בעל הטורים השלם

ב. [תוכן: ביאור הפסוק "ותשב בפתח עינים" - דהקב"ה נטל הכהונה משם ונתנה לאברהם - דמשם יצא משיח ע"י תמר וכו'.]

ותשב בפתח עינים. . ועוד נראה לפרש דידוע דהקב"ה נטל הכהונה משם ונתנה לאברהם וצריך טעם למה, אבל נראה דהקב"ה ה' משפיע לשם שיצא ממנו מלכות בית דוד ותרווייהו בהדי הדדי לא ה' משליבין זה את זה ולכך נטל ממנו הכהונה ולכך עשה יעקב ליוסף כתונת פסים רמז לכהונה וכמ"ש לעיל ותמר היתה בתו של שם ולכך ותשב בפתח עינים היינו כפרש"י בפתח של אברהם אבינו שהכל מצפים לראותו והוא משיח שיצא ממנו. ועוד באופן אחר נראה דאיתא דלעתיד לבוא תחזור הכהונה לבכורים ויעקב העמיד י"ב שבטים וארבע בכורים פטר רחם היו ואין מלכות בכהונה ויהודה ה"י מלך ונשארו שבעה שבטים והם שבעה עינים הנאמר בזכרי' ושבעה עינים על אבן אחת דידוע דדוד נקרא אבן דכתיב אבן מאסו הבונים היתה לראש פינה שדוד ה"י לראש על כולם ולכך אמר שבעה עינים על אבן אחת, וזה שאמר כאן ותשב בפתח עינים דהיינו דוד שה' פתח עינים.

תפארת יהונתן

ג. [תוכן: רמז מארז"ל "ותשב בפתח עינים" בפתחו של אברהם אבינו - שבירר המלכות לבניו (הגלות) - ולכן חיכתה תמר שמה, שמשניהם (תמר ויהודה) יצא זרע דוד ומלך המשיח.]

נדוע מחז"ל ע"פ ויט אלי' אל הדרך שיהודה רצה ללכת שמע בת קול כו', ואפשר זה רמז רש"י זלה"ה "ותשב בפתח עינים בפתחו של אברהם אבינו", ר"ל בשביל פתיחת אאע"ה שבירר לבניו מלכות ואנחנו מוכים ולוקים בגלות המר לכך מאת ה' צבאות נהיתה זאת שישכב יהודה עם תמר כלתו שמשם יצא דוד, וז"א "שכל עינים מצפים לראותו" את דוד אשר הוא יהי' מלך המשיח כמ"ש ודוד

♦ יום ראשון ט"ו כסלו ♦

לו (א) וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מְגוּרֵי אָבִיו בְּאֶרֶץ פְּנֵעַן: א וַיְתִיב יַעֲקֹב בְּאֶרְעָא תוֹתְבוּת אַבּוּהִי בְּאֶרְעָא דְכַנְעַן:

למרגלית שנפלה בין החול, אדם ממשמש בחול וכוכרו בכבדה עד שמוצא את המרגלית, ומשמצאה, הוא משליך את הצורות מידו ונוטל המרגלית. (דבר אחר: "וישב יעקב", הפשטני הזה, נכנסו גמליו טעונים פשתן, הפחמי תמה: 'אנה יבנס כל הפשתן הזה? הנה פקח אחד משיב לו: 'ניצוץ אחד יוצא ממפוח שלך, ששורף את כלו, כך יעקב, ראה כל האלופים הכתובים למעלה, תמה ואמר: 'מי יכל לכבש את בלן? מה כתיב למשה? 'אלה תלדות יעקב, יוסף', וכתיב: 'והנה בית יעקב אש, ויבית יוסף להבה ויבית עשו לקש', ניצוץ יוצא מיוסף שמכלה ושורף את בלם, ברש"י (שן) ♦

~ נקודות משיחות קודש ~ (משיחת שבת פרשת וישב התשי"ז)

בעבודה – הרי זה על-ידי עבודה בעניינים פשוטים דוקא. כאשר עוסק בעניינים נעלים של הבנה והשגה, אזי יכולים להתערב פניות, ובכדי שעבודתו תהיה נקייה, ללא פניות, הרי זה על-ידי עבודה פשוטה בעניינים פשוטים דוקא. וכדברי כ"ק מו"ח אדמו"ר שהפשיטות של אנשים פשוטים מתקשרת עם פשיטות העצמות, וכמו כן בנדון דידן: פשיטות העבודה בעניינים פשוטים, מתקשרת עם פשיטות העצמות. וזוהי המעלה של קבלת-עול, שבגללה נקראים בני-ישראל בשם "צבאות הוי" – כי ענינו של איש צבא הוא קבלת עול. וזהו הפשט ב"וישב יעקב בארץ מגורי אביו" – שבכדי להגיע ל"אביו", שכל עבודתו תהיה רק בשביל אביו שבשמים, הרי זה על-ידי "ארץ מגורי" דוקא, על-ידי עבודה פשוטה, ללא חקמות וללא פשטי'לעך, שאז נעלמות כל הפניות, ונעשית ההתקשרות עם "אביו". ...וזוהי גם הוראה לכל אחד ואחד מישראל, שעל-ידי ענין "וישב יעקב בארץ מגורי אביו" אזי – "בארץ פנען", "יש מפזר ונוסף עוד", היינו, שעל-ידי הפיזור והירידה מרויח פרנסתו ברוחניות ופרנסתו בגשמיות. ועד שפועלים אחר-כך – "עד אשר אבוא אל אדוני שעירה", פי עבודת הברורים בדרך קבלת-עול וחיית, שמוגעת בפנימיות הנפש, פועלת ביאת משיח הפרטי אצלו, וזוהי גם הכנה לביאת משיח הכללי – "ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו".

כשי" וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב וגו' • אחר שכתב לך ישובי עשו ותולדותיו בדרך קצרה, שלא היו ספונים וחשובים לפרש היאך נתישבו וסדר מלתמותיהם איך הורישו את החורי, פרש לך ישובי יעקב ותולדותיו בדרך ארפה, כל גלגולי סבתם, לפי שהם חשובים לפני המקום להאריך בהם. וכן אתה מוצא בעשרה דורות שמאדם ועד נח: פלוני הוליד את פלוני, וכשבא לנח האריך בו. וכן בעשרה דורות שמנח ועד אברהם קצר בהם ומשהגיע אצל אברהם האריך בו. משל

על הפסוק "וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ פנען", מפרש הרב המגיד ממעזריטש: "וישב יעקב" – שיעקב היה במצב של ישיבה ועפכה "בארץ", בעניינים ארציים. ולמה עשה זאת? בכדי ללקט – "מגורי" (מלשון "אוגר בקיץ") – את ניצוצות הקדושה שנמצאים בדרךים הגשמיים ולהעלותם ל"אביו" שבשמים. ואף-על-פי שהישיבה והעפכה בארץ היא ירידה, הרי זה רק לפי שעה, ודוקא על-ידי-זה באים לתוספת ועלייה. וזהו "בארץ פנען" – פנען מלשון מסחר, וכמו שכתוב "ולא יהיה כנעני עוד בבית ה'", והנהגת המסחר היא שתחילה מוציאים פסך כדי להרויח לאחרי כן, כמו שכתוב "יש מפזר ונוסף עוד". ההוראה מזה: יהודי לא צריך לחפש עניינים גדולים דוקא, אלא עבודתו צריכה להיות ללקט, לברר ולהעלות את ניצוצות הקדושה שנמצאים בעניני העולם. ובשביל מה צריכים לעשות זאת – בשביל "אביו", אביו שבשמים. וכמאמר רז"ל ישאל נמשלו לדבורה, "מה הדבורה הזאת כל מה שהיא מסגלת מסגלת לבעליה, כך כל מה שישראל מסגלין מצוות ומעשים טובים הם מסגלים לאביהם שבשמים", היינו, לא עבודה על-מנת לקבל פרס בגשמיות או ברוחניות, אלא העבודה כולה צריכה להיות לאביו שבשמים. ובכדי לפעול בעצמו שלא יתערבו ("אריינכאפן זיך") פניות

ב אליו תולדת יעקב יוסף בר שבע עשרי
שנינו (פד) הנה רעי עם אחוהי פענא והוא
מרבני עם בני בלחה ועם בני זלפה נשי
אבוהי ואיתי יוסף ית דבהון בישא לנת
אבוהון:

(ב) אלה תולדות יעקב בן-שבע-עשרה שנה
היה רעה את-אחיו בצאן והוא נער את-בני בלחה
ואת-בני זלפה נשי אביו ויבא יוסף את-דבתם
רעה אל-אביהם:

בשלוה בעולם הזה? והוא נער. שהיה עושה
מעשה נערות: מתקן בשערו, מממשש בעיניו, פדי
שיהיה נראה יפה. את-בני בלחה. כלומר, ורגיל
אצל בני-בלחה, לפי שהיו אחיו מבזין אותו והוא
מקרבן. את-דבתם רעה. כל רעה שהיה רואה
באחיו בני לאה, היה מגיד לאביו: שהיו אוכלין
אבר מן החי, ומזלזלין בכני השפחות לקרותן
'עבדים', וחסודים על העריות. ובשלשטן לקה: על
אבר מן החי: 'וישחטו שעיר עזים' במקירתו ולא
אכלוהו חי, ועל דבה שספר עליהם שקורין לאחיהם
'עבדים': 'לעבד נמפר יוסף', ועל העריות שספר
עליהם: 'ותשא אשת אדניו וגו'". דבתם. כל לשון
דבה פרלי"ץ בלע"ז, כל מה שהיה יכל לדבר בהם
רעה, היה מספר. דבה. לשון: (שיר השירים ז) "דובב
שפתי ישנים".

כ"ט אלה תולדות יעקב. ואלה של תולדות יעקב,
אלה ישוביהם וגלגוליהם עד שבאו לכלל ישוב.
סבה ראשונה: "יוסף בן-שבע-עשרה וגו'", על-ידי-
זה נתגלגלו ונרדו למצרים, זהו אחר ישוב פשוטו
של מקרא, להיות "דבר דבור על אפניו". ומדרש
אגדה דורש: תלה הכתוב תולדות יעקב ביוסף מפני
כמה דברים: אחת, שכל עצמו של יעקב לא עבד
אצל לכן אלא ברחל, ושהיה זיו איקונין של יוסף
דומה לו, וכל מה שארע ליעקב ארע ליוסף: זה
נשטם וזה נשטם, זה אחיו מבקש להרגו וזה אחיו
מבקשים להרגו, וכן הרבה ב'בראשית רבה'. ועוד
נדרש בו: "וישב", בקש יעקב לישב בשלוה, קפץ
עליו רגזו של יוסף. צדיקים מבקשים לישב בשלוה,
אמר הקדוש-ברוך-הוא: 'לא דין לצדיקים מה
שממתקן להם לעולם הבא, אלא מבקשים לישב

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ל עמ' 177)

ויש לומר, שכדי לאפשר גלות מצרים ולהעניש את יעקב,
די בעצם הפרידה בין יעקב ליוסף, ולא היה צורך שיעקב
לא ידע במשך כל התקופה אם בנו חי. ותוספת צער זו
(רגזו של יוסף) באה לו מצד רצונו לשבת בשלוה.

קפץ עליו רגזו של יוסף (רש"י לו, ב) לכאורה, איך אפשר
לומר שסבת רגזו של יוסף היא רצונו של יעקב לישוב
בשלוה - והרי ירדתו של יוסף למצרים היתה הכרחית,
כדי שתתקיים גלות מצרים. זאת ועוד: יעקב הרי נענש
בפרידה מיוסף על שלא כבד את אביו במשך כ"ב שנה.

(ג) וישראל אהב את-יוסף מפל-בניו בן-זקנים
הוא לו ועשה לו בתנת פסים:

וכמו "בתנת הפסים" דתמר ואמנון. ומדרש אגדה:
על שם צרותיו: שגמפר לפוטפר ולסוחררים
ולישמעאלים ולמדנים.

כ"ט בן-זקנים. שנולד לו לעת זקנתו. ואונקלוס
תרגם: 'בר חכים הוא לה', כל מה שלמד משם ועבר
מסר לו. דבר אחר: שהיה זיו איקונין שלו דומה לו.
פסים (שבת ט) לשון כלי מילת, כמו: "כרפס ותכלת",

ספורנו

ויבא יוסף את דבתם רעה. באמרו
לאביו שאחיו היו טועים ומפסידים
בבלי דעת פראוי במלאכת המקנה,
שהיתה אז עקר השתדלותם בקניית
עשר ונכסים. תורה ג
(ג) ועשה לו בתנת פסים. לאות
שהיה הוא המנהיג בבית ובשדה,
כענין "והלבשתיו בתמך" (ישעיהו כב,

ומורה אותם במלאכת מרעה הצאן.
והוא נער. ומפני נערותו חטא להביא
דבת אחיו, "כי לא נסד" (על פי שמואל א יח,
ט) ולא התבונן לאחרית דבר, אף על
פי שהיה אז משכיל מאד, ושהיה אחר
כך מורה לזקני הדור, באמרו "וזקניו
חכמים" (תהלים קה, כב), וזה באמרו וזרונם
לברכה: ולא בדרדקי עצה (שבת פט, ב).

(ב) אלה תולדות יעקב. מארעותיו
וילדי יום עליו אחר שישב שם. כי מאז
שצא מבית אביו היו עניניו כמו
קורות אבותינו בגלות ראשון, ומאז
שחזר אל ארץ מגורי אביו היו קורותיו
כמו שקרה לאבותינו בבית שני
וחרבנו וגלותו וגאלתו לקץ הימין.
היה רעה את אחיו בצאן. היה מנהיג

(ד) וַיֵּרְאוּ אֶחָיו כִּי־אֵתוֹ אָהֵב אֲבִיהֶם מִכָּל־אָחָיו וַיִּשְׁנְאוּ אֹתוֹ וְלֹא יָכְלוּ דַבְּרוֹ לְשָׁלֹם:

ד וַיֵּרְאוּ אֶחָיו אֲרֵי יְתֵה רַחֵם אֲבוֹהוֹן מִכָּל אֶחָוִהי וְסִנּוּ יְתֵה וְלֹא צָבֹן לְמַלְלָא עִמָּה לְשָׁלֹם:

כ"ט - ולא יכלו דברו לשלום • מתוך גנותם למדנו שבחם, שלא דברו אחת בפנה ואחת בלב. דברו • לדבר עמו.

(ה) וַיַּחְלֵם יוֹסֵף חֲלוֹם וַיַּגִּד לְאָחָיו וַיּוֹסֶפוּ עוֹד שְׁנֵא אֹתוֹ:

ה וַיַּחְלֵם יוֹסֵף חֲלֵמָא וְסִנּוּי לְאָחָוִהי וְאֹסִיפוּ עוֹד סִנּוּי יְתֵה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פי שיחות מוצאי זאת חנוכה תשמ"א – מתוך 'לקראת שבת')

חלומותיו של יוסף

במהירות. מה שאין-כן חלומותיו של יוסף, רמזו לשני מארעות שונים. החלום הראשון בו השתחוו רק אלומותיהם של אחיו לאלומות יוסף, רמז לזמן בו השבטים בלבד השתחוו אל יוסף, לפני שהגיעו יעקב ובניו למצרים. והחלום השני בו גם השמש והירח (נוסף ל"א הכוכבים) השתחוו ליוסף, רמז לזמן שגם יעקב ובלהה השתחוו ליוסף. ועל-פני-זה נמצא שהחלום לא נשנה פעמים, אלא היו שני חלומות שונים, ואין כאן סימן שיתקומו במהירות.

וַיַּחְלֵם יוֹסֵף חֲלוֹם . . וַיַּחְלֵם עוֹד חֲלוֹם אַחֵר (לז, ה"ט) בפתרון חלומות פרעה, אמר יוסף "ועל השנות החלום אל פרעה פעמים, פי נכון הדבר מעם האלקים וממהרה האלקים לעשותו". והקשה בחזקוני, "והלא חלומותיו של יוסף עצמו נשנו, ולא נתקומו עד לאחר עשרים ושנים שנה?" וכן הקשו גם בריב"א וברשב"ם. ותוצו באופנים שונים. ויש לבאר בפשטות: שני חלומותיו של פרעה הראו על אותו מארע, וממילא זה שנשנה החלום פעמים, הווי סימן שהמארע יתקיים

(י) וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם שְׁמְעוּ־נָא הַחֲלוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר חֲלַמְתִּי:

י וַיֹּאמֶר לְהוֹן שְׁמְעוּ כַעַן חֲלֵמָא הַדִּין דִּי חֲלַמְתִּי:

(י) וְהִנֵּה אֲנַחְנוּ מֵאֲלֹמִים אֲלֹמִים בְּתוֹךְ הַשָּׁדָה וְהִנֵּה קָמָה אֲלֵמְתִי וְגַם־נִצְבָּה וְהִנֵּה תִסְבִּינָה אֲלֵמְתֵיכֶם וּתִשְׁתַּחֲוֶינָה לְאֵלֵמְתִי:

י וְהִיא אֲנַחְנָא מֵאַסְרִין אֲסָרִין בְּגוֹ חֲקֵלָא וְהִיא קָמַת אֲסָרְתִּי וְאַף אֲזַדְקַת וְהִיא מִסְתַּחֲרִין אֲסָרְתְּכוֹן וְסָגְדוּן לְאַסְרְתִּי:

כ"ט - מאלמים אלמים • כתרגומו: 'מאסרין אסרין' עמרין, וכן: (תהלים קכ) "נשא אלמתי", וכמוהו בלשון

משנה: 'והאלמות נוטל ומכריז'. קמה אלמתי • נזקפה. וגם נצבחה • לעמד על עמדה בזקיפה.

ספורנו

כא, וכאמרם וזרונם לברכה: בגדול אחי, כי היכי דלשתמען מליה (בבא בתרא יא. ט. תורה ד

(ד) וַיֵּרְאוּ אֶחָיו כִּי אֵתוֹ אָהֵב אֲבִיהֶם. והנה טעה יעקב לשנות לבן בין הבנים, בענין שיפירו אחיו את האהבה אשר בלבו.

וְלֹא יָכְלוּ דַבְּרוֹ לְשָׁלֹם. אף על פי שהיו צריכים לדבר עמו בענין

הנהגת הבית ומרעה הצאן, בהיותו מנהיג במצות אביו, לא יכלו לדבר עמו לשלום ורעות במנהג האחים. תורה ה

(ה) וַיַּגִּד לְאָחָיו. גם זה עשה מחסרון העצה כנער. תורה ו

(ו) שְׁמְעוּ נָא הַחֲלוֹם הַזֶּה. לא די שספר החלום, כי גם אמר להם "שמעו נא", כלומר הבינו את הוראת החלום!

ובזה הוסיף להטיל איבת אחיו עליו, כמו שאמר "המלך תמלך עלינו" (פסוק ט. תורה ז

(ז) וְגַם נִצְבָּה. הורה שתהיה ממשלתו קצמת זמן ארוך, וכן היה, כי אמנם מלך שמונים שנה, לא נעשה בן לכל הממלכות הנזכרות בכתבי הקודש. תורה ח

ח ואמרו לה אחוהי המלכו את מדמי לממלך עלנא או שולטן את סביר למשלט בנא ואוסיפו עוד סנו יתה על חלמוהי ועל פתגמוהי :

(ח) ויאמרו לו אחיו המלך תמלך עלינו אם משול תמשל בנו ויוספו עוד שנא אתו על חלמתיו ועל דבריו :

כט"ו ◀ ועל דבריו • על דבתם רעה שהיה מביא לאביהם.

ט וחלם עוד חלמא אחרנא ואשתעי יתה לאחוהי ואמר הא חלמית חלמא עוד והא שמשא וסהרא וחד עשר פוכבאי סגדן לי :

(ט) ויחלם עוד חלום אחר ויספר אתו לאחיו ויאמר הנה חלמתי חלום עוד והנה השמש והירח ואחד עשר פוכבים משתחוים לי :

~ נקודות משיחות קודש ~ (על פי לקוטר שיחות כרך ג, עמוד 805 – מתוך 'לקראת שבת')

החלוק בין יהודי לאינו יהודי

יהודי שיך לא רק לעניני הארץ אלא גם לעניני שמים – רוחניות. ואלו הגוי שיך רק לעניני ארץ, ובזה גופא "פוחת והולך" (קדם מין החי, ולאחר מכן מין הצומח, הפחות ממונו).

והנה השמש והירח ואחד עשר פוכבים משתחוים לי: (פרשתנו לז, ט)

בפרשתנו מספר אודות ב' חלומות יוסף שהיו דומים זה לזה, וכן בפרשת מקץ מספר אודות ב' החלומות שחלם פרעה.

וכמספר אודות כ"ק אדמו"ר הר"י צ' מליובאוויטש נשמתו-עדן, שבעת שבתו במאסר אצל הסובייטים, הנה באחת החקירות, אים עליו החוקר באמצעות אקדח. ואמר לו כ"ק אדמו"ר הר"י צ' נ"ע: דבר זה יכול להפחיד רק את אלה שיש להם אלילים רבים ועולם אחד. מה שאירכן אלה שיש להם א-ל אחד ושני עולמות, אינם מפחדים מדבר כזה.

והחלוק ביניהם: אצל יוסף, בחלום הראשון חלם אודות ה'אלומות' – עניני הארץ, ובחלום השני אודות השמש והכוכבים – עניני השמים. אמנם אצל פרעה בתחלה חלם אודות ז' הפרות – מין החי, ולאחר מכן חלם אודות ז' שבלים – מין הצומח.

וכאן רואים החלוק בין יהודי לגוי:

י ואשתעי לאבוהי ולאחוהי וינח בה אבוהי ואמר לה מה חלמא הדין די חלמתא המיתא גיתי אנא ואמך ואחיד למסגד לך על ארעא :

(י) ויספר אל-אביו ואל-אחיו ויגער-בו אביו ויאמר לו מה החלום הזה אשר חלמת הבוא נבוא אני ואמך ואחיד להשתחות לך ארצה :

מכאן: 'שאין חלום בלא דברים בטלים'. ויעקב נתפנן להוציא הדבר מלב בניו שלא יקנאוהו, לכך אמר לו: "הבוא נבוא וגו'", כשם שאי אפשר באמך, כך השאר הוא בטל (כ"ח).

כט"ו ◀ ויספר אל-אביו ואל-אחיו • לאחר שספר אותו לאחיו, חזר וספרו לאביו בפניהם. ויגער-בו • לפי שהיה מטיל שנאה עליו. הבוא נבוא • והלא אמך כבר מתה? (כ"ח) והוא לא היה יודע שהדברים מגיעין לבלהה, שגדלתו כאמו (כ"ח). ורבותינו למדו:

יא ויקנאו בו אחיו ואביו בה אחוהי ואבוהי נטר ית פתגמא :

(יא) ויקנאו-בו אחיו ואביו שמר את-הדבר :

כט"ו ◀ שמר את-הדבר • היה ממתין ומצפה מתי יבא, וכן: (ישעיה כו) "שמר אגמים", וכן: (איוב יד) "לא-תשמר על-חשאתי", לא תמתין.

ספורנו

(ח) על חלמתיו. על פרטי החלום שספר במיחל שיתקומו בו. (פסוק ו) להעירם שיתנו לב להבין הוראת החלום. תורה ט ועל דבריו. שאמר להם "שמעו נא" (י) מה החלום הזה. אין זה כי אם רע (יא) ויקנאו בו אחיו. בהשכם

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקוטי שיחות כרך ל"ה עמ' 161 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

"היה ממתין ומצפה" – לגאולה העתידה!

יבוא" קאי על-זה שכל אחד מישראל ממתין ומצפה תמיד על הגאולה, גאולת בני-ישראל מהגלות. ומרויח בהמשך לשון רש"י "וכן שומר אמונים", שכמבואר ברש"י על הכתוב "שומר אמונים" פירוש הכתוב הוא מה שבני-ישראל מחפשים ומצפים "לאמונתו של הקדוש-ברוך הוא כו' לגאולם" מהגלות. וזה ש"היה ממתין ומצפה" לקיום חלומו של יוסף שהוא מלוכת יוסף על שאר אחיו, הוא הצפייה וההמתנה "מתי יבוא" מלכותו של יוסף, היינו משיח בן יוסף (ראה עקידה שם), שבא בהקדמה והכנה למשיח בן דוד, כמו"ב בכמה מקומות בבר"ל (ראה סוכה נא א"ב, ז"ח"א בהשמטות רסג, א, ח"ג רנב, א, ובכ"מ).

כתוב בפרשתנו "ויקנאו בו אחיו ואביו שמר את הדבר לו, (א) ופירש רש"י "היה ממתין ומצפה מתי יבוא, וכן 'שומר אמונים'". ויש לבאר זה בדרך-הדרוש: ידוע אשר פללות הענינים המבוארים בפרשה זו קאי לא רק על יעקב אבינו, השבטים ויוסף כאנשים פרטים, אלא מורים על עבודת פללות בני-ישראל שבכל הדורות, ולא רק ככל מעשה אבות שהם סימן לבנים (רמב"ן על התורה לך יב, ו), אלא שהדברים עצמם מרמזים על עבודת פללות עם ישראל (ראה בארוכה עקידה פרשתנו שער כח). ועל-פייזה יש לבאר, דזה שיעקב "היה ממתין ומצפה מתי

◆ יום שני ט"ז כסלו ◆

(יב) וילכו אחיו לרעות את-צאן אביהם בשכם:
יבואלו אחיה למרעי ית ענא דאבוהון בשכם:
נ"ט ~ לרעות את-צאן • נקוד על 'את', שלא הלכו אלא לרעות את עצמן (כ"ה).

(יג) ויאמר ישראל אלי-יוסף הלא אחיך רעים בשכם לכה ואשלחך אליהם ויאמר לו הגני:
נ"ט ~ הגני • לשון ענוה וזריונות, נזדרו למצות אביו, ואף-על-פי שהיה יודע באחיו ששונאין אותו.

(יד) ויאמר לו לך-נא ראה את-שלום אחיך ואת-שלום הצאן והשבני דבר וישלחהו מעמק חברון ויבא שכמה:
יד ויאמר לה אזיל בען חזי ית שלמא דאחוד וית שלמא דענא ואתבני פתגמא ושלחה ממשיך חברון ואתא לשכם:

(טו) וימצאהו איש והנה תעה בשדה וישאלהו האיש לאמר מה-תבקש:
נ"ט ~ מעמק חברון • והלא חברון בהר, שנאמר: (במדבר יג) "ויצעלו בנגב ויבא עד חברון"? אלא: (כ"ב) 'מעצה עמקה של אותו צדיק הקבור בחברון, לקיים מה שנאמר לאברהם בין הבתרים: (לעיל טו) "כייגור

(טז) וימצאהו איש והנה תעה בשדה וישאלהו האיש לאמר מה-תבקש:
נ"ט ~ וימצאהו איש • (תנחומא) זה גבריאל, שנאמר: (דניאל ט) "והאיש גבריאל".

ספורנו

שבשביל מעלתו אצל אביו רם לבבו לספר כאלה על פני אביו. ומתקנא חוץ מבנו ותלמידו (סנהדרין קה, ט. תורה יב) ויאמר שחשב שיהיה החלום אמתי, והיה מתאנה ומצפה שיתקיים, כאמרם זכרונם לברכה: בכל אדם כל מעות אם יצטרף, כי אמנם להגיד האמת היה מספיק אחד מעבדיו. וישלחהו מעמק חברון. לנהו עד העמק. תורה טו (יד) לך נא ראה. ראה בשכלך ותקן

(מז) וַיֹּאמֶר אֶת־אֲחִי אֲנֹכִי מִבְּקֶשׁ הַגִּידָהּ נָא לִי אֵיפֹה הֵם רְעִים:

(יח) וַיֹּאמֶר הָאִישׁ נָסְעוּ מִזֶּה כִּי שָׁמַעְתִּי אֲמָרִים גְּלֻכָה דִּתְיִנָּה וַיֵּלֶךְ יוֹסֵף אַחֵר אַחֵיו וַיִּמְצְאֵם בְּדַתָּן:

כ"ט • נסעו מזה • (תנחומא) הסיעו עצמן מן האתה. וְלִפִּי פְּשׁוּטוֹ: שֵׁם מְקוֹם הוּא, וְאִין מְקָרָא יוֹצֵא מִיַּד פְּשׁוּטוֹ.

(יח) וַיֵּרְאוּ אֹתוֹ מֵרַחֵק וּבְטָרֵם יִקְרַב אֲלֵיהֶם וַיִּתְנַפְּלוּ אֹתוֹ לְהַמִּיתוֹ:

כ"ט • ויתנפלו • נתמלאו נכלים וערמומיות. אֹתוֹ • כמו 'אתו', 'עמו', כלומר, אֵלָיו.

(יט) וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־אֲחֵיו הִנֵּה בָּעַל הַחַלְמוֹת הַלָּזָה בָּא:

יט וַאֲמְרוּ גְבֵר לְאַחוּהִי הָא מְרִי חֲלֻמָּא דִּיכִי אֶתָּא:

(כ) וְעַתָּה לָכוּ וְנַהַרְגֵהוּ וְנִשְׁלַכְהוּ בְּאֶחָד הַבְּרוֹת וְאֲמַרְנוּ חַיָּה רָעָה אֶכְלָתָהּ וְנִרְאָה מַה־יְהִי חַלְמוֹתָיו:

כ וַיִּכְעַן אֹתוֹ וַנְּקַטְלָהּ וְנִרְמַנָּה בַּחֲדָא מִן גְּבִיָּא וְנִימַר חַיָּתָא בִּישְׁתָּא אֶכְלָתָהּ וְנַחֲזִי מַה יְהִיִן בְּסוּף חֲלֻמוּהִי:

כ"ט • ונראה מה-יהיו חלמתיו • אָמַר רַבִּי יִצְחָק: מְקָרָא זֶה אוֹמֵר דְּרִשְׁנִי, רִיחַ הַקֹּדֶשׁ אוֹמֵרֵת כֵּן: הֵם אוֹמְרִים "וְנַהַרְגֵהוּ", וְהַפְּתוּב מְסִים: "וְנִרְאָה מַה־יְהִי חַלְמוֹתָיו".

חַלְמוֹתָיו, נִרְאָה דְּבַר מִי יָקוּם, אוֹ שְׁלָכֶם אוֹ שְׁלִי. וְאִי אֶפְשָׁר שְׂאִמְרוּ הֵם: "וְנִרְאָה מַה־יְהִי חַלְמוֹתָיו", שְׂמַפְיִין שְׂיַהַרְגֵהוּ, בְּטָלוּ חַלְמוֹתָיו.

ספורנו

”בַּהֲתַחַנְנוּ”. וְהִנֵּה הַגִּיד הַפְּתוּב כִּי צִירָו בְּלִבְכֶם וְחִשְׁבוּ אֶת יוֹסֵף לְנוֹכַל וּמִתְנַקֵּשׁ בְּנַפְשָׁם לְהִמִּיתָם בְּעוֹלָם הַזֶּה, אוֹ בְּעוֹלָם הַבָּא, אוֹ בְּשִׁנְיָהֶם, וְהַתּוֹרָה אֲמָרָה הַבָּא לְהַרְגֵךְ הַשֶּׁבֶם לְהַרְגוֹ (ספדורין עב, א). תורה ט

(יט) הִנֵּה בָּעַל הַחַלְמוֹת. שְׂסַפֵּר לָנוּ אֶת הַחַלְמוֹת הַלְּהַקְצִיפְנוּ, כְּדִי שְׁנַתְקוּמָם עֲלָיו וְנִחַטָּא לְאֵל יִתְבָּרַךְ אוֹ לְאַבְיָנוּ אוֹ לְשִׁנְיָהֶם וְנִאֲבָד. תורה כ

(כ) וְעַתָּה לָכוּ. הַוִּדְרוּ וְהִסְפִּימוּ לְהַרְגוֹ. וְאֲמַרְנוּ חַיָּה רָעָה אֶכְלָתָהּ. פֶּן יִקְצַף וְיִקְלַל אוֹתָנוּ. וְנִרְאָה מַה יְהִי חַלְמוֹתָיו. הַחַלְמוֹת שְׂסַפֵּר שְׁהִיוּ מוֹרִים שְׂיַעֲלֶה לְגַדְלָהּ וְיִמְלֹךְ עֲלֵינוּ, הִנֵּה אֹ נִרְאָה שְׂיַהֲיוּ חַלְמוֹת שְׂקָר, כִּי יַעֲלוּ בַתְּהוֹ וַיִּאֲבָדוּ בְּלִי קִיּוּם. תורה כא

שְׁלוּמָם, אֵלָא לְמִצָּא עֲלֵיהֶם עֲלִילָה אוֹ לְהַחְטִיֵּאֵם, כְּדִי שְׂיִקְלָלֵם אֲבִיהֶם אוֹ יַעֲנִישֵׁם הָאֵל יִתְבָּרַךְ, וַיִּשְׁאַר הוּא לְבַדּוֹ בְּרוּךְ מִבְּנֵי (על פי דברים לג, כד). וְלָשׁוֹן הַתּוֹפֵעַל יוֹרָה עַל צִירוֹ הַדְּבָר בְּנַפְשׁוֹ, כְּמוֹ ”אֵתָּה מִתְנַקֵּשׁ בְּנַפְשִׁי” (שמואל א כח, ט), מִצִּיר בְּלִבְכֶם מוֹקֵשׁ עַל נַפְשִׁי. וְלָשׁוֹן ”לְהַמִּיתוֹ”, שְׂיִמִּית הוּא אֶת אֲחִיו, כְּמוֹ ”לְעַשְׂתְּכֶם אֶתֶם” (דברים ה, יד), ”לְעַבְרֶךָ בְּבְרִית” (שם כט, א), וּבְזָה הוֹדִיעַ מָה דִּינָה לָמוּ בְּהוֹת כְּלָם צִדִּיקִים גְּמוּרִים עַד שְׁהִיוּ שְׂמוֹתָם לְפָנֵי ה' לְזָכְרוֹן, אִיךְ נוֹעַדוּ לִב יִחַדּוּ לְהַרְגֵךְ אֶת אֲחֵיהֶם אוֹ לְמַכְרוֹ, וְלֹא נִחְמוּ עַל הַרְעָה, כִּי גַם בְּשִׁאֲמָרוֹ ”אֲבַל אֲשָׁמִים אֲנַחְנוּ עַל אֲחֵינוּ” (ולחן מב, כא), לֹא אֲמָרוּ שְׂתַּהַיְהִי אֲשַׁמְתֶּם עַל מִכִּירְתוֹ אוֹ מִיַּתְתוֹ אֵלָא עַל אַכְזִירִיתָם

לְמִצָּא מְקוֹם מְרַעִיתָם. מַה תִּבְקֶשׁ. שְׂאִינְךָ הוֹלֵךְ עַל דְּרָךְ אַחַת בְּיִשְׂרָאֵל. תורה טז

(טז) אֵיפֹה הֵם רְעִים. בְּאִינְךָ חֶלֶק מִזֶּה הַמְּקוֹם. תורה יז

(יז) נָסְעוּ מִזֶּה. אִין סַפֵּק שְׂנָסְעוּ מִזֶּה הַמְּרַעֲדָה, וְאִין לְבַקֵּשׁ בְּאֶחָד מִחֻלְקָיו. כִּי שָׁמַעְתִּי אֲמָרִים. וְהִטְעַם שְׂאֲמַרְתִּי שְׂבוֹדָאִי נָסְעוּ, הוּא ”כִּי שָׁמַעְתִּי אֲמָרִים גְּלֻכָה” לֹא שְׂרִאִיתִים נוֹסְעִים.

אַחֵר אַחֵיו. אִף עַל פִּי שְׂלֵא מְצָאֵם בְּשִׁכְכֶם כְּדַבֵּר אֲבִיו טָרַח יוֹתֵר מִמֶּה שְׂאַנְה, לְהַשִּׁיג רְצוֹן אֲבִיו. תורה יח

(יח) וַיִּתְנַפְּלוּ אֹתוֹ לְהַמִּיתוֹ. הִנֵּה לָשׁוֹן נִכְ"ל יוֹרָה עַל הַמִּצְאָה לְהַרְעֵ, כְּמוֹ ”אֲשֶׁר נִכְּלוּ לָכֶם” (במדבר כה, יח). אֲמַר שְׂחִשְׁבוּ אֶת יוֹסֵף בְּלִבְכֶם נוֹכַל לְהַמִּית, וְשָׂבֵא אֲלֵיהֶם לֹא לְדַרְשׁ

(כא) וַיִּשְׁמַע רְאוּבֵן וַיִּצְלָהוּ מִיָּדָם וַיֹּאמֶר לֹא נִפְנוּ
כא ושמע ראובן ויצלהו מידם ויאמר לא נפנו
נְפֹשׁ:
נפש:

כ"א - לא נפנו נפש • מכת נפש, זו היא מיתה.

(כב) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים רְאוּבֵן אֶל־תִּשְׁכַּחֲדֶם הַשְּׁלִיכוּ
אתו אל־הבור הנה אשר במדבר ויד אל־תִּשְׁלַחוּ
בו לְמַעַן הֲצִיל אֹתוֹ מִיָּדָם לְהַשִּׁיבֹו אֶל־אָבִיו:
כ"ב - ויאמר אלהים ראובן אל־תִּשְׁכַּחֲדֶם הַשְּׁלִיכוּ
אתו אל־הבור הנה אשר במדבר ויד אל־תִּשְׁלַחוּ
בו לְמַעַן הֲצִיל אֹתוֹ מִיָּדָם לְהַשִּׁיבֹו אֶל־אָבִיו:

כ"א - לְמַעַן הֲצִיל אֹתוֹ • רוח הקדש העידה על ראובן
שלא אמר זאת אלא להציל אותו, שכיבא הוא ויצלנו
משם. אמר: 'אני בכור וגדול שבכלן, לא יתלה
הסרחון אלא בי'.

♦ יום שלישי י"ז כסלו ♦

(כג) וַיְהִי כַּאֲשֶׁר־בָּא יוֹסֵף אֶל־אֶחָיו וַיִּפְשְׁטוּ אֶת־
יוסף את־כַּתְנֹתָיו אֶת־כַּתְנֹת הַפְּסִים אֲשֶׁר עָלָיו:
כ"ג - ויהי כאשר־בא יוסף אל־אֶחָיו וַיִּפְשְׁטוּ אֶת־
יוסף את־כַּתְנֹתָיו אֶת־כַּתְנֹת הַפְּסִים אֲשֶׁר עָלָיו:

כ"ג - אֶת־כַּתְנֹתָיו • זה חלוק. אֶת־כַּתְנֹת הַפְּסִים • הוא שהוסיף לו אביו יותר על אֶחָיו (כ"ה).

(כד) וַיִּקְהָהוּ וַיִּשְׁלְכוּ אֹתוֹ הַבְּרָה וְהַבּוֹר רֶק אֵין בּוֹ
מים:
כ"ד - ויקההו וישלכו אותו הברה והבור רק אין בו
מים:

כ"ד - וְהַבּוֹר רֶק אֵין בּוֹ מַיִם • ממשמע שנאמר:
"והבור רק", איני יודע ש'אין בו מים', מה תלמוד
לומר: "אין בו מים?" מים אין בו, אכל נחשים
ועקרבים יש בו (ב"ר. שבת כב).

~ נקודות משיחות קודש ~ (על פי לקוטי שיחות כ"ד כה, עמוד 86 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

מלוי מציאות האדם בדברי תורה

תורה מתמלא בדרך מפילא בענינים ההפכים והמנגדים
לקדשה.
ועל־דרך מאמר הבעל־שם־טוב (צוואת הריב"ש סימן עו) על
הפסוק "וסרתם ועבדתם": "כאשר האדם מפריד את עצמו
מהשם־יתברך, מיד הוא עובד עבודה־זרה, ולא יש דבר
מקצוע".
והבור רק אין בו מים: (לז, כד)
אמרו חכמינו ז"ל (בבא קמא יז, א. ושם נסמך) "אין מים אלא
תורה". ועל־פי־זה יש לומר בדרך הרמז:
כאשר נמצא האדם במצב שאין בו דברי תורה "אין בו
מים", בדרך מפילא "נחשים ועקרבים יש בו", כלומר שאין
מציאות של מקצוע בין צד הקדשה לצד ההפכי - כלומר
שיתמלא בורו בדברי הרשות - אלא, בריקנותו מדברי

(כה) וַיִּשְׁבּוּ לֶאֱכֹל־לֶחֶם וַיִּשְׂאוּ עֵינֵיהֶם וַיִּרְאוּ וְהִנֵּה
אֲרֻחַת יִשְׁמַעְאֵלִים בָּאָה מִגְּלָעָד וּגְמִלֵיהֶם נִשְׂאִים
נכאת וצרי ולט הולכים להוריד מצרימה:
כ"ה - וישבו לאכל־לֶחֶם וַיִּשְׂאוּ עֵינֵיהֶם וַיִּרְאוּ וְהִנֵּה
אֲרֻחַת יִשְׁמַעְאֵלִים בָּאָה מִגְּלָעָד וּגְמִלֵיהֶם נִשְׂאִים
נכאת וצרי ולט הולכים להוריד מצרימה:

ספורנו

(כא) וַיִּצְלָהוּ מִיָּדָם. במניעת הפעל
הפתאומי המוליד "מענת לא יוכל
לתקן" (קהלת א, טו), שיפלא בכמוהו גם
הצדיק לפעמים, בענין ראובן עם
בלהה, כאמרו "פחו במים" (להלן מט,
ד. תורה כב
(כב) וַיִּד אֵל תִּשְׁלַחוּ בּוֹ. להתאבזר,
כאמרו "מרשעים יצא רשע, וידי לא
תהיה בך" (שמואל א כה, ג).
למען הציל. להעלותו אחר
כך. תורה כג
(כה) וַיִּשְׁבּוּ לֶאֱכֹל לֶחֶם. שלא היה כל

כ"ט אַרְחַת • פְּתַרְגוּמוֹ: 'שְׁנֵרַת', עַל שֵׁם הוֹלְכֵי אֶרֶץ. וּגְמַלְיָהֶם נִשְׁאִים וְגו'. לְמַה פְּרָסֵם הַפְּתוּב אֶת מִשְׁאֵם? לְהוֹדִיעַ מִתּוֹן שֶׁכָּרֵן שֶׁל צַדִּיקִים, שְׂאִין דִּרְכָן שֶׁל עַרְבֵיִים לְשֵׁאת אֶלָּא נִפְטָ וְעֵטְרָן שְׂרִיחָן רַע, וְלִזְה נִדְמָנוּ בְּשָׂמִים שְׂלֵא יִזַּק מְרִיחַ רַע. נִכְאֵת • כָּל כְּנוּסֵי בְּשָׂמִים הִרְבֵּה קְרוֹי נִכְאֵת, וְכֵן: (מַלְכִים ב כ) 'וַיִּרְאֵם אֶת

כָּל בֵּית נִכְתָּה", מְרַקַּחַת בְּשָׂמִיו, וְאוֹנֵקְלוֹס תַּרְגָּם לְשׁוֹן שְׂעוּה. וְצָרִי • שְׂרָף הַנוּטָף מֵעֲצֵי הַקֶּטֶף, וְהוּא נִטָּף הַנִּמְנָה עִם סִמְנֵי הַקֶּטֶרֶת. וְלֹט • לוֹטִיתָא שְׂמוּ בְּלִשׁוֹן מִשְׁנָה, וְרַבּוּתֵינוּ פִּרְשׁוּ: שְׂרָשׁ עֲשָׂב וּשְׂמוּ אֲשֵׁטְרוֹלִיזָא"ה, בְּמִסְכַּת נְדָה (דף ט).

(כו) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־אֲחִיו מַה־בָּצַע כִּי נִהְרַג אֶת־אֲחִינוּ וְכַסִּינוּ אֶת־דָּמוֹ:

כו וַיֹּאמֶר יְהוָה לְאַחֵיהִי מַה מָּמוֹן מִתְּהִי בַּה לְנֶא אֲרִי נִקְטוּל יֵת אַחוּנָא וְנִכְסֵי עַל דְּמָה:

כ"ט אַרְחַת • פְּתַרְגוּמוֹ. וְכַסִּינוּ אֶת־דָּמוֹ • וְנַעֲלִים אֶת מִיתָתוֹ.

(כז) לָכוּ וְנִמְכְּרֵנוּ לְיִשְׁמַעְאֵלִים וְיִדְנֵנוּ אֶל־תְּהִיבֵנוּ כִּי־אֲחִינוּ בְּשָׂרְנוּ הוּא וַיִּשְׁמְעוּ אֲחִיו:

כז אַתּוּ וְנִנְפְנָנָה לְעַרְכָּאֵי וַיִּדְנָא לָא תְהִי בַּה אֲרִי אַחוּנָא בְּסַדְנָא הוּא וְנִכְבִּילוּ מִנָּה אַחוּהִי:

כ"ט אַרְחַת • פְּתַרְגוּמוֹ. וְכַסִּינוּ אֶת־דָּמוֹ • וְנַעֲלִים אֶת מִיתָתוֹ. וְכַסִּינוּ אֶת־דָּמוֹ • וְנַעֲלִים אֶת מִיתָתוֹ. וְכַסִּינוּ אֶת־דָּמוֹ • וְנַעֲלִים אֶת מִיתָתוֹ. וְכַסִּינוּ אֶת־דָּמוֹ • וְנַעֲלִים אֶת מִיתָתוֹ.

כז אַתּוּ וְנִנְפְנָנָה לְעַרְכָּאֵי וַיִּדְנָא לָא תְהִי בַּה אֲרִי אַחוּנָא בְּסַדְנָא הוּא וְנִכְבִּילוּ מִנָּה אַחוּהִי:

(כח) וַיַּעֲבְרוּ אַנְשֵׁים מְדִינִים סַחְרִים וַיִּמְשְׁכוּ וַיַּעֲלוּ אֶת־יוֹסֵף מִן־הַבּוֹר וַיִּמְכְּרוּ אֶת־יוֹסֵף לְיִשְׁמַעְאֵלִים בְּעֶשְׂרִים כֶּסֶף וַיָּבִיאוּ אֶת־יוֹסֵף מִצְרַיִם:

כח וַעֲבָרוּ גְבַרֵי מְדִינָאֵי תַגְרִי וְנִגִּידוּ וְאַסְקִיו יֵת יוֹסֵף מִן גְּבָא וַיִּבְיֵנוּ יֵת יוֹסֵף לְעַרְכָּאֵי בְּעֶסְרִין כֶּסֶף וְאַיְתִיו יֵת יוֹסֵף לְמִצְרַיִם:

כ"ט אַרְחַת • פְּתַרְגוּמוֹ. וְכַסִּינוּ אֶת־דָּמוֹ • וְנַעֲלִים אֶת מִיתָתוֹ. וְכַסִּינוּ אֶת־דָּמוֹ • וְנַעֲלִים אֶת מִיתָתוֹ. וְכַסִּינוּ אֶת־דָּמוֹ • וְנַעֲלִים אֶת מִיתָתוֹ.

כ"ט אַרְחַת • פְּתַרְגוּמוֹ. וְכַסִּינוּ אֶת־דָּמוֹ • וְנַעֲלִים אֶת מִיתָתוֹ. וְכַסִּינוּ אֶת־דָּמוֹ • וְנַעֲלִים אֶת מִיתָתוֹ. וְכַסִּינוּ אֶת־דָּמוֹ • וְנַעֲלִים אֶת מִיתָתוֹ.

ספורנו

וַיִּמְכְּרוּ אֶת יוֹסֵף לְיִשְׁמַעְאֵלִים. לְיִשְׁמַעְאֵלִים עָשׂוּ אֶת הַמִּכְרָ בְּעַד הַמְדִינִים הַסוֹחְרִים, וְלֹא רָצוּ לְדַבֵּר עִם הַסוֹחְרִים פֶּן יִפְרֹסוּ בְּשִׁבְתָּם לְפַעֲמִים בְּעִזְרוֹת לְמַכֵּר, אֲבָל דְּבָרוֹ עִם בְּעָלֵי הַגְּמָלִים שְׂאִינָם מִתְעַבְּבִים בְּעִזְרוֹת, אֲבָל עוֹבְרִים בָּהֶם דְּרָף מֵעֵבֶר בְּלִבָּד, וְעַל יָדָם עָשׂוּ הַמִּכְרָ. אֲבָל הַקּוֹנִים הָיוּ הַמְדִינִים הַסוֹחְרִים, בְּכֹאמְרוֹ 'וְהַמְדִינִים מְכָרוּ אֹתוֹ אֶל מִצְרַיִם' (פסוק טז). וְכֵן קָרָה לְאַבוּתֵינוּ בְּבֵית שְׁנֵי שְׁמִכְרוּ קֶצֶתָם אֶת קֶצֶתָם בְּיַד חֲשׂוֹמוֹנָאֵי זֶה עַל זֶה שֶׁשְׂעָבְדוּ יִשְׂרָאֵל לְרוֹמִיִּים, וְגָרְמוּ לָנוּ זֶה הַגְּלוּת, כְּמוֹ שֶׁהָיָה הָעֵנִין בְּמִכִּירַת יוֹסֵף שֶׁנִּתְגַּלְגַּל הַדָּבָר וַיִּרְדּוּ אֲבוּתֵינוּ לְמִצְרַיִם, כְּדַבְּרֵיהֶם וְזָכוּנָם לְבִרְכָּה (שבת י, א). תורה כט

מִלֵּאכְתָּם. תורה כו (כו) מַה בָּצַע. מַה תּוֹעֵלֶת. כִּי אָמְנָם הַנְּקָמָה תִּכּוֹן לְאַחַד מִשְׁתִּימִים: אִם לְשֵׁלֵם לְעוֹשֵׂי הָרַע, וְהִנֵּה בְּזוּהַ כִּי נִהְרַג אֶת אֲחִינוּ נִשְׁלֵם רָעָה גַם לְעַצְמָנוּ, כִּי יִכָּאֵב לָבְנוּ עַל מִיתָתוֹ וְעַל אֲכֻזְרִיּוּתוֹ נִגְדּוּ. וְאִם לְהַפְחִיד אֶת הַנִּשְׂאָרִים שִׁישְׁמְעוּ וַיִּירָאוּ מִלְּהִזִּיק אֹתָנוּ, הִנֵּה גַם זֶה הַמִּיּוֹן מִהַתּוֹעֵלֶת לֹא נִשְׂגֵי כִּי נַעֲלִים אֶת מִיתָתוֹ. וְכַסִּינוּ אֶת דָּמוֹ. בְּשִׁבִּיל כְּבוֹדוֹ וּבְשִׁבִּיל יִרְאֵת אֲבִינוּ. תורה כו (כז) לָכוּ וְנִמְכְּרֵנוּ. וְנִשְׁלֵם לוֹ מִדָּה כְּגַד מִדָּה, שִׁיחֵיהָ עֶבֶד תַּמּוּרַת מַה שֶׁחָשַׁב לְהַשְׁתַּרֵּר עָלֵינוּ. תורה כח (כח) מְדִינִים סַחְרִים. בְּעָלֵי סוֹחְרַת גְּמָלֵי הַיִּשְׁמַעְאֵלִים.

זֶה בְּעִינְיָהם תִּקְלָה אוֹ מִכְשׁוֹל שִׁימְנַעַם מִלְּקַבֵּעַ סְעוּדָתָם, כְּמוֹ שֶׁהָיָה רְאוּי לְצַדִּיקִים כְּמוֹתָם בְּשִׂאֲרָעָה תִּקְלָה עַל יָדָם, כְּמוֹ שֶׁעָשׂוּ יִשְׂרָאֵל אַחַר שֶׁהִרְגוּ אֶת שִׁבְט בְּנִימִין, כְּאָמְרוֹ 'וַיִּשְׁבּוּ עַד הָעֶרֶב לִפְנֵי הָאֱלֹהִים, וַיִּשְׂאוּ קוֹלָם וַיִּבְכּוּ בְּכִי גָדוֹל, וַיֹּאמְרוּ: לְמַה ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הִיָּתֶה זֹאת בְּיִשְׂרָאֵל' כו' (שופטים כא, ב, א). וְכֵן דְּרִיּוֹשׁ בְּשִׂאֲרָעָה אֶת דְּנִיָּאל בְּגוֹב אֲרִיּוֹת, דְּכָתִיב 'וַבַּת טוֹת וְדַחֲוֹן לֹא הִנְעַל קְדָמוּהִי' (דניאל ה, יט). וְזֶה קָרָא לָהֶם מִפְּנֵי שֶׁחָשְׁבוּ אֶת יוֹסֵף לְרוֹדֵף, שֶׁכָּל הַקּוֹדֵם לְהִרְגוֹ זָכָה, כְּשֶׁאִין דְּרָף לְהַצִּיל הַנִּדְרָף בּוֹלַת זֶה. הוֹלְכִים לְהוֹרִיד מִצְרַיִם. שֶׁהָיוּ בְּעָלֵי הַגְּמָלִים, וְלֹא הָיוּ הֵם בְּעָלֵי הַסוֹחְרָה, וְלָכֵן הוֹרְדַת הַסוֹחְרָה שֵׁם הִיָּתֶה גָּמֵר

(כט) וַיֵּשֶׁב רְאוּבֵן אֶל־הַבּוֹר וְהִנֵּה אֵין־יוֹסֵף בְּבוֹר וַיִּקְרַע אֶת־בְּגָדָיו:

כט ותב ראוּבֵן לְגַבָּא וְהָא לִית יוֹסֵף בְּגַבָּא וַיִּבְזַע יָת לְבוּשׁוֹהִי:

כס"א וַיֵּשֶׁב רְאוּבֵן • וּבְמִכְרֹתוֹ לֹא הָיָה שָׁם, שֶׁהִגִּיעַ יוֹמוֹ לִילָף וּלְשַׁמֵּשׂ אֶת אָבִיו. דְּבַר אַחַר: עֶסוֹק הָיָה בְּשִׂקוֹ וּבְתַעֲנִיתוֹ עַל שִׁבְלֵל יְצוּעֵי אָבִיו.

(ל) וַיֵּשֶׁב אֶל־אֶחָיו וַיֹּאמֶר הַיֵּלֶד אֵינָנו וְאֵנִי אָנֹכִי אֲנִי־בָא:

ל ותב לֹת אַחֹהִי וְאָמַר עוֹלִמָּא לִיתוּהִי וְאָנָּא לְאָן אָנָּא אֶתִּי:

כס"ב אָנֹכִי אֲנִי־בָא • אָנֹכִי אֲבַרַח מִצְעָרוֹ שֶׁל אָבָא?.

(לא) וַיִּקְחוּ אֶת־כְּתֻנֹת יוֹסֵף וַיִּשְׁחַטּוּ שְׁעִיר עִזִּים וַיִּטְבְּלוּ אֶת־הַכְּתֻנֹת בְּדָם:

לא וּנְסִיבּוּ יָת כְּתוּנָא דְיוֹסֵף וּנְכִיסוּ צְפִיר בַּר עֲזִי וּטְבְּלוּ יָת כְּתוּנָא בְּדָמָא:

כס"ג שְׁעִיר עִזִּים • דָּמוֹ דוֹמָה לְשֶׁל אָדָם. הַכְּתֻנֹת • זֶה שְׂמָה, וּכְשֶׁהִיא דְבוּקָה לְתַבָּח אַחֲרָת, כְּגוֹן: "כְּתֻנֹת יוֹסֵף", "כְּתֻנֹת פְּסִים", "כְּתֻנֹת בַּד", נְקוּד 'כְּתֻנֹת'.

(לב) וַיִּשְׁלְחוּ אֶת־כְּתֻנֹת הַפְּסִים וַיָּבִיאוּ אֶל־אֲבֵיהֶם וַיֹּאמְרוּ זֹאת מִצְאָנוּ הַכְּרֻנָּא הַכְּתֻנֹת בְּנֵךְ הוּא אִם־לֹא:

לב וַיִּשְׁלְחוּ יָת כְּתוּנָא דְפְסִי וְאִיתִיו לֹת אַבְוִהוֹן וְאָמְרוּ דָּא אֲשַׁכְּחָנָא אֲשַׁמּוּדַע כְּעַן הַכְּתוּנָא דְבַרְךָ הִיא אִם לֹא:

(לג) וַיִּפְרֹחַ וַיֹּאמֶר כְּתֻנֹת בְּנֵי חַיָּה רָעָה אִכְלָתְהוּ טָרֵף טָרֵף יוֹסֵף:

לג וְאֲשַׁמּוּדַעַה וְאָמַר כְּתוּנָא דְבְרֵי חַיָּתָא כִּי־שָׂתָא אִכְלָתְהָ מִקְטֵל קְטִיל יוֹסֵף:

כס"ד וַיֹּאמֶר כְּתֻנֹת בְּנֵי • הִיא זו. חַיָּה רָעָה אִכְלָתְהוּ • נִצְנָצָה בּוֹ רוּחַ הַקֹּדֶשׁ, (כ"ד) סוֹפוֹ שֶׁתִּתְגַּרְרָה בּוֹ אֵשֶׁת פּוֹטִיפֵר. וְלָמָּה לֹא גָלָה לוֹ הַקֹּדֶשׁ־בְּרוּךְ־הוּא? לְפִי שֶׁהִחְרִימוּ וּקְלְלוּ אֶת כָּל מִי שִׁיגְלָה, וְשִׁתְּפוּ

לְהַקְדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא עִמָּהֶם, (תְּחוּמָא) אָבֵל יִצְחָק הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁהוּא חַי, אָמַר: 'הָאֵיךְ אֲגִלָּה, וְהַקְדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא אֵינוֹ רוֹצֵה לְגַלּוֹת לוֹ?'.
סָמֵן מִשְׁמִים שֶׁהִגִּיעַ הַזְּמַן לָקָר: "רָאָה בְּאֶסְפָּקְלֵיָא שֶׁל קֹדֶשׁ שְׁעֵדִין יֵשׁ לוֹ שְׁבַר בְּמִצְרַיִם, וְלֹא הִיתָה נְבוּאָה מִמֶּשׁ לְהוֹדִיעוֹ שֶׁזֶה יוֹסֵף" (רש"י מִקֵּץ מֵב, א). אַחֲרֵי סָמֵן זֶה הִלְכוּ לְחַפֵּשׂ אֶת יוֹסֵף, וּכְשִׁמְצָאוּהוּ – סִפְרוּ לְיַעֲקֹב שֶׁהוּא חַי.

~ נְקוּדוֹת מִשִּׁיחוֹת קוּדֶשׁ ~ (קוּטִי שִׁיחוֹת כִּרְךָ י עֲמ' 130)

וְשִׁתְּפוּ לְהַקְבֵּ"ה עִמָּהֶם (רש"י לז, לג) הַשְּׁבֻטִים חֲשִׁשׁוּ שְׂאָחַד מֵהֶם יִתְחַרַט וְיִלְחֹץ עַל הַשְּׂאָר לְהִתִּיר אֶת הַחֶרֶם. לְכֵן תִּלּוּ אֶת הַחֶרֶם בְּהַקְבֵּ"ה, הֵינְנו שְׂלֵא מִתִּירִים אוֹתוֹ אֲלֵא כְּאִשֶׁר יִסְמִימוּ לָךְ בְּשִׁמִּים (וְזֶהוּ שִׁנְטָן רש"י "עִמָּהֶם", וְלֹא "בַּחֶרֶם"). וּבִסּוֹפוֹ שֶׁל דְּבַר גָּלוּ אֶת הַסּוּד לְיַעֲקֹב, שֶׁכֵּן קִבְּלוּ חַי.

(לד) וַיִּקְרַע יַעֲקֹב שְׂמֹלְתוֹ וַיִּשֶׂם שֵׁק בְּמַתְּנָיו וַיִּתְאַבֵּל עַל־בְּנָו יָמִים רַבִּים:

לד וַיִּבְזַע יַעֲקֹב לְבוּשׁוֹהִי וַיֹּאסֵר שְׂקָא בְּחַרְצָה וַיִּתְאַבֵּל עַל בְּרַהּ יוֹמִין סְגִיאִין:

יעקב כבוד אב ואם: (מגילה יז) כ' שנה שהיה בבית לכן, וב' שנים בדרך בשובו מבית לכן: שנה וחצי בסכות וששה חדשים בבית-אל, וזהו שאמר ללכן: "זה-לי עשרים שנה בביתך", לי הן, עלי הן וסופי ללקות כנגדן.

כ"ב שנה, משפרש ממנו עד שירד יעקב למצרים, שגאמר: "יוסף בן-שבע-עשרה שנה וגו'", ובן שלשים שנה היה בעמדו לפני פרעה, ושבע שני השבע ושנתים הרעב כשבא יעקב למצרים, הרי כ"ב שנה, כנגד כ"ב שנה שלא קים

לה וקמו כל בנהו וכל בנתה לנחמותה וסריב לקבלא תנחומין ואמר ארי אחות לות (על) ברי פד אבילא לשאול ובכא יתה אבוי:

(לה) ויקמו כל-בניו וכל-בנותיו לנחמו וימאן להתנחם ויאמר כיראד אל-בני אבל שאלה ויבך אתו אביו:

(שמואל ב כא) "אל שאול ואל בית הדמים", (שמואל א ד) "אל הלך ארון האלהים, ואל חמיה ואישה". אבל שאלה. כפשוטו, לשון קבר הוא: 'באבלי אקבר, ולא אתנחם כל ימי'. ומדרשו: גיהנם, סימן זה היה מסור בידי מפי הגבורה: אם לא ימות אהד מבני בחיי, מבטח אני שאיני רואה גיהנם. ויבך אתו אביו. יצחק היה בוכה מפני צרתו של יעקב, אבל לא היה מתאבל, שהיה יודע שהוא חי.

כ"ג וכל-בנותיו רבי יהודה אומר: 'אחיות תאומות נולדו עם כל שבט ושבט ונשאום'. רבי נחמיה אומר: 'כנעניות היו, אלא מהו 'וכל-בנותיו'? פלוטיו, שאין אדם נמנע מלקרא לחתנו 'בנו', ולכלתו 'בתו'. וימאן להתנחם. (ב"ה) אין אדם מקבל תנחומין על החי וסבור שמת, שעל המת נגזרה גזרה שישתכח מן הלב ולא על החי. ארד אל-בני. כמו: 'על בני', והרבה 'אל' משמשין בלשון 'על':

נקודות משיחות קודש ~ (משיחת ש"פ מקץ וש"פ וארא תשכ"ח)

שלפי פירושו של רבי יהודה יוצא שהשבטים נשאו את אחיותיהם (מן האב, דבר המותר לבני נח), ובפשטות יש לומר, שהשבטים שמרו את כל התורה עד שלא ניתנה, ולפחות בחיי יעקב.

שאחת הסיבות לכך שבפרושו על המלים "וכל בנותיו" אין רש"י מסתפק בדעת רבי יהודה, שמשמעות המלה "בנותיו" היא כפשוטה – בנות יעקב, אלא הוא מביא גם את דעת רבי נחמיה, שהפננה היא ל"פלוטיו", היא, מפני

(לו) והמדנים מכרו אתו אל-מצרים לפוטיופרי סרים פרעה שר הפכחים: פ

כ"ג הטפחים • שוחטי בהמות הפלף.

♦ יום רביעי י"ח כסלו ♦

א ויהי בעדנא ההיא ונחת יהודה מלות אחוהי ויסטא עד גברא עדלמאה ושמה חירה:

לח (א) ויהי בעת ההוא וירד יהודה מאת אחיו ויט עד-איש עדלמי ושמו חירה:

אמרף למכרו, אלו אמרף להשיבו - היינו שומעים לך. ויט. מאת אחיו. עד איש עדלמי. נשתתף עמו.

כ"ג ויהי בעת ההוא. למה נסמכה פרשה זו לכאן והפסיק בפרשתו של יוסף? ללמד שהורידוהו אחיו מגדלתו, כשראו בצרת אביהם, אמרו: 'אמה

ספורנו

שנמפר יוסף למצרים בסבת עצת יהודה שאמר למכרו ולא אמר להשיבו ושכל את אביו, חל על יהודה פרי מעלליו, והוליד שני בני מנת ונשאר שכול משניהם. תורה ב

יוסף אל אחיו. ויבך אתו אביו. יצחק בכה על שקבל עליו בנו אבלות לכל ימיו, ובכן לא תשרה עליו שכינה. תורה לו (לו) והמדנים מכרו אתו. תורה א לח (א) ויהי בעת ההיא. באותו הזמן

(לה) וימאן להתנחם. מאן לשמע דברי תנחומין, כדי שלא להעביר דאגה מלבו. ויאמר כי ארד אל בני אבל שאלה. קבל עליו אבלות לכל ימיו, מפני שארעה התקלה על ידו ששלח את

(ב) וַיִּרְאֵם יְהוָה בְּתֹאֵיֶשׁ כְּנַעַנִי וְשֵׁמוֹ שׁוֹעַ וַיִּקְחָהּ וַיָּבֵא אֵלָיָהּ:

בַּחֲזָא תִּמְן יְהוּדָה בֵּת גְּבֵר תִּגְרָא וְשִׁמָּה שׁוֹעַ וְנִסְכָּה וְעַל לְוִתָּהּ:

כש"י - כְּנַעַנִי • תִּגְרָא (פסחים ג. ב"ר):

(ג) וַתַּהַר וַתֵּלֶד בֵּן וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ עֵר:

ג וְעֵדִיאת וְלִידַת בְּר וַקְרָא יְת שְׁמָה עֵר:

(ד) וַתַּהַר עוֹד וַתֵּלֶד בֵּן וַתִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ אוֹנָן:

ד וְעֵדִיאת עוֹד וְלִידַת בְּר וַקְרַת יְת שְׁמָה אוֹנָן:

(ה) וַתִּסַּף עוֹד וַתֵּלֶד בֵּן וַתִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ שִׁלָּה וַחַיָּה בְּכֹזֵב בְּלִדְתָּהּ אֹתוֹ:

ה וְאוֹסִיפַת עוֹד וְלִידַת בְּר וַקְרַת יְת שְׁמָה שִׁלָּה וְחַיָּה בְּכֹזֵב כַּד לִידַת יְתָהּ:

כש"י - וְחַיָּה בְּכֹזֵב • שֵׁם הַמָּקוֹם, וְאוֹמֵר אֲנִי עַל שֵׁם שִׁפְסָקָה מְלֵדַת נִקְרָא 'כֹּזֵב', לְשׁוֹן: (ירמיה טו) "הִיוּ תַּהֲיֶה לִי כְמוֹ אֲכֹזֵב", (ישעיה נח) "אֲשֶׁר לֹא כֹזֵבוּ מִימִיר", דָּאם לֹא בָּן, מַה בָּא לְהוֹדִיעַנו? וּבִקְרָאשִׁית רַבָּה רְאִיתִי: "וַתִּקְרָא שְׁמוֹ שִׁלָּה וְגו'" פְּסָקַת.

(ו) וַיִּקַּח יְהוָה אִשָּׁה לְעֵר בְּכוֹרוֹ וְשִׁמָּה תָמָר:

ו וְיוֹנְסִיב יְהוּדָה אֶתְמָא אֶלְעֵר בּוֹכְרָה וְשִׁמָּה תָמָר:

(ז) וַיְהִי עֵר בְּכוֹר יְהוּדָה רַע בְּעֵינֵי יְהוָה וַיִּמְתְּהוּ יְהוָה:

ז וַיְהִי עֵר בּוֹכְרָא דִיהוּדָה בִּיש קָדָם יְי וְאָמִיתָה יְי:

כש"י - רַע בְּעֵינֵי ה' • פְּרַעְתּוֹ שֶׁל אוֹנָן, מִשְׁחִית זָרְעוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר בְּאוֹנָן: "וַיִּמָּת גַּם־אֹתוֹ", כְּמִיתָתוֹ שֶׁל עֵר, מִיתָתוֹ שֶׁל אוֹנָן. וְלָמָּה הָיָה עֵר מִשְׁחִית זָרְעוֹ? כִּדִּי שֶׁלֹּא תִתְעַבֵּר וַיִּכְחִישׁ יָפְיָהּ.

(ח) וַיֹּאמֶר יְהוָה לְאוֹנָן כֹּא אֶל־אִשְׁתְּ אָחִיךָ וַיִּבֶם אֹתָהּ וְהָקָם זָרַע לְאָחִיךָ:

ח וַיֹּאמֶר יְהוּדָה לְאוֹנָן עוֹל לְוִת אֶתְת אָחוּדִךָ וַיִּבֶם יְתָה וְאָקִים זָרְעָא לְאָחוּדִךָ:

כש"י - וְהָקָם זָרַע • הַבֵּן יִקְרָא עַל שֵׁם הַמֵּת.

(ט) וַיַּדַּע אוֹנָן כִּי לֹא לוֹ יְהִיָּה הַזָּרַע וַהֲיָה אִם־בָּא אֶל־אִשְׁתְּ אָחִיו וְשָׁחַת אֶרְצָה לְבִלְתִּי נִתְּן־זָרַע לְאָחִיו:

ט וַיַּדַּע אוֹנָן אֲרִי לֹא עַל שְׁמָה מִתְקַרִי זָרְעָא וְהוּנָה כַּד עֲלִיל לְוִת אֶתְת אָחוּהִי וּמְחַבֵּל אֶרְחָה עַל אֶרְעָא כַּדִּיל דְלֹא לְקַמָּא זָרְעָא לְאָחוּהִי:

כש"י - וְשָׁחַת אֶרְצָה • דָּשׁ מִבְּפָנִים וְזוֹרָה מִבְּחוּץ (ב"ר).

ספורנו

(ה) וְהָיָה בְּכֹזֵב. וְהִטַּעַם שֶׁקְרָאתו "שִׁלָּה" - לְשׁוֹן "לֹא תִשְׁלַח" מַלְכִים ב' ה', שֶׁהוּא שֵׁם בְּלַתִּי נְאוֹת - מִפְּנֵי שִׁיְהוּדָה הָיָה אִזּוּ בְּכֹזֵב, וְתוֹחַלְתָּהּ נִכְנָבָה מִרְאוֹת פְּנֵי אִישָׁה בַּעַת לְדַתָּהּ, וְהוּא אִם הָיָה שֵׁם לֹא הָיָה מִסָּפִים

בְּקִרְיַאת שֵׁם בְּלַתִּי נְאוֹת. תוֹרַה ו (ז) וַיְהִי עֵר.. רַע בְּעֵינֵי ה'. בְּלַתִּי רַע לְבָרִיּוֹת. תוֹרַה ח (ט) כִּי לֹא לוֹ יְהִיָּה הַזָּרַע. יַדַּע שֶׁלֹּא יְהִיָּה הוּא לְבִדּוֹ הַזּוֹכָה כְּכֹל אוֹתָהּ הַמְצוּדָה, שֶׁהָרִי בְּקוֹדֵשׁ אָחִיו

יָקִים הַזָּרַע, וְנִמְצָא שְׁאָחִיו זּוֹכָה בְּמִקְצָתָהּ. לְבִלְתִּי נִתְּן זָרַע לְאָחִיו. שֶׁלֹּא יִזְכָּה אָחִיו עַל יְדוֹ שִׁישַׁג הַתְּכֵלִית הַמְכֻּוֹן בְּקוֹדֵשׁוֹ. תוֹרַה י

י וירע בעיני יהוה אשר עשה וימת גם-אתו: י ובאיש קדם יי די עבד ואמית אף יתה:

יא ואמר יהודה לתמר בלתי תיכי ארמלא בית אביך עד דרכא שלה כרי ארי אמר דלמא ימות אף הוא כפאחיה ואזלת תמר ויתיבת בית אביהא:

(יא) ויאמר יהודה לתמר בלתי שכי אלמנה בית אביך עד-יגדל שלה בני כי אמר פן-ימות גם-הוא כפאחיו ותלך תמר ותשב בית אביה:

כ"א כי אמר וגו' • בלומר, דוחה הנה אותה בקש, שלא הנה בדתו להשיאה לו. כי אמר פן-ימות • מחזקת היא זו שיעמותו אנשיה (יבמות לה) •

יב וסגיא יומיא ומתת בת שוע אתת יהודה ואתנחם יהודה וסליק על גוזזי ענה הוא וחיירה רחמה עדלמאה לתמנת:

(יב) וירבו הימים ותמת בת-שוע אשת-יהודה וינחם יהודה ויעל על-גוזזי צאנו הוא וחיירה רעהו העדלמי תמנתה:

כ"ב ויעל על-גוזזי צאנו • ויעל תמנתה לעמד על גוזזי צאנו •

יג ואתחוא לתמר למימר הא חמויה סלק לתמנת למינז ענה:

(יג) ויגד לתמר לאמר הנה חמויה עליה תמנתה לגז צאנו:

כ"ג עלה תמנתה • ובשמשון הוא אומר: "וירד שמשון וגו'", תמנתה בשפוע הנה היתה יושבת: עולין לה מפאן, ויורדין לה מפאן.

~ נקודות משיחות קודש ~ (עלפי לקוטי-שיחות כרך י. עמוד 122 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

עליה וירידה בעבודת ה'

שא"י-אפשר לאדם להסתפק במצבו ולנוח לרגע מעליתו בקדש, כי בכל זמן ועת הרי הוא נמצא "בשפוע הנה" ואם ינוח לרגע מעליתו, עלול הוא ליפשל ולבוא לידי "ירידה" חס-ושלום.

וזה רמז הכתוב בזה שאצל "תמנה", ד"בשפוע הנה היתה יושבת", לא כתוב לשון "שיבה ועמידה, אלא לשונות של עליה וירידה, כי "בשפוע הנה" גם עמידה במקומו וירידה היא. ובכל מצב שבו נמצא האדם, הרי הוא או בירידה או בעליה.

יד וצעדיאת לבושי ארמלותה מנה ואתכסיאת בעיפא ואתקנת ויתיבת כפרשות עינין די על ארח תמנת ארי חזת ארי רבא שלה והיא לא אתיהיבת לה לאנתו:

(יד) ותסר בגדי אלמנותיה מעליה ותכס בצעורה ותתעלף ותשב בפתח עינים אשר על-דרך תמנתה כי ראתה כייגדל שלה והוא לא-נתנה לו לאשה:

בלתי. תורה יג (יד) בפתח עינים. בהתחלת שתי מסלות, כי המסלה תקרא "עין", כמו "על העינין בדרך שור" (לעיל טו, יז). אשר על דרך תמנתה. כפי שלא

(יב) ותמת בת שוע, והנה לו להכניס את בלתי לביתו תחת אשתו, כמו שעשה אברהם, כאמרו "וביאנה יצחק האהלה שרה אמנו" (לעיל כד, טו), ולכן נואשה תמר שיכניסנה להיות עוד

(יא) שכי אלמנה. המתיני באלמנות, כמו "ימים רבים תשבי לי" (דושה ג א). פן ימות גם הוא כפאחיו. פן ישגה בלפניה בילדותו כמו שעשה אחיו וימות. תורה יב

כ"י • ותתעלף • כסתה פניה שלא יפיר בה. ותשב
 בפתח עינים • בפתחת עינים, בפרשת דרכים שעל
 דרך תמנתה. ורבותינו דרשו: (סוטה י) בפתחו של

(טו) ויראה יהודה ויחשבה לזונה כי כסתה פניה:
 טו ויחזאה יהודה ויחשבה כנפקת ברא ארי
 כפיאת אפהא:

כ"י • ויחשבה לזונה • לפי שיושבת בפרשת דרכים.
 כי כסתה פניה • ולא כל לראותה ולהפירה. ומדרש

(טז) ויט אליה אל-הדרך ויאמר הבהנא אבוא
 אליך כי לא ידע פי בלתו הוא ותאמר מה-תתן-לי
 כי תבוא אלי:

כ"י • ויט אליה אל-הדרך • מדרך שהיה בה, נטה
 אל הדרך אשר היא בה, ובלשון לע"ז דשטורני"ר.
 הבהנא • הכיני עצמך ודעתך לכוף. כל לשון 'הבה'

(יז) ויאמר אנכי אשלח גדי-עזים מן-הצאן ותאמר
 אם-תתן ערבון עד שלחך:

יז ואמר אנה אשלח גדי בר עזי מן ענא
 ואמרת אם תתן משפונא עד דתשלח:

כ"י • ערבון • משכון.

(יח) ויאמר מה הערבון אשר אתן לך ותאמר חתמך
 ופתילך ומטף אשר בידך ויתן לה ויבא אליה
 ותהר לו:

יח ואמר מה משפונא די אתן לך ואמרת
 עזקתך ושושפך וחוטריך די בידך ויהב לה
 ועל לותה ועדיאת לה:

כ"י • חתמך ופתילך • עזקתך ושושפך טבעת שאתה חותם בה, ושמלתך שאתה מתכסה בה. ותהר לו •
 גבורים פיוצא בו, צדיקים פיוצא בו.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך טו עמ' 331)

טבעת שאתה חותם בה ושמלתך שאתה מתכסה בה
 (רש"י לח, יח) תמר רצתה להבטיח שיהיה יעמד בדבורו.
 לכן לא בקשה ממנו טבעת ושמלה סתם, שהם חפצים
 נפוצים, אלא את חותמו המיוחד ואת בגדו המיוחד (שלבש
 לאות חשיבות) - "שאתה חותם בה... שאתה מתכסה
 בה".

ספורנו

ימלט יהודה מלפגש בה בבואו
 מתמנתה.
כי ראתה כי גדל שלה. וחסבה
 שכאשר יראנה יהודה בזולת בגדי
 אלמנותה וישאל מדוע ככה עשתה,
 תשיבהו כי בא מועד להסירם, שהרי
 אמר לה "שבי אלמנה עד יגדל שלה"
 (פסוק יא) והנה אז כבר גדל
 שלה. תורה טו
 (טז) **כי לא ידע פי בלתו היא.** גם
 אחר שנטה אליה אל הדרך לא
 הפירה, שאם היה מכירה היה מדרב
 בה בשביל בנו, ולאל יתברך נתכנו
 עלילות, שרצה שיהיה ורעה מיהודה
 שהיה יותר שלם ורצוי משלה, ומפנה
 יהיה משיח צדקנו.
מה תתן לי. התחילה לדרב כדי
 שיכירה, כי לא היתה מכונת לשום
 אתנו בלי ספק, אבל היתה פונתה
 להקים ורע מיהודה, ובכן לקחה ערבון
 לא להנות בו אלא לעדות, ואם היה
 נותן לה אתנו לא היתה מקבלת, כי
 לא היה אז עמה עדות לזכות את
 נפשה. תורה יז

(יז) **אם תתן ערבון.** "אם תתן", אז
 אעשה מה שצוית באמרך "הבה נא
 אבוא אליך". תורה יח
 (יח) **ופתילך.** צמיד פתיל עליך, כמו
 סדר שבמתניו שמנו חכמים. ובחרה
 באלה הכלים המורים הגדלה
 והגבורה, כחותם ושבת המושל
 והאזור, כאמרו "אזר נא כגבר
 חלציק" (איוב לח, ג) וזה עשתה כדי
 שתהרהר במעלת יהודה
 וגדלתו. תורה יט

(יט) וַתִּקַּם וַתִּלְדְּ וַתִּסַּר צְעִיפָה מֵעֵלְיָהּ וַתִּלְבַּשׁ בְּגָדֶיהָ
אֶלְמְנוּתָהּ:
יט וְקָמַת וְאַזְלַת וְאַעֲדִיאַת עֵיפָה מִנָּה
וּלְבִישַׁת לְבוּשֵׁי אֶרְמָלוּתָהּ:

(כ) וַיִּשְׁלַח יְהוָה אֶת־גְּדֵי הָעֵזִים בְּיַד רַעְהוּ הַעֲדֻלְמִי
לְקַחַת הָעֶרְבוֹן מִיַּד הָאִשָּׁה וְלֹא מִצֵּאתָהּ:
כ וּשְׂדֵי יְהוּדָה יַת גְּדִיָּא בַר עֲזִי בִידָא רַחֲמָה
עֲדֻלְמָאָה לְמַסַּב מִשְׁכּוֹנָא מִידָא דְאַתְתָּא
וְלֹא אִשְׁפָּחָה:

(כא) וַיִּשְׁאַל אֶת־אֲנָשֵׁי מְקוֹמָהּ לֵאמֹר אֵיךְ הִקְדַּשְׁתָּה
הוּא בְּעֵינָיִם עַל־הַדֶּרֶךְ וַיֹּאמְרוּ לֹא־הִיְתָה בִּזְוָה
קִדְּשָׁה:
כא וּשְׂאִיל יַת אַנְשֵׁי אַתְרָה לְמִימַר לְאַן
מְקַדְשָׁתָא הִיא בְּעֵינֵין עַל אַרְחָא וַאֲמְרוּ לִית
הָכָא מְקַדְשָׁתָא:

כ"ט «הקדשה • מקדשת ומזמנת לזנות.

(כב) וַיֵּשֶׁב אֶל־יְהוּדָה וַיֹּאמֶר לֹא מִצֵּאתֶיהָ וְגַם אֲנָשֵׁי
הַמְּקוֹם אָמְרוּ לֹא־הִיְתָה בִּזְוָה קִדְּשָׁה:
כב וְתַב לְוַת יְהוּדָה וַאֲמַר לֹא אִשְׁפָּחִיתָה
וְאַף אַנְשֵׁי אַתְרָא אָמְרוּ לִית הָכָא
מְקַדְשָׁתָא:

(כג) וַיֹּאמֶר יְהוּדָה תִּקַּח־לָהּ פֶּן נִהְיֶה לְבוֹן הַנָּהָה
שְׁלַחְתִּי הַגְּדִי הַזֶּה וְאַתָּה לֹא מִצֵּאתָהּ:
כג וַאֲמַר יְהוּדָה תַּסַּב לָהּ דִּילְמָא נְהִי לְחוּף
הָא שְׂדִרִית גְּדִיָּא הָדִין וְאַתָּ לֹא אִשְׁפָּחִיתָה:

כ"ט «תקח-לה • יהיה שלה מה שבנדדה. פן נהיה
לבוז • אם תבקשנה עוד יתפרסם הדבר ויהיה גנאי,
כי מה עלי לעשות עוד לאמת דברי. הנה שלחתי

(כד) וַיְהִי כִּמְשַׁלֵּשׁ חֳדָשִׁים וַיֵּגֵד לִיהוּדָה לֵאמֹר
זָנַתָּ תָמַר בְּלִתְךָ וְגַם הִנֵּה הָרָה לְזַנוּנָיִם
וַיֹּאמֶר יְהוּדָה הוֹצִיאָוָה וְתִשְׂרָף:
כד וַיְהִי כִּמְשַׁלֵּשׁ חֳדָשִׁים וַיֵּגֵד לִיהוּדָה
לֵאמֹר זָנַתָּ תָמַר בְּלִתְךָ וְגַם הִנֵּה הָרָה
לְזַנוּנָיִם וַיֹּאמֶר יְהוּדָה הוֹצִיאָוָה וְתִשְׂרָף:

כ"ט «כמשלש חדשים • רבו של ראשון ורבו
של אחרון ואמצעי שלם, ולשון "כמשלש חדשים",
כהשתלש החדשים, כמו: (אסתר ט) "ומשלוח מנות",
"משלח ידם", וכן תרגם אוינקלוס: 'בתלות ירחיא'.

~ נקודות משיחות קודש ~ (משיחת ש"פ מקץ וש"פ וארא תשכ"ח)

והתראה, ולא מסירת עדות בפני סנהדרין?
קושי זה מבהיר רש"י על-ידי הוספת המלים "אמר אפרים
מקשאה משום רבי מאיר": אפרים מקשאה נוקט בשיטתו,
שאף פאשר הקשר רחוק ביותר (במציאות, בזמן או בענין)
עדין הוא קיים, ולכן אף פאשר זינתה שלא בעדים וכו',
אדמו"ר הזקן פוסק להלכה, "שלא נאמר את אביה היא
מחללת אלא פשוזינתה בעדים והתראה וכשהעידו בפני
סנהדרין". לפי זה מתעוררת השאלה: כיצד דנו את תמר
לשריפה כבת כהן? הרי עונש זה מגיע לה רק מפני ש"את
אביה היא מחללת", ואילו אצל תמר לא היו כלל עדים

ספורנו

(יט) והלבש בגדי אלמנותה. שלא
היה עם לבכה להנשא אחרי שהשיגה
את הנזע המכזב. תורה כ
(כב) וגם אנשי המקום אמרו. (כג) הנה שלחתי. ולא שקרתי
באמונתי. תורה כד
(כד) וגם הנה הרגה. ולא השתדלה
ב. טו. תורה כג

לדגת "יהודה", לעבודה של הודאה וקבלת עול המגיעה לעצם הנשמה ומגלה זאת גם בנשמה שבגוף.
 בכך יובנו שתי ה"סברות ההפוכות" שהיו לגבי תמור: בתחילה סברו שמפני ש"ונתה תמור בלתך" צריך להיות דין של "הוציאוה", כפירוש הזהר – בגלותא. ולאחר מכן יצאה בקשר למעשה תמור זה עצמו בת-קול "ממני ומאתי יצאו הדברים... להעמיד מלכים בישראל", שהמעשה נגדם כדי שיולד פרוץ וכו' ועד משית, שענינו גאולה.

ההסבר לכך הוא: תכלית הגלות "מפני חטאינו" היא כדי שעל-ידי בירור וזיכוף חשכת הגלות יתגלה יתרון האור בגאולה העתידה.

ולפיכך, למרות שבתחילת הענין נחשבה פעולתה של תמור למעשה שלילי, שתוצאתו צריכה להיות "הוציאוה בגלותא", הרי שלאחר העבודה של יהודה, עבודת ההודאה הגורמת לכך שעל-ידי הגלות (הוציאוה) מתעוררים "הצמאון והאהבה בחילא יתיר" ("ותשרף") – אז מתגלה ש"ממני ומאתי יצאו הדברים... להעמיד מלכים בישראל", שיש בכך מלכתחילה פונה עליונה, שמכך יולד פרוץ וכו' ועד ל"עלה הפורץ לפניהם", שיפרוץ את כל הגבולות, אפילו את ההגבלות שהיו בזמן הבית, וכן לפני ירידת הנשמה למטה – 'בוא ויגאלנו בקרוב ממש.

כה היא מתפקד והיא שלחת לחמוהא למימר לגבר די אלין דילה מנה אנא מעדיא ואמרת אשתמודע פען למן עזקתא ושושפא וחוטרא האלין :

פניו. מכאן אמרו: 'נוח לו לאדם שיפלוהו לכבשן האש ואל ילבין פניו חברו ברבים'. הפר-נא • אין 'נא' אלא לשון בקשה: 'הפר-נא בוראך ואל תאבד שלש נפשות'.

כו ואשתמודע יהודה ואמר ופאה מני מעדיא ארי על פן לא יתבהה לשלה ברי ולא אוסיף עוד למידעה :

ואמרה: 'ממני ומאתי יצאו הדברים, לפי שהיתה צנועה בבית חמיה, גורתי שיצאו ממנה מלכים,

בכל זאת "אביה היא מחללת", ולכן נפסק דינה – "הוציאוה ותשרף".
 על הפסוק "הוציאוה ותשרף" נאמר בספר הזהר "בשלהובי טיהרא בגלותא" (=בשלהבת טהרה על-ידי הגלות). שעל-ידי ירידת הנשמה, הנקראת "בת איש כהן", לגלות – "הוציאוה בגלותא", וכן על-ידי ירידתה למטה בגוף, אפילו בזמן שבית המקדש קיים, היא מתעוררת "בשלהובי טיהרא" – "ותשרף", ברשפי אש האהבה לקב"ה, הנקרא "כהן".

ואינו מובן: פיון שהנשמה כבר נמצאת במצב של "הוציאוה", היא יצאה מבית אביה, כיצד היא יכולה להתעורר באהבה כרשפי אש? ההסבר על-כך הוא: "אפרים מקשאה משום רבי מאיר" – פיון ששורש הנשמה הוא מהקדוש-ברוך-הוא, הרי על-אף כל השינויים והירידות שיחולו בה, עד כדי "הוציאוה", היא נשארת תמיד "בת כהן", ומתעורר אצלה רגש של "ותשרף".

לפי זה מובן גם הדיוק בלשון הפסוק "ויאמר יהודה הוציאוה ותשרף":

הנשמה שלמטה נמצאת בכל זאת במצב של "הוציאוה – בגלותא", וכדי שיתעורר אצלה הענין של "ותשרף" צריך להתגלות בה עצם הנשמה שאיננו בגלות, ולפיכך זקוקים

(כה) הוא מוצאת והיא שלחה אל-חמיה לאמר לאיש אשר-אלה לו אנכי הרה ותאמר הפר-נא למי החתמת והפתלים והמטה האלה:

ז"ש • הוא מוצאת • לישרף. והיא שלחה אל-חמיה • לא רצתה להלבין פניו ולומר: 'ממך אני מעברת', אלא "לאיש אשר אלה לו", אמרה: 'אם יודה מעצמו, יודה. ואם לאו, ישרפוני ואל אלבין

(כו) ויבר יהודה ויאמר צדקה ממני פי-על-פן לא-נתתיה לשלה בני ולא-יסף עוד לדעתה:

ז"ש • צדקה • בדבריה. ממני • היא מעברת. ורבותינו זכרונם-לברכה דרשו שיצאה בת קול

ספורנו

בכל, כי שלחתי הגדי, מכל מקום היא צדקה במרמחה, שהיתה לתכלית טוב ורצוי לאל יתברך, שהוא קיום הנרע, לא להנאת עצמה, שהרי חזרה לא למנוחה תכף, יותר ממה שצדקתי אני בקיום אמונתי, שהיתה הכנה בו לכבודי ולהשיג ערבוני, שהוא תכלית נפסד וגרוע. באמרום זכרונם לברכה:

לאיש אשר אלה לו. אף על פי שהיתה באותה סגנה לא רצתה להלבין פניו, באמרום זכרונם לברכה: נוח לו לאדם שיפיל עצמו לתוך כבשן האש, ואל ילבין פניו חברו ברבים, מן-לן מתמר (ברכות מג, א). תורה כו (כו) צדקה ממני. אף על פי שהיא באה אלי במרמה, ואני לא ראיתיה

לכסות קלון לכבודך, בענין אמרום זכרונם לברכה: אשה מונה מתהפכת או משמשת במוך כדי שלא תתעבר (במחל לה, א). תורה כה

(כה) היא מוצאת והיא שלחה. שלא נפל לבה מהשתדל לזכות את עצמה, אף על פי שהיו מוציאים אותה להשרף, פי היה לבה כלב הארי.

שיעור יומי ליום חמישי י"ט כסלו ושנים מקרא ואחד תרגום – לט – פרשת וישב

פט
'לא הוסיף', ויש אומרים: 'לא פסק', ונברו גבי
אלדד ומידד: "ולא יספון", ומתרגמינן: 'ולא
פסקו'.

ומשבט יהודה גזרתי להעמיד מלכים בישראל'.
פי-על-פן לא-נתתיה. כי בדין עשתה על אשר
לא נתתיה לשלה בני. ולא-יסף עוד. יש אומרים:

(כו) ויהי בעת לדתה והנה תאומים בבטנה:
כז והנה בעדן דמילדה והא תימין
במעקה:

תאומים • מלא, ולהלן: "תאומים", חסר. לפי שהאחד
רשע, אכל אלו שניהם צדיקים.

כט • בעת לדתה • וברכה הוא אומר: "וימלאו
מיה ללדת", להלן למלאים, וכאן לחסרים. והנה

(כח) ויהי בלדתה ויתן יד ותקח המילדת ותקשר
עלידו שני לאמר זה יצא ראשונה:
כט • ויתן יד • הוציא האחד ידו לחוץ, ולאחר שקשרה על ידו השני, החזירה.

כט והנה פד אתיב ידה והא נפק אחוהי
ואמרת מה תקוף סגי עלך למתקף וקרא
שמה פרץ:

כט • ויהי • כמשיב ידו והנה יצא אחיו והאמר
מה-פרצת עליך פרץ ויקרא שמו פרץ:
כט • פרצת • חזקת עליך חזק.

ל וכתב כן נפק אחוהי די על ידה זהורייתא
ויקרא שמה זרח:

(ל) ואחר יצא אחיו אשר עלידו השני ויקרא שמו
זרח: •

לך, מה זו לשם שמים, אף זו לשם שמים, שראתה
באצטרולוגין שלה שעתידה להעמיד בנים ממנו,
ואינה יודעת אם ממנה אם מבתה.

כט • ויוסף הורד • חוזר לענין ראשון, אלא שהפסיק
בו כדי לסמך ירדתו של יהודה למכירתו של יוסף,
לומר לך שבשבילן הורידוהו מגדתו. ועוד, כדי
לסמך מעשה אשתו של פוטיפר למעשה תמר, לומר

♦ יום חמישי י"ט כסלו ♦

א ויוסף אתחת למצרים וזבנה פוטיפר רבא
דפרעה רב קטוליא גבר מצראה מידיא
דערבאי די אחתוהי לממן:

לט (א) ויוסף הורד מצרימה ויקנהו פוטיפר סרים
פרעה שר הטבחים איש מצרי מיד הישמעאלים
אשר הורדהו שמה:

לך, מה זו לשם שמים, אף זו לשם שמים, שראתה
באצטרולוגין שלה שעתידה להעמיד בנים ממנו,
ואינה יודעת אם ממנה אם מבתה.

כט • ויוסף הורד • חוזר לענין ראשון, אלא שהפסיק
בו כדי לסמך ירדתו של יהודה למכירתו של יוסף,
לומר לך שבשבילן הורידוהו מגדתו. ועוד, כדי
לסמך מעשה אשתו של פוטיפר למעשה תמר, לומר

ספורנו

בעצמו ירד יהודה מאת אחיו ולעיל לה
א, וקרה לו כל מה שכתב למעלה,
ובאותו הזמן בעצמו יוסף הורד.
מיד הישמעאלים. שהיו בעלי
הגמלים הנשאים, והם בעצמם היו
סרטורים. תורה ב

(כט) ויהי כמשיב ידו. היה כמו משיב
ידו, לא משיב באמת, כי לא בפעלת
היולד נעשה כן, רק בפעלת הכח
הדוחק שדחה את אחיו לחוץ, והסג
אחור זה עם ידו. תורה ל
לט (א) ויוסף הורד. בזמן אחד

גדולה עברה לשמה ממנה שלא
לשמה (עיר כמ, ט). תורה כז
(כז) והנה תאומים בבטנה. קדם
לידתם הכירו שהם תאומים, לפיכך
קשרה המילדת שני להכיר את
הראשון. תורה כח

ב והנה מימרא דיי בסעדה דיוסף והנה גבר
מצלח והנה בבית רבונה מצראה:

(ב) ויהי יהוה אתיוסף ויהי איש מצליח ויהי בבית
אדניו המצרי:

ג ונרא אדניו כי יהוה אתו וכל אשר הוא עשה
די הוא עבד יי מצלח בידה:

(ג) ונרא אדניו כי יהוה אתו וכל אשר הוא עשה
יהוה מצליח בידו:

כ"ט – כי ה' אתו • שם שמים שגור בפיו (כ"ח).

ד ואשכח יוסף רחמין בעיניה ושמע יתה
ומננה על ביתה וכל די אית לה מסר בידה:

(ד) וימצא יוסף חן בעיניו וישרת אתו ויפקדהו
על ביתו וכל ישרלו נתן בידו:

כ"ט – וכל ישרלו • תרי לשון קצר, חסר 'אשר'.

ה והנה מעדן דמני יתה בביתה ועל כל די
אית לה ובריה יי ת בית מצראה בדיל יוסף
והנה ברקתא דיי בכל די אית לה בביתא
ובחקלא:

(ה) ויהי מאז הפקיד אתו בביתו ועל כל אשר
ישרלו ויברך יהוה את בית המצרי בגלל יוסף
ויהי ברפת יהוה בכל אשר ישרלו בבית ובשדה:

ו ושבק כל די לה בידא דיוסף ולא ידע
עמה מדעם אלהין לחמא די הוא אכל
והנה יוסף שפיר בריא ונאי בחזווא:

(ו) ויעזב כל אשר לו ביריוסף ולא ידע אתו
מאומה כי אם הלחם אשר הוא אוכל ויהי יוסף
יפה תאר ויפה מראה:

עצמו מושל, התחיל אוכל ושותה ומסלסל בשערו.
(כ"ח) אמר הקדוש ברוך הוא: 'אביך מתאבל, ואתה
מסלסל בשערך? אני מגרה בך את הדב', מיד:

כ"ט – ולא ידע אתו מאומה • לא היה נותן לבו
לכלום. כי אם הלחם • היא אשתו, אלא שדבר
בלשון נקיה. ויהי יוסף יפה תאר • כיון שראה

♦ יום שישי כ' כסלו ♦

ז והנה פתר פתגמא האלין ונקפת אמת
רבונה ית עינקה ליוסף ונאמרת שכוזב עמי:

(ז) ויהי אחר הדברים האלה ותשא אשת אדניו
את עיניה אל יוסף ותאמר שכבה עמי:

כ"ט – ותשא אשת אדניו וגו' • כל מקום שנאמר "אחר", סמוך.

ספורנו

אחר שהפקיד אותו באפן זה, על הפך
שהיה מתחלה, שהיה עובד בעבודה
קשה, באמרו "הסירותי מסבל שכמו"
כו' (תהלים פא, ז). תורה ו
(ז) ותשא אשת אדניו. בשביל יפיו
שאמר למעלה. תורה ח

"ויהיו שם, כאשר צונו ה'" (דברים י
ה. תורה ג
(ד) וישרת אתו. בדברים הצריכים
לגופו. תורה ה
(ו) ויעזב כל אשר לו. בלי שיצטרך
לכונן חשבון.
ויהי יוסף יפה תאר ויפה מראה.

(ב) ויהי ה' את יוסף. להצילו
מהמחוקמים עליו.
ויהי איש מצליח. משיג כל תכלית
מבין ממונו.
ויהי בבית אדניו המצרי. עומד
לשרת בחדר אדניו. ולשון "היה",
כמו עמד, כמו "והיה שם" (שמות כד, כב).

ח וְסָרִיב וְאָמַר לִנְתָן אֶתֶּת רְבוּנָהּ הָא רְבוּנִי
לֹא יָדַע עַמִּי מַה דְּבִבְיָתָא וְכָל דֵּי אֵית לֵה
מִסַּר בִּידֵי:

(ח) וַיִּמָּאֵן וַיֹּאמֶר אֶל־אֶשֶׁת אֲדֹנָיו הֲנָן אֲדֹנֵי לֹא־יָדַע
אֶתִּי מִה־בְּבֵית וְכָל אֲשֶׁר־יִשְׁלֹו נָתַן בְּיָדֵי:

ט ליתיה רב בביתא הדין מני ולא מנע מני
מדעם אלהין יתיף בדיל את אתתה ואכדין
אעביד בישתא רבמא הדיא ואחוב קדם יי:

(ט) אִינְנוּ גְדוֹל בְּבֵית הַזֶּה מִמְּנֵי וְלֹא־חֲשַׁךְ מִמְּנֵי
מְאוּמָה כִּי אִם־אוֹתָךְ בְּאִשֶׁר אֶת־אִשְׁתּוֹ וְאִיךָ
אֵעֲשֶׂה הַרְעָה הַגְּדֹלָה הַזֹּאת וְחֲטָאתִי לֵאלֹהִים:

כס"א וְחֲטָאתִי לֵאלֹהִים • בְּנֵי נַח נִצְטוּוּ עַל הַעֲרִיּוֹת.

י ויהוה פד מזלילת עם יוסף יום יום ולא
קביל מנח למשכב לנתה למחוי עמה:

(י) וַיְהִי כְּדַבְּרָהּ אֶל־יוֹסֵף יוֹם וַיּוֹם וְלֹא־שָׁמַע אֱלֹהֵי
לְשֹׁכֵב אֲצֻלָּה לְהֵיוֹת עִמָּה:

כס"ב לְשֹׁכֵב אֲצֻלָּה • אֶפְלוּ בְּלֹא תִשְׁמִישׁ. לְהֵיוֹת עִמָּה • לְעוֹלָם הַבָּא.

יא ויהוה ביומא הדין ועל לביתא למבדק
בכתבי חשבנה ולית אנש מאנשי ביתא
תמן בביתא:

(יא) וַיְהִי כִּהְיוֹם הַזֶּה וַיָּבֵא הַבַּיִתָּה לַעֲשׂוֹת מְלֶאכֶתּוֹ
וְאִין אִישׁ מֵאֲנָשֵׁי הַבַּיִת שָׁם בְּבֵית:

ואני יכלה לילף. לעשות מלאכתו. רב ושמואל,
חד אמר: 'מלאכתו ממש', וחד אמר: 'לעשות צרכיו
עמה אלא שנראית לו דמות דיוקנו של אביו וכו',
כדאיאתא במסכת סוטה (דף לז).

כס"ג וַיְהִי כִּהְיוֹם הַזֶּה • כְּלוּמַר: וַיְהִי כַּאֲשֶׁר הִגִּיעַ
יוֹם מִזְחָד' (תנחומא) יום צחוק, יום איד שלקום, שהלכו
בלם לבית עבודת אליילם, אמרה: 'איין לי יום הגון
להזקק ליוסף כהיום הזה', אמרה להם: 'חולה אני

יב ונאחדתה בלבושה למימר שכוב עמי
ושבקה ללבושה בידה וערק ונפק לשוקא:

(יב) וַתִּתְפָּשֶׂהוּ בְּבִגְדוֹ לְאמֹר שֹׁכְבָה עִמִּי וַיַּעֲזֹב בְּגָדוֹ
בְּיָדָה וַיֵּנֶם וַיֵּצֵא הַחוּצָה:

יג ויהוה פד חזת ארי שבקה ללבושה בידה
וערק לשוקא:

(יג) וַיְהִי כִּרְאוּתָהּ כִּי־עֲזָב בְּגָדוֹ בְּיָדָה וַיֵּנֶם הַחוּצָה:

יד וקרת לאנשי ביתה ואמרת להון למימר
חזו איתי לנא גברא עבראה לחלקא כנא על
לותי למשכב עמי וקרת בקלא רבא:

(יד) וַתִּקְרָא לְאֲנָשֵׁי בֵיתָהּ וַתֹּאמֶר לָהֶם לֵאמֹר רְאוּ
הֵבִיא לָנוּ אִישׁ עֲבָרִי לְצַחֵק בָּנוּ בָּא אֵלַי לְשֹׁכֵב
עִמִּי וְאֶקְרָא בְּקוֹל גְּדוֹל:

מעבר הנקרה, מבגני עבר (ספרים אחרים: מעבר
סנהדר).

כס"ד רְאוּ הֵבִיא לָנוּ • הָרִי זֶה לְשׁוֹן קְצָרָה: "הֵבִיא
לָנוּ", וְלֹא פָּרַשׁ מִי הֵבִיאוֹ, וְעַל פְּעֻלָּה אוֹמֶרֶת כֵּן.

ספורנו

יצא לאטו בלתי תנועת ניסה, שלא
ישאלוהו "מה לך כי תנוס, ומי
רויךך". אבל היא שראתה שיצא מן
החדר בתנועת ניסה יראת שמא עשה
כך חוץ לחדר ושאלוהו והגיד,
לפיכך, תורה יג
(יד) וַתִּקְרָא לְאֲנָשֵׁי בֵיתָהּ. לזכות את

והתאונתו לו.
ויבא הביתה. נכנס לחדר, שלא ידע
שהיתה היא שם.
שם בבית. באותו החדר. תורה יב
(יב) וַיֵּנֶם. מן החדר, פן יגבר עליו ויצר
הרע.
ויצא החוצה. בהיותו חוץ מן החדר

(ט) כִּי אִם אוֹתָךְ בְּאִשֶׁר אֶת אִשְׁתּוֹ.
בענין האישות בלבד "חשר" אוֹתָךְ
"ממני".
הרעה הגדלה הזאת. לשלם רעה
תחת טובה. תורה י
(י) לְהֵיוֹת עִמָּה. ביחוד. תורה יא
(יא) כִּהְיוֹם הַזֶּה. שנתנה עיניה

טו וְהָיָה כַּד שָׁמַע אָרִי אֲרִימִית קָלִי וּקְרִית
וְשָׁבָה לְלִבוּשָׁה לְזוֹתִי וְעָרַק וּנְפֵק לְשׁוּקָא:

(טו) וַיְהִי כְשִׁמְעוּ בְּיַהֲרִימְתִי קוֹלִי וְאַקְרָא וַיַּעֲזֹב
בְּגָדוֹ אֶצְלֵי וַיָּנֵס וַיֵּצֵא הַחוּצָה:

טז וְאַחַתְתָּהּ לְלִבוּשָׁה לְזוֹתָהּ עַד דַּעַל רְבוּנָה
לְבֵיתָהּ:

(טז) וַתִּנַּח בְּגָדוֹ אֶצְלָהּ עַד-בּוֹא אֲדָנָיו אֶל-בֵּיתוֹ:

כט"ו ◀ אֲדָנָיו • שֶׁל יוֹסֵף.

יז וּמְלִילַת עַמָּה כְּפִתְגַּמְיָא הָאֵלִין לְמִימַר עַל
לְזוֹתִי עֲבָדָא עֲבָרָאָה דִּי אִיתִיתָא לְנָא לְחִיבָא
כִּי:

(יז) וַתִּדְבֹר אֵלָיו בְּדִבְרִים הָאֵלֶּה לֵאמֹר בָּא אֵלַי
הָעֶבֶד הָעֲבָרִי אֲשֶׁר-הִבֵּאתָ לָנוּ לְצַחֵק בִּי:

כט"ז ◀ בָּא אֵלַי • לְצַחֵק בִּי, הָעֶבֶד הָעֲבָרִי אֲשֶׁר הִבֵּאתָ לָנוּ.

יח וְהָיָה כַּד אֲרִימִית קָלִי וּקְרִית וְשָׁבָה
לְלִבוּשָׁה לְזוֹתִי וְעָרַק לְשׁוּקָא:

(יח) וַיְהִי כְּהִרְמִי קוֹלִי וְאַקְרָא וַיַּעֲזֹב בְּגָדוֹ אֶצְלֵי
וַיָּנֵס הַחוּצָה:

יט וְהָיָה כַּד שָׁמַע רְבוּנָה יֵת פִּתְגַּמֵּי אֲתָתָהּ
דִּי מְלִילַת עַמָּה לְמִימַר כְּפִתְגַּמְיָא הָאֵלִין
עֲבָד לִי עֲבָדְךָ וְתִקַּף רְגָזָהּ:

(יט) וַיְהִי כְשִׁמְעַע אֲדָנָיו אֶת-דִּבְרֵי אִשְׁתּוֹ אֲשֶׁר דִּבְרָה
אֵלָיו לֵאמֹר בְּדִבְרִים הָאֵלֶּה עָשָׂה לִי עֲבָדְךָ וַיַּחַר
אָפוֹ:

כט"ח ◀ וַיְהִי כְשִׁמְעַע אֲדָנָיו וְגו' • בְּשַׁעַת תְּשֻׁמִּישׁ אֲמָרָה לוֹ כֵּן, וְזָהוּ שְׁאֲמָרָה: 'בְּדִבְרִים הָאֵלֶּה עָשָׂה לִי עֲבָדְךָ',
עֲנִינִי תְשֻׁמִּישׁ כְּאֵלֶּה.

כ וַיִּסָּיֵב רְבוּנָה דְיוֹסֵף גְּתָהּ וּמִנְיָה לְבֵית
אֲסִירֵי אֲתֵר דִּי אֲסִירֵי מִלְּפָא אֲסִירִין וְהָיָה
תַּמָּן בְּבֵית אֲסִירֵי:

(כ) וַיִּקַּח אֲדָנָיו יוֹסֵף אֹתוֹ וַיִּתְּנֵהוּ אֶל-בֵּית הַפְּהֵר
מְקוֹם אֲשֶׁר-אֲסִירֵי הַמֶּלֶךְ אֲסוּרִים וַיְהִי-שֵׁם בְּבֵית
הַפְּהֵר:

כא וְהָיָה מִימְרָא דִּינִי בְּסַעֲדָה דְיוֹסֵף וַיִּגַּד לָהּ
חֲסֵדָא וַיְהַבֵּה לְרַחֲמִין בְּעִינֵי רַב בֵּית אֲסִירֵי:

(כא) וַיְהִי יְהוָה אֶת-יוֹסֵף וַיֵּט אֵלָיו חֶסֶד וַיִּתֵּן חַנּוּן
בְּעֵינָיו שֶׁר בֵּית-הַפְּהֵר:

כט"ט ◀ וַיֵּט אֵלָיו חֶסֶד • שְׁהִיָּה מְקַבֵּל לְכָל רוּאָיו, לְשׁוֹן 'פְּלָה נָאָה וְחֲסוּדָה' שְׁכַמְשָׁנָה.

ספורנו

אָמְנָם לֹא חָרָה אָפוֹ עַל יוֹסֵף בְּזָה, שֶׁהָאֵמִין יוֹתֵר לְדִבְרֵי יוֹסֵף, אֲבָל נִתְּנוּ בְּבֵית הַסֵּהר לְהִרְאוֹת שֶׁהָאֵמִין לָהּ לְכַבּוֹדָהּ, וְנִשְׁתַּמֵּשׁ בְּיוֹסֵף בְּבֵית הַסֵּהר, כְּאִמְרוֹ "וַיִּפְקֹד שֶׁר הַשְּׂבָתִים אֶת יוֹסֵף אֲתָם" (וּלְזֶן מ. ד.), תוֹרָה כ

גַּם בַּחוּץ לְהַמְלִט מֵאֲנָשֵׁי בֵיתָהּ, וְזָה לְאַמַּת עֲנִין הַשְּׂקֵר שֶׁלָּהּ. לְצַחֵק כְּנֹו, בְּעִנְיֵי תְשֻׁמִּישׁ שְׂמִתוּכָם נִכְרָ שֶׁבָּא אֵלָיו לְשַׁכַּב עִמִּי. תוֹרָה טו (יט) וַיַּחַר אָפוֹ. עַל שֶׁהִתְרַעַמָּה מִפְּנֵי שִׁיְהִיבָא לָהּ אִישׁ עֲבָרִי לְצַחֵק בְּהָ, כִּי

עֲצָמָה. אָמְנָם כְּאִשֶׁר רָאָתָה שְׁחוּץ לְחֵדֵר לֹא רִץ, וְזָה רָאוּ גַם אֲנָשֵׁי בֵיתָהּ, אֲמָרָה לָהֶם: "וַיָּנֵס וַיֵּצֵא הַחוּצָה" (פסוק טו), כְּמוֹ שֶׁהָיָה בְּאֵמַת. אֲבָל לְבַעֲלָהּ שֶׁלֹּא רָאָה הַדְּבָר אֲמָרָה "וַיָּנֵס הַחוּצָה" (פסוק יח), לְהוֹרֹת שֶׁעָשָׂה תְנוּעַת הַנִּיסָה

כב ומני רב בית אַסירי בידא דיוסף נת כל אַסיריא די בבית אַסירי ונת כל די עבדין תמן על מימרה הנה מתעבד :

(כב) וַיִּתֵּן שָׂר בֵּית־הַפֶּהָר בְּיַד־יוֹסֵף אֶת כָּל־הָאֲסוּרִים אֲשֶׁר בְּבֵית הַפֶּהָר וְאֶת כָּל־אֲשֶׁר עֲשִׂים שָׂם הוּא הָיָה עֹשֶׂה:

כ"ב - הוא היתה עשה • בתרגומו: 'במימריה הנה מתעבד'.

כג לית רב בית אַסירי חזי נת כל סרחן בידה בדי מימרא דני בסעודה ודי הוא עבד וני מצלח :

(כג) אֵין אֵין שָׂר בֵּית־הַפֶּהָר רָאָה אֶת־כָּל־מְאוּמַּה בְּיָדוֹ בְּאֲשֶׁר יְהוּה אָתוּ וְאֲשֶׁר־הוּא עֹשֶׂה יְהוּה מְצַלֵּחַ: פ כ"ג - בְּאֲשֶׁר ה' אָתוּ • בשביל שה' אָתוּ.

◆ שבת קודש כ"א כסלו ◆

א ויהיה בטר פתגמיא האלין סרחו שקנא מלפא דמצרים ונחתומי לרבוניהון למלפא דמצרים :

מ (א) וַיְהִי אַחַר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה חֲטָאוּ מִשְׁקָה מְלֹךְ־מִצְרַיִם וְהֶאֱפֶה לְאֲדֹנָיָם לְמֹלֵךְ מִצְרַיִם:

על־ידיהם. חטאו • זה נמצא זבוב בפילי פוטרין שלו, וזה נמצא צרור בגלוסקין שלו. והאפה • את פת המלך, ואין לשון אפיה אלא בפת, וב'לע"ז, פיסטור"ר.

כ"א - אחר הדברים האלה • לפי שהרגילה אותה ארוכה את הצדיק בפי כלם לזכר בו לגנותו, הביא להם הקדוש־ברוך־הוא סרחנם של אלו שיפנו אליהם ולא אליו. ועוד, שתבא הרוחה לצדיק

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות נ"ך לה עמ' 163)

ש'שון "ארור" מתאימה גם אם אין שם הנהגה רעה. וצריך עיון קצת מפרש"י לעיל (ז, לג): חיה רעה אכלתהו... סופו שתתגרה בו אשת פוטרין.

אֹתָהּ אַרְוָה (רש"י מ, א) רש"י פרש לעיל (לט, א) שאשת פוטרין התפונה לשם שמים. לכן לא נקט רש"י כאן "מ'רשעת", אלא רק "ארורה", על־דרך לשון רש"י (ח"ש כד, לט) לגבי אלעזר עבד אברהם: "בני ברוך ואתה ארור", הרי

ב ורגזו פרעה על שני סריסיו על שר המשקים ועל שר האופים :

(ב) וַיִּקְצַף פְּרַעֲהַ עַל שְׁנֵי סָרִיסָיו עַל שֶׁר הַמִּשְׁקִים וְעַל שֶׁר הָאוּפִים:

ג ויהיב יתהון במטרא בית רב קטוליא לבית אַסירי אתר די יוסף אסיר תמן :

(ג) וַיִּתֵּן אֹתָם בְּמִשְׁמַר בֵּית שֶׁר הַטְּבָחִים אֶל־בֵּית הַפֶּהָר מְקוֹם אֲשֶׁר יוֹסֵף אָסוּר שָׂם:

ד ומני רב קטוליא נת יוסף עמהון ושמש יתהון והווי יומין במטרא :

(ד) וַיִּפְקֹד שֶׁר הַטְּבָחִים אֶת־יוֹסֵף אִתָּם וַיֵּשֶׁר אֹתָם וַיְהִיו יָמִים בְּמִשְׁמַר:

כ"ד - וַיִּפְקֹד שֶׁר הַטְּבָחִים וְגו' • להיות אתם. וַיְהִיו יָמִים בְּמִשְׁמַר • י"ב חדש.

מ (א) חטאו משקה מלך מצרים והאפה. עבדי שר המשקים ועבדי שר האופים. תורה ב (ב) וַיִּקְצַף פְּרַעֲהַ עַל שְׁנֵי סָרִיסָיו. שלא השגיחו על עבדיהם. תורה ג

ה ויחלמו חלמו שניהם איש חלמו בלילה אחד
חד גבר פשוטון חלמה שקנא ונתתומי די
למלא דמצרים די אסירין בבית אסירי:

(ה) ויחלמו חלום שניהם איש חלמו בלילה אחד
איש כפתרון חלמו המשקה והאפה אשר למלך
מצרים אשר אסורים בבית הסהר:

שר-האופים כי טוב פתר. איש כפתרון חלמו.
כל אחד חלם חלום הדומה לפתרון העתיד לבא
עליהם.

כש"י ויחלמו חלום שניהם. ויחלמו שניהם חלום,
זה פשוטו. ומדרשו: כל אחד חלם חלום שניהם:
שחלם את חלומו ופתרון חברו, וזהו שגאמר: "וירא

ויאמרו ליהוה יוסף בצפרא ויחזא ויתרון
והא אנון נסיסין:

(ו) ויבא אליהם יוסף בפקר וירא אתם והנם זעפים:

כש"י זעפים. עצבים, כמו: (מלכים א כ) "סר וזעף", (מיכה ז) "זעף ה' אשא".

וישאל את-סריסי פרעה אשר אתו במשמר
בית אדניו לאמר מדוע פניכם רעים היום:
יומא דין:

(ז) וישאל את-סריסי פרעה אשר אתו במשמר
בית אדניו לאמר מדוע פניכם רעים היום:

~ נקודות משיחות קודש ~ (על פי שיחות ש"פ מקץ תשל"ד - שיחות קודש תשל"ד עמ' 112 ואילך)

מדוע שאל יוסף "מדוע פניכם רעים היום"?

היה אפשר לחשוב שלא היה מתעניין בהם כל עיקר. יתר
על כן, הרי מצב זה ששרי פרעה "הנם זעפים" לא היה
צריך לעורר אצל יוסף תמיהה, ששרי פשוט ששר הנמצא
בבית האסורים יהיו פניו "זעפים".
אף לפועל לא היה כן, וכאשר ראה יוסף את שרי פרעה
ש"הנם זעפים", הנה מבלי הבט על מצבו וכו', התעניין
במצבם, ושאל אותם "מדוע פניכם רעים היום", ואם הוא
יכול לעזור להם במשהו.
ודוקא על-ידי מעשה זה, שהתעניין במצבם של שרי פרעה,
נהיה למשנה למלך, והציל את העולם כולו בשנות הרעב.
ומזה יש ללמוד עד כמה יש להתעניין בטובת הזולת.

בפרשתנו מסופר אודות דברי יוסף לשרי פרעה, ואשר
"ויבא אליהם יוסף בבקר וירא אותם והנם זעפים. וישאל
גו' מדוע פניכם רעים היום" (מ, רז).
והנה, מפרטי דברי יוסף לשרי פרעה, ומאופן הנהגתו אתם,
יש ללמוד הוראה נפלאה:
לאחרי ש"גנב גונבתי מארץ העברים", ונמפר יוסף לעבד,
ואחרי כל זה עוד הושיבו אותו בבית האסורים ללא פשע
ועון, היה אפשר לחשוב שבמצב כזה יהיה "ברוגז" על כל
העולם, ובמיוחד על שרי פרעה, ששרי אחד משריו הושיבו
בבית האסורים.
ואם-כן כאשר ראה יוסף את שרי פרעה "והנם זעפים"

ה ויאמרו ליה חלמה חלמנא ופשר לית לה
ואמר להון יוסף הלוא מן קדם יי פשוטון
חלמנא אשתעו קען לי:

(ח) ויאמרו אליו חלום חלמנו ופתר אין אתו ויאמר
אלהם יוסף הלוא לאלהים פתרתים ספרונוא לי:

ט ואשתעי רב שקי נת חלמה ליוסף ואמר
לה בחלמי והא גויפנא קדמי:

(ט) ויספר שר-המשקים את-חלמו ליוסף ויאמר לו
בחלומי והנה גפן לפני:

ספורנו

חכמת הפתרון היא באדם מצד מה
שהוא "בצלם אלהים", ולזה יתכן
שתהיה גם בי, אף על פי שאני עתה
עבד ובבית האסורים, ומפני זה אפשר
שלא צדקתם במה שאמרתם "ויפתר
אין אתו". תורה ט

בית אדניו. בשביל שהפקיד אותם
אדוניו בידו, באמרו "ויפקד שר
השבחים את יוסף אתם" (פסוק ד), כי
לולא זה לא היה ראוי ליוסף לחקר על
מחשבותיהם. תורה ח
(ח) הלוא לאלהים פתרתים. הנה

(ה) המשקה והאפה.. אשר אסורים.
חלמו כמו משקה ואופה, לא כמו שרים
מצויים לעבדיהם, וזה בהיותם אסורים
ולבם חלל בקרבם (על פי תהלים קט, כב),
בלתי מהרהר בשום שררה. תורה ו
(ז) סריסי פרעה אשר אתו במשמר

(י) וּבִגְפוֹן שְׁלֵשָׁה שָׁרִיגִים וְהוּא כְּפֹרְחַת עֲלֵתָהּ נִצָּה הַבְּשִׁילוֹ אֲשַׁפְּלֵתֶיהָ עֲנָבִים:

יובגופנא תלתא שבשין והיא כד אפרחת אפקת לבלבין ואניצת גין בשילו אתקלתהא ענבין:

והיא כד אפרחת אפקת לבלבין, עד כאן תרגומו של פורחת. גין גדול מפרח, כדכתיב: (ישעיה יח) "ובסר גומל יהיה נצה", וכתיב: (במדבר יז) "ויצא פרח" והדר "ויצא ציץ".

כ"י • שריגים • זמורות ארכות שקורין וידיין. והוא כפרחת. דומה לפורחת. והיא כפורחת, נדמה לי בחלומי כאלו היא פורחת, ואחר הפרח עלתה נצה ונעשה סמדר, אשפני"ר בלע"ז, ואחר-כך הבשילו.

יא וכסא דפרעה בידי ונסיבת ית ענבאי ועצריית תהוין לכסא דפרעה ויהבית ית כסא על ידא דפרעה:

(יא) וְכֹסֶם פִּרְעֹה בְיָדֵי וְאַקָּה אֶת־הָעֲנָבִים וְאַשְׁחַמְתֶּם אֶל־כֹּסֶם פִּרְעֹה וְאַתֶּן אֶת־הַכֹּסֶם עַל־כַּף פִּרְעֹה:

כ"י • ואשחמט • כתרגומו: 'ועצריית', והרבה יש בלשון משנה.

יב ואמר לה יוסף דין פשרנה תלתא שבשין תלתא יומין אנון:

(יב) וַיֹּאמֶר לוֹ יוֹסֵף זֶה פְּתוֹנִי שְׁלֹשֶׁת הַשָּׁרָיִים שְׁלֹשֶׁת יָמִים הֵם:

כ"י • שלשלת ימים הם • סימן הם לה שלשלת ימים, ויש מדרשי אגדה הרבה (חולין צב).

יג בסוף תלתא יומין ידברנה פרעה ית רישף ויחייבנה על שמושף ותתן כסא דפרעה בידה כהלכתא קדמאה די הויאתא משקי לה:

(יג) בְּעוֹד שְׁלֹשֶׁת יָמִים יֵשֵׁא פִּרְעֹה אֶת־רֵאשֶׁף וְהַשִּׁיבֵךְ עַל־כַּנֶּף וְנָתַתְּ כֹּס־פִּרְעֹה בְיָדוֹ כַּמִּשְׁפָּט הַרְאֵשׁוֹן אֲשֶׁר הָיִיתָ מִשְׁקָהוּ:

כ"י • ישא פרעה את-ראשף • לשון חשבון, כשיפקד שאר עבדיו לשרת לפניו בסעדה, ימנה אותך עמהם. כנף • בסיס שלף ומושך.

יד אלהן תדכרני עמך כד ייטב לה ותעבד כען עמי טיבו ותדבר עלי קדם פרעה ותפקני מן בית אסירי הדין:

(יד) כִּי אִם־זָכַרְתִּי אִתְּךָ כַּאֲשֶׁר יֵיטֵב לָךְ וְעָשִׂיתָ־נָא עִמָּדִי חֶסֶד וְהִזְכַּרְתִּי אֶל־פִּרְעֹה וְהוֹצֵאתִנִי מִן־הַבַּיִת הַזֶּה:

כ"י • כי אם-זכרתי אתך • אשר אם זכרתי אתך, מאחר שייטב לה כפתרוני. ועשית-נא עמדי חסד •

טו ארי מגנב גנבנא מארעא דעבראי ואף הקא לא עבדית מדעם ארי שויאו יתי בבית אסירי:

(טו) כִּי־גִנַּב כִּי־גִנַּבְתִּי מֵאֶרֶץ הָעֵבְרִים וְגַם־פָּה לֹא־עָשִׂיתִי מְאוּמָה כִּי־שָׂמוּ אֹתִי בַּבּוֹר:

ספורנו

ספק. תורה טו
(טו) כִּי גִנַּב גִּנַּבְתִּי.. וְגַם פֶּה לֹא עָשִׂיתִי מְאוּמָה. והטעם שיוציאני בלי ספק כדברך, כי אמנם ימצא שלא הייה עבדותי ולא מאסרי בסבת חטא שנמצא עלי. תורה טו

שכל כף תהיה חבתו עמך, שאם תזכרני כאשר ייטב לך. כשתמצא שעה הגונה לזה. והזכרתי אל פרעה. המכיר אותי כשהייתי בבית שר הטבחים, והוצאתני. הנה תוציאני בלי

(יג) כַּמִּשְׁפָּט הַרְאֵשׁוֹן. קדם שעלית להיות שר. אֲשֶׁר הָיִיתָ מִשְׁקָהוּ. אתה בעצמך, וזה יעשה עתה להראות ולהודיע שהוא מקבל אותך בסגר פנים יפות. תורה יד (יד) כִּי אִם זָכַרְתִּי אִתְּךָ. וזה יורה

טז וַחֲזָא רב נְחֻמִּי אֲרִי אֹת פֶּשֶׁר וְאָמַר לְיוֹסֵף אֵף אָנָּה בְּחַלְמֵי וְהָא תִּלְתָּא סְלִין דְּחִירוּ עַל רִישֵׁי:

(מז) וַיֵּרָא שְׂרֵה־אֲפִים בְּיָ טוֹב פֶּתֶר וַיֹּאמֶר אֶל־יוֹסֵף אֶף־אֲנִי בְּחַלּוּמֵי וְהִנֵּה שְׁלֹשָׁה סְלֵי חֲרִי עַל־רִאשֵׁי:

כ"ט סְלֵי חֲרִי • סְלִים שֶׁל נְצָרִים קְלוּפִין חוּרִין חוּרִין, וּבִמְקוֹמֵנוּ יֵשׁ הַרְבֵּה, וְדַרְךְ מוֹכְרֵי פֶת כִּיסְנִין, שְׁקוּרִין אוֹבְלֵי"ש, לְתַתָּם בְּאוֹתָם סְלִים.

יז וּבְסֵלָא עֲלָאָה מִפֶּל מִיכַל פְּרַעָה עוֹבַד נְחֻתוֹם וְעוֹפָא אֲכַל יְתֵהוּן מִן סֵלָא מַעְלֵוי רִישֵׁי:

(יח) וּבְסֵל הָעֲלִוִּין מִכָּל מֵאֲכַל פְּרַעָה מַעֲשֵׂהָ אֶפֶה וְהָעוֹף אֲכַל אֹתָם מִן־הַסֵּל מֵעַל רִאשֵׁי:

יח וְאַתָּב יוֹסֵף וְאָמַר דִּין פִּשְׁרָנָה תִּלְתָּא סְלִין תִּלְתָּא יוֹמִין אַנּוּן:

(יח) וַיַּעַן יוֹסֵף וַיֹּאמֶר זֶה פֶּתֶרְנִי שְׁלֹשֶׁת הַסְּלִים שְׁלֹשֶׁת יָמִים הֵם:

יט בְּסוּף תִּלְתָּא יוֹמִין יַעֲדֵי פְרַעָה יַת רִישָׁךְ מִנְּךָ וַיִּצְלוּב יְתֵךְ עַל צְלִיבָא וַיְכוּל עוֹפָא יַת בְּשַׂרְךָ מִנְּךָ:

(יט) בְּעוֹד | שְׁלֹשֶׁת יָמִים יֵשׂא פְרַעָה אֶת־רִאשָׁךְ מֵעֲלִיךָ וְתִלָּה אוֹתְךָ עַל־עֵץ וְאֲכַל הָעוֹף אֶת־בְּשַׂרְךָ מֵעֲלִיךָ:

כ וְהָיָה בְיוֹמָא תְּלִיתָאָה יוֹמָא בֵּית וְלֵדָא דְּפְרַעָה וְעַבְד מִשְׁתַּיָּא לְכָל עַבְדֵּיהּ וְאֲדַכְרֵ יַת רִישׁ רַב שְׁקִי וְיַת רִישׁ רַב נְחֻמִּי בְּגוּ עַבְדֵּיהּ:

(כ) וַיְהִי | בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי יוֹם הַלְדָתָא אֶת־פְּרַעָה וַיַּעַשׂ מִשְׁתָּה לְכָל־עַבְדָּיו וַיֵּשֶׂא אֶת־רִאשׁוֹ | שַׁר הַמִּשְׁקִים וְאֶת־רִאשׁוֹ שַׁר הָאֲפִים בְּתוֹךְ עַבְדָּיו:

הַנְּגַע", שְׁכַבּוּסוֹ עַל־יְדֵי אַחֲרִים. וַיֵּשֶׂא אֶת־רִאשׁוֹ וְגו' • מִנְּאָם עִם שְׂאֵר עַבְדָּיו, שֶׁהָיָה מוֹנֵה הַמִּשְׁרָתִים שִׁישְׁרָתוֹ לוֹ בְּסַעֲדָתוֹ, וְזָכַר אֶת אֵלוֹ בְּתוֹכָם, כְּמוֹ: "שְׂאוּ אֶת רִאשׁוֹ", לְשׁוֹן מִנְּךָ.

כ"ט יוֹם הַלְדָתָא אֶת־פְּרַעָה • יוֹם לְדָתוֹ, וְקוּרִין לוֹ יוֹם גִּינוּסָא. וְלִשׁוֹן הַלְדָתָא, לְפִי שְׂאִין הַגֹּלֶד נוֹלַד אֶלָּא עַל־יְדֵי אַחֲרִים, שֶׁהַחַיָּה מֵיִלְדָתָא אֶת הָאִשָּׁה, וְעַל כֵּן הַחַיָּה נִקְרָאת מֵיִלְדָתָא, וְכֵן: (יחזקאל טו) "וּמִלְדוֹתֶיךָ בְּיוֹם הַלְדָתָא אוֹתְךָ", וְכֵן: (ויקרא יג) "אֲחֵרֵי הַכֶּבֶס אֶת

כא וְאַתִּיב יַת רַב שְׁקִי עַל שְׁקִיּוֹתָהּ וַיְהִי יַת כֶּסֶף עַל יְדָא דְּפְרַעָה:

(כא) וַיֵּשֶׁב אֶת־שַׁר הַמִּשְׁקִים עַל־מִשְׁקֵהוּ וַיִּתֵּן הַכֶּסֶם עַל־כַּף פְּרַעָה:

כב וַיִּתֵּן רַב נְחֻמִּי צֶלֶב כְּמָא דִּי פֶּשֶׁר לְהוֹן יוֹסֵף:

(כב) וְאֵת שַׁר הָאֲפִים תִּלָּה כַּאֲשֶׁר פֶּתֶר לָהֶם יוֹסֵף:

כג וְלֵא דְכִיר רַב שְׁקִי יַת יוֹסֵף וְאֲנָשִׂיהּ: פ פ פ

(כג) וְלֹא־זָכַר שַׁר־הַמִּשְׁקִים אֶת־יוֹסֵף וַיִּשְׁכַּחְהוּ: פפפ

הַגִּבֹּר אֲשֶׁר שָׁם ה' מִבְּטַחוֹ וְלֹא פָּנָה אֶל רֵהֲבִים", וְלֹא בְטַח עַל מַצְרִים הַקְּרוּיִים רֵהֲבִ:

כ"ט וְלֹא־זָכַר שַׁר־הַמִּשְׁקִים • בּוֹ בְּיוֹם. וַיִּשְׁכַּחְהוּ • לְאַחַר מִכָּאן, מִפְּנֵי שֶׁתִּלָּה בּוֹ יוֹסֵף לְזָכְרוֹ, הִזְקַק לְהִיּוֹת אֲסוּר שְׁתֵּי שָׁנִים, שְׁנֵאַמֶּר: (תהלים מ) "אֲשִׁרִי

פפפ קי"ב פסוקים יב"ק סימן. חסלת פרשת וישב

ההפטרה לציבור ולשמו"ת לקמן עמודים רפב - רפד

ספורנו

(טז) כִּי טוֹב פֶּתֶר. וְהִנֵּה מְקוּהָ שִׁפְתֵּר גַּם בְּעַדוֹ לְטוֹב, שֶׁהַחֲלוּמוֹת הוֹלְכִים אַחַר הַפֶּה, כְּדַבְּרֵיהֶם וְזָרוּנָם לְבַרְכָּה (מרכות נה). א, כְּאָמְרוֹ "כַּאֲשֶׁר פֶּתֶר לָהֶם יוֹסֵף" (פסוק כב). תורה יז

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אני"ש שיי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

<p>יום רביעי - י"ח כסלו מפרק פח עד סוף פרק פט</p>	<p>יום ראשון - ט"ו כסלו מפרק עז עד סוף פרק עח</p>
<p>יום חמישי - י"ט כסלו פרק כ, מפרק צ עד סוף פרק צו</p>	<p>יום שני - ט"ז כסלו מפרק עט עד סוף פרק פב</p>
<p>יום שישי - כ' כסלו פרק כ, מפרק צז עד סוף פרק קג</p>	<p>יום שלישי - י"ז כסלו מפרק פג עד סוף פרק פז</p>
<p>שבת קודש - כ"א כסלו פרק כ מפרק קד עד סוף פרק קה</p>	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרם שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון ט"ו כסלו

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 320, אך מה שהי'... עד עמ' קסא, ע"ש.

41 המלך הקדוש ברוך הוא שמשמעו ששע ביה, כי - רק, אלקים
 42 הבין דרכה וידע מקומה ומעלתה¹¹, - שהוא יודע אותה
 43 בדיעת עצמו כביכול, - שבידיעת עצמו הוא יודע את
 44 התורה שהיא דבר אחד כביכול אתו יתברך, אבל "נעלמה
 45 מעיני כל חי"¹², כמו
 46 שקתוב¹³: "ופני לא
 47 יראו", דהיינו כתינת
 48 פנימיותה, - פנימיות
 49 התורה, כמו שנתבאר
 50 שם - ב"אגרת הקודש"
 51 סימן י"ט, בשם האריז"ל.
 52 וזהו שאמר הקתוב¹⁴:
 53 "ואהיה אצלו כו"¹⁵
 54 שעשועים, "אצלו"
 55 דוקא. - תורה שאומרת
 56 שהיא "שעשועים", הרי זה
 57 "אצלו", אצלו יתברך
 58 בלבד, כפי שהפסוק
 59 מתחיל "ואהי אצלו
 60 אמון" ולאחר מכן הוא
 61 אומר "ואהי שעשועים",
 62 כך גם מה שכתוב על
 63 התורה "משחקת לפניו",
 64 לפניו דוקא, דהיינו
 65 כתינת פנימיותה, -
 66 שפנימיות התורה
 67 "משחקת לפניו" לפני
 68 פנימיות "אין סוף". להלן
 69 יסביר רבנו הזקן,
 70 שמדריגה גבוהה זו

71 בתורה, כפי שהיא "שעשועים אצלו", באה להיות מוזן לנשמות
 72 ישראל, שלכן נקראת התורה "אמון" - "אומן", "פדגוג" המפרנס
 73 את הילד, כך נקראת התורה ש"אצלו" בשם "אומן" ו"פדגוג"
 74 לנשמות. ועל זה - על מדריגה גבוהה זו שבתורה, אמר -
 75 הפסוק "ואהיה אצלו אמון" - אל תקרי "אמון" אלא
 76 "אומן" כו"¹⁶. - "פדגוג" המפרנס את הילד - מדריגה זו בתורה
 77 באה להיות מקור לנשמות כפי שהן למעלה מהעולם, אך לא
 78 שממדריגה זו בתורה תהיה חיות העולם, שהיא מה"אחוריים"
 79 והיצוניות בלבד ולא מפנימיות. ועל כתינת אחורים -
 80 שבתורה, אמר¹⁷: - להלן בפסוק שם: "משחקת בתבל ארצו,

1 אך מה שהיה - דוד, משתבח בתהלת התורה במעלתה זו,
 2 - שבדקדוק אחד של תורה תלויים כל העולמות, ואמר:
 3 "ומירות היו לי כו" - חוקר¹⁸ - נענש על זה, ואמר לו
 4 הקדוש ברוך הוא "ומירות קרית להו"?! - ומירות אתה
 5 קורא להם? משום
 6 שבאמת מעלתה זו, -
 7 של תורה, שכל
 8 העולמות במלים לגבי
 9 דקדוק אחד ממנה, היא
 10 - רק, כתינת אחורים -
 11 החיצוניות, של עמק
 12 המשקבה, כמו שקתוב
 13 במקום אחר¹⁹ בשם
 14 האריז"ל על מאמר
 15 רז"ל: "נובלות חקמה
 16 שלמעלה - תורה". -
 17 שהתורה היא ה"נובלות"
 18 (וטפלה) בלבד מחכמה
 19 שלמעלה, כלומר, היא
 20 כתינת "אחוריים" בלבד,
 21 החיצוניות של חכמה
 22 שלמעלה. אבל פנימיות
 23 שבמעמק, - המחשבה
 24 העליונה, שהוא פנימיות
 25 התורה - היא מיתדת
 26 לגמרי באור אין סוף
 27 ברוך הוא המלבש בה
 28 בתכלית היחוד, ולגבי
 29 אין סוף ברוך הוא - כל
 30 העולמות בלא ממש

קונטרס אחרון

מה שהיה משתבח בתהלת התורה במעלתה זו ואמר
 ומירות היו לי כו' נענש ע"ז וא"ל הקב"ה ומירות
 קרית להו משום שבאמת מעלתה זו שכל העולמות
 במלים לגבי דקדוק אחד ממנה היא מבחי' אחוריים
 של עומק המחשבה כמו"ש כמו"א בשם האריז"ל על
 מארו"ל נוכלות חכמה שלמעלה תורה. אבל פנימיות
 שבמעמק שהוא פנימית התורה היא מיוחדת לגמרי
 באור א"ס ב"ה המלוכש בה בתכלית היחוד ולגבי
 א"ס ב"ה כל העולמות בלא ממש ואין ואפס ממש
 כי אתה הוא עד שלא נברא העולם וכו' והלכך גם
 לפנימיות התורה אין לשבחה כלל בתהלת חיות כל
 העולמות מאחר דלא ממש חשיבי ובבחי' פנימיותה
 אינה שמחת לבב אנוש ושעשועיו אלא כביכול שמחת
 לב ושעשוע המלך הקב"ה שמשמעו ששע ביה כי אלקים
 הבין דרכה וידע מקומה ומעלתה בדיעת עצמו
 כביכול אבל נעלמה מעיני כל חי כמו"ש ופני לא
 יראו דהיינו בחי' פנימיותה כמו"ש בשם האריז"ל.
 וז"ש ואהי אצלו שעשועים אצלו דוקא. משחקת
 לפניו לפניו דוקא דהיינו בבחי' פנימיותה וע"ז אמר
 ואהיה אצלו אמון אל תקרי אמון אלא אמון כו' ועל
 בחי' אחוריים אמר משחקת בתבל ארצו ושעשועי
 העולמות בלא ממש

31 ואין ואפס ממש, כי "אתה הוא עד שלא נברא העולם
 32 וכו"¹⁸. - ואתה הוא - אותו הוא - לאחר שנברא העולם; שכן
 33 אין לעולמות שום ערך כלל והם כלא נמצאים כלל, ולכן אין
 34 הם פועלים שום שינוי ב"אין סוף" ברוך הוא, והלכך, - ולכן,
 35 גם לפנימיות התורה - שהיא מאוחדת לגמרי עם "אין סוף"
 36 ברוך הוא, אין לשבחה כלל בתהלת חיות כל העולמות, -
 37 אין לשבחה בשבח שהיא חיות כל העולמות, מאחר דלא ממש
 38 חשיבי, - כיוון שהעולמות אינם נחשבים כלל לגבי פנימיות
 39 התורה, וכתינת פנימיותה - פנימיות התורה, אינה שמחת
 40 לבב אנוש ושעשועיו, אלא כביכול שמחת לב ושעשוע

7. תהלים קיט, נד. 8. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה אגה"ק סי"ט". 9. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: (בלקו"ב ח"א ע' תפ"ה):
 "ב"ר פ"י, ה. שם פמ"ד, יז. ונתבאר בע"ח שער הכללים ספ"א ובכ"מ". 10. נוסח ברכות השחר - ע"פ תדב"ר פכ"א. 11. לי הכתוב
 - איוב כח, כג. 12. איוב כח, כא. 13. תשא ל, כג. 14. משלי ח, ל. 15. בתניא שלפנינו ליתא לחיבת "וכו", וניתוספה כאן ע"פ "לוח
 התיקון" לכ"ק אדמו"ר שליט"א. 16. ב"ר בתחלתו. 17. משלי שם, לא.

1 וְשִׁעֲשׂוּעֵי אֶת בְּנֵי אָדָם, – "שה" אחוריים" והחיצוניות של
 2 תורה הוא ענין של שחוק ושעשועים בתבל (בעולם) ובבני אדם,
 3 כִּי הַתּוֹרָה נִתְּנָה בְּבַחֲנֵינָת פְּנִים וְאַחֹר, – בבחינה של
 4 פנימיות ובבחינה של חיצוניות, כְּרִבְתֵּיב – כמו שכתוב, בְּמִגְלָה
 5 עָפָה דְּכֻרְיָהּ¹⁸: "וְהָיָא
 6 כְּתוּבָה פְּנִים וְאַחֹר". –
 7 בבחינת "פנים" ופנימיות, 1 את בני אדם כי התורה ניתנה בכחי' פנים ואחור
 8 ובבחינת "אחור" 2 כדכתיב במגילה עפה דוכרי' והיא כתובה פנים ואחור
 9 וחיצוניות. וְלִפִּי שְׁתַּפְּס 3 ולפי שתפס דוד בבחי' אחוריים לכך נענש בשכחה
 10 דָּוִד – ושיבח את התורה, 4 הבאה מן כחי' אחוריים ונעלם ממנו לפי שעה מ"ש
 11 בְּבַחֲנֵינָת אַחֹרִים, – 5 עבודת הקדש עליהם ככתף ישאו לחבר וליחד את
 12 שהתורה היא "זמירות", 6 הכתפיים שהן כחי' אחוריים אל עבודת הקדש היא
 13 שזה מוסב על "אחוריים", 7 ח"ע בכחי' פנים שמשם נמשכו הלוחות שבארון
 14 החיצוניות של התורה, 8 כמ"ש כתובים משני עבריהם כו' וכמ"ש בירושלמי
 15 שיש לה שייכות לעולם, 9 דשקלים שלא היתה בהן כחי' פנים ואחור ע"ש:
 16 והיא חיות העולם, לְכַךְ –
 17 לכן, נִעְנַש בְּשִׁכְחָה, הִכָּאָה מִן בַּחֲנֵינָת אַחֹרִים, – דבר שהוא
 18 בפנימיות ומתעצם, לא שייכת בו שכחה, כִּי־אם בדבר שהוא רק
 19 בבחינה של "אחוריים" וחיצוניות – שייך בו שכחה, וְנִגְעֵלָם

קונטרס אחרון

יום שני ט"ז כסלו

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קסא, וצדקה כנחל איתן... עד עמ' 322, א"ם ב"ה.

39 בסימן זה שב"קונטרס אחרון" מוסברת מעלה נעלית בצדקה, שעושה
 40 יהודי כלי שהביטול העצמי של בחינת "חכמה" שבנשמה (שלמעלה)
 41 לגמרי משכל והשגה) יאיר בפנימיות נקודת הלב שלו.
 42 בהתאם לתוכן זה, היה מתאים יותר מקומו של סימן זה ב"אגרת
 43 הקודש", וכפי שכבר הוזכר
 44 בפתיחה ללימוד "קונטרס
 45 אחרון", מציין אכן הרבי:¹⁰
 46 שצריך עיון כיצד בא סימן זה
 47 (וכן מספר סימנים נוספים)¹²
 48 בחלק זה (שב"תניא") של
 49 "קונטרס אחרון".
 50 הרבי מציין עוד, שהענינים הנידונים בסימן זה – מוסברים גם (ביתר פירוט)
 51 ב"לקוטי תורה", בתחילת פרשת ראה, ובמאמר דיבור המתחיל "אמר ר'
 52 יהושע בן לוי בכל יום כו'" משנת תרפ"ח של כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע.
 53 "וְצִדְקָה כְּנַחַל אֵיתָן" (בְּעָמוֹס סוּף סִימָן ה')¹. – בפסוק נאמר
 54 שבו: "יגל כמים משפט", שהמשפט שהיה מוסתר ונעלם – יתגלה
 55 כמו מים (המתגלים מעומק האדמה), וצדקה תתגלה בחזק כמו
 56 נחל האיתן שהוא נחל חזק הזורם בחזקה, פְּרוּשׁ, – הדברים
 57 ברוחניות ופנימיות הענינים, הוא כְּמוֹ שֶׁנַּחַל אֵיתָן" הוא
 58 הַמְשָׁכָה הַנְּמַשְׁכֵּת מִבַּחֲנֵינָת "אֵיתָן", – "נחל" הוא המשכה,
 59 כנחל הנמשך, ומהיכן באה ההמשכה – מ"איתן", מבחינת
 60 "חכמה". חכמה נקראת "איתן", וכידוע² ששלשה פירושים

61 ב"איתן": "איתן" מלשון תוקף, "איתן" מלשון קשה³ ו"איתן"
 62 מלשון יושף⁴. ושלשה ענינים אלה ישנם בבחינת "חכמה"
 63 שבנשמת יהודי ומרומזים באת יו"ד, שהיא בחינת "חכמה",
 64 וביו"ד ישנה הנקודה של היו"ד וקוץ העליון וקוץ התחתון, שְׁהֵי־א
 65 – בחינת ה"איתן" – חכמה
 66 – כפי שהיא נמשכת
 67 בבחינת "נחל", היא,
 68 בְּחֵינָת "נְקֻדָּה בְּהֵיכָלָא"⁵
 69 – בלשון הקבלה, "נקודה
 70 בהיכלא" היינו שמנקודת
 71 ה"חכמה" נמשך בהיכל
 72 ה"בינה", או כפי שמהביטול העצמי שבנשמה מבחינת "חכמה"
 73 (שלמעלה מהביטול והאהבה של ההשגה וההתבוננות של
 74 "בינה") נמשך בנקודה הפנימית של הלב, שהיא ה"היכל"
 75 להמשכה זו שמי"חכמה, ו"תְּרִין רִיעִין וְכוּ"⁶, – דלא
 76 מתפרשין" – כפי שנקראות "חכמה" ו"בינה" של הספירות
 77 למעלה, שה"יחוד" שלהן הוא תמידי לשם קיום העולם, לכן הן
 78 נקראות "תְּרִין רִיעִין דלא מתפרשין", שני חברים שאינם נפרדים,
 79 וְאוֹתִיּוֹת "אֵיתָן" מְשַׁמְשׁוֹת לְעֵתִיד, – כשרוצים להשתמש,
 80 בלשון הקודש, באות המציינת את המלה לעתיד, משתמשים
 81 באחת מארבע האותיות: אל"ף, יו"ד, תי"ו ונו"ן: "אפעל", "פעל",
 82 "תפעל" ו"נפעל". משמעות הדבר ברוחניות היא, שהמלה "איתן"

18. ראה זכרי' ה, ב (יחזקאל ב, ט-י). הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "צע"ק שיש לפני זה"¹⁹. נשא ז, ט. וראה סוטה לה, א. 20. תשא לב, טו. 21. פרק ו' הלכה א'. 1. פסוק כד. 2. סה"מ תשי"ג ע' 71 ואילך. 3. משנה סוטה פ"ט מ"ה. 4. כמ"ש (מכילתא, ב) "והאיתנים מוסדי הארץ". 5. ראה זח"א כ, א. 6. זח"א ד, א.

- 1 מורה על גילוי שלעתיד, שלעתיד יתגלה גילוי כזה, פרוש: אָנָא
 2 עֲתִיד לְאַתְגְּלִיא, – אני עתיד להתגלות, כעת אני בהעלם
 3 ולעתיד זה יתגלה, כְּמוֹ שְׁכַתּוּב: "הִנֵּה יִשְׁכִּיל עֲבָדֵי וְגו'"; –
 4 "ישכיל" בלשון עתיד, וְהֵינּוּ שְׁ – בביאת המשיה, שעליו נאמר
 5 "ישכיל עבדי", יִתְגַּלֶּה אֲוִ
 6 אֹר אֵין סוּף בְּרוּךְ הוּא
 7 וְיַחְדוּ יִתְבַּרְךְ תּוֹךְ
 8 פְּנִימִית נִקְדַּת הַלֵּב, עַל-
 9 יְדֵי הַמַּשְׁכָּת "נחל
 10 אֵיתָן", הוּא הָאֶרֶת
 11 חֲכָמָה עֲלֵאָה, – חכמה
 12 עליונה, שְׁיֵאִיר בְּפְנִימִיּוֹת
 13 הַלֵּב, לְכַמֵּל בִּיחודו
 14 יִתְבַּרְךְ בְּתַכְלִית מַעְמָקָא
 15 דְלִבָּא, – מעומק הלב,
 16 אַחֲרֵי הֶסְרֵת הָעֲרָלָה –
 17 ערלת הלב, מִתְאַוּת
 18 הַנְּשִׁמִּיּוֹת וְכוּ'. –
 19 כשתוסר ה"ערלה"
 20 (ככתוב?) – "ומלתם את
 21 ערלת לבבכם", "ומל ה'
 22 אלקיק את לבבך") לא
 23 תהיה הסתרה על פנימיות
 24 הלב ועל הביטול העצמי
 25 של הנשמה להקדוש
 26 ברוך-הוא הבא מבחינת
 27 "חכמה" שבנפשו, שבה
 28 ישנו ה"תוקף" של עצם
 29 הנשמה, ויש בה ה"קושי"
 30 שלא להשתנות. דבר שבא בירושה מהאבות, שבכך מתבטא
 31 ענין ה"יושר", כנזכר לעיל שלשה הפירושים ב"איתן", הרי לעתיד
 32 יאיר הגילוי של "חכמה" בפנימיות נקודת הלב, שהלב ירגיש את
 33 הביטול העמוק והעצמי אל הקדוש ברוך הוא שמצד חכמה
 34 שבנפשו ומצד הגילוי של "חכמה" שלמעלה. וְהֵנָּה, – גם עֲתָה
 35 בְּגִלּוֹת הַחֵל תְּהֵא, – לפי הפסוק בעובדיה¹⁰, והפירוש הוא או
 36 "החל" מלשון "חיל", או מלשון "גיא", וְשׁ גַם-בְּן עֲצָה יְעוּצָה
 37 לְהֵאִיר קֶצֶת אֹר ה' מִבְּחִינַת "אֵיתָן" לְתוֹךְ נִקְדַּת פְּנִימִיּוֹת
 38 הַלֵּב כְּעֵין לְעֵתִיד, וְהֵינּוּ עַל-יְדֵי שְׁמַעוֹרָר עַל נִיצוּץ אֱלֻקוֹת
 39 שְׁבִנְפָשׁוּ בְּחִינַת רְחִמִים רַבִּים הַעֲלִיּוֹנִים. – הבלתי מוגבלים,
 40 כִּי בְּאַמְתָּ, כָּל זְמַן שְׁאִין הָאָדָם זֹכֵר שִׁתְּגַלֶּה אֹר ה'
 41 מִבְּחִינַת "אֵיתָן" בְּנִקְדַּת פְּנִימִיּוֹת לְכַבּוּ, לְכַמֵּל בִּיחודו יִתְבַּרְךְ
 42 מַעְמָקָא דְלִבָּא – מעומק הלב, עַד בְּלוֹת הַנְּפֶשׁ מְמֹשׁ – הרי,
 43 כִּל זְמַן שְׁאִין הָאָדָם זֹכֵר לִכְךָ – אֲוִ בְּאַמְתָּ יֵשׁ רְחֻמָּנוֹת גְּדוּלָּה
 44 עַל הַנִּיצוּץ שְׁבִנְפָשׁוּ. כִּי הַנִּיצוּץ נִמְשָׁךְ מִבְּחִינַת חֲכָמָה
- עֲלֵאָה – חכמה עליונה, מְמֹשׁ, וְכֵשׁ-הַנִּיצוּץ אֵינוּ יָכוֹל לְהֵאִיר
 מִבְּחִינַתוֹ – שהיא בחינת "חכמה" שהיא ביטול מלא להקדוש
 ברוך הוא, לְתוֹךְ פְּנִימִיּוֹת הַלֵּב, שְׁשִׁים – בפנימיות הלב, מְקוּם
 גְּלוּי הָאֶרֶת זו – של הניצוץ של "חכמה", הרי, כִּל זְמַן שְׁאֵינוּ
 יָכוֹל לְהֵאִיר מִבְּחִינַתוֹ
 בְּמִקוּם שְׁעָלֵי לְהֵאִיר, הָרִי
 זֶה בְּבְחִינַת גְּלוּת מְמֹשׁ.
 – שענין הגלות הוא, שלא
 יכלים לגלות את הכוחות
 שיש לו. וְעַל-יְדֵי רְחֻמִּים
 רַבִּים הַעֲלִיּוֹנִים –
 הנמשכים על הנפש, יוֹצֵא
 מִהַגְּלוּת וְהַשְׁבִּיחַ, וּמֵאִיר
 לְתוֹךְ נִקְדַּת פְּנִימִיּוֹת
 הַלֵּב בְּחִינַת אֶהְיֶה רַבָּה
 זו, – עד כלות הנפש
 ליחודו יתברך, כְּנֹדָע
 מִמָּה שְׁכַתּוּב¹¹: "לְעֵקֶב
 אֲשֶׁר פָּדָה אֶת אַבְרָהָם",
 – בהתאם לפירוש
 המדרש¹² הכוונה היא,
 שאברהם נפדה וניצול
 בזכותו של יעקב, בזכות
 שהיה צריך לצאת ממנו
 יעקב. וברוחניות, בעבודת
 ה', הכוונה היא¹³, שבשעה
 שמדת אברהם, מדת
 החסד והאהבה, היא
 בהעלם, ויש לפדותה
 ולגלותה (לגלות את האהבה) הרי מי הוא הפודה והמגלה?
 הרי זה יעקב, מדת הרחמים. וְכֵמוֹ שְׁנִתְבָּאָר בְּלִקוּטֵי אַמְרִים –
 תניא חלק א', פְּרָק מ"ה. – כיוון שמדובר כאן שהרחמים הם
 רחמים העליונים, צריכה הרי להיות על כך "אתערותא דלתתא"
 (התעוררות מלמטה), ו"אתערותא דלתתא" כוונת המשך
 הרחמים העליונים עד למטה – עליה להיות מהענינים שלמטה
 ממש. רבנו הזקן יסביר להלן, שה"אתערותא דלתתא" על כך
 היא – ענין הרחמים של אדם הבא בפועל במעשה הצדקה עם
 ענינים גשמיים. ובלשון רבנו הזקן: וְיִמְדַעַת זֵאת¹⁴, כִּי
 אֲתַעְרוּתָא דְלַעֲלִיא – התעוררות מלמעלה, בְּאֲתַעְרוּתָא
 דְלַתְתָּא דְקָא תְלִיא מְלֵתָא, – תלויה דוקא בהתעוררות
 שלמטה, דְהֵינּוּ – ה"אתערותא דלתתא" כדי להמשיך הרחמים
 העליונים מתבטאת על-יְדֵי הַתְּעוֹרְרוֹת רְחֻמִּים רַבִּים – לא
 "רחמים" סתם, אלא "רחמים רבים", כְּלָב – בני ישראל, שהם
 רְחֻמָּנִים וְגוֹמְלֵי חֲסִדִּים, לְהַשְׁפִּיעַ לְמַטָּה הַשְּׁפָעָה גְּשְׁמִיית –

7. ראה לקו"ת ראה יח, ד. 8. ישעי' נב, יג. 9. עקב י, טז; נצבים ל, ו. 10. א, כ. 11. ישעי' כט, כב. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בכתוב 'בית יעקב' אבל בסנה' (יש, סעי"ב) וכב"ר (פס"ג, ב) מפרש בפשטות זה "יעקב פדה את אברהם". וכן הובא הל' בכ"מ. – וכהפירוש תיכף בהמשך כתוב זה עצמו (הובא בסנה' שם וכו') לא עתה ביקש יעקב גו'". 12. ראה ב"ר שם. 13. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כמ"ש בלקו"א פמ"ה". 14. זח"א, פח, א. ובכ"מ.

1 לתת זהב וכסף וכו'. ולכן פעלת הצדקה היא פעלת נחל
 2 איתן ממש. - שכן, על ידי האתערותא דלתתא של צדקה
 3 נמשכים האהבה והביטול מ"איתן" שבנשמה, שתתגלה על ידי
 4 ה"נחל" בפנימיות נקודת הלב. להלן יסביר רבנו הזקן, שאל לה
 5 לצדקה להיות מוגבלת
 6 ומדודה, אלא בלי גבול,
 7 כאדם כשנוגע לו חיי נפשו
 8 הרי לא יגביל את עצמו
 9 שיתן רק סכום כך וכך,
 10 אלא אדם במצב כזה מוכן
 11 לתת הכל עבור חיי נפשו.

קונטרס אחרון

השפעה גשמיות זהב וכסף וכו' ולכן פעולת הצדקה היא פעולת נחל איתן ממש. והנה מודעת זאת מ"ש כי עור בעד עור וכל אשר לאיש יתן בעד נפשו האלקית להאירה באור החיים א"ס ב"ה:

יום שלישי י"ז כסלו
 מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 322, הנה לא טובה... עד עמ' 324, ור"ל.

23 בסיון זה, מוכיח רבנו הזקן חסידים מבית הכנסת של אנשי שלומנו,
 24 שאינם מרשים לגשת ל"עמוד" שליח ציבור המאריך בתפלה, בגלל
 25 שאחד מהם ממחר לגמור את התפלה, כי הוא מוכרח ללכת.
 26 רבנו הזקן אומר, שמוטב היה לו אפילו לא לשמוע "קדושה" ו"ברכו"

קונטרס אחרון

27 (כשאין הוא יכול בשום אופן
 28 להתמהמה יותר) מאשר
 29 להפריע לאחרים להאריך
 30 בתפלה. שכן, אריכות התפלה
 31 היא ענין של חיים, ונותנת
 32 אריכות ימים, וכשמפריעים
 33 לאחרים באריכות התפלה -
 34 הרי יורדים לחייהם.
 35 רבנו הזקן גם מציין, שענין
 36 ההתבוננות בתפלה בכונה
 37 לגלות את האהבה להקדוש
 38 ברוך הוא, האהבה המסותרת
 39 בכל אחד מישראל - הוא
 40 חיוב מן התורה. שכן, בכך
 41 מתבטאת מצות "ואהבת" -

הנה לא טובה השמועה שמעתי ותרנו בטני אשר עם ה' מעבירים מלפני התיבה האיש החפץ בחיים ואריכות ימים של כל אנ"ש שבמקדש מעט הזה של אנ"ש כמארו"ל שלשה דברים מאריכים ימיו של אדם ואחד מהם המאריך בתפלתו. ואף גם מי שהשעה דחוקה לו ביותר וא"א לו בשום אופן להמתין עד אחר עניית קדושה של חזרת הש"ץ הזה הלא טוב טוב לו שלא לשמוע קדושה וברכו. מלידך לחייהם של החפצים בחיים ואונס רחמנא פטריה. והש"ץ מוציאו ידי חובתו אף שלא שמע כאילו שמע שהוא כעונה ממש וכדאיתא בגמרא גבי עם שבשדות דאניסי ויוצאים ידי חובת תפלת שמו"ע עצמה בחזרת

42 להתבונן כדי לעורר ולגלות את האהבה.
 43 הנה, לא טובה השמועה, שמעתי ותרנו בטני, - אומר רבנו
 44 הזקן, אשר עם ה' מעבירים מלפני התיבה - אינם מרשים
 45 לגשת עוד פעם ל"עמוד", את האיש החפץ בחיים ואריכות
 46 ימים של כל אנשי שלומינו שבמקדש מעט" - של בית
 47 הכנסת, הנה של אנ"ש, - אנשי-שלומנו, שעלידי תפלתו
 48 באריכות בתור שליח ציבור, ועלידו גם כל השאר מתפללים
 49 באריכות - הוא מביא להם חיים ואריכות ימים, כמאמר ר"ל:
 50 שלשה דברים מאריכים ימיו של אדם, ואחד מהם - הוא

15. איוב ב, ד. 16. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "באגה"ק סוסט"ז הובא גם "עור בעד עור" משא"כ בסוס"י. ועד"ז בכ"מ. ואולי י"ל: עור בעד עור - ה"ז צדקה בהגבלה (כפשוטות) והובא רק כשמדובר (גם) בצדקה זו". 17. סיום האגרת נדפס כאגרות קודש אדה"ו (קה"ת, תשי"מ) ע' צה. 1. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: ע"פ ש"א ב, כד. ולהעיר אשר שם מדובר ע"י קרבנות, ועיכוב יחוד זו"ן (שבת נה, ב) - תפלה יחוד שכינה וקוב"ה". 2. ראה מגילה כט, א. 3. ברכות לב, ב. 4. נצבים כז, א. 5. שו"ע אדה"ז סקכ"ד ס"א. 6. ר"ה לה, א.

- 1 עשרה" עצמה, כאלו שמעו ממש, וְגַם קְדוּשָׁה וּבְרָכוּ בְּכָלֵל.
 2 – ששליח הציבור מוציאו ידי חובתו. הרי, שמי שהוא אנוס ואי
 3 אפשר לו בשום אופן לשמוע "קדושה" ו"ברכו", מוציאו השליח
 4 ציבור ידי חובה, הרי שגם אותו יוציא שליח הציבור ידי חובתו,
 5 ואל לו להפריע אחרים
 6 מלהתפלל באריכות.
 7 וְהִנֵּה, זֹאת חֻקְנֵיהֶּ, כֵּן
 8 הוּא אָף גַּם בְּדוֹרוֹת
 9 הָרִאשׁוֹנִים שֶׁל חֻמְבֵּי
 10 הַמְּשֻׁנָּה וְהַגְּמָרָא,
 11 שֶׁהִיְתָה תוֹרַתָם קָבֵעַ
 12 וְעָקֵר עֲבוֹדָתָם, – עיקר
 13 עבודתם היה לימוד תורה,
 14 וְלֹא תַפְלָתָם. – הרי גם
 15 או היה ענין התפלה
 16 באריכות ענין של חיים
 17 ואריכות ימים. וּמִכָּל –
 18 שֶׁכֵּן עֵתָה הַפֶּעַם –
 19 בזמננו אנו, בְּעֵקֶב
 20 מְשִׁיחָא, שְׁאִין – לימוד
 21 תוֹרַתָנוּ קָבֵעַ, מִצּוּק
 22 הַעֲתִים, וְעָקֵר הַעֲבוֹדָה
 23 בְּעֵקֶב מְשִׁיחָא הִיא –
 24 עבודת התפלה, כְּמוֹ שֶׁכָּתֹב הֵרֵב חַיִּים וְיִטְאַל וְלֹא בְּעֵין
 25 חַיִּים וְיִפְרֵי עֵין חַיִּים*, – שעיךר העבודה בזמננו אנו, הזמן של
 26 עקבות משיחא, הוא עבודת התפלה – מִכָּל־שֶׁכֵּן וְקַל־וְחֹמֵר
 27 שְׂרָאוֹי וְנִכּוֹן לִתֵּן נַפְשָׁנוּ מִמֶּשׁ עֲלֵיהֶ. – על עבודת התפלה,
 28 וְהִיא – התפלה באריכות תוך התבוננות בגדלות ה', היא חֻבָּה
- שֶׁל תוֹרָה מִמֶּשׁ, לְמִכְּבֵּי מִדֵּעַ – המבינים תועלת ההתבוננות
 וְעִמָּךְ הַדַּעַת קָצַת, כָּל חַד לְפִיּוֹם שְׁעוֹרָא דִּילֵיהּ, – כל אחד
 לפי שיעורו. כפי שאומר רבנו הזקן בחלק הראשון של ספר
 ה"תניא" בפרק מ"א, ששיעורו של דבר, שההתבוננות תפעל ענין
 היראה או האהבה, אינו
 דומה בכל אחד: יש מי
 שבהתבוננות והעמקת
 הדעת מעטה הוא
 מתעורר ביראה או
 באהבה; ויש מי שנדרשת
 לו התבוננות ארוכה יותר
 והעמקת הדעת חזקה
 יותר. ההתבוננות והעמקת
 הדעת אלו, צריכות להיות
 בְּסִדּוּר שֶׁכָּחוּ שֶׁל מְקוֹם
 בְּרִוְדֵי־הוּא, בְּפִסְסוּקֵי
 דְּזִמְרָה וְשִׁתֵּי בְּרָבוֹת
 שֶׁלִּפְנֵי קְרִיאַת שְׁמַע:
 "וּזְצִיר" וְ"אֶהְבָּה" –
 "אהבת עולם", לְעוֹרֵר
 בְּהֵן – בברכות שלפני
 קריאת שמע, הָאֶהְבָּה
 הַמְּסֻתֶרֶת בְּלֵב כָּל
 יִשְׂרָאֵל, לְבֵא – שאהבה זו תבוא, לְבַחֲנֵיהּ גִּלּוֹי בְּהַתְגַּלּוֹת
 הַלֵּב – שבמקום שעד אז היתה אהבה זו מסותרת בעומק הלב,
 תבוא להתגלות הלב, בְּשַׁעַת קְרִיאַת שְׁמַע עֲצֻמָּה, – אחרי
 ברכות קריאת שמע, שְׁאוֹת הִיא מִצְוֹת הָאֶהְבָּה שֶׁבְּפִסְסוּקֵי:
 "וְאֶהְבֶּתָּ גו' בְּכָל לְבַבְךָ גו'", הַנִּמְנֵית רִאשׁוֹנָה בְּתַרְוֵיג

7. ליתר הסברה, כדאי להעתיק אגרתו של רבנו הזקן (נדפסה ב"אגרות קודש" - אדמו"ר הזקן, קה"ת תשמ"מ סימן ט"ו): לאור הרבני הנגיד המפורסם גבר הוקם על האברך מוה' אלכסנדר נ"י, הנה אף כי לא ידעתיה ולא אכיר מראהו אך לשמע און שמעתייהו אשר רוח ה' נוססה בו שלא לעמוד בסוד משחקים המלעיגים בחפצים לעבוד את ה' באמת עבודה שבלב זו תפלה כי ידם רמה בתורה ובגמ"ח ומי יתן והי' זה להם באמת כל הימים. אך עתה עברו תורות חלפו חוק בהוסדם יחד עלי לגזור גזירת שמד על התפלה להתפלל כמותם דוקא בחפזון ובלי שום תנועה והרמת קול כמלאכי עליון בהגיעם למדריגה העליונה אשר אין למעלה הימנה כמ"ש בעמדם תרפנה כנפיהם ואף ג"ז בכת העליונה הנקראים שרפים ולא בשאר כתות כמ"ש והאופנים וחיות הקדש ברעש גדול וכו' וגם בשרפים כתי' קול המולה כו' וגם בתנועות משונות כמבואר בפיוטים ע"פ פרקי היכלות. ולכן אין ראי' מצדיקים הראשונים שהיו גדולים ממלאכי השרת. אבל אנן יתמי דיתמי העולה בדעתם להדמות להם אין זה כ"א רוע לב ושקר בימינם. וגם האומרים תפלה מדרבנן לא ראו מאורות מימיהם כי אף שנוסח התפלה ומנינה ג' פעמים ביום הוא מדרבנן עיקר ענינה ומהותה הוא יסוד כל התורה לדעת את ה' להכיר גדלו ותפארתו בדעה שלימה ומיושבת בבניית הלב שיתבונן בזה כ"כ עד שתתעורר נפש המשכלת לאהבה את שם ה' לדבקה בו ובתורתו ולחפזין מאד במצותיו אשר כל ענין זה נעשה לנו בזמן הזה ע"י אמירת פסד"ו וברכות ק"ש לפני ולאחריה בפה מלא ובקול המעורר כוונת הלב וכולי האי ואולי. משא"כ רשב"י וחבריו הי' די להם בק"ש לכד לכל ענין זה שהי' נקנה להם בהשקפה ראשונה בשפלות הלב הנאמן בבריתו אתם. אבל בזמן הזה כל הקרוב אל ה' וטעם טעם בתפלה פעם א' יבין וישיכל כי בלעדה לא ירים איש את ידו ואת רגלו לעבוד ה' באמת כ"א מצות אנשים מלומדה כמ"ש יען כי נגש העם בפיו כו' וע"כ השטן מקטרג עלינו ביותר וד"ל. וע"כ על כל דברי האגרת הזאת באתי לעורר נפש נדיבה ללבוש בגדי קנאה לקנאות לה' ולתורתו להפר מחשבות ערומים ולא תעשינה ידיהם תושי' ותחשב לו לצדקה לדור ודור עד עולם כמשארז"ל אלו נאמר ארור אשר לא יעשה לא הי' תקומה לשונאי ישראל עכשיו שנאמר ארור אשר לא יקים כל המחזיק ומקים העושים מעלה עליו הכתוב כאלו קיים כל התורה כולה והי' בעזרו ויגמור בעדו כי הבא לטהר כו'. ומגודל בטחוני בה' קצתי ואו"ש מאדה"ש כנפש או"ג דו"ש. שניאור זלמן באאמו"ר ברוך נ"י. 8. פע"ח שער התפלה פ"ו. 9. טואו"ח סנ"ב. 10. ואתחנן ו, ה. 11. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "צע"ק (בסהמ"צ להרמב"ם היא מ"ע ג'. בוח"א יא, ב: א' - יראה, ב' - אהבה, ג' ידיעת ה' וכו'). ולהעיר מל' חז"ל (ע"ז עג, א) "ראשון ראשון בטל" ולהעיר מתניא חנינן קטן דאהבה שרש לכל מ"ע (כולל גם מ"ע דיראה (שורש מל"ח) ובמילא) שורש כל המצות".

לְנִבּוֹן נִקְלָה, כִּי כִשְׁהַאֲהָבָה הִיא מְסֻתֶּרֶת - הִיא עוֹרֵנָה בְּנֶפֶשׁ
הָאֱלֹקִית לְבָדָה, וּכְשֶׁבָאָה לְבְחִינַת גִּלּוּי לְנֶפֶשׁ תְּחִינּוּת - אִזּוּ
הִיא בְּהַתְגַּלּוּת הַלֵּב בְּחֻלָּל שְׂמָאֵלִי, - שְׁהוּא מְקוּם מְשַׁכְּן
נֶפֶשׁ תְּחִינּוּתִי. - הָרִי הִיא מְנַעֶה אִזּוּ כָל עֲנִינֵי הָאָדָם, וְזֶהוּ עֲנִינֵן

בִּירוֹר נִיצוּצוֹת הַמְּזֻכָּר
שֵׁם בְּעֵינֵי חַיִּים וְפָרִי עֵינַי
חַיִּים⁶¹ נִבְּרִי תִפְלָה, -
שְׁבַתְפִּלָּה מְבַרְרִים
נִיצוּצוֹת, שְׁלֹבֵן - תְּהַפְּלָה,
הִיא עֶקֶר הָעֵבֹדָה
בְּעֶקְבוֹת מְשִׁיחָא, לְבָרַר
נִיצוּצוֹת כּוֹ, - בִּירוֹר
הַנִּיצוּצוֹת שְׁבַתְפִּלָּה,
מִתְבַּטָּא בְּכָךְ שְׁהוּא
בְּחִינַת אֲתֵּהֲפֹכָא -
(=הִפְיַכְתָּ הָרַע לְטוֹב), אִזּוּ
אֲתֵּהֲפִיֵא - (=כְּפִיית
הָרַע), שֶׁל נֶפֶשׁ תְּחִינּוּתִי
לְנֶפֶשׁ הָאֱלֹקִית בְּנִדְוָע,
"כִּי תֵדָם הוּא הַנֶּפֶשׁ
כּוֹ"⁶², - וְחִיּוֹת הָאָדָם,
וְתֵדָם מִתְּחַדֵּשׁ בְּכָל יוֹם
מֵאֲבָלִין וּמִשְׁקָן, -

שְׁהָאָדָם אוֹכֵל וְשׁוֹתָה, הָרִי שְׁהָאָדָם מִשְׁתַּמֵּשׁ, עֲבוּר הַנֶּפֶשׁ
הָאֱלֹקִית וְהַקְדוּשָׁה, בְּכָל הָאוֹבְלִין וּמִשְׁקֵן וּמְבַרֵּר אֶת הַנִּיצוּצוֹת
שְׁבָהֵם, וְגַם - הָאָדָם, מִתְּפַעֵל וְנִתְקַן מִמְּלַבְּוִשִׁים - שְׁהוּא
לוֹבֵשׁ אוֹתָם, וְדִירָה - שְׁהוּא דֵר בַּהּ, כּוֹ. - הָרִי שְׁכַל עֲנִינֵי
הָעוֹלָם מְנוֹצְלִים בְּעֲנִינִים שֶׁל נֶפֶשׁ הָאֱלֹקִית וְקְדוּשָׁה. בּוּזָה
מִתְבַּטָּא עֲנִין בִּירוֹר הַנִּיצוּצוֹת הַנַּעֲשָׂה עַל יְדֵי הַתְּגַלּוּת הָאֲהָבָה
בְּשַׁעַת הַתְּפִלָּה. וְלִכֵּן נִדְרַשְׁתָּ כַּעַת אֲרִיכוֹת הַתְּפִלָּה בְּהַתְּבַנּוּת.
מִה־שְׁאִיזְכֵּן בְּדוֹרוֹת הָרֵאשׁוֹנִים, שְׁהָיוּ נִשְׁמוֹת הָאֱלֹקִית
גְּדוּלֵי הָעֶרֶךְ - הָיָה הַבִּירוֹר - שֶׁל הַנִּיצוּצוֹת, נַעֲשָׂה כְּרִנָּע
בְּקִרְיָאֵת שְׁמַע לְבָד וּבְרִכּוֹת שְׁלִפְנֵיהּ וּפְסוּקֵי דוּמְרָה בְּקִצְרָה
וְכוֹ, - שְׁמוּזָה בְּלָבָד כְּבַר נַעֲשָׂה בִּיהוֹרֵי הַתְּגַלּוּת הָאֲהָבָה
הַתְּנוּצָאוֹת שֶׁל הָאֲהָבָה, וְדִי לְמַבִּין:

מִצוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתַב הַרְמְבַּם וְל"ב¹², שְׁהוּא מִיּוֹדֵי הַתּוֹרָה
וְשֶׁרְשָׁה וּמְקוֹר לְכָל רַמ"ח - 248, מִצוֹת עֲשָׂה, - כְּפִי שְׁאוּמֵר
רַבְּנֵי הַזֶּקֶן בְּחֻלְק הָרֵאשׁוֹן שֶׁל סֵפֶר הַ"תְּנִיָּא" בְּפֶרֶק ד' ש"ה מְהִמְיָמֵן
בְּאִמַּת הוּא הָאוֹהֵב אֶת שֵׁם הוִי"¹³, שְׁכַדֵי לְקִיָּים בְּאִמַּת רַמ"ח

מִצוֹת־עֲשָׂה, מִן הַהִכְרַח
שְׁתַּדִּיָּה "אֲהַבְתָּ ה'". צִוּוּי
זֶה שֶׁל "וְאֲהַבְתָּ" הוּא חוֹבָה
שֶׁל תּוֹרָה עַל עֲנִין
הַהִתְבַּנּוּת בְּתַפְּלָה,
לְעוֹרֵר וּלְגַלּוֹת אֶת
הָאֲהָבָה. שְׁכֵן, עַל אֲהָבָה
עֲצֻמָּה הָרִי לֹא שִׁיךְ שׁוֹם
"צִוּוּי", וְ"אֲהַבְתָּ", כִּי
אֲהָבָה הִיא הָרִי מֵדָה
שְׁבַלֵּב וְעַל מֵדָה שְׁבַלֵּב לֹא
מִתְאִים שׁוֹם צִוּוּי, שְׁהָרִי,
אִם יֵשׁ לְאָדָם מֵדָה זוּ -
הָרִי שֵׁשׁ לוֹ, וְאִם אֵין לוֹ
אוֹתָהּ מֵדָה - מָה יַעֲזוֹר
כַּאֲן הַצִּוּוּי (עַל פְּעוּלָה שֶׁל
דִּבּוּר מִתְאִים צִוּוּי, אֲבַל
לֹא עַל רִגְשׁ הַלֵּב), וְכִפִּי
שְׁאֲכֵן שׁוֹאֵל הָרַב הַמְּגִיד
מִמְזִירֵי¹³: כִּיצַד מִתְאִים הַצִּוּוּי "וְאֲהַבְתָּ"? וְהוּא עוֹנֵה, שְׁהַצִּוּוּי
אֵינוֹ עַל הָאֲהָבָה, כִּי־אִם עַל הַהִתְבַּנּוּת, שִׁיְהִיָּה "שְׁמַע יִשְׂרָאֵל",
שְׁתַּדִּיָּה הַהִתְבַּנּוּת בְּעֲנִין ה' אֱלֹקֵינוּ ה' אֶחָד" וְאוּ "וְאֲהַבְתָּ" -
תְּאֲהַב (מִלְשׁוֹן הַבְּטוּחָה). עַל כָּל פָּנִים, הָרִי הַצִּוּוּי "וְאֲהַבְתָּ", הוּא,
שְׁתַּדִּיָּה הַהִתְבַּנּוּת בְּתַפְּלָה שְׁתִּבִּיא ל'"וְאֲהַבְתָּ" - הָרִי שְׁהַתְּפִלָּה
בְּאֲרִיכוֹת וּבְהַתְּבַנּוּת הִיא חוֹבָה שֶׁל תּוֹרָה. כִּי עַל אֲהָבָה
הַמְּסֻתֶּרֶת בְּלֵב כָּל יִשְׂרָאֵל בְּתוֹלְדוֹתָם וּמְכַעֵם לֹא שִׁיךְ צִוּוּי
כָּל. - שְׁנֵאמַר שְׁ"וְאֲהַבְתָּ" הַכוּוּנָה לְהָאֲהָבָה הַמְּסוּתֶּרֶת בְּכָל
אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל. שְׁכֵן, הִיא הָרִי יִשְׁנָה, וְלֹא זְקוּקִים לָהּ לְצִוּוּי
"וְאֲהַבְתָּ". אֲלֵא הַצִּוּוּי הוּא לְגַלּוֹת אֶת הָאֲהָבָה, שְׁלֹא זוּ בְּלָבָד
שְׁתַּדִּיָּה בְּהַתְּגַלּוּת בְּנֶפֶשׁ הָאֱלֹקִית שֶׁל יְהוּדִי, כִּי־אִם גַּם בְּנֶפֶשׁוֹ
הַחִינּוּתִי, שֶׁם לֹא הִיתָה לְפָנָיו זֶה בְּכֻלּוֹ, אִף לֹא בְּהַעֲלֵם - וְדַעַת

יום רביעי י"ח כסלו

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 324, הוכח תוכיח... עד עמ' קסג, זה כו'.

הזקן, לא אוכל
להתאפק ולהתירש
מלזעק עוד - למרות
שרבנו הזקן כבר עורר
והוכיח על כך, בקול
ענות חלושה: - מצד העגמת נפש שבענין, במטותא מניבו,

קונטרס אחרון

הוכח תוכיח את עמיתך אפילו מאה פעמים. ולזאת
לא אוכל להתאפק ולהחריש עוד בקול
ענות חלושה במטותא מינייכו ברחמין נפישין חוסו
ענות חלושה: - מצד העגמת נפש שבענין, במטותא מניבו,

71 הוכח תוכיח את
72 עמיתך¹ - אומרים על
73 כך חכמינו ז"ל: "אפילו"¹⁷
74 מאה פעמים. - למרות¹⁸
75 שכבר הוכיחו פעם ועוד
76 פעם - יעשו זאת אפילו מאה פעמים. ולזאת, - אומר רבנו

12. ה' יסודות רפ"ב. 13. וראה גם בהוספות לספר אור תורה לה"מ (הוצאת קה"ת) ס"יב. 14. ראה יב, כג. 1. קדושים יט, יז.
2. ב"מ לא, א. 3. ע"פ ל' הכתוב - תשא לב, יח.

1 בְּרַחֲמֵינוּ נְפִישֵׁינוּ, - הריני מבקש מכם ברחמיים רבים, חוסו נא
 2 עַל נַפְשׁוֹתֵיכֶם, וְהִשְׁמְרוּ וְהִזְהָרוּ מְאֹד מְאֹד עַל הַתּוֹרָה וְעַל
 3 הָעֲבוּדָה שְׂבֵלֵב - זו תְּפִלָּה בְּכוּנָה, לְהַתְחִיל - התפלה, בְּלִם
 4 יַחַד כְּאַחַד מְלֶה בְּמִלָּה, וְלֹא זֶה בְּכַה וְזֶה בְּכַה, וְזֶה דוּמָם
 5 וְזֶה מְשִׁיחַ שִׂיחָה בְּמִלָּה,
 6 ה' יִשְׁמְרֵנוּ. וְעַקֵּר הַסֵּפֶה

7 וְגֵרָמָא בְּנוֹקִין - וגורם
 8 הַנוֹק, מִדָּה שְׁלֹא מִתְפַּלְלִים
 9 כּוֹלֵם יַחַד כְּפִי שְׁצִירָךְ
 10 הַלְהוּת, הוּא מְהִירָדִים
 11 לְפָנֵי הַתְּבָה, - לפני
 12 ה' עֵמוּד, שְׁהוּא -
 13 הִירִידָה לְפָנֵי ה' יְתִיבָה,
 14 הַפֶּקֶר לְכָל הַרוּצָה
 15 לְשֵׁשׁ רְגָלָיו, הַחוּטָף
 16 אֶפְרָתִי, אוּ מַחְמַת
 17 שְׂאִין גַּם אֶחָד רוּצָה
 18 וְכוּ'. - לגשת לפני
 19 ה' עֵמוּד, וּבְמִילָא נִיגַשׁ מִי
 20 שְׂאִינוּ מִתְאִים לְכַר. וְאִי
 21 לְזֹאת, - ולכן, זֹאת
 22 הָעֲצָה הַיְעוּצָה, וְתִקְנָה
 23 קְבוּעָה חֶק וְלֹא יַעֲבֹר
 24 עוֹד חֲסִי־וְשָׁלוֹם, דְּהֵינּוּ
 25 לְבַחַר אֲנָשִׁים קְבוּעִים
 26 הַרְאוּם לָזֶה - להתפלל
 27 לְפָנֵי ה' עֵמוּד, עַל־פִּי
 28 הַגּוֹרֵל, אוּ בְרָצוֹן רַב
 29 מְנַנְּוּ, - שִׁרְצוּ שְׂאֵלָה
 30 או אֵלָה יִתְפַּלְלוּ לְפָנֵי
 31 ה' עֵמוּד. וּמִי הֵם הַרְאוּיִים
 32 לְכַר? דְּהֵינּוּ - אֵלָה,
 33 שְׂמַתְפַּלְלִים מְלָה בְּמִלָּה
 34 בְּדֶרֶךְ הַמְצוּעַ בְּקוֹל רֶם,
 35 וְלֹא מְאִרִיכִים - בתפלה,

36 יוֹתֵר מְדַאי וְלֹא מְקַצְרִים וְחוּטָפִים חֲסִי־וְשָׁלוֹם. - את
 37 הַתְּפִלָּה. וְעֲלִיהֶם מְטָל חוֹבָה לִירֵד לְפָנֵי הַתְּבָה, בְּלִ אֶחָד
 38 וְאַחַד בְּיוֹמוֹ אֲשֶׁר יִגִּיעַ לוֹ, וְלֹאֲסָף אֵלָיו סָבִיב סְמוּךְ - לְבַעַל
 39 הַתְּפִלָּה, בְּלִ הַמְתַּפְּלָלִים בְּקוֹל קֶצֶת עַל־בְּלִ־פָּנִים, וְלֹא -
 40 אֵלָה שְׂמַתְפַּלְלִים פְּלַחֵשׁ וְלֹא - אֵלָה ש־חוּטָפִים חֲסִי־וְשָׁלוֹם,
 41 וְכַמְבָּאָר בְּתַקְנוֹת יִשְׁנוֹת בְּכַמָּה עִירוֹת, - שְׁנַקְבַּע בְּהֵן כַּר.
 42 וְעֵתָה - אֹמֵר רַבְנֵי הוֹקֵן, בְּאִתִּי לְחַדְשֵׁן וְלַחֲזוֹן וְלֹאֲמַצְוֹ, בְּלִ

4. תענית ב, א. ספרי עה"פ עקב יא, יג. 5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: (בספר לקוטי ביאורים ס"ע תפז): "לפשוט רגליו" - ע"פ ל' שו"ת הרשב"א ח"א סי' תנ (הובא בכ"י אור"ח סנ"ג), 'החוטף' - ראה חולין (קלג, א) יל"ש (הובא בפרש"י) בלק תשסט: 'חוטפין קי"ש'. 'אפרת' - אולי הכוונה לבי' הפי' בזה הובאו ברד"ק (ש"א א, א); מיוחס, פליג חולק בקודשיא כו"ו. 6. ראה לקוטי שיחות חכ"ע ג' 415. 7. ל' הכתוב - וארא ו, ז. 8. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ל' הכתוב - תהלים לא, כה". 9. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לא ראיתי נזהרין בזה". ובמקום אחר מוסיף הרבי: "ולהעיר אשר בכמה מקומות נהוג לומר קאפיטל זה ביום השבת לאחרי תפלת מנחה (וכן ה' נהוג אדמו"ר ז"ל)". 10. ספר השיחות תש"ד ע' 48.

1 לְהַתְעִנּוֹת פְּרָאוֹי לוֹ, – כְּזוֹכֵר בִּ"אֲגַרְת הַתְּשׁוּבָה"¹¹ מִסְפָּר
2 הַצּוּמוֹת שִׁסְפָּרֵי הַמוֹסֵר קִבְעוּ לְצוּם עַל כָּל חֵטָא – כְּדֵי לְהִיּוֹת
3 לְרִצּוֹן לְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא (אֲחֵרֵי הַתְּשׁוּבָה) כְּמוֹ לִפְנֵי הַחֵטָא,
4 לְזֹאת עֲצָה הַיְעוּצָה כְּמֵאמֵר רַ"ל¹²: כָּל הַשּׁוֹמֵר שֶׁבֶת
5 בְּהִלְכָתוֹ מוֹחֲלִין לוֹ עַל
6 כָּל עֲוֹנוֹתָיו –

קונטרס אחרון

7 "בְּהִלְכָתוֹ" דִּיקָא, – 1 חֲלִישׁוֹת הַדּוֹר אֵין כַּח בְּכַל אֶחָד וְאֶחָד לְהַתְעִנּוֹת
8 הַמְלָא "כְּהִלְכָתוֹ" הִיא 2 כְּרָאוֹי לוֹ. לְזֹאת עֲצָה הַיְעוּצָה כְּמֵאמְרוֹ לְכָל הַשּׁוֹמֵר
9 כַּאֵן בְּדִיקוּ, שְׂכֵדֵי לְהִיּוֹת 3 שֶׁבֶת כְּהִלְכָתוֹ מוֹחֲלִין לוֹ עַל כָּל עֲוֹנוֹתָיו. כְּהִלְכָתוֹ
10 שׁוֹמֵר שֶׁבֶת כְּהִלְכָתוֹ – מִן 4 דִּיקָא. לְכֵן מוֹטֵל עַל כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְהִיּוֹת בְּקֵי
11 הַהֲכֵרָה שֶׁתְּהִיָּה יְדִיעַת 5 בְּהִלְכָתָא רַבְתָּא לְשִׁבְתָּא. וְגַם יוֹהֵר מְאֹד שְׁלֹא לְשׁוּחַ
12 הַלְכוֹת שֶׁבֶת. לְכֵן מְטִיל 6 שׁוּם שִׁיחָה כְּמִילָה ח"ו. בְּהִיּוֹת מוֹדַעַת זֹאת לִי"ח כִּי
13 עַל כָּל אֶחָד וְאֶחָד – 7 בְּכָל הַמְצוֹת יֵשׁ פְּנִימוֹת וְחִיצוֹנוֹת וְחִיצוֹנוֹת מֵהַשֶּׁבֶת
14 חוֹבָה, לְהִיּוֹת בְּקֵי 8 הוּא שְׁבִיתָה מְעִשִׂיָּה גְשְׁמִיית כְּמוֹ שֶׁשֶׁבֶת ה' מְעִשׂוֹת
15 בְּ"הִלְכָתָא רַבְתֵּי 9 שְׁמַיִם וְאַרְצָה גְשְׁמִיִּים. וּפְנִימוֹת הַשֶּׁבֶת הִיא הַכוּוּנָה
16 לְשִׁבְתָּא". – בְּהִלְכָה 10 בְּתַפְלַת הַשֶּׁבֶת וּבִת"ת לְרַבְקָה בַּח' אֶחָד כְּמ"ש שֶׁבֶת
17 הַגְּדוּלָה שֶׁל שֶׁבֶת, 11 לַה' אֲלֶקְיָד וְזוֹ הִיא בַּח' זְכוּרָה. וּבַח' שְׁמוֹר בְּפְנִימוֹת
18 בְּהַתָּאם לְלִשׁוֹן הַגְּמָרָא¹³ 12 הִיא הַשְּׁבִיתָה מְדִיבּוּרִים גְשְׁמִיִּים כְּמוֹ שֶׁשֶׁבֶת ה' מִי"ד
19 בְּנוֹגַע שְׁצִרְךָ לְמִשְׁמַשׁ 13 מֵאֲמֵרוֹת שֶׁנִּבְרָאוּ בְּהֵם שְׁמַיִם וְאַרְצָה גְשְׁמִיִּים כִּי זֶה
20 בְּבִגְדֵי בַעֲרַב שֶׁבֶת עִם 14 לְעוֹמֵת זֶה כו':
21 חֲשִׁיכָה כְּדֵי לְהִשְׁמֹר
22 מֵאִיסוֹר שֶׁבֶת. כְּלוֹמֵר,

23 יֵשׁנן הַלְכוֹת בְּהִלְכוֹת שֶׁבֶת שְׁאִינָן מוֹרוֹת מֵהַ הוּא אִיסוֹר – אֵלֵא
24 גַם אֵיךְ לְהִשְׁמֹר מֵאִיסוֹר. וְגַם יוֹהֵר מְאֹד שְׁלֹא לְשׁוּחַ שׁוּם
25 שִׁיחָה בְּמִלָּה חֶסֶד וְשְׁלֹום. – בְּשֶׁבֶת. בְּהִיּוֹת מוֹדַעַת זֹאת –
26 יְדוּעַ הַדְּבַר לְיוֹדְעֵי חֵן, – יוֹדְעֵי חֲכָמָה נִסְתָּרָה, תוֹרַת הַקְּבִלָּה,
27 כִּי כָּל הַמְצוֹת יֵשׁ פְּנִימוֹת וְחִיצוֹנוֹת, – הַפְּנִימוֹת
28 וְהַרְחוּנוֹת שֶׁל הַמְצוּה, וְחִיצוֹנוֹת וְהַפְּעוּלָה הַגְּשְׁמִיית שֶׁל
29 הַמְצוּה, וְחִיצוֹנוֹת – שֶׁל הַמְצוּה, מֵהַשֶּׁבֶת הִיא שְׁבִיתָה
30 מְעִשִׂיָּה גְשְׁמִיית, כְּמוֹ שֶׁשֶׁבֶת ה' מְעִשׂוֹת שְׁמַיִם וְאַרְצָה

31 גְשְׁמִיִּים, וּפְנִימוֹת – מְצוֹת הַשֶּׁבֶת הִיא הַכּוּוּנָה בְּתַפְלַת
32 הַשֶּׁבֶת וּבְתַלְמוּד תוֹרָה – לְהַתְפַּלֵּל וּלְלַמּוֹד בְּכוּוּנָה, לְרַבְקָה
33 בַּח' אֶחָד, כְּמוֹ שֶׁשֶׁבֶת ז' 14: "שֶׁבֶת לַה' אֲלֶקְיָד", – שְׁעִנֵן
34 הַשְּׁבִיתָה שֶׁהִיא עֲלֵיהָ, כְּפִי שֶׁזֶה בְּאֵרֶם בְּשַׁעַר שֶׁנֶחַ מִמְּלֹאכָה,
35 עוֹלָה אִזּוֹ הַכּוּחַ, שֶׁהִיא
36 מְלוּבֵשׁ בְּמִלְאכָה –
37 לְמַקְרוֹ בְּנַפְשׁ, כִּךְ הוּא
38 עֵינֵן הַשְּׁבִיתָה שֶׁל שֶׁבֶת,
39 הַתְּעוּלוֹת הַנַּפֵּשׁ (שֶׁהִיָּתָה
40 עֶסְקָה בִּימֵי הַחוֹל
41 בִּ"עוֹבְדִין דְּחוֹל", בְּעֵינֵי
42 חוֹלִין) הַנַּפֵּשׁ עוֹלָה לַי"ח
43 אֲלֶקְיָד, ה' אֶחָד. וְזוֹ –
44 פְּנִימוֹת הַשֶּׁבֶת, הִיא
45 בְּחִינַת "זְכוּר", – שְׁנֵי
46 עֵינִים בְּשֶׁבֶת "זְכוּר"
47 וְ"שְׁמוֹר": "זְכוּר אֵת יוֹם
48 הַשֶּׁבֶת לְקַדְשׁוֹ", וְ"שְׁמוֹר
49 אֵת יוֹם הַשֶּׁבֶת לְקַדְשׁוֹ"¹⁵,
50 הֵרִי עֵינֵן הַכוּוּנָה
51 וְהַתְּעוּלוֹת נַפְשׁ הַיְהוּדִי
52 בְּשֶׁבֶת, בְּתַפְלָה וּבְתוֹרָה –
53 חֵן הַבְּחִינָה שֶׁל "זְכוּר", וּבְחִינַת "שְׁמוֹר" בְּפְנִימוֹת הִיא
54 הַשְּׁבִיתָה מְדִיבּוּרִים גְשְׁמִיִּים, כְּמוֹ שֶׁשֶׁבֶת ה' מִי"ד
55 מֵאֲמֵרוֹת שֶׁנִּבְרָאוּ בְּהֵם שְׁמַיִם וְאַרְצָה גְשְׁמִיִּים, – "שְׁמוֹר"
56 בְּחִיצוֹנוֹת הִיא הַשְּׁמִירָה מִמְּלֹאכָה וְעִשְׂיָה, וְ"שְׁמוֹר" בְּפְנִימוֹת
57 הִיא הַשְּׁמִירָה וְהַמְנוּחָה מְדִיבּוּרִים בְּעֵינֵים גְשְׁמִיִּים, כִּי זֶה
58 לְעֹמֵת זֶה כו':¹⁶ – הַדִּיבּוּרִים בְּעֵינֵים גְשְׁמִיִּים – הֵם הַלְעוֹמֵת
59 זֶה" שֶׁל שְׁבִיתָה וְהַתְּעוּלוֹת הַיְהוּדִי שֶׁבֶת – בְּעֵינֵים שֶׁל תַּפְלָה
60 וְתוֹרָה.

גוֹט יוֹם טוֹב.

לְשֵׁנָה טוֹבָה בְּלִימוֹד הַחֲסִידוֹת וְדַרְכֵי הַחֲסִידוֹת

תַּכְתֵּבוֹ וְתַחַתְמוֹ.

מִמְּכַתֵּב אֲמוּר"ד

... י"ט כסלו . . . החג אשר פדה בשלום נפשנו ואור וחיות נפשנו ניתן לנו, היום הזה הוא ראש השנה לדרא"ח אשר הנחילנו אבותינו הקדושים צוקל"ה ג"ע זי"ע, והיא היא תורת הבעש"ט ז"ל.
זה היום תחלת מעשיך, שלימות הכוונה האמיתית בבריאת האדם עלי ארץ, להמשיך גילוי אור פנימיות תורתנו הקדושה, אשר נמשך ביום הזה בבח' המשכה כללית על כללות השנה, ועלינו להעיר לבבנו ביום הזה בבח' חפץ ורצון פנימי ועצמי באמיתת נקודת לבבנו, שיאיר נפשנו כאור פנימיות תורתו ית'.
ממעמקים קראתיך ה', להמשיך בחי' עומק ופנימיות תורת ה' ומצות ה' מבחי' פנימיות ועצמות או"ם ב"ה שיאיר בפנימיות נפשנו, אשר כל עצמותינו (ר"ל כל מציאותינו, העצם וההתפשטות כו') יהיו אליו ית' לבד, לגרש מאתנו כל מדה רעה ומוגנה מהמדות הטבעיות, כ"א כל עשיותינו וענינינו (הן בעבודה היינו תפלה ותומ"צ, והן בעניני עולם המוכרחים לקיום הגוף) יהיו בכוונה אמיתית לשם שמים אשר חפץ ה' כו', והשי"ת אב הרחמים ירחם עלינו ויחננו בדרך הטובה והישרה ישר יהונו פנימו . . .

יום חמישי י"ט כסלו

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' א, ספר לקוטי אמרים הנקרא בשם... עד עמ' ג, ז"ל נבג"מ.

42	ספר לקוטי אמרים חלק ראשון הנקרא בשם ספר של	בְּעֵזְרַת ה' יִתְקַדֵּךְ. – בשני אופנים מוסבר בספר, כיצד קרוב
43	פינונים	הדבר: "בדרך ארוכה" – עלידי התבוננות, העמקת מחשבתו
44	בדף-השער של ספר ה"תניא", כותב רבנו הזקן, שהספר: מְלַקֵּט	בגדולתו של הקב"ה ובחסדיו, יכול היהודי לעורר בעצמו אהבה
45	מפי ספרים ומפי סופרים קדושי עליון נשמתם-עין, מוסר	להשי"ת ולירא מפניו; "בדרך קצרה" – עלידי שמעורר את
46	על פסוקי "כי קרוב	האהבה המסותרת
47	אלוהי הדבר מאד, כפיך	שבקרבו, הנטועה בטבע
48	ובלבבך לעשותו"; –	מתולדתו בלבו של כל
49	הלב, הפה והעשיה הם	אחד מישראל, ואשר יש
50	שלת הכוחות: מחשבה,	רק לעוררה ולגלותה. ועל
51	דיבור ומעשה, בהם	כך מבוסס ספר ה"תניא".
52	מתלבשת הנפש, כדי	אגב, הספר נקרא בשם
53	לבצע את רצונה. כלומר,	"תניא", על שם המלה
54	שלשה אלה הם כלי	הראשונה, בה פותח
55	הביצוע של הנפש: "בפיך"	המחבר, רבנו הזקן, את
56	– בכוח הדיבור שלך;	ספרו.
57	"ובלבבך" – בכוח	על הסכמותיהם של
58	המחשבה שלך; "לעשותו"	הצדיקים רבי יהודא ליב
59	– בכוח המעשה שלך.	הכהן ורבי זושא, מביא הרבי
60	במובן עמוק יותר, רומזת	(מוהרי"צ) נ"ע באחד
61	המלה "ובלבבך" לא רק	ממכתבי ¹ קבלה מהרבי
62	על המחשבה, כי-אם גם	האמצעי, שרבנו הזקן כתב
63	על רגשי הלב, אהבה	את ספר ה"תניא" במשך
64	ויראה, לאהוב את הקב"ה	עשרים שנה, הוסיף והחסי ² ,
65	ולירא מפניו: כשיהודי מקיים מצוה משום אהבתו להקב"ה,	ודייק דיוק רב בכל מילה, (ומביא דוגמה – אם לכתוב מילה מסוימת
66	וביודעו שהדרך היחידה להתיחד עם הקב"ה, היא עלידי קיום	עם וא' או בלי וא'?) עד שזיקק את הספר ב"חסר יתיר" ורק אז, נתן
67	מצוותיו – נעשות אז המצוות מתוך רגש פנימי של חיות ועונג.	רשות להעתיקו ולהפיצו ברבים. ברם, עקב "העתקות רבות" והעתקות
68	כמי שעושה רצונו של יידו האהוב עליו, שעשייתו היא בעונג	שונות" על ידי אנשים שונים, "רבו כמו רבו הטעויות-סופר במאד מאד"
69	ובחיות מיוחדים, הוא מתייגע אז לבצע הכל במדויק, לכל	(וכפי שמובא במקום אחר, היו גם כאלה ש"תואנה הם מבקשים"
70	פרטיו, כדי להניח דעת ידירו. הרגש של יראה שמים, לירא	והכניסו במכוון שגיאות בענינים שונים, כדי שהענינים לא יתקבלו כפי
71	מהקב"ה, פועל על היהודי, להימנע מלעשות דבר בניגוד לרצון	מוכם האמיתי, וכך יתעורר רעש וכו' ³).
72	הקב"ה. יהודי שומר על עצמו שלא להיכשל בעשיית עבירה	שלח אז רבנו הזקן שלוחים מיוחדים אל הצדיקים רבי יהודא ליב הכהן
73	בגלל רגש היראה שלו כלפי הקב"ה. זאת אומר לנו מחבר ספר	ורבי זושא, לבקש הסכמתם להדפסת ספר ה"תניא". כפי שכתוב במכתב
74	ה"תניא", שהספר מבוסס על פסוק זה, לפיו קרוב הדבר של	האמור ⁴ היו השלוחים, החסידים המפורסמים של רבנו הזקן – רבי משה
75	תורה ומצוות לקיימו מתוך רגש של אהבת ה' ויראת ה'. לְבַאֵר	ווילנקר, רבי פנחס משקלוב ורבי יצחק משה מייאס. אותם שלח רבנו הזקן
76	הַיִּטֵּב, אֵיךְ הוּא קְרִיב מְאֹד, – מטבע האדם להיות לבו נוטה	להתייעץ עם הצדיקים האמורים אודות הדפסת הספר ולקבל הסכמתם.
77	לתאוות גופניות, וכדי שהלב יתאוה לאלקות, נדרש להפוך את	שני הצדיקים ביטאו את התפעלותם מספר ה"תניא". רבי יהודא ליב
78	רגשות הלב בפועל מקצה אחד – מתאוות העולם-הזה, לקצה	הכהן אמר: "ספר התניא הוא קטורת לכל המגיפות הרוחניות של עקבות
79	הפוך – לקדושה. כן מאד קשה לאדם לנטוע בלבו רגש היראה	משיחא".
80	מהקב"ה, כמאמר הגמרא ⁵ : "וכי יראה מילתא זוטרתא היא",	רבי זושא אמר: "עם ה"תניא" ילכו יהודים לקראת משיח צדקנו".
81	האם יראה היא דבר קטן? – כיצד, איפוא, אומר הפסוק ש"קרוב	שני הצדיקים כתבו הסכמותיהם בשבוע של פרשת תבוא, בגלל ⁶ שני
82	הדבר?" דבר זה בא ה"תניא" להסביר, בְּדֶרֶךְ אֲרָכָה וְקִצְרָה,	טעמים:

ספר לקוטי אמרים

חלק ראשון

הנקרא בשם

ספר של בינונים

מלוקט מפי ספרים ומפי סופרים קדושי עליון נ"ע מיוסד על פסוק כי קרוב אליו הדבר מאוד כפיך ובלבבך לעשותו. לבאר היטב איך הוא קרוב מאוד בדרך ארוכה וקצרה בעוה"י.

1. דברים ל, יד. 2. ברכות לג, ב. 1. נדפס בספר 'קיצורים והערות על ספר התניא. עמוד קכא. 2. וראה (ועיין) בלקו"א מהדורא קמא (נדפס בהוצאת קה"ת, ברוקלין, נ.י. תשמ"ב) ובהערות וכו' שם. ומסתבר לומר שהיו כו"כ שינויים עוד קודם הכת"י הראשון ("הקונטרסים") שניתן לרבים ולהעתקה - הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א. 3. ועפ"י יומתק לשון אדה"ז בסוף הקדמתו "סופרים שונים ומשונים", והוספתו אחר כך "מכל סיג וט"ס" - הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א. 4. בספר הקיצורים עמוד קכ"ה. 5. ספר הקיצורים, שם.

46 במכוון ענינים מסויימים ב"תניא", ומחמת רבוי העתקות
 47 שונות, רבו המעיוות־סופר במאד, והכרח להביא
 48 הקונטרסים ההם לבית הדפוס. — ספר ה"תניא" התפשט אז
 49 ב"קונטרסים"; ולהעיר, שגם אחרי שנדפס, לא היה עליו השם,
 50 ובדאי שכך צוה רבנו

51 הזקן ובאופן זה נתן רשות
 52 להדפיס את ה"תניא".
 53 והעיר ה' את רות
 54 השתפים, הרי הוא
 55 הרבני המפלג הותיק
 56 מורנו ורבנו הרב רבי
 57 שלום שכנא בן מורנו
 58 ורבנו הרב רבי נח,
 59 והרי הוא הרבני המפלג
 60 הותיק מורנו ורבנו הרב
 61 רבי מרדכי בן מורנו
 62 ורבנו הרב רבי שמואל
 63 הלוי, להביא
 64 הקונטרסים ההם לבית
 65 הדפוס בסלאוויטא.
 66 ולפעלא טבא אמרתי
 67 יישר הילא. — ולפעולה
 68 טובה זו אני אומר יישר
 69 כוח. אך עלו בלבם — של
 70 המדפיסים, מנור מסביב
 71 מן הדפוסים אשר רבו,
 72 שדרבן להיק — לזולת,
 73 ולתקלל המאשרים. —
 74 את הישרים והמורשים.
 75 אי לזאת, — לכן, גמרנו
 76 בלבנו לתן הסקמה,
 77 לבל ירים איש את ידו ואת רגלו?
 78 אלו, שהוא עצמו לא ידפיסו מחדש וגם לא ימסור את הספר
 79 לאחרים להדפסה, שלא לגרם להמדיפים הנזכרים לעיל
 80 שום הזק חס־ושלום בהשגת גבול בשום אופן. ואסור לשום
 81 אדם לדפוס — להדפיס, תספר הנ"ל — ספר ה"תניא", בלתי
 82 ידיעת המדיפים הנ"ל, עד משך חמש שנים רצופים מיום
 83 דלמטה. — בו נכתבה הסכמה זו. ושומע לדברי אלה — יבא
 84 עליו ברכת טוב. הלא כה דברי הדורש זאת לכבוד
 85 התורה, היום יום ג' שנכפל בו "כי טוב", — ביום שלישי
 86 למעשה בראשית, נאמר פעמיים "כי טוב", פרשת תבא, שנת
 87 פדותנו לפרט קמון. — תקנ"ז בגימטריא פדויתנו, לפרט קטן,
 88 בלי לחשב את שנות האלפים מאז בריאת העולם, כ"אם מספר
 89 השנים של מאות, עשרות וכו' לאלף הנוכחי.
 90 תקמן משלם זוסיל מאניפאלי.

1 א) שכן, על ידי לימוד בעיון בספר ה"תניא" מקיימים "כי תבוא אל
 2 הארץ" ברוחניות, שזהו ההתגלות של הרצון העצמי של הנשמה (ארץ
 3 מלשון רצון, כמאמר רז"ל⁶ "למה נקרא שמה ארץ — שרצתה לעשות
 4 רצון קונה"). המלה "רצתה" מתפרשת גם כן בלשון "רצון".

5 ב) על ידי הדרכים בעבודת ה'
 6 המובאות בספר ה"תניא",
 7 מהפכים את הקללה
 8 (התוכחה של 'משנה תורה'
 9 בפרשת כ"תבוא) לברכה.
 10 בהזכירם בהסכמותיהם את
 11 השנה בה הן נכתבו, ביטאו
 12 באמצעות ציון השנה את
 13 דעתם הקדושה על ספר
 14 ה"תניא".
 15 הרב הצדיק רבי יהודא ליב
 16 הכהן כתב שנת "תקנ"ז,
 17 שהיא ראשי תיבות: "תניא
 18 קטורת נשמה ורוח" (המרמז
 19 ש"ה"תניא" הוא כאמור קטורת
 20 לכל המגיפות הרוחניות של
 21 עקבתא דמשיחא);
 22 והרב הצדיק רבי זושא ציין
 23 את השנה במלה "פדויתנו",
 24 הפדות שלנו — להדגיש,
 25 כאמור, שבספר זה ילכו בני
 26 ישראל לקראת משיח צדקנו.

27 הסכמת הרב החסיד
 28 המפורסם, איש אלהי,
 29 קדוש יאמר לו, מורנו
 30 ורבנו הרב רבי משלם
 31 זוסיל מאניפאלי:
 32 הנה בראותי את הכתבים של הרב האזן — כפי הידוע,
 33 קראו במזריטש לרבנו הזקן "הרב", מפני שבו בחר הרב המגיד
 34 ממזריטש לכתוב את ה"שולחן ערוך" שלו, ותלמידי הרב
 35 המגיד, החבריא קדישא, הכתירוהו בשם "רב", כי "הלכתא
 36 כרב", איש אלקים קדוש וטהור אספקלריא המאירה, —
 37 המאיר כל דבר באור גלוי בבחיורתו המלאה. וטוב אשר
 38 עשה — רבנו הזקן בכוחותיו האלקיים. ואשר הפליא ה' חסדו
 39 ונתן בלבם הטהור לעשות את כל אלה — להעלות על הכתב
 40 הענינים של ספר ה"תניא", לתראות עם ה' דרכיו הקדושים.
 41 ורצונו — של רבנו הזקן, היה שלא להעלות את הכתבים
 42 ההם לבית הדפוס מחמת שאין דרכו בכך. רק מחמת
 43 התפשטות הקונטרסים ההם בקרב כל ישראל בהעתקות
 44 רבות מידי סופרים משונים, — הוא משתמש במלה "משונים"
 45 ולא "שונים", ואפשר שברצונו לציין בכך על אלה שזיפו

הסכמת

הרב החסיד המפורסם איש אלהי
 קדוש יאמר לו מוה"ר יהודא ליב
 הכהן:

חכמת אדם תאיר פני הארץ בראותי
 ידו קדש המתבר הרב הגאון
 איש אלקים קדוש וטהור חסיד ועניו
 אשר מכבר נגלה מסתרו יושב בשבת
 תחממוני אלל אדונינו מורינו ורבינו
 גאון עולם ודלה מיום מבורך מיום
 חיים וכעת ישמח ישראל בהגלות דכדי
 קדשו המחודש להביא לבית הדפוס ללמד
 לעם ה' דרכי קדש כאשר כל אחד יחזה
 בפנימיות דרכיו והמפורסם און לדיך כליה
 רק מחשק קלקול הדבר שלא יגרום
 היזק למדפיסים בלתי ליתן חוקף וזאזרה
 לכל ימים איש את ידו ורגלו לדפוס עד
 משך חמש שנים מיום דלמטה ושומע
 לדברי אלה יבוא עליו ברכת טוב הכ"ד
 המדבר זאת לכבוד התורה היום יום ג'
 פקעה חכמת תקנ"ז לפ"ק.

יהודא ליב הכהן.

הקמן משולם זוסיל מאניפאלי.
 לבל ירים איש את ידו ואת רגלו?
 אלו, שהוא עצמו לא ידפיסו מחדש וגם לא ימסור את הספר
 לאחרים להדפסה, שלא לגרם להמדיפים הנזכרים לעיל
 שום הזק חס־ושלום בהשגת גבול בשום אופן. ואסור לשום
 אדם לדפוס — להדפיס, תספר הנ"ל — ספר ה"תניא", בלתי
 ידיעת המדיפים הנ"ל, עד משך חמש שנים רצופים מיום
 דלמטה. — בו נכתבה הסכמה זו. ושומע לדברי אלה — יבא
 עליו ברכת טוב. הלא כה דברי הדורש זאת לכבוד
 התורה, היום יום ג' שנכפל בו "כי טוב", — ביום שלישי
 למעשה בראשית, נאמר פעמיים "כי טוב", פרשת תבא, שנת
 פדותנו לפרט קמון. — תקנ"ז בגימטריא פדויתנו, לפרט קטן,
 בלי לחשב את שנות האלפים מאז בריאת העולם, כ"אם מספר
 השנים של מאות, עשרות וכו' לאלף הנוכחי.
 תקמן משלם זוסיל מאניפאלי.

6. ב"ר ה, ז. 7. וכידוע חידוש דאספקלריא המאירה - ראה יבמות מט, ב חידוש משה רבינו ("כל הנביאים נסתכלו באספקלריא שאינה מאירה, משה נסתכל באספקלריא המאירה"). וכמבואר מעלת משה רבינו בזה ברמב"ם הל' יסודי התורה פ"ז ובמ"ו ח"ב פרק ל"ה. ובפי' המשניות בהקדמתו לפ' חלק, יסוד ז. - הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א. 8. הראשון היה חתנו של רבנו הזקן, אביו של הרבי ה"צמח צדק"; והשני, ר' מרדכי הורביץ. המדפיס משקלוב. 9. כלשון הכתוב בראשית מא, מד.

38 הדבֿר – של הדפסת הספר, שלא יגרום הוֹק לַמְדַּפְּסִים,
39 בְּאֵתִי לְתֵן תְּקוּף וְאַזְהָרָה לְכָל יָדִים אִישׁ אֶת יָדוֹ וְרַגְלוֹ
40 לְדַפּוֹס – להדפיס את הספר. עַד מִשְׁךָ חֶמֶשׁ שָׁנִים מִיּוֹם
41 דְּלַמְּטָה. וְשׁוּמַע לְדַבְּרֵי אֱלֹהִים – יבא עֲלֵינוּ בְּרַב־תּוֹב. הֲלֵא
42 כֹּה דַבְּרֵי הַמְדַּבֵּר זֹאת
43 לְכַבּוֹד הַתּוֹרָה, הַיּוֹם
44 יוֹם ג' פְּרֻשָׁה תִּבְאֵ
45 תִּקְנִי לְפָרֵט קָטָן.

46 יְהוּדָא לִיב הַכְּהֵן.¹²
47 שמעתי מהחסיד
48 המפורסם, רבי יצחק
49 מתמיד, זכרונו לברכה:
50 כשהשלוחים הביאו את
51 ה"תניא" לאניפאלי, אל
52 רבי יהודא לייב הכהן
53 ורבי זושא, הם השאירו
54 בידם את הקונטרסים
55 למשך הלילה, כדי
56 שהצדיקים יעיניו בהם.
57 בשעה שעיין ב"תניא",
58 באמצע הלילה, נכנס רבי
59 יהודה לייב הכהן
60 בהתפעלות עצומה
61 ובתלהבות רבה, ומבלי
62 יכולת לעצור בתוכו את
63 ההתרגשות הגדולה,
64 החליט ללכת אל רבי
65 זושא (שניהם דרו
66 באניפאלי), להתחלק אתו
67 בהתלהבותו המרובה
68 מספר ה"תניא". אותו
69 דבר אירע גם אצל רבי
70 זושא, שגם הוא לא היה
71 יכול לעצור בקרבו את
72 ההתרגשות הגדולה, והחליט ללכת אל רבי יהודה לייב הכהן
73 – כך שהם נפגשו ברחוב בהלכם אחד אל השני, ו"אניפאלי
74 כולה בערה...".

1 הַסְּכֵמַת הָרַב הַחֲסִיד הַמְּפֻרָסִם, אִישׁ אֱלֹהֵי, קְדוֹשׁ יֵאָמֵר
2 לוֹ, מוֹדְנֵנו וְרַבְנֵנו הָרַב רַבִּי יְהוּדָא לִיב הַכְּהֵן:
3 חֲכֵמַת אָדָם תֵּאִיר פְּנֵי הָאָרֶץ, בְּרֵאשִׁית יְדִי קְדוֹשׁ – כְּתָבִי,
4 הַמְּחַבֵּר הָרַב הַגָּאֹן אִישׁ אֱלֹקִים קְדוֹשׁ וְנִתְהוֹר חֲסִיד
5 וְעֵנִי, אֲשֶׁר מְכַבֵּר נִגְלָה
6 מִסְתְּרֵינוּ, – שְׁלֹמֹת
7 הַשְׁתַּדְּלוּת לְהִישָׁאֵר
8 נִסְתֵּר, שְׁלֵא יִדְעוּ
9 מִצְדֻקְתוֹ וּמְגֻדֻלְתוֹ, כִּבְר
10 מִזְמָן נִתְגַּלּוּ צְדֻקְתוֹ
11 וּגְדֻלְתוֹ, יוֹשֵׁב בְּשֵׁבֶת
12 תְּחַבְּמוּנֵינוּ אֲצֵל
13 אֲדוֹנֵנוּ מוֹדְנֵנו וְרַבְנֵנוּ
14 גָּאֹן עוֹלָם, – וְיֵל
15 כְּפִשׁוֹ בְּנִגְלָה – וְהַכּוּנָה
16 עַל הָרַב הַמְּגִיד מְמוֹרִישׁוֹ,
17 וְדָלָה מִיּוֹם – לְמַד תּוֹרָה,
18 מִבְּאֵר מִיּוֹם הַיּוֹם, –
19 יֵשׁ הַמְּפֻרָשִׁים שְׁבִמְלָה
20 "מְבֹאֵר" – אוֹתִיּוֹת אֲבָרִם
21 – הוּא מִרְמֹז עַל רַבִּי
22 אֲבָרָהם "הַמְּלָאךְ" בְּנוֹ שֶׁל
23 הָרַב הַמְּגִיד מְמוֹרִישׁוֹ,
24 וְכַעַת יִשְׁמַח יִשְׂרָאֵל –
25 הַכּוּנָה עַל הַבְּעַל־שֵׁם
26 טוֹב, שִׁשְׁמוֹ הַקְּדוֹשׁ הִיָּה
27 יִשְׂרָאֵל, בְּהַגְּלוֹת דַּבְּרֵי
28 קְדוֹשׁוֹ – הַתְּגֻלוֹת דְּרַבִּי
29 הַבְּעַל־שֵׁם טוֹב הִיא
30 ב"תניא", בו מתגלים דברי
31 הבעל-שם-טוב בשכל
32 והשגה של חב"ד,
33 הַמְּחַוֵּבֵר לְהַבִּיא לְבֵית
34 הַדַּפּוֹס – כְּדִי לְלַמֵּד לְעַם
35 ה' – לבני ישראל, דַּבְּרֵי קְדוֹשׁ, בְּאֲשֶׁר כָּל אֶחָד יִתְּוֶה –
36 יִרְאֶה, בְּפְנֵימִיּוֹת דַּבְּרֵינוּ, וְהַמְּפֻרָסִם אֵין צְרִיךְ רְאִיָּה. –
37 וּבִגְלָל כִּי לֹא הִיָּה סֵפֶר זֶה זָקוּק לְהַסְכְּמָה, רַק מִחֲשַׁשׁ קְלָקוּל

הסכמת

הרב החסיד המפורסם איש אלהי
קדוש יאמר לו מוהר"ר משולם
זוסיל מאניפאלי:
הכהן:

חכמת אדם תאיר פני הארץ בראיתי
ידי קדוש המחבר הרב הגאון
איש אלקים קדוש וטהור חסיד ועניו
אשר מכבר נגלה מסתריו וישב בשבת
החכמוני אצל אדונינו מורינו ורבינו
גאון עולם וזלה מים מבאר מים
חיים וכעת ישמח ישראל בהגלות דברי
קדשו המנוחב להביא לבית הדפוס ללמד
לעם ה' דרכי קדש כאשר כל אחד יחזה
בפנימויות דבריו והמפורסם אין לריך לראיה
רק מחשך קלקול הדבר שלא יגרום
הזקק למדפיסים בחתי ליתן תוקף ואזהרה
לכל ידים איש את ידו ורגלו לדפוס עד
משך חמש שנים מיום דלמטה ושומע
לדברי אלה יבוא עליו ברכת טוב הכ"ד
המדבר זאת לכבוד התורה היום יוס ג'
פסקה תבא תקני' לפ"ק.

יהודא לייב הכהן.

הקטן משולם זוסיל מאניפאלי.
המתרגשות הגדולה, והחליט ללכת אל רבי יהודה לייב הכהן
– כך שהם נפגשו ברחוב בהלכם אחד אל השני, ו"אניפאלי
כולה בערה...".

הרב החסיד המפורסם איש אלהי
קדוש יאמר לו מוהר"ר משולם
זוסיל מאניפאלי:

הנה בראיתי את הכתבים של הרב האוי
גאון איש אלקים קדוש וטהור
אספקלריא המאירה ועוב אשר עשה ואשר
הפליא ה' חסדו ונתן בלבו הטוהר לעשות
את כל אלה להראות עם ה' דרכיו הק'.
ורענו היה שלא להעלות את הכתבים
ההם לבית הדפוס מחמת שאין דרכי בכך.
רק מחמת התפטרות הקונטרסים ההם
בקרוב כל ישראל בהעמקות רבות מידי
סופרים משונים ומחמת ריבוי העתקות
שונות רבו הט"ס במאד. והוכרח
להביא הקונטרסים ההם לבית הדפוס.
והעיר ה' את רוח השותפים ה' הרבני
המופלג הותיק מוהר"ר שלום שבנא
מוהר"ר נח ויה"ה הרבני המופלג הותיק
מוהר"ר מרדכי במהר"ר שמואל הלוי
להביא הקונטרסים ההם לבית הדפוס
בסלחווטא ולפעלא עבא אמרתו יישר
חילא אך עלו בלכס מגור מסביב מן
הדפוסים אשר רבו שדרכו להזיק ולקלקל
המאוסקים או לאת גמרנו בלבינו ליתן
רגלו לגרום להמדפיסים הזכרים לעיל שום
זיקוק חס ושלום בהשגת גבול בשום זופו.
ואסור לאדם לדפוס הספר הג"ל בלתי ידיעת
המדפיסים הג"ל עד משך חמש
שנים רעופים מיום דלמטה ושומע לדברי
אלה יבא עליו ברכת טוב הכ"ד הדורש
זאת לכבוד התורה היום יוס ג' שכתב בו כי
עוב פסקה תבא שנת פדותינו לפ"ק.

10. ואולי השמטת המעתיק יש כאן, וצ"ל "כתבי ידי" - כבהסכמה הקודמת - הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א. 11. לשון הכתוב שמואל
ב כג, ח. 12. בעהמ"ס "אור הגנוז". וי"ל שזהו הטעם להחידוש הכי גדול: כתיבת הסכמה מהצ"צ לספר - הוא ספר הנ"ל. ראה בית רבי,
תולדות הרב פרק נד.

10. ואולי השמטת המעתיק יש כאן, וצ"ל "כתבי ידי" - כבהסכמה הקודמת - הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א. 11. לשון הכתוב שמואל
ב כג, ח. 12. בעהמ"ס "אור הגנוז". וי"ל שזהו הטעם להחידוש הכי גדול: כתיבת הסכמה מהצ"צ לספר - הוא ספר הנ"ל. ראה בית רבי,
תולדות הרב פרק נד.

43 הזקן, כל דבור על אופניו שכתב בלקוטי אמרים, – הרי שזה
 44 נוגע ישירות לספר "לקוטי אמרים" – ראו ראינו שראוי ונכון
 45 לתקנם – להדפיסם יחד עם ספר "לקוטי אמרים" ו'אגרת
 46 התשובה' של כבוד קדשת אדונינו אבינו מורנו ורבנו ז"ל.

47 אי לזאת, – לכן, פאנו
 48 לתמיל גודא רבה –
 49 איסור גדול, וגזרת נידוי
 50 חרם שמתא דרבנן –
 51 דלית לה אסותא, –
 52 שאין לה רפואה (שאי
 53 אפשר להתיר), שלא
 54 ירים איש את ידו
 55 להדפיס – את הספר,
 56 בתבניתם – "לקוטי
 57 אמרים" ו"אגרת הקודש"
 58 יחד, או זה בלא זה משך
 59 חמשה שנים מיום
 60 דלמשה¹⁵, ברם כגון דא
 61 צריך לאודועי, – רק זאת
 62 עלינו להודיע,

63 שבעונותינו הרבים ספו
 64 תמו בתבי ידו הקדושה
 65 בעצמו אשר היו
 66 בדרוק גדול לא חסר
 67 ולא יתר אות אחת, ולא
 68 נשאר בראם זה המעט
 69 מהרבה אשר נלקטו
 70 אחד לאחד מהעתקות
 71 המפורים אצל
 72 התלמידים, ואם המצא
 73 תמצא איזה מעות,
 74 שניאות מי יבין, ימצא

75 המעות דמוכה מטעות סופר, – מהכתב ממנו הדפיסו את
 76 הספר, ותבניתה – של הענין, תהיה ברוחה:
 77 נאום דב פער בן אדונינו אבינו מורנו ורבנו הגאון החסיד
 78 קדוש ישראל מרנא ורבנא¹⁶ שניאור זלמן ז"ל, נשמתו
 79 בגנוי מרומים. (הרבי האמצעי).
 80 ונאום תיים אברהם בן אדונינו אבינו מורנו ורבנו הגאון
 81 החסיד מרנא ורבנא שניאור זלמן ז"ל, נשמתו בגנוי
 82 מרומים.
 83 ונאום משה בן אדונינו אבינו מורנו ורבנו הגאון החסיד
 84 שניאור זלמן ז"ל, נשמתו בגנוי מרומים.

1 הסכמת הרבנים שיחיו בני הגאון המחבר ז"ל נשמתו-עין.
 2 היות שהסכם אצלנו לתן רשות ותקנא – וכוח הרשאה,
 3 להעלות על מכבש הדפוס לזבון לבני ישראל כתוב דברי
 4 ישר ואמת – דברי היושר והאמת הכתובים, דברי אלקים חיים

5 – כך נקראת תורת
 6 החסידות, של אדונינו
 7 אבינו מורנו ורבנו ז"ל
 8 כתובים בכתב ידו
 9 הקדושה בעצמו ולשונו
 10 הקדוש, שכל דבריו
 11 בנחלי אש בוערות –
 12 אשר ילהיבו הלכות
 13 לקרבן לאבתיו
 14 שבשמים, ובשם אגרת
 15 הקדש נקראו, שרבים
 16 היו אגרת שלוחת מאת
 17 כבוד קדשו להורות
 18 לעם ה' הדרך ילכו בה –
 19 הכוונה מן הסתם לעניני
 20 העבודה הפנימית, כמו
 21 התעוררות אהבת ה'
 22 ויראת ה' בעבודת
 23 התפלה, ההתעוררות
 24 ללימוד התורה, והמעשה
 25 אשר יעשו, –
 26 ההתעוררות בענינים של
 27 צדקה וכדומה. ומתמת
 28 שבכמה מקומות¹³ –
 29 ב"אגרת הקדש", הציב לו
 30 ציונים בספר לקוטי
 31 אמרים שלו, ודברי
 32 תורה עניים במקום אחד
 33 ועשירים במקום אחר¹⁴, –
 34 ב"אגרת הקדש" יהיו יותר מוסברים ומובנים מאשר כפי שהם
 35 מוסברים בספר "לקוטי אמרים"; ולאידך, ענינים בספר "לקוטי
 36 אמרים" יהיו מוסברים ומובנים יותר מאשר כפי שהם מוסברים
 37 בספר "אגרת הקדש"; ומה גם בשביל דבר שנתחדש בו –
 38 ב"אגרת הקדש" המוסיף חידוש ובידור בספר "לקוטי אמרים" –
 39 קונטרס אחרון על איזה פרקים – מספר "לקוטי אמרים", אשר
 40 כתב – רבנו הזקן, בעת חברו הספר לקוטי אמרים – לפיכך
 41 ועיון עמק על מאמרי זהר ועין חיים' ופרי עין חיים'
 42 שגראים בסותרים זה את זה, וברוח מבינתו מישכם – רבנו

הסכמת

הרבנים שי' בני הגאון המחבר ז"ל נ"ע.

היות שהוסכם אצלנו לתן רשות והרמנא להעלות על מכבש
 הדפוס לזכרון לבני כתוב דברי יושר ואמת דברי אלקים
 חיים של א"א מו"ר ז"ל כתובים בכתב ידו הקדושה בעצמו ולשונו
 הקדוש שכל דבריו כנחלי אש בוערות ילהיבו הלכות לקרבן
 לאבתיו שבשמים. ובשם אגרת הקדש נקראו שרובם היו אגרת
 שלוח מאת כ"ק להורות לעם ה' הדרך ילכו בה והמעשה אשר
 יעשו ומתמת שבכמה מקומות הציב לו ציונים בס' לקוטי אמרים
 שלו וד"ת עניים במקום אחד ועשירים במו"א ומה גם בשביל דבר
 שנתחדש בו קונטרס אחרון על איזה פרקים אשר כתב בעת חיבורו
 הס' לק"א פלפול ועיון עמוק על מאמרי זהר וע"ה ופע"ח שגראים
 בסותרים זא"ו וברוח מבינתו מישכם כל דיבור על אופניו שכתב
 בלק"א ראו ראינו שראוי ונכון להכריע עם ספר לקוטי אמרים
 ואגרת של כ"ק א"א מו"ר ז"ל. אי לזאת באנו לתמיל גודא רבה
 וגזרת נח"ש דרבנן דלית לה אסותא שלא ירים איש את ידו
 להדפיס כתבניתם או זה בלא זה משך חמשה שנים מיום דלמשה
 ברם כגון דא צריך לאודועי שבעו"ה ספו תמו כתבי ידו הקדושה
 בעצמו אשר היו בדרוק גדול לא חסר ולא יתר אות א' ולא נשאר
 כ"א זה המעט מהרבה אשר נלקטו אחד לאחד מהעתקות המפורים
 אצל התלמידים ואם המצא תמצא איזה מעות שניאות מי יבין
 ימצא המעות דמוכה מטעות סופר והכוונה תהיה כרוחה:

נאום דוב בער בא"א מו"ר הגאון החסיד קדוש ישראל
 מרנא ורבנא שניאור זלמן ז"ל נבג"מ.
 ונאום חיים אברהם בא"א מו"ר הגאון החסיד מרנא
 ורבנא שניאור זלמן ז"ל נבג"מ.
 ונאום משה בא"א מו"ר הגאון החסיד שניאור
 זלמן ז"ל נבג"מ.

13. בסימנים: ג, ה, ו, יז, יח, כ, (כה?). כט, קו"א ד"ה וצדקה כנחל. 14. ראה ירושלמי ר"ה ג, ח. ומובא בתוס' ד"ה אלא, כריתות יד, ב.
 15. בהוצאה הראשונה (שקלאוו תקע"ד) בא בסיים ההסכמה: "היום יום ה' כיב אייר תקע"ד לפ"ק". 16. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:
 לע"ע לא מצאתי שיעירו על השינוי שבתוארי אדה"ז שבחתימות בניו, וכל אחד משמט ב' תיבות מהחתימה שלפניו – ע"פ הוצאות
 דתר"ס ואילך. ואולי י"ל: בזמן חתימת ההסכמה ה' החותם הא' (נשיא ומורם מעם -) קדוש ישראל, ולכן מדגיש – שדוקא אדה"ז הוא
 "קדוש ישראל"; החותם הב' – ה' או רב פוסק – "מרנא ורבנא" – ולכן מדגיש שדוקא אדה"ז הוא "מרנא ורבנא"; החותם הג' – ה' או
 גאון וחסיד (כידוע בסיפורי רבותינו נשיאנו) ולכן מדגיש שדוקא אדה"ז הוא "הגאון החסיד". הוספת "צדיק" – ב"צז"ל" שבחתימה הב'

יום שישי כ' כסלו

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 6, הקדמת המלקט... עד עמ' ד, בעלה וגו':

38	ספרים הבנויים על פי שכל אנושי, שהשכל האנושי מכתוב את	1	הקדמת המלקט
39	עניני המוסר והמדות. וברור הדבר שאין ספרים אלה שווים לכל	2	רבנו הזקן, בגודל ענותנותו, קורא לספר ה"תניא" - "לקוטי
40	אחד, שהרי בני אדם אינם שווים בדעתם ובשכלם, ולכן אפשרי	3	אמרים", אוסף, "מפי ספרים ומפי סופרים", של ענינים, ואת
41	הדבר שאותו ענין ישפיע על אחד התעוררות והתפעלות, ובשני	4	הקדמתו זו הוא מציין כ"הקדמת המלקט". והיא אגרת
42	- לא. ב) ספרים הבנויים	5	השלוחה לכללות אנשי
43	על מדרשי רז"ל,	6	שלומנו, - אל כל
44	שבהיותם ענינים של	7	החסידים, ישמרים צורם
45	תורה, יש להם שייכות	8	ויהוקם:
46	לכל אחד מישראל,	9	אליכם אישים אקרא,
47	וממילא יש בהם ענין (או)	10	שמעו אלי רודפי צדק
48	ענינים) שיש לו שייכות	11	מבקשי ה', וישמע
49	מיוחדת אליו, שיהיה	12	אליכם אלקים למגדול
50	ביכולתו להתפעל	13	ועד קמו, - מגדולי בעלי
51	ולהתעורר. ברם, רבנו	14	המדריגה בעבודת ה', עד
52	הזקן מסביר, שגם בספרים	15	לאלה שהם נחותים
53	אלה (מהסוג השני) לא	16	במדריגה, כל אנשי
54	כל אחד זוכה להכיר את	17	שלומנו
55	מקומו הפרטי, ולקלוט את	18	וסמוכות שלה, איש על
56	מה שיש לו שייכות	19	מקומו יבוא לשלום
57	מיוחדת אליו. ובלשון	20	ותיים עד העולם יצח
58	רבנו הזקן: ובר מן דין,	21	סלה ועד, אמן בן יהי
59	והוץ מזה, שבגלל	22	רצון:
60	הבלבול בשכלו וכדומה,	23	הנה מודעת זאת, כי
61	אין ביכולתו לראות את	24	מרגלא בפומי דאנשי
62	ה"אור כי טוב" בספרים, הנה ספרי היראה - ספרי המוסר,	25	בכל אנשי שלומנו לאמר, - ידוע שרגיל בפי אנשי שלומנו
63	הבנויים על-פי שכל אנושי בנדאי אינן שוין לכל נפש, כי	26	לומר, כי אינה דומה שמיעת דברי מוסר לראיה וקריאה
64	אין כל השכלים והדעות שוות, ואין שכל אדם זה מתפעל	27	בספרים, - שהקריאה בעניני מוסר והתעוררות מתוך ספרים,
65	ומתעורר ממה שמתפעל ומתעורר שכל חברו, וכמו	28	שנכתבו בשביל כולם, איננה מביאה אותה תועלת, כפי שזה
66	שאמר רז"ל: גבי - בקשר לברכת חכם הרזים על ששים	29	כאשר שומעים אותם ענינים באופן אישי מפיו של המדבר.
67	רבוא מישראל, - בשעה שרואים שש מאות אלף מישראל,	30	שהקורא - בספרים, קורא לפי דרכו ודעתו ולפי השגת
68	יש לברך "ברוך חכם הרזים" - מברכים את הקב"ה שהוא החכם	31	והתפיסת שכלו באשר הוא שם, ואם שכלו ודעתו
69	שיודע סודותיהם של כל שש מאות האלף, שאין דעותיהם -	32	מבולבלים ובחשבה יתהלכו בעבודת ה', בקשי יכול
70	והבנתם ורגשותיהם, דומות זו לזו וכו', וכמו שכתב	33	לראות את האור כי טוב הננו בספרים, אף כי מתוך
71	הרמב"ן ז"ל ב'מלחמות' שם בפרוש ה'ספרי' גבי יהושע	34	האור - השורה בספרים, לעינים ומרפא לנפש. - אך, מפני
72	שנאמר בו - שהוא היה "איש אשר רות בו", - ומפרש	35	ששכלו מבולבל והוא ממשש באפילה בענינים של עבודת ה',
73	ה"ספרי" שהכוונה ב"רוח בו" היא: שיכול להלך נגד רוחו של	36	אין הוא רואה את האור שיכול וצריך להביא מרפא לנפשו.
74	כל אהר ואהר וכו'. אלא אפלו בספרי היראה - ספרי	37	להלן מסביר רבנו הזקן, שספרי המוסר חלוקים בשני סוגים: א)

(באם כן הוא בהכח" ושאר הדפוסים) י"ל ג"כ ע"ד הנ"ל - ע"פ הידוע שהי' מצויין בצדקות שלו, בענינות ושפלות בעיני עצמו וכו'.
 1. או י"ל ישמרו צורתו וגואלנו, או כיוצא בו. ולהעיר מתפלת "צור ישראל קומה בעזרתך..." - אולי לכן ג"כ הוא בר"ת בכדי שיכלול כל הברכות. - הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א. 2. ברכות נח, א. 3. על הרי"ף שעל הגמרא הנזכרת. 4. במדבר כז, יח. 5. את עצם הפירוש "שיכול להלך נגד רוחו של כל אחד ואחד", יכול היה רבנו הזקן להביא גם מרש"י על הפסוק, שהוא אומר שם "שיכול להלך נגד רוחו של כל אחד ואחד"; ומה שהוא מביא זאת מהרמב"ן, הוא מפני שהרמב"ן מבאר שם שישנו חכם גדול כזה, שהוא עצמו כולל בתוכו את דעותיהם של כל ששים הרבוא; שלכן בירך ר' חנינא בר' דר' איקא את ברכת "חכם הרזים" על רב פפא ור' הונא בר' דר' יהושע, כפי שמברכים על ששים רבוא מישראל, שכן, ר' חנינא ראה והכיר בהם, שהם נושאים בתוכם דעותיהם של ששים רבוא. אך זה צריך להיות כזה שמכיר זאת בשני, ולכן אומר הרמב"ן - להלכה - שלא לברך ברכה זו אלא על ששים רבוא דוקא שאין

מחמירים, מפני ששורשם ממדת הגבורה, ובית הלל מקילים 45
 ברוב המקרים, מפני ששורשם ממדת החסד; אלא, היות 46
 שבקדושה הכל בהתכללות, כך שחסד כוללת בתוכה גם 47
 גבורה, וגבורה כוללת בתוכה גם חסד, לכן ישנם מקרים בהם 48
 בית שמאי מקילים ובית 49
 הלל מחמירים. – הרי אם 50
 כך הדבר בענינים של 51
 נגלה דתורה, שאפשר 52
 הדבר שתהיה מחלוקת 53
 "מן הקצה אל הקצה" 54
 בהסקת מסקנת פסק 55
 ההלכה מהתורה – וְכָל־ 56
 שֶׁבֶן וְקָל־וְחֶמְדָּר – 57
 בענינים שהם בְּהִנְחָתָתוֹת 58
 לַה' אֱלֹהֵינוּ דְּאֵינוֹן 59
 דְּחִילוֹ וְרַחֲמוֹ – שהם 60
 יראה ואהבה, דְּבִמְוָחָא 61
 וְלִבְּא דְּכָל חַד וְחַד 62
 לְפִי שִׁיעוּרָא דִּילֵיהּ – 63
 המתבטאים במוחו ולבו 64
 של כל אחד ואחד לפי 65
 שיעורו, לְפִי מַה 66
 דְּמִשְׁעָר בְּלִבֵּיהּ, – לפי 67

מה שהוא משער בלבו, ופוחת "שער" בלבו, דרכו תאיר 68
 ההשגה שבמוח בלבו. כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּזֶהַר הַקְּדוּשָׁה עַל 69
 פְּסוּקִים¹² נֹדַע בְּשִׁעְרֵים פְּעֻלָּהּ וְגו': – הוזהר מפרש ש"בעלה" 70
 היינו הקב"ה, ה'בעל' של כנסת ישראל, והוא "נודע אתיידע 71
 ואתדבק", – הוא נעשה ידוע ומתדבקים בו; "בשערים", לפי מה 72
 שמשערים ("בשערים" מלשון השערה) בשכל ובהשגה, ולפי 73
 השער ("בשערים" מלשון שער) שפותחים בלב כדי לקלוט את 74
 ההשגה מהמוח. על-כּל-פנים מתברר מדברי הוזהר הקדוש, 75
 שהענינים של אהבה ויראה, של דביקות בהקב"ה, הם בכל 76
 אחד לפי שיעורו הפרטי (זהו פירוש שלישי בזהר שם: "שערים" 77
 מלשון שיעור) – וכשמדובר על עניני יראת ה' ואהבת ה', 78
 מוצדקת לכאורה ההתבטאות בין החסידים (אנ"ש) ש"אינה 79
 דומה שמיעה לראיה", שאינו דומה מה ששומעים מהרבי דברי 80
 התעוררות והדרכות בעבודת ה' למה שרואים וקוראים 81
 בספרים – ואילו רבנו הזקן מכניס כאן בספר (בספר ה"תניא") 82
 הוראות והדרכות בעבודה הפנימית של אהבת ה' ויראת ה' 83
 אבל רבנו הזקן מסביר להלן, שמדובר כאן ב"יודעי ומכירי", 84
 באלה שידעו והכירו את רבנו הזקן, אלה שהיו שואלים אותו 85
 ב"חידות" עצות בעניני עבודת ה'; חסידים מפרשים, שהכוונה 86
 היא גם כן על אלה שרבנו הזקן יודע אותם ומכיר אותם, ובכך 87
 נכללות כל הנשמות שלמדו, לומדות ותלמדה את ספר 88

1 המוסר, אֲשֶׁר יִסְדּוּתָם בְּהַרְרֵי קֹדֶשׁ מִדְּרָשֵׁי חו"ל אֲשֶׁר רוּחַ
 2 ה' דָּפַר בָּם, וּמְלָתוֹ – של הקב"ה, עַל לְשׁוֹנָם – ועליהם
 3 בנויים ספרי מוסר אלה, וְאֲוִרֵיתָא וְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּלֵא
 4 תָּר, – התורה והקב"ה הם דבר אחד; וְכָל שֵׁשִׁים רַבּוּא
 5 בְּלִלוֹת יִשְׂרָאֵל
 6 וּפְרִטֵיהֶם עַד נִיצוּץ – 1
 7 של קַל שֶׁבְּקָלִים וּפְחוּתֵי 2
 8 הַעֲרָךְ שֶׁבְּעַמּוּנוּ בְּנֵי 3
 9 יִשְׂרָאֵל בְּלָהוּ מִתְקַשְׂרָאן 4
 10 בְּאוִרֵיתָא, – כל אלה 5
 11 מתקשרים בתורה, 6
 12 וְאוִרֵיתָא הִיא הַמְקַשְׂרֵת 7
 13 אוֹתָן לְהַקְב"ה פְּנוּדָע 8
 14 בְּזֶהַר הַקְּדוּשָׁה, – 9
 15 והתורה הרי כבר כוללת 10
 16 בתוכה מה שנוגע לשכלו 11
 17 ולדעתו של כל אחד 12
 18 מיישראל – הֲרִי זֶה דְּרָךְ 13
 19 בְּלִלוֹת לְבָלְלוֹת יִשְׂרָאֵל. 14
 20 – מכל-מקום הרי דבר זה 15
 21 הוא ענין כללי המופנה 16
 22 לכלל כולו. וְאֵה שְׁנֵתָנָה 17
 23 הַתּוֹרָה לְדָרֵשׁ בְּכָל־

24 וּפְרִטֵי וּפְרִטֵי פְּרִטוֹת לְכָל נֶפֶשׁ פְּרִטִית מִיִּשְׂרָאֵל הַמְשַׁרְשֵׁת
 25 בָּהּ, – בתורה, הרי שבתורה ישנם לא רק הענינים של כלל
 26 ישראל, אלא של כל אחד מיישראל במיוחד, וספרי המוסר
 27 הבנויים על מדרשי רז"ל שבתורה, כוללים בתוכם גם הענינים
 28 הפרטיים הנוגעים לכל יהודי לחוד? – הֲרִי אֵין כָּל אִדָּם זִוְכָה
 29 לְהִיּוֹת מְכִיר מְקוּמוֹ הַפְּרִטֵי שְׁבֵתוֹרָה: – לדעת אך ללמוד
 30 את ההוראות בעבודת ה' ועניני התעוררות הנוגעים אליו
 31 בפרט. וְהֵנָּה, אֵף בְּהַלְכוּת אִסּוּר וְהִתַּר הַנְּגִלוֹת לָנוּ וּלְבְּנֵינוּ?
 32 מְצַנְנָנוּ רְאִינוּ מַחְלָקַת תְּנָאִים וְאִמּוּרָאִים מִן הַקְּצֵה אֵל
 33 הַקְּצֵה מְמִשׁ, – שאחד אומר ההיפך מהשני – זה אוסר זה
 34 מתיר וכדומה, וְאֵלוּ וְאֵלוּ דְּבָרֵי אֱלֹהִים חֵיִים¹⁰ לְשׁוֹן רַבִּים
 35 – לא אלקה חי, אלא אלקים חיים שהוא לשון רבים, עַל שֵׁם
 36 מְקוֹר הַחַיִּים לְנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל הַנְּחַלְקוֹת – נשמות ישראל,
 37 וממילא כך הדבר גם במקורם, דְּרָךְ בְּלָל לְשִׁלְשָׁה קוּיָן, יְמִין
 38 וְשִׁמְאֵל וְאִמְצַע, שֵׁהֶם – שלשה קוים אלה, הם: חֶסֶד – קו
 39 הַיְמִינִי, וְגַבּוּרָה – קו השמאל, וְכוּ', – כלומר, תפארת שהוא
 40 הקו האמצעי. וְנִשְׁמוֹת שֶׁשְׂרָשָׁן מִמֵּדַת חֶסֶד הַנְּהַנְתָּן גַּם בֵּין
 41 לְהַטּוֹת כְּלָפֵי חֶסֶד לְהַקְלֵ בּו' – להתיר את הדבר כדי שיוכל
 42 לעלות לקדושה, שהוא ענין של חסד; ואותו דבר בנשמות
 43 ששרשן ממדת הגבורה וכו', בְּפְנוּדָע, – כפי שרבנו הזקן מבאר
 44 בפרפורט ב"אגרת הקדש" סימן יג, שלכן בית שמאי לרוב

דיעותיהם שוות. עכ"פ מהרמב"ן מסתבר שישנו מקרה כזה – וחסידים, שהם "יודעי ומכירי" (כלשונו של רבנו הזקן להלן) רואים ומכירים ברבנו הזקן שהוא זה "שיוכל להלון נגד רוחו של כל אחד ואחד", שכן, בהיותו נשמה כללית הוא כולל בתוכו מ"רוחו של כל אחד ואחד". 6. על פי לשון הכתוב שמואל ב כג, 7. על פי תניא פל"ז - מח, 8. חלק ג', עג, 9. על פי לשון הפסוק דברים כט, כח: "הנסתרות לה' אלקינו והנגלות לנו ולבנינו וגו'". 10. עירובין יג, ב. 11. חלק א' ק"ג ע"א וע"ב. 12. משלי לא, כג.

1 ה'תניא" – את כל אלה ידע והכיר רבנו הזקן, ובשבילם כתב
2 בספר זה עצות והוראות בעבודת ה', כאילו נכנסו הם כולם
אליו ל"יחידות"; וכפי שהרבי הרשב"ב נשמתו־עדן אומר¹³:
לימוד התניא משמעו לדבר עם רבנו הזקן, ובלשון רבנו הזקן:

יום שבת קודש כ"א כסלו

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' ה, אך ביודעי... עד עמ' 8, אמרים הנ"ל.

5 אך בְּיודְעֵי וּמְכִירֵי קְאָמִינָא, – אני מדבר אודות אלה שאני
6 יודע אותם ומכירם – אומר רבנו הזקן, הם כָּל אֶחָד וְאֶחָד
7 מֵאַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנו שְׁבַמְדִּינְתֵינוּ וּסְמוּכֹת שְׁלָה – והסמוכות
8 למדינתנו, אֲשֶׁר הָיָה הַדְּבֹר שֶׁל חִיבָה מְצוּי בִּינֵינוּ –
9 בהיכנסם אל רבנו הזקן
10 ל"יחידות", וְגִילוּ לְפָנָי כָּל
11 תְּעֻלּוֹמוֹת לְבָב וּמַחֵם
12 בְּעִבּוֹדַת ה' הַתְּלוּיָה
13 בְּלֵב, אֲלֵיהֶם תַּפְּחֵה מְלֵתִי
14 לְשׁוֹנֵי עֵט סוֹפְרֵי¹⁴
15 בְּקוֹנְטְרָסִים אֱלוֹ – של
16 ספר ה'תניא", הַנְּקָרָאִים
17 בְּשֵׁם לְקוֹמֵי אַמְרִים,⁸
18 מְלַקְטִים מִפִּי סְפָרִים
19 וּמִפִּי סוֹפְרִים קְדוּשֵׁי
20 עֲלִיּוֹן נִשְׁמָתָם עֲדָן – כפי
21 שהזכרנו בלמדנו את "דף
22 השער", אמרים חסידים,
23 שב"ספרים" הכוונה לספרי
24 הש"ל"ה הקדוש וספרי
25 מהר"ל (מפראג)
26 וב"סופרים" הכוונה על
27 הבעל-שם-טוב והרב
28 ממזריטש,
29 הַמְּסַפְּרִים אֲצִלְנוּ,²¹
30 וְקִצְתַּת מַחֵם נְרַמְזוֹן²²
31 לְחִכְמֵינוּ – חלק²³
32 מה"אמרים" מרומזים לפני
33 החכמים, אלה שדי להם
34 ברמו "די לחכימין ברמיזא", בְּאַנְרוֹת הַקִּדְשׁ מְרְבוֹתֵינוּ
35 שְׁבִאֲרֵין הַקִּדְשׁ תִּבְנֶה וְתִבּוֹגַן בְּמַתְרָה בְּיַמֵּינוּ אָמֵן, – רבנו
36 הזקן קרא לכמה מזקני תלמידי הרב המגיד, ובפרט את רבי
37 מנחם מענדל מויטבסק, בשם "רבתינו", הרביים שלו; וְקִצְתַּתְם
38 שְׁמַעְתֵּי מַפִּיהֶם הַקְדוּשׁ בְּהִיּוֹתָם פֶּה עֲמָנוּ, – לפני עלייתם
39 לארץ ישראל, וְכֹלָם הֵן תְּשׁוּבוֹת עַל שְׂאֵלוֹת רְבוֹת אֲשֶׁר
40 שׁוֹאֲלִין בְּעֵצָה כָּל אֲנָשֵׁי שְׁלוֹמֵנו דְּמִדִּינְתָנוּ תְּמִיד כָּל אֶחָד
41 לְפִי עֲרְבוּ – ומצבו בעבודת ה', לְשִׁית – לתת, עֲצוֹת בְּנַפְשָׁם
42 בְּעִבּוֹדַת ה', לְהִיּוֹת בִּי אֵין הוֹמֵן נְרַמָּא עוֹד – אין הומן
43 מרשה עוד, לְהַשִּׁיב לְכָל אֶחָד וְאֶחָד עַל שְׂאֵלוֹת בְּפִרְטוֹת,
44 וְגַם הַשְׂכָּחָה מְצוּיָה, עַל כֵּן רְשָׁמְתִי כָּל הַתְּשׁוּבוֹת עַל כָּל
45 הַשְּׂאֵלוֹת לְמַשְׁמַרְתַּ לְאוֹת לְהִיּוֹת לְכָל אֶחָד וְאֶחָד לְזַכְּרוֹן

הקדמה

אך ביודעי ומכירי קאמינא הם כל אחד ואחד מאנ"ש
שבמדינתנו וסמוכות שלה אשר היה הדבור של חיבה
מצוי בינינו וגילו לפני כל תעלומות לבם ומוחם בעבודת ה'
התלויה בלב אליהם תטוף מלתי ולשוני עט סופר בקונטרסים
אלו הנקראים בשם לקוטי אמרים מלוקטים מפי ספרים ומפי
סופרים קדושי עליון נשמתם עדן המפורסמים אצלנו וקצת
מהם נרמזין לחכימין באגרות הקדש מרבתינו שבאה"ק
תובב"א. וקצתם שמעתי מפייהם הקדוש בהיותם פה עמנו
וכולם הן תשובות על שאלות רבות אשר שואלין בעצה כל
אנ"ש דמדינתנו תמיד כל אחד לפי ערכו לשית עצות בנפשם
בעבודת ה' להיות כי אין הומן גרמא עוד להשיב לכל אחד
ואחד על שאלתו בפרטות וגם השכחה מצויה על כן רשמתי
כל התשובות על כל השאלות למשמרת לאות להיות לכל אחד
וא' לזכרון בין עיניו ולא ידחוק עוד ליכנס לדבר עמי ביחידות
כי בהן ימצא מרגוע לנפשו ועצה נכונה לכל דבר הקשה עליו
בעבודת ה' ונכון יהיה לבו בטוח בה' גומר בעדינו: ומי
שדעתו קצרה להבין דבר עצה מתוך קונטרסים אלו יפרש
שיחתו לפני הגדולים שבעירו והם יבוננוהו ואליהם בקשתי
שלא לשום יד לפה להתנהג בענוה ושפלות של שקר ח"ו
וכנודע עונש המר על מונע בר וגודל השכר ממאמר רז"ל
ע"פ מאיר עיני שניהם ה' כי יאיר ה' פניו אליהם אור פני
מלך חיים. ומחיה חיים יזכנו ויהיינו לימים אשר לא ילמדו
עוד איש את רעהו וגו' כי כולם ידעו אותי וגו' כי מלאה
הארץ דעה את ה' וגו' אכ"ר:

עצמם ללמוד עם הזולת, כפי שידוע מְמַאֲמֵר דין¹⁸ על
פְּסוּקֵי¹⁹ "מֵאִיר עֵינֵי שְׁנֵיהֶם ה'", – הגמרא מפרשת שם את
הפסוק "רש ואיש תככים נפגשו מאיר עיני שניהם ה'" – "רש"
היינו מי שעני בתורה, ו"איש תככים" – מי שעשיר בתורה, הרי
כששני אלה "נפגשו", וכן התורה מתעסק עם ה"עני" בתורה,
"מאיר עיני שניהם ה'" – הקב"ה מאיר עיני שניהם באור
שלמעלה משניהם, כִּי יֵאָדָר ה' שְׁנֵינוּ – והפנימיות שלו,
אֲלֵיהֶם אוֹר – של, שְׁנֵי מֶלֶךְ חַיִּים. וּמַחִיָּה חַיִּים – זה
שנותן חיים לחיים, וְזַכְּנוּ וְיַחֲיֵנוּ לְיָמִים אֲשֶׁר לֹא יִלְמְדוּ עוֹד
אִישׁ אֶת רְעֵהוּ וְגו' כִּי כוֹלָם יִדְעוּ אוֹתִי וְגו' – את הקב"ה,
למקטנם ועד גדולם²⁰, כִּי מְלֵאָה הָאָרֶץ דְּעָה אֶת ה' וְגו',
– כמים לים מכסים²¹, אָמֵן כֵּן יְהִי רִצּוֹן:

13. תורת שלום ע' 56. 14. תהלים מה, ב. 15. שמות יג, ט. 16. תהלים נז, ג קלח, ח. 17. ראה סנהדרין צא, סוף עמוד ב. 18. ראה תמורה טז, א. 19. משלי כט, יג. 20. ירמיה לא, לג. 21. ישעיה יא, ט.

25 שהמלה "סיג" רומזת גם כן על הענינים שזייפו אותם, והיה
 26 צורך לנקות את הקונטרסים מהזויפים. וְאִמְיָא לְפַעְלָא מְבַא
 27 וַיִּשֶׁר הִילָא. – ואני אומר לפעולה טובה זו: יישר כח. וְלִהְיוֹת
 28 כִּי מִקְרָא מְלֵא דְּבַר הַפְּתוּכָא²³ "אָרוּר מְסִיג נְכוּל רַעְהוּ",
 29 וְאָרוּר בּוּ קָלְלָהּ בּוּ נִדְוִי
 30 חֲסִי וְשָׁלוֹם וְכוּ'²⁴, עַל
 31 בְּן בִּיהוּדָה וְעוֹד
 32 לְקָרָא²⁵ קְאָתִינָא לְמַשְׁדִּי
 33 גִּדְרָא רְפָא – כדבר
 34 מיותר (כפי שמביאים
 35 למשל ראייה ממה
 36 שמתנהגים ב"יהודה"
 37 בשעה שיש על כך פסוק
 38 מפורש) אני בא להטיל
 39 איסור גדול, עַל כָּל
 40 הַמְדַּפְּסִים
 41 לְהַדְפִּים קוֹנְטְרָסִים
 42 הַנּוֹפְרִים לְעֵיל לֹא עַל
 43 יְדֵי עֲצָמָן וְלֹא עַל יְדֵי
 44 גִּדְרָא דִּילְהוֹן – ולא על
 45 יְדֵי בְּאֵי כּוּחַם, בְּלִתֵּי רִשּׁוֹת הַנְּקוּבִים הַנִּלְ מִשְׁךְ חֲמֵשׁ שָׁנִים
 46 מִיּוֹם בְּלוֹת הַדְּפּוּסִים²⁶. וְלִשְׁוִמְעִים יוֹנְעִים וְתִבּוּאָה עֲלֵיהֶם
 47 בְּרַבְתָּ טוֹב. בַּהּ דְּבַרֵּי הַמְּלַקְטָא – ספר לקוטי אמרים הנזכר
 48 לְעֵיל:

הקדמה

והנה אחר שנתפשטו הקונטרסים הנ"ל בקרב כל אנשי הנ"ל
 בהעתקות רבות מידי סופרים שונים ומשונים הנה ע"י
 ריבוי ההעתקות שונות רבו כמו רבו הט"ס במאוד מאוד
 ולזאת נדבה רוחם של אנשים אפרתים הנקובים הנ"ל מע"ל
 לטרוח בגופם ומאודם להביא את קונטרסים הנ"ל לבית הדפוס
 מנוקים מכל סיג וט"ס ומוגהים היטב ואמינא לפעלא טבא
 ויישר הילא ולהיות כי מקרא מלא דבר הכתוב ארוך מסיג
 גבול רעהו וארוך בו קללה בו נידוי ח"ו וכו' ע"כ כיהודה
 ועוד לקרא קאתינא למשדי גודא רבא על כל המדפיסים
 שלא להדפיס קונטרסים הנ"ל לא על ידי עצמן ולא על ידי
 גירא דילהון בלתי רשות הנקובים הנ"ל משך חמש שנים
 מיום כלות הדפוס ולשומעים יונעם ותבא ברכת טוב כה
 דברי המלקט לקוטי אמרים הנ"ל:

1 וְהֵנָּה אַחַר שְׁנַת־פְּשֻׁטוֹ הַקּוֹנְטְרָסִים הַנּוֹפְרִים לְעֵיל בְּקִרְבֵּי
 2 כָּל אַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ הַנּוֹפְרִים לְעֵיל בְּהַעֲתָקוֹת רַבּוֹת מִיְדֵי
 3 סוֹפְרִים שׁוֹנִים וּמְשׁוּנִים, הֵנָּה עַל־יְדֵי רַבּוּי הַהַעֲתָקוֹת
 4 שׁוֹנוֹת רַבּוּ כְּמוֹ רַבּוּ הַטְּעוּיּוֹת־סוֹפְרִים בְּמֵאד מְאֹד, – כפי
 5 שכבר הזכרנו בלמדנו
 6 הסכמותיהם של הצדיקים
 7 רבי זושא ורבי יהודה ליב
 8 הכהן, נפלו על פי טעות
 9 שגיאיות בכתבים, עקב
 10 המעתיקים השונים, והיו
 11 גם כאלה שבמכוון זייפו
 12 ענינים ב"תניא", כדי
 13 שיוכלו להעליל וכו', ויש
 14 לומר שעל אלה רומז
 15 רבנו הזקן במלה
 16 "משונים". וְלִזְאֵת – ולכן,
 17 נְדָבָה רוּחָם שֶׁל אַנְשֵׁים
 18 אֲפִרְתִּים – אנשים
 19 חשובים, הַנְּקוּבִים¹⁴
 20 הַנּוֹפְרִים לְעֵיל מְעַבְרֵי
 21 לְדָרְתָּ²² לְמַרְתָּ בְּגוֹפָם וּמֵאֲדָם לְהִבְיֵא אֶת קוֹנְטְרָסִים
 22 הַנּוֹפְרִים לְעֵיל – ספר ה"תניא", לְבֵית הַדְּפּוּסִים מְנַקִּים מְכָל
 23 סִיג – כמו הפסולת המופרשת מהתבואה וכדומה, וְטְעוּיּוֹת
 24 סוֹפְרֵי וּמְנַהֲגִים הַיִּטֵּב, – כפי שכ"ק רבינו מעיר, יש לומר

22. השותפים ר' שלום שכנא ור' מרדכי. ראה הסכמתו של ר' זושא מאניפאלי והערה 8 שם. 23. דברים כז, ז. 24. שבועות לא, א – בשינוי הסדר, וראה רמב"ם הלכות סנהדרין פרק כו הלכה ג. 25. קידושין ו, א. 26. כנ"ל יום ג' פ' תבא תקנ"ו – ראה לעיל בהסכמות.

המשך ביאור למסכת שבועות ליום שני עמ' ב

22 עצם הנגיעה בטומאה, ועל נגיעה בשוגג בדבר טמא יש חיוב קרבן
 23 עולה ויורד. משיבה הברייתא: וְדִין הוּא – אתה יכול לדון בעצמך,
 24 הוֹאִיל וְהַפְּסוּק הַזֶּה וְעִנְשׁ – כתב אזהרה ועונש על הַטּוֹמְאָה
 25 במויד, וְחַיִּיב קֶרְבֵּן עוֹלָה ויורד על הַטּוֹמְאָה בשוגג, מִהּ פְּשֻׁהוּיָהּ
 26 וְעִנְשׁ עַל הַטּוֹמְאָה במויד, לֹא הַזְּהִיר וְעִנְשׁ אֶלָּא עַל טוֹמְאָת מִקְדָּשׁ
 27 וְקִדְשָׁיו, וְלֹא עַל נְגִיעָה בְּדָבָר טְמֵא לֵאלֹא אֲכִילַת קִדְשִׁים או כניסה
 28 לַמִּקְדָּשׁ, אִם בְּשִׁחְיֵיב קֶרְבֵּן עַל הַטּוֹמְאָה בשוגג, לֹא חַיִּיב אֶלָּא עַל
 29 טוֹמְאָת מִקְדָּשׁ וְקִדְשָׁיו.
 30 שואלת הגמרא: וְאִימָא – שמא תאמר שחיוב קרבן עולה ויורד
 31 נאמר על כהן טמא שאכל תְּרוּמָה, שְׁהָרִי גַם עַל אֲכִילַת תְּרוּמָה
 32 בטומאה במויד הַזֶּה הַכְּתוּב וְעִנְשׁ, שְׁנֵאמַר (ויקרא כב ד) בְּקִדְשִׁים
 33 לֹא יֵאכַל עַד אֲשֶׁר יִטְהַר, וְנֵאמַר (שם כב ט) וְמִתּוֹ בּוּ כִּי יִחְלְלֶהוּ
 34 שְׁחִיב מִיתָה בִּידֵי שָׁמַיִם. משיבה הגמרא: לֹא אֲשַׁבְּחֵן – לא מצינו
 35 עוֹן שְׁבִמִיד יֵשׁ בּוּ חִיּוּב מִיתָה בִּידֵי שָׁמַיִם דְּחַיִּיב עֲלֵיהּ קֶרְבֵּן – ובשוגג
 36 יֵשׁ עֲלָיו חִיּוּב חֲטָאָת, וְרַק עַל עוֹן שְׁבִמִיד יֵשׁ בּוּ חִיּוּב כֶּרֶת מְצִינוּ
 37 שְׁבִשׁוּגָא יֵשׁ עֲלָיו חִיּוּב חֲטָאָת. ולפיכך אין לפרש את הפסוק של
 38 חִיּוּב קֶרְבֵּן עוֹלָה ויורד לענין תְּרוּמָה.
 39 שואלת הגמרא: וְאִימָא – שמא תאמר הֲנִי מִילֵּי – שדין זה שלא
 40 מצינו חיוב חטאת אלא על עון שבמזיד יש בו חיוב כרת הוא רק
 41 בְּקֶרְבֵּן קָבִיעַ – בקרבן שאין בו חילוק בין עשיר ועני, אֲבָל

1 משל נוסף לשיטת חכמים בצירוף המראות: רְבִינָא אָמַר, בְּגוֹן
 2 גְּלִימָא הַעֲמַר – טלית חדשה של צמר וְשִׁחְקָהּ – ובלויים (טלית
 3 שנתבלתה) שלה, סְדִינָא דִּבְיִתְנָא – סדין חדש של פשתן וְשִׁחְקָהּ –
 4 ובלויים שלו. דהיינו, טלית צמר חדשה לבנה מעט יותר מסדין
 5 כותנה חדש, אבל לבנה הרבה יותר מטלית צמר בלוייה, וכן סדין
 6 כותנה חדש קרוב יותר ללובן של טלית צמר חדשה ורחוק מסדין
 7 כותנה בלוי. וכן האבות נמשלו לטלית צמר וסדין כותנה חדשים,
 8 שהם קרובים זה לזה במעלת הלובן, אולם התולדות רחוקים
 9 מהאבות בלובנן. ואף על פי כן, כל תולדה מצטרפת עם אביה,
 10 מפני שהם מאותו מין.
 11 שנינו במשנה (לעיל ב.) אֶת שֵׁשׁ בָּהּ יִדְעָה בְּתַחֲלָה וכו' וידיעה בסוף
 12 והעלם בינתיים, הרי זה בעולה ויורד.
 13 נאמר בתורה בחיוב קרבן עולה ויורד על טומאה בשוגג (ויקרא ה ב)
 14 'או נפש אשר תגע בכל דבר טמא או בנגבלת היה טמאה או בנגבלת
 15 בהמה טמאה או בנגבלת שרץ טמא ונעלם ממנו והוא טמא ואשם'.
 16 הגמרא דנה מנין שכוונת התורה לטומאת מקדש וקדשיו: תָּנוּ
 17 רַבְּנֵי, מִנֵּין שְׁאִין הַפְּתוּכָא הַעוֹסֵק בְּקֶרְבֵּן עוֹלָה ויורד מְדַבֵּר אֶלָּא
 18 בְּטוֹמְאָת מִקְדָּשׁ וְקִדְשָׁיו עַל יְדֵי אֲכִילַת קִדְשִׁים או כניסה לַמִּקְדָּשׁ
 19 בטומאה, ואינו מדבר על עצם הנגיעה בטומאה אף ללא אכילת
 20 קדשים או כניסה לַמִּקְדָּשׁ. שהרי בפסוק לא נאמר שחיוב הקרבן
 21 הוא על טומאת מקדש וקדשיו, ויתכן לפרש שהפסוק מדבר על

יום ראשון	יום ראשון	טו כסלו	ה'תש"ד
		שיעורים. חומש: וישב, פרשה ראשונה עם פירש"י. תהלים: עז-עח. תניא: אך מה שה' . . . ואחור ע"ש.	
		בתו"א ד"ה וישב: "ואינה יכולה לראות באהבה", צ"ל "ואינה יכולה להיות באהבה". רבינו הזקן סיפר לבנו אדמו"ר האמצעי: דער זיידע (הבעש"ט) זאָגט אז מ'דאַרף האַבען מסירת נפש אויף אהבת ישראל, אפילו צו א אידען, וועלכען מ'האַט קיינמאַל ניט געזעהן.	

ב"תורה אור" דבור המתחיל "וישב": "ואינה יכולה לראות באהבה", צריך להיות: "ואינה יכולה להיות באהבה".
רבנו הזקן ספר לבנו אדמו"ר האמצעי: הסבא (הבעל-שם-טוב) אומר שצריך שתהיה מסירת נפש על אהבת ישראל, גם ליהודי שאף פעם לא ראו.

יום שני	יום שני	טז כסלו	ה'תש"ד
		שיעורים. חומש: וישב, שני עם פירש"י. תהלים: עט-פב. תניא: וצדקה . . . א"ס ב"ה.	
		יסוד עקרי בשיטת חב"ד הוא, אשר המח השליט על הלב בתולדתו, ישעבד את הלב לעבודת ה' יתברך, מתוך השפלה הבנה והעמקת הדעת בגדלת בורא העולם ברוך-הוא.	

יום שלישי	יום שלישי	יז כסלו	ה'תש"ד
		שיעורים. חומש: וישב, שלישי עם פירש"י. תהלים: פג-פז. תניא: הנה לא . . . וכו' וד"ל.	
		חסידות חב"ד פותחת שערי היכלי חכמה ובינה, לידע ולהפיר את מי שאמר והיה העולם בהשגה שכלית, מעוררת רגשי הלב להתפעל באותה מדה שבלב המחייבת מהשפלה זו, ומורה דרך אשר כל אחד ואחד לפום שעורא דיליה [לפי רמתו] יכול לגשת אל הקדש לעבד את הו' במוחו ולבו.	

יום רביעי	יום רביעי	יח כסלו	ה'תש"ד
		שיעורים. חומש: וישב, רביעי עם פירש"י. תהלים: פח-פט. תניא: הוכח תוכיח . . . לעומת זה כו'. במנחה אין אומרים תחנון.	
		הצ"צ כותב: אהבה דבחי' ועמך לא חפצתי (היינו) שלא לחפץ שום דבר זולתו ית', ולא אפילו שמים וארץ שהם ג"ע עליון ותחתון, כי רק ביו"ד נברא כו', אלא תהי' האהבה רק לו ית' לבד, דהיינו למהו"ע ית' ממש. וכך הי' נשמע הלשון ממו"ר נ"ע (רבינו הזקן) בדביקותו. שהי' אומר בזה הלשון:	

איך וויל זע גאר ניסט, איך וויל ניט דיין ג"ע איך וויל ניט דיין עוה"ב כו' איך וויל מער ניט אז דיך אליין.

ה"צמח צדק" כותב: אהבה דבחינת "ועמך לא חפצתי", (היגו) שלא לחפץ שום דבר וולתו יתברך, ולא אפלו שמים וארץ שהם גן-עדן עליון ותחתון, כי רק ביו"ד נברא כו', אלא תהיה האהבה רק לו יתברך לבד, דהיגו למהותו ועצמותו יתברך ממש. וכך היה נשמע הלשון ממורי ורבי נשמתו-עדן (רבנו הזקן) בדבקותו. שהיה אומר בזה הלשון: איני חפץ מאומה; איני רוצה את גן-העדן שלך, איני רוצה את העולם-הבא שלך כו', רצוני לא יותר מאשר אותך בלבד.

גוט יום טוב.

לשנה טובה בלמוד החסידות ודרכי החסידות
תפתחו ותחתמו.

ה'תש"ג

יט כסלו

שבת

יום
חמישי

הפסוק: חזון עבריה. אין אומרים אב הרחמים וצדקתך.

שיעורים. חומש: וישלח, שביעי עם פירש"י.
תהלים: צ"צו.

תניא: ספר לקו"א הנקרא בשם . . . וקצרה בעזה"י.

הסכמת א) הרב . . . מאניפאלי.

ב) הרב . . . הכהן.

אין השליח-צבור מתעטף בטלית למנחה או למעריב, לא בשבת ויום טוב ולא בראש השנה. הלולא [=יום הסתלקותו] של הרב המגיד - ממעזריטש - ג' וישב תקל"ג, ומנוחתו כבוד [=קבורתו] באנפאלי.

אדמו"ר הזקן יצא לחרות ממאסרו הראשון - י"ט כסלו, ג' וישב, תקנ"ט, לפנות ערב. ממכתב רבנו הזקן: "ברם כגון דא צריך להודיע, כי יום אשר עשה ה' לנו יום יט כסלו, יום ג' שהכפל בו כי טוב, יום הלולא רבא של רבנו הקדוש נשמתו-עדן, וכשקריתי בספר תהלים בפסוק 'פדה בשלום נפשי', קדם שהתחלתי פסוק שלאחריו - יצאתי בשלום מד' שלום".

יום התועדות וקבלת החלטות טובות בקביעות עתים לתורה הנגלית ודא"ח [דברי אלקים חיים, חסידות] ברכים, וחזוק דרכי החסידים באהבת רעים.

נוהגים לסדר חלקת הש"ס, ועל-פי הסדר המבאר באגרת הקדש דבור-המתחיל הוכח תוכיח. בלויבאוויטש משנת תרס"ג ואילף היו מסדרים חלקת הש"ס כ"ד בטבת - יום הלולא של רבנו הזקן - מפני אפס הפנאי ביי"ט כסלו.

ה'תש"ג

כ כסלו

יום ראשון

יום
שישי

שיעורים. חומש: וישב, פרשה ראשונה עם פירש"י.
תהלים: צז"קג.

תניא: הסכמות הרבנים . . . ז"ל נבג"מ.

הדפסת ספר של בינונים - תניא - בפעם הראשונה, נגמרה יום ג' כ' כסלו תקנ"ז בסלאוויטא. וכולל: חלק ראשון - ספר של בינונים, חלק שני - חנוך קטן ושער היחוד והאמונה.

- אגרת התשובה - מהדורא קמא - נדפסה לראשונה: זאלקווי תקנ"ט; מהדורא בתרא - נדפסה לראשונה: שקלאו תקס"ו.
אגרת הקדש - בפעם הראשונה - שקלאו תקע"ד. תוצאה מתקנת של כל ה' החלקים - ווילנא ראם תר"ס, וחזרה ונדפסה כמה פעמים.

ה'תש"ג

כא כסלו

יום שני

שבת
קודש

שיעורים. חומש: וישב, שני עם פירש"י.

תהלים: קד"קה.

תניא: הקדמת המלקט . . . בעלה וגו'.

מען זאל זיך אויסלערנען משניות בעל פה כל חד לפום שיעורי דילי, און געהן אין גאס און חזר'ן משניות, דערמיט וועט מען זוכה זיין צו מקבל זיין פני המשיח.
חסידים דארפען לערנען חסידות: סתם חסידים - יום שני, יום חמישי ויום השבת, תמימים - שעה אחת בכל יום.

יש לשנן משניות בעל פה כל אחד כפי ערכו, ובעת ההליכה ברחוב לחזר משניות. בכך נזכה לקבל פני המשיח.

חסידים צריכים ללמד חסידות: חסידים סתם [=חסידים רגילים] - יום שני, יום חמישי ויום השבת. תמימים - שעה אחת בכל יום.

המשך ביאור למסכת שבועות ליום ראשון עמ' א

שיצאות השבת שתיים שהן ארבע. וְכִי תֵימָא - ואם תרצה לומר
שכוונת המשנה למנות ארבע הוצאות, מִהֵן לְחֵיב וּמִהֵן לְפֹטוּר -
שעל שתיים מהן חייבים ועל שתיים מהן פטורים, איך אפשר לתרץ
כך, וְהָא דוּמְיָא דְמִרְאוֹת נִגְעִים קָתְנִי - שהרי יציאות השבת נשנו
במשנה יחד עם מראות נגעים ובדומה להם, מַה הָתֵם בּוֹלְהוּ
לְחֵיבָא - וכשם שבמראות נגעים כל ארבעת המראות הם לחיוב,
אָף הָכֵא בּוֹלְהוּ לְחֵיבָא - אף ביציאות השבת כל ארבעת
ההוצאות הן לחיוב, והזורת הקושיא אם המשנה נקטה רק
הוצאות, הלא יש רק שתי הוצאות לחיוב, ומדוע התנא שנה
שתיים שהן ארבע.
הגמרא מחלקת חילוק אחר בין משנתינו למשנה בשבת: אֵלָא אָמַר
רַב פֶּפְא, הָתֵם בּמִסְכַּת שַׁבַּת, דְּעֵינְךָ מִמִּסְכַּת בַּאיסוּרֵי שַׁבַּת הוּא
עוֹסֵק, תְּנִי חֵיבֵי וּפְטוּרֵי - שנה התנא גם הוצאות והכנסות
שחייבים עליהן וגם הוצאות והכנסות שפטורים עליהן, אבל הָכֵא
בּמִסְכַּת שַׁבּוּעוֹת שְׁעִיקְרָה אֵינוֹ עוֹסֵק בַּאיסוּרֵי שַׁבַּת, חֵיבֵי תְּנִי
וּפְטוּרֵי לֹא תְּנִי - שנה התנא יציאות שחייבים עליהן, ולא שנה
יציאות שפטורים עליהן.
מקשה הגמרא: חֵיבֵי מַאי נִינְהוּ - מה הם האיסורים שחייבים
עליהם ועליהם מדברת המשנה, הלא הם יציאות - הוצאות,
שהרי במשנה כתוב 'יציאות', וקשה, הלא יציאות תרתי הוא דְּהֵינּוּן
- הוצאות שחייבים עליהן הן רק שתיים, ואילו במשנה מבואר
שיציאות השבת שתיים שהן ארבע. מתרצת הגמרא: כוונת
המשנה לְשִׁתִּים דְּהוּצָאָה וְשִׁתִּים דְּהִכְנָסָה. מקשה הגמרא: וְהָא
'יציאות' קָתְנִי - שנינו, ואיך אפשר לומר שהכוונה גם להכנסות.
מתרצת הגמרא: אָמַר רַב אֲשֵׁי, הַתְּנָא, הִכְנָסָה נִמְי הוּצָאָה קְרִי לָהּ
- גם להכנסה הוא קורא 'הוצאה', ולכן כשאמר 'יציאות השבת
שתיים שהן ארבע' כוונתו היתה לשתי הוצאות ושתי הכנסות.
ומוכיחה הגמרא: מַמַּאי - מנין שדרך התנא לקרוא גם להכנסה
בלשון 'יציאה'.

מפני שכל אחד לא עשה מלאכה שלימה, העני פטור, מפני שלא
הניח את החפץ ברשות היחיד, ובעל הבית פטור מפני שלא עקר
את החפץ ממקומו ברשות הרבים אלא רק הניחו ברשות היחיד.
וְשִׁתִּים שֶׁהֵן אֲרִבַּע בְּחוּץ - שני איסורי הוצאה יש בהוצאה לרשות
הרבים לחיוב, ושתי יציאות יש ברשות הרבים לפטור. שתי
היציאות לחיוב הן: א. בעל הבית העומד ברשות היחיד ונטל חפץ
ומוציאו לרשות הרבים ומניחו שם. ב. עני העומד ברשות הרבים
ומכניס ידו לרשות היחיד ונטל משם חפץ ומוציאו לרשות
הרבים. שתי היציאות לפטור הן: א. בעל הבית העומד ברשות
היחיד ונטל חפץ ומוציאו לרשות הרבים והעני העומד ברשות
הרבים נוטל את החפץ מידו. ב. עני המכניס ידו לרשות היחיד
ובעל הבית מניח בידו חפץ והעני מוציאו לרשות הרבים. שבעל
הבית פטור מפני שלא הניח את החפץ ברשות הרבים, והעני פטור
מפני שלא עקר את החפץ ממקומו ברשות היחיד אלא רק הניחו
ברשות הרבים.
מקשה הגמרא: מַאי שְׁנָא הָכֵא דְתַנָּא - במה שונה המשנה כאן
ששנה בה התנא שְׁתֵּים שֶׁהֵן אֲרִבַּע וְתוֹ לֹא - ולא עוד, כלומר שלא
פירט שתיים שהן ארבע בפנים ושתיים שהן ארבע בחוץ, וּמַאי שְׁנָא
הָתֵם דְּתְנִי - ובמה שונה המשנה שם ששנה התנא שְׁתֵּים שֶׁהֵן אֲרִבַּע
בְּפָנִים וְשִׁתִּים שֶׁהֵן אֲרִבַּע בְּחוּץ. מתרצת הגמרא: הָתֵם בּמִסְכַּת
שַׁבַּת, דְּעֵינְךָ מִמִּסְכַּת בַּאיסוּרֵי שַׁבַּת הוּא עוֹסֵק, תְּנִי - שנה התנא
גם אָבוֹת - הוצאות מרשות היחיד לרשות הרבים שאיסורן מפורש
בתורה וגם תּוֹלְדוֹת - הכנסות לרשות היחיד שאינן מפורשות
בתורה, אבל הָכֵא בּמִסְכַּת שַׁבּוּעוֹת, דְּלֹא עֵינְךָ שַׁבַּת הוּא -
שעיקרה אינו עוסק באיסורי שבת, אָבוֹת תְּנִי - שנה התנא רק
הוצאות שאיסורן מפורש בתורה, וְתּוֹלְדוֹת לֹא תְּנִי - והכנסות
שאיסורן אינן מפורש בתורה, לא שנה.
הגמרא דוחה תירוץ זה. מקשה הגמרא: לפי תירוץ זה, אָבוֹת מַאי
נִינְהוּ, יציאות - מה הם אבות, הוצאות לרשות הרבים, וקשה, הלא
יציאות תרתי הֵינּוּן - הוצאות הן רק שתיים, ואילו במשנה מבואר

תוקפה של קריאת המגילה יום ראשון ט"ו כסלו ה'תשע"ח

ובאין לשמוע מקרא מגילה" (לעיל ה"א). וכתב הר"ן (ב, ב) שזהו "דוקא בשיכולים אח"כ להשלים העבודה. הא לאו הכי - ודאי אין מבטלין העבודה דאורייתא משום מגילה דרבנן". כלומר, לענין קדימה בזמן מגילה קודמת לשאר המצות, אבל אין לבטל מצוה מן התורה בגלל מקרא מגילה.

אבל הט"ז (א"ח סי' תרפו סק"ב) מדייק מלשון הרמב"ם (שם) "וכן מבטלין תלמוד תורה לשמוע מקרא מגילה, קל וחומר לשאר מצות של תורה שכולן נדחין מפני מקרא מגילה" - שגם שאר מצות דאורייתא נדחות לגמרי מפני מקרא מגילה. ולמרות שמגילה היא מדרבנן (כדברי הר"ן), הרי היא כדברי קבלה, ו"דברי קבלה כדברי תורה".

ומכאן שלשיטת הר"ן עיירות המסופקות יוצאות ידי חובה ביום י"ד בלבד כי ספיקא דרבנן לקולא; אבל לשיטת הרמב"ם נתנו למקרא מגילה תוקף של דברי תורה, ולכן צריך לקרוא בשני הימים מעיקר הדין.

הלכות מגילה פרק א, הלכה יא: עיר שהיא ספק, ואין ידוע אם היתה מקפת חומה בימות יהושע בן נון, או אחר בן הקנף - קוראין בשני הימים, שהם ארבעה עשר וחמשה עשר, ובלייליהו; ומכריזין על קריאתה בארבעה עשר בלבד, הואיל והוא זמן קריאתה לרב העולם.

בגמרא (מגילה ה, ב) מסופר ש"חזקיה קרי בטבריא בארביסר ובחמיסר", וכן "רב אסי קרי מגילה בהוצל בארביסר ובחמיסר", כי היו מסופקים האם מקומות אלו היו מוקפים חומה מימות יהושע בן נון. וזה מקורו של הרמב"ם כאן (מ"מ), וכך נפסק גם בטור ושו"ע (א"ח סי' תרפח). אבל הר"ן (מגילה ב, א) כתב שמצד "מדת חסידות היו עושין כן", אבל מעיקר הדין "הוה ליה ספק של דבריהם ולקולא" ויוצאים ידי חובתם בקריאה כ"ד בלבד.

ובטעמי המחלוקת מבאר ה'אבני נזר' (א"ח סי' תקטו, סכ"ו): דין הוא ש"אפילו כהנים בעבודתן - מבטלין עבודתן

יום שני ט"ז כסלו ה'תשע"ח 'נר חנוכה' או 'נר של חנוכה'?

"להדליק נר חנוכה". וביאור החילוק: הנוסח 'להדליק נר של חנוכה' מבטא את היות ימי החנוכה ימים מיוחדים בעצמותם, בדוגמת 'להדליק נר של שבת', היינו נר של היום המיוחד הקרוי שבת, אך על פי הנוסח 'להדליק נר חנוכה' אין ייחודיות ביום מצד עצמו וכל עניינו הוא מצות ההדלקה. ולכן הרמב"ם לשיטתו נוקט בגרסה 'להדליק נר של חנוכה', כי לדעתו ימי החנוכה נחשבים ימי שמחה בעצמותם. ועוד יש תלות בשאלה זו:

בגמרא (שבת כג, א) נאמר שהמדליק מברך ביום הראשון שהחיינו. ונחלקו הפוסקים במי שאינו יכול להדליק - האם יברך שהחיינו על עצם היום כמו בשאר המועדים או לא (ראה שעה"צ סי' תרעו, סי"ג ופר"ח שם). ונראה, כי לדעת הרמב"ם שיש בחנוכה שם מועד מצד עצמו יברך שהחיינו על עצם היום, אך אם אין בו אלא מצות הדלקה אין לברך שהחיינו ללא הדלקת הנרות.

(משננות אפרים סי' כא)

הלכות חנוכה פרק ג, הלכה ג: ומפני זה התקינו החכמים שפאותו הדרו, שיהיו שמונת הימים האלו ימי שמחה והלל.

בגמרא (שבת כא, ב) נאמר שחז"ל קבעו את ימי החנוכה ל"ימים טובים בהלל והודאה".

והנה, מדברי רש"י (שם) נראה כי הביטוי לכך שימי החנוכה הם ימים טובים הוא רק באמירת הלל, אך הרמב"ם כתב "שהיו שמונת הימים האלו ימי שמחה והלל". ומכאן שלדעתו הימים עצמם נחשבים ימי שמחה, ובנוסף מצווה לקרוא בהם את ההלל.

ובכך הולך הרמב"ם לשיטתו בהמשך הפרק (ה"ו) שבראש השנה ויום הכיפורים אין אומרים הלל משם שהם "ימי תשובה ויראה, לא ימי שמחה יתירה". ולפי זה, כיון שבימי החנוכה אומרים הלל, בהכרח שהם ימי שמחה בעצמותם.

ענין זה משתקף גם בנוסח ברכת הדלקת הנר: נוסח הגמרא (שבת כג, א) הוא "להדליק נר של חנוכה" וכן העתיק הרמב"ם (ב"ד), אך בשלחן ערוך' (א"ח סי' תרעו, א) הגרסה היא

האם אפשר לקדש אשה באתרוג של מצוה? יום שלישי י"ז כסלו ה'תשע"ח

ממרא. חכם מחכמי התורה החולק על בית דין הגדול והורה לעשות שלא כהוראתם, שחייב מיתה (הל' ממרים פ"ג ה"ד) בתנאי שחולק עליהם בדבר שחייב על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת, אבל אם חולק בשאר המצוות כגון שאמר להוסיף מין חמישי על ד' המינים או שחולק בענין כשרות של אתרוג או ציצית - "זה אומר פסול זה אומר כשר... הרי זה פטור מן המיתה" (שם, פ"ד ה"ג). ואם אפשר לקדש אשה באתרוג השווה פרוטה רק מצד מצוותו - הרי גם אם חלק באתרוג אם כשר או פסול

הלכות אישות פרק ד, הלכה יט: המקדש בפתות מפורטת, אינה מקדשת.

ה'משנה למלך' (מובא בשמו בספר 'בני חיי' סי' מ אך אינו במש"מ לפנינו) הסתפק במקדש אשה באתרוג של מצוה שמצד עצמו אינו שווה פרוטה ורק בגלל שצריכים אותו למצוה דמיו יקרים האם מקודשת בגלל שוויו מצד המצוה?

והביא ראה ששווי מצד המצוה אינו מועיל לקידושין, אלא צריך שהדבר יהיה שווה פרוטה מצד עצמו מדין זקן

לעולם אפשר לקדש באתרוג השווה רק מצד המצוה, ועם זאת צדקו דברי הרמב"ם שאם המחלוקת היא אם האתרוג כשר או פסול אינו נעשה זקן ממרא. כי הדין כשלעצמו, אם האתרוג כשר או פסול, אין בו נגיעה לחיוב כרת, רק שכתוצאה מזה - בעקיפין "מתגלגל לבא אחר כמה דברים לידי כרת", ובאופן כזה סובר הרמב"ם שאינו נעשה זקן ממרא (וכעין זה כתב הגר"א וסרמן בקונטרס דברי סופרים סי' א סק"ח).

יהא חייב מיתה, כי לאומר שהאתרוג כשר יש בו שווה פרוטה והקידושין חלים, ולאומר שהאתרוג פסול אינו שווה פרוטה ולא חלים הקידושין, ונמצא שחולק בדבר שמביא לידי כרת, אלא מכאן שרק דבר שיש בו שווי כספי מצד עצמו מועיל לקידושין, אבל אם שוויו הוא מצד המצווה אין הקידושין חלים. ולכן, מחלוקת על כשרות האתרוג אינה מביאה לידי כרת, כי לכל הדעות אין הקידושין חלים.
והחיד"א (ברכי יוסף א"ח סי' יג סק"א) דחה הוכחה זו:

יום רביעי י"ח כסלו ה'תשע"ח

טובת הנאה אינה ממון

על כך, וזו הנאה שנאסרת עליו, שהרי "אפילו ויתור אסור במודר הנאה" (נדרים לב, ט). כלומר, למודר הנאה אסור אפילו דברים שאדם מוותר עליהם, כגון לעבור דרך חצרו (לעיל פ"ו ה"א) כי הדבר נחשב הנאה, והנאה זו נאסרה עליו.

וה"ם של שלמה' (ביק, פ"ט סי' סא) מבאר:

אף שטובת הנאה אינה ממון ואין הישראל יכול לקדש אשה בתרומה, יכול הוא לאסור את התרומה על הכהן בנדר, אף שאין בו דין ממון, כי לענין זה יש לו בעלות שהרי הכהן אינו יכול לקחת את התרומה בעל כרחו של הבעלים (כמו שאסור לקחת מהבעלים דבר הפחות מ'שוה פרוטה').

וה'חתם סופר' (נדרים פה, א) כתב:

טובת הנאה אינה ממון כאשר אין זה ממון הן לנוות והן למקבל, אבל כאשר רק לבעלים אין ממון (אלא רק טובת הנאה) ואילו הכהן המקבל את התרומה יש לו בה הנאת ממון – נחשבת התרומה כממון הבעלים ואסורה על הכהן.

הלכות אישות פרק ה, הלכה ו: וְשָׂאֵל שֶׁקָּדַשׁ בְּתְרוּמָה שֶׁהִפְרִישׁ מִנְּגוּוֹ, אֵינָה מְקַדְשָׁתָּהּ, שֶׁהָרִי אֵין לוֹ לְמַכְרָתָהּ, וְאֵין לוֹ בָּהּ אֶלָּא טוֹבַת הַנְּיָוָה, לְפִי שֶׁנִּזְנְתָהּ לְכָל בְּהֵן שִׁירְצָהּ; וְטוֹבַת הַנְּיָוָה אֵינָה מְמוֹן.

הקשה ה'כסף משנה' (הל' נדרים פ"ו ה"יא):

דברי הרמב"ם כאן שאין ישראל יכול לקדש בתרומה שהפריש מנגונו כי "טובת הנאה אינה ממון" סותרים לדבריו בהלכות נדרים (שם) שישאל האוסר הנאתו על כהן מסויים, אסור לכהן זה ליטול ממנו תרומות. ואף שהתרומה אינה של הישראל, יכול הוא לאסרה על כהן מסויים, כי יש לו בה טובת הנאה ("שנזנתה לכל כהן שירצה"), והרי היא כממונו כי 'טובת הנאה – ממון'!

ותירץ:

אכן, טובת הנאה אינה ממון, והישראל יכול לאסור הנאתו על הכהן משום שהכהן הנוטל את התרומה מחזיק לו טובה

שליחות בדבר שהמשלח אינו יכול לעשותו יום חמישי י"ט כסלו ה'תשע"ח

יום מלידת הבן, שאז נעשה ראוי לפדיון, אבל אינו יכול למנות שליח תוך שלושים יום כדי לפדותו אחר כך, כדין הגמרא שאי אפשר למנות שליח בדבר שאין בידו לעשות עכשיו.

אלא שה'דגול מרבבה' (יור"ד שם) מסתפק: היות והאב יכול לתת את מעות הפדיון לכהן בתוך שלושים יום ולומר לו שבנו ייפדה לאחר שלושים יום (ש"ע שם סי"ג) ייתכן שכן נחשב דבר שיכול לעשותו עכשיו, כדברי התוספות (הני"ל) שאם ביד האישה להביא עיסה ולומר שתהיה חלה על הקמח כשיהא נילוש - יכולה למנות שליח (וכן כתב האבני נור יור"ד סי' שצח).

ולמעשה מסיק ה'דגול מרבבה' שהאב הצריך ללכת לדרכו יכול למנות שליח אף קודם לשלושים יום, אפילו אם נאמר שהשליחות לא חלה בזמן שמינהו, כי על כל פנים נעשה אחר כך לשליחו מטעם 'זכין לאדם שלא בפניו'. ואין לחשוש שמא יש כאן 'חוב' לאב (לדעת הט"ז - כי מונע ממנו קיום המצוה בגופו), כי השליח אינו עושה זאת מדעת עצמו אלא בציווי של האב, וניכר שנוה לו הדבר ורוצה בו.

הלכות אישות פרק ט, הלכה ו: אֵין אָדָם עוֹשֶׂה לוֹ שְׁלִיחַ לְקַדֵּשׁ לוֹ אֶלָּא אִשָּׁה שְׂבוּלָהּ הוּא לְקַדְשָׁהּ בְּשַׁעַת הַשְּׁלִיחוֹת.

כך היא מסקנת הגמרא (נזיר יב, ב) שאדם יכול למנות שליח בדבר שיכול לעשותו עכשיו, ואילו דבר שאינו יכול לעשותו עכשיו - אין בכוחו למנות שליח.

והקשו התוספות (שם ד"ה מ"ט): מעשים בכל יום שאישה אומרת לחברתה 'לושי לי קמח והפרישי חלה בעבורי', ואין היא נעשית שליח לדבר והרי לפני הלישה אי אפשר להפריש חלה, כי אין מפרישים חלה מקמח (הל' בכורים פ"ח ה"א)? ותירצו: מאחר שניתן להביא עיסה מגולגלת ולומר 'עיסה זו תהא חלה על הקמח לכשיהיה נילוש', הרי הדבר בידה כי כל דבר שביד האדם לעשות אינו כמחוסר מעשה, ולכן יכולה למנות שליח על זה.

והנה, כתבו אחרונים (ט"ז וש"ך יור"ד סי' שה סק"א) שהאב יכול לפדות את בנו בכורו על ידי שליח. והוסיף ה'דגול מרבבה' (שם) שזהו רק כשהאב ממנה את השליח אחר שעברו שלושים

ירושלים - עיר מולדתנו

יום שישי כ' כסלו ה'תשע"ח

ובספר 'עיר הקודש והמקדש' (להר"ם טוקצ'נסקי, ח"ג, טו) הקשה על ביאורים אלו, הרי לא מצאנו שיכול אחד מבני הזוג לכפות את השני על דבר שאינו חובה, ואם רוצה הבעל להדר במצוות והיא אינה רוצה, יגרשה ויתן לה את כתובתה, אך איך יוכל להפסידה כתובתה בשביל כך?

ולכן פירש כי טעם הכפייה אינו משום המצוה, אלא משום שארץ ישראל היא ארץ המולדת של כל יהודי וירושלים היא עיר המולדת, כמו שנאמר 'ולציון יאמר איש ואיש יולד בה', וכשם שכופה הבעל את אשתו לעלות לעירו ולמולדתו, כך כופה לעלות לארץ ישראל ולירושלים. ולכן הביא הרמב"ם דין זה בהמשך למבואר בהלכות הקודמות (ה"ז ואילך) שהאיש יכול לכפות את אשתו לבוא לארצו.

ולגבי בני זוג הגרים בשכונות החדשות של ירושלים ואחד מהם דורש לעבור להתגורר בעיר העתיקה - לפי הטעם של קדושת ירושלים מסתבר שמעלה זו היא רק בירושלים העתיקה המקודשת מאז ומעולם בקדושת ירושלים ואם כן יוכלו לכפות האחד את השני לעבור לעיר העתיקה, אך אם הטעם הוא משום מעלתה של ירושלים כעיר מולדתנו, יש לומר שמעלה זו קיימת בכל חלקי העיר לאחר שהתרחבה ואין אחד מבני הזוג יכול לדרוש לגור דווקא בין החומות (עיר הקודש והמקדש ע"ס).

הלכות אישות פרק יג, הלכה כ': אָמַר הָאִישׁ לְעֻלּוֹת לְאַרְצֵי יִשְׂרָאֵל וְהָיָה אִינְהוּ רֹצֵחַ - תִּצְאָה שְׂלֵמָה בְּכַתְּבָהּ; אָמְרָהּ הָיָה לְעֻלּוֹת וְהָיָה אִינְהוּ רֹצֵחַ - יֹצֵא וְיִתֵּן בְּתַבְּהָ; וְהָיָה הָרֵדִין לְכָל מְקוֹם מֵאַרְצֵי יִשְׂרָאֵל עִם יְרוּשָׁלַיִם; שֶׁהֵבֵל מְעַלִּין לְאַרְצֵי יִשְׂרָאֵל, וְאִין הֵבֵל מִצִּיאִין מִשָּׁם; וְהֵבֵל מְעַלִּין לְיְרוּשָׁלַיִם, וְאִין הֵבֵל מִצִּיאִין מִשָּׁם.

יש אומרים שאחד מבני הזוג יכול לכפות את השני לעלות לארץ ישראל או לירושלים מכוח הטענה שברצונו לקיים את המצוות התלויות בארץ (תשב"ץ ח"ג סי' ר).

אך לפי זה יש להקשות: מדוע האשה יכולה לכפות את בעלה, והרי מה שקנתה אשה קנתה בעלה ואין לה נכסים משלה ואין המצוות התלויות בארץ מוטלות עליה?

והמהרי"ט (ח"ב סי' כח) פירש שהטעם הוא משום מצות ישוב ארץ ישראל וכיון שמצוה זו נוהגת באשה כמו באיש, גם היא יכולה לכפות על כך.

אך לפי שני ההסברים עדיין אין מבואר מדוע בארץ ישראל עצמה אפשר לכפות לעלות לירושלים, והרי אין מצוות מיוחדות הנוהגות בירושלים או מצוה מיוחדת לגור בה?

יש לפרש כי הכפייה לגור בירושלים היא משום הקדושה היתירה שבה שלא בטלה אף לאחר החורבן (תשב"ץ ע"ס).

שבת קודש כ"א כסלו ה'תשע"ח

פדיית האשה שנשבת

וגם ה'הפלאה' (הל' כתובות ק"א סי' עח סק"ב) נקט שמשמעות לשון הרמב"ם היא שאין חיוב על הבעל לפדות את אשתו ביותר מדמיה, אבל אם ירצה יכול לפדותה ואין איסור בדבר כי אשתו כגופו. וגם לדעת רבן שמעון בן גמליאל שאין פודים את השבויים יותר מכדי דמיהם מפני תיקון העולם - בפדיית אשתו אין איסור, אלא שאינו חייב לפדות ביותר מדמיה ויכול לנהוג לגביה כמו לגבי שאר השבויים.

אמנם, ה'טור' (אבהע"ז סי' עח) הביא דעת אביו הרא"ש שהלכה כחכמים (כתובות ע"ס) שהבעל חייב לפדות אשתו גם ביותר מדמיה (כשנשבת בפעם הראשונה). ומבאר ה'בית יוסף' (אבהע"ז ע"ס) כי רק בשאר שבויים תקנו חכמים שאין לפדות יותר מכדי שוויים "אבל אשתו כגופו, וכמו שאדם יכול לפדות עצמו בכל ממונו". וכן הביא הרמ"א (ע"ס סי' ס"ב) ש"יש אומרים (טור והרא"ש בשם רמ"ה) דאשתו כגופו דמי ויכול לפדותה בכל אשר לו". וכתב ה'בית שמואל' בפירוש דברי הרמ"א 'יכול לפדותה בכל אשר לו' - 'היינו, חייב לפדות, כי מאחר דאין איסור בדבר, מחויב הוא לפדות'.

הלכות אישות פרק יד, הלכה י"ט: אִין מְחִיבִין אֶת הַבַּעַל לְפֻדוֹת אֶת אִשְׁתּוֹ בְּיָתֵר עַל דְּמֵיהָ, אֲלֵא בְּמָה שֶׁהָיָה שָׁוֶה בְּשָׂאָר הַשְּׁבִיּוֹת.

ומבאר ה'בית שמואל' (אבהע"ז סי' עח סק"ב):

הרמב"ם פוסק (וכן דעת הר"ף) שאין מחייבים את הבעל לפדות את אשתו יותר מכדי שוויה, כדעת רבן שמעון בן גמליאל שאין פודים את השבויים יותר מכדי דמיהם כדי שלא להרגיל את השבאים להעלות יותר את דמי שבויי ישראל (כתובות נב, ג). ולפי זה, לא רק שאין חיוב על הבעל אלא אף אם ירצה לפדותה ביותר מדמיה - אסור לו.

אך ה'בני אהובה' (על הרמב"ם כאן) כתב שלדעת הרמב"ם, אף שאסרו חכמים לפדות את השבויים יותר מכדי דמיהם, כיון שאדם יכול לפדות את עצמו מממונו בכל מחיר - גם לפדיית אשתו יכול לומר 'אשתי כגופי, וכל אשר לי אתן'. אלא שאם אינו רוצה לפדותה ביותר מכדי דמיה אי אפשר לחייבו, כי יכול לומר איני זו מתקנת חכמים שלא לפדות ביותר מכדי דמיהן.

יכול להיות שכאשר מסיים עבודתו בלימוד התורה וקיום המצוות לא יודעים אם יוכל לעמוד ולהתגבר על ההעלמות וההסתרים של העולם, הגוף ונפש הבהמית.

ממואמר י"ט כסלו ה'תשכ"ז

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - ט"ו כ"א כסלו תשע"ח

16 יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר שָׁלָא יִכְנָסוּ לְאֶרֶץ⁸. וְהָרַב הַפִּיט'⁹
 17 בְּרֵאשׁוֹנָה¹⁰ וּבִשְׁנֵי¹¹. וְנִלְפָדָה עִיר גְּדוֹלָה, וּבִימֵי
 18 שְׁמָה. וְהָיוּ בָּהּ אֲלָפִים וּרְבָבוֹת מִיִּשְׂרָאֵל. וְהָיָה לָהֶם
 19 מֶלֶךְ גְּדוֹל¹², וְדָמּוּ כָּל יִשְׂרָאֵל וּגְדוֹלֵי הַחֲכָמִים שֶׁהוּא
 20 מֶלֶךְ הַמַּשִּׁיחִים¹³, וְנִפְּל כִּי הָרֹמִיִּים, וְנִהְיָה בָּלָם,
 21 וְהִיטָה צָרָה גְּדוֹלָה כְּמוֹ חֲרָפֵן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ¹⁴. וּבוֹ
 22 בַּיּוֹם¹⁵ הַמּוֹכֵן לְפָרְעֻנוֹת חָרַשׁ טוֹרְנוֹסְרוֹפּוֹס הָרָשָׁע
 23 אֶת הַהִיכָל וְאֶת סִבְיָיו, לְקַיֵּם מַה שֶּׁנֶּאֱמַר: צִוּן
 24 שְׂדֵה תַחְרַשׁ.

(8) בפרשת מרגלים נאמר: "ויבכו העם בלילה ההוא" -
 ו"אמר רבה אמר רבי יוחנן, אותו לילה לילה תשעה באב
 היא, אמר להם הקדוש ברוך הוא, אתם בכיתם בכייה של
 חינוס, ואני קובע לכם בכייה לדורות". (9) בית המקדש.
 (10) שכתוב: "ובחודש החמישי בשבעה לחודש... בא
 נבוזראדן רב טבחים עבד מלך בבל ירושלים, וישרוף את
 בית ה' ואת בית המלך ואת כל בתי ירושלים", וכתוב:
 "ובחודש החמישי בעשור לחודש... בא נבוזראדן רב
 טבחים... וישרוף את בית ה'..." הא כיצד? בשבעה באב
 נכנסו גויים להיכל ואכלו וקלקלו בו, ובתשעה סמוך
 לחשיכה הציתו בו את האור והיה דולק והולך כל היום
 כולו. (11) "מגלגלין זכות ליום זכאי וחוב ליום חייב".
 (12) בן כוזיבא המלך. (13) "תני רבי שמעון בן יוחי,
 עקיבא רבי היה דורש: "דרך כוכב מיעקב" - דרך כוזבא
 מיעקב, רבי עקיבא כד הווה חמי בר כוזבא הווה אמר: דין
 הוא מלכא משיחא". (14) וקבלה בידינו כי זה היה
 בתשעה באב. (15) אף זו קבלה ביד חכמים.

ד. וְאַרְבַּעַת יְמֵי הַצּוּמֹת הָאֵלוּ, הָרִי הֵן מִפְּרָשִׁין
 25 בַּקֶּבֶל: צוּם הַרְבִּיעִי וְצוּם הַחֲמִישִׁי וְגו'. צוּם
 26 הַרְבִּיעִי - זֶה שְׁבַעַת עֶשְׂרֵי בְּתַמּוּז, שֶׁהוּא בַּחֲדָשׁ
 27 הַרְבִּיעִי¹⁶; וְצוּם הַחֲמִישִׁי - זֶה תְּשַׁעַת בָּאָב, שֶׁהוּא
 28 בַּחֲדָשׁ הַחֲמִישִׁי; וְצוּם הַשְּׁבִיעִי - זֶה שְׁלֹשָׁה בְּתַשְׁרִי,
 29 שֶׁהוּא בַּחֲדָשׁ הַשְּׁבִיעִי; וְצוּם הַעֲשִׂירִי - זֶה עֶשְׂרֵה
 30 בְּטַבַּת, שֶׁהוּא בַּחֲדָשׁ הַעֲשִׂירִי.
 31

(16) שניסן הוא ראש השנה לחדשים, שנאמר "החודש הזה
 לכם ראש חדשים, ראשון הוא לכם לחדשי השנה".

ה. וְנִהְיָה כָּל יִשְׂרָאֵל בְּזִמְנֵים אֵלוּ לְהַתְּעַנּוֹת¹⁷,
 32 וּבְשִׁלְשָׁה עֶשְׂרֵי בְּאֲדָר¹⁸, זָכַר לְתַעֲנִית שֶׁהִתְעַנּוּ בִּימֵי
 33 הַמֶּן, שֶׁנֶּאֱמַר: דְּבָרֵי הַצְּמֹת וְזַעֲקָתָם. וְאִם חָל
 34 שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֵי בְּאֲדָר לְהִיֹּת בְּשַׁבָּת, מִקְדִּימִין¹⁹
 35 וּמִתְעַנִּין בְּחִמְשִׁי²⁰, שֶׁהוּא אֶחָד עֶשְׂרֵי. אֲבָל אֶחָד
 36 מֵאַרְבַּעַת יְמֵי הַצּוּמֹת שֶׁחָל לְהִיֹּת בְּשַׁבָּת, דּוֹחִין
 37 אוֹתוֹ לְאַחַר הַשַּׁבָּת²¹. חָל לְהִיֹּת בְּעָרֵב שַׁבָּת²²,
 38 מִתְעַנִּין בְּעָרֵב שַׁבָּת. וּבְכָל הַצּוּמֹת הָאֵלוּ אֵין
 39 מִתְרַעֲוִין וְלֹא מִתְפַּלְלִין בְּהֵן תְּפִלַּת נְעִילָה, אֲבָל
 40

יום ראשון ט"ו כסלו ה'תשע"ח

הלכות תעניות

פרק חמישי

(1) נתבארו בו עניני הארבעה צומות, שהם מדברי קבלה,
 וממנהג, כמבואר שם. והיה רוב הביאור בענין צום תשעה
 באב, לפי שהוא חמור מן השאר, בהרבה דברים. ונמשך
 לזה ביאור מה שאסור לעשותו בזמן הזה מפני חורבן הבית.
 והרואה ירושלים ובית המקדש וערי יהודה, מה הוא חייב
 לעשות מפני אבלות. ונסתיים זה הפרק האחרון בביאור
 שהצומות האלו עתידין להיות ימי ששון ושמחה בימות
 המשיח.

א. יֵשׁ שֵׁם יָמִים שֶׁכָּל יִשְׂרָאֵל מִתְעַנִּים בָּהֶם מִפְּנֵי
 1 הַצָּרוֹת שֶׁאַרְעוּ בָּהֶן, כְּדִי לַעֲוֹרֵר הַלְּבָבוֹת לְפִתּוֹת דְּרָכֵי
 2 הַתְּשׁוּבָה. וְהִינֵה זֶה זְכָרוֹן לְמַעֲשֵׂינוּ הָרָעִים, וּמַעֲשֵׂה
 3 אֲבוֹתֵינוּ שֶׁהִיָּה כְּמַעֲשֵׂינוּ עִתָּה, עַד שֶׁגָּרַם לָהֶם וְלָנוּ
 4 אוֹתָן הַצָּרוֹת. שֶׁבְּזָכְרוֹן דְּבָרִים אֵלוּ נָשׁוּב לְהִיטִיב.
 5 שֶׁנֶּאֱמַר: וְהִתְדוּ אֶת צוּנָם וְאֶת צוּן אֲבֹתָם וְגו'.

ב. וְאֵלוּ הֵן: יוֹם שְׁלִישִׁי בְּתַשְׁרִי, שֶׁבוֹ נִהְיָה גְּדֻלָּה
 7 בְּן אַחִיקָם, וְנִכְבַּת גְּחֻלַּת יִשְׂרָאֵל הַנְּשִׁאֲרָת, וְסִבֵּב
 8 לְהַתֵּם גְּלוּתָן². וְעֲשִׂירִי בְּטַבַּת, שֶׁבוֹ סִמּוֹן מֶלֶךְ בְּכָל
 9 נְבוֹכַדְנֶאצַּר הָרָשָׁע עַל יְרוּשָׁלַיִם, וְהִבְיָאָה כְּמַצוֹר
 10 וּבְמַצוּק. וְשַׁבַּעַת עֶשְׂרֵי בְּתַמּוּז חֲמִשָּׁה דְּבָרִים אֲרַעוּ
 11 בוֹ: נִשְׁתַּבְּרוּ הַלּוּחֹת³, וּבְטַל הַתְּמִיד מִבֵּית רֵאשׁוֹן⁴,
 12 וְהִבְקָעָה יְרוּשָׁלַיִם בַּחֲרָפֵן שְׁנִי⁵, וְשָׂרָף אֶפּוֹסְטוֹמוֹס
 13 הָרָשָׁע⁶ אֶת הַתּוֹרָה⁷, וְהִעֲמִיד צֶלֶם בְּהִיכָל.

(2) שמינוהו לראש לאחר החורבן על הפליטה הנשארה, ועל
 ידי שנהרג, גלו כולם. וכתב רבנו ירוחם: "אמרו כי בראש
 השנה נהרג ונדחה תעניתו ליום חול". (3) בששה בסיוון
 ניתנו עשרת הדברות, בשבעה בסיוון בהשכמה עלה משה
 לקבל שאר התורה ושהה שם ארבעים יום, נמצאו כלים
 בשבעה עשר בתמוז וכשירד ראה שעשו ישראל את העגל
 וישבר את הלוחות לעיניהם. (4) כשצר נבוכדנצר על
 ירושלים. וקבלה בידינו כי זה התחיל ב"ז בתמוז. (5) כי
 בבית הראשון כתוב "בעשתי עשרה שנה לצדיקיהו בתשעה
 לחודש הובקעה העיר". כן הוא לפי התלמוד הבבלי בתענית
 כח: אבל הירושלמי סובר כי "קלקול חשבונות יש כאן",
 מרוב צרות של החורבן נשכח מישראל התאריך, שבו
 הובקעה העיר ונרשם בטעות לתשעה בתמוז, אבל לאמיתו
 של דבר היה גם בבית ראשון בשבעה עשר בתמוז. (6) שר
 יוני בימי חורבן בית שני. (7) וקבלה בידינו כי זה היה
 ב"ז בתמוז.

ג. וְתַשַּׁעַת בָּאָב חֲמִשָּׁה דְּבָרִים אֲרַעוּ בוֹ: נִגְזַר עַל

17 אַחַר חַצוֹת. אָבֵל אִם סָעַד קֶדֶם חַצוֹת, אָף עַל פִּי
18 שֶׁהוּא מִפְּסִיק בָּהּ, אוֹכֵל כָּל מַה שִּׁירָצָה. וְעָרַב
19 תִּשְׁעָה בָּבֶּבֶט שֶׁחָל לְהִיט בְּשַׁבַּת - אוֹכֵל וְשׂוֹתָה כָּל
20 צָרְפוֹ, וּמַעֲלָה עַל שְׁלַחְנָהוּ אֶפְלוֹ בְּסַעֲדַת שְׁלֵמָה³⁴. וְכֵן
21 תִּשְׁעָה בָּבֶּבֶט עֲצָמוֹ שֶׁחָל לְהִיט בְּשַׁבַּת, אֵינּוּ מִחֲסָר
22 כְּלוֹם³⁵.

33 שלא יאכל בסעודה שני תבשילין. (34) "שהיה אוכל
הוא ושריו כור סולת" (רש"י שם). (35) ונדחה הצום ליום
ראשון.

23 ט. זו היא מִדַּת כָּל הָעָם, שֶׁאֵינָן יוֹכְלִין לְסַבֵּל יוֹתֵר
24 מִדָּאִי; אָבֵל חֲסִידִים הֲרָאשׁוּנִים, כִּף הֵיטָה מִדָּתָן:
25 עָרַב תִּשְׁעָה בָּבֶּבֶט הָיוּ מְבִיאִין לוֹ לְאָרֶם לְבַד³⁶ פֶּת
26 חֲרֻבָה מְזֻלָּח, וְשׂוֹרָה בְּמִים, וְיוֹשֵׁב בֵּין תַּנּוּר וְכִיּוּרִים,
27 וְאוֹכֵלָהּ, וְשׂוֹתָה עֲלֶיהָ קִיתוֹן שֶׁל מִים בְּדֹאגָה
28 וּבְשִׁמּוֹן וּבְכִיָּה, כְּמִי שֶׁמָּתוֹ מִטָּל לְפָנָיו. כְּזֶה רָאוּי
29 לְחֻכְמִים לַעֲשׂוֹת, אוֹ קְרוֹב מְזֶה. וּמִימֵינוּ לֹא אָכְלָנוּ
30 עָרַב תִּשְׁעָה בָּבֶּבֶט תְּבִשִּׁיל, אֶפְלוֹ שֶׁל עֲדָשִׁים, אֲלָא
31 אִם כֵּן הִיָּה בְּשַׁבַּת.

(36) "ישב בדר וידום".

32 י. עֲבֵרוֹת וּמְנִיקוֹת מִתְּעַנּוֹת וּמְשַׁלִּימוֹת בְּתִשְׁעָה
33 בָּבֶבֶט³⁷. וְאָסוּר בְּרַחֲצִיָּה, בֵּין בְּחִמּוּן בֵּין בְּצוּנוֹן,
34 וְאֶפְלוֹ לְהוֹשִׁיט אֲצַבְעוֹ בְּמִים. וְאָסוּר בְּסִיכָה שֶׁל
35 תַּעֲנִיג³⁸, וּבְנִעִילַת הַסַּנְדֵּל, וּבְתִשְׁמִישׁ הַמָּטָה - כִּיּוֹם
36 הַכְּפּוּרִים. וּמְקוֹם שֶׁנִּהְיָה לַעֲשׂוֹת בּוֹ מְלֶאכֶה -
37 עוֹשִׂין, וּמְקוֹם שֶׁנִּהְיָה שְׁלֵא לַעֲשׂוֹת - אֵין עוֹשִׂין.
38 וּבְכָל מְקוֹם תְּלִמִּידֵי חֻכְמִים בְּטָלִין. וְאֶמְרוּ חֻכְמִים,
39 שֶׁהָעוֹשֶׂה בּוֹ מְלֶאכֶה אֵינּוּ רוֹאֶה סִימָן בְּרַכָּה
40 לְעוֹלָם.

37 אבל בשלושת הצומות האחרים אינן מתענות. שחולה
אף על פי שאין בו סכנה אינו מתענה אפילו בתשעה באב.
38 אבל להעביר הזוהמא מותר.

41 יא. תְּלִמִּידֵי חֻכְמִים אֵין נוֹתְנִין זֶה לְזֶה שְׁלוֹם
42 בְּתִשְׁעָה בָּבֶבֶט, אֲלָא יוֹשְׁבִים דְּיוֹם³⁹ וְנֶאֱנָחִים
43 בְּאֲבָלִים. וְאִם נָתַן לָהֶם עִם הָאָרֶץ שְׁלוֹם, מְחִזְרִים
44 לוֹ בְּשִׁפְהָ רַפָּה וְכֹבֵד רֵאשׁוֹ⁴⁰. וְאָסוּר לְקִרוֹת בְּתִשְׁעָה
45 בָּבֶבֶט בְּתוֹרָה אוֹ בְּנִבְיָאִים אוֹ בְּפִתּוּבִים, וּבְמִשְׁנֵה
46 וּבְהַלְכוֹת וּבְגִמְרָא וּבְהַגְדוֹת⁴¹. וְאֵינּוּ קוֹרְאִי אֲלָא
47 בְּאִיּוֹב וּבְקִינּוֹת וּבְדִבְרֵים הָרַעִים שֶׁפִּירְמָהוּ.
48 וְתִינּוּקוֹת שֶׁל בֵּית רַבִּין בְּטָלִין⁴². וּמְקַצֵּת הַחֻכְמִים
49 נוֹהֲגִין שְׁלֵא לְהִנִּיחַ בּוֹ תְּפִלִּין שֶׁל רֵאשׁ⁴³.

39 עציבים מכאב וצער על החורבן. (40) משום דרכי
שלום. (41) שנאמר: "פקודי ה' ישרים משמחי לב".
(42) שההתקדמות בלימוד גורמת להם שמחה.
(43) שנקראים פאר, ובחורבן כתוב: "השליך משמים ארץ

1 קוֹרִין בְּתוֹרָה שְׁחֵרִית וּמְנַחָה בְּ"וַיַּחַל מֹשֶׁה". וּבְכֻלָּן
2 אוֹכְלִים וְשׂוֹתִין בְּלִילָה²³, חוּץ מִתִּשְׁעָה בָּבֶבֶט²⁴.

17 "קרי להו צום (צום הרביעי...) וקרי להו ששון ושמחה
(יהיה לבית יהודה לששון ולשמחה)? - אמר רב פפא הכי
קאמר, בזמן שיש שלום יהיו לששון ולשמחה, יש גזרת
המלכות צום, אין גזרת המלכות ואין שלום רצו מתענים
רצו אין מתענים", ובא הרמב"ם לקבוע שבזמן הזה, שאין
שלום ואין גזירת המלכות, נהגו כל ישראל להתענות, וכבר
קבלו עליהם את הצומות לחובה. (18) בשאלתות דרב אחאי
גאון (פקודי): "בין כרכים בין כפרים בין עיירות כולן
מתענין בשלושה עשר באדר, דאמר רבי שמואל בר יצחק
שלושה עשר זמן קהילה לכל הוא, שנאמר: נקהלו ועמוד
על נפשם בשלושה עשר בו מאי קהילה? יום תענית".
(19) ולמדו זאת מהמשנה במגילה ה. "באלו אמרו מקדימין
ולא מאחרין", שכשם שמקדימים מקרא מגילה - מקדימים
את צום י"ג אדר, שאינו לפורענות אלא זכר לנס.
(20) שבערב שבת אין להתענות מפני כבוד השבת. (21) כי
בערב שבת אין להתענות מפני כבוד השבת. (22) עשרה
בטבת, כי שאר הצומות אינן חלים ביום שישי לפי קביעות
החדשים שלנו. (23) ליל יום התענית. (24) שכיון שעל
פי הדין אין חיוב להתענות בהם, שהרי אין שלום ואין
גזירה, אלא שכך נהגו, לא נהגו ביתר הצומות, חוץ מתשעה
באב, אלא כתענית יחידים.

3 ו. מְשִׁיכְנֵס אֵב מִמַּעֲטִין בְּשִׁמְחָה. וְשַׁבַּת²⁵ שֶׁחָל
4 תִּשְׁעָה בָּבֶבֶט לְהִיט בְּתוֹכָהּ, אָסוּר לְסַפֵּר²⁶ וּלְכַסֵּפֵי²⁷
5 וּלְלַבֵּשׁ כְּלֵי מְגַהֵץ²⁸, אֶפְלוֹ כְּלֵי פִשְׁתָּן²⁹, עַד שֶׁיַּעֲבֹר
6 הַתְּעַנִּית. וְאֶפְלוֹ לְכַסֵּס וּלְהִנִּיחַ לְאַחַר הַתְּעַנִּית אָסוּר.
7 וְכִבֵּר נִהְיָה יִשְׂרָאֵל שְׁלֵא לְאָכֵל בְּשַׁבַּת זוֹ, וְלֹא
8 יִפְנֹסוּ לְמַרְחֵץ, עַד שֶׁיַּעֲבֹר הַתְּעַנִּית. וְיֵשׁ מְקוֹמוֹת
9 שֶׁנִּהְיָה לְבַטֵּל הַשְּׁחִיטָה מֵרֵאשׁ הַחֹדֶשׁ עַד הַתְּעַנִּית.

(25) שבע. (26) להסתפר. (27) בגדים. (28) בגד מגוהץ.
אבל ללבוש בגד מכובס, שאינו מגוהץ, שכבסוהו לפני שבת
זו - מותר. (29) אף על פי שאין הגיהיץ ניכר בו כל כך.

10 ז. תִּשְׁעָה בָּבֶבֶט לִילוֹ כִּיּוֹמוֹ לְכָל דְּבָר. וְאֵין אוֹכְלִין
11 אֲלָא מִבְּעוֹד יוֹם. וּבֵין הַשְּׁמִשׁוֹת שֶׁל אָסוּר, כִּיּוֹם
12 הַכְּפּוּרִים. וְלֹא יֹאכֵל בְּשׂוֹר וְלֹא יִשְׁתֶּה יַיִן בְּסַעֲדָה
13 הַמִּפְּסִיק בָּהּ³⁰; אָבֵל שׂוֹתָה הוּא יַיִן מִגְּתוֹ שִׁישׁ לוֹ
14 שֶׁלִּישָׁה יָמִים אוֹ פְּחוֹת³¹, וְאוֹכֵל בְּשׂוֹר מְלִיחַ שִׁישׁ לוֹ
15 שֶׁלִּישָׁה יָמִים אוֹ יִתְרָ³². וְלֹא יֹאכֵל שְׁנֵי תְּבִשִּׁילִין.

(30) שמיום שחרב בית המקדש ובטלו הקרבנות והנסכים,
היינו צריכים להינזר מבשר ויין בכל ימות השנה, אלא שאין
לגזור על הציבור דבר שאינו יכול לעמוד בו ולכן החמירו
לפחות, בסעודה המפסקת. (31) שאינו כשר לכתחילה
לנסכים. (32) בגמרא אמרו: "כל זמן שהוא כשלמים",
כלומר לאחר שעברו עליו יום וליילה ויום, ששוב אין בו
שמחה.

16 ח. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים³³? שְׁאֵכֵל עָרַב תִּשְׁעָה בָּבֶבֶט

אומר: בית קדשנו ותפארתנו וגו', וקורע. ומהיכן
תיב לקרע? מן הצופים⁵⁶. וכשיגיע למקדש, קורע
קרע אחר. ואם פגע במקדש תחלה, כשיבוא מדרך
המדבר - קורע על המקדש, ומוסיף על ירושלים.

(54) וכתבו הבית יוסף והב"ח ש"חורבנו" היינו, שיד גויים
עודנה שלטת עליהן. (55) בנוסח אחר נוסף כאן: "וקורע".
ואף על פי שכבר קרע על ערי יהודה, חזור וקורע על
ירושלים עיר הקודש. (56) מקום מסביב לירושלים
שאפשר לראות משם את מקום המקדש.

יז. כל הקרעים האלו פלם קורע בידו⁵⁷ מעמד.
וקורע כל כסות שעליו, עד שיגלה את לבו⁵⁸. ואינו
מאחה⁵⁹ קרעים אלו לעולם. אבל רשאי הוא
לשלל, למלל, ללקטן ולתפרן כמין סלמות⁶⁰.

(57) ולא על ידי כלי. (58) שעושה הקרע בצד שמאלו כנגד
ליבו. וסובר רבינו, שקריעות אלו דינן כקריעה על אב ואם,
כשם שהשוו אותן בגמרא לעניין אחוי הקריעה. והראב"ד
חולק על זה. (59) תפירה מיושרת שמחברת את הקרעים
כבראשונה. (60) תפירות שאינן מיושרות שהיכר הקרע
נשאר.

יח. היה הולף וכא לירושלים, הולף וכא, תוף
שלשים יום - אינו קורע קרע אחר; ואם לאחר
שלשים יום - חוזר וקורע⁶¹.

(61) וכן הדין בערי יהודה ומקום המקדש.

יט. כל הצומות האלו עתידים לבטל לימות
המשית. ולא עוד, אלא שהם עתידים להיות יום
טוב וימי ששון ושמחה. שנאמר: פה אומר ה'
צבאות, צום הרביעי וצום החמישי וצום השביעי
וצום העשירי יהיה לבית יהודה לששון ולשמחה
ולמעדים טובים, והאמת והשלום אהבו⁶².

(62) "אותם ימים עתידים להיות ימים טובים לישראל,
שנאמר כה אמר ה' צום הרביעי וגו', וכל המתאבלים עליה
בעולם הזה, שמחים הם עימה לעולם הבא, שנאמר שמחו
את ירושלים וגילו בה כל אוהביה וגו'".

סליק הלכות תעניות

הלכות מגלה וחנפה

יש בכללן שתי מצות עשה מדברי סופרים¹, ואינן
מן המגזין².

ובאור שתי מצות אלו בפרקים אלו:

פרק ראשון

1) נתבאר בו המחוייבים בקריאה, וזמן קריאת המגילה,
וחילופו לפי חילוף המקומות.

א. קריאת המגלה בזמנה מצות עשה מדברי
סופרים. והדברים ידועים שהיא תקנת הנביאים⁴.

תפארת ישראל". וסוברים חכמים אלו, שדין תשעה באב
כדין אבל ביום ראשון, שאסור בתפילין.

יב. משחרב בית המקדש, תקנו חכמים שהיו באותו
הדור, שאין בוגין לעולם פגן מסיד ומכיר⁴⁴ פגנן
המלכים; אלא טח ביתו⁴⁵ בטיט וסד פסיד ומשיר
מקום אמה על אמה פנגד הפתח⁴⁶ בלא סיד.
והלוקח חצר מסידת ומכירתה, הרי זו בחזקתה⁴⁷,
ואין מחיבים אותו לקלף הכתלים.

(44) ציורים נאים על הקיר. (45) יש אומרים כי בית הכנסת
ובית המדרש אינם בכלל זה. (46) שיראוהו בכניסה לבית.
(47) שעשה זאת אינו יהודי.

יג. וכן התקינו, שהעורף שלהן לעשות סעדה
לאורחים, מחסר ממנו מעט⁴⁸, ומניח מקום פנוי
בלא קערה מן הקערות הראויות לתת שם.
וכשהאשה עושה תכשיטי הכסף והזהב, משרת
מין ממיני התכשיט שנוהגת בהן, כדי שלא יהיה
תכשיט שלם. וכשהחתן נושא אשה, לוקח⁴⁹ אפר
מקלה ונותן בראשו מקום הנחת התפלין. וכל אלו
הדברים - כדי לזכר ירושלים, שנאמר: אם אשפחן
ירושלים, תשפח ימיני. תדבק לשוני לחפי אם לא
אזכרכי, אם לא אעלה את ירושלים על ראש
שמחתי.

(48) אבל לסעודת שבת ויום טוב אינו צריך לחסר תכשיל.
(49) החתן בעצמו, כמו שעושים כל העם בעת תענית צבור,
שהרי נאמר "על ראש שמחתי".

יד. וכן גזרו שלא לנגן בכלי שיר. וכל מיני זמר
וכל משמיעי קול של שיר אסור לשמח בהן ואסור
לשמען, מפני החרבן. ואפלו שירה בפה על היין
אסורה, שנאמר: בשיר לא ישתו יין. וכבר נהגו כל
ישראל לומר דברי תשבחות או שיר של הזדאות
לאל וכיוצא בהן⁵⁰ על היין.

(50) כגון: בבית חתן וכלה.

טו. ואחר כך⁵¹ גזרו על עטרות חתנים, שלא
להניחם כלל. ושלא יניח החתן בראשו שום כלי,
שנאמר: הסר המצנפת והרם העטרה. וכן גזרו⁵² על
עטרות פלות⁵³, אם היה של כסף או זהב, אבל של
גדיל מתר לפלה.

(51) בפולמוס (= חיל מלחמה) של אספסינוס, שצר על
ירושלים בעת החורבן. (52) בפולמוס של טיטוס, שנחרב
הבית על ידו והצרה הייתה יותר גדולה. (53) דווקא
בחתנים וכלות גזרו אבל אחרים מותרים.

טז. מי שראה ערי יהודה בחרבנם⁵⁴, אומר: ערי
קדשך היו מדבר, וקורע. ראה ירושלים בחרבנה,
אומר: ירושלים מדבר וגו'⁵⁵. בית המקדש בחרבנו,

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון ט"ו כסלו - ספר זמנים - הל' מגילה וחנוכה קכג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 "חרש". וכן נכון, שהרי חרש גמור אינו שומע ואינו מדבר.
2 ובחרש שמדבר ואינו שומע, אמרו (מגילה שם): "מאן תנא,
3 חרש דיעבד נמי לא? (שאינו מוציא) רבי יוסי היא, דתנן
4 הקורא את שמע ולא השמיע לאזנו - יצא, רבי יוסי אומר
5 - לא יצא", ומכיון שפסק רבינו ב"ב מהל' קריאת שמע
6 ה"ח, שהקורא את שמע ולא השמיע לאזנו יצא, על כרחנו
7 שבטל דין חרש במקרא מגילה. וכן הוא ב"ירושלמי" (מגילה
8 פ"ב ה"ה): "אין כאן חרש, שגרת לשון היא במשנה"
9 (כסף-משנה).

1 והכל חייבים בקריאתה⁶: אנשים ונשים⁶, וגרים
2 ועבדים משחררים⁷. ומחנכין את הקטנים לקרותה⁸.
3 ואפלו כהנים בעבודתן מבטלין עבודתן ובאין
4 לשמע מקרא מגילה⁹. וכן מבטלים תלמוד תורה
5 לשמע מקרא מגילה¹⁰; קל והמר לשאר מצות של
6 תורה¹¹, שפלין נדחין מפני מקרא מגילה. ואין לה
7 דבר שגדחה מקרא מגילה מפניו, חוץ ממת מצוה¹²
8 שאין לו קוברין; שהפוגע בו - קוברו תחלה ואחר
9 כך קורא¹³.

14 ג. מצוה לקרות את פלה¹⁷. ומצוה לקרותה בפילה
15 וביום¹⁸. וכל הלילה פשר לקריאת הלילה, וכל היום
16 פשר לקריאת היום¹⁹. ומברך קדם קריאתה בפילה
17 שלש ברכות²⁰. ואלו הן: ברוך אתה יי אלהינו מלך
18 העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו על מקרא מגילה.
19 ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם שעשאה נסים
20 לאבותינו בימים ההם ובזמן הזה. ברוך אתה יי
21 אלהינו מלך העולם שהחיינו וקיימנו והגיינו לזמן
22 הזה. וביום אינו חוזר ומברך "שהחיינו"²¹. ומקום
23 שנהגו לברך אחריה, מברך²²: ברוך אתה יי אלהינו
24 מלך העולם, האל הרב את ריבנו, והדן את דיננו,
25 והנוקם את נקמתנו, והנפרע לנו מצרינו, והמשלם
26 גמול לכל אויבי נפשנו. ברוך אתה יי, הנפרע²³
27 לישׂראל מפל צריהם, האל המושיע.

2 חכמים הראשונים נקראו סופרים (קידושין ל.). (3) אין
נכללות במנין תרי"ג מצוות. ולא כדעת בעל הלכות
גדולות, שמצוות קריאת מגילה וחנוכה הן בכלל תרי"ג
המצוות, מאחר שאנו מברכים עליהן: "אשר קדשנו
במצותיו וצונו", וכבר ביאר רבינו את הענין הזה היטב
ביספר המצוות (שורש הראשון), שמאחר שאמרו (מכות
כג.): "דרש רבי שמלאי, שש מאות וחמש עשרה מצות
נאמרו למשה בסיני" (וכך היא גרסת רבינו שם ביספר
המצוות), לא יתכן לכלול בהן מצוות שנתחדשו אחר כך,
אף-על-פי שהן בכלל "לא תסור" (שבת כג.). (4) במגילה
יד, א: "תנו רבנן, ארבעים ושמונה נביאים ושבע נביאות,
עמדו להם לישׂראל, ולא פחתו ולא הותירו על מה שכתוב
בתורה, חוץ ממקרא מגילה". וכן אמרו (שם ב.): "מכדי
כולהו אנשי כנסת הגדולה תקנינהו" (הלא כל ימי מקרא
מגילה בפורים תקנום אנשי כנה"ג) ובהם היו כמה נביאים
(מגילה יז.): (5) ערכין ב, ב. (6) מגילה ד, א: "אמר רבי
יהושע בן לוי, נשים חייבות במקרא מגילה, שאף הן היו
באותו הנס" - "שעלידי אסתר נגאלו" (לשון רב האי,
אוצה"ג לפסחים קת. עמוד 151) וראה להלן. (7) אבל
עבדים שאינם משוחררים, שפטורים ממצוות-עשה שהזמן
גרמן כמו בנשים, פטורים ממקרא מגילה. ודוקא נשים
חייבות, שעלידן נעשה הנס, כנ"ל. ועי' לחם-משנה. [וראה
להלן פ"ג מהל' חנוכה ה"א הערה ב.]. (8) "ירושלמי"
מגילה פ"ב ה"ה: "רבי יהושע בן לוי, מכנש בנוי ובני
ביתיה וקרי לה קומיהון". (9) מגילה ג, א. (10) "כהנים
בעבודתן לויים בדוכנם וישׂראל במעמדם, כולן מבטלין
עבודתן ובאין לשמוע מקרא מגילה, מכאן שמכו של בית
רבי שמבטלין תלמוד תורה ובאין לשמוע מקרא מגילה"
(מגילה שם). (11) שתלמוד תורה שקול כנגד כל המצוות,
שהרי שנינו (פאה פ"א מ"א): "ותלמוד תורה כנגד כולם".
(12) מת עזוב ואין מי שיטפל בו, שמצוה עליו לקברו.
(13) מגילה ג, ב.

17 משנה, מגילה יט, א. כרבי מאיר. (18) מגילה ד, א:
"אמר רבי יהושע בן לוי, חייב אדם לקרות את המגילה
בלילה ולשנותה ביום, שנאמר (תהלים כב, ג) אלקי אקרא
יוםם ולא תענה, ולילה ולא דומיה לי" (מזמור זה נאמר על
אסתר - רש"י). (19) משנה, מגילה כ, ב: "זה הכלל, דבר
שמצותו ביום - כשר כל היום, ודבר שמצותו בלילה - כשר
כל הלילה". (20) משנה, שם כא, א. וגמרא כא, ב: "מאי
מברך? רב ששת מקטריזא אקלע לקמיה דרב אשי, וברייך:
מנ"ח" (= על מקרא מגילה, שעשה נסים ושהחיינו, רש"י).
(21) שכבר בירך בלילה. ויש אומרים, שצריך לברך שהחיינו
גם ביום, שעיקר מצות הקריאה היא ביום, שנאמר (אסתר
ט, כח): "והימים האלה נזכרים ונעשים" (ראה במגיד-
משנה). (22) משנה, מגילה כא, א. ונוסח הברכה שם כא:
(23) בכת"י הגירסא: "האל הנפרע", כדי להזכיר שלש
פעמים "האל" בברכה זו, כי שלש פעמים נפל עמלק בידי
ישׂראל: בימי יהושע, שאול ומרדכי (מעשה ורקח).

28 ד. אינהו זמן קריאתה²⁴? זמנים הרבה תקנו לה
29 חקמים²⁵, שנאמר: בזמניהם. ואלו הן זמני
30 קריאתה: פל מדינה שהיתה מקפת חומה מימי
31 יהושע בן נון²⁶, בין בארץ בין בחוצה לארץ²⁷, אף
32 על פי שאין לה עכשו חומה, קורין בחמשה עשר
33 באדר²⁸. ומדינה זו היא הנקראת²⁹ כרף. וכל מדינה
34 שלא היתה מקפת חומה בימות יהושע, ואף על פי
35 שהיא מקפת עתה, קוראין בארבעה עשר. ומדינה
36 זו היא הנקראת³⁰ עיר.

10 ב. אהד הקורא ואהד השומע מן הקורא יצא ידי
11 חובתו¹⁴. והוא, שישמע מפיו מי שהוא חייב
12 בקריאתה¹⁵. לפיכך אם היה הקורא קטן¹⁶ או שוטה,
13 השומע ממנו לא יצא.

14 שהשומע כעונה. (15) משנה, שם יט, ב. (16) בקצת
נוסחאות (וכן בגירסת הכסף-משנה) כתוב: "אם היה הקורא
חרש או קטן או שוטה", אבל ב'מעשה ורקח' מביא
נוסחאות של כת"י משנת קי"א וקס"ב, ושם לא נזכר

29 הם פֶּאֲנָשִׁי עִיר גְּדוֹלָה וְאֵין קוֹרְאִין אֶלָּא בְּאַרְבָּעָה
30 עֶשְׂרִים.³⁸

35 משנה, מגילה ה, א: "אמר רבי יהודה, אימתי? מקום שנכנסין בשני ובחמישי, אבל מקום שאין נכנסין לא בשני ולא בחמישי - אין קורין אותה אלא בזמנה", שכיון שאין נכנסים בשני וחמישי - אין זאת הקלה בשבילם (רש"י שם ד:). (36 משנה, שם. 37) דבר זה עצמו, שנראה בעינינו כתקנה וכקולא למקום זה, שיוכלו לקרוא ביום הכניסה, שהרי אין שם בני אדם וצריך להיות ככפר, היא גופה קלקלתו, וגורם שדינו יהיה כמו עיר, כמבואר להלן. (38) 'ירושלמי' מגילה פ"א ה"ז. שהרי מגילה שלא בזמנה אין קורין אותה אלא בעשרה, כמבואר בהלכה הקודמת ('מעשה רוקח').

31 ט. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים שְׂמַקְדִּימִין וְקוֹרְאִין בְּיוֹם
32 הַכְּנִסָּה? בְּזִמְן שְׁנֵישׁ לְהֵם לְיִשְׂרָאֵל מְלֻכּוֹת; אֲכַל
33 בְּזִמְן הַזֶּה אֵין קוֹרְאִין אוֹתָהּ אֶלָּא בְּזִמְנָה, שֶׁהוּא יוֹם
34 אַרְבָּעָה עֶשְׂרִי וְיוֹם חֲמִשָּׁה עֶשְׂרִים.³⁹ בְּגֵי הַכְּפָרִים וּבְגֵי
35 עֲזֵרוֹת קוֹרְאִין בְּאַרְבָּעָה עֶשְׂרִי, וּבְגֵי כְּרָפִין קוֹרְאִין
36 בְּחֲמִשָּׁה עֶשְׂרִי.

39] מגילה ב, א: "אמר רבי יהודה, אימתי? בזמן שהשנים כתיקונן וישראל שרויין על אדמתן, אבל בזמן הזה הואיל ומסתכנין (כגירסת הרי"ף) בה, אין קורין אותה אלא בזמנה", שדווקא באותה העת שהיו ישראל מעמידים דתיהם (= עומדים ברשות עצמם) ואין באים לידי סכנה, היו קוראים אותה ב"א ב"ב ב"ג, אבל בזמן הזה שמסתכנים ישראל בדתיהם - אין קוראים אותה אלא בזמנה (רי"ף). וכן כוונת רבינו שתלה הדבר במלכות].

37 י. בְּן עִיר⁴⁰ שֶׁהֵלֶךְ לְכַרְךָ⁴¹, אוּ בֶן כְּרֶךְ שֶׁהֵלֶךְ לְעִיר,
38 אִם הָיָה דַעְתּוֹ לְחֹזֵר לְמִקְוֵמוֹ בְּזִמְן קְרִיאָהּ⁴², וְנִתְעַפֵּב
39 וְלֹא חֹזֵר - קוֹרֵא בְּמִקְוֵמוֹ; וְאִם לֹא הָיָה בְּדַעְתּוֹ
40 לְחֹזֵר אֶלָּא לְאַחַר זְמַן הַקְּרִיאָהּ - קוֹרֵא עִם אֲנָשִׁי
41 הַמִּקְוֶה שֶׁהוּא שָׁם⁴³. וּבְכַרְךָ⁴⁴ וְכָל הַסְּמוּךְ לוֹ⁴⁵ וְכָל
42 הַנִּרְאָה עִמּוֹ⁴⁶, אִם אֵין בְּיַנְיָהֶם יָתֵר עַל אֲלָפִים
43 אֲמַה⁴⁷, הָרִי זֶה כְּכַרְךָ וְקוֹרְאִין בְּחֲמִשָּׁה עֶשְׂרִי.

40) שזמן קריאתו ב"ד. (41) שזמן קריאתו בט"ו. (42) של אותו המקום שאליו הלך (מגיד-משנה וכסף-משנה). (43) מגילה יט, א. במשנה ובגמרא. (44) שם ג, ב. (45) אף-על-פי שאינו נראה עמו, כגון שהוא בעמק. (46) אף-על-פי שאינו סמוך לו, כגון שהוא בהר. (47) פשוט הלשון מורה שזה מוסב גם על סמוך וגם על נראה, ואם כן מה תועלת בנראה עמו? - הבדל רב יש ביניהם: "סמוך", נמדד במידת ההליכה. ואילו "נראה", נמדד בקו אווירי, שאע"פ שבהליכה יש יותר מאלפים אמה, כיון שבקו האויר אין יותר מאלפים אמה - הרי הוא ככרך (כסף-משנה).

44 יא. עִיר⁴⁸ שֶׁהִיא סָפֵק וְאֵין יָדוּעַ אִם הִיָּתָה מְקַפָּת
45 חוֹמָה בְּיָמֹת יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נוּן אוּ אַחַר בֶּן הַקֶּפֶה,⁴⁹

(24 מגילה ב, א. 25) אנשי כנסת הגדולה (מגילה, שם). (26) משנה, שם. ודלא כרבי יהושע בן קרח, שאמר (שם ב:): מימי אחרשורוש. (27) כן נראה ממה שאמרו (מגילה ה, ב): "רב אסי קרי מגילה בהוצל בארביסר ובחמיסר" משום ספק מוקף חומה. והרי הוצל בחו"ל היא (כתובות קיא. ולא גרסינן שם "הוצל דבנימין") - ר"ן למגילה פ"א (דפוס ווילנא ב ע"א). וכן מפורש ב'ירושלמי' בתחילת פ"א דמגילה "וחרב הכרך... בחו"ל (כן גרס הרמב"ן) קורין (= בחמשה עשר)" (לקוטות הרמב"ן ור"ן שם). (28) מגילה ג, ב. (29) משנה, שם ב, א. (30) מגילה ב, ב.

1 ה. שוֹשֵׁן הַבִּירָה, אָף עַל פִּי שְׁלֹא הִיָּתָה מְקַפָּת
2 חוֹמָה בְּיָמֵי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נוּן, קוֹרְאִין בְּחֲמִשָּׁה עֶשְׂרִי,
3 שְׂבָה הָיָה הַנֶּס, שְׁנֵי אֲמָר: וְנוֹחַ בְּחֲמִשָּׁה עֶשְׂרִי בּו.
4 וְלָמָּה תָּלוּ הַדְּבָר בְּיָמֵי יְהוֹשֻׁעַ? כְּדִי לְחַלֵּק כְּבוֹד
5 לְאַרְצֵי יִשְׂרָאֵל, שֶׁהִיָּתָה חֲרָבָה בְּאוֹתוֹ הַזְּמַן. כְּדִי
6 שְׂיִהְיֶה קוֹרְאִין בְּבִגְי שוֹשֵׁן, וְיִחָשְׁבוּ כְּאִלוֹ הֵן כְּרָפִין
7 הַמְּקַפִּין חוֹמָה, אָף עַל פִּי שֶׁהֵן עֵתָה חֲרָבִין, הוֹאִיל
8 וְהֵיוּ מְקַפִּין בְּיָמֵי יְהוֹשֻׁעַ קוֹרִין בְּחֲמִשָּׁה עֶשְׂרִי, וְיִהְיֶה
9 זְכָרוֹן לְאַרְצֵי יִשְׂרָאֵל בְּנֶס זֶה.³¹

(31) 'ירושלמי' מגילה פ"א ה"א.

10 ו. בְּגֵי הַכְּפָרִים, שְׂאִינָם מְתַקְבְּצִים בְּבִתֵּי כְּנִסְיוֹת אֶלָּא
11 בְּשָׁנֵי וּבְחֲמִישִׁי, תְּקַנּוּ לָהֶם שְׂיִהְיֶה מְקַדִּימִין וְקוֹרְאִים
12 בְּיוֹם הַכְּנִסָּה.³² פִּיצֵד? אִם חָל יוֹם אַרְבָּעָה עֶשְׂרִי
13 לְהִיּוֹת בְּשָׁנֵי אוּ בְּחֲמִישִׁי, קוֹרְאִין בּוּ בְּיוֹם. וְאִם חָל
14 בְּיוֹם אַחַר חוּץ מִשְׁנֵי וּבְחֲמִישִׁי, מְקַדִּימִין וְקוֹרְאִין
15 בְּשָׁנֵי אוּ בְּחֲמִישִׁי הַסְּמוּךְ לְאַרְבָּעָה עֶשְׂרִי.

32) משנה, מגילה ב, א: "חכמים הקילו על הכפרים להיות מקדימים ליום הכניסה, מפני שמספקין מים ומזון לאחיהם שבכרכים" (שם ד:).

16 ז. פִּיצֵד? חָל אַרְבָּעָה עֶשְׂרִי לְהִיּוֹת בְּאַחַד בְּשַׁבַּת -
17 מְקַדִּימִין וְקוֹרְאִין בְּחֲמִישִׁי, שֶׁהוּא יוֹם אַחַד עֶשְׂרִי.
18 חָל לְהִיּוֹת בְּשַׁלְּשִׁי - קוֹרְאִין בְּשָׁנֵי, שֶׁהוּא יוֹם
19 שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרִי. חָל לְהִיּוֹת בְּרַבִּיעִי - קוֹרְאִין בְּשָׁנֵי,
20 שֶׁהוּא יוֹם שְׁנַיִם עֶשְׂרִים.³³ וְכָל אֵלוֹ שְׂמַקְדִּימִין
21 וְקוֹרְאִין קֹדֶם אַרְבָּעָה עֶשְׂרִי, אֵין קוֹרְאִין אוֹתָהּ
22 בְּפָחוֹת מִעֶשְׂרָה.³⁴

33) משנה, שם ב, א. "מגילה נקראת ב"א ב"ב ב"ג ב"ד ובט"ו, לא פחות ולא יותר". (34) מגילה ה, א. כרב. שכיון שקוראים אותה שלא בזמנה - צריכה פרסום (רש"י שם).

23 ח. כְּפָר שְׂמַקְדִּימִין וְקוֹרְאִין בְּיוֹם הַכְּנִסָּה, בְּזִמְן
24 שְׂאִין נִכְנָסִין בּוּ בְּשָׁנֵי וּבְחֲמִישִׁי אֵין קוֹרְאִין אוֹתָהּ
25 אֶלָּא בְּאַרְבָּעָה עֶשְׂרִים.³⁵ וְכָל עִיר שְׂאִין בָּהּ עֶשְׂרָה
26 בְּטָלְנִין קְבוּעִין בְּבֵית הַכְּנִסָּת לְצַרְכֵי הַצְּבוּר - הָרִי
27 הִיא כְּכָפֵר, וּמְקַדִּימִין וְקוֹרְאִין בְּיוֹם הַכְּנִסָּה.³⁶ וְאִם
28 אֵין שָׁם עֶשְׂרָה בְּנֵי אָדָם - תְּקַנּוּהוּ קְלָקְלָתוֹ,³⁷ וְהָרִי

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון ט"ו כסלו - ספר זמנים - הל' מגילה וחנוכה קכה

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

2 משנה, מגילה יז, א. והיינו שקרא הפסוקים האחרונים ואחר-כך הפסוקים הראשונים. והוא-הדין אם קרא הפרקים האחרונים לפני שקרא הראשונים (וראה בפ"ב מהל' ק"ש הי"א). (3) 'ירושלמי' מגילה פ"ב ה"ב. (4) מגילה יח, ב.

26 ב. מִצָּא צְבוּר שֶׁקָּרָא חֲצִיָּהּ, לֹא יֵאמֶר: אֶקְרָא חֲצִיָּהּ הַאֲחֵרוֹן עִם הַצְּבוּר וְאֲחֻזֵּר וְאֶקְרָא חֲצִיָּהּ רִאשׁוֹן, שָׁזָה קוֹרֵא לְמַפְרַע; אֲלֵא קוֹרֵא מִתְחִלָּה וְעַד סוֹף עַל הַסְּדֵר.⁵ קָרָא וְשָׁהָ מֵעַט וְחֻזֵּר וְקָרָא - אִף עַל פִּי שֶׁשָּׁהָ פְּדִי לְגַמֵּר אֶת פְּלֵאָה, הוֹאִיל וְקָרָא עַל הַסְּדֵר - יִצָּא.⁸

5 שם. (6) משנה, שם יז, א: "קראה סירוגין - יצא". (7) ששהה כל-כך עד שהיה יכול לגמור בינתיים כל המגילה מראש עד סופה. (8) כן פסק בקריאת שמע (פ"ב מהל' ק"ש הי"ב) ובהלל (פ"ג מהל' חנוכה ה"ט), ורק בתפילה פסק (פ"ד מהל' תפילה הי"ג) שחזור לראש התפילה.

ג. הַקּוֹרֵא אֶת הַמְּגִלָּה עַל פִּהּ, לֹא יֵצֵא יְדֵי חוּבְתָהּ.⁹ הַלּוֹעֲזִי¹⁰ שִׁשְׁמַע אֶת הַמְּגִלָּה הַכְּתוּבָה בְּלִשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ וּבִכְתָּב הַקֹּדֶשׁ - אִף עַל פִּי שְׂאִינוּ יוֹדְעֵי מָה הֵן אוֹמְרִין, יֵצֵא יְדֵי חוּבְתָהּ.¹¹ וְכֵן אִם הֵיָתָה כְּתוּבָה יְוֹנִית וְשִׁמְעָה - יֵצֵא, אִף עַל פִּי שְׂאִינוּ מְפִירִי.¹² וְאֶפְלוּ הֵיָה הַשּׁוֹמֵעַ עֲבָרִי.¹³

9 משנה, שם. (10) המדבר בשפה זרה, ואינו מבין לשון הקודש. (11) משנה, שם. ובגמרא (יח.): "אטו אנן האחשתונים בני הרמכים, מי ידעינן? אלא מצות קריאה ופרסומי ניסא, הכא נמי מצות קריאה ופרסומי ניסא". (12) מגילה יח, א. שגם בספרי-תורה התיירו לכתוב יוונית (משנה מגילה ח:), ודרשו מהכתוב (בראשית ט, כז) "יפת אלקים ליפת וישכון באהלי שם" - "דבריו של יפת (יון) שהוא מבני יפת) יהיו באהלי שם" (מגילה ט:). וכן פסק רבינו בפ"א מהל' תפילין הלכה יט, עיי"ש. (13) [הכתב העברי הוא כתב ליבונאה (סנהדרין כא:). אבל הלשון (=השפה) היא לשון הקודש. וכן נראה בויקרא רבה (פרשה לב) שאמרו שם: "לא שינו את לשונם, להלן כתיב - לאברם העברי - אלקי העברים, וכתיב כי פי המדבר אליכם בלשון הקודש".]

ד. הֵיָתָה כְּתוּבָה תְּרַגּוּם אוּ בְּלִשׁוֹן אַחֶרֶת מִלְּשׁוֹנוֹת הַגּוֹיִם - לֹא יֵצֵא יְדֵי חוּבְתָהּ בְּקִרְיַתָּהּ אֲלֵא הַמְּפִירי אוֹתוֹ הַלְּשׁוֹן בְּלִבְדָּה.¹⁴ וְהוּא, שֶׁתְּהִיָּה כְּתוּבָה בְּכְתָב אוֹתוֹ הַלְּשׁוֹן. אֲבָל אִם הָיָה כְּתוּבָה בְּכְתָב עֲבָרִי וְקָרָא אֶרְמִית לְאֶרְמִי - לֹא יֵצֵא; שֶׁנִּמְצָא זֶה קוֹרֵא עַל פִּהּ¹⁵, וְכִיּוֹן שֶׁלֹּא יֵצֵא יְדֵי חוּבְתָהּ הַקּוֹרֵא - לֹא יֵצֵא הַשּׁוֹמֵעַ מִמֶּנּוּ.

14 משנה, מגילה יז, א. (15) מגילה יח, א.

ה. הַקּוֹרֵא אֶת הַמְּגִלָּה בְּלֹא פִּנּוּה - לֹא יֵצֵא. פִּיֵּצֵד? הֵיָה פּוֹתְבָהּ¹⁶ אוּ דוֹרְשָׁהּ¹⁷ אוּ מְגִיָּהּ, אִם פִּיּוֹן אֶת לְבוֹ לְצֵאת בְּקִרְיָהּ זו - יֵצֵא, וְאִם לֹא פִּיּוֹן לְבוֹ -

1 קוֹרְאִין בְּשְׁנֵי הַיָּמִים, שֶׁהֵן אֲרַבְעָה עָשָׂר וְחֲמִשָּׁה עָשָׂר, וּבְלִילֵיהֶם. וּמְבָרְכִין עַל קִרְיַתָּהּ בְּאֲרַבְעָה עָשָׂר בְּלִבְד, הוֹאִיל וְהִיא זְמַן קִרְיַתָּהּ לְרֹב הָעוֹלָם.⁴⁹

48 מגילה ה, ב. (49) כן הביא הר"ן בשם הגאונים (משנה-למלך).

יב. קָרָא אֶת הַמְּגִלָּה בְּאֶדְר רִאשׁוֹן, וְאַחַר כֵּן עֲבָרוּ בֵּית דִּין אֶת הַשְּׁנָה - חוֹזְרִים וְקוֹרְאִים אוֹתָהּ בְּאֶדְר הַשְּׁנִי בְּזַמְנָהּ.⁵⁰

50 משנה, מגילה ו, ב. כי מקרא מגילה ומצות פורים נקבעו לאדר השני, כדי לסמוך גאולה לגאולה, גאולת פורים לגאולת מצרים בפסח (שם בגמרא).

יג. אִין קוֹרְאִין אֶת הַמְּגִלָּה בְּשַׁבָּת⁵¹. גְּזָרָה שְׁמָא יִטַּל אוֹתָהּ בְּיָדוֹ וְיִלְךָ אֲצֵל מִי שֶׁהוּא בָּקִי לְקוֹרְתָהּ, וְיַעֲבִירָנָה אֲרַבַּע אַמּוֹת בְּרִשׁוֹת הַרְּבִים. שֶׁהַכֹּל חַיִּבִים בְּקִרְיַתָּהּ, וְאִין הַכֹּל בְּקִיִּין בְּקִרְיַתָּהּ.⁵² לְפִיכֵן אִם חָל זְמַן קִרְיַתָּהּ בְּשַׁבָּת, מְקַדְּמִין וְקוֹרְאִין אוֹתָהּ קֹדֶם הַשַּׁבָּת.⁵³ וְשׁוֹאֲלִין וְדוֹרְשִׁין בְּהַלְכוֹת פּוֹרִים בְּאוֹתָהּ שַׁבָּת, פְּדִי לְהַזְכִּיר שֶׁהוּא פּוֹרִים.⁵⁴

51 משנה, מגילה ב, א. לפי קביעות החדשים שלנו, אי אפשר לחול בשבת אלא פורים של מוקפין. (52) מגילה ד, ב. (53) משנה, מגילה ב, א. ושם ה, א: "באלו אמרו מקדימין ולא מאחרין - מאי טעמא? אמר רבי אבא אמר שמואל: אמר קרא (אסתר ט, כז) ולא יעבור" (כלומר: ולא יאחר). (54) מגילה ד, א.

יד. פִּיֵּצֵד⁵⁵? יוֹם אֲרַבְעָה עָשָׂר שֶׁחָל לְהִיֹּת בְּשַׁבָּת⁵⁶ - בְּנֵי עִירוֹת⁵⁷ מְקַדְּמִין וְקוֹרְאִין בְּעֶרֶב שַׁבָּת, וּבְנֵי כְּרָפִים קוֹרְאִים בְּזַמְנָם בְּאֶחָד בְּשַׁבָּת. חָל יוֹם חֲמִשָּׁה עָשָׂר לְהִיֹּת בְּשַׁבָּת - בְּנֵי כְּרָפִים מְקַדְּמִין וְקוֹרְאִין בְּעֶרֶב שַׁבָּת, שֶׁהוּא יוֹם אֲרַבְעָה עָשָׂר; וּבְנֵי עִירוֹת קוֹרְאִין בּוֹ בַּיּוֹם, שֶׁהוּא זְמַנָּם; וְנִמְצָאוּ הַכֹּל קוֹרְאִין בְּאֲרַבְעָה עָשָׂר.

55 משנה, שם ב, א. (56) בזמן שקידשו את החודש על-פי הראייה, וראה למעלה הערה נ. (57) בכת"י הגירסא: "ובני עיירות ובני הכפרים". לפי שבזמן הזה אין הכפרים קוראים ביום הכניסה (למעלה ה"ט).

פֶּרֶק שְׁנִי

1 נתבארו בו איכות המגילה, והכשרה ופסולה, והאסור מן העינוי והאבל בימים אלו, והמחוייב לעשות בהם מהשמחה, ומשלוח מנות, ומתנות לאביונים. ונסתיים הפרק בביאור שמגילה זו תתקיים לעד וזכרה לא יסוף מזרענו.

א. הַקּוֹרֵא אֶת הַמְּגִלָּה לְמַפְרַע - לֹא יֵצֵא.² קָרָא וְשָׁכַח פְּסוּק אֶחָד, וְקָרָא פְּסוּק שְׁנֵי לוֹ, וְחֻזֵּר וְקָרָא פְּסוּק שֶׁשָׁכַח, וְחֻזֵּר וְקָרָא פְּסוּק שְׁלִישִׁי - לֹא יֵצֵא, מִפְּנֵי שֶׁקָּרָא פְּסוּק אֶחָד לְמַפְרַע.³ אֲלֵא פִּיֵּצֵד עוֹשֶׂה? מִתְחִיל מִפְּסוּק שְׁנֵי שֶׁשָׁכַח וְקוֹרֵא עַל הַסְּדֵר.⁴

1 לא יצא¹⁸. קרא והוא מתמננם¹⁹, הואיל ולא נרדם
2 בשנה - יצא²⁰.

29 מגילה יט, א. שנראה כאילו קורא במקרא, ואין כאן פרסום הנס (רש"י שם). (30) [שכשם שאין קוראים בתורה ואין מפטירים בנביא אלא בעשרה (מגילה כג): כן ודאי אין קורין בכתובים בפחות מעשרה, וכיוון שקוראים ביחיד - ניכר הדבר שאין זו קריאה בתורה נביאים וכתובים אלא במגילה, ויש כאן פרסום הנס, ועי' ב'טורי אבן' שם].

31 ואת פותבין³¹ המגלה אלא בדיו על הגויל³² או על הקלף³³, כספר תורה³⁴. ואם כתבה במי עפצא וקנתתם³⁵ - פשרה. כתבה בשאר מיני צבעונין - פסולה³⁶. וצריכה שרטוט פתורה עפמה³⁷. ואין העור שלה צריך לעבד לשמה³⁸. היתה פתובה על הניר או על עור שאינו מעבד³⁹, או שכתבה עפוי"ם או אפיקורוס - פסולה⁴⁰.

31 משנה, מגילה יז, א. (32) "לוקחין עור בהמה או חיה, ומעבירין השער ממנו תחילה, ואחר-כך מולחין אותו במלח, ואחר-כך מעבדין אותו בקמח, ואחר-כך בעפצא וכיוצא בו מדברים שמכווצים את העור ומחזיקין אותו, זה הנקרא גויל" (רבינו בפ"א מהל' תפילין ה"ו). (33) עור שחילקו אותו בעביו לשנים ועיבדו אותו, החלק שממול השער נקרא קלף (שם ה"ז). (34) כמו שכתב רבינו שם ה"ח וה"ט, שספר-תורה נכתב גם על גויל וגם על קלף. (35) חומצת הנחושת. ונלמד מדין כתיבת ספר-תורה (שם פ"א ה"ד) - 'מגיד משנה'. (36) משנה, מגילה יז, א. שאנו צריכים בה דיו דוקא (מגילה יט). (37) שם טז, ב. (38) [כן כתב רבינו (פ"א מהל' תפילין ה"א) לענין מזוזה שאינה צריכה עיבוד לשמה, והסביר בתשובה שם (בכסף-משנה), שלא שמענו שצריך עיבוד אלא לספר-תורה ולתפילין]. (39) משנה, מגילה יז, א. (40) ראה בפ"א מהל' תפילין ה"ג.

31 היו בה איתיות מטשטשות או מקרעות: אם רשומן נפר, אפלו היו רפה - פשרה; ואם אין רשומן נפר, אם היה רפה שלם - פשרה, ואם לאו - פסולה, והקורא בה לא יצא⁴¹. השמיט בה הסופר איתיות או פסוקים, וקראן הקורא את המגלה על פה - יצא⁴².

41 מגילה יח, ב. (42) שם.
43 יא. המגלה צריכה שתהא תפורה פלה עד שיהיו פל עורותיה מגלה אחת. ואינה נתפרת אלא בגדין, כספר תורה. ואם תפרה שלא בגדין - פסולה. ואינו צריך לתפר את פל היריעה בגדין כספר תורה, אלא אפלו תפר בגדין שלש תפירות בקצה היריעה ושלש באמצעה ושלש בקצה השני - פשרה, מפני שנקראת אגרת⁴³.

43 במגילה יט, א: "אמר רב חלבו אמר רב חמא בר גוריא

16 שקורא פסוק במגילה שלימה שהוא מעתיק ממנה וכותבה. (17) שקורא פסוק במגילה שלימה ודורשה. (18) משנה, שם יז, א. (19) "דקרי ליה ועני, ולא ידע לאהדורי סברא, וכי אדכרי ליה - מדכר" (שקוראים אותו ועונה, ואינו יודע להשיב בהבנת הלב, וכשמזכירים לו - נזכר) - מגילה יח: (20) משנה, שם יז, א. ודוקא הקורא שקרה מתמננם, כיון שרואים אנו שקרא כולה, אבל השומע ששמעה מתמננם לא יצא, שוודאי לא שמע כראוי ('ירושלמי' פ"ב דמגילה ה"ב).

3 ו. במה דברים אמורים שהמכון לבו בכתובה יצא?
4 בשנתפון לצאת בקריאה שקורא כספר שפועתיק
5 ממנו²¹ בשעה שהוא פותב; אבל אם לא²² נתפון
6 לצאת בקריאה זו שפתב - לא יצא. שאינו יוצא נדי
7 חובתו אלא בקריאתה מספר שפלה פתובה בו
8 בשעת קריאה²³.

21 שהיתה לפניו מגילה שלימה עשויה כתיקונה (לחם-משנה, ממגילה יח:). (22) [בנוסח אחר, חסירה מילה זו ('מעשה רוקח'), ולפי זה מתפרשים דברי רבינו היטב: שאינו יוצא אלא-אם-כן מכיון לצאת בקריאה שקורא מהספר השלם שלפניו, אבל אם מכיון לצאת בקריאה שקורא בספר שכותב בו עכשיו - לא יצא]. (23) מגילה, שם.

9 ז. הקורא את המגלה וטעה בקריאתה וקרא קריאה
10 משששש²⁴ - יצא²⁵, לפי שאין מדקדקין בקריאתה.
11 קראה עומד או יושב - יצא, ואפלו בצבור. אבל
12 לא יקרא בצבור יושב לכתחלה, מפני כבוד
13 הצבור²⁶. קראה שנים, אפלו עשרה באחד - יצאו
14 הקוראין והשומעים מן הקוראין²⁷. וקורא אותה
15 גדול עם הקטן²⁸ ואפלו בצבור.

24 רק הקריאה משובשת, אבל הבנת הענין לא שובשה, שאם גם הבנת הענין משובשת - לא יצא ('מעשה רוקח'). (25) 'ירושלמי' שם: "תני: אין מדקדקין בטעויותיה". (26) כן נראה ב'ירושלמי' (שם פ"ד ה"א), אבל ביחיד קורא יושב אפילו לכתחילה, וכן הוא בירושלמי (שם) על המשנה "הקורא את המגילה": "מה לשעבר, הא בתחילה לא?...? כיני מתניתא מותר לקרותה עומד, מותר לקרותה יושב" (לחם-משנה). (27) משנה, מגילה כא, א. "מאי טעמא? כיון דחביבא, יהבי דעתייהו ושמעיה" (גמרא שם כא:). (28) 'ירושלמי' (מגילה פ"ב ה"ה): "מיכן והילך, נהגו הרובים לקרותה בבית הכנסת" (ופירוש ב'קרבן העדה' בפירוש השני: נער מתרגמין רביא, מכאן ואילך נהגו הנערים לקרותה בבית הכנסת. 'בני בנימין').

16 ח. אין קוראין בצבור במגלה הפתובה בין
17 הפתובים. ואם קרא - לא יצא²⁹. אלא אם פן היתה
18 יתרה על שאר היריעות או חסרה, פדי שיהא לה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון ט"ו כסלו - ספר זמנים - הל' מגילה וחנוכה קכו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

גברא דהוה שדי כתנא בפוריא, ולטייה דלא צמח כתנא".
56 [נראה שמצוה לכתחילה לחלק מעות לאביונים ביום י"ד, אלא שאם חילק ביום הקריאה יצא בדיעבד. ויתכן כי זהו פירוש המשנה (מגילה ה.) "אע"פ שאמרו מקדימין, מותרין בהספד ותענית ומתנות לאביונים" - כלומר מותרים במתנות לאביונים, אע"פ שעיקר מצוותן בי"ד]. 57 שם ה, א: "שמחה אינה נוהגת אלא בזמנה". 58 לילה שבו קוראים המגילה (מגיד-משנה). 59 שכתוב "ימי משתה ושמחה" (מגילה ז:).

28 טו. פיצד חובת סעדה זו? שפיאכל בפשור⁶⁰ ויתקן
29 סעדה נאה כפי אשר תמצא ידו. ושותה זין עד
30 שישתפר⁶¹ וירדם בשכרותו. וכן חיב אדם לשלח
31 שתי מנות פשר או שני מיני תבשיל או שני מיני
32 אכלין לחברו, שנאמר: ומשלוח מנות איש לרעהו
33 - שתי מנות לאיש אחד. וכל המרבה לשלח לרעים
34 - משפח. ואם אין לו - מחליף עם חברו⁶²: זה
35 שולח לזה סעדו, וזה שולח לזה סעדו. פדי
36 לקים: ומשלוח מנות איש לרעהו.

60 שהרי נאמר (אסתר שם): "ימי משתה ושמחה", ואין שמחה אלא בבשר (פסחים קט.), ולמדו זאת ממה שנאמר (דברים כז, ז): "וזבחת שלמים ואלת שם, ושמחת" (מגיד-משנה). 61 במגילה ז, ב אמרו: "אמר רבא, חייב אינו לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארוור המן לברוך מרדכי", שעל-ידי שתיית היין - ישתכר וירדם בשכרותו, ולא ידע. 62 מגילה ז, ב.

37 טז. וחיב לחלק לעניים ביום הפורים. אין פוחתין
38 משני עניים. נותן לכל אחד מתנה אחת או מעות⁶³
39 או מיני תבשיל או מיני אכלין. שנאמר: ומתנות
40 לאביונים - שתי מתנות לשני עניים⁶⁴. ואין
41 מדקדקין במעות פורים, אלא כל הפושט ידו לטל
42 נותנין לו⁶⁵. ואין משנין מעות פורים לצדקה
43 אחרת⁶⁶.

63 בדפוסים ישנים, אין המילים האלו "או מעות".
64 מגילה ז, א. 65 תוספתא מגילה פ"א, וירושלמי' שם
פ"א ה"ד. 66 בבא-מציעא ע"ב, ב. וירושלמי' שם.

44 יז. מוטב לאדם להרבות במתנות אביונים מלהרבות
45 בסעדו ובשלוח מנות לרעיו. שאין שם⁶⁷ שמחה
46 גדולה ומפארה אלא לשמח לב עניים ויתומים
47 ואלמנות וגרים. שהמשמח לב האמללים האלו
48 דומה לשכינה, שנאמר: להחיות רוח שפלים
49 ולהחיות לב נדפאים.

67 ביטוי זה שגור בדברי רבינו, וראה בפ"א מהל' יסודי התורה ה"א.

50 יח. כל ספרי⁶⁸ הנביאים וכל הפתובים⁶⁹ עתידין
51 לבטל לימות המשיח⁷⁰, חוץ ממגלת אסתר⁷¹. והרי
52 היא קנימת פחמשה חמשי תורה⁷² וכחלכות של

אמר רב, מגילה נקראת ספר (ונכתב בספר - אסתר ט, לב) ונקראת אגרת (אגרת הפורים - שם ט, ט), ספר - שאם תפרה בחטי פשתן - פסולה, אגרת - שאם הטיל בה שלשה חוטי גידין - כשרה, אמר רב נחמן - ובלבד שיהיו משולשין".

1 יב. וצריך הקורא לקרות עשרת בני המן ועשרת
2 בנשימה אחת, פדי להודיע לכל העם שפלאם נתלו
3 ונהרגו פאחד⁴⁴. ומנהג כל ישראל, שהקורא המגלה
4 קורא ופושט פאגרת⁴⁵, להראות הגס; וכשיגמר,
5 חוזר וכורכה⁴⁶ בלה ומברך.

44 שם, טז, ב. 45 כן כתב רב האי גאון (מגיד-משנה).
46 בכת"י: "ופושטה וכורכה".

6 יג. שני הימים האלו, שהן ארבעה עשר וחמשה
7 עשר, אסורין בהספד⁴⁷ ותענית⁴⁸ לכל אדם בכל
8 מקום. בין לבני פרפין שהן עושין חמשה עשר
9 בלבד, בין לבני עירות שהן עושין ארבעה עשר
10 בלבד⁴⁹. ושני הימים אסורין בהספד ותענית באדר
11 הראשון ובאדר השני⁵⁰. אנשי פפרים שהקדימו
12 וקראו בשני או בחמישי הסמוך לפורים - מתרים
13 בהספד ותענית ביום קריאתה⁵¹, ואסורין בהספד
14 ותענית בשני הימים האלו⁵², ואף על פי שאין
15 קוראין בהן.

47 ממה שכתוב במגילה "שמחה", נלמד שאסור בהספד (מגילה ה:). 48 נלמד ממה שכתוב במגילה "ומשתה" (מגילה, שם). 49 מגילה, שם. 50 במגילה ו, ב: "אין בין אדר הראשון לאדר השני אלא קריאת המגילה ומתנות לאביונים". "הא לענין הספד ותענית - זה וזה שוין". 51 משנה, מגילה ה, א. 52 גמרא, שם. ש"שמחה אינה נוהגת (בכפרים) אלא בזמנה".

16 יד. מעות יום ארבעה עשר לבני פפרים ועירות ויום
17 חמשה עשר לבני פפרים להיותן יום שמחה
18 ומשתה, ומשלוח מנות לרעים ומתנות לאביונים⁵³.
19 ומתן בעשית מלאכה⁵⁴. ואף על פי כן אין ראוי
20 לעשות בו מלאכה. אמרו חכמים: כל העושה
21 מלאכה ביום פורים, אינו רואה סימן ברכה
22 לעולם⁵⁵. בני פפרים, שקדמו וקראו בשני או
23 בחמישי, אם חלקו מעות לאביונים ביום קריאתן -
24 יצאו⁵⁶. אבל השמחה והמשתה אין עושין אותם
25 אלא ביום ארבעה עשר, ואם הקדימו - לא יצאו⁵⁷.
26 וסעדת פורים שעשאה בלילה⁵⁸ - לא יצא ירי
27 חובתו⁵⁹.

53 שכתוב (אסתר ט, כב) "לעשות אותם ימי משתה ושמחה ומשלוח מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים".
54 במגילה ה, ב: "איסור עשיית מלאכה לא קבילו עליהו, דמעיקרא כתיב (שם שם, ט) שמחה ומשתה ויום טוב, ולבסוף כתיב לעשות אותם ימי משתה ושמחה, ואילו יום-טוב לא כתיב". 55 במגילה, שם: "רב חזייה לההוא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

אבל התוס' (במסכת עבודה זרה כז: ד"ה יכול) סברו שהרשות בידו לעבור, אבל "אם רצה להחמיר על עצמו אפי' בשאר מצוות הרשות בידו".

וכתבו הפוסקים (נמוק"י ס"פ בן סורר ועוד) שגם לדעת הרמב"ם כל מי שנאמר בו יעבור ואל יהרג "אם הוא אדם גדול וחסיד ירא שמים, ורואה שהדור פרוץ בכך, רשאי לקדש את ה' ולמסור עצמו על מצוה קלה, כדי שיראו העם וילמדו כו".

במילה זו תירץ הרמב"ם את השאלה מאיזה דין לחמו בני חשמונאי ביוונים שהרי אע"פ שבשעת השמד "יהרג ואל יעבור" בכל אופן, הרי זה רק אם כופין אותו לעבור על מצוות התורה, אבל לכאורה אין חיוב לצאת במלחמה נגד מלכות הרשעה שגזרה גזירות אלה. לכך כתב הרמב"ם על בני חשמונאי "הכהנים הגדולים" שכיון שהיו "גדולים" במובן של "גדול וחסיד וירא שמים" שכתב ה'כסף משנה, היתה הרשות בידם למסור נפשם על דברים שהדור פרוץ בהם.

ובזה יבאר באורח פלא ענין נוסף על פי דברי השל"ה שכל מועדי השנה יש להם שייכות לפרשיות החלות באותו הזמן, הרי שאותה השאלה ממש יש לשאול בפרשת וישב הנקראת בחנוכה בענין יוסף הצדיק, מאיזה דין הלך לראות את שלום אחיו בצאן, והרי ידע מדברי המלאך - "נלכה דותינה" שרוצים "לבקש לך נכלי דתות שימיתוך בהם".

ואם תמצא לומר שרצה למסור נפשו על כיבוד אב, ורש"י בחומש סובר כהתוס' הנ"ל ש"הרשות בידו", הרי ציווי יעקב ליוסף היה "והשבני דבר", והרי אם יהרגוהו לא קיים המצוה כלל, וא"כ הדרא קושיא מאיזה דין הלך יוסף לראות את שלום אחיו בצאן והכניס עצמו בסכנת נפשות. ומתריך שיוסף הלך דותינה מאותו הדין שנלחמו החשמונאים ביוונים. כי יוסף ראה ש"הדור פרוץ" בכיבוד אב, שהרי ראובן בלבד יצועי אביו, שמעון ולוי "עכרתם אותי" וגם כל שאר האחים אינם מתחשבים באביהם כלל ומוכנים להרוג את יוסף, מכאן מסיק יוסף שהדור פרוץ בכיבוד אב, ויש אפילו למסור את הנפש כדי שיראו וילמדו מצות כיבוד אב.

(על פי לקו"ש חלק ל"ה עמוד 173)

2) "וחושך על פני תהום - זו מלכות יון, שהחשיכה עיניהם של ישראל בגזירותיהם, שהייתה אומרת להם: כתבו על קרן השור שאין לכם חלק באלוקי ישראל". (3) "אמר רבי יהושע בן לוי נשים חייבות בנר חנוכה שאף הן היו באותו הנס".

16 ב. וְכִשְׁגָּבְרוּ יִשְׂרָאֵל עַל אוֹיְבֵיהֶם וְאָבְדוּם, בְּחֻמְשָׁה
17 וְעֶשְׂרִים בְּחֹדֶשׁ כִּסְלוֹ הָיָה. וְנִכְנְסוּ לְהִיכָל, וְלֹא
18 מִצְאוּ שָׁמֶן טְהוֹר בְּמִקְדָּשׁ אֶלָּא פֶּה אֶחָד. וְלֹא הָיָה

1 תּוֹרָה שֶׁבָּעַל פֶּה⁷³, שְׁאִינָן בְּטָלִין לְעוֹלָם. וְאַף עַל פִּי
2 שֶׁכָּל זְכוֹרֵן הַצְּרוֹת יִבְטֹל, שְׁנֹאֲמַר: כִּי נִשְׁכַּחוּ הַצְּרוֹת
3 הַרְאֹשׁוֹנוֹת וְכִי נִסְתָּרוּ מֵעֵינַי - וְיָמֵי הַפּוֹרְרִים לֹא
4 יִבְטְלוּ⁷⁴, שְׁנֹאֲמַר: וְיָמֵי הַפּוֹרְרִים הָאֵלֶּה לֹא יַעֲבְרוּ
5 מִתּוֹךְ הַיְהוּדִים, וְזָכְרָם לֹא יִסּוּף מְזַרְעֵם.

68) 'ירושלמי' שם ה"ה. (69) אבל חמשה ספרי תורה אינם בטלים לעולם ('ירושלמי' שם). (70) שהרי "ליכא מידי דכתיבי בנביאים וכתובים ולא רמיזי באורייתא" (תענית ט). ודרשו (שבת קד.) על הכתוב (ויקרא כז, לד) "אלה המצוות" - "שאינ הנביא רשאי לחדש בה דבר מעתה", אלא שאין בנו בינה יתירה להבין את כל הרמזים בתורה, ולימות המשיח תמלא הארץ דעה את ה' וכולם יבינו את התורה, ולא יצטרכו לקרוא בנביאים וכתובים ('מראה הפנים' שם). (71) 'ירושלמי' שם. (72) "שנאמר (דברים ה, יט): "קול גדול ולא יסף". ומתרגמינן "ולא פסק" ('ירושלמי' שם). (73) "שנאמר (חבקוק ג, ו): "הליכות עולם לוי" (אל תקרי הליכות אלא הלכות) - 'ירושלמי' שם. (74) 'ירושלמי' שם.

יום שני ט"ז כסלו ה'תשע"ח

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי - הַלְכוֹת חֲנֻכָּה

1) נבאר בו ענין הנס שארע בזמן החנוכה, בימי בית שני. וחיוב ההדלקה בשמונת הלילות. וקריאת ההלל בשמונת הימים. ונמשך לזה ביאור קריאת ההלל, וענינו בכל הימים הנקרא בהם, שהוא מדברי סופרים. ונתבאר בו גם כן כיצד היו קוראין אותו בזמן חכמי המשנה והתלמוד.

6 א. כְּבִית שְׁנֵי, כְּשֶׁמְלַכְי יוֹן גָּזְרוּ גְזוֹרוֹת עַל יִשְׂרָאֵל,²
7 וַיִּבְטְלוּ דָתָם, וְלֹא הִנִּיחוּ אוֹתָם לְעִסְק בְּתוֹרָה וּבְמִצְוֹת,
8 וּפְשָׁטוּ יָדָם בְּמַמּוֹנָם וּבְכַנּוּתֵיהֶם,³ וְנִכְנְסוּ לְהִיכָל
9 וּפְרָצוּ בוֹ פְּרָצוֹת וְטִמְאוּ הַטְּהָרוֹת, וְצַר לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל
10 מֵאֵד מִפְּנֵיהֶם, וְלִחְצוֹם לַחֵץ גְּדוֹל; עַד שֶׁרָחַם עֲלֵיהֶם
11 אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, וְהוֹשִׁיעַם מִיָּדָם וְהִצִּילָם. וַיִּגְבְּרוּ בְנֵי
12 חֲשִׁמוֹנָאִי, הַפְּהָנִים הַגְּדוֹלִים, וַיְהַרְגוּם, וְהוֹשִׁיעוּ
13 יִשְׂרָאֵל מִיָּדָם. וְהִעֲמִידוּ מִלֶּךְ מִן הַפְּהָנִים, וַחֲזָרָה
14 מִלְּכוּת לְיִשְׂרָאֵל יָתֵר עַל מְאֵתִים שָׁנָה, עַד הַחֲרָבָן
15 הַשְּׁנֵי.

~ נקודות משיחות קודש ~

"...וגברו בני חשמונאי הכהנים הגדולים והרגום והושיעו ישראל מידם".

הלשון "הכהנים הגדולים" קשה לכאורה, שהרי כהן גדול אחד בדור ומה כוונתו כאן.

והביאור בזה: ידועה מחלוקת הרמב"ם והתוס' במי שרוצה למסור נפשו על עבירות שאינן משלוש העבירות החמורות שבתורה, היינו עבירות שדינן "יעבור ואל יהרג". לדעת הרמב"ם (הל' יסודי התורה פ"ה ה"ד) "כל מי שנאמר בו יעבור ואל יהרג ונהרג ולא עבר הרי זה מתחייב בנפשו".

18 בו להדליק אלא יום אחד בלבד, והדליקו ממנו
 19 גרות המערכה שמונה ימים, עד שפיתשו ימים
 20 והוציאו שמן טהור.

~ נקודות משיחות קודש ~

"ובשגברו ישראל על אויביהם ואבדום, בחמשה ועשרים
 בחודש כסלו היה..."

וקשה, כיון שלדעת הרמב"ם היה נצחון המלחמה בכ"ה
 בכסלו, נמצא, שהדלקת המנורה היתה בכ"ה בין הערביים
 כי גם לדעת הרמב"ם שהדלקה המנורה היתה גם ביום הרי
 אין מחנכין את המנורה אלא בהדלקת שבעה נרותיה בין
 הערביים" ונמצא שהדלקת המנורה היתה אור לכ"ו, ומדוע
 תיקנו חכמים להדליק המנורה באור לכ"ה.

והנה מלבד הדיון הארוך בזה באחרונים, יש לומר הטעם
 בפשטות שבקדשים היום הולך אחר הלילה ולכן לא תיקנו
 להדליק אור לכ"ו שאז תחשב הדלקה זו ליום כ"ו אלא
 תיקנו ההדלקה אור לכ"ה.

ובטעם הפנימי יש לומר בזה על פי מה שנתבאר בתורה
 אור' שההבדל שבין חנוכה ופסח כי נס חנוכה היה מבחינת
 ממלא כל עלמין, ולכן היה קודם הניצחון במלחמה ואח"כ
 יום המנוחה כי מצד ממכ"ע לא יכול להיות הגילוי וביטול
 המנגד בבת אחת. אבל הנס בפסח מבחינת סוכ"ע שיכול
 להכיל בתוכו גם הגילוי וגם ביטול המנגד-נגוף למצרים
 והתגלות הקדושה לישראל בבת אחת, וביאור זה מתאים
 גם לדעת הרמב"ם שהנצחון היה בכ"ה והדליקו המנורה
 באור לכ"ו, אבל לדעת אדמוה"ז שהנצחון היה בכ"ד כסלו
 הקושיא מעיקרא ליתא.

(על פי י"ן מלכות ספר זמנים סימן נה)

5 ואף הנשים בכלל זה, שאף על פי שהן פטורות ממצוות
 עשה שהזמן גרמא - חייבות במקרא מגילה שאף הן היו
 באותו הנס וכמו כן חייבות בנר חנוכה מאותו הטעם.
 6 אף על פי שהדליקו עליו בביתו - כיוון שהוא עצמו לא
 הדליק. (7) ואינו מברך "להדליק", שהרי כבר הדליקו
 עליו בביתו. (8) "להדליק" ו"שעשה נסים".

ה. בכל יום יום משמונת הימים אלו גומרין את
 ההלל⁹. ומברך לפניו: אשר קדשנו במצותיו וצונו
 לגמור¹⁰ את ההלל; בין יחיד בין צבור. אף על פי
 שקריאת ההלל מצוה מדברי סופרים¹¹, מברך עליו
 "אשר קדשנו במצותיו וצונו"¹², בדרך שמברך על
 המגלה ועל הערוב. שכל ודאי של דברייהם¹³
 מברכין עליו. אבל דבר שהוא מדברייהם ועקר
 עשייתן לו מפני הספק, כגון מעשר דמאי¹⁴, אין
 מברכין עליו. ולמה מברכין על יום טוב שני¹⁵, והם
 לא תקנוהו אלא מפני הספק? פדי שלא יזלזלו
 ב¹⁶.

9 קורין את כל ההלל בלי דילוגים. (10) ורבי מאיר
 מרטנברג נהג לומר "לקרוא את ההלל". (11) "והלל זה
 מי אמרו? נביאים שביניהם תקנו להם לישראל שיהיו
 אומרים אותו על כל פרק ופרק ועל כל צרה וצרה שלא
 תבוא עליהן, ולכשנאלצו אומרים אותו על גאולתן".
 (12) "והיכן ציוונו? רב אויא אמר מלא תסור".
 (13) מדרבנן. (14) שהפרשתו אינו אלא מספק שמא לא
 הפריש עם-הארץ. (15) של גלויות. (16) אם יראו שלא
 מברכין על יום טוב שני, יקילו לעצמם לעשות בו מלאכה.

ו. ולא הלל של חנכה בלבד הוא שמדברי סופרים,
 אלא קריאת ההלל לעולם מדברי סופרים בכל
 הימים שגומרין בהן את ההלל¹⁷. ושמונה עשר
 יום¹⁸ בשנה מצוה לגמור בהן את ההלל, ואלו הן:
 שמונת ימי החג, ושמונת ימי חנכה, וראשון של
 פסח, ויום עצרת. אבל ראש השנה ויום הכפורים
 אין בהן הלל, לפי שהן ימי תשובה ויראה ופחד,
 לא ימי שמחה ותרנה¹⁹. ולא תקנו הלל בפורים,
 שקריאת המגלה היא ההלל²⁰.

17 וכן מפורש בתלמוד: "קריאת שמע דאורייתא - הלל
 דרבנן". (18) בארץ ישראל. אבל בחוץ לארץ נוספו על
 אלה שלושה ימים. (19) "אמר רבי אבהו: אמרו מלאכי
 השרת לפני הקדוש-ברוך-הוא, רבונו של עולם מפני מה אין
 ישראל אומרים שירה לפניך בראש השנה וביום הכפורים?
 אמר להם: אפשר מלך יושב על כסא דין וספרי חיים וספרי
 מתים פתוחים לפניו וישראל אומרים שירה לפניך?"
 (20) ולפי זה חידש המאירי שאם אין לו מגילה, חייב לקרוא
 הלל.

ג. ומפני זה התקינו חכמים שבאותו הדור, שיהיו
 שמונת ימים האלו, שתחלתן כ"ה בכסלו, ימי
 שמחה והלל. ומדליקין בהן הנרות בערב על פתחי
 הבתים בכל לילה ולילה משמונת הלילות, להראות
 ולגלות הנס. וימים אלו הן הנקראין חנכה. והן
 אסורין בהספד ותענית פימי הפורים. והדלקת
 הנרות בהן מצוה מדברי סופרים, בקריאת המגלה.

(4) ומשום כך אין להדליק ביום, כמו שהדליקו במנורה
 שבמקדש, כי "שרגא בטיהרא מאי מהני" (אין אור הנר
 נראה ביום).

ד. כל שחייב בקריאת המגלה, חייב בהדלקת נר
 חנכה⁵. והמדליק אותה בלילה הראשון, מברך שלש
 ברכות, ואלו הן: ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם
 אשר קדשנו במצותיו וצונו להדליק נר של חנכה.
 ו"שעשה נסים לאבותינו" וכו'. ו"שהחנינו וקימנו"
 וכו'. וכל הרואה אותה ולא ברה⁶, מברך שמים:
 "שעשה נסים לאבותינו" ו"שהחנינו"⁷. ובשאר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

31 עֲנִיתִי²⁸ עַד סוֹף הַהֵלֶל כּוֹפְלִין כָּל דָּבָר וְדָבָר שֶׁתִּי
32 פְּעָמִים. וּמָקוֹם שֶׁנִּהְיָ לְכַפֵּל - יְכַפֵּל, וּמָקוֹם שֶׁנִּהְיָ
33 שָׁלָא לְכַפֵּל - אֵין כּוֹפְלִין.

(28) לפי שכל הפרק כפול ומ"אודך" ולמטה אינו כפול ולפיכך נהגו לכפול הפסוקים.

34 יב. מְנַהֵג קְרִיאַת הַהֵלֶל בִּימֵי חֻכְמֵים הָרִאשׁוֹנִים כֶּף
35 הָיָה: אַחַר שֶׁמְבַרֵךְ הַגְּדוֹל שֶׁמְקַרָּא אֶת הַהֵלֶל, מִתְחִיל
36 וְאוֹמֵר "הַלְלוּיָהּ", וְכָל הָעַם עוֹנִין "הַלְלוּיָהּ". וְחוֹזֵר
37 וְאוֹמֵר "הַלְלוּ עִבְדֵי ה'", וְכָל הָעַם עוֹנִין "הַלְלוּיָהּ".
38 וְחוֹזֵר וְאוֹמֵר "הַלְלוּ אֶת שֵׁם ה'", וְכָל הָעַם עוֹנִין
39 "הַלְלוּיָהּ". וְחוֹזֵר וְאוֹמֵר "יְהִי שֵׁם ה' מְבֻרָךְ מֵעַתָּה
40 וְעַד עוֹלָם", וְכָל הָעַם עוֹנִין "הַלְלוּיָהּ". וְכֵן עַל כָּל
41 דָּבָר. עַד שֶׁנִּמְצָאוּ עוֹנִין בְּכָל הַהֵלֶל "הַלְלוּיָהּ" מֵאָה
42 וְשָׁלֹשׁ וְעֶשְׂרִים פְּעָמִים. סִימָן לָהֶם: שְׁנוֹתָיו שָׁל
43 אֶהְיֶה²⁹.

~ נקודות משיחות קודש ~

"וכל העם עונים הללו" וכן על כל דבר עד שנמצאו עונים בכל ההלל הללו" מאה ושלוש ועשרים פעמים כמניין שנותיו של אהרן הכהן."

וצריך להבין: דרכו של הרמב"ם שאינו כותב ב"ד החזקה" סימנים, גימטריות וכד', ומה טעם ראה לציין שמספר הפעמים שאומרים הללויה למנהג זה הוא כנגד שנותיו של אהרון הכהן.

ויש לבאר שמה שנקט הרמב"ם מניין שנותיו של אהרון הכהן גם הוא הלכה, ומהמילים "כמניין שנותיו של אהרון הכהן" אנו לומדים שיטתו המיוחדת של הרמב"ם בדין אמירת ההלל. ובהקדים: על מנהג זה הקשה "המאירי" (בית הבחירה סוכה לח). ושאל שהרי ההלל הוא תפילה שאין אדם מוציא בה חברו ידי חובה, ותיריך שם שכיון שאינה תפילה ממש לכן הקילו חכמים בהלל לאומרו באופן זה.

אבל הרמב"ם שכתב על מנהג זה "ובו ראוי לילך", סובר שאמירת ההלל באופן שכזה נחשבת לכתחילה לתפילה גמורה, וכל העונה הללו" יוצא בה ידי חובת תפילה. ומכאן ששיטת הרמב"ם היא שלא כ"המאירי" כי לדעתו ההלל הוא כן תפילה, ואמירתו באופן זה היא בשלמות גמורה ואין כאן הוצאת הציבור ידי חובה בתפילת השליח-ציבור, וממילא גם לא קולא של חכמים בדבר. ובטעם שיטת הרמב"ם יש לומר ששני אופנים באחדות הציבור, ישנה אחדות הבאה מתוך ויתור על ביטוי היחיד למען מטרת הכלל, תפילה באחדות שכזו אכן אינה תפילה ממש, וזהו אכן הגדר לדעת "המאירי".

אבל ישנה אחדות גבוהה יותר, אחדות מהסוג שאותה פעל אהרון הכהן בעם ישראל, והיא כה גדולה עד שאינה "מוחקת" את ביטוי היחיד המרגיש בה כאילו הוא עצמו

1 ז. מְקוֹמוֹת שְׁעוֹשִׂין יוֹם טוֹב שְׁנֵי יָמִים, גּוֹמְרִין אֶת
2 הַהֵלֶל אַחַד וְעֶשְׂרִים יוֹם: תְּשַׁעַה יָמֵי הַחֵג, וְשִׁמּוֹנָה
3 יָמֵי חֲנֻכָּה, וְשְׁנֵי יָמִים שָׁל פֶּסַח, וְשְׁנֵי יָמִים שָׁל
4 עֲצֵרֶת. אֲבָל בְּרִאשֵׁי חֲדָשִׁים קְרִיאַת הַהֵלֶל מְנַהֵג
5 וְאֵינוֹ מְצוּהָ²¹. וּמְנַהֵג זֶה - בְּצַבּוּר, לְפִיכֶךָ קוֹרְאִין
6 בְּדִלּוּג²². וְאֵין מְבַרְכִין עָלָיו, שְׁאֵין מְבַרְכִין עַל
7 הַמְנַהֵג. וְיַחֲדֵי לֹא יִקְרָא כָּלֵל. וְאֵם הַתְּחִיל -
8 יִשְׁלִים²³, וְיִקְרָא בְּדִלּוּג כְּדָרְךָ שֶׁקוֹרְאִין הַצַּבּוּר. וְכֵן
9 בְּשֶׁאֵר יָמֵי הַפֶּסַח קוֹרְאִין בְּדִלּוּג²⁴, פְּרִאשֵׁי חֲדָשִׁים.

(21) ר"ב אקלע לבבל, חזינהו דקא קרי הלילא בריש ירחא, סבר לאפסקינהו, כיוון שחזי דקא מדלגי דלוגי, אמר: שמע מינה מנהג אבותיהם בידיהם" [=ר"ב הגיע לבבל, וראה שקוראים שם הלל בראש חודש, סבר להפסיק אותם, אך כאשר ראה שהם אומרים את ההלל בדילוגים אמר: שמע מינה מנהג אבותיהם בידיהם]. (22) להראות שאינו אלא מנהג, כנ"ל. (23) "תנא יחיד לא יתחיל ואם התחיל גומר". (24) רק בימי הסוכות גומרים את ההלל לפי שכל יום חלוק מחבירו בקרבנותיו אבל ימי הפסח שווים בקרבנותיהם.

10 ח. פִּיצַד מְדַלְגִין? מִתְחִילִין מִתְחַלַּת הַהֵלֶל עַד
11 "חֻכְמֵיִשׁ לְמַעֲיָנוּ יָמִים", וּמְדַלֵּג, וְאוֹמֵר "ה' זָכְרָנוּ
12 בְּכָרְךָ" וְכוּ' עַד "הַלְלוּיָהּ", וּמְדַלֵּג, וְאוֹמֵר "מָה
13 אָשִׁיב לָה'" עַד "הַלְלוּיָהּ", וּמְדַלֵּג, וְאוֹמֵר "מִן
14 הַמַּצֵּר קְרִאתִי יָהּ" עַד סוֹף הַהֵלֶל. זֶה הוּא הַמְנַהֵג
15 הַפְּשוּט. וַיֵּשׁ מְדַלְגִין דְּלוּג אַחֲרָיִם²⁵.

(25) ואנו נוהגים לדלג "לא לנו" ו"אהבתי".

16 ט. כָּל הַיּוֹם כְּשֶׁר לְקְרִיאַת הַהֵלֶל. וְהִקְרָא אֶת הַהֵלֶל
17 לְמַפְרַע²⁶ - לֹא יֵצֵא²⁷. קְרָא וְשִׁהָה וְחֹזֵר וְקָרָא - אַף
18 עַל פִּי שֶׁשִׁהָה כְּדִי לְגַמֵּר אֶת כְּלוּ, יֵצֵא. יָמִים
19 שְׁגוֹמְרִין בְּהֵן אֶת הַהֵלֶל, יֵשׁ לוֹ לְהַפְסִיק בֵּין פְּרָק
20 לְפָרָק, אֲבָל בְּאֻמְצַע הַפְּרָק לֹא יַפְסִיק. וְיָמִים
21 שֶׁקוֹרְאִין בְּהֵן בְּדִלּוּג, אֲפִלּוּ בְּאֻמְצַע הַפְּרָק פּוֹסֵק.

(26) מהסוף להתחלה [=והרבי מסביר בשם הבעל שם טוב: "למפרע" שהוא סובר שכל זה קרה פעם בעבר ואין לזה כל קשר לזמננו]. (27) למדו זאת ממה שנאמר בהלל "ממזרח שמש עד מבוא", כשם ששקיעת השמש זורחתה לא ייהפכו, כך מהולל שם ה' ולא למפרע.

22 י. כָּל יוֹם שְׁגוֹמְרִין בוֹ אֶת הַהֵלֶל, מְבַרֵךְ לְפָנָיו.
23 וּמָקוֹם שֶׁנִּהְיָ לְכָרְךָ אַחֲרָיו - מְבַרֵךְ. פִּיצַד מְבַרֵךְ?
24 הַלְלוּיָהּ ה' אֲלֵהֵינוּ כָּל מַעֲשָׂיו, וְצַדִּיקִים וְחַסִּידִים
25 עוֹשֵׂי יְצוּזָה, וְכָל עַמֶּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּרִנָּה יוֹדוּ
26 לְשִׁמְךָ. כִּי אַתָּה ה', לָךְ טוֹב הַלְלוּדוֹת, וְנַעֲמִים לְשִׁמְךָ
27 לְזַמֵּר, וּמַעוֹלָם וְעַד עוֹלָם אַתָּה הָאֵל. בְּרוּךְ אַתָּה ה',
28 הַמְלִיךְ הַמְהַלֵּל הַמְשַׁבַּח הַמְפָאֵר חַי וְקַיִם תְּמִיד וּמְלִיךְ
29 לְעוֹלָם וָעֶד.

30 יא. יֵשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁנִּהְיָ לְכַפֵּל. מ"אֹדָךְ כִּי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

(2) "מצות חנוכה, נר איש וביתו" (שבת כא:). (3) בכת"י: "המצוות". (4) "והמהדרין, נר לכל אחד ואחד" (שבת, שם). (5) שהרי אף הנשים חייבות בנר חנוכה (ראה למעלה פ"ג ה"ד). (6) "המהדרין מן המהדרין: בית שמאי אומרים, ביום ראשון מדליק שמונה, מכאן ואילך פוחת והולך. ובית הלל אומרים, ביום ראשון מדליק אחת, מכאן ואילך מוסיף והולך" (שבת שם). והלכה כבית הלל. ודעת רבינו שהמהדרין מן המהדרין מקיימים גם את ההידור של המהדרין, להדליק לכל אחד ואחד, ויש חולקים על זה ('תוספות' שבת שם ד"ה והמהדרין) וראה להלן ה"ג.

ב. כיצד? הרי שהיו אנשי הבית עשרה - בלילה 29 הראשון מדליק עשרה נרות, ובליל שני עשרים, 30 ובליל שלישי שלשים, עד שנמצא מדליק בליל 31 שמיני שמונים נרות. 32

~ נקודות משיחות קודש ~

"כיצד הרי שהיו אנשי הבית עשרה, בלילה הראשון מדליק עשרה נרות ובליל שני עשרים..."

אבל בהלכה ג' כתב "מנהג פשוט בכל ערינו בספרד שיהיו כל אנשי הבית מדליקין נר אחד בלילה הראשון ומוסיפין והולכין נר בכל לילה ולילה". ויש לומר שמכל-מקום שניהם כשיטת המהדרין מן המהדרין, ובפרט מנהג הרמ"א שהיה דור אחרון לגבי הרמב"ם שהוא בהוספה על מנהג ספרד אבל לא הונהג כן אע"פ שהרמב"ם הביאו להלכה.

(על פי לקו"ש חלק כ' עמוד 634)

ג. מנהג פשוט בכל ערינו בספרד, שהיו כל אנשי הבית מדליקין נר אחד בלילה הראשון ומוסיפין והולכין נר בכל לילה, עד שנמצא מדליק בליל שמיני שמונה נרות, בין שהיו אנשי הבית מרבים 36 בין שהיה אדם אחד. 37

(7) שמצות הדלקת נר חנוכה היא משום פרסום הנס, וצריך שיהיה היכר בהדלקת הנרות כמה יום בחנוכה הוא. ואם כל אחד ואחד ידליק, לא יהיה כל-כך היכר לתוספת הנס, שיחשבו שכך מספר בני הבית ('תוספות' שם).

ד. נר שיש לו שתי פיות⁸, עולה לשני בני אדם⁹. מלא קערה שמן והקיפה פתילות, אם כפה עליה כלי¹⁰ - כל פתילה ופתילה נחשבת¹¹ כנר אחד; לא כפה עליה כלי - נעשית כמדורה, ואפלו כנר אחד 41 אינה נחשבת. 42

(8) והכניס לתוכם שתי פתילות. (9) שבת כג, ב. והיינו למהדרין שמדליקים נר לכל אחד ואחד (רש"י שם). (10) לפני ההדלקה. שעל-ידי-זה אין הפתילות מתחברות יחד. (11) שבת, שם. שמצות חנוכה היא להדליק נר ולא מדורה.

ה. אין מדליקין נרות הנפה קדם שתשקע החמה, אלא עם שקיעתה¹²; לא מאחרין ולא מקדימין¹³. 43 44

מתפלל ומהלל לקונו. לשיטת הרמב"ם הנרמזת ב"מניין שנותיו של אהרן הכהן" זוהי האחדות המצויה בין אומרי ההלל כמנהג זה, ומשום כך היא תפילה גמורה ממש. (על פי לקו"ש חלק כ"ג עמוד 229)

(29) "מאה ועשרים וג' פעמים ישיראל עונין הללויה כנגד שנותיו של אהרן, הללויה הללו אל- בקדשו, לאהרן קדושו, לאהרן קדש ה'".

יג. וכן פשהקורא מגיע לראש כל פרק ופרק³⁰, הן חוזרין ואומרין מה שאמר. כיצד? פשהוא אומר בפצאת ישראל ממצרים", כל העם חוזרין ואומרין בפצאת ישראל ממצרים". והקורא אומר "בית ישראל מעם לעז", וכל העם עונין "הללויה". עד שיאמר "אהבתי פי ישמע ה' את קולי תחנני", וכל העם חוזרין ואומרין "אהבתי פי ישמע ה' וכו'. וכן פשיאמר הקורא "הללו את ה' כל גוים", כל העם חוזרין ואומרין "הללו את ה' כל גוים". 9

(30) "שמצוה לענות ראשי פרקים".

יד. הקורא אומר "אנא ה' הושיעה נא", והם עונין אחריו "אנא ה' הושיעה נא", אף על פי שאינו ראש פרק. הוא אומר "אנא ה' הצליחה נא", והם עונים "אנא ה' הצליחה נא". הוא אומר "ברוך הבא", וכל העם אומרים "ברוך הבא". ואם היה המקרא את ההלל קטן או עבד או אשה, עונה אחריהם מה שהן אומרין מלה מלה בכל ההלל. זהו המנהג הראשון, ובו ראוי ללף. אבל בזמנים אלו ראיתי בכל המקומות מנהגות משונות בקריאתו ובענינת העם, ואין אחד מהם דומה לאחד. 19

פרק רביעי

20 (1) נתבאר בו משפטי ההדלקה בשלמות, כמה נרות הם מדליקין, ובאי זה זמן, ושיעור השמן, ובאי זה שמן, ואם אסור ליהנות ממנו, ובאי זה מקום מניחין אותו ומדליקין אותו, ומי הם הראויים להדליקו, ואם אדם נפטר מפני שמדליקים בשבילו. ונסתיים הפרק בביאור מעלת המצוה, ושהיא קודמת לקידוש היום, ואחר כן נתבאר שנר ביתו קודם לנר חנוכה מפני השלום. ונכנס רבינו בספרו זה בשביתה ויצא בשלום.

א. כמה נרות הוא מדליק בחנפה? מצותה שיהיה כל בית ובית מדליק נר אחד, בין שהיו אנשי הבית מרבים בין שלא היה בו אלא אדם אחד. והמהדר 22 את המצוה³, מדליק נרות כמנין אנשי הבית, נר לכל אחד ואחד, בין אנשים בין נשים⁵. והמהדר יותר על זה ועושה מצוה מן המבחר⁶, מדליק נר לכל אחד בלילה הראשון ומוסיף והולך בכל לילה 27 ולילה נר אחד. 28

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 שְׂכַח או הִזִּיר וְלֹא הִדְלִיק עִם שְׂקִיעַת הַחֲמָה,
 2 מְדַלֵּיק וְהוֹלֵךְ עַד שֶׁתְּכַלֶּה רִגְל מִן הַשּׁוּק¹⁴. וְכַמָּה
 3 הוּא זְמַן זֶה? כִּמּוֹ חֲצֵי שָׁעָה או יִתְרִי¹⁵. עֶבֶר זְמַן זֶה,
 4 אֵינוֹ מְדַלֵּיק¹⁶. וְצָרִיף שִׁיתָן שְׁמֹן בְּנֵר פְּדֵי שֶׁתִּהְיֶה
 5 דוֹלָקֶת וְהוֹלֶכֶת עַד שֶׁתְּכַלֶּה רִגְל מִן הַשּׁוּק¹⁷.
 6 הַדְּלִיקָה וְכַבְתָּהּ, אֵינוֹ זְקוּק לְהִדְלִיקָה פֶּעַם אַחֲרֵת¹⁸.
 7 נִשְׁאַרֶה דוֹלָקֶת אַחַר שֶׁפִּלְתָּהּ רִגְל מִן הַשּׁוּק - אִם
 8 רָצָה לְכַבּוֹתָהּ או לְסַלְקָהּ, עוֹשֶׂה¹⁹.
- 12) שבת כא, ב. (13) בשבת כג, ב: "אמר לה ההוא סבא:
 ובלבד שלא יקדים ושלא יאחד" ונמפרשה רבינו בנר חנוכה
 (וכן הוא שם בתחילת הענין "דהוה רגיל בשרגי נר חנוכה
 ונר שבת", לפי הגירסא בספר העתים - דק"ס עמ' 44 הערה
 ג) שהרי אמרו שם "הוה מאחרה ומדלקת", ובשבת קשה
 לומר כן, כי איך תאחר? ועי' רש"י שם ומגיד-משנה כאן].
 14) שבת, שם. 15) רב אלפס (שבת פ"ב). 16) שם:
 "דאי לא אדליק - מדליק" שאם לא הדליק משתשקע
 החמה, מדליק עד שתכלה רגל מן השוק, אבל אחר זמן זה
 אינו מדליק. 17) "ואי נמי לשיעורה", היינו שצריך לתת
 בה שמן שתדלק כשיעור זה (רב אלפס שם בפירוש השני).
 18) שם. 19) רב אלפס שם בפירוש הראשון, למה שאמרו
 "ואי נמי לשיעורה".
- 9 ו. כָּל הַשְּׂמָנִים וְכָל הַפְּתִילוֹת כְּשֵׁרוֹת לְנֵר הַחֲנֻכָּה²⁰,
 10 וְאֵף עַל פִּי שְׂאִיִן הַשְּׂמָנִים נִמְשָׁכִים אַחַר הַפְּתִילָה,
 11 וְאֵינן הָאֹרֶר נְתִילִית יָפֶה פְּאוֹתָן הַפְּתִילוֹת²¹. וְאֶפְלוּ
 12 בְּלִילֵי שֶׁבֶת שֶׁבֶתוֹף יָמֵי חֲנֻכָּה מִתֵּר לְהִדְלִיק הַשְּׂמָנִים
 13 וְהַפְּתִילוֹת שְׂאֹסוֹר לְהִדְלִיק בְּהֵן גַּר שֶׁבֶת²², לְפִי
 14 שְׂאֹסוֹר²³ לְהַשְׁתַּמֵּשׁ לְנֵר חֲנֻכָּה²⁴ בֵּין בְּשֶׁבֶת בֵּין בְּהַל.
 15 וְאֶפְלוּ לְבִדֵּק מְעוֹת²⁵ או לְמַנּוֹתָן לְאֹרֶה אֶסוֹר²⁶.
- 20) שבת כא, ב: "פתילות ושמנים שאמרו חכמים אין
 מדליקין בהם בשבת, מדליקין בהם בחנוכה, בין בחול בין
 בשבת". 21) מפני שהלכה היא: "כבתה - אינו זקוק לה"
 (שם) וכמו שפסק רבינו למעלה ה"ה. 22) שאסור להדליק
 נר שבת באותם השמנים הגרועים שאין נמשכים אחר
 הפתילה, ובאותן הפתילות הגרועות שאין האור נתלית בהן,
 "גזירה שמא יהיה אור הנר אפל, ויטה אותה בשעה
 שישתמש לאורה" (פ"ה מהל' שבת ה"ה). 23) שבת, שם.
 24) לפי שנעשה זכר לנס שקרה במנורה בבית המקדש,
 עשאוה כמנורה שאין משתמשים בה כלל (ר"ן בשבת שם).
 ואם כן אין לחשוש שמא יטה את הנר. 25) שהוא תשיש
 קל, ואינו צריך עיון גדול. 26) שבת כב, א.
- 16 ז. גַּר חֲנֻכָּה מְצוּה לְהִנְיָחוּ עַל פֶּתַח בֵּיתוֹ מִבְּחוּץ²⁷
 17 בְּטִפְחַ הַסְּמוּךְ לַפֶּתַח עַל שְׂמָאל הַנִּכְנָס לַבַּיִת, פְּדֵי
 18 שֶׁתִּהְיֶה מְזוּזָה בִּימֵין וְנֵר חֲנֻכָּה מִשְׂמָאל²⁸. וְאִם הָיָה
 19 דָּר בְּעֵלְיָהּ²⁹, מְנִיחוּ בְּחִלוֹן הַסְּמוּכָה לְרִשּׁוֹת
 20 הַרְבִּיבִים³⁰. וְנֵר חֲנֻכָּה שֶׁהִנְיָחוּ לְמַעְלָה מְעַשְׂרִים אָמָּה
 21 - לֹא עֹשֶׂה כְּלוּם, לְפִי שְׂאִינוֹ נִכְרִי³¹.
- 27) שם כא, ב. לפרסם את הנס לעוברים ושבים.
- 28) ויהיה מוקף במצוות (שבת כב.). 29) שאין לו פתח
 פתוח לרשות הרבים. 30) שם כא, ב. 31) שם כב, א.
 שעד עשרים אמה שולטת עינו של אדם, אבל לא יותר.
- ח. בִּימֵי הַסְּכָנָה³² מְנִיחַ אָדָם גַּר חֲנֻכָּה בְּתוֹף בֵּיתוֹ
 22 מִבְּפָנָיִם. וְאֶפְלוּ הִנְיָחוּ עַל שֻׁלְחָנוֹ - דִּיּוּ³³. וְצָרִיף
 23 לְהִיּוֹת בְּתוֹף הַבַּיִת גַּר אַחַר לְהַשְׁתַּמֵּשׁ לְאֹרֶר³⁴. וְאִם
 24 הָיְתָה שָׁם מְדוּרָה, אֵינוֹ צָרִיף גַּר אַחֲרָי³⁵. וְאִם אָדָם
 25 חָשׂוּב הוּא, שְׂאִיִן דְּרִכּוּ לְהַשְׁתַּמֵּשׁ לְמְדוּרָה - צָרִיף
 26 גַּר אַחֲרָי³⁶.
- 32) שאסור להוציא אור בחוץ. 33) שם כא, ב.
 34) להיכיר שהדליק נר חנוכה לשם מצוה. 35) שמשתמש
 לאור המדורה, ויש היכר לנר חנוכה. 36) שבת, שם.
- ט. גַּר חֲנֻכָּה שֶׁהִדְלִיקוּ חֲרַשׁ שׁוֹטֵה וְקָטָן או עֶפְרוֹם³⁷
 28 - לֹא עֹשֶׂה כְּלוּם, עַד שִׁידְלִיקֵנוּ מִי שֶׁהוּא חֲכִיב
 29 בְּהַדְלָקָה³⁷. הַדְּלִיקוּ מִבְּפָנָיִם וְהוֹצִיאוּ דְלוּק וְהִנְיָחוּ
 30 עַל פֶּתַח בֵּיתוֹ - לֹא עֹשֶׂה כְּלוּם, עַד שִׁידְלִיקֵנוּ
 31 בְּמִקּוּמוֹ³⁸. אָחִז הַנֵּר בְּיָדוֹ וְעָמַד - לֹא עֹשֶׂה כְּלוּם,
 32 שֶׁהִרְוָה אוֹמֵר: לְצָרְפוֹ הוּא עוֹמֵד³⁹. עֹשֶׂשִׁית⁴⁰
 33 שֶׁהִיְתָה דוֹלָקֶת כָּל הַיּוֹם כְּלוּ, לְמוֹצָאֵי שֶׁבֶת מְכַבֶּה
 34 וּמְבַרֵךְ וּמְדַלֵּיקָהּ. שֶׁהִדְלָקָה הִיא הַמְצָוָה, וְלֹא
 35 הַהֲנַחָה⁴¹. וּמִתֵּר לְהִדְלִיק גַּר חֲנֻכָּה מְנֵר חֲנֻכָּה⁴².
- 37) ולא מועיל אם אלו ידליקו והחייב במצוה יניח הנר
 במקומו, כי הדלקה עושה מצוה ולא הנחה (שם כג.).
 38) שם, כב, ב. 39) שם. ואף-על-פי שעמד בחוץ.
 40) פנס. 41) שם, כג, א. שהרי כך מברכים: "להדליק נר
 חנוכה". 42) ואין כאן ביזוי מצוה, שהרי הדלקה עושה
 מצוה, ואם כן בעת שמדליק - עוסק הוא במצוה (שם כב:).
 אבל להדליק קיסם או גפרור מנר חנוכה כדי להדליק בוה
 נר חנוכה אחר - אסור, משום ביזוי מצוה, ועי' ראב"ד.
- י. חָצֵר שֵׁישׁ לָהּ שְׁנֵי פְתָחִים בְּשִׁתֵּי רוּחוֹת, צָרִיכָה
 37 שִׁתֵּי נְרוֹת; שְׂמָא יֵאמְרוּ הַעוֹבְרִים בְּרוּחַ זֶה: לֹא הִנִּיחַ
 38 גַּר חֲנֻכָּה. אֲבָל אִם הָיָה בְּרוּחַ אַחַת, מְדַלֵּיק בְּאֶחָד
 39 מֵהֶן⁴³.
- 43) שם כג, א.
- יא. אוֹרֶחַ שְׂמִדְלִיקֵין עֲלָיו בְּתוֹף בֵּיתוֹ, אֵינוֹ צָרִיף
 41 לְהִדְלִיק עֲלָיו בְּמִקּוּם שֶׁנִּתְאַרַח בּוֹ⁴⁴. אֵינן לוֹ בַּיִת
 42 לְהִדְלִיק עֲלָיו בּוֹ, צָרִיף לְהִדְלִיק בְּמִקּוּם שֶׁנִּתְאַרַח
 43 בּוֹ, וּמִשְׁתַּתֵּף עִמָּהֵן בְּשִׁמּוֹן⁴⁵. וְאִם הָיָה לוֹ בַּיִת בְּפָנָיִ
 44 עֲצָמוֹ - אֵף עַל פִּי שְׂמִדְלִיקֵין עֲלָיו בְּתוֹף בֵּיתוֹ, צָרִיף
 45 לְהִדְלִיק בְּבֵיתָ שֶׁהוּא בּוֹ, מִפְּנֵי הַעוֹבְרִיִן⁴⁶.
- 44) שבת, שם. וראה למעלה פ"ג ה"ד והערה טז.
 45) שם. 46) שלא יאמרו העוברים: לא הדליק נר חנוכה
 (רב אלפס, שם).
- יב. מְצוֹת גַּר חֲנֻכָּה - מְצוּה חֲבִיבָה הִיא עַד מְאֹד,
 47 וְצָרִיף אָדָם לְהִזְהָר בָּהּ פְּדֵי לְהוֹדִיעַ הַנֵּס וְלְהוֹסִיף
 48

הלכות גרושין. ג. הלכות יבום וְחֲלִיצָה. ד. הלכות נערה בתולה. ה. הלכות סוטה. וְהַמְצוֹת הַנִּכְלָלִים בָּהֶם מִפְרָשִׁים בְּשִׁמוֹתֵם בְּמִקְוֹמוֹתֵם.

הַלְכוֹת אִישׁוֹת

יֵשׁ בְּכָלֶיךָ אַרְבַּע מִצְוֹת. שְׁתֵּי מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְשְׁתֵּי מִצְוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה, וְזֶה הוּא פְרָטֵן: (א) לִשְׂאֵא אִשָּׁה בְּכַתְּבָהּ וְקִדּוּשֶׁיךָ. (ב) שְׂלֵא תַבְעֵל אִשָּׁה בְּלֹא כְּתָבָהּ וּבְלֹא קִדּוּשֶׁיךָ. (ג) שְׂלֵא יִמְנַע שְׂאֵר כְּסוֹת וְעוֹנָה. (ד) לְפָרוֹת וְלִרְבוֹת מִמֶּנָּה.

וּבְאֹר מִצְוֹת אֵלּוּ בְּפָרְקִים אֵלּוּ:

פָּרֵק רִאשׁוֹן

(1) ביאר בו רבינו שקודם מתן תורה לא היו מקדשין האשה, כיצד האשה מתקדשת, קדשה, עריות, שניות, איסורי לאווין ואיסורי עשה.

- 15 א. קָדַם מִתֵּן תּוֹרָה הָיָה אָדָם פּוֹגֵעַ אִשָּׁה בְּשׂוּק, אִם
- 16 רָצָה הוּא וְהֵיבֵא לִשְׂאֵא אוֹתָהּ - מִכְּנִיסָה לְתוֹךְ בֵּיתוֹ
- 17 וּבִזְעָלָהּ בֵּינוֹ לְבֵין עַצְמוֹ, וְתִהְיֶה לוֹ לְאִשָּׁה.² פִּינִין
- 18 שְׁנִתְּנָה תּוֹרָה נִצְטוּוּ יִשְׂרָאֵל, שְׂאֵם יִרְצֵה הָאִישׁ לִשְׂאֵא
- 19 אִשָּׁה - יִקְנֶה אוֹתָהּ תְּחִלָּה בְּפָנֵי עֲדִים, וְאַחַר כֵּן
- 20 תִּהְיֶה לוֹ לְאִשָּׁה; שְׁנֵאמֵר: כִּי יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וּבָא³
- 21 אֵלֶיהָ.

(2) וחבירו חייב עליה משום אשת איש, וכן אמרו בסנהדרין נז: על מה שנאמר בתורה: "והיא בעולת בעל" (בראשית כ, ג) - "בעולת בעל יש להם (לבני נח), נכנסה לחופה ולא נבעלה אין להם". והשווה הל' מלכים ט, ז. (3) כלומר, אם ירצה איש ליקח לו אשה, יקנה אותה תחילה בבאיא. ובקידושין ט: מובא הפסוק: "כי יקח איש אשה ובעלה" (דברים כד, א). וכן הוא ב'ספר המצוות' לרבינו, עשה ריג.

- 22 ב. וְלִקְוֹחִין אֵלּוּ - מִצְוֹת עֲשֵׂה⁴ שֶׁל תּוֹרָה הֵם.
- 23 וּבְאֶחָד מִשְׁלֹשֶׁה דְּבָרִים אֵלּוּ הָאִשָּׁה נִקְנִית: בְּכֶסֶף⁵,
- 24 אוּ בְשֶׁטֶר⁶, אוּ בְבִיאָה⁷. בְּבִיאָה וּבְשֶׁטֶר - מִהַתּוֹרָה⁸,
- 25 וּבְכֶסֶף - מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים⁹. וְלִקְוֹחִין אֵלּוּ, הֵן הַנִּקְרָאִין
- 26 קִדּוּשִׁין אוּ אַרוּסִין בְּכָל מְקוֹם. וְאִשָּׁה שְׁנִקְנִית בְּאֶחָד
- 27 מִשְׁלֹשֶׁה דְּבָרִים אֵלּוּ¹⁰, הֵיא הַנִּקְרָאת מְקַדְּשֶׁת אוּ
- 28 מְאַרְסֶת¹¹.

(4) עיקר המצוה הם הנישואין, וכמו שכתב למעלה במנין המצוות "לישא אשה בכתובה וקידושין" (וכן נראה במסכת מועד קטן יח: שהאירוסין אינם עיקר המצוה) אלא שהליקוחין (= האירוסין) הם תחילת המצוה (כסף-משנה בשם ר"א בן רבינו). (5) נותן לה פרוטה ואומר לה: הרי את מקודשת לי, כמבואר להלן פ"ג, ה"א. (6) כותב לה על הנייר, הרי את מקודשת לי, כמבואר להלן פ"ג, ה"ג. (7) אומר לה הרי את מקודשת לי בבעילה זו, ומתייחד עמה בפני שני עדים ובעולה, לקמן פ"ג, ה"ח. (8) וכן אמרו (קידושין ט:) על מה שנאמר בתורה "כי יקח איש אשה

בְּשִׁבְחָהּ הָאֵל וְהוֹדִיָּה לוֹ עַל הַנְּסִים שֶׁעָשָׂה לָנוּ. אֶפְלוּ אֵין לוֹ מָה יֵאכַל אֲלֵא מִן הַצִּדְקָה, שׂוֹאֵל אוּ מוֹכֵר כְּסוֹתוֹ וְלוֹקַח שְׂמֵן וְנִרוֹת וּמְדֻלִּיק⁴⁷.

(47) שהרי אמרו (מגילה כז:): "שאלו תלמידיו את רבי זכאי: כמה הארכת ימים? אמר להם, אלא זקנה היתה לי, פעם אחת מכרה כיפה שבראשה, והביאה לי קידוש היום", אם כן כל-שכן שלמצוות נר חנוכה שואל או מוכר כסותו, שהרי מצות נר חנוכה קודמת לקידוש היום, כדלהלן בהלכה הבאה ('צפנת פענח').

- 4 ג. הֲרִי⁴⁸ שְׂאִין לוֹ אֲלֵא פְרוּטָה אַחַת, וּלְפָנָיו קִדּוּשׁ הַיּוֹם⁴⁹ וְהַדְּלָקַת נֵר חֲנֻכָּה - מְקַדֵּים לְקִנּוּת שְׂמֵן לְהַדְּלִיק נֵר חֲנֻכָּה עַל הַיַּיִן לְקִדּוּשׁ הַיּוֹם; הוֹאִיל וּשְׁנֵיהֶם מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים⁵⁰, מוֹטֵב לְהַקְדִּים נֵר חֲנֻכָּה שֵׁשׁ בּוֹ זְכוּרֵן הַנְּסִים⁵¹.

(48) שבת כג, ב. (49) לקנות יין לקידוש של שבת (50) שאף-על-פי ש"מצוות-עשה לקדש את יום השבת בדברים, שנאמר: זכור את יום השבת לקדשו" (פכ"ט מהל' שבת ה"א) - לקדש על היין אינו אלא מדברי סופרים, כמו שכתב שם רבינו (ה"ו). (51) וקידוש היום יקיים על הפת.

- 9 יד. הֵיבֵא לְפָנָיו נֵר בֵּיתוֹ⁵² וְנֵר חֲנֻכָּה, אוּ נֵר בֵּיתוֹ וְקִדּוּשׁ הַיּוֹם - נֵר בֵּיתוֹ קוֹדֵם, מִשּׁוּם שְׁלוֹם בֵּיתוֹ⁵³; שְׁהֲרִי הַשֵּׁם נִמְחַק לְעֲשׂוֹת שְׁלוֹם בֵּין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ⁵⁴.
- 12 גְּדוּל הַשְּׁלוֹם, שְׁכָל הַתּוֹרָה נִתְּנָה לְעֲשׂוֹת שְׁלוֹם בְּעוֹלָם⁵⁵. שְׁנֵאמֵר: דְּרָקִיָּה דְּרָקִי נַעַם, וְכָל נְתִיבוֹתֶיהָ שְׁלוֹם.

(52) נר שבת, שמצוה להדליק נר לשבת, משום שלום בית (פ"ה מהל' שבת ה"א). (53) שבת כג, ב. (54) סוכה נג, ב. (55) גיטין נט, ב. - 'אור שמח'.

- נִגְמַר סֵפֶר שְׁלִישִׁי, וְהוּא סֵפֶר זְמַנִּים.
- הַלְכוֹתָיו עֲשֶׂר, וּפְרָקָיו שִׁבְעָה וְתִשְׁעִים:
- הַלְכוֹת שִׁבְת - שְׁלֹשִׁים פְּרָקִים.
- הַלְכוֹת עֲרוּבִין - שְׁמוֹנֶה פְּרָקִים.
- הַלְכוֹת שְׁבִיתַת עֲשׂוֹר - שְׁלֹשֶׁה פְּרָקִים.
- הַלְכוֹת שְׁבִיתַת יוֹם טוֹב - שְׁמוֹנֶה פְּרָקִים.
- הַלְכוֹת חֲמֵץ וּמִצָּה - שְׁמוֹנֶה פְּרָקִים.
- הַלְכוֹת שׁוֹפָר וְסִפָּה וְלוּלָב - שְׁמוֹנֶה פְּרָקִים.
- הַלְכוֹת שְׁקָלִים - אַרְבָּעָה פְּרָקִים.
- הַלְכוֹת קִדּוּשׁ הַחֹדֶשׁ - תִּשְׁעָה עֲשָׂר פְּרָקִים.
- הַלְכוֹת תַּעֲנִיּוֹת - חֲמִשָּׁה פְּרָקִים.
- הַלְכוֹת מְגִלָּה וְחֲנֻכָּה - אַרְבָּעָה פְּרָקִים.

תּוֹרַת חֲכָם מְקוֹר חַיִּים, לְסוּר מִמֶּלֶךְשִׁי מִנְת

סֵפֶר רְבִיעִי וְהוּא סֵפֶר נָשִׁים

הַלְכוֹתָיו חֲמֵשׁ. וְזֶהוּ סְדוּרָן: א. הַלְכוֹת אִישׁוֹת. ב.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

14) כמו שנאמר בבראשית לח, טז. 15) כלשון הכתוב שם, כא: "איה הקדשה היא בעינים על הדרך", וכפירוש רש"י שם: קדשה - מקודשת ומוזמנת לזנות. 16) ולדעת הראב"ד, אין איסור קדשה אלא במי שמפקירה עצמה לכל אדם, אבל במייחדת עצמה לאיש (בלא קידושין) אין בה איסור לאו, ולדעתו זוהי הפילגש שאמורה בתורה (בראשית כה, ו). וכן אמרו בסנהדרין כא, א: "פילגשים - בלא כתובה ובלא קידושין". ויתכן כי גם רבינו יודה שאין איסור מלקות אלא במי שמכינה עצמה לכך, כמו שמבואר מדבריו בהל' נערה בתולה פ"ב, ה"ז: "לכך נאמר אל תחלל את בתך להזנותה - שזה שחייבה תורה לאונס ולמפתה ממון ולא מלקות, כשאיירע הדבר מקרה ולא הכינה עצמה לכך . . . אבל אם הניח בתו מוכנת לכל מי שיבוא עליה . . . הרי היא קדשה, ולוקה הבעל והנבעלת משום לא תהיה קדשה". וכנראה, שסמך רבינו כאן על דבריו שם. וכן החליט שם מרן ה'כספ' משנה'. והשווה דברי רבינו הל' מלכים פ"ד, ה"ד: "וכן לוקח (המלך) נשים ופילגשים, נשים בכתובה וקידושין, ופילגשים בלא כתובה ובלא קידושין אלא ביחוד בלבד קונה אותה ומותרת לו, אבל ההדיוט אסור בפילגש אלא באמה העבריה בלבד אחר יעוד". וטעם איסור הקדשה, יאמר רבינו ב'מורה נבוכים' ח"ג מט, הוא מניעת רוב תאות המשגל והתמדתו, כי בהתחלף גופי הקדשות תוסיף התאוה, כי לא יתעורר האדם לגוף אחד שהרגיל בו תמיד כהתעוררו לגופים מתחדשים, חלוקי הצורות והענינים. והתועלת באיסור היא גדולה מאד, והיא מניעת הקטטות. כי אילו היתה הקדשה מותרת, היו באים אל אשה אחת אנשים הרבה בעת אחת ולא היו נמלטים מהמחלוקת, והיו הורגים זה את זה, או אותה ככתוב: "ובית זונה יתגודדו".

- ה. פל שאסור¹⁷ ביאתו בתורה, וחיב על ביאתו פרת¹⁸ 12
 - והם האמורות בפרישת אחרי מות¹⁹ - הן הנקראות 13
 עריות. וכל אחת מהן נקראת ערוה²⁰. פגון אם 14
 ונאחות וכתוב וביצא בהן²¹. 15

17) הכתוב. 18) עונש כרת, שלא יזכה לחיי עולם הבא אלא נכרת ברשעו ואבד כבהמה (לשון רבינו הל' תשובה פ"ח, א). 19) פרק יח. ובסופו נאמר: כי כל אשר יעשה מכל התועבות האלה ונכרתו הנפשות. 20) רש"י בפירושו לתורה (ויקרא כ, יח) אומר: ערוה - לשון גילוי הוא, משורש ערה. והוא"ו יורדת בתיבה לשם דבר, כמו זעורה מגורת זע, וכן אחוה מגורת אח. והראב"ע בפירושו לויקרא (יח, ו) יאמר: ערוה - דבר מגונה נחשף צריך להתכסות. ובעל ה'כתב והקבלה' שם, אמר: ערוה - אבר הזיווג והדיבוק, כי שורש "ערה" הוראתו ענין דיבוק וחיבור כמו "ערות על יאור" (ישעיה יט, ז). וכן: "ומתערה כאזרח רענן" (תהלים לו, לה). ואותו מקום שהזיווג והדיבוק בו, יקרא ערוה. 21) ופרטי דיניהן מבוארים בהל' איסורי ביאה.

- ו. ויש נשים אחרות, שהן אסורות מפי הקבלה²², 16
 ואסורן מדברי סופרים²³. והן הנקראות שניות, מפני 17
 שהן שניות לעריות²⁴. וכל אחת מהן נקראת שניה. 18

ובעלה" - "ובעלה, מלמד שנקנית בביאה". "ובשטר - הואיל וגומר ומוציא (מגרשים בו) גומר ומכניס (מקדשים בו)". וכן אמרו (קידושין ה.). "אמר קרא: ויצאה והיתה - מקדש הויה (קידושין) ליציאה (גירושין), מה יציאה בשטר, אף הויה בשטר". 9) מדברי חכמים. כי אע"פ שקנין כסף נלמד בגזירה-שוה, קיחה קיחה משדה עפרון (ראה קידושין ב.). הואיל ואינו מפורש בתורה, נקרא: מדברי סופרים. כלומר, אילולא קיבלו חכמים פירושו, לא היינו מבינים אותו כך (כסף-משנה). וכן יסד רבינו ב'ספר המצוות' שורש שני, כי לא כל מה שהוציאו חכמים באחת מי"ג מידות הוא נקרא דאורייתא, אלא-אם-כן יאמרו בו בפירוש שהוא מדאורייתא. וכבר ביאר רבינו בתשובתו שאע"פ שגם קידושי שטר נלמדים בהיקש של "ויצאה והיתה" ואינם מפורשים בתורה, אולם חכמינו ז"ל בקידושין ט: אמרו בפירוש שהם מדאורייתא, לפיכך פסק בשטר שהוא מן התורה. ראה במוספנו "תשובות רבינו". וראוי לציין, שרבינו אברהם בנו של הרמב"ם יאמר בספרו "ברכת אברהם" סימן מד: לא הגיהו הספרים שלכם בטוב . . . ומכל-מקום נוסח דבריו המתוקנים בכתב-ידו כך: "בכסף או בשטר או בביאה, ושלשתם דין תורה" [וכן הוא ב'מאירי' לקידושין עמ' 3 שגדולי הדורות העידו על רבינו שחזר בו ממה שכתב שכסף מדברי סופרים. וכן כתב רמ"ך בהגהותיו (כתב-יד אוקספורד), שחזר הרב והגיה בספרו "ושלשתן דבר תורה"]. ובעצם דברי רבנו שכתב: "ובכסף מדברי סופרים", אין כוונתו לומר שהוא מתקנת חכמים בלבד, ואינו גומר באשה כמו קידושי שטר וביאה, שהרי בפירוש כתב כאן: "כיון שנקנית האשה . . . הרי היא אשת איש, והבא עליה . . . חייב מיתת בית-דין". וכן כתב בהל' תרומות פ"ו ה"ג שארוסה בת ישראל שנתארסה לכהן, אוכלת בתרומה מדין תורה, ולא חילק בין נתארסה בכסף או נתארסה בשטר, אלא כוונתו לומר שזה בכלל תורה שבעל-פה, הואיל ולא נכתב בפירוש בתורה. והשווה דברי רבינו בפירושו כלים פ"ז ה"ב, שכתב: "כל מה שלא התבאר בלשון התורה, יקרא מדברי סופרים, ואע"פ שהדברים הם הלכה למשה מסיני". 10) אע"פ שעדיין לא נכנסה לבית בעלה. 11) בניגוד לנכנסה לבית בעלה, הנקראת: נשואה. כמבואר לקמן פ"י, ה"ב.

- ג. וכיון שנקנית האשה ונעשית מקדשת, אף-על-פי 1
 שלא נבעלה ולא נכנסה לבית בעלה - הרי היא 2
 אשת איש, והבא עליה חוץ מבעלה - חיב מיתת 3
 בית דין¹². ואם רצה לגרש - צריכה גט¹³. 4

12) סקילה או חנק, כמבואר בהל' איסורי ביאה פ"ג.
 13) ספר כריתות.

- ד. קדם מפת תורה היה אדם פוגע אשה בשוק, אם 5
 רצה הוא והיא - נותן לה שכרה ובעל אותה על 6
 אם הדרך והולך¹⁴. וזו היא הנקראת קדשה¹⁵. 7
 משנתנה התורה נאסרה הקדשה, שנאמר: לא תהיה 8
 קדשה מבנות ישראל. לפיכך, פל הבעל אשה לשם 9
 זנות בלא קדושין - לוקה מן התורה, לפי שפעל 10
 קדשה¹⁶. 11

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הפסק, לדעת השולחן ערוך' שם. 33) ואל תתמה איך אפשר שכלת בן בן בנו תהיה אסורה עד סוף כל הדורות, ובת בן בן בנו תהיה מותרת? כי איסור עריות אינו תלוי בסברה אלא גזירה היא, ואין להרהר בפרטיו (מגיד-משנה). 34) ובת בן אשתו או בת בת אשתו אסורות עליו מן התורה, כמפורש בויקרא יח, יז. 35) כי אם אבי אשתו אסורה עליו מן התורה, משום: בת בנה לא תקח. 36) כי אם אשתו אסורה מן התורה, משום: את בת בתה לא תקח, כנ"ל. 37) כל זה מבואר ביבמות כב, א. 38) שם כא, א. ומדברי רבינו נראה שאשת חמיו (חותנו) מותרת לו, שהרי לא מנאה בין השניות. ואמנם כן מבואר בתלמוד יבמות כא. שאמרו בפרושו: "ומותר אדם באשת חמיו", אולם ב"ירושלמי" יבמות פ"ב, ה"ד אמרו: אשת חמיו אסורה מפני מראית עין (שנראית כחמותו. וב'תוספות' ליבמות כא. הביאו מעשה בפרובינציא באחד שהיה טבחו טבוח ויינו מזוג לישא אשת חמיו, והפסיד רבינו-רם לסעודתו. וראה בשו"ע אה"ע"ז סי' טז סכ"ד. ובנוגע לחורגת (בת אשת האב, מבעל אחר) הגדילה בין האחים, אמרו שם ב"ירושלמי" שאסורה להנשא לאחד האחים משום מראית עין, שנראית כאחותם. אולם בבבלי סוטה מג, ב התירוה, משום שיש לדבר קול, והכל יודעים שאינה אחותם. וראה בשו"ע אה"ע"ז סי' טו, סעיף יא.

- 22 ז. כל שאסר ביאתו בתורה, ולא חיב עליו פרת
- 23 - הן הנקראים אסורי לאוין³⁹. ועוד נקראין
- 24 אסורי קדושה⁴⁰. ותשעה⁴¹ הן, ואלו הן: אלמנה
- 25 לכהן גדול⁴². גרושה או זונה⁴³ או חלה⁴⁴ בין
- 26 לכהן גדול בין לכהן הדיוט⁴⁵. וממזרת⁴⁶ לבן
- 27 ישראל. ובת ישראל לממזר⁴⁷. ובת ישראל
- 28 לעמוני ומואבי⁴⁸. ובת ישראל לפצוע דקא⁴⁹
- 29 וכרות שפכה⁵⁰. וגרושתו אחר שנשא לאחרי⁵¹.
- 30 ויבמה שנשאת לזר ועדין רשות היבם עליה⁵².
- 31 החלוצה⁵³ - הרי היא פגרושה, והיא אסורה
- 32 לפנה מדברי סופרים⁵⁴. והנתינים⁵⁵ - הרי הם
- 33 פממזרים, אחד זכרים ואחד נקבות, ואסורים
- 34 מדברי סופרים⁵⁶. ובהלכות אסורי ביאה⁵⁷ יתבאר
- 35 לך מה הם הנתינים.

39) שאין בביאתן אלא איסור לאו (=לא תעשה) גרידא. 40) יבמות כ, א במשנה. ונקראו כן על פי הכתוב "קדושים יהיו לאלהיהם" (ויקרא כא, ו) הנאמר באלמנה לכהן גדול (יבמות, שם בגמרא). 41) סדר מנין תשעת איסורי לאוין הוא כדלקמן: א) אלמנה לכהן גדול, ב) גרושה, ג) זונה, ד) חלה, כי נשים אלו נמנות במצוות נפרדות במנין תרי"ג המצוות לרבינו ב'ספר המצוות' שלו (מצות לא-תעשה קנח - קס). ואע"פ שזונה וחלה נכללו בלאו אחד, כבר תירץ רבינו שם בסוף שורש ט, שהן כלאוין נפרדים כי לפיכך נפרדה הגרושה בלאו, ככתוב: "ואשה גרושה מפני עצמה, כך יקחו", ללמד: כשם שלוקין על הגרושה בפני עצמה, כך לוקין על זונה וחלה בפני עצמן, וכמבואר בקידושין עז: (השווה לא-תעשה קסא שם). ה) איסור ממזרות הנכלל

- 1 וְעֲשִׂים נָשִׁים הֵן, וְאֵלוֹ הֵן: (א) אִם אָמוּ. וְזוֹ אֵין
- 2 לָהּ הַפֶּסֶק, אֲלֵא אָפְלוֹ אִם אִם אָמוֹ עַד מַעְלָה
- 3 מַעְלָה - אֲסוּרָה. (ב) אִם אָבִי אָמוֹ בְּלִבְדָּ. 25. (ג) אִם
- 4 אָבִיו. וְזוֹ אֵין לָהּ הַפֶּסֶק, אֲלֵא אָפְלוֹ אִם אִם אִם
- 5 אָבִיו עַד לְמַעְלָה - אֲסוּרָה. (ד) אִם אָבִי אָבִיו
- 6 בְּלִבְדָּ. 26. (ה) אֲשֶׁת אָבִי אָבִיו. וְזוֹ אֵין לָהּ הַפֶּסֶק,
- 7 אָפְלוֹ אֲשֶׁת יַעֲקֹב אָבִינוֹ אֲסוּרָה עַל אֶחָד מִמֶּנּוּ. (ו)
- 8 אֲשֶׁת אָבִי אָמוֹ בְּלִבְדָּ. 27. (ז) אֲשֶׁת אָחִי הָאָב מִן
- 9 הָאֵם. 28. (ח) אֲשֶׁת אָחִי הָאֵם, בֵּין מִן הָאֵם בֵּין מִן
- 10 הָאָב. 29. (ט) פֶּלֶת בְּנוֹ. 30. וְזוֹ אֵין לָהּ הַפֶּסֶק, אָפְלוֹ
- 11 פֶּלֶת בֶּן בֶּן בְּנוֹ עַד סוֹף כָּל הָעוֹלָם - אֲסוּרָה,
- 12 עַד שְׁתֵּהִיָּה אֲשֶׁת אֶחָד מִמֶּנּוּ שְׁנֵיהֶ עַל יַעֲקֹב אָבִינוּ.
- 13 (י) פֶּלֶת בְּתוֹ בְּלִבְדָּ. 31. (יא) בַּת בְּתוֹ בְּנוֹ בְּלִבְדָּ. 32. (יב)
- 14 בַּת בֶּן בְּנוֹ בְּלִבְדָּ. 33. (יג) בַּת בְּתוֹ בְּלִבְדָּ. (יד) בַּת
- 15 בֶּן בְּתוֹ בְּלִבְדָּ. (טו) בַּת בֶּן בֶּן אֲשֶׁתוֹ בְּלִבְדָּ. (טז) בַּת
- 16 בַּת בְּתוֹ אֲשֶׁתוֹ. 34. בְּלִבְדָּ. (יז) אִם אִם אָבִי אֲשֶׁתוֹ. 35.
- 17 בְּלִבְדָּ. (יח) אִם אָב אִם אִם אֲשֶׁתוֹ בְּלִבְדָּ. (יט) אִם אִם
- 18 אִם. 36. אֲשֶׁתוֹ בְּלִבְדָּ. (כ) אִם אָב אָבִי אֲשֶׁתוֹ בְּלִבְדָּ. 37.
- 19 נִמְצְאוּ הַשְּׁנִיּוֹת שְׂאִין לָהֶן הַפֶּסֶק - אַרְבַּע: אִם הָאֵם
- 20 עַד לְמַעְלָה, וְאִם הָאָב עַד לְמַעְלָה, וְאֲשֶׁת אָבִי הָאָב
- 21 עַד לְמַעְלָה, וְאֲשֶׁת בֶּן בְּנוֹ עַד לְמַטָּה. 38.

22) שקיבלו החכמים איש מפי איש. ובתלמוד בבלי קורא לדברים הנמצאים בנביאים ובכתובים: דברי קבלה, בניגוד למה שכתוב בתורת משה הנקרא: 'דברי תורה'. ראה: חגיגה י:, בבא קמא ב: וכן במועד קטן יז: "דבר זה מתורת משה לא למדנו, ומדברי קבלה למדנו". השווה דברי רבינו ה'ל' תלמוד תורה פ"א, ה"ב. ורש"י בחולין קלז, אומר: "דברי נביאים נקראים קבלה מפני שקיבלו ברוח הקודש כל נבואה ונבואה לפי צורך השעה והדור והמעשה". וראה הערה הבאה. 23) יבמות כא. ושם אמרו, שאיסור שניות מקורו מתקנת שלמה המלך, וסמכו על הפסוק (קהלת יב, ט): ואיזן וחקר תיקן משלים הרבה, "קודם שבא שלמה היתה תורה דומה לכפיפה שאין לה אזנים עד שבא שלמה ועשה לה אזנים", כשם שהכפיפה נאחזת ומשמרת ע"י אזניה, כך ע"י איסור שניות מתרחקין מן העריות. 24) והתורה אמרה (ויקרא יח, ל): ושמרתם את משמרתו - עשו משמרת למשמרתו (יבמות שם). כי ע"י איסור השניות, לא יכשל באיסור ערוה. 25) ולא אם אבי אמו. 26) פרט לאם אבי אבי אמו שמוותרת. 27) פרט לאשת אבי אבי אמו שמוותרת. 28) אולם אשת אחי אבי מן האב אסורה עליו מן התורה, ככתוב (ויקרא יח, יד) ערות אחי אביך לא תגלה, וביבמות נד: הוכיחו שבאשת אחי אביו מן האב הכתוב מדבר. 29) יבמות כא, ב. 30) אשת בן בנו נקראת כלת בנו, כי אשת בנו נקראת "כלתו" ואסורה עליו מן התורה (ויקרא יח, טו). 31) פרט לכלת בת בתו שמוותרת (יבמות כא:). 32) שם, כב. אולם ב'שולחן ערוך' אבן-העזר סי' טו ס"ב פסק שאין לה הפסק. וכן בשאר השניות המנויות מכאן עד הסוף, כולן אין להן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ממקומן, ואלו המצרים שבארץ מצרים עתה אנשים אחרים הם, וכן האדומים שבשדה אדום, והואיל ונתערבו ארבע אומות האסורות בכל אומות העולם שהן מותרות - הותר הכל, שכל הפורש מהן להתגייר חזקתו שפירש מן הרוב, לפיכך כשיתגייר הגר בזמן הזה בכל מקום בין אדומי בין מצרי בין עמוני . . . אחד הזכרים ואחד הנקבות - מותרים לבוא בקהל מיד⁶⁴. (64) ואפילו בוגרת ומוכת עץ, כי גם אלה אינן בתולות ואע"פ שלא נבעלו, וכן פסק רבינו בהל' איסורי ביאה פי"ז, הי"ג-יד. (65) יבמות נד, ב.

יום שלישי י"ז כסלו ה'תשע"ח

פרק שני

(1) ביאר בו מה הן קטנה, נערה ובוגרת ואילונית וסימניהן, קטן וגדול, וסריס וסימניהם, בדיקת הסימנים ועל פי מי בודקין, אנדרווינוס וטומטום ודיניהם, חרש וחרשת, פקח ופקחת.

א. הַפֶּת מִיּוֹם לְדֹתָהּ עַד שֶׁתְּהִיָּה בֵּת שְׁתֵּים עָשָׂרָה שָׁנָה גְּמוּרוֹת - הִיא הַנְּקָרָת קֶטְנָה², וְנִקְרָאת תֵּינִיקָתָה. וְאֶפְלוּ הַבֵּיָאָה כְּמָה שְׁעָרוֹת בְּתוֹךְ הַזְּמַן הַזֶּה - אֵינֶם אֲלָא פְּשׁוּמָא³. אָבֵל אִם הַבֵּיָאָה שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת לְמִטָּה בְּגוֹף בְּמִקּוּמוֹת הַיְדוּעוֹת לְהִבָּאת שְׁעָרָה, וְהִיא מִבֵּית שְׁתֵּים עָשָׂרָה שָׁנָה אֶחָד וּמְעַלָּה - נִקְרָאת נְעָרָה⁴.

(2) ואינה בת עונשים. (3) מין יבלת ודרכה לגדל שיער. (4) והרי היא גדולה לכל עונשים שבתורה.

ב. וְהִבָּאת שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת בְּזִמְנָה הַזֶּה⁵ נִקְרָא סִימָן הַתְּחִתוֹן. וּמֵאַחַר שֶׁתְּבִיא סִימָן הַתְּחִתוֹן תִּקְרָא נְעָרָה עַד שֶׁשָּׂה חֲדָשִׁים גְּמוּרִים⁶. וּמֵתַחֲלַת יוֹם תְּשֻׁלוֹם הַשְּׂשָׂה חֲדָשִׁים וּמְעַלָּה תִקְרָא בּוֹגֶרֶת⁷. וְאִין בֵּין נְעָרוֹת לְבִגְרוֹת אֲלָא שְׂשָׂה חֲדָשִׁים בְּלִבְד⁸.

(5) מגיל שתיים עשרה שנה ומעלה. (6) מיום ליום. (7) כלומר, מלאה שער, כי תרגום ירושלמי של איש שעיר - גבר בגר. ומשבגרה הבת אין לאביה רשות בה, והרי היא מקבלת קידושה לדעתה, בעוד שהנערה היא ברשות אביה ואינה מתקדשת שלא לדעת אביה. וכן האב זכאי במציאתה ובמעשה ידיה של בתו הנערה עד שתיבגר. (8) משעה שהביאה סימני נערות אינה שוהה להיות בוגרת אלא שישה חדשים.

ג. הַגֵּיעָה לְשְׁתֵּים עָשָׂרָה שָׁנָה וְיּוֹם אֶחָד וְלֹא הַבֵּיָאָה שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת, אֶף-עַל-פִּי שֶׁנִּרְאוּ בָּהּ סִימְנֵי אֵילוּנִית⁹ - עֲדִין קֶטְנָה הִיא, עַד עֲשָׂרִים שָׁנָה. וְכִשְׁתְּבִיא שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת, אֶפְלוּ בְּשֵׁנַת עֲשָׂרִים¹⁰ - תִּהְיֶה נְעָרָה שְׂשָׂה חֲדָשִׁים, וְאַחַר כֵּן תִּקְרָא בּוֹגֶרֶת¹¹.

(9) אשה עקרה מטבעה ודמות גבר לה במקצת, איילונית - הרי היא כאל שאינו יולד. (10) ואף על פי שנראו בה סימני אילונית. (11) כי כל שאין לה דין איילונית אינה יוצאת לבגרות אלא אחרי שישה חדשי ימי נערות.

בפסוק אחד ונמנה למצוה אחת (ל"ת ש.נד). (1) עמוני ומואבי הנכללים בפסוק אחד ונמנים למצוה אחת (ל"ת נג.ז). (2) פצוע דכא וכרות שפכה, גם הם נכללים בפסוק אחד ונמנים למצוה אחת (ל"ת ס.ח) מחזיר גרושתו משנשאת, הנמנית למצוה מיוחדת (ל"ת שנו), (ט) יבמה לזר (ל"ת שנו), וכל אלה הם תשעה גופי נשים האסורים לאישים שונים. וממזרת לישראל ובת ישראל למזמר - נחשבות לגוף אחד, כי איסורם בא בתורה בדיבור אחד: לא יבוא ממזר בקהל ה' (ע"פ לחם-משנה, ונמוקי מהרא"י). (42) ואיסורה מפורש בתורה (ויקרא כא, יד). (43) כל שאינה בת ישראל, או בת ישראל שנבעלה לאדם שהיא אסורה להנשא לו איסור השוה בכל, או שנבעלה לחלל, כמבואר בהל' איסורי ביאה (פי"ח, ה"א). (44) זו שנולדה מאיסור כהונה (כגון בת כהן מאשה גרושה). וכן אחת מהנשים האסורות לכהן שנבעלה לכהן - נתחללה (הל' איסורי ביאה פי"ט, ה"א). (45) כמפורש בתורה ויקרא כא, ז. (46) שנולדה מאיסור ערוה, כמבואר בהל' איסורי ביאה, פט"ו ה"א. (47) כמפורש בתורה (דברים כג, ג). (48) ואפילו נתייירו, ואיסורם מפורש בתורה (שם ד). (49) שנפצעו ביציו. (50) שנכרת גידו (האבר). ואיסורם מפורש בתורה (שם ב). (51) שנאמר (שם, כד, ד): "לא יוכל בעלה הראשון אשר שלחה לשוב לקחתה . . . אחרי אשר הוטמאה". (52) שעדיין לא ייבמה ולא חליץ לה, והתורה אומרת (שם כה, ה): "לא תהיה אשת המת החוצה לאיש זר". (53) שחליץ לה יבמה. (54) מדברי חכמים (קידושין עח.). (55) הם הגבעונים שנתגיירו בערמה בימי יהושע, ונקראו נתנים על שם שנתנם יהושע לעבודת המקדש ככתוב (יהושע ט, כז): "ויתנם יהושע . . . חוטבי עצים ושואבי מים . . . ולמזבח ה'". (56) מדברי חכמים. כי יהושע ודוד גזרו עליהם שלא יבואו בקהל לעולם, כדלהלן פי"ב מהל' איסורי ביאה הכ"ב-כג-כד. (57) שם.

ח. וְיֵשׁ שְׂאֵפּוֹר בֵּיאָתָן בְּעֵשָׂה⁵⁸, וְאֵינּוּ מְחִיבֵי לְאוּיָן. וְשִׁלְשָׁה הֵם: מִצְרֵי וְאֲדוֹמִים⁵⁹, דוֹר רֵאשׁוֹן וְדוֹר שְׁנִי⁶⁰, אֶחָד זָכָרִים וְאֶחָד נְקִיבוֹת⁶¹. וּבְעוֹלָה לְכַהֵן גְּדוֹל. לְפִי שֶׁלֹּא נִאֶמַר בְּאֵלוֹ 'לֹא יָבּוֹא' אוֹ 'לֹא יִקַּח', אֲלָא מְפֻלָּל שְׁנֵאמַר 'דוֹר שְׁלִישִׁי⁶² יָבֵא לָהֶם בְּקֹהֶל ה' אֲתָה לְמַד, שְׁדוֹר רֵאשׁוֹן וְשְׁנִי לֹא יָבּוֹא⁶³; וּמְפֻלָּל שְׁנֵאמַר 'וְהוּא אִשָּׁה בְּתוּלִיָּה יִקַּח' אֲתָה לְמַד, שְׁאֵינָה בְּתוּלָה⁶⁴ לֹא יִקַּח. וְלֹא הִבָּא מְפֻלָּל עֲשָׂה - הֲרִי הוּא בְּעֵשָׂה⁶⁵.

(58) שאזהרתן באה בתורה בצורת לא-תעשה הבא מכלל עשה, שדינו כמצות-עשה, כדלהלן. (59) אפילו כשנתגיירו. (60) מצרי ומצרית שנולד להם בן אחר שנתגיירו - נקרא הבן 'מצרי שני', וכן מצרית מעוברת שנתגיירה נקרא בנה 'מצרי שני', וכן באדומי (יבמות עח.). (61) שם עו, ב. (62) מצרי שני שנשא מצרית שניה, הבן הנולד להם נקרא דור שלישי כמבואר בהל' איסורי ביאה פי"ב ה"כ, ובמגיד-משנה שם. (63) וכדאי לציין שרבינו בהל' איסורי ביאה פי"ב ה"כ, כותב: "כשעלה סנחריב מלך אשור בבל כל האומות ועירבן זו בזו והגלה אותן

21) והרי היא נערה, למרות שאין בה סימן העליון.
 22) אינה ממאנת שמה נערה היא ואינה חולצת שמה עדיין
 קטנה היא. 23) אף על פי שלא נראה בה הסימן התחתון.
 24) וסימן התחתון עדיין לא בא. 25) ונפל.
 ט. הבת שילדה אחר שתיים עשרה שנה, אף-על-פי
 שלא הביאה סימנים, לא תחתון ולא עליון - הרי
 זו גדולה. בנים הרי הם פסימנין.

י. הבן משולד עד שיהיה בן שלש עשרה שנה -
 נקרא קטן, ונקרא תינוק²⁶. ואפלו הביא פמה
 שערות בתוך הזמן הזה - אינו סימן, אלא שומא.
 הביא שתי שערות למטה במקומות הידועות לשער,
 והוא מבן שלש עשרה שנה ויום אחד ומעלה -
 נקרא גדול, ונקרא איש²⁷.

26) ואינו בר עונשים. היוצא מזה שהבת מקדימה להיות
 גדולה יותר מהבן - בשנה שלמה. וחכמינו זכרונם לברכה
 מצאו לזה סמך בתורה: "ויבן ה' את הצלע - מלמד שנתן
 הקדוש-ברוך-הוא בינה יתירה באשה יותר מבאיש". דרשו
 "ויבן" מלשון בינה. 27) איש כי יפלא לנדר נדר - מה
 תלמוד לומר "איש" לרבות בן י"ג שנה ויום אחד שאף על
 פי שאינו יודע להפליא (לפרש לשם מי נדר) נדריו קיימים.
 וכן הכתוב אומר: איש או אשה כי יעשו מכל חטאות
 האדם.

יא. הגיע לזמן הזה²⁸ ולא הביא שתי שערות,
 אף-על-פי שגראו בו סימני סריס - הרי הוא קטן,
 עד שיהיה בן עשרים שנה פחות שלשים יום. הגיע
 לזמן הזה ולא הביא שתי שערות למטה, ולא הביא
 שתי שערות בזקן, אם נראה בו אחד מסימני סריס²⁹
 - הרי הוא סריס³⁰, ודינו דין הגדול לכל דבר; ואם
 לא נראה בו סימן מסימני סריס - עדין קטן הוא,
 עד שיביא שתי שערות למטה במקום הראוי להן,
 או עד שיהיה בן חמש ושלשים שנה ויום אחד³¹.

28) י"ג שנה ויום אחד. 29) סריס הוא זה שאין לו כוח
 ההולדה. 30) כל מי שלא הביא שתי שערות בזקן אפילו
 אם לא נראה בו אלא אחד מסימני סריס, הרי הוא סריס.
 31) כי כבר נכנס לרוב שנותיו, שהן שבעים שנה.

יב. הגיע לזמן הזה ולא הביא - הרי זה סריס,
 אף-על-פי שלא נראה בו אחד מסימני סריס. הגיע
 לשנת עשרים פחות שלשים יום ולא הביא שתי
 שערות למטה, והביא שתי שערות בזקן, אף-על-פי
 שגולד לו אחד מסימני סריס - אינו סריס; אלא הרי
 הוא בקטנותו, עד שילדו לו כל סימני סריס, או עד
 שיהיה בן חמש ושלשים שנה ויום אחד.

יג. ואלו הן סימני סריס: כל שאין לו זקן³², ושערו
 לקוי³³, ובשרו מחליק³⁴, ואין מימי רגליו מעלים
 רתיחה³⁵, וכשטיל מים אינו עושה כפה³⁶, ושכבת

ד. היתה בת עשרים שנה פחות שלשים יום ולא
 הביאה שתי שערות, ונראו בה כל סימני אילונית -
 הרי היא אילונית¹². ואם לא נראו בה כל סימני
 אילונית - עדין קטנה היא, עד שתביא שתי
 שערות¹³ או עד שתהיה בת חמש ושלשים שנה
 ויום אחד¹⁴.

12) אין לה ימי נערות, אלא מקטנותה תצא לבגרות.
 13) ואז תהיה נערה. 14) ואז היא איילונית, כי גיל זה הוא
 רוב שנותיו של אדם, כי ימי שנותינו הם שבעים שנה.

ה. הגיעה לזמן הזה ולא הביאה שתי שערות - הרי
 זו נקראת אילונית, אף-על-פי שלא נראה בה סימן
 מסימני אילונית. נמצאת אמה למד, שהאילונית אין
 לה ימי נערות¹⁵, אלא מקטנותה תצא לבגרות¹⁶.

15) כי הרי עד שהוקבעה לאיילונית הייתה קטנה,
 ומשנקראה איילונית הרי היא כבוגרת. 16) שהנערות
 בסימנים (שתי שערות) תלויה, וזו אין לה סימנים.

ו. ואלו הן סימני אילונית: כל שאין לה דדין,
 ומתקשה בשעת תשמיש¹⁷, ואין לה שפולי מעים
 פנשים¹⁸, וקולה עבה ואינה נפרת בין איש לאשה.
 והנערה והבוגרת והאילונית - כל אחת משלשתן
 נקראת גדולה¹⁹.

17) התשמיש קשה לה. 18) כמין כף (מקום תפוח) למעלה
 מן הערוה לעומת הבטן. 19) לכל עונשים שבתורה. וכן
 לעניין מיאון, שאינן ממאנות.

ז. ויש בבת סימני מלמעלה, והן הנקראין סימן
 העליון. ואלו הן: משתחזיר ידיה לאחורה ויעשה
 קמט במקום הדדין. ומשישחיר ראש הדד²⁰.
 ומשיתן אדם ידו על עקץ הדד, והוא שוקע ושוהה
 לחזור. ומשיפצל ראש הטם הדד ויעשה בראשו
 פדור קטן. ורבותי פרשו, ומשיפצל החטם עצמו.
 וכן משיטו הדדין. ומשיתקשקשו הדדין. ומששתקיף
 העטרה, שהוא מקום הבשר התפוח שלמעלה מן
 הערוה לעמת הבטן. ומשייתמעף הבשר הזה ולא
 יהיה קשה.

20) הפטמה.

ח. כל אלו הסימנין שמונה. נראה בבת סימן אחד
 מכל אלו או בלן, והיא בת שתיים עשרה שנה או
 פחות - אין משגיחין בו, והרי היא קטנה. נעשית
 בת שתיים עשרה שנה ויום אחד, ונראה בה סימן
 התחתון - אין משגיחין באחד מכל אלו²¹. ואם לא
 נראה התחתון, ונראה בה אחד מכל אלו - הרי היא
 ספק בין נערה לקטנה, ודנים בה להחמיר²². ואם
 נראו בלן, [ולא נראה סימן התחתון] - הרי זו
 גדולה ודאית²³; שאי אפשר שיכואו בלן²⁴, אלא
 כבר בא סימן התחתון ונשר²⁵.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 זרעו דהה, ואין מימי רגליו מחמיצין³⁷, ורוחץ
2 בימות הגשמים ואינו מעלה בשרו הבל³⁸, וקולו
3 לקוי³⁹ ואינו נבר בין איש לאשה.
- 4 (32) שלא נתמלא זקנו. (33) רך. (34) חלק כבשר אשה
5 (בלי שער. (35) קצף. (36) שאין קלוח השתן הולך ועושה
6 כיפה (=קשת) כשמטיל מים כלפי מעלה אלא יורדים מיד.
7 (37) מסריחים כאשר שוהים בכלי. (38) אדים וחמימות
8 כעין עשן. (39) "וקולו דק עד שאינו ניכר בין קולו לקול
הנשים".
- 9 יד. וסריס זה הוא הנקרא סריס חמה⁴⁰ בכל מקום.
10 אבל הבן שחתכו⁴¹ או נתקו⁴² או מעכו גידיו או
11 מיציו, כמו שהעכו"ם עושין - הוא הנקרא סריס
12 אדם⁴³. וכשיהיה בן שלש עשרה שנה ויום אחד
13 נקרא גדול, שאין זה מביא סימן לעולם⁴⁴.
- 14 (40) שמש. כלומר שנוול סריס מבטן אמו. שלא ראה שעה
15 אחת בכשרותו. (41) בכלי. (42) ביד. (43) שנסתרו
16 בידי אדם לאחר שנוול. (44) של שתי שערות.
- 17 טו. בן שלש עשרה שנה ויום אחד שלא הביא
18 סימן שלמטה, ונראו בו כל הסימנים של מעלה⁴⁵ -
19 הרי זה ספק בין גדול לקטן. ואם לא נבדק מלמטה
20 - בין שנראה בו סימני בגרות מלמעלה, הרי זה
21 בחזקת גדול.
- 22 (45) שערות הזקן, ושערות בית השחי.
- 23 טז. שתי שערות האמורות בבן ובבת בכל מקום,
24 שעורן כדי לכף ראשן לעקרן. ומשיצמחו ויהיו
25 יכולות להנטל בפני הזוג⁴⁶ עד שנגיעו לכף ראשן
26 לעקרן, דינין בהן להחמיר בכל מקום. לפיכך, בבן
27 ובבת נחשב אותם גדולים להחמיר, הואיל וצמחו
28 כדי להנטל בפני הזוג; ונחשב אותם קטנים
29 להחמיר, הואיל ולא הגיעו לכף ראשן לעקרן.
- 30 (46) של מספריים. שהוא שיעור קטן משיעור של לכוף
ראשן לעיקרן.
- 31 יז. שתי שערות אלו צריכות שיהיו במקום הערוה.
32 ובית הערוה כלו מקום סימנין - בין למעלה, בין
33 למטה, בין על איברי הזרע עצמן. וצריכות להיות
34 במקום אחד⁴⁷. ושיהיה בעקרן⁴⁸ גמות. ואפלו שתיהן
35 בגמא אחת - הרי אלו סימן. נמצאו שתי גמות זו
36 בצד זו, ואין בהן שער - הרי אלו סימן; חזקה אין
37 גמא בלא שער, ושערות היו בהן ונשרו.
- 38 (47) שתיהן למעלה או למטה. (48) בשרשם.
- 39 יח. הבת שהביאה שתי שערות בתוך שתיים עשרה
40 שנה, והבן שהביא בתוך שלש עשרה - שניהם
שומא, כמו שבארנו. אף-על-פי שאותן שערות
- 31 במקומן הם עומדות אחר שלש עשרה לזכר ואחר
32 שתיים עשרה לנקבה - אינן סימן.
- 33 יט. במה דברים אמורים? כשנבדקו בתוך הזמן
34 ונודע שהן שומא; אבל אם לא נבדקו אלא אחר
35 זמן, ונמצאו שם שתי שערות - הרי הן בחזקת
36 סימנין, ואין אומריין: שמא קדם זמן צמחו, כדי
37 שיהיו שומא.
- 38 כ. כשבודקין הבת - בין בתוך הזמן, שהוא כל שנת
39 שתיים עשרה, בין קדם זמן זה, בין לאחר הזמן -
40 בודקין על פי נשים פשרות ונאמנות. ואפלו אשה
41 אחת בודקת, ושומעין לה אם הביאה ואם לא
42 הביאה.
- 43 כא. כל השנים האמורות בבן ובבת ובערכין⁴⁹ ובכל
44 מקום, אינן לא שני הלכנה ולא שני החמה, אלא
45 שנים של סדר העבור, שהן פשוטות ומעברות, על
46 פי בית דין, כמו שהם קובעין אותן, כמו שבארנו
47 בהלכות קדוש החדש. ובאותן השנים מונין לכל
48 דברי הדת.
- 49 (49) שהערך משתנה לפי גיל הנערך.
- 50 כב. אין סומכין על הנשים במנין השנים, ולא על
51 הקרובים, אלא על פי שנים אנשים פשרים להעיד.
- 52 כג. האב שאמר: בני זה בן תשע שנים ויום אחד,
53 בתי זו בת שלש שנים ויום אחד - נאמן לקרבו,
54 אבל לא למכות⁵⁰ ולא לענשים. בני זה בן שלש
55 עשרה שנה ויום אחד, בתי זו בת שתיים עשרה שנה
56 ויום אחד - נאמן לנדרים ולערכין ולחזמות
ולהקדשות, אבל לא למכות ולא לענשים.
- 57 (50) אם חטא האשם בשוגג.
- 58 כד. מי שיש לו אבר זכרות ואבר נקבות - הוא
59 הנקרא אנדרוגינוס, והוא ספק אם זכר ספק אם
60 נקבה. ואין לו סימן שיודע בו אם הוא זכר ודאי
אם היא נקבה ודאית לעולם.
- 61 כה. וכל מי שאין לו לא זכרות ולא נקבות, אלא
62 אטום⁵¹ - הוא הנקרא טמטום, וגם הוא ספק. ואם
63 נקבע⁵² הטמטום ונמצא זכר - הרי הוא כזכר ודאי;
64 ואם נמצא נקבה - הרי הוא נקבה. וטמטום
65 ואנדרוגינוס שהיו בן שתיים עשרה שנה ויום אחד
66 - הרי הן בחזקת גדולים. והם שנדבר בהן בכל
67 מקום.
- 51 (51) סתום. (52) שהסירו ממנו את הקרום המכסה את
ערוותו.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי י"ז כסלו - ספר נשים - הלכות אישות קלט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הכרח בזה אלא שהלשון יותר שלם בכך. (7) בכת"י התימנים "שני עדים". (8) שנאמר "כי יקח איש אשה" (דברים כב, יג. וכד, א) ודרשו חז"ל (קידושין ד:): "כי יקח - ולא כי תקח".
ב. נתנה היא ואמרה לו: הרי אני מקדשת לך, הריני מארסת לך, הריני לך לאנתו, או בכל לשון הקנאה - אינה מקדשת¹⁰. וכן אם נתנה היא לו ואמר הוא - אינה מקדשת¹¹. ואם נתן הוא ואמרה היא - הרי זו מקדשת מספק¹².

9) לאשה. "לי לאשה" (בראשית יב, יט), מתרגם יונתן "לי לאנתו". (10) קידושין ה, ב. שהאיש לוקח את האשה ולא האשה את האיש, כמו שכתבנו למעלה. (11) שם. ואם המקדש חשוב, שיש לה הנאה בהסכימו לקבל וליהנות ממנה, הרי זו מקודשת (לקמן פ"ה, הכ"ב). (12) קידושין ה, ב: "ספיקא הוא, וחיישינן מדרבנן". שאם בא אחר וקידשה - צריכה גט משניהם, שמא לא היו של הראשון קידושין וחלו קדושי שני או שמא של ראשון קידושין ולא של שני (רש"י שם). מלשון הגמרא הנ"ל, משמע שאין זה אלא ספק מדרבנן, אבל מן התורה אין כאן קידושין כלל ואינה צריכה גט ממנו. אולם מדברי רבינו שכתב: "מקודשת מספק", נראה שהיא מקודשת מן התורה קידושי ספק, וצריכה ממנו גט מדאורייתא, אם תרצה להנשא לאחר. ראה ר"ן לקידושין ה: ו"בית הבחירה" להרב המאירי שם.

ג. ואם קדש בשטר - פותב על הנזיר או על החרס¹³ או על העלה או על כל דבר שניציה: הרי את מקדשת לי, או: הרי את מארסת לי, וכל פיוצא בדברים אלו, ונותנו לה בפני עדים¹⁴.

13) אע"פ שאינו שוה פרוטה (שם ט). (14) ואין השטר צריך חתימת עדים מבפנים, הואיל ומוסרו לה בפני עדים.

ד. וצריך¹⁵ שיקתב אותו לשם האשה המתקדשת¹⁶, כגט¹⁷. ואינו פותבו אלא מדעתה¹⁸. פתבו שלא לשמה¹⁹, או לשמה שלא מדעתה²⁰, אף-על-פי שנתנו לה לדעתה בפני עדים - אינה מקדשת²¹.

15) קידושין ט. בעייתו של רבי שמעון בן לקיש, ששוב פשטה. (16) פרט לנכתב לשם אשה אחרת ונמלך לקדש בו אשה זו ששמה כשמה. (17) שצריך לכתבו לשם האשה המתגרשת, שנאמר: "וכתב לה ספר כריתות" - "לה - לשמה" (גיטין כו). והוקשה הויה ליציאה (קידושין ט:). שהרי כל עיקר קידושי שטר נלמד מהיקש זה של "ויצאה והיתה" (ראה למעלה פ"א הערה ז). וכתב הרשב"א (הובא כאן בפירושו ה'מגיד משנה') שבנוסח שטר הקידושין צריך להזכיר בו שמות האיש והאשה כגט. והדברים מפורשים בירושלמי (קידושין פ"א, ה"ב) "סדר קידושין כך הוא: אני פלוני קידשתי בתו של פלוני" (הגר"א לאהע"ז סי' לב ס"ק ו). (18) בידיעתה ובהסכמתה. (19) שנכתב לשם אשה אחרת ששמה כשם אשה זו, ונמלך בדעתו לקדש את זו בשטר זה. (20) קודם הכתיבה לא נמלך בה. (21) מקיש הויה ליציאה, מה יציאה צריכים דעת מקנה (הבעל) אף

1 כו. חרש וחרשת האמורים בכל מקום⁵³, הן האלמים שאין שומעין ולא מדברים⁵⁴; אבל מי שמדבר ואינו שומע⁵⁵, או שומע ואינו מדבר⁵⁶ - הרי הוא בכל אדם. ואיש ואשה שהן שלמים בדעתן, ואינן לא חרשים ולא שוטים⁵⁷ - נקראין פקח ופקחת.

53) השוו אותם לשוטה. לפוטרים מכל דבר, מפני שאינם בני דעת. (54) שנולד חרש ממעי אמו, וכיוון שלא שמע מעולם מה שמדברים עימו אי אפשר שידבר. (55) תחילתו היה פיקח עד שלמד לדבר ואחרי כן נתחרש. (56) שנשתתק וניטל דיבורו. (57) ואיזהו שוטה? המקרע את כסותו, והמאבד כל מה שנותנים לו. ולשון רבינו הלכות עדות ט, ט: "ולא שוטה שהוא מהלך ערום ומשבר כלים. . . אלא כל מי שנטרפה דעתו ונמצאת דעתו משובשת תמיד בדבר מן הדברים".

7 כז. נמצאו כל השמות⁵⁸ שבארנו ענינם בשני פרקים אלו - עשרים שמות. ואלו הן: קדושין. ערובה. שניה. אסורי לאוין. אסורי עשה. קטנה. נערה. בוגרת. אלונית. גדולה. סימן התחתון. סימן העליון. קטן. סריס חמה. סריס אדם. גדול. אנדרוגינוס. טמטום. חרשים. פקחים. שים כל השמות האלו לעמתך תמיד, ואל לזוז מעיניך כל עניניהם, כדי שלא נהיה צריכין לבאר כל שם מהן בכל מקום שצריך אותו.

(58) מושגים, מונחים.

פרק שלישי

1) נתבאר בו דיני קידושי כסף ומי הוא הנותן, קידושי שטר וביאה. הקנה עצמו לה. קידש ולא פירש, קידשה לחצאין. קידש בחצי פרוטה, שהאב זכאי בבתו עד שתבגר או עד שתנשא, שליחות בקידושין, שלא לקדש בביאה, בלא שידוכין, ובשוק, ברכת אירוסין.

16 א. פיצד? האשה מתקדשת? אם בכסף הוא מקדש - אין פחות מפרוטה³ כסף או שנה פרוטה. ואמר לה: הרי את מקדשת לי⁵, או: הרי את מארסת לי, או: הרי את לי לאשה בזה⁶, ונותן לה בפני עדים⁷. והאיש הוא שאומר דברים שמשמען שקונה אותה לו לאשה, והוא שיתן לה הכסף⁸.

2) קידושין ב, א. 3) כבית-הלל שם. וכן הוא במשנה בבבא-מציצה נה. ושיעור הפרוטה הוא משקל חצי גרעין שעורה מכסף (פירוש המשנה לרבינו, קידושין א, א). 4) לשון חכמים היא שהבעל אוסר את אשתו לכל העולם כהקדש (קידושין ב:). 5) בשבילי, כלומר ע"י שתהיי אשתי תאסרי לכל העולם כהקדש ('תוספות' שם). פירוש אחר: "מקודשת לי" - מיוחדת לי, מזומנת לי (שם). 6) מקור דבר זה, שצריך לומר "בזה", הוא במשנה קידושין מו. "התקדשי לי בתמרה זו". וה'מאירי' (עמ' 4) כתב שאין

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ז. אָמַר לָהּ, או פָּתַב לָהּ: הָרִי אֶת מִיחַדָּת לִי, הָרִי 18
אֶת מִיעֵדָת לִי, הָרִי אֶת עֲזֵרָתִי, הָרִי אֶת נִגְדָתִי, הָרִי 19
אֶת צִלְעָתִי, הָרִי אֶת סִגּוּרָתִי, הָרִי אֶת תַּחְתִּי, הָרִי אֶת 20
עֲצוּרָתִי, הָרִי אֶת תְּפֹסְתִי - הָרִי זֹו מִקְדָּשֶׁת בְּסִפְקִי 21
וְהוּא, שְׁיִהְיֶה מְדַבֵּר עִמָּה תַּחֲלָה עַל עֶסְקִי קְדוּשִׁין³⁷; 22
אָבֵל אִם אֵינוֹ מְדַבֵּר עִמָּה תַּחֲלָה עַל עֶסְקִי קְדוּשִׁין 23
- אֵין חוֹשְׁשִׁין לְמַלּוֹת אֲלוֹת³⁸: 24

36) קידושין ו, א. כי כל הלשונות האלו, ספק אם משמען לשון קידושין: מיוחדת, כמו "מאוחדת" - מלשון "והיו לבשר אחד" (בראשית ב, כד). מיועדת - מלשון "אשר לא יעדה" (שמות כא, ח) שהיא לשון קידושין באמה עבריה. עזרתי, נגדתי - לשון "אעשה לו עזר כנגדו" (בראשית ב, יח). צלעתי, סגורתי, תחתי - מלשון: "ויקח אחת מצלעותיו ויסגור בשר תחתנה" (שם כא). עצורתי - לשון עצרת שתהא נאספת עמי לבית, וכן תפושתי - נתפסת עמי בבית (רש"י ו'תוספות' ר"י הזקן שם). ואפשר שאין משמען לשון קידושין אלא שתבוא לעשות מלאכתו. 37) אז היא ספק מקודשת. 38) מפני שאינה יודעת מה אמר לה, ולפיכך אינה מקודשת כלל (שם). ואפילו אם אמרו שניהם שלקידושין נתכוונו אינה מקודשת, שהרי לא נתבררה אמיתת הלשון לעדים, שגם הם צריכים להבין את לשונו ('תוספות' ר"י שם).

ח. וַיֵּשׁ לְאִישׁ לְקַדֵּשׁ הָאִשָּׁה בְּכָל לְשׁוֹן שֶׁהִיא מְפָרֵת 25
בּוֹ³⁹, וַיְהִי מִשְׁמַע הַדְּבָרִים בְּאוֹתָהּ הַלְשׁוֹן שֶׁקָּנְאָהּ, 26
כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹבוֹ⁴⁰. הִנֵּה מְדַבֵּר עִם הָאִשָּׁה עַל עֶסְקִי 27
הַקְּדוּשִׁין וְרָצָתָהּ⁴¹, וְעִמָּד וְקַדֵּשׁ, וְלֹא פָּרַשׁ וְלֹא אָמַר 28
לָהּ פְּלוֹם, אֲלֵא נִתֵּן בְּיָדָהּ אוֹ כַּעַל - הוֹאִיל וְהֵן 29
עֶסְקִין פְּעֻנָן - דִּי, וְאֵינוֹ צָרִיף לְפָרְשׁ⁴². וְכֵן עָדִי 30
הַקְּדוּשִׁין וְהַגְּרוּשִׁין אֵינוֹ צָרִיף לֹמַר לָהֶם: אַתֶּם 31
עָדִי, אֲלֵא בֵּין שְׁגָרַשׁ אוֹ קַדֵּשׁ בְּפִנְיָהֶם - הָרִי זֹו 32
מִקְדָּשֶׁת אוֹ מְגַרְשֶׁת⁴³. 33

39) נוסף על הלשונות המנויות לעיל ה"ו. 40) והאומר לאשה הרניני נותן לך בשביל אהבה וחיבה - חוששין לקידושי, כי שמא נתכווין שתהיה אהבה וחיבה ביניהם, והרי זה כאילו אמר: הרי את מיוחדת או מיועדת לי ('תשובות מיימוניות', וכן בשו"ע אה"ע ז' סי' כז, ס"ג). 41) שאמרה הן (כסף-משנה). 42) משנה, מעשר שני פ"ד מ"ו. וכן בקידושין ו, א. 43) ואף-על-פי שלא הזמינם ולא ייחדם לכך (קידושין מג.). ורק בהודאת מומן צריך שיאמר אתם עדי, שאם לא כן יכול לומר לו: משטה אני בכך ('תוספות' שם). ודוקא שקידשה בפני שנים והם אצלה, שראתה והרגישה בהם. אבל אם הטמין לה עדים אחורי הגדר, אינה מקודשת, כי אילו היתה מרגישה בהם, יתכן ולא קיבלה הקידושין, רק עכשיו בנדעה שאין עדים אצלה - קבלתם, בחשבה כי משחקת היא בו הואיל ואין כאן עדים (מגיד-משנה).

ט. הָאוֹמֵר לְאִשָּׁה: הִתְקַדְּשִׁי לְחֻצְיִי - הָרִי זֹו 34
מִקְדָּשֶׁת. הָא לְמָה זֶה דוֹמָה? לְאוֹמֵר לָהּ: תְּהִי אִשְׁתִּי 35

הויה צריכים לדעת מקנה - זו האשה, המקנה את עצמה לבעל (קידושין ט: כרב פפא ורב שרביא).

ה. וְאִם קַדֵּשׁ בְּבִיָּאָה - אוֹמֵר לָהּ²²: הָרִי אֶת מִקְדָּשֶׁת 1
לִי, או: הָרִי אֶת מְאֹרְסֶת לִי, או: הָרִי אֶת לִי לְאִשָּׁה 2
בְּבִעִילָה זֹו²³, וְכָל פִּיּוּצָא בְּזָה²⁴, וּמִתִּיחַד עִמָּה בְּפָנֵי 3
שְׁנֵי עָדִים וּבִעִילָה²⁵. וְהִמְקַדֵּשׁ בְּבִיָּאָה - מִסְתַּמָּא²⁶
דַּעְתוֹ עַל גְּמֵר בְּבִיָּאָה²⁷, וּכְשִׁיגְמֹר בִּיָּאָתוֹ תִּהְיֶה 4
מִקְדָּשֶׁת²⁸. (וְכֵן שְׁפָא עָלֶיהָ פְּדֻרְפָּה וְכֵן שְׁפָא עָלֶיהָ 5
שְׁלֵא פְּדֻרְפָּה - הָרִי זֹו מִקְדָּשֶׁת)²⁹. 7

22) בפני שני עדים, בעת שנכנס להתייחד עמה. 23) שאבוא אליך כשאתיחד עמך. 24) שאר לשונות קידושין המפורשות לקמן ה"ו. ובכת"י התימנים, הנוסח: או הרי את מאורסת לי וכל כיוצא או הרי את לי לאשה בבעילה זו. 25) ומאחר שהעדים ראו מתייחדים, אינם צריכים להעיד על הבעילה, לפי ש"הן הן עדי ייחוד, הן הן עדי ביאה" (קידושין סה:). 26) בכת"י התימנים, תיבה זו אינה. וראה להלן הערה כז. 27) קידושין י, א. 28) ואם הערה בה (=התחיל ביאתו ולא גמרה) לשם קידושין ופשטה ידה וקיבלה קידושין מאחר, הרי זו מקודשת לשני, הואיל ועדיין לא היתה מקודשת (שם). ומלשון רבינו "מסתמא", נראה שדעתו לומר שאם פירש ואמר התקדשי לי בתחילת ביאתי, הרי זו מקודשת בתחילת ביאה (מגיד-משנה). 29) קידושין ט, ב. ומבואר יותר בירושלמי קידושין פ"א, ה"א. ובסנהדרין נד, א - אמרו: נאמר בתורה (ויקרא כ, יג) "משכבי אשה" - מגיד לך הכתוב ששני משכבות באשה. וכל קטע זה מוקף בסוגריים, הואיל ובדפוסים ישנים כגון קושטא רס"ט; ווניציה של"ד - אינו. אבל בדפוס רומא משנת ר"מ, ישנו כלפנינו.

ו. הַדְּבָרִים שֶׁיֹּאמֵר הָאִישׁ פְּשִׁינְקַדֵּשׁ, צָרִיף שְׁיִהְיֶה 8
מִשְׁמַע שֶׁהוּא קוֹנְהָ³⁰ הָאִשָּׁה, וְלֹא שְׁיִהְיֶה מִשְׁמַע 9
שֶׁהִקְנָה עִצְמוֹ לָהּ. פִּיצֵד? הָרִי שְׁאֹמֵר לָהּ, או שְׁפָתַב 10
בְּשִׁטָּר שְׁנָתְנוּ לָהּ: הָרִינִי בְּעִלְיָהּ, הָרִינִי אֲרוּסִיף, 11
הָרִינִי אִישִׁיף, וְכָל פִּיּוּצָא בְּזָה - אֵין פֶּאֵן קְדוּשִׁין 12
כָּלִּל³¹. אָמַר לָהּ³², או פָּתַב לָהּ: הָרִי אֶת אִשְׁתִּי, הָרִי 13
אֶת אֲרוּסָתִי, או: הָרִי אֶת קְנוּיָהּ לִי, הָרִי אֶת שְׁלִי, 14
הָרִי אֶת לְקוּחָתִי³³, הָרִי אֶת חְרוּפְתִּי³⁴, הָרִי אֶת 15
בְּרִשׁוֹתִי, הָרִי אֶת זְקוּקָהּ לִי, וְכָל פִּיּוּצָא בְּהֵן³⁵ - הָרִי 16
זֹו מִקְדָּשֶׁת. 17

30) רוכש. 31) קידושין ה, ב. שנאמר בתורה: כי יקח איש אשה, ולא שיקח את עצמו לה. 32) בכת"י התימנים, כל הקטע הזה אינו. 33) מלשון הכתוב: כי יקח איש אשה. 34) קידושין ו. "שכן ביהודה קוראים לארוסה חרופה", וכגירסת רבינו חננאל שם (הובאה ברשב"א) בניגוד לגירסתנו בגמרא שרק ביהודה היא מקודשת. ובשו"ע אה"ע ז' סי' כז ס"ג פסק שהרי זו מקודשת בספק. 35) ובלבד שתבין שהיא לשון קידושין, אבל אם אינה מוכרת באותה לשון - אינה מקודשת, אלא אם-כן דיבר עמה תחילה על עסקי קידושין ונתרצתה לו, כמבואר בסמוך ה"ח.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

נפתרו, סובר רבינו שהואיל והגמרא אמרה שם: "אם תמציי-לומר מונה והולך הוא" ביחס לשני דינים אלו, הרי זה כאילו התלמוד הסכים להגיון הזה והוציאן מכלל ספק. כי כלל מקובל הוא מהגאונים, כל מקום שהתלמוד אומר "אם תמציי-לומר" הרי זה כמו פשיטות ופתרון (רא"ש לקידושין שם).

יא. הָאֵב הַמְקַדֵּשׁ אֶת בְּתוּלָהּ שֶׁלֹּא לְדַעְתָּהּ⁵⁶ כָּל זְמַן שֶׁהִיא קְטָנָה, וְכֵן כִּשְׁהִיא נַעֲרָה רְשׁוּתָהּ בְּיָדוֹ,⁵⁷ שְׁנֵאמַר: אֶת בְּתוּלָתָהּ לְאִישׁ הִיא לְאִשָּׁה. וְקִדּוּשֶׁיהָ לְאִבְיָהָ.⁵⁸ וְכֵן הוּא זָכָאי בְּמִצְוַתָּהּ וּבְמַעֲשֵׂה יְדֵיהָ⁵⁹ וּבְכַתְּבָתָהּ.⁶⁰ אִם נִתְגַּרְשָׁה אוֹ נִתְאַלְמְנָה מִן הָאֲרוּסִין,⁶¹ הוּא זָכָאי בְּכָל עַד שֶׁתִּבְגְּרָה.⁶² לְפִיכֵךְ⁶³ מְקַבֵּל הָאֵב קִדּוּשֵׁי בְּתוּלָתָהּ מִיּוֹם שֶׁתִּגְלַד עַד שֶׁתִּבְגְּרָה.⁶⁴ וְאֶפְלוּ הֵיחָד חֲרָשָׁת אוֹ שׁוּטָה⁶⁵ וְקִדְּשָׁהּ הָאֵב - הָרִי הִיא אִשָּׁת אִישׁ גְּמוּרָה.⁶⁶ וְאִם הֵיחָד פֶּת שְׁלֹשׁ שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד, מִתְקַדְּשֶׁת בְּכִיָּאָה מְדַעַת אִבְיָהּ; פְּחוּת מִכֵּן, אִם קִדְּשָׁהּ אִבְיָהּ בְּכִיָּאָה⁶⁷ - אִינְהָ מְקַדְּשֶׁת.⁶⁸

56 מבלי להמלך בה ולקבל הסכמתה. (57 קידושין מא, א. וכתובות מו, א. 58) כסף קידושיה לאביה. - כתובות שם. אמרה תורה (במדבר ל, יז) בנעוריה בית אביה - כל שבח נעוריה לאביה. (59) במציאתה - שם, מז. משום איבה, כי הואיל ואין האב חייב במזונות בתו מצד הדין, אם תעכב המציאה לעצמה, יטור לה איבה וימנע מזוונה. ובמעשה ידיה - שם, מז: שנאמר (שמות כא, ז) "וכי ימכור איש את בתו לאמה" - "מה אמה - מעשה ידיה לרבה, אף בת - מעשה ידיה לאביה". (60) שתיקנו חכמים שהבעל יכתוב כתובה לאשתו, כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה, כמבואר לקמן פ"י. (61) כתובות מג, ב. (62) זמן הבגרות מפורש למעלה פ"ב ה"ב. (63) הואיל ואין אנו צריכים לדעתה של הקטנה או הנערה המתקדשת. (64) שהרי קידושיה בידו. (65) ראה לעיל פ"ה הכ"ו, מה היא חרשת ושוטה. (66) יבמות קיב, ב. אבל חרשת גדולה אינה מקודשת קידושין גמורים מן התורה כמבואר לקמן פ"ד, ה"ט. וכן השוטה כשהיא גדולה - אינה מתקדשת כלל, כמבואר שם. (67) שבא עליה המקדש. (68) נדה מד, ב. שפחות מג' שנים אין ביאתה ביאה, והרי זה כנותן אצבע בעין, מה עין מדמעת וחוזרת ומדמעת, אף היא בתוליה חוזרים (שם מה). וכל זה מצד הדין, אבל מצות חכמים היא, שלא יקדש אדם בתו כשהיא קטנה, כמבואר לקמן ה"ט.

יב. בְּגֵרָה הַפֶּת - אִין לְאִבְיָהּ בְּהָ רְשׁוּת, וְהָרִי הִיא כְּשֶׁאָר כָּל הַנְּשִׁים שְׁאֵינָם מִתְקַדְּשׁוֹת אֶלָּא לְדַעְתָּן.⁶⁹ וְכֵן אִם הִשְׁיָאָה אִבְיָהּ, וְנִתְאַלְמְנָה אוֹ נִתְגַּרְשָׁה בְּחַיֵּי אִבְיָהּ - הָרִי הִיא בְּרְשׁוּת עֲצָמָה, וְאֶף-עַל-פִּי שְׁעֵדִין הִיא קְטָנָה. בֵּינָן שְׁנֵאשְׁתָּא⁷⁰, אִין לְאִבְיָהּ בְּהָ רְשׁוּת לְעוֹלָם.⁷¹

(69) קידושין עט, א. (70) משתכנס לחופה נקראת נשואה,

1 אֶת וְאַחֲרָתָּהּ⁴⁴, שְׁנִמְצָא שְׁאִין לָהּ אֶלָּא חֲצִי אִישׁ. אֶבֶל
2 אִם אָמַר: חֲצִיךָ מְקַדְּשֶׁת לִי - אִינְהָ מְקַדְּשֶׁת, שְׁאִין
3 אִשָּׁה אַחַת רְאוּיָה לְשָׁנִים⁴⁵. וְכֵן אִם אָמַר: הָרִי אֶת
4 מְקַדְּשֶׁת לִי וְלִזְהָ - אִינְהָ מְקַדְּשֶׁת.⁴⁶

(44) שאם ארצה לישא אחרת עליך - אשא (קידושין ז). וראה לקמן פ"ד, ה"ג: "נושא אדם כמה נשים". (45) שם. (46) ואין אומרים: תפוס לשון ראשון עיקר, וברגע שאמר הרי את מקודשת לי, כבר נתקדשה לו ואין הדיבור האחרון "ולזה" יכול לחול, וממילא היא מקודשת לו קידושין גמורים, אלא לשונו מורה שתהא מקודשת לשניהם כאחד, ולפיכך אינה מקודשת אף לאחד מהם ('מעשה רוקח').

5 י. אָמַר לָהּ: הָרִי חֲצִיךָ מְקַדְּשֶׁת לִי בְּפְרוּטָה, וְחֲצִיךָ
6 בְּפְרוּטָה⁴⁷; אוֹ שְׁאָמַר לָהּ: חֲצִיךָ מְקַדְּשֶׁת לִי בְּחֲצִי
7 פְּרוּטָה, וְחֲצִיךָ הָאֲחֵרָת מְקַדְּשֶׁת בְּחֲצִי פְּרוּטָה - הָרִי
8 זוֹ מְקַדְּשֶׁת⁴⁸. אָמַר לָהּ: חֲצִיךָ מְקַדְּשֶׁת לִי בְּפְרוּטָה
9 הַיּוֹם, וְחֲצִיךָ בְּפְרוּטָה לְמַחֲרָה⁴⁹; שְׁתֵּי חֲצִיךָ
10 בְּפְרוּטָה⁵⁰; שְׁתֵּי בְּנוֹתֶיךָ⁵¹ לְשָׁנֵי בְּנוֹתֶיךָ⁵² בְּפְרוּטָה; בְּתָךְ
11 מְקַדְּשֶׁת לִי וּפְרִתְךָ מְכוּרָה לִי בְּפְרוּטָה⁵³; אוֹ: בְּתָךְ
12 וְקִרְקַעְתְּךָ לִי בְּפְרוּטָה⁵⁴ - בְּכָל אֵלּוֹ מְקַדְּשֶׁת בְּסַפְקִי⁵⁵.

(47) קידושין ז, ב. ואע"פ שהזכיר "חציין" - אין זה מקדש אשה לחצאין, אלא מונה והולך הוא, וראש דיבורו מתייחס גם לסופו, ואין כאן הפסק בקידושו. והרי זה כמקדש בשתי פרוטות, ואומר: נמצא חציין עולה לי בפרוטה, וחציין השני בפרוטה (לחם-משנה). (48) קידושין שם. וגם כאן הוא "מונה והולך" ולא טעה לומר שמקדשים לחצאין (רש"י שם). ומובן שכל זה אמר לה בכדי דיבור אחד, אבל אם הפסיק באמצע דיבורו בין חצי לחצי, אינה מקודשת (ר"ן שם). (49) כאן יש לדון שהפסיק בקידושו, שהרי דחה את קידושי החצי השני למחר. (50) כאן אין לתלות ולומר: "מונה והולך הוא", שהרי לא מנה את הכסף אלא הפסיק בקידושי גוף האשה, ואולי טעה לומר שאשה מתקדשת לחצאין. (51) המקדש אומר כן לאביהן. ובקטנות מדובר, שכסף קידושיהן שלו. והספק הוא, אם אחרי המקבל נלך והרי קיבל פרוטה שלימה ותהינה מקודשות. או אולי עלינו להשיג באשה המתקדשת ואז יוצא לכל אשה חצי פרוטה ואינן מתקדשות. אבל אילו היו הבנות גדולות שהאב קיבל את כסף הקידושין בתורת שליח הבנות, אז ודאי שאין הבנות מקודשות, שהרי כל אחת קיבלה רק חצי פרוטה ('תוספות' שם). (52) והם גדולים, ועשאוהו שליח לקדש. (53) הספק הוא: אם התכוין לכלול בפרוטה זו את הפרה והאשה כאחד, נמצא שהוא קידש האשה רק בחצי פרוטה ואינה מקודשת, או מתוך שאדם יודע שאין אשה מתקדשת בפחות מפרוטה, ואין הפרה נקנית בכסף (קידושין כה:), ודאי התכוין לומר בתך - בפרוטה, ופרתו תיקנה לו כשימשכנה. (54) קרקע נקנית גם בכסף, וגם בחזקה. ובכל זאת יש ספק, אולי נתכוין לומר בתך בפרוטה, וקרקעך - כשאחזיק בה. (55) בקידושין ז, ב - העלו את כל הבעיות האלו ב"תיקון". ואע"פ שגם שני הדינים הראשונים שבהלכה זו הוזכרו שם בין הבעיות ולא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לומר איזו שהיא. ומקור הדברים ממסכת נזיר יב, א. (83 הבוגרת. 84 קידושין מא, א. 85 שם. 86 שם יט, א. הבת מקבלת בעצמה כסף הקידושין, ואחרי שזכתה בכסף וזכה בו אביה כי כל שבח נעוריה לאביה. ואע"פ שמן התורה אין זכיה לקטן (גיטין סא.) - כשיש דעת אחרת מקנה לו, יש לו זכיה (ר"ן לקידושין פ"א).

טו. פל העושה שליח לקבל הקדושין, צריף לעשותו בפני עדים⁸⁷. אכל האיש שעשה שליח לקדש לו אשה, אינו צריף לעשותו בעדים. שאין מקום לעדים בשליחות האיש אלא להודיע אמתת הדבר⁸⁸, לפיכך אם הודו השליח והמשלח - אינן צריכין עדים⁸⁹. פמו שליח הגט⁹⁰, וכמו שליח שהרשהו⁹¹ להפריש לו תרומה, וכיוצא בהן בכל מקום⁹² - ששלוחו של אדם פמותו, ואינו צריף עדים.

87 כדין שליח לקבלה בגט, המבואר בסמוך. 88 בניגוד לעצם מעשה הקידושין שאינו חל כלל בלא עדים, ראה לקמן פ"ד, ה"ו. 89 וכן נראה בירושלמי קידושין פ"ג, ה"א: "לא הוחזק השליח בעדים". 90 להולכה, שאין הבעל צריך למנותו בעדים. וכמבואר לקמן הל' גירושין פ"ו, ה"ד. אבל בשליח הגט לקבלה, משנה מפורשת היא בגיטין סג, ב שצריך שני עדים במינויו. והראב"ד חולק, ולדעתו גם בשליח קידושין להולכה צריך לעשות בפני שנים. ואין להשוות שליח קידושין (בקידושי כסף) לשליח הגט שתופס הגט בידו, ולפיכך אינו זקוק לעדים. אולם כדברי רבינו מוכח מסוגיית הש"ס קידושין מה, ב - שאמרו שם: "ודילמא שליח שויה", ומשמע שאין עדים שעשאו שליח, ובכל זאת סבר התלמוד שאם הבן עשה את אביו שליח לקדש, הרי הוא שליח גמור וקידושיו קידושין (כסף-משנה). 91 בעל התבואה. 92 כגון בקרבן פסח שהשליח מתמנה לשחוט פסח לשולחו בלא עדים. וכן לענין קרבן מעילה. ראה הל' מעילה פ"ז, ה"א. וגם בעניני שליחות במכירה, כגון "האומר לשלוחו צא ומכור לי קרקע זו . . . או קנה לי, הרי זה מוכר ולוקח וכל מעשיו קיימים, ואין העושה שליח צריך קנין ולא עדים אלא באמירה בלבד בינו לבין חבירו" (הל' שלוחין פ"א, ה"א).

טז. השליח נעשה עד⁹³. לפיכך, אם עשה שני שלוחין לקדש לו אשה, והלכו וקדשו אותה - הן שלוחיו והן הן עדי הקדושין⁹⁴, ואינן צריכין לקדשה לו בפני שנים אחרים.

93 קידושין מג, א. ואין אומרים: כיון ששלוחו של אדם כמותו, הרי זה כגופו של המקדש עצמו ואינו יכול לקדש בלא עדים, אלא אדרבא בזה שעדיו נעשו שלוחיו - עוד חיזק את מעשה הקידושין (שם). 94 יש אומרים, שהמדובר בקידושי שטר אבל בקידושי כסף הרי הם נוגעים בעדותם (כמו שכתב רבינו בפ"א מהל' שלוחין ה"ז) ואינם נעשים עדים (ועי' מגיד-משנה).

יז. הפל פשרין לשליחות, חוץ מחרש שוטה וקטן -

ראה לקמן פ"י, ה"ב. 71 כתובות מג, ב. וכן בקידושין מד, ב. וראה במוספנו: "תשובות רבינו".

יג. נתקדשה קדם שתבגר שלא לדעת אביה - אינה מקדשת⁷², ואפילו אם נתרצה⁷³ האב אחר שנתקדשה⁷⁴. ואפילו אם נתאלמנה או נתגרשה מן אותן הקדושין - אינה אסורה לכהן⁷⁵. וביין היא וביין אביה יכולין לעכב⁷⁶. ביין אם נתקדשה בפניו⁷⁷ ביין שנתקדשה שלא בפניו⁷⁸ - אינה מקדשת.

72 קידושין מה, ב - כדעת רבינא שם. וכן פסק האלפסי בהלכותיו לקידושין שם. 73 הסכים. 74 כי מה יועיל ריצוי שלאחר מעשה קידושין. אבל אם נתרצה האב בשעת הקידושין, הרי היא מקודשת. ואע"פ שלא קיבל אביה קידושיה (ר"ן שם בפירוש דעת רבינו). 75 ואינה כגרושה שאסורה לכהן הדיוט, וכאלמנה שאסורה לכהן גדול. 76 אפילו אם נתרצה האב בשעת הקידושין ואח"כ הבת ממאנת במקדש, יכולה לעכב ואין הקידושין קידושין, שאין אביה יכול לכופה אלא כשהוא בעצמו מקדשה, כמבואר לעיל יא, א. וכן אביה יכול לעכב אח"כ אפילו כשנתקדשה בפניו ושתק באותה שעה (כסף-משנה ומהר"י קולון בדעת רבינו). 77 ושתק, ואח"כ עיכב. 78 אפילו אם נתרצה אח"כ, וגם הבת לא עיכבה, אינה מקודשת הואיל ולא נתרצה בשעת הקידושין.

יד. היתה הבת ספק בוגרת⁷⁹, בין שקדשה אביה שלא לדעתה בין שקדשה היא עצמה שלא לדעת אביה - הרי זו מקדשת בספק⁸⁰, לפיכך צריכה גט מספק. יש לאיש לעשות שליח לקדש לו אשה⁸¹, בין אשה פלונית בין אשה משאך הנשים⁸². וכן האשה הגדולה⁸³ עושה שליח לקבל קדושיה⁸⁴, בין מאיש פלוני בין מאיש משאך אנשים. וכן האב עושה שליח לקבל קדושי בתו פשהיא ברשותו⁸⁵. ואומר האב לבתו הקטנה: צאי וקבלי קדושיך⁸⁶.

79 כגון שיש ספק אם עברו כבר ששה חדשים מיום הבאת סימני נעורתה או לא (ראה לעיל פ"ב, ה"ב). או כגון שנראה בה אחד מסימני העליון ועדיין לא הביאה שתי שערות, נמצא כי היא ספק נערה, ספק קטנה (לעיל פ"ב, ה"ח) ואח"כ הביאה שתי שערות ועברו ששה חדשים מיום שהביאה הסימן הראשון, ויש ספק אולי הוא סימן גמור, וממילא היא כיום בוגרת, או שמא לא נעשתה נערה אלא עם הבאת הסימן התחתון, ומשם ואילך עדיין לא עברו ששה חדשים ועדיין היא נערה (לחם-משנה). 80 קידושין עט, א. לענין קידושי אביה אנו חוששים שמא עדיין נערה היא, ולענין קידושי עצמה אנו חוששים שמא בוגרת היא. 81 קידושין מא, א. שכלל הוא בדינו "שלוחו של אדם כמותו", שנאמר (שמות יב, ו) "ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל בין הערבים", וכי כל הקהל כולו שוחט, והלא אינו שוחט אלא אחד? אלא, מכאן ששלוחו של אדם כמותו (שם, עמוד ב). 82 שלא פירש לו: קדש לי אשה זו או זו, אלא אמר לו סתם "קדש לי אשה" - רוצה

105) כמבואר לעיל ה"ד. ולדעת הרמב"ן אינה מספיקה דעת האב או שלוחה אלא צריכים דעתה של האשה עצמה, כי היא המקנה את עצמה לבעלה. וכשם שבגט שהבעל הוא המקנה - צריכים דעתו ולא שלוחו, ראה לקמן הל' גירושין פ"ב, ה"ו, כך בקידושין - דעתה, ולא דעת שלוחה. (106) בכת"י התימנים, הנוסח: "כדין האישי עם האשה, כך דין שליח". וה"טור' אהע"ז סימן לו, הביא: "וכן בכל הדברים של קידושין, דין האישי עם השליח כדין האישי עם האשה".

22 יט. מְצוּה שְׂמֵיךְדָּשׁ אָדָם אֶת אִשְׁתּוֹ בְּעֶצְמוֹ¹⁰⁷ יוֹתֵר
23 מֵעַל יְדֵי שְׁלוּחָהּ¹⁰⁸. וְכֵן מְצוּה לְאִשָּׁה שֶׁתְּקַדֵּשׁ עֶצְמָהּ
24 בְּיָדָהּ יוֹתֵר מֵעַל יְדֵי שְׁלוּחָהּ¹⁰⁹. וְאַף-עַל-פִּי שְׂוִישׁ
25 רְשׁוּת לְאָב לְקַדֵּשׁ בְּתוֹ פְּשֵׁהִיא קְטָנָה וּכְשֶׁהִיא נְעִרָה
26 לְכָל מִי שִׁירְצָהּ - אֵין רְאוּי לְעֲשׂוֹת בָּן. אֲלָא מְצוּת
27 חֲכָמִים שְׁלָא יְקַדֵּשׁ אָדָם בְּתוֹ פְּשֵׁהִיא קְטָנָה, עַד
28 שֶׁתִּגְדִּיל וְתֵאמֶר: לְפָלוּנִי אֲנִי רוּצָה¹¹⁰. וְכֵן הָאִישׁ אֵין
29 רְאוּי לְקַדֵּשׁ קְטָנָה¹¹¹. וְלֹא יְקַדֵּשׁ אִשָּׁה עַד שִׁירְאָנָהּ
30 וְתִהְיֶה פְּשֵׁרָה בְּעֵינָיו; שְׂמָא לֹא תִמְצָא חֵן בְּעֵינָיו,
31 וְנִמְצָא מְגִרְשָׁה אוֹ שׁוֹכֵב עָמָה וְהוּא שׁוֹנְאָה¹¹².

107) אפילו מכירה (ראה להלן הערה קי). (108) שכשגופו עוסק במצוה, מקבל שכר יותר (רש"י לקידושין מא.). (109) אע"פ שאינה מצווה בפריה ורביה, בכל זאת יש לה מצוה שמסייעת לבעל לקיים מצותו (ר"ן לקידושין שם). (110) ולא יכוף את רצונו עליה, וב'תוספות' קידושין מא, א - כתבו: "ועכשיו שאנו נוהגים לקדש בנותינו אפילו קטנות, משום שבכל יום ויום הגלות מתגברת עלינו, ואם יש סיפק ביד אדם עכשיו לתת לבתו נדוניה, שמא לאחר זמן לא יהא סיפק בידו ותשב עגונה לעולם". וכן מסכם הרמ"א בשו"ע אהע"ז סי' לו, ס"ח. (111) שמא שכשתגדל לא תרצה בו. (112) והתורה אמרה: ואהבת לרעך כמוך (קידושין מא.).

32 כ. הַמְקַדֵּשׁ בְּבִיָּאָה - הָרִי אֵלּוֹ קִדּוּשֵׁי תוֹרָה. וְכֵן
33 מִתְקַדְּשֵׁת בְּשִׁטָּר מִן הַתּוֹרָה. פְּשֵׁם שְׂגוּמָר וּמְגִרָשׁ,
34 שְׂנֵאמָר: וְכֵתֵב לָהּ סֵפֶר פְּרִיתוֹת¹¹³, כִּף גּוּמָר
35 וּמְכִינִס¹¹⁴. אֲבָל הַכֶּסֶף מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים¹¹⁵ (וְכֵן דִּין
36 הַכֶּסֶף דִּין תּוֹרָה, וּפְרוּשׁוֹ מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים)¹¹⁶,
37 שְׂנֵאמָר: כִּי יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה, וְאָמְרוּ חֲכָמִים: לְקוֹחִים
38 אֵלּוֹ יְהִי כֶּסֶף, שְׂנֵאמָר: נִתְּתִי כֶּסֶף הַשְּׂדֵה קַח
39 מִמֶּנִּי.

113) והשטר הוא הספר שגומר לחלוטין את גירושיה. (114) גומר בקנין קידושיה לעשותה אשת איש (קידושין ט:). (115) מבואר לעיל פ"א, ה"ב. (116) פיסקא זו אינה בכת"י בריטיש מוזיאום, בכת"י אוקספורד, ובכת"י ששון ובכמה כת"י תימניים. ועי' ב'כסף משנה' שכתב כי נוסחתנו אינה מכוונת, שהרי בתחילה כתב שהכסף חלוק מביאה ושטר, שאלו מן התורה וכסף מדברי סופרים. [ניתכן כי זוהי הגהה על-פי מה שהגיה רבינו הרמב"ם למעלה פ"א ה"ב, "ושלשתם דין תורה" (עיי"ש הערה ח) וגם הנוסחא הראשונה לא זזה ממקומה. ובכת"י תימני אחד שבידי הרב

1 לְפִי שְׂאִינָן בְּנֵי דְעַת⁹⁵, וְהַעֲכוּם - לְפִי שְׂאִינוּ בֶן
2 בְּרִית⁹⁶, וְנֵאמָר: כֵּן תְּרִימוּ גַם אַתֶּם⁹⁷ - לְרִבּוֹת
3 הַשְּׁלִיחַ; וְזִמָּה אַתֶּם בְּנֵי בְּרִית, אַף שְׁלוּחֲכֶם בְּנֵי בְּרִית,
4 לְהוֹצִיא אֶת הָעֶכוּם. אֲבָל הָעֶבֶד⁹⁸, אַף-עַל-פִּי שֶׁהוּא
5 נְעֻשָׁה שְׁלִיחַ לְדָבָר שְׂבִמְמוֹן⁹⁹, הָרִי הוּא פְּסוּל
6 לְשְׁלִיחוֹת הַקְּדוּשִׁין וְהַגְּטִין, לְפִי שְׂאִינוּ בְּתוֹרַת גְּטִין
7 וְקִדּוּשִׁין¹⁰⁰.

95) ובשליחות, "איש" כתוב: "ויקחו להם איש שה לבית אבות" (שמות יב, ג) אחד לוקח לכולם. איש - ולא קטן ולא מי שאינו בן דעת (רש"י לגיטין כג.) וראה הל' שלוחין פ"ב ה"ב. (96) מהול ובא בברית מצוות. (97) תיבת "גם" מיותרת בפסוק זה, ובאה לרבות את השליח. (98) עבד כנעני - גוי שנמכר לישראל לעבד, ומל וטבל לשם עבדות - חייב במצוות כנשים. (99) שכן ברית הוא. שהרי נאמר (דברים כט, י) "מחוטב עציך עד שואב מימך - לעבדך בברית ה' אלהיך" (רש"י לגיטין כג, ב. והשווה דברי רבינו בהל' שלוחין פ"ב ה"ב). (100) שעבד שקידש, אין קידושו תופסים כלל. וסברא היא: כל דבר שאינו שייך בו, אינו נעשה עליו שליח (רש"י קידושין מא:). וכל הלכה זו מקורה בגיטין כג, ב. ושם הדברים שנויים לענין גט, אולם רבינו משה דיני קידושין לגיטין, על-פי ההיקש הידוע: "ויצאה והיתה, מקיש הויה ליציאה" (קידושין ה.) - מגיד-משנה.

8 יח. שְׁלִיחַ הָאִישׁ שֶׁמְקַדֵּשׁ אוֹמֵר לָהּ: הָרִי אַתָּה
9 מְקַדְּשֵׁת לְפָלוּנִי בְּכֶסֶף זֶה אוֹ בְּשִׁטָּר זֶה¹⁰¹. אִם שְׁלִיחַ
10 הָאִשָּׁה הוּא שֶׁמְקַבֵּל הַקְּדוּשִׁין, אוֹמֵר לוֹ¹⁰²: הָרִי
11 פְּלוֹנִית שֶׁשְׁלַחָה אוֹתָךְ מְקַדְּשֵׁת לִי. וְהוּא אוֹמֵר לוֹ:
12 קִדְּשֵׁתִי לָךְ, אוֹ: אֶרְשָׁתִּי לָךְ, אוֹ: נִתְּתִיָּה לָךְ
13 לְאִשָּׁה, וְכֵל פִּיּוּצָא בְּזָה. וְכֵן הַמְקַדֵּשׁ עַל יְדֵי הָאָב
14 אוֹמֵר לוֹ: הָרִי בְּתָךְ פְּלוֹנִית מְקַדְּשֵׁת לִי. וְהוּא אוֹמֵר
15 לוֹ: קִדְּשֵׁתִי לָךְ. אִם אָמַר הָאָב אוֹ הַשְּׁלִיחַ: הֵן -
16 דִּיּוֹ. וְאִפְלוּ שֶׁתִּקְ¹⁰³. וְאִם הָיָה עֲסוּקִין בְּאוֹתוֹ עֲנִין,
17 וְנִתְּן לָאָב אוֹ לְשְׁלִיחַ וְלֹא פִּרְשׁ וְלֹא אָמַר דְּבָר - דִּיּוֹ,
18 וְהִיא מְקַדְּשֵׁת¹⁰⁴. וְאִם קִדֵּשׁ בְּשִׁטָּר, אֵינוּ כּוֹתְבוֹ אֲלָא
19 מִדְּעַת הָאָב אוֹ מִדְּעַת הַשְּׁלִיחַ¹⁰⁵. וְכֵן בְּכָל הַדְּבָרִים
20 כִּלְיָן שֶׁל קִדּוּשִׁין, דִּין הָאִישׁ עִם הָאִשָּׁה כִּדִּין שְׁלִיחַ
21 עִם שְׁלִיחַ¹⁰⁶ אוֹ עִם הָאָב.

101) ראה למעלה ה"א, הערה ה. (102) המקדש - לשליח. (103) בכת"י התימנים, אין זה. ולפי נוסחתנו, כן הוא פירושה: אפילו אם שתק השליח או האב, ולא אמרו דבר - הרי היא מקודשת, שכל האמירה אינה אלא חומרא בעלמא (דרישה, ט"ז, 'חלקת מחוקק' והגר"א באהע"ז סי' לו ס"א). וה"טור' הביא "אפילו שתק אם היו עסוקים". ולפי זה, ביאר הב"ח שזה נמשך למה שכתוב אחר-כך, ומוסב על המקדש - אבל השליח צריך לומר, על-כל-פנים "הן", שאם לא כן אפשר שחזר בו ומקבל את הכסף לשם פקדון (ועיי"ש גם ב'דרישה'). (104) הואיל ועסוקים בענין הקידושין, וכדין האישי עם האשה המפורש לעיל ה"ח.

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- י.ל. מיימון ישנה רק הפיסקה הזאת, ואילו הפיסקה הקודמת: "אבל הכסף מדברי סופרים" - איננה.
- 24 מְבַרְךָ בְּרֵפֶת אֲרוּסִין, וְאַחַר כֶּף מְקַדְּשָׁה. וְאִם אֵין לוֹ
25 יֵין אוֹ שֶׁכָּר - מְבַרְךָ אוֹתָהּ בְּפָנֶי עֲצָמָה¹³³.
- 1 כ.א. אָף-עַל-פִּי שְׁעַר הַדְּבָר כֶּף הוּא, כְּכֹר נִהְגוּ כָּל
2 יִשְׂרָאֵל לְקַדֵּשׁ בְּכֶסֶף אוֹ בְּשֹׁה פֶסֶף. וְכֵן אִם רָצָה
3 לְקַדֵּשׁ בְּשֶׁטֶר - מְקַדֵּשׁ. אָבָל אֵין מְקַדְּשִׁין בְּבִיאַה
4 לְבַתְּחִלָּה. וְאִם קִדַּשׁ בְּבִיאַה - מִפְּיֵן אוֹתוֹ מִפֶּת
5 מְרִדוֹת¹¹⁷, כִּדִּי שְׁלֵא יִהְיוּ יִשְׂרָאֵל פְּרוּצִים בְּדָבָר
6 זֶה¹¹⁸, אָף-עַל-פִּי שְׁקִדּוּשֵׁי קִדּוּשִׁין גְּמוּרִין.
- 117 מלקות מדברי סופרים שאין לה קצבה, אלא לפי ראות עיני הדיין. ורש"י בחולין קמא, ב - פירש, מרדות - רצוי בתוכחה שלא יהא רגיל בכך ואין לה קצבה אלא עד שיקבל עליו. (118) קידושין יב, ב.
- 7 כ.ב. וְכֵן הַמְקַדֵּשׁ בְּלֵא שְׁדוּכִין¹¹⁹ אוֹ הַמְקַדֵּשׁ בְּשׁוּק
8 - אָף-עַל-פִּי שְׁקִדּוּשֵׁי קִדּוּשִׁין גְּמוּרִין, מִפְּיֵן אוֹתוֹ
9 מִפֶּת מְרִדוֹת¹²⁰, כִּדִּי שְׁלֵא יִהְיֶה דָבָר זֶה הִרְגֵּל לְזָנוּת,
10 וְיִדְמָה לְקַדְּשָׁה שְׁהִיְתָה קִדְּם מִתֵּן תּוֹרָה¹²¹.
- 119 (119) שלא דיבר בה קודם לכן, שתתראה להתקדש לו (רש"י לקידושין יג.). שידוך - לשון השקטה "והארץ שקטה" (יהושע יא, כג) מתורגם "וארעא שדוכת", שע"י הדיבור על לב הפנויה להתקשר בקשר נישואין, נחה שקטה דעת הצדדים המתחתנים ('ערוך השלם', ערך שדך ד). (120) קידושין יב, ב. והרמ"א בשו"ע סי' כו כתב: "ולא ראיתי מימי שהכו מי שקידש בלא שידוכין". (121) ראה לעיל פ"א, ה"ד.
- 11 כ.ג. כָּל הַמְקַדֵּשׁ אִשָּׁה - בֵּין עַל יְדֵי עֲצָמוֹ בֵּין עַל
12 יְדֵי שְׁלִיחַ - צְרִיף לְבָרַךְ קִדְּם הַקִּדּוּשִׁין¹²², אוֹ הוּא¹²³
13 אוֹ שְׁלוּחוֹ¹²⁴, כִּדְרָךְ שְׁמַכְרִינַן עַל כָּל הַמְצוֹת¹²⁵,
14 וְאַחַר כֶּף מְקַדֵּשׁ. וְאִם קִדַּשׁ וְלֵא בְּרַךְ - לֵא יְבָרַךְ
15 אַחַר הַקִּדּוּשִׁין, שְׁזוֹ בְּרָכָה לְבִטְלָה. מַה שְּׁנַעֲשֶׂה -
16 כְּכֹר נַעֲשֶׂה¹²⁶.
- 122 (122) פסחים ז, ב. ובי"רש"י ברכות פ"ט, ה"ג. (123) כך נוהגים בארץ מערב, אבל במלכויות אלו אין המקדש מברך אלא אחר ('הגהות מיימוניות') וכן נוהגים היום (רמ"א אהע"ז סי' לד) כדי שלא לבייש מי שאינו יודע לברך (רש"ל). (124) וכן מצינו ברבקה, שנאמר בה "ויברכו את רבקה" (בראשית כד, ט) ושם אליעזר השליח קידש אותה ('תוספות' לכתובות ז:). (125) עובר לעשייתן (=לפני עשייתן) - פסחים שם. (126) השווה דברי רבינו בהלכות ברכות פ"א, ה"ו.
- 17 כ.ד. פִּיצַד מְבַרְךָ? בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מְלֶךְ
18 הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְהִבְדִּילָנוּ מִן
19 הָעַרְוֹת¹²⁷, וְאָסַר לָנוּ אֶת הָאֲרוּסוֹת¹²⁸, וְהִתִּיר לָנוּ אֶת
20 הַנְּשׂוּאוֹת עַל יְדֵי חִפָּה¹²⁹ וְקִדּוּשִׁין. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ,
21 מְקַדֵּשׁ יִשְׂרָאֵל. זוֹ הִיא בְּרֵפֶת אֲרוּסִין¹³⁰. וְנִהְגוּ הָעָם
22 לְהַסְדִּיר בְּרָכָה זוֹ עַל כּוֹס שֶׁל יֵין¹³¹ אוֹ שֶׁל שֶׁכָּר¹³².
23 וְאִם יֵשׁ שָׁם יֵין - מְבַרְךָ עַל הַיֵּין תְּחִלָּה, וְאַחַר כֶּף
- 127 כתובות ז, ב. ושם הגירסה: וצונו על העריות. כלומר, צונו לפרוש מן העריות, ודומה לזה: "ועשיתם לכם פסל תמונת כל, אשר צוך ה' אלקיך" (דברים ד, כג) כלומר, צוך שלא לעשות. ראה תשובות רבינו הוצ' פריימן סימן קכא. (128) כתובות שם, מדרבנן. שלא התירו ארוסה עד שתיכנס לחופה ובברכה (רש"י שם). ויש מפרשים, שעל-ידי אירוסין נאסרה הארוסה לאחרים. בניגוד לבני נח שאין להם איסור אשת-איש אלא ע"י בעילת בעל, כלשון הכתוב (בראשית כ, ג) "והיא בעולת בעל". וראה למעלה פ"א ה"א (רבי בצלאל הכהן מוילנא בהגהותיו). (129) חופה הוא יחוד בביתו של המקדש, כמו שכתב רבינו להלן פ"י ה"א. (130) ועדיין היא אסורה לו עד שתיכנס לחופה, ושם מברכים "ברכת חתנים" הסדורה לקמן פ"י, ה"ג. (131) 'ירושלמי' סוטה פ"ח, ה"ה. "שהיין מגתו מערבין בו . . . ומקדשין בו את הכלה". (132) משקה הבא מן התמרים או ממשרת שעורים. (133) רב נסים גאון (הובא ברא"ש לכתובות פ"א, אות טז).
- פֶּרֶק רְבִיעִי**
- 1) כלל בו רבינו דין קידושין שלא ברצון, קידושין בעד אחד או בפסולי עדות, קידושי חרש או שוטה, חרשת או שוטה, סריס, טומטום, אנדרוגינוס, אילונית, עריות, שניות, יבמה לשוק, גויה או שפחה, גוי, עבד וישראל מומר, חצייה שפחה וחצייה בת חורין, חציו עבד וחציו בן חורין, ושיכור, פחות משוה פרוטה או קטן ושלה סבלונות.
- א. אֵין הָאִשָּׁה מִתְקַדְּשַׁת אֱלֵא לְרְצוֹנָהּ². וְהַמְקַדֵּשׁ
אִשָּׁה בְּעַל פְּרִיחָה - אֵינָה מְקַדְּשַׁתָּה³. אָבָל הָאִישׁ
שֶׁאֵנְסוּוּהָ עַד שְׁקַדַּשׁ בְּעַל פְּרִיחוֹ - הִרִי זוֹ מְקַדְּשַׁתָּה⁴.
וְיֵשׁ לְאִישׁ לְקַדֵּשׁ נְשִׂים רַבּוֹת פְּאַחַתָּה⁵. וְהוּא, שְׁיִהְיֶה
בְּפֶסֶף - אִם קִדַּשׁ בְּכֶסֶף - פְּרוּטָה לְכָל אַחַת וְאַחַת⁶.
וְיֵשׁ לְאַחַת מֵהֵן אוֹ לְאַחַר לְקַבֵּל הַקִּדּוּשִׁין עַל יְדֵי
כֶּלֶן מְדַעְתָּן⁷.
- 2) קידושין ב, ב. שנאמר בתורה (דברים כד, ב) "והלכה והיתה לאיש אחר" - מדעתה משמע (רש"י ליבמות ט:): וגם מפני שצריכים דעת המקנה, והאשה היא המקנה עצמה לבעל (רש"י לקידושין מד.). (3) בבא-בבא-בבא, ב. ואע"פ שבמקח וממכר, מכירה בעל כרחו מועילה (ראה הל' מכירה פ"י, ה"א) - בקידושי אשה, קנסוהו חכמים והקפיעו את קידושיו, הואיל "והוא עשה שלא כהוגן, לפיכך עשו עמו שלא כהוגן" (שם), ואפילו אמרה רוצה אני - אין רצונה הבא מתוך כפיה מועיל לו, וכתנת חכמים הנ"ל (יד איתן). (4) בבא-בבא-בבא, שם. ואפילו לא אמר בסוף: רוצה אני, שמעשה קידושיו מעיד עליו, וכאילו אמר: רוצה אני. וכאן לא תיקנו חכמים להפקיע הקידושין, הואיל ובידו לגרשה בעל כרחו (לפני תקנת רבינו גרוסום). אבל כשהוא קידש בעל כרחו, אינה יכולה להפקיע עצמה ממנו אלא ברצונו, לפיכך תיקנו חכמים להפקיע קידושין למפרע ואינה מקודשת כלל, וממילא אינה צריכה גט (מגיד-משנה).

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי י"ז כסלו - ספר נשים - הלכות אישות קמה

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

והוא מחזר אחריה לקדשה, יש להניח שהשאל לה מקומו וקנתה. ויש מקום לספק, אולי כוונתה לומר לו: תנהו על סלע שלך שאיני רוצה בכסף קידושין (קידושין שם, וברשב"א שם). וראה להלן הלכה כא. (26) לפרנסו. (27) קידושין שם, כי כשם שהיא חייבת לפרנסו, כך גם הוא מצווה להחיותו ולא נתן לה כלום. (28) קידושין שם. כי אע"פ שהוא מחוייב בהצלתה, אולי מתוך שהציל את גופה מסכנה, גמרה בלבה להתקדש לו (ר"ן שם).

ה. הִיָּה מוֹכֵר פְּרוֹת או פְּלִים וְכִיּוֹצֵא פְּהֵן, בָּאָה 23
אִשָּׁה וְאָמְרָה לוֹ: תֵּן לִי מַעֲט מֵאֱלוֹ, וְאָמַר לָהּ: אִם 24
אָתָּן לָךְ תְּהִי מְקַדְּשֶׁת לִי - אִם אָמְרָה: הֵן, וְנָתַן לָהּ 25
- הָרִי זֶה מְקַדְּשֶׁת; אָבָל אִם אָמְרָה לוֹ: תֵּן לִי מִהֵן, 26
אוֹ: הַשְּׁלֵף לִי, או דְּבָרִים שְׁעֻנָּנָם: לא תִּשְׁחַק עִמִּי 27
בְּדָבָרִים אֵלּוּ, אֲלֵא תֵּן לִי בְּלֶבֶד, וְנָתַן - אֵינָה 28
מְקַדְּשֶׁת. 29. וְכֵן אִם הִיָּה שׁוֹתֵה יַיִן, וְאָמְרָה לוֹ: תֵּן 29
לִי כּוֹס אֶחָד, וְאָמַר לָהּ: אִם אָתָּן לָךְ הָרִי אָתָּה 30
מְקַדְּשֶׁת לִי בּוֹ, וְאָמְרָה: הַשְּׁקֵנִי הַשְּׁקוֹת, אוֹ: תֵּן, 31
הַשְּׁקֵה. 30. הַשְּׁלֵף - אֵינָה מְקַדְּשֶׁת; שְׁאֵין הַדְּבָרִים 32
נִרְאִין אֲלֵא: הַשְּׁקֵנִי בְּלֶבֶד, וְלֹא תִּשְׁחַק עִמִּי בְּדָבָר 33
אֶחָד. 34

(29) קידושין ט. (30) או השקה, או השלך. לשון "השלך" במשליך פירות מאילן, כמבואר בקידושין שם.

ו. הַמְקַדֵּשׁ בְּעֵד אֶחָד - אֵין חוֹשֵׁשׁ לְקִדּוּשֵׁיוֹ, 35
וְאִף-עַל-פִּי שְׁשֻׁנֵיהֶם מוֹדִין. קָל וְחָמֵר לְמְקַדֵּשׁ בְּלֹא 36
עֵדִים. 32. הַמְקַדֵּשׁ בְּפִסּוּלֵי עֲדוֹת שֵׁל תּוֹרָה 33 - אֵינָה 37
מְקַדְּשֶׁת; 34. בְּפִסּוּלֵי עֲדוֹת שֵׁל דְּבָרֵי סוֹפְרִים, 35 או 38
בְּעֵדִים שֶׁהֵן סֵפֶק פְּסוּלֵי תּוֹרָה, 36 אִם רָצָה לְכַנֵּס - 39
חוּזָר וּמְקַדֵּשׁ בְּכִשְׂרִים, וְאִם לֹא רָצָה לְכַנֵּס - צְרִיכָה 40
גֵּט מִמֶּנּוּ מִסְּפֶק. וְאִפְלוּ כִּפְרָה הָאִשָּׁה וְהַכַּהֲנִישָׁה אֶת 41
הַעֲדִים וְאָמְרָה: לֹא קִדְּשִׁנִּי - כּוֹפֵינ אֹתָהּ לְקַח 42
גֵּט. 37. וְכֵן דִּין כָּל קִדּוּשֵׁי סֵפֶק: אִם רָצָה לְכַנֵּס - חוּזָר 43
וּמְקַדֵּשׁ וְדָאִי, וְאִם לֹא רָצָה לְכַנֵּס - צְרִיכָה גֵּט מִמֶּנּוּ 44
מִסְּפֶק. 45

(31) ואינם אפילו קידושי ספק. (32) שאין חוששין לקידושו (קידושין סה), וזה נלמד מגזירה שוה: נאמר בעריות: "ערות דבר", ונאמר בממון: "על פי שנים עדים יקום דבר", מה להלן בשני עדים, אף כאן בשנים (רש"י שם). (33) כגון שעבר עבירה שחייבים עליה מלקות מן התורה. (34) סנהדרין כה, ב. (35) שעבר עבירה שאינה אלא מדבריהם, כגון שחילל יום-טוב שני של גלויות (הל' עדות פ"י, ה"ג). (36) כגון שהעידו שנים על אחד שעבר עבירה, ובאו שנים אחרים והכחישום ואמרו לא עבר ולא נפסל, הרי זה ספק פסול (הל' עדות פ"ב, ה"ג). (37) אם תרצה להנשא לאחר. אבל הלשון "כופין אותה" תמוה: אם תרצה תנשא, ואם לא תרצה לא תנשא, ולמה כופין אותה? וב"טור" אהע"ז סי' מב, מביא בדברי רבינו: "כופין אותו ליתן גט", והיא הגירסא הנכונה בדברי רבינו (כסף-משנה).

(5) בבת אחת. (6) קידושין נ, א. אבל אם מקדש הרבה נשים בשטר אחד, אינו צריך אלא לפרט בכתיבתו שמייחד כל אחת ואחת לו לאשה (מעשה רוקח'). (7) בהסכמתן (קידושין נ, ב. ובגמרא שם נב.).

ב. הַמְקַדֵּשׁ אֶת הָאִשָּׁה וְנָתַן הַקִּדּוּשִׁין מְדַעְתָּהּ בְּיַד 1
חֲבֵרְתָּהּ, 8. וְאָמַר לְחֲבֵרְתָּהּ פִּשְׁנָתָן הַקִּדּוּשִׁין בְּיָדָהּ: 2
וְאֵת נַמְי, 9. אוֹ: וְכֵן גַּם אֶתְּ, וְכִיּוֹצֵא בְּזֶה - הָרִי שְׁתִּיחֵן 3
מְקַדְּשׁוֹת. 10. אָבָל אִם נָתַן בְּיָדָהּ וְאָמַר לָהּ: וְאֵת 4
הָרִי זֶה שְׁקַבְּלָה הַקִּדּוּשִׁין מְקַדְּשֶׁת בְּסִפְקָ; שְׁמָא לֹא 5
נִתְּבַחַן אֲלֵא לְרֵאוֹת מַה בְּלִבָּהּ, וְכֹאֵלּוּ אָמַר לָהּ: וְאֵת 6
מַה תֵּאמְרִי בְּדָבָר זֶה? וּלְפִיכָךְ קִבְּלָה הַקִּדּוּשִׁין 7
הִיא, 12. שְׁהָרִי זֶה עֲרִין שׁוֹאֵלָה לְרֵאוֹת מַה בְּלִבָּהּ, 13
וּמִפְּנֵי זֶה הִיא סִפְק מְקַדְּשֶׁת. 14.

(8) שתקבל בשבילה כסף הקידושין בתור שליח. (9) וגם את. (10) וכגון שנתן לה שתי פרוטות לפחות, כדי כסף קידושין לשתיהן. (11) אחרי שאמר לה: הרי אשה פלונית שולחתך מקודשת לי. (12) ולא החזירתם תיכף לקבלתה. (13) אם מסכימה להתקדש לו, וגם היא עדיין לא החליטה בזה. (14) והרי היא ספק אשת איש, ודינה כמבואר לעיל פ"ג, ה"ב בביאורנו. ומהות הספק: אם יש 'יד' לקידושין אם לא (גדרים ו:) והשווה דברי רבינו הל' מתנות עניים פ"ב, יג; ושם פ"ח, ב.

ג. אָמַר לָהּ: הַתְּקַדְּשִׁי לִי בְּדִינָךְ זֶה, נִטְלָתוּ וּזְרָקְתוּ 10
לְפָנָיו 15 או לִים או לְאוֹר או לְדָבָר הָאֶבֶד 16 - אֵינָה 11
מְקַדְּשֶׁת. 17. אָמְרָה לוֹ: תִּנְהוּ לְאָבָא, או לְאָבִיךָ, או 12
לְאִישׁ פְּלוֹנִי, וְנָתַן - אֵינָה מְקַדְּשֶׁת. 18. וְאִם אָמְרָה לוֹ: 13
תִּנְהוּ לוֹ שְׁיִקְבְּלָהּ לִי, 19, וְנָתַן 20 - הָרִי זֶה מְקַדְּשֶׁת. 21

(15) למקום שאינו אבד. (16) ואע"פ שהיא חייבת לשלם. (17) ואין אומרים שקבלתו לשם קידושין, ולא נתכוונה אלא לנסותו אם רגזן הוא. אלא ככולם אני אומר שהיא מסרבת להתקדש לו, ולפיכך זרקה את כסף הקידושין (קידושין ח:). (18) שם. כי משטה היא בו, כלומר, תן מעותיך לאחרים. (19) בשבילי, בתורת שליח. (20) ואמר לו: זכה בכסף זה לפלונית. (21) שם. אפילו לא חזר ואמר התקדשי לי בדינך שנתתי לו (ש"ע אהע"ז סי' ל, ס"ח).

ד. אָמְרָה: הַנִּיחְהוּ עַל הַסְּלַע 22 - אֵינָה מְקַדְּשֶׁת. 23
וְאִם הִיָּה סְלַע שְׁלֵה - מְקַדְּשֶׁת. 24. הִיָּה סְלַע שֵׁל 16
שְׁנֵיהֶם - הָרִי זֶה מְקַדְּשֶׁת בְּסִפְקָ. 25. אָמַר לָהּ: 17
הַתְּקַדְּשִׁי לִי בְּכַפֵּר זֶה, אָמְרָה לוֹ: תִּנְהוּ לְעֵנִי - אִפְלוּ 18
הִיָּה עֵנִי הַסְּמוּךְ עֲלֶיהָ, 26. אֵינָה מְקַדְּשֶׁת. 27. תִּנְהוּ 19
לְכָלֵב - הָרִי זֶה אֵינָה מְקַדְּשֶׁת. וְאִם הִיָּה הַכָּלֵב שְׁלֵה 20
- מְקַדְּשֶׁת. וְאִם הִיָּה רֵץ אַחֲרֶיהָ לְנִשְׁכָּה, וְאָמְרָה לוֹ: 21
תִּנְהוּ לְכָלֵב זֶה - הָרִי זֶה סִפְק מְקַדְּשֶׁת. 28.

(22) אבן קשה. (23) שאינו שלה, והרי זה כאמרה: זרקהו לים. (24) שחצרו של אדם קונה לו, הרי הוא כאילו קבלתו בידה (קידושין ח: וברש"י שם). (25) כי אע"פ שאין קונים בחצר השותפים זה מזה (ראה בבא-בתרא פד:) - הואיל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 ז. קָטַן³⁸ שֶׁקָדַשׁ - אֵין קְדוּשָׁיו קְדוּשֵׁין³⁹. אֲבָל גְּדוּל
2 שֶׁקָדַשׁ אֶת הַקְטָנָה⁴⁰ הִיתוּמָה, אוּ קְטָנָה שֶׁיִּצְאָה
3 מִרְשׁוֹת אֲבִיהָ⁴¹, אִם הִיְתָה פְחוּתָה מִבֵּית שֵׁשׁ, אֶף-
4 עַל-פִּי שֶׁהִיא נְבוֹנַת לַחֲשׂוֹ⁴² בִּיּוֹתֵר וּמִפְּרֵת וּמִבְּחֻנֵּת⁴³
5 - אֵין פָּאן שֵׁם⁴⁴ קְדוּשֵׁין, וְאִינָה צְרִיכָה לְמֵאן⁴⁵; וְאִם
6 הִיְתָה מִבֵּית עֶשֶׂר שָׁנִים וּלְמַעְלָה, אֶף-עַל-פִּי שֶׁהִיא
7 סְכֻלָּה בִּיּוֹתֵר⁴⁶ - הוֹאִיל וְנִתְקַדְּשָׁה לְדַעְתָּהּ, הָרִי זֶה
8 מְקַדְּשֵׁת לְמֵאוּן. הִיְתָה מִבֵּית שֵׁשׁ וְעַד סוֹף עֶשֶׂר -
9 בּוֹדְקִין אֶת יְפֵי דַעְתָּהּ, אִם מִפְּרֵת וּמִבְּחֻנֵּת עֶסְקִי
10 הַנְּשׂוּאִין וְהַקְדוּשֵׁין⁴⁷ - צְרִיכָה לְמֵאן, וְאִם לֹא -
11 אִינָה מְקַדְּשֵׁת לְמֵאוּן, וְאִינָה צְרִיכָה לְמֵאן⁴⁸.
- 38) פחות משלש-עשרה שנה, כמבואר לעיל פ"ב, י.
39) קידושין נ, ב. וראה לקמן ה"כ. 40) הפחותה משתיים-
עשרה שנה, כמבואר לעיל פ"ב, א. 41) שהשיאה אביה
ונתאלמנה או נתגרשה בחיי אביה (לעיל פ"ג, יב).
42) מלשון הכתוב, ישעיה ג, ג. 43) עסקי הקידושין
והנישואין. 44) בכת"י התימנים, ליתא. ולפי זה, יש
לקרוא: "אין כאן קידושין." 45) "אלא הולכת לבית אמה,
כאילו לא נתקדשה מעולם" (לשון רבינו הל' גירושין פי"ג,
ז'). ומקור דברי רבינו ביבמות קז, ב - שרבי חנינא בן
אנטיגנוס אומר שם: כל תינוקת שאינה יכולה לשמור
קידושיה אינה צריכה למאן, ופירש שם רבינו: שפחות מבת
שש, אינה יודעת לשמור קידושיה, וזה בהסתמך על דברי
רבא בגיטין סה, א. 46) לא שעושה מעשה שטות, אלא
שאינה חריפה כלל. ומתוך שהיא בת עשר, חזקה עליה
שהיא יודעת לשמור קידושיה. 47) ולשון רבינו לקמן הל'
גירושין פי"א, ה"ז: "בודקין אותה לפי יופי דעתה, אם
יודעת לשמור (כסף) קידושיה ושהן קידושין, לא שתשמור
אותן כדרך שמשמרת האגוז והתמרה." 48) גיטין סה, א:
"הפעוטות מקחן מקח . . . וכנגדן בקטנה מתקדשת
למיואן" (כגירסת הרי"ף שם). וזמן הפעוטות הוא מגיל שש
ועד עשר שנים, כל אחד לפי חריפות שכלו, כמבואר בגיטין
נט, א. וראה דברי רבינו הל' מכירה פכ"ט, ה"ר-ח.
- 12 ח. פִּיצַד מְקַדְּשֵׁת לְמֵאוּן? שֵׁאֵם נִתְקַדְּשָׁה וְלֹא רָצְתָה
13 לְיִשֵּׁב עִם בַּעְלָהּ, צְרִיכָה לְמֵאן בְּפָנֵי שָׁנִים⁴⁹ וְלוֹמַר:
14 אִינִי רוֹצָה בּוֹ, וְיִוְצָאָה בְּלֹא גִט, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר
15 בְּהַלְכוֹת גְּרוּשֵׁין⁵⁰. וְזוֹ הִיא הַנִּקְרֵאת מְמַאֲנֵת⁵¹. וְלָמָּה
16 יוֹצָאָה בְּלֹא גִט? מִפְּנֵי שֶׁאֵין קְדוּשֵׁיהָ קְדוּשֵׁין גְּמוּרִין
17 מִן הַתּוֹרָה⁵², אֲלֹא מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים⁵³, וְהֵן תְּלוּיִין:
18 שֵׁאֵם יִשְׁבָּה עִם בַּעְלָהּ עַד שֶׁגְּדֻלָּהּ⁵⁴ - גְּמָרוּ קְדוּשֵׁיהָ,
19 וְנַעֲשִׂית אֵשֶׁת אִישׁ גְּמוּרָה⁵⁵, וְאִינוּ צְרִיךְ לְחֹזֵר
20 לְמִקְדָּשָׁה אַחֵר שֶׁגְּדֻלָּהּ⁵⁶; וְאִם לֹא רָצְתָה לְיִשֵּׁב -
21 צְרִיכָה לְמֵאן⁵⁷, וְתִצָּא בְּלֹא גִט.
- 49) יבמות קא, ב. 50) פי"א, ה"ח. 51) בכל מקום. כגון
במשנה, כתובות פי"א, מ"ו. וכן לקמן פי"ט הי"ד.
52) שהרי יתומה היא, ולא קיבל אביה קידושיה.
53) שלא ינהגו בה מנהג הפקר (יבמות קיב, ב. ולקמן פי"א,
ה"ו). 54) ונבעלה לו בגדלותה. 55) ואין קידושי אחר
- תופסים בה. 56) (57) בעודה קטנה, אבל משתגדיל אע"פ
שלא נבעלה אינה ממאנת וצריכה גט מדברי סופרים,
כמבואר בפרוטרוט לקמן הל' גירושין פי"א, ה"ו.
- 22 ט. חֲרַשׁ⁵⁸ שֶׁנִּשְׂאָ פְּקַחַת, וְכֵן חֲרַשֵּׁת שֶׁנִּשְׂאָת
23 לְפַקַּח⁵⁹ - אֵין קְדוּשֵׁיהֶן גְּמוּרִין מִן הַתּוֹרָה, אֲלֹא
24 מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים⁶⁰. לְפִיכָף, אִם בָּא פַּקַּח וְקָדַשׁ אִשָּׁת
25 חֲרַשׁ הַפְּקַחַת - הָרִי זֶה מְקַדְּשֵׁת לְשָׁנֵי⁶¹ קְדוּשֵׁין
26 גְּמוּרִין⁶². וְנוֹתֵן גִּט, וְהִיא מִתְּרַת לְבַעְלָהּ הַחֲרַשׁ⁶³.
27 אֲבָל הַשּׁוֹטָה שֶׁקָדַשׁ פְּקַחַת, אוּ פַּקַּח שֶׁקָדַשׁ שׁוֹטָה
28 - אֵין פָּאן קְדוּשֵׁין פְּלֵל, לֹא מִדְּבָרֵי תּוֹרָה וְלֹא מִדְּבָרֵי
29 סוֹפְרִים⁶⁴.
- 58) מפורש לעיל פ"ב, הכ"ו. 59) איש ואשה שהם
שלמים בדעתם, ואינם לא חרשים ולא שוטים, נקראים פקח
ופקחת (לעיל שם). 60) יבמות קיב, ב. 61) כלל הוא:
כל שהקידושין הראשונים הם מדברי סופרים, קידושי תורה
חלים אחריהם, דוגמא לכך דברי רבינו לקמן הל' גירושין
פי"א, ה"ו. 62) מן התורה. 63) הואיל והפקח לא נשאה
עדיין, אבל אם נשאה הפקח - אסורה לשניהם, כמבואר
לקמן הל' גירושין פי"א, ה"ה. ומקור דברי רבינו בירושלמי
יבמות יד, א. 64) יבמות קיב, ב. חרש וחרשת שקיימת
בהם תקנת חכמים (שדרכם להיות שלום ביניהם) תיקנו
להם קידושין, שוטה ושוטה שאין תקנת חכמים קיימת בהם
(אין שלום ביניהם, כי אין אדם דר עם נחש בכפיפה אחת)
לא תיקנו להם קידושין.
- 30 י. סְרִיס שֶׁקָדַשׁ, בֵּין סְרִיס חֲמָה בֵּין סְרִיס⁶⁵ אָדָם,
31 וְכֵן אֵילוּנֵית⁶⁶ שֶׁנִּתְקַדְּשָׁה - הָרִי אֵלּוּ קְדוּשֵׁין
32 גְּמוּרִין⁶⁷.
- 65) מפורש לעיל פ"ב, הלכות יא-יד. 66) לעיל פ"ב,
הלכות ד"ו. 67) אע"פ שסריס אדם אסור לו לבוא בקהל
- מכל-מקום קידושין תופסין, שהלכה היא: קידושין
תופסין בחיבי לאוין, ואין צורך לומר שסריס אדם קידושי
תופסין, שהרי מותר לו לבוא בקהל (ראה יבמות עה: וברף
עט:). והשווה דברי רבינו הל' איסורי ביאה פט"ז. וכן
האילונית אע"פ שאם אין לו בנים מאשה אחרת, כופים
אותו להוציאה, כמבואר לקמן פכ"ד ה"א, בכל זאת צריכה
גט ממנו ואפילו לא הכיר בה ונמצאת אח"כ אילונית
(כתובות ק:). ובשו"ע אהע"ז סי' מד ס"ד, יש חולקים
וסוברים שאילונית אם לא הכיר בה מקודם אינה מקודשת,
שאינ אדם מוותר על מום גדול כזה, ואינה צריכה גט.
- 33 יא. טְמֵטוּם וְאֲנִדְרוּגִינוּס⁶⁸ שֶׁקָדְּשׁוּ אִשָּׁה, אוּ
34 שֶׁקָדְּשׁוּ אִישׁ - הָרִי אֵלּוּ קְדוּשֵׁי סַפָּק, וְצְרִיכִין גִּט
35 מִסַּפָּק⁶⁹.
- 68) מפורשים לעיל פ"ב הלכות כד-כה. 69) קידושי
טומטום - מבוארים ביבמות עב, א - שהם קידושי ספק,
שמא זכר או שמא נקבה היא, ואע"פ שאין הטומטום ראוי
להנשא, צריך הוא גט לענין תרומה, כגון אם הוא כהן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

עליה ולא על צרתה. ולא הבא מכלל עשה - עשה (יבמות יא. והשווה דברי רבינו הל' יבום פ"א, הי"ב). 80 כי הלכה היא, קידושין תופסין בחייבי לאוין ועשה, שנאמר: "כי תהיין לאיש שתי נשים האחת אהובה והאחת שנואה", וכי יש אהובה לפני המקום או שנואה לפני המקום? אלא אהובה - אהובה בנישואיה, שנואה - שנואה בנישואיה (שנשאה באיסור), ובכל זאת אומר הכתוב: "כי תהיין" - לשון הויה, מכאן שקידושין תופסין בהן (קידושין סח.). 81 לפני שחלצה יבמה, והתורה אמרה: "לא תהיה אשת המת החוצה לאיש זר" (דברים כד, ה). 82 משום שנאמר בה: "לא תהיה" לשון הויה ותפיסת קידושין, כלומר, לא יתפסו בה קידושין לזר (יבמות צב.). 83 לחופה. 84 שהרי אסורות עליו איסור לאו. 85 הואיל וקידושין תופסין בהם ואסור לו לקיימן, על כרחו מוציאן בגט. וראה במוספנו "תשובות רבינו".

20 טו. המקדש פותית או שפחה⁸⁶ - אינן קדושין, אלא 21 הרי היא אחר הקדושין כמו שהיתה קדם 22 הקדושין⁸⁷. וכן עפ"ם ועבד שקדשו פת ישראל - 23 אין קדושיהן קדושין⁸⁸. ישראל מוקדש שקדש, אף- 24 על-פי שהוא עובד עבודת פוככים ומזלות פרוצונו - 25 הרי אלו קדושין גמורים⁸⁹, וצריכה גט ממנו⁹⁰.

86 כנענית. 87 קידושין סח, א. שפחה, אמר קרא: שבו לכם פה עם החמור (בראשית כב, ה), עם הדומה לחמור (ואליעזר עבד היה). נכרית, אמר קרא: לא תחתן במ (דברים ז, ג), לא תהא לך במ תורת חיתון. 88 יבמות מה, א מהטעם הנ"ל. ובשאלות (וישלח סי' כה) למד בגוי מהפסוק: "והיא בעולת בעל" (בראשית כ, ג) - בעולת בעל יש להם (לגויים), נכנסה לחופה ולא נבעלה אין להם, וכל-שכן שקידושי אירוסין אין להם (רש"י ביבמות שם). 89 יבמות מז, ב. וכן בכורות ל, ב. וכבר אמרו (סנהדרין מד.) על הפסוק: "חטא ישראל" (יהושע ז, יא) - "אע"פ שחטא - ישראל הוא". ורבינו ב'אגרת תימן' כותב: "שהתורה הזאת לא יוכל להמלט . . . ממנה אפילו אחד מזרע יעקב . . . לא הוא ולא זרעו . . . בין ברצונו בין שלא ברצונו". וגם אם הוליד מומר זה בן (מאשה ישראלית) הרי הבן ישראל גמור וקידושי קידושין (מגיד-משנה). וראה בתשובת רס"ג אוצה"ג ליבמות סי' תעד. 90 רבי דוד כהן בתשובותיו בית ט' חדר א', מבאר דברי רבינו שכונתו לומר שכופים אותו לגרשה שלא תעמוד עמו, כי ישלילה בכמה מכשולים. וזהו שהוסיף: "וצריכה גט ממנו".

26 טז. המקדש אשה שחציה שפחה וחציה פת 27 חורין⁹¹ - אינה מקדשת קדושין גמורין⁹² עד 28 שתשתחרר, וכיון שגשתחררה - גמרו קדושיה⁹³, 29 פקדושי קטנה⁹⁴ שגדלה, ואינו צריך לקדשה 30 קדושין אחרים⁹⁵. פא אחר וקדשה אחר שגשתחררה 31 - הרי זו ספק קדושין לשניהם⁹⁶.

91 כגון שהיתה משועבדת לשני שותפים, ושחרר אחד מהם את חלקו. 92 שהרי חצי שפחה שבה אינו ראוי לקידושין, כמבואר לעיל הט"ו. ואם כן, הרי הוא כאומר

ונתקדש לישראל שאסור בתרומה אם יקבל גט הוא חוזר לתרומת בית אביו. וכן תפסו קידושי לענין שהמקדש נאסר באחות הטומטום ובאמו (רש"י שם). ואשר לאנדרוניוס, אמרו (יבמות פג.) אנדרוניוס בריה בפני עצמה היא ולא הכריעו בו חכמים אם זכר אם נקבה. והשווה דברי רבינו הל' איסורי ביאה פ"א, הט"ו: "אנדרוניוס מותר לישא אשה". ומקורו מיבמות פא, א.

1 יב. המקדש אחת מן העריות⁷⁰ - לא עשה פלום, 2 שאין קדושין תופסין לערוה⁷¹; חוץ מן הנדה⁷², 3 שהמקדש את הנדה - הרי זו מקדשת קדושין 4 גמורין⁷³. ואין ראוי לעשות כן⁷⁴.

70 שחייב על ביאתן כרת, והן האמורות בויקרא פרק יח, ראה לעיל פ"ב ה"ה. 71 קידושין סז, ב: "אמר קרא: כי כל אשר יעשה מכל התועבות האלה ונכרתו", הוקשו כל העריות לאחות אשה, מה אחות אשה לא תפסי בה קידושין (שנאמר: ואשה אל אחותה לא תקח - לא תוכל לקדשה), אף כל עריות לא תפסי בהן קידושין". 72 פנויה בימי נדתה. 73 קידושין סה, א. שנאמר (ויקרא טו, כד) "ותהי נדתה עליו", - אפילו בשעת נדתה, תהא בה הויה (תפיסת קידושין). 74 כיון שאינה ראויה לביאה, אין לקדשה. וגם יש לחוש שמא יגע בה. וראה לקמן פ"י, ה"ו. ומה שאין אנו נזהרין בזה הוא משום שאנו מקדשים בשעת נישואין, וכבר הוכנו כל צרכי החופה וטבחו טבחם ואייאפשר לדחותם בגלל ההפסד ('פרישה' לטור' אהע"ז סי' מד).

5 יג. אשת איש שפשטה ידה וקבלה קדושין מאחר 6 בפני בעלה - הרי זו מקדשת לשני⁷⁵; שהאשה 7 שאמרה לבעלה בפניו: גרשתני - נאמנת⁷⁶. חזקה 8 אין אשה מעזה פניה בפני בעלה. אבל אם קדשה 9 אחר שלא בפני בעלה - אין קדושין תופסין בה, 10 עד שתביא ראיה שנתגרשה קדם שתקבל הקדושין. 11 כל שלא בפניו - מעזה⁷⁷.

75 כי בוודאי נתגרשה מבעלה הראשון. 76 אפילו להנשא לכתחילה ואפילו הוא מכחישה, כמבואר לקמן הל' גירושין פ"ב, ה"ד. ויש אומרים, כי בזמן הזה שמרובה החוצפה והפריצות אינה נאמנת אלא לחומרא (שו"ע אהע"ז סי' יז, ס"ב). 77 גיטין פט, ב.

12 יד. המקדש אחת מן השניות או מאסורי לאוין או 13 מאסורי עשה⁷⁸, וכן יבם שקדש צרת יבמה⁷⁹ - הרי 14 זו מקדשת קדושין גמורין⁸⁰; חוץ מיבמה 15 שנתקדשה לזר⁸¹, שהיא מקדשת בספק. נסתפק 16 לחכמים, אם הקדושין תופסין ביבמה פשאר חיבי לאוין, או אין קדושין תופסין בה פערוה⁸². ואף- 18 על-פי שאסור לו לכנס⁸³ אחת מפל אלו⁸⁴, הרי זה 19 מגרש בגט⁸⁵.

78 כולן מפורשות לעיל פ"א, הלכות רח. 79 לאחיו המת היו שתי נשים, ואחת מהן נתייבמה, והשניה - הנקראת צרה - אסורה להנשא לאחים, שנאמר: יבמה יבוא עליה -

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

12 לְמִדְתָּ, שֶׁכָּל הַמְקַדֵּשׁ בְּשׁוּה פֶסֶף: אִם הָיָה בְּאוֹתָהּ
13 הַמְדִינָה שׁוּה פְרוּטָה - הָרִי אֵלּוּ קְדוּשֵׁי וְדָאֵי, וְאִם
14 אֵינּוּ שׁוּה פְרוּטָה - הָרִי אֵלּוּ קְדוּשֵׁי סִפְקָא¹⁰⁶. יִרְאֶה
15 לִי, שְׂאָם קִדְשׁ בְּתַבְשִׁיל אוֹ בִירְק שְׂאֵינּוּ מִתְקַיִם¹⁰⁷
16 וְכִיּוֹצֵא בָהֶם, אִם לֹא הָיָה שׁוּה פְרוּטָה בְּאוֹתוֹ הַמְקוֹם
17 - אֵינָהּ מְקַדֶּשֶׁת כָּלָל; שְׁהָרִי דְבָר זֶה אֵינּוּ מְגִיעַ
18 לְמְקוֹם אַחֵר עַד שְׂיִפְסֵד וְיֵאבֵד, וְלֹא יִהְיֶה שׁוּה
19 פְרוּטָה. וְדָבָר שֶׁל טַעַם הוּא זֶה, וְרֵאוי לְסַמֵּךְ עָלָיו.

105) קידושין מו, א. ושיעור פרוטה, משקל חצי שעורה
מכסף צרוף (רבינו בפירושו למשנה קידושין פ"א מ"א, וכן
בשו"ע אהע"ז סי' כו, ועי' הל' עירובין פ"א הי"ב, וכן
בשו"ע יו"ד סי' רצד ס"ו). (106) קידושין יב. ותופסים בה
קידושי שני, וצריכה גט משניהם אם רוצה להנשא לאחר,
וכן אם לא נתקדשה לאחר, והמקדש הראשון רוצה לקיימה
- צריכה קידושין אחרים, כדי שתהא מקודשת קידושי ודאי
(רש"י לקידושין יב. ובשור' אהע"ז סי' לא). (107) זמן
מרובה. ואם יכול להתקיים ע"י כיבוש בחומץ או במלח
וכיוצא בהם, וראוי הוא להגיע למקום אחר שיטוה פרוטה
- הרי אלו קידושי ספק (מהרי"ק שורש פד, כסף-משנה
ומעשה-רוקח).

20 כ. המקדש אשה בפחות מפרוטה, או שקדש שתי
21 נשים בפרוטה, אף-על-פי ששילח סבלונות¹⁰⁸ לאחר
22 מכן - אינה מקדשת. וכן קטן שקדש, אף-על-פי
23 ששילח סבלונות לאחר שהגדיל - אינה מקדשת.
24 שמתקמת קידושין הראשונים שלחן, שהיו קידושין
25 פסולין¹⁰⁹.

108) מתנות, שדרך ארוס לשלוח לארוסתו, סבלונות -
מלשון סבל והוא נושא המשא, שנושאים אותו מיד זה ליד
זה (רבינו בפירושו למשנה, קידושין פ"ב מ"ו, ובבבא-בבא
פ"ט מ"ה) ומצאנו מתנה בלשון משא: "וישא משאות"
(בראשית מג, לד) - ויתן מתנות (תוספות יו"ט, קידושין
שם). (109) קידושין ג, ב. ואין אומרים: אדם יודע שאין
קידושי קטן כלום, ושילח הסבלונות לאחר שהגדיל לשם
קידושין, אלא - מחמת הקידושין הראשונים שלהם.

26 כא. המקדש את האשה בכסף או בשטר, אינו צריך
27 שיתן הקדושין לתוף ידה; אלא פיון שרצתה לזרק
28 לה קדושיה, וזרקן¹¹⁰ - בין לתוף ידה בין לתוף
29 חיקה, או לתוף חצרה או לתוף שדה שלה - הרי
30 זו מקדשת¹¹¹. היתה עומדת ברשות הפעל, צריך
31 שיתן לתוף ידה או לתוף חיקה¹¹². היתה עומדת
32 ברשות שהיא של שניהן¹¹³, וזרק לה קדושיה
33 מדעתה, ולא הגיעו לידה או לחיקה הרי זו מקדשת
34 קדושי ספק¹¹⁴. ואפלו אמרה לו: הנה קדושין על
35 מקום זה, ואותו המקום של שניהם - הרי אלו
36 קדושי ספק¹¹⁵.

110) משמע שהסכימה שיזרוק לה הקידושין, אבל אם
אמרה תנם בידי, והוא שינה וזרקם - אינה מקודשת, שהרי

לאשה חציין מקודשת לי שאינה מקודשת כמבואר לעיל
(פ"ג ה"ט), ויתכן כי דין זה עדיף ממקדש חצי אשה, כי
שם השאיר בקניינו, וכאן לא השאיר בקניינו כי כל מה
שהיה ראוי ממנה להתקדש - קידש. ולפיכך הרי זו מקודשת
קידושי ספק (גיטין מג. וכביאור הב"ח אהע"ז מד,
וה'מרכבת המשנה'). וראה להלן הערה זה. (93) ונתפסו
קידושו בכולה. שמעתה - כולה ראויה לקידושין.
(94) יתומה. (95) כמבואר לעיל ה"ח. שאין זו, המקודשת
קידושי ספק מדין תורה, גרועה מקטנה המקודשת קידושי
ודאי מדברי סופרים שאינה צריכה קידושין אחרים
משגדלה. (96) כי שמא לא חלו כלל קידושיה לפני
שחרורה, הואיל ודומה למקדש חצי אשה, וממילא חלו בה
קידושי שני. או אולי חלו בה קידושי ראשון כי לא השאיר
כלום בקניינו, וממילא לא חלו בה קידושי שני (ב"ח
ו'מרכבת משנה' כפי הבנתם בסוגיא דגיטין מג, א. ועמוד
ב שם).

1 יז. ואי זו היא שפחה חרופה האמורה בתורה?⁹⁷ זו
2 מי שחציה שפחה וחציה בת חורין שקדשה עבד
3 עברי⁹⁸. ומי שחציו עבד וחציו בן חורין⁹⁹ שקדש
4 בת חורין - הרי זו ספק קדושין¹⁰⁰.

97) שהבא עליה חייב להביא אשם (ויקרא יט, כ) - מאחר
שאמרנו למעלה (ה"ט"ז) שהמקדש חצי שפחה וחצי בת
חורין - אין קידושיה גמורים עד שתשתחרר. (98) שהרי
היא מותרת לו גם בחצי השפחה שבה (שעבד עברי מותר
בשפחה כנענית), ולפיכך יש לו גם בה קידושין גמורים
בחצי הבן-חורין. מה-שאי-כן בן-חורין המקדש אותה
שאסורה עליו מצד חצי השפחה שבה. וראה בפירוש
המשניות להרמב"ם בכריתות (פ"א, י), ועי' פני יהושע'
גיטין מג, א. (99) כגון שהיה משועבד לשני שותפים,
ושחרר אחד את חלקו. (100) כי אולי הוא דומה לאומר
לאשה התקדש לחציי, שמקודשת, כמבואר לעיל פ"ג ה"ט,
או שמא יש לחלק, ששם היא ראויה לכולו, שהרי הוא בן
חורין, ונעשה כאומר: תהי אשתי את ועוד אחרת, אבל
בנידון שלפנינו הרי אינה ראויה לכולו מחמת חלק עבודתו
שאינו בר קידושין, וגם אסור בה כדן כל עבד האסור בבת
חורין (גיטין מג. והשווה דברי רבינו הל' עבדים פ"ד, ה"ז).

5 יח. שפור שקדש - קדושיו קדושין, ואף-על-פי
6 שנשפתר הרבה¹⁰¹. ואם הגיע לשכרותו של לוט¹⁰²
7 - אין קדושיו קדושין¹⁰³. ומתלשבין בדבר זה¹⁰⁴.

101) עירובין סה. "שיכור מקחו וממכרו ממכר . . .
כללו של דבר, הרי הוא כפקח לכל דבריו". (102) "והוא
השיכור שעושה ואינו יודע מה עושה" (לשון רבינו הל'
מכירה פכ"ט, ה"ח). (103) עירובין שם, והרי הוא כשוטה
לכל דבריו. (104) חוקרים היטב אם באמת הגיע לשכרות
של לוט, כי יש להזהר באיסור ערוה החמור מאד.

8 יט. המקדש בפחות מפרוטה - אינה מקדשת¹⁰⁵.
9 קדשה באכל או בכלי וכיוצא בו ששנה פחות
10 מפרוטה - הרי זו מקדשת בספק, וצריכה גט
11 מספק; שמא דבר זה שנה פרוטה במקום אחר. הא

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי י"ח כסלו - הלכות אישות קמט

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

קידושי, נמצא שלא נתן לה כלום. (4) היינו חמץ גמור שאסור בהנאה מן התורה ולפיכך אינה מקודשת, אף על פי שבשעה ששית אינו אסור אלא מדרבנן, אבל חמץ שאינו אסור אלא מדרבנן, קידושו קידושין. (5) בניסן. שמן התורה אין החמץ אסור אלא מתחילת שעה שביעית ביום.

- 17 ב. עבר ומכר דבר האסור בהנאה וקדש בדמיו -
- 18 הרי זו מקדשת; חוץ מעבודת פוככים ומזלות,
- 19 שאם קדש בדמיה - אינה מקדשת, מפני שדמי
- 20 עבודת פוככים ומזלות אסורין בהנאה פמיה.
- 21 המקדש בפרש עגלי עבודת פוככים ומזלות - אינה
- 22 מקדשת; שהכל מעבודת פוככים ומזלות אסור
- 23 בהנאה, שנאמר: ולא ידבק בידך מאומה מן החרם.
- 24 אבל המקדש בפרש שור הנסקל⁶ - הרי זו מקדשת.
- 25 אף-על-פי ששור הנסקל אסור בהנאה - פרשו אינו
- 26 אסור בהנאה, שאינו דבר חשוב לגבי השור.

(6) שור שהמית אדם, ודינו להיסקל ומשגמר דינו אסור בהנאה.

- 27 ג. המקדש בפרות שביעית או באפר פרה אדמה או
- 28 במים שמלאן לעשותן מי נדה - הרי זו מקדשת.
- 29 המקדש בהקדש של פדק הבית⁸ בשוגג⁸ - הרי זו
- 30 מקדשת⁹, והוא ישלם קרן וחמש להקדש, ויביא
- 31 אשמו, פדין כל מועל בשגגה. ואם קדש בו אשה
- 32 במזיד - אינה מקדשת¹⁰.

(7) כסף הניתן לגזבר בית המקדש לצרכי תיקון הבית. (8) שלא ידע בו שהוא של הקדש. (9) כי על ידי מעילתו נתחללה קדושתו ויצא הכסף לחולין. (10) כי אין הקדש מתחלל אלא בשוגג שנאמר בו מעילה.

- 33 ד. קדשה במעשר שני¹¹, בין בשוגג בין במזיד -
- 34 אינה מקדשת; לפי שאין לו לעשות בו שאר חפציו
- 35 עד שיתחלל, שנאמר במעשר: לוי הוא.

(11) הוא החלק העשירי מהתבואה, הנאכל בירושלים בקדושה.

- 36 ה. פהן שקדש בקלקל¹² מקדשי קדשים¹³ או
- 37 מקדשים קלים¹⁴ - אינה מקדשת, מפני שלא התרו
- 38 אלא לאכילה בלבד¹⁵. אבל פהן שקדש בתרומה
- 39 גדולה¹⁶ ובתרומת מעשר ובבפורים¹⁷, וכן לוי
- 40 שקדש במעשר ראשון¹⁸, וישאל שקדש במעשר
- 41 עני¹⁹ - הרי זו מקדשת²⁰.

(12) שחולק עם אחיו הכוהנים. (13) כגון קרבנות החטאת והאשם. (14) כגון שלמים שקדושתם קלה. (15) כי אין הם ממונו הפרטי של הכהן, אלא משולחן גבוה (שולחנו של הקב"ה) זכה בהם לאכילה. (16) אחד מחמישים (לאדם ממוצע) בפירות ובתבואה שהישראל מפריש לכהן, ונקראת גדולה, שהיא ראשית כל הפרשות אחרי מריחת הכרי, בניגוד לתרומת מעשר הניתנת לכהן מידי הלוי

אינה מרצונה (ב"ח אהע"ז סי' ל'. וראה 'חלקת מחוקק' (שם). ו'מעשה רוקח' הביא כאן נוסחה אחרת בדברי רבינו: "כיון שרצה לרוקח", ולפי זה אין צורך בהסכמתה. אבל עצם הלשון מגומגם לפי נוסחא זו. (111) כן היא בגיטין עז, א לענין גירושין. ושם דף עת. אמרו: "כן לענין קידושין". ואין צורך שתעמוד בצד חצרה כמו בגירושין (ראה הל' גרושין פ"ה ה"ב) כי הקידושין זכות הן לה, וזכין לאדם אפילו שלא בפניו (מגיד-משנה). (112) שם עז, א. (113) ששניהם שותפים בחצר. (114) קידושין ח, ב: "בעי רב ביבי, סלע (אבן) של שניהם מהו - תיקו". כי אע"פ שהלכה היא שבמקח וממכר אין קונים מזה לזה בחצר של שניהם, כמבואר בבבא-בבא פד, ב ובהל' מכירה פ"ד, אבל בקידושין יש לחוש שמא השאיל לה זכותו כיון שכבר יש לה חלק בה (מגיד-משנה). (115) קידושין שם. וראה למעלה ה"ד.

- 1 כב. היו עומדים ברשות הרבים¹¹⁶ או ברשות
- 2 שאינו של שניהם¹¹⁷, וזרק לה קדושה: קרוב לו
- 3 - אינה מקדשת; קרוב לה - הרי זו מקדשת;
- 4 מחצה על מחצה, או שהיו ספק קרוב לו ספק
- 5 קרוב לה, ואבדו קדם שנגיעו לידה¹¹⁸ - הרי זו
- 6 ספק מקדשת. פיצד הוא קרוב לו וקרוב לה? כל
- 7 שהוא יכול לשמר אותן¹¹⁹, והיא אינה יכולה -
- 8 זה הוא קרוב לו. היא יכולה לשמר אותן, והוא
- 9 אינו יכול - זהו קרוב לה. שניהן יכולין לשמר
- 10 אותן, או שניהן אין יכולים לשמר אותן - זה
- 11 הוא מחצה על מחצה¹²⁰.

(116) אף-על-פי שברשות הרבים לא תיקנו חכמים שיקנו לו לאדם ארבע אמות (פ"ז מהל' גזילה ואבידה ה"ט) - כאן נקנים לה קידושה מטעם שיכולה לשמור אותם, ואפילו הם רחוקים ממנה מאה אמה (גיטין שם, לדעת רבי יוחנן). ועי' כסף-משנה ולחם-משנה. (117) השייכות לאדם אחר. (118) ואי אפשר לברר את מצב קרבנות. (119) ואפילו רחוק מאה אמה, כמו שכתוב למעלה. (120) גיטין עז, ב. לענין גירושין, והוא-הדין לענין קידושין, שנאמר "ויצאה והיתה" השווה הויה ליציאה (שם).

יום רביעי י"ח כסלו ה'תשע"ח

פרק חמישי

(1) נתבארו בו דיני קידושין באיסורי הנאה, בהקדש, בטובת הנאה, בגזל ובגנבה ואבדה, בפקדון, במלוה, בהנאת מתנה שנתן לאחרים בפקודתה, או שקיבל מאחרים ברצונה, במשכון, במתנה על מנת להחזיר, שתיקה לאחר מתן מעות.

- 12 א. המקדש בדבר שהוא אסור בהנאה, כגון חמץ
- 13 בפסח או בשר בקלב² וכיוצא בהן משאר אסורי
- 14 הנאה - אינה מקדשת³. ואפלו היה אסור בהנאה
- 15 מדבריהם, כגון חמץ⁴ בשעה ששית מיום ארבעה
- 16 עשר⁵ - אינה מקדשת.

(2) שנתבשל בחלב. (3) שהרי אינה יכולה ליהנות מכסף

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 21 **וְאִם קִדְּשָׁה בְּדָבָר שְׂאִין בְּעַל הַבַּיִת מִקְפִּיד עָלָיו, כְּגוֹן**
 22 **תְּמָרָה אוֹ אַגֹּז - הֲרִי זֹו מִקְדָּשָׁת מִסְפָּק.³⁷**
- (37) כי שמא בכל זאת הקפיד בעל הבית.
- 23 **ט. הֵיִתָּה סְחוּרָה בֵּינוּ וּבֵין חֲבֵרוֹ,³⁸ וְחִלְקָה שְׂלֵא**
 24 **מִדְּעַת חֲבֵרוֹ, וְקִדְּשׁ בְּחִלְקוֹ - הוֹאִיל וַיִּצְרִיכָה שׁוּמַת**
 25 **בַּיִת דִּין³⁹, אֵינָה מִקְדָּשָׁת; שְׂאִין זֶה נוֹטֵל לְעַצְמוֹ מֵה**
 26 **שְׂיִרְצָה וַיִּנְיַח⁴⁰ מֵה שְׂיִרְצָה⁴¹.**
- (38) בשותפות. (39) "של שלושה ואפילו הם הדיוטות ובלבד שיהו נאמנים ויודעים בשומא". (40) לשותף חברו. (41) ואפילו נתן לה שווה שתי פרוטות שמגיע לחלקו לפחות שוה פרוטה - אינה מקודשת, לפי שרצונה להתקדש בכל הסכום ולא בחציו, אלא אם כן פירש לה: "התקדשי לי במה שיש לי בו".
- 27 **י. גִּזַּל אֶת הָאִשָּׁה אוֹ גָּנַב מִמֶּנָּה אוֹ חִמְסָה, וְחִזֵּר**
 28 **וְקִדְּשָׁה בְּגִזַּל וּבְגָנְבָהּ וּבְחִמְסָה שְׂלֵה, וְאָמַר לָהּ: הֲרִי**
 29 **אֶת מִקְדָּשָׁת בּוֹ - אִם קָדַם בִּינְיָהֶן שְׂדוּכִין⁴², וְנִטְלָה**
 30 **וְשִׁתְקָה - הֲרִי זֹו מִקְדָּשָׁת⁴³; וְאִם לֹא שְׂדָךְ אוֹתָהּ**
 31 **מֵעוֹלָם⁴⁴, אַף-עַל-פִּי שִׁשְׁתְּקָה בְּשִׁנְתָּן לָהּ דְּבָרִים אֵלוֹ**
 32 **בְּתוֹרַת קִדּוּשֵׁין - אֵינָה מִקְדָּשָׁת⁴⁵; וְאִם אָמְרָה: הֵן⁴⁶**
 33 **- הֲרִי זֹו מִקְדָּשָׁת.**
- (42) דברי שידול וריצוי להסכים להצעת נישואיו. ואפילו היו אלה לפני שגזל ממנה. (43) מתוך שנטלתו ושתקה סימן שמחלה לו וקבלתו לשם קידושין. (44) אפילו לפני הגזילה. (45) כי שלה לקחה, ולא לשם קידושין. (46) בשעת הקידושין.
- 34 **י.א. וְכֵן אִם נָתַן לָהּ פְּקֻדוֹן, וְאָמַר לָהּ: כְּנִסִּי פְּקֻדוֹן**
 35 **זֶה, וְחִזֵּר וְאָמַר לָהּ: הֲרִי אֶת מִקְדָּשָׁת לִי בּוֹ - אִם**
 36 **אָמַר לָהּ קָדַם שְׂנִטְלָתוֹ, וְנִטְלָתוֹ וְשִׁתְקָה - הֲרִי זֹו**
 37 **מִקְדָּשָׁת⁴⁷; וְאִם אַחַר שְׂנִטְלָתוֹ בְּתוֹרַת פְּקֻדוֹן אָמַר**
 38 **לָהּ: הֲרִי אֶת מִקְדָּשָׁת בּוֹ, וְשִׁתְקָה - אֵין זֶה כְּלוּם,**
 39 **שְׂכַל שִׁתְיָקָה שְׂלְאַחַר מִפֵּן מְעוֹת אֵינָה מוֹעֲלָת⁴⁸; וְאֵינָה**
 40 **אֲכַל אִם אָמְרָה 'הֵן' אַחַר שְׂנִטְלָה - הֲרִי זֹו**
 41 **מִקְדָּשָׁת⁴⁹.**
- (47) ואפילו לא קדם ביניהם שידוכין. כי קבלת הפיקדון הייתה לשם קידושין. (48) כי לא איכפת לה כלום באמירתו, הואיל ומתחילתו קיבלתו רק לשם פיקדון. (49) הואיל והפיקדון קיים, הרי זה כאומר התקדשי לי בפיקדון שיש לי בידך - שמקודשת.
- 42 **י.ב. הֲחִזִּיר לָהּ חוֹב שֶׁהָיָה לָהּ אֶצְלוֹ, וְאָמַר לָהּ⁵⁰**
 43 **'הֲרִי אֶת מִקְדָּשָׁת בּוֹ'⁵¹ קָדַם שְׂנִטְלָתוֹ, וְנִטְלָתוֹ**
 44 **וְשִׁתְקָה: אִם הָיָה בִּינְיָהֶן שְׂדוּכִין⁵² - הֲרִי זֹו**
 45 **מִקְדָּשָׁת⁵³, וְאִם לֹא שְׂדָךְ - אֵינָה מִקְדָּשָׁת, עַד**
 46 **שִׁתְאִמַּר 'הֵן'. וְאִם אָמַר לָהּ אַחַר שְׂנִטְלָהּ הַחוֹב שֶׁלָּהּ**
 47 **'הֲרִי אֶת מִקְדָּשָׁת בּוֹ' - אֶפְלוֹ אָמְרָה 'הֵן', אֵינָה**
 48 **מִקְדָּשָׁת⁵⁴; שֶׁהֲרִי לֹא הִגִּיעַ לְיָדָהּ מִמֶּנּוּ כְּלוּם, אֲלֵא**
- המפריש מעשר מן המעשר, שהוא [=הלוי] קיבל, ואינה אלא אחד ממאה. (17) הניתנים אף הם לכהן ונאכלים בירושלים. (18) שקיבל מהישראל ונקרא ראשון, בהבדל ממעשר שני הבא אחריו שהוא נאכל לבעליו בירושלים. (19) בשנה השלישית והשישית לשמיטה מפרישים מעשר עני. ובשנה הראשונה, השנייה הרביעית והחמישית - מעשר שני. (20) שכל אלה הם קנייניו של המקבל וממונו.
- 1 **ו. מִתְּנוֹת²¹ שְׂלֵא הוֹרְמוֹ²², הֲרִי הֵם כְּמוֹ שְׂהוֹרְמוֹ²³.**
 2 **לְפִיכָךְ, יִשְׂרָאֵל שְׂנַפְלוֹ לֹו²⁴ טְבָלִים²⁵ מִבַּיִת אָבִי אֲמוֹ**
 3 **כְּהֵן, וְהִפְרִישׁ²⁶ מִהֵן תְּרוּמָה וּמַעֲשָׂרוֹת - הֲרִי הֵן**
 4 **כְּתוּרוֹת וּמַעֲשָׂרוֹת שְׂנַפְלוֹ לֹו בִּירְשָׁה מֵאָבִי אֲמוֹ²⁷.**
 5 **וְאִם קִדְּשׁ בְּהֵן אִשָּׁה - הֲרִי זֹו מִקְדָּשָׁת; שְׂאֵף-עַל-פִּי**
 6 **שְׂאִינָן רְאוּיָן לֹו לְאַכִּילָהּ²⁸, יֵשׁ לֹו לְמַכְרֵן לְמִי שֶׁהֵן**
 7 **רְאוּיָן לֹו²⁹. אֲבָל יִשְׂרָאֵל שְׂקִדְּשׁ בְּתוּרָה שֶׁהִפְרִישׁ**
 8 **מִגְּרָנוֹ³⁰ - אֵינָה מִקְדָּשָׁת; שֶׁהֲרִי אֵין לֹו לְמַכְרָהּ³¹,**
 9 **וְאֵין לֹו בְּהָ אֲלֵא טוֹבַת הַנְּאָה, לְפִי שְׁנוֹתְנָה לְכָל כְּהֵן**
 10 **שְׂיִרְצָה³², וְטוֹבַת הַנְּאָה אֵינָה מְמוּן³³.**
- (21) התרומות והמעשרות הנזכרות לעיל, הניתנות במתנה לכהן, ללוי ולעני. (22) שלא הופרשו על ידי בעליהן ועדיין מעורבות הן בין הפירות. (23) הואיל ועומדים להרים כמורמים הם. (24) בירושה. (25) תבואה שלא הופרשו ממנה מתנותיה הרי היא טבל ואסורה באכילה, ולשון טבל, טב-לא, מלה מורכבת. (26) הישראל, הנכר. (27) כי כבר זכה בהן זקנו הכהן בחייו שלא הוטל עליו אלא להפריש ולקיימן לעצמו, ואף יורש זה יפרישן וימכרן לכוהנים. (28) כי תרומה אסורה באכילה לזר (ישראל). (29) והכסף הוא שלו. (30) שלא נפל לו בירושה מזקנו הכהן. (31) אלא לתיתה מתנה לכהן. (32) שרשאי ליטול דבר מועט מאוהבו [=הכהן] בשביל שיתנה לו [=ולא לכהן אחר]. (33) לקדש בו אשה.
- 11 **ז. הַמִּקְדָּשׁ אֶת הָאִשָּׁה בְּגִזַּל אוֹ בְּגָנְבָהּ אוֹ בְּחִמְסָה³⁴,**
 12 **אִם נִתְּיָאָשׁוּ הַבְּעָלִים וְנוֹדַע³⁵ שֶׁקָּנָה אוֹתוֹ דָּבָר**
 13 **בְּיָאוּשׁ³⁶ - הֲרִי זֹו מִקְדָּשָׁת, וְאִם לֹאוֹ - אֵינָה**
 14 **מִקְדָּשָׁת.**
- (34) שנתן דמי החפץ לבעליו ולקחו ממנו בעל כורחו. (35) לעדי הקידושין, בשעת מעשה הקידושין. כי אם לא ידעו עדי הקידושין את דבר היאוש (אפילו נתייאשו בעליו) הרי זה כמקדש ללא עדים שאינה מקודשת. (36) ואף על פי שהלכה היא: יאוש בלבד אינו קונה - אך מכיון שהגיע החפץ ליד האשה, יש כאן יאוש ושינוי רשות וקנאתו האשה, וממילא קנה אותה הבעל.
- 15 **ח. הַנִּכְנָס לְבַיִת חֲבֵרוֹ וְלָקַח לֹו כְּלִי אוֹ אֲכַל וּכְיֹוצָא**
 16 **בְּהֵן וְקִדְּשׁ בּוֹ אִשָּׁה, וּכְבָא בְּעַל הַבַּיִת, אַף-עַל-פִּי**
 17 **שְׂאֵמַר לֹו: לְמָה לֹא נָתַתָּ לָהּ דָּבָר זֶה, שֶׁהוּא טוֹב מִמָּה**
 18 **שְׁנָתַתָּ לָהּ? - אֵינָה מִקְדָּשָׁת; שְׂלֵא אָמַר לֹו דָּבָר זֶה**
 19 **אֲלֵא פְדִי שְׂלֵא לְהַתְּבַיֵּשׁ עִמּוֹ, וְהוֹאִיל וְקִדְּשׁ בְּמִמּוֹן**
 20 **חֲבֵרוֹ שְׂלֵא מִדְּעַת חֲבֵרוֹ - הֲרִי זֶה גִּזַּל וְאֵינָה מִקְדָּשָׁת.**

אלפסי [=הרי"ף] המפרש: הנאת מלווה - כגון שהלווה לה מכבר, והגיע עכשיו זמן הפירעון, ואמר לה, התקדשי לי באותה הנאה שאסכים להאריך לך את זמן הפירעון עד יום פלוני. אולם רבינו דוחה פירושו הואיל ואינו נותן לה עכשיו כל כסף, אינה יכולה להתקדש כי הרווחת זמן הפירעון אינה עדיפה ממחילת המלווה גופא שכבר אמרנו שאינה מקודשת.

טז. אָמַר לָהּ: הֲרֵי אֶתְּ מְקַדְשֶׁת לִי בַּפְּרוּטָה זֹו וּבַחֹב 21
 שֵׁישׁ לִי אֶצְלָךְ - הֲרֵי זֹו מְקַדְשֶׁת. וְכֵן אִם אָמַר לָהּ: 22
 בְּמִלּוֹה שֵׁישׁ לִי אֶצְלָךְ וּבַפְּרוּטָה זֹו - הֲרֵי זֹו 23
 מְקַדְשֶׁת.⁶⁵ 24

65) אף על פי שהקדים את דבר המלווה לנתינת הפרוטה אין זה נחשב כמקדש במלווה, הואיל ונתן לה פרוטה בשעת הקידושין - דעתה לפרוטה שהיא מקבלת כעת בזמן מעשה הקידושין.

יז. הִיָּה לוֹ חֹב בְּיַד אַחֲרִים וְאָמַר לָהּ: הֲרֵי אֶתְּ מְקַדְשֶׁת 25
 לִי בַּחֹב שֵׁישׁ לִי בְּיַד זֶה בְּמַעֲמַד שְׁלֹשְׁתָּם⁶⁶ - הֲרֵי זֹו 26
 מְקַדְשֶׁת.⁶⁷ 27

66) (1 הלווה (2 המקדש (3 המתקדשת. (67) ההלכה היא שעל ידי מעמד שלושתן אפשר להקנות את החוב למקבל, ללא כל הקנאה נוספת.

יח. קִדְּשָׁה בַּפְּקֻדוֹן שֵׁישׁ לוֹ בְּיָדָהּ אוּ בַּשְּׂאֵלָה⁶⁸ 28
 שֶׁהִשְׂאִילָהּ, אִם הָיָה הַפְּקֻדוֹן וְהִשְׂאִילָהּ פְּרוּטָה אוּ 29
 שְׂוֵה פְּרוּטָה בְּאֶחָד מֵהֶן קָנָם בְּרִשְׁוֹתָהּ⁶⁹ - הֲרֵי זֹו 30
 מְקַדְשֶׁת. 31

68) שאלת כלים וכדומה, שאינם ניתנים להוצאה, אלא חוזרים לבעליהם בעינם. (69) שלא נגנב או אבד, כי אם אבד הרי זה כמו "מלווה" ואינה מקודשת.

יט. אָמַר לָהּ: הֲרֵי אֶתְּ מְקַדְשֶׁת לִי בַּשְּׂכָר שְׂאֵדְבָר 32
 עֲלֶיךָ⁷⁰ לְשִׁלְטוֹן⁷¹, וְדָבָר עֲלֶיךָ לְשִׁלְטוֹן, וְהִנֵּית 33
 הַשִּׁלְטוֹן וְלֹא תִבְעָה⁷² - אִינָה מְקַדְשֶׁת, אֲלֹא אִם נָתַן 34
 לָהּ פְּרוּטָה מְשֻׁלוֹ; שֶׁהִנָּאָה שְׂבָאָה לָהּ מִדְּבָרֵי הֲרֵי 35
 הִיא בְּמִלּוֹה, וְהַמְקַדֵּשׁ בְּמִלּוֹה - אִינָה מְקַדְשֶׁת. 36

(70) לטובתך. (71) מושל. (72) למשפט.

כ. הֲרֵי אֶתְּ מְקַדְשֶׁת לִי בְּמִלְאָכָה זֹו שְׂאֵעֲשֶׂה עִמָּךְ⁷³, 37
 וְעֲשֶׂה - אִינָה מְקַדְשֶׁת, אֲלֹא אִם פֶּן נָתַן לָהּ פְּרוּטָה 38
 מְשֻׁלוֹ; לְפִי שֶׁהִשְׂכִּירוֹת יִזְכָּה בָּהּ הַפּוֹעֵל מִתְחִלָּה 39
 וְעַד סוּף, כֵּל זְמַן שֶׁיַּעֲשֶׂה מְקַצֵּת מִן הַמִּלְאָכָה זֹו כֵּה 40
 בְּמַקְצֵת מִן הַשְּׂכָר, וְנִמְצָא הַשְּׂכָר כְּלוֹ מִלּוֹה אֶצְלָהּ, 41
 וְהַמְקַדֵּשׁ בְּמִלּוֹה - אִינָה מְקַדְשֶׁת. 42

73) למענך, וכגון שננתה לו זהב ואמרה לו: עשה לי ממנו נזמים וטבעות.

כא. הָאִשָּׁה שְׂאָמְרָה: תֵּן דִּינָר לְפָלוּנִי מִתְּנָה 43
 וְאֶתְקַדֵּשׁ אֲנִי לָךְ, וְנָתַן, וְאָמַר לָהּ: הֲרֵי אֶתְּ מְקַדְשֶׁת 44
 לִי בְּהִנָּאָה מִתְּנָה זֹו שְׁנַתְתִּי עַל פִּיךָ - הֲרֵי זֹו 45

1 שְׂלָה נְטִלָה, וּכְבָר נִפְרַע חֹבּוֹ מְשַׁעָה שְׁנִטְלָה, וְאִינָה 2
 יְכוּלָה לְחַזֵּר וּלְתַבְּעוֹ בַּחֹב פְּעַם אַחֲרָתָּ.⁵⁵

50) בשעת החזרת החוב. (51) ודעתו שתתקדש וגם תהיה נפרעת בכסף זה. (52) ונתרצית לו. (53) כי קבלתו לשם קידושין ואת החוב מחלה לו. (54) כי יכולה לומר: בתורת פירעון חובי קיבלתי. ואם לא הזכיר לה בתחילה אודות הפירעון, אלא שהוא חייב לה כסף והגיע זמנו לפרוע, ואמר הרי את מקודשת לי בכסף זה ונטלתו ושתקה מקודשת אף על פי שלא שידך, ואפילו תאמר אחרי כן לא לקידושין נתכוונתי אלא לפירעון חובי קבלתי, אינה נאמנת. (55) נמצא שלא נתן לה כלום לשם קידושין.

יג. הַמְקַדֵּשׁ בְּמִלּוֹה, אֶפְלוּ הִיתָה בַּשְּׂטָר - אִינָה 3
 מְקַדְשֶׁת. בִּיצֵד? בְּגוֹן שְׁהִיָּה לוֹ אֶצְלָהּ חֹב דִּינָר, 4
 וְאָמַר לָהּ: הֲרֵי אֶתְּ מְקַדְשֶׁת לִי בְּדִינָר שֵׁישׁ לִי בְּיַדְךָ 5
 - אִינָה מְקַדְשֶׁת; מִפְּנֵי שֶׁהַמִּלּוֹה לְהוֹצֵאָה נִתְּנָה⁵⁶, 6
 וְאִין פֶּאֵן שׁוּם דָּבָר קָנָם⁵⁷ לְהִנּוֹת בּוֹ מַעֲתָה, שְׂכָבָר 7
 הוֹצִיאָה אוֹתוֹ דִּינָר⁵⁸ וְעָבְרָה הִנָּאָתוֹ⁵⁹. 8

56) הלווה רשאי להוציאה [=להשתמש בה] ואינו חייב להעמידה שתהא מצוייה בכל עת שיתבענו המלווה. (57) הנמצא מול עינינו. (58) ואפילו המעות עדיין בידה הרי הן כאילו כבר הוציאתן. (59) וקידושי כסף נלמדים מקניין שדה עפרון שנאמר בו: "נתתי כסף השדה קח ממני" הרי שבשעת הקניין צריך ליתן הכסף. ואפילו החזיר לה השטר [=חוב] ויש בנייר שווה פרוטה, אינה מקודשת, מפני שעיקר דעתה על כסף המלווה.

יד. הִיָּה לוֹ אֶצְלָהּ מִלּוֹה עַל הַמְשַׁכּוֹן⁶⁰, וְקִדְּשָׁה 9
 בְּאוֹתָהּ הַמִּלּוֹה, וְהִחְזִיר לָהּ הַמְשַׁכּוֹן - הֲרֵי זֹו 10
 מְקַדְשֶׁת; שֶׁהֲרֵי הִיא נִהְיִית בַּמְשַׁכּוֹן מַעֲתָה, וְהֲרֵי 11
 הִגִּיעַ הִנָּאָה לְיָדָהּ. 12

60) בין שמשכנה בשעת ההלוואה, בין שלא בשעת ההלוואה, אלא כשהגיע זמן הפירעון תבע מעותיו ומשכנה על ידי בית דין.

טו. הַמְקַדֵּשׁ בְּהִנָּאָה מִלּוֹה - הֲרֵי זֹו מְקַדְשֶׁת. בִּיצֵד? 13
 בְּגוֹן שֶׁהִלּוֹה אוֹתָהּ עִתָּה⁶¹ מֵאֵתִים וְזוֹ, וְאָמַר לָהּ: 14
 הֲרֵי אֶתְּ מְקַדְשֶׁת לִי בְּהִנָּאָה זְמַן שְׂאֵרוּיָח⁶² לָךְ בְּמִלּוֹה 15
 זֹו, שֶׁתְּהִיָּה בְּיַדְךָ כֶּן וְכֶן יוֹם, וְאִינִי תוֹבְעָה מִמָּךְ עַד 16
 זְמַן פְּלוּנִי - הֲרֵי זֹו מְקַדְשֶׁת; שֶׁהֲרֵי יֵשׁ לָהּ הִנָּאָה 17
 מַעֲתָה לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּמִלּוֹה זֹו עַד סוּף זְמַן שְׂכָבַע. 18
 וְאִסוּר לַעֲשׂוֹת כֶּן, מִפְּנֵי שֶׁהִיא כְּרִבִּית⁶³. וּפְרָשׁוּ 19
 רַבּוֹתֵי בְּהִנָּאָה מִלּוֹה דְּבָרִים שְׂאִין רְאוּי לְשַׁמְעָן⁶⁴. 20

61) בשעת הקידושין. (62) שאר חיב (כלומר שאאריך). (63) שבשכר המתנתו בגביית כספו מקדשה, אולם אין זו ריבית גמורה אלא "כריבית", שהרי כשנושא אשה נתחייב לה בעשרה דברים, נמצא שאין זו הנאה גמורה, והרי היא הערמת ריבית. והרב המאירי סובר, הואיל וההנאה מגעת לשניהם אין כאן ריבית גמורה. (64) הכוונה לרבונו יצחק

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 מקדשת. אף-על-פי שלא הגיע לה פלום - הרי
 2 נהנית ברצונה שנעשה, ונהנה פלוני בגללה. וכן אם
 3 אָמְרָה לו: תן דינר לפלוני מתנה ואתקדש לו, ונתן
 4 לו, וקדשה אותו פלוני ואמר לה: הרי את מקדשת
 5 לי בהנאת מתנה זו שקבלתי ברצונך - הרי זו
 6 מקדשת.
- 7 כב. אָמַר לה: הילך דינר זה במתנה והתקדשי
 8 לפלוני, וקדשה אותו פלוני ואמר לה: הרי את
 9 מקדשת לי בהנאה זו הפאה ליה בגללי - הרי זו
 10 מקדשת, אף-על-פי שלא נתן לה המקדש פלום.
 11 אָמְרָה לו: הילך דינר זה מתנה ואתקדש לך,
 12 ולקחו, ואמר לה: הרי את מקדשת לי בהנאה זו
 13 שקבלתי ממך מתנה - אם אדם חשוב הוא, הרי זו
 14 מקדשת; שהנאה יש לה בהיותו נהנה ממנה,
 15 ובהנאה זו הקנת עצמה לו.
- 16 כג. האומר לאשה: התקדשי לי בדינר, והרי זה
 17 המשפון בדרך עד שאַתָּן הדינר - אינה מקדשת לו;
 18 לפי שלא הגיע הדינר לידה, ולא המשפון נתן
 19 להיותו שלה. הנה בידו משפון על חוב שיש לו
 20 אצל אחרים, וקדש בו אשה - אף-על-פי שאינו
 21 שלו, הרי זו מקדשת; לפי שבעל חוב יש לו מקצת
 22 קנן בגופו של משפון.
- 23 כד. האומר לאשה: הרי את מקדשת לי בדינר זה
 24 על מנת שתחזיריהו לי - אינה מקדשת, בין החזירה
 25 בין לא החזירה; שאם לא החזירתי - לא נתקיים
 26 התנאי, ואם החזירתי - הרי לא נהנית ולא הגיע
 27 לידה פלום.
- 28 כה. נתן לה אגדה של הדס וכיוצא בה ואמר לה:
 29 הרי את מקדשת לי בזו, וקבלה אותו, אָמְרו לו:
 30 והלא אין בה שוה פרוטה, ואמר: תתקדש בארבעה
 31 זוזים המחבאים בתוך האגדה - אם אָמְרָה 'הן' -
 32 הרי זו מקדשת, ואם שתקה - אינה מקדשת במעות
 33 אלו, שהשתיקה שלאחר מתן מעות אינה מועלת
 34 פלום; ותהיה מקדשת בספק מפני האגדה, שְׁמָא
 35 שוה פרוטה במקום אחר.
- 36 כו. האומר לאשה: התקדשי לי בתמרה זו,
 37 התקדשי לי בזו, התקדשי לי בזו - אם יש באחת
 38 מהן שוה פרוטה - הרי זו מקדשת, ואם לאו - אינה
 39 מקדשת אלא מספק, שְׁמָא תשוה תמרה אחת
 40 פרוטה במקום אחר.
- 41 כז. אָמַר לה: התקדשי לי בזו ובזו ובזו - אם יש
 42 בכלם שוה פרוטה - מקדשת⁷⁴, ואם לאו - אינה
- 43 מקדשת אלא מספק. היתה אוכלת ראשונה ראשונה
 44 אם יש באחרונה שוה פרוטה - מקדשת, ואם לאו
 45 - אינה מקדשת אלא מספק; שאַתָּן תמרים שאכלה
 46 הרי הן כמלוה, והמקדש במלוה - אינה מקדשת,
 47 ונמצא שאין הקדושין אלא בתמרה אחרונה.
- 74) כיוון שלא הזכיר בכל אחת מהן - קידושין - נתכוון
 לקדשה בכולן כאחת. ולפיכך מצטרפות לשווה פרוטה.
- 48 כח. אָמַר לה: הרי את מקדשת לי באלו, אם יש
 49 בכלן שוה פרוטה - מקדשת; אף-על-פי שהיא
 50 אוכלת ראשונה ראשונה - שלה היא אוכלת,
 51 ומקדשת.
- 52 כט. האומר לאשה: הרי את מקדשת לי בכוס זה
 53 - אם היה מלא מים - הרי זו מקדשת בו ובמה
 54 שבתוכו, ואם היה מלא יין - הרי זו מקדשת בו
 55 ולא במה שבתוכו, ואם היה מלא שמן - הרי זו
 56 מקדשת במה שבתוכו ולא בו. לפיכך: אם לא היה
 57 בשמן שוה פרוטה - הרי זו מקדשת בספק, ואם
 58 היה בשמן שוה פרוטה - הרי זו מקדשת ודאי. ואין
 59 משגיחין על הפוס.
- 60 **פָּרָק שְׁשִׁי**
- 61 (1) כלל בו רבינו דיני תנאי וארבעה דברים הצריכים לו,
 המתנה על מה שכתוב בתורה, דין תנאי שבממון, דין
 "מעכשיו" ו"על מנת".
- 62 א. המקדש על, תנאי² אם נתקיים התנאי - מקדשת,
 63 ואם לאו - אינה מקדשת. בין שיהיה התנאי מן
 64 האיש³, בין שיהיה מן האשה⁴. וכל תנאי שבעולם
 65 - בין בקדושין, בין בגרושין⁵, בין במקח, בין
 66 בממכר⁶, בין בשאר דיני ממון⁷ - צריך להיות
 בתנאי ארבעה דברים⁸.
- 67 (2) כגון שאמר לאשה: אם תתני לי מאתיים זוז, הרי את
 מקודשת לי בדינר זה. (3) לטובת האיש ('פרישה' סי' לה
 אות א). (4) לטובת האשה ('פרישה' שם). (5) כגון
 שאמר לה הרי זה גיטך על-מנת שתתני לי מאתיים זוז.
 (6) בנוסח כתיב התימנים: "בין במקח וממכר". (7) כגון
 מתנות. השווה דברי רבינו הל' זכיה ומתנה פ"ג ה"ז.
 (8) לענין תנאי כפול בממון. ראה להלן הי"ד.
- 67 ב. ואלו הן הארבעה דברים של פל תנאי: שיהיה
 68 כפול⁹, ושהיה הן שלו קודם ללאו¹⁰, ושהיה התנאי
 69 קודם למעשה¹¹, ושהיה התנאי דבר שאפשר
 70 לקיימו¹². ואם חסר התנאי אחד מהן - הרי התנאי
 71 בטל, וכאלו אין שם תנאי כלל; אלא תהיה זו
 72 מקדשת או מגרשת מיד, ויתקיים המקח או המתנה
 73 מיד, וכאלו לא התנה כלל, הואיל וחסר התנאי אחד
 74 מן הארבעה¹³.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

9) מפורש בסמוך ה"ה. 10) בסמוך ה"ו. 11) בסמוך ה"ד. 12) בסמוך ה"ז. 13) כל ארבעה דברים אלו, למדו חכמים מתנאי בני גד ובני ראובן (במדבר לב, כט"ל) שנאמר בו: "ויאמר משה אליהם, אם יעברו בני גד ובני ראובן אתכם את הירדן . . . ונתתם להם את ארץ הגלעד לאחוזו, ואם לא יעברו אתכם ונאחזו בתוככם בארץ כנען", הרי שהוצרך משה לכפול ולומר: "אם יעברו" ו"אם לא יעברו" . . . ונאחזו בתוככם, ואילו לא היה כופל את תנאו היו נוחלים את ארץ הגלעד אע"פ שלא היו עוברים, ואין אומרים מכלל "הן אתה שומע לאו". מכאן אומר רבי מאיר (קידושין סא.): כל תנאי שאינו כפול כתנאי בני גד ובני ראובן - אינו תנאי, והוא-הדין לשאר הדברים המעכבים בתנאי - כולם מתנאי בני גד ובני ראובן הם למדים, וכמבואר בסמוך כל דבר במקומו.

1 ג. כיצד? האומר לאשה: אם תתני לי מאתים זוהי הרי את מקדשת לי בדינך זה, ואם לא תתני לי לא תהיי מקדשת, ואחר שהתנה תנאי זה נתן לה הדינך - הרי התנאי קיים, והרי זו מקדשת על תנאי; ואם נתנה לו מאתים זוהי - תהיה מקדשת, ואם לא נתנה לו - אינה מקדשת.

ד. אבל אם אמר לה: הרי את מקדשת לי בדינך זה, ונתן הדינך בידה, והשלים התנאי¹⁴ ואמר: אם תתני לי מאתים זוהי תהיי מקדשת, ואם לא תתני לי לא תהיי מקדשת - הרי התנאי בטל, מפני שהקדים המעשה¹⁵ ונתן בידה ואחר כך התנה¹⁶. ואף-על-פי שהכל בתוך פדי דבור - הרי זו מקדשת מיד, ואינה צריכה לתן לו פלוס¹⁷.

14) אחרי נתינתו. 15) מעשה הקידושין [וראה להלן הערה נד]. 16) בבא-מציעא צד, א. וגיטין עה, א. כי גם בתנאי בני גד ובני ראובן, הודגש התנאי קודם למעשה "אם יעברו" - זהו התנאי, "ונתתם להם" - זהו המעשה, וכן כתוב ביעקב אבינו (בראשית ל, לא) "אם תעשה לי הדבר הזה, אשובה ארעה צאנך". הקדים התנאי למעשה (רש"י ב"מ צד.). 17) ולדעת הראב"ד (למעלה ה"א) אפילו לא הקדים את המעשה בפועל ממש, אלא גמר את כל תנאו ואח"כ נתן הדינך, כל שהקדים בניסוח תנאו את אמירת המעשה לאמירת התנאי, הרי תנאו בטל, כי אין זה דומה לתנאי בני גד ובני ראובן, שנאמר בו: אם יעברו . . . ונתתם להם, הרי שאמירת התנאי קדמה לאמירת המעשה. ולדבריו, אם יאמר: הרי את מקודשת לי בדינך זה, אם תתני לי מאתים זוהי. ואם לא תתני לי, לא תהיי מקודשת. ואח"כ נתן לה הדינך, הרי זו מקודשת מיד, כי כך הוא מפרש את דברי המשנה (בבא-מציעא צד.): "כל תנאי שיש מעשה בתחילתו, תנאו בטל" וכן פירשו הרמב"ן והרשב"א ז"ל. וכן דעת ה'תוספות' בקידושין סב, א. אולם לשון המשניות והתלמוד מכמה מקומות בדיני תנאי, מסייעת לדברי רבינו, שהרי שנינו: הרי זה גיטך אם תתני לי מאתים זוהי (גיטין עד.), וכן הרי זה גיטך אם לא באתי מכאן ועד י"ב חודש (שם עו:). תנאו קיים. הרי שאפילו הקדים אמירת המעשה

ה. וכן אם אמר לה: אם תתני לי מאתים זוהי הרי את מקדשת לי בדינך זה, ואחר כך נתן הדינך בידה - הרי התנאי בטל, מפני שלא כפול תנאו¹⁸; שהרי לא אמר לה: ואם לא תתני לא תהיי מקדשת. והרי זו מקדשת מיד, ואינה צריכה לתן לו פלוס.

18) קידושין סא, א. גיטין עו, א. שאינו דומה לתנאי בני גד וראובן שהיה כפול, כמפורש לעיל ה"ב.

ו. וכן אם אמר לה: אם לא תתני לי מאתים זוהי לא תהיי מקדשת לי, ואם תתני לי מאתים זוהי הרי את מקדשת לי בדינך זה, ואחר כך נתן הדינך בידה - הרי התנאי בטל, לפי שהקדים לאו לה¹⁹. והרי זו מקדשת מיד, ואינה צריכה לתן לו פלוס.

19) ובתנאי בני גד וראובן, הקדים משה הן ללאו, שאמר תחילה: אם יעברו - ונתתם, ואח"כ: ואם לא יעברו וגו' (גיטין עה: וברש"י שם). וכתב הר"ן שם: "צריך שלא יסיים דבריו ב"הן", הואיל ובגמרא דבריו אדם נתפס - והרי גמר ב"הן".

ז. וכן אם אמר לה: אם תעלי לרקיע או תרד לי לתהום הרי את מקדשת לי בדינך זה, ואם לא תעלי לרקיע ולא תרד לי לתהום לא תהיי מקדשת, ואחר כך נתן הדינך בידה - הרי התנאי בטל²⁰ והרי היא מקדשת מיד; שהדבר ידוע שאי אפשר לה לקיים תנאי זה, ואין זה אלא כמפליגה²¹ בדברים דרך שחוק והתול.

20) שאין תנאו קיים אא"כ היה כתנאי בני גד וראובן, שאפשר היה להם לעבור חלוצים למלחמה. 21) בבא-מציעא צד, א. וגיטין פד, א. שאין בלבו לשום תנאי אלא להקניטה בדברי הבאי (רש"י שם).

ח. הרי שהתנה בדבר שאפשר לעשותו אלא שהתורה אסרה אותו, כגון שאמר לאשה: אם תאכלי חלב ודם הרי את מקדשת לי בדינך זה, ואם לא תאכלי לא תהיי מקדשת; אם תאכלי בשר חזיר הרי זה גטין, ואם לא תאכלי לא יהא גט²²; ואחר שהתנה נתן הדינך או הגט בידה - הרי התנאי קיים; ואם עברה ואכלה - תהיה מקדשת או מגרשת, ואם לא אכלה - אינה מקדשת ואינה מגרשת. ואין אומרים בזה: הרי התנה על מה שכתוב בתורה²³, שהרי בידה שלא תאכלי ושלא תתקדש ולא תתגרש²⁴.

22) גיטין פד, א. 23) ותנאו בטל. 24) ואין כאן עקירה ודאית (שם).

ט. ובמה אמרו חכמים²⁵: כל המתנה על מה

14) אחרי נתינתו. 15) מעשה הקידושין [וראה להלן הערה נד]. 16) בבא-מציעא צד, א. וגיטין עה, א. כי גם בתנאי בני גד ובני ראובן, הודגש התנאי קודם למעשה "אם יעברו" - זהו התנאי, "ונתתם להם" - זהו המעשה, וכן כתוב ביעקב אבינו (בראשית ל, לא) "אם תעשה לי הדבר הזה, אשובה ארעה צאנך". הקדים התנאי למעשה (רש"י ב"מ צד.). 17) ולדעת הראב"ד (למעלה ה"א) אפילו לא הקדים את המעשה בפועל ממש, אלא גמר את כל תנאו ואח"כ נתן הדינך, כל שהקדים בניסוח תנאו את אמירת המעשה לאמירת התנאי, הרי תנאו בטל, כי אין זה דומה לתנאי בני גד ובני ראובן, שנאמר בו: אם יעברו . . . ונתתם להם, הרי שאמירת התנאי קדמה לאמירת המעשה. ולדבריו, אם יאמר: הרי את מקודשת לי בדינך זה, אם תתני לי מאתים זוהי. ואם לא תתני לי, לא תהיי מקודשת. ואח"כ נתן לה הדינך, הרי זו מקודשת מיד, כי כך הוא מפרש את דברי המשנה (בבא-מציעא צד.): "כל תנאי שיש מעשה בתחילתו, תנאו בטל" וכן פירשו הרמב"ן והרשב"א ז"ל. וכן דעת ה'תוספות' בקידושין סב, א. אולם לשון המשניות והתלמוד מכמה מקומות בדיני תנאי, מסייעת לדברי רבינו, שהרי שנינו: הרי זה גיטך אם תתני לי מאתים זוהי (גיטין עד.), וכן הרי זה גיטך אם לא באתי מכאן ועד י"ב חודש (שם עו:). תנאו קיים. הרי שאפילו הקדים אמירת המעשה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

26 יב. אָבַל אִם הִתְנַה עֲלֶיהָ שְׂיִתֵן לִי פְלוּנִי חֲצָרוֹ אוֹ
27 שְׂיִשִּׂיא בְתוֹ לְבָנִי וְכִיּוֹצֵא בָּהּ - תִּנְאוּ קָנִים; שְׁהָרִי
28 אֶפְשֵׁר בְּיָדָהּ לְקַיְמוֹ, וְתִתֵּן לְפְלוּנִי מִמּוֹן רַב⁴² עַד
29 שְׂיִתֵן לוֹ חֲצָרוֹ וְעַד שְׂיִשִּׂיא בְתוֹ לְבָנּוּ, שְׁהָרִי אֵין פְּאֵן
30 עֲבָרָה. וְכֵן כֹּל פְּיוּצֵא בָּהּ.

(42) גיטין, שם. "פלוני אפשר לשחרו בממון", וכביאר הגר"א אה"ע"ו סי' לח ס"ק ת.

31 יג. שִׁים כֹּל אֱלוֹ הַדְּבָרִים שֶׁל תִּנְאִים לְנֶגֶד עֵינֶיהָ
32 תְּמִיד, וְכֹל מְקוּם שֶׁאֵתָה שׁוֹמֵעַ: הַמְקַדֵּשׁ עַל תִּנְאֵי
33 כָּף וְכָף, אוֹ הַנּוֹתֵן גֶּט עַל תִּנְאֵי כָף וְכָף, אוֹ הַמּוֹכֵר
34 אוֹ הַנּוֹתֵן עַל תִּנְאֵי - תְּדַע, שֶׁהַתִּנְאֵי יֵשׁ בוֹ אַרְבַּעַה
35 דְּבָרִים אֱלוֹ שְׂפָאָרְנוּ, פְּדִי שְׁלֵא נְהִיָּה צְרִיכִין לְפָרֵשׁ
36 אוֹתָן בְּכֹל מְקוּם⁴³, וְאִם חָסֵר אֶחָד מֵהֶן - אֵין פְּאֵן
37 תִּנְאֵי⁴⁴.

(43) כעין זה לעיל פ"ב הכ"ז. (44) ויש להעיר, כי יש דברים שאין תנאי מועיל בהם לגמרי, כגון במעשה שאי אפשר לקיימו על ידי שליח, דוגמא לכך: מצות חליצה שאין התנאי מועיל בה, ואם אמר ליבמתו הריני חולץ לך על-מנת שתתני לי מאתים וזו, חליצתה כשרה אע"פ שלא נתנה (ראה הל' חליצה ויבום פ"ד הכ"ד), מפני שמצות חליצה אי אפשר לקיים על-ידי שליח, כי רק היבם בעצמו צריך לחלוץ, לפיכך אין התנאי מועיל בה, כי אינה דומה לתנאי בני גר ובני ראובן, שמעשה נתינת ארץ הגלעד אפשר לקיים ע"י שליח, שהרי משה ציוה ליהושע שליחו לתת להם את הארץ, והדבר מפורש בכתובות עד, א. ורבינו כאן אינו עוסק אלא בדברים שהתנאי מועיל בהם, לפרש מה הם הדינים המעכבים ביסוד התנאי (מגיד-משנה ה"ב).

38 יד. יֵשׁ מְקַצֵּת גְּאוּנִים אַחֲרָנִים⁴⁵ שְׂאֲמְרוּ, שְׂאֲיִן
39 צְרִיף אָדָם לְכַפֵּל תִּנְאוֹ אֲלֵא בְּגִטִּין וְקִדּוּשִׁין בְּלֶבֶד,
40 אָבַל בְּדִינֵי מִמּוֹן - אֵינוֹ צְרִיף לְכַפֵּל⁴⁶. וְאֵין רְאוּי
41 לְסַמֵּךְ עַל דְּבָר זֶה, שֶׁפְּכִילַת הַתִּנְאֵי עִם שְׂאָר
42 הָאֲרַבְעָה דְּבָרִים מִתְּנָאֵי בְּנֵי גֵד וּבְנֵי רְאוּבֵן לְמִדּוֹ
43 אוֹתָן חֲכָמִים: אִם יַעֲבֹרוּ בְּנֵי גֵד וּגְוִי וְאִם לֹא יַעֲבֹרוּ,
44 וְתִנְאֵי זֶה לֹא הִיָּה לֹא בְּגִטִּין וְלֹא בְּקִדּוּשִׁין. וְכֵן
45 הוֹרֵי גְדוּלֵי הַגְּאוּנִים הֲרֵאשׁוּנִים⁴⁷, וְכֵן רְאוּי
46 לְעֲשׂוֹת⁴⁸.

(45) רבינו אלפסי בתשובותיו סי' לא (הובאת בר"ן קידושין פ"ג) וכן רבינו שמואל בן חפני הכהן. (46) וגם הרשב"ם בבבא-בתרא קלו: סובר כן, ולדעתו אין הלכה כרבי מאיר (קידושין סא). המצריך תנאי כפול בכל מקום, אלא חכמים החולקים עליו ואינם לומדים כלל מתנאי בני גר ובני ראובן כמפורש במשנה שם, אלא שבגיטין וקידושין החמירו חכמים להצריך בהם תנאי כפול משום גזירה, כי אם לא יכפול תנאו, אולי יש בית-דין הסובר כרבי מאיר, ולדעתו אין זה תנאי והמעשה קיים, נמצא שהגט כשר ויתיר אשת-איש להנשא לאחרים, בעוד שמעיקר הדין התנאי קיים אע"פ שאינו כפול, וממילא אם לא נתקיים התנאי הגט בטל

1 שְׂפָתוֹב בְּתוֹרָה - תִּנְאוֹ בְּטַל, חוּץ מִדְּבַר שְׂבִמְמוֹן
2 שְׂתִנְאוֹ קָנִים²⁶ כְּגוֹן שְׂקִדְשׁ אוֹ גֵרֵשׁ אוֹ נִתָּן אוֹ מְכַר
3 עַל תִּנְאֵי, שֶׁהוּא רוֹצֵה בְּתִנְאוֹ שְׂיִזְכֶּה עֲצָמוֹ בְּדְבַר
4 שְׁלֵא זָפְתָה לוֹ תוֹרָה וּמְנַעָה מִמְּנוֹ²⁷, אוֹ יִפְטֹר עֲצָמוֹ
5 בְּתִנְאוֹ מִדְּבַר שְׁחִיבָה אוֹתוֹ בּוֹ הַתּוֹרָה²⁸; שְׂאוּמְרִין
6 לוֹ: תִּנְאָף בְּטַל, וּכְבָר נִתְקַיְמוּ מֵעֵשִׂיף, וְאֵין אֵתָה
7 נִפְטֹר מִדְּבַר שְׁחִיבָה אוֹתָף בּוֹ הַתּוֹרָה, וְלֹא תִזְכֶּה
8 בְּדְבַר שְׂמְנַעָה אוֹתָף מִמְּנוֹ.

(25) קידושין יט, ב. (26) כגון שקידש אשה על תנאי שאין לה עליו כסות, כמבואר בסמון ה"א. (27) כגון להתעמר ביפת תואר, כמבואר בסמון. (28) כגון עונה.

9 י. כִּיצַד? כְּגוֹן שְׂקִדְשׁ אִשָּׁה עַל תִּנְאֵי שְׂאֲיִן לָהּ עֲלִיו
10 שְׂאָר²⁹ פְּסוּת וְעוֹנָה³⁰; שְׂאוּמְרִין לוֹ: בְּכִסוּת וּשְׂאָר,
11 שֶׁהוּא תִנְאֵי שְׂבִמְמוֹן - תִּנְאָף קָנִים³¹, אָבַל בְּעוֹנָה -
12 תִּנְאָף בְּטַל³², שֶׁהַתּוֹרָה חִיבָה אוֹתָף בְּעוֹנָה, וְהָרִי זוֹ
13 מְקַדֵּשׁת, וְאֵתָה חִיב בְּעוֹנָתָה, וְאֵין בְּיָדָף לְפִטֹר
14 עֲצָמָף בְּתִנְאוֹ³³. וְכֵן כֹּל פְּיוּצֵא בָּהּ. וְכֵן הַמְקַדֵּשׁ
15 יִפֵּת הָאָרֶץ³⁴ עַל תִּנְאֵי שְׂיִתְעַמֵּר בָּהּ³⁵ - הָרִי זוֹ
16 מְקַדֵּשׁת, וְאֵין לוֹ לְהִתְעַמֵּר בָּהּ; שְׁהָרִי הַתּוֹרָה מְנַעָה
17 אוֹתוֹ מִלְּהִשְׁתַּעֲבֵד בָּהּ³⁶ אַחֵר שְׂנִבְעֵלָה³⁷, וְלֹא מִפְּנֵי
18 תִּנְאוֹ יִזְכֶּה בְּדְבַר שְׂמְנַעָה אוֹתוֹ תוֹרָה, אֲלֵא תִנְאוֹ
19 בְּטַל³⁸. וְכֵן כֹּל פְּיוּצֵא בָּהּ³⁹.

(29) מזונות. (30) חיי אישות, והתורה אמרה (שמות כא, י'): שארה כסותה ועונתה לא יגרע. (31) לפי שדבר בממון ניתן למחילה. (32) שהוא צער הגוף ואינו ניתן למחילה (רש"י לקידושין יט:). (33) רש"י בב"מ צד, א כתב: "המקדש את האשה, משאמר לה התקדשי לי - הרי היא מקודשת. וכשאמר לה על-מנת שאין לך עלי מתנה על מה שכתוב בתורה כי אין אישות לחצאין, וכשתפסו הקידושין לגמרי תפסו". (34) שהביאה לביתו משביה-מלחמה ונתגיירה. ככתוב בתורה (דברים כב, יב). (35) שישתמש בה כשפחה. (36) שנאמר (שם שם, יד): לא תתעמר בה תחת אשר עניתה. (37) בגייתה, בשעת השביה, ראה הל' מלכים פ"ח ה"ה. (38) שאם מחויב עונה אינה יכולה להפטור ותנאו בטל, כל-שכן זה שבא לזכות במה שאינו רשאי (מגיד-משנה). (39) כגון המוכר את בתו ופסק על הארון על-מנת שלא ליעד אותה (להלן פ"ד מהל' מלכים ה"ז).

20 יא. הִתְנַה עַל הָאִשָּׁה בְּשַׁעַת קִדּוּשִׁין אוֹ בְּשַׁעַת
21 גְרוּשִׁין שֶׁתִּבְעַל לְאִבִּיהָ וּלְאִחֶיהָ אוֹ לְבָנֶיהָ וְכִיּוֹצֵא
22 בָּהּ - הָרִי זֶה כְּמִי שֶׁהִתְנַה עֲלֶיהָ שְׂתַעֲלָה לְרַקִּיעַ אוֹ
23 שְׂתִרַד לְתַהוֹם, וְתִנְאוֹ בְּטַל; שְׂאֲיִן בְּיָדָהּ שְׂיַעֲבֹרוּ
24 אַחֲרֵים וּכְבוֹאוֹ עַל הָעֶרְוָה⁴⁰, וְנִמְצָא שֶׁהִתְנַה עִמָּה
25 בְּדְבַר שְׂאֲיִנוּ בְּיָדָהּ לְקַיְמוֹ⁴¹. וְכֵן כֹּל פְּיוּצֵא בָּהּ.

(40) שאפילו היא מסכימה לחטוא, הם לא יסכימו לבוא עליה בעבירה. (41) גיטין פד, א.

18 **הַשְּׁנֵי קָדָם שֶׁיַּעֲשֶׂה הַתְּנַאי**⁵³ - אֵינָהּ מְקַדְּשֶׁת. וְכֵן
19 **הַדִּין בְּגִטִּין וּבְמִמּוֹן.**

(52) קידושין ס, ב. (53) ואח"כ הראשון תנאו.

20 **יִז. כֹּל הָאוֹמֵר 'מַעֲכָשִׁיו', לֹא יִצְטָרֵף לְכַפֵּל תְּנָאוֹ**⁵⁴
21 **וְלֹא לְהַקְדִּים הַתְּנַאי עַל הַמַּעֲשָׂה, אֲלֵא אֶף-עַל-פִּי**
22 **שֶׁהַקְּדִים הַמַּעֲשָׂה**⁵⁵ - **תְּנָאוֹ קָיָם. אֲבָל צָרִיף לְהַתְנוֹת**
23 **בְּדָבָר שֶׁאֶפְשָׁר לְקַיְמוֹ, וְאִם הַתְּנָה בְּדָבָר שֶׁאֵי אֶפְשָׁר**
24 **לְקַיְמוֹ - הָרִי זֶה כְּמַפְלִיג בְּדָבָרִים, וְאִין שֵׁם תְּנַאי**⁵⁶.
25 **וְכֹל הָאוֹמֵר 'עַל מְנָת' - כְּאוֹמֵר 'מַעֲכָשִׁיו'**⁵⁷, **וְאִינוֹ**
26 **צָרִיף לְכַפֵּל הַתְּנַאי וְלֹא לְהַקְדִּימוֹ לַמַּעֲשָׂה.**

(54) דעת רב האי גאון הובאה ברא"ש לגיטין פ"ו אות ט, וכן ברי"ף שם פ"ז, וראייתם מלשון המשניות בגיטין פ"ז, ה"ו שהוזכר בהם תנאי בלשון "על מנת" - שהוא כאומר "מעכשיו" - כמבואר בסמוך, ולא הוזכר בהם כפל התנאי, מכאן - שב"על מנת" ו"מעכשיו" אין צורך בכפל התנאי (ראה במוספנו "תשובות רבינו"), והטעם יתבאר בהלכה יח בסמוך. וה'תוספות' בגיטין עה, א חולקים על זה. ולדעתם כל המשניות הללו עוסקות בתנאי כפול אע"פ שלא הוזכר בהן. וכן דעת רבינו חננאל והרא"ש בגיטין פ"ו אות ט' ובתשובותיו כלל פא. (55) [לפי דעת רבינו (למעלה ה"ד) שמעשה קודם לתנאי, היינו שהקדים ונתן הקידושין בידה ואחר-כך התנה - קשה מאד כאן באומר מעכשיו, היאך מועיל התנאי לאחר המעשה, והרי אמרו בנדריים פז, א - שבקידושין לא אמרו "תוך כדי דבור כדיבור" ואי אפשר לחזור בו. והרגיש בזה הרמ"ך בהגהותיו לרמב"ם (למעלה שם) כת"י אוקספורד]. (56) שכן שנינו בגיטין פד, א - הרי זה גיטך על-מנת שתעלי לרקיע, רבי יהודה בן תימא אומר הרי זה גט, ופסקו שם הלכה כרבי יהודה, הרי שאפילו ב"על מנת" צריך להתנות בדבר שאפשר לקיימו. (57) שכוונתו, מעכשיו היא המעשה קיים על-מנת שתקיים התנאי (גיטין עד). וכן פסקו רבינו אלפסי (גיטין פז) ורב האי גאון הובא ברא"ש הנ"ל.

27 **יח. פִּיצֵד? הָאוֹמֵר לְאִשָּׁה: הָרִי אֶת מְקַדְּשֶׁת לִי עַל**
28 **מְנָת שֶׁתַּתְּנִי לִי מְאֵתִים זֵוֹ, הָרִי זֶה גִטִּיף עַל מְנָת**
29 **שֶׁתַּתְּנִי לִי מְאֵתִים זֵוֹ, הָרִי חָצֵר זֵוֹ נְתוּנָה לִיף**
30 **בְּמַתְנָה עַל מְנָת שֶׁתַּתְּנִי לִי מְאֵתִים זֵוֹ - הָרִי תְּנָאוֹ**
31 **קָיָם, וְנִתְקַדְּשָׁה אוֹ נִתְגַּדְּשָׁה וְזִכְתָּה זֵוֹ בְּחָצֵר, וְהֵם**
32 **יִתְּנוּ הַמְּאֵתִים זֵוֹ; וְאִם לֹא נִתְּנוּ - לֹא תִהְיֶה זֵוֹ**
33 **מְקַדְּשֶׁת וְלֹא מְגַרְשֶׁת וְלֹא תִזְכָּה זֵוֹ בְּחָצֵר. וְאֶף-עַל-**
34 **פִּי שֶׁלֹּא כָּפַל תְּנָאוֹ, וְאֶף-עַל-פִּי שֶׁהַקְּדִים הַמַּעֲשָׂה**
35 **לְתְּנַאי וְנָתַן הַקְּדוֹשִׁין אוֹ הִגִּט בְּיָדָהּ וְהִחֲזִיקָה זֵוֹ**
36 **בְּחָצֵר וְאַחֵר כִּף הַשְּׁלִים תְּנָאוֹ; שֶׁהָרִי שֶׁשִּׂיתְקָיָם**
37 **הַתְּנַאי, תִּזְכָּה זֵוֹ בְּחָצֵר וְתִתְקַדְּשׁ זֵוֹ וְתִתְגַּרֵּשׁ מִשְׁעָה**
38 **רֵאשׁוֹנָה שְׂבָה נַעֲשָׂה הַמַּעֲשָׂה כְּאִלוֹ לֹא הָיָה שֵׁם**
39 **תְּנַאי כְּלָל**⁵⁸.

(58) שהרי כל דיני תנאי, אנו לומדים מתנאי בני גד ובני ראובן, ושם המדובר בתנאי של "אם" (רי"ף בגיטין פ"ז)

ועדיין אשת איש היא, לפיכך החמירו להצריך בו תנאי כפול, שהתנאי יהא קיים אפילו לרבי מאיר, ואז אם לא יתקיים התנאי לא תינשא, ואם לא כפל תנאו בגירושין או בקידושין חוששים לה ואינה לא מגורשת ודאי, לא מקודשת ודאי, כל עוד שלא קיים התנאי, כי הולכים בזה להחמיר (מגיד-משנה). (47) בעל ה"שאלתות" פרשת מטות וכן ב'הלכות גדולות', ולדעתם הלכה כרבי מאיר (קידושין שם) להצריך תנאי כפול בכל מקום. (48) וכן דעת ה'תוספות' בקידושין מט, ב. והרא"ש בבא-בבא פ"ח אות מה, ובתשובותיו כלל פא. ורבינו בהל' זכיה ומתנה פ"ג ה"ט, כותב: "ורבותי הורו שאין צריך לכפול התנאי ולהקדים הן ללא אלא בגיטין וקידושין בלבד, ואין לדבר זה ראייה", והראב"ד שם מעיר: אע"פ שאין ראייה לדבר - זכר לדבר, כי איך יתכן שזה מוכר קרקעו או נתנה, ומתנה אינו מוכרה אלא בתנאי זה, ואע"פ שלא כפלו, איך נוציא הקרקע ממנו כל עוד שלא עשה הלוך כפי שהותנה עליו, אבל בגיטין וקידושין אומדנא היא, מכיון שנתן דעתו לגרש או לקדש אינו אלא כמפליג בדברים, ואין התנאי מועיל בהן אלא אם חזקו בכפילו ובשאר הדברים המעכבים בו כי כולם חיזוק לתנאיהם, ואל תשיבני מנחלת בני גד ובני ראובן כי לא היתה מוחזקת ביד ישראל, ואינה דומה לקרקע המוחזקת לו לאדם בירושתו או ממקחו.

1 **טו. הַמְקַדֵּשׁ עַל תְּנַאי - שֶׁשִּׂיתְקָיָם הַתְּנַאי, תִּהְיֶה**
2 **מְקַדְּשֶׁת מִשְׁעָה שֶׁנִּתְקָיָם הַתְּנַאי, לֹא מִשְׁעָה**
3 **שֶׁנִּתְקַדְּשָׁה. פִּיצֵד? הָאוֹמֵר לְאִשָּׁה: אִם אֶתָּן לִיף**
4 **מְאֵתִים זֵוֹ בְּשָׂנָה זֵוֹ הָרִי אֶת מְקַדְּשֶׁת לִי בְּדִינָךְ זֵוֹ,**
5 **וְאִם לֹא אֶתָּן לִיף לֹא תִהְיֶי מְקַדְּשֶׁת, וְנָתַן הַדִּינָךְ**
6 **לְיָדָהּ בְּנִיסָן, וְנָתַן לָהּ הַמְּאֵתִים זֵוֹ שֶׁהַתְּנָה עִמָּה**
7 **בְּאִלוֹל - הָרִי זֵוֹ מְקַדְּשֶׁת מְאִלוֹל. לְפִיכָף, אִם קִדְּשָׁה**
8 **אַחֵר קָדָם שֶׁשִּׂיתְקָיָם הַתְּנַאי שֶׁל רֵאשׁוֹן - הָרִי זֵוֹ**
9 **מְקַדְּשֶׁת לְשָׁנִי**⁴⁹. **וְכֵן הַדִּין בְּגִטִּין**⁵⁰ **וּבְמִמּוֹנוֹת**⁵¹:
10 **בְּשְׁעָה שֶׁשִּׂיתְקָיָם הַתְּנַאי, הוּא שִׁיחָה גִט אוֹ תִתְקָיָם**
11 **הַמְקַח אוֹ הַמְּתַנֶּה.**

(49) קידושין ס, א. וממילא אין קידושי הראשון תופסים בה אפילו כשהראשון יקיים תנאו אח"כ, כי הרי אשת-איש היא מהשני ואין קידושין תופסין באשת איש. (50) ראה לקמן הל' גירושין פ"ח, ה"א. (51) כל זה במתנה שבעל-פה, אבל במתנה בשטר ויש תאריך בשטר, זמנו של השטר מוכיח עליו, והרי זה כאומר מהיום או מעכשיו, בבא-בבא קלו, א. וכן פסק רבינו בהל' זכיה ומתנה פ"ב ה"ט"ו, ויש אומרים שאפילו בגט אם יש בו זמן, זמנו מוכיח עליו והרי מגורשת למפרע (מגיד-משנה), וראה לקמן הל' גירושין פ"ח ה"א, שבגיטין אין רבינו מסכים להם.

12 **טז. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשָׂהּיָה שֵׁם תְּנַאי וְלֹא**
13 **אֲמֵר 'מַעֲכָשִׁיו'; אֲבָל אִם אָמַר לָהּ: הָרִי אֶת מְקַדְּשֶׁת**
14 **לִי מַעֲכָשִׁיו בְּדִינָךְ זֵוֹ אִם אֶתָּן לִיף מְאֵתִים זֵוֹ,**
15 **וְלֹא אַחֵר זְמַן נָתַן לָהּ מְאֵתִים זֵוֹ - הָרִי זֵוֹ מְקַדְּשֶׁת**
16 **לְמַפְרַע מִשְׁעַת הַקְּדוֹשִׁין**⁵², **אֶף-עַל-פִּי שֶׁלֹּא נַעֲשָׂה**
17 **תְּנָאוֹ אֲלֵא לְאַחֵר זְמַן מְרַבָּה. לְפִיכָף, אִם קִדְּשָׁה**

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

12 הָרִי זֶה מְקַדְּשֶׁת מִסְפָּק, שְׁמָא יֵשׁ לוֹ, וְהוּא אֹמֵר
13 'אֵינן לִי כְּדִי לְקַלְקְלָהּ'.

13 קרקע הראוי לזרוע עליו "כור", שהוא שלושים סאה תבואה, וזהו שטח של מאתים ושבעים וארבע אמות על מאתים ושבעים וארבע אמות בקירוב, כמו שכתב רבינו בפ"ד מהל' ערכין ה"ד. (14) כן כתב הרא"ש (קידושין פ"ג סימן ד) על-פי ה'תוספתא' שם (שצריך עדים במתנה על-מנת שאדבר עליך לשלטון, והוא-הדין כאן). (15) להכשילה, כי בינתיים היא תינשא לאחרים ותלד בנים, והוא יטען אח"כ שיש לו כסף או קרקע, נמצא שאסרה על הבעל השני ובניה ממנו ממזרים, כי היתה אשת איש בשעת נישואיה (קידושין ס, ב - אלא ששם לא נאמר הטעם: "כדי לקלקלה"). ואחרים מפרשים הטעם, שמא נתחרט אח"כ, ולפיכך הוא אומר: אין לי, כי מאחר שקידש מתחילה על דעת כן, חזקה היא שיש לו, ועכשיו הוא מתחרט (ר"ן ורא"ש שם) והשווה דברי רבינו בהל' גירושין פ"י, ה"ג.

14 ג. הָרִי אֶת מְקַדְּשֶׁת לִי בְּזָה עַל מְנַת שְׁיֵשׁ לִי מְאֵתִים
15 זֶזוֹ אוֹ בֵּית כּוֹר עֶפְרָ בְּמִקּוֹם פְּלוּנִי, אִם יֵשׁ לוֹ בְּאוֹתוֹ
16 מְקוֹם - הָרִי זֶה מְקַדְּשֶׁת¹⁵; וְאִם אֵינן לוֹ בְּאוֹתוֹ מְקוֹם
17 שְׁאוּמֵר - הָרִי זֶה מְקַדְּשֶׁת מִסְפָּק, שְׁמָא יֵשׁ לוֹ שָׁם,
18 וְהוּא מִתְבַּנֵּן לְקַלְקְלָהּ¹⁷.

16 קידושין ס, ב. ודין מאתים זוז במקום פלוני, מקורו ב'תוספתא' שם, פ"ג. ויש סוברים שבנוגע לכסף אין קפידא, שאפילו אינם באותו מקום ונמצאים במקום אחר, הרי זו מקודשת קידושי ודאי, כי בקל אפשר להעבירם ממקום למקום (רא"ש שם). (17) בגמרא שם, לא מפורש דין זה. ורבינו למדו ממה שאמרו בעל-מנת שיש לי בית כור עפר (למעלה ה"ב). והרא"ש (שם) חולק, וסובר שאפילו קידושי ספק אין כאן, כי אילו היה לו בית כור במקום פלוני, היה הדבר ידוע, כי קרקע אי אפשר להטמין, ויש קול לדבר. וכן נראה ב'תוספתא' שם גם בענין מאתים זוז (וראה ב'תוספות' המיוחסות לר"י שם).

19 ד. הָרִי אֶת מְקַדְּשֶׁת לִי בְּזָה עַל מְנַת שְׁאֲרָאָךְ מְאֵתִים
20 זֶזוֹ אוֹ בֵּית כּוֹר עֶפְרָ - הָרִי זֶה מְקַדְּשֶׁת, וְיִרְאָנָהּ¹⁸.
21 הָרָאָה הַזּוֹנִים בְּיַד אַחֲרִים, אוֹ שְׁהֲרָאָה בֵּית כּוֹר עֶפְרָ
22 בְּשָׂדֵה אַחֲרִים - אֵינָה מְקַדְּשֶׁת, עַד שְׁיִרְאָנָהּ מִשְׁלוֹ¹⁹.
23 לְקַח הַמְעוֹת בְּהַלְוָאָה אוֹ בְּשִׁתְפוּת, אוֹ שֶׁשָׁכַר הַשָּׂדֵה
24 אוֹ לְקַחָהּ בְּאַרְסוֹת²⁰, וְהָרָאָה - אֵינָה מְקַדְּשֶׁת, עַד
25 שְׁיִרְאָנָהּ מִשְׁלוֹ; שְׁמִשְׁמַע 'שְׁאֲרָאָךְ' - שְׁאֲרָאָךְ מִשְׁלִי
26 עֲצָמֵי דְבָר זֶה שְׁאֲמַרְתִּי לָךְ²¹.

18 ואפילו יביא עדים שיש לו, אינה מקודשת עד שיראנה ('טור' אה"ע"ז סי' לח). (19) ואם לא הראה לה, אינה מקודשת אפילו מספק ('טור', שם). (20) שמעבד שדה אחרים לקבל ממנה חלק בפירותיה, שלישי או רביעי, כפי מנהג המדינה. (21) קידושין ס, ב.

27 ה. הָיָה לוֹ בֵּית כּוֹר עֶפְרָ, וְהָיָה כּוֹ נִקְעִים²² עֲמִקִּים
28 עֲשָׂרָה טְפָחִים, אוֹ סְלַעִים²³ גְּבוּהִים עֲשָׂרָה טְפָחִים,

ופירש הראב"ד ז"ל (הובא ברשב"א גיטין עה. ובר"ן שם פ"ז, וברא"ש שם פ"ו ס"ט). שתנאי בעל-מנת או של מעכשיו, כיון שישנה אפשרות שהמעשה יתקיים עכשיו, כגון אם תקיים התנאי, נמצא שאין התנאת התנאי מבטלת לגמרי את המעשה, ולכן אין צריך לכפילות התנאי וליתר פרטי התנאי, אבל בתנאי של "אם" שהתנאת התנאי באה לבטל לגמרי את המעשה - שהרי הוא אומר "הרי את מקודשת לי" ונותן לה הקידושין והם צריכים לחול מיד, ובתנאו הוא עוקר את דבריו הראשונים, שהרי הוא אומר "אם תתני לי מאתים זוז", שלפ"זה אף אם תתן לו - לא יחולו הקידושין מעכשיו אלא משעה שתתן - באופן זה של ביטול המעשה, צריך לחזק את התנאי בכפילות ובכל יתר הפרטים.

פָּרָק שְׁבִיעִי

1 נתבארו בו המשך דיני תנאי: המקדש על מנת שירצה אביו, שיש לו ממון, שאין עליה נדרים או מומין, מעכשיו לאחר שלושים יום, המקדש חוץ מפלוני, המקדש אשתו לאחר שיגרשנה, המקדש אשה שאסורה לו עכשיו לכשתותר לו, או אשה שלא באה לעולם, דברים הצריכים שומא, דין ודברים בינם בסכום כסף הקידושין, שליח ותנאי, חזרה בקידושין.

1 א. הָאוּמֵר לְאִשָּׁה: הָרִי אֶת מְקַדְּשֶׁת לִי עַל מְנַת
2 שְׁיִרְצָה אָבִי¹; רְצָה הָאָבִי³ - מְקַדְּשֶׁת; לֹא רְצָה, או
3 שְׁשִׁתַּק⁴, או שְׁמַת קָדָם שְׁיִשְׁמַע הַדְּבָר⁵ - אֵינָה
4 מְקַדְּשֶׁת⁶. עַל מְנַת שְׁלֹא יִמְחָה אָבִי⁷: שְׁמַע וּמְחָה -
5 אֵינָה מְקַדְּשֶׁת; לֹא מְחָה⁸, או שְׁמַת⁹ - הָרִי זֶה
6 מְקַדְּשֶׁת. מִת הַבֵּן וְאַחֵר כֶּף שְׁמַע הָאָבִי¹⁰ - מְלַמְּדִין
7 הָאָבִי שְׁיִאמֵר: אֵינִי רוֹצֵה¹¹, כְּדִי שְׁלֹא יְהִי קִדּוּשִׁין
8 וְלֹא תִפְּל לְפָנַי יָבָם¹².

2 שיאמר בפירוש: "הן" כשישמע. (3) שאמר "הן" כשישמע. (4) בשעה ששמע. (5) והרי לא יוכל לעולם לומר: "הן", ואם כן לא נתקיים תנאו. (6) שהכל תלוי בשעת השמיעה, ואם אמר אז "הן" נתקיימו הקידושין. אבל אם שתק באותה שעה אע"פ שנתרצה אחר-כך או שלא שמע ומת, שלא יתקיים התנאי לעולם - אינה מקודשת (כסף-משנה). (7) בשעת השמיעה. (8) בשעת השמיעה, ואפילו מיחה אחר-כך (כסף-משנה). (9) קודם ששמע. (10) שאם שמע לפני שמת ולא מיחה, הרי זו מקודשת כנ"ל. (11) כל זמן שעוסקים בשמיעת דבר הקידושין, או בתוך כדי דיבור, אבל אם בשעת השמיעה שתק - לא תועיל לו מחאתו אח"כ (כסף-משנה). (12) קידושין סג, א. ולדעת הראב"ד, שמע קודם שמת הבן ולא מיחה, יוכל אח"כ למחות כשמת בנו, הואיל ולא קבע זמן למחאתו יוכל למחות לעולם, ולפיכך כשמת הבן - מלמדים אותו למחות אפילו אם שמע קודם מיתת הבן.

9 ב. הָאוּמֵר לְאִשָּׁה: הָרִי אֶת מְקַדְּשֶׁת לִי בְּזָה עַל מְנַת
10 שְׁיֵשׁ לִי מְאֵתִים זֶזוֹ אוֹ בֵּית כּוֹר עֶפְרָ¹³: אִם יֵשׁ שָׁם
11 עֲדִים¹⁴ שְׁיֵשׁ לוֹ - הָרִי זֶה מְקַדְּשֶׁת; וְאִם אֵינן לוֹ -

24 וְאֶפְלוּ קְרוֹבָה לְשַׁעַר רֹאשָׁה⁴⁰, וְאֶף-עַל-פִּי שְׂאִין בָּהּ
25 שְׁעָר. וְזוֹ הִיא⁴¹ הַשּׁוּמָא שְׂיִתְרָה אִשָּׁה עַל הַכֹּהֲנִים.
26 אֲבָל אִם הִיְתָה שׁוּמָא שְׂיִשׁ בָּהּ שְׁעָר בְּשַׁאֲרַת הַפְּנִים,
27 אוֹ שׁוּמָא גְדוּלָה כְּאִסְרָ⁴² אֶף-עַל-פִּי שְׂאִין בָּהּ שְׁעָר
28 - הֲרִי זֶה מוֹם בֵּין בְּפִתְּנֵים בֵּין בְּנִשִּׁים⁴³.

(30 כתובות עב, ב. 31) שלא יכנסו למקדש מן המזבח ולפנים, כשהם בעלי מום, וכן אם עבדו במקדש, עבודתם פסולה כמפורש בתורה (ויקרא כא, כג). (32 פ"ח, הי"ז: "נמצאו כל המומים הפסולים בכהנים מאה וארבעים". (33 מגופה. (34 שמזיעה תמיד. (35 כתובות עה, א. וכגירסת הרי"ף שם המוסף: "ריח רע". ובנוסח כת"י (הובא בספר 'מעשה וקוח') כתוב: "ריח החוטם". במקום "ריח רע" (ועי' בשו"ע אה"ע"ו סי' לט ס"ד). (36 שהרי הכתוב משבחה בקול ערב (שיר השירים ב, יד): "כי קולך ערב ומראך נאוה". (37 שאחרי שנתרפאה המכה, נשאר רושם בעור. (38 בליטה בעור כעין יבלת. (39 המצח. (40 שפעמים נראית ופעמים אינה נראית. (41 הקטנה ואין בה שיער. (42 מטבע קטן איטלקי, ונזכר במשנה (קידושין א, א). (א) ורבינו מפרש שם: שזו הנקרא דרה"ם בערבית, ומשקלו ארבעה גרעיני שעורה. (43 כתובות עה, א. אלא שלענין מומי נשים הנמצאים על הפנים, יש לומר שהיא מקודשת, שהרי ראה ונתפייס, אם לא במקום שהבנות יוצאות ופניהן רעולות, ואז אפילו היתה השומא בשאר הפנים - אינה מקודשת. וכן אמרו שם במשנה: "במה דברים אמורים, במומים שבסתה. אבל במומים שבגלוי, אינו יכול לטעון", שידע ונתפייס. והשווה דברי רבינו לקמן פכ"ה ה"ב.

29 ח. הַמְקַדֵּשׁ אִשָּׁה סֹתָם⁴⁴, וְנִמְצָא עָלֶיהָ אֶחָד מִן
30 הַמוּמִין הַפּוֹסְלִין בְּנִשִּׁים, אוֹ נִמְצָא עָלֶיהָ אֶחָד
31 מִשְׁלֹשָׁה נְדָרִים⁴⁵ - הֲרִי זֶה מְקַדֵּשׁת מִסְּפָק⁴⁶. קִדְּשָׁה
32 עַל מְנַת שְׂאִין עָלֶיהָ נְדָרִים, וְהָיוּ עָלֶיהָ נְדָרִים,
33 וְהִלְכָה אֲצֵל חֲכָם וְהִתִּיר לָהּ - הֲרִי זֶה מְקַדֵּשׁת⁴⁷.

(44 שלא התנה עמה כלום. (45 האמורים לעיל ה"ו. (46 ולא תוכל להנשא לאחרים עד שתקבל הימנו גט (כתובות עג:). ספק בידינו אם סתם אדם מקפיד על כך, ואי אפשר לו באשה נדרנית או בעלת מום - או אינו מקפיד. (47 שהחכם עוקר את הנדר למפרע כאילו לא היה מעולם, כמבואר בהל' נדרים פ"ד, ה"ה.

34 ט. קִדְּשָׁה עַל מְנַת שְׂאִין בָּהּ מוּמִין, וְהָיוּ בָּהּ מוּמִין,
35 וְהִלְכָה אֲצֵל רוֹפֵא וְרָפָא אוֹתָהּ - אֵינָה מְקַדֵּשׁת⁴⁸.
36 אֲבָל אִם הִתְנָה הָאִישׁ שְׂאִין עָלָיו נְדָרִים וְשְׂאִין בּוֹ
37 מוּמִין, וְהָיוּ עָלָיו נְדָרִים וְהָיוּ בּוֹ מוּמִין, וְהִלְךְ אֲצֵל
38 חֲכָם וְהִתִּירוֹ, אֲצֵל רוֹפֵא וְרָפָאוּ - הֲרִי זֶה מְקַדֵּשׁת;
39 שְׂאִין גְּנָאי לְאִישׁ בְּמוּמִין שֶׁכָּבַר נְרָפָאוּ, וְהָאִשָּׁה
40 אֵינָה מְקַדֵּשׁת עַל זֹאת⁴⁹.

(48 כתובות עד, ב: "ומה בין חכם לרופא, חכם עוקר את הנדר מעיקרו (והרי זה כאילו לא נדרה כלל ולא הטעתו

1 אִם הָיוּ הַנְּקָעִים מְלֵאִים מַיִם - הֲרִי הֵן פְּסֻלָּעִים, וְאִין
2 נִמְדָּדִין עִמוֹ, מִפְּנֵי שְׂאִין רְאוּיִין לְזִרְעָה²⁴; וְאִם
3 אִין מְלֵאִין מַיִם - נִמְדָּדִין עִמוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהֵן רְאוּיִין
4 לְזִרְעָה²⁵.

(22 חפירות, יתקבצו שם המים (רבינו בפירושו למשנה כלאים פ"ה, מ"ד). (23) אדמה קשה כאבן ואינה ראויה לזריעה. (24) קידושין סא, א. אבל אם אין הנקעים עמוקים עשרה טפחים, אפילו הם מלאים מים נמדדים עמו, מפני שהם נקראים "אגנות הקרקע" שהמים מתמצים לתוכם ובטלים הם לגבי השדה (שם). והוא-הדין בסלעים שאינם גבוהים עשרה טפחים - שהם נקראים "שדראות הקרקע" והם בטלים על גבה. (25) שם, והשווה דברי רבינו הל' ערכין פ"ד, הי"ג. ולענין רוחב הנקעים לא נתפרש השיעור, וברשב"ם לבבא-בתרא קב, ב - פירש: שיש ברחבם ארבעה טפחים על ארבעה. וכתב הרשב"א: בור מלא מים אע"פ שאינו בר זריעה, הואיל ומשקים ממנו את השדה, הריהו משמש צורך השדה ונמדד עמו (מגיד-משנה).

5 ו. הָאוֹמֵר לְאִשָּׁה: הֲרִי אֶתְּ מְקַדֵּשׁת לִי בְּזָה עַל מְנַת
6 שְׂאִין עָלֶיהָ נְדָרִים, וְנִמְצָא עָלֶיהָ אֶחָד מִשְׁלֹשָׁה
7 נְדָרִים אֵלוֹ: שְׂלֵא תֹאכַל בְּשָׂר, אוֹ שְׂלֵא תִשְׁתֶּה יַיִן,
8 אוֹ שְׂלֵא תִתְקַשֵּׁט בְּמִינֵי צְבָעוֹנִין²⁶ - אֵינָה מְקַדֵּשׁת²⁷.
9 נִמְצָא עָלֶיהָ נְדָר חוּץ מֵאֵלוֹ, אֶף-עַל-פִּי שֶׁהוּא
10 אוֹמֵר: מְקַפֵּיד אֲנִי אֶפְלוֹ עַל זֶה - הֲרִי זֶה מְקַדֵּשׁת²⁸.
11 וְאִם אָמַר לָהּ: עַל מְנַת שְׂאִין עָלֶיהָ כֹּל נְדָר - אֶפְלוֹ
12 נִמְצָאת שְׂנֵדְרָה שְׂלֵא תֹאכַל חֲרוּבִין, אֵינָה מְקַדֵּשׁת²⁹.

(26) והוא-הדין לשאר המינים שדרך כל נשי המקום להתקטט בהן" (לשון רבינו לקמן פכ"ה, ה"א). (27) כתובות עב, ב. כי אלו הם דברים שיש בהם עינוי נפש (כי אם לא תתקטט, גנאי הוא לה ומתנגה עליו) והמקדש מקפיד עליהם. (28) שם. הואיל ואין אנשים רגילים להקפיד על זה, אין קפידתו קפידא. (29) "ירושלמי" כתובות פ"ז, ה"ז. רמז רבינו לדבריו (הל' דעות פ"ד, הי"א): "והחרובים רעים לעולם", והייתי סבור שאין הבעל מקפיד על נדר זה, ואדרבה מרוצה הוא שלא תאכל דברים המזיקים לגופה - לפיכך משמיענו שכיון שאמר "כל נדר", אף זה בכלל (מעשה וקוח').

13 ז. הֲרִי אֶתְּ מְקַדֵּשׁת לִי בְּזָה עַל מְנַת שְׂאִין בְּךָ מוּמִין,
14 וְנִמְצָא בָּהּ אֶחָד מִן הַמוּמִין הַפּוֹסְלִין בְּנִשִּׁים - אֵינָה
15 מְקַדֵּשׁת. נִמְצָא בָּהּ מוֹם אַחַר חוּץ מֵאוֹתָן הַמוּמִין,
16 אֶף-עַל-פִּי שְׂאִין: מְקַפֵּיד אֲנִי אֶפְלוֹ עַל זֶה - הֲרִי
17 זֶה מְקַדֵּשׁת³⁰. וְמָה הֵן הַמוּמִין הַפּוֹסְלִין בְּנִשִּׁים? כֹּל
18 הַמוּמִין הַפּוֹסְלִין בְּכֹהֲנִים³¹ פּוֹסְלִין בְּנִשִּׁים. וְבַהֲלֹכֹת
19 בֵּינָת מְקַדֵּשׁת³² וְתִבְאָרוּ כֹל מוּמִין שֶׁל כֹּהֲנִים. וְיוֹתֵר
20 עָלֵיהֶן בְּנִשִּׁים: רִיחַ רָע³³, וְזִיעָה³⁴. וְרִיחַ הַפֶּה³⁵.
21 וְקוֹל עֲבָה³⁶. וְדָדִין גְּסִין מִחֲבֻרְתֶּיהָ טַפַּח. וְטַפַּח בֵּין
22 דָּד לְדָד. וְנִשְׂכַּחַת פֶּלֶב וְנִעְשָׂה הַמְּקוֹם צִלְקָת³⁷.
23 וְשׁוּמָא³⁸ שְׁעַל הַפְּדַחַת³⁹ - אֶפְלוֹ הִיְתָה קְטָנָה בְּיוֹתֵר,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

19 לְשִׁנְיָהֶם⁵⁶. לְפִיכָּךְ שְׁנִיָּהֶם נִוְתַנִּין גִּט⁵⁷, בֵּין בְּתוּף
20 הַשְּׁלֹשִׁים יוֹם⁵⁸ בֵּין לְאַחַר הַשְּׁלֹשִׁים יוֹם. הֲרֵי אֵת
21 מְקַדְּשֵׁת לִי מֵעַכְשָׁיו וְלְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם, וּבָא אַחַר
22 וְאָמַר: הֲרֵי אֵת מְקַדְּשֵׁת לִי מֵעַכְשָׁיו וְלְאַחַר עֶשְׂרִים
23 יוֹם, וּבָא אַחַר וְאָמַר: הֲרֵי אֵת מְקַדְּשֵׁת לִי מֵעַכְשָׁיו
24 וְלְאַחַר עֶשְׂרֵה יָמִים, אֲפִלּוּ הֵן מֵאָה עַל הַסֵּדֶר הַזֶּה⁵⁹
25 - קְדוּשֵׁי כָּלָן תּוֹפְסִין בָּהּ, וְצִרִיכָה גִט מִכָּל אֶחָד
26 וְאֶחָד, מִפְּנֵי שֶׁהִיא סֵפֶק מְקַדְּשֵׁת לְכָלָן⁶⁰.

56) מסופקים אנו בדברי הראשון: "מעכשיו ולאחר שלשים יום" מה משמעותם? - אם "תנאי" הם, כלומר אם לא אחזור בי בתוך שלושים, יחולו הקידושין מעכשיו, נמצא שאם לא חזר בו בתוך ל', הרי היא מקודשת מעכשיו, וקידושי השני מתבטלים למפרע, או "חזרה" הם, שחזר בו המקדש הראשון ממה שאמר: "מעכשיו" אלא דעתו לקדשה לאחר ל' יום (כי אולי דעתו על אחרת וימלך בתוך ל' יום חלים כדין. לפיכך היא מקודשת לשניהם מספק (קידושין נט:). 57) אם רוצה להנשא לאחרים או שאחד מהם יתן גט ותהא מותרת לשני ('טור' אהע"ז סי' מ). 58) ואף הראשון יכול לגרשה אף-על-פי שעדיין לא נתקדשה לו. ואין זה דומה לדבר שלא בא לעולם, כיון שאינו מחוסר מעשה, והזמן של שלושים יום ממילא הוא בא (משנה למלך בפ"ו מהלכות גירושין ה"ג). 59) שקדושי האחרון כלים בתוך זמנו של קידושי קודמו. 60) כי לשון "מעכשיו ולאחר שלושים יום" ספק הוא, אם הוא 'תנאי' או 'חזרה' כנ"ל בהערה נה, שאם היא 'חזרה', חלים קידושי שני. ואם 'תנאי', אין קידושי שני חלים כלל. ומספק הרי היא מקודשת לשניהם, וכן לכולם. אבל אם קידשה האחרון "מעכשיו ולאחר ארבעים יום" שזמנו כלה לאחר זמן הראשון, אז אינה מקודשת לאחרון אפילו מספק, כי אפילו אם נניח שלשון המקדש הראשון משמעו 'חזרה' הרי כשגמרו שלושים יום נתקדשה לו ואין קידושי האחרון תופסים בה. ורבינו פסק כאן כרבי יוחנן בקידושין ס. (כסף-משנה).

27 יג. הָאוֹמֵר לְאִשָּׁה: הֲרֵי אֵת מְקַדְּשֵׁת לִי חוּץ מִפְּלוֹנִי,
28 כְּלוּמַר, שְׁלֹא תֵאָסֵר עָלָיו, אֲלֵא תִהְיֶה אִשֶּׁת אִישׁ עַל
29 כָּל הָעוֹלָם וְלְפְלוֹנִי כְּפִנּוּיָהּ - הֲרֵי זֶה מְקַדְּשֵׁת
30 מִסְּפָק⁶¹. אֲבָל אִם אָמַר לָהּ: הֲרֵי אֵת מְקַדְּשֵׁת לִי עַל
31 מְנַת שְׁתֵּהֵי מִתְּרַת לְפְלוֹנִי - הֲרֵי זֶה מְקַדְּשֵׁת⁶²,
32 וְתִהְיֶה אֲסוּרָה עָלָיו כְּשָׂאֵר הָעָם⁶³, מִפְּנֵי שֶׁהִתְנַּה
33 בְּדָבָר שֶׁאֵי אֲפָשֵׁר לְקַיְּמוֹ⁶⁴.

61) אם אפשר לקדש אשה ולהשאיר שיוור בקנינה, או עלינו להקיש קידושין לגירושין, שנאמר (דברים כד, ב): "ויצאה . . . והיתה לאיש אחר", השווה הכתוב הויה (קידושין) ליציאה (גירושין), מה גירושין אינם ניתנים לשיוור, שהרי כתוב בהם "ספר כריתות", וכל ששייר ביטו אין זה "כריתות" - אף קידושין אינם ניתנים לשיוור (גיטין סב:). ואין זה דומה ל"מקדש מעכשיו ועד שלושים" האמור לעיל ה"ב, כי שם אין השיוור אלא עד שלושים יום, וכאן נעשה

בשעת קידושה), ורופא אינו מרפא אלא מכאן ולהבא" (ונמצא שבשעת תנאו הטעתו, רש"י שם). ולדעת ה'תוספות' שם, הטעם: כי גם לאחר שנתרפאה היא מאוסה בעיניו כשזוכר שהיו בה מומים, וכן נראה מדברי רבינו בסמוך. שם עה, א: "טב למיתב טן דו, מלמיתב ארמלו". משל הדיוט הוא: טוב לשבת עם גופים שנים, משבת אלמנה (רש"י, שם).

1 י. הָאוֹמֵר לְאִשָּׁה: הֲרֵי אֵת מְקַדְּשֵׁת לִי בְּזֶה עַל מְנַת
2 שְׂאֵתָן לִיךְ מְאֵתִים זָזוּ מִפֶּן וְעַד שְׁלֹשִׁים יוֹם: אִם
3 נָתַן לָהּ בְּתוּף שְׁלֹשִׁים יוֹם - מְקַדְּשֵׁת, וְאִם עֶבְרֵו
4 שְׁלֹשִׁים יוֹם וְלֹא נָתַן לָהּ - אֵינָה מְקַדְּשֵׁת⁵⁰. הֲרֵי אֵת
5 מְקַדְּשֵׁת לִי בְּזוּזִים אֶלּוּ לְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם⁵¹, אֶף-
6 עַל-פִּי שְׁנֵאֲתָאֲלוּ הַמְּעוֹת בְּתוּף שְׁלֹשִׁים יוֹם - הֲרֵי זֶה
7 מְקַדְּשֵׁת לְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם⁵². וְאִם חָזַר בּוֹ בְּתוּף
8 הַשְּׁלֹשִׁים אוֹ חֲזָרָה הִיא - אֵינָה מְקַדְּשֵׁת⁵³.

50) ואפילו יתן לה אה"כ, כי לא קיים תנאו. ואין אומרים לא נתכוין זה אלא לזרז עצמו, ואין זה תנאי ממש, אלא הרי זה תנאי כשאר כל התנאים (קידושין ס:). 51) שלא יחולו הקידושין עכשיו, אלא לאחר שלושים יום. 52) ואין זה דומה למקדש במלוה שאינה מקודשת, כי כאן קיבלה את הכסף מתחילה לא בתורת הלואה אלא לשם קידושין, ולא ניתנו לה להוציאן אלא על-מנת שתתקדש בהן, נמצא כשאלה - שלו אכלה, ובהגיע הזמן המדובר מתקדשת באותה הנאה, שאינה צריכה להחזיר לו הכסף (קידושין נט. וברש"י שם, וב'פרישה' אהע"ז סי' מ). 53) כי כל זמן שלא חלו הקידושין, אין כאן מעשה אלא 'דיבור' בלבד, ובא הדיבור השני (חזרתם) ומבטל הדיבור הראשון (שם).

9 יא. בָּא שְׁנֵי וְקִדְּשָׁה בְּתוּף שְׁלֹשִׁים יוֹם - הֲרֵי זֶה
10 מְקַדְּשֵׁת לְשְׁנֵי הָעוֹלָם. לְפִי שֶׁבִשְׂעָה שֶׁקִּדְּשָׁה הַשְּׁנֵי
11 לֹא הִיְתָה מְקַדְּשֵׁת, וְתַפְסוּ בָּהּ קִדּוּשֵׁי שְׁנֵי, וְנִנְעֶשֶׁת
12 אִשֶּׁת אִישׁ; וְלְאַחַר הַשְּׁלֹשִׁים יוֹם, כְּשֶׁיָּבֹאוּ קִדּוּשֵׁי
13 רֵאשׁוֹן, יִמְצְאוּ אוֹתָהּ אִשֶּׁת אִישׁ, וְנִמְצָא הָרֵאשׁוֹן
14 כְּמִי שֶׁקִּדְּשׁ אִשֶּׁת אִישׁ⁵⁴, שְׂאֵין הַקִּדּוּשִׁין תּוֹפְסִין
15 בָּהּ⁵⁵.

54) קידושין נט, ב. ומדברי רבינו משמע שאם גירשה השני בתוך שלשים יום או מת, חלו קידושי ראשון לאחר שלושים יום, שהרי לא מצאו אותה "אשת-איש" באותה שעה. וכן מבואר ב'ירושלמי' קידושין פ"ג, ה"א. והרשב"א והרא"ש חולקים, ולדעתם כל שקיבלה קידושה משני, הרי הוכיחה שחזרה בה מקידושי ראשון (כמו שאמרו (יבמות קח:): "קידושה ה'הן מ'אוניה") ובאותה שעה נפקעו לגמרי קידושי ראשון, ושוב אינן חלין. ולדעת הרא"ש יש שיבוש ב'ירושלמי' הנ"ל, ועי' בשו"ע אהע"ז סי' מ ס"ב. 55) כמבואר לעיל פ"ד, יב.

16 יב. הָאוֹמֵר לְאִשָּׁה: הֲרֵי אֵת מְקַדְּשֵׁת לִי מֵעַכְשָׁיו
17 וְלְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם בְּדִינָךְ זֶה, וּבָא אַחַר וְקִדְּשָׁה
18 בְּתוּף הַשְּׁלֹשִׁים יוֹם - הֲרֵי זֶה מְקַדְּשֵׁת מִסְּפָק

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

74) שעדיין לא נתעברה האשה, והרי זה דבר שלא בא לעולם. 75) קידושין סב, ב. והרי זה כמזכה לעובר שלו - שקנה, הואיל ודעתו של אדם קרובה אצל בנו (פכ"ב מהל' מכירה ה"י) והוא הדין כאן דעתו של האב קרובה אצל בתו וגמר ומקנה (תוס' המיוחסות לר"י קידושין סג. בדעת רבינו). 76) בנוסח כת"י התימנים: "מאביה אחר שתולד". 77) ישאנה ויכניסה לביתו. 78) חסרון ופגם. מלשון הכתוב (תהלים נ, כ): "בבן אמך תתן דופי". ורבינו בפירוש המשנה (קידושין פ"ג, ה) אומר: "ומה שמתחזק אצלי, שצריך שיקדש אותה אחר שנולדה ואז מותר לבוא עליה, לפי שמן העיקרים שבידינו אין אדם מקנה לחבירו דבר שלא בא לעולם, ואמנם אמרנו: דבריו קיימים, להחמיר שהיא נעשית כאשת-איש".

19 יז. האומר לאשה: הרי את מקדשת לי במאה
20 דינרין, ונתן לה אפלו דינר אחד - הרי זו מקדשת⁷⁹
21 משל לקחה הדינר. והוא⁸⁰, שישלם לה השאר. שנה
22 כמי שאמר: הרי את מקדשת לי בדינר זה על מנת
23 שאשלים ליה מאה דינרים, שהיא מקדשת לו
24 מעכשיו. במה דברים אמורים? כשאמר לה 'במאה
25 דינרים' סתם; אבל אם פרש ואמר לה: הרי את
26 מקדשת לי במאה דינרין אלו, והתחיל למנות לתוך
27 ידה - אינה מקדשת עד שישלים [לה מאה]⁸¹,
28 ואפלו בדינר האחרון שניהם יכולים לחזור זה
29 בזה⁸². וכן אם נמצא מנה חסר דינר⁸³, או נמצא
30 מהן דינר נחשת⁸⁴ - אינה מקדשת⁸⁵. נמצא בהם
31 דינר רע⁸⁶: אם יכולה להוציאו על ידי הדחק -
32 יחליפנו⁸⁷, ואם לאו - אינה מקדשת.

79) ואין אחד מהם יכול לחזור בו. 80) ובלבד. 81) כיון שראתה אותו מונה והולך - דעתה על כל הסכום המדובר (קידושין ח. וברש"י). 82) שעדיין לא חלו הקידושין. 83) כגון שנתן לה הכסף בליה, ולא הרגישה בחסרון הדינר. 84) וסתם דינר הוא של כסף. 85) שהרי הטעה אותה, ואפילו אם יחליפנו אינה מקודשת, שהרי סמכה דעתה על-מנת שהראה לה והריהו חסר ('תוספות' שם). 86) שנשחק וחסר ממשקלו. 87) חייב להחליפו מדין חוב, אבל אין זה מעכב את הקידושין, ואפילו לא החליפו לה מקודשת, הואיל ויוצא ע"י הדחק אינה מקפדת (קידושין שם, ובר"ן).

33 יח. אמר לה: הרי את מקדשת לי בבגדים אלו שהן
34 שוין חמשים דינרים, והיו של משי וכיוצא בזה
35 שהאשה מתאנה להן⁸⁸: אם היו שוין חמשים - הרי
36 זו מקדשת משעת לקיחה, ואינן צריכין שומא
37 בשוק ואחר כך תהיה מקדשת, כדי שתסמך דעתה,
38 אלא הואיל והן שוין כמו שאמר לה - הרי זו
39 מקדשת משעה ראשונה⁸⁹; ואם אינן שוין - אינה
40 מקדשת⁹⁰.

88) הערכה ע"י שמאים. 89) קידושין ז, ב. וכן אמרו שם

השיור בעצם מהות הקידושין (ה'מאירי'). 62) כאן לא שייר בעצם הקידושין כלום, אלא שהתנה עמה תנאי מסויים, והרי זה כשאר תנאי בקידושין שאפשר להתנות (גיטין, שם). 63) שאין אשה ראויה לשני אנשים כאחד (לעיל פ"ג, ה"ט). 64) מחמת איסור תורה, והמתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל והמעשה קיים, כמבואר לעיל פ"ו ה"ט"י.

1 יד. הנותן שתי פרוטות לאשה ואמר לה: הרי את
2 מקדשת לי היום באחת, ובאחת לאחר שאגרושך⁶⁵ -
3 הרי זו מקדשת⁶⁶, וכשיגרוש אותה תהיה מקדשת,
4 עד שיגרוש אותה פעם שניה מן קדושי פרוטה
5 שניה. אבל אם אמר לאשה: הרי את מקדשת לי
6 בזה לאחר שאתגריר⁶⁷, לאחר שתתגריר, לאחר
7 שאשתחרר⁶⁸, לאחר שתשתחרר, לאחר שימות
8 בעליך, לאחר שתמות אחותיך⁶⁹ - אינה מקדשת,
9 לפי שאינו יכול עתה לקדשה⁷⁰.

65) אחרי קידושין אלו. 66) בעיה היא בקידושין סב, ב -אם יכול לקדשה עכשיו לאחר שיגרושה, ולא נפשטה, אלא שרבינו למדה מדין הש"ס (כתובות נט): "האומר שדה זו שאני מוכר לך לכשאקנה ממך תיקדש (תימסר לרשות ההקדש) הרי זו מקודשת כשיקנה, שהרי עתה בירו להקדישה (ראה הל' ערכין פ"ג, ה"ט) ואף בקידושי אשה הדין כן (מגיד-משנה בשם רשב"א, וכן כתב ה'מאירי' בדעת רבינו). ויש מפרשים מה שכתב רבינו מקודשת - מקודשת מספק (כסף-משנה ותוס' ר"י שם). וכן נראה ממה שכתב רבינו בסמוך: "וכשיגרוש אותה תהיה מקודשת עד שיגרוש אותה פעם שניה", הרי שאין הקידושין ודאיים (כסף-משנה). 67) ועכשיו הוא גוי ואין לו קידושין. 68) ועכשיו הוא עבד כנעני ואין קידושי תופסין, כמבואר לעיל פ"ד, ה"ט"ו. 69) היא אשתי. ואין קידושין תופסין באחות אשתו בחייה. 70) והרי אלו כדברים שלא באו עדיין לעולם, ואין אדם קונה או מקנה דבר שלא בא לעולם (קידושין סב).

10 טו. האומר ליכמה⁷¹: הרי את מקדשת לי בזה
11 לאחר שניחלץ ליה יכמיה⁷² - הרי זו מקדשת⁷²; הואיל
12 ואלו קדשה עתה, היו קדושין תופסין בה מספק⁷³.

71) אשה שמת בעלה בלא בנים ולו אח, הרי היא זקוקה ליבם (אחי בעלה) ואסור לה להנשא לאחרים עד שיבמה יחלוץ לה. 72) בנוסח כת"י התימנים וב'מעשה רוקח', נוספה כאן המילה: "מספק". 73) כמבואר לעיל פ"ד, ה"ד ובביאורנו שם, ע"פ הסוגיא ביבמות צב, ב.

13 טז. האומר לחברו: אם ילדה אשתך נקבה הרי היא
14 מקדשת לי בזה - לא אמר כלום⁷⁴. ואם הייתה אשת
15 חברו מעברת והפר העבר - הרי זו מקדשת⁷⁵. ויראה
16 לי, שצריך לחזור ולקדש אותה אחר שתלד על ידי
17 אביה⁷⁶, כדי שיכניס אותה⁷⁷ בקדושין שאין בהן
18 דפי⁷⁸.

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

21 אַף־על־פי שְׁחֻזְרוּ בְּתוֹךְ פְּדֵי דְבוּרָא¹⁰⁰ - אֵין חֲזַרְתָּם
22 כְּלוּם, וְהָרִי הִיא מְקַדְּשֶׁת¹⁰¹.

100) שאילת תלמיד לרב: "שלום עליך רבי" (הל' שבועות פ"ב, יז ע"פ הסוגיא בנוזיר כ:). (101) נדרים פז, א: "והלכה תוך כדי דיבור כדיבור, חוץ מעובד ע"ז ומקדש ומגרש". ופירש הר"ן שם: בכל דבר רגיל שאדם עושה, לא בגמר דעתו הוא עושה אלא בהסכמה גמורה מראש, ולפיכך לא מועילה בהם חזרה.

23 כג. המְקַדֵּשׁ עַל תְּנָאֵי, וְחֲזַר אַחַר פְּמָה יָמִים וּבִטֵּל
24 הַתְּנָאֵי, אַף־עַל־פִּי שֶׁבִטְלוּ בֵּינוּ לְבִינָה שְׁלֵא בְּפָנֵי
25 עֵדִים - בִּטֵּל הַתְּנָאֵי, וְהָרִי הִיא מְקַדְּשֶׁת סֶתֶם¹⁰². וְכֵן
26 אִם הָיָה הַתְּנָאֵי¹⁰³ מִן הָאִשָּׁה, וּבִטְלָה אוֹתוֹ אַחַר כֶּף
27 בִּינָה וּבִינּוּ - בִּטֵּל הַתְּנָאֵי. לְפִיכָךְ, הַמְקַדֵּשׁ עַל תְּנָאֵי,
28 וְכֵן סֶתֶם¹⁰⁴ אוֹ בַעַל¹⁰⁵ סֶתֶם - הָרִי זֶה צְרִיכָה גִט¹⁰⁶,
29 אַף־עַל־פִּי שְׁלֵא נִתְקַיֵּם הַתְּנָאֵי; שְׁמָא בִּטֵּל הַתְּנָאֵי
30 כְּשֶׁבִעַל אוֹ כְּשֶׁפָּנְסוּ¹⁰⁷. וְכֵן הַמְקַדֵּשׁ בְּפָחוֹת מִשְׁוֵה
31 פְּרוּטָה אוֹ בְּמִלְוָה¹⁰⁸, וְחֲזַר וּבִעַל סֶתֶם בְּפָנֵי עֵדִים¹⁰⁹
32 - צְרִיכָה גִט; שְׁעַל בְּעִילָה זֶה סִמְךָ¹¹⁰, וְלֹא עַל אוֹתָן
33 הַקְּדוּשִׁין הַפְּסוּלִין¹¹¹. חֲזָקָה הִיא, שְׁאֵין אָדָם
34 מִיִּשְׂרָאֵל הַקְּשָׁרִים עוֹשֶׂה בְּעִילתוֹ בְּעִילת זָנוּת¹¹²,
35 וְהָרִי בִּידוֹ עֲתָה לַעֲשׂוֹתָהּ בְּעִילת מִצְוָה¹¹³.

102) כתובות עג, א. וסובר רבינו שביטול התנאי אינו צריך עדים כל שהקידושין עצמם היו בעדים, וכמו שגילה דעתו לעיל פ"ג, טז: שליח הבעל לקדש לו אשה אינו צריך לעשותו בעדים. "שאינ מקום לעדים בשליחות הבעל". והוא הדין לביטול התנאי או קיומו, כל שהקידושין עצמם היו בעדים. (103) כנסה לביתו לשם נישואין, כמבואר לקמן פ"י, ה"א. (104) ולא דיבר כלום אודות התנאי. (105) כתובות עד, א. (106) מספק. (107) והראב"ד מצריך שיכניסנה בעדים, ואז הריחו כביטול התנאי בעדים. וכשיטתו לעיל פ"ג הט"ז, שגם שליח הבעל צריך להעשות בעדים. ע"פ הכלל: כל דבר שבערוה, אינו פחות משנים. (108) שאינה מקודשת בהן. (109) שנתייחד עמה בעדים "שכל המקדש בביאה, אינו צריך לבעול בפני עדים אלא יתייחד בפניהם ויבעול" ש"הן הן עדי יחוד, הן הן עדי ביאה" (מלשון רבינו להלן הל' גירושין פ"י ה"ח, וכן נראה למעלה פ"ג ה"ה). (110) לקדשה בה. (111) כתובת עד, א. ומובן שבשני הדינים האחרונים: מקדש בפחות משוה פרוטה, ומקדש במלוה, צריך שהבעילה (כלומר היחוד) תהיה בעדים, שהוא עיקר קידושו, אבל במקדש על תנאי אין צריך לבעול בעדים, כי אם רק ביטל תנאו כשבעל, אזי מתקיימים קידושו הראשונים שהיו בעדים (מגיד-משנה). (112) הילכך ודאי בעל לשם קידושין ומקודשת ודאי, אבל במקדש על תנאי אפילו כשבעל אינה אלא מקודשת מספק, כי שמא בעל על סמך תנאו, וסבור היה שתנאו נתיקיים ואין ביאתו ביאת זנות (מגיד-משנה). (113) וכתב רבינו בתשובתו: "ולעולם כל ישראל בחזקה זו, עד שיתבאר שנאף דרך זנות. ואין אנו אומרים בו חזקה, שאם-כן נמצא כל מי שזנה עם פנויה בעדים צריכה ממנו גט". השווה

(ט): "שיראי (משי) אינם צריכים שומא". וסובר רבינו, דוקא משי וכיוצא בו שהאשה מתאוית להם. אבל יש סוברים, דוקא משי אינו צריך שומא לפני הקידושין הואיל ושומתו ידועה במקצת, ואין רגילים לטעות בו טעות גדולה, אבל שאר דברים כגון אבנים טובות ומרגליות, שיש שאינן טובות אלא מעט, ורגילים לטעות בהן בהרבה יותר משווין - צריכות שומא לפני הקידושין, כי אין האשה סומכת דעתה עליהם בלא שומא. ומאכן נהגו לקדש בטבעת שאין בה אבן (רבינרתם שם. וכן בשו"ע אהע"ז סי' לא ס"ב). (90) קידושין ז, ב.

1 יט. איש ואשה שהיו עסוקין בדברי ארוסין, הוא
2 אומר: בְּמָאָה דִּינָרִים אֶקְדַּשׁ אוֹתָךְ, וְהִיא אוֹמֶרֶת:
3 אֵינִי מִתְקַדְּשֶׁת לָךְ אֶלָּא בְּמֵאֲתַיִם, וְהִלָּךְ זֶה לְבִיתוֹ
4 וְזוֹ לְבִיתָהּ⁹¹, וְאַחַר כֶּף תִּבְעֵנוּ זֶה אֶת זֶה וְקִדְּשׁוּ
5 סֶתֶם⁹²: אִם הָאִישׁ תִּבְעֵנוּ אֶת הָאִשָּׁה - יַעֲשׂוּ דְּבָרֵי
6 הָאִשָּׁה⁹³, וְאִם הָאִשָּׁה תִּבְעֵנוּ אֶת הָאִישׁ - יַעֲשׂוּ דְּבָרֵי
7 הָאִישׁ⁹⁴.

(91) ולא הסכימו ביניהם. (92) ונתן לה מעות צרורות, ולא ידעה כמה. (93) שהיא סברה מאתים הן, וכל שאין שם מאתים אינה מקודשת. (94) ואפילו אין שם אלא מאה הרי זו מקודשת, כי על דעת הצעתו הקודמת היא תבעתו לקדש (תוספתא קידושין פ"ב ה"א. וכפירוש המאירי לקידושין ח, א. והשווה דברי רבינו הל' מכירה פ"ב, ה"א).

8 כ. העוֹשֶׂה שְׁלִיחַ לְקַדֵּשׁ לוֹ אִשָּׁה⁹⁵, וְהִלָּךְ הַשְּׁלִיחַ
9 וְקִדְּשָׁה עַל תְּנָאֵי - אֵינָה מְקַדְּשֶׁת. וְכֵן אִם אָמַר לוֹ
10 לְקַדְּשָׁה עַל תְּנָאֵי, וְהִלָּךְ וְקִדְּשָׁה סֶתֶם, אוֹ עַל תְּנָאֵי
11 אַחַר, אוֹ שֶׁשָּׁנָה אֶת הַתְּנָאֵי - אֵינָה מְקַדְּשֶׁת⁹⁶.

(95) ללא כל תנאי. (96) כלל הוא: "שליח שעבר על דברי משלחו, לא עשה כלום" (לשון רבינו הל' שלוחין פ"א, ה"ב. ומקורו בכתובות ט:).

12 כא. אָמַר לוֹ: קִדְּשָׁה לִי בְּמִקוֹם פְּלוּנִי, וְהִלָּךְ וְקִדְּשָׁה
13 בְּמִקוֹם אַחַר - אֵינָה מְקַדְּשֶׁת⁹⁷. קִדְּשָׁה לִי וְהָרִי הִיא
14 בְּמִקוֹם פְּלוּנִי, וְהִלָּךְ וְקִדְּשָׁה בְּמִקוֹם אַחַר - הָרִי זֶה
15 מְקַדְּשֶׁת, מִפְּנֵי שְׁמֵרָאָה מְקוֹם הוּא לוֹ⁹⁸. וְכֵן הִיא
16 שְׁאֵמְרָה לְשְׁלוּחָהּ: קִבֵּל לִי קְדוּשִׁי בְּמִקוֹם פְּלוּנִי,
17 וְקִבְּלָם לָהּ בְּמִקוֹם אַחַר - אֵינָה מְקַדְּשֶׁת. הָרִי הַבֵּעַל
18 בְּמִקוֹם פְּלוּנִי, וְקִבֵּל לָהּ בְּמִקוֹם אַחַר - הָרִי זֶה
19 מְקַדְּשֶׁת, מִפְּנֵי שְׁמֵרָאָה מְקוֹם הוּא לוֹ⁹⁹.

(97) הקפיד המקדש לומר במקום פלוני שיש לו שם אוהבים, ואם מישהו יאמר עליו דברים בפניה - ימחו בידו (קידושין נ. וברש"י). (98) "שם תמצאנה", ואין זו הקפדה (שם). (99) נלמד מדין האיש עם שליחו, שלשניהם דין אחד. וכן מוכח בקידושין מח, ב: "שאמרה היא לשלוחה צא וקבל לי קידושי מפלוני, שאמר לי התקדשי לי בדינר של כסף, והלך ונתן לו דינר של זהב . . . מראה מקום היא לו" (הגר"א לאהע"ז סי' לו ס"ק ז).

20 כב. הַמְקַדֵּשׁ אֶת הָאִשָּׁה וְחֻזְרוּ בּוֹ מִיָּד הוּא אוֹ הִיא,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כָּרַךְ; ²¹עַל מִנַּת שְׁשָׁמִי יוֹסֵף, וְנִמְצָא שְׁמוֹ יוֹסֵף וְשִׁמְעוֹן
²²- הָרִי זֶה מִקְדָּשְׁתָּ. אָבֵל אִם אָמַר לָהּ: עַל מִנַּת שְׂאִין
²³שְׁמִי אֲלֵא יוֹסֵף, וְנִמְצָא שְׁמוֹ יוֹסֵף וְשִׁמְעוֹן; שְׂאִינִי
²⁴אֲלֵא בְּסֵם, וְנִמְצָא בְּסֵם וּבְרָסִי; שְׂאִינִי אֲלֵא בֶן עִיר,
²⁵וְנִמְצָא בֶן כְּרֶךְ וּבֶן עִיר - אֵינָהּ מִקְדָּשְׁתָּ.

(8 מוכר בשמים. 9 מעבד עורות וריחו רע.)

ד. הָאוֹמֵר לְאִשָּׁה: הָרִי אֶת מִקְדָּשְׁתָּ לִּי עַל מִנַּת
²⁶שְׂאִינִי יוֹדֵעַ לְקִרְוֹת, צְרִיף שְׂיִקְרָא הַתּוֹרָה וַיִּתְרַגֵּם
²⁷אוֹתָהּ תְּרַגְוֵם אֲנִקְלוֹס הַגֵּר. וְאִם אָמַר לָהּ: עַל מִנַּת
²⁸שְׂאִינִי קוֹרָא, צְרִיף לִהְיוֹת יוֹדֵעַ לְקִרְוֹת תּוֹרָה נְבִיאִים
²⁹וּכְתוּבִים בְּדִקְדוּק יָפָה. עַל מִנַּת שְׂאִינִי יוֹדֵעַ לְשִׁנּוֹת,
³⁰צְרִיף לִהְיוֹת יוֹדֵעַ לְקִרְוֹת הַמְּשֻׁנָּה. וְאִם אָמַר: עַל
³¹מִנַּת שְׂאִינִי תִנְאָה, צְרִיף לִהְיוֹת יוֹדֵעַ לְקִרְוֹת הַמְּשֻׁנָּה
³²וּסְפָרָא¹⁰ וּסְפָרִי¹¹ וְתוֹסֵפְתָא¹² שֶׁל רַבִּי חֵיָא¹³.

(10 תורת כהנים, וחיברו רב. 11 מדרשי הלכה לספרים:
 במדבר ודברים. 12 תוספת למשנה לבאר ענייניה
 השנויים בלשון קצרה. 13 שהיא מוסמכת ביותר.)

ה. עַל מִנַּת שְׂאִינִי תִלְמִיד - אֵין אוֹמְרִין: כְּפֶן עֲזָאִי
³⁴וּבֶן זוּמָא, אֲלֵא כֹל שְׁשׂוֹאֲלִין אוֹתוֹ דְּבַר אֶחָד
³⁵בְּתִלְמוּדוֹ וְאוֹמְרוּ; וְאֶפְלוּ בְּהַלְכוֹת הַחֵג, שְׁמַלְמְדִין
³⁶אוֹתָן בְּרַבִּים מְדַבְּרִים הַקְּלִים סְמוּךְ לַחֵג, כְּדִי שִׁיְהִיּוּ
³⁷כֹּל הָעָם בְּקִיאִין בְּהֵן. עַל מִנַּת שְׂאִינִי חֲכָם - אֵין
³⁸אוֹמְרִין: כְּרַבִּי עֲקִיבָא וְחַבְרִי, אֲלֵא כֹל שְׁשׂוֹאֲלִין
³⁹אוֹתוֹ בְּכֹל מְקוֹם דְּבַר חֲכָמָה¹⁴ וְאוֹמֵר. עַל מִנַּת שְׂאִינִי
⁴⁰גְבוּר - אֵין אוֹמְרִין: כְּאֶבְרָה בֶן נֶר¹⁵ וּכְיֹאָב¹⁶, אֲלֵא
⁴¹כֹּל שְׁחַבְרִי מְתִירָאִים מְמַנּוּ מְפַנֵּי גְבוּרָתוֹ. עַל מִנַּת
⁴²שְׂאִינִי עֲשִׂיר - אֵין אוֹמְרִין: [כְּרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן
⁴³תְּרַסּוֹם¹⁷] וּכְרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה¹⁸, אֲלֵא כֹל שְׁבָנִי
⁴⁴עִירוֹ מְכַבְּדִין אוֹתוֹ מְפַנֵּי עֲשָׂרִי. עַל מִנַּת שְׂאִינִי צְדִיק
⁴⁵- אֶפְלוּ רִשָּׁע גְּמוּר, הָרִי זֶה מִקְדָּשְׁתָּ מְסַפֵּק, שְׁמָא
⁴⁶הֲרַהֵר תְּשׁוּבָה בְּלַבּוֹ¹⁹. עַל מִנַּת שְׂאִינִי רִשָּׁע - אֶפְלוּ
⁴⁷צְדִיק גְּמוּר, הָרִי זֶה מִקְדָּשְׁתָּ מְסַפֵּק, שְׁמָא הֲרַהֵר
⁴⁸בְּעִבּוּדַת פּוֹכְבִים וּמְזֻלוֹת בְּלַבּוֹ; שְׂעוֹן עִבּוּדַת פּוֹכְבִים
⁴⁹וּמְזֻלוֹת גְּדוֹל הוּא, וּמְשִׁיְהֲרַהֵר לְעַבְד בְּלַבּוֹ נַעֲשֶׂה
⁵⁰רִשָּׁע, שְׂנְאָמֵר: פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְכַתוּב: לְמַעַן תִּפְשֹׁ
⁵¹אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּלַבָּם.
⁵²

(14 דבר התלוי בסברא. 15 שר צבא של שאול המלך.
 16 בן צרויה, שר צבא של דוד המלך. 17 היה עשיר
 גדול ואביו הניח לו אלף עיירות ביבשה וכנגדן אלף ספינות
 בים. 18) אף הוא היה עשיר גדול והיה מפריש מעשר
 מעדרו שנים עשר אלף עגל בכל שנה ושנה. 19) ובכל
 זאת, המקדש בפסולי עדים [=רשעים] אינה מקודשת ואין
 חוששים שמא הרהרו תשובה בליבם, כי רק כאן שאומר
 בפירוש לפנינו: "על מנת שאני צדיק", יש לחוש שמא
 הרהר בליבו, אבל כאשר אין העדים אומרים כלום למה
 נחוש להם.)

דברי רבינו לקמן הל' גירושין פ"י, הי"ט. וראה במוספנו
 'תשובות רבינו'. וב'מעשה רוקח' דקדק מזה, אם בבעילתו
 זו הוא עושה איסור אחר, כגון שהיתה גדה, או שבעל
 ביום-הכיפורים (שאסור בביאה) לא נאמרה בו חזקה זו, -
 שאין זה מישראל הכשרים.

יום חמישי י"ט כסלו ה'תשע"ח

פָּרַק שְׁמִינִי

(1 כולל המשך תנאים בקידושין ואם נתגלה שלא קוים
 התנאי.)

א. הָאוֹמֵר לְאִשָּׁה: הָרִי אֶת מִקְדָּשְׁתָּ לִּי בְּכּוֹס זֶה שֶׁל
¹יַיִן, וְנִמְצָא שֶׁל דְּבַשׁ; שֶׁל דְּבַשׁ, וְנִמְצָא שֶׁל יַיִן²;
²בְּדִינָר זֶה שֶׁל כֶּסֶף, וְנִמְצָא שֶׁל זָהָב; שֶׁל זָהָב, וְנִמְצָא
³שֶׁל כֶּסֶף³; עַל מִנַּת שְׂאִינִי כְּהֵן, וְנִמְצָא לֹוי; לֹוי,
⁴וְנִמְצָא כְּהֵן; נְתִין, וְנִמְצָא מְמָזֵר; מְמָזֵר, וְנִמְצָא
⁵נְתִין; בֶּן עִיר, וְנִמְצָא בֶן כְּרֶךְ; בֶּן כְּרֶךְ, וְנִמְצָא בֶן
⁶עִיר; עַל מִנַּת שְׂאִינִי עֲנִי, וְנִמְצָא עֲשִׂיר; עֲשִׂיר,
⁷וְנִמְצָא עֲנִי; עַל מִנַּת שְׁבִיתִי קְרוֹב לְמַרְחֵן, וְנִמְצָא
⁸רְחוֹק; רְחוֹק, וְנִמְצָא קְרוֹב; עַל מִנַּת שְׁלִישׁ לִי שְׁפָחָה
⁹אוּ בַת גּוֹדְלָתָּ אוּ אֹפָה, וְאֵין לוֹ; עַל מִנַּת שְׂאִין לוֹ,
¹⁰וְיֵשׁ לוֹ⁵; עַל מִנַּת שְׁלִישׁ לִי אִשָּׁה וּבָנִים, וְאֵין לוֹ; עַל
¹¹מִנַּת שְׂאִין לִי, וְיֵשׁ לוֹ - בְּכֹל אֵלוֹ וְכֹל הַדּוּמָה לָהֶן⁶
¹²אֵינָהּ מִקְדָּשְׁתָּ. וְכֵן הִיא שְׁהֻטְעָתוֹ.
¹³

(2 כגון שהיה מכוסה ולא הכירה עד אחרי הקידושין.
 3) כתוב ב"הגהות מיימוניות": אחד קידש בטבעת שהייתה
 נראית באותה שעה בפני עדי הקידושין שהיא של זהב וגם
 בעיני הצורך נראתה כן, ואחרי כן קרוב לחצי שנה נמצאת
 של נחושת - הרי זה דומה להתקדשי לי במנה ונמצא חסר
 דינר, או נמצא בו דינר נחושת שאינה מקודשת, ואף על פי
 שהמקדש עצמו לא אמר שהוא של זהב אלא העדים אמרוהו,
 אלא שלמעשה יש להחמיר לא להתירה בלי גט. ומטעם זה
 "נוהגין תחת החופה לשאול לעדים אם הטבעת שווה פרוטה,
 כדי שתדע הכלה שאינו מקדשה אלא בשווה פרוטה."
 4) קולעת שערות. 5) כי לפעמים אם יש לו גודלת זהו
 חיסרון, כי הגודלת מתוך שהיא מצוייה בבתי שכינותיה תלך
 לספר עליה דברים שהם נגד רצונה. וכן הדין באופה
 שמצוייה אצל הרבה אנשים. 6) בין למעלה בין לחיסרון.
 כי אפילו בשבח אחרים אינה מרוצה, שאומרת: "מנעל
 הגדול ממידת רגלי איני חפצה בו".

ב. וּבְכֹלֶם, אֶף-עַל-פִּי שְׂאֵמְרָה: בְּלִבִּי הָיָה לְהִתְקַדֵּשׁ
¹⁴לוֹ אֶף-עַל-פִּי שְׁהֻטְעָנִי וְאֵין הַדְּבָר כְּמוֹ שְׂאֵמֵר, וְכֵן
¹⁵אִם אָמַר הוּא: בְּלִבִּי הָיָה לְקַדְּשָׁה אֶף-עַל-פִּי
¹⁶שְׁהֻטְעָנִי - אֵינָהּ מִקְדָּשְׁתָּ, לְפִי שְׁהִדְבְּרִים שֶׁבִּלְב
¹⁷אֵינָם דְּבָרִים⁷.
¹⁸

(7) כי היה לה לפרש בפה בשעת הקידושין.

ג. הָרִי אֶת מִקְדָּשְׁתָּ לִּי עַל מִנַּת שְׂאִינִי בְּסֵם⁸, וְנִמְצָא
¹⁹בְּסֵם וּבְרָסִי⁹; עַל מִנַּת שְׂאִינִי בֶן עִיר, וְנִמְצָא בֶן עִיר וּבֶן

ג. אָמַר לְשֵׁתִי אֶחָיוֹת: הָרִי אַחַת מִכֶּם מְקַדְּשֵׁת לִי בָזָה, וְנָתַן לָהּ פְּרוּטָה⁸ או שְׁקַבְּלָתָהּ אַחַת עַל יַד חֲבֵרְתָּהּ; וְכֵן הָאָמֵר לְאָב: אַחַת מִבְּנוֹתַי מְקַדְּשֵׁת לִי, וְקָבַל הָאָב קְדוּשָׁתָהּ⁹ - כִּלְכֵן צְרִיכוֹת גִּט מִמֶּנּוּ, וְאִסּוּר לֹא לְבֹא עַל אַחַת מֵהֶן¹⁰, מִפְּנֵי שֶׁהַקְּדוּשָׁיִן תּוֹפְסִין בָּהֶן אֶף-עַל-פִּי שְׂאֵי אֶפְשָׁר לְבֹא עַל אַחַת מֵהֶן¹¹.

8) שנתן לשתייהן יחד (לשון רבינו בפירושו למשנה, קידושין פ"ב, מ"ז). 9) שהאב זכאי לקבל את קידושי בתו עד שתיבגר, כמפורש לעיל פ"ג, ה"א. 10) הואיל ולא פירש איזו מהן קידש, אינו יכול לישא אף אחת מהן, שמא הוא פוגע באחות אשתו. 11) קידושין נא, א. נב, א. כאביו לגבי רבא, האומר: קידושין שאינן מסורין לביאה הם קידושין. והיא אחת מההלכות המסומנות ביע"ל קג"ם שהלכה כאביו. ואם שידך אחת מבנותיו תחילה, ואח"כ בשעת קידושין אמר המשודך לאב: "בתך מקודשת לי", ולא פירש: "פלוגית בתך", אומר רבינר-תם שהמשודכת מקודשת, כיון שחל עליו חרם ותקנת הקהילות (לא לחזור בו משידוכו) לא עזב זו ומקדש אחרת, ואפילו במקום שאין בו תקנת הקהילות - שארית ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כזב (הגהות מיימוניות, אולם ראה 'תוספות' לקידושין נב. ובש"ע אהע"ז סי' לו, סט"ז).

ד. הָעוֹשֶׂה שְׁלִיחַ לְקַדֵּשׁ לוֹ אִשָּׁה פְּלוּגִית, וְהִלֵּךְ וְקִדְּשָׁהּ¹² לוֹ, וְקִדְּשׁ הַמְשַׁלַּח בְּעַצְמוֹ לְאִמָּהּ או לְבִתָּהּ או לְאֶחָתָהּ, וְאֵין יָדוּעַ אִי זוּ מֵהֶן נִתְקַדְּשָׁה רֵאשׁוֹנָה - שְׁתִּייהֶן צְרִיכוֹת גִּט, וְאִסּוּרוֹת עֲלֵיהֶן¹³. וְכֵן אִשָּׁה שֶׁעָשְׂתָה שְׁלִיחַ לְקַדְּשָׁהּ, וְהִלֵּךְ וְקִדְּשָׁהּ, וְהִלְכָה וְקִדְּשָׁהּ הִיא עֲצָמָה לְאַחֵר, וְאֵין יָדוּעַ אִי זוּ מֵהֶן קוֹדֵם¹⁴ - שְׁנֵיהֶן נִתְנָיִן לָהּ¹⁵ גִּט. וְאִם רָצוּ, אֶחָד נִתֵּן גִּט וְאֶחָד כּוֹנֵם¹⁶.

12) בכת"י התימנים: "לקדשה". 13) כי אסור לו לקחת קרובות גרושתו. 14) שאם קידושיה קדמו, הרי ביטלה את מעשה שלוחה, והיתה מקודשת לאחר. 15) אם רוצה להנשא לאחר. 16) כי אינה עוד אשת איש מהאחד, וממילא מותרת לו (קידושין עט).

ה. בַּמָּה דְּבָרִים אָמוּרִים¹⁷? בְּרַחֲוִקִין; אֶכָּל אִם קִדְּשָׁהּ הַשְּׁלִיחַ לְאָב, וְקִדְּשָׁהּ הִיא עֲצָמָה לְבֵן או לְאִחַ וְכִיּוֹצֵא בָהֶן - שְׁנֵיהֶם נִתְנָיִן גִּט, וְהִיא אִסּוּרָה לְשִׁנְיָהֶם¹⁸.

17) שמותרת להנשא לשני, לאחר הגט. 18) שהרי גרושת האב אסורה על הבן, וגרושת הבן אסורה על האב, וגרושת האב - על אחיו (להלן פ"ב מהל' איסורי ביאה ה"א).

ו. הָאָמֵר לְשְׁלוּחוֹ: צֵא וְקַדֵּשׁ לִי אִשָּׁה, וּמַת הַשְּׁלִיחַ, וְאֵינוּ יוֹדֵעַ אִם קִדְּשׁ אִם לֹא קִדְּשׁ לוֹ אִשָּׁה - הָרִי זֶה בְּחֻזְקַת שְׁקִדְּשׁ, שְׁחֻזְקַת שְׁלִיחַ לְעֻשׂוֹת שְׁלִיחוֹת¹⁹. וְהוּאִיל וְאֵין יָדוּעַ אִי זוּ אִשָּׁה קִדְּשׁ לוֹ²⁰.

ו. הַמְקַדֵּשׁ אֶת הָאִשָּׁה, וְאָמַר: הִיְיָתִי סְבוּר שְׁהִיא כְּהֵנָּה, וְהָרִי הִיא לְוִיָּה; לְוִיָּה, וְהָרִי הִיא כְּהֵנָּה; עֲנִיָּה, וְהָרִי הִיא עֲשִׂירָה; עֲשִׂירָה, וְהָרִי הִיא עֲנִיָּה - הָרִי זֶה מְקַדְּשֵׁת, מִפְּנֵי שְׁלֵא הִטְעַמְתָּ²⁰. וְכֵן הִיא שְׂאֵמָרָה: סְבוּרָה הִיְיָתִי שְׁהוּא כְּהֵן, וְהָרִי הוּא לְוִי; לְוִי, וְהָרִי הוּא כְּהֵן; עֲשִׂיר, וְהָרִי הוּא עֲנִי; עֲנִי, וְהָרִי הוּא עֲשִׂיר - הָרִי זֶה מְקַדְּשֵׁת, מִפְּנֵי שְׁלֵא הִטְעַה אֹתָהּ.

20) אלא הוא הטעה את עצמו ודברים שכלב אינם דברים.

פֶּרֶק תְּשִׁיעִי

1) נתבארו בו דין קידושין שלא נמסרו לביאה, שליח שמת בדרך, קידש אחת מבנותיו סתם, נאמנות האב על בתו בקידושין, האומר לאשה קידשתך והיא כופרת, ושליח שקידש האשה לעצמו, ביטול השליחות, קול בקידושין, והכחשות בהם.

א. הַמְקַדֵּשׁ שְׁתֵּי נָשִׁים, שְׂאִסּוּר לְשֵׂא שְׁתִּייהֶן מִשׁוּם עֲרוּוָה, כְּאַחַת² - אֵינֶן מְקַדְּשׁוֹת. בִּיַּדָּ? כְּגוֹן שְׁקִדְּשׁ אִשָּׁה וּבִתָּהּ או שְׁתֵּי אֶחָיוֹת כְּאַחַת - אֵין אַחַת מֵהֶן מְקַדְּשֵׁת³.

2) שאמר: הרי שתיכן מקודשות לי. 3) קידושין ג, ב. כלל הוא: "כל שאינו בזה אחר זה - אפילו בבית אחת אינו", והואיל ואין קידושין תופסין באחות אשתו, שנאמר בה (ויקרא יח, יח): "ואשה אל אחותה לא תקח" (=לא תקדשנה, ע"י קידושין סז) - אף כשקידשן כאחת, אין קידושין תופסין אף באחת מהן.

ב. קִדְּשׁ נָשִׁים רַבּוֹת כְּאַחַת, וְאָמַר: הָרִי פְּלִכֶם מְקַדְּשׁוֹת לִי⁴, וְהִיוּ בָהֶן שְׁתֵּי אֶחָיוֹת או אִשָּׁה וּבִתָּהּ וְכִיּוֹצֵא בָהֶן - אֵין אַחַת מִכֶּם מְקַדְּשֵׁת⁵. וְאִם אָמַר לָהֶן: הָרֵאוּיָה מִכֶּם לִי לְבִיָּאָה מְקַדְּשֵׁת לִי - הָרִי פְּלִין מְקַדְּשׁוֹת לוֹ, חוּץ מֵאַחָיוֹת או אִשָּׁה וּבִתָּהּ⁶ וְכִיּוֹצֵא בָהֶן. וְכֵן אִם אָמַר לָהֶן: הָרִי פְּלִכֶם מְקַדְּשׁוֹת לִי, וְהִיתָה בָהֶן שְׁפִחָה או עַפּוּ"ם או אִשָּׁה אַחַת עֲרוּוָה, כְּגוֹן אִשֶּׁת אִישׁ או בְּתוּ או אַחֲתוֹ וְכִיּוֹצֵא בָהֶן - אֵין אַחַת מִכֶּם מְקַדְּשֵׁת. וְאִם אָמַר: הָרֵאוּיָה מִכֶּם לִי לְבִיָּאָה תְּהִיָּה מְקַדְּשֵׁת לִי - הָרִי פְּלִין מְקַדְּשׁוֹת לוֹ⁷, חוּץ מֵאוֹתָהּ אִשָּׁה שְׂאֵין קְדוּשָׁתָהּ תּוֹפְסִין בָּהּ.

4) ונתן לאחת מהן כסף קידושין עבור כולן. 5) קידושין נא, א. הואיל ואמר "כולכן" והדבר ידוע שהאחיות אינן מקודשות - לא חלו הקידושין גם על האחרות, שהרי כלל כולן בדיבור אחד, ומתוך שלא קנה את האחיות - לא קנה גם את הנכריות. דוגמא לכך: "קנה אתה וחמור (אתה ובהמה זו תקנו נכסי) לא קנה כלום" (בבא-בתרא מגג). כיון שבקנין אחד שיתף שניהם - מתוך שהחמור לא קנה, אף הוא לא קנה. 6) שאי-אפשר לו לבוא על אחת מהן, כמבואר בסמוך ה"ג. 7) כאן לא נתכוין מתחילה לקדש אלא את הנשים הכשרות לו, ואלה שאינן ראויות לו לא נכללו באמירתו (קידושין נא:).

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ומתחילת יום גמר הששה חדשים ומעלה נקראת בוגרת, כמפורש לעיל פ"ב ה"ב. (33) קידושין נא, ב: "אין אדם עווב מצוה המוטלת עליו (קידושי בתו הנערה) ועושה מצוה שאינה מוטלת עליו", וראה שם סד, ב וברש"י.

ט. מי שיש לו שתי פתיות³⁴ בנות משתי נשים, וכלן ברשות³⁵, וקדש אחת מהן, ובשעת הקדושין אמר לבעל: קדשתי לך את בתי הגדולה, אף-על-פי שיש לומר: שמא גדולה שבגדולות³⁶ קדש לו או גדולה שבקטנות³⁷, או קטנה שבגדולות שהיא גדולה מן הגדולה שבקטנות³⁸ - הרי כלן מתרות³⁹ חוץ מן הגדולה שבגדולות, שהיא לבדה המקדשת. וכן אם קדש בתו הקטנה, אף-על-פי שיש לומר: שמא קטנה שבקטנות או קטנה שבגדולות, או גדולה שבקטנות שהיא קטנה מן הקטנה שבגדולות - הרי כלן מתרות חוץ מן הקטנה שבקטנות, והיא לבדה המקדשת. שמשמע בתו הגדולה - שאין בבנותיו גדולה ממנה, ומשמע בתו הקטנה - שאין בהן קטנה ממנה⁴⁰.

(34) קבוצות. (35) שעדיין לא בגרו ויכול לקדשן שלא מדעתן. (36) מהאשה הראשונה שילדה לו תחילה. (37) מאשתו השניה שילדה לו אח"כ. (38) שהיא נולדה לו טרם שילדה אשתו השניה את בתה הראשונה. (39) להנשא לאחרים. (40) שם. אין אדם עשוי לדבר בלשון המביאה לידי ספק (קידושין סד: כרבי יוסי).

י. נאמן האב לומר על בתו קדם שתבגר שהיא מקדשת, ואוסרה על הכל⁴¹.

(41) ואע"פ שאינה כל-כך בידו לקדשה, כי שמא לא ימצא אדם שיסכים לקדשה - בכל זאת נאמן מחמת הכתוב (דברים כב, טז): "את בתי נתתי לאיש הזה". באמרו "לאיש" - אסרה לכל העולם, שאין אנו יודעים למי קדשה, ובאמרו "הזה" - התירה לזה (קידושין סד.) ובנערה הכתוב מדבר.

יא. האב שאמר: קדשתי את בתי ואיני יודע למי קדשתי - הרי זו אוסרה לעולם על כל אדם, עד שיאמר האב: נודע לי שלפלוני קדשתי, ותהיה צריכה ממנו גט בלבד⁴². ואף-על-פי שנודע לו אחר שבגרה⁴³.

(42) כלומר, רק ממנו תתגרש ואז תהיה מותרת לכל אדם. (43) ואז כבר אינה ברשותו. בכל זאת נאמן משום "שהפה שאסר הוא הפה שהתיר", ונימוק זה מועיל אפילו כשהדיבור השני בא לאחר כדי דיבור של האמירה הראשונה, כיון שהאסור אינו אלא מפי האב, הוא נאמן להתירה אפילו לאחר מכאן. כי אין הדיבור האחרון סותר כלום את הדיבור הראשון, כי יתכן שמתחילה לא ידע מי קידשה, ועכשיו נודע לו (מגיד-משנה, הל' גירושין פ"ב ה"א) והרי אפילו אדם אחר נאמן להתירה, כמבואר בסמוך - כל-שכן שהאב בעצמו נאמן לכך (מגיד-משנה).

1 - הרי זה אסור בכל אשה שיש לה קרובות שהן ערוה עמה²¹, כגון אשה שיש לה בת או אם או אחות וכיוצא בהן; שאם תאמר ישא זו, שמא אמה קדש לו שלוחו או אחותה או בתה. ומתר באשה שאין לה קרובות כגון אלמנה²². היתה לה קרובה, כגון אם או אחות וכיוצא בהן, והיתה הקרובה אשת איש בשעה שעשה הוא שליח, אף-על-פי שנתגרשה קדם שיימות השליח - הרי זה מתר בה; ואין אומרים: שמא קדש השליח את קרובתה אחר שנתגרשה, מפני שלא היתה ראויה בשעה שעשה השליח, ואין אדם עושה שליח לקדש לו אלא אשה שישכח הוא לקדשה בשעת השליחות²³.

(19) ובוודאי קידש (נזיר יב.). (20) שלא פירש לו איזו אשה רוצה לקדש. (21) שהמקדש את האשה, הרי זה אוסר עליו שבע עריות: אמה, אם אמה, ואם אביה, בתה ובת בנה ובת בתה ואחותה בזמן שהיא קיימת (מסכת דרך ארץ, א, א.). (22) נזיר, שם. (23) שם. ומכאן יש להוכיח שהשליח יכול לקדש קרובתו למשלחו אע"פ שאינו יכול לקדשה לעצמו, שאם לא כן למה לא אמרו שמותר המשלח בקרובות השליח (מגיד-משנה).

ז. מי שהיו לו חמשה בנים, ועשו כלן שליח את אביהם לקדש להם אשה²⁴, ואמר אבי הבנים לאיש שיש לו חמש בנות: אחת מבנותיך מקדשת לאחד מבני²⁵, וקבל האב²⁶ הקדושין²⁷ - כל אחת מהן צריכה חמשה גטין מפל האחין, הואיל וכלן²⁸ נתנו רשות לאב לקדש להן אשה²⁹. מת אחד מהם - כל אחת מהן צריכה ארבעה גטין³⁰, וחליצה מאחד מהם³¹.

(24) וכגון שהם גדולים הראויים לעשות שליח ולקדש אשה (קידושין נב.). (25) ולא פירש איזה בן, והלה לא פירש איזו בת. (26) אבי הבנות. (27) אפילו לא עשאוהו הבנות שליח, יכול הוא לקבל קידושיהן, הואיל ועדיין לא בגרו ורשותן בידו, כמבואר לעיל פ"ג ה"א. (28) כל הבנים. (29) ואינו ידוע מי הוא המקדש ומי זאת המקודשת. (30) מארבעת האחים הנשארים. (31) שמא ארוסת המת היא וזקוקה ליבום. ואינה יכולה להנשא לאחרים עד שתחלוץ (קידושין נב.) ולהתייבם אינה ראויה כי שמא היא ארוסה לאחד האחים החיים, ונמצא זה נושא אשת אחיו החי.

ח. האב שהיתה לו בת קטנה או נערה, שהיא ברשותו, ובת בוגרת³², ונתנה לו הבוגרת רשות לקדשה, וקדש בתו סתם לאחד - אין הבוגרת בכלל, עד שיפרש ויאמר: בתי הבוגרת שעשת אותי שליח. לפיכך אין הבוגרת מקדשת³³ (ואחותה מקדשת).

(32) בת י"ב שנה עד י"ב וששה חדשים נקראת נערה,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 יב. אָמַר הָאֵב: אֵינִי יוֹדֵעַ לְמִי קִדְשָׁתִיָּהּ, וְכֹא אֶחָד
2 וְאָמַר: אֵינִי הוּא שְׁקִדְשָׁתִיָּהּ - נֶאֱמַר⁴⁴ אֶף לְכַנְסִי,⁴⁵
3 וְאֵינוֹ צְרִיף קִדּוּשֵׁינִי אַחֲרַיִם.
- 4 (44) שאינו חצוף לומר לפני האב שקידשה, כי מתיירא הוא
שמה יכחישנו האב ויאמר: "לא ממך קבלתי כסף
הקידושין". (45) ואין אומרים שמה יצרו תקפו (קידושין
ס:).
5 יג. בָּאוּ שְׁנַיִם, זֶה אוֹמֵר: אֵינִי קִדְשָׁתִיָּהּ, וְזֶה אוֹמֵר:
6 אֵינִי קִדְשָׁתִיָּהּ - שְׁנֵיהֶן נוֹתְנִין גִּט⁴⁶. וְאִם רָצוּ, אֶחָד
7 נוֹתֵן גִּט וְאֶחָד כּוֹנֵס⁴⁷. כְּנֹסָה, וְאַחַר כֵּךְ בָּא אַחַר
8 וְאָמַר: אֵינִי הוּא שְׁקִדְשָׁתִיָּהּ - אֵינוֹ נֶאֱמַר, וְאֵינוֹ
9 אוֹסְרָה עַל בַּעְלָהּ⁴⁸.
- 10 (46) להתירה להנשא לאחרים. (47) שם. ואפשר שיצטרך
לקדשה קידושין אחרים כשיכנסנה, שהרי הראשון טען
שהיא מקודשת לו, ושמה באמת לא נתקדשה לשני העומד
לכנסה עכשיו (רשב"א). (48) כי מאחר שכנסה בהיתר
ובהסכמת החכמים, אין השני הבא יחידי נאמן לאסרה עליו.
ולדעת הרשב"א אפילו עדיין לא כנסה, אלא כיון שהתירוה
לכונסה - אין השני נאמן להוציאה מהיתרה הראשון,
והשווה כתובות כג, א.
- 9 יד. הָאִשָּׁה שְׁאָמְרָה: נִתְקַדְשָׁתִי וְאֵינִי יוֹדֵעַת לְמִי
10 נִתְקַדְשָׁתִי, וְכֹא אֶחָד וְאָמַר: אֵינִי הוּא שְׁקִדְשָׁתִיָּהּ -
11 נֶאֱמַר לָתֵן גִּט, וְתִהְיֶה מִתְּרַת לְכָל אָדָם חוּץ מִמֶּנּוּ⁴⁹;
12 אָבֵל אֵינוֹ נֶאֱמַר לְכַנְסִי, שְׁמָא יֵצְרוּ תִקְפוֹ וְהִיא
13 תִּרְגִּיל⁵⁰ לוֹ כְּדִי לְהִתִּירָהּ⁵¹.
- 14 (49) אפילו אחר שיגרשנה, כי אם תתירנה לו לאחר
הגירושין, יש לחוש לקנוניא והערמה מצד שניהם.
50) תחפה עליו ותשדלנו אחריה. (51) ואינו מתיירא ממנה
שתכחישנו, ואפילו אם יבוא עוד אחר לומר אני קדשתיה,
היא תכחישנו (קידושין סג: וברש"י).
- 14 טו. הָאוֹמֵר לְאִשָּׁה: קִדְשָׁתִיָּהּ, וְהִיא אוֹמְרָת: לֹא
15 קִדְשָׁתִיָּהּ - הוּא אֶסוּר בְּקִרְבּוֹתֶיהָ⁵², וְהִיא מִתְּרַת
16 בְּקִרְבּוֹתֶיהָ. קִדְשָׁתִיָּהּ, וְהוּא אוֹמֵר: לֹא קִדְשָׁתִיָּהּ -
17 הוּא מִתְּרַת בְּקִרְבּוֹתֶיהָ, וְהִיא אֶסוּרָה בְּקִרְבּוֹתֶיהָ⁵⁴.
18 קִדְשָׁתִיָּהּ, וְהִיא אוֹמְרָת: לֹא קִדְשָׁתִיָּהּ אֶלָּא בְּתִי - הוּא
19 אֶסוּר בְּקִרְבּוֹת גְּדוּלָה⁵⁵, וּגְדוּלָה מִתְּרַת בְּקִרְבּוֹתֶיהָ;
20 וּמִתְּרַת בְּקִרְבּוֹת הַבֵּת, וְהַבֵּת מִתְּרַת בְּקִרְבּוֹתֶיהָ⁵⁶. קִדְשָׁתִי
21 אֶת בֵּתִי, וְהִיא אוֹמְרָת: לֹא קִדְשָׁתִיָּהּ אֶלָּא אוֹתִי - הוּא
22 אֶסוּר בְּקִרְבּוֹת הַבֵּת, וְהַבֵּת מִתְּרַת בְּקִרְבּוֹתֶיהָ; וּמִתְּרַת
23 בְּקִרְבּוֹת הָאֵם, וְהָאֵם אֶסוּרָה עַל קִרְבּוֹתֶיהָ⁵⁷.
- 24 טז. וְכָל אֵלוֹ שְׁטוּעֲנֵינִי הַקִּדּוּשֵׁינִי⁵⁸, בְּשִׁטְעֵן הַטּוּעֵן
25 שֶׁהָיוּ שָׁם קִדּוּשֵׁינִי בְּפָנַי עֲדִים וְהִלְכוּ לְמִדְיָנָה אַחֲרַיִת
26 אוֹ מֵתוֹ; אָבֵל אִם הוֹדוּ שֶׁהָיוּ הַקִּדּוּשֵׁינִי בְּלֹא עֲדִים
27 - אֵין פֶּאֶן קִדּוּשֵׁינִי, כְּמוֹ שְׁבִאֲרָנוֹ⁵⁹. וְכָל מְקוֹם
28 שֶׁתֵּאמַר אִשָּׁה לְאִישׁ: קִדְשָׁתִיָּהּ, וְהוּא אוֹמֵר: לֹא
29 קִדְשָׁתִיָּהּ - מִבְּקָשִׁים מִמֶּנּוּ שֶׁיִּכְתֹּב לָהּ גִּט לְהִתִּירָהּ
30 לְשֶׁאֵר הָעָם⁶⁰, שְׂאִין לוֹ בְּזֶה הַפֶּסֶד⁶¹. וְאִם נָתַן לָהּ
31 גִּט מֵעֲצָמוֹ - כּוֹפִין אוֹתוֹ לָתֵן כְּתֻבָּה⁶².
- 32 (58) בין הוא בין היא. (59) לעיל פ"ד, ה"ו. (60) כי אם
לא תקבל גט, הרי נאסרה להנשא לכל העולם - ע"פ
דבריה. (61) הפסד ממון, כי לא יצטרך לתת לה כתובה,
ואע"פ שאם יגרשנה יאסר בקרובותיה - אין בזה הפסד
גדול, כי הרבה נשים יוכל לישא חוץ מקרובותיה (מגיד-
משנה) אבל לכופו אי אפשר, שיוכל לטעון כי אינו רוצה
להאסר בקרובותיה. (62) קידושין סה, א. כי גילה דעתו
שקידשה, ואע"פ שרבינו סובר אין לארוסה כתובה אלא-
אם-כן כתב לה (ראה לקמן פ"י ה"א) ואם כן היאך יכול
לטעון שמעולם לא קידשה - הרי כתובתה בידה? ! אולם
כאן ידובר במקום שכותבים כתובה קודם שמקדשים (ראה
לקמן הכ"ט), ואם כן אין כל הוכחה מכתובתה שאולי לא
נתקיימו הקידושין אח"כ (מגיד-משנה).
- 32 יז. הָעוֹשֶׂה שְׁלִיחַ לְקַדֵּשׁ לוֹ אִשָּׁה, וְהִלָּף וְקִדְשָׁהּ
33 לְעֲצָמוֹ - הָרִי זֶה מְקַדְשָׁתִי לְשְׁלִיחִי⁶³. וְאֶסוּר לְעֲשׂוֹת
34 בְּזָוִה⁶⁴. וְכָל הָעוֹשֶׂה דָּבָר זֶה וְכִיּוֹצֵא בּוֹ בְּשֶׁאֵר דְּבָרֵי
35 מְקָח וּמְכָר - נִקְרָא רִשָּׁע⁶⁵.
- 36 (63) ודוקא אם קידשה בכונה, אבל אם רצה לקדשה
למשלחו וטעה ואמר: "הרי את מקודשת לי" אינה צריכה
גט מהשליח, כי קידושין בטעות אינם קידושין (הגהות
מיימוניות' ושו"ע אה"ע ז' ס"ו לה, ס"ט). (64) קידושין נח,
ב: "מה שעשה עשוי - אלא שנהג בו מנהג רמאות".
65) שם נט, א: "עני המהפך בחררה (עוגה דקה), ובא אחר
ונטלה הימנו - נקרא רשע" שיוורד לחיי חבירו. השווה הל'
מכירה פ"ז, ה"י.
- 36 יח. הָעוֹשֶׂה שְׁלִיחַ לְקַדֵּשׁ לוֹ אִשָּׁה, וְהִלָּף וְקִדְשָׁהּ,
37 הַשְּׁלִיחַ אוֹמֵר: לְעֲצָמִי קִדְשָׁתִיָּהּ⁶⁶, וְהָאִשָּׁה אוֹמְרָת:
38 לְרֵאשׁוֹן שֶׁשְּׁלַחְתִּי וְנִתְקַדְשָׁתִי⁶⁷ - אִם לֹא עָשָׂה הַשְּׁלִיחַ
39 בְּעֲדִים⁶⁸ - הָרִי הַשְּׁלִיחַ אֶסוּר בְּקִרְבּוֹתֶיהָ⁶⁹, וְהִיא
40 מִתְּרַת בְּקִרְבּוֹתֶיהָ; וְהָאִשָּׁה אֶסוּרָה בְּקִרְבּוֹתֶיהָ⁷⁰,
41 וְהַמְשַׁלַּח מִתְּרַת בְּקִרְבּוֹתֶיהָ⁷¹; וְאִם הִחֲזִק הַשְּׁלִיחַ
42 בְּעֲדִים⁷² - הָרִי זֶה מְקַדְשָׁתִי לְרֵאשׁוֹנִי⁷³.
- 37 (66) כגון שאמר לה השליח מתחילה: "פלוגי שלחני לקדשך
בשבילי", ולאחר שעה קידשה סתם. (67) הוא אומר:
לעצמי נתכוונתי. והיא אומרת: למשלח נתכוונתי.
68) רבינו לשיטתו לעיל פ"ג, ה"ו: "האיש שעשה שליח

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וכתובה לכל אחת ואחת. השווה הל' גזילה פ"ד, ה"ט. (87 כלומר, דין זה לא יתואר אלא כשכתב לאחת מהן כתובה, כי אם לא כתב כלל, הלכה היא: "אין לארוסה כתובה כלל" כמבואר לקמן פ"י, ה"א. אבל באשה נשואה, אפילו לא כתב לה כתובה אלא נשאה סתם, חייב לתת לה כתובה מתנאי בית-דין כמפורש לקמן פ"ב, ה"ה.

18 כב. האשה שניצא עליה קול שהיא מקדשת לפלוני
19 - הרי זו פהקת מקדשת, אף-על-פי שאין שם ראיה
20 ברורה. וכל קול שלא החזק בבית דין, אין חוששין
21 לו.⁸⁸ וכיצד הוא הקול שתחזק זו בו שהיא
22 מקדשת? כגון שפאו שנים והעידו, שראו הנרות
23 דולקות,⁸⁹ ומטות מצעות, ובגו אדם נכנסין ויוצאין,
24 ונשים שמחות לה ואומרות: נתקדשה פלונית היום.
25 שקענו אותן אומרות: פלונית תתקדש היום - אין
26 חוששין לה, שקמא נודמנו לקדש ולא נתקדשה, עד
27 שישמענו שנתקדשה.⁹⁰ וכן אם באו שנים ואמרו:
28 ראינו כמו שמחת ארוסין, ושמענו קול הברה,⁹¹
29 ושמענו מפלוני ששמע מפלוני שנתקדשה פלונית
30 בפני פלוני ופלוני, והלכו להם העדים למדינה
31 אחרת או מתו - הרי זה קול שמחזיק אותה
32 מקדשת.⁹²

(88 גיטין פט, ב: "שהרבה אומרים: פלוני שמע מפלוני, והם אומרים: שמענו מפלוני ופלוני שהלכו למדינת הים, ואילו יבואו לבית-דין ויחקרו, יאמרו: לא שמענו ולא ראינו" (ר"ן שם). (89 נוהגים היו להדליק נר בשעת שמחה, כמו שמצינו (סנהדרין לב:): "אור הנר ב"ברור-חיל" משתה שם". (90 גיטין פט, א. (91 המולה ושואן. (92 אע"פ שאלו השנים לא שמעו אלא מפי עד אחד - הואיל והקול מוליך וגומר בשנים שהלכו, הרי זה קול (גיטין פט). אבל לפנינו בגמרא: "פלוני מהיכן שמע - מפלוני, ופלוני מפלוני, והלכו להם למדינת הים", היינו שראובן שמע מלוי, ושמעון שמע מיהודה, ולוי ויהודה הלכו להם, ולפנינו באו ראובן ושמעון ואישרו את הקול, יוצא שגם העדים שלפני האחרונים שנים הם, וכל אחד מהם מעיד בשם אחד, ולא מפי שנים, וביחד הם מצטרפין לשנים. ורבינו היתה לו גירסא אחרת בגמרא: "פלוני מהיכן שמע? מפלוני ופלוני והלכו להם", ולפי זה מעידים שבאו לפנינו על אחד ששמע מפי אחד ששמע מפי שנים.

33 כג. במה דברים אמורים?⁹³ שלא היתה שם
34 אמתלא;⁹⁴ אבל אם היתה שם אמתלא, ושמעו
35 האמתלא ששמעו שנתקדשה - לא החזקה
36 מקדשת. כיצד היא האמתלא? פלונית נתקדשה על
37 תנאי,⁹⁵ או קדושי ספק⁹⁶ - לא החזקה, אלא שואלין
38 אותה, וסומכין על דבריה, הואיל ואין שם ראיה
39 ברורה ולא קול חזק.⁹⁷

(93 שהחזקה מקודשת. (94 משל וטעם השובר את הקול (רש"י שם פח:)= תירוץ לשם התנצלות. (95 ושמא לא

לקדש לו אשה אין צריך לעשותו בעדים, שאין מקום לעדים בשליחות האיש אלא להודיע אמיתת הדבר". (69 כי לדבריו הרי היא מקודשת לו, ועשאן עליו חתיכת איסור בהודאתו, כמבואר לעיל ה"ט"ו. (70 שלדבריה נתקדשה לו. (71 שהרי שלוחו צווח שלא קידשה למשלח. (72 שעשאו המשלח שליח במעמד שני עדים. (73 והוא אסור בקרובותיה ("ירושלמי" קידושין פ"ג, ה"א) ובכל זאת גם השליח אסור בקרובותיה (מגיד-משנה).

1 יט. אמרה: איני יודעת למי נתקדשתי, אם לשולח
2 או לשלוחו: אם לא החזק השליח בעדים - הרי זו
3 מקדשת לשני,⁷⁴ ואם החזק שהוא שלוחו - שנייה
4 נותנין גט⁷⁵; ואם רצו, אהד נותן גט ואהד כונס⁷⁶.

(74 הואיל ואין כאן עדות, וגם המשלח אינו כאן בשעת קידושין, אין האשה סומכת כל-כך על שליחות זו, שהרי המשלח יכול לכפור בכל, ואין עדים לדבר. (75 כאן סמכה דעתה על שליחותו, שהרי המשלח לא יוכל לכפור במקום עדים אלא מכיון שאומרת "איני יודעת" הרי היא בספק קידושין לשניהם. (76 "ירושלמי" שם. ולדעת הראב"ד אי אפשר לעשות שליח לקדש אשה - בלי עדים, כמפורש לעיל פ"ג, ה"ט"ו. והוא מפרש: החזק השליח בעדים - שהיתה השליחות מפורסמת במקום האשה - ולפיכך אף הראשון אסור בקרובותיה, שאין מחאת השליח מועילה לבטל שליחות מפורסמת. לא החזק השליח - שלא היתה השליחות מפורסמת - כאן אם השליח מוחה וצווח שלעצמו קידשה מועלת מחאתו והראשון מותר בקרובותיה.

5 כ. האשה שעשתה שליח לקדשה, והלך וקדשה,
6 ובעת הליכתו בטלה השליחות וחזרה פה,⁷⁷ ואין
7 ידוע אם קדם שקבל לה הקדושין חזרה או אחר
8 הקדושין - הרי זו מקדשת מספק⁷⁸. וכן האיש
9 שעשה שליח וחזר בו⁷⁹.

(77 וחזרתה מועילה, כי בא הדיבור השני ומבטל הדיבור הראשון (קידושין נט:). ואפילו שלא בפני השליח, כמפורש ברש"י שם. (78 וצריכה גט (שם עט). (79 שם עח, ב.

10 כא. המקדש אחת מחמש נשים ואינו יודע אי זו
11 מהן קדש, וכל אחת ואחת אומרת: אותי קדש -
12 אסור בקרובות פלן⁸⁰, ונותן גט לכל אחת ואחת,⁸¹
13 ומניח פתבה⁸² אחת ביניהן ומסתלק⁸³. ואם קדש
14 בבאייה⁸⁴ - קנסו אותו חכמים⁸⁵, שיתן פתבה לכל
15 אחת ואחת⁸⁶. והדבר ידוע שפתבה שפתב לאחת
16 מהן אבדה, וכל אחת ואחת אומרת: אני היא
17 שקדשתי וכמת לי פתבה ואבדה פתבתי⁸⁷.

(80 שלכן אסורות עליו מספק. (81 אם אינו רוצה לישא את כולן. (82 סכום כתובה. (83 ואינו חייב לשלם לכל אחת ואחת מספק. (84 עשה בה מעשה וגיינה אותה (רש"י ליבמות קיח:). (85 על שבער על דבריהם שלא לקדש בבאייה כמבואר לעיל פ"ג הכ"א. (86 יבמות קיח, ב: "רבי עקיבא אומר, אין זו דרך מוציאתו מידי עבירה עד שיתן גט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

23 אַחַר שֶׁתִּאָרְס, וְכָאוּ עֲדִים שֶׁרְאוּ סְבֻלוֹנוֹת שֶׁהוּבְלוּ
24 לָהּ - חוֹשְׁשִׁין לָהּ שֶׁמָּא נִתְקַדְּשָׁה, וְצָרִיכָה גַּט
25 מִסֶּפֶק, אֶף-עַל-פִּי שָׂרֵב אֲנָשֵׁי הָעִיר אִין מְשַׁלְּחִין
26 סְבֻלוֹנוֹת אֲלָא קֹדָם הָאֲרוּסִין¹⁰⁸. וּמְקוֹם שֶׁנִּהְגוּ פְּלִן
27 לְשַׁלַּח סְבֻלוֹנוֹת בִּתְחִלָּה וְאַחַר כֶּף מְקַדְּשִׁין, וְרְאוּ
28 סְבֻלוֹנוֹת - אִין חוֹשְׁשִׁין לָהּ¹⁰⁹.

106) מיעוט אנשי העיר. (107) מתנות. וראה למעלה פ"ד ה"כ. (108) עלינו לחוש למיעוט אנשי העיר המארכים ואח"כ מסבלים (קידושין ג: וכגירסת רבינו חננאל והר"ף שם), ושמא גם זה נהג כמוהם. ומכיון ששלח לה סבלונות - כבר קידשה מקודם. ואין הולכים בזה אחר הרוב, כי אין זו רוב קבוע ומחוייב מצד טבע העולם, אלא מצד המנהג, והמנהג עשוי להשתנות (ר"ן שם, וראה 'תוספות' ר"י הזקן לקידושין שם). (109) כי בוודאי עדיין לא הוקדשה.

29 כֵּט. הַחֲזֵק שֶׁטֵּר כְּתֻבָּתָהּ¹¹⁰: אִם דָּרָךְ מְקַצֵּת אֲנָשִׁי
30 הַמְּקוֹם שֶׁמְקַדְּשִׁין וְאַחַר כֶּף כּוֹתְבִין - חוֹשְׁשִׁין
31 לָהּ¹¹¹; וְאֶף-עַל-פִּי שְׂאִין שֵׁם סוֹפֵר, אִין אוֹמְרִין:
32 שֶׁמָּא מִפְּנֵי הַסּוֹפֵר שֶׁמְצָא הַקְּדִים וְכַתְּבִין¹¹²; וְאִם דָּרָךְ
33 כָּל אֲנָשֵׁי הַמְּקוֹם שֶׁכוֹתְבִין כְּתֻבָּתָהּ קֹדָם הַקְּדוּשָׁין -
34 אִין חוֹשְׁשִׁין לָהּ¹¹³.

110) ראו שטר כתובתה אע"פ שלא הגיע לידה. (111) להצריכה גט אם רוצה להנשא לאחרים. מכיון שהמיעוט מקדשים ואח"כ כותבים הכתובה, שמא גם זה נהג כן, וקידשה לפני כתיבת הכתובה. (112) ועדיין לא קידש. (113) שבוודאי עדיין לא נתקדשה (קידושין ג:).

35 ל. שְׁנַיִם אוֹמְרִין: רְאִינוּהָ שֶׁנִּתְקַדְּשָׁה בְּיוֹם פְּלוֹנִי,
36 וְשְׁנַיִם אוֹמְרִין: לֹא רְאִינוּהָ - אֶף-עַל-פִּי שֶׁפִּלְם
37 שְׂכָנִים בְּחֶצֶר אַחַת, הָרִי זֹו מְקַדְּשָׁת; שְׂאִין [טַעֲנָת]
38 'לֹא רְאִינוּהָ' רְאִיָּה, שֶׁדָּרָךְ הָעֵם לְקַדֵּשׁ בְּצַנְעָהּ¹¹⁴.

(114) ואפשר שנתקדשה ולא ראו (כתובות כג:).

39 לֹא. אִמֵּר עַד אַחַד: מְקַדְּשָׁת הִיא זֹו, וְהִיא אוֹמֶרֶת:
40 לֹא נִתְקַדְּשָׁתִי - הָרִי זֹו מִתְּרַת¹¹⁵. אַחַד אוֹמֵר:
41 מְקַדְּשָׁת, וְאַחַד אוֹמֵר: אֵינָה מְקַדְּשָׁת - לֹא תִּנְשָׂא¹¹⁶; וְאִם
42 נִשְׂאָת - לֹא תִּנְשָׂא, שֶׁהָרִי הִיא אוֹמֶרֶת: לֹא
43 נִתְקַדְּשָׁתִי. אִמֵּרָה: מְקַדְּשָׁת אֲנִי, וְלֹא אַחַר זְמַן עֲמֻדָּה
44 וְקַדְּשָׁה עֲצָמָה: אִם נִתְּנָה אֲמִתְּלָא¹¹⁷ לְדְּבָרֶיהָ,
45 וְאִמֵּרָה: מִפְּנֵי כֶּף וְכֶף אִמְרָתִי בִּתְחִלָּה שְׂאִין
46 מְקַדְּשָׁת, וְרְאִינוּ בְּדְּבָרֶיהָ מִמֶּשׁ - הָרִי זֹו מִתְּרַת
47 לְשָׁנִי¹¹⁸; וְאִם לֹא נִתְּנָה אֲמִתְּלָא, אוֹ שֶׁנִּתְּנָה וְאִין בְּהֵן
48 מִמֶּשׁ - הָרִי זֹו אִסּוּרָה, וְקַדְּוִשִׁי שְׁנֵי קַדְּוִשִׁי סֶפֶק.
49 לְפִיכֶף נוֹתֵן לָהּ גַּט, וְתִהְיֶה אִסּוּרָה עָלָיו וְעַל הַפֶּל
50 עַד שֶׁיִּבּוֹא אַרוּסָהּ¹¹⁹. וְכֵן הָאִשָּׁה שֶׁבָּאת וְאִמֵּרָה:
51 אִשָּׁת אִישׁ אֲנִי, וְחֻזְרָה וְאִמֵּרָה: פְּנוּיָה אֲנִי - אִם
52 נִתְּנָה אֲמִתְּלָא לְדְּבָרֶיהָ וְיֵשׁ בְּדְּבָרֶיהָ מִמֶּשׁ, הָרִי זֹו
53 נְאֻמָּתָה¹²⁰.

נתקיים התנאי, והרי זה קול ושוברו עמו. (96) שלא ידוע אם היו בקידושין שוה פרוטה או לא. או שמא קטן היה בעת שקידש. או זרק לה קידושה ברשות הרבים, ספק קרובים לו, ספק קרובים לה (לעיל פ"ד, הכ"ב). (97) גיטין פח, ב.

1 כֵּד. יִצָּא עָלֶיהָ קוֹל שֶׁנִּתְקַדְּשָׁה לְפִלוֹנִי, וְלֹא אַחַר יָמִים
2 אִמְרוּ אֲמִתְּלָא⁹⁸, אִם נִרְאִין הַדְּבָרִים לְבִית דִּין שֶׁהוּא
3 בְּן-⁹⁹ - סוֹמְכִין עַל הָאֲמִתְּלָא, וְלֹא תִּחְזַק מְקַדְּשָׁת;
4 וְאִם לֹא - הוּאִיל וְלֹא נִשְׁמָעָה הָאֲמִתְּלָא בְּעֵת
5 שֶׁנִּשְׁמָעוּ הַקְּדוּשָׁין, אִין חוֹשְׁשִׁין לְאֲמִתְּלָא.

(98) שמתחילה יצא הקול: "פלונני זרק קידושין לפלונית", ולאחר ימים אמרו: "שהקידושין היו קרובים לו". (99) שרגלים לדבר שהאמתלא אמת היא, שהרי מתחילה אמרו שזרק לה הקידושין, ואח"כ אמרו שגפלו קרובים לו, והרי כמה פעמים קורה דבר כזה (שם פט: וכדעת רב זב"ד).

6 כֵּה. מַעֲשֵׂה בְּאַחַת, שֶׁיִּצָּא עָלֶיהָ קוֹל שֶׁנִּתְקַדְּשָׁה
7 לְבָנוּ שֶׁל פְּלוֹנִי, וְלֹא אַחַר זְמַן שְׂאִלוּ לְאָבִיו וְאָמְרוּ: עַל
8 תְּנָאִי כֶּף נִתְקַדְּשָׁה לוֹ וְלֹא נִתְקַלְּם הַתְּנָאִי. וְלֹא סְמָכו
9 חֻמְמִים עַל דְּבָרָיו, אֲלָא אִמְרוּ: הָרִי זֹו סֶפֶק מְקַדְּשָׁת,
10 וְכֹאֵלוּ אִין שֵׁם אֲמִתְּלָא¹⁰⁰.

(100) כיון שמתחלה יצא הקול בלי אמתלא בצדו, ורק אח"כ נשמעה האמתלא (שם פט:). ואין אמתלא זו דומה לזו שלמעלה בהלכה כד (ראה הערה הקודמת).

11 כֹו. יִצָּא עָלֶיהָ קוֹל שֶׁהִיא מְקַדְּשָׁת לְפִלוֹנִי, וְכָּא שְׁנֵי
12 וְקַדְּשָׁה בְּפִנְיֵינוּ¹⁰¹ - בּוֹדְקִין עַל קַדְּוִשִׁי רֵאשׁוֹן שֶׁהֵן
13 בְּקוֹל: אִם פָּאוּ עֲדִים בְּרָאָה בְּרוּרָה שֶׁהִיא מְקַדְּשָׁת
14 לְרֵאשׁוֹן - אִין קַדְּוִשִׁי שְׁנֵי פְלוֹם¹⁰²; וְאִם לֹא -
15 מְגַרֵשׁ רֵאשׁוֹן שֶׁקַּדְּוִשׁוֹ בְּקוֹל, וְנוֹשֵׂא הַשְּׁנֵי
16 שֶׁקַּדְּוִשׁוֹ וְדָאִי. וְאִם גֵּרֵשׁ הַשְּׁנֵי - לֹא יִכְנֵס הָרֵאשׁוֹן,
17 שֶׁמָּא יֵאמְרוּ: הַחֲזִיר גְּרוּשְׁתּוֹ מִן הָאֲרוּסִין¹⁰³ אַחַר
18 שֶׁנִּתְאָרְסָה לְאַחַר¹⁰⁴.

(101) קידושי ודאי. (102) ואינה צריכה ממנו גט. (103) שם פט, ב וכרב הונא. שאנו חששים שיטעו לומר: "על ידי שגירשה ראשון תחילה, קידשה שני, ועכשיו הוא מחזירה" (רש"י שם). (104) ואסורה עליו, כמבואר לקמן הל' גירושין פ"א, ה"ב.

19 כֹו. יִצָּא עָלֶיהָ קוֹל שֶׁהִיא מְקַדְּשָׁת לְפִלוֹנִי, וְיִצָּא קוֹל
20 אַחַר פְּמוֹתוֹ שֶׁהִיא מְקַדְּשָׁת לְאַחַר - אַחַד כּוֹתֵב גַּט
21 וְאַחַד כּוֹנֵס, בֵּין רֵאשׁוֹן בֵּין אַחְרוֹן¹⁰⁵.

(105) גיטין, שם. כיון שגם קידושי שני אינם ברורים, לא חששו שמא יאמרו: "החזיר גרושתו מן הארוסין" וכו', כי לא יגיעו לטעות זו אלא אם-כן יאמרו ששני הקולות אמת הם, וכל-כך לא החמירו ('תוספות' שם ז:).

22 כֵּה. מְקוֹם שֶׁנִּהְגוּ¹⁰⁶ לְשַׁלַּח סְבֻלוֹנוֹת¹⁰⁷ לְאֲרוּסָה

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כלונסות, ומכניסים תחתיה חתן והכלה ברבים . . . ואח"כ מוליכין אותם לביתם ואוכלים ביחד במקום צנוע". ובסוטה מט, ב - אמרו: "מאי חופת חתנים - זהורית המזוהבת", ומפרש רש"י: "טלית צבועה שני, ובה קבועים טסי זהב עד שמעמידים אותה כמין כיפה". (12) נוסף על קידושיה מכבר, יבוא עליה כעת לשם נישואין. (13) "המכניס ראש העטרה בלבד, הוא הנקרא מערה, מלשון את מקורה הערה" (לשון רבינו הל' איסורי ביאה פ"א ה"י). (14) אפילו בלא כניסה לחופה. שאם חופה שאינה אלא מפני צורך ביאה - קונה, ביאה עצמה לא כל-שכן (ר"ן לקידושין פ"א). ומה שכתב רבינו למעלה (פ"ג ה"ה): "וכשיגמור ביאתו תהיה מקודשת" - שם מדובר בביאה של קידושין, שלא היו שם קידושין אחרים אלא ביאה, וכאן מדובר בביאה של נישואין שאחר הקידושין. וכך אמרו ביבמות נה, ב: "אשה לבעלה, מניין שנקנית בהערה? אתיא קיחה-קיחה". ופירש ה'אלפסי' שם, שהכוונה לביאה שאחר הקידושין. הואיל ויש לו בה קנין מכבר, ביאה כל שהיא גומרת בה. וראה לעיל פ"ג ה"ה בביאורנו. (15) לירושה (אם מתה), ולהטמא לה אם כהן הוא, וכן להפרת נדרה. שאשתו ארוסה אינו יורשה ואינו מיטמא לה וכו' כמבואר ביבמות כט, ב וקידושין י, א.

(115) להנשא לאחרים (קידושין סה:), כי עד אחד אינו נאמן לומר שנתקדשה, במקום שהאשה מכחישה אותו - חזקה היא בדינו שלא תעזי פניה בפני העד להכחישו (מגיד-משנה). (116) אפילו כשאומרת לא נתקדשתי, שמכיון שיש עד המסייע לדבריה, היא מעיזה לכפור להכחיש את העד, ואין כל ערך להכחשתה. (117) טעם למה אמרה תחילה: "מקודשת אני". (118) כתובות כב, א: "מעשה באשה אחת גדולה שהיתה גדולה בנוי, וקפצו עליה בני אדם לקדשה, ואמרה: מקודשת אני, לימים עמדה וקידשה את עצמה. אמרו לה חכמים: מה ראית לעשות כן? אמרה: בתחילה שבאו עלי אנשים שאינם מהוגנים, אמרתי: מקודשת אני, עכשיו שבאו עלי אנשים מהוגנים - עמדתי וקידשתי את עצמי". (119) הראשון. וגם לו אינה מותרת עד שיגרשנה השני שקידשה קידושי ספק (מגיד-משנה). (120) להתירה לשני, ואף-על-פי שלא נתקדשה עוד - סומכים עליה להתירה להתקדש לו (כתובות, שם).

פָּרֶק עֵשְׂרִי

(1) כלל בו רבינו איסור ביאה על ארוסתו, נישואין, ברכת חתנים, כתובה, ימי המשתה ושמתת הנישואין, באיזה יום האשה נשאת ובאיזה ימים אסורה להנשא וקביעת זמן הנישואין.

10 ב. פִּינָן שְׁנַכְנְסָה הָאֵרוּסָה לְחַפָּה - הָרִי זֹו מִתְּרַת
11 לְבֹא עָלֶיהָ בְּכָל עַת שְׁיִרְעָה, וְהָרִי הִיא אֲשֶׁתוֹ גְּמוּרָה
12 לְכָל דְּבָרָה¹⁶. וּמִשְׁתַּכְּנֵס לְחַפָּה נִקְרָאת נְשׂוּאָה, אָף-
13 עַל-פִּי שְׁלֹא נִבְעָלָה¹⁷. וְהוּא, שְׁתֵּהִיָּה רְאוּיָה
14 לְבַעֲלָהּ; אֲבָל אִם הֵימָּה נְדָה, אָף-עַל-פִּי שְׁנַכְנְסָה
15 לְחַפָּה וְנִתְיַחַד עִמָּה - לֹא גָמְרוּ הַנְּשׂוּאִין, וְהָרִי הִיא
16 כְּאֵרוּסָה עֲדָן¹⁸.

(16) כתובות מח, ב. וכן בקידושין ה, ב. אלא שצריך לכתוב לה כתובה קודם כניסה לחופה, כמבואר בסמוך ה"ז. (17) כתובות נו, א. שם, כדעת הר"ף המסיים: "הלכך אינה קונה". ויש חולקים על זה. ראה בשו"ע אהע"ז סי' סא ס"א. ובסעיף ב שם, מסיים הרמ"א: "ועכשיו המנהג שלא לדקדק ואין ממתנינים, ומ"מ טוב להודיע לחתן תחילה שהיא נדה".

17 ג. וְצָרִיף לְכַרְף בְּרַבַּת חֲתָנִים¹⁹ בְּבֵית הַחֲתָן קָדָם
18 הַנְּשׂוּאִין. וְהֵן שֵׁשׁ בְּרִכּוֹת, וְאֵלוֹ הֵן: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ
19 אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁהַפֶּל פָּרָא לְכַבֹּדוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה
20 יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, יוֹצֵר הָאָדָם. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ
21 אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר יָצַר אֶת הָאָדָם בְּצַלְמוֹ,
22 בְּצֶלֶם דְּמוּת תְּבֻנָתוֹ, וְהִתְקִין לוֹ מְמוֹנוֹ בְּנֵן עֲדֵי עַד.
23 בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, יוֹצֵר הָאָדָם. שׂוֹשׁ תְּשִׁישׁ וְתַגֵּל עֲקָרָה
24 בְּקַבּוּץ בְּנֵיהָ לְתוֹכָהּ בְּשִׂמְחָה. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מְשַׂמֵּחַ
25 צִיּוֹן בְּבִנְיָהּ²⁰. שְׂמַחַת תְּשַׂמַּח רַעִים הָאֲהוּבִים²¹,
26 בְּשִׂמְחַת יְצִירָתָהּ בְּגֵן עֵדֶן מְקַדָּם. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ,
27 מְשַׂמֵּחַ חֲתָן וְכֵלָה. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ
28 הָעוֹלָם, אֲשֶׁר פָּרָא שְׂשׂוֹן וְשִׂמְחָה, חֲתָן וְכֵלָה, גִּילָה
29 רְנָה וְדִיצָה וְחִדּוּה, אֲהַבָּה אֲחֹה שְׁלוֹם וְרַעוּת. מְהֵרָה

1 א. הָאֵרוּסָה² אֲסוּרָה לְבַעֲלָהּ מִדְּבָרֵי סוּפְרִים³ כֹּל זְמַן
2 שֶׁהִיא בְּבֵית אֲבִיהָ⁴. וְהָבֵא עַל אֲרוּסָתוֹ בְּבֵית חָמּוֹ -
3 מִכֵּין אוֹתוֹ מִכַּת מְרֻדוֹת⁵. וְאֶפְלוֹ אִם קִדְּשָׁה בְּבִיאה
4 - אֲסוּר לוֹ לְבֹא עָלֶיהָ בִּיאה שְׁנֵיהָ בְּבֵית אֲבִיהָ⁶, עַד
5 שְׂיָבִיֵא אוֹתָהּ⁷ לְתוֹךְ בֵּיתוֹ⁸ וְיִתְיַחַד עִמָּה וְיַפְרִישָׁנָה⁹
6 לוֹ. וְיִחַדֵּד זֶה הוּא הַנִּקְרָא כְּנִיסָה לְחַפָּה¹⁰ וְהוּא
7 הַנִּקְרָא נְשׂוּאִין בְּכָל מְקוֹם¹¹. וְהָבֵא עַל אֲרוּסָתוֹ לְשֵׁם
8 נְשׂוּאִין אַחַר שֶׁקִּדְּשָׁה¹² - מְשִׁיעָרָה בַּה¹³ קְנָאָה,
9 וְנַעֲשִׂית נְשׂוּאָה¹⁴, וְהָרִי הִיא אֲשֶׁתוֹ לְכָל דְּבָרָה¹⁵.

(2) המקודשת לבעלה באחד משלשה דברים המנויים למעלה (פ"א ה"ב), נקראת מקודשת או מאורסת, כמפורש שם. (3) מדברי חכמים. (4) כתובות ז, ב: "ואסר לנו את הארוסות". ושינוי במסכת כלה בהתחלתה: "כלה בלא ברכה (ברכת חתנים) אסורה לבעלה כנדה". ו"בלא ברכה" פירושו בלי חופה, לפי שהברכות נאמרות בשעת החופה, והברכות אינן מעכבות, ראה להלן הלכה ו. וכבר כתב רבינו בתשובתו (מובאת במוספנו): "וכלה בלא ברכה, אסורה לבעלה מדרבנן, וזה שאמרו "כנדה" לחזק הדבר בלבד". (5) 'ירושלמי' פסחים פ"ג, ה"א. (6) אם אין כוונתי לשם נישואין. ועל-ידי ביאה ראשונה אינה אלא מאורסת בלבד, כי ביאה אינה עושה נישואין. וכן דעת אב"י ורבא בקידושין י, א. (7) מבית אביה. (8) לדור עמו בקביעות. (9) להיות עמו בביתו כל הימים, "אבל הביאה לביתו לפי שעה ובא עליה שלא לשם נישואין ואח"כ שלחה לבית אביה - אין אלו נישואין" (חלקת מחוקק' לאהע"ז סי' נה, ס"א). (10) ראה סוכה כה, ב. (11) ובאהע"ז סי' נה, מביא הרמ"א כמה דעות בענין זה, ומסיים: "והמנהג פשוט עכשיו לקרות חופה מקום שמכניסים יריעה פרוסה על גבי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 יי אלהינו ישמע בערי יהודה ובחוצות ירושלים קול
2 ששון קול שמחה קול חתן וקול כלה, קול מצהלות
3 חתנים מחפתם ונערים ממשחתם מגנינתם. פרוץ
4 אפה יי, משמח החתן עם הפלה.²²

18 חתנים עד שתטהר.³³ ואם עבר ונשא וברך - אינו
19 חוזר ומברך.³⁴
30 כתובות ז, ב: "אמר אביי, וביהודה שנו (שמברכים ברכת חתנים בבית האירוסין) מפני שמתייחד עמה". אבל בלי יחוד, דהיינו חופה, אין לברך ברכת חתנים, הרי שהייחוד עושה הנישואין, ואין הברכות עושות את הנישואין. 31 כי אין הברכה מעכבת את הנישואין. ומה שאמרו (מסכת כלה): "כלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה" הכוונה בלא חופה, כי עיקר הברכה היא בשעת חופה. 32 כי "כל מצוה שעדיין עשייתה קיימת, מברך אחר עשייתה" (הל' ברכות פ"א, ה"ה) ועדיין זה נקרא "עובר לעשייתה" כי מצות נישואין היא כל הימים אשר הוא דבוק באשתו (ב"ח לאהע"ז סי' סב). 33 שתטבול במי מקוה, או במעיין או בימים שהם כמעין (הל' איסורי ביאה פ"א, ה"ז) דכיון שאסור לו להתייחד עמה - אין ראוי שתיכנס לחופה, שהיא משום ביאה. 34 אף-על-פי שלא גמרו הנישואין, והרי היא כארוסה עדיין (למעלה ה"ב). ועיין בשו"ע אבן-העזר סי' סא ס"א בהגהה, ובביאורי הגר"א שם סק"ז.

5 ד. ואם יהיה שם יין - מביא פוס של יין, ומברך
6 על היין.²³ תחלה, ומסדר את פלן על הפוס, ונמצא
7 מברך שבע ברכות. ויש מקומות, שנהגו להביא
8 הדס עם היין, ומברך על ההדס אחר היין.²⁵ ואחר
9 כן מברך השש.²⁶

20 ז. וצריך לכתב כתובה³⁵ קדם פניסה לחפה³⁶, ואחר
21 כן יהיה מתר באשתו.³⁷ והחתן נותן שכר הסופר.³⁸
22 וכמה הוא פותב לה? אם היתה בתולה - אין פותבין
23 לה פחות ממאתים דינרים; ואם בעולה - אין
24 פותבין לה פחות ממאה דינרים. וזה הוא הנקרא
25 עקר כתבה. ואם רצה להוסיף לה, אפלו כפר³⁹ זהב
26 - מוסיף.⁴⁰ ודין התוספת ודין העקר אחד הוא לרב
27 הדברים. לפיכך, כל מקום שנאמר בו כתבה סתם,
28 הוא העקר והתוספת כאחד.⁴¹ וחכמים הם שתקנו
29 כתבה לאשה, כדי שלא תהיה קלה בעיניו
30 להוציאה.⁴²

23 "שהיין גורם ברכה לעצמו" (ברכות מב.). פירש רש"י: "בכמה מקומות הוא בא ומברכים עליו, ואע"פ שלא היו צריכים לשתייתו", ואם אין לו יין מברך על השכר כמו שמבואר בתשובת רבינו המובאת במוספנו. והשווה לעיל פ"ג, כד. 24 להריח בו. וכן מצינו (שבת קי.): כשנפטר רב, גזרו שלא להביא הדס לחופה, שימעטו בשמחה כל אותה שנה, הרי שהיו רגילים להביא הדס לחופה. 25 שהיין תדיר יותר, והוא קודם [וכן כתב רבינו למעלה פ"ז מהל' ברכות ה"ד]. 26 אבל אין היין וההדס מעכבים ברכת חתנים, ואפילו אין לו יין והדס מברכים אותה. וראה 'טור' אהע"ז סי' סב.

10 ה. ואין מברכין ברפת חתנים אלא בעשרה גדולים²⁷
11 ובגני חורין²⁸, וחתן מן המנין.²⁹

27 כתובות ז, ב: שנאמר (רות ד, ב): "ויקח עשרה אנשים מזקני העיר". אנשים ולא קטנים. 28 פרט לעבדים כנענים (כמבואר בברכות מז:). 29 מגילה כג, ב. כתובות ח, ב.

35 סכום כסף שחייב ליתן לה אם יגרשנה. 36 כדי שתהא חופה הראויה לביאה, כמבואר בסמוך ה"ט. 37 כי בלי כתובה, בעילתו זנות. ונוסח טופס הכתובה, הביאו רבינו בהל' יבום וחליצה פ"ד, הל"ג. וראה במוספנו: נוסח הכתובה שבזמננו. 38 בבא-בטרא קסז, ב. שהרי הוא קונה וגם מרויח בקבלת הנדוניא ('נמוקי יוסף'). 39 משקל עתיק לזהב, מלשון (שמות כה, לט) "ככר זהב טהור יעשה אותה". 40 כתובות נד, ב: ואין אומרים שאינו רשאי, כדי שלא לבייש את מי שאין לו (שם). ובלשון המשנה שם: "אם רצה להוסיף אפילו מאה מנה - יוסיף". 41 כתובות, שם. לדוגמה: התובעת כתובתה בבית-דין אין לה מזונות (לקמן פ"ח, ה"א). הוא-הדין אם לא תבעה אלא תוספת - אין לה מזונות. 42 (כתובות יא, א. פב, ב. והעיר הרמ"א (אהע"ז סי' סו, ס"ג): "בזמן הזה במדינות אלה שאין מגרשים בעל-כרח של אשה משום 'חרם רבינו גרשום', היה אפשר להקל בכתיבת הכתובה. אבל אין המנהג כן". אמנם יש פוסקים כרבן שמעון בן גמליאל שכתובה היא מן התורה, והוא מסתמך על הפסוק (שמות כב, טז): "כסף ישקול כמוהר הבתולות", משמע שהתורה

12 ו. המארס את האשה וברך ברפת חתנים ולא נתיחד
13 עמה פביתו - עדין ארוסה היא; שאין ברפת חתנים
14 עושה הנישואין, אלא פניסה לחפה.³⁰ ארס וכן
15 לחפה ולא ברך ברפת חתנים - הרי זו נשואה
16 גמורה.³¹ וחוזר ומברך אפלו אחר פמה ימים.³² ולא
17 תנשא נדה עד שתטהר, ואין מברכין לה ברפת

18 וְאָבֵד שְׁטֵר הַפְּתָהּ⁵², או שְׁמַחְלָה פְּתָתָה לְבַעֲלָהּ,
19 או שְׁמַכְרָה לוֹ פְּתָתָהּ - חוֹזֵר וְכוֹתֵב לָהּ עֵקֶר
20 פְּתָתָהּ⁵³, אִם רָצָה לְקַיְמָהּ, לְפִי שְׁאָסוּר לוֹ לְאָדָם
21 לְשָׁהוֹת עִם אִשְׁתּוֹ אֶפְלוּ שְׁעָה אַחַת בְּלֵא פְתָתָהּ. אָבָל
22 הַמוֹכֵרֶת פְּתָתָהּ לְאַחֵרִים בְּטוֹבַת הַנְּאֻהָ⁵⁴ - אֵינִי
23 צָרִיף לְכַתֵּב לָהּ פְּתָתָה אַחֲרָי; שְׁלֵא תִקְנוּ פְתָתָה אֶלָּא
24 כְּדִי שְׁלֵא תִהְיֶה קְלָה בְּעֵינָיו לְהוֹצִיאָהּ, וְאִם הוֹצִיאָהּ
25 זֶה⁵⁵ - מְשַׁלֵּם פְּתָתָהּ לְלוֹקֵחַ פְּדֻרָּה שְׁהִיָּה מְשַׁלֵּם
26 לָהּ אִם לֹא מְכָרָהּ⁵⁶.

(52) כתובות נז, א. (53) ולא התוספת. וזה מוסב על מחלה או מכרה כתובתה. אבל אם אבד שטר הכתובה, צריך לכתוב לה גם התוספת, ככל הכתוב בכתובה הראשונה ('בית שמואל' סי' סו סק"י). (54) אם ימות הוא או יגרשנה, יגבו הם את הכתובה. ואם תמות היא - בעלה יורשה, וכספם אבוד. ולכן אינה יכולה למכור את הכתובה לפי שוויה אלא בפחות מזה, וזוהי "טובת הנאה" שכתב רבינו. (55) את אשתו. (56) בבא-קמא פט, ב.

27 יֵא. הַמְאָרֵס אֶת הָאִשָּׁה, וְכַתֵּב לָהּ פְּתָתָהּ, וְלֹא נִכְנְסָה
28 לַחֲפָה - עֲדִין אַרוּסָה הִיא, וְאֵינָה נְשׂוּאָה; שְׂאִין
29 הַפְּתָתָה עוֹשָׂה נְשׂוּאִין⁵⁷. וְאִם יָמָת או גְּרָשָׁה - גּוֹבָה
30 עֵקֶר פְּתָתָהּ מִבְּנֵי חוֹרְזִין⁵⁸, וְאֵינָה גּוֹבָה תּוֹסֶפֶת כָּלָל,
31 הוֹאִיל וְלֹא כְּנִסָּה⁵⁹. אָבָל אִם אָרֵס אִשָּׁה וְלֹא פָתַח
32 לָהּ פְּתָתָהּ, וְיָמָת או גְּרָשָׁה וְהִיא אַרוּסָה - אֵין לָהּ
33 כְּלוּם, וְאֶפְלוּ הָעֵקֶר; שְׁלֵא תִקְנוּ לָהּ עֵקֶר פְּתָתָה עַד
34 שְׁתִּנְשָׂא או עַד שְׂיִכְתֹּב⁶⁰. וְהַמְאָרֵס אֶת בְּתוּלָהּ, וְכַתֵּב
35 לָהּ⁶¹ פְּתָתָהּ, וְיָמָת או גְּרָשָׁה שְׁהִיָּתָה נְעֻרָה - פְּתָתָהּ
36 לְאִבְיָהּ⁶², כְּמוֹ שְׁבִאֲרָנוּ [לְמַעַלָּה בְּפֶרֶק שְׁלִישִׁי]⁶³.

(57) כתובות נד, ב: "שלא כתב לה אלא על-מנת לכנסה". ומפרש רבינו שהכתובה אינה כלום כל זמן שלא כנסה (רא"ש, שם). (58) מנכסים שיש לו תחת ידו, ולא מנכסיו שמכר, ואפילו אחרי שכתב לה אינם משועבדים לה (שם, מג:): "מאימת גובה - אחד זה ואחד זה (בין עיקר בין תוספת) מן הנישואין". כלומר אינה טורפת ממשועבדים כלל. וכן דעת רב שרירא גאון. (59) כדעת רבי אלעזר בן עזריה (כתובות נד:): שלא כתב לה ממונו חנם אלא משום חיבת ביאה (רש"י שם נה.). (60) כתובות פט, ב. בבא-מציעא יז, בי"ח, א. (61) הבעל. (62) כתובות מג, ב. (63) הי"א.

37 יב. וְכֵן תִּקְנוּ חֲקָמִים, שְׁפָל הַנוּשָׂא בְּתוּלָהּ יִהְיֶה
38 שְׁמִיחַ עִמָּה שְׁבַעַת יָמִים⁶⁴. אֵינִי עוֹסֵק בְּמִלְאֲכָתוֹ,
39 וְלֹא נוּשָׂא וְנוֹתֵן בְּשׂוּק, אֶלָּא אוֹכֵל וְשׂוֹתָה וְשָׂמָח.
40 בֵּין שְׁהִיָּה בַּחוּר, בֵּין שְׁהִיָּה אֶלְמוּן. וְאִם הִיָּתָה
41 בְּעוֹלָהּ⁶⁵ - אֵין פְּחוֹת מְשַׁלְּשָׁה יָמִים. שְׁתַּקְנַת חֲקָמִים
42 הִיא לְבָנוֹת יִשְׂרָאֵל, שְׁהִיָּה שְׂמִיחַ עִם הַבְּעוּלָהּ
43 שְׁלִשָּׁה יָמִים, בֵּין בַּחוּר בֵּין אֶלְמוּן⁶⁶.

(64) כתובות ז, ב. ובירושלמי שם, פ"א ה"א: "משה תיקן

קבעה מוהר לכתולה. ובהתאם לזה אנו קוראים בנוסח הכתובה שכותבים לכתולה: "ויהיבנא ליכי כסף זוזי מאתן דחזי ליכי מדאורייתא" (ואתן לך כסף מאתים זוז הראויים לך מן התורה). ראה ב'תוספות' לכתובות י, א. וכדאי להעיר שגם בנוסח הכתובה לרבינו בפ"ד מהל' יבום וחליצה, כתוב: "דחזי ליכי מדאורייתא". אלא שבכמה מקורות חסרה שם המילה "מדאורייתא". ובכת"י אחד כתוב: "מדרבנן". וזהו כשיטתו כאן שכתובה מדרבנן.

1 ח. דִּינָרִים אֵלוֹ לֹא תִקְנוּ אוֹתָם מִן הַכֶּסֶף הַטְּהוֹר,
2 אֶלָּא מִמְטַבֵּעַ שְׁהִיָּה בְּאוֹתָן הַיָּמִים, שְׁהִיָּה שְׁבַעַת
3 חֲלָקִים נְחֹשֶׁת וְאֶחָד כֶּסֶף, עַד שְׁהִיָּה בְּסֻלְעִי⁴³ חֲצִי
4 זוֹז כֶּסֶף⁴⁴. וְנִמְצָא מֵאֵתִים דִּינָרִים שֶׁל בְּתוּלָהּ -
5 חֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים זוֹזִין שֶׁל כֶּסֶף טְהוֹר, וּמֵאָה דִּינָרִים
6 שֶׁל בְּעוֹלָהּ - שְׁנַיִם עֶשְׂרִי זוֹזִים וּמְחָצָה⁴⁵. וּמְשַׁקֵּל כָּל
7 זוֹז - שֵׁשׁ וְתִשְׁעִים שְׁעוּרוֹת, כְּמוֹ שְׁבִאֲרָנוּ בְּתַחֲלַת
8 עֲרֻבִין⁴⁶. וְהַדִּינָר הוּא הַנִּקְרָא זוֹז בְּכָל מְקוֹם, בֵּין
9 שְׁהִיָּה מִן הַכֶּסֶף הַטְּהוֹר בֵּין שְׁהִיָּה מִמְטַבֵּעַ אוֹתָן
10 הַיָּמִים.

(43) שהוא ארבעים דינרים. (44) טהור. (45) מקור דברים אלו הוא מה שאמרו (בקידושין יא.): "כל כסף האמור בתורה כסף צורי, ושל דבריהם כסף מדינה". וכסף מדינה הוא שמינית שבכסף צורי, והרי חיוב כתובה אינו אלא מדבריהם כמו שכתב רבינו למעלה ה"ז. (46) פ"א הי"ב, "מנה האמור בכל מקום - מאה דינר, והדינר שש מעות, והמעצה משקל ט"ז שעורות".

11 ט. אֵין פּוֹחֲתִין לְבְּתוּלָהּ מִמֵּאֵתִים וְלְבַעֲוֹלָהּ מִמֵּאָה,
12 וְכָל הַפּוֹחֲת - בְּעֵינֵיתוֹ בְּעֵילַת זְנוּת⁴⁷. אֶחָד הַכּוֹתֵב
13 אֶת הַפְּתָתָה בְּשֵׁטֶר וְאֶחָד שְׁהִיעִידוֹ עָלָיו עֲדִים⁴⁸ וְקָנוּ
14 מִדְּוָר⁴⁹ שְׁהוּא חֵיב לָהּ מֵאָה או מֵאֵתִים - הָרִי זֶה
15 מִתְּוָר⁵⁰. וְכֵן אִם נָתַן לָהּ מִטְּלָטְלִין כְּנִגְדַּת פְּתָתָהּ -
16 הָרִי זֶה מִתֵּר לְבַעֵל עַד שְׁהִיָּה לוֹ פְּנָאִי לְכַתֵּב⁵¹.

(47) כי כל מה שהיא קלה בעיניו להוציאה, אין דעתה סומכת על קשר נישואיה, וחוששת שמחר יכעס עליה ויוציאה, ומתוך שאין בטחון באישותה - בעילתה כבעילת זנות (כתובות נו:). (48) שהתחייב בפניהם לתת לה כתובה. (49) בקנין חליפין "ועיקר הדרך הזו, שיתן הקונה למקנה כלי כל שהוא, ויאמר לו קנה כלי זה חלף החצר או היין . . . שמכרת לי בכך וכך, כיון שהגביה המוכר את הכלי וקנהו, קנה הלוקח אותה הקרקע או אותן המטלטלין אע"פ שעדיין לא משכן ולא נתן הדמים . . . וזהו הנקרא קנין" (מדברי רבינו הל' מכירה פ"ה, ה"ה). (50) כתובות נה, א. סתם קנין לכתובה עומד, ועל סמך הקנין יכולים העדים לכתוב כתובה ואינם צריכים להמלך בו שנית. (51) כתובות ז, א. אבל כשיהיה לו פנאי חייב לכתוב, כי חכמים תיקנו שיהא כותב לה: "כל נכסי אחראין לכתובתך" - ולא ייחד לה מטלטלין לכתובתה, כדי שלא יאמר לה (לכשיכעס) טלי כתובתך וצאי (כתובות פב:).

17 י. הַכּוֹנֵס אֶת הָאִשָּׁה וְלֹא פָתַח לָהּ פְּתָתָהּ, או שְׁכַתֵּב

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שטר אירוסין (ביצה לו. והשווה דברי רבינו בהל' שבת פכ"ג, ה"ד). (71) 'ירושלמי' כתובות פ"א, ה"א: "שלא יקדמנו אחר בתפילה". (72) כתובות ה, א. ובשו"ע אה"ע"ז סי' סד ס"ג, פוסק: "ויש מתירים. וכן פשט המנהג לישא נשים בערב שבת והוא שיטרה בסעודת הנישואין שלושה ימים קודם הנישואין". (73) שבחופתה הוא קונה אותה, ואין קונים קנין בשבת (ירושלמי כתובות פ"א, ה"א). (74) פ"ז מהל' יום-טוב שם, מהגמרא במועד קטן ה, ב. (75) ולא נתן לו שתיהן בשבוע אחד, שאין מערבין שמחה בשמחה (ירושלמי' מועד קטן פ"א, ה"ז). וכתבו ה'תוספות' במועד קטן ה, ב - שצריך שיהא לבו פנוי למצוה אחת ולא יפנה עצמו הימנה - ולפיכך אין עושין מצוות חבילות-חבילות - וכך יהא לבו פנוי לשמחה זו. (76) כתובות ג, ב.

17 טו. מקום שאין בתי דינים יושבין בו אלא בשני ימים ובחמישי בלבד⁷⁷, בתולה נשאת ביום רביעי; ושם היתה לו טענת פתולים⁷⁸, ישפים לבית דין⁷⁹. ומנהג חכמים, שהנשוא את הבעולה ישאנה בחמישי, כדי שיהיה שמח עמה חמישי וערב שבת ושבת, ויצא למלאכתו יום ראשון⁸⁰.

77) כתקנת עזרא שיהא בית-דין יושב בכל עיר ועיר בימים אלו שיש בהם קריאת התורה, שאז העם מתכנס מהכפר לעיר לשמוע קריאת התורה (בבא-קמא פב.). (78) שלא מצאה בתולה, כמבואר לקמן פי"א ה"ט. (79) בעוד כעסו עליו, ואם יש שהות בינתיים, יש לחוש שמא יתפייס ותתקור דעתו ויקיימנה ושמא זינתה תחתיו ונאסרה עליו (לשון רש"י לכתובות ב.). ואינה נשאת ביום ראשון, כי "שקדו חכמים על תקנת בנות ישראל שיהא (החתן) טורח בסעודה שלושה ימים, אחד בשבת ושני בשבת ושלישי בשבת, וברביעי כנסה" (שם). (80) שם, ה. שמכיון שבאלמן שנשא אלמנה אין מברכים שבע ברכות אלא ביום ראשון (למעלה פ"ב מהל' ברכות ה"ט) חששו שמא יעזבנה ויצא למלאכתו למחר (רש"י שם).

23 טז. המאיר את בתו קטנה, ותבעה הפעל לנשואין - בין היא בין אביה יכולין לעבב שלא תנשא עד שתגדיל⁸¹ ותעשה נערה. ואם רצה לכנסה⁸² - פונס⁸³. ואין ראוי לעשות כן⁸⁴.

81) כתובות נו, ב: שאף אביה יכול לעכב בטענה שמא תמרוד בבעלה ותחזור לבית אביה. (82) כלומר אם כנסה, על אף ההתנגדות שלה ושל אביה - הנישואין קיימים (ועי' חלקת מחוקק' סי' נו סק"ו). (83) אפילו בעודה קטנה. (84) מאחר שהם מתנגדים לנישואין. ובקידושין אסור אפילו שניהם רוצים - "עד שתגדיל ותאמר בפלוני אני רוצה" (קידושין מא. ולעיל פ"ג, ה"ט).

27 יז. ארסה⁸⁵ ושהה פמה שנים ותבעה לנשואין והרי היא נערה - נותנין לה שנים עשר חדש מיום התביעה לפרנס את עצמה⁸⁶ ולתקן מה שהיא צריכה לה, ואחר כך תנשא. תבעה אחר שבגרה - נותנין לה שנים עשר חדש מיום הבגרה⁸⁷. וכן אם קדשה

שבעת ימי המשתה". (65) אבל אלמנה מן האירוסין, שאינה בעולה - ישמח עמה שבעה ימים (בית שמואל' סי' סד סק"ג). (66) כתובות ז, ב: "שקדו חכמים על תקנת בנות ישראל שיהא שמח עמה שלושה ימים". ויש אומרים שבבחור שנשא אלמנה כיון שמברכים שבע ברכות כל שבעת ימי המשתה (למעלה פ"ב מהל' ברכות ה"ט) - אינו בדין שיברכו לו ברכות חתנים כל שבעה והוא יעסוק במלאכתו (מגיד-משנה).

1 יג. יש לו⁶⁷ לאדם לשא נשים רבות פאחת ביום אחד, ומכרה ברפת חתנים לכלן פאחת⁶⁸. אבל לשמחה - צריך לשמח עם כל אחת שמחה הראויה לה: עם בתולה - שבעה, עם בעולה - שלשה; ואין מערבין שמחה בשמחה⁶⁹.

67) רשאי. (68) תוספתא ברכות פ"ט: "היו עושים כולם מצוה אחת, אחד מברך לכולם" (הגר"א לאה"ע"ו סי' סב ס"ק ו). (69) שמחתה של זו בזו (מועד קטן ח:). והטעם יתבאר להלן ה"ד. ובי'הגהות מיימוניות' הורו שלא לכרך לשני חתנים כאחד משום עין רעה. וראה שו"ע אה"ע"ו סי' סב ס"א שאין לעשות שתי חופות כאחת משום איבה, שמא יכבדו אחת יותר מחברתה, ואין נוהרין מזה. ואדרבה יש מכוונים לעשות חופות עניות עם חופות עשירות משום מצוה".

6 יד. מתר לארס בכל יום חול⁷⁰, אפלו בתשעה באב⁷¹, בין ביום בין בלילה. אבל אין נושאין נשים לא בערב שבת ולא באחד בשבת, גזרה שמא יבוא לידי חלול שבת בתקון הסעודה, שהחתן טרוד בסעודה⁷². ואין צריך לומר שאסור לשא אשה בשבת⁷³. ואפלו בחלו של מועד אין נושאין נשים, כמו שבארנו⁷⁴. לפי שאין מערבין שמחה בשמחה, ושנאמר: מלא שבע זאת ונתנה לה גם את זאת⁷⁵. ושאר הימים מתר לשא אשה בכל יום שירצה. והוא, שיטרח בסעדת נשואין שלשה ימים קדם הנשואין⁷⁶.

~ נקודות משיחות קודש ~

"...לפי שאין מערבין שמחה בשמחה, שנאמר מלא שבע זאת".

ואף שאין למדין מקודם מתן תורה, הנה במפרשים נאמרו בזה כמה תירוצים, יש שאמרו שבדבר שיש בו טעם וסברא, למדים גם מקודם מתן תורה, ומה שאין למדים - היינו מצוה בלי טעם וגזירת הכתוב. ויש שכתבו שלימודים שהם בתורת "גילוי מילתא" כן למדים מקודם מתן תורה. (ועיין עוד תירוצים בעניין זה באנציקלופדיה תלמודית ע' אין למדים מקדם מתן תורה).

(על"פ לוקטרישיות כ"ה עמוד 124)

(70) ואפילו בחול המועד (למעלה פ"ז מהל' יום-טוב ה"ז). אבל בשבתות וימים טובים אסור לקדש, שמא יבוא לכתוב

25 ביום הבגר - נותנין לה שנים עשר חדש מיום
 26 הקדושים, שהוא יום הבגר. קדשה אחר שבגרה, אם
 27 עברו עליה שנים עשר חדש בבגרותה ולאחר כך
 28 נתקדשה - אין נותנין לה אלא שלשים יום מיום
 29 התביעה. וכן המאירס את הבועלה⁸⁸ - נותנין לה
 30 שלשים יום מיום התביעה⁸⁹.

2) מהבעל השני. (3) אפילו יש עדים שלא נסתרה
 (נתייחדה) עם הראשון או שנכנסה לחופה ומת בעלה מייד.
 (4) שהייתה שפחה כנענית ושחררה. (5) שאפילו נבעלו,
 סופן שיחזרו להיות בתולות כשאר הבתולות.

ב. ומפני מה תקנו חכמים לאלו כתבה מאה
 31 ואף-על-פי שהן בתולות? הואיל וחקקת הנשואה
 32 שתבעל, וחקקת השפחה והכותית והשבויה
 33 שתבעל⁶, תקנו לאלו מאה בין נבעלו בין לא נבעלו,
 34 והרי הן כבועלות לכל דבר.

(6) כיוון שראויות לכיאה בחזקת הפקר הן ונבעלות
 בכרייתן והשבויה בשבייתה.

ג. מפת עץ⁷ - כתבתה מאה. אפלו נשאת על מנת
 35 שהיא בתולה שלמה, ונמצאת מפת עץ - כתבתה
 36 מאה. קטנה מפת שלש שנים ולמטה שנבעלה,
 37 אפלו בא עליה אדם גדול - כתבתה מאתיים; סופה
 38 שתחזור בתולה כשאר הבתולות. וכן גדולה שבא
 39 עליה קטן מכן תשע שנים ולמטה - כתבתה
 40 מאתיים, כאלו לא נבעלה כלל; שביאת בן תשע
 41 שנים ויום אחד - ביאתו ביאה, פחות מזה - אין
 42 ביאתו ביאה.
 43

(7) שנפלה והכה אותה עץ והלכו בתוליה.

ד. בתולה שהיא בוגרת או סומא או אילונית⁸ -
 44 כתבתן מאתיים. אבל החרשת והשוטה לא תקנו להן
 45 כתבה. השוטה - לא תקנו לה נשואין כלל;
 46 והחרשת, אף-על-פי שיש לה נשואין מדבריהם -
 47 לא תקנו לה כתבה, כדי שלא ימנעו מלשאת אותה.
 48 וכשם שאין לה כתבה, כך אין לה מזונות ולא תנאי
 49 מתנאי כתבה⁹. ואם פגם החרשת ונתפקחה¹⁰ - יש
 50 לה כתבה¹¹ ותנאי כתבה, וכתבתה מאה.
 51

(8) וכגון שידע בה, ומתחילה נשאה לשם איילונית, אבל לא
 הכיר בה שהיא איילונית אין לה כתובה. (9) כגון רפואה
 או פדינה אם נשכית. (10) שחזרה לשמוע ולדבר.
 (11) אם רוצה לקיימה אחר שנתפקחה, שאיך תשב עם בעלה
 - והיא בת דעת - בלא כתובה.

ה. נשא חרשת או שוטה וכתב להן מאה מנה -
 52 כתבתן קנימת, מפני שרצה להזיק נכסיו¹².

(12) אף על פי שלא תקנו לה חכמים כתובה הרי הוא כתב
 לה, הואיל ורצה להפסיד ולהיות נזוק מנכסיו - תנאו קיים.

ו. חרש או שוטה שנשאו נשים פקחות, אף-על-פי
 54

(85) כשהיא קטנה. (86) במלבושים ותכשיטים (כתובות
 נז:). (87) שמיום שבגרה מתחילה להכין לה תכשיטיה.
 (88) אלמנה מן הנישואין (שם, ובירושלמי כתובות פ"ה,
 ה"ג). (89) שאינה צריכה לטרוח הרבה בתכשיטין שכבר
 יש בידה (רש"י שם עמ' א).

יח. כשם שנותנין זמן לאשה משתבעה הבעל
 7 לפרנס את עצמה ואחר כך תנשא, כך נותנין זמן
 8 לאיש לפרנס את עצמו⁹⁰ משתבעה האשה אותו.
 9 וכמה נותנין לו? כמו שנותנין לה: אם שנים עשר
 10 חדש - שנים עשר חדש, ואם שלשים יום - שלשים
 11 יום⁹¹.

(90) בצרכי סעודה וחופה. (91) כתובות נז, א. ואין
 משגיחין בו אם הוא בחור או אלמן - אלא בה, אם היא
 בתולה נותנין לה י"ב חודש, ואפילו הוא אלמן. ואם היא
 בעולה אין לו אלא ל' יום, ואפילו הוא בחור. ובירושלמי
 כתובות פ"ה ה"ג, משמע שנותנים לו זמן לפי מה שהוא:
 לבחור - י"ב חודש, לאלמן - ל' יום (מגיד-משנה).

יט. הגיע זמן שנתנו לאיש ולא נשאה - נתחייב
 13 במזונותיה, אף-על-פי שלא פגם⁹². ואם הגיע הזמן
 14 באחד בשבת או בערב שבת - אינו מעלה לה
 15 מזונות באותו היום, מפני שאינו יכול לכנס⁹³. וכן
 16 אם קלה הוא או היא או שפרסה נדה כשהגיע הזמן
 17 - אינו מעלה לה מזונות; שהרי אינה ראויה להנשא
 18 עד שתטהר או עד שתבריא, וכן הוא אינו יכול
 19 לשא אשה עד שיבריא⁹⁴.

(92) כתובות נז, א. (93) כמבואר לעיל ה"ד. (94) כתובות
 ב, א. שכל זמן שעוכב הנישואין הוא מחמת אונס - אינה
 אוכלת משלו.

יום שישי כ' כסלו ה'תשע"ח

פרק אחד עשר

(1) ביאר בו רבינו כמה היא כתובת בתולה, אלמנה וגרושה,
 בעולה, ומוכת עץ, בוגרת, אילונית, סומא חרשת ושוטה,
 וחרש שוטה וקטן שנשאו נשים, גר וגורת, טענת בתולים
 או פתח פתוח.

א. הנושא בתולה שנתאלמנה או שנתגרשה או
 21 נחלצה. אם מן הארוסין נתאלמנה או נתגרשה או
 22 נחלצה - פתבתה² מאתיים, ואם מן הנשואין -
 23 כתבתה מאה, שמשנשאת הרי היא כבועלה³. וכן
 24

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

29 והפני עין או קרקע והלכו בתולי - הרי זו נאמנת,
30 ותחזור כתבתה למנה²⁷. אף-על-פי שהוא טוען
31 ואמר: שפא איש בא עליך ואין לך כלום²⁸ - אין
32 משגיחין בטענתו²⁹. ויש לו להחרים סתם שלא בא
33 עליה איש, שאין הדבר ודאי לו³⁰.

(27) קידשה בחזקת בתולה ונמצאת מוכת עין כתובתה מנה.
(28) נמצאת בעולה מקחה טעות. (29) כי טענתה - וודאי,
וטענתו - ספק, וברי ושמא ברי עדיף. (30) כלומר, אינו
יכול להשביעה מספק, אבל יכול להחרים סתם ולומר בחרם
יהיה מי שמוציא ממני ממון שאיני חייב בו.

34 יא. אמרה היא: אמת אמר, שלא מצאני בתולה,
35 ואיש בא עלי באנס אחר שנתארסתי לו³¹ - הרי זו
36 נאמנת, וכתבתה מאתים כמו שהיתה. ואם טען
37 ואמר: שפא עד שלא ארסתיך נאנסת ומקחי מקח
38 טעות³², או אחר שארסתיך נבעלת ברצונך - הרי זה
39 מתרים סתם על מי שטוען שקר כדי לחיבני ממון
40 שאיני חייב בו³³.

(31) וכתובתי מאתים שהרי בתולה נתארסתי ומזלך גרם
שנתקלקלתי. (32) ואין לך כלום. (33) אבל להשביעה
אינו יכול כי היא טוענת - וודאי, והוא טוען - שמא, וגם
יש לכל אשה חזקת הגוף המסייעת לה, שהרי בתולה
נולדה ונעמידנה על חזקתה ובתולה נתארסה ואחרי כן
נאנסה.

41 יב. טען ואמר: לא מצאתיה בתולה, והיא אומרת:
42 לא בא עלי ועדין אני בתולה - בודקין אותה³⁴, או
43 חוזר ובוועל בפני עדים³⁵. אמרה: בא עלי ובתולה
44 מצאני ככל הבתולות, ושקר הוא טוען - שואלין
45 אותו ואומרים לו: מה היה הדבר עד שאמרת
46 שאינה בתולה? אם אמר: מפני שלא מצאתי לה דם
47 - בודקין במשפחתה, שפא אין להם דם כלל, לא
48 דם נדה ולא דם בתולים. אם נמצאו פלן פן - הרי
49 זו בחזקתה; לא נמצאו בנות משפחתה פן - בודקין
50 אותה, שפא חלי גדול יש בה שיבש לחלוחית
51 האיברים, או שהיתה מתעצבת ברעב. מרטיבין
52 אותה³⁶ ומאכילין אותה ומשקין אותה עד שתבריא,
53 ותבעל שנית, ונראה אם תוציא דם אם לא. ואם
54 אין שם חלי ולא רעב ולא פיוצא בו - הרי זו טענת
55 בתולים. ואף-על-פי שפא דחק בעת תשמיש -
56 הואיל ולא יצא דם, אין פאן בתולים; שפא בתולה
57 יש לה דם - בין קטנה בין גדולה, בין נערה בין
58 בוגרת - אלא מפני החלי, כמו שבארנו. ואם אמר:
59 מפני שלא מצאתי דחק, אלא פתח פתוח מצאתי -
60 שואלין על שנותיה, שפא בוגרת היא; שרב
61 הבוגרות אין להן דחק שמרגישין בו הרבה, שהרי
62 גדלה ונתרפו איבריה וכלו בתוליה. ואם לא בגרה
63 עדין - אומרים לו: שפא הטיחה או בעלתה בנחת

1 שנתפקח החרש ונשתפה¹³ השוטה - אין לנשיהם
2 עליהם כלום. רצו לקימן אחר שהבריא - יש להן
3 כתבה, וכתבתן מאה. ואם בית דין הם שהשיאו
4 החרש וכתבו לה כתבתה על נכסיו - נוטלת כל מה
5 שכתבו לה בית דין. אבל השוטה אין בית דין
6 משיאין אותו בכל מקום. ומפני שאין תקנת חכמים
7 עומדת בו, לא תקנו לו נשואין. וכן הקטן לא תקנו
8 לו חכמים נשואין, הואיל וסופו לבוא לידי נשואין
9 גמורין. ומפני מה תקנו נשואין לקטנה ואף-על-פי
10 שהיא פאה לידי נשואין גמורין? פדי שלא ינהגו
11 בה מנהג הפקר¹⁴. ואין משיאין את הקטן¹⁵ עד
12 שבודקין אותו ויודעים שהביא סימניו¹⁶.

(13) נצטללה דעתו. (14) אם לא תינשא אין מי שישמרנה
וינהגו בה מנהג הפקר בזנות. (15) שזוהי כביאת זנות.
(16) סימני בגרות המפורשים למעלה.

13 ז. קטן, אפלו בן תשע שנים ויום אחד¹⁷, שנשא
14 אשה - אין לה כתבה¹⁸. ואם הגדיל וקימה אחר
15 שהגדיל¹⁹ - יש לה עקר כתבה. וכן גר שנתגר הוא
16 ואשתו - כתבתה מנה, שעל מנת פן קימה²⁰.

(17) שביאתו ביאה. (18) "שאי קניין קטן כלום עד שיביא
שתי שערות". (19) ובא עליה כשהגדיל. (20) כתובתה
מנה - שהרי עכשיו בעולה היא.

17 ח. כל בתולה שכתבתה מאתים - יש לה טענת
18 בתולים²¹; וכל שכתבתה מאה²², או שלא תקנו לה
19 חכמים כתבה²³ - אין לה טענת בתולים²⁴. והמתניח
20 עם ארוסתו קדם נשואין - אין לה טענת בתולים²⁵.

(21) שאם טען לא מצאתיה בתולה הפסידה כל כתובתה.
(22) כגון אלמנה מן הנישואין שאף על פי שעדיין לא
נתייחדה עם בעלה הראשון - הרי היא כבעולה. (23) כגון
חרשת ושוטה והוא כתב להן כתובה. (24) שאין טענת
בתולים אלא להפסידה ממה שהוא תנאי בית דין (=מאתים
לבתולה) אבל במה שהוא עצמו כתב להן אין לו טענה כלל.
(25) שמא בא עליה ושכח.

21 ט. ומה היא טענת בתולים? זה שנשא אשה
22 שחזקתה שהיא בתולה, וטוען ואומר: לא מצאתיה
23 בתולה. ושני סימנין הן לכתולה: האחד - דמים
24 ששותתין ממנה בסוף ביאה ראשונה. והשני -
25 הדחק שיימצא בה בביאה ראשונה בשעת תשמיש²⁶.

(26) וכל הטענה [=היא רק כדי] להפסידה כתובתה. אבל
לבעלה מותרת אם אינה אשת כהן שיש כאן שני ספיקות
שלא נבעלה לפני הקידושין ואפילו אם נבעלה לאחר
הקידושין - שמא באונס.

26 י. הנושא את הבתולה שכתבתה מאתים, וטען
27 ואמר: לא מצאתיה בתולה - שואלין אותה: אם
28 אמרה: אמת הוא, לא מצאני בתולה, מפני שנפלת

29 ומפסידה; ויש לה להחרימם עליהם על מי שטען עליה
30 שקר.

(40) שהוא תקנת חכמים והם אמרו שיהיה נאמן.
(41) שאינה מחמת תקנה אלא שנתחייב מרצונו והרי הוא כשאר החייבים שאינם יכולים להפקיע את חיובם בלי ראייה ברורה. (42) וכל שכנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה הרי זה מקח טעות. (43) הואיל וכל כוח גבייתה הוא מחמת השטר שכתב לה תוספת זו. (44) באחיות חפץ קדוש.

31 יז. הרי שרצה לקיימה אחר שהפסידה עקר
32 הפתחה⁴⁵ - חוזר וכותב לה מאה, לפי שאסור לאדם
33 לשהות עם אשתו שעה אחת בלא פתחה, כמו
34 שבארנו.

(45) ויש שאסור לו לקיימה אפילו כשירצה כגון אם אשת כהן היא ובעלה טוען שמצאה בעולה נאסרה עליו.

פרק שנים עשרו

(1) כלל בו רבינו עשוה דברים שחייב האיש לאשתו ושזכאי בה, מזונותיה ומעשה ידיה, מזונות בניו ובנותיו הקטנים, הלך הבעל למדינת הים, הדיר את אשתו או שנדרה היא.

35 א. פשוטא אדם אשה - בין בתולה בין בעולה,
36 בין גדולה בין קטנה, אחת בת ישראל ואחת הגויות
37 או המשחררת - יתחייב לה בעשרה דברים, ויזכה
38 בארבעה דברים.

(2) שפחה כנענית שרבה שחררה, ומשהטבילה לשם שחרור הרי היא כישראלית.

39 ב. והעשרה - שלשה מהן מן התורה, ואלו הן:
40 שארה, פסותה, ועונתה. שארה - אלו מזונותיה³⁹.
41 פסותה - כמשמעו. עונתה⁴⁰ - לבוא עליה בדרך כל
42 הארץ⁴¹. והשבעה מדברי סופרים. וכל תנאי בית דין
43 הם⁴². האחד מהם - עקר פתחה⁴³, והשאר - הם
44 הנקראין תנאי פתחה⁴⁴, ואלו הן: לרפאתה אם
45 חלתה⁴⁵, ולפדותה אם נשפית⁴⁶, לקברה אם מתה⁴⁷,
46 ולהיות נזונת מן נכסיו⁴⁸ ויושבת בביתו אחר מותו
47 כל זמן אלמנותה⁴⁹, ולהיות בנותיה ממנו נזונות
48 מנכסיו אחרי מותו עד שתתארסנה⁵⁰, ולהיות בניה
49 הזכרים ממנו יורשין פתחה יותר על חלקם בירשה
50 שעם אחיהם⁵¹.

(3) כתובות מז, ב. וכן הוא אומר (מיכה ג, ג): "ואשר אכלו שאר עמי". (4) עונתה - לשון "עת דודים", מלת "עת" בחסרו נו"ן, כלומר שרשה: "ענת" (אבן-עזרא לשמות כא, י). (5) כל אלה מן התורה הם, שנאמר באמה עבריה (שמות כא, י): "שארה כסותה ועונתה לא יגרע", ולמעלה מזה נאמר (שם, ט): "כמשפט הבנות יעשה לה". ואמרו במכילתא פ' משפטים: "וכי מה למדנו במשפט הבנות, אלא הרי זה בא ללמד ונמצא למד", כלומר, מאמה עבריה

1 ולפיכך לא הרגשת בדתך? אם אמר: לא פי, אלא
2 ודאי פתח פתוח היה - הרי זו טענת בתולים לכל
3 בתולה שלא בגרה, בין קטנה בין נערה, בין בריאה
4 בין חולה; שכל נערה בתולה - פתחה סתום הוא.
5 ואף-על-פי שישא הדם - הואיל ומצא פתח פתוח,
6 אין כאן בתולים.

(34) "אמר רבן גמליאל בר רבי הביאו לי שתי שפחות אחת בתולה ואחת בעולה, הושיבן על פי חבית של יין, בעולה ריחה נודף (מפיה מריחים ריח יין) בתולה - אין ריחה נודף, אף זו הושיבה ולא היה ריחה נודף, אמר לו: לך זכה במקחך". (35) שרק מתייחד בפני עדים ומכניסם לה מפה לראות טיפי דמים שאחר הביאה. אבל לבעול ממש בפניהם אסור. (36) מכניסים אותה למרחץ.

7 יג. יש גאונים שהורו, שהבוגרת אין לה טענת
8 דמים ויש לה טענת פתח פתוח. ואין דרך הגמרא
9 מראה דבר זה, וטעות היה בנוסחאות שלהם. וכבר
10 בדקתי על ספרים רבים וקדמונים, ומצאתי שהדבר
11 כמו שבארנו, שאין לבוגרת אלא טענת דמים בלבד.

12 יד. חכמים הם שתקנו עקר פתחה לאשה, והם
13 התקינו ואמרו, שכל הטוען טענת בתולים והאשה
14 מכחשת אותו - נאמן³⁷, ועליה להביא ראיה, לא על
15 האיש; שחזקה היא, שאין אדם טורח בסעדה
16 ומפסידה³⁸, והופך שמחתו אבל.

(37) להפסידה כתובתה. (38) "שאם היה שונא אותה מתחילה לא היה טורח בסעודה וכונסה ומפסיד סעודתו חזנם אלא היה מגרשה תחילה". משמע מזה אילו לא טרח בסעודה אינו נאמן. ואף על פי שיש לו חזקת ממון (הממון נמצא אצלו), אך חזקת גופה עדיפא, שהרי בתולה נולדה.

17 טו. ועד מתי יש לו לטען טענת בתולים? אם
18 נסתרה - מיד³⁹, ואם לא נסתרה - אפילו לאחר
19 שלשים יום.

(39) אבל אינו יכול לטעון לאחר זמן, כי מכיוון שנתייחד איתה בוודאי בעל אותה ומכיוון ששתק עד עכשיו ודאי מצאה בתולה ולפיכך שתק ורק עכשיו הוא כועס ומעליל עליה.

20 טז. הודו כל הגאונים, שזה שאמרו חכמים שהוא
21 נאמן אם הכחישתו אשתו - להפסידה עקר
22 הפתחה⁴⁰, אבל התוספת - יש לה⁴¹; אלא אם פן
23 נודע בראיה ברורה שהיתה בעולה, או שהודת לו
24 שהיא בעולה קדם שתתארס והטענות⁴². לפיכך⁴³ יש
25 לו להשביעה בנקיטת חפץ⁴⁴, כדין כל הנשבעין
26 ונוטלין, ואחר כך תגבה התוספת. ואין לה
27 להשביעו שלא מצאה בתולה ואחר כך תפסיד עקר
28 פתחה, שחזקה היא שאין אדם טורח בסעדה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

14 ה. כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֹוּ, אֶף-עַל-פִּי שְׁלֹא נִכְתְּבוּ בַּשֹּׁטֵר
15 הַכְּתֻבָּה, וְאִפְלוּ לֹא כָתְבוּ כְּתֻבָּה אֶלָּא נִשְׂא סֵתָם -
16 כִּינּוּן שְׁנֵשְׂאָהּ, זָכָה בְּאַרְבָּעָה דְּבָרִים שְׁלוֹו, וְזָכְתָה
17 הָאִשָּׁה בַּעֲשָׂרָה דְּבָרִים שְׁלֹא, וְאִינּוּן צְרִיכִין לְפָרֵשׁ²⁷.

27) כתובות נא, א. וכל אלו הדברים מפורשים לפרייהם
בפרקים הבאים, מכאן עד סוף פרק כג.

18 ו. הַתְּנָה הַבַּעַל שְׁלֹא יִתְחַיֵּב בְּאַחַד מִן הַדְּבָרִים
19 שֶׁהוּא חַיֵּב בָּהֶן, אוּ שֶׁהַתְּנָה הָאִשָּׁה שְׁלֹא יִזְכֶּה הַבַּעַל
20 בְּאַחַד מִן הַדְּבָרִים שֶׁהוּא זֹכֶה בָּהֶם - הַתְּנָאֵי קִיָּם²⁸;
21 חוּץ מִשְׁלֹשָׁה דְּבָרִים, שְׁאִין הַתְּנָאֵי מוֹעִיל בָּהֶן, וְכָל
22 הַמְתָּנָה עֲלֵיהֶן - תְּנָאוּ בָטֹל. וְאֵלֹו הֵן: עֹנֵתָהּ, וְעָקָר
23 הַכְּתֻבָּהּ, וִירֵשְׁתָּהּ.

28) אפילו במזונות וכסות שהם מן התורה (קידושין יט:):
"רבי יהודה אומר, בדבר שבממון - תנאו קיים", ממון ניתן
למחילה (רש"י).

24 ז. כִּיצַד? הַתְּנָה עִם הָאִשָּׁה שְׁאִין לָהּ עֲלִיו עֹנָה -
25 תְּנָאוּ בָטֹל, וְחַיֵּב בַּעֲוֹנָתָהּ; שֶׁהָרִי הַתְּנָה עַל מָה
26 שֶׁכְּתוּב בַּתּוֹרָה, וְאִינוּ תְּנָאֵי מִמּוֹן²⁹.

29) אלא צער הגוף, וצער הגוף אינו ניתן למחילה (רש"י
שם), וראה לעיל פ"ו ה"ו.

27 ח. הַתְּנָה עִמָּהּ לְפָחוֹת מֵעָקָר כְּתֻבָּהּ, אוּ שֶׁכְּתֵב לָהּ
28 מֵאֵתִים אוּ מֵאָה עָקָר כְּתֻבָּהּ, וְכְתֻבָּהּ לוֹ שְׁנֵתְקַבְּלָהּ
29 מִהֵן כֶּף וְכֶף, וְהִיא לֹא נִתְקַבְּלָהּ³⁰ - תְּנָאוּ בָטֹל; שֶׁכָּל
30 הַפּוֹחֹת לְכַתּוּבָהּ מִמֵּאֵתִים וְלֹא לְמֵאָה - הָרִי
31 בַּעֲבִילָתָהּ בַּעֲבִילַת זְנוּתָהּ³¹.

30) שמחלה לו וכתבה לו שובר על כך. (31) כתובות נד,
ב. כי חכמים תיקנו לה כתובה כדי שלא תהא קלה בעיניו
להוציאה, וכל שנפחתה כתובתה הרי קלה בעיניו להוציאה,
וממילא בעילתו היא ביאת זנות, שהרי למחר יכעס עליה
ויוציאנה, ואין כאן אישות יציבה. ומתוך שבעילתו היא זנות
- הרי זה הופך ל'דבר איסור' ולא "דבר שבממון" גרידא.
ועל איסור אינו יכול להתנות (לחס-משנה). וכל זה כשרוצה
לקיימה, אבל אם אינו רוצה לקיימה - תנאו קיים, כדן כל
תנאי שבממון, שהרי מצינו בכמה מקומות שהאשה יכולה
למחול כתובתה (ראה כתובות נג. ובבא קמא פט: ולקמן
פ"ז ה"ט) - כשאינו רוצה לקיימה (מגיד-משנה).

32 ט. הַתְּנָה עִמָּהּ אַחַר שְׁנֵשְׂאָהּ שְׁלֹא יִירֵשְׁנָהּ - תְּנָאוּ
33 בָטֹל³². וְאֶף-עַל-פִּי שְׁרִישַׁת הַבַּעַל מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים,
34 עֲשׂוֹ חֲזוּק לְדְבָרֵיהֶם כְּשֶׁל תּוֹרָה³³. וְכָל תְּנָאֵי
35 שֶׁבִירֵשָׁה בָטֹל וְאֶף-עַל-פִּי שֶׁהוּא מִמּוֹן, שְׁנֵשְׂאָהּ מִמּוֹן:
36 לְחֻקַּת מִשְׁפָּט³⁴. וּבִשְׂאָר הַדְּבָרִים - תְּנָאוּ קִיָּם. כִּגוֹן
37 שֶׁהַתְּנָה עִמָּהּ שְׁאִין לָהּ שְׂאָר וְכִסּוּת, עַל מְנַת שְׁלֹא
38 יֵאָבֵל פְּרוֹת נְכִסְיָהּ, וְכָל כִּיּוּצָא בְּזָה - תְּנָאוּ קִיָּם³⁵.

32) אבל קודם שישאנה יכול להתנות כרצונו, שנחלה הבאה
לאדם שלא ממשפחתו מתנה עליה שלא יירשנה קודם

למדנו שמשפט כל בנות ישראל באלה שלשה דברים הוא
כמשפטה (ראה 'ספר המצוות' לרבינו, ל"ח רסב).
6) שתקנו שכל הנושא אשה סתם, תזכה האשה בכל
הדברים דלהלן, אע"פ שלא כתב לה שום כתובה, כמבואר
בסמוך ה"ה. (7) מנה - לבעולה, ומאתים - לבתולה.
8) חיובים הנכתבים בשטר הכתובה. ומתוך שבית-דין התנה
שאפילו לא נרשמו בשטר הכתובה יהיה תקפם קיים כאילו
נכתבו - נקראים משום כך תנאי כתובה. (9) כתובות נא,
א. (10) שם. (11) שם מו, ב. (12) שם נב, ב. (13) שם.
(14) שם. (15) שם. "כיצד, נשא אשה, כתובתה ונדונייתה
אלף (דינר), וילדה בן ומתה בחייו, ואח"כ נשא אשה אחרת
כתובתה ונדונייתה מאתים וילדה בן ומתה בחייו, ואח"כ
מת הוא והניח אלפיים, בנו מן הראשונה יורש אלף
שבכתובת אמו, ובנו מן השנייה יורש מאתיים שבכתובת
אמו, והשאר - יורשים אותו בשוה, נמצא ביד בן הראשונה
אלף וארבע מאות, וביד בן השנייה שש מאות" (מאתים -
כסף כתובה, וארבע מאות - חלק הירושה) מלשון רבינו
לקמן פ"ט, ה"ב.

1 ג. וְהָאֶרְבָּעָה שְׁזוֹכָה בָּהֶן - כָּלֵם מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים,
2 וְאֵלֹו הֵן: לְהִיּוֹת מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ שְׁלֹו¹⁶⁴, וְלְהִיּוֹת
3 מְצִיאָתָהּ שְׁלֹו¹⁷¹, וְשִׁיחָהּ אוּכַל כָּל פְּרוֹת נְכִסְיָהּ
4 בְּחִיָּהּ¹⁸, וְאִם מְתָה בְּחִיּוֹ - יִירֵשְׁנָהּ¹⁹, וְהוּא קוֹדֵם
5 לְכָל אֲדָם בִּירֵשָׁהּ²⁰.

16) כתובות מז, ב: "ומה היא עושה לו? הכל כמנהג
המדינה. מקום שדרכן לארוג - אורגת, לרקום - רוקמת"
וכו' (לקמן פכ"א, ה"א). (17) כתובות סה, ב.
18) מבואר לקמן פכ"ב ה"ו (כתובות מו:). (19) שם פג,
ב. (20) אפילו לאביה, והשווה ה'ל' נחלות פ"א, ה"ח.

6 ד. וְעוֹד תִּקְנוּ חֲכָמִים, שֶׁיְהִיּוּ מַעֲשֵׂה יָדֵי הָאִשָּׁה
7 כְּנִגְדַּת מְזוֹנוּתֶיהָ²¹, וּפְדִיּוּנָהּ - כְּנִגְדַּת אֲכִילַת פְּרוֹת
8 נְכִסְיָהּ, וּקְבוּרָתָהּ - כְּנִגְדַּת יִרְשָׁתוֹ לְכְתֻבָּתָהּ. לְפִיכֶן²²,
9 אִם אָמְרָה הָאִשָּׁה: אִינִי נִזְוֶנָת וְאִינִי עוֹשָׂה - שוֹמְעִין
10 לָהּ, וְאִין כּוֹפִין אוֹתָהּ²³. אֲבָל אִם אָמַר הַבַּעַל: אִינִי
11 נִנְדָה וְאִינִי נוֹטֵל כָּלוּם מִמַּעֲשֵׂה יָדֶיהָ - אִין שוֹמְעִין
12 לוֹ, שְׂמָא לֹא יִסְפְּקוּ לָהּ מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ מִמְּזוֹנוּתֶיהָ²⁴.
13 וּמִפְּנֵי תִקְנָהּ זו²⁵ יִחְשְׁבוּ הַמְּזוֹנוֹת מִתְּנָאֵי הַכְּתֻבָּה²⁶.

21) הואיל והוא מעלה לה מזונות, עליה לתת לו מעשה
ידיה שלא תהיה לו עליה איבה (כתובות נח:). (22) הואיל
ועיקר התקנה הוא לטובתה, שהרי בתחילה תיקנו לה
מזונות ואחר-כך נתנו לו מעשה ידיה משום איבה.
23) שם פג, א: "כל האומר אי אפשי בתקנת חכמים,
שומעים לו" כלומר: "אני איני צריכה לכך, מעונגת אני ואי
אפשי לעשות מלאכה, אמצא לי מזונות, או יש לי אומנות
יקרה יתר על כדי מזונותי" (רש"י שם). (24) שם ע, ב.
והוא-הדין לענין פדיונה וקבורתה, שאין הבעל יכול
להשתט מחיובו אפילו הסכים לוותר על פירותיה
וירושתה. (25) של מעשה ידיה כנגד מזונותיה.
26) אע"פ שעיקרה הוא מדין תורה, כמבואר לעיל ה"ב.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

קל-וחומר באשתו" (קידושין כב. 'מאירי'). (47 שם עז, א. ומשמע מדברי רבינו שאין כופים אותו להשתכר כפועל ולזון את אשתו, אלא כופים אותו להוציא. ויש אומרים: ש"חייב אדם להשכיר עצמו ללמד תינוקות או לעשות מלאכה אחרת כדי לזון את אשתו" ('תוספות' לכתובות סג. וראה באהע"ז סי' ע ס"ג).

21 יב. בעל שרצה לתן לאשתו מזונותיה הראויות לה, ותהיה אוכלת ושותה לעצמה, והוא שותה ואוכל לעצמו - הרשות בידו⁴⁸; ובלבד שיאכל עמה מלילי שבת ללילי שבת⁴⁹.

(48 כתובות סד, ב. וכדעת רב נחמן (שם סה:)). (49 שהוא זמן עונת תלמידי חכמים, כמבואר לקמן פי"ד ה"א. ומחמת עונג שבת מחוייבת בו העונה לכל אדם, כדברי רבינו בפירושו למשנה נדרים פ"ח מ"ו.

25 יג. האשה שפסקו לה מזונות, והותירו - המותר לבעלה⁵⁰. הנה בעלה כהן - אינו נותן לה כל מזונותיה תרומה, מפני שטרח גדול הוא לה לשמרן מדברים המטמאין⁵¹ ולאכלן בטרהרה⁵²; אלא נותן לה מחצה חליץ ומחצה תרומה⁵³.

(50 כתובות סה, ב. כי תרומה טמאה אסורה באכילה. (52 טהרת הגוף, כי בימי טומאתה אסורה בתרומתה. (53 שם נו, א במשנה. ונח, א בגמרא. והחולין תאכל בימי טומאתה.

30 יד. כשם שאדם חיב במזונות אשתו, כך הוא חיב במזונות בניו ובנותיו הקטנים, עד שיהיו בני שש שנים⁵⁴; מפאן ואילף - מאכילין עד שיהגדלו, פתקנת חכמים⁵⁵. ואם לא רצה - גוערין בו, ומקלימין אותו, ופוערין⁵⁶ בו. ואם לא רצה - מקריזין עליו בעצור ואומרים: פלוני אקזרי הוא, ואינו רוצה לזון בניו, והרי פחות הוא מעוף טמא שהוא זן את אפרוחיו⁵⁷. ואין כופין אותו⁵⁸ לזונם אחר שש.

(54 שם סה, ב. [ומפשטות הדברים נראה שכשם שחיוב מזונות אשתו הוא מן התורה (למעלה הלכה ב), כמו כן החיוב במזונות בניו ובנותיו הקטנים - הוא מן התורה, ובכלל מזונות אשתו הוא "שכיון שהן נגזרים אחריה, אי אפשר לה להעמיד עצמה שלא תזון אותם" - ר"ן סוף פ"ה]. (55 שם מט, ב. תקנת אושא, כשישבה סנהדרין באושא אחרי שגלתה מלשכת הגזית. (56 מרבים לבקש. (57 אע"פ שהוא אכזרי, שהרי הוא דורס ואוכל. (58 אין בית-דין יורד לנכסיו (שם).

39 טו. במה דברים אמורים? באיש שאינו אמוד⁶⁰, ואין ידוע אם ראוי לתן צדקה או אינו ראוי; אבל אם היה אמוד⁶¹ שיש לו קמזון הראוי לתן ממנו צדקה המספקת להן - מוציאין ממנו בעל פה⁶² משום צדקה⁶², וזנין אותן עד שיהגדלו⁶³.

שתהא ראויה לו (לקמן פכ"ג, ה"ו). (33 כתובות פד, א. (34 "לומר שחוקה זו לא תשתנה ואין התנאי מועיל בה" (לשון רבינו הל' נחלות פ"ו, ה"א) וכן הוא במדרש הגדול כ"י פרשת פינחס: "לחוקת משפט, מכאן אמרו: כל תנאי שבממון - קיים, חוץ מתנאי שבירושה שנאמר לחוקת משפט" (וראה מש"כ הרב י. ל. מיימון בקובץ הרמב"ם עמ' ע). וכן מצאנו בכמה מקומות ש"כל מקום שנאמר בו חוקה, אינו אלא לעכב", ראה מנחות יט, א. קידושין יד, א. ועוד. וכדברי רבינו כאן, כתב גם בתשובותיו (פריימן סי' שיט). וראה גם להלן פכ"ג ה"ו. (35 כתובות נו, ב. פג, א.

1 י. במה מזונות פוסקין לאשה? פוסקין לה להם שתי סעודות בכל יום. סעודה בינונית של כל אדם באותה העיר, פאדם שאינו לא חולה ולא גרגרין³⁷. ומאותו מאכל של אנשי אותה העיר: אם חטים - חטים, ואם שעורים - שעורים, וכן ארז ודחן או משאר מינין שנהגו בהן. ופוסקין לה פפרות³⁸ לאכל בה את הפת, כגון קטנית או ירקות וכיוצא בהן³⁹. ושמן לאכילה, ושמן להדלקת הנר, ופרות, ומעט יין לשותות, אם היה מנהג המקום שישתו הנשים יין⁴⁰. ופוסקין לה שלש סעודות בשבת⁴¹, ובשאר⁴² או דגים כמנהג המקום⁴³. ונותן לה בכל שבת ושבת מעה פסה⁴⁴ לצרכיה, כגון פרוטה⁴⁵ לכבוס או למרחץ וכיוצא בהן.

(36 אע"פ שהיא אוכלת עמו יחד, אפשר שהוא כילי (קמצן) ואוכל פת חריבה. או אולי מדובר כאן כשהבעל אינו בביתו ועושה מלאכה במקום אחר, וצריך לפסוק לה מזונות ('פרישה' ל'טור' אהע"ז סי' ע, וב'חלקת מחוקק' לשו"ע שם ס"ק ג). (37 רעבתן. (38 מאכל לתיבול הפת. (39 כתובות פד, ב. (40 שם, סה, א. אבל אם אין שם מנהג זה, אין פוסקין לאשה יין, שהיין מרגיל לתאוה, ואמרו שם: "כוס אחד יפה לאשה, שנים ניוול הוא, שלשה תובעת בפה וכו'". (41 שהאשה חייבת בשלוש סעודות בשבת כמו האיש ('שולחן ערוך' אר"ח סי' רצא ס"ו). (42 בכת"י תימן: "בשר". וכן הביא ה'טור' סי' ע בדברי רבינו. והב"ח שם הניח כלפנינו. (43 וראה שבת קיח, ב'ק"ט, א. (44 כתובות סד, ב. ושיעור המעה אחד מששה בדינר, שהוא שלושים ושתיים פרוטה (קידושין יב.). (45 [תיבת "פרוטה" אינה מובנת. ובכת"י תימן איננה. וכן הוא ב'מאירי' שם עמוד 275].

14 יא. במה דברים אמורים? בעניי שבישוראל; אבל אם היה עשיר - הפל לפי עשרו. אפלו היה קמונו ראוי לעשות לה במה תבשילי בשר בכל יום - כופין אותו ופוסקין לה מזונות כפי קמונו⁶⁴. ואם היה עני ביותר ואינו יכול לתן לה אפלו להם שהיא צריכה לו - כופין אותו להוציא, ותהיה פתבטה חוב עליו עד שתמצא ידו ויתן⁶⁷.

(46 כתובות סד, ב: "שאם בעבד עברי אמרו (דברים טו, טז) "כי טוב לו עמך" [עמך במאכל, עמך במשתה]

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ממדינה זו בדעה צלולה ולא צוה שיפרנסום - אין יורדים לנכסיו שלא בפניו (כתובות מח.). (75) יצא מדעתו. (76) אפילו שאינו אמוד ואינו ידוע לנו אם ראוי ליתן צדקה, שהרי הוא חייב לזונם בעל כרחו שלא בתורת צדקה (שם). ואם הוא אמוד, בית-דין יורד לנכסיו וזן את בניו שהם למעלה משש עד שיגדלו - בתורת צדקה, שכיון שיצא מדעתו, אנו אומדים רצונו כי ודאי מסכים היה לפרנסם, וכן פוסק רבינו (הל' נחלות פי"א, יא) "מי שנשטתה . . . בית-דין פוסקים עליו צדקה אם היה ראוי", ולא יהיו בניו אלה גרועים מאדם אחר (מגיד-משנה). (77) בלבוש ובכסות (כתובות מח.).

(59) שאין כופים אותו. (60) אינו מוחזק לבעל ממון. (61) משוער. (62) שכופים עליה, כלשון רבינו: "מי שאינו רוצה ליתן צדקה . . . בית-דין כופין אותו ומכים אותו מכת מרדות עד שיתן מה שאמרוהו ליתן, ויורדים לנכסיו בפניו" (הל' מתנות עניים פ"ז ה"י). (63) כתובות מט, ב. אבל שלא בפניו אין יורדים לנכסיו, כמבואר בסמוך ה"ז. ורבינו בהל' מתנות עניים פ"י הט"ז, כותב: "הנותן מזונות לבניו ולבנותיו הגדולים שאינו חייב במזונותיהם כדי ללמד הזכרים תורה ולהנחיק הבנות בדרך ישרה ולא יהיו מבוזות . . . הרי זה בכלל הצדקה, וצדקה גדולה היא שהקרוב קודם." ועי' כתובות נ, א.

22 יח. יש מן הגאונים שהורה, שאין פוסקין מזונות
23 לאשה שהלך בעלה למדינת הים או שמת בעלה,
24 עד שיהא שטר כתבה יוצא מתחת ידה, ואם לא
25 תוציא שטר כתבה - אין לה מזונות; שמה נטלה
26 כתבה מבעלה⁷⁸ או מחלה לו כתבה, שאין לה
27 מזונות, כמו שיתבאר⁷⁹. ויש מי שהורה, שפוסקין
28 לה מזונות בחזקת שלא נטלה ולא מחלה, ואין
29 מצריכין אותה להביא כתבה. ודעתי נוטה לזה במי
30 שהלך בעלה, הואיל ויש לה מזונות מן התורה⁸⁰;
31 אבל אם מת בעלה - אין לה מזונות עד שתביא
32 כתבה, מפני שהיא אוכלת בתקנת חכמים⁸¹. ועוד,
33 שזונות מנכסי יורשים, ולעולם טוענין ליו"ש⁸².

(78) ראה לקמן פי"ח ה"א: "אלמנה ניזונת - עד שתיטול כתובתה". (79) לקמן פי"ז ה"ט: "המוחלת כתובתה לבעלה, איבדה כל תנאי כתובתה ואפילו מזונות אין לה עליו". ואפילו בשבועה אינה נאמנת ('קרבן נתנאל' לרא"ש פי"ג דכתובות סו אות קטן כ). (80) כמבואר לעיל ה"ב, ולפיכך חמור שעבודה, וניזונית בחזקת שלא נטלה. (81) שתיקנו לה בתנאי כתובה, כמפורש לעיל ה"ב. (82) בית-דין פותח פה וטענה לטובת היורש (כבא-בתרא כג.) אף כאן אנו שוקדים על תקנת היורשים שמא מחלה כתובתה לאביהם והם אינם יודעים.

34 יט. הלך בעלה, ולוהתה ואכלה - פשיבוא חיב
35 לשלם⁸³. עמד אחד מדעת עצמו וזנה משלו⁸⁴ - אם
36 יבוא הבעל, אינו חיב לשלם לו; והרי זה אבד את
37 מעותיו, מפני שלא צנהו לזונה והיא לא לוהתה
38 ממנו⁸⁵.

(83) כתובות קז, ב. ואפילו כאן אין הבעל מחשב עמה על מעשה ידיה (ראה למעלה הט"ז) אלא פורע הקפותיה (מגיד-משנה). (84) לא בתורת הלואה. (85) כי אילו לוותה ממנו כסף למזונותיה על-מנת שתשלם לו, יכול הוא לתובעה, והיא תובעת הבעל וישלם. אבל עכשיו שפירנסה שלא לשם הלואה - הניח מעותיו על קרן הצבי (שם ברש"י). והרי זה כפורע חובו של חבירו שלא מדעתו, שאינו חוזר ונפרע ממנו כלום (מגיד-משנה). ולדעת הרשב"א לא הפסיד אלא כשאמר מפורש שמחמת מזונות שחייב לה בעלה הוא מפרנסה, במקום בעלה, ולפיכך יכול

1 טז. מי שהלך למדינה אחרת, ובאה אשתו לבית
2 דין לתבע מזונות: שלשה חודשים הראשונים
3 מיום הליכתו - אין פוסקין לה בהן מזונות,
4 שחזקה⁶⁴ שאין אדם מניח ביתו ריקן; מפאן
5 ואילך - פוסקין לה מזונות⁶⁵. ואם היו לו נכסים
6 - בית דין יורדין לנכסיו ומוכרין למזונותיה.
7 ואין מחשבין עמה על מעשה ידיה⁶⁶, עד שיקבא
8 בעלה; אם מצאה שעשתה - הרי אלו שלו.
9 וכן אם לא עמדה בדין, אלא מקרה לעצמה⁶⁷
10 למזונות - מקרה קים. ואינה צריכה הכרזה⁶⁸
11 ולא שבועה⁶⁹, עד שיקבא בעלה ויטעון⁷⁰, או עד
12 שתבוא לגבות כתבתה אחר מותו⁷¹ - מגלגלין
13 עליה⁷² שלא מקרה אלא למזונות שהיא צריכה
14 לה⁷³.

(64) ניתן לשער. (65) כתובות קז, א. (66) ולדעת הרא"ש (שם): אין פוסקין לה מזונות עד שידקדקו אם לא יספיקו לה מעשי ידיה, שכשנפרעים מנכסיו של אדם שלא בפניו - ראוי הוא להפך בזכותו ('הגהות מיימוניות'). (67) שלא בהוראת בית-דין. (68) הוא שמכרזים כמה ימים על מכירה פומבית כפי מה שיראה הבית-דין עד שיפסקו המוספים. ראה בפכ"ב מהל' מלוה ולוה ה"ו ובמגיד-משנה שם. (69) שאין בידה משל בעלה כלום. (70) הנחתה לה כסף למזונות. (71) ואז היא נשבעת שלא הניח לה בעלה כלום, כמבואר לקמן פט"ז ה"ד. (72) מוסיפה בשבועתה גם מענין המזונות (שם, קה. קז.). (73) שלא ביזובה במכירה. דעת רבינו שדין מזונות אשה שהלך בעלה, שוה לדין מזונות האלמנה, כמבואר בכתובות קז, א לדעת רב, ובמזונות האלמנה אין צורך בהכרזה, כמבואר שם צח, א.

15 יז. וכשם שבית דין מוכרין למזון האשה שהלך
16 בעלה, כך מוכרין למזון בניו ובנותיו פשהן בני
17 שש שנים או פחות; אבל יתר על שש - אינן
18 זנין אותן מנכסיו שלא בפניו, אף-על-פי שהוא
19 אמור⁷⁴. וכן מי שנשטתה⁷⁵ - בית דין יורדין
20 לנכסיו ומוכרין, וזנין אשתו ובנותיו שהן
21 בני שש שנים או פחות⁷⁶, ומפרינסין⁷⁷ אותן.

(74) שהרי אין כופים אותו אלא משום צדקה, ומכיון שהלך

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

משבועת המשנה, שהרי היא "כופרת בכל" - אף כשטוענת מכרתים למוזנות - אינה נשבעת בנקיטת חפץ אלא 'שבועת היטת' בעלמא. (96 מוזנות על-ידי בית-דין. 97) כדברי הברייתא ע"פ גירסת רבינו: "מי שהלך למדינת הים ואשתו תובעת מוזנות, ואמר הוציאו לה מעשה ידיה במוזנותיה - רשאי". וסובר רבינו: אחר חזרתו - אשתו תובעת מוזנות - שכבר אכלה על ידי מעשה ידיה שדחקה עצמה. רשאי הבעל לומר יצאו מעשי ידיה במוזנותיה ואין לה כלום עליו. ומובן שאם עשתה והותירה - הכל שלה, הואיל ולא העלה לה מוזנותיה, זכתה במעשי ידיה (רמב"ן).

18 כג. המדיר את אשתו מלהנות⁹⁸ לו - בין שפרש
19 עד זמן פלוני, בין שלא פירש אלא סתם -
20 ממתינין לו שלשים יום: אם תמו ימי נדרו⁹⁹
21 או שלא תמו¹⁰⁰ והתיר נדרו - הרי זה מוטב,
22 ואם לאו - יוציא ויתן כתובה¹⁰¹. ובאותן
23 השלשים יום תהיה היא עושה ואוכלת, ויהיה
24 אחד מחבריו מפרנס אותה¹⁰² דברים שהיא
25 צריכה להן יתר על מעשה ידיה, אם אין מעשה
26 ידיה מספיקין לכל.

(98 מממונו ומנכסיו. 99) שלא הדירה יותר משלושים יום. (100) שהדירה יותר משלושים יום. (101) כתובות ע, ב. עד שלושים יום לא שמעו אנשים על כך, ואין זה בזיון בשבילה. יותר משלושים, כבר נודע הדבר ברבים והיא מתבזה מזה שבעלה הדיר אותה מנכסיו. ואע"פ שהוא משועבד לתת לה מוזנותיה - יכול הוא להדירה מנכסיו, כי הלכה היא (כתובות נט): "קונמות מפקיעים מידי שעבוד" קונמות - זהו נדר שאדם אסר על עצמו איזה דבר כ'הקדש'. "קונם" כינוי לקרבן הוא בלשון עלגים, וכל הקדש שאינו לכל אלא על אדם אחד, נקרא "קונם". ומתוך שנדר זה אינו ניתן לפדיון כשאר קדושת דמים, אלא אסור הוא על האדם המורד כקדושת מזבח שהיא קדושת הגוף שאין לה פדיון, הוא חמור ביותר שמפקיע מידי שעבוד, ולפיכך חל הנדר לאסור את אשתו מלהנות מממונו (ר"ן לכתובות פ"ז). (102) ואין הוא נקרא שלוחו של הבעל המדיר, כיון שהבעל לא אמר לו לפרנסה, אלא הודיע ברבים: "כל הזן אינו מפסיד" (כתובות ע': והל' נדרים פ"ז, הי"ב).

27 כד. המדיר את אשתו שלא תטעם אחד מפל
28 הפרות¹⁰³ - ממתינין לו עד שלשים יום; יתר על פן
29 - יוציא ויתן כתובה¹⁰⁴. אפלו הדירה שלא תאכל
30 מאכל רע, אפלו הדירה ממין שלא אכלה אותו
31 מיקמה - יוציא אחר שלשים יום ויתן כתובה¹⁰⁵.
32 נדרה היא שלא תאכל אחד מפל הפרות, וקיים לה
33 הוא את נדרה¹⁰⁶, או נדרה בנזיר¹⁰⁷ ולא הפר לה:
34 אם רצה¹⁰⁸ שתשב תחתיו ולא תאכל פרות או תהיה
35 נזירה - תשב, ואם אמר: איני רוצה בפאשה נדרנית
36 - יוציא ויתן כתובה; שהרי היה בידו להפר, והוא
37 קיים לה בפרצונו¹⁰⁹.

(103) שאסר הנאת ממונו עליה אם תטעם מין פירות פלוני,

הבעל לטעון ולומר לו: "לא אמרתי לך לפרוע בשבילי". אבל כשפרנסה סתם - חוזר וגובה, כי כל המפרנס סתם - אינו מפרנס בתורת מתנה אלא בתורת הלואה.

1 כ. הבעל שאמר⁸⁶ לאשתו בשעה שהלך: טלי
2 מעשה ידיך במוזנותיך⁸⁷ - אין לה מוזנות; שאלו
3 לא רצתה בדבר זה ולא סמכה דעתה - היה לה
4 לתבעו⁸⁸, או לומר לו: אין מעשה ידי מספיקין לי.

(86) כתובות קז, א. (87) והיא שתקה ולא הגיבה בשעת מעשה. (88) אפילו כשמעשי ידיה מספיקים לה, יכולה להתנגד לו ('בית שמואל' לאהע"ז סי' סט ס"ק ד), וזהו פירוש "לתבעו" להתנגד אפילו כשמעשיה מספיקים לה. שהרי עיקר התקנה לטובתה שיהיו לה מוזנותיה, ושוב תיקנו מעשי ידיה תחת מוזנותיה, ולפיכך אינו יכול לומר לה, בעל כרחך, איני זנך ואיני נוטל כלום ממעשה ידיך, כמפורש למעלה בה"ד.

5 כא. הרי שעמדה בדין ופסקו לה מוזנות, ומכרו
6 בית דין⁸⁹ ונתנו לה, או שמכרה היא לעצמה, ובא
7 הבעל ואמר: הנחתי לה מוזנות - הרי זו נשבעת
8 בנקיטת חפץ⁹⁰ שלא הניח לה⁹¹. לא תבעה ולא
9 מכרה, אלא שהתה עד שבא, הוא אומר: הנחתי,
10 והיא אומרת: לא הנחת, אלא לויתי מזה
11 ונתפרנסתי⁹² - נשבע שבועת הסת⁹³ שהניח לה
12 ונפטר, וישאר החוב עליה⁹⁴.

(89) מנכסי בעלה. (90) מבואר למעלה פי"א הט"ז. (91) משנה, כתובות קה, א: "חנן אומר תשבע בסוף". ומפרש רבינו: בסוף - כשיבוא הבעל לטעון כנגדה: "הנחתי לך מוזנות". ודין שבועת המשנה בנקיטת חפץ (מגיד-משנה). (92) כאן היא תובעת שישלם חובה והוא כופר בכל. (93) כדין כופר בכל שפטור משבועה מן התורה, אלא שחכמי הגמרא תיקנו שישבע, ואינה בנקיטת חפץ כמבואר בהל' טוען ונטען פ"א ה"ג. ובהל' שבועות פי"א הי"ג. היסת - לשון שימה ששמו חכמים עליו שבועה, כמו (שמואל-א כו, יט): "אם ה' הסיתך ביי" (רש"י לשבועות מ':) וראה ברש"י לאלפסי ב"מ פ"א: "שהשיאו חכמים לכך להסיתו להודות". וגאון פירש היסט בטי"ת, לשון כבידות שהכבירו עליו להשבע ('הערוך' ערך הסת). (94) וכשתשיג ידה תשלם למלוה. והמקור לדברי רבינו, הברייתא בכתובות קז, א: "ואם בא ואמר פסקתי לה מוזנות - נאמן" ומפרש רבינו נאמן בשבועת היסת, במקרה שלותה ורוצה להפקיע ממנו (מגיד-משנה).

13 כב. מכרה מטלטלין ואמרה: למוזנות מכרתי,
14 והוא טוען ואומר: מוזנותיך הנחתי - נשבעת
15 שבועת הסת שלא הניח⁹⁵. הרי שלא תבעה⁹⁶ ולא
16 לויתה ולא מכרה, אלא דחקה עצמה ביום ובלילה
17 ועשתה ואכלה - אין לה פלוס⁹⁷.

(95) הואיל והיתה יכולה להבריח את המטלטלין ולומר אין לך בידי כלום, שנאבדו וכיוצא בזה, ואז היתה פטורה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

14 הגִּשְׁמִים וּבִימֹת הַחֲמָה, בְּפִחוֹת⁸ שְׁלֹבֶשֶׁת כָּל אִשָּׁה
15 בַּעֲלַת בַּיִת שֶׁבְּאוֹתָהּ הַמְדִינָה.

8 רבינו מדבר בעניי שבישראל, ואילו בעשירי הכל לפי עשרו כמבואר בסמוך ה"ה.

16 ג. וּבְכָל־לַחֲפִסוֹת - שֶׁהוּא חָיֵב לְתֵן לָהּ כְּלֵי בַיִת,
17 וּמְדוּרָה⁹ שִׁישׁ־שֶׁבֶת בּוֹ. וּמָה הֵן כְּלֵי בַיִת? מִטָּה
18 מִצַּעַת¹⁰, וּמִפְּזִי¹¹ אוֹ מִחֲצָלַת לַיִשָּׁב עָלֶיהָ, וּכְלֵי
19 אֲכִילָה וְשִׁתִּיָּה, כְּגוֹן קְדֵרָה וְקַעֲרָה וְכוּס¹² וּבִקְבוּק
20 וְכִיּוֹצֵא בָהֶן. וְהַמְדוּרָה? שֶׁשׁוֹכֵר לָהּ בַיִת שֶׁל אַרְבַּע
21 אַמּוֹת עַל אַרְבַּע אַמּוֹת¹³, וְתַהֲיָה רְחֵבָה¹⁴ חוּצָה לָהּ
22 כְּדֵי לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ, וְיַהֲיָה לוֹ בַיִת הַפְּסָא חוּץ מִמָּנוּ.

9 בית דירה (כתובות קג.). 10 משנה, כתובות סד, ב. ויה'מאירי' שם (עמ' 274) הביא בשם רבינו: "מטה מוצעת לשכב [עליה]". וראה בפרק ל' מהל' שבת ה"ה, ובבבא-מציעא קיג: [11] מצע גס כעין מחצלת של קנים. 12 "ירושלמי' שם. 13 כי אין בית פחות מארבע אמות (סוכה ג:). 14 "רחבה" היא חצר שמאחורי הבית.

23 ד. וְכֵן מְחַיִּבִין אוֹתוֹ לְתֵן לָהּ תְּכֵשִׁיטִים, כְּגוֹן בְּגָדֵי
24 צְבָעוֹנִין לְהַקְיֵף עַל רֵאשָׁה וּפְדֵתָתָה¹⁵, וּפּוּדָה¹⁶
25 וְשָׂרָק¹⁷ וְכִיּוֹצֵא בָהּ, כְּדֵי שְׁלֵא תִתְגַּנֵּה עָלָיו.

15 מצחה. 16 צבע כחול שהנשים צובעות בו את עפעפי עיניהם. ככתוב (מלכים-ב ט, ל): "ואיזבל שמעה ותשם בכוף עיניה". 17 צבע אדום ללחייה (רש"י לכתובות יז). וחיוב תכשיטין מקורו שם מת, א: "מי שנשתטה בית-דין נותנים . . . תכשיטין לאשתו".

26 ה. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּעֵנֵי שְׂבִישְׁרָאֵל; אֲבָל
27 בְּעֵשִׂיר - הַכֹּל לְפִי עֵשְׂרוֹ¹⁸. וְאֶפְלוּ הִיא רְאוּי לְקַנּוֹת
28 לָהּ כְּלֵי מְשִׁי וְרִקְמָה וְכְלֵי זָהָב - כּוּפִין אוֹתוֹ וְנוֹתֵן.
29 וְכֵן הַמְדוּרָה - לְפִי עֵשְׂרוֹ, וְהַתְּכֵשִׁיט וְכְלֵי הַבַּיִת -
30 הַכֹּל לְפִי עֵשְׂרוֹ. וְאִם קָצְרָה יָדוֹ לְתֵן לָהּ אֶפְלוּ כְּעֵנֵי
31 שְׂבִישְׁרָאֵל - כּוּפִין אוֹתוֹ לְהוֹצִיא¹⁹, וְתַהֲיָה הַכְּתָבָה
32 עָלָיו חוֹב עַד שְׁיַעֲשִׂיר.

18 שם סד, ב. 19 שם עז, א. וכמבואר לעיל פ"ב הי"א. והרמ"ך תמה על זה, למה נכפנו להוציא, ובשאר חובות אין כופין ללוה אם אין לו לפרוע, וטוב שתתגלגל האשה עמו עד שירחמו עליהם מן השמים (מעשה רוקח').

33 ו. וְלֹא הָאִשָּׁה בְּלִבָּד, אֲלֵא בְּנִי וּבְנוֹתָיו הַקְּטָנִים,
34 בְּנֵי שֵׁשׁ אוֹ פָּחוֹת - חָיֵב לְתֵן לָהֶם פְּסוֹת הַמְּסַפְּקָת
35 לָהֶם²⁰, וְכְלֵי תְּשֻׁמִּישׁ, וּמְדוּרָה לְשִׁפְן בּוֹ. וְאִינוּ נוֹתֵן
36 לָהֶם לְפִי עֵשְׂרוֹ, אֲלֵא פְּפִי צָרְפֵן בְּלִבָּד. זֶה הַכֹּלֶל:
37 כָּל מִי שֵׁישׁ לוֹ עָלָיו מְזוֹנוֹת בֵּין בְּחֵיטּוֹ בֵּין אַחַר
38 מוֹתוֹ²¹ - יֵשׁ לוֹ פְּסוֹת²² וְכְלֵי בַיִת וּמְדוּרָה; וְכָל שְׂפִית
39 דִּין מוֹכְרִין לְמְזוֹנוֹתָיו²³, כִּף מוֹכְרִין לְכִסּוֹתוֹ וְכְלֵי
40 בֵּיתוֹ וּמְדוּרוֹ.

20 כי כלל הוא: פרנסה (הלבשה) הרי היא כמזונות

אבל אם אמר לה הריני אוסר עליך מין פלוני לא אמר כלום, כי אין אדם יכול לאסור על חבירו אכילת פירות שאינם שלו (מגיד-משנה). 104) אם לא התיר נדרו. 105) כתובות עא, א. לדעת שמואל. 106) שהחריש ביום שמעו הנדר, ולא הפרו, וממילא הנדר קיים, מלשון הכתוב (במדבר ל, ח): "ושמע אישה ביום שמעו והחריש לה וקמו נדריה". 107) שאמרה הריני נזירה. 108) הבעל. 109) לפיכך עליו לתת כתובתה, בלשון הגמרא (כתובות עא): "הוא נתן אצבע בין שיניה" להנשך, ועל כרחו ישלם לה כתובתה. בדין זה לא הזכיר רבינו על המתנת שלושים יום, הואיל וקיים לה ברצונו אין לצפות שיפר נדרו, כי אינו רשאי ואינו זכאי לכך, ולפיכך ביום השני לשימעת נדרה, יוציא אם אינו רוצה באשה נדרנית (שם). אלא שהר"ן העיר כי לפי סוגיית הגמרא (שם): עליו להוציא אפילו אם ירצה לקיימה, שהיא אומרת: "הואיל ולא הפר את נדרי, ודאי שונא אותי ואיני יכולה עוד לדור עמו, שהרי לא נדר בשעת כעסו, אלא החריש לי מתוך ישוב הדעת, ודאי שנאה כבושה לו בלבו עלי, ומה יש לי עוד להמתין".

פֶּרֶק שְׁלֹשָׁה עָשָׂר

1 יבאר בו הכסות, הדירה וכלי הבית שחייב לאשתו ולבניו ולבנותיו הקטנים, ואם הדיר אותה מלהתקשט. הרחיקו זה את זה מקרוביהם, בעל שהתנגד לדירה מפני הפרוצים, שלש ארצות לענין נשואין, ואם כופין אותה לצאת עם בעלה למקום שירצה.

1 א. בְּמָה הַפְּסוֹת שֶׁהוּא חָיֵב לְתֵן לָהּ? בְּגָדִים שֶׁל
2 חֲמִשִּׁים זוּז מִשְׁנֵה לְשָׁנָה, מִמְּטַבַּע אוֹתָן הַיָּמִים,
3 שֶׁנִּמְצְאוּ הַחֲמִשִּׁים - שִׁשָּׁה דִינָרִין וּרְבִיעֵ דִינָר כֶּסֶף.
4 נוֹתֵנִן לָהּ חֲדָשִׁים בִּימֹת הַגִּשְׁמִים, וְלֹבֶשֶׁת
5 בְּלֵאוֹתֶיהָ³ בִּימֹת הַחֲמָה. וְהַשְּׁחָקִים, וְהֵם מוֹתֵר
6 הַפְּסוֹת⁵ - הֲרֵי הֵן שְׁלָה, כְּדֵי שֶׁתִּתְפַּסֵּה בָּהֶם בִּימֵי
7 גְּדֻתָהּ⁶. וְנוֹתֵנִן לָהּ תְּגוּרָה לְמַתְנִיָּה וְכִפָּה לְרֵאשָׁה
8 וּמְנַעֵל מְמוּעַד לְמוּעֵד.

2 טהור, כי מטבע של ימיהם היה שבעה חלקים נחושת ואחד כסף, נמצא שדינר אותם הימים הוא אחד משמונה דינרי הכסף, וחמשים דינרים פשוטים אינם אלא ששה דינרי כסף ורבע. ראה לעיל פ"י ה"ח. 3) הבגדים שנתיישנו. 4) כי בגדים חדשים מחממים יותר, ויפים לה בימות הגשמים וקשים לה בימות החמה. 5) שבלתה ונשתחקה. 6) שלא תתגנה על בעלה כשתלבש בימי טהרתה בגדים שלבשה בימי נדתה (כתובות סד: סה: וברש"י). 7) שם, במשנה. ואותו תנא ישב במקום הרים שהנעליים בלות בהם מהר, והיא צריכה שלשה זוגות נעלים לשנה, ומכוין ליתנן לה מרגל לרגל כדי לשמחה ברגל (שם סה:).

9 ב. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּאוֹתָן הַיָּמִים וּבְאָרְזֵי
10 יִשְׂרָאֵל; אֲבָל בְּשָׂר זְמַנִּים וּשְׂאָר הַמְּקוֹמוֹת - אֵין
11 הַדְּמִים עָקָר. יֵשׁ מְקוֹמוֹת שִׁיְהִי שָׁם הַבְּגָדִים בְּיָקָר
12 הַרְבֵּה אוֹ בְּזוּל הַרְבֵּה. אֲלֵא הָעָקָר שְׁסוּמְכִין עָלָיו,
13 שֶׁמְחַיִּבִין אוֹתוֹ לְתֵן לָהּ בְּגָדִים הָרְאוּיִים בִּימֹת

27 יא. מקום שדרבן שלא תצא אשה לשוק בפפה
 28 שעל ראשה בלבד, עד שיהיה עליה רדיד³⁸ החופה
 29 את כל גופה כמו טלית - נותן לה בכלל הפסות
 30 רדיד³⁹ הפחות מכל הרדידין. ואם היה עשיר - נותן
 31 לה לפי עשירו. כדי שתצא בו לבית אביה או לבית
 32 האבל או לבית המשתה⁴⁰. לפי שכל אשה יש לה
 33 לצאת ולילך לבית אביה לבקרו, ולבית האבל ולבית
 34 המשתה לגמל חסד לרעותיה או לקרובותיה, כדי
 35 שיבואו הם לה⁴¹, שאינה בבית הסהר עד שלא תצא
 36 ולא תבוא. אבל גנאי הוא לאשה שתהיה יוצאה
 37 תמיד, פעם בחוץ פעם ברחובות. ויש לפעל למנוע
 38 אשתו מזה, ולא יניחנה לצאת אלא כמו פעם אחת
 39 בחדש או כמו פעמים בחדש, לפי הצורך⁴². שאין
 40 יפי לאשה אלא לישב בנזירות ביתה⁴³, שפך פתוב:
 41 כל כבודיה בת מלך פנימה⁴⁴.

38 צעיה, כלשון הכתוב (ישעיה ג, כג): "והצניפות
 והרדידים". וראה להלן פכ"ד הי"ב, ובהל' סוטה פ"ג ה"ה.
 39 אע"פ שבבית אינה לובשת רדיד, הואיל והיא יוצאת בו
 לשוק כמנהג המקום, חייב ליתנו לה. (40 כתובות עא, ב.
 41 שם עב, א: "למחר היא מתה ואין כל בריה סופדה".
 היה רבי מאיר אומר: "והחי יתן אל לבו" - דברים של
 מיתה, אם ספד - יספדוהו. אם ליוה - ילווהו וכו' (שם).
 42 ובמדרש רבה (בראשית פרשה ח) אמרו: "וכבשה" -
 וכבשה כתוב. האיש כובש את אשתו שלא תצא לשוק, שכל
 אשה שיוצאה לשוק סופה להכשל, מדינה שנאמר בה:
 "ותצא דינה" ולבסוף נכשלה. וביספרי' פרשת כיתצא אות
 רמב, דרשו על הפסוק: "ומצאה איש בעיר" - "אילו לא
 יצאת בעיר, לא היה מסתקף לה. מגיד שפירצה קוראת
 לגנב". (43 ובילקוט שמעוני (תהלים קכח, ד) דרשו על
 הפסוק: אשתך כגפן פוריה. אימתי אשתך כגפן פוריה -
 כשהיא צנועה בירכתי ביתך". (44 יבמות עז, א.

42 יב. המדיר את אשתו שלא תלך לבית אביה - בזמן
 43 שהיא⁴⁵ עמה בעיר, חדש אחד - ממתינין⁴⁶ לו,
 44 שנים⁴⁷ - יוציא ויתן כתובה⁴⁸; ובזמן שהיא בעיר
 45 אחרת: רגל אחד - ממתינין⁴⁹ לו, שנים - יוציא
 46 ויתן כתובה⁵⁰.

45 אביה. (46 אולי יתיר את נדרו. (47 יום אחד
 בחודש השני נחשב כשני חדשים. (48 יותר מחודש אינה
 יכולה להעמיד עצמה שלא ללכת לבית אביה (כתובות
 עא:). (49 דרך הבת ללכת לבית אביה ברגלים.
 50 שם.

47 יג. המדיר את אשתו שלא תלך לבית האבל⁵¹ או
 48 לבית המשתה - או יתיר את נדרו⁵² או יוציא⁵³ ויתן
 49 כתובה; וזהו כמי שאסרה בבית הסהר ונעל בפניה⁵⁴.
 50 ואם היה טוען מפני בני אדם פרוצים⁵⁵ שיש באותו
 51 בית האבל או בבית המשתה, והחזקו שם פרוצים
 52 - שומעין לו⁵⁶.

(כתובות סח.). (21 כגון אשתו ובנותיו עד שתתארסנה.
 22 "ירושלמי' כתובות פ"ב ה"א: "ומתסיין בכסותי".
 והשווה לקמן פ"ט, הי"א. (23 למעלה פ"ב ה"טז.

1 ז. האשה שהלך בעלה, ופסקו לה בית דין מזונות
 2 וכסות וכלי בית ושכר מדור - אין פוסקין לה
 3 תכשיט, שהרי אין לה בעל שתתקשט לו²⁴; אבל מי
 4 שגשתטה בעלה או שנתקשר - פוסקין לה
 5 תכשיט²⁵. ודין הבעל עם אשתו בטענת הכסות
 6 והכלים ושכר המדור - פדינם בטענת המזונות. אם
 7 אמר הוא: נתתי, והיא אומרת: לא נתת - דין אחד
 8 לפל²⁶.

24 כתובות מח, א. (25 שם, כי אומדים דעתו אילו היה
 בריא לא היה רוצה שתתנוול אשתו. אבל בהלך, הואיל
 ויצא לדעת היה לו לצוות, ומתוך שלא ציוה - גילה שאין
 רצונו בכך (רש"י שם). (26 כמבואר לעיל פ"ב, הכ"א -
 כב.

9 ח. המדיר את אשתו שלא תתקשט באחד מכל
 10 המינין²⁷ - בעניות²⁸: שנה אחת - ימים, יתר על פן
 11 - או יתיר את נדרו או יוציא ויתן כתובה²⁹;
 12 ובעשירות: שלשים יום - ימים³⁰, יתר על פן - יתיר
 13 את נדרו או יוציא ויתן כתובה.

27 שאמר לה: אם תתקשטי, תהא הנאת ממוני אסורה
 עליך. כי אחרת - אין הוא יכול לאסרה להתקשט, כמבואר
 למעלה בפ"ב הכ"ד. (28 שאינן מרבות להתקשט.
 29 כתובות עא, ב. (30 שם: "שכן אשה חשובה נהנית
 מריח קישוטיה שלוש יום".

14 ט. הדירה שלא תלך למרחץ: בכרפים³¹ - שבת
 15 אחת, בכפרים שתי שבתות³². שלא תנעל מנעל:
 16 בכפרים - שלשה ימים, ובכרפים - מעת לעת³³. יתר
 17 על זה - יתיר את נדרו או יוציא ויתן כתובה.

31 בערים גדולות שמנהגן להתרחץ תכופות.
 32 "ירושלמי' כתובות פ"ז, ה"ד. (33 שם.

18 י. הדירה שלא תשאול ולא תשאיל מכלי הבית
 19 שדרו כל השכנות לשאל אותן ולהשאילן, כגון
 20 נפה וכברה³⁴, רחים ותנור וכיוצא בהם - יתיר את
 21 נדרו או יוציא ויתן כתובה, מפני שמשיאה³⁵ שם רע
 22 בשכנותיה³⁶. וכן היא שנודרה שלא תשאול ולא
 23 תשאיל נפה וכברה ורחים ותנור וכיוצא בהם,
 24 ושלא תארג בגדים נאים לפנים, במקום שדרבן
 25 לארג אותם לפנים - תצא בלא כתובה, מפני
 26 שמשיאתו שם רע בשכונתו שהוא פילי³⁷.

34 נפה לקמח, וכברה - לנקות התבואה (רבינו בפירושו
 למשנה שביעית פ"ה, מ"ט). (35 כלומר, מביא עליה.
 36 שהיא קמצנית (כתובות עב.). (37 שם. כילי - קמצן.
 מלשון הכתוב (ישעיה לב, ה) "ולכילי לא יאמר שוע".

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

62) חלוק לארצות. (63) בכל. (64) ערים גדולות ומקופות חומה (רבינו בפי"מ לכתובות פי"ג מ"י). (65) שבארץ ישראל. (66) כתובות קי, א.

25 יז. איש שהיה מארץ מן הארצות, ונשא אשה
26 בארץ אחרת - פופין אותה ויוצאה עמו לארצו, או
27 תצא בלא פתחה; שעל מנת פן נשאה, אף-על-פי
28 שלא פרש⁶⁷. אבל הנושא אשה באחת מן הארצות,
29 והיא⁶⁸ מאנשי אותה הארץ - אינו יכול להוציאה
30 לארץ אחרת; אבל מוציאה ממדינה למדינה ומכפר
31 לכפר באותה הארץ. ואינו יכול להוציאה ממדינה
32 לכפר, ולא מכפר למדינה; שיש דברים ששייכת
33 המדינה טובה להם, ויש דברים ששייכת הפפרים
34 טובה להם⁶⁹.

(67) תוספתא כתובות פי"ב, יא. (68) בכת"י תימן: "והוא".
וכן הוא בשולחן ערוך אהע"ז סי' עה ס"א. (69) כתובות
קי, ב.

35 יח. וכשמוציאה ממדינה למדינה ומכפר לכפר
36 באותה הארץ - אינו יכול להוציאה מנה היפה
37 לנה הרע, ולא מרע ליפה⁷⁰; מפני שהיא צריכה
38 להטפל⁷¹ ולבדק עצמה בנה היפה, כדי שלא תהיה
39 בו קלה⁷² ובעורה. וכן לא יוציאה ממקום שרבו
40 ישראל למקום שרבו עפ"מ⁷³. ובכל מקום⁷⁴
41 מוציאים ממקום שרבו עפ"מ למקום שרבו ישראל.

(70) נוף יפה ומקום נאה, ולא נתכוין רבינו לדירה יפה, שאם
כן היה לו לומר אפילו באותה עיר לא יוציאה, מבית רע
לבית יפה ('מעשה רוקח'). (71) להשתדל ולטפל בעצמה.
(72) נקלה ובלתי חשובה, ובכתובות קי, שנינו: "שהונה
היפה בודק". ומפרש רש"י: בודק את הגוף למי שבא מנה
רע, ומתוך כך חללים באים עליו. וכן אמר שמואל (שם):
"שנינו וסת (אפילו לטובה) - תחילת חולי מעיים".
(73) אפילו מכפר לכפר (תוספתא שם). (74) אפילו מנה
היפה לנוה הרע.

42 יט. במה דברים אמורים?⁷⁵ מחוצה לארץ לחוצה
43 לארץ, או מארץ ישראל לארץ ישראל; אבל מחוצה
44 לארץ לארץ ישראל - פופין אותה לעלות. אפלו
45 מנה היפה לנה הרע, ואפלו ממקום שרבו ישראל
46 למקום שרבו עפ"מ - מעלין⁷⁶. ואין מוציאים מארץ
47 ישראל לחוצה לארץ, ואפלו מנה הרע לנה היפה,
48 [ואפלו ממקום] שרבו עפ"מ למקום שרבו ישראל.

(75) שיש לחלק בין מדינה לעיר, ובין נוה יפה לרע, או בין
רוב ישראל לרוב גויים. (76) כתובות קי, ב. ובתוספתא
שם. ובהל' מלכים פ"ה ה"ב, כתב רבינו: "לעולם ידור
אדם בארץ ישראל אפילו בעיר שרובה גויים, ואל ידור
בחוץ לארץ ואפילו בעיר שרובה ישראל, שכל היוצא לחוץ
לארץ כאילו עובר עבודה-זרה" (ומקורו מדברי הגמרא
בכתובות שם).

(51) שאמר לה: אם תלכי לבית האבל, תיאסר הנאת ממוני
עליך. (52) בתוך שלושים יום, כדין המדיר את אשתו
מליהנות לו שממתינים לו שלושים יום, כמדובר לעיל פי"ב
הכ"ג. (53) לאחר שלושים יום, כדברי רבינו למעלה פי"ב
שם (מגיד-משנה). (54) כתובות עא, ב. (55) שאינם
מרחיקים את עצמם מעריות. (56) שם עב, א.

1 יד. האומר לאשתו: אין רצוני שביאו לביתי אביך
2 ואמך, אחיך ואחיותיך - שומעין לו. ותהיה היא
3 הולכת להם פשיא רע להם דבר, ותלך לבית אביה
4 פעם בחדש ובכל רגל ורגל; ולא יפנסו הם לה אלא
5 אם ארע לה דבר, כגון חלי או לדה. שאין פופין
6 את האדם שפנסו אחרים ברשותו⁵⁷. וכן היא
7 שאמרה: אין רצוני שפנסו אצלי אמך ואחיותיך,
8 ואינו שוכנת עמהם בחצר אחת, מפני שמרעין לי
9 ומצריין לי - שומעין לה; שאין פופין את האדם
10 שישבו⁵⁸ אחרים עמו ברשותו⁵⁹.

(57) כן כתבו הגאונים (מגיד-משנה). ומקורו במשנה
(כתובות עא:): "ואם היה טוען משום דבר אחר - רשאי"
(הגרי"א באבן-העזר סי' עד ס"ק ג). (58) פתח ב"כניסה"
- שיכנסו אצלי, וסיים ב"שיביה", כי כך דרכן של נשים
הנכנסות לזמן מה ומתעכבות שעות מרובות ('מעשה
רוקח'). (59) תשובת הרי"ף סימן טו. והראב"ד טוען:
אימתי בזמן שהן באות בגבולה, אבל אם היא באה לגבולן
אין מוציאים אותן בשבילה, אע"פ שהמדור שלו הוא,
הואיל ובעלה רוצה בשיבתן, אבל מבקשים מהן שלא
יצערו אותה בשיבתן. וכנגד זה סובר ה'מגיד משנה': אין
אדם דר עם נחש בכפיפה אחת, ואם נראה לבית-דין שהן
גורמות לה קטטה עם בעלה - הדין עמה, ובאהע"ז סי' עד
סעיף י, מסכם הרמ"א: ונהגים להושיב עמהם איש או
אשה נאמנים לדור עמהם עד שיתברר עלידי מי נתגלגל
הריב והקטטה.

11 טו. האיש שאמר: אני דר במדור זה, מפני שפני
12 אדם רעים או פרוצים או עפ"מ בשכונתי ואני
13 מתירא מהם - שומעין לו, ואף-על-פי שלא החזיקו
14 בפריצות, שפך צווי חכמים⁶⁰: הרחק משכן רע.
15 ואפלו היה המדור שלה - מוציאים אותה ממנו,
16 ושוכן בין בני אדם פשרים⁶¹. וכן היא שאמרה פן,
17 אף-על-פי שהוא אומר: אני איני מקפיד עליהם -
18 שומעין לה, מפני שהיא אומרת: אין רצוני שיצא
19 עלי שם רע בשכנות אלו.

(60) אבות פ"א, מ"ז. (61) השווה דברי רבינו הל' דעות
פ"ו, ה"א.

20 טז. כל הישוב ארצות ארצות הוא⁶², כגון ארץ כנען
21 וארץ מצרים וארץ תימן וארץ פוש וארץ שנער⁶³
22 וכיוצא בהן. וכל ארץ וארץ - ממדינות⁶⁴ וכפרים.
23 וערי ישראל⁶⁵ לענין נשואין שלש ארצות היו⁶⁶:
24 יהודה, ועבר הירדן, והגליל.

1 חמורים מכפרים לשוק שבוער. (5 מביאים סחורות על
2 הגמלים ממקום רחוק. (6 פורשים לים הגדול ולקצווי
3 ארץ.
4 ב. יש⁷ לאשה לעכב על בעלה שלא יצא לסחורה
5 אלא למקום קרוב, שלא ימנע מעונתה ולא יצא
6 אלא ברשותה. וכן יש לה למנוע לצאת ממלאכה
7 שעונתה קרובה למלאכה שעונתה רחוקה, כגון
8 חמר שבקש להעשות גמל, או גמל להעשות מלח⁸.
9 ותלמידי חכמים יוציאו לתלמוד תורה שלא ברשות
10 נשותיהן שמים ושלש שנים. וכן רף וענג שעשע
11 תלמיד חכם - אין אשתו יכולה לעכב.

12 (7 יכולה. (8 ואף על פי שהמלאכה השנייה מפרנסת יותר,
13 כי "רוצה אשה בקב ותיפלות (להיות בעלה עימה) מעשרה
14 קבים ופרישות".

15 ג. נושא אדם פמה נשים, אפלו מאה, בין בבית אחת
16 בין בזו אחר זו, ואין אשתו יכולה לעכב. והוא,
17 שיהיה יכול לתן שאר כסות ועונה פראוי לכל אחת
18 ואחת. ואינו יכול לכף אותן לשפן בחצר אחת, אלא
19 פל אחת ואחת לעצמה¹⁰.

20 (9 "ובמקום שנהגו שלא לישא אלא אשה אחת אינו רשאי
21 לישא אשה אחרת על אשתו" ואחרי תקנת "חרם דרבינו
22 גרשום" אסור לישא אשה שנייה אפילו אם הראשונה
23 מסכימה. (10 כדי שלא יתקנאו זו בזו.

24 ד. וכמה היא עונתן? לפי מנין¹¹. כיצד? פועל¹²
25 שהיו לו שתי נשים - יש לזו עונה אחת בשבת, ויש
26 לזו עונה אחת בשבת¹³. היו לו ארבע נשים - נמצא
27 עונת פל אחת מהן פעם אחת בשתי שבתות¹⁴. וכן
28 אם היה מלח ויש לו ארבע נשים - תהיה עונת פל
29 אחת מהן פעם אחת בשתי שנים. לפיכך¹⁵ צוה
30 חכמים, שלא ישא אדם¹⁶ יותר על ארבע נשים,
31 אף-על-פי שיש לו ממון הרבה, כדי שתגיע להן
32 עונה פעם אחת בחודש¹⁷.

33 (11 לפי מספר הנשים. (12 שמלאכתו בעיר ועונתו פעמים
34 בשבוע. (13 ואף על פי שעונתה מתמעטת, הואיל והמנהג
35 במקום לישא עוד נשים הרי זה כאילו התנה עימה ליקח
36 עוד נשים. (14 כי העונה שקבעו חכמים אינה לאשה אחת
37 אלא שהאיש לא יימנע מלפרות ולרבות פחות מהזמן
38 שקבעו לו. (15 הואיל ועונתן לפי מנין. (16 המתנהג
39 כתלמיד חכם שעונתו פעם בשבוע. (17 אבל הענוגים
40 הבטלים ממלאכתם שעונתם בכל לילה יכולים לישא יותר
41 מארבע נשים.

42 ה. המדיר את אשתו שתאמר לאחרים מה שאמר
43 לה או מה שאמרה לו מדברי שחוק וקלות ראש
44 שמדבר אדם עם אשתו על עסקי תשמיש - הרי זה
45 יוציא ויתן כתובה; שאין זו יכולה להעז פניה ולומר
46 לאחרים דברי קלוון. וכן אם הדירה שתהיה פועלת

1 כ. אמר האיש לעלות לארץ ישראל, והיא אינה
2 רוצה - תצא בלא כתובה⁷⁷. אמרה היא לעלות, והוא
3 אינו רוצה - יוציא ויתן כתובה. והוא הדין לכל
4 מקום מארץ ישראל עם ירושלים. שהכל⁷⁸ מעלין
5 לארץ ישראל⁷⁹, ואין הכל מוציאין משם; הכל
6 מעלין לירושלים⁸⁰, ואין הכל מוציאין משם.

77 כתובות, שם. ומה שכתבו ב'תוספות' שם בשם רבינו
חיים: "שעכשיו אין מצוה לדור בא"י כי יש כמה מצוות
התלויות בארץ, וכמה עונשים שאין אנו יכולים ליהרר מהם
ולעמוד עליהם" כבר העיר רבי יוסף טראני (מהרי"ט)
בתשובותיו סימן כח, שאיזה תלמיד טועה כתב הדברים על
שם ה'תוספות', ואין לסמוך עליהן, וראה ב'פתי תשובה'
לאהע"ז סי' עה ס"ק ז', ובש"ע שם סעיף ה'. (78 אחד
האנשים ואחד הנשים (כתובות, שם). (79 "מחרימים
בשם על כל מי שעושה זה בדרך עלילה על אשתו שלא
לעשותו זולתי וללכת להתברך בארץ ישראל לא זולת זה
ויענה הבעל אמן, ואז יכריחו האשה ללכת עמו". מדברי
תשובת רבינו, וראה בתשובת רבינו בסוף הספר.
(80 ב'מרדכי' סוף מסכת כתובות, הביא דעת רבינו מאיר:
שרק בזמן שבית המקדש היה קיים - יש מצוה לדור
בירושלים יותר מבשאר הארץ, אבל בזמן הזה אין חילוק
בין ירושלים לשאר א"י. וכנהגת מהר"ם מטיקטין שם:
"שבעונותינו אין שם היום מעלות לקדושה, ואין הוא יכול
לדחותה מקדושה לקדושה. . . והרי עתה כולן שווין
למצוה, ירושלים ושאר א"י".

יום ש"ק כ"א כסלו ה'תשע"ח

פרק ארבעה עשר

1 כלולים בו דיני עונה, ואם יכולה לעכבו שלא יעזוב ביתו,
2 דין תלמידים היוצאים ללמוד, אם יכולה האשה לעכב שלא
3 ישא בעלה אשה אחרת, שלא ישא אדם יותר מארבע נשים,
4 המדיר אשתו מחיי משפחה, דיני מורדת או מורד, פדיונה
5 וקבורתה.

6 א. עונה האמורה בתורה² - לכל איש ואיש כפי
7 פחו וכפי מלאכתו. כיצד? בני אדם הבריאים
8 והרפים והענגים³, שאין להם מלאכה שמכשלת
9 פחו, אלא אוכלין ושותין וישבין בבתיהן - עונתן
10 בכל לילה הפועליו, כגון החיטין והאורגין
11 והבונים וכיוצא בהן, אם היתה מלאכתן בעיר -
12 עונתן פעמים בשבת, ואם היתה מלאכתן בעיר
13 אחרת - עונתן פעם אחת בשבת. החמרים⁴ - פעם
14 אחת בשבת. והגמלים⁵ - אחת לשלשים יום.
15 והמלחין⁶ - אחת לששה חדשים. תלמידי חכמים -
16 עונתן פעם אחת בשבת, מפני שתלמוד תורה מתיש
17 פחו. ודרך תלמידי חכמים לשמש משתן מלילי
18 שבת לילי שבת.
19

(2 חיי אישות. (3 מפונקים. (4 מוליכים תבואה על

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 או מפני ששקללני, או מפני שעשה עמי מריבה, 33
 2 מעשה שוטים ודברים שאין בהן ממש אלא כפשות
 3 - הרי זה יוציא ויתן כתובה.
- 4 ו. המדיר את אשתו מתשמיש המטה: שבת אחת¹⁸
 5 - ממתנין לוי¹⁹, יתר על כן - יוציא ויתן כתובה או
 6 יפר נדרו. אפלו היה מלח, שעונתו לששה חדשים;
 7 שפינן שנדר - הרי צערה ונתיאשה. וכיצד מדידה?
 8 אם אמר לה: תשמישי אסור עליך, או שנשבע שלא
 9 לשמש מטו - לא נדר כלום, ואם נשבע - נשבע
 10 לשוא, מפני שהוא משעבד לה²⁰. אמר לה: הנאת
 11 תשמישך אסורה עלי²¹ - הרי זה נדר, ואסור
 12 לשמש; שאין מאכילין לאדם דבר האסור²².
- 13 (18 שבוע אחד. 19) שמה יתיר את נדרו. (20) מן התורה.
 14 והנדר והשבועה אינם יכולים להפקיע שעבוד זה. (21) כאן
 15 לא אסר הנאת תשמישו עליה אלא להיפך: הנאת תשמישה
 16 עליו. (22) ושעבודו בטל מאליו כיוון שאסור הוא.
- 17 ז. אסור לאדם למנע אשתו מעונתה. ואם עבר ומנע
 18 כדי לצערה - עבר בלא תעשה שבתורה, שנאמר:
 19 שארה פסותה ועונתה לא יגרע. ואם חלה או תשש
 20 פחו ואינו יכול לבעל - ימתין ששה חדשים שמה
 21 יבריא, שאין לך עונה גדולה מזו²³, ואחר כך או
 22 יטל ממנה רשות או יוציא ויתן כתובה.
- 23 זוהי העונה הרחוקה ביותר הנוהגת במלח.
- 19 ח. האשה שמנעה בעלה מתשמיש המטה, היא
 20 הנקראת מורדת. ושואלין אותה מפני מה מרדה.
 21 אם אמרה: מאסתיהו ואיני יכולה להפעל לו
 22 מדיעת²⁴ - כופין אותו לשעתו²⁵ לגרשה, לפי שאינה
 23 כשבויה שתבעל לשנוא לה. ותצא בלא כתובה
 24 ככל²⁶. ותטל בלאותיה²⁷ הקימין - בין מנכסים
 25 שהכניסה לבעלה ונתחייב באחריותו²⁸, בין מנכסי
 26 מלוג שלא נתחייב באחריותו²⁹. ואינה נוטלת בשל
 27 בעל כלום. ואפלו מנעל שברגליה ומטפחת
 28 שבראשה שלקחן לה, פושטת ונותנת לו. וכל מה
 29 שנתן לה מתנה מחזרת אותו, שלא נתן לה על מנת
 30 שתטל ותצא.
- 24 (24) מרצוני. (25) מיד, ללא כל שהיות ודחיות. (26) כי
 27 במרדה זה ביטלה תנאי האישות שקבעו לה חכמים.
 28 (27) בגדים שבלו או נשחקו מרוב שימוש. והוא הדין לשאר
 29 נכסים שנפחתו מרוב שימוש. (28) ונקראים: "נכסי צאן
 30 ברזל". (29) אלא הרי הם ברשות האשה אם פחתו - פחתו
 31 לה, אם הותירו - הותירו לה. מלוג - על שם שהבעל אוכל
 32 פירות אותם נכסים ומולג אותם כמליגת התרנגולים.
- 31 ט. ואם מרדה מתחת בעלה כדי לצערו, ואמרה:
 32 הריני מצערת אותו בכך מפני שעשה לי כך וכך,
- י. ואחר ההכרזה שולחין לה בית דין פעם שנייה
 ואומרים לה: אם את עומדת במרדה, הפסדת
 כתבתיך. אם עמדה במרדה ולא חזרה - נמלכין בה,
 ותאבד כתבתה, ולא יהיה לה כתובה כלל. ואין
 נותנין לה גט עד שנים עשר חדש, ואין לה מזונות
 כל שנים עשר חדש. ואם מתה קדם הגט - בעלה
 יורשה.
- יא. פסדר הגז עושין לה אם מרדה כדי לצערו.
 ואפלו היתה נדה או חולה, שאינה ראויה לתשמיש.
 ואפלו היה בעלה מלח, שעונתו לששה חדשים.
 ואפלו יש לו אשה אחרת.
- יב. וכן ארוסה שהגיע זמנה להנשא, ומרדה כדי
 לצערו ולא נשאת - הרי זו מורדת מתשמיש. וכן
 יבמה שלא רצתה להתניבם כדי לצערו, פסדר הגז
 עושין לה.
- יג. המורדת הזאת, כשהיא יוצאת אחר שנים עשר
 חדש בלא כתובה, תחזיר כל דבר שהוא של בעל.
 אבל נכסים שהכניסה לו ובלאותיהן קימים, אם
 תפסה - אין מוציאים מידה, ואם תפסן הבעל - אין
 מוציאים מידו. וכן כל מה שאבד מנכסיה שקבל
 הבעל אחריותו עליו, אינו משלם לה כלום. זה הוא
 דין הגמרא במורדת.
- יד. ואמרו הגאונים, שיש להם בכבל מנהגות
 אחרות במורדת. ולא פשוטו אותן המנהגות כרב
 ישראל, ורבים וגדולים חולקין עליהם כרב
 המקומות. וכדין הגמרא ראוי לתפס ולדון.
- טו. המורד על אשתו ואמר: הריני זן ומפרנס
 אותה, אבל איני בא עליה מפני ששנאתיה -
 מוספיין לה על כתבתה משקל שש ושלושים
 שעורות של כסף בכל שבת ושבת. וישב ולא ישמש
 כל זמן שתרצה היא לישוב. ואף-על-פי שכתבתה
 הולכת ונוספת, הרי הוא עובר בלא תעשה,
 שנאמר: לא יגרע. שאם שנאה - ישלחה, אבל
 לענות - אסור. ולמה לא ילקה על לאו זה? מפני
 שאין בו מעשה.

25 על דמיה, אלא כמה שהיא שנה⁴¹ כשאר
26 השבויות⁴². היו דמיה יותר על כדי כתבתה, ואמר:
27 הריני מגרשה, וזו כתבתה, ותלף ותפדה את עצמה
28 - אין שומעין לו, אלא כופין אותו ופודה אותה.
29 אפלו היו דמיה עד עשרה בכתבתה, ואפלו אין לו
30 אלא כדי פדיונה. כמה דברים אמורים? בפעם
31 ראשונה; אבל אם פדאה ונשפית פעם שניה, ורצה
32 לגרשה - הרי זה מגרשה ונותן כתבה, והיא תפדה
33 את עצמה⁴³.

(41) כשפחה העומדת להימכר בשוק. (42) שאין פודים אותו יותר מכדי שויין מפני תיקון העולם שלא יהיו האויבים רודפים אחריהן לשבותן. (43) פדין אחד תקנו לה חכמים ולא שניים.

34 כ. מי שנשפית אשתו והוא במדינת הים - בית דין
35 יורדין לנכסיו⁴⁴ ומוכרין בהכרזה⁴⁵, ופודין אותה
36 פדרף שהבעל פודה.

(44) על כל תנאי בית דין שבכתובתה מוכרין.
(45) שמכריוזים על מכירה פומבית עד שיפסקו המוסיפים.

37 כא. המדיר את אשתו נדר שהיא חייב בגללו
38 לגרשה ולתן כתבה, ונשפית אחר שהדיירה - אינו
39 חייב לפדותה; שמשעה שהדיירה נתחייב לגרשה
40 ולתן לה כתבה.

41 כב. האשה שהיתה אסורה על בעלה מאסורי
42 לאוין⁴⁶, ונשפית - אינו חייב לפדותה, אלא נותן לה
43 כתבתה והיא תפדה את עצמה. והלא השבויה
44 אסורה לכהן והרי הוא פודה אותה? מפני שלא
45 היתה אסורה מקדם, ואסור השכיה הוא שגרם
46 לה⁴⁷.

(46) כגון אלמנה לכהן גדול, גרושה לכהן הדיוט, או ממורת לישראל וכן גרושתו אחר שנשאת לאחר. (47) "כל שאיסור שבייה גורם לה חייב לפדותה, איסור דבר אחר (כגון אלו שמנינו בהערה הקודמת) גורם לה אינו חייב לפדותה".

47 כג. מתה אשתו - חייב בקבורתה, ולעשות לה מספד
48 וקנינים⁴⁸ פדרף כל המדינה. ואפלו עני שבשיראל
49 לא יפחתו לו משני חיליו⁴⁹ ומקוננות⁵⁰. אם היה
50 עשיר - הפל לפי כבודו. ואם היה פבודה יותר
51 מפבודו - קוברין אותה לפי פבודה; שהאשה עולה
52 עם בעלה, ואינה יורדת אפלו לאחור מיתה.

(48) שירי אבל ויגון על ידי מקוננת. (49) כלי ניגון חלולים שקולם מעורר בכי. (50) אשה מקוננת בקול דברי הספר.

53 כד. לא רצה לקבר את אשתו, ועמד אחד מדעת
54 עצמו וקברה - מוציאין מבעלה על פרחו ונותנין
55 לזה, כדי שלא תהיה זו משלכת לפלבים. היה

1 טז. איש ואשתו שפאו לבית דין, הוא אומר: זו
2 מורדת מתשמיש, והיא אומרת: לא פי, אלא פדרף
3 כל הארץ אני עמו; וכן אם טענה היא ואמרה
4 שהיא מורד מתשמיש, והוא אומר: לא פי, אלא
5 פדרף כל הארץ אני עמה - מחרימין בתחלה על מי
6 שהוא מורד ולא יודה בבית דין, ואחר כך, אם לא
7 הודו, אומרין להם: התנחדו³⁰ בפני עדים. נתחדו,
8 ועדין הם טוענין³¹ - מבקשין מן הנטען ועושין
9 פשרה פני פח הדין³². אבל לבעל בפני בני אדם אי
10 אפשר, לפי שאסור לבעל בפני כל בריה.

(30) לשם ביאה. (31) שאחד מורד על השני מתשמיש. (32) "השמים בניי לבינך יעשו דרך בקשה" ופירשו בירושלמי: שהאשה טוענת "כשם שהשמים רחוקים מעל הארץ כן אשה זו הורחקה מבעלה". יעשו דרך בקשה - "יעשו סעודה והם מתרגלים לבוא דרך סעודה". וסובר רבינו "דרך בקשה" - הכוונה לפשרה, ועשיית סעודה היא אחת מדרכי הפשרה. ורבינו בפירוש המשנה אומר: דרך בקשה - שתתפייס, אין כופין על הגירושין וגם אין מכריחין שתישאר עימו ואין דנים אותה דין מורדת על בעלה אלא מאריכים העניין וממצעים ביניהם על דרך השלום, ואין פוסקים ביניהם דין עד שיתרצו שניהם על מה שיתרצו.

11 יז. האשה שחלתה - חייב לרפאת אותה עד
12 שתבריא. ראה שהחלי ארף ויפסיד ממון הרבה
13 לרפואה, ואמר לה: הרי כתבתיה³³ מנחת, או רפאי
14 עצמך מכתבתיה או הריני מגרשה ונותן כתבה
15 והולף - שומעין לה³⁴. ואין ראוי לעשות כן, מפני
16 דרך ארץ³⁵.

(33) כסף כתובתך. (34) ובזמן הזה שאין מגרשים בעל כורחה, משום חרם דרבינו גרשום, וודאי שמחייב לרפאותה ואינו מועיל מה שנותן לה גיטה וכתובתה. (35) שנינו: "ושלחתה לנפשה" - שאם הייתה (אשת יפת תואר) חולה ימתין לה עד שתבריא, קל וחומר לבנות ישראל שהן קדושות וטהורות".

17 יח. נשפית³⁶ - חייב לפדותה. ואם היה פהן, שפבר
18 נאסרה עליו³⁷ - פודה אותה³⁸ ומחזירה לבית אביה.
19 אפלו היה בעיר אחרת - מטפל לה עד שמחזירה
20 למדינתה. ומגרשה ונותן לה כל כתבתה. היה בעלה
21 ישראל, שהשבויה מתרת לו³⁹, מחזירה לו לאשה
22 כמו שהיתה. ואם רצה אחר כך, מגרשה⁴⁰ ונותן לה
23 כתבתה.

(36) בין הגויים. (37) כי אשת כהן אפילו נאנסה אסורה לבעלה. (38) שלא תיטמע בין הגויים. (39) כי אפילו נבעלה בשבי, אשת ישראל שנאנסה מותרת לבעלה. (40) שרוצה להחמיר על עצמו אולי נבעלה ברצון, או שהיא מאוסה עליו אפילו כשנאנסה. וכיום שאין מגרשים בעל כורחה, אינו יכול לגרשה.

24 יט. אין מחייבין את הבעל לפדות את אשתו יותר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 16 זֶה מִתֵּר לְהִתְאַחֵר; שֶׁהַעוֹסֵק בְּמִצְוַת פְּטוּר מִן
17 הַמִּצְוָה¹⁰, וְכָל שֶׁנֶּן בְּתִלְמוּד תּוֹרָה¹¹.

6) יבמות, שם: שנאמר (בראשית א, כח): "פרו ורבו ומלאו את הארץ וכבשוה" - "איש דרכו לכבוש [את הארץ], ואין אשה דרכה לכבוש [את הארץ]". (7) משמלאו לו י"ז שנה ונכנס לשנתו ה"ח. וכמו ששינונו (אבות פ"ה מכ"א): "בן שמונה-עשרה לחופה". ולדעת ה'מגיד משנה' הנוסחה האמיתית היא הכתובה בקצת ספרים "מבן שמונה-עשרה". (8) קידושין כט, ב: "עד עשרים שנה יושב הקב"ה ומצפה לאדם מתי ישא אשה, כיון שהגיע עשרים ולא נשא, אומר: תיפח עצמותיו". (9) שם. (10) ברכות יא, א. (11) השקולה כנגד כל המצוות. וראה ה'ל' תלמוד תורה פ"ג ה"ג. [ואף-על-פי שלא פטרו את העוסק בתלמוד תורה ממצוה שאי-אפשר לעשותה על-ידי אחרים (מועד קטן ט).] ולא אמרו בזה: "עוסק במצוה פטור מ המצוה". משום שכל עיקר תלמוד תורה הוא "לשמור ולעשות" (וראה 'מאירי' שם עמוד מז) - מצות פריה ורביה אף-על-פי שאי-אפשר לעשותה על ידי אחרים, אינה בכלל זה, שהרי אינה מצוה עוברת ואפשר לקיימה אחר כך. וראה בשיטת רבינו ידידיה, למועד קטן שם עמ' סח].

- 18 ג. מִי שֶׁחֲשָׁקָה נִפְשׁוֹ בְּתוֹרָה תְּמִיד וְשׁוֹגֵה¹² בָּהּ כְּכֵן
19 עֲזָא¹³, וְדָבַק בָּהּ כָּל יָמָיו וְלֹא נִשָּׂא אִשָּׁה - אֵין בִּידוֹ
20 עוֹן. וְהוּא, שְׁלֵא יִהְיֶה יִצְרוֹ מִתְגַּבֵּר עָלָיו; אֲבָל אִם
21 יִהְיֶה יִצְרוֹ מִתְגַּבֵּר עָלָיו - חֵיב לִשְׂאֵא אִשָּׁה, וְאִפְלוּ הָיוּ
22 לוֹ בְּנִים, שְׁמָא יָבֹא לְיָדֵי הִרְהוּר¹⁴.

12) עוסק בה תמיד, מלשון הכתוב (משלי ה, יט): "באהבתה תשגה תמיד". ורבי משה הדרשן (הובא ברש"י שם) אומר: שבערבית, שגייה - פירושה עסק. ורבותינו פירשו, לשון משנה כמשמעו, בעבור אהבת התורה הוא שוגג בשאר עסקיו ומסיד דעתו מהם, כמו שאמרו (עירובין נד:): על רבי אלעזר בן פדת שהיה יושב ועוסק בתורה בשוק התחתון של ציפורי, וסדינו מוטל בשוק העליון. פעם בא אדם ליטלו ומצא נחש כרוך עליו (רש"י שם). וגם הראב"ד בה'ל' תשובה פ"י ה"ו פירש כן. (13) שנשא אשה ופירש ממנה (סוטה ד: ויבמות ג:). ואמר לחבריו: "כל שאינו עוסק בפריה ורביה, כאילו שופך דמים וממעט הדמות. . . ומה אעשה שנפשי חשקה בתורה? אפשר לעולם שיתקיים ע"י אחרים". (14) והרהורי עבירה קשים מעבירה עצמה. (יזמא כט.).

- 23 ד. בְּמָה בְּנִים יִהְיוּ לְאִישׁ וְתִתְקַים מִצְוַת זֶו בִּידוֹ?
24 זָכָר וְנִקְבָּה¹⁵. שְׁנָאֵמָר: זָכָר וְנִקְבָּה בְּרָאָם. הִיָּה הַבֵּן
25 סָרִיס, אוֹ שֶׁהִיָּתָה הַבֵּת אֵילוּנִית - לֹא קִים מִצְוַת
26 .¹⁶

15) יבמות סא, ב. (16) יבמות סב, ב. ו'ירושלמי' שם פ"ו ה"ו, שהרי אלו אינם ראויים להוליד, והכתוב אומר (ישעיה מה, יח): "לא תוהו בראה לשבת יצרה", ליישב העולם. סריס ואילונית - מפורשים לעיל פ"ב ה"ז, והלכות יב-יג.

- 27 ה. נוֹלְדוּ לוֹ וְנָתַתוּ וְהִנִּיחוּ בְּנִים - הִרִי זֶה קִים מִצְוַת

- 1 בְּמִדְיָה אַחֲרֵת פְּשַׁמְתָּה אֲשֶׁתוֹ - בֵּית דִּין יוֹרְדִין
2 לְנִכְסָיו וּמוֹכְרִין בְּלֹא הִכְרָזָה⁵¹, וְקוֹבְרִין אוֹתָהּ לְפִי
3 מָמוֹן הַבַּעַל וּלְפִי כְבוֹדוֹ אוֹ לְפִי כְבוֹדָהּ⁵².

51) כי אין פנאי להמתין להכרזה. ואפילו אם מישוהו הלווה לצורך קבורה, הרי כשבא בית דין לפרעו מוכרים בלא הכרזה כדי שלא תנעל דלת בפני גומלי חסדים. (52) אם הוא יותר מכבודו.

פֶּרֶק חֲמִשָּׁה עָשָׂר

1) נתבאר בו דין מחלה על עונתה, מצות פריה ורביה, עמד עם אשתו עשר שנים ולא ילדה, הטוענת על בעלה שאינו יכול להוליד, שלא ישב בלא אשה ולא היא בלא איש, שחייב לקנא לאשתו, שלא יבעול אלא מדעתה, שתהא האשה צנועה בביתה ותשמע לבעלה, שיכבדו זה את זה.

- 4 א. הָאִשָּׁה שֶׁהֲרִשְׁתָּ אֶת בַּעְלָהּ אַחֵר הַנְּשׂוּאִין שְׁיִמְנַע
5 עוֹנָתָה - הִרִי זֶה מִתֵּר². בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים?
6 בְּשִׁהְיוּ לוֹ בְּנִים, שְׁפָכְרָ קִים מִצְוַת פְּרִיָּה וְרִבְיָה; אֲבָל
7 לֹא קִים - חֵיב לְבַעַל כָּכָל עוֹנָה³ עַד שִׁיְהִיוּ לוֹ בְּנִים⁴,
8 מִפְּנֵי שֶׁהִיא מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל תּוֹרָה, שְׁנָאֵמָר: פְּרוּ
9 וּרְבוּ⁵.

~ נקודות משיחות קודש ~

"..שנאמר פרו ורבו.."

הפסוק "פרו ורבו" מופיע גם בפרשת בראשית כציווי לאדם הראשון, וגם בפרשת נח כציווי לנח. ויש לומר שהרמב"ם כאן מתכוון ל"פרו ורבו" שבפרשת בראשית, כי כאן מדבר על החיוב במי שאין לו עדיין בנים, לכן הביא הפסוק המדבר באדם וחוה כשעדיין לא היו להם בנים, אבל הציווי לנח היה כשיצא מהתיבה וכבר היו לו שלושה בנים, ויש לומר ששם הציווי הוא על ההוספה בבנים.

(על"פ 'ספר השיחות' תנש"א חלק א' עמוד 75)

- 2) כתובות סא, ב. ואינו עובר על הכתוב: "שארה . . . ועונתה לא יגרע", אלא-אם-כן מנע עונתה שלא ברשותה, כמבואר לעיל פי"ד ה"ז. (3) הראויה לו כפי כוחו ומלאכתו, כמבואר לעיל פי"ד, ה"א. (4) יבמות סא, ב. כי מצות עונה היא התחייבות של הבעל לאשתו, ואת זה היא יכולה למחול לו. אבל מצות פריה ורביה - אינו יכול לבטל. (5) פסוק זה הובא במשנה (יבמות ס:), וכן ב'ספר המצוות' מהדורת הליר, 'עשה' ר"ב. אבל בסנהדרין נט: הובא הפסוק (בראשית ט, ז) "ואתם פרו ורבו". וכן הוא בשאילתות ס"ה וקסה.

- 10 ב. הָאִישׁ מִצְוָה עַל פְּרִיָּה וְרִבְיָה, אֲבָל לֹא הָאִשָּׁה.
11 וְאִמְתִּי הָאִישׁ נִתְחַיֵּב בְּמִצְוַת זֶו? מִפֶּן שְׁבַע עֲשָׂרָה.
12 וְכִיּוֹן שֶׁעֲבָרוּ עֲשָׂרִים שָׁנָה וְלֹא נִשָּׂא אִשָּׁה - הִרִי זֶה
13 עוֹבֵר וּמִבְּטֵל מִצְוַת עֲשֵׂה⁸. וְאִם הִיָּה עוֹסֵק בְּתוֹרָה
14 וְטָרוּד בָּהּ, וְהִיָּה מִתְיָרָא מְלִשָּׂא אִשָּׁה, פְּדִי שְׁלֵא
15 יִטְרַח בְּמִזְוֵנוֹת בְּעִבּוּר אֲשֶׁתוֹ וּיְבַטֵּל מִן הַתּוֹרָה - הִרִי

להתגרש, שהרי בפירוש אמרה משנתנו (יבמות סד.) "ושהה עמה עשר שנים ולא ילדה" (ר"ן שם בשם הרשב"א).
 (25) כתובות עז, א. כדי שיקיים מצות פריה ורביה.
 (26) ובכת"י התימנים: "אין שומעין להן". (27) כתובות, שם. כי על עוד שלא יגרשה, אולי לא תרצה אשה שניה להנשא לו, אבל אם נשא שניה אינו חייב להוציא את הראשונה.

ח. שְׁהֵתָה עֶשְׂרֵי שָׁנִים וְלֹא יִלְדָה, וְהָרִי הוּא יוֹרָה 22
 פְּחִיץ 28^י שִׁכְבַת זָרַע 29^י - חִזְקַת הַחֲלִי מִמְּנָה 30^י, וְתֹצֵא 23
 שְׁלֹא בִּכְתָבָהּ. וַיֵּשׁ לָהּ תוֹסֶפֶת. לֹא תִהְיֶה זֹו פְּחוּתָהּ 24
 מֵאִילּוּנִית שְׁלֹא הַפִּיר בֵּהּ 31^י, שְׁיֵשׁ לָהּ תוֹסֶפֶת, כְּמוֹ 25
 שְׁיִתְבָּאֲרָר 32^י. וְאִם אֵינּוּ יוֹרָה פְּחִיץ 33^י - חִזְקַת הַחֲלִי מִמְּנָו 26
 בְּלִבָּד 34^י, וְיוֹצִיא וְיִתֵּן הַכְּתָבָה בְּלֵה, עֶקֶר וְתוֹסֶפֶת 35^י.

(28) ובכת"י התימנים: "שכבת זרע כחץ". (29) וראוי להוליד. (30) הואיל ואינה מכחישתו. (31) כשנשאה. (32) לקמן פכ"ד ה"ב-ג. "ולמה אין להם עיקר (כתובה) ויש להם תוספת? העיקר, שהוא תקנת חכמים. . . הואיל ולא הכיר בה אין לה. אבל תוספות שהוא חייב עצמו בה, כל זמן שתרצה ותעמוד לפניו (לשמשו) הרי עמדה בתנאי שלה, והרי הקנית לו הנאתה. . . אבל התורה אסרה עליו, ומה היא יכולה לעשות?". ורש"י בכתובות קא, א אומר: "תוספת - מתנה היא שנתן לה בחיבת ביאה". (33) "כל שכבת זרע שאינו יורה כחץ - אינו מזרעת" (חגיגה טו.). (34) הואיל ומודה או שותק לטענת האשה. (35) יבמות סה, א.

ט. הוּא אוֹמֵר: מִמְּנָה נִמְנַע הוֹלְדָה 36^י, וְהִיא אוֹמֶרֶת: 28
 מִמְּנָו נִמְנַע, מִפְּנֵי שְׁאֵינּוּ יוֹרָה פְּחִיץ - נֶאֱמַנְתָּ 37^י, וַיֵּשׁ 29
 לוֹ לְהַחֲרִים סֶתֶם 38^י עַל מֵי שְׁטוּעָנָת דְּבָר שְׁאֵינָהּ 30
 יוֹדַעַת בּוֹ בְּיָדָי, וְאַחַר כֵּן יִתֵּן פְּתָבָהּ. וְאִם אֶמְרָה: 31
 אֵינִי יוֹדַעַת אִם מִמְּנֵי אִם מִמְּנָו - אֵין לָהּ עֶקֶר כְּתָבָהּ, 32
 כְּמוֹ שְׁאֶמְרָנוּ 39^י. הַעֲמֵד מְמוֹן בְּחִזְקַת בְּעֵלָיו, עַד 33
 שֶׁתִּטְעַן בְּיָדָי שְׁאֵינּוּ יוֹרָה פְּחִיץ. וְלִמָּה נֶאֱמַנְתָּ הִיא 34
 בְּטַעֲנָה זֹו? מִפְּנֵי שֶׁהִיא מְרַגְּשֶׁת אִם יוֹרָה פְּחִיץ אִם 35
 לֹא יוֹרָה פְּחִיץ, וְהוּא אֵינּוּ מְרַגְּשִׁישׁ 40^י.

(36) דין זה עוסק ג"כ בשהתה עשר שנים ולא ילדה, והוא טוען שממנה נמנע הולדה כדי להפסידה כתובתה.
 (37) כמבואר בסמוך. (38) מפורש לעיל פ"י, ה"י.
 (39) לעיל ה"ח. ותוספת יש לה, כמבואר שם. (40) יבמות סה, א.

י. הָאִשָּׁה שִׁבְּאָה לְתַבְעַ מִבְּעֵלָה לְגִרְשָׁה אַחַר עֶשְׂרֵי 37
 שָׁנִים מִפְּנֵי שְׁלֹא יִלְדָה 41^י, וְהִיא אוֹמֶרֶת שְׁאֵינּוּ יוֹרָה 38
 פְּחִיץ 42^י - שׁוֹמְעִין לָהּ. אַף-עַל-פִּי שְׁאֵינָהּ מִצְוָה עַל 39
 פְּרִיָּה וְרִבְיָה, צְרִיכָה הִיא לְבָנִים לְזִקְנוּתָהּ 43^י. וְכוֹפִין 40
 אוֹתוֹ לְהוֹצִיא 44^י, וְיִתֵּן עֶקֶר כְּתָבָהּ בְּלִבָּד; שְׁלֹא פְּתַב 41
 לָהּ הַתוֹסֶפֶת עַל מְנַת שְׁתֹּצֵא לְרִצּוֹנָה וְתִטַּל. 42

(41) והוא כבר קיים מצות פריה ורביה מאשה אחרת, שאם לא כן - מה לנו ולטענתה, הרי כופין אותו להוציא וליתן

1 פְּרִיָּה וְרִבְיָה. בְּנֵי בָנִים הָרִי הֵם כְּבָנִים 17^י. בְּמָה דְּרָרִים
 2 אֲמֹרִים? בְּשֶׁהִיוּ בְּנֵי הַבָּנִים זָכָר וְנִקְבָּה, וְהָיוּ בָּאִים
 3 מִזָּכָר וְנִקְבָּה. אַף-עַל-פִּי שֶׁהִזְכָּר בֵּן בְּתוֹ וְהַנְּקִבָּה בַת
 4 בְּנֵו - הוֹאִיל וְהֵם מְשֻׁנֵּי בְּנֵיו הֵן בָּאִים, הָרִי קִיִּם
 5 מִצְּוֹת פְּרִיָּה וְרִבְיָה. אֲבָל אִם הָיוּ לוֹ בֵּן וּבַת וְמָתוּ,
 6 וְהָיִתָּ אַחַד מֵהֵן זָכָר וְנִקְבָּה - עַדִּין לֹא קִיִּם
 7 הַמִּצְוָה 18^י.

(17) יבמות, שם. וגם הכתוב אומר (דברים ז, ג-ד): "בתך לא תתן לבנו. . . כי יסיר את בנך מאחריי", הרי שכן בתו קרוי בנו. (18) יבמות, שם. אלה השנים שמבנו, אינם נחשבים אלא כאחד, ובמקום בתו שמתה - לא נשאר כלום.
 8 ו. הָיוּ לוֹ בָּנִים בְּגִיּוּתוֹ, וְנִתְגַּיֵּר הוּא וְהֵם - הָרִי זֶה
 9 קִיִּם מִצְוָה זו 19^י. הָיוּ לוֹ בָּנִים וְהוּא עֶבֶד 20^י, וְנִשְׁתַּחֲרַר
 10 הוּא וְהֵם - לֹא קִיִּם מִצְּוֹת פְּרִיָּה וְרִבְיָה עַד שְׁיֹולִיד
 11 אַחַר שִׁנְשַׁחֲרַר; שֶׁהָעֶבֶד אֵין לוֹ יְחוּס 21^י.

(19) יבמות סב, ב ובכורות מז, א לדעת רבי יוחנן. אבל אם לא נתגייירו בניו עמו, עדיין לא קיים המצוה, שהכתוב אומר "לשבת יצרה" וישיבת גויים אינה ישוב. (20) כנעני. (21) שאין בניו הנולדים לו בעבודתו מתייחסים אחריו, שנאמר (בראשית כב, ה): "שבו לכם פה עם החמור", ודרשו חכמים (יבמות סב.) "עם החמור" (עם בעי"ן פתוחה) - עם הדומה לחמור, ואליעזר עבד אברהם היה. ולא כן הגוי שבניו מתייחסין אחריו בגיטו, שנאמר (מלכים-ב כ, יב): "בעת ההיא שלח בראדך בלאדן בן בלאדן מלך בבל", הרי שהזכיר שמו ושם אביו. ולמעלה מזה מצאנו (מלכים-א טו, יח): "וישלח המלך אסא אל בן הדר בן טבריימון בן חזיון מלך ארם", הרי שאפילו שם אבי אביו הוזכר בייחוסן (שם).

12 ז. לֹא יֵשֵׂא אָדָם עֶקֶרָה וְזִקְנָה וְאִילּוּנִית 22^י וְקִטְנָה 23^י
 13 שְׁאֵינָה רְאוּיָה לִילָד, אֲלֵא אִם בֵּן קִיִּם מִצְּוֹת פְּרִיָּה
 14 וְרִבְיָה, אוּ שְׁהִיתָה לוֹ אִשָּׁה אַחֲרַת לְפִרוֹת וְלִרְבּוֹת
 15 מִמְּנָה. נִשָּׂא אִשָּׁה וְשֶׁהֵתָה עִמוֹ עֶשְׂרֵי שָׁנִים וְלֹא יִלְדָה
 16 - הָרִי זֶה יוֹצִיא 24^י וְיִתֵּן כְּתָבָהּ, אוּ יֵשֵׂא אִשָּׁה הָרְאוּיָה
 17 לִילָד. וְאִם לֹא רָצָה לְהוֹצִיא - כּוֹפִין אוֹתוֹ וּמְכִין
 18 אוֹתוֹ בְּשׁוֹט עַד שְׁיֹוצִיא 25^י. וְאִם אֶמְרָ: אֵינִי בּוֹעֵלָה,
 19 וְהָרִינִי שׁוֹכֵן עִמָּה בְּפִנֵּי עֲדִים פְּדִי שְׁלֹא אֶתְיַחַד עִמָּה
 20 - בֵּין שְׁאֶמְרָה הִיא, בֵּין שְׁאֶמְרָה הוּא - אֵין שׁוֹמְעִין 26^י,
 21 אֲלֵא יוֹצִיא אוּ יֵשֵׂא אִשָּׁה הָרְאוּיָה לִילָד 27^י.

(22) שם, סא, א: "כהן הדיוט לא ישא איילונית אלא-אם-כן יש לו אשה ובנים", והוא-הדין לישאל, כפירוש הגמרא שם, אלא משמיענו בכהן משום פלוגתא דרבי יהודה שם. (23) כל אלו מפורשים בתוספתא שם פ"ח. (24) שמה לא זכה להבנות ממנה. זכר לדבר, ש"מקץ עשר שנים לשבת אברם בארץ כנען" (בראשית טז, ג) לקח את הגר להבנות ממנה (ולא לקחה קודם לכן - כי אין ישיבת חוץ-לארץ עולה מן המניין. יבמות סד.) וכל שילדה לו בן אחד אע"פ שעדיין לא קיים בזה מצות פריה ורביה, אין כופין אותם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

15 יד. נשאת לראשון ושהתה עמו עשר שנים ולא
16 ילדה והוציאה - מתרת להנשא לשני⁵⁹. שהתה עם
17 השני עשר שנים ולא ילדה - לא תנשא לשלישי⁶⁰.
18 ואם נשאת לשלישי - תצא⁶¹ שלא בכתבה⁶², אלא
19 אם בן יש לו אשה אחרת או שקיים מצות פריה
20 ורביה⁶³.

59) שעדיין לא הוחזקה זו עקרה, כי שמא הראשון לא זכה להבנות ממנה (יבמות סד). (60) שכבר הוחזקה עקרה. (61) לאלתר. (62) ודוקא שלא הכיר בה כשנשאה, אבל אם הכיר בה כשנשאה - לא תהא זו פחותה מאיילונית שהכיר בה שיש לה כתובה מפני שרצה ליזוק בנכסיו, כמבואר לקמן פכ"ד ה"א ('מגיד משנה'). (63) יבמות סה, א.

21 טו. האשה שבאה לבית דין ואמרה: בעלי אינו
22 יכול לשמש כדרך כל הארץ⁶⁴ שמוש שמווליד, או⁶⁵
23 שאינו יורה פחץ - יעשו הדינין פשרה⁶⁶. ואומרים
24 לה: ראוי לך שתנהגי עם בעליך עד שתשהי עשר
25 שנים ולא תולדי, ואחר כך תתבעי⁶⁷. ומגלגלין⁶⁸
26 עמה בדבר זה. ואין כופין אותה לישב, ולא דנין
27 אותה פדין המורדת⁶⁹, אלא מאריכין בדבר זה עד
28 שיעשו פשרה⁷⁰.

64) שאין לו גבורת אנשים, והיא רוצה להתגרש מיד.
65) בנוסח כת"י קדום שהובא ב'כנסת הגדולה' וב'מעשה רוקח' חסירה תיבת "או", ולפי"ז אין כאן אלא טענה אחת. (66) פיצוי על-ידי ויתור מסויים מכל צד. פשרה - לשון פושרים, לא חס ולא קר (רבינו בפירושו למשנה, כתובות פ"ג מ"ו). (67) גט. (68) מטפלים ומתעסקים. (69) השנוי לעיל פ"ד ה"ח. (70) נדרים ז, ב במשנה: "השמים ביני לבינך (שאינו יורה כחץ - גמרא שם) יעשו דרך בקשה". וכל זה כשהוא מכחיש, אבל אם הבעל מודה שאין לו גבורת אנשים - יתן גט וכתובה מיד ('תוספות' יבמות סה: דיבור-המתחיל: "כי הא").

29 טז. אף-על-פי שקיים אדם מצות פריה ורביה, הרי
30 הוא מצוה מדבריו סופרים שלא יבטל מלפרות
31 ולרבות כל זמן שיש בו פח⁷¹; שכל המוסיף נפש
32 אחת בישראל - כאלו פנה עולם⁷². וכן מצות
33 חקמים היא, שלא ישב אדם בלא אשה⁷³, שלא
34 יבוא לידי הרהור⁷⁴; ולא תישב אשה בלא איש, שלא
35 תחשד⁷⁵.

~ נקודות משיחות קודש ~

אע"פ שקיים אדם מצות פריה ורביה, הרי הוא מצוה מדבריו סופרים שלא יבטל מפריה ורביה, שכל המוסיף נפש אחת מישראל כאילו בנה עולם מלא.

וצריך להבין, הרי המקור לדין זה הוא בגמרא יבמות, שם למד רבי יהושע דין זה מהפסוק "בבוקר זרע זרעך ולערב אל תנח ירך", ומדוע כתב הרמב"ם טעם חדש. ועוד צריך להבין, הרי הלשון בגמרא סנהדרין הוא "כל המקיים נפש

כתובה, כמבואר לעיל ה"ז. או אפילו גם הוא לא קיים המצוה, אלא שהוא טוען: אשא אשה אחרת עליה, ואינו רוצה לגרשה. והיא תובעת גירושין ('מעשה רוקח'). (42) ולפיכך לא ילדה ממנו. ואף-על-פי שפעם הוליד בנים מאשה אחרת (כנ"ל בהערה הקודמת) - שוב נתקלקל ואינו מוליד. (43) שיחזיקו בה לעת זקנתה, וביום מותה יטפלו בקבורתה. (44) שם סה, ב וב'אלפסי' (שם). וכתב הר"ן שם, אם ילדה בן אחד ואפילו בת אחת, אינה יכולה לטעון עוד: רוצה אני בכך או בכך ובת, ואין כופין אותו להוציא.

1 יא. הלך בסחורה⁴⁵ בתוך עשר שנים, או שהיה
2 הבעל חולה, או שהיתה היא חולה⁴⁶, או שהיו
3 חבושין בבית האסורין⁴⁷ - אין עולה להן אותו זמן
4 מן המנין⁴⁸.

45) 'ירושלמי' יבמות פ"ו, ה"ו. (46) ואפילו לא מנעם החולי מחיי אישות. (47) ואפילו שימשו מיטותיהם בבית האסורים. (48) של עשר שנים (יבמות סד). ופירש הרא"ש שם: שאנו תולים כי העוון שגרם להם לחלות או להחבש בבית האסורים, מנעם גם-כן מלהוליד, כמו שמצאנו באברהם אבינו שבעוון שיצא מארץ ישראל לחוצה-לארץ, נענש ולא הוליד, ולא מנו לו את ישיבתו בחוץ-לארץ.

5 יב. הפילה - מונה⁴⁹ מיום שהפילה⁵⁰. אם הפילה
6 וחרזה והפילה שלש פעמים - החרזה לנפלים,
7 ושמא לא זכה להבנות ממנה, ויוציא ויתן כתבה⁵¹.
(49) עשר שנים. (50) יבמות, שם. (51) אפילו בתוך עשר שנים (יבמות סה:).

8 יג. הוא אומר: הפילה בתוך עשר, פדי שיששה
9 עמה⁵², והיא אומרת: לא הפלתי⁵³ - נאמנת, שאינה
10 מחזקת עצמה בעקרונת⁵⁴. הוא אומר: הפילה
11 שנים⁵⁵, והיא אומרת: הפלתי שלשה⁵⁶ - נאמנת,
12 שאינה מחזקת עצמה במפלת, ויוציא ויתן כתבה.
13 ובכל זה משביעה שבועת הסת⁵⁷ שלא הפילה או
14 שהפילה שלשה, שבטענה זו יתחייב לתן כתבה⁵⁸.

52) כשאנו באים לכופו להוציא - הוא טוען שעדיין לא הגיע הזמן, הואיל ומונים לה מיום שהפילה. (53) ואין כאן חשש שמא נתנה עיניה באחר, שהרי היא לא תבעה להתגרש, ורק כשכפו אותו לגרשה וטען שהפילה, אמרה היא שלא הפילה. (54) שם, סה, ב. ויוציא ויתן כתובה. (55) ולא אוציא. (56) והיא לא תבעה להתגרש כדלעיל (ר"ן שם). (57) מפורש לעיל פ"ב הכ"א. (58) והרי הוא מכחישה וטוען נגדה טענת ודאי שאינו חייב להוציאה, וממילא אינו חייב ליתן כתובתה, והרי זה דומה למוציא שטר חוב על חבירו, וטוען הלוה: "קבעת לי זמן", שנשבע המלוה שבועת היסט ונוטל, כמו שכתב רבינו בפ"ג מהל' מלוה ולוה ה"ז ('כסף משנה'). ולעיל ה"ט כתב רבינו: "ויש לו להחרים סתם", ולא כתב "להשביע" - כי שם אינו טוען טענת ודאי, שהרי אינו מרגיש ואין נשבעין שבועת היסט על טענת ספק ('מגיד משנה').

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

וכשמגיע הערב רוצה לנוח מעבודתו, אזי אומרים לו "ולערב אל תנח ידך".

(על"פ יין מלכות ספר נשים טימן י)

71) ביבמות סב, ב למדו כן ממה שנאמר (קהלת יא, ו): "בבוקר זרע את זרעך, ולערב אל תנח ידך". 72) כעין זה בסנהדרין לז, א: "כל המקיים נפש אחת מישראל - כאילו קיים עולם מלא". וביבמות סג, ב: "כל שאינו עוסק בפריה ורבייה, כאילו שופך דמים וממעט הדמות". 73) שם, סא, ב. משום שנאמר (בראשית ב, יח): "לא טוב היות האדם לבדו". 74) יבמות סג, א: "דיינו שמגדלות את בנינו, ומצילות אותנו מן החטא". 75) ראה בבא-מציעא עא, א. אבל מצד הדין מותר לה לשבת בלא איש (הל' איסורי ביאה פכ"א, הכ"ו).

1 יז. וְחֻבְּבָה עַל כָּל אִישׁ לְקַנְאָתָהּ⁷⁶ לְאִשְׁתּוֹ. אָמְרוּ
2 חֲכָמִים: אֵין אָדָם מְקַנֵּא לְאִשְׁתּוֹ אֲלֵא אִם פֶּן נִכְנְסָה
3 בּוֹ רוּחַ טְהוֹרָה⁷⁷. וְלֹא יִקְנֵא לָהּ בְּיֹתֵר מִדְּאִי⁷⁸. וְלֹא
4 יֵאָנֵס אוֹתָהּ וְיַבְעֵל פְּעַל פְּרָחָה⁷⁹, אֲלֵא בְדַעְתָּהּ וּמִתּוֹךְ
5 שְׂיִחָה⁸⁰ וְשִׁמְחָה⁸¹.

76) להתרות בה שלא להתנהג בפריצות. והכתוב אומר (במדבר ה, יד): "וקנא את אשתו", ואמרו חכמינו (סוטה ג). "אין קינוי אלא לשון התראה". ורבינו בפירוש המשנה, סוטה פ"א מ"א, אומר: הקינוי - היא המניעה מהדברים הדומים להביא החשד. וב'תוספות יו"ט' שם, מפרש: קינוי - לשון כעס שמכעיסה ומקניטה, כמו: (דברים לב, כא): "הם קנאוני בלא אל", וכן (משלי ו, לד): "כי קנאה חמת-גבר". 77) סוטה ג, א. ששונא את הפרוצות (רש"י שם). 78) ראה דברים נכוחים בזה הל' סוטה פ"ד, הי"ח. ושם הלכה יט, כותב רבינו: "אין ראוי לקפוץ ולקנאות בפני עדים תחילה, אלא בינו לבינה בנחת ובדרך טהרה ואזהרה כדי להדריכה בדרך ישרה ולהסיר המכשול". 79) עירובין ק, ב: "כל הכופה אשתו לדבר מצוה, יהיו לו בנים שאינם מהוגנים, שנאמר (משלי יט, ב): וגם בלא דעת נפש לא טוב". - "לא טובים הבנים הנעשים בלא דעת האשה, שהיה בעלה אץ ברגלים" (רש"י שם). 80) חגיגה ה, ב. 81) פסחים עב, ב: "חייב אדם לשמח את אשתו בדבר מצוה". והשווה הל' דעות פ"ה ה"ד, והל' איסורי ביאה פכ"א הי"ב, וראה נדרים כ: "אלו בני תשע מדות . . . בני מריבה", שמשמש במריבה (רש"י). והר"ן שם מפרש: אע"פ שאינו שונאה אלא שהיתה מריבה ביניהם לפי שעה.

6 יח. וְכֵן צִוּוּ חֲכָמִים עַל הָאִשָּׁה, שְׂתִּהְיֶה צְנוּעָה בְּתוֹךְ
7 בֵּיתָהּ⁸², וְלֹא תִרְבֶּה שְׂחוּק וְקִלּוֹת רֵאשׁ פְּנֵיהָ בַּעֲלָהּ⁸³.
8 וְלֹא תִתְבַּע תְּשֻׁמִישׁ הַמְטָה בְּפִיהָ⁸⁴, וְלֹא תִהְיֶה
9 מְדַבְּרֶת⁸⁵ בְּעֶסֶק זֶה. וְלֹא תִמְנַע מִבְּעֻלָּהּ כְּדִי לְצַעֲרוֹ⁸⁶
10 עַד שְׂיֹסִיף בְּאַהֲבָתָהּ, אֲלֵא נִשְׁמַעַת לוֹ בְּכָל עַת
11 שְׂרִיצָה. וְתִזְהַר מְקַרְוֵי וּבְנֵי בֵיתוֹ, כְּדִי שְׂלֵא יַעֲבֹר
12 עָלֶיהָ רוּחַ קִנְאָה. וְתִתְרַחֵק מִן הַכַּעֲוָר⁸⁷ וּמִן הַדּוּמָה
13 לְכַעֲוָר⁸⁸.

אחת מישראל", ואמנם כאן מדובר על הולדה ואין מתאים הלשון "מקיים נפש", מכל-מקום היה לו לכתוב לכאורה כל המוליד, כיון שמדובר על הולדה חדשה.

והביאור בזה: בהמשך הפסוק "בבוקר זרע את זרעך כו" מובאים שני פרטים. א: "כי אינך יודע אי זה יכשר הזה או זה". ב: "ואם שניהם כאחד טובים".

וסבר הרמב"ם שהטעם הראשון אינו להלכה, כי כל ישראל בחזקת כשרות, ובוודאי יהיו שניהם טובים. ולאידך אם יש מקום לחשש "אי זה יכשר הזה או זה" הרי אין לדבר סוף, ויהיה עליו לשאת כמה נשים כדי שילד כמה בנים, שאולי יהיה האחד מהם כשר, ובפרט שעניין זה נוגע גם לאשה שאם אינה צדקנית יגרום הדבר לחסרון גם אצל הבן.

לכן סובר הרמב"ם שהטעם הנוגע להלכה הוא "שניהם כאחד טובים", ומכיון שאין זה מצד החשש אי זה יכשר אלא רק להוסיף בטוב, אין זה סיבה מספקת לישא אישה על אשתו שאז נעשית כל אחת צרה לחברתה.

לכן גם לא הביא הרמב"ם את הפסוק שבגמרא "בבוקר זרע את זרעך ולערב אל תנח ידך, כי אינך יודע אי זה יכשר הזה או זה, ואם שניהם כאחד טובים" כיון שסובר שהחלק הראשון שבפסוק - "אינך יודע אי זה יכשר הזה או זה" - אינו להלכה.

לכן גם כתב הלשון "כל המוסיף" ולא כל המוליד וכד', כי כיון ש"שניהם כאחד טובים" הרי בזה עניין של הוספה על הטוב.

ומכאן נבוא להבין גם מדוע הביא הרמב"ם טעם חדש "שכל המוסיף נפש מישראל כאילו בנה עולם", כי הטעם לצינוי ההוספה הוא כאמור "ואם שניהם טובים", ועתה מפרש ומסביר את גודל העילוי של הוספת נפש בישראל, שעניינו "בנה עולם", היינו לא רק הוספה סתם אלא בנין חדש של עולם מלא.

ועדיין צריך להבין, אם לא מדובר על הוספה גרידא כ-אם על עולם חדש, מדוע נקט הלשון "בנה עולם" ולא "ברא" או "יצר עולם".

והביאור: הגם שהוספת נפש אחת היא יצירת עולם חדש, מכל-מקום בנוגע לאדם כי עיקר מציאות הגוף באה מהקב"ה, ובוודאי הנשמה שנותן בו הקב"ה, ואעפ"כ מתאים הלשון "בנה עולם" שהרי סוף-סוף נעשה הדבר על-ידי פעולתו, ועל-דרך שמצינו בנוגע לבנין בית כפשוטו שהמציב את דלתות הבית לאחר ששנבנה נקרא כל הבנין על שמו.

ובפנימיות העניינים, ישנו גם "פרו רבו" ברוחניות, ו"כל המלמד בן חבירו תורה, מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו" וגם כאשר יהודי עוסק כל היום כולו בהשפעה על הזולת,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בתולה נשאת והיורשים אומרים בעולה, אם נאמן הקטן להעיד בגודלו, כתובה בלי גט או איפכא, שני גיטין ושתי כתובות.

- א. הַנְּכָסִים שֶׁמִּכְנָסֵת הָאִשָּׁה לְבַעְלָהּ - בֵּין קֶרְקַע, 12
 בֵּין מְטַלְטְלִין², בֵּין עֲבָדִים - אֶף-עַל-פִּי שְׁהוּ נִכְתְּבִין 13
 בְּשֵׁטֶר הַכְּתָבָה, אִין נִקְרְאִין כְּתָבָה, אֲלֵא נְדוּנְיָא³ 14
 שְׁמָם. וְאִם קָבַל הַבַּעַל אַחֲרֵי הַנְּדוּנְיָא עָלָיו 15
 וְנַעֲשִׂית בְּרִשּׁוֹתָו - אִם פְּחָתָהּ⁴ פְּחָתָהּ לֹא⁵, וְאִם 16
 הוֹתִירָהּ⁶ הוֹתִירָהּ לֹא⁷ - הָרִי זֹו נִקְרְאֵת נִכְסֵי צֶאֱן 17
 בְּרִזְלָהּ⁸. וְאִם לֹא קָבַל אַחֲרֵי הַנְּדוּנְיָא עָלָיו, אֲלֵא 18
 הָרִי הִיא בְּרִשּׁוֹת הָאִשָּׁה - אִם פְּחָתָהּ⁹ פְּחָתָהּ לָהּ, 19
 וְאִם הוֹתִירָהּ הוֹתִירָהּ לָהּ - הָרִי זֹו נִקְרְאֵת נִכְסֵי 20
 מְלוּגָא¹⁰. 21

(2) חפצים שאפשר לטלטלם ולהעבירם ממקום למקום, 'נכסי דנייד', בניגוד לקרקעות שהם: 'נכסי דלא נייד'.
 (3) מלשון הפסוק (יחזקאל טז, לג): "ואת נתת את נדניך".
 (4) תפסד או תזול. (5) לחובתו, והוא אחראי לשלם לה כשיגרשנה את כל התמורה כפי שהוערכה בשטר הכתובה.
 (6) השביחה, הוקרה. (7) לזכותו, ואינו מחזיר לה את השבח. (8) יבמות פ"ז, מ"א. שהקרן קיימת כברול, שאפילו כלתה או נגנבה כולה - חייב לשלם, ולפי שהיו רגילים לשום הצאן בשומת כך וכך, והיה הרועה חייב באחריותו כפי השומא אפילו אם מתו כל הצאן, לכך נקרא הנכסים שהבעל מקבל עליו אחריותו: 'נכסי צאן ברזל' ('ברטנורא' שם). (9) או נגנבה. (10) אמרו ביבראשית רבה' פמ"ה (וכן ביירושלמי' יבמות פ"ז, ה"א): "מהו עבדי מלוג? כמו שאתה אומר: מלוג מלוג". כענין מליגת (מריטת) הראש, שתולשים השיער ועוזבים הראש, כך הבעל אוכל הפירות ומניח הקרן ואין לו רשות בה ('הערוך' ערך מלג).

- ב. וְכֵן כָּל נְכָסִים שֶׁיֵּשׁ לְאִשָּׁה, שְׁלֵא הַכְּנִיסָה אוֹתָן 22
 לְבַעְלָהּ וְלֹא כְּתָבוּ אוֹתָן בְּכְתָבָהּ¹¹, אֲלֵא נִשְׁאָרוּ 23
 לְעַצְמָהּ, או נִפְלוּ לָהּ בִּירִשָׁה אַחַר שְׁנֵאתָרְסָה, או 24
 נָתַנוּ לָהּ בְּמִתְנָה - הַפֵּל נִקְרְאִין נִכְסֵי מְלוּג, שְׁפֵלָן 25
 בְּרִשּׁוֹתָהּ¹² הֵן. וְאִין נִקְרְאִין כְּתָבָה אֲלֵא עֶקֶר כְּתָבָה, 26
 שְׁהוּא מְאָה¹³ או מְאִתִּים¹⁴, עִם הַתּוֹסֶפֶת¹⁵ בְּלָבָד. 27

(11) בשעת האירוסין לא רשמו אותן בשטר הכתובה. (12) ואין לבעל רשות לכלותם או למכרם כי-אם לאכול פירותיהם בלבד, כפי שיתבאר לקמן פכ"ב ה"ז. (13) זוז - לאלמנה. (14) זוז - לכתולה. (15) שהוא מוסיף לה משלו (למעלה פ"י ה"ז), וראה להלן הערה טז. וסובר רבינו שאין לנדוניא דין כתובה, כדין כל חוב שבין מלוה ולוה. כי מה שתיקנו חכמים לתת לאשה כסף שלא הכניסה לבעלה, זהו ראוי להקרא כתובה. אבל מה שהאשה הכניסה משלה, זה עדיף מ'כתובה' ודינו כשאר חוב בעולם. והמקור לדעת רבינו הוא מהמשנה (כתובות פ:): "מתה, מה יעשו בכתובתה ובנכסים הנכנסים והיוצאים עמה?" (הם נכסי מלוג - רש"י שם). וכן (שם ק:): "אין להם כתובה. . . ולא

(82) יומא מז, א: "מימי לא ראו קורות ביתי קלעי שערי". וב'ירושלמי' מגילה פ"א ה"י, אמרו (תהלים מה, יד): "כל כבודה בת מלך פנימה ממשבצות זהב". (83) "תחילת קלות ראש בנשים - פתח לניאוף" (דרך ארץ זוטא פ"ג). (84) נדרים כ, ב: "בני חצופה". (85) עירובין ק, ב: "והוא ימשול בך" - מלמד שהאשה תובעת בלב. . . זוהי מידה טובה בנשים. (86) המונעת כדי לצערו נקראת מורדת. (87) דברים המראים שיש שם עבירה, אלא שאין שם עדות ברורה על זנותה, ראה לקמן פכ"ד, הט"ו. (88) חולין מד, ב. 'ראבות דרבי נתן' פ"ב).

- 1 יט. וְכֵן צוּוּ חֲכָמִים⁸⁹, שְׁיֵהָ אָדָם מִכְּבֵד אֶת אִשְׁתּוֹ⁹⁰
 2 יוֹתֵר מִגּוּפוֹ, וְאוֹהֲבָה פְּגוּפוֹ. וְאִם יֵשׁ לוֹ מְמוֹן,
 3 מְרַבָּה בְּטוֹבָתָהּ כְּפִי מְמוֹנוֹ. וְלֹא יִטִּיל עָלֶיהָ אִימָה
 4 תַּנְיָהּ⁹¹. וְיֵהִי דְבוּרוֹ עִמָּה בְּנִחַת. וְלֹא יֵהִי עֶצֶב
 5 וְלֹא רִגְזוֹן⁹².

(89) יבמות סב, ב. (90) במלבושים ובתכשיטים, כי זלזול האשה קשה יותר מזלזול האיש (רש"י שם). (91) גיטין ו, ב: "שהרי פילגש בגבעה הטיל עליה בעלה אימה תירה, והפילה כמה רכבות מישראל". (92) בבא-מציעא נט, א: "לעולם יהא אדם זהיר באונאת אשתו (אונאת דברים לצערה, רש"י) שמתוך שדמעתה מצויה, אונאתה קרובה" - פורענות אונאתה ממהרת לבוא (רש"י).

- 6 כ. וְכֵן צוּוּ עַל הָאִשָּׁה, שְׁתֵּהִיָּה מִכְּבֵדָת אֶת בַּעְלָהּ
 7 בְּיוֹתֵר מִדָּאִי, וְיֵהִיָּה עָלֶיהָ מוֹרָא מְמוֹנָא⁹³, וְתַעֲשֶׂה כָּל
 8 מַעֲשֵׂיָהּ עַל פִּי⁹⁴. וְיֵהִיָּה בְּעֵינֶיהָ כְּמוֹ שֶׁר אוּ מְלִךָ⁹⁵,
 9 מִהִלְכֵת בְּתָאוֹת לְבוֹ וּמְרַחֶקֶת כָּל מַה שִׁישְׁנָא⁹⁶. וְזֶה
 10 דֶּרֶךְ בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הַקְּדוּשִׁים וְהַטְּהוּרִים
 11 בְּזוּגָן. וּבְדַרְכֵיכֶם אֵלֶי יֵהִיָּה יְשׁוּבָן נְאֻם וּמְשֻׁבָּת.

(93) [בקידושין לא, א אמרו: "אתה ואמך חייבים בכבוד אביך" - הרי השוו האם לבן. ואם כן, כשם שהבן חייב בכבוד אביו ובמוראו, כן גם האם (=האשה) חייבת בשניהם]. (94) "וכי מה טיבה של יעל שבאת תשועה גדולה על ידה? אמרו, אשה כשרה היתה ועושה רצון בעלה - מכאן אמרו: אין לך אשה כשרה בנשים אלא אשה שהיא רוצה רצון בעלה" ('תנא דבי אליהו' סוף פרק יא, וביתר דיוק ב'ילקוט שמעוני' שופטים ד, סוף אות מב). (95) מגילה יב, ב: "אפילו קרח בביתו, פקיד ונגיד הוא". מקביל שם לפסוק (אסתר א, כב): "להיות כל איש שורר בביתו". (96) וחילופיהן באשה רעה. ראה יבמות סג, א שאשתו של רב מצערתו; כשאמר לה עשי לי תבשיל ערשים - עשתה לו קטנית, קטנית - עשתה לו ערשים.

פֶּרֶק שְׁעָה עֶשְׂרִי

(1) ביאר בו רבינו מה הם כתובה, נדוניא, נכסי צאן ברזל ונכסי מלוג, פרעון כתובתה והשבועה. מזון הבנות, תקנת הגאונים שתגבה כתובה ממטלטלין, קודם שתשבוע וכיצד משביעין אותה, ייחד לה קרקע בכתובתה, הפוגמת כתובתה, הנפרעת שלא בפניו או הפוחתת כתובתה, מקום שאין כותבין כתובה, עד מתי גובה כתובתה, היא אומרת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ולעיל פט"ו, ה"ז) - שמין כל מה שעליה, הואיל ואינו מגרשה לרצונו (מגיד-משנה).

ה. וכן התקינו, שלא תגבה האלמנה כתבתה אלא מן הקרקע²⁷. ואינה גובה משבח ששכחו נכסים לאחר מיתת הפעל²⁸. ואין הפנות נזונות לאחר מיתת אביהן משבח ששכחו נכסים לאחר מיתתו. ואינה טורפת²⁹ בכתבתה בשבח שהשביח הלוקח³⁰, אף על-פי שפעל חוב גובה את השבח. ודברים אלו מקלי פתבה הם³¹.

(27 כתובות נא, א. ודף פא, ב. כרבנן דרבי מאיר. ולפי נוסח זה: "שלא תגבה האלמנה", רק אלמנה אינה גובה מפני שמטלטלין של היתומים אינם משועבדים לה, כשם שאינה משועבדים לבעל-חוב אחר (פ"ח מהל' נזקי ממון הי"א). אבל גרושה שגובה כתובתה מהבעל עצמו, גובה היא אפילו מן המטלטלין, כמו בעל-חוב אחר (שם ה"י). וכן נראה מלשון רבינו להלן ה"ז בתקנת הגאונים שתיקנו שתגבה "אחרי מות בעלה" - הרי שבחיייו אין צורך לתקנה, וכמו כן בה"ח: "ונמצא האלמנה גובה מן המטלטלין" (מ'עשה ורקח). אבל הרשב"א בתשובה הביא דברי רבינו: "התקינו שלא תגבה האשה כתובתה אלא מן הקרקע" - "האשה" משמע בין אלמנה ובין גרושה. וכתב הר"ן (נדריים סה:): שכתובה גרושה בזה מבעל-חוב אחר מפני שאין זמן פרעונה ידוע, ויתכן גם שלא תגבה אותה לעולם (כשתמות לפני בעלה) ולפיכך אינה סומכת אלא על הקרקע. וראה גם להלן הערה כט. (28 בכורות נב, א. אם הנכסים לא היו שוים בשעת מיתת בעלה כדי שיעור כתובתה, ואח"כ השביחו - אינה גובה אלא כמה שהיו שוים בשעת מיתת הבעל (רש"י שם). (29 חוטמת, תופסת. 30) שלקח קרקעות מבעלה בחייו שהם משועבדים לכתובתה, כמבואר בסמוך ה"י. (31) בכורות, שם. קל הוא שהקילו חכמים בגביית כתובתה, הואיל ויותר משהיש רוצה לישא - אשה רוצה להנשא, ולא עשתה עמו טובה כ"כ, אבל בעל-חוב עשה טובה ללוה - אין לו לאבד זכויותיו מן השבח ולא מקילים בו (רשב"ם לבבא-בתרא קלב:). [ומסתמת לשון רבינו: "ודברים אלו מקולי כתובה", נראה שזה מוסב גם על הדין הראשון, שאינה גובה כתובתה אלא מן הקרקע - הרי שדין כתובה גרוע מדין בעל-חוב אחר, וכדעת הרשב"א למעלה הערה כה].

ו. וכן מקלי פתבה, שתטל האשה בכתבתה מן הפחות³² שבמטבעות. פיצד? נשא אשה במקום אָחוד, וגרשה במקום אחר: אם היו מעות מקום הנשואין טובים ממעות מקום הגרושין - נוֹתן לה ממעות מקום הגרושין; ואם היו מעות מקום הגרושין טובים ממעות מקום הנשואין - נוֹתן לה ממעות מקום הנשואין³³. בַּמָּה דְּכָרִים אֲמֹרִים? בַּשְּׂהִיָּה בְּכִתְבָתָּהּ מְעוֹת סָתֵם; אֲבָל אִם פָּרַשׁ בָּהּ מִטְּבַע יְדוּעַ, בֵּין בַּעֲקָר בֵּין בְּתוֹסַפֶּת³⁴ - הָרִי הִיא

בלאות". וכן בסוגיא דמורדת (כתובות סג:): חילקו בין כתובה לנכסי נדוניתה (מגיד-משנה). וראה במוספנו 'תשובת רבינו'.

ג. פְּכָר הוֹדַעְנוּ¹⁶, שְׁחַכְמִים תִּקְנוּ פְתָבָה לְאִשָּׁה, וְדִין הַתּוֹסֶפֶת כְּדִין הַעֲקָר¹⁷. וְלֹא תִקְנוּ לְגִבּוֹתָהּ כָּל זְמַן שֶׁתִּרְצֶה, אֲלֵא הָרִי הִיא כְּחֹב שֶׁנִּשְׁ18 לוֹ זְמַן, וְאִין הַפְתָּבָה נִגְבֵּית אֲלֵא לְאַחַר מִיתַת הַפְּעַל אוֹ אִם גִּרְשָׁה¹⁹. וְכֵן הִתְקִינוּ, שְׁאִם הָיוּ לְפַעַל שְׂדוֹת טוֹבוֹת וְרְעוֹת וּבִינּוֹנִיּוֹת, וּבָאָה הָאִשָּׁה לְגִבּוֹת כְּתָבָתָהּ מִמֶּנּוּ, שְׁלֹא תִגְבֶּה אֲלֵא מִן הָרְעָה שֶׁבְּנִכְסָיו²⁰, וְהִיא הַנְּקָרָאת זְבוּרִית²¹.

(16) לעיל פ"י ה"ז. (17) לרוב הדברים (פרט למקומות שנאמר בהם מפורש שיש חילוק בין עיקר לתוספת. ראה לעיל פט"ו ה"ח, ולקמן פכ"ד ה"ב וה"ה). וכן מפורש בכתובות נד, ב ש"תנאי כתובה (=היינו התוספת) ככתובה". (18) ובכ"ת התימנים: "שקבוע". (19) כתובות פא, א: "לא ניתנה כתובה לגבות מחיים". (20) גיטין מת, ב. ואין לחוש שתימנע משום כך להנשא, כי "יותר ממה שאיש רוצה לישא - האשה רוצה להנשא" (שם נ). וב'תוספות יו"ט' שם מפרש: כי חשו חכמים שמא תקניטנו כדי שיגרשנה ותגבה כתובתה, לפיכך דינה בזיבורית. (21) מילה ערבית, ופירושה: שדה מלאה אבנים ('ערוך השלם'). והרמ"א בהגהותיו לשו"ע חו"מ ס"ו קא ס"ה, אומר "זיבורית - החלק הגרוע שבקרקע, מלשון זבורא (דבורה) שהוא מין מבעלי-חיים העוקצים". אבל הנדוניא הרי היא ככל חוב, ונגבית מן הבינונית.

ד. וְכֵן הִתְקִינוּ, שֶׁשְׂשֻׁבָּא לְגִבּוֹת כְּתָבָתָהּ אַחַר מוֹתוֹ - לֹא תִגְבֶּה עַד שֶׁתִּשְׁבַּע בְּנִקִּיטַת חֲפִץ²² שְׁלֹא הַנִּיחַ אֶצְלָה כְּלוּם, וְלֹא מְכָרָה לוֹ פְתָבָתָהּ, וְלֹא מְחַלָּה אוֹתָהּ. וְשָׁמִין לָהּ כָּל מָה שֶׁעָלֶיהָ²³, וּפּוֹחֲתִין אוֹתוֹ מִכְּתָבָתָהּ²⁴. אֲבָל אִם גִּרְשָׁה לְרִצּוֹנוֹ - גּוֹבֶה כְּלֵא שְׁבוּעָה²⁵, וְאִין שָׁמִין כְּסוֹת שֶׁעָלֶיהָ; שֶׁהָרִי לְקַחַן לָהּ וְזָכָתָה פָּהֵן, וְהוּא רוֹצֶה לְהוֹצִיאָהּ, לֹא הִיא²⁶.

(22) "הנשבע אוהז ספר-תורה בזרועו, והוא עומד ונשבע בשם או בכינויו" (לשון רבינו הל' שבועות פ"א ה"ח). כי כלל הוא: "הבא להפרע מנכסי יתומים, לא יפרע אלא בשבועה" (כתובות פז). והוא הדין לנדוניא שאינה נגבית מן היתומים אלא בשבועה, כדין כל חוב, וכמבואר בהל' מלוה ולוה פי"ד ה"א. וכתב רבנו יצחק אלפסי בהלכותיו לכתובות שם, ששבועה זו היא בנקיטת חפץ. (23) הבגדים שעל גופה שקנה לה בחייו. (24) כתובות נד, א. כי לא הקנה לה דברים אלו על דעת שתקחם ותלך ממנו. (25) שהרי יודע הוא אם מכרה או מחלה לו כתובתה. ואם הוא אינו טוען כלום, מי יטען לו? אולם, אם טען: "תשבוע לי על טענתך" - דינו מפורש לקמן הי"ט. (26) ולפיכך אין שמין כסות שעל גופה (ר"ף בהלכותיו סוף פ"ד דכתובות). אולם, כל אלה שכופים אותם להוציא (ראה כתובות עז.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(מ'אירי' לכתובות נ: עמ' 186, ורא"ש כתובות פ"ד, סי' כד).

12 ח. כָּבֵד נִהְיָו בְּכָל הַמְקוֹמוֹת שִׁדְעָנוּ וְשִׁשְׁמַעְנוּ
13 שְׁמַעֲנוּ, שִׁיכְתָבוּ בְּכִתְבָהּ: בֵּין מִמְקַרְקָעֵי בֵּין
14 מִמְטַלְטְלֵי⁴⁵. וְדָבָר זֶה תִּקְוֶן גְּדוֹל הוּא, וְאֲנָשִׁים
15 גְּדוֹלִים וְנִבְוֹנִים הִנְהִיגוּ דָבָר זֶה; שְׁהָרִי זֶה תִּנְאִי
16 שְׁבַמְמוֹן⁴⁶, וְנִמְצָא הָאֲלֻמְנָה גּוֹבָה מִן הַמְטַלְטְלִין
17 בְּתִנְאִי זֶה, לֹא בְּתִקְנַת אַחֲרוֹנִים⁴⁷.

(45) שכותב: "אחריות כתובה זו... קיבלתי עלי ועל יורשי אחרי... ועל מה שעתיד אני לקנות מקרקעות וממטלטלין". ראה נוסח הכתובה לרבינו פ"ד מהל' יבום הל"ג. וכן הוא ב'אוצר הגאונים' שם. (46) שאפשר להתנותו אפילו על מה שכתוב בתורה, ראה לעיל פ"ו, ה"ט. (47) וההבדל בין זה לזה, מתבאר בסמוך ה"ט.

18 ט. הָרִי שְׁלֹא קִתְבָהּ⁴⁸ כָּף בְּשֵׁטֶר הַכִּתְבָהּ, אֲלֵא נִשְׂא
19 סֵתָם: אִם הָיָה יוֹדֵעַ בְּתִקְנָהּ זֶה שֶׁל גְּאוֹנִים - גּוֹבָה⁴⁹,
20 וְאִם לֹא, אוֹ שֶׁנִּסְתַּפֵּק לָנוּ הַדָּבָר - מִתְיַשְׁבִּין בְּדָבָר
21 הַרְבֵּה; שְׂאִין כַּח בְּתִקְנַת הַגְּאוֹנִים לְדוֹן כֶּה אֶף-עַל-
22 פִּי שְׁלֹא נִתְפָּרֵשׁ, כְּדִין תִּנְאִי כִּתְבָהּ שֶׁהֵם תִּקְנַת
23 הַסְּנֵה־רִיזִין⁵⁰ הַגְּדוֹלָה, עַד שֶׁנּוֹצֵיא בָּהּ⁵¹ מְמוֹן מִן
24 הַיּוֹרְשִׁים⁵².

(48) "בין ממקרקעי בין ממטלטלי". (49) שכיון שידע בתקנה זו - שעבר לה כל נכסיו, אפילו המטלטלין שישארו לאחר מותו. (50) ובהם אנו אומרים: אע"פ שלא נכתב בשטר הכתובה - כאילו נכתב, שזהו תנאי בית-דין (כתובות נא, ולעיל פ"ב, ה"ה). (51) בכח תקנת הגאונים. (52) כשלא ידע בתקנה זו, וגם לא כתב כן בשטר הכתובה. וזהו ה"תיקון הגדול" שהזכיר רבינו בהלכה ח', שתגבה מכח ה'תנאי' לא מכח 'תקנת האחרונים'. והשווה דברי רבינו הל' מלוה ולוה פ"א, ה"א: "אבל במערב היו כותבים בשטרי חובות שיש לגבות מן הקרקע ומן המטלטלין, בין בחייו בין אחר מותו, ונמצא גובה על תנאי זה יותר מן התקנה... שמא לא ידע הלוח בתקנה זו, ונמצא ממון יתומים יוצא שלא כדין, שאין כח בתקנת האחרונים לחייב בה יתומים".

25 י. וְעוֹד תִּקְוֶן חֲכָמִים, שִׁיְהִיוּ כָּל נְכָסֵי הַבַּעַל אַחֲרָיִן
26 וְעִרְבָאִין⁵³ לְכִתְבָהּ. אֲפִלּוּ בְּכִתְבָהּ מְנָה⁵⁴, וְיֵשׁ לוֹ
27 קַרְקַע בְּאֲלָפִים זְהוּבִים - הַכֹּל תַּחַת שְׁעִבּוֹד⁵⁵
28 הַכִּתְבָהּ. וְכָל שִׁימְכֹר אַחֵר הַנְּשׂוֹאִין מִנְכָּסֵיו, אֶף-עַל-
29 פִּי שְׁמִמְכְּרוּ קָיָם וְיֵשׁ לוֹ⁵⁶ לְמִכְרֵי כָּל נְכָסָיו אִם יִרְצֶה
30 - יֵשׁ לָהּ לְטָרְף⁵⁷ אוֹתָן בְּכִתְבָתָהּ כְּשִׁנְגַרְשָׁנָה אוֹ
31 כְּשִׁנְמוֹת, אִם לֹא תִמְצָא נְכָסִים בְּגִי חוֹרִין⁵⁸.
32 וְכִשְׁתַּטְרֶף - לֹא תִטְרֶף אֲלָא בְּשִׁבוּעָה⁵⁹ בְּנִקְיִטַת
33 חֲפָץ⁶⁰, כְּדִין כָּל בַּעֲלֵי חוֹבוֹת⁶¹. וְתִקְנָהּ זֶה, כְּדִי שְׁלֹא
34 תִּהְיֶה כִּתְבָהּ קִלָּה בְּעֵינֵינוּ⁶².

(53) ערבים. (54) מאה זוז. (55) משכון. (56) ויכול.

1 כְּדִין הַמְלִוָּה אֶת חֲבֵרוֹ מְטַבֵּעַ יוֹדֵעַ, שְׁנוֹתָן לוֹ כַּמָּה
2 שֶׁהִלְוָהוּ, כְּמוֹ שִׁיתְבָּאָר בְּהִלְכוֹת הַלְוָאָה³⁵.

(32) בגדלן ובמשקלן. (33) כתובות קי, ב: "מפני שהכתובה היא מדרבנן, הקילו בה שיפרע פעם לפי מקום הנישואין ופעם לפי מקום הגירושין, וכוונתנו בכל זה להקל עליו הפרעון" (פירוש המשנה לרבינו, שם). וכל זה כשיש בשווי המטבע כדי מאתיים ומנה שתיקנו לה חכמים, שהם חמשה ועשרים דינר של כסף טהור, כמבואר לעיל פ"י, ה"ח. אבל פחות מזה אין הוא יכול לפרוע, שהרי אין פוחתין לבתולה ממאתיים... וכל הפוחת - בעילתו בעילת זנות (שם, ה"ט). (34) ובלבד שלא יהיה בו פחות משיעור החכמים, מאתיים ומנה כדלעיל. (35) פ"ד, ה"א. ודין הנדוניא כדין החוב, שהולכים בו אחרי מקום כתיבת השטר, וכמבואר בהל' מלוה ולוה פ"ז, ה"ט.

3 ז. תִּקְוֶנוּ הַגְּאוֹנִים בְּכָל הַיְשִׁיבוֹת³⁶, שֶׁתִּהְיֶה הָאִשָּׁה
4 גּוֹבָה כִּתְבָתָהּ אַחֲרֵי מוֹת בַּעֲלָהּ אֶף מִן הַמְטַלְטְלִין³⁷,
5 כְּדָרְךָ שֶׁהִתְקִינוּ³⁸ לְבַעַל חוֹב לְגִבּוֹת מִן הַמְטַלְטְלִין³⁹.
6 וּפְשֻׁטָה תִּקְנָהּ זֶה כְּרַב יִשְׂרָאֵל⁴⁰. וְכֵן שְׂאֵר תִּנְאִי
7 כִּתְבָתָהּ⁴¹ - כָּלָן בְּכִתְבָהּ הֵן, וְיִשְׁנֶן בְּמִטְלְטְלִין
8 כְּבִקְרָע. חוּץ מִכִּתְבַּת 'בְּגִין דְּכָרִין'⁴², שְׁלֹא מְצָאנוּ
9 מְנָהג יִרְשָׁתָן פְּשׁוּט⁴³ בְּכָל הַיְשִׁיבוֹת⁴⁴. לְפִיכָף אֲנִי
10 אוֹמֵר: מִעֲמִידִין אוֹתָהּ עַל דִּין הַגְּמָרָא, שְׂאִין יוֹרְשִׁין
11 כִּתְבַת אֲמֵן אֲלֵא מִן הַקְּרָע.

(36) ראה ב'אוצר הגאונים' לכתובות, חלק התשובות עמ' 210 ואילך, ברי"ף לכתובות פ"ו, ב'תוספות' כתובות נא, א. ודף סז, א. ורא"ש פ"ג דקידושין סי' יד. (37) מפני שהרבה אנשים עוסקים בעיקר במסחר מטלטלין בלבד, ואשה סומכת דעתה עליהם. וגם משום שבזמננו כבר היו אנשים שאין להם קרקעות כלל (מגיד-משנה, ורש"י לכתובות סז). וראה בפירושו המשניות לרבינו (בכורות פ"ח מ"ט) שכתב שבכלל תקנה זו שגובה אף מן השבח. ועי' בית שמואל' סי' ק סק"ב. (38) הגאונים. (39) של היתומים. שמדין תורה אין הם משועבדים לבעל-חוב (ראה פסחים לא). וכביאור רש"י (ב"מ סז): "בעוד הלוח קיים, אפילו מגלימה שעל כתפו גובה בעל-חוב, שהרי לו הלוח מעותיו ונשתעבד, והתורה אמרה: יבוא שליח בית-דין ויכנס לביתו ויטול משכונו, שנאמר (דברים כד, יא): "והאיש אשר אתה נושה בו, יוציא אליך את העבט החוצה". אבל כשמת הלוח, מה לו וליתומים? הרי לא לו ממנו, ואילו ירשו קרקעות, משועבדים הנכסים מחיים, כדין ערב, כי נכסיו של אדם הם ערבי, וכשהלוח לו - עליהם סמך, אבל מטלטלים אין להם דין ערב, שהרי לא עליהם סמך המלוה, הואיל וביד הלוח להצניעם ולאבדם". ותקנת הגאונים בבעל-חוב, כתבה בפ"ח מהל' נזקי ממון ה"ב. (40) כן כתב רבינו גם בהל' נזקי ממון, שם. וכן הוא ב'תשובות הגאונים' (אוצר הגאונים שם, עמ' 211). (41) מזונות הבנות, רפואתה ועוד (לעיל פ"ב, ה"ב). ראה ברי"ף וב'תוספות' שם. (42) מפורשת לקמן פ"ט, ה"א-ב. בנין דכרין - בנינים הזכרים. (43) נפוץ ומקובל. (44) וקצת גאונים ביטלוה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק כ"א כסלו - ספר נשים - הלכות אישות קצא

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

18 אַחֲרֵיהֶם, וְנוֹדַע שְׁאֵלוֹ הַשְּׂנִיִּים מִדְּמֵי הַמַּטְלָטְלִין
19 הָרֵאשׁוֹנִים - נוֹטְלָתָךְ⁷³ בְּלֹא שְׂבוּעָה⁷⁴.

69) שכתב לה: "שדה פלונית תהא לכתובתך".
70) הגבולים. 71) ואין אומרים: מתוך שלא סימן את כל מצריה, אין זו מיוחדת כל צרכה, ואינה סומכת דעתה עליה. 72) כתובות נה, א. כי כל עיקר השבועה הוא מחשש שמא התפיסה צרור כסף לכתובתה, אבל זו שייחד לה שדה - היא היא הצרור שהתפיסה (רש"י שם). 73) ובכת"י התימנים: נוטלת. 74) שם. וכדעת הרי"ף, שהראשונים לא נאבדו אלא נמכרו. והוא הדין בנכסי נדונייתה כל זמן שהם קיימים, נוטלתם בלא שבועה שהם מיוחדים ועומדים לרשותה. שהרי יכולה לומר: "כלי אני נוטלת" ואין הבעל יכול לסלקה בדמיהם - משום שבח בית אביה. ראה יבמות טו, ב (כסף-משנה בשם הריב"ש).

20 יד. הפוגמת כתבתה - לא תפרע אלא בשבועה.
21 כיצד? הוציאה שטר כתבה שיש בו אלה זוז, הפעל
22 אומר: נתקבלת הכל, והיא אומרת: לא נתקבלתי
23 אלא כך וכך⁷⁵. ואפלו יש עליה עדים במקצת⁷⁶
24 שנטלה, ואפלו דקדקה עצמה בחשבון מה שנטלה
25 בחצי פרוטה⁷⁷ - לא תטל השאר אלא בשבועה⁷⁸.

75) כתובות פז, ב. הנפרע מחברו אינו מדקדק לשום לב לכל מה שקיבל מחברו (והפורע מדייק). וזו הואיל ונפרעה במקצת, אפשר שנפרעה הכל - הטילו עליה שבועה כדי שתדייק. 76) אין אנו אומרים: אילו היה פורע לה יותר, היה מזמין עדים כדרך שעשה בפרעון הראשון. 77) אין זה מוכיח שהיא דייקנית ותיטול משום כך שלא בשבועה. ובכת"י התימנים הנוסח: בחצי חצי פרוטה, מקביל ללשון התלמוד שם: "פחות פחות משה פרוטה", ומפרש רש"י: במנה שקיבלה עושה עמו חשבון, כך נתת לי ביום פלוני, וכך ביום פלוני, ומצרפת בחשבון אפילו פחות משה פרוטה. 78) וכן הדין בנדונייתה, שגם בשאר חוב הדין כך, כמבואר בהל' מלוה ולוה פי"ד, ה"א.

26 טו. אומר הבעל: נתקבלת הכל, והיא אומרת: לא
27 נתקבלתי כלום, ועד אחד מעיד עליה שנתקבלה
28 הכל או מקצת - לא תפרע כל כתבתה אלא
29 בשבועה⁷⁹.

79) כתובות, שם. ותקנת חכמים היא כדי להפיס דעתו של בעל. ואין זו שבועת התורה ש"עד אחד מחייב את המכחיש - שבועה", שהרי כל הנשבעים שבתורה נשבעים ולא משלמין, וזו נשבעת ונוטלת, אלא תקנת חכמים היא כנ"ל.

30 טז. הנפרעת שלא בפניו - לא תפרע אלא בשבועה.
31 כיצד? הרי שגרש את אשתו והלה לו - בית דין
32 יורדין לנכסיו אחר שתשבע ומגבין אותה כתבתה⁸⁰.
33 והוא, שיהיה במקום רחוק, שיש להן טרח
34 להודיעו; אבל אם היה במקום קרוב להודיעו -
35 שולחין לו ומודיעין⁸¹ אותו, ואם לא יבוא - תשבע
36 ותטל⁸².

57) לקחת בחזקה. 58) שלא נמכרו למישהו, בניגוד לנכסים שנמכרו ללקוח, הנקראים: "נכסים משועבדים". וכן מצינו במשנה (גיטין פ"ה, מ"ב): "אין נפרעים מנכסים משועבדים מקום שיש נכסים בני חורין", שהרי הלוך אומר למלוה: "הנחתי לך מקום לגבות הימנו". 59) כתובות פז, א. 60) רי"ף לכתובות מ"ט. וראה למעלה ה"ד. 61) שבועות מה, א. ובהל' מלוה ולוה פי"ד, ה"א. 62) כתובות פב, ב: בראשונה היו כותבים לבתולה מאתיים (ולא היו משעבדים נכסיהם לאחריות הכתובה). . . ועדיין כשהיה כועס עליה, אומר לה טלי כתובתך וצאי (לפי שהיתה מיוחדת לך), עד שבא שמעון בן שטח ותיקן שיהא כתוב לה כל נכסי אחראין לכתובתה (ולא ייחד לה כתובתה במטלטלין, וסומכת על כל נכסיו, שעתה יהיה קשה עליו להוציא מעות וליתן לה - 'תוספות' שם).

1 יא. כשמשביעין בית דין או היו רשין את האלמנה
2 כשתבוא לגבות כתבתה - אין משביעין אותה אלא
3 חוץ לבית דין; מפני שפתי דינין היו נמנעין
4 מלהשביעה, שחוששין לה שזמא לא תדקדק על
5 עצמה בשבועה⁶³. ואם רצו היתומים להדירה -
6 נודרת להן כל מה שירצו⁶⁴, ומדירין אותה בבית
7 דין, ואחר כך נוטלת כתבתה.

63) מפני שהיא טורחת לפני היתומים, תורה היתר לעצמה לישבע שלא לקחה כלום, בעוד שלקחה דבר מועט, וסוברת שזה בשכר טרחתה (גיטין לה.). והשבועה כשהיא חוץ לבית-דין היא קלה שאינה בשם או בכינוי אלא בקללת ארור, ואין עונשה חמור כל כך (ראה רש"י 'תוספות' שם). ושזמא שלשה הדיוטות השביעה חוץ לבית-דין (מעשה רוקח). 64) שתאמר לפני בית-דין: "יאסרו עלי מיני מזונות אלו, אם קיבלתי כלום מכתובתי", ואפילו תעבור על נדרה אין ענשה חמור כל כך כעונש שבועת שקר ('תוספות' שם).

8 יב. מתה האלמנה קדם שתשבע - אין יורשיה⁶⁵
9 יורשין מכתבתה כלום; שאין לה כתבה עד
10 שתשבע⁶⁶. ואם נשאת⁶⁷ קדם שתשבע - הרי זו
11 נשבעת אחר הנשואין, ונוטלת כל זמן שתרחץ;
12 אבל אינה נודרת ונוטלת, שזמא יפר לה הבעל⁶⁸.

65) בניה מבעל אחר. 66) "ואין אדם מוריש שבועה לבניו" (שבועות מח.). לפי שאין הבנים יכולים להשבע שבועה זו שנתחייב אביהם (רש"י שם). השווה הל' מלוה ולוה פי"ז, ה"ג. 67) לבעל שני. 68) והיא סומכת על זה ונודרת וגובה על שקר (גיטין לה: וברש"י). אבל כשנדרה לפני נישואיה - אין בעלה השני יכול להפר ש"אין הבעל מיפר בקודמין" (שם).

13 יג. יחד לה קרנע⁶⁹ בכתבתה - בין שיחד לה
14 בארבעת המצרים⁷⁰, בין במצר אחד⁷¹ - גובה את
15 כתבתה ממנה בלא שבועה⁷². וכן אם כתב לה
16 מטלטלין, והן עצמן קימין - נוטלת אותן בלא
17 שבועה. וכן אם נמכרו ונלקח בהן מטלטלין

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

93 שנמכרו ללקוחות בחיי הבעל אחרי נישואיה, והרי הם משועבדים ואחראים לפרעון כתובתה, אם אין שם נכסים בני חורין, כדלעיל ה"י. (94) ללקוחות, שלא נתקבלה כתובתה עדיין, כדלעיל ה"ד. (95) כן כתב רבינו בפ"ט מהל' מלוה ולוה ה"ז. וכן דעת הר"ף בכתובות פ"ט. והראב"ד סובר שכל שקדמה נאמנות הבעל למקח הלוקח, היא גובה שלא בשבועה, שהלוקח לא היה לו לקנות נכסים אלה. ואיהו אפסיד אנפשיה (והוא הפסיד לעצמו).

28 - כא. אֶלְמָנָה שֶׁהָיָה שָׁטֵר פְּתָבָה יוֹצֵא מִתַּחַת יָדָהּ -
29 נִשְׁבַּעַת וְגוֹבָה פְּתָבָה לְעוֹלָם, אֶפְלוּ אַחַר מָאָה
30 שָׁנָה⁹⁶. בֵּין שְׁהִיתָה בְּבֵית פְּעֵלָה, בֵּין שְׁהִיתָה בְּבֵית
31 אֲבִיהָ⁹⁷. וְאִם אֵין שָׁטֵר פְּתָבָה יוֹצֵא מִתַּחַת יָדָהּ - אֵין
32 לָהּ כְּלוּם, וְאֶפְלוּ עֵקֶר פְּתָבָה⁹⁸, וְאֶפְלוּ תְּבַעָה בְּיוֹם
33 מִיתַת פְּעֵלָה⁹⁹. וְכֵן הַגְּרוּשָׁה, אֶפְלוּ עֵקֶר פְּתָבָה אֵין
34 לָהּ¹⁰⁰ עַד שֶׁתּוֹצֵא שָׁטֵר פְּתָבָה¹⁰¹.

96 כתובות קד, א. כי אילו מחלה הכתובה ליורשים, היתה מוסרת להם שטר הכתובה. (97) ראה בסמוך הכ"ג. (98) מאתיים זוו לכתולה, ומאה זוו לאלמנה. (99) שמא נתקבלה כתובתה או מחלתה, והחזירה לו שטרה. (100) כשטוען הבעל פרעתי או מחלה לי, אבל אם הוא מודה - חייב לפרועה. (101) שם פט, א. וכן בר"ף שם.

35 כב. בַּמָּה דְּכָרִים אֲמוּרִים? בְּמָקוֹם שֶׁדָּרְכָן לְכַתֵּב
36 פְּתָבָה; אֲבָל בְּמָקוֹם שֶׁאֵין דָּרְכָן לְכַתֵּב פְּתָבָה, אֶלֶּא
37 סוּמְכִין עַל תְּנַאי בֵּית דִּין - הָרִי זֶה גּוֹבָה עֵקֶר פְּתָבָה
38 אֶף-עַל-פִּי שֶׁאֵין בִּידָהּ שָׁטֵר פְּתָבָה - בֵּין נִתְּגַרְשָׁה
39 בֵּין נִתְּאֲלָמְנָה, בֵּין שְׁהִיתָה בְּבֵית פְּעֵלָה בֵּין שְׁהִיתָה
40 בְּבֵית אֲבִיהָ¹⁰², אֲבָל תּוֹסַפֵּת אֵין לָהּ בְּכָל מָקוֹם אֶלֶּא
41 בְּרָאִיָּה בְּרוּרָה¹⁰³.

102 שם. (103) שאינה מתנאי בית דין שנאמר בה אע"פ שלא נכתבה הרי היא נכתבה. אלא מרצונו הטוב הוא מתחייב, והואיל ואין כתובתה בידה - אינה נאמנת.

42 כג. וְעַד בַּמָּה תִּגָּבֵה הָאֲלָמְנָה הָעֵקֶר בְּמָקוֹם שֶׁאֵין
43 פּוֹתְבִין פְּתָבָה? אִם הִיתָה בְּבֵית פְּעֵלָה - גּוֹבָה
44 לְעוֹלָם¹⁰⁴, וְאִם הִיתָה בְּבֵית אֲבִיהָ - עַד עֶשְׂרִים
45 וְחֲמֵשׁ שָׁנָה. וְאִם בָּאָה לְתַבַּע אַחַר עֶשְׂרִים וְחֲמֵשׁ
46 שָׁנָה - אֵין לָהּ כְּלוּם; שְׁאֵלוּ לֹא מַחְלָה - לֹא שֶׁתִּקָּה
47 כָּל זְמַן זֶה¹⁰⁵, וְהָרִי אֵינָה עִם הַיּוֹרְשִׁים כְּדִי שֶׁתֵּאֲמַר:
48 נִכְלַמְתִּי מִלְּתַבַּעַן וְהֵן עָמִי בְּבֵית.

104 כי אין שתיקתה ראייה שמחלה להם כתובתה, אלא מפני שמכבדים אותה ונותנים לה פרנסתה, בושה היא לתבוע כתובתה. (105) אע"פ שהיא ניזונית משלהם, הואיל ואינם מטפלים בה ביחוד, אינה בושה מלתבוע כתובתה (כתובות קד. וראה ב'תוספות יו"ט' למשנה שם).

49 כד. לְפִיכָף¹⁰⁶, אִם הָיָה הַיּוֹרֵשׁ עֹצְמוֹ מוֹלִיף
50 מְזוֹנְתִּיָּה לְבֵית אֲבִיהָ וּמְטַפֵּל בָּהּ - יֵשׁ לָהּ לְתַבַּע
51 פְּתָבָה וְאֶפְלוּ אַחַר עֶשְׂרִים וְחֲמֵשׁ שָׁנָה; מִפְּנֵי שֶׁזֶה

(80) שם פח, א. (81) הרי"ף שם. ומקורו בכבא-בתרא קעד, א שנכסיו של אדם הם ערבי, והמלוה את חבירו לא יתבע את הערב תחילה. (82) ואפילו בבעל-חוב הדין כן, "שלא יהא כל אחד ואחד נוטל מעותיו של חבירו והולך ויושב במדינת הים, ואתה נועל דלת בפני לווין" (שם פח).

1 יז. הַפּוֹחֶתֶת פְּתָבָהּ - נִפְרַעַת שְׁלֹא בְּשָׁבוּעָה. פִּיכָף?
2 הוֹצִיאָה שָׁטֵר פְּתָבָה בְּאֶלְף זוּז, הוּא אֹמֵר: נִתְּקַבְּלָתְ
3 הַכֵּל, וְהִיא אֹמֵרֶת: לֹא נִתְּקַבְּלָתִי כְּלוּם, וְאֵין לִי
4 אֶלֶּא חֲמֵשׁ מְאוֹת זוּז; וְזֶה שֶׁכָּתַב לִי אֶלְף, אֲמָנָה⁸³
5 הִיתָה בֵּינִי לְבִינוּ - הָרִי זֶה נִפְרַעַת שְׁלֹא בְּשָׁבוּעָה⁸⁴.
6 אֲבָל אִם אֲמָרָה: אֵין בְּשָׁטֵר פְּתָבָתִי אֶלֶּא חֲמֵשׁ מְאוֹת
7 - אֵינָה נִפְרַעַת בְּשָׁטֵר זֶה שֵׁשׁ כּוֹ אֶלְף זוּז כְּלוּם,
8 שְׁהָרִי בְּטָלָה אוֹתוֹ וּכְאֵלוֹ הוֹדַת שְׁהוּא שָׁקֵר. לְפִיכָף?
9 נִשְׁבַּע שְׁבוּעַת הַסֵּת וְנִפְטָר⁸⁵.

(83) הוא האמין בי שלא אתבענו אלא חמש מאות זוז. (84) כתובות פז, ב. (85) כדין הטוען את חבירו מאה זוז - והלה כופר בכל, שנשבע שבועת היסת מדרבנן (ראה שבועות מ: והל' טוען ונטען פ"א, ה"ג).

10 יח. כָּל מָקוֹם שֶׁאֲמָרְנוּ: לֹא תִפְרַע אֶלֶּא בְּשָׁבוּעָה -
11 אֹמְרִים לָהּ בֵּית דִּין: הַשְּׁבָעִי וּטְלִי; וּמָקוֹם
12 שֶׁאֲמָרְנוּ: תִּפְרַע שְׁלֹא בְּשָׁבוּעָה - אֹמְרִים לְפַעַל:
13 עֲמַד וְתֵן לָהּ⁸⁶, וְאֵין אֶתָּה נֶאֱמָן בְּטַעֲנָה זֶה עַד
14 שֶׁתְּבִיא רָאִיָּה לְדַבְּרֶיהָ.

(86) ואין אנו משביעים אותה כדי להפיס דעת בעלה.

15 יט. אָמַר הַבַּעַל מַעֲצָמוֹ: תִּשְׁבַּע לִי עַל טַעֲנָתִי -
16 אֹמְרִין לָהּ: הַשְּׁבָעִי וּטְלִי⁸⁷, וְתִשְׁבַּע בְּנִקְיַת חַפְּזִין.
17 הַתְּנִית עִמּוֹ שֶׁתִּגָּבֵה פְּתָבָהּ שְׁלֹא בְּשָׁבוּעָה⁸⁸, או
18 שֶׁתֵּהָא נֶאֱמָנָת כָּכָל מָה שֶׁתִּטַּעֲנֶנּוּ⁸⁹ - גּוֹבָה מִמֶּנּוּ בְּלֹא
19 שְׁבוּעָה כָּלֵל. אֲבָל אִם בָּאָה לְגַבּוֹת מִיּוֹרְשָׁיו -
20 תִּשְׁבַּע⁹⁰ וְאַחַר כָּף תִּטַּל.

(87) שבועות מא, א. ובר"ף שם, וכן הוא בדברי רבינו בפ"ד מהל' מלוה ולוה ה"ב בענין שטר חוב, ומשם למד רבינו לענין כתובת אשה. (88) אף-על-פי שיאמר לה: "השבועי וטלי". (89) כגון פוגמת (דלעיל ה"ד) שאינה נפרעת אלא בשבועה. (90) שלא פטרה אלא ממנו, אם תגבה כתובתה בחייו (כתובות פז:).

21 כ. הַתְּנִית עִמּוֹ שֶׁתִּגָּבֵה פְּתָבָהּ מִיּוֹרְשָׁיו בְּלֹא
22 שְׁבוּעָה⁹¹, או שֶׁתֵּהָיָה נֶאֱמָנָת כָּכָל מָה שֶׁתִּטַּעֲנֶן עַל
23 יוֹרְשָׁיו - הָרִי זֶה נּוֹטֵלֶת מִהֵן בְּלֹא שְׁבוּעָה⁹². אֲבָל אִם
24 בָּאָה לְטָרֵף מִנְּכָסִים מְשֻׁעָבָדִים⁹³ - לֹא תִטַּרֵף אֶלֶּא
25 בְּשָׁבוּעָה⁹⁴, וְאֶף-עַל-פִּי שֶׁהֶאֱמִינָה הַבַּעַל; שֶׁאֵין
26 תְּנַאי הַבַּעַל מוֹעִיל אֶלֶּא עָלָיו וְעַל יוֹרְשָׁיו, אֲבָל
27 לְהַפְסִיד מִמּוֹן אַחֲרִים אֵינוֹ מוֹעִיל⁹⁵.

(91) אף-על-פי שמן הדין עליה להשבע, שאין נפרעים מנכסי יתומים אלא בשבועה (כתובות פז:). (92) שם.

לא שנאבדה הכתובה, והבעל או היורשים מודים שלא נפרעה, אלא שטוענים: "בעולה נשאת" (מגיד-משנה).

16 כו. האשה שאמרה לבעלה: גרשתי - נאמנת, 17 שאינה מעזה פניה בפני בעלה¹¹⁶. לפיכך, האשה 18 שהוציאה שטר פתחה ואין עמה גט, ואמרה 19 לבעלה: גרשתי ואבד גטי, תן לי פתחתי, והוא 20 אומר: לא גרשתיך - חייב לתן לה עקר פתחה; אבל 21 אינו נותן לה התוספת, עד שתביא ראיה שגרשה, 22 או שייצא גט עם הפתחה מתחת ידה¹¹⁷.

116) יבמות קטז, א. (117) הראב"ד משיג על רבינו, ואומר: דברים אלו במות טלואות הם (מלשון הכתוב יחזקאל טז, טז) שאם אינה מעיזה פניה, וכאילו גט יוצא מתחת ידה, למה לא תהיה נאמנת גם על התוספת. ועוד הוא חולק על דברי רבינו וסובר, שאין היא נאמנת לגבות כתובתה, וגם אינה נאמנת להנשא לאחר לכתחילה אלא שאם נשאת לא תצא. שאם תאמר תינשא לכתחילה "לא הנחת בת לאברהם אבינו יושבת תחת בעלה". והמגיד משנה מצדיק את רבינו, ומשיב על דברי הראב"ד במליצה: "במות אלו, כבר הקריבו עליהן קרבן הרבה מפרשים" הסוברים ג"כ שנאמנת להנשא לכתחילה, ומביאים ראיות לכך מכמה סוגיות בש"ס, ומכיון שמותרת להנשא לכתחילה, ממילא מקבלת כתובתה, שכן כתב לה בשטר כתובתה: "אם תנשאי לאחר, תטלי מה שכתוב לך" (יבמות קיז). ובמה שהקשה הראב"ד: "א"כ תקבל גם תוספת כתובתה?" - יפה השיב המגדל עוד: "לא מצינו מתגרשת בעל כרחו ולרצונה שתגבה תוספת, שלא כתב לה על-מנת שתצא ממנו ותלך ותאכל עם אחר" (השווה לעיל פט"ו ה"). ובמה שהשיג הראב"ד: אם כן לא הנחת בת לאברהם אבינו יושבת תחת בעלה? תמה המגדל עוד, ואמר: "בת אברהם אבינו איך תעזי פניה, והלא סימן לזרע אברהם אבינו ביישנים?" (כמבואר ביבמות עט). וכדעת רבינו, קיבלו גם רבותינו בעלי התוספות והרשב"א ז"ל. אלא שב'תוספות' ליבמות קטז, א העירו שאינה נאמנת אלא כשאינה תובעת כתובתה, אבל אם תבעה כתובתה - אינה נאמנת, וכמבואר בסמוך הלכה לא. ואילו לדעת רבינו, נאמנת אפילו כשתובעת כתובתה, כמבואר לפנינו. וראה שו"ע אהע"ז סי' יז ס"ב.

23 כז. אומר לה הבעל: כף הירה, גרשתי ונתתי לה פל 24 הפתחה, עקר ותוספת, וכתבה לי שובר¹¹⁸, ואבד 25 שוברי - מתוך ששכח לו לומר 'לא גרשתי' ולא יתחייב 26 בתוספת¹¹⁹, נאמן. ומשביעה בנקיטת חפץ¹²⁰, ונותן 27 לה את העקר, ונשבע הוא שבועת הסת¹²¹ על 28 התוספת.

118) שטר קבלה. (119) כמבואר למעלה הלכה כו. (120) על עיקר כתובתה. (121) שהרי היא תובעתו טענת ודאי והוא כופר, עליו להשבע שבועת היסט ויפטר.

29 כח. הוציאה גט ואין פידה שטר פתחה, אם דרך 30 אותו מקום שלא יכתבו פתחה - גובה עקר פתחה

1 ששתיקה ולא תבעה, מפני שהיא בוששה מן 2 הירוש¹⁰⁷.

(106) הואיל ובשעה שהיא בוששה, אין שתיקה ראייה על מחילתה. (107) מחמת הכבוד הגדול שנהג בה (שם קד:). בטרחה בעצמו להוליך מזונותיה לביתה, ודין התוספת כדין הכתובה, שאפילו היתומים מודים בסכום התוספת, אלא שטוענים שמחלה להם, כל שעברו עליה כ"ה שנה והיא בבית אביה, הפסידה גם התוספת. ודין נדונייתה כדין חוב שלעולם לא דנים בו דין מחילה, כמבואר בגמרא (שם קד:). וכן הגרושה גובה כתובתה לעולם, שדינה כדין בעל-חוב (שם).

3 כה. היא אומרת: בתולה נשאתי ועקר פתחתי 4 מאתיים, והבעל או יורשי¹⁰⁸ אומרים: בעולה נשאת 5 ואין לה אלא מאה - אם יש עדים שראו שעשו לה 6 המנהגות שנהגו אנשי אותה העיר לעשותן 7 לכתולה, כגון מיני שמחה¹⁰⁹ או פתרים או 8 מלבושי¹¹⁰ ידוע, או שאר דברים שאין עושין כף 9 אלא לכתולה¹¹¹ - הרי זו נוטלת מאתיים; ואם אין 10 לה עדים בזה - הרי זו נוטלת מנה¹¹². ואם היה 11 הבעל קיים - יש לה להשביעו שבועת התורה, שהרי 12 הודיה במקצת השענה¹¹³. ונאמן הקטן להעיד בגדלו 13 ולומר: זכור אני פשהייתי קטן שעשעשה לפלונית 14 מנהג הפתולות¹¹⁴. וכל הדברים האלו - במקום 15 שאין פותחין פתחה¹¹⁵, כמו שאמרנו.

(108) אם נתאלמנה. (109) כתובות טז, ב: "רקדו לפני, העבירו לפני כוס של בשורה", כוס של יין תרומה, כלומר זו ראשית כתרומת ראשית. (110) "הינומא" צעיף על ראשה משורבב על עיניה, ומתוך שאין עיניה מגולות, מנמנת לפעמים בתוכו, הינומא - על שם תנומה (שם יז: וברש"י). (111) כגון חילוק קליות לתינוקות (שם טו: במשנה). (112) שם טז, א: "רוב נשים - בתולות נישאות. וכל הנישאת בתולה יש לה קול (יודעים שיצאת בהינומא), וזו הואיל ואין לה קול - נתערער רובה". (113) במנה, ומודה במקצת חייב שבועה מן התורה (שבועות לח: ומב:). ואף-על-פי שאין נשבעים על כפירת שעבוד קרקעות? - הואיל ותקנת הגאונים היא לגבות מן המטלטלים, חייב הוא בשבועה (ה'מאירי' לכתובות טז. עמ' 72, בראב"ד ובלחם-משנה). וההבדלים בין שבועת התורה לשבועת החכמים, מנויים בשבועות מא, א. ואחד מהם: בשבועות התורה יורדים לנכסי הנתבע (אם אמר איני נשבע ואיני משלם) ונותנים לתובע. ובשבועה דרבנן - אין יורדים לנכסיו אלא מנדים אותו שלשים יום, ואם לא בא ולא תבע נידויו, מלקים אותו מכת מרדות (מלשון רבינו הל' טוען ונטען פ"א ה"ד-ה). (114) הואיל ורוב נשים - בתולות נישאות, אין אנו צריכים לעדות גמורה (כתובות כה:). ומכיון שכתב למעלה "אם יש עדים" נראה שצריך שנים, אלא שאפילו שניהם קטנים נאמנים ('מאירי' שם עמ' 132, ועי' כסף-משנה). (115) כתובות טז, ב. כי במקום שכותבים הרי אפשר לראות בכתובה אם נשאת ככתולה או כאלמנה, אם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

133) אחרי שגירשה, נשאה שנית ולא כתב לה כתובה, והיא לא גבתה משום מה כתובתה הראשונה, ואח"כ גירשה שנית, הרי בידה שני גיטין וכתובה אחת. 134) ולא כתב לה כתובה חדשה, והיא לא גבתה את כתובתה הראשונה. 135) שם. 136) שגירשה וחזר ונשאה ומת. 137) שכתב לה עם נישואיו השניים. 138) שכשנשאה שנית, לא כתב לה כתובה. 139) שם צ, א.

20 לא. האשה נאמנת לומר 'מת בעלי' כדי שתנשא, כמו שיתבאר בהלכות גירושין¹⁴⁰. ומתנאי הכתבה - שאם תנשא לאחר אחר מותו, תטל כל מה שכתב לה בכתבתה¹⁴¹. לפיכך, אם באה לבית דין ואמרה: 23 מת בעלי, התירוני להנשא, ולא הזכירה שם כתבה בעולם - מתירין אותה להנשא, ומשביעין אותה¹⁴². 24 ונותנין לה כתבתה. באה ואמרה: מת בעלי, תנו לי את כתבתי - אף להנשא אין מתירין אותה; 27 שעל עסקי הכתבה באה, והרי זה בחזקת שלא מת, ואין דעתה להנשא, אלא לטל כתבה מחיים 29 בלבד¹⁴³. באה ואמרה: מת בעלי, התירוני להנשא ותנו לי את כתבתי - מתירין אותה להנשא ונותנין לה כתבתה, מפני שעקר דבריה על עסקי הנשואין באה; אבל אם באה ואמרה: תנו לי את כתבתי והתירוני להנשא - מתירין אותה, ואין נותנין לה כתבה. ואם תפשה - אין מוציאין מידה¹⁴⁴.

140) פי"ב הט"ו. 141) אע"פ שאין ממון נגבה אלא בעדות שנים, וכאן אין שום עדות בלעדה, בכל זאת תיטול כתובתה, שכן כתב לה בשטר הכתובה: "אם תנשאי לאחר, תטלי מה שכתוב לך" והרי הותרה להנשא (יבמות ק"ז). 142) שבועת האלמנה, שלא הניח אצלה כלום ולא מחלה לו כתובתה, כמבואר לעיל ה"ד. 143) שם. 144) מסופקים אנו, אם על עסקי הכתובה באה, ולפיכך הקדימה לומר: "תנו כתובתי", או על עסקי נישואין באה אלא שאינה יודעת לנסח דבריה כראוי, וכל ספק שבממון - אם תפש אין מוציאין מידו, כי שמה זכה בממונו ואין לך רשות להוציאו מידו. ואע"פ שאין נותנים לה כתובתה, מתירים אותה להנשא הואיל ומצד הדין אשה נאמנת לומר מת בעלי, מחמת "חזקה שאינה מקלקלת עצמה ותאסור עצמה על בעלה הראשון ועל השני... שאם הוא חי, סופו לבוא או יודע שהוא חי" (לשון רבינו לקמן הל' גירושין פי"ב הט"ז), וכל הספק שנתעורר בדבריה אינו אלא ספק דרבנן - ולהקל (כסף משנה). ובשו"ע (אהע"ז סי' יז, סמ"ד): "יש אומרים, בין בזו ובין בזו, אין מתירים אותה כיון שהזכירה כתובה".

1 בגט שפידה¹²²; ואם דרפן לכתב כתבה - אפלו עקר 2 אין לה עד שתוציא שטר כתבה¹²³, כמו שבארנו¹²⁴. 3 ונשבע הפעל שבועת הסת על טענתה, ונפטר.

122) ואינו נאמן לומר שיניתי מנהג בני עירי וכתבתי לה (כתובות פט.). 123) שיכול לומר: אם אשלם לה עכשיו, שמא אחרי מותי תוציא כתובתה ותגבה בתורת אלמנה, לומר לא נתגרשתי ולא נפרעתי (רש"י שם). ואם יש עדים שאבדה הכתובה או נשרפה - הרי זה כמקום שאין כותבים כתובה, וגובה בגט שבידה (רמ"א אהע"ז סי' ק ס"ו). 124) לעיל הכ"א.

4 כט. הוציאה שתי גטין ושתי כתבות¹²⁵ - גובה שתי 5 כתבות¹²⁶. הוציאה שתי כתבות וגט אחד¹²⁷ - אינה 6 גובה אלא כתבה אחת. ואי זו מהן גובה? אם 7 שתייהן שוות¹²⁸ - בטלה האחרונה את הראשונה, 8 ואינה טורפת¹²⁹ אלא מזמן האחרונה¹³⁰; ואם היה 9 באחת משתייהן תוספת על חברתה¹³¹ - גובה באיזה 10 מהן שתרצה¹³², ותבטל השניה.

125) שגירשה פעמיים. וזמן כתובה ראשונה קודם לזמן גט ראשון, וזמן כתובה שניה קודם לגט שני. 126) משני נישואיה (כתובות פט.). 127) וזמן שתייהן קודם לגט, הרי שלא נתגרשה אלא פעם אחת. 128) סכום שתייהן. 129) מהלקוחות שקנו נכסים מבעלה הגרשה. 130) שלפיכך כתב לה כתובה שניה שתמחול לו על שעבודה של כתובה ראשונה, וכל מה שקנו הלקוחות בין זמן הכתובה הראשונה לכתובת השניה - אינו משועבד לכתובתה. 131) שבשניה כתב לה סכום יותר גדול מסכום הראשונה. 132) אם רוצה בכתובה המרובה אינה טורפת אלא מזמן האחרונה, ואם רוצה לטרוף מזמן שבראשונה, אין לה זכות לגבות את הסכום שבשניה. והרי כאילו אמר לה מתחילה: "אם תתירי למחול שעבוד על ראשונה - גבי כתובה שניה שהיא מרובה. ואם לא - גבי הראשונה המועטת" (שם וברש"י). אבל כשסכום שתייהן שווה, בהכרח בטלה שניה את הראשונה, שאם לא כן למה כתבה.

11 ל. הוציאה שתי גטין וכתבה אחת¹³³ - אין לה אלא 12 כתבה אחת; שהמגרש את אשתו והחזירה סתם¹³⁴ 13 - על כתבתה הראשונה החזירה¹³⁵. הוציאה גט 14 וכתבה אחר מיתת הפעל¹³⁶: אם גט קודם לכתבה¹³⁷ 15 - גובה בגט זה עקר כתבה, אם אין דרפן לכתב 16 כתבה, וגובה כל מה שיש בכתבתה זו, שהרי זכתה 17 בה במיתתו; ואם כתבה קדמה את הגט¹³⁸ - אין לה 18 אלא כתבה אחת, שעל כתבתה הראשונה 19 החזירה¹³⁹.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - ט"ו כ"א כסלו תשע"ח

יום ראשון ט"ו כסלו ה'תשע"ח

הַלְכוֹת תְּפִלָּה וּבִרְכַת פְּתִיחַ

פֶּרֶק שְׁשִׁי

1 העובר אחורי בית הכנסת בשעה שהציבור מתפלל בו
2 איך יתנהג; אם מותר לטעום קודם התפילה, המלאכות
3 שאסור לעשות לפני זמן התפילה; מי הם הפטורים
4 מתפילה.

1 א. אָסוּר לוֹ לְאָדָם לְעֵבֶר אַחֲרָיִךְ בֵּית־הַכְּנֶסֶת בְּשָׁעָה
2 שֶׁהַצִּבּוּר מִתְפַּלְלִין,³ אֶל־אִם־כֵּן הִיא נוֹשֵׂא
3 מִשְׁאוֹי,⁴ אוֹ שֶׁהִיא לְבֵית־הַכְּנֶסֶת שְׁנֵי פְתָחִים בְּשְׁנֵי
4 רוּחוֹת; שֶׁהָרוּאָה אוֹמֵר, שְׁמָא יִלְךְ וַיִּכְנַס מִפְתַּח
5 הָאַחֵר. וְכֵן אִם הִיא כְּעִיר שְׁנֵי בְתֵי־כְנֶסִיּוֹת, יֹאמֵר
6 הָרוּאָה: שְׁמָא יִלְךְ לְבֵית־הַכְּנֶסֶת הָרְגִיל בוֹ. וְאִם יֵשׁ
7 לוֹ תְּפִלִּין בְּרֵאשׁוֹ, מִתֵּר לוֹ לְעֵבֶר, וְאֶף־עַל־פִּי שְׁאִין
8 שֶׁם אֶחָד מִכָּל אֵלּוּ; שֶׁהַתְּפִלִּין מוֹכִיחִין עָלָיו שֶׁהוּא
9 רוֹדֵף אַחֵר מִצֹּת וְאִינוֹ מִמְבַטְּלֵי תְּפִלָּה.⁵

2 באותו הצד שבו הפתח. (3) ברכות סא ע"א, שכיון
3 שאינו נכנס, נראה כפורק עול ומבזה בית הכנסת (רש"י).
4 כי אז ניכר שמפני משאו נמנע מלהכניס. (5) שם.

10 ב. הַמִּתְפַּלֵּל עִם הַצִּבּוּר, לֹא יֵאָרֶיךָ אֶת תְּפִלָּתוֹ יוֹתֵר
11 מִדָּאֵי; אֲבָל בֵּינוֹ לְבֵין עֲצָמוֹ - הַרְשׁוֹת בְּיָדוֹ.⁶ וְאִם
12 בָּא לוֹמֵר אַחֵר תְּפִלָּתוֹ⁷ אֶפְלוּ פֶסְדֵר וְדוּי יוֹם־
13 הַכְּפוּרִים⁸ - אוֹמֵר. וְכֵן אִם רָצָה לְהוֹסִיף בְּכָל פְּרֻכָּה
14 וּבִרְכָּה מִן הָאֲמֻצְעִיּוֹת מֵעִין⁹ הַבִּרְכָּה - מוֹסִיף¹⁰.

6 ברכות לא: "כך היה מנהגו של רבי עקיבא: כשהיה
7 מתפלל עם הציבור היה מקצר ועולה מפני טורח הציבור;
8 וכשהיה מתפלל בינו לבין עצמו, אדם מניחו בזוית זו
9 ומוצאו בזוית אחרת - מפני כריעות והשתחוויית".
10 (7) אחרי גמר תפילת "שמונה-עשרה". (8) שהוא ארוך
11 מאד (שם). (9) מענין. (10) ע"ז ח, ע"א.

15 ג. בֵּינֵי? הִיא לוֹ חוּלָה, מִבְּקֵשׁ עָלָיו רַחֲמִים בְּכִרְכַּת
16 חוּלִים¹¹ כְּפִי צָחוֹת לְשׁוֹנוֹ¹². הִיא צָרִיף לְפִרְנֶסָה -
17 מוֹסִיף תְּחִנָּה וּבְקִשָּׁה בְּכִרְכַּת הַשְּׁנָיִם¹³, וְעַל דֶּרֶךְ זֶה
18 בְּכָל אַחַת מֵהֵן¹⁴. וְאִם רָצָה לְשָׂאֵל כָּל צָרְכָיו
19 בְּשׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה¹⁵ - שׁוֹאֵל; אֲבָל לֹא יִשְׂאֵל, לֹא
20 בְּשֵׁלֶשׁ רֵאשׁוֹנוֹת וְלֹא בְּשֵׁלֶשׁ אַחֲרוֹנוֹת¹⁶.

11 היא ברכת "רפאנו". (12) לפי ידיעתו ויכלתו.
13 היא ברכת "ברך עלינו" המדברת בתבואת השנה
4 וביבולה (עבודת-זרה ח). (14) כגון: אם היה שוכח
5 תלמודו - מאריך ב"חונן הדעת"; אם בעל תשובה הוא -
6 מאריך ב"השיבנו" (רש"י, שם). (15) שהיא כוללת כל

הבקשות (שם). (16) ברכות לד: "ראשונות - דומה לעבד
שמשדר שבח לפני רבו; אמצעיות - דומה לעבד שמבקש
פרס מרבו; אחרונות - דומה לעבד שקבל פרס מרבו",
שמשבחו והולך לו ('טור') או"ח סימן קיב). וראה לעיל
(פ"א, ה"ד). ודוקא "צרכי יחיד" אין שואלים בהן, אבל
"צרכי רבים" שואלים, שהרי תוכן כל שלש האחרונות,
בקשת צרכי רבים הוא, ומטעם זה אנו אומרים: "יעלה
ויבוא" "בעבודה". וכן בראשונות, שמסדר בהן שבח רבו,
יכול לשאול "צרכי רבים" שזה שבח וכבוד לרב שרבים
צריכים לו. ולפיכך אנו אומרים בהן: "זכרנו לחיים", "מי
כמוך אב הרחמים" - בעשרת ימי תשובה. וכן מותר לומר
בהן שאר דברי שבח וכבוד היום, ולפיכך אנו אומרים בהן
"קרובין", דברי פיוט ("הגהות מיימוניות" על-פי דברי
הגאונים ועוד).

ד. אָסוּר לוֹ לְאָדָם שְׁיִטְעֵם כָּלוּם¹⁷ אוֹ שְׁיִטְעֶשֶׂה²¹
מְלֶאכֶה¹⁸, מֵאַחַר שֶׁיַּעֲלֶה עִמּוֹד הַשַּׁחַר עַד שֶׁיִּתְפַּלֵּל
תְּפִלַּת שַׁחֲרִית. וְכֵן לֹא יִשְׁפִּים לְפִתַּח חֲבֵרוֹ לְשָׂאֵל
בְּשֵׁלוֹמוֹ קֹדֶם שֶׁיִּתְפַּלֵּל תְּפִלַּת שַׁחֲרִית¹⁹. וְלֹא יֵצֵא
בְּדֶרֶךְ קֹדֶם שֶׁיִּתְפַּלֵּל; אֲבָל טוֹעֵם²⁰ וְעוֹשֶׂה מְלֶאכֶה
קֹדֶם שֶׁיִּתְפַּלֵּל מוֹסֵף וְקֹדֶם מְנַחָה²¹; אֲבָל אִינוֹ
סוֹעֵד²² כְּמוֹף לְמְנַחָה²³.

17 ברכות י, ע"ב: "כל האוכל ושותה קודם שיתפלל, עליו
הכתוב אומר: ואותי השלכת אחרי גוך (מלכים-א יד, ט),
אל תקרא גוך - אלא "גאיך", אמר הקדוש ברוך הוא: לאחר
שנתגאה זה (שהאכילה גורמת לידי גאווה, ככתוב (דברים
ח, יב-יד): פן תאכל ושבעת... ורם לבבך וגו') קיבל עליו
מלכות שמים". ומותר לשתות מים לפני התפילה. כי אין
בשתייתם משום גאות (כסף-משנה). וכן התייר הפ'רי חדש'
(או"ח סימן פ"ט) לשתות קפה, כדי שיוכל לכוין דעתו
ולהתפלל, וביחוד בארצות המזרח שאין הדעת מתיישבת
בלי קפה; ורק הדברים המשכרים הם אסורים. (18) ברכות
יד: שנאמר (תהלים פה, יד): צדק לפניו יהלך, וישם לדרך
פעמיו - יתפלל קודם התפילה המצדיקה אותו לברואו,
ואחר-כך יפנה לחפציו. (19) שם. שנאמר (ישעיה ב, כב):
חדלו לכם מן האדם (אל תתעסקו בכבוד האדם, כשיש לכם
לעסוק בכבוד ה') אשר נשמה באפו - כי במה נחשב הוא?
במה חשבתו לזה (האדם) ולא לאלוה שהקדמת כבודו
לכבוד ה'? אבל כשמצאו בדרך - שואל. (20) כגון אכילת
פירות, או אפילו פת מועטת, ישיש בו כדי לסעוד את הלב,
כמבואר בשו"ע (סימן רפ"ו, סעיף ג). (21) ברכות כח,
ע"ב. (22) סעודה קבועה. (23) חצי שעה קודם למנחה
(שבת ט: ובר"ן שם).

ה. בֵּינֵן שֶׁהִגִּיעַ זְמַן מְנַחָה גְדוּלָה²⁴, לֹא יִכְנַס²⁸
לְמִרְחֵץ, אֶפְלוּ לְהִזְיֵעַ²⁵, עַד שֶׁיִּתְפַּלֵּל, שְׁמָא יִתְעַלֵּף²⁶
וְיִבְטֵל מִן הַתְּפִלָּה. וְלֹא לֶאֱכֹל, אֶפְלוּ אֲכִילַת עֲרָאֵי,³⁰
שְׁמָא יִמְשֵׁף בְּאֲכִילָה²⁷. וְלֹא לְדוֹן, אֶפְלוּ בְּגִמְרֵי־דִין,³¹

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 שְׁמָא יִסְתַּרְתָּ הַדִּין וְיִמְשֶׁף, וְיִבְטֵל מִן הַתְּפִלָּה. וְכֵן
2 לֹא יֵשֵׁב לִפְנֵי הַסֵּפֶר לְסֹפֵר, אֲפִלּוּ תִסְפְּרֵת הַדְּיוּטִי²⁹,
3 עַד שִׁיתְּפִלֵּל, שְׁמָא יִשְׁבֵּר הַזּוּג³⁰. וְלֹא לִפְנֵס
4 לְבִרְסָקִי³¹ סְמוּךְ לַמְנַחֵה עַד שִׁיתְּפִלֵּל, שְׁמָא יִרְאֶה
5 הַפֶּסֶד בְּמִלְאֲכָתוֹ וְיִתְעַסֵּק בָּהּ, וְיִתְעַכֵּב מִן הַתְּפִלָּה.
6 וְאִם הִתְחִיל בְּאַחַת מֵאלוֹ³² - לֹא יִפְסִיק, אֲלֵא גּוֹמֵר,
7 וְאַחֲרֵיכֵן מֵתְּפִלֵּל תְּפִלַּת מְנַחֵה³³.

40 ראה לעיל (פרק א, הלכה ו). (41 מעט.
42) תתקפהו. (43) ברכות ד, ע"ב. (44) רגיל. (45) על-
פי הכלל הידוע: "דבר שאינו שכיח - לא גזרו בו החכמים"
(עירובין סג:).

ח. מִי שֶׁהָיָה עוֹסֵק בְּתִלְמוּד-תּוֹרָה וְהִגִּיעַ זְמַן
25 הַתְּפִלָּה - פּוֹסֵק וּמֵתְּפִלֵּל⁴⁶. וְאִם הָיְתָה תּוֹרָתוֹ
26 אֲמֻנָתוֹ⁴⁷ וְאִינוֹ עוֹשֶׂה מְלָאכָה פְּלִל, וְהָיָה עוֹסֵק
27 בְּתוֹרָה בְּשַׁעַת תְּפִלָּתוֹ - אֵינוֹ פּוֹסֵק⁴⁸, שְׁמַצּוֹת
28 תְּלִמוּד-תּוֹרָה גְּדוּלָּה מִמְּצַוֹת תְּפִלָּה⁴⁹. וְכָל הַעוֹסֵק
29 בְּצַרְכֵי רַבִּים, כְּעוֹסֵק בְּדַבְרֵי-תּוֹרָה⁵⁰.
30

46) כי אם אנו מפסיקים תורתנו למלאכתנו, כל-שכן
שנפסיק לתפילה. (47) כגון רבי שמעון בן יוחאי וחבריו.
48) שבת יא, ע"א. (49) ורבינו בהל' ת"ת (פרק ג, ה"ג)
אומר: "אין לך מצוה בכל המצוות כולן שהיא שקולה כנגד
תלמוד תורה... שהתלמוד מביא לידי מעשה - לפיכך
התלמוד קודם למעשה בכל מקום". (50) שתורתו
אומנותו, ואינו מפסיק לתפילה (ירושלמי ברכות פ"ה,
ה"א).

ט. אִין הַמֵּתְּפִלֵּל מִפְּסִיק תְּפִלָּתוֹ, אֲלֵא מִפְּנֵי סְבִיבָה
31 נְפִשׁוֹת בְּלִבָּד. וְאֲפִלּוּ מִלֶּךְ יִשְׂרָאֵל⁵¹ שׂוֹאֵל בְּשִׁלּוּמוֹ
32 - לֹא יִשְׁבִּיב⁵²; אֲבָל פּוֹסֵק הוּא לְמֶלֶךְ עוֹבֵד פּוֹכְבִים,
33 שְׁמָא יִהְיֶנּוּ. הֵיךְ עוֹמֵד בְּתְּפִלָּה, וְרָאָה מֶלֶךְ עוֹבֵד
34 פּוֹכְבִים אוֹ אֲנִס⁵³ בָּא כְּנֶגְדּוֹ - יִקְצָר⁵⁴; וְאִם אֵינוֹ
35 יָכוֹל⁵⁵ - יִפְסִיק. וְכֵן אִם רָאָה נְחֻשִׁים וְעַקְרָבִים בָּאִים
36 כְּנֶגְדּוֹ - אִם הִגִּיעוּ אֵלָיו, וְהָיָה דִרְכָּן בְּאוֹתָן
37 הַמְּקוֹמוֹת שֶׁהֵן מְמִיתִין - פּוֹסֵק⁵⁶ וּבוֹרֵחַ; וְאִם לֹא
38 הָיָה דִרְכָּן לְהִמִּית - אֵינוֹ פּוֹסֵק.
39

51) שגדול כבודו וחיוב לכבודו. (52) כי בשעה שעומד
לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה, אין לו להפסיק לכבוד
מלך בשר-ודם, שהיום כאן ומחר בקבר (ברכות לג:).
53) איש מציק, ובעל זרוע. (54) שיאמר רק פתיחות
הברכות וחתמתן. (55) שלא יפסיק לגמור תפילתו למרות
קיצורו (שם). (56) ירושלמי ברכות פ"ה, ה"א. וראוי
להעיר, שבתלמוד בבלי (ברכות לג.) מצינו: אמר רב ששת:
עקרב - פוסק, נחש - אינו פוסק (שארין הנחש מוכן כ"כ
לישון כעקרב). א"כ אין להשוות נחש לעקרב. אולם דברי
רבינו מיוסדים ע"ז שאמרו (שבת קז:): "הצד נחש בשבת...
שלא ישכנו - פטור ומותר. מניין? דתנן: כופין קערה על
עקרב שלא תישוך" - הרי שאין לחלק בין נחש לעקרב
ושוים הם (קרבן נתנאל על הרא"ש למסכת שבת פ"ג, אות
א).

24) שהוא בשש שעות וחצי (כמבואר לעיל פ"ג, ה"ב).
25) בלבד, מבלי שיתרחץ וישתטף בחמים ובצוננים.
26) יחלש מרוב הזיעה (שבת ט:). (27) ויבטל מן התפילה.
28) על-ידי טענות חדשות של בעלי הדין, בית-דין יחזור בו
מהחלטתו הקודמת ויתחיל לעיין בדין מחדש, כאילו הוא
בהתחלת דין. (29) רגילה, שאינה אמנותית כתספורת של
כהן-גדול שהיא תספורת מיוחדת ודורשת זמן רב: ש"ראשו
של שער זה בצד עיקרו של זה" (נדרים נא.). כלומר: שלא
היה מספר כל ראשו לגמרי, אלא מניח כל השערות קצת,
כדי שיהיה ראשו של שער אחד בצד עיקרו של השני
הסמוך לו. (ראה הלכות כלי המקדש פרק ה, ה"ו).
30) של המספרים, ויצטרך לחזר אחר זוג אחר. (31) בית
עיבוד עורות. (32) אפילו כשהתחיל באיסור שהוא בזמן
מנחה. (33) הואיל ויש לו עוד שהות להתפלל עד הערב
(שבת, שם), אבל כשאין לו עוד שהות להתפלל - יפסיק
ויתפלל.

8. וּמֵאִימְתֵי הַתְּחִלַּת תְּסַפְּרֵת³⁴? מִשְׁיַנִּיחַ מַעֲפַרְתָּ³⁵ שֶׁל
9 סִפְרִין עַל בְּרַבִּיו. וּמֵאִימְתֵי הַתְּחִלַּת מְרַחֵץ?
10 מִשְׁיַפְּשֵׁט הַבְּגָד הַסְּמוּךְ לְבִשְׂרוֹ. וּמֵאִימְתֵי הַתְּחִלַּת
11 הַבְּרִסָּקִי? מִשְׁיַקְשֵׁר בְּגָד בֵּין פְּתָפִיו, כְּמוֹ שֶׁהָאֲמִינִין
12 עוֹשִׂין. וּמֵאִימְתֵי הַתְּחִלַּת אֲכִילָה? לְבַגֵּי אֲרָץ-
13 יִשְׂרָאֵל³⁶ - מִשְׁיַטֵּל יָדָיו, וְלְבַגֵּי בְּבִלָּד³⁷ - מִשְׁפִּיתָר
14 חֲגוּרוֹ. וּמֵאִימְתֵי הַתְּחִלַּת הַדִּין? מִשְׁיַתְּעַטֵּפוֹ³⁸
15 הַדִּינִים וְיִשְׁבוּ. וְאִם הָיוּ יוֹשְׁבִין³⁹ - מִשְׁיַתְּחִילוֹ
16 בְּעֵלֵי-דִינֵין לְטַעַן.

34) שאם התחיל בה אינו מפסיק לתפילת מנחה. (35) הוא
הסדין שהספרים מכסים את המסתפרים, שלא יפול השער
הגזוז על בגדיהם, ובעל "הערוך" מפרש: מעפורת - "סודר
שמעטף ראשו; וכשמגלח מניחו על ברכיו שיפול שם
שערו". ויחפש באפר על עינו (מלכים-א כ, לח) מתרגם
יונתן: וכריך במעפרא עינוהי. (36) שאינם רגילים לחגור
עצמם בחזוק. (37) שהיו חוגרים את עצמם באזור, וכן
מעיד עליהם הכתוב (יחזקאל כג, טו): חגורי אזור
במתניהם, וכשהם אוכלים צריכים להתירו. (38) בטליתם.
כי כן דרכם של הדיינים להתעטף בטליתם מאימת השכינה,
ושלא להפנות ראשם לכאן ולכאן, למען תהא דעתם
מיושבת עליהם (מלשון רש"י שבת י:). (39) כבר, ועסקו
בדינים שונים זה אחר זה, והיו מעוטפים ממושב הדין
הראשון.

17. ז. אֶף-עַל-פִּי שֶׁתְּפִלַּת עֲרִבִית רְשׁוּת⁴⁰ - לֹא יָבוֹא
18 אָדָם מִמִּלְאֲכָתוֹ וְיֹאמֵר: אֲכָל מַעֲט, וְאִישׁן מַעֲט⁴¹,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 לאור היום ללכת לעסקיהם (אבודרהם). ונוסח ברכה זו
2 נמצא בשינויים קלים במסכת ברכות (ס):
3 **ב. וְקוֹרֵא פְּרָשָׁה רִאשׁוֹנָה מִקְרִיאַת-שְׁמַע⁸ וְיִשָּׁן,**
4 **וְאֶפְלוּ אֲשֶׁתוֹ יִשְׁנָה עִמּוֹ⁹ (קוֹרֵא פְּסוּקַי רִאשׁוֹן אוֹ**
5 **פְּסוּקֵי רַחֲמִים, וְאַחֲרֵיָּךְ יִישָׁן); וְאִם אֲנִסְתִּי שְׁנָה -**
6 **קוֹרֵא אֶפְלוּ פְּסוּקַי רִאשׁוֹן אוֹ פְּסוּקֵי רַחֲמִים¹⁰,**
7 **וְאַחֲרֵיָּךְ יִישָׁן.**
8

8 ברכות ד, ע"ב: "אף-על-פי שקרא אדם קריאת-שמע בבית הכנסת - מצוה לקרותה על מיטתו". וראוי להעיר, שבנוסח התלמוד (ברכות ס:) הקדימו קריאת-שמע לברכת "המפילה", ורבינו מקדים ברכת "המפילה" לקריאת-שמע - מפני שהוא סומך על הירושלמי (ברכות פ"א, ה"א) האומר: "רבי זעירא היה קורא את שמע, וחוזר וקורא עד שהיה משתקע בשינה". מאכן משמע: שקריאת-שמע צריכה להיות סמוכה לשנתו ("הגהות מיימוניות" בשם רב נסים גאון). 9 כמבואר לעיל (הלכות ק"ש פ"ג, הלכה יח). ובכת"י התימנים אין המשפט הזה. 10 כגון: "בידך אפקיד רוחי וגו' (תהלים לא, ו) וכך נאמר בברכות (ה). ובשבעות (טו): הוסיפו עוד פסוקים של רחמים, כגון: ה' מה רבו צרי וגו' (תהלים ג, ב), שרבי יהושע בן לוי היה קוראם לפני שנתו.

20 **ג. בְּשַׁעַה שְׁיִיקֶן בְּסוֹף שְׁנָתוֹ¹¹, מְבָרֵךְ וְהוּא עַל**
21 **מִטָּתוֹ כֹּךְ: "אֱלֹהֵי, נִשְׁמָה שְׁנַתְּ בִּי טְהוֹרָה¹². אַתָּה**
22 **בְּרַאתָה וְאַתָּה יָצַרְתָּה וְאַתָּה נִפְתַּחְתָּה¹³ בִּי וְאַתָּה**
23 **מִשְׁמְרָה בְּקִרְבִּי¹⁴, וְאַתָּה עֲתִיד לְטַלְה מִמֶּנִּי, וְאַתָּה**
24 **עֲתִיד לְהַחְזִירָה בִּי לְעֵתִיד¹⁵ לְבוֹא. כֵּל זְמַן שְׁהַנְּשַׁמָּה**
25 **תְּלוּיָה בְּקִרְבִּי, מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵי, רְבוֹן כֵּל**
26 **הַמַּעֲשִׂים. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הַמְּחַזֵּר נְשָׁמוֹת לְפָנֶיךָ¹⁶**
27 **מֵתִים."**

11 שאין בדעתו לישון עוד, פרט למתעורר באמצע שנתו.
12 וכמאמרם ז"ל (שבת קנב): והרוח תשוב אל האלהים אשר נתנה (קהלת יב, ז): - "נתנה לו, כמו שנתנה לך מה הוא נתנה לך בטהרה, אף אתה החזירה לו בטהרה". ונוסח רבינו הוא כגירסת התלמוד (ברכות ס:). והנוסח הרווח: "טהורה היא", מוטעה, כי איך יאמר אדם חוטא על נשמתו שהיא טהורה? וכן החליט החיד"א (קשר גודל ס"ה): אין אומרים "טהורה היא" - אלא: טהורה. 13 כנגד ג' לשונות שבבריאת האדם: ויברא אלהים את האדם (בראשית א, כז); וייצר ה' אלהים את האדם (שם ב, ז); ויפח באפיו נשמת חיים (שם). 14 שלא תצא לפני זמנה. 15 בעת תחיית המתים, ככתוב: ונתתי רוחי בכם וחייתם (יחזקאל ל, יד). 16 גופות בני אדם או בעלי-חיים כשהם מתים (מלכים-ב יט, לה). וכאן כינוי לישנים, כמאמרם ז"ל: "שינה - אחד מששים למיתה" (ברכות נז:). וסיום ברכה זה סובל ב' פירושים: האחד - הודאה על היקיצה מן השינה; והב' - על תחיית המתים לעתיד-לבוא. כי כמו שמחזיר הקב"ה הנשמות לאדם בכל בוקר, כן יחזיר הנשמות לישני עפר לעתיד-לבוא, ולקוחה היא ממליצת חכמינו ז"ל

1 **י. נָשִׁים וְעַבְדִּים וְקִטְנִים⁵⁷ חִיבִין בְּתַפְלָה⁵⁸. וְכָל אִישׁ**
2 **שֶׁפְּטוּר מִקְרִיאַת-שְׁמַע⁵⁹, פְּטוּר מִן הַתַּפְלָה⁶⁰. וְכָל**
3 **הַמְּלוּיִן אֶת הַמַּת - אֶף-עַל-פִּי שְׁאִין לְמַטָּה צִרְךָ**
4 **בָּהֶן⁶¹, פְּטוּרִין מִן הַתַּפְלָה⁶².**

57 שהגיעו לכלל חינוך. וקטן - אביו מחוייב לחנכו בתפילה. 58 ואף-על-פי שנשים ועבדים פטורים מקריאת שמע, כמבואר לעיל (הלכות ק"ש פ"ד, ה"א), משום שמצות-עשה שהזמן גרמא היא - חייבים הם בתפילה, מפני שהתפילה "רחמים" היא, ותיקנו חכמינו שאף אלה יהיו בכלל מבקשי רחמים (ברכות כ:). ולדעת רבינו לעיל (פ"א, ה"ב) חייבים הם בתפילה מן התורה - משום שתפילה מ"ע שלא הזמן גרמא היא. 59 כגון אונן, או שומר המת, ונושאי המטה המנויים לעיל (הלכות קריאת שמע פ"ד, ה"ג-ד). 60 ברכות יז, ע"ב. 61 וחייבים בקריאת-שמע, כמבואר לעיל (שם). 62 מפני טרדת לבם. וכבר אמרנו, שכל שאין דעתו מיושבת עליו - אל יתפלל (ברכות, שם). ויש מפרשים: מפני שתפילה צריכה עמידה, והמלוים אינם יכולים לשהות ולעמוד; אבל קריאת-שמע יכולים לאמרה בלכתם בדרך. ודי להם לקרות פסוק ראשון בעמידה. ואינם מתעכבים כ"כ (רבינו יונה, שם).

יום שני ט"ז כסלו ה'תשע"ח

פֶּרֶק שְׁבִיעִי

1) כמה ברכות חייב אדם לכוין בכל יום, סדרן ודיניהן.

5 **א. כְּשֶׁתְּקַנּוּ חַכְמֵים דְּבָרֵי תַפְלוֹת אֱלוֹ, תִקְנּוּ בְּרִכּוֹת**
6 **אֲחֵרוֹת לְבָרֵךְ אוֹתָן בְּכָל יוֹם. אֱלוֹ הֵן: כְּשִׁיכְנִס אָדָם**
7 **לְמִטָּתוֹ לִישָׁן בְּלִילָה, מְבָרֵךְ: "בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ**
8 **מְלֶךְ הָעוֹלָם, הַמְּפִיל חֲבָלִים² שְׁנָה עַל עֵינֵי, וְהַמְּשַׁקֵּעַ**
9 **שְׁנַת תְּרַדְמָה, וְהַמְּאִיר לְאִישׁוֹן בַּת-עֵינָי³. יְהִי רַצוֹן**
10 **מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵי שְׁתַּצִּילֵנִי מִיָּצָר רַע וּמִפְּגַע רַע, וְאַל**
11 **יִבְהַלְוֵנִי חֲלוּמוֹת רָעִים וְלֹא הִרְהוּרִים⁴ רָעִים, וְתִהְיֶה**
12 **מִטָּתִי שְׁלָמָה⁵ לְפָנֶיךָ, וְתַעֲמִידֵנִי מִמָּנָה לְחַיִּים**
13 **וְלְשָׁלוֹם, וְהִאִירָה עֵינֵי פֶן אִישָׁן הַמּוֹת⁶. בְּרוּךְ אַתָּה**
14 **יְיָ, הַמְּאִיר לְעוֹלָם כְּלוּ בְּכַבּוֹד⁷."**

2 מלשון חבלי יולדה (הושע יג, ג), כי הער יותר מדי יאחזוהו צירים וחבלים עד שיישן, ולפ"ז ניקודו: חבלי. ויש מפרשים, מענין חבלי בוץ (אסתר א, ו), כי ע"י השינה תאסרנה העינים כביתרים חזקים, ולפ"ז יהיה ניקודו: חבלי (מתוך "עיון תפילה" לסדר "אוצר התפילות"). 3 מלשון הכתוב (תהלים יז, ח). והוא השחור שבעין שהאור תלוי בו; וע"ש שחרוריתו קרוי: אישון, לשון חושך כמו: אישון לילה ואפלה (משלי ז, ט) (רש"י, שם). 4 מחשבות, מלשון הכתוב (דניאל ד, ב). 5 שלא יהא פסול בזרעי. 6 מלשון הכתוב (תהלים יג, ד) שלא אמות בשנתי לישון שנת המות, כי המיתה נקראת גם היא שינה: וישנו שנת עולם (ירמיה נא, נז). 7 על שם הכתוב: והארץ האירה מכבודו (יחזקאל מג, ב). שאחרי השינה מעמיד הבריות

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ס: כתוב כך: "כשפותח עיניו יאמר... פוקח עורים", אלא שגירסת רבינו היא כגירסת הרי"ף (שם). (21) בגלל הנעת אבריו שהיו אסורים במשך הלילה. (22) מלשון הכתוב (תהלים קלו, ו), והיא הבעת שבח לה' ששטח הארץ על פני המים, היפך הטבע, שהרי לפי טבע היסודות המים מקיפים את הארץ; אבל ה' רצה שהבריות יהלכו בארץ, הפך את הטבע והשקיע את הארץ (לבוש). (23) (תהלים קמו, ח) כי בהיות האדם במיטתו קומתו כפופה. (24) אף-על-פי שאמרו חכמינו ז"ל (ברכות לג:): "הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים" ואין איפוא מקום לתפילה: "ואל ישלוט בי יצר הרע", שהרי אין זה תלוי אלא בו בעצמו? בכל זאת ראוי לו לאדם לבקש מה' שיסיר ממנו כל המונעים המעכבים אותו לעבוד אותו ("עבודת ישראל"). (25) על-פי לשון הכתוב (ישעיה סג, ז): חסדי ה'... ורב טוב. ואחד מאלה החסדים הוא: שהקב"ה העביר שנתו מעיניו וחיידש כוחותיו, וכמו שדרשו במדרש תהלים פרק כ"ה על הפסוק חדשים לבקרים (איכה ג, כג): "אדם מפקיד בכל ערב נשמתו ביד הקב"ה עייפה מעבודה קשה כל היום, והקב"ה מחזירה לו חדשה ורגועה".

- ה. וְכַל זְמַן שִׁיפְנֹס לְבַיַּת-הַפֶּסֶא, אֹמֵר קֹדֶם שִׁיפְנֹס: 21
 "הַתְּפִלָּה מְכַבְּדִים²⁶, קְדוּשִׁים, מְשַׁרְתֵי עֲלִיּוֹן. עֲזֹרוּנִי 22
 עֲזֹרוּנִי, שְׁמֵרוּנִי שְׁמֵרוּנִי²⁷, הַמְתִּינוּ לִי עַד שְׁאֲפָנֹס 23
 וְאַצֵּא, שְׁעָה דְרָפָן שֶׁל בְּנֵי-אָדָם²⁸. וְאַחַר שִׁיפְנֵא 24
 מְבָרֵךְ: "בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר 25
 יֵצֵר אֵת הָאָדָם בְּחֻמָּה, וַיְבָרֵא בּוֹ נְקֻבִים נְקֻבִים²⁹ 26
 חֲלוּלִים חֲלוּלִים³⁰. גְּלוּי וַיְדוּעַ לְפָנָי כֶּסֶף כְּבוֹדֶךָ, 27
 שָׂאֵם יִסְתֵּם אֶחָד מֵהֶם³¹ אוֹ אֵם יִפְתַּח אֶחָד מֵהֶם³², 28
 אִי אֶפְשֶׁר לְהַתְקִים אֶפְלוֹ שְׁעָה אֶחָת. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, 29
 רוֹפֵא כָּל בְּשָׂר³³ וּמְפַלֵּא לַעֲשׂוֹת³⁴" 30

(26) למלאכים המלויים אותו, כמו שכתוב (תהלים צא, יב): כי מלאכיו יצוה לך וגו' - הוא אומר כן (רש"י ברכות ס:). ואומר להם: התכבדו - שאל יתבזו ויכנסו אתו לבית הכסא אלא ישמרו על כבודם וישארו מבחוץ (פרישה לאו"ח סימן ג). (27) מן המזויקים המצויים במקום הטינופת (שם). (28) כלומר תחכו בחוץ ואל יהי זה לכם לטורח, כי כן דרך בני האדם ואין אני פושע בהליכתי (שם), וכל נוסח בקשה זו במסכת ברכות (ס:). וכבר העיר הרב דוד אבודרהם, שאין לומר זה אלא לירא שמים וחסיד שהשכינה שורה עליו, אבל איש אחר לא, מפני שזה נראה כיהירות. ומטעם זה, אומר ה"בית יוסף" (או"ח סימן ג), נתבטלה אמירתו בדורות הללו. (29) כגון הפה החוטם וכו' וכפל אותם להורות על רבויים. (30) כגון הלב והמעיים שהם אברים חלולים, ולשון "בריאה" נופלת על האברים שהם חלולים, לא על החללים עצמם שבהם לא יתצדק לשון בריאה, שהרי אין בהם ממש. ואף-על-פי שגירסת התלמוד שלפנינו: חללים, (ראה ברכות ס:), נמשך רבינו אחרי הרי"ף שם הגורס: חלולים. וכן הגירסא בברכות כד: (ב"י לאו"ח סימן ו). וחלולים - שם מספר רבים מן היחיד חלול על משקל כרוב, יָבֹל ("עבודת ישראל"). (31) מן הנקבים הפתוחים. (32) מן האברים החלולים. (33) הכוונה ליציאה שהיא

(סנהדרין קח:): "אפילו בשעה שהקב"ה מחזיר נשמות לפגרים מתים ("עבודת ישראל").

- ד. פִּשְׁשׁוּמֵעַ קוֹל הַתְּרַנְגוּלִים, מְבָרֵךְ: "בְּרוּךְ אַתָּה 1
 יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, הַנוֹתֵן לְשִׁכּוּי¹⁷ בִּינָה לְהַבְחִין 2
 בֵּין יוֹם וּבֵין לַיְלָה". פִּשְׁשׁוּבֵשׁ בְּגִדָיו, מְבָרֵךְ: "בְּרוּךְ 3
 אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, מְלַבֵּשׁ עֲרוּמִים". 4
 פִּשְׁמֵינִי סָדִינוּ עַל רֵאשׁוֹ, מְבָרֵךְ: "בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ 5
 אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, עוֹטֵר יִשְׂרָאֵל בְּתַפְאָרָה¹⁸". 6
 פִּשְׁמַעְבִּיר יָדָיו עַל עֵינָיו¹⁹, מְבָרֵךְ "פּוֹקֵחַ עוֹרִים²⁰". 7
 פִּשְׁיִשֵּׁב עַל מִטָּתוֹ, מְבָרֵךְ "מַתִּיר אֶסּוּרִים²¹". 8
 פִּשְׁמוּרִיד רְגְלָיו מִן הַמָּטָה וּמְנִיחֵם עַל-גַּבֵי קְרָקַע, 9
 מְבָרֵךְ "רוֹקַע הָאָרֶץ עַל הַמַּיִם²²". פִּשְׁעוּמֵד, מְבָרֵךְ 10
 "זוֹקֵף כְּפופִים²³". פִּשְׁנוּטֵל יָדָיו, מְבָרֵךְ "אֲשֶׁר 11
 קָדְשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וַצִּוּנוּ עַל נְטִילַת יָדַיִם". פִּשְׁרוּחִץ 12
 פָּנָיו, מְבָרֵךְ: "בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, 13
 הַמַּעְבִּיר חֲבָלֵי שָׁנָה מְעִינֵי וְהַנּוֹמָה מְעַפְּפֵי. יְהִי 14
 רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵי וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתַי, שְׁתַּרְגִּילֵנִי 15
 לְדַבֵּר מִצְוָה וְאֵל תַּרְגִּילֵנִי לְדַבֵּר עֲבָרָה וְעוֹן. וְתַשְׁלֵט 16
 בִּי יֵצֵר טוֹב, וְאֵל יִשְׁלֹט בִּי יֵצֵר רָע²⁴. וְתַחֲזַקֵנִי 17
 בְּמִצְוֹתֶיךָ, וְתֵן חֲלָקִי בְּתוֹרָתֶךָ, וְתַתְּנֵנִי לְחֵן וּלְחֶסֶד 18
 וּלְרַחֲמִים בְּעֵינֶיךָ וּבְעֵינֵי כָּל רוּאֵי, וְתַגְמִלֵנִי חֲסָדִים 19
 טוֹבִים²⁵. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, גּוֹמֵל חֲסָדִים טוֹבִים". 20

(17) תרנגול. שכן קוראים במקומות ידועים לתרנגול - שכו (ראש השנה כו.). והראש לברכות (פ"ט אות כ"ג) אומר: "הלב נקרא: שכו בלשון המקרא (איוב לח, לו): מי נתן לשכו בינה, והלב הוא המבין. ועל ידי הבינה אדם מבחין בין יום ללילה. ומפני שהתרנגול מבין גם כן להבחין בין יום ללילה (שבאשמורת הבוקר הוא קורא בקול), התקינו לומר ברכה זו בשמיעת קול התרנגול. אולם אף אם לא שמע קול התרנגול יכול לברך ברכה זו, שאינה אלא הודאה לה' שנתן לנו בינה, וברא לנו כל צרכינו: שאף אם יישן אדם בבית אפל - יבחין בביאת היום על ידי קול התרנגול". (18) מלשון הכתוב (ישעיה סב, ג): והיית עטרת תפארת ביד ה'. ומעם ברכה זו: לפי שאסור לילך בגלוי ראש, כמבואר בשבת (ק"ח:). ואפילו לדעת המפרשים שאין זה אלא משום מדת חסידות, אבל הכל מודים שמן הנכון הוא לכסות הראש כדי שיהיה עלינו מורא שמים. ומכיון שישראל נצטוו על כך, אנו מברכים עוטר ישראל וכו' (בית יוסף או"ח סימן מו). ובזהוה פרשת נשא דף קכ"ב (הובא בבית יוסף שם) נאמר: "מתוך שהשכינה היא מעל לראשו של האדם, אסור לו ללכת ארבע אמות בגלוי ראש. (19) בעוד שהעינים עצומות דרך הבריות להעביר ידיהם עליהן, שעל-ידי-זה כאילו הם מעבירים חבלי שינה מעיניהם (פרישה, או"ח סימן מ"ו). וכבר תמהו מפרשי הרמב"ם: איך אפשר לו ליגע בעיניו טרם שנטל ידיו, הלא בפירוש אמרו (שבת קח:): "יד לעין - תיקצץ" שאסור לנגוע בעין קודם נטילת היד? וה"מגן אברהם" באו"ח (סימן מ"ו ס"ק א) אומר שנוגע בעיניו על-ידי מפית, וזה מותר. (20) מלשון הכתוב (תהלים קמו, יח). וכדאי להעיר, שבתלמוד שלנו (ברכות

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שני ט"ז כסלו - ספר אהבה - הלכות תפילה קצט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 12 מְבָרֵךְ "אוֹזֵר יִשְׂרָאֵל בְּגִבּוֹרָה"; שְׁמַע קוֹל
- 13 הַתְּרַנְּגוּל⁴³, מְבָרֵךְ "הַנּוֹתֵן לְשִׁכְוֵי בִּינָה". וְכָל בְּרָכָה
- 14 מִזֶּה שְׂלֵא נִתְחַיֵּב בָּהּ - אֵינוֹ מְבָרֵךְ אוֹתָהּ.

רפואת כל הגוף (רש"י לברכות ס:). (34) כשאדם עושה נאד, אפילו יש בו נקב אחד מלא מחט, הרוח יוצאת מתוכו ואין היין נשמר בתוכו; והקב"ה ברא באדם נקבים רבים, ואף-על-פי-כן הרוח בתוכו כל ימי חייו, וזוהי פליאה וחכמה (על-פי מדרש ב"ר פ"א).

42) שיתחייב לאמרן בהמשך אחד על פי הסדר. (43) ודעת ה'תוספות' (ברכות ס:): שאפילו לא שמע קריאת התרנגול - מברך, שאין ברכה זו אלא על הנאת האורה שהתרנגול מבחין והוא נהנה מן האורה. ולא הזכירה בתלמוד "שמיעת קול התרנגול", אלא להוציא מי שנמצא במדבר שאין שם תרנגול כלל, או את החרש שאינו שומע כלל ("הגהות מיימוניות"). ומנין שמונה-עשרה ברכות אלו, הוא בצירוף "ברכת המפיל" שאדם מברך לפני שנתו בלילה שנתבארה לעיל (ה"א). כן ראוי להעיר, שברכת יהי רצון וכו' המבוארת לעיל (הלכה ד) אינה ברכה מיוחדת לעצמה, אלא המשכה של הברכה הקודמת - ברכת המעביר חבלי שינה - והיא נחתמת ב"גומל חסדים טובים". ואנו נוהגים לומר "ויהי רצון" להורות שזה המשך הברכה הקודמת. וכן היא נוסחת הגמרא (ברכות ס:), אשר על כן אין לענות אמן אחר "המעביר שינה" וכו' שאינה סוף ברכה. וכך נפסק להלכה ב'טור' אורח-חיים (סימן מו).

- 1 וּפְשַׁחוּגַר חַגוּרוֹ, מְבָרֵךְ "אוֹזֵר יִשְׂרָאֵל³⁵ בְּגִבּוֹרָה".
- 2 כְּשִׁלּוּבֵשׁ נַעֲלָיו, מְבָרֵךְ "שְׁעֵשִׁית³⁶ לִי כָּל צְרָכֵי³⁷".
- 3 כְּשִׁמְהֵלֶךְ לְצֵאת לְדָרֶךְ, מְבָרֵךְ "הַמְכִין מְצַעְדֵי
- 4 גִּבְרִי³⁸. וּמְבָרֵךְ אָדָם בְּכָל יוֹם: "בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ
- 5 אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שְׂלֵא עֲשֵׂנִי גוֹי³⁹"; "בְּרוּךְ
- 6 אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שְׂלֵא עֲשֵׂנִי אִשָּׁה⁴⁰";
- 7 "בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שְׂלֵא עֲשֵׂנִי
- 8 עֶבֶד⁴¹".

35) כי על ידי האזור החגור במתניו, יוכל האדם להתנוועע ביתר כח וגבורה, ככתוב (איוב לח, ג): אזור נא כגבר חלצוך. (36) כנוסח כת"י התימנים. וכן הנוסח בתלמוד (ברכות ס:): ששם המקור לברכות אלו. ונוסח אחר: "שעשית". (37) שכל זמן שהוא יחף אינו יכול לצאת ולעשות צרכיו ועסקיו (אבודרהם). (38) ע"פ הכתוב (תהלים לו, כג). (39) שאינו מחוייב אלא בשבע מצוות של בני נח בלבד. (40) שאינה מחוייבת במצוות-עשה שהזמן גרמן. "יהטעם שנפטרו הנשים ממצוות-עשה שהזמן גרמן - יאמר אבודרהם - לפי שהאשה משועבדת לבעלה לעשות צרכיו ומצוותיו; ואם היתה מחוייבת במצוות-עשה שהזמן גרמא, אפשר שבשעה שהיא עושה את המצוה, יצוה עליה בעלה לעשות מצוות - ומה עליה לעשות אז? לפיכך פטרה הבורא ממצוותיו, כדי להיות לה שלום עם בעלה. שכן מצינו, שהשם הגדול הנכתב בקדושה ובטהרה נמחה על המים, כדי להטיל שלום בין אשה לבעלה". (41) שגם הוא פטור מכל מצוות-עשה שהזמן גורם אותן, ומזולזל הוא ביותר: שאין לו זכות אבות, וגם אסור לו לבוא בקהל. ואלה שלש ברכות האחרונות מקורן במסכת מנחות (מג:). ונתקנו ברכות אלו בדרך שלילה ולא בדרך חיוב כגון: "שעשני ישראל", "שעשני איש" וכיוצא בהם - לפי שאמרו חכמינו ז"ל: "נמנו וגמרנו: שנוח לו לאדם שלא נברא משנברא" (עירובין יג:), אם כן תהיה הכוונה בברכות אלו: מי יתן שלא עשני כל עיקר, ועכשיו שעשני - אברך את ה' שלא עשני גוי וכו' ("לבוש"). וראה בב"ח (סימן מו, סעיף ז). וראוי להעיר, שסדר ברכות אלו ב'טור' (סימן מו) הוא: גוי, עבד, אשה; וכן השכל מחייב שבתחילה הוא מברך על הגרוע יותר, ואחר-כך על העבד שהוא עדיף מגוי, ולבסוף הוא מברך "שלא עשני אשה" מפני שהיא חשובה מהעבד. ורבינו נמשך אחר גירסת התלמוד במנחות (מג:). ואולי: מפני שהאשה לא תבוא לתרי"ג מצוות לעולם, בעוד שהעבד אם רק ישתחרר ויהא לבן חורין יושלם להיות כבן ישראל לכל דבריו ("מעשה ורקח"). ומעניין שבכת"י התימנים נזכר עבד לפני אשה.

- 15 ח. פִּיצֵד? לָן בְּכִסּוּתוֹ - אֵינוֹ מְבָרֵךְ כְּשֶׁעוֹמֵד
- 16 "מְלַבֵּשׁ עֲרוּמִים"; הֲלֵךְ יַחַף - אֵינוֹ מְבָרֵךְ "שְׁעֵשִׁית
- 17 לִי כָּל צְרָכֵי". בְּיוֹם-הַכַּפּוּרִים וּבַתְּשַׁעָּה בָּאָב, שְׂאִין
- 18 שָׁם רְחִיצָה - אֵינוֹ מְבָרֵךְ "עַל נְטִילַת יָדַי", וְלֹא
- 19 "הַמְעַבֵּיר חַבְלֵי שְׁנָה"⁴⁴; אִם לֹא נִכְנס לְבֵית-הַכֶּסֶּא
- 20 - אֵינוֹ מְבָרֵךְ "אֲשֶׁר יֵצֵר אֶת הָאָדָם"; וְכֵן שְׁאָר
- 21 בְּרָכוֹת אֵלוֹ.

44) שאינו אומרה אלא אחרי שרחץ פניו, כמבואר לעיל (הלכה ד). רבינו נאמן לשיטתו בהלכות "שביתת עשור" (פרק ג, ה"ב) שאין נטילת ידים ביום הכיפורים בבוקר, אלא-אם-כן נתלכלכו ידיו בטיט וכדומה. אבל שאר הפוסקים והראב"ד בראשם סוברים: שנטול אדם ידיו ביום הכיפורים בבוקר, משום רוח רעה השורה עליהן והרי הן כמולכלכות בטיט; ולדבריהם יש מקום לברכות אלו אף ביום הכיפורים (הגהות מיימוניות).

- 22 ט. נְהַגוּ הָעָם בְּרַב עֲרִינוֹ לְבָרֵךְ בְּרָכוֹת אֵלוֹ זו אַחַר
- 23 זו בְּבֵית-הַכֶּנֶסֶת, בֵּין נִתְחַיְבוּ בְהֵן, בֵּין לֹא נִתְחַיְבוּ
- 24 בְהֵן - וְטָעוּת הוּא, וְאִין רְאוּי לְעֲשׂוֹת פֶּן, וְלֹא יִבְרָךְ
- 25 בְּרָכָה אֲלֵא-אִם-פֶּן נִתְחַיֵּב בָּהּ⁴⁵.

45) לפי פירוש הכסף-משנה בדעת רבינו, שתי טעויות טועה העם: אחד - שמברך אחר זמן עשייתם (שהרי רוחץ פניו בביתו, ולאחר זמן הוא מברך בבית-הכנסת על נטילת ידים); שנית - שאין לברך ברכה אלא-אם-כן נתחייב בה. אבל כבר פשט המנהג לסדר כל הברכות זו אחר זו בבית הכנסת, מפני שרבים מעמי הארצות אינם יודעים לברך כראוי, תקנו שיסדרון בבית-הכנסת, ויענו אמן אחריהן ויצאו ידי חובתן ('טור' אורח סימן מו). והגאונים: רב נטרונאי ורב עמרם (הובאו דבריהם ב'בית יוסף' שם) נימקו שיש לברך אפילו כשלא נתחייב בעצמו - כי לא על עצמו

- 9 ז. שְׁמוֹנֵה-עָשָׂר בְּרָכוֹת אֵלוֹ אֵין לָהֶם סֵדֶר⁴², אֲלֵא
- 10 מְבָרֵךְ כָּל אֶחָת מֵהֶן עַל דָּבָר שֶׁהַבְּרָכָה בְּשִׁבְלֵוֹ
- 11 בְּשַׁעֲתוֹ. פִּיצֵד? הָרִי שְׁחַגַר חַגוּרוֹ וְהוּא עַל מִטָּתוֹ,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

15 אַתְּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל⁵³; וַיֵּשׁ מְקוֹמוֹת שְׁקוּרֵיךָ שְׁתִּיחֶן.
16 וְקוּרֵיךָ פְּרָקִים⁵⁴ אוֹ הַלְכוֹת⁵⁵ מִן הַמִּשְׁנָה וּמִן
17 הַבְּרִיתוֹת⁵⁶.

בלבד הוא מברך אלא על כל העולם הוא מברך את ה' שעשה כל הטובות והחסדים תמיד לכל. וכן אין להקפיד על זה שמברך אחר זמן עשייתו, כי כלל זה לא נאמר אלא בברכות המצוות, כגון: תקיעת שופר, או נטילת לולב וכדומה, שיש לברכן קודם לעשייתו; אבל בברכות הודאה ושבח יכול לברך אפילו אחר עבור זמן - כי תמיד ראוי להודות לו.

51) כדי שלא להפסיק בין הברכה ובין הדבר שמברך עליו. וכן אמרו בירושלמי (ברכות פ"א, ה"ה): "והוא ששנה על אתר" (מיד). 52) שגם אנשי משמר היו נוהגים לקרותה בכל בוקר, כמבואר ב'תוספות' למסכת ברכות (שם). 53) (במדבר כח, א"ט) המדברת בקרבן התמיד. כמו שאמרו (תענית כז:): שאל אברהם אבינו את הקב"ה, בזמן שאין בית-המקדש קיים, מה תהא עליהם? א"ל: כבר תקנתי להם סדר קריבות. בזמן שקוראים בהם לפני - מעלה אני עליהם כאילו הקריבום לפני, ואני מוחל להם על כל עוונותיהם. 54) שלמים. כגון: איזהו מקומן של זבחים. ובחרו פרק זה, שאין בכל הפרק מחלוקת, והכל משנה ברורה למשה מסיני ('בית יוסף' או"ח סימן ג.). 55) חלק מן פרק שלם, כגון: "אלו דברים שאין להם שיעור" וכו', שהוא המשנה הראשונה למסכת פאה. 56) כגון: "תנא דבי אליהו: כל השונה הלכות בכל יום" וכו', ועוד ברייתות כאלה, המובאות בסוף ספר זה ב"סדר תפילות כל השנה" לרבינו.

18 יב. וְשָׁבְחוּ חַכְמִים⁵⁷ לְמִי שְׁקוּרָא זְמִירוֹת מְסַפֵּר
19 תְּהִלִּים בְּכָל יוֹם וַיּוֹם, מִ/תְּהִלָּה לְדוֹד⁵⁸ עַד סוֹף
20 הַסִּפֵּר⁵⁹. וַיְכַבֵּר נִהְגוּ לְקִרְוֹת פְּסוּקִים לְפִנְיֵיהֶם⁶⁰
21 וְלֹא/חֲרִיחֵם⁶¹. וְתִקְנֵנוּ בְּרִכָּה לְפָנֵי הַזְּמִירוֹת, וְהִיא
22 'בְּרוּךְ שְׁאֵמֵר', וּבְרִכָּה לֹא/חֲרִיחֵם, וְהוּא 'שְׁתַּבַּח'⁶².
23 וְאַחֲרֵיכֶן מְבָרֵךְ עַל קְרִיאַת-שְׁמַע וְקוּרָא קְרִיאַת
24 שְׁמַע.

57) שבת קית, ע"ב: אמר ר' יוסי יהא חלקי מגומרי הלל בכל יום... והסיקו שם של'פסוקי דזמרה" התכוין. 58) פרק קמה. 59) ע"פ הרי"ף (ברכות פ"ה). 60) כגון: יהי כבוד ה' לעולם וכו'. 61) כגון: ברוך ה' לעולם אמן ואמן וכו'. 62) ברכות אלו הוזכרו ברי"ף (שם). ולדעת בעל "אור זרוע" ועוד - ברכה זו אנשי כנסת הגדולה תקנוה. וב'הגהות מיימוניות' מובא בשם הירושלמי: "המספר בין 'שתבח' ל'יוצר אור' - עבירה היא בידו, וחוזר עליה ממערכי המלחמה". ורבינו יונה בברכות (פ"ה) מעיד שראה במדרש כן. ובספר "אבודרהם" מביא בברכת "שתבח" מדרש האומר על הפסוק: מי האיש הירא ורך הלבב וגו': זה המפסיק בין ברוך שאמר עד סוף התפילה - הרי מבואר שחכמי התלמוד הזכירו ברכות אלו, וברי"ף לברכות (שם) מפורש: ותקיננו רבנן לומר ברכה לפנייהם וכו'. וכן נזכרת ברכה זו בזוהר (פרשת ויקהל רסו: בתקונא תניינא וכו' (מעשה רוקח).

25 יג. יֵשׁ מְקוֹמוֹת שְׁנֵהְגוּ בְּהֵן לְקִרְוֹת פְּכָל יוֹם, אַחַר
26 שְׁמַבְרִיכֵיךָ 'שְׁתַּבַּח'⁶³, שִׁירַת הַיָּם, וְאַחֲרֵיכֶן מְבָרְכֵיךָ
27 עַל 'שְׁמַע'. וַיֵּשׁ מְקוֹמוֹת שְׁקוּרֵיךָ שִׁירַת הַאֲזִינוּ.
28 וַיֵּשׁ 'חִידִים' שְׁקוּרֵיךָ שְׁתִּי הַשִּׁירוֹת - הַפֶּל לְפִי
29 הַמְּנַהֵג.

63) ובזמננו אין נוהגין כן. אלא אומרים שירת הים לפני

1 י. הַמִּשְׁפָּים לְקִרָא בַתּוֹרָה קִדְם שְׁיִקְרָא קְרִיאַת-
2 שְׁמַע⁶⁴ - בֵּין קְרָא בַתּוֹרָה שְׁבִכְתָּב, בֵּין קְרָא בַתּוֹרָה
3 שְׁבַע-לִפְנֵי - נוֹטֵל יָדָיו תְּחִלָּה וּמְבָרֵךְ שְׁלֹשׁ בְּרִכּוֹת,
4 וְאַחֲרֵיכֶן קוּרָא. וְאָלוֹ הֵן: "אֲשֶׁר קִדְשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
5 וְצִוָּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה"; "וְהָעֶרֶב נָא"⁶⁷ יִי אֱלֹהֵינוּ אַתְּ
6 דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ וּבְכַפִּיפִיּוֹת עִמָּךְ פֶּל בֵּית יִשְׂרָאֵל,
7 וְנִהְיָ אֲנַחְנוּ וְצִאֲצִינֵנוּ⁶⁸ וְצִאֲצִי עִמָּךְ יוֹדְעֵי שְׁמָךְ⁶⁹
8 וְעוֹסְקֵי תוֹרָתְךָ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הַמְּלַמֵּד תּוֹרָה לְעַמּוֹ
9 יִשְׂרָאֵל⁵⁰. "בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מְלַךְ הָעוֹלָם,
10 אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ.
11 בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נוֹתֵן הַתּוֹרָה".

~ נקודות משיחות קודש ~

"אשר קדשנו במצוותיו וציונו על דברי תורה".

בגמרא (ברכות כא, א.) ישנו לימוד מיוחד לברכת התורה, שנאמר "כי שם ה' אקרא הבו גודל לאלוקינו". ומזה שלא נכלל החיוב לברכה זו במה שמברכין על כל המצוות, הוא מפני החילוק המהותי שביניהם.

בכל המצוות, הברכה היא הודאה לקב"ה על שקידש אותנו במצוותיו, אבל ברכת התורה היא על עצם לימוד התורה, והיא כברכת הנהיגין ממש.

(על"פי לקו"ש חלק י"ד עמוד 148)

46) אבל אחרי שקרא קריאת-שמע עם ברכותיה - אינו צריך לברך, שכבר נפטר בברכת "אהבה רבה", שיש בה מעין ברכות התורה: "ותן בלבנו... לתלמוד... ולקיים את כל דברי תלמוד תורתך" (ברכות יא:). 47) כגירסת דפוס ונציה ש"י ("מעשה רוקח"). ובדפוסים אחרים: "והערב", ואין זה מדוייק, שברכה זו נפרדת היא ואינה שייכת לשלפניה, ורק אלה שסוברים שזו המשכה של הברכה שלפניה גורסים "והערב" (ראה 'תוספות' לברכות מו.). הערב - המתק. 48) יוצאי חלצינו, ככתוב (ישעיה מח, יט): וצאצאי מעיך. 49) על שם הכתוב: כי כולם ידעו אותי (ירמיה לא, לג). כלומר: שנוכרי גדולתך בכל פעולותיך. 50) כנוסח דפוס וונציה ש"י, וכן היה הנוסח לפני 'הגהות מיימוניות', כמבואר לפנינו. ונוסח אחר: "המלמד תורה לעמו ישראל". וראה במוספנו "תשובות רבינו". ואנו נוהגים להתום המלמד תורה וכו' כגירסת התלמוד (ברכות יא: וברי"ף שם).

12 יא. פְּכָל יוֹם חֵיב אָדָם לְבָרֵךְ שְׁלֹשׁ בְּרִכּוֹת אֵלוֹ,
13 וְאַחֲרֵיכֶן קוּרָא מְעַט מְדִבְרֵי-תוֹרָה⁵¹. וְנִהְגוּ הָעָם
14 לְקִרָא בְּרִכַּת פְּהִינִים⁵²; וַיֵּשׁ מְקוֹמוֹת שְׁקוּרֵיךָ: "צו"

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ויכונו לצאת. כן ראוי להוסיף שבע ברכות שבתפלת מוסף לשבת. וגם ברכת "מגן אבות" שכליל שבת. וב'בית יוסף' או"ח (סימן מו) הוסיף עוד שבע ברכות שבסעודה שלישית לשבת, באופן שיש כבר יותר ממאה אפילו בשבת.

24 טז. פיצד? אוכל מעט ירק, ומברך לפניו ולאחריו; 25 וחוזה אוכל מפרי זה ומברך⁷⁴ לפניו ולאחריו⁷⁵; 26 ומונה פל הברכות, עד שמשלים מאה בכל יום.

(74) כשלא היה בדעתו לאכול עוד ידובר כאן. כי אם בתחילה היה בדעתו לאכול בשעה זו מאותו הפרי - אסור לו לברך ברכה בשניה, שהרי זו ברכה לבטלה (לחם-משנה). (75) ברכת "בורא נפשות רבות". ראה לקמן הלכות ברכות (פ"ח, ה"א).

27 יז. סדר תפלות כך הוא: בשחר משכים אדם ומברך 28 ברכות אלו, וקורא הזמירות⁷⁶ ומברך לפנייהם 29 ולאחרייהם; וקורא אחר-כך 'שמע' ומברך לפנייה 30 ולאחרייה, ומדלג קדשה מן הברכה ראשונה 31 שלפניה, שאין להחיד אומר קדשה⁷⁷; וכשהוא 32 חותם 'גאל ישראל', מיד נעמד, פדי שישמך גאלה⁷⁸ 33 לתפלה, ומתפלל מעמד, כמו שאמרנו⁷⁹; 34 וכשישלים, ישוב ויפל על פניו, ומתחנן, ומגביה 35 ראשו ומתחנן מעט, והוא יושב, פדברי תחנונים⁸⁰; 36 ואחר-כך יקרא 'תהלה לדוד'⁸¹ (מישב); ויתחנן כפי 37 כחו, ויפטר למעשיו.

(76) פסוקי דזמרה. (77) כמו ששינונו (מגילה כג:); ונקדשתי בתוך בני ישראל - כל דבר שבקדושה לא יהא פחות מעשרה, ולפיכך כשמגיע ל"בשפה ברורה ובנעימה" מדלג ומתחיל: לאל ברוך נעיונות יתנו. וכדברי רבינו מפורש ב'זוהר' שמות (דף קל"ב:); הובא ב'בית יוסף' לאו"ח סימן נ"ט. וראוי להעיר, שב'ארחות חיים' מובא בשם רבי אברהם בנו של הרמב"ם, שחזר בו אביו מזה, והורה למעשה שהיחיד אומר קדושה זו (כסף-משנה). ורבינו בתשובתו (הובאת בחידושי הרמב"ם ל"מעשה רוקח" עמוד א) מנמק: שקדושת יוצר היא רק דרך סיפור: איך המלאכים מקדישים את השם, ומכיון שאין אנחנו המקדישים, אין זה בכלל: "דבר שבקדושה לא יהא פחות מעשרה". (78) ודוד רמזה בספר תהלים שנאמר (שם יט): ה' צורי וגואלי, וסמוך לזה: יענך ה' ביום צרה (שם כ, א) ובירושלמי ברכות (פרק א, הלכה א) אמרו: "מי שאינו סומך גאולה לתפלה, למה הוא דומה? לאוהבו של מלך שבא ודפק על פתחו של מלך, יצא המלך ומצאו שהפליג (נתרחק) אף הוא הפליג" אלא יהיה אדם מתקרב להקב"ה אליו ומרצהו בתשבחות וקילוסים של יציאת מצרים והוא מתקרב אליו, ובעודו קרוב אליו יש לו לתבוע צרכיו (על-פי רש"י ברכות ד:). (79) לעיל (פ"ה, הלכה ב). (80) כגון: "ואנחנו לא נדע מה נעשה" וכו'. ראה לקמן ("סדר תפילות כל השנה"). (81) ברכות ד, ע"ב: "כל האומר תהלה לדוד (תהלים, פרק קמה) בכל יום שלש פעמים, מובטח לו שהוא בן עולם הבא".

ישתבח. ובתשעה באב נוהגים הספרדים לומר במקום שירת הים - שירת האזינו (המדברת בכל מיני פורעניות). אבל הכל לפני ישתבח (מעשה רוקח).

1 יד. חיב אדם לברך מאה ברכות בין היום והלילה⁶⁴. 2 ומה הן מאה ברכות אלו? עשרים-ושלש ברכות 3 שמנינו בפרק זה; ושבע ברכות של קריאת-שמע 4 של שחרית וערבית, לפנייה ולאחרייה⁶⁵; וכשממעטף 5 בציצית, מברך: "ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם, 6 אשר קדשנו במצותיו וצונו להתעטף בציצית"; 7 וכשלוכב תפלין, מברך: "ברוך אתה יי אלהינו 8 מלך העולם, אשר קדשנו במצותיו וצונו להניח 9 תפלין"; ושלש תפלות, שבכל תפלה מהן שמונה- 10 עשרה ברכות - הרי שמונים ושלש ברכות; וכשהוא 11 אוכל שתי סעודות של יום והלילה, מברך ארבע- 12 עשרה ברכות - שבע בכל סעודה: אחת כשיטל ידיו 13 תחלה, ועל המזון אחת בתחלה⁶⁶ ושלש בסוף⁶⁷, 14 ועל המין⁶⁸ לפניו ולאחריה⁶⁹ - הרי שבע ברכות. הרי 15 מאה ברכות בין הכל.

(64) מנחות מג, ע"ב: "היה רבי מאיר אומר: חייב אדם לברך מאה ברכות בכל יום, שנאמר (דברים י, יב): ועתה ישראל מה ה' אליך שואל מעמך וכו' ופירש רש"י: אל תקרא "מה" אלא "מאה". וראה ב'תוספות' שם. וב'טור' או"ח (סימן מו) מובא בשם רב נטרונאי גאון, שדוד המלך תיקן מאה ברכות, דכתיב (שמואל-ב כג, א): הוקם על - "על" בגימטריא מאה (על פי מדרש במדבר רבה פרשת קרח). (65) שבשחר - מברך שתים לפנייה ואחת לאחרייה; ובערב - מברך שתים לפנייה ושתים לאחרייה, כמבואר לעיל (הלכות קריאת שמע פרק א, הלכה ה). (66) ברכת המוציא. (67) בברכת המזון שהן: הזן את הכל, על הארץ ועל המזון, בונה ירושלים. (68) שאם יש לו יין מברך ברכת המזון על הכוס. (69) ברכה אחרונה שהיא מעין שלש, ראה לקמן הלכות ברכות (פרק ח, הלכה ט"ו).

16 טו. בזמן הזה, שתקנו ברפת האפיקורוסין 17 בתפלה⁷⁰, והוסיפו 'הטוב והמטיב' בברכת-המזון⁷¹ 18 - נמצאו חמשה⁷² ברכות יתרות. בשבתות וימים 19 טובים, שהתפלה שבע ברכות, וכן אם לא נתחייב 20 בשאר הימים בכל הברכות האלו, כגון שלא ישן 21 כל הלילה, ולא התיר חגורו, ולא נכנס לבית-הכפסא 22 וכיוצא באלו - צריך להשלים מאה ברכות מן 23 הפרות⁷³.

(70) ראה לעיל (פ"ב, ה"א). (71) ראה לקמן הלכות ברכות (פרק ב, ה"א). (72) שתים בברכת המזון, לשתי סעודות היום, ושלש בשלש תפילות היום. (73) מנחות מג, ע"ב. וב'הגהות מיימוניות' כתוב: שהברכות שמברכים העולים לתורה כל אחד, שתי ברכות בקריאת שחרית, וכן בקריאת מנחה, וכן ברכות המפטיר שהן ד' ברכות - עולות לחשבון לשומעיהם, לפיכך נכון הוא לברך בקול רם, כדי שישמעו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כשאין הציבור מתפללים בבית הכנסת, מצוה ליחיד להתפלל בבית הכנסת ששם התפילה נשמעת ביותר (ברכות דף ו עמוד א). (8) שאם אמנם יש עת שתפילתו נשמעת אפילו בביתו - וזוהי עת שהציבור מתפללים - אבל "בכל עת" איננה נשמעת אלא בבית הכנסת. (9) (שם, דף ח עמוד א).

19 ב. ומצוה לרזין¹⁰ לבית הכנסת, שנאמר: "וְגִדְעָה נְדִיפָה לְדַעַת אֶת יְיָ". וְכַשֵּׁיכֵן מִבֵּית הַכְּנֶסֶת, אֵל יִפְסִיעַ פְּסִיעָה¹¹ גְּסָה, אֲלֵא יֵלֵךְ מְעֵט מְעֵט. וְכַשֵּׁיכֵן בְּבֵית הַכְּנֶסֶת, יִגְנֹס שְׁעוֹר שְׁנֵי פִתְחִים¹² וְאַחֲרֵיכֵן יִתְפַּלֵּל, לְקִיָּם מֵה שְׁנֵי פִתְחֵי¹³.

(10) (שם, דף ו עמוד ב). (11) לפי שמראה בעצמו שעיקוב בית הכנסת דומה עליו כמשא (רש"י, שם). (12) רוחב שני פתחים שלא ישב סמוך לפתח, שנראה עליו עיכוב בית הכנסת כמשא ויושב מזומן סמוך לפתח לצאת (שם דף ח עמוד א), אבל אם יש לו מקום קבוע אצל הפתח - אין בכך כלום, שהדבר ידוע שזה מקומו הקבוע (רבינו יונה, שם). (13) מזוזות ולא מזוזות; פתחי ולא פתחי - לימד על כניסה לפנים בית הכנסת כשיעור שני פתחים (ירושלמי ברכות פרק ה, הלכה א).

24 ג. בית המדרש¹⁴ גדול מִבֵּית הַכְּנֶסֶת¹⁵. וְחֻכָּמִים גְּדוֹלִים, אֶף-עַל-פִּי שְׁהִיּוּ לָהֶם בְּעִירָם בְּתֵי-כְנֶסֶיּוֹת הַרְבֵּה, לֹא הָיוּ מִתְפַּלְלִין אֲלֵא בְּמָקוֹם שְׁהִיּוּ עוֹסְקִין שָׁם בַּתּוֹרָה¹⁶; וְהוּא, שֵׁיִתְפַּלֵּל שָׁם תְּפִלַּת הַצְּבוּר¹⁷.

(14) שמרביצים בו תורה ברבים. (15) שמייוחד לתפילה בלבד (מגילה דף כז עמוד א). (16) (ברכות דף ח עמוד א) "רב אמי ורב אסי אף על גב שהיו להם שלושה עשר בתי כנסת בטבריה לא היו מתפללים אלא בבית מדרשם שהיו עוסקים שם בתורה, הוא שאמרו הכתוב (תהילים פרק פז, פסוק ב): אוהב ה' שערי ציון מכל משכנות יעקב "אוהב ה' שערים המצויינים בהלכה, יותר מבתי כנסיות". (17) אבל אם אין בבית המדרש מניין עשרה, ילך לבית הכנסת להתפלל בציבור ואל יחוש לביטול תורתו - כי "זמן תפילה לחוד, וזמן תורה לחוד" (שבת דף י עמוד א). וכן כתב הרא"ש בתשובותיו (כלל ד): "שתלמיד חכם צריך לחוש שלא ילמדו אחרים ממנו ולא יחושו על התפילה כלל, ונמצא בתי כנסיות בטלים; כי לא ידונו אותו לכף זכות לומר שאינו בא בשביל לימודו.

28 ד. וְכִיצַד הִיא תְּפִלַּת הַצְּבוּר? הֲיֵהָ אֶחָד מִתְפַּלֵּל בְּקוֹל רֵם וְהִכָּל שׁוֹמְעִים¹⁸. וְאִין עוֹשִׁין פֶּן בְּפִחוֹת מְעַשְׂרָה גְּדוֹלִים¹⁹ וּבְגֵי-חוּרִין²⁰, וְשְׁלִיחַ-צְבוּר אֶחָד מֵהֶם²¹. וְאֶפְלוּ הָיוּ מְקַצְתָּן שֶׁכָּבֵר הַתְּפִלָּה וְיִצְאוּ יָדֵי חוּבָתָן, מְשִׁלְמִין לָהֶם לְעַשְׂרָה; וְהוּא, שְׁיֵהִיו רִבֵּי הַעַשְׂרָה שְׁלֵא הַתְּפִלָּה. וְכֵן אִין אוֹמְרִים קְדָשָׁה, וְלֹא קוֹרְאִין בַּתּוֹרָה וּמְבַרְכִין לְפָנֶיהָ וְלֹא אַחֲרֶיהָ, וְלֹא מִפְּטִירִין בְּבִיאִים, אֲלֵא בְּעַשְׂרָה²³.

(18) ראה בסמוך (הלכה ט"ו). (19) בני שלוש עשרה

1 יח. וּבְתְּפִלַּת הַמְּנַחָה, מִתְחִיל לְקַרֵּא 'תְּהִלָּה לְדוֹר' מִיָּשָׁב; וְאַחֲרֵיכֵן עוֹמֵד וּמִתְפַּלֵּל תְּפִלַּת הַמְּנַחָה; וְכַשֵּׁמְשָׁלִים, נוֹפֵל עַל פְּנָיו וּמִתְחַנֵּן, וּמְגִבִּיה רֹאשׁוֹ וְיִתְחַנֵּן כְּפִי כְחוֹ, וְיִפְטֹר לְמַעֲשָׂיו. וּבְתְּפִלַּת הָעֶרֶב קוֹרֵא קְרִיאַת-שְׁמַע וּמְבַרֵךְ לְפָנֶיהָ וְלֹא אַחֲרֶיהָ, וְסוֹמֵךְ גְּאֵלָה לְתְּפִלָּה, וּמִתְפַּלֵּל מְעַמָּד; וְכַשֵּׁיִשְׁלִים, יִשְׁבֵּב²² מְעֵט וְיִפְטֹר. וְהַמְּתַחֵן אַחַר תְּפִלַּת עֶרְבִית - הָרִי זֶה מְשֻׁבָּח²³. וְאֶף-עַל-פִּי שְׁמַבְרֵךְ 'הַשְּׂכִיבֵנו' אַחַר גְּאֵל יִשְׂרָאֵל, אִינָה הֶפְסֵק בֵּין גְּאֵלָה לְתְּפִלָּה, וְהָרִי שְׁתִּיחֵן כְּבָרְכָה אַחַת אַרְבָּה²⁴.

(82) כמפורש לעיל (פרק ד' הלכה טז) שצריך לישב מעט אחר התפילה, כדי שלא תעשה תפילתו כמי שהיה נושא משאיו ומשליכו והולך לו. (83) שאף-על-פי שהיא רשות, הוא מאריך בה בדברי תחנונים, לפיכך הוא ראוי לשבח (מעשה רוקח). (84) ברכות ד, ע"ב: "כגאולה אריכתא דמאי". והטעם: מפני ש"השכיבנו" מעין הגאולה היא, שבשעה שעבר ה' לנגוף את מצרים, היו אבותינו מפחדים ומתפללים לבורא עולם לקיים דברו, שלא יתן המשחית לבוא אל בתיהם, שדרך הצדיקים שיראים תמיד שמא יגרום החטא, וכנגד אותה התפילה התקינו לומר "השכיבנו", שיצילנו ה' מכל דבר רע, וכיון שהתקינו לאמרה כנגד מה שהיה בשעת הגאולה - הרי היא מעין הגאולה (רבינו יונה לברכות שם).

יום שלישי י"ז כסלו ה'תשע"ח

פֶּרֶק שְׁמִינִי

1) שצריך אדם לשתף עצמו עם הציבור בתפילתו; בית המדרש ובית הכנסת מי מהם גדול יותר; את מי מוציא השליח-ציבור ידי חובתו, את מי ממנים להיות שליח ציבור.

11 א. תְּפִלַּת הַצְּבוּר נִשְׁמַעַת תְּמִיד; וְאֶפְלוּ הָיוּ בְּהֵן חוֹטְאִים², אִין הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא מוֹאֵס בַּתְּפִלָּתָן שֶׁל רִבִּים³. לְפִיכֵן צְרִיךְ אָדָם לְשַׁתֵּף עֲצֻמוֹ עִם הַצְּבוּר⁴; וְלֹא יִתְפַּלֵּל בְּיַחֲדוּ⁵, כֹּל-זְמַן שְׁיִכּוֹל לְהַתְּפַלֵּל עִם הַצְּבוּר. וְלְעוֹלָם יִשְׁפִּים אָדָם⁶ וְיַעֲרִיב לְבֵית-הַכְּנֶסֶת⁷, שְׁאִין תְּפִלָּתוֹ נִשְׁמַעַת בְּכָל עֵת⁸ אֲלֵא בְּבֵית-הַכְּנֶסֶת. וְכָל מִי שִׁישְׁ-לוֹ בֵּית-הַכְּנֶסֶת בְּעִירוֹ וְאִינוֹ מִתְפַּלֵּל בּוֹ עִם הַצְּבוּר, נִקְרָא שֶׁכֵּן רָע⁹.

(2) (תענית דף ח עמוד א). (3) (ברכות ח). שנאמר (איוב פרק לו פסוק ה): הן אל-כביר לא ימאס (תפילת רבים לא ימאס, רש"י). (4) אפילו כשהוא מתפלל בביתו ביחידות, יכוון להתפלל בשעה שהציבור מתפללים, שנאמר: "ואני תפילתי לך ה' עת רצון" - הרי שיש עת שהיא של רצון, וזוהי עת תפילת הציבור (ברכות, שם). (5) לפי רמב"ם כתב התימנים "ולא יתפלל יחיד". (6) אמר רבי יהושע בן לוי, לעולם ישכים אדם לבית הכנסת, כדי שיוזכה וימנה עם עשרה הראשונים, שאפילו מאה באים אחריו, נותנים לו שכר כנגד כולם (ברכות דף מ"ז עמוד ב). (7) אפילו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

ולכאורה גם כאן סותר את עצמו, כי בה"א כתב שהעבודה מיראה היא דרך עמי הארץ, ואינה מעלת החכמים והנביאים שמעלתם עבודה מאהבה, וכאן כתב על עבודה זו "שאינן כל חכם זוכה לה".

והביאור בזה: מה שכתב בפ"ט "כדי שיזכו לחיי העוה"ב" אין פירושו כדי לקבל השכר של העולם הבא, אלא כדי להגיע להמשך העסק בתורה ומצוות באופן שהוא בעולם הבא, כי חיי העולם הבא אינם רק שכר על עסק התורה ומצוותיה אלא המשך עליה והתקרבות תמידית לשלימות הדביקות בה' שע"י התורה ומצוות.

וזהו החילוק בין מה שכתב בתחילת פ"י "אל יאמר אדם הריני...כו" כדי שאקבל... או כדי שאזכה לחיי העוה"ב" כי כאן שולל עשיית מצוות התורה ככוונת קבלת שכר.

אבל מה שכתב בפרק ט' ש"נתאוו כל ישראל נביאיהם וחכמיהם.. כו" כדי שיזכו לחיי העולם הבא", אין כוונתו בתור פרס על עבודתם אלא לתכלית העבודה ושלימות האהבה והדביקות בה' לשגות בה תמיד שתיגרם על-ידי שירבו ויוסיפו תמיד בחכמה בימות המשיח.

אמנם ישנה דרגה נעלית יותר מזדרגת החכמים והנביאים העובדים מאהבה, והיא מדריגתו של אברהם אבינו, כי כאשר העבודה היא מאהבה הרי עסק התורה והמצוות הוא לא התומצ' עצמם אלא שהם אמצעי להגיע להתקשרות ודביקות בקב"ה, אבל אע"פ"ה היה בדרגה של "עושה את האמת מפני שהוא אמת", ואין כל מבוקש אחר בעבודתו, ועל כך כתב "ואין כל חכם זוכה לזה".

ומעתה יובן גם עניין המרגלים שהיו במעלה גדולה - עבודה מאהבה - ורצו להגיע לשלימות הדביקות בקב"ה, ומכל-מקום הכניסה לארץ ישראל מביאה לדרגה נעלית יותר, והוא קיום ציווי ה' בלי שום מבוקש כלל, "עושה האמת מפני שהוא אמת".

על-פי-זה יובן גם מה היה עונשם של המרגלים, הרי לכאורה בסופו של דבר קיבלו את מבוקשם ולא נכנסו לארץ, אלא שעל-פי הנ"ל מובן שהכניסה לארץ כרוכה בהתעלות גדולה יותר שלא "כל חכם זוכה לה", והגם שהיו במדריגה נעלית של עבודה מאהבה, לא זכו להגיע לדרגה של "עושה האמת מפני שהוא אמת".

(על-פי לקו"ש חלק ל"ג עמוד 85)

24) הברכות שלפני שמע. (25) והיודע לקרות עימו - קורא, כמבואר בסמוך (פרק ט, הלכה א). (26) האמור במסכת מגילה (פרק ד, משנה ג). פורס - הוא הפריסה וההצעה, מעין פריסת מפה, שהיא קודם קריאת שמע והן ברכות "יוצר, ואהבה" (מלשון רבינו בפירושו למשנה שם). והטעם שצריך עשרה, מפני שאלה היוצאים בקריאת החזן, ואינם אומרים עימו, אלא שומעים ועונין אחריו אמן, אין עניית אמן מועלת להם, אלא כשמברכים בעשרה. ורבינו

שהביאו שתי שערות (מגילה דף כג עמוד ב). (20) פרט לעבדים כנענים שאף על פי שחייבים במצוות כנשים, אינם מצטרפים למניין (גיטין דף לח עמוד ב). (21) שגם הוא מן המניין, הואיל וגם הוא בכלל תפילה. (22) שישה אנשים, וכן אמרו במסכת סופרים (פרק י, הלכה ז): נאמר (שופטים פרק ה פסוק ב) בפרוע פרוצות בישראל בהתנדב עם ברכו ה', מכאן שאפילו שישה שלא התפללו משלימים עליהם לעשרה, שהרי יש כאן שש מלים עד ברכו, וכן הדין: שרובו - ככולו, כמקובל בהרבה מקומות בתלמוד (כסף משנה). (23) (מגילה דף כג עמוד ב).

1 ה. וְכֵן לֹא יִהְיֶה אֶחָד מְכַרְךָ בְּרֶפֶת שְׁמַעֲךָ²⁴ וְהִפְלִי
2 שׁוֹמְעִים²⁵ וְעוֹנִין אַחֲרָיו אֲמֵן, אֲלֵא בְּעֶשְׂרָה. וְזֶה
3 הוּא הַנְּקָרָא פּוֹרֵס עַל שְׁמַעֲךָ²⁶. וְאֵין אוֹמְרִים קְדִישׁ
4 אֲלֵא בְּעֶשְׂרָה. וְאֵין הַכֹּהֲנִים נוֹשְׂאִים יְדֵיהֶם²⁷ אֲלֵא
5 בְּעֶשְׂרָה, וְהַכֹּהֲנִים מִן הַמְּנִינִין²⁸. שֶׁכָּל עֶשְׂרָה מִיִּשְׂרָאֵל
6 הֵם הַנְּקָרָאִים עֵדָה, שְׁנֵאמַר: "עַד מָתַי לְעֵדָה הָרַעָה
7 הַזֹּאת" וְגו', וְהֵיוּ עֶשְׂרָה, שְׁהָרִי יֵצֵאוּ יְהוֹשֻׁעַ
8 וְקָלֵב²⁹.

~ נקודות משיחות קודש ~

"שכל עשרה מישראל הן הנקראין עדה, שנאמר עד מתי לעדה".

צריך להבין, היאך יתכן שהמקור לתפילה במנין - ענין שבקדושה - ילמד דווקא מעדת המרגלים, והלא המרגלים היו בגדר מורדים בה' (כדברי כלב 'אך בה' אל תמרודו כו"), והרי ע"פ הלכה אין זה פשוט כלל לצרף "מורדים" למנין עשרה. ולא עוד אלא שהלימוד מעדת המרגלים משמש גם מקור למנין הסנהדרין, שבזה פשיטא שאין בהם רשע כלל.

בתורת החסידות מבואר, שהמרגלים היו בדרגה נעלית מאוד ולא רצו להפרד מדביקותם באלוקות על-ידי הכניסה לארץ, והעסק עם גשמיות העולם, אמנם עניין זה חייב להתאים גם עם חלק ההלכה שבתורה.

ובהקדים: בפרק י' מהל' תשובה, מאריך הרמב"ם עד כמה אסור לאדם שיאמר "הריני עושה מצוות התורה... כדי שאקבל כל הברכות הכתובות בה או כדי שאזכה לחיי העולם הבא... אין ראוי לעבוד על דרך זה, והעובד על דרך זה הוא עובד מיראה ואינה מעלת הנביאים.

ובפרק ט' שלפנ"ז כתב "ומפני זה נתאוו כל ישראל נביאיהם חכמיהם לימות המשיח...כו" כדי שיזכו לחיי העולם הבא", ואיך כתב בהלכה שלפנ"ז שאינה מעלת הנביאים?

להלן בפרק י' ממשוך "העובד מאהבה.. לא מפני דבר בעולם... אלא עושה האמת מפי שהוא אמת, וסוף הטובה לבוא בגללה, ומעלה גדולה היא, והיא מעלת אברהם אבינו שקראו הקב"ה אוהבו לפי שלא עבד אלא מאהבה".

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

על פי שאין דבר שבקדושה פחות מעשרה, והרי הוא בכלל ציבור שבפנים, כדברי רבי יהושע בן לוי (פסחים דף פה עמוד ב): "אפילו מחיצה של ברזל אינה מפסקת בין ישראל לאביהם שבשמים". וראה בתוספות לעירובין (דף צב עמוד ב) דיבור המתחיל: "תשעה בגדולה".

17 ח. וכן אם היתה צואה בגדולה, אסור להתפלל
18 ולקרות קריאת שמע בקטנה⁴⁰; היתה צואה בקטנה,
19 מתר להתפלל ולקרות קריאת שמע בגדולה, אם לא
20 היתה שם ריח רע, מפני שהיא מפלגת ממונה⁴¹.

40 שאין הקטנה מופלגת מהגדולה, ואנו רואים הצואה כאילו היא בקטנה. (41) (עירובין, שם) ואף על פי שאנשי הגדולה רואים את הצואה שבחצר הקטנה אין היא אוסרת עליהם, הואיל וברשות אחרת היא, הרי היא כצואה המונחת מאחורי מחיצה של זכוכית, שאף על פי שרואה אותה, מותר לקרות כנגדה כמבואר לעיל (הלכות קריאת שמע פרק ג, הלכה י) מפני שהרשויות חלוקות (כסף משנה).

21 ט. שליח צבור מוציא את הרבים ידי חובתן.
22 פיצד? בשעה שהוא מתפלל והם שומעין ועונין
23 'אמן' אחר כל ברכה וברכה - הרי הן כמתפללין.
24 במה דברים אמורים? שאינו יודע להתפלל; אבל
25 היודע אינו יוצא ידי חובתו, אלא בתפלת עצמו⁴².

42 (ראש השנה דף לד עמוד ב) והש"ן אינו חוזר על התפילה בקול, אלא כדי שיענו קדושה אחריו (טור אורח חיים סימן קכד). וראה במוספנו "תשובות רבינו".

26 י. במה דברים אמורים⁴³? בשאר ימות השנה, חוץ
27 מראש השנה ויום הכפורים של שנת היובל⁴⁴; אבל
28 בשני ימים אלו שליח צבור מוציא את היודע, כשם
29 שמוציא מי שאינו יודע, מפני שהם ברכות ארפות,
30 ואין רב היודעים אותן יכולין לכוון דעתן בשליח
31 צבור⁴⁵. לפיכך אם רצה היודע לסמך בשני ימים
32 אלו על תפלת שליח צבור להוציא ידי חובתו -
33 הרשות בידו.

43 שהיודע, אינו יוצא ידי חובתו אלא בתפילת עצמו.
44 שיש בו תשע ברכות בתפילת מוסף כממסך ראש השנה כמבואר לעיל (פרק ב, הלכה ח). (45) (ראש השנה דף לה עמוד א).

34 יא. אין מניין שליח צבור, אלא גדול שבצבור
35 בחכמתו ובמעשיו⁴⁶. ואם היה זקן - הרי זה משבח
36 ביותר. ומשתדלין להיות שליח צבור אדם שקולו
37 ערב ורגיל לקרות⁴⁷. ומי שלא נתמלא זקנו⁴⁸ -
38 אף על פי שהוא חכם גדול, לא יהא שליח צבור,
39 מפני כבוד הצבור; אבל פורס הוא על שמע,
40 משכיבא שתי שערות אחר שלש עשרה שנים⁴⁹.

46 (תענית דף טז עמוד א). ושם אמרו: "נתנה עלי בקולה על כן שנאתיה (ירמיה פרק יב, פסוק ח) זה שליח ציבור

יונה (לברכות פרק ג) מפרש: פורס - מברך, כי הוא יברך הזבח (שמואל א, פרק ט פסוק יג) מתרגם יונתן: ארי הוא יפרוס על נכסתא. (27) לברכת כהנים. (28) שהרי בית הכנסת שכולו כהנים - כולם עולים לדוכן ומברכים לאחיהם שבשדות (סוטה דף לח עמוד ב); ואם הם לבדם - מניין, כל שכן שמצטרפים למניין (כסף משנה). (29) שלא הוציאו דיבת הארץ רעה (מגילה דף כג עמוד ב). ושם ביארו יותר, נאמר: ונקדשתי בתוך בני ישראל (ויקרא פרק כב פסוק לב) ונאמר: היבדלו מתוך העדה הזאת (במדבר פרק טז פסוק כא) אנו דנים גזירה שווה "תוך תוך": מה להלן עשרה, שהרי אין עדה פחותה מעשרה, כמבואר - אף כאן עשרה. מכאן לכל דבר שבקדושה שלא יהא פחות מעשרה.

1 ו. וכל דבר קדשה³⁰ לא יהא אלא בתוך העדה
2 מישראל, שנאמר: "ונקדשתי בתוך בני ישראל".
3 וכל אלו הדברים, אם התחילו בהם בעשרה והלכו
4 מקצתם - אף על פי שאין רשאיין³¹ - יגמרו
5 השאר³².

30 כגון: ברכת הזימון בשם (שהמברך אומר "נברך אלוקינו"). ראה ברכות (פרק ז, משנה ג). (31) ועליהם נאמר (ישעיה פרק א פסוק כח): ועוזבי ה' יכלו (ירושלמי מגילה פרק ד, הלכה ד). (32) כגון: שהתחילו לקרוא בתורה בעשרה ויצאו מקצתם - גומרים, והעולה לתורה מברך כאילו הי שם עשרה (ירושלמי, שם). וראה במוספנו "תשובות רבינו".

6 ז. וצריך להיות פלם במקום אחד, ושליח צבור
7 עמהם במקום אחד. חצר קטנה שנופרצה במלואה
8 לחצר גדולה³³, והיו תשעה בגדולה ויחיד בקטנה
9 - מצטרפין³⁴; תשעה בקטנה ויחיד בגדולה - אין
10 מצטרפין³⁵; צבור בגדולה ושליח צבור בקטנה -
11 יוצאין ידי חובתן³⁶; צבור בקטנה ושליח צבור
12 בגדולה - אין יוצאין ידי חובתן, שהרי הוא מפלג
13 מהם ואינו עמהם במקום אחד; מפני שיש בגדולה
14 פסין³⁷ ומפאין ומפאין³⁸, הרי היא כמו מפלגת³⁹ מן
15 הקטנה, ואין הקטנה מפלגת מן הגדולה, אלא הרי
16 היא פקרן זוית שלה.

33 והרי היא פתוחה כולה לחצר הגדולה, אבל אין החצר הגדולה פרוצה במלואה לקטנה מפני שחלקי קיר הגדולה העודפים מכאן ומכאן חוצים ביניהן. (34) כי הקטנה נגררת אחרי הגדולה - והרי היא כזוית ממנה. (35) כי אין הרוב שבקטנה נמשך אחרי המיעוט שבגדולה למרות פריצת זו לזו (עירובין דף צב עמוד ב). (36) כי השליח ציבור יחיד הוא ונמשך אחרי הציבור. (37) מחיצות, קירות. (38) אבל אילו לא נשתיירו בקיר הגדולה פסים מכאן ומכאן - כגון שהקטנה והגדולה שוות ברוחבן - אז היו נידונות כחצר אחת ממש. (39) מורחקת ומבודדת. ואין הדברים אמורים אלא לעניין צירוף עשרה, אבל לעניין עניית קדושה וברכו יכול כל יחיד הנמצא מחוץ לבית הכנסת לענות, אף

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

התיבה אין שם, אלא שדברי רבינו מיסודים על דברי הגאונים הובאו ב"אוצר הגאונים" למגילה כד, (סימן קנ"ט) האומרים: "סומא, או שכהו עיניו מרוב זיקנה, יורדים לפני התיבה ומוציאים את הרבים ידי חובתם. (54) כמו ששנינו (מגילה פרק ג, משנה ו): "פוחח פורס את שמעו" ופירש שם רבינו אלפס: פוחח - מי שבגדיו קרועים וכתפיו וזרועותיו ערומות, "כאשר הלך עבדי ישעיה ערום ויחף" (ישעיה פרק כ, ג) מתרגם יונתן: פְּחִיחַ ויחף. (55) משום כבוד הציבור (מסכת סופרים פרק י"ד הלכה טו).

יום רביעי י"ח כסלו ה'תשע"ח

פְּרָק הַתְּשִׁיעִי

1) סדר תפילת הציבור בחול ובשבת; את מי משתקים באמצע התפילה; חזרת תפילת מעין שבע - בשבת, למה תיקנה.

- 9 א. סֵדֶר תְּפִלוֹת הַצְּבוּרָה² כִּף הוּא: בְּשַׁחַר כָּל הַעֵם וְיִשְׁבְּעִים, וְשְׁלִיחַ-צְבוּרָה יוֹרֵד³ לְפָנֵי הַתְּכַהֵן⁴, וְעוֹמֵד
- 10 בְּאֲמֻצַּע הָעֵם⁵, וּמִתְחִיל וְאוֹמֵר קְדִישׁ⁶, וְכָל הָעֵם עוֹנִים: "אֲמֵן, יְהֵא שְׁמָה רַבָּא⁷ מְבָרַךְ לְעָלְמָא וְלְעָלְמֵי
- 11 עָלְמֵי⁸ בְּכָל כְּחִין⁹, וְעוֹנִין 'אֲמֵן' בְּסוֹף קְדִישׁ¹⁰.
- 12 וְאַחֲרֵי־כֵן אוֹמֵר: "בְּרַכּוּ אֶת יְיָ הַמְּבָרַךְ", וְהֵם עוֹנִים: "בְּרוּךְ יְיָ הַמְּבָרַךְ לְעוֹלָם וָעֶד". וּמִתְחִיל וּפּוֹרֵס¹¹ עַל
- 13 שְׁמַע בְּקוֹל רִם, וְהֵם עוֹנִים 'אֲמֵן' אַחַר כָּל בְּרַכָּה וּבְרַכָּה. וְהַיּוֹדֵעַ לְבָרַךְ וּלְקַרֵּת עִמּוֹ קוֹרָא, עַד
- 14 שֶׁמְבָרַךְ גְּאֻל יִשְׂרָאֵל.¹⁵

2) לעיל (בפרק ז, ה"יז) דיבר רבינו בסדר תפילה של יחיד, וכאן הוא מרצה על סדר תפילות הציבור. 3) לפי שמצוה להתפלל במקום נמוך, כמבואר לעיל (פ"ה, ה"ו), נופלת בו לשון "יורד" (ר"ה לב. ברש"י שם). 4) נוסף להיכל שבו נמצאים כל ספרי-תורה שבבית-הכנסת, היתה תיבה ארוכה וצרה ובה רק ספר-תורה אחד, ולפניה הש"ץ יורד להתפלל (ב"ח לאו"ח סימן ק"נ). ותיבה זו מוציאים לרחובה של עיר בתענית ציבור, כמפורש במשנה (תענית פ"ב, מ"א). וראה לקמן (פ"יא, הלכה ג"ד) ובביאורנו שם. ואין מנהגנו כיום להניח ספר-תורה ב"תיבה" אלא כל הספרים בהיכל מונחים. 5) כלומר: במקום האמצעי שבין צפון לדרום. 6) על שם שתפילה זו כוללת דברי שבח לה' וקידוש שמו ברבים. ונזכרת תפילה זו בשם "קדיש" במסכת סופרים (פ"טז, ה"יב). 7) שמו הגדול. 8) לעולם ועד. וכן תרגם אונקלוס את הפסוק: ה' ימלוך לעולם ועד (שמות טו, יח). וראה בסוף ספר זה ב"נוסח הקדיש" לרבינו, ובביאורנו שם. 9) בכל כוונתם (שבת קי"ט:). ויש מפרשים: בקול רם ('תוספות' שם). ואמרו שם: כל העונה אמן בכל כחו פותחים לו שערי גן עדן, שנאמר: "פתחו שערים ויבוא גוי צדיק שומר אמונים". אל תקרא אמונים אלא שאומרים אמן. מאי אמן? "אל" מלך "נאמן" (שמעיד על בוראו שהוא אל מלך נאמן). 10) רבינו מונה ב"נוסח הקדיש" שלו, חמשה "אמונים" שעונים בכל קדיש וקדיש; וכאן כנראה, סמך

שאינו הגון היורד לפני התיבה". (47) בתורה ובנביאים ובכתובים, וכן בקי בכל הברכות, שיהו הפסוקים של תפילה סדורים בפיו (תענית דף טז עמוד א). הדברים אמורים שם בעיקר לעניין שליח-ציבור בתפילת תענית ציבור, ומשם למד רבינו לתפילות יום-יום. (48) שהוא צעיר לימים (חולין דף כד עמוד ב). וכבר נשאל רבינו על אדם אחד שהגיע לגיל הארבעים ולא צמח לו זקן כלל, היוכל להיות שליח-ציבור, אם לא? והשיב: לא נצריך צמיחת השער אלא למי שאפשר זה, אמנם זה הנזכר יהיה דינו כ"סריס חמה", או מי שאירע לו חולי שהפיל שעריו, שאין כוונתם בדין זה מציאות השער והיעדרו, כי אילו כן היה להם לומר: "מי שאין לו זקן..." אבל הכוונה על השלימות של הדעת אשר יגיע לה בעת עליית הזקן וצמיחתו, ולכן ראוי לו להיות שליח-ציבור בלי ספק ("תשובות הרמב"ם" פריימן סימן טו, עם קצת שינויי לשון לפי מקורות אחרים). (49) (מגילה דף כד עמוד א). וכדאי להעיר, שכל התנאים שמונה רבינו במינוי שליח-ציבור, אינם אלא בשליח-ציבור קבוע, כלשון התחלת ההלכה: אין קמנין, במינוי שליח-ציבור קבוע ידובר כאן, אבל לעבור לפני התיבה דרך ארעי, אפילו רק הביא שתי שערות אחר י"ג שנה, הואיל ואיננו קטן, יכול הוא (לחם משנה).

- 1 יב. וְכֵן הָעֵלֶג, כְּגוֹן מִי שְׁקוֹרָא לְאֶלֶף עִי"ן או
- 2 לְעִי"ן אֶלֶף, וְכָל מִי שְׁאִינוּ יָכוֹל לְהוֹצִיא אֶת
- 3 הָאוֹתִיוֹת פְּתוּקָן - אֵין מְמַנִּין אוֹתוֹ שְׁלִיחַ-צְבוּרָה⁵⁰.
- 4 וְהַרְבֵּ מְמַנֶּה אֶחָד מִתְלַמְּדֵי לְהַתְּפַלֵּל לְפָנָיו
- 5 בְּצְבוּרָה⁵¹. הַסּוֹמֵא פּוֹרֵס עַל שְׁמַע⁵² וְנַעֲשֶׂה שְׁלִיחַ-
- 6 צְבוּרָה⁵³. אֲבָל מִי שֶׁפְּתַפִּיז מְגֻלוֹת - אֶף-עַל-פִּי שְׁהוּא
- 7 פּוֹרֵס עַל שְׁמַע⁵⁴, אֵינוּ נַעֲשֶׂה שְׁלִיחַ-צְבוּרָה לְתַפְּלָה,
- 8 עַד שְׁיִהְיֶה עֲטוּף⁵⁵.

50) (שם, דף כד עמוד ב) אין מורדין לפני התיבה לא אנשי בית שאן ולא אנשי בית חיפה... מפני שקוראין לאלפין עיינין ולעיינין אלפין (וכשמגיעים לברכת כהנים הם אומרים: יְעַר ה' פניו (במקום יאר) ולשון קלה הוא, כי יש פי שבדרך כלל אין ממנין שליח-ציבור אלא גדול שבציבור וכו' כמבואר (לעיל הלכה י"א) בכל זאת יכול הרב למנות אחד מתלמידיו להתפלל לפניו בציבור, אף על פי שאין בו כל התנאים האמורים (כסף משנה). וכן יש להוכיח ממסכת ברכות (דף לג עמוד ב). 52) ומברך ברכת "יוצר המאורות" אף על פי שאינו רואה את אור השמש, כי סוף סוף נהנה גם הוא מהאור, כמאמרו של רבי יוסי (מגילה דף כד עמוד ב): "כל ימי הייתי מצטער על מקרא זה: והיית ממשש בצהריים, כאשר ימשש העיוור באפלה (דברים פרק כח, פסוק כט) וכי מה איכפת לו לעיוור בין אפילה לאורה? עד שבה מעשה לידי: פעם אחת הייתי מהלך באישון לילה וראיתי סומא שהיה מהלך בדרך ואבוקה בידו. אמרתי לו: בני, אבוקה זו למה לך? אמר לי: כל זמן שאבוקה בידי, בני אדם רואים אותי ומצילים אותי מן הפתחים ומן הקוצים". 53) לתפילה, אמנם במשנה שם (מגילה פרק ד, משנה ו) אינו נזכר אלא שפורס על שמע; אבל שעובר לפני

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

19 שְׁהִייתֵנו וְקִמְתָּנוּ, כִּן תְּחַיֵּינוּ וְתִחַנְנוּ וְתִאָּסֵף
20 גְּלוּתֵינוּ לְחִצְרוֹת קְדֻשָּׁךְ²¹, לְשֹׁמֵר חֻקֶיךָ וְלַעֲבָדְךָ
21 בְּאֵמֶת וְלַעֲשׂוֹת רְצוֹנְךָ בְּלִבְבִי שְׁלֹם²², עַל שְׁאֲנַחְנוּ
22 מוֹדִים לָךְ²³. וְכָל הָאוֹמֵר: 'מוֹדִים מוֹדִים',
23 מְשַׁתְּקִין אוֹתוֹ²⁴.

(18 הרי"ף לברכות (סוף פ"ה). (19 ירושלמי ברכות (פ"א, ה"ה) "הכל שוחים עם ש"ץ בהודאה". (20 שם. מפני שכבר התפללו בלחש, ואינם שוחים עכשיו אלא כדי שלא יראו ככופרים (אם לא ישחו יחד עם הש"ץ) - לפיכך די שישחו מעט; ומי ששוחה יותר מדאי, הרי זה נראה כיהיר וגאה (כסף-משנה). (21 לחצרות ירושלים עיר הקודש, כלשון הכתוב (ישעיה סב, ט): "ומקבציו ישתחו בחצרות קדש". (22 כל הנוסח הזה נמצא במסכת סוטה דף מ, ע"א. ונקרא "מודים דרבנן" מפני שהוא מורכב מכמה "מודים" שאמרו רבנן. (23 שנתת בלבנו להיות דבקים בך ומודים לך (מפירוש רש"י, שם). ויש מפרשים: "בעבור ההודאה", כלומר: בזכות ההודאה שאנו מודים לך תחינו ותקיימנו (סדר "עבודת ישראל"). ובירושלמי (ברכות פ"א, ה"ה) חותם בה: "ברוך אתה ה' אל ההודאות". (24 גוערים בו, מפני שנראה כמקבל עליו שתי רשויות: שמודה לאלוה, אחר אלוה (מגילה כה. וברש"י שם). ובירושלמי (ברכות פרק א, ה"ה) אומר: במה דברים אמורים בציבור, אבל ביחיד אין אנו מקפידים עליו, ולכן כתב רבינו דין זה בסדר תפילות הציבור.

24 ה. וְאַחַר שִׁישְׁלִים כָּל הַתְּפִלָּה, יֵשֵׁב וְיַפְלַע עַל פְּנָיו
25 וְיִשְׁחָה²⁵ מְעַט, הוּא וְכָל הַצְּבוּר, וְיִתְחַנֵּן וְהוּא נוֹפֵל²⁶.
26 וְיֵשֵׁב וְיִגְבִּיחַ רֵאשׁוֹ, הוּא וְשָׂאֵר הָעָם, וּמִתְחַנֵּן מְעַט
27 בְּקוֹל רֶם מִיֵּשֵׁב. וְאַחֲרֵי-כֵן יַעֲמֵד שְׁלִיחַ-צְבוּר לְבַדּוֹ
28 וְאוֹמֵר קְדִישׁ פַּעַם שְׁנִיחָה, וְהֵם עוֹנִים, כְּדָרְךָ שְׁעוֹנִין
29 בַּתְּחִלָּה²⁷. וְאוֹמֵר 'וְהוּא רְחוּם'²⁸ וְכוּ', 'תְּהִלָּה' וְכוּ'
30 - הוּא עוֹמֵד וְהֵם יוֹשְׁבִים, וְהֵם קוֹרְאִים עִמּוֹ.
31 וְאַחֲרֵי-כֵן אוֹמֵר 'וְכָא לְצִיּוֹן גּוֹאֵל' וְכוּ', 'וְאֲנִי זֹאת'
32 'וְכוּ', 'וְאַתָּה קְדוֹשׁ... וְקָרָא זֶה אֵל זֶה וְאָמַר קְדוֹשׁ',
33 וְגוֹמֵר הַקְּדוּשָׁה, וְהֵם עוֹנִין 'קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ' שְׁלֹשׁ
34 פְּעָמִים, וְחוֹזֵר וְקוֹרָא הַקְּדוּשָׁה תְּרַגּוּם, וְאוֹמֵר
35 'וְתִשְׁאֲנֵי רוּחַ' וְכוּ' וְקוֹרָא אוֹתוֹ תְּרַגּוּם, וְאוֹמֵר 'וְיִ
36 יִמְלֹךְ לְעֹלָם וָעֶד' וְקוֹרְאָהוּ תְּרַגּוּם, כְּפִי לְהִבִּין
37 הָעָם²⁹.

(25 ראה לעיל (פ"ה, הי"ד) ובביאורנו שם. (26 כלומר: בשעה שפניו מטים למטה. (27 בקדיש שלפני ברכו, כמבואר לעיל ה"א. (28 אנו נוהגים לאמרו רק ביום שני וחמישי בלבד שהם ימי רצון: שארבעים יום של קבלת לוחות האחרונות בהם נתרצה ה' למשה, ומחל לישראל על חטא העגל - התחילו ביום ה' בו עלה משה ונגמרו ביום ב' בו ירד משה מן ההר, כמבואר במדרש תנחומא פ' וירא אות טז (הוצאת בובר) הובא ב'תוספות' לבבא-קמא (פב.). ויש להעיר, שבנוסח ה"קדיש" לרבינו בסוף ספר זה, כתוב: "מנהגנו להתחנן בפניל פנים דבררים ופסוקים אלו פעמים

רבינו על מה שמבאר שם (לחם-משנה). (11 ראה לעיל (פ"ח, ה"ה).

1 ב. וְהַפֵּל עוֹמְדִין מִיַּד וּמִתְפַּלְלִים בְּלַחֲשׁ¹². וְמִי
2 שְׂאִינוּ יוֹדֵעַ לְהַתְּפַלֵּל - עוֹמֵד וְשׁוֹתֵק, עַד שְׁתִּתְפַּלֵּל
3 שְׁלִיחַ-צְבוּר בְּלַחֲשׁ¹³ עִם שְׂאֵר הָעָם. וְכָל מִי שְׂיִגְמֹר
4 תְּפִלָּתוֹ עִם הַצְּבוּר, יַפְסִיעַ שְׁלֹשׁ פְּסִיעוֹת לְאַחֲרָיו,
5 וְיַעֲמֵד בְּמָקוֹם שְׁהִיגֵעַ אֵלָיו¹⁴ בְּעַת שְׁיַפְסִיעֵהוּ¹⁵.

(12 משום שאסור להגביה קול בתפילת "שמונה-עשרה", כמבואר לעיל (פ"ה, ה"ט). (13 ורבינו אברהם בנו של הרמב"ם מעיד בחידושו, שכבר נודע מה שתיקן אביו והסכימו עמו חכמי דורו: "שראה כשיחזור הש"ץ על התפילה בקול רם, לא יתנו כל העם אוזן קשובה לשמוע ממנו באימה, אלא יעמדו כעומד בעל כרחו וישחו זה עם זה שיחה בטילה, בהיות שכבר יצאו ידי חובתם בהתפללם בלחש. וראה אבא מארי ז"ל, שיש בזה זלוזל גדול בכבוד שמים - לפיכך תיקן שיגביה הש"ץ קולו מתחילה ולא יתפלל הש"ץ בלחש כלל, וינהוג המנהג בתפילה כמו שנוהג בפריסה על שמע, שמגביה את קולו להוציא מי שאינו בקי. והבקיאים להתפלל יתפללו עמו בלחש, או בקול נמוך מקולו להוציא עצמם בתפילתם. ויסיים הש"ץ והציבור תפילתם כאחד, ופשט המנהג הזה בארץ מצרים כל ימי חייו, ואחרי פטירתו ז"ל". וראה במוספנו "תשובות רבינו". (14 יומא נג, ע"ב: "משל לתלמיד הנפטר מרבו אם חוזר לאלתר" וכו' שסופו מוכיח על תחילתו שלא פסע לאחוריו כדי להפטר מרבו, כיון שחוזר אליו מיד ('טור' או"ח סי' קכ"ג). (15 עד שיגיע ש"ץ לקדושה כמבואר בסמוך (ה"ד).

6 ג. וְאַחַר שְׁיַפְסִיעַ שְׁלִיחַ-צְבוּר שְׁלֹשׁ פְּסִיעוֹת
7 לְאַחֲרָיו וְיַעֲמֵד¹⁶, מִתְחִיל וּמִתְפַּלֵּל בְּקוֹל רֶם מִתְחִלַּת
8 הַבְּרָכוֹת, לְהוֹצִיא אֶת מִי שְׁלֹא הִתְפַּלֵּל. וְהַפֵּל
9 עוֹמְדִים וְשׁוֹמְעִים וְעוֹנִין 'אָמֵן' אַחַר כָּל בְּרָכָה
10 וּבְרָכָה - בֵּין אֵלוֹ שְׁלֹא יֵצְאוּ יְדֵי חוֹבְתָן, בֵּין אֵלוֹ
11 שְׁכָּבָר יֵצְאוּ יְדֵי חוֹבְתָן¹⁷.

(16 להתפלל במקום שכלו שלש פסיעותיו, וזה בניגוד למנהגנו כיום: שהש"ץ חוזר למקומו ומתחיל להתפלל (כסף-משנה). אולם אפשר לפרש דברי רבינו שכוונתו לומר: שיעמוד ויחכה מעט, ומיד חוזר למקומו ומתחיל להתפלל. וכן דעת הרשב"א בתשובותיו סימן תל"ו הובאת ב'בית יוסף' או"ח סימן קכג (מעשה רוקח). וברמב"ם כת"י התימנים, תיבת "יועמוד" איננה. (17 כדעת רב כהן צדק גאון, הובאה ב'תוספות' לסוכה (נב). וב'ערוך' ערך "אמן".

12 ד. וְאוֹמֵר קְדוּשָׁה בְּבִרְכָה שְׁלִישִׁית. וְכִיּוֹן שְׁהִיגֵעַ
13 שְׁלִיחַ-צְבוּר לְקְדוּשָׁה, יֵשׁ רְשׁוּת לְכָל אֶחָד וְאֶחָד
14 לְחֹזֵר בְּמָקוֹם שְׁעֵמֵד בּוֹ בַּתְּפִלָּה¹⁸. וְכִשְׁיַגִּיעַ שְׁלִיחַ-
15 צְבוּר לְמוֹדִים' וְכוּרֵעַ - כָּל הָעָם שׁוֹחֲקִין¹⁹ מְעַט, וְלֹא
16 יִשְׁחוּ יוֹתֵר מִדְּאִי²⁰, וְאוֹמְרִים: "מוֹדִים אֲנַחְנוּ לָךְ יְיָ
17 אֱלֹהֵינוּ וְאַלְהֵי כָּל בָּשָׂר, יוֹצֵרְנוּ יוֹצֵר בְּרָאשִׁית.
18 בְּרָכוֹת וְהוֹדָאוֹת לְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל וְהַקְּדוֹשׁ עַל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פ"נט) פירוש יפה בכוונת המשל הזה. (36) האל הגדול הגבור והנורא (דברים י, יז). וכן תיקנו אנשי כנסת הגדולה בתפילתם, כמו שמצינו בעזרא הסופר (נחמיה ט, לב).

15 ח. בַּמִּנְחָה אוֹמֵר שְׁלֵיחַ-צְבוּר 'אֲשֶׁר יוֹשְׁבֵי בֵיתְךָ' וְכֹוֹ, 'תְּהִלָּה³⁷ לְדוֹר' וְכֹוֹ, קוֹרָא הוּא וְהָעַם מִיִּשְׁבָּ, וְעוֹמֵד שְׁלֵיחַ-צְבוּר 'אוֹמֵר קִדְיִשׁ, וְהֵם עוֹמְדִים אַחֲרָיו וְעוֹנִין פְּדָרְכָן, וּמִתְפַּלְלִין כְּלָם בְּלַחֲשׁ. וְאַחֲרֵי-כֵן חוֹזֵר שְׁלֵיחַ-צְבוּר וּמִתְפַּלֵּל בְּקוֹל רָם, פְּדָרְךָ שְׁעֵשֶׂה בְּשַׁחֲרִית, עַד שְׁיִשְׁלִים כָּל הַתְּפִלָּה. וְנוֹפְלִים עַל פְּנֵיהֶם, וּמִתְחַנְּנִין וּמִגְבִּיחַ רֹאשׁוֹ, הוּא וְהֵם, וּמִתְחַנְּנִין מְעֵט מִיִּשְׁבָּ פְּדָרְךָ שְׁעֵשֶׂה בְּשַׁחֲרִית, וְעוֹמֵד 'אוֹמֵר קִדְיִשׁ, וְכָל הָעַם עוֹנִין פְּדָרְכָן וְנִפְטָרִין לְמַעֲשֵׂיהֶן.

(37) תיקנו להשלים אמירת מזמור זה ג' פעמים ביום, שכן אמרו חז"ל (ברכות ד:): "כל האומר 'תהלה לדוד' שלש פעמים ביום, מובטח לו שהוא בן העולם הבא".

25 ט. בְּעֶרְבַּי כָּל הָעַם יוֹשְׁבֵי, וְהוּא עוֹמֵד 'אוֹמֵר 'וְהוּא³⁸ רְחוּם' וְכֹוֹ, "בְּרַחוּ אֵת יְיָ הַמְּבָרֵךְ' וְכֹוֹ, וְהֵם עוֹנִין "בְּרוּךְ יְיָ הַמְּבָרֵךְ לְעוֹלָם וָעֶד". וּמִתְחִיל לְפָרַס עַל שְׁמֵעוֹ³⁹, 'אוֹמֵר קִדְיִשׁ, וְאַחֲרֵי-כֵן הַכֹּל עוֹמְדִים וּמִתְפַּלְלִין בְּלַחֲשׁ, וְכֹוֹמֵר שְׁלֵיחַ-צְבוּר 'אוֹמֵר קִדְיִשׁ, וְהֵם נִפְטָרִין. וְאֵינוֹ חוֹזֵר לְהִתְפַּלֵּל בְּקוֹל רָם עֲרִבִית, לְפִי שְׁאִין תְּפִלַּת עֲרִבִית חוֹבָה⁴⁰; לְפִיכֵךְ לֹא יִבְרַךְ בְּרִכּוֹת לְבִטְלָה, שְׁאִין פָּאן אָדָם שְׁנִתְחַיֵּב בָּהֶם, פְּדִי לְהוֹצִיאָו יְדֵי חוֹבָתוֹ⁴¹.

(38) וטעם אמירתו - לפי שבשחרית ובמנחה יש קריבנות התמיד שהם מכפרים; אבל ערבית שאין בה קרבן לכפר, תיקנו לומר: "והוא רחום יכפר עון" ('רוקח' סימן שי"ט). ועוד, שכל היום אדם חוטא, ולערב צריך לומר: והוא רחום וגו' ('כל בו'. הובא בב"י או"ח סימן רל"ז). (39) שתי ברכות שלפניה ושתיים שלאחריה. וב"סדר תפילות כל השנה" שבסוף ספר זה, כותב רבינו, שאומר פסוקים שונים אחרי ברכת "השכיבנו", כגון: "ברוך ה' לעולם אמן ואמן" וחותם בברכה נוספת. (40) מצד הדין, כמבואר לעיל (פ"א, ה"ו), ולכן לא תיקנו מתחילה חזרת הש"ץ בקול. ואף-על-פי שקבלוהו אחר כך כתפילת חובה, כמבואר לעיל (שם), בכל זאת התקנה הראשונה במקומה עומדת (ב"ח או"ח, רל"ז). (41) ע"י חזרת הש"ץ.

34 י. בְּלִילֵי שְׁבִתוֹת חוֹזֵר⁴² שְׁלֵיחַ-צְבוּר, אַחֲרֵי שְׁמִתְפַּלֵּל בְּלַחֲשׁ עִם הַצְּבוּר, וּמִתְפַּלֵּל בְּקוֹל רָם. אֲבָל אֵינוֹ מִתְפַּלֵּל שָׁבַע, אֲלָא בְּרִכָּה אַחַת מְעִין שְׁבַע⁴³. וְכֵן הוּא אוֹמֵר: "בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאַלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק וְאַלֹהֵי יַעֲקֹב, הָאֵל הַגָּדוֹל הַגְּבוּר וְהַנּוֹרָא אֵל עֲלִיוֹן, קִנְיָה בְּרַחֲמָיו שְׁמַיִם וְאָרֶץ⁴⁴. מִגֵּן אֲבוֹת⁴⁵ בְּדָבָר, מְחַיֶּה מֵתִים⁴⁶ בְּמֵאֲמָרוֹ, הָאֵל הַקְּדוֹשׁ שְׁאִין כְּמוֹהוֹ. הַמְּנִיחַ⁴⁷ לְעַמּוֹ בְּיוֹם שְׁבִת

בכולם ופעמים במקצתם". ואולי נתכוין להבדיל בין שני חמישי לשאר הימים. (29) שלא שמעו אז אלא ארמית בלבד.

1 ו. וְאֵלוֹ הַפְּסוּקִים שְׁלִפְנֵי קִדְשָׁה וְשֵׁל אַחֲרֶיהָ עִם 2 תְּרַגּוּמָן, הֵם הַנִּקְרָאִין סִדְרֵי קִדְשָׁה³⁰. וְאַחֲרֵי-כֵן 3 מִתְחַנְּנִין בְּדַבְרֵי תַחְנוּנִים וּבַפְּסוּקִים³¹ רַחֲמִים 'אוֹמֵר 4 קִדְיִשׁ, וְכָל הָעַם עוֹנִין פְּדָרְכָן וְנִפְטָרִין.

(30) הקדושה שבסדר "ובא לציון" המלוקט מפסוקים שונים. וכך אמרו חז"ל (סוטה מט): "מיום שחרב בית-המקדש אין יום שאין בו קללה, וכל יום קללתו מרובה משל חבירו. ואלא עולם בזכות מה קיים? בזכות "קדושה דסדרא". ובאר רש"י: "שלא תקנוה אלא שיהו כל ישראל עוסקים בתורה בכל יום דבר מועט: שאומר קריאתו ותרגומו - והם כעוסקים בתורה. וכיון שנוהג בכל ישראל בתלמידים ובעמי הארץ; ויש כאן שתיים: קדושת השם ותלמוד תורה - חביב הוא. (31) והם ערוכים לקמן ב"סדר תפילות כל השנה" שבסוף הספר.

5 ז. מִי שְׁאֵמֵר בַּתְּחַנּוּנִים: "מִי שְׂרַחַם עַל כֶּן-צְבוּר, 6 שְׁלֹא לִקַּח הָאֵם עַל הַבְּנִים³², אוֹ שְׁלֹא לְשַׁחַט אֹתוֹ 7 וְאֵת בְּנוֹ בְּיוֹם אַחַד³³, יִרְחַם עֲלֵינוּ", וְכִיּוֹצֵא בְּעוֹנֵן 8 זֶה - מְשַׁתְּקִין אוֹתוֹ, מִפְּנֵי שְׁמֵצוֹת אֵלוֹ גְּזַרְתַּת הַכְּתוּב 9 הֵן וְאֵינָן רַחֲמִים³⁴; שְׁאֵלוֹ הֵיוּ מִפְּנֵי רַחֲמִים, לֹא הֵיחָ 10 מֵתִיר לָנוּ שְׁחִיטָה כָּל-עֵקֶר. וְכֵן לֹא יִרְבֶּה בְּכּוֹנֵיִם 11 שֵׁל שֵׁם וְיֵאמֵר: "הָאֵל הַגָּדוֹל הַגְּבוּר וְהַנּוֹרָא וְהַחֲזָק 12 וְהָאֵמִין וְהַעֲזוּזוֹ"³⁵, שְׁאִין כַּח בְּאֲדָם לְהַגִּיעַ כְּסוּף 13 שְׁבָחָיו; אֲלָא אוֹמֵר מַה שְׁאֵמֵר מִשֶּׁה רַבְּנוּ, עֲלֵינוּ 14 הַשְּׁלוֹם³⁶.

(32) ככתוב בתורה (דברים כב, ו). (33) ככתוב ב"ויקרא" (כב, כח). (34) ברכות לג, ע"ב. וכפי פירוש רש"י שם, שה' הטיל על ישראל חוקי גזרותיו אף בדברים שיש לשטן ולגויים להשיב עליהם ולומר: מה צורך במצוה זו? ודוקא כשאומר כך בתפילתו דרך תחנונים - אסור, שכשאומר כך בתפילה מחליט הדבר בכל הוודאות; אבל כשאומר כך דרך דרש, או פירוש לפסוק - אין משתקים אותו. וזהו שהדגיש רבינו ואמר: מי שאמר בתחנונים וכו'. ובפירוש מצינו ל"תרגום יונתן בן עוזיאל" על הפסוק: ושור או שה אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד (ויקרא כב, כח) שמתרגם: עמי בני ישראל! כמו שאבינו שבשמים רחמן, אף אתם בארץ תהיו רחמנים ולא תשחטו שור ובנו ביום אחד. ורבינו בספרו מו"נ ("ג פ"מח) יאמר: "וכן אסר לשחוט אותו ואת בנו ביום אחד להשמר ולהרחיק לשחוט משניהם הבן לעיני האם, כי צער בעלי-חיים בזה גדול מאד". וראה ברמב"ן (דברים כב, ו) האומר שם: "כי טעם לשתי המצוות אלו, הוא: לבלתי היות לנו לב אכזרי ולא נרחם. (35) ברכות לג, ע"ב. שמראה כאילו כבר סיים את כל שבחי ה' ותואריו - ועדיין לא הגיע אפילו למקצת שבחו. "משל למלך בשר-ודם שהיו לו אלה אלפים דינרי זהב והיו מקלסים אותו בשל כסף, והלא גנאי הוא לו". וראה במו"נ (ח"א,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 קְדָשׁוּ, כִּי כִּם רָצָה⁴⁸ לְהִנִּיחַ לָהֶם. לְפָנָיו נַעֲבֹד בְּיָרְאָה
2 וּפְחַד, וְנוֹדָה לְשִׁמּוֹ בְּכָל יוֹם תְּמִיד מֵעֵין⁴⁹ הַבְּרָכוֹת.
3 אֶל הַהוֹדָאוֹת, אֲדוֹן הַשְּׁלוֹם⁵⁰, מְקַדֵּשׁ הַשָּׁבֶת וּמְבַרְכֶה
4 הַשְּׁבִיעִי, וּמְנַיֵחַ בְּקִדְשָׁהּ⁵¹ לְעַם מְדַשְׁנֵי עֲנָג⁵², זָכָר
5 לְמַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית⁵³. אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ רָצָה נֶאֱ
6 בְּמִנוּחֵנוּ וְכוּ'. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מְקַדֵּשׁ הַשָּׁבֶת.
7 וְאוֹמֵר קְדִישׁ, וְנִפְטָרִין כָּל הַעָם.

19 יג. בְּשָׁבָתוֹת וַיָּמִים טוֹבִים, כְּשֶׁגּוֹמֵר שְׁלִיחַ-צְפוּר
20 תְּפִלַּת שְׁחִירֵי בְּקוֹל רָם, אוֹמֵר קְדִישׁ, וְאַחֲרֵי-כֵן
21 'תְּהִלָּה לְדָוִד' וְכוּ' וְאוֹמֵר קְדִישׁ, וּמְתַפְּלִין מוֹסֵף
22 בְּלַחֲשׁ, וְאַחֲרֵי-כֵן מְתַפְּלֵל מוֹסֵף בְּקוֹל רָם, כְּדָרָךְ
23 שְׁעֵשֶׂה בְּשְׁחִירֵי. וְאוֹמֵר קְדִישׁ אַחַר תְּפִלַּת מוֹסֵף,
24 וְהָעָם נִפְטָרִין. וְאִין אוֹמְרִין קְדִישָׁהּ⁵⁶ וְתַחֲנוּנִים אַחַר
25 תְּפִלַּת שְׁחִירֵי כְּשֶׁאֵר הַיָּמִים⁵⁷, אֲלֵא אוֹמֵר אוֹתָהּ
26 קִדְּם תְּפִלַּת הַמְּנַחָה. בִּיצֵד? קוֹרֵא 'תְּהִלָּה לְדָוִד'
27 וְאוֹמֵר סֵדֵר הַיּוֹם⁵⁸, וְדַבְּרֵי תַחֲנוּנִים⁵⁹, וְאוֹמֵר קְדִישׁ,
28 וּמְתַפְּלִין מְנַחָה, וְחוֹזֵר וּמְשַׁמְעֵ תְּפִלַּת מְנַחָה בְּקוֹל
29 רָם, וְאוֹמֵר קְדִישׁ.

30 יד. בְּרֵאשֵׁי חֲדָשִׁים וּבְחֻלוֹ שָׁל מוֹעֵד אוֹמֵר סֵדֵר
31 קְדִישָׁהּ קִדְּם תְּפִלַּת מוֹסֵף. בְּמוֹצָאֵי-שָׁבֶת אוֹמֵר סֵדֵר
32 הַיּוֹם⁶⁰ גַּם אַחַר תְּפִלַּת הָעֶרֶב⁶¹, וְאוֹמְרִים קְדִישׁ,
33 וְאַחֲרֵי-כֵן מְבַדִּיל.

34 יג. סדר קדושה הנזכר לעיל (ה"ה). (57 מפני שהאריכו הרבה בתפילת שחירי, לא רצו להכביד יותר והניחוהו עד המנחה (רוקח' סימן שס"ב). וכבר השיב רבי אברהם בנו של רבינו על סדר קדושה שאנו אומרים אותה בשבת וביו"ט בתפילת מנחה "כי היא תמורה למה שאין אנו אומרים אותה בבוקר אחרי שחירית" (תשובות רבי אברהם בן הרמב"ם ז"ל, הוצאת מק"נ ירושלים תרצ"ח, סימן פ"ח). (58 הנוזכר לעיל הלכה ו'. נוסחנו כנוסח שו"ינצ'ינו, מנטובה ועוד). ובדפוסים אחרים: "סדר היום". (59 ומוסיפים: "ואני תפילתי" וגו' ע"פ המדרש (הובא ב'טור' אר"ח סימן רצ"ב): "ישיחו בי יושבי שער ונגינות שותי שכר (תהלים סט, יג). וכתוב אחריו (שם סט, יד): ואני תפילתי לך ה' עת רצון וגו'. אמר דוד לפני הקב"ה: רבונו של עולם! אין אומה זו כשאר אומות העולם, כששותים ומשתכרים הולכים ופוחזים; ואנו לא כן, אלא אע"פ ששתינו אנו באים להתפלל לפניך ולשאול ממך עת רצון לכפר על העולם".

35 יד. כנוסח מנטובה ועוד. ונוסח אחר: "סדר היום". (61 ה'טור' אר"ח סימן רצ"ח מביא בשם רב עמרם גאון בסידורו: לפי שהוא זמן חזרת רשעים לגיהנם ששבתו בשבת, ע"כ מאריכים בנעימה ב"סדר קדושה" כדי שישתהו ישראל בהשלמת פדריהם, ולא ימהרו הרשעים לחזור, שבמוצאי שבת צועק הממונה על הרוחות: חזרו לגיהנם שכבר השלימו ישראל את סדריהם.

יום חמישי י"ט כסלו ה'תשע"ח

פָּרָק עֲשִׂירִי

1) המתפלל בלא כוונה אימתי חייב לחזור ולהתפלל בכוונה; טעה ולא הזכיר גשם וטל בתפילתו מה דינו; המתפלל של חול בשבת, או שלא הזכיר "יעלה ויבוא" בראש חודש מה דינו.

א. מי שהתפלל ולא כוון את לבו - יחזור ויתפלל בכונה²; ואם כוון את לבו בכרכה ראשונה³, שוב

(42 טעם חזרה זו, מבואר בסמוך הלכה י"א. (43 הכוללת תמצית שבע הברכות שבתפילה בלחש. (44 מלשון הכתוב (בראשית יד, כב). על שם שביום השביעי השלים ה' מלאכתו וקנה שמים וארץ (אבודרהם). (45 כנגד ברכת "אבות", וכן הכתוב אומר (בראשית טו, א): אל תירא אברם, אנכי מגן לך. (46 כנגד "ברכת התחיה", וכן כולן. (47 הנותן מנוחה. (48 כנגד "רצה במנוחתנו". (49 ע"פ דברי חז"ל (סוכה מו). על הפסוק "ברוך ה' יום יום": "וכי ביום מברכים אותו, ובלילה אין מברכים אותו? אלא בכל יום תן לו מעין ברכתיו": "של שבת מעין של שבת; של חול מעין של חול; של יו"ט מעין של יו"ט - הכל מעין המאורע" (רש"י, שם). וברמב"ם כת"י התימנים, כתוב: "מעון הברכות", והכוונה להקב"ה, שהוא מעון הברכות ומקורן. (50 כנגד "שלום רב". (51 השבת היא יום מנוחה וקדושה לישראל. (52 מלשון הכתוב (ישעיה נה, ב): ותתענג בדשן נפשכם, והם המענגים את נפשם ביום השבת יום העונג, ככתוב (שם נח, יג): וקראת לשבת עונג. (53 השבת היא זכר לחידוש העולם.

8 יא. וְלָמָּה תִּקְנוּ חֲכָמִים זֶה? מִפְּנֵי שֶׁרַב הָעָם בְּאֵין
9 לְהַתְּפַלֵּל עֲרֵבִית בְּלִילֵי שָׁבָתוֹת, וַיְהִיָּה שָׁם מִי
10 שֶׁנִּתְאַחַר לְבֹא וְלֹא הִשְׁלִים תְּפִלָּתוֹ, וַיִּשְׁאַר לְבָדוֹ
11 בְּבֵית-הַקְּנֶסֶת וַיָּבֵא לִידֵי סִפְנָהּ⁵⁴. לְפִיכֵךְ חוֹזֵר שְׁלִיחַ-
12 צְפוּר וּמְתַפְּלֵל, כְּדִי שִׁיתְּעַכְּבוּ כָּל הָעָם, עַד שִׁישְׁלִים
13 הַמְּתַאַחַר וַיֵּצֵא עִמָּהֶם.

(54 סכנת מזיקים המצויים מחוץ לשוב; שבת כנסיות שלהם היו מחוץ לעיר. (לביית-הכנסת באו רק בלילי שבתות, ובלילות החול היו עסוקים במלאכתם והתפללו ערבית בבתיהם) (שבת כד: וברש"י שם). ובדורותינו שאין סכנת מזיקים מצויה, אין אנו אומרים אותה אלא משום מנהג אבותינו בירינו ('טור' אר"ח ס' רס"ח).

14 יב. לְפִיכֵךְ יוֹם-טוֹב שֶׁחָל לְהִיּוֹת בְּשָׁבֶת או יוֹם-
15 הַקְּפוּרִים או רֵאש־חֲדָשׁ, אֵין שְׁלִיחַ-צְפוּר הַיּוֹרֵד
16 עֲרֵבִית לְפָנֵי הַתְּבָה מְזַפֵּיר עֲנִין הַיּוֹם בְּכַרְכָּה זו, אֲבָל
17 חוֹתֵם בָּהּ מְקַדֵּשׁ הַשָּׁבֶת בְּלָבָד, לְפִי שְׁלֹא נִתְחַיֵּב
18 הַיּוֹם בְּכַרְכָּה זו⁵⁵.

(55 שאלמלא שבת, אין ש"ץ אומר ברכה זו בליל יו"ט שחל בחול, שהרי לא תקונה לאמרה אלא משום סכנה, ולא מחמת חובת היום (שבת, שם). והטעם שלא חשו חכמים בלילי יו"ט לסכנה, מפני שביו"ט כולם מקדימים לבוא ואין מאחרים (סמ"ג עשין יט).

ג. שְׁלִיחַ-צְבוּר שְׁטָעָה וְנִבְהַל וְלֹא יָדַע מֵהֵיכָן יִתְחַיֵּל, וְשֶׁהָיָה שְׁעָה¹¹ - יַעֲמֵד אַחֵר תַּחְתִּיּוֹ¹². וְאִם טָעָה בְּכִרְכַּת הָאֲפִיקוֹרְסִין, אִין מִמְתִּינִין לוֹ, אֲלֵא מִיָּד¹³ יַעֲמֵד אַחֵר תַּחְתִּיּוֹ, שְׁמָא אֲפִיקוֹרְסוֹת נִזְרְקָה¹⁴ בוּ; וְהוּא, שְׁלֹא הִתְחַיֵּל בְּהָ; אֲבָל אִם הִתְחַיֵּל בְּהָ - מִמְתִּינִין לוֹ¹⁵ שְׁעָה. וְלֹא יֵהָא הַשְּׁנֵי סוּרְבִין¹⁶ בְּאוֹתָהּ שְׁעָה¹⁷.

(11 זמן ממושך. (12 ואין אנו ממתנים לו עד שתשוב דעתו עליו (ברכות לד.). (13 אפילו אם לא שהה כלל. (14 ולפיכך אינו רוצה לומר ברכה זו שענינה: אבדן המינים, כי אינו רוצה לקלל את עצמו. וראוי להעיר שב'ירושלמי' ברכות ה"ג (לפי גירסת ה'טור' א"ח סי' קכו) אמרו: "לכל אין מסלקים אותו חוץ ממי שלא אמר 'מחיה המתים, מכניע זדים, ובונה ירושלים' כי בכל אלה יש לחוש שמא מין הוא ואינו מאמין בתחיית המתים או בביאת המשיח". (15 כי מאחר שהתחיל בה מתברר שאינו מין, ואינו אלא כטועה בשאר הברכות (שם, כט.). (16 ממאן לרדת לפני התיבה, משום שאין זה כבוד הציבור לעמוד ולחכות באמצע התפילה (שם, לד.). (17 אבל שלא בשעת טעות באמצע התפילה - ראוי לו לסרב, ולעשות עצמו כאילו אינו כדאי, ואינו יורד לפני התיבה (אם אינו ש"ץ קבוע), אלא אחרי שהפצירו בו שלש פעמים. (שם).

ד. וּמֵהֵיכָן הוּא מִתְחַיֵּל? מִתְחַלֵּת בְּרַכָּה שְׁטָעָה בְּהָ רֵאשׁוֹן, אִם טָעָה בְּאַחַת מִן הָאֲמֻצָּעִיּוֹת. אֲבָל אִם טָעָה בְּאַחַת מִן הַשְּׁלֹשׁ רֵאשׁוֹנוֹת, מִתְחַיֵּל הַשְּׁנֵי מִן הָרֵאשׁוֹן. וְאִם טָעָה בְּאַחַת מִן הָאֲחֵרוֹנוֹת, יִתְחַיֵּל הַשְּׁנֵי מִן הָעֲבוֹדָה¹⁸.

(18 ברכות לד, ע"א. כדן יחיד הטועה, וכאמור לעיל ה"א. ה. הַאֲמֵר: אִינִי יוֹרֵד לְפָנֵי הַתִּיבָה, מִפְּנֵי שְׁבִגְדֵי צְבוּעִים! - אִף בְּלִבָּנִים לֹא יַעֲבֹר¹⁹ בְּאוֹתָהּ תְּפִלָּה²⁰. אָמַר: אִינִי עוֹבֵר, מִפְּנֵי שֵׁשׁ בְּרִגְלֵי סַנְדָּל! - אִף יָחַף לֹא יַעֲבֹר²¹.

(19 מגילה כד, ע"ב. חוששים שמא נזרקה בו מינות, שדרך המינים להקפיד בכך. ועוד כיון שאין דרכם של ישראל להקפיד בכך, חוששים שמא הרהורי שטות נכנסו בלבו ומינות נזרקה בו (ר"ן שם). (20 אבל לתפילה אחרת ראוי הוא לעבור לפני התיבה, כי אין זה אלא חשש בעלמא, ודי לנו לחוש לו בשעתו ולא שנחזיקהו כמין גמור לעולם (ריב"ש סימן רכד). ולדעת הראב"ד, אינו יורד לפני התיבה לעולם. (21 מגילה, שם.

ו. מִי שֶׁנִּסְתַּפֵּק לוֹ אִם הִתְפַּלֵּל אִם לֹא הִתְפַּלֵּל - אִינִי חוֹזֵר וּמִתְפַּלֵּל²², אֲלֵא-אִם-כֵּן מִתְפַּלֵּל תְּפִלָּה זו עַל דַּעַת שֶׁהִיא נִדְבָה²³; וְשֵׁאִם רָצָה יָחִיד לְהִתְפַּלֵּל כֹּל הַיּוֹם תְּפִלַּת נִדְבָה, יִתְפַּלֵּל²⁴. מִי שֶׁהָיָה עוֹמֵד בַּתְּפִלָּה, וְנִזְכָּר שֶׁכָּבַד הִתְפַּלֵּל - פּוֹסֵק, וְאִפְלוּ בְּאֲמֻצָּע בְּרַכָּה²⁵. וְאִם הָיְתָה תְּפִלַּת עֲרִבִית - אִינִי פּוֹסֵק, שְׁלֹא הִתְפַּלֵּל אוֹתָהּ מִתְחַלֵּה, אֲלֵא עַל דַּעַת שְׁאִינָה חוֹבְבָה²⁶.

אִינִי צְרִיף⁴. מִי שְׁטָעָה בְּאַחַת מִשְׁלֹשׁ בְּרִכּוֹת הָרֵאשׁוֹנוֹת - חוֹזֵר לְרֵאשׁוֹ⁵. וְאִם טָעָה בְּאַחַת מִשְׁלֹשׁ בְּרִכּוֹת אַחֲרוֹנוֹת - יִחֹזֵר לְעֲבוֹדָה⁶. וְאִם טָעָה בְּאַחַת מִן הָאֲמֻצָּעִיּוֹת - חוֹזֵר לְתַחֲלַת בְּרַכָּה שְׁטָעָה בְּהָ, וּמִשְׁלֵים תְּפִלָּתוֹ עַל הַסֵּדֵר⁷. וְכֵן שְׁלִיחַ-צְבוּר שְׁטָעָה כְּשֶׁהוּא מִתְפַּלֵּל בְּקוֹל רֵם - עַל דְּרָף זוֹ הוּא חוֹזֵר⁸.

(2 ברכות ל, ע"ב. (3 "ברכת אבות". (4 לחזור ולהתפלל בכוונה (שם, לד.). והטעם שהכוונה ב"ברכת אבות" מעכבת, הוא: "מפני שהיא הברכה הראשונה, ובשעת הכניסה לתפילה צריכה שקידה בכוונה. ועוד: כי תכלית ברכה זו היא קבלת עול מלכות שמים, והיא ראויה ביותר לכוונה (מלשון תשובת רבי אברהם בן הרמב"ם סימן ע"ט הוצאת מק"נ ירושלים רצ"ח). "וכיום אין אנו חוזרים בשביל חסרון כוונה - שאף בחזרה קרוב הוא שלא יכוין, א"כ למה יחזור?" ('טור' א"ח סימן קא). (5 שם לד, ע"א. מכיון שכולן ענין אחד הם: לסדר שבחו של הקב"ה לפני הבקשה בתפילה, יש להן דין של ברכה אחת ארוכה. (6 שם. שהיא הברכה הראשונה מהשלוש האחרונות. וגם אלה האחרונות ענין אחד להן: שהן "כעבד שקיבל פרס מרבו ומשבחו והולך לו", לפיכך דינן כברכה אחת (כסף-משנה). (7 (שם) וממשיך תפילתו ממנה והלאה על הסדר. וסובר רבינו, שאם שכח איזו ברכה ונזכר בה אחרי שעבר מקומו, שאינה אומרה במקום שזוכרה ודיו, אלא מוכרח הוא לחזור למקומה הראוי ולחזור ולהתפלל משם ואילך כדי שיתפלל על הסדר. (8 שכיון שחזרתו מכוונת להוציא את שאינו בקי, ראה לעיל (פ"ח, ה"ט), דינו בחזרה כדן יחיד שטעה (מעשה ורקח').

ב. אֲבָל אִם טָעָה שְׁלִיחַ-צְבוּר כְּשֶׁהוּא מִתְפַּלֵּל בְּלִחַשׁ - אִנִּי אוֹמֵר, שְׁאִינִי חוֹזֵר וּמִתְפַּלֵּל פַּעַם שְׁנִיָּה⁹, מִפְּנֵי טְרַח צְבוּר, אֲלֵא סוּמְךָ עַל הַתְּפִלָּה שֶׁמִּתְפַּלֵּל בְּקוֹל רֵם. וְהוּא, שְׁלֹא טָעָה בְּשִׁלֵּשׁ רֵאשׁוֹנוֹת; וְשֵׁאִם טָעָה בְּהֵם, לְעוֹלָם חוֹזֵר, כְּמוֹ שֶׁהִיָּחִיד חוֹזֵר¹⁰.

(9 בלחש. (10 והחילוק בין "שלש ראשונות" לשאר הברכות, מיוסד על דברי התלמוד (מגילה יז): שאמרו: מנין שאומרים אבות? - שנאמר: הבו לה' בני אלים (הזכירו לפניו את אילי הארץ - האבות). ומנין שאומרים גבורות? שנאמר: הבו לה' כבוד ועוז. קדושות מנין? שנאמר: הבו לה'... בהדרת קודש" - הרי שכולן נאמרו בלשון ציווי שמשמעה חיוב בהחלט, בעוד ששאר הברכות נשענות על פסוקים שאין בהם ציווי אלא רמז בעלמא, כמו שמבואר שם, לפיכך לא הקפידו בהן כל-כך ('אור שמח'), והכסף-משנה מעיר שה'טור' א"ח קכ"ו מביא דברי רבינו בגירסא אחרת לגמרי, ושם נאמר: "ואם טעה באותה שמתפלל בקול רם - חוזר לעולם; אבל טעה בתפילתו בלחש אינו חוזר, אפילו בטעות של השלש הראשונות". ואמנם בכת"י התימנים, הגירסא: "סומך על התפילה שהוא מתפלל בקול רם. והיא אם טעה בה לעולם חוזר" - הרי שאין ההקפדה אלא על התפילה בקול.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הזכיר טל כלל, סימן מזה שאין הטל נעצר, ואפילו באותן השנים שלא ירד מטר. (37) אבל לכתחילה מזכיר אותו, בלי דרך בקשה, וכן קבעו רבינו בינוסח תפילות כל השנה" שבסוף הספר. וראה לעיל (פ"ב, הלכה ט"ו), שאומר: "בימות החמה: מוריד הטל". ובירושמי תענית (פ"א, ה"א) אמרו: התפלל ואינו יודע אם הזכיר מוריד הגשם, כל שלשים יום הראשונים חזקה שלא למוד לאמרו (וצריך לחזור ולהזכיר), מכאן ואילך, למוד הוא לומר, וחזקה אלו שהזכיר. וכן בכל הדברים שצריך להזכירם מתקופה לתקופה, וספק בידו אם הזכירם אם לא, הכל על דרך זו הולך ("הגהות מיימוניות").

(22) כי שמא כבר התפלל אסור לו להתפלל שנית - שהרי הוא כמקריב שני תמידים בשחרית (כי התפילות כנגד תמידים תוקנו), ועובר על: לא תוסיפו על הדבר אשר אנכי מצוה אתכם (דברים ד, ב). (23) ויכול אדם להביא קרבינותיו דרך נדבה כרצונו. (24) ברכות כא, ע"א: "ולואי שיתפלל אדם כל היום כולו" ובתנאי שיחדש איזה דבר באחת הברכות כדי להודיע שהיא נדבה, כמבואר לעיל (פ"א, ה"ט). ובספק התפלל, אפילו חידוש אינו צריך (לחם-משנה). (25) שם. כי מאחר שהתחיל להתפלל על דעת שהיא חובה, אסור לו להתפלל עוד. (26) כי כבר נתבאר לעיל (פ"א, ה"ו) שתפילת ערבית רשות, והראב"ד משיג ואומר: "אין כאן נחת רוח", כלומר: אפילו בתפילת ערבית עליו לפסוק, הואיל וכבר קבלנוה עלינו כתפילת חובה. אבל הרמב"ם סובר שעלינו להתחשב עם תחילת תיקון תפלה זו שלא ניתקנה אלא על דרך רשות בלבד (כסף-משנה).

ט. מי ששכח שאלה בברכת³⁸ השנים: אם נזכר קדם 'שומע תפלה' - שואל את הגשמים בשומע תפלה³⁹; ואם אחר שברך 'שומע תפלה' - חוזר לברכת השנים⁴⁰; ואם לא נזכר עד שהשלים כל תפלתו - חוזר לראש ומתפלל שניה⁴¹.

ז. מי ששטעה והתפלל של חל בשבת - לא יצא²⁷.
 ואם נזכר והוא בתוך התפלה - גומר²⁸ ברכה שהתחיל בה, וחוזר ומתפלל של שבת. במה דברים אמורים²⁹? בערבית או בשחרית או במנחה; אבל במוסף פוסק אפילו באמצע הברכה³⁰. וכן אם השלים תפלה של חל על דעת³¹ שהוא מוסף - חוזר ומתפלל מוסף. אחר שבת ואחר יום טוב ואחר ראש-החדש.

(38) ששואל בה: "ותן טל ומטר לברכה". (39) שהיא סוף ברכות האמצעיות והיא כוללת כל מיני בקשות, כמבואר לעיל (פרק ו, הלכה ג). (40) ברכות כט, ע"א. (41) ואין הדברים אמורים אלא כשמתפלל ביחוד, אבל המתפלל בציבור אינו חוזר, שהרי שומעה מתפילת שליח ציבור בקול (כסף-משנה בשם ר' משה כהן). וכן מבואר מסוגיית התלמוד (ברכות, שם).

י. טעה ולא הזכיר 'יעלה ויבוא'⁴²: אם נזכר קדם שישלים תפלתו - חוזר ל'עבודה' ומזכיר; ואם נזכר אחר שהשלים תפלתו - חוזר לראש⁴³; ואם היה רגיל לומר תחנונים אחר תפלתו⁴⁴, ונזכר אחר שהשלים תפלתו, קדם שיעקר רגליו - חוזר ל'עבודה'⁴⁵.

(27) שהרי לא הזכיר של שבת בתפלתו. (28) ברכות כא, ע"א. ואינו מחוייב להפסיק באמצע הברכה, הואיל ובדין הוא שגם בשבת יתפלל י"ח ברכות, אלא משום כבוד שבת לא הטריוויהו החכמים להאריך כל כך, לפיכך לא חייבוהו להפסיק באמצע. (29) שגומר את ברכתו שזכר בה. (30) הואיל ואין תפלת מוסף של י"ח ברכות אפילו בחול, כגון ר"ח ותוה"מ, לפיכך יפסיק כי אין זה ממין חיובו. (31) בחשבו.

(42) בברכת ה"עבודה". (43) ברכות כט, ע"ב. (44) כגון: "אלהי נצור לשוני מרע" שאנו אומרים בעמידה אחר התפילה. (45) (שם) אבל אם אינו רגיל, אפילו לא עקר עדיין רגליו - הרי הוא כהשלים תפלתו וחוזר לראש (כסף-משנה).

ח. מי שטעה בימות הגשמים ולא אמר 'מוריד הגשם' ולא 'מוריד הטל' - חוזר לראש³²; ואם הזכיר הטל³³, אינו חוזר³⁴. ואם טעה בימות החמה ואמר 'מוריד הגשם' - חוזר לראש³⁵; ואם לא הזכיר טל - אין מחזירין אותו, שאין הטל נעצר³⁶ ואין צריך בקשה³⁷.

יא. במה דברים אמורים? בחלו של מועד, או בשחרית ובמנחה של ראשי חודשים; אבל ערבית של ראש-החדש, אם לא הזכיר, אינו חוזר⁴⁶.

(32) ל"ברכת אבות" שהיא התחלת התפילה. (33) אע"פ שלא הזכיר "מוריד הגשם" שזו עיקר חיובה. (34) שגם הטל מסמל גבורתו של הקב"ה המשפיע מים על הארץ, והוא ממלא במדה ידועה את חסרון הזכרת "ירידת הגשם" (ירושלמי תענית פ"א, ה"א). (35) שהגשמים בימות החמה סימן קללה הם, ואין זה מברך אלא מקלל (שם). (36) שאלמלי נעצר לא היה העולם מתקיים (תענית ג). ולמדוהו מדברי אליהו שאמר לאחאב (מלכים א יז, א): חי ה'... אם יהיה השנים האלה טל ומטר כי אם לפי דברי, ואחרי ימים רבים היה דבר ה' אל אליהו לאמור: לך הראה אל אחאב ואתנה מטר על פני האדמה (שם, יח, א) ולא

יב. כל מקום שהזכיר חוזר ומתפלל, שליח-צבור

תוקנה הברכה אלא כשואמרים אותה במקומה, אבל כשואמרים אותה אחר התפילה, שלא במקומה הקבוע - הרי זו ברכה לבטלה (מהר"ח, ו'טור"ח או"ח סימן תקס"ה). אבל "על הנסים" אינו אומר אפילו כשזכור קודם שיקור רגליו, משום שאינה אלא הודאה ושבח; לא כן "תפלת עננו" שהיא בקשה מאת ה', אנו מקפידים בה יותר (מעשה רוקח).

21 טו. שְׂכַח וְלֹא הִתְפַּלֵּל מִנְחָה בְּעֶרְב־שַׁבָּת - יִתְפַּלֵּל
22 עֶרְבִית שְׁתִּים שֶׁל שַׁבָּת, וְכֵן בְּיוֹם־טוֹב. שְׂכַח וְלֹא
23 הִתְפַּלֵּל מִנְחָה בְּשַׁבָּת אוֹ בְּיוֹם־טוֹב, מִתְפַּלֵּל
24 בְּמוֹצָאֵיהֶן עֶרְבִית שְׁתִּים שֶׁל חֹלֵל⁵⁸ - מִבְּדִיל
25 בְּרֵאשׁוֹנָה⁵⁹ וְאִינוּ מִבְּדִיל בְּשִׁנְיָה⁶⁰; וְאִם הִבְדִּיל
26 בְּשִׁתִּיָּהּ אוֹ לֹא הִבְדִּיל בְּאַחַת מֵהֶן⁶¹ - יֵצֵא⁶²; אֲבָל
27 אִם לֹא הִבְדִּיל בְּרֵאשׁוֹנָה וְהִבְדִּיל בְּשִׁנְיָה⁶³ - חוֹזֵר
28 וּמִתְפַּלֵּל תְּפִלָּה שְׁלִישִׁית, מִפְּנֵי שֶׁהֲרֵאשׁוֹנָה לֹא
29 עָלְתָה לוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהִקְדִּימָה לְתַפְּלוֹת עֶרְבִית⁶⁴. וְכֹל
30 הַמִּתְפַּלֵּל שְׁתִּי⁶⁵ תְּפִלוֹת, אֶפְלוּ שְׁחִרִית וּמוֹסָף⁶⁶ - לֹא
31 יִתְפַּלֵּל זוֹ אַחַר זוֹ, אֲלֵא יִשְׁהֶה בֵּין תְּפִלָּה לְתַפְּלוֹת
32 כְּדֵי שֶׁתִּתְחַוֵּן⁶⁷ דַּעְתּוֹ עָלָיו.

58 ברכות כו, ע"ב. (59 שם. שהיא תפילת מעריב בזמנה.
60 שאינה אלא לתשלום תפילת שבת, שאין בה הברכה.
61 שלא הברכה בתפילה כלל. (62 שהרי עתיד להבדיל
על הכוס. וכאמור לעיל ה"ד. (63 גילה דעתו שהיא
לחובת תפילת מעריב בזמנה. (64 וכלל הוא שתפילת
התשלומין באה לבסוף, כמבואר לעיל (פ"ג, ה"ח).
65 כגון ששכח להתפלל, ומתפלל עכשיו שתיים.
66 שמתפלל שתיים כרגיל, לא מחמת טעות. (67 שתהא
דעתו מיושבת לערוך תפילתו דרך תחינה (ברכות ל:).
ובירושלמי (שם, פ"ד, ה"ו) נתנו לה שיעור: כדי הילוך
ארבע אמות.

33 טז. אָסוּר לוֹ לְמִתְפַּלֵּל בְּצַבּוּר שִׁיקְדִים תְּפִלָּתוֹ
34 לְתַפְּלוֹת הַצַּבּוּר⁶⁸. הַנִּכְנָס לְבֵית־הַקְּנֶסֶת וּמֵצֵא צַבּוּר
35 שֶׁמִּתְפַּלְלִין בְּלַחֶשׁ: אִם יָכוֹל לְהִתְחִיל וְלִגְמֹר עַד
36 שֶׁלֹּא יִגִּיעַ שְׁלִיחַ־צַבּוּר לְקִדְשָׁהּ - יִתְפַּלֵּל; וְאִם לֹא
37 - מִתְיַזְנֵן⁶⁹ עַד שֶׁיִּתְחִיל שְׁלִיחַ־צַבּוּר לְהִתְפַּלֵּל בְּקוֹל
38 רָם, וְיִתְפַּלֵּל עִמּוֹ בְּלַחֶשׁ מְלֶה מְלֶה עַד שֶׁיִּגִּיעַ
39 שְׁלִיחַ־צַבּוּר לְקִדְשָׁהּ, וְעוֹנָה קִדְשָׁהּ עִם הַצַּבּוּר⁷⁰,
40 וּמִתְפַּלֵּל שָׂאָר תְּפִלָּה לְעַצְמוֹ. וְאִם הִתְחִיל לְהִתְפַּלֵּל
41 קֹדֶם שְׁלִיחַ־צַבּוּר, וְהִגִּיעַ שְׁלִיחַ־צַבּוּר לְקִדְשָׁהּ - לֹא
42 יִפְסִיק וְלֹא יַעֲנֶה קִדְשָׁהּ עִמָּהּ. וְכֵן לֹא יַעֲנֶה אָמֵן
43 יְהֵא שְׁמָה רַבָּא מְבָרַךְ⁷¹ וְהוּא בְּאִמְצַע הַתְּפִלָּה, וְאִין
44 צְרִיף לִוְמֵר בְּשָׂאָר הַבְּרָכוֹת⁷².

68 אלא ימתין כדי שיתפלל עם הציבור, שתפילת הציבור
רצויה יותר לפני ה' (ברכות כח:). (69 כי אם לא ימתין
לא יוכל לענות קדושה עם הציבור שאסור לו להפסיק
באמצע תפילתו, וגם ביחיד לא יוכל לאמרה שאין אומרים
קדושה פחות מעשרה (שם, כא:). (70 כדעת רב האי

1 חוֹזֵר וּמִתְפַּלֵּל, אִם טָעָה כְּמוֹתוֹ בְּעַת שֶׁמִּתְפַּלֵּל בְּקוֹל
2 רָם, חוֹץ מִשְׁחִרִית שֶׁל רֵאש־חֹדֶשׁ, שְׂאֵם שְׂכַח
3 שְׁלִיחַ־צַבּוּר וְלֹא הִזְכִּיר 'יַעֲלֶה וְיָבֹא' עַד שֶׁהַשְּׁלִים
4 תְּפִלָּתוֹ⁴⁷ - אִין מִחִזְרִין אוֹתוֹ, מִפְּנֵי טַרַח צַבּוּר⁴⁸;
5 שְׁהִרִי תְּפִלָּת הַמוֹסָפִין לְפָנָיו, שֶׁהוּא מְזַכֵּר בָּהּ
6 רֵאש־חֹדֶשׁ⁴⁹.

47 אבל אם עדיין לא השלים תפילתו, הואיל ואינו חוזר
אלא לעבודה, אין זה טורח מרובה ויחזור לעבודה.
48 ברכות ל, ע"ב: טעה ולא הזכיר של ר"ח בשחרית, אין
מחזירים אותו מפני שיכול לאמרה במוסף. אמר רבי יוחנן
ובציבור שנינו. ופירוש הרי"ף: בשליח ציבור שנינו, משום
טורח הצבור. (49 אבל כשטעה במוסף - מחזירים אותו,
ואין אומרים הרי מנחה לפניו, מפני שאין נוהגים להתפלל
מוסף ומנחה כאחד, ולא שייך לומר בזה: "הרי מנחה
לפניו" (הרא"ש לברכות שם). וגירסת התלמוד שלפנינו
משובשת, ודברינו מכוונים ע"פ גירסת הרי"ף שם. ומכאן
המקור לדברי רבינו (לעיל, ה"א) שגם: "ש"ץ שטעה
כשהוא מתפלל בקול רם - חוזר", וכמו שרמזנו בכיארורנו
שם.

7 יג. עֲשֶׂרָה יָמִים שֶׁמֵּרֵאש־הַשָּׁנָה עַד יוֹם־הַכַּפּוּרִים,
8 טָעָה וְחָתַם בָּהֶם בְּבִרְכָה שְׁלִישִׁית 'הָאֵל הַקָּדוֹשׁ'⁵⁰ -
9 חוֹזֵר לְרֵאשׁוֹ. טָעָה וְחָתַם בְּעֶשְׂתֵּי־עֲשָׂרָה 'מִלֶּךְ אוֹהֵב
10 צְדָקָה וּמְשַׁפֵּט'⁵¹ - חוֹזֵר לְתַחֲלוֹת הַבְּרָכָה, וְחָתַם בָּהּ
11 'הַמֶּלֶךְ הַמְּשַׁפֵּט', וּמִתְפַּלֵּל וְהוֹלֵךְ עַל הַסֵּדֶר; וְאִם
12 לֹא נִזְכַּר אֲלֵא עַד שֶׁהַשְּׁלִים כָּל תְּפִלָּתוֹ, חוֹזֵר
13 לְרֵאשׁוֹ⁵². אֶחָד יָחִיד וְאֶחָד שְׁלִיחַ־צַבּוּר.

50 במקום "המלך הקדוש". (51 במקום "המלך
המשפט", ראה לעיל (פרק ב, הלכה יח). (52 ברכות יב,
ע"ב. ואם שכח ולא אמר בימים אלה "זכרנו", או "וכתוב",
או "בספר חיים" אין מחזירין אותו כי לא נזכרו בתלמוד:
ואין מחזירים אלא על דברים שהוזכרו בתלמוד בפירוש
(הגהות מיימוניות' לעיל פרק ב אות כ').

14 יד. טָעָה וְלֹא הִזְכִּיר הַבְּדִלָּה בְּחוֹנֵן⁵³ הַדַּעַת -
15 מִשְׁלִים תְּפִלָּתוֹ וְאִינוּ צְרִיף לְחוֹזֵר⁵⁴. וְכֵן מִי שֶׁלֹּא
16 הִזְכִּיר 'עַל הַנְּסִים' בְּחִנְיָה וּכְפּוּרִים, וְעִנְנּוּ בְּתַפְּלוֹת
17 תַּעֲנִית - אִינוּ חוֹזֵר וּמִתְפַּלֵּל⁵⁵. אֶחָד יָחִיד וְאֶחָד
18 שְׁלִיחַ־צַבּוּר. וְאִם נִזְכַּר קֹדֶם שֶׁיַּעֲקֹר אֶת רַגְלָיו,
19 אוֹמֵר: "עִנְנּוּ⁵⁶ כִּי אַתָּה שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה, פּוֹדֶה וּמַצִּיל
20 בְּכָל עַת צָרָה וְצוּקָה - יְהִי לְרַצּוֹן אִמְרֵי פִי" וְגו'⁵⁷.

53 בתפילת מעריב למוצאי שבת ויום-טוב שאומר בה
"אתה חוננתנו", או "אתה הברכה" וכו' כנוסח התפילות
לרבינו, וכמבואר לעיל (פרק ב, הלכה יב). (54 שהרי יכול
לאמרה אחר-כך על הכוס (ברכות כט:). (55 שכלל הוא,
ימים שאין בהם קרבן מוסף, כגון: חנוכה ופורים אם לא
אמר מעין המאורע אין מחזירים אותו (שבת כד:). והטעם:
מפני שאינם מן התורה, אלא מתקנת חכמים. (56 כדעת
הרי"ף (תענית פ"א). (57 ואינו חותם בברכה, כי לא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

ג. ומעמידין בימה באמצע הבית⁹, פדי שיעלה¹⁵
עליה הקורא בתורה, או מי אשר אומר לעם דברי¹⁶
כבושין¹⁰, פדי שישמעו כלם. וכשמעמידין התבה¹⁷
שישבה ספר-תורה¹¹, מעמידין אותה באמצע¹²,
ואחורי התבה פלפי ההיכל ופניה פלפי העם.¹⁹

(9) (סוכה דף נא עמוד ב) וכן בירושלמי (שם, פרק ה, הלכה א). (10) דברי מוסר ותוכחה הכובשים את ליבו של האדם ומכניעים אותו. (11) מנהגם היה להעמיד תיבה ובה ספר תורה (נוסף על ספרי תורה שמונחים בהיכל), כדי שיהא מוכן להעלותו משם לבימה לקריאת התורה; וגם שיהא מוכן ליחידים לקרוא בו "שניים מקרא ואחד תרגום", שמצוה בספר תורה יותר משאר החומשים, ולא יצטרך העם לטרוח ולהוציא ספר-תורה מן ההיכל (רדב"ז חלק ב, לשונות הרמב"ם סימן קנ"ז). (12) בין צפון לדרום. וסמוך להיכל הייתה עומדת, ולפניה היה השליח-ציבור עומד ומתפלל, כמו שמבואר בסמוך (רדב"ז שם).

ד. פיצד העם יושבין בכתבי-כנסיות? הזקנים יושבין²⁰
ופניהם פלפי העם, ואחוריהם פלפי ההיכל¹³; וכל²¹
העם יושבין שורה לפני שורה, ופני השורה לאחורי²²
השורה שלפניה, עד שיהיו פני כל העם פלפי²³
הקדש¹⁴ וכלפי הזקנים וכלפי התבה. ובעת ששליח-
ציבור עומד לתפלה, עומד בארץ לפני התבה¹⁵,
ופניו לפני הקדש פשאר העם.²⁶

(13) (תוספתא מגילה פרק ג). והרמ"א בהגהותיו (אורח חיים סימן ק"נ סעיף ה) העתיק את כל הלכה זו, והשמיט המלים "ואחוריהם כלפי ההיכל" בהתאם למנהגנו היום שרק צידיהם מכוונים כלפי ההיכל, ולא אחוריהם. (14) הוא ההיכל. (15) ולא היה מתפלל על הבימה, משום שנאמר: ממעמקים קראתיך ה' (תהילים פרק קל, פסוק א), מכאן שאל יעמוד אדם במקום גבוה ויתפלל (ברכות דף י עמוד ב). וזהו הטעם בלשון רבותינו: "יורד לפני התיבה" (ראש השנה דף לב עמוד א ועוד), שהיה הקורא בתורה יורד מעל הבימה לעבור לפני התיבה להתפלל.

ה. בתי-כנסיות ובתי-מדרשות¹⁶, נוהגין בהן²⁷
כבוד, ומכבדים¹⁷ אותן ומרביצים¹⁸ אותן. ונוהגין²⁸
כל ישראל בספרד ובמערב¹⁹ ובשנער²⁰ ובארץ
הצבית²¹ להדליק עששיות²² בתי-כנסיות, ולהציע³⁰
בקרקען מחצלאות²³ פדי לישב עליהם. ובצרי³¹
אדום²⁴ יושבין בה על הפסאות.³²

(16) שלומדים בהם תורה ברבים. (17) מטאטאים אותם, ורבינו יעקב בן רבי יקר היה מכבד בזקנו לפני ארון הקודש (ספר חסידים סימן קכ"ח). (18) אחרי הכיבוד מזלפים אותם במים כדי להרביץ ולהשכיב את האבק, מגילה דף כח עמוד ב וברש"י שם. (19) הארצות שמעבר לים התיכון מערבה. (20) היא ארץ בבל. (21) היא ארץ ישראל, מלשון הכתוב: נחלת צבי צבאות גויים (ירמיה פרק ג, פסוק יט; וכן בדניאל פרק ח, פסוק ט). צבי - חמדה וחפץ.

גאון, הובאה ברי"ף לברכות שם. (71) שבתפילת קדיש (שם). (72) כשהוא עומד באמצע איזו ברכה שהיא מברכות המצוות, או ברכות הנהנין שאסור לו להפסיק לעניית אמן וכו'. שאם באמצע תפילה אסור לו להפסיק אפילו בין ברכה לברכה, באמצע הברכה לא כל-שכן (כסף-משנה). ויש מפרשים: שלא יפסיק בתפילתו לעניית אמן לשאר הברכות (לחם-משנה).

יום שישי כ' כסלו ה'תשע"ח

פרק אחד-עשר

(1) איזה מקום חייב בבניין בית הכנסת; סדר בניינו; קדושת בית הכנסת ואיך נוהגים בכבודו אם מותר לסתור בית כנסת כדי לבנות אחר במקומו; מה בין בית כנסת של כפרים לשל כרכים.

א. כל מקום שישבו עשרה מישראל, צריך להקין¹
לו בית שיפנסו בו לתפלה בכל עת תפלה², ומקום³
זה נקרא בית-הכנסת. וכופין בגי העיר זה את זה⁴
לבנות להם בית-הכנסת, ולקנות להם ספר-תורה,
נביאים וכתובים.⁴

(2) כי אין תפילה בציבור פחות מעשרה, וכן אמרו חז"ל (סנהדרין דף לט עמוד א): "כל ב' (בין) עשרה השכינה שורה". (3) (תוספתא בבא מציעא פרק י"א). (4) (שם) כדי שיקרא בהם כל מי שירצה לקרוא מן הציבור (לשון רבינו בהלכות שנים פרק ו, הלכה א). ודווקא בימיהם שלא הותר לכתוב אלא תורה נביאים וכתובים בלבד, אבל בימינו מחוייבים לקנות גם ספרי התלמוד ללמד בהם לקטנים ולגדולים (במגן אברהם אורח חיים סימן ק"נ סעיף א).

ב. פשונין בית-הכנסת, אין בונין אותה אלא⁶
בגבהה של עיר⁵, שנאמר: "בראש המיות תקרא".
ומגביהין⁸ אותה עד שתהא גבוהה מכל הצרות⁷
העיר, שנאמר: "ולרומם את בית אלהינו". ואין⁹
פותחין פתחי הכנסת אלא במזרח, שנאמר:
"והחנים לפני המשכן קדמה".¹⁰ ובונין בו היכל,
שמניחין בו ספר-תורה. ובונין היכל זה ברוב¹²
שמתפללין בנגדו פאותה העיר, פדי שיהיו פניהם¹³
אל מול ההיכל פשיעמדו לתפלה.¹⁴

(5) (תוספתא, מגילה פרק ג). (6) שבונים אותו בניין גבוה (שבת יא). ראה (במגן אברהם אורח חיים סימן ק"נ סעיף קטן ב). (7) שהיה המשכן פתוח למזרח (תוספתא פרק ג דמגילה). והטעם: כדי שיהיו משתחוים מן הפתח נגד הארון שהיה במערב. ודווקא בימיהם שהיו מתפללים למערב, אבל יושבי ארצות המערב שהם מתפללים לצד ארץ ישראל שהיא במזרח - אין עושים הפתח אלא במערב, כדי שיהיו משתחוים נגד ההיכל העומד במזרח בית הכנסת (טור סימן ק"נ). (8) שאם מתפללים למזרח בונים אותו בצד מזרח, כמו שביארנו.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

14 בפתח שפנגדו לקרב הדרך, שאסור לפנס בהן אלא
15 לרבר מצוה³⁴.

33) שביל המקצר את הדרך, בלשון רומית. ורבותינו (מגילה דף כט עמוד א) דרשו בדרך נטריקון: "אדמקיפנא אדרי איעול בהא, - בעוד שאקיף שורות של בתים הללו אכנס דרך הבית הזה ואקצר דרכי. 34) שלא יזלזל במוראו, והכתוב אומר: ומקדשי תיראו (ויקרא פרק יט פסוק ל) וכל בית כנסת מעין מקדש הוא, כמו שדרשו חכמינו ז"ל (מגילה דף כט עמוד א) על הפסוק: ואהי להם למקדש מעט (יחזקאל פרק יא, פסוק טז) - אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות שבבבל.

16 ט. מי שצריך לפנס לבית הפנסת לקרות תינוק או
17 חברו, יפנס ויקרא מעט או יאמר שמועה³⁵, ויחבר
18 קף ויקרא חברו, כדי שלא יפנס בשביל חפציו בלבד.
19 ואם אינו יודע - יאמר לתינוק מן התינוקות: קרא
20 לי הפסוק שאתה קורא בו; או ישעה מעט בבית
21 הפנסת ויחבר קף יצא³⁶, שהישיבה שם מעסקי
22 המצות היא, שנקמר: "אשרי יושבי ביתך" וגו'.

35) דבר הלכה. 36) (מגילה דף כח עמוד ב).

23 י. מי שפנס להתפלל או לקרות, מתר לו לצאת
24 בפתח שפנגדו כדי לקרב את הדרך³⁷. ומתר לאדם
25 לפנס לבית הפנסת במקלו, מןעלו ובאפנדתו³⁸
26 ובאבק שעל רגליו³⁹. ואם היה צריך לרק, ירק
27 בבית הפנסת⁴⁰.

37) (שם, דף כט עמוד א) וסמכוהו על הפסוק (יחזקאל פרק מו, פסוק ט): ובבוא עם הארץ לפני ה' במועדים הבא דרך שער צפון להשתחוות יצא דרך שער הנגב. ודווקא שנכנס מתחילה שלא על מנת לעשותו קפנדריא; אבל אם מתחילה נכנס כדי לעשותו קפנדריא אין התפילה או הקריאה מועילות בזה, ואף על פי שכדי לקרוא לחבריו מותר להיכנס לבית הכנסת בתנאי שיקרא בו מעט כמבואר בהלכה ט', אבל לעשותו קפנדריא אין זה מועיל. וזוהי הסיבה שאיחר רבינו לכתוב הלכה זו, ולא סמכה אחרי הלכה ח' אף על פי שלכאורה שם מקומה - כי כיוון בזה לומר: שאין שום היתר מועיל להיכנס לבית הכנסת מתחילה על מנת לעשותו קפנדריא (אור שמח). 38) מפורש לעיל פרק ה הלכה ה. 39) (ברכות דף סג עמוד א). בית הכנסת כביתו: מה ביתו אין אדם מקפיד בכל אלה חוץ מקפנדריא - אף בית הכנסת כן. 40) ובלבד שישפשונו ברגליו, כמבואר בירושלמי ברכות (פרק ג, הלכה ה), או שיהיה שם גמי שאין הרוק נראה בתוכו (שולחן ערוך אורח חיים סימן קנא), אבל אם הרוק נראה - אסור, כמו שאמרנו בירושלמי שם: "הרוק בבית הכנסת כרוק בבבת עינו".

28 יא. בתי-כנסיות ובתי-מדרשות שחברו - בקדשתן
29 הן עומדות, שנאמר: "והשמותי את מקדשיכם" -
30 אף-על-פי שהן שוממין, בקדשתן הן עומדין⁴¹.
31 וכלשם שנהיגין בהן כבוד בלשונן, קף נהיגין בהן

22) מנורות, משום כבוד, כלשון הכתוב: על כן באורים כבדו ה' (ישעיה פרק כד, פסוק טו), וכן שנינו במשנה (תרומות פרק י"א, משנה י). 23) שטיחים עשויים קש, או קנים דקים. 24) בארצות הנוצרים.

1 בתי-כנסיות ובתי-מדרשות, אין נהיגין בהן
2 קלות-ראש, פגון שחוק והתול ושיחה בטלה; ואין
3 אוכלין בהן, ואין שותין²⁵ בהן, ואין גאותין²⁶ בהן,
4 ואין מטילין²⁷ בהן; ואין נכנסין בהן בחמה מפני
5 החמה²⁸ ובגשמים מפני הגשמים. וחקמים
6 ותלמידיהם מתרין לאכל ולשתות²⁹ בהן מדיחקים³⁰.

25) (מגילה דף כח עמוד א). 26) אין מתקשטין בהם כפירוש רש"י שם; וכן אמרו (יומא דף יא עמוד א): "מאי נאותות - מתקשטות". נאות - קבלת הנאה, מלשון: אך בואת נאות לכם (בראשית פרק לד, פסוק טו). 27) שאם יש לאדם קוצר רוח אל יכנס לתוכם לטייל כדי להרחיב את ליבו שאין נכנסין שם אלא או להתפלל, או לקרות בתורה (כסף משנה). 28) להיות למחסה מחוס השמש. 29) (מגילה דף כח עמוד ב). למה נקרא בית המדרש "בית רבנן"? - "ביתא דרבנן" לפי שביתם הוא לכל דבר. 30) אבל שלא מדחק, לא, לפי שמסופר שם: רבינא ורב אדא היו עומדים ושואלים דבר הלכה מפי רבא, ירד גשם עז ונכנסו לבית הכנסת. אמרו: נכנסנו לבית הכנסת לא להתגונן מפני הגשם אלא משום שדבר הלכה דורש דיעה צלולה ומיושבת, כלומר: אלמלא היינו עוסקים בהלכה הדורשת דיעה צלולה לא היינו נכנסים לבית הכנסת מפני הגשם בלבד (כסף משנה). ולצורך מותר לאכול בבית הכנסת, כמו שאמרנו בירושלמי (פסחים פרק א, הלכה א): "בתי כנסיות ובתי מדרשות צריכין בדיקה (בדיקת חמץ בערב פסח) שכן מכניסים לשם (חמץ) בראשי חדשים", שהיו סועדים שם סעודת מצוה בעיבור החודש, ומה גם לצורך בית הכנסת עצמו וודאי שמותר לישון. ומכאן התירו לישון בבית הכנסת בליל יום הכיפורים כדי לשמור הנרות ("הגהות מיימוניות").

7 ז. ואין מחשבין בהן חשבונות, אלא-אם-פן היו
8 חשבונות של מצוה, פגון קפה של צדקה ופדיון
9 שבוים וכו' ויצא בהן. ואין מספדין בהן, אלא הספד
10 של רבים³¹, פגון שיהיה שם הספד גדולי חכמי
11 אותה העיר, שכל העם מתקבצין ובאין בגללן³².

31) (מגילה שם). 32) בין שהגדול בעצמו נפטר, בין שמת אחד ממשפחתו והגדול עומד להספידו שבגללו מתקבצים העם (שם; ראש השנה דף כה עמוד א) "אותו היום מתה אימו של בן זוא והספידה רבן גמליאל הספד גדול, לא מפני שראוייה לכך אלא כדי שידעו העם שלא קידשו בית דין את החודש כי בראש חודש אין מספדין" - הרי שבאו כולם לכבודו של המספיד, אף שהנפטר לא היה ראוי לכך (מעשה ורוק).

12 ה. היה לבית-הפנסת או לבית-המדרש שגוי פתחין
13 - לא יעשונו קפנדריא³³, כדי שפנס בפתח זה ויצא

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

תורה שכל חמישה חומשי תורה כתובים בו. (53) על תנאי היתר מכירת ספר תורה, ראה לקמן הלכות ספר תורה (פרק י', הלכה ב.). (54) (מגילה דף כו עמוד א.). (55) גירסת דפוס רומי - "במותיהם" ובדפוסים אחרים: כפי שאצלנו. אם מכרו חומשים וקנו ממקצת הדמים ספר תורה, אל יקנו ממותר הכסף דבר שקדושתו פחותה (שם).

טו. וכן אם גבו העם מעות לבנות בית המדרש או לבית הכנסת, או לקנות תבנה או מטפחות ותיק או ספר תורה, ורצו לשנות כל מה שגבנו - אין משניין אותו, אלא מקדשה קלה לקדשה חמורה ממנה.⁵⁶ אבל אם עשו מה שגבנו והותרו - משניין המותר לכל מה שירצו.⁵⁷ וכל פלי בית הכנסת⁵⁸ - כבית הכנסת. פרקת⁵⁹ שעל הארון שמניחים בו הספרים - כמטפחות הספרים; ואם התנו עליהם⁶⁰, הרי הן כפי התנאי.⁶¹

(56) (מגילה דף כו עמוד א) ולא מפני שיש קדושה במעות הללו, שהרי עדיין לא באו לשימוש קדושה; אלא מחמת נדר שנדר הציבור לבנות בית הכנסת על ידי הנתניה הזאת - מוטל עליו לקיימו, כדן כל נודר נדר לדבר שבקדושה. ואמנם אם רצו להוציא את המעות הללו לצורך מצוה אחרת, ויקיימו את נדרם להקים בית הכנסת אחר, הרשות בידם, כי אין שום קדושה בגוף המעות (ט"ז לאורח חיים סימן קנג סעיף קטן ב.). (57) שהרי קיימו מה שקיבלו עליהם, והמעות כשלעצמן אין בהם כל קדושה. (58) כגון הבימה שעולים עליה לקריאת התורה וכיוצא בזה (ירושלמי מגילה פרק ג, הלכה א.) וראה לקמן הלכות ספר תורה פרק י', הלכה ד. (59) (מגילה דף כו עמוד ב) מפני שלפעמים פורסים אותה תחת ספר תורה, לפיכך קדושתה כקדושת מעילי הספרים. (60) מתחילה כשייחדם לספר תורה התנו שיהו מותרים להשתמש בהם תשמישי חול. (61) ומותר להשתמש בהם כרצונם (ירושלמי מגילה פרק ג, הלכה א.).

טז. במה דברים אמורים שמתר למכור בית הכנסת? בבית הכנסת של כפרים⁶², שלא עשו אותו אלא על דעת בני הכפר לבדם, שיהיה להם להתפלל בו, שאם רצו כלם למכרו, מתרין; אבל בית הכנסת של כרפין⁶³ - הואיל ועל דעת כל אנשי העולם נעשה, שבווא ויתפלל בו כל הבא אל המדינה, נעשה של כל ישראל, ואין מוכרין אותו לעולם.⁶⁴

(62) שאין אנשים ממקומות אחרים רגילים לבוא שם. (63) עיר גדולה, "עיר ואם בישראל" (שמואל ב פרק כ, פסוק יט) מתרגם יונתן: כרך רב. (64) (מגילה דף כו עמוד א) שאין בני הכרך הבעלים המיוחדים של בית כנסת זה, כי כל ישראל בעליו הם, ואפילו בידוע שלא סיעו אנשים מחוץ לעיר בהוצאות בניינו, בכל זאת הואיל ועל דעת מתפללי כל אנשי העולם נעשה שיבואו בו הרי קדושתו חמורה, ואין רשות לאנשי העיר למכרו (תוספות למגילה דף כו עמוד א, והרא"ש שם).

בחרכנם, הוין מכפור ורבוין, שאין מכדין אותן ואין מרביצין אותן. עלו בהן עשבים - תולשין אותם ומנחין אותן במקומן⁴², כדי שיראו אותן העם ותעור ריהם⁴³ ויכנום.

(41) (מגילה פרק ג, משנה ג) כי לא אמר הכתוב: ואת מקדשיכם אשומם - אלא הקדים "שממה" ל"קדושה" לומר לך: אף על פי ששומם - בקדושתו הוא עומד (מפירוש ה"תוספות יום טוב", שם). (42) (מגילה דף כח עמוד ב.). (43) מחמת עגמת נפש (שם).

יב. אין סותרין בית הכנסת כדי לבנות אחר במקומו או במקום אחר; אבל בונין אחר ואחר-כך סותרין את זה; ושם יאירע להם אנס ולא יבנו⁴⁴. אפלו פתל אחד ממנו, בונה החדש בצד הישן, ואחר-כך סותר הישן.

(44) (בבא בתרא דף ג עמוד ב.).

יג. במה דברים אמורים⁴⁵? שלא חרבו יסודותיו, או שלא נטו כתליו לפל; אבל אם חרבו יסודותיו או שנטו כתליו לפל - סותרין אותו מיד, ומתחילין לבנות במקרה⁴⁶ ביום ובלילה, ושם תדחק השערה וישאר חרב.

(45) שאין סותרים טרם שבונים. (46) (שם) "רב אשי ראה בקיעים בבית הכנסת שבעירו (מתא מחסיא) סתרו והכניס מיטתו שם - מחשש שמא יתעצל בבניינו, והואיל והחמה והגשמים יצערוהו יודרו בבניינו - ולא הוציאה עד שגמר כל הבניין לרבות המרזבים".

יד. מתר לעשות בית הכנסת⁴⁷ בית המדרש⁴⁸; אבל בית המדרש אסור לעשותו בית הכנסת; שקדשת בית המדרש יתרה על קדשת בית הכנסת, ומעלין בקדש ולא מורידין⁴⁹. וכן בני העיר שמכרו בית הכנסת, יש להן לקח בדמיו תבנה⁵⁰; מכרו תבנה - יש להן לקח בדמיה מטפחות⁵¹ או תיק לספר-תורה; מכרו מטפחות או תיק - לוקחים בדמיו חמשים⁵²; מכרו חמשין - לוקחין בדמיו ספר-תורה; אבל אם מכרו ספר-תורה⁵³, אין לוקחין בדמיו אלא ספר-תורה אחר⁵⁴, שאין שם קדשה למעלה מקדשת ספר-תורה; וכן במותריה⁵⁵.

(47) המיוחד לתפילה בלבד. (48) המיוחד ללימוד תורה רבים (מגילה דף כו עמוד א.). (49) תוספתא, (מובאת ברש"י למגילה דף כו עמוד א): ויקם משה את המשכן (שמות פרק מ, פסוק יח) בצלאל עשהו, ומשה שהיה גדול ממנו הקימו - מכאן שמעלין בקודש, ואין מורידין - שנאמר (שם): ויתן את אדניו וישם את קרשיו וגו' ולא סיעוהו אחיו הכהנים בהקמת קרשיו ואדניו, מפני שאין מורידין (מנחות דף צט עמוד א.). (50) מבואר לעיל (הלכה ג.). (51) מעילים. (52) גליונות קלף שכתוב בהם חומש אחד מחמשת חומשי תורה, ואין קדושתם חמורה כקדושת ספר

22 וְלֹא מִמְשַׁכְּנֵי אוֹתוֹ⁷⁵. וְכֵן כְּשֹׁסְתָרִין בְּתֵי-כְנֻסִיּוֹת
23 לְבָנוֹתָן, מִתְרִין לְמִכּוּר וּלְהַחֲלִיף וְלָתֵת בְּמִתְנָה
24 הַלְבָנִים וְהַעֲצִים וְהַעֲפָר שְׁלֵהֵן; אֲבָל לְהַלְוֹתָן אֶסוּר,
25 שְׁאִין הַקְדָּשָׁה עוֹלָה⁷⁶ מִהֵן אֲלֵא בְדָמִים, אוֹ בְהִנְיָה,
26 שְׁהִיא כְדָמִים.

(74) והרי היא כמכירה (מגילה דף כו עמוד ב). (75) (שם) שמאחר שנשאר בקדושתו, איך ישתמש בו הלוקח לצרכיו החילוניים? מה שאין כן במכירה גמורה שאז פקעה הקדושה מבית הכנסת וחלה על דמיו. ודווקא בדרך שמורידים אותו מקדושתו, אבל להשאל ספר תורה לקרוא בה אפילו משל רבים ליחיד - מותר (רמ"א אורח חיים סימן קנג סעיף יא). (76) מסתלקת (מגילה שם).

27 כֹּא. רְחוּבָה שֶׁל עִיר⁷⁷, אֶף-עַל-פִּי שְׁהַעַם מִתְפַּלְלִין
28 בּוֹ בְּתַעֲנוּיֹת⁷⁸ וּבְמַעֲמָדוֹת⁷⁹, מִפְּנֵי שְׁהַקְבִּיץ רַב וְאִין
29 בְּתֵי-כְנֻסִיּוֹת מְכִילִין אוֹתָן - אִין בּוֹ קְדָשָׁה, מִפְּנֵי
30 שְׁהוּא עֲרָאִי וְלֹא נִקְבַע לְתַפְלָה⁸⁰. וְכֵן בְּתֵים וְחֻצוֹת
31 שְׁהַעַם מִתְקַבְּצִין בָּהֶם לְתַפְלָה - אִין בָּהֶם קְדָשָׁה,
32 מִפְּנֵי שְׁלֹא קָבַעוּ אוֹתָם לְתַפְלָה בְּלִבָּד, אֲלֵא עֲרָאִי
33 מִתְפַּלְלִים בָּהֶם, כְּאֵדָם שְׁמִתְפַּלֵּל בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ.

(77) כיכר עירונית רחבה ופנוייה. (78) ציבור (תענית פרק ב, משנה א). (79) כל ישראל לעריהם (בארץ ישראל) נחלקו לעשרים וארבעה מעמדות, מעמד לשבוע, השולחים את שליחיהם הממונים לעמוד על קרבן תמיד בירושלים, והם הנקראים: "אנשי מעמד", וכשהגיע שבווע של אותו מעמד, היו אנשי המעמד הנמצאים בירושלים בקביעות נכנסים למקדש לעמוד על קרבנם. והרחוקים מירושלים היו מתכנסים לבתי הכנסת שבעריהם ומתפללים על קרבן אחיהם שיתקבל ברצון ועמידתם זו לתפילה ולבקשה נקרא: "מעמד" (הלכות כלי המקדש פרק ו, הלכה ה). וייתכן שבית הכנסת שלהם היה ברחובה של עיר, אלא מתוך שלא היו מתכנסים שם אלא פעם אחת לחצי שנה אין בו קדושה, כי לא היה בית תפילה קבוע (רש"י למגילה דף כו עמוד א). וראה במשנה (תענית פרק ד, משנה א). (80) (מגילה דף כו עמוד א).

יום ש"ק כ"א כסלו ה'תשע"ח

פֶּרֶק שְׁנַיִם-עָשָׂר

(1) קריאת התורה בחול ובשבת מי תיקנה; אם מותר לקרוא לדלג מעניין לעניין, איך יתנהג המתורגמן המתרגם את קריאת התורה; המפטיר בנביא ודינו; סדר העולים לקרוא בתורה; אם מותר לקרוא בחומשים בבית הכנסת; הגולל ספר תורה איך יתנהג.

34 א. מִשָּׁה רַבְּנֵי תַקֵּן לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל, שְׁיִהוּ קוֹרִין
35 בְּתוֹרָה בְּרַבִּים בְּשַׁבָּת וּבְשַׁנַּי וּבְחַמִּישֵׁי בְּשַׁחֲרִית, כְּדִי
36 שְׁלֹא יִשְׁהוּ שְׁלֹשָׁה יָמִים בְּלֹא שְׁמִיעַת תּוֹרָה². וְעֲזָרָא
37 תַקֵּן, שְׁיִהוּ קוֹרִין כֵּן בְּמִנְחָה בְּכָל שַׁבָּת, מִשּׁוּם יוֹשְׁבֵי
38 קְרָנוֹת³. וְגַם הוּא תַקֵּן, שְׁיִהוּ קוֹרִין בְּשַׁנַּי וּבְחַמִּישֵׁי

1 יז. בְּנֵי הַכֹּפֵר שָׁרְצוּ לְמִכּוּר בֵּית-הַכְּנֻסָּת שְׁלֵהֵן אוֹ
2 לְבָנוֹת בְּדָמִיו בֵּית-הַכְּנֻסָּת אַחֵר, אוֹ לְקָנוֹת בְּדָמִיו
3 תְּבָה אוֹ סִפְרֵתוֹרָה - צְרִיכִין לְהַתְנֹת עַל הַלּוֹקֵחַ
4 שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת אוֹתוֹ, לֹא מְרַחֵץ, וְלֹא בְרַסְקִי, וְהוּא
5 הַמְּקוֹם שְׁמַעְעֲבָדִין בּוֹ אֵת הָעוֹרוֹת, וְלֹא בֵּית הַטְּבִילָה,
6 וְלֹא בֵּית הַמִּים⁶⁵; וְאִם הִתְנוּ שְׁבַעַה טוֹבֵי⁶⁶ הָעִיר
7 בְּמַעֲמַד אֲנָשֵׁי הָעִיר⁶⁷ בְּשַׁעַת מְכִירָה, שְׁיִהֵא הַלּוֹקֵחַ
8 מְתָר לַעֲשׂוֹת בּוֹ כֹּל אֵלוֹ - מְתָר⁶⁸.

(65) לכביסה; או למי רגליים (מגילה דף כו עמוד ב). כי אף על פי שקדושת בית הכנסת פקעה וחלה על הדמים - אין מזולזלים בו כל כך. רמז לזה דברי הכתוב (דברי הימים ב- פרק ח פסוק יא): כי אמר לא תשב אשה לי בבית דוד מלך ישראל כי קודש המה אשר באה אליהם ארון ה' - והרי כבר עלה משם הארון והוכנס לבית קודש הקדשים, ובכל זאת לא נתנה שלמה לשבת שם מחמת קדושת הבית הקודמת (אור שמח). (66) נכבדי העיר העוסקים בצרכיה על דעת הציבור. (67) אם פירסמו את המכירה - הרי זה נידון כמעמד אנשי העיר, אף שלא נכחו בה (רמ"א אורח חיים סימן קנ"ג סעיף ז). (68) (מגילה דף כו עמוד א) וכגירסת רבינו בגמרא שם: אבל מכרו שבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר אפילו למשתי ביה שיכרא ולמשטח ביה פירי מותר. והראב"ד חולק וסובר: שאין לדמות שטיחת פירות לארבעת הדברים הללו שהם מגונים ביותר, ולדבריו אין להשתמש בו לדברים אלו בכל מעמד מכירה שהוא (טורי אבן, בכונת השגת הראב"ד).

9 יח. וְכֵן אִם הִתְנוּ שְׁבַעַה טוֹבֵי הָעִיר⁶⁹ בְּמַעֲמַד אֲנָשֵׁי
10 הָעִיר עַל מוֹתֵר הַדָּמִים שְׁיִהִיו חֲלִין - הָרִי הֵן חֲלִין.
11 וְכִשְׁלוֹקְחֵין הַדָּמִים וּבוֹנִין מִהֵן בֵּית-הַכְּנֻסָּת אַחֵר, אוֹ
12 שְׁיִקְנוּ מֵהֶם תְּבָה אוֹ מְטַפְחוֹת וְתִיק אוֹ חֲמִשִּׁין אוֹ
13 סִפְרֵתוֹרָה - הַשָּׂאֵר יִהְיֶה חֲלִין כְּמוֹ שְׁהִתְנוּ, וְיַעֲשׂוּ
14 בָהֶן מַה שְׁיִרְצוּ⁷⁰.

(69) בשעת מכירת בית הכנסת. מתבאר בסמוך בדברי רבינו. (70) אפילו תשמישי חול (מגילה דף כו עמוד א).

15 יט. וְכֵן אִם קָבְלוּ עֲלֵיהֶן כֹּל אֲנָשֵׁי הָעִיר⁷¹ אוֹ רַבָּם
16 אֲדָם אֶחָד⁷² - כֹּל מַה שְׁעַשָּׂה עֲשׂוֹי, וְהוּא מוֹכֵר
17 וְנוֹתֵן לְבָדוֹ כְּפִי מַה שְׁיִרְאֶה, וְיִתְנָה כְּפִי מַה
18 שְׁיִרְאֶה⁷³.

(71) אפילו כרך גדול (כדעת המע"ר). (72) שהוא יהיה המפקח על עסקי בית הכנסת ויעשה בו מה שירצה. (73) ירושלמי מגילה (פרק ג, הלכה ב) וכן בבבלי (מגילה דף כו עמוד א) "אמר רב אשי בית הכנסת של 'מתא מחסיא' אף על פי שמכל העולם באים אליו להתפלל, כיוון שנתנו את הכסף לבניינו על דעתו, שאעשה בו כרצוני - הרשות בידי למכרו אם ארצה".

19 כ. כְּשֶׁם שְׁמִתָּר לָהֶם לְמִכּוּר בֵּית-הַכְּנֻסָּת, כֶּף נוֹתְנִין
20 אוֹתוֹ בְּמִתְנָה; שְׁאֵלוֹ לֹא הִיָּה לָהֶם לַצְּבוּר הִנְיָה
21 בְּמִתְנָה זוֹ, לֹא נִתְנוּהוּ⁷⁴. אֲבָל לֹא מִשְׁפִּירִין אוֹתוֹ

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 **שְׁלֹשָׁה בְּנֵי-אָדָם⁴, וְלֹא יִקְרָאוּ פְּחוֹת מַעֲשֶׂה**
 2 **פְּסוּקִים⁵.**

13 **בְּפִרְשָׁה פְּחוֹת מַשְׁלָשָׁה פְּסוּקִים¹⁵, וְלֹא יִקְרָא הַקּוֹרֵא**
 14 **פְּחוֹת מַשְׁלָשָׁה פְּסוּקִים¹⁶.**

8) כי אין דבר שבקדושה פחות מעשרה, כמבואר לעיל (פ"ח, ה"ד). 9) פרט לקטנים שהם פחותים משלש עשרה שנה. 10) פרט לעבדים כנענים, וכן אמרו: מעשה ברבי אליעזר שנכנס לבית הכנסת ולא מצא עשרה, שחרר עבדו והשלימו לעשרה (ברכות מז:). 11) מגילה כא, ע"ב: "כנגד עשרת הדברות שנאמרו למשה בסיני". לבר בפורים שקוראים רק תשעה פסוקים: מן "ויבא עמלק" (שמות יז, ח) עד סוף הפרשה ('הגהות מיימוניות' בשם הסמ"ג). 12) "וידבר ה' אל משה לאמור" מצטרף למנין עשרה פסוקים, אע"פ שאין ללמוד ממנו כלום (מלשון רש"י מגילה כא:). 13) כנגד כהנים ליום וישראלים (שם). 14) שם כב, ע"א: הקורא בתורה והגיע לפרשה חדשה, אינו פוסק בה עד שיקרא ממנה שלשה פסוקים, גזירה משום הנכנסים, שלא נכחו בקריאת הפרשה הקודמת, ואם יפסיק הקורא בסוף שני הפסוקים הראשונים יחשבו שלא קרא זה אלא שני פסוקים בלבד, והרי אין קוראים פחות משלשה פסוקים. 15) מי שקרא והגיע לסוף פרשה, אל יפסיק קריאתו לפני שני הפסוקים האחרונים של הפרשה, גזירה משום היוצאים מבית הכנסת, שיסברו שהעולה אחריו לא יקרא אלא שני פסוקים האחרונים בלבד (שם). 16) שם כד, ע"א. כנגד תורה נביאים וכתובים. ואפילו פרשה שלמה, אם אין בה אלא שני פסוקים, כגון: וביום השבת (במדבר כח, ט"ז), אינו קוראה בפני עצמה.

15 **ד. שְׁלֹשָׁה שְׁקָרָאוּ עֲשָׂרָה פְּסוּקִים - שְׁנַיִם קוֹרְאִין**
 16 **שְׁלֹשָׁה שְׁלֹשָׁה, וְאֶחָד אַרְבָּעָה; וַיְבִין שְׁהֵיָה הַקּוֹרֵא**
 17 **אַרְבָּעָה רֵאשׁוֹן אוֹ אַחֲרוֹן אוֹ אֶמְצָעִי, הָרִי זֶה**
 18 **מִשְׁפָּחָה¹⁷.**

17) אין אנו מקפידים לומר דוקא האחרון יקרא ארבעה פסוקים משום "מעלין בקודש ואין מורידין", אלא כל אחד מהם הרשות בידו לקרותם (שם, כא:).

19 **ה. כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִן הַקּוֹרְאִין פּוֹתֵחַ סֵפֶר-תּוֹרָה**
 20 **וּמְבִטֵי לְמַקּוֹם שֶׁהוּא קוֹרֵא בוֹ, וְאֶחָד-רֶבֶךָ אוֹמֵר:**
 21 **"בְּרַכְוָה¹⁸ אֵת יְיָ הַמְּבַרְךְ, וְכָל הָעַם עוֹנִין: "בְּרוּךְ יְיָ**
 22 **הַמְּבַרְךְ לְעוֹלָם וָעֶד"¹⁹, וְחֹזֵר וּמְבַרְךְ: "בְּרוּךְ אַתָּה**
 23 **יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל הָעַמִּים**
 24 **וַנִּתֵּן לָנוּ אֵת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נוֹתֵן הַתּוֹרָה"²⁰,**
 25 **וְכָל הָעַם עוֹנִין 'אָמֵן'. וְאֶחָד-רֶבֶךָ קוֹרֵא עַד שְׁשִׁשְׁלִים**
 26 **לְקָרוֹת, וְגוֹלָל הַסֵּפֶר וּמְבַרְךְ²¹: "בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ**
 27 **אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר נָתַן לָנוּ תּוֹרָתוֹ²² תּוֹרַת**
 28 **אֱמֻנָת²³, וְחַיֵּי עוֹלָם נִטְעַע²⁴ בְּתוֹכֵנוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ,**
 29 **נוֹתֵן הַתּוֹרָה"²⁵.**

18) ואינו חייב לגלול את הספר טרם שיברך, אלא עם פתיחתו הוא מברך (שם לב:). ובירושלמי (מגילה פ"ג, ה"ז) סמכה על הפסוק: וכפתחו עמדו כל העם ויברך עזרא את ה' וגו' (נחמיה ח, ה"ו) - משמע: שברך מיד אחר פתיחתו. 19) וחוזר ואומר: ברוך ה' המבורך וגו' כדי לכלול את

2) בבא-קמא פב. שנאמר: וילכו שלשת ימים במדבר ולא מצאו מים (שמות טו, כב) "דורשי רשומות אמרו: אין מים אלא תורה... כיון שהלכו שלשת ימים בלא תורה - נלאו. עמדו נביאים שביניהם ותיקנו להם שיהו קוראים בשבת, ומפסיקים באחד בשבת וקוראים בשני ומפסיקים שלישי ורביעי וקוראים בחמישי... כדי שלא ילינו שלשה ימים בלא תורה". וסובר רבינו, שודאי לא עשו נביאי הדור ההוא בלי הסכמת משה רבינו שהוא גדול הנביאים, וכל נביאי דורו חברי בית דינו הם, לפיכך ראוי לייחס תקנה זו למשה רבינו (כסף-משנה). אולם בירושלמי (מגילה פ"ד, ה"א) נאמר בפירוש: "משה התקין את ישראל שיהו קוראים בתורה בשבתות ובימים טובים... שנאמר: וידבר משה את מועדי ה' אל בני ישראל". וכן במסכת סופרים (פ"י, ה"א). וקבעו לקרוא בשני וחמישי, משום שהם ימי רחמים ורצון (תוספות' לבבא-קמא פב.). וראה לעיל (פ"ט, ה"ה בבאורנו אות יא). 3) שם. יושבי חנויות כל ימות חול עוסקים בסחורה ואין קוראים בשני וחמישי, תיקנו בגללם קריאה יתירה בשבת (רש"י שם). ובערוך' פירש: קרנות - זווית, יושבי קרנות - אנשים שאינם רגילים לבוא לבית-המדרש אלא יושבים בקרנות העיר ועוסקים בדברי שיחה ובטילה. ישיחו בי יושבי שער (תהלים סט, יג) מתורגם: ימללון עלי יתבי תרעא בית קרנתא. 4) כי משה רבינו לא תיקן אלא שיקרא אדם אחד שלשה פסוקים ולא יותר או שלשה אנשים שלשה פסוקים (בבא-קמא, שם). 5) כנגד עשרת הדברות שנאמרו למשה מסיני (מגילה כא:). ובכת"י התימנים, הנוסח: פסוקים.

3 **ב. וְאֵלוּ הֵן הַיָּמִים שְׁקוֹרְאִין בָּהֶם בְּתוֹרָה בְּצַפּוֹר:**
 4 **בְּשַׁבְּתוֹת, וּבְמוֹעֲדִים, וּבְרֵאשֵׁי-הַדָּשִׁים, וּבְתַעֲנִיּוֹת,**
 5 **וּבְחִנּוּפָה וּבְפִנּוּרִים, וּבְשָׁנֵי וְחִמְיָשִׁי שְׁכָּל שְׁבוּעַ**
 6 **וְשְׁבוּעַ. וְאֵין מִפְטִירִין בְּנֵבִיאִים, אֲלָא בְּשַׁבְּתוֹת**
 7 **וְיָמִים טוֹבִים⁶ וְתַשְׁעָה בָּבָב⁷ בְּלֶבֶד.**

6) מגילה, שם. כי ימי החול הם ימי מלאכה וקשה להכביד על הציבור להאריך הרבה בקריאה. וכן בשבת במנחה אין אנו מפטירים, מפני שכבר סמוך לחשכה שהרי כל היום לפני המנחה רגילים היו לדרוש (מפירוש רש"י, שם). ובכת"י התימנים, הנוסח: וביום הכיפורים ובתשעה באב, וראה כס"מ. 7) (שם לא, ע"ב). וראה לקמן (פ"ג, ה"ח). וגם בתשעה באב אע"פ שמצד הדין מותר במלאכה - אבל כבר נהגו לא לעשות בו מלאכה עד חצות היום, ואמרו (תענית ל:): "כל העושה מלאכה בתשעה באב אינו רואה סימן ברכה לעולם - לפיכך אפשר להפטיר בו ללא הכבדה על הציבור.

8 **ג. אֵין קוֹרְאִין בְּתוֹרָה בְּצַפּוֹר בְּפְּחוֹת מַעֲשֶׂה⁸ אֲנָשִׁים**
 9 **גְּדוֹלִים⁹, בְּנֵי-חֹרִין¹⁰. וְאֵין קוֹרְאִין פְּחוֹת מַעֲשֶׂה**
 10 **פְּסוּקִים¹¹; 'וַיְדַבֵּר' עוֹלָה מִן הַמִּנְחָה¹². וְלֹא יִהְיוּ**
 11 **הַקּוֹרְאִין פְּחוֹת מַשְׁלָשָׁה אֲנָשִׁים¹³. וְאֵין מִתְחִילִין**
 12 **בְּפִרְשָׁה פְּחוֹת מַשְׁלָשָׁה פְּסוּקִים¹⁴, וְאֵין מַשְׁיָרִין**

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יברכו, (ראה מגילה כא:). ובדבר שאינו מצוי, כגון זה שנשתתק שהוא מקרה בלתי שכיח - לא גזרו בו (תשובות הרמב"ם הוצאת פריימן סימן מ"ז).

ז. אין הקורא בתורה רשאי לקרות³¹ עד שיקרא לו גדול שבצבור לקרות; ואפלו חזן³² הנקנסת או ראש הנקנסת³³ אינו קורא מעצמו, עד שיקראו לו הצבור או גדול שבהם לקרות³⁴. וצריך אהד לעמד עמו בשעת קריאה, כדרך חזן העומד עם הקוראין³⁵.

31 מנהגם היה שכל העולה לתורה היה קורא בעצמו לפני הציבור, וכיום שאין הכל בקיאים בטעמי הקריאה ובדקדוקיה, אין הציבור יוצאים בקריאות אלו; ומפני שכל אחד בעיניו כבוד, ואם לא ירשוהו לקרוא יבוא להתקוטט עם הש"ץ - לפיכך תיקנו שאינו קורא אלא הש"ץ הבקי בקריאה. ומכל-מקום גם העולה קורא בנחת עם הש"ץ, כדי שלא תהא ברכתו לבטלה ('טור' או"ח סימן קמ"א). 32 ש"ץ. 33 מנהגי הציבור בביהכ"נ. ורש"י ביומא (סח:): מפרש: "ראש הכנסת - על פיו נחתכים צרכי הכנסת: מי מפטיר... מי עובר לפני התיבה". 34 תוספתא מגילה פ"ג: "שאינ אדם מבזבז לו" שלא יהא נראה כאילו נוטל חלק לעצמו בשביל גדולתו. 35 כלומר: אפילו כשהחזן בעצמו קורא, אינו עומד לבדו לפני התורה, כי כשם שניתנה (התורה) ע"י סרסור, שנאמר (דברים ה, ה): אנכי עומד בין ה' וביניכם... להגיד לכם את דבר ה', כך אנו צריכים לנהוג בה ע"י סרסור (מקשר ומתווך), ירושלמי מגילה (פ"ד, ה"א).

ח. הקורא, יש-לו³⁶ לדלג במקום למקום בענין אהד, כגון 'אחרי מות', ו'אף בעשור', שפפרשת אומר אל הפהנים³⁷. והוא³⁸, שלא יקרא על-פה, שאסור לקרות שלא מן הכתב אפלו תבה אהת³⁹. ולא ישהה בדלוג, אלא פדי שישלים התרגמן⁴⁰ תרגום הפסוק⁴¹.

36 מותר לו. 37 שהיה הכהן הגדול קורא ביום הכיפורים בבית המקדש, כמפורש במס' יומא (פ"ג, מ"א) ושתיהן מדברות בענין יום הכיפורים, אחרי מות - ויקרא טז, א-לד; אך בעשור - שם, כג, כו-לב. ואנו נוהגים היום לדלג בקריאת "ויחל משה" בתענית ציבור. אבל בשני ענינים לא ידלג "לפי שדברי תורה הם אזהרות ועונשים ומצוות, וצריך שיכנסו בלב השומעים, וכשארם יוצא מענין לענין אחר אינו נוהג להתכונן" (מלשון רש"י יומא סט:). 38 ובלבד. 39 גיטין ס, ע"ב: "כתב לך את הדברים האלה" - דברים שבכתב, אי אתה רשאי לאמרם על-פה. 40 ראה בסמוך הלכה י. 41 שאם ישהה יותר, נמצא הציבור יושב בטל ומצפה ואין זה כבוד הציבור (יומא טט:).

ט. כיון שהתחיל הקורא לקרות בתורה, אסור לספר אפלו בדבר הלכה⁴², אלא הפל שומעין ושותקין ומשימין לבם למה שהוא קורא, שנקמר: "ואני כל העם אל ספר התורה". ואסור לצאת מן הנקנסת

עצמו בין המברכים, כמו שאמרו (ברכות מט:): לעולם אל יוציא אדם את עצמו מן הכלל. ואף-על-פי שלא פירשו רבינו, סמך על דבריו לקמן ה' ברכות (פ"ה, ה"ב) ('מעשה רוקח'). 20 ברכות כא, ע"א: "מנין לברכת התורה לפניה מן התורה? - שנאמר: כי שם ה' אקרא הבו גדול לאלהינו". אמר משה לישראל: אני אברך תחלה, ואתם ענו אחרי אמן (ע"פ פירוש רש"י שם). וכבר ביארנו לעיל (פ"ז, ה"ד) שעניית אמן של הציבור עולה לו למניין מאה ברכות, ולפיכך ראוי לקורא לברך ברכות אלו בקול כדי שישמעו העם ויענו אחרי ('הגהות מיימוניות'). 21 ואינו מברך קודם שיגלוף כדי שלא יאמרו העם "ברכות התורה כתובות בספר". ומכיון שאין טורח הציבור בגליתו - שהרי בין כה וכה הוא גוללו בין עולה לעולה - תיקנו שיגלוף לפני ברכתו, אבל בברכה ראשונה אינו גולל משום טורח הציבור, וכדברי רבינו מבואר במס' סופרים פ"ג, ה"ח (כסף-משנה). 22 בכת"י התימנים, תיבה זו איננה. 23 היא התורה שבכתב. 24 היא התורה שבעל-פה שכתוב בה (קהלת יב, יא): דברי חכמים... וכמשמרות נטועים ('טור' או"ח סי' קלט). 25 ומנין לברכת התורה לאחריה? 'קל-וחומר מברכת המזון: על חיי שעה מברכים - על חיי עולם הבא, לא כל-שכן' (ברכות מח:).

1. אין הקורא בתורה רשאי לקרות בתורה עד שיקלה אמן²⁶ מפי הצבור. קרא וטעה, אפלו בדקדוק אות אחת, מחזירין אותו, עד שיקראנה בדקדוק²⁷. ולא יקראו שנים בתורה²⁸, אלא האהד לבדו. קרא ונשתתק - יעמד אחר תחתיו, ויתחיל ממקום שהתחיל הראשון²⁹ שנשתתק, ומברך בסוף³⁰.

26 סוטה לט, ע"ב. אמן של ברכת התורה, כי רק אז ישמעו את קריאת הקורא. 27 ירושלמי מגילה פ"ד, ה"א: "אע"פ שאמרו אין התרגום מעכב, טעה (בתרגום) מחזירים אותו". ואם בתרגום כך - בתורה עצמה לא כל-שכן ('הגהות מיימוניות'). וכן אמרו (סנהדרין צט:): "כל האומר כל התורה כולה מן השמים חוץ מדקדוק זה (חסרות ויתרות, כפירוש רש"י שם) - הרי הוא בכלל כי דבר ה' בזה (במדבר טו, לא). 28 מגילה כא, ע"ב. כי כלל הוא: "אין שני קולות נשמעים כאחד" (ראש השנה כז:). ומכאן המנהג שהעולה לתורה אינו קורא עם המקריא אלא בלחש, כדי שלא להפריע לציבור בשמיעת הקריאה מפי המקריא (כסף-משנה). 29 ואינו מתחיל ממקום שפסק הראשון, שא"כ נמצא שהפסוקים הראשונים לא נתברכו לאחריהם; שהרי הראשון נשתתק ולא בירך לאחריהם, והכתוב אומר (תהלים יט, ח): תורת ה' תמימה - שתהא כולה תמימה בברכותיה (ירושלמי ברכות פ"ה, ה"ג). 30 ואינו מברך לפניו, שכבר בירך הראשון, ואע"פ שהראשון בירך בתחלתו והשני בסופה, אין בכך כלום, שאין הקפידא על העולים שיברכו אלא על הפסוקים שיתברכו לפנייהם ולאחריהם. תדע: שמתחילה לא תיקנו אלא שראשון לקרוא מברך לפניו והאחרון מברך לאחריה, והאמצעיים לא בירכו כלום: אלא משום גזירה תיקנו החכמים שכולם

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אסור לו להשען ('תוספות' זבחים יט:). (51) ירושלמי מגילה פ"ד, ה"א: "דברים שנאמר בפה - בפה". (52) מגילה לב, ע"א. (53) תוספתא מגילה פ"ג. קטן וגדול האמורים כאן, הם לא בשנים אלא במעלה ובחשיבות. (54) מגילה כא, ע"ב. וכבר ביארנו הטעם, כי אין שני קולות נשמעים.

23 יב. ולא פל המקראות מתרגמינן בצבור: מעשה
24 ראובן⁵⁵, ובכרפת פהנים⁵⁶, ומעשה העגל⁵⁷ - מן
25 "ויאמר משה אל אהרן" עד "וירא משה את העם"
26 וגו', ועוד פסוק אחד: "ויגף ה' את העם"⁵⁸ - פלם
27 נקראין ולא מתרגמינן; ובמעשה אמנון⁵⁹ - במקום
28 שנאמר: "אמנון בן דוד", נקרא⁶⁰ ולא מתרגם.

(55) בראשית לה, כב. משום גנותו של ראובן, וכן חוששים אנו לכבודו של יעקב אבינו (מגילה כה:). (56) שנאמר בה (במדבר ו, כו) "ישא ה' פניו אליך. והרי זה סותר למה שכתוב "אשר לא ישא פנים"? והם אינם יודעים שכדאי הם ישראל לישא להם פנים, כמאמרם (ברכות כ:): "אמר הקב"ה, וכי לא אשא פנים לישראל שכתבתי להם בתורה "ואכלת ושבעת וברכת" והם מדקדקים על עצמם עד כזית שמברכים ברכת המזון אפילו כשאינם שבעים. (57) שמות לב, כא-כה. (58) שם, לה. כי חוששים אנו לכבודו של אהרן שגניחו משה בפסוקים הללו לאזני הציבור, וכן בפסוק ויגוף ה' וגו' נאמר "על אשר עשו את העגל אשר עשה אהרן" תלה הכתוב חטא העגל ועשייתו באהרן, ולפיכך אין מגלים גנותו ברבים, ואע"פ שאנו מתרגמים גנותו של עם ישראל שחטא בעגל, אינו דומה גנאי ציבור בציבור לגנאי יחיד בציבור, שזה האחרון חמור יותר (מגילה שם, ובירושלמי שם פ"ד, ה"יא). (59) שמואל-ב, יג. (60) כגירסת דפוס רומי ו'מעשה רוקח', ובדפוסים אחרים: "נקרא ולא מתרגם" ונוסח המשנה במגילה (פ"ד, מ"י) כנוסח רומי שלפנינו. והטעם שאינו מתרגם? משום כבודו של דוד. וכן אינו נקרא לגמרי לפני הציבור, שהרי אפשר להפטיר בענין אחר, אבל פסוקי התורה נקראים, כי אסור לדלגם ולחסרם ('תוספות יום טוב' שם).

29 יג. המפטיר בנביא⁶¹, צריך לקרות בתורה תחלה⁶²,
30 אפלו שלשה פסוקים⁶³; חוזר וקורא מה שקרא
31 לפניו⁶⁴. ולא יפטיר בנביא עד שיגלל ספר-תורה⁶⁵.
32 ולא יפחת מעשרים ואחד פסוקים⁶⁶; ואם שלם
33 הענין בפחות מאלו, אינו צריך להוסיף; ואם קרא
34 עשרה פסוקים ותרגמן המתרגם - דיו, ואפלו לא
35 שלם הענין⁶⁷. ובנביא, אחד קורא, ואפלו שנים
36 מתרגמינן⁶⁸. ומדלג מענין לענין⁶⁹ אחר; ואינו מדלג
37 מנביא לנביא⁷⁰, אלא בנביאים של שנים-עשר⁷¹
38 בלבד; ובלבד שלא ידלג מסוף הספר לתחלתו⁷².
39 וכל המדלג, לא ישקה בדלוג, אלא פדי שישלים
40 המתרגם תרגמו⁷³.

(61) תיקנו להפטיר בנביא משום מעשה שהיה: שפעם אחת גזרו על ישראל שלא יקראו בתורה; עמדו וקראו בנביאים

1 בְּשִׁעָה שֶׁהִקְרָא קוֹרֵא⁴³; וּמִתָּר לְצֵאת בֵּין אִישׁ
2 לְאִישׁ⁴⁴. וּמִי שֶׁהוּא עוֹסֵק בַּתּוֹרָה תָּמִיד וְתוֹרָתוֹ
3 אֲמָנוּתוֹ - מִתָּר לוֹ לְעֵסֵק בְּתַלְמוּד-תּוֹרָה בְּשִׁעָה
4 שֶׁהִקְרָא קוֹרֵא בַּתּוֹרָה⁴⁵.

(42) סוטה לט, ע"א. (43) ברכות ח, ע"א: ועוזבי ה' יכלו (ישעיה א, כח) - זה המניח ספר תורה כשהוא פתוח ויוצא. (44) (שם). אבל לספר, אפילו בין איש לאיש אסור (כפר-משנה). (45) שם: "רב ששת היה מחזיר פניו ולומד, אמר: הם בשלהם, ואנחנו בשלנו". ולדעת הר"ף (ברכות שם) אם אין בביהכ"נ עשרה אנשים המבינים בתורה, חוץ ממנו - אסור לו לעסוק בתלמוד תורה ('הגהות מיימוניות').

5 י. מימות עזרא נהגו, שיהא שם תרגמן מתרגם לעם
6 מה ששהקורא קורא בתורה, פדי שייבנו ענין
7 הדברים⁴⁶. והקורא קורא פסוק אחד בלבד, ושותק
8 עד שיתרגם אותו התרגמן, וחוזר וקורא פסוק שני.
9 ואין הקורא רשאי לקרות למתרגמן יותר מפסוק
10 אחד⁴⁷.

(46) כי לא היו מבינים אלא ארמית בלבד, והתורגמן היה מתרגם דברי הקורא בארמית. שנאמר: ויקראו בספר בתורת אלהים מפרש... ויבנו במקרא (נחמיה ח, ח) "תורת אלהים" - זה מקרא; "מפרש" - זה תרגום, שהוא מפרש את המקרא (מגילה ג). (47) כדי שלא יטעה התורגמן המתרגם על-פניו (שם, פ"ד, מ"י). וכיום אין אנו נוהגים לתרגם בעת קריאת התורה, כיון שאין העם מבין ארמית ואין תועלת בתרגום זה. ותרגום אחר אין בו אותה קדושה של תרגום אונקלוס שנתקן ברוח הקודש ('טור' אר"ח קמה). וגם בימיהם לא היה התרגום מעכב, כמבואר בירושלמי מגילה (פ"ד, ה"א).

11 יא. אין הקורא רשאי להגביה קולו יותר מן
12 המתרגם, והמתרגם לא יגביה קולו יותר מן
13 הקורא⁴⁸. ואין המתרגם רשאי לתרגם עד שיכלה
14 הפסוק מפי הקורא⁴⁹; ואין הקורא רשאי לקרות
15 פסוק אחר עד שיכלה התרגום מפי התרגמן. ואין
16 התרגמן נשען, לא לעמוד ולא לקורה, אלא עומד
17 באימה וביראה⁵⁰. ולא יתרגם מתוך הכתב, אלא
18 על-פה⁵¹. ואין הקורא רשאי לסייע לתרגמן, שלא
19 לאמרו תרגום פתוב בתורה⁵². והקטן מתרגם על-ידי
20 גדול⁵³, ואין פבד לגדול שיתרגם על-ידי קטן. ולא
21 יהיו המתרגמינן שנים פאחד, אלא אחד קורא ואחד
22 מתרגם⁵⁴.

(48) ברכות מה, ע"א. כדי שיחלקו כבוד זה לזה, ויתקבלו דבריהם באזני השומעים. וראה ה' תלמוד תורה (פ"ד, ה"ג) ובביאורנו שם. (49) סוטה לט, ע"ב. שאין שני קולות נשמעים כאחד, והרי מחוייבים לשמוע לקול הקורא, ככתוב: "ואזני כל העם אל ספר התורה". (50) "כשם שניתנה (התורה) באימה וביראה, כך צריכים אנו לנהוג בה באימה וביראה" (ירושלמי מגילה פ"ד, ה"א). וגם הקורא

טו. המפְטִיר בְּנֵבִיא, מְבַרֵךְ לְפָנָיו בְּרִכָּה אֶתְּ: 5
 "בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר 6
 בְּנֵבִיאִים⁷⁶ וְכוּ'; וּמְבַרֵךְ לְאַחֲרָיו אַרְבַּע בְּרִכּוֹת⁷⁷: 7
 בְּרִכָּה רֵאשׁוֹנָה, חוֹתֶם בָּהּ: "הָאֵל הַנֶּאֱמָן בְּכָל 8
 דְּבָרָיו"; שְׁנִיָּה, חוֹתֶם בָּהּ: "בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם⁷⁸"; 9
 שְׁלִישִׁית, חוֹתֶם בָּהּ: "מְגַן דָּוִד"; רְבִיעִית, חוֹתֶם בָּהּ 10
 עֲנִין קְדֻשַׁת הַיּוֹם, כְּמוֹ שְׁחוֹתֶם בְּתַפְלָה⁷⁹; וְכֵן אִם 11
 חָל רֵאש־חֹדֶשׁ לַהֲיוֹת בְּשַׁבָּת⁸⁰ - הַמְפַטֵּיר בְּנֵבִיא 12
 מְזַפֵּיר רֵאש־חֹדֶשׁ בְּבִרְכָּה זו, כְּמוֹ שְׁמֻזְכֵּיר בְּתַפְלָה⁸¹. 13

76) מס' סופרים פ"ג, ה"ט. וראה פירוש כל הברכות האלו, בביאורנו ל"סדר התפילות" שבסוף הספר. (77) ויחד עם שתי הברכות לקריאתו בתורה לפניו ולאחריה - הרי שבע, כנגד שבעה קרואים שקראו בתורה (מס' סופרים פ"ד, ה"א). (78) ואנו נוהגים לחתום: "משמח ציון בבניה" (כסף-משנה). (79) כפי המבואר לעיל (פ"ב, ה"ה). (80) אע"פ שיש לדרון ולומר, שאין להזכיר בה ענין ראש חודש, שאלמלא שבת אין קריאת ההפטרה בראש חודש שחל להיות בחול. (81) כי יום הוא שנתחייב בהפטרה, והוא גורם להזכיר גם של ראש חודש (שבת כד:). אבל אין חותם את הברכה בשל ראש חודש, אלא רק מזכיר מעין המאורע באמצע הברכה שאומר: על התורה ועל הנביאים... ועל יום ראש החודש הזה וכו' וחותרם בשל שבת בלבד, כי לא יפה כחו של ראש חודש בהפטרה שאינה אלא לשבת בלבד, יותר משלש תפילות הקבועות בכל ראש חודש שאינו חותם בהן משל ר"ח, כי אין חתימת ר"ח קיימת אלא בתפילת מוסף בלבד (כסף-משנה).

טז. פֶּמָה הֵן הַקּוֹרְאִין? בְּשַׁבָּת בְּשַׁחֲרִית קוֹרְאִין 14
 שְׁבָעָה, וּבְיוֹם-הַהַפְטוֹרִים שְׁשָׁה, וּבְיָמִים טוֹבִים 15
 חֲמִשָּׁה - אֵין פּוֹחֲתִין מִהֶן, אֲבָל מוֹסִיפִין עֲלֵיהֶם. 16
 בְּרֵאשֵׁי חֳדָשִׁים וּבְחָלוֹ שֶׁל מוֹעֵד קוֹרִין אַרְבָּעָה⁸²; 17
 בְּשַׁבָּת וּבְיוֹם-הַהַפְטוֹרִים בְּמִנְחָה, וּבְשָׁנֵי וּבְחַמִּישֵׁי שֶׁל 18
 כָּל הַשָּׁנָה, וּבְחִנּוּכָה וּבְפֻרִים בְּשַׁחֲרִית, וּבְיָמֵי 19
 הַתְּעִנִּית⁸³ בְּשַׁחֲרִית וּבְמִנְחָה, קוֹרִין שְׁלֹשָׁה⁸⁴; אֵין 20
 פּוֹחֲתִין מִמֶּנֶּן זֶה וְאֵין מוֹסִיפִין עֲלֵיהֶן⁸⁵. 21

82) מגילה פ"ד, מ"א. שלא להכביד על הציבור מפני שהם ימי מלאכה, ומתוך שיש בהם קרבן מוסף - מוסיפים עליהם קורא יתר על ימי שני וחמישי. (83) בתעניות שאנו מתענים על מה שאירע לאבותינו - כגון עשרה בטבת, או י"ז בתמוז וכיוצא בהן - ידובר פה, כי רק בהן קוראים בשחרית ובמנחה. ראה לקמן (פ"ג, ה"ח; ובהל' תעניות פ"ה, ה"ה), אבל בתעניות שגוזרים על הציבור מפני הצרות, כגון: הבצורת והדבר והחרב - אין קוראים בהם אלא במנחה בלבד. תדע שבהל' תעניות (פ"א, ה"ז) המדבר בתעניות מסוג זה, לא הזכיר אלא הקריאה שקוראים אחר חצות היום לעת ערב. ובזה סרה פליאת הכסף-משנה על רבינו, שבמס' תענית (יב:) מבואר שלא היו קוראים אלא במנחה בלבד? כי שם מדובר בתעניות שגזרו על הציבור בגלל הצרות, וכאן בתעניות הקבועות לזכר מה שאירע

שבעה אנשים כנגד שבעה קרואים העולים לתורה. ואע"פ שהגזירה בטלה, לא בטל המנהג לגמרי ('אבודרהם', ובלבוש סימן רפ"ד). ונקראת קריאה זו: "הפטרה", לפי שבשעת גזירה נפטרו בקריאה זו מקריאת התורה. ('אבודרהם'). (62) משום כבוד התורה, שלא יהא כבוד תורה וכבוד נביא שוה, לפיכך מקדים לקרוא בתורה להראות שגדולה היא התורה מהנביא (מגילה כג.). (63) שאל תאמר כיון שאין זה אלא משום כבוד התורה, אל יקרא אלא פסוק אחד, משום טורח הציבור, כבימי תקנת משה רבינו עד לעזרא. (ב"ק פב.) - לפיכך משמיעו שאפילו שלשה פסוקים מותר לקרוא לו (מע"ק). (64) אחרי שקראו לפניו שבעה קרואים בשבת ידובר כאן שמותר להוסיף בה על מנין הקרואים, כי ביום תענית אין מוסיפים על מנין הקרואים, כמבואר בסמוך (ה"טז) ואז המפטיר הוא ממנין הקרואים, והטעם שהמפטיר חוזר וקורא בשבת מה שקראו מלפניו, מפני שנהגו לומר "קדיש" אחר קריאת התורה לפני קריאת המפטיר, כדי להפסיק בין קריאת חובה לקריאת מפטיר שאינה אלא משום כבוד התורה. ולפיכך גומר כל הסדר לפני ה"קדיש", שאין זה מקובל לומר "קדיש" באמצע הסדר, ולא נשאר ל"מפטיר" אלא לחזור ולקרוא מה שקראו לפניו. אבל ביום-טוב שקוראים בשני ספרים ובשני סדרים נפרדים, אומר "קדיש" אחרי גמר הסדר הראשון, והמפטיר קורא מחדש בספר השני שהוא סדר אחר (רא"ש למגילה פ"ד). (65) כדי שיוכל גם הגולל לשמוע ההפטרה מפי המפטיר (סוטה ט.ט.). (66) מגילה כג, ע"א. כנגד שבעה שקראו בתורה, שכל אחד אינו פוחת משלשה פסוקים. (67) שם, כי יחד עם תרגומו של התורגמן הרי עשרים, ופסוק אחרון חוזר וקוראו עברית פעם שנית הרי עשרים ואחד (ר"ן, שם). (68) שם כא, ע"ב. שהתרגום אינו אלא להשמיע לנשים ועמי הארץ, ובשל נביאים שאין בהם מצוות ואזהרות אין אנו מקפידים כל-כך בשמיעתם (רש"י, שם). (69) מותר לדלג, כי אפילו לא יכוין השומע כל-כך, אין אנו מקפידים בו (שם כד.). (70) שיש כאן טירוף הכוונה יותר מדאי (שם). (71) כי הם נחשבים כספר אחד. (72) לא רק מסוף 'שנים עשר' לתחילתו, שבזה אפילו מתחילתו לסופו אסור, כי יש כאן הפסק רב ואסור, כמבואר בסמוך, אלא אפילו מסוף אותו הספר לתחילתו - אסור (תוספות ליומא ע.), כי אין קוראים למפרע. (ראה 'מגן אברהם' סימן קמ"ד, ס"ק ד). (73) מגילה כד, ע"א. משום כבוד הציבור.

1 יד. הַקּוֹרְא בְּנֵבִיא, יִשְׁלוּ לְקִרְוֹת לְתַרְגְּמָן שְׁלֹשָׁה
 2 פְּסוּקִים, וְהַמְתַּרְגֵּם מְתַרְגֵּם שְׁלֹשָׁתָן זֶה אַחַר זֶה⁷⁴.
 3 וְאִם הָיוּ שְׁלֹשָׁה הַפְּסוּקִים שְׁלֹשׁ פְּרָשִׁיּוֹת - לֹא יִקְרָא
 4 לְתַרְגְּמָן אֶלָּא אֶחָד אֶחָד בְּלִבָּד⁷⁵.

74) ולא איכפת לנו אם המתרגם יטעה, מכיון שאין הוראה יוצאת מדברי נביא (שם, וברש"י). (75) כי מאחר ששלשה ענינים הם, צריך לתרגם כל אחד לחוד. ובגמרא שם אמרו: שלשה פסוקים שהם שלש פרשיות, כיצד? כגון: כי כה אמר ה' חנם נמכרתם (ישעיה נב, ג); כי כה אמר ה' מצרים ירד עמי (שם, ד); ועתה מה לי פה (שם, ה).

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לשון רבינו בפירוש המשנה (גיטין פ"ה, מ"ח): "דע שזה הדבר... שיהיה הכהן קורא בביהכ"נ ראשון בין שיהיה תלמיד חכם או עם הארץ, הוא דבר שאין לו שורש בתורה ולא נזכר זה בש"ס... ואני נפלאתי הפלא ופלא מערי הגלות שנהגים בזה המנהג, אחרי היותם בריאים מחולאי המנהגות... ואיני יודע מאיזה מקום בא להם ההפסד הזה, ואמנם צורת הענין לפי מה שבא לנו בקבלה היא: שהכהן קודם ללוי ולישראל, לפי שנאמר (ויקרא כא, ה): וקדשתו כי את לחם אלהיך הוא מקריב. "וקדשתו" - לכל דבר שבקדושה: לפתוח ראשון (בכל דבר כבוד) ולברך ראשון... וזה כולו כשאין שם חכם גדול ממנו, כגון שיהיה שם כהן ולויים וישראלים, ויהיו כולם במדרגה אחת בחכמה... וכן אמרו (הוריות פ"ג, מ"ח): "אימתי - בזמן שכולם שוים; אבל אם היה ממזר תלמיד חכם וכהן גדול עם הארץ - ממזר תלמיד חכם קודם לכ"ג עם הארץ", וכבר אמרו רז"ל (מגילה כב.): "רב קרא בכהני" - קרא ראשון כמו הכהן, לפי שהיה יותר חכם מן הכהנים המצויים שם, וראה במוספנו "תשובות רבינו", ובכל זאת הסכים כאן רבינו למנהגנו היום, מפני שבדורות האחרונים אין אדם יכול לומר חכמתי גדולה מחכמתך... וראוי לוותר לומר שכהן עם הארץ קודם לישראל תלמיד חכם, כדי שלא יבואו לריב לומר אני חכם גדול ממך (תוספות יום טוב' לגיטין פ"ה מ"ח, ע"פ המשנה שם). (95) כמו שאמרו (גיטין ס.): "אחריהם (אחרי כהן ולוי) קוראים תלמידי חכמים הממונים פרנסים על הציבור; ואחריהם חכמים הראויים למנותם פרנסים על הציבור; ואחריהם בני תלמידי חכמים שאבותיהם ממונים פרנסים על הציבור; ואחריהם ראשי כנסיות וכל אדם". (96) מגילה לב, ע"א. (97) מדברי רבינו נראה שהאחרון המשלים את הקוראים לתורה הוא גם הגולל, ולא כנהוג בימינו שאין הגולל מן העולים לקריאת התורה, וראה 'בית יוסף' סימן קמז.

16 יט. אין שם פהן - עולה ישאאל⁹⁸; ולא יעלה
17 אחריו⁹⁹ לוי פלל. אין שם לוי - פהן שקרא ראשון
18 חזר וקרא הוא עצמו פעם שניה במקום לוי¹⁰⁰;
19 אכל לא יקרא אחריו פהן אחר, שמא יאמרו
20 הראשון פסול¹⁰¹, ולפיכך עולה פהן אחר. וכן לא
21 יקרא לוי אחר לוי, שמא יאמרו אחד משניהם
22 פסול¹⁰².

(98) גיטין נט, ע"ב: "אם אין שם כהן - נתפרדה החבילה", נפסק הקשר ואיבד הלוי את זכותו, ויכול ישראל לעלות ראשון ואין הלוי מעכבו. אבל ודאי שגם הלוי יכול לעלות ראשון שאינו גרוע מישראל אחר שאינו עולה עליו בחשיבות ('בית יוסף', ו'דרכי משה' סימן קלה בדעת רבינו). (99) אחרי שקרא ישראל ראשון, אסור ללוי לעלות אחריו, כי יאמרו: ודאי הראשון כהן היה, ולפיכך קרא אחריו לוי (גיטין נט, ע"ב; ובכתובות כה:). (100) ומברך שנית. (101) ואפילו אם אנו יודעים באביו של ראשון שכהן היה - שמא גרושה נשא והוליד ממנה בן זה וחיללו מקדושת כהונה. (102) שאביו לקח אשה פסולה לו, והרי הבן מחולל מקדושת לוייה. וקורא בתורה כישראל פסול,

לאבותינו (מער"ק). (84) זה הכלל: כל שקדושתו מרובה מחבירו, הוסף עליו איש לתורה. לפיכך ראש-חודש וחול-המועד שיש בהם קרבן מוסף - קוראים ארבעה; יום-טוב שאסור בעשיית מלאכה - חמשה; יום-הכיפורים שענוש כרת על חילולו - ששה; שבת שיש בה סקילה - שבעה (מגילה כב:). (85) כי כל אלה ימי מלאכה הם, ואין להכביד בהם על הציבור יותר מדאי משום ביטול מלאכה. ושבת במנחה כבר סמוך לחשכה היא, שהיו רגילים לדרוש כל היום לפני מנחה, לפיכך אין מאחרין בה כל-כך בקריאות נוספות (מגילה כא, ברש"י שם). ואם יש בביהכ"נ שלשה חתנים ביום אחד, שנים ישראלים ואחד כהן, והרי לוי מוכרח לקרוא אחר כהן, אז מוסיפים עליה נוספת לחתן השלישי, שיום חופתו הוא כמועד אצלו, כמבואר בכתובות ד. (ה'גהות מיימוניות').

1 יז. אשה לא תקרא בצבור, מפני כבוד⁸⁶ הצבור.
2 קטן היודע לקרות ויודע למי מברכין - עולה ממנין
3 הקוראים⁸⁷. וכן מפטיר עולה מהמנין⁸⁸, שהרי הוא
4 קורא בתורה; ואם הפסיק שלח-צבור בקדיש בין
5 משלים⁸⁹ ובין המפטיר - אינו עולה מן המנין⁹⁰.
6 צבור שלא היתה בהם יודע לקרות אלא אחד⁹¹ -
7 עולה וקורא ויודע, וחזר וקורא שניה ושלישית,
8 עד שיגמר מנין הקוראים של אותו היום⁹².

(86) מגילה כג, ע"א. (87) ירושלמי, ברכות פ"ז, ה"ב. ובזמן הזה אין קטן עולה לתורה אלא למפטיר בלבד (מגן אברהם' או"ח ס' רפב ס"ק ו', וראה ב'פרישה' ל'טור' שם). (88) שאפילו לא קראו לפניו אלא ששה אנשים, הרי הוא עולה למנין שבעה, אע"פ שאין הוא קורא בתורה אלא משום כבוד התורה בלבד, כמבואר לעיל ה"יג (מגילה, שם). (89) במקום שנהגו לומר קדיש לפני המפטיר כמנהגנו. (90) תשובת רב נטרונאי גאון, הובאת ברי"ף למגילה (פ"ד): כי הקדיש הפסיק בין הקוראים הקודמים למפטיר, ואין הלה מצטרף למנין, אלא אם יאמרו קדיש אחרי המפטיר, כמבואר בסמוך (ה"כ). (91) בימיהם שהיה העולה קורא בעצמו - ידובר; אבל כיום נהגו שש"ץ קורא בקול, והעולה אינו אלא עונה אחריו בלחש, כמבואר בבאורנו לעיל (ה"ז). (92) תוספתא מגילה, פ"ג. כדי להבחין בין קריאה לקריאה, כאילו קראו שבעה עולים נפרדים. שכן היה דרכם לעמוד ממקומם לעלות לתורה (כסף-משנה).

9 יח. בכל קריאה וקריאה מאלו, פהן קורא ראשון,
10 ואחריו לוי, ואחריו ישאאל⁹³. ומנהג פשוט הוא
11 היום⁹⁴, שאפלו פהן עם-הארץ קודם לקרות לפני
12 חכם גדול ישאאל. וכל מי שהוא גדול מחברו
13 בחכמה קודם לקרות⁹⁵. והאחרון, שגולל ספר-
14 תורה, נוטל שקר כנגד הפלל⁹⁶; ולפיכך עולה
15 ומשלים אפלו גדול שבצבור⁹⁷.

(93) גיטין נט, ע"א. (94) אבל בימי חכמי התלמוד לא היה כהן עולה ראשון כשהיה שם ישראל חכם גדול ממנו. וכך

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ש"ק כ"א כסלו - ספר אהבה - הלכות תפילה רכא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

26 לְקָרוֹת שְׁנֵי עֲנִינִים¹¹⁰ - מוֹצִיאִין שְׁנֵי סְפָרֵי-תוֹרָה.
27 וְלֹא יִקְרָא אִישׁ אֶחָד עֲנִינָן אֶחָד בְּשֵׁתֵי תוֹרוֹת¹¹¹,
28 שְׁמָא יֹאמְרוּ סֵפֶר רֵאשׁוֹן פְּגוּם הֵי, וּלְפִיכָךְ קוֹרֵא
29 בְּשֵׁנֵי.

ודקדק רבינו לומר בלוי: "שמא יאמרו אחד משניהם פסול".
ובנוגע לכהן אחר כהן, חשש רק לכבודו של הראשון? כי
באמת אין מקום לחוש לכבודו של כהן שני: שאיך אתה
חושש בו שהוא בן גרושה ונפסל מכהונה, אם כן מדוע קרא
שני במקום לוי אע"פ שאיננו לוי? ולפיכך כל החשש נופל
על הכהן הראשון בלבד שפסול הוא, ולכן עלה אחריו כהן
זה (גיטין שם).

108) יש כותבים להם חמשה חומשים - על הקלף ובגלילה
כספר-תורה - כל חומש לבדו, ומתוך שאין כל החומשים
ביחד - אין קדושתם ספר-תורה המכיל כל החומשים כאחד.
109) גיטין ס, ע"א. אבל בחומשים שלנו הנדפסים בדפוס
ואינם נגללים כגליון - אפילו מצד הדין אין קוראים בהם
בביהכ"נ בברכה (שו"ע או"ח סימן קמ"ג ס"ב). 110) כגון
בשבת ראש-חודש. ולפעמים יצטרכו לקרוא גם שלשה
ענינים, כגון ראש חודש טבת שחל להיות בשבת,
שמוציאים בו שלשה ספר-תורה, ראה לקמן פרק יג הלכה
כג. 111) כגון כהן גדול ביום הכיפורים שהיה קורא
במקדש בפרשת "אחרי מות" מתוך הספר, ובפרשת
"ובעשור לחודש" שבחומש במדבר (כט, זיא). היה קורא
בעל-פה, ולא היה מוציא ספר-תורה שני משום פגמו של
ראשון (יומא ע.). ודוק בענין אחד, אבל בשני ענינים -
מותר אפילו לאיש אחד לקרוא. תדע: שהרי ציבור שאין בו
יודע לקרות אלא אחד, אותו האחד קורא וגומר מנין כל
הקוראים. ראה לעיל (ה"ו). ומה יעשה בראש-חודש טבת
שחל להיות בשבת שמוציאים בו שלשה ספרים? על-כרחך
האחד קורא בשלשתן, ואין לחוש משום פגמו של ספר
ראשון, מפני שהם ענינים נפרדים ('מרכבת המשנה').

1 כ. פִּיצַד סֵדֶר הַקְּרִיאָה בַּתּוֹרָה? אַחַר הַתְּפִלָּה - כָּל
2 יוֹם שְׁנֵי-שָׂבוּ תְּפִלַּת מוֹסָף¹⁰³, אַחַר שְׁנֵיגְמַר שְׁלִיחַת-
3 צְבוֹר תְּפִלַּת-שַׁחֲרִית, אוֹמֵר קִדִּישׁ וּמוֹצִיא סְפָר-
4 תּוֹרָה, וְקוֹרֵא לְאַחַד אֶחָד מִן הַצְּבוֹר, וְעוֹלִין וְקוֹרִין
5 בַּתּוֹרָה; וּקְשׁוּמֵינֵי, מַחְזִיר סְפָר-תּוֹרָה לְמִקוּמָהּ
6 וְאוֹמֵר¹⁰⁴ קִדִּישׁ, וּמִתְּפַלְּלִין תְּפִלַּת מוֹסָף¹⁰⁵. וְיָמִים
7 שְׁנֵי שָׁבָהּ מִפְּטִיר וּמוֹסָף, נִהְגוּ לומר קִדִּישׁ קִדְמֵם¹⁰⁶
8 שְׁעֵלָה הַמְּפִטִיר; וְיֵשׁ מְקוּמוֹת שְׁנֵיהֶם לומר קִדִּישׁ
9 אַחַר הַמְּפִטִיר.

כד. כָּל הַגּוֹלָל סְפָר-תּוֹרָה, גּוֹלְלוּ מִבְּחוּץ¹¹²; וְצָרִיף
31 וּכְשֶׁהוּא מְהַדְקוֹ, מְהַדְקוֹ מִבְּפָנִים¹¹³. וְצָרִיף
32 לְהַעֲמִידוֹ עַל הַתְּפִיר¹¹⁴, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִקְרַע. מְקוֹם
33 שְׁמוֹצִיאִין סְפָר-תּוֹרָה אַחַר שְׁקוֹרְאִין בוֹ וּמוֹלִיכִין
34 אוֹתוֹ לְבֵית אַחַר לְהַצְנִיעוֹ¹¹⁵ - אֵין הַצְּבוֹר רִשְׁאִין
35 לְצִאת עַד שְׁיֵצֵא סְפָר-תּוֹרָה וְיִלּוּ אוֹתוֹ, וְהֵם אַחֲרָיו,
36 עַד הַמְּקוֹם שְׁמֻצְנִיעִין אוֹתוֹ בִּיאָר¹¹⁶.

103) כגון ראש-חודש וחול-המועד. 104) ע"פ מס' סופרים
סופרים פכ"א, ה"ו. ואנו נוהגים לומר קדיש אחר גמר
הקריאה לפני חזרת הספר. 105) וכבר כתב רבינו לעיל
(פ"ט, ה"ד): שאומרים "סדר קדושה" קודם תפילת מוסף,
נמצא שהקדיש עולה לשתיהן כאחד. 106) מס' סופרים,
שם. והטעם, כדי להבחין בין קריאת חובה, לקריאת
המפטיר בתורה, שאינה אלא משום כבוד התורה, כמבואר
לעיל הל' י"ג ובביאורנו.

10 כ.א. וּבְמִנְחָה שֶׁל שַׁבָּת וְשֶׁל יוֹם-הַכִּפּוּרִים - אַחַר
11 שְׁנֵיגְמַר שְׁלִיחַת-צְבוֹר 'תְּהִלָּה לְדוֹד' וְסֵדֶר הַיּוֹם¹⁰⁷,
12 אוֹמֵר קִדִּישׁ, וּמוֹצִיא סְפָר-תּוֹרָה וְעוֹלִין וְקוֹרִין בוֹ,
13 וּמַחְזִירוֹ, וְאוֹמֵר קִדִּישׁ וּמִתְּפַלְּלִין מִנְחָה. וְכֵן
14 בְּתַעֲנִית קוֹרְאִין בְּמִנְחָה, וְאַחֲרֵיכֶן אוֹמֵר קִדִּישׁ
15 וּמִתְּפַלְּלִין תְּפִלַּת מִנְחָה. אֲבָל בְּיוֹם-טוֹב לֹא נִהְגוּ
16 לְקָרוֹת בְּמִנְחָה.

112) מגילה לב, ע"א. מנחה היה שמגביה הספר היה גם
הגולל, והיה מעמידו בעמודיו התחתונים על ברכיו, ואיש
אחר היה אוהז בראשו ב'עצי חיים' העליונים, וזה שהגביה
היה גולל את הספר וקושרו בחגורה. ולפיכך כשהוא קושר
את הספר בחגורתו צריך להתחיל בקשירתו מבחוץ שהוא
הצד שמאחורי הכתב, כי אם יתחיל הקשירה מבפנים כלפי
חוץ, הרי הוא כדוחה את הספר מפניו ממנו והלאה
(פרישה, 'ליטור' או"ח סי' קמז). 113) שם. הוא צד
הכתב - כדי שבקריאה הבאה כשיפתחו את הספר לא
יצטרכו להפכו על הכתב להתיר את הקשר כי אין זה דרך
כבוד. 114) שם. מקום תפירת יריעות הספר, שאפילו אם
יקרע שם אפשר לחזור ולתפרו מחדש. 115) שם
משתמר יותר. 116) סוטה לט, ע"ב. שנאמר: אחרי ה'
אלהיכם תלכו (דברים יג, ה). וגם כיום שמצניעים את הספר
בהיכל שבבית הכנסת, אנו נוהגים שלא לצאת מביהכ"נ עד
שיכניסו את הספר בהיכל (או"ח סי' קמט).

107) מפורש לעיל פ"ט, הלכות ה"ו. ואנו נוהגים שלא לומר
ביום הכיפורים "סדר קדושה" בתפילת המנחה, אלא
לאחריה, כדי להפסיק בינה ובין תפילת נעילה ('הגהות
מיימוניות').

17 כ.ב. וְיוֹם שְׁאִין בוֹ מוֹסָף - פְּשׁוּמַר תְּפִלַּת שַׁחֲרִית,
18 אוֹמֵר קִדִּישׁ, וּמוֹצִיא סְפָר-תּוֹרָה, וְקוֹרְאִין בוֹ,
19 וּמַחְזִירוֹ, וְאוֹמֵר קִדִּישׁ, וְאַחֲרֵיכֶן אוֹמֵר 'תְּהִלָּה
20 לְדוֹד' וְסֵדֶר הַיּוֹם, פְּדָרְךָ שְׁאוּמְרִים בְּכָל יוֹם, וְאוֹמֵר
21 קִדִּישׁ, וְכָל הַעֵם נִפְטְרִין.

22 כ.ג. אֵין קוֹרְאִין בְּחַמְשֵׁין¹⁰⁸ בְּבִתְי-כְּנִסְיוֹת, מִשּׁוּם
23 כְּבוֹד הַצְּבוֹר¹⁰⁹. וְאֵין גּוֹלְלִין סְפָר-תּוֹרָה בְּצְבוֹר,
24 מִפְּנֵי טַרַח הַצְּבוֹר, שֶׁלֹּא יִטְרִיחַ עֲלֵיהֶם לְהִיּוֹתָן
25 עוֹמְדִין עַד שְׁיִגְלַל סְפָר-תּוֹרָה; לְפִיכָךְ אִם יִצְטָרְכוּ

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – ט"ו-כ"א כסלו תשע"ח

ובעלה" (דברים כד, א), — משמע שקונה בביאה. ואמר
 "ויצאה והיתה" (שם, ב) — פשם שיציאתה בשטר (גט)
 כף התורה (הנשואין) בשטר. וכן למדנו שהיא נקנית
 בכסף ממה שנגאמר באמה עברה: "אין כסף" (שמות
 כא, יא), אמרו: אין כסף לאדון זה אבל יש כסף לאדון
 אחר, ומנו? (מיהו?) אב. (וזהו כאשר קידשו בתו בכסף) אבל
 קדושין דאורייתא הם בביאה, כמו שנתבאר בכמה
 מקומות בכתבות (ג) וקדושין (פרק א משנה א) ונדה (פרק
 ה משנה ד). וכבר נתבאר דיני מצוה זו בשלמות
 במסכתא המיוחדת לכך, כלומר: מסכת קדושין. ובפרוש
 אמרו על קדושין בביאה שהם דאורייתא הנה נתבאר
 שמצות קדושין דאורייתא.

יום רביעי י"ח כסלו ה'תשע"ח

מצות לא תעשה שנה.

המצוה השנ"ה — האזהרה שהזרנו מלבעול בלא
 כתובה וקדושין, והוא אמרו ותעלה: "לא-תהיה קדשה
 מבנות ישראל" (דברים כג, יח), וכבר פל האזהרה בענין
 זה בלשון אחר והוא אמרו ותעלה: "אל-תחלל את-
 בתך להזנותה" (ויקרא יט, כט). ולשון ספרא (פרשת
 קדושים): "אל-תחלל את-בתך" — זה המוסר בתו פנויה
 שלא לשם אישות, וכן המוסרת עצמה שלא לשם
 אישות. ושמע ממני למה פל לאו זה בלשון זה ואיזה
 ענין נוסף יש בו, והוא: שכבר קדם במשפטיו ותעלה,
 שהבועל בתולה בין שהיה מפתה או אונס — אינו חיב
 שום ענש מן-הענשים אלא תשלום ממון בלבד ושישא
 אותה אשה שפגע, כמו שנתבאר בכתוב. והיה עולה
 בדתנו, בין שאין בדבר זה אלא קנס ממון הרי הוא
 נוהג ככל-דבר שבממון, וכשם שרשאי אדם למסור
 לחברו מממונו כל-מה שירצה או למחול לו במה-שהוא
 חיב לו, כך גם יהיה רשאי לקחת בתו הנערה ולמסרה
 לאיזה אדם לבוא עליה וימחול לו בכך בין שזה זכות
 מזכותו, כלומר: החמשים כסף (שנקנס האונס או
 המפתה) שהם לאבי הנערה; או שיימסרה לו על מנת
 שיתן לו כך וכך דינרים. לפיכך הזהר על זה ונגאמר לו:
 "אל-תחלל את-בתך להזנותה" (ויקרא שם), לפי שזה
 שדנתי בו בתשלומי ממון בלבד אינו אלא אם קרה
 שפתה או אנס; אבל שיעשה הדבר ברצון שניהם ובהתר
 — אין דרך לכך. וגלה את-הטעם לכך ואמר: "ולא-
 תזנה הארץ ומלאה הארץ זמה" (שם). לפי שהאונס
 והפתוי קורה מעט, ואם יהיה הדבר ברצון ובהתר
 יתרבה ויתפשט בארץ. וזה טעם יפה ונאה לפסוק זה,
 והוא מתאים לכל-מה שהזכירו חכמים ולמה שתייבו

יום ראשון ט"ו כסלו ה'תשע"ח

מצות עשה נט:

הלכות מגילה וחנוכה.. בפרקים אלו.
פרק א-ב.

הלכות מגילה וחנוכה פרק א-ב. נדפס לעיל
עמ' קכב-קכח בשיעור לג' פרקים.

המצוה הנ"ט — הצווי שנוצטוינו לתקע בתצורות
 במקדש בעת הקרבת פל-קרבן מקרבנות המועדות, והוא
 אמרו ותעלה: "וביום שמחתכם ובמועדיכם ובראשי
 חדשיכם ותקעתם בתצורת" (במדבר י, י). ובפרוש אמרו
 (ראש השנה כו), שמצות היום בתצורות. וכבר נתבאר
 דיני מצוה זו בספרי (פרשת בהעלותך) וראש השנה (כו):
 ותעניות (טו) וכן אנו מצוים לתקע בתצורות בזמן
 הצרות והרעות כשנצטק אליו ותעלה כמו שאמר:
 "וכי-תבאו מלחמה בארצכם וגו'" (שם, ט).

יום שני ט"ז כסלו ה'תשע"ח

הלכות מגילה וחנוכה.. בפרקים אלו.
פרק ג-ד.

מצות עשה ריג.

הלכות מגילה וחנוכה פרק ג-ד. נדפס לעיל
עמ' קכח-קלג בשיעור לג' פרקים.

המצוה הרי"ג — הצווי שנוצטוינו לבעול בקדושין
 ובמתן דבר ביד האשה, או בשטר, או בביאה — וזוהי
 מצות קדושין. והרמז על כך אמרו: "כיי-קח איש אשה
 ובעלה" (דברים כד, א), — משמע שקונה בביאה. ואמר
 "ויצאה והיתה" (שם, ב) — פשם שיציאתה בשטר (גט) כף
 התורה (הנשואין) בשטר. וכן למדנו שהיא נקנית
 ממה שנגאמר באמה עברה: "אין כסף" (שמות כא, יא),
 אמרו: אין כסף לאדון זה אבל יש כסף לאדון אחר, ומנו?
 (מיהו?) אב. (וזהו כאשר קידשו בתו בכסף) אבל קדושין
 דאורייתא הם בביאה, כמו שנתבאר בכמה מקומות בכתבות
 (ג) וקדושין (פרק א משנה א) ונדה (פרק ה משנה ד). וכבר
 נתבאר דיני מצוה זו בשלמות במסכתא המיוחדת לכך,
 כלומר: מסכת קדושין. ובפרוש אמרו על קדושין בביאה
 שהם דאורייתא הנה נתבאר שמצות קדושין דאורייתא.

יום שלישי י"ז כסלו ה'תשע"ח

מצות עשה ריג.

המצוה הרי"ג — הצווי שנוצטוינו לבעול בקדושין
 ובמתן דבר ביד האשה, או בשטר, או בביאה — וזוהי
 מצות קדושין. והרמז על כך אמרו: "כיי-קח איש אשה

עֲבָרִיָּה מִלְּהֲצִיק לָהּ אִם נִשְׁאַהּ. בְּנִתִּי בְּאֶמְרֵי לְהֲצִיק לָהּ. 9
שֶׁלֹּא יִצְמַצֵּם לָהּ מְזוֹנוּתֶיהָ אוֹ כְּסוּתָהּ אוֹ יִמְנַע מִמֶּנָּה 10
עוֹנֵתָה בְּכַדֵּי לְהֲצִיק לָהּ וּלְצַעֲרָהּ, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: 11
”שֶׁאֵרָה כְּסוּתָהּ וְעֲנֵתָהּ לֹא יִגְרַע” (שמות כא, י). וְלֹא זֶה 12
בְּעַצְמוֹ, כּוֹלֵל כָּל-הַנּוֹשֵׂא בַת יִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא יִצְיִק לָהּ בְּאַחַד 13
מִשְׁלָשֵׁת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה כְּדֵי לְצַעֲרָהּ וּלְעַנּוּתָהּ, וְהוּא אָמְרוּ 14
יִתְעַלֶּה בְּאֵמָה עֲבָרִיָּה שֶׁהִזְהִיר מִלְּמַנּוּעַ מִמֶּנָּה שֶׁאֵרָה 15
כְּסוּתָהּ וְעֲנֵתָהּ, כְּמִשְׁפָּט הַבְּנוֹת יַעֲשֶׂה-לָּהּ (שם, ט), מִכָּאֵן 16
לְמָדְנוּ שֶׁמִּשְׁפָּט הַבְּנוֹת הוּא: שֶׁלֹּא יִמְנַע שֶׁאֵר כְּסוּת וְעוֹנָהּ, 17
וְהוּא אָמְרָם בְּמִכְלֵלָהּ (פרשת משפטים): ”וְכִי מֵה-לְמָדְנוּ 18
לְמִשְׁפָּט הַבְּנוֹת מַעֲתָהּ? הֲרִי זֶה בָּא לְלַמֵּד וְנִמְצָא לְמַד. 19
וְשֵׁם אָמְרוּ: ”שֶׁאֵרָה — אֵלּוּ מְזוֹנוּתֶיהָ; כְּסוּתָהּ — 20
כְּמִשְׁמָעוֹ; עוֹנֵתָה — זֶה דֶּרֶךְ אָרְץ” (אישות). 21

1 מְשַׁפְּטֵי הַתּוֹרָה. וְלֹא זֶה, כְּלוּמֵר: לֹא דִּפְנוּיָה — לוֹקֵין 2
עָלָיו. וְכַבֵּר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מַצְוָה זֹאת בְּכֻתָבוֹת וְקַדוּשִׁין.

יום מישי"ש כסלו ה'תשע"ח
מצות לא תעשה שנה.

4 הַמַּצְוָה הַשְּׁנִיָּה נִדְפְסָה בְיוֹם הַקּוּדָם.

יום שישי כ' כסלו ה'תשע"ח
מצות לא תעשה שנה.

6 הַמַּצְוָה הַשְּׁנִיָּה נִדְפְסָה בְיוֹם רַבִּיעִי.

יום ש"ק כ"א כסלו ה'תשע"ח
מצות לא תעשה רסב.

8 הַמַּצְוָה הָרִס"ב — הָאֲזִזְרָה שֶׁהִזְהִיר קוֹנֵה אֶמָּה

המשך ביאור למסכת שבועות ליום רביעי עמ' א

32 מכן 'וכן יעשה לאהל מועד', ללמדנו שהכפרה שהתורה מצוה 33
עליה היא שיהיה בהיכל מול הפרוכת כמו שהיה בקודש הקדשים 34
בין בדי הארון, דהיינו אחת למעלה ושבע למטה, אך אינו צריך 35
להביא פר ושעיר אחרים. שואלת הגמרא: וְרַבִּי שְׁמַעוֹן שְׁלוֹמֵד 36
מ'זכר על הקודש' שהשעיר הפנימי בא על טומאת מקדש 37
וקדשיו, מנין לו שאין צריך להביא פר ושעיר אחרים ולהוות את 38
דמם. משיבה הגמרא: רבי שמעון מדייק מהפסוק 'וכן יעשה לאהל 39
מועד', מִיַּזְיָה מִשְׁמַע – שמשמע שמדובר על הדם של אותו פר 40
ואותו שעיר, ולא על דם של פר ושעיר אחרים, וממילא נותר 41
הפסוק 'זכר על הקודש' לדרוש ממנו שהשעיר הפנימי מכפר על 42
טומאת מקדש וקדשיו ולא על טומאות אחרות.
43 הגמרא מבארת באיזה אופן צריכה הברייתא למעט טומאת 44
מקדש וקדשיו שיש בה ידיעה בתחילה ובסוף: אָמְרָ מַר, יְבֹאֵל 45
שאומר שעל כל טומאות שֶׁבְּקוֹדֵשׁ – על כל טומאת מקדש וקדשיו 46
וְהָא שְׁעִיר זֶה [הפנימי] מְכַפֵּר, תְּלָמוּד לִזְמַר 'מִשְׁעִיָּהּ לְכָל 47
הַטְּמֵאָה' וְגו' וכשם שה'פושעים' שהשעיר מכפר עליהם אינם בני 48
קרבן, כך ה'טמאים' שהשעיר מכפר עליהם אינם בני קרבן. מקשה 49
הגמרא: מָאֵי נִיהוּ – מהו אופן זה של טומאה שהשעיר הפנימי אינו 50
מכפר עליו, הלא הוא טומאת מקדש וקדשיו שיש בה ידיעה 51
בְּתַחֲלָה וְיֵשׁ בָּהּ יְדִיעָה כְּפֹסֵף וְהַעֲלַם בִּינְתֵימִים, כְּלוּמֵר שבתחילה ידע 52
שהוא טמא, ושכן ואכל קדשים או נכנס למקדש, ולאחר מכן 53
נזכר שהוא טמא, ואם כן קשה, הֲאֵי כִּרְבָּן הוּא – שבאופן זה 54
של טומאה חייבים קרבן עולה ויורד, ומדוע נצרכת הברייתא 55
למעט שהשעיר הפנימי אינו מכפר עליו, הלא קרבן אחר מכפר 56
עליו. מתרצת הגמרא: לֹא צְרִיבָא – לא נצרכה הברייתא למעט 57
אלא באופן דְּאִתְדַע לִיה – שנודע לו בערב יום הכיפורים כְּמוֹךְ 58
לְשִׁקְיעַת הַחַמָּה, שחטא ואכל קדשים או נכנס למקדש בטומאה, 59
ולא הספיק להביא קרבן קודם יום הכיפורים, כְּלָמָּא דְּעִתְּךָ אִמְיָנָא 60
– שהיה עולה בדעתך לומר שאחר יום הכיפורים עליו להביא 61
קרבן עולה ויורד, אולם אִדְרָפְיִיתִי – עד שיביא קרבן,

1 מהפסוקים הנותרים: אָמְר מַר, רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמְר, מְקוּמוֹ הוּא 2
מוֹבָרַע – בשעיר זה עצמו הכריעה התורה שהכוונה לטומאת 3
מקדש וקדשיו, שְׁרִי הוּא אוֹמְר (וּקְרָא טו טו) 'זְכָר עַל הַקֹּדֶשׁ 4
מִטוּמְאוֹת', ומשמע שהכוונה שהוא מכפר מִטוּמְאוֹתָו שֶׁל קוֹדֶשׁ כּוֹ, 5
דהיינו על טומאת מקדש וקדשיו, שכן מדויק מהלשון 'על הקודש 6
מטומאות'. שואלת הגמרא: שְׁפִיר קָאָמְר רַבִּי שְׁמַעוֹן – הלא רבי 7
שמעון למד לימוד טוב שהשעיר הפנימי מכפר רק על טומאת 8
מקדש וקדשיו, ומדוע רבי יהודה אינו לומד כך. מיישבת הגמרא: 9
וְרַבִּי יְהוּדָה אָמְר לָהּ, הַהוּא מְיַצְעֵי לִיה – הדרשה מהפסוק 'זכר על 10
הקודש' נצרכת לדין אחר, כִּי הֵיכֵל דְּעִבִיד לְפָנֵי וְלְפָנִים הֵי עִבִיד 11
כְּהִיכָל – שכסדר ההזאה שמוזים ביום הכיפורים מדם הפר ודם 12
השעיר בקודש הקדשים בין בדי הארון, כך מזה את דם השעיר 13
ודם הפר בהיכל מול הפרוכת. דהיינו, כשם שסדר ההזאה של דם 14
הפר ודם השעיר בקודש הקדשים בין בדי הארון הוא אחת 15
למעלה ושבע למטה, כך סדר ההזאה של דם הפר ודם השעיר 16
בהיכל מול הפרוכת הוא אחת למעלה ושבע למטה.
17 שואלת הגמרא: וְרַבִּי שְׁמַעוֹן שְׁלוֹמֵד מ'זכר על הקודש' שהשעיר 18
הפנימי בא על טומאת מקדש וקדשיו, מנין הוא לומד שסדר 19
ההזאה של דם הפר ודם השעיר בהיכל הוא אחת למעלה ושבע 20
למטה. משיבה הגמרא: הַהוּא – דין זה מהמשך הפסוק 'וכן יעשה 21
לאהל מועד הישכן אתם בתוך טמאותם' נִפְקָא – הוא נלמד, שפסוק 22
זה נאמר על הזאת דם הפר ודם השעיר בהיכל, ומבאר רבי שמעון 23
את כוונת הפסוק, שכשם שהיה מדם הפר ודם השעיר בקודש 24
הקדשים אחת למעלה ושבע למטה, כך יזה מהם בהיכל אחת 25
למעלה ושבע למטה. שואלת הגמרא: וְרַבִּי יְהוּדָה הַלּוּמֵד אַת סדר 26
ההזאה בהיכל מ'זכר על הקודש', מדוע אינו לומד זאת מהפסוק 27
'וכן יעשה'. משיבה הגמרא: אִי מְהִיָּא – אם היינו לומדים את סדר 28
ההזאה בהיכל מ'וכן יעשה', הָוָה אִמְיָנָא – היינו אומרים גִּיְתֵי פִר 29
וְשְׁעִיר אֲמִרְיֵי וְנַעֲבִיד – שהכהן גדול צריך להביא פר ושעיר 30
אחרים ולשחוטם ולהוות את דמם בהיכל מול הפרוכת, קָא מִשְׁמַע 31
לְךָ – משמיעה לנו התורה וכותבת 'זכר על הקודש' ומיד לאחר

ישעיה פרק נב ח-טו

ח קול צפוף נשאו קול יחדו ורננו פי עין בעין יראו בשוב יהוה ציון: ט פצחו ורננו יחדו חרבות ירושלים פיינתם יהוה עמו גאל ירושלים: י חשף יהוה את-זרוע קדשו לעיני פלהגונים וראו פלאפסי-ארץ את ישועת אלהינו: (ס) יא סורו סורו צאו משם טמא אל-התגעו צאו מתוכה הפרו נשאי פלי יהוה: יב פי לא בחפזון תצאו ובמנוסה לא תלכוני כיהלך לפניכם יהוה ומאספכם אלהי ישראל: (ס) יג הנה ישכיל עבדי ירום ונשא ונבה מאד: יד פאשר שממו עליך רבים פנמשחת מאיש מראהו ותארו מבני אדם: טו פן יזה גוים רבים עליו יקפצו מלכים פיהם פי אשר לאספר להם ראו ואשר לאשמעו התבוננו: (ס)

רש"י

כמו ונסע דגל מחנה דן מאסף לכל המחנות ההולך אחרי המחנה קרוי מאסף לפי שהוא ממתין את הנחלשים ואת הנכשלים וכן הוא אומר ביהושע והמאסף הולך אחרי הארון: (יג) הנה ישכיל עבדי. הנה באחרית הימים יצליח עבדי יעקב צדיקים שבו: (יד) כאשר שממו. כאשר תמהו עליהם עמים רבים בראותם שפלותם ואמרו זה אל זה כמה משחת מאיש מראהו (של ישראל) ראו מה תארם חשוק משאר בני אדם כן כאשר אנחנו רואים בעינינו: (טו) כן יזה גוים רבים. כן עתה גם הוא תגבר ידו וידה את קרנות העכו"ם אשר זירוהו: יקפצו. יסגרו פיהם מרוב תימהון, כי כבוד אשר לא סופר להם על שום אדם ראו בו: התבוננו. אסתכלו:

מצודת ציון

(ח) צופף. ענין הבטה וראיה: (ט) פצחו. פתחו פה בהרמת קול שמחה וכן פצחו רנה וצהלי (לקמן נד): (י) חשף. גלה כמו חשפי שובל (לעיל מו): אפסי. קצות כי בקצות הארץ כאלו אפס וכלה: (יא) הברו. מלשון ברור ונקי: (יב) כי. אלא: בחפזון. ענין מהירת הבהלה: ובמנוסה. מלשון ניסה ורדיפה. ומאספכם. ההולך אחר המחנה נקרא מאסף וכן מאסף לכל המחנות (במדבר ט) וזהו לפי שהוא מאסף כל הנכשלים הנשארים באחרונה: (יג) ישכיל. הוא ענין הצלחה כי המצליח בדבר נראה כאלו עשה מעשהו בהשכל וכן ויהי דוד לכל דרכיו משכיל (ש"א יח): (יד) שממו. ענין תמיהה כמו פנו אלי והשמו (איוב כא): כן. ענינו כמו אמת כמו כן בנות צלפחד ודברות (במדבר כז): מראהו. הוא זיו קלסתר פנים בלובן ובהירות. ותארו. הוא צורת הפרצוף: (טו) יזה. מל' הזאה והטפה כמו וזו נצחם על בגדי (לקמן לו): יקפצו. ענין סגירה כמו ועולתה קפצה פיה (איוב ה): התבוננו. ענין הסתכלות יתירה כמו ואתבונן אליו בבוקר (מ"א ג)

מצודת דוד

(ח) קול צופף. קול של הצופים העומדים על המגדלים לראות ולבשר מי בא לעיר וחזרו ומפרש מה יהיה הקול ואמר כולם יחדיו ישאו קול וירננו בשמחה: כי עין בעין. ר"ל ראה וודאית ונאמנה וכן אשר עין בעין נראה אתה ה' (במדבר יד). בשוב. כאשר שב ה' אל ציון להשרות שם שכנתו כמאז: (ט) פצחו וכו'. הבתים החרבות אשר בירושלים פתחו פה להרים קול שמחה ורננו יחדיו והוא ענין מליצה: כי נחם ה'. את עמו. במה שהביא להם הטובה: גאל ירושלים. מיד העכו"ם המושלים בה: (י) חשף ה'. גלה זרועו להכות בהם ואחו במשל מגבור המגלה זרועו להלחם מול האויב: כל אפסי ארץ. כל היושבים בקצות הארץ: (יא) סורו סורו. הכפל לומר במהירות רב סורו מארץ כשדים וצאו משם: צאו מתוכה. מתוך כל עיר שאתם בה: הברו נושאי כלי ה'. הנקו מכל טומאה אתם הנושאים כלי ה' רצה לומר כלי זיין שלכם יהיו כלי ה' שהם התורה והמצות לא חרב ולא חנית: (יב) כי לא בחפזון. אלא לא תצאו בחפזון ובהלה ר"ל עם כי אמרתי שתסורו משם במהירות מ"מ לא תצאו בבהלה כאדם

המפחד ולא תלכוני במנוסה ורדיפה כאדם הבורח: כי הולך וכו'. כי ה' הוא ההולך לפניכם והוא המאסף ללכת אחריכם וא"כ תהיו בטוחים ביותר: (יג) הנה ישכיל עבדי. אז יציל עבדי ישראל וקראם כולם בל' יחיד כדרך המקרא במקומות רבות: ירום וכו'. יהיה רם ונשא וכו' וכפל הדבר במ"ש לפי מרבית הגדולה והממשלה: (יד) כאשר שממו. כפי שיעור מרבית התמהון אשר תמהו רבים על שפלותם באמרם הן אמת נשחת מראהו איש ותארו משונה מתואר בן אדם ר"ל אין בו לא ממשלה ולא גבורה ולא אמצות הלב: (טו) כן יזה גוים רבים. כמרבית השיעור הזה בעצמו ישמול ויגבר ידו ויאמץ לבבו להזות ולטפטף דמי עמים רבים עכו"ם: עליו יקפצו מלכים פיהם. על הדבר הזה יסגרו מלכי העכו"ם את פיהם לבלי דבר מאומה מרוב התמהון: כי אשר לא סופר להם ראו. ר"ל בעיניהם ראו הגדולה והממשלה עוד יותר ממה שסופר להם כי הוסיף על השמועה. ואשר לא שמעו. כפל הדבר במ"ש: התבוננו. הסתכלו בהבנת אמתת הדבר כפי מה שהיא:

איוב פרק לו ו-יז

ו לא יחיה רשע ומשפט עניים ותן: ז לא יגרע מצדיק עיניו ואת מלכים לפסא וישיבם לנצח וינבחו: ח ואם אסורים בזקים ילכדון בחבלי עני: ט ויגד להם פעלם ופשעיהם פי ותגברו: י ויגל אונם למוסר ויאמר פרישבון מאון: יא אם ישמעו ויעברו יכלו ימיהם בטוב ושניהם בנעימים: יב ואם לא ישמעו בשלח יעברו ויגועו כבלי דעת: יג וחנפילב ישימו אף לא ישועו פי אסרם: יד תמת בנער נפשם וחייתם בקדשים: טו יחלץ עני בעניו ויגל בלחץ אונם: טז ואף הסיתך מפי צר רחב לא מוצק תחתיה ונחת שלחנך מלא דשן: ז ודין רשע מלאת דין ומשפט יתמכו:

רש"י

מחרפים ומגדפים: ולא ישועו. לפניו בתחינה: כי אסרם. כשהוא אוסרן בייסורין לפיכך לא ירפאם: (יד) תמות בנער. ובשינוק שעליהם נפשם: יחלץ עני. את העני השם עצמו רש בדבר תחנונים: (טו) יחלץ. מגיהנם בשביל עניו שהביא עליו: ויגל בלחץ אונם. בלחץ שהביא עליו מגלה את אזנו לאמר שוב אלי: (טז) ואף. זאת עוד גדולה עשה לך ביסורין הללו הסיתך והדיחך מגיהנם שפיה צר ותחתיה רחב: לא מוצק. כדי שיהא עשנה צבור לתוכה ולא עוד אלא שתזכה לעולם הבא ונחת שלחנך מלא דשן: (יז) ודין רשע מלאת. ואם נתמלאת ביסורי הרשעים הדין והמשפט הם הייסורין הם יתמכו לך לעתיד מגיהנם ויש לך לקבלם באהבה:

(ז) לא יגרע מצדיק עיניו. עד אשר עם מלכים יושיבם: (ח) ואם אסורים. ואם תראה צדיקים שיהו אסורים בזיקים של ייסורין וחללים, או ילכדו בחבלי אוני, בלי גורל ומיתרים נקרא חבלי ובל' דאגה נקרא חבלי יולדה. בחבלי עוני. קודר"ש בלע"ז אינו אלא שחטאו לפניו ובא ליפרע מהם לטובתם לנקותם ולהזהירם לשוב אליו: (ט) ויגד להם פעלם. בייסורין הללו מודיעם שחטאו לפניו וכל דברי אליהוא תנחומין שלימים היו ולא קינתורין כלומר אל תדאג על יסורין אם צדקת כי לטובה הן לך: (י) ויאמר. כי בייסורין ישובון מאון: (יא) אם ישמעו. ויעבדוהו: (יג) וחנפי לב. שהם רשעים. הם ישימו אף. כבא ייסורין עליהם

מצודת ציון

(1) ומשפט. ענינו דבר הראוי והצורך וכן מה יהיה משפט הכהנים (דברים יח): (ז) יגרע. מל' גרעון: לכסא. כמו בכסא למ"ד במקום הבי"ת וכן ישבת לכסא (תהלים ט): (ח) בזקים. בשלשלאות כמו בזקים יעבורו (ישעיה מה): בחבלי. מל' חבל ויתר: עוני. ענויים ויסורין: (יא) בנעימים. ענין המתיקות והיופי: (יב) בשלח. בחרב כמו מעבור בשלח (לעיל א): (יד) בקדשים. הם המזומנים למשכב הזנות כמו ולא יהיה קדש (דברים כג): (טו) יחלץ. יוציא וישלוף כמו חלוץ הנעל (שם כח): בלחץ. ענין הדחק כמו ולחצו אתכם (עמוס ו): (טז) הסיתך. מל' הסתה ופתוי: מוצק. צר ודוחק כמו ורוחב מים במוצק (לקמן א):

מצודת דוד

(1) לא יחיה רשע. איננו משגיח דרך כלל אבל אם בעת יתן די צורך עניים שפלי הרוח אז יבדיל את הרשע מהם ולא יחיה אותו עמהם: (ז) לא יגרע. ואף כאשר יעלים עין בעון רשעי הדור יבדיל מהם את הצדיק המוחה בידם ולא יגרע עיניו ממנו עד ירום אותו לשבת לפני מלכים בכסא: ויושיבם. ועד עולם מושיב אותם בכסא ויוגבהו עד למעלה: (ח) ואם אסורים. ואם לפעמים יקרה אשר הצדיקים קשורים בשלשלאות היסורים ונלכדין בחבלי עוני: (ט) ויגד. ר"ל לא קרה להם כזאת בעבור שאין המקום משגיח בכל עת אבל גם זה בהשגחה באה כי סרו מעט מדרך הישר ויבא עליהם יסורים ובה כאלו מגיד להם רוע פעלם ופשעיהם אשר הדרך שהמה מתגברים והולכים אף אם ניטה אליהם כמעט קט:

(י) ויגל. ובוה יגלה אונם לקבל מוסר וכאלו יאמר להם אשר ישובון מן האון אשר התחילו לאחוז בה ולטובה א"כ יחשב להם: (יא) אם ישמעו. אם יבינו ע"י היסורים אשר לא טוב עשו וישבו לעבוד את ה' כמאז: יכלו. אז ישלימו יתר ימיהם בטוב ושנותם בנעימים כי ישגא אחריתם: (יב) בשלח יעבורו. יעברו מן העולם בחרב וימותו על כי לא היה בהם דעת להבין הוראת היסורים ולשוב מאון: (יג) וחנפי לב. אבל הרשעים המחניפים ליצרם למלאות שאלתו ופתויו המה מעלים אף וחמה ולא יצעקו אל ה' כאשר אסרם ביסורים כי תולים הכל במערכת השמים וכועסים על רוע הסדור וחושבים שאין מקום לתפלה: (יד) תמות בנער. ולכן תמות נפשם בימי נערוותם: וחיתם. נפשם החיוני תצא מהם בין הקדשים ר"ל במיתה מנוולת כמותם ושוה להם: (טו) יחלץ. הנה באמת עוני היסורים לטובה תחשב כי המעונה ביסורים הנה בעבור העוני יחלצו המקום מדין גיהנם הקשה יותר ועוד כי בלחץ היסורים יגלה אונם לקבל מוסר למען ישבו ולא יחטאו עוד: (טז) ואף הסיתך. אל מול איוב יאמר דע שאף אותך הסיתו היסורים לשוב לה' להצילך מדין גיהנם אשר פיה צר ודחוק לשמור חומה ותחתיה רחב לא צר ודחוק להצביר עשנה בה לצער הרבה: ונחת. מה שיהיה מונח על שולחנך יהיה מלא דשן ושומן ור"ל ועוד תתענג בתענוג הנפשי בעוה"ב: (יז) ודין רשע. ואף אם נתמלאת מדין יסורים הראוי לרשע מה בכך הלא לטובה תחשב כי הדין והמשפט הבאים עליך הם יסעדו אותך להנצל מדין גיהנם ולהתענג בעוה"ב:

ה הגיע ראש חדש פסלו ולא ירדו גשמים – בית דין גזרין שלש תעניות על הצבור; אוכלין ושותין משחשכה, ומתריין במלאכה וברחיצה ובסיכה ובנעילת הסנדל ובתשמיש המטה. ו עברו אלו ולא נגעו – בית דין גזרין שלש תעניות אחרות על הצבור. אוכלין ושותין מבעוד יום, ואסורין במלאכה וברחיצה ובסיכה ובנעילת הסנדל ובתשמיש המטה, ונועלין את המרחצאות. עברו אלו ולא נגעו – בית דין גזרין עליהם עוד שבע, שהן שלש עשרה תעניות על הצבור. הרי אלו יתרות על הראשונות, שבאלו מתריעין ונועלין את החגיות. בשני מפיין עם חשכה, ובחמישי מתריין מפני כבוד השבת. ז עברו אלו ולא נגעו – ממעטין במשא ומתן, בבנין ובנטיעה, בארוסין ובנשוואין, ובשאיילת שלום בין אדם לחברו, בכני אדם הנזופין למקום. היחידים חוזרים ומתענים עד שיצא ניסן. יצא ניסן וירדו גשמים – סימן קללה, שנאמר (שמואל א יב, ז): "הלא קציר-חטים היום" וגומר.

פירוש ברטנורא

ו שהן שלשה עשר תעניות על הצבור. שכבר התענו שש, ותעניות דחידים אינם מן המנין: מתריעין. בשופרות: בשני מפיין. בשני של תענית פותחין דלתי החגיות קצת לעת ערב, אבל אין מוציאין סחורתן לחוץ: ובחמישי מותרים. לפתוח כל היום: ז בבנין ובנטיעה. ודוקא בנין של שמחה כגון בית חתנות לעשות בו חופתו, ונטיעה של שמחה כגון אילן גדול המיסך על הארץ לטמיל המלכים תחתיו. אבל בית לדור בו, ונטיעת אילן לפירותיו מותר: יצא ניסן הגשמים סימן קללה. כשלא ירדו כלל קודם [שיצא] ניסן. וכל הדברים הללו בארץ ישראל וכיוצא בה, אבל האיים הרחוקים שזמן הגשמים שלהם אינו כזמן הגשמים של ארץ ישראל, כל אחד ואחד שואל הגשמים בזמן שהוא צריך להם, ואם עבר אותו הזמן הידוע להן ולא ירדו גשמים, כ"ד של אותו מקום גזרים תעניות על הצבור אחר שהתענו היחידים כסדר השני במתניתין:

משניות מברארות – קהתי

אבל החנויות המוכרות צרכי אוכל: בפשני – בתעניות שביום שני, מפיין עם חשכה – כלומר פותחים מעט את דלתי החנויות לעת ערב, כדי שיוכלו לקנות צרכי אוכל בשביל הערב, ובחמישי מתריין – לפתוח את החנויות כל היום, מפני כבוד השבת – שיוכלו לקנות צרכי השבת (תוספות יום טוב).

יום שני

באור משנה ז

עברו אלו – שבע התעניות האחרונות, ולא נגעו – אין גזרים עוד תעניות על הציבור, כמו שהזכרנו כבר במשנה הקודמת, לפי שאין מטריחין את הציבור יותר מדי (ברייתא בגמרא), אלא ממעטין במשא ומתן, בבנין ובנטיעה – בגמרא מבווא: דווקא בבנין של שמחה, כגון בית חתנות לבנו, ובנטיעה של שמחה, כגון אילן גדול לנוח ולטמיל תחתיו; והרמב"ם כותב: בבנין של שמחה כגון ציור וכיור, ובנטיעה של שמחה כגון מיני הדס; אבל בית לדירה ונטיעת אילן לפירות מותר. וכן ממעטים בארוסין ובנשוואין, ובשאיילת שלום בין אדם לחברו, בכני אדם הנזופין למקום – כאילו נופו בהם מן השמים. היחידים – תלמידי חכמים, חוזרים ומתענים – בשני ובחמישי בשבוע, עד שיצא ניסן – ונוהגים כמו בתעניות הראשונות, שאוכלים ושותים משחשכה ומותרים במלאכה וברחיצה וכו' (תב"ס). יצא ניסן – בירושלמי מבווא: ניסן של תקופה. והיינו שעברו שלושים יום לאחר תקופת ניסן, ונרדו גשמים – כך היא הגירסה במשנה שבגמרא ובשאר ספרים מדויקים (תוספות יום טוב), ופירוש הרבדים: אם עד סוף ניסן לא ירדו גשמים, ולאחר שיצא ניסן ירדו, סימן קללה – הוא; ויש גורסים: יצא ניסן ולא ירדו גשמים, ואף לפי גירסה זו הכוונה היא, שאם יצא ניסן ולא ירדו גשמים כלל, הרי הגשמים היורדים אחר כך סימן קללה הם; שנאמר: "הלא קציר-חטים היום" וגומר – שמואל הנביא אמר לעם: "הלא קציר חטים היום. אקרא אל ה' ויתן קולות ומטר. ודעו וראו כי רעתכם רבה אשר עשיתם בעיני ה' לשאול לכם מלך", כלומר הואיל ועונת קציר היא, הרי המטר אינו גשם ברכה אלא אות לכעס של ה'.

יום ראשון

באור משנה ה

הגיע ראש חדש פסלו ולא ירדו גשמים, בית דין גזרין שלש תעניות – שני וחמישי ושני בשבוע, על הצבור – כולו; ואף בתעניות אלו אוכלין ושותין משחשכה – בלילה שלפני התענית כמבואר במשנה הקודמת. ומתריין במלאכה וברחיצה ובסיכה ובנעילת הסנדל ובתשמיש המטה – כדין תעניות היחידים ששינו במשנה הקודמת.

באור משנה ו

עברו אלו – שלש התעניות הראשונות שגזרו בית דין על הציבור, ולא נגעו – מן השמים, ולא ירדו גשמים, בית דין גזרין שלש תעניות אחרות על הצבור – שני וחמישי ושני; ובשלוש תעניות אלו אוכלין ושותין מבעוד יום – כלומר שמפסיקים לאכול ולשתות מבעוד יום, ומתחילים בתענית משחשיכה, כמו שנוהגים בצום כיפור ובתשעה באב. ואסורין – בימי התענית הללו במלאכה – שנאמר (יואל א, יד): "קדשו צום קראו עצרה", ודרשו: "עצרה" – כעצרת (שבועות ושמיני עצרת – רש"י), מה עצרת אסור בעשיית מלאכה אף תענית אסור בעשיית מלאכה (גמרא), ובחריצה – היינו בחריצת כל הגוף בחמים, אבל פנים, ידיים ורגלים מותר (גמרא; רמב"ם הל' תענית ג, ד), ובסיכה ובנעילת הסנדל ובתשמיש המטה – שמחמירים בתעניות אלו שלא לעשות בהם דברים שיש בהם תענוג, ונועלין את המרחצאות – סוגרים את המרחצאות החמים, שלא יבואו לרחוץ בהם. עברו אלו ולא נגעו – ועדיין לא ירדו גשמים, בית דין גזרין עליהם עוד שבע – תעניות: שני וחמישי, ושני וחמישי, ושני וחמישי ושני, שהן שלש עשרה תעניות על הצבור – עם שש התעניות הקודמות; ונקטה המשנה את המנין, כדי להשיענו שאין גזרים יותר משלש עשרה תעניות על הציבור מפני עצירת גשמים (עיין תוספות יום טוב). הרי אלו – שבע התעניות האחרונות, יתרות על הראשונות – שלש התעניות שלפניהן, שנאמר: "הלא קציר-חטים היום" וגומר – מריעים ותוקעים בשופרות, ונועלין את החנויות – ברם, אין נועלים לכל היום אלא חנויות שאינן מוכרות צרכי אוכל,

פ ר ק ש נ י

א סדר תעניות פיצד? מוציאין את התבה לרחובה של עיר; וגזתנין אפר מקלה על גבי התבה ובראש הנשיא ובראש אב בית דין; וכל אחד ואחד נותן בראשו. הוקן שבהן אומר לפנין דברי כבושין: אחינו, לא נאמר באנשי נינוה: "וירא האלהים את שקם ואת תעניתם", אלא (יונה ג, י): "וירא האלהים את מעשיהם, פיישבו מדרךם הרעה"; ובקבלה הוא אומר (ויאל ב, יג): "וקרעו לכבכם ואל-בגדיכם".

ב עמדו בתפלה. מורדין לפני התבה וקן ורגיל, ויש לו בנים וביתו ריקם, כדי שיהא לבו שלם בתפלה. ואומר לפניהם עשרים וארבע ברכות: שמונה עשרה שפבל יום, ומוסיף עליהן עוד שש.

ג ואלו הן: זכרונות ושופרות, 'אלה' בצרתה לי קראתי וענני, "אשא עיני אל-ההרים" וגו', "ממעמקים קראתיך ה'", "תפלה לעני כייצטף". רבי יהודה אומר: לא היה צריך לומר זכרונות ושופרות, אלא אומר תחתיהן: "רעב פיייהיה בארץ, דבר פיייהיה" וגו', "אשר היה דברה" אל-ירמיהו על-דברי הפצרות, ואומר חותמיהן.

פירוש ברטנורא

ב א סדר תעניות פיצד. בשבע תעניות אחרונות קא מיירי: את התיבה. הארון שספר תורה מונח בו, כלומר כלי צנוע היה לנו ונתכזה בעווננו. ולמה לרחובה של עיר, לומר, צעקנו בצנעה בבית הכנסת ולא נענינו, נבזה עצמנו בפרהסיא ברחובה של עיר: אפר מקלה. אפר שרפה. ומשום דעפר נמי אקרי אפר תנא אפר מקלה, דהבא צריך שיהיה אפר ממש כדי שיוכר הקב"ה עקדתו של יצחק וירחם: על גבי התיבה. משום דכתיב (ישעי ס"ג) ככל צרתם לו צר: ובראש הנשיא וכו'. והן עצמן אינם נוטלים, כדי שיתביישו יותר, לפי שאינו דומה מתבייש מעצמו למתבייש מאחרים: דברי כבושין. דברים שכושין לבו של אדם להחזירו למוטב: ובקבלה. בדברי הנביאים:

ב ורגיל. היודע סדר תפלה: ויש לו בנים וביתו ריקן. שאין בביתו כמה לפרנס את בניו, ומתוך שנפשו ענומה עליו מתפלל בכוונה. א"נ ביתו ריקן מן העבירות, שלא יצא עליו שם רע בילדותו: ומוסיפין עליהם שש. בין גואל לרופא אומר ו' ברכות הללו:

ג זכרונות ושופרות. כל הפסוקים כמו שאומרים בראש השנה: ואומר חותמיהן. אחר זכרונות חתימת זכרונות, ואחר שופרות חתימת שופרות, וכן אחר כולם כדמפרש ואזיל:

משניות מבוארות - קהתי

י ו ס ש ל י ש י

ב א ו ר מ ש נ ה ב

עמדו בתפלה - לאחר דברי הכיבושין של הוקן היו עומדים להתפלל באותו מקום, והיו מורדיין לפני התבה - שליח ציבור, וקן ורגיל - רגיל בסדר התפלה, ויש לו בנים - שפרנסתם עליו, וביתו ריקם - ואין לו כמה לפרנס; ויש מפרשים (בגמרא): וביתו ריקם מן העבירות (עיין 'תוספות ויוס' סוג'ג), כדי שיהא לבו שלם בתפלה - שתהא תפלתו בכוונת הלב, מתוך הכנעה ולב נשבר, ונאמר לפניהם עשרים וארבע ברכות: שמונה עשרה שפבל יום, ומוסיף עליהן עוד שש - ברכות, בין 'גואל ישראל' ל'רפאנו', כמפורט להלן.

ב א ו ר מ ש נ ה ג

ואלו הן - שש הברכות הנוספות: זכרונות ושופרות - שתי הברכות של זכרונות ושופרות הנאמרות בראש השנה ('אתה זוכר מעשה עולם' וכו', 'אתה נגליית בענן כבודך' וכו'); ג. 'אלה' בצרתה לי קראתי וענני; ד. 'אשא עיני אל-ההרים' וגו' - מזורז ק"כ שבתהלים, וחותם בברכה; ה. 'ממעמקים קראתיך ה' - מזורז ק"ל שבתהלים, וחותם בברכה; ו. 'תפלה לעני כייצטף' - מזורז ק"ב שבתהלים, וחותם בברכה. רבי יהודה אומר: לא היה צריך לומר זכרונות ושופרות - כלומר אין אומרים בתעניות זכרונות ושופרות, אלא אומר תחתיהן: "רעב פיייהיה בארץ, דבר פיייהיה" וגו' - מלכים פרק ח' מפסוק ל"ז ואילך; זה תחת זכרונות, "אשר היה דברה" אל-ירמיהו על-דברי הפצרות" - ירמיה י"ד; זה תחת שופרות. ונאמר חותמיהן - אחר כל ברכה אומר את חתימתה כמפורש להלן. ויש מפרשים, שהפסקא האחרונה מדברי רבי יהודה היא, כלומר שמכל מקום אומר חותמיהן של זכרונות ושופרות, שהפסוקים מספר מלכים הוא חותם בברכת זכרונות, והפסוקים מספר ירמיהו הוא חותם בברכת שופרות ('תפארת ישראל').

ב א ו ר מ ש נ ה א

בשבע תעניות האחרונות שגזרו בית דין על הציבור, היה נהוג סדר מיוחד של תפילה, וקודם התפילה נאמרו דברי התעוררות. בפרק זה (משניות א-ה) באים הפרטים של אותו סדר.

סדר תעניות - של שבע התעניות האחרונות (ברייאת בגמרא) - פיצד? מוציאין את התבה - ארון הקודש עם ספר התורה שבתוכו, לרחובה של עיר - בגמרא אמרו: למה הקודש לרחוב? לומר: "זעקנו בצנעה (בבית הכנסת), ולא נענינו, נבזה עצמנו בפרהסיא".

ולמה מוציאין את התיבה? לומר: "כלי צנוע היה לנו ונתכזה בעווננו"; וגזתנין אפר מקלה - אפר שרפה, על גבי התבה - משום שנאמר (ישעי יג, ט): "ככל צרתם לו צר". ובראש הנשיא ובראש אב בית דין - כלומר שאחד מן העם נוטל מן האפר ונותן בראש הנשיא ובראש אב בית דין, במקום הנחת התפילין; ואינם נותנים בעצמם את האפר על ראשם, כדי שתהא להם בושה יתרה, שאינו דומה מתבייש מעצמו למתבייש מאחרים, שכן מתוך חשיבותם יש להם עגמת נפש יותר כשאחרים נותנים אפר על ראשם (גמרא ודש"י);

משנתנו נקטה "אפר מקלה" לפי שאפר סתם משמעו גם עפר, וכאן צריך אפר ממש; וכל אחד ואחד נותן בראשו - אפר. הוקן שבהן - והוא גם חכם (גמרא), אומר לפנין דברי כבושין - דברים הכובשים את לבם להחזירם למוטב, וכך הוא אומר: אחינו, לא נאמר באנשי נינוה: "וירא האלהים את שקם ואת תעניתם", אלא: "וירא האלהים את מעשיהם, פיישבו מדרךם הרעה" - ומכאן שאין השק והתענית מועילים אלא תשובה ומעשים טובים. ובקבלה - בדברי הנביאים, הוא אומר - ואומר הנביא: "וקרעו לכבכם ואל-בגדיכם" - וכך מאריך הוקן בדברי כיבושין כפי כוחו עד שמכניע לבם ומעוררם לתשובה גמורה (דמ"ט).

ברש"י מבואר הטעם, שבפסוק השני נקטה המשנה "ובקבלה הוא אומר" ולא נקטה כך בפסוק הראשון, לפי שכל מקום שהנביא מצווה ומודיע ומהזיר את ישראל, קוראים לו "קבלה", אבל במקום שלא נזכר דבר הנביא, כמו בפסוק הראשון המובא במשנתנו, שהוא כמספר והולך, ודרך אגב למדים ממנו דבר, אין קוראים לו "קבלה".

ד על הראשונה הוא אומר: מי ששנה את אבריהם ביהר המורה, הוא יענה אתכם וישמע בקול צעקתכם היום הזה; ברוך אתה ה' גואל ישראל. על השנייה הוא אומר: מי ששנה את אבותינו על ים סוף, הוא יענה אתכם וישמע קול צעקתכם היום הזה; ברוך אתה ה' זוכר הנשפחות. על השלישית הוא אומר: מי ששנה את יהושע בגלגל, הוא יענה אתכם וישמע קול צעקתכם היום הזה; ברוך אתה ה' שומע תרועה. על הרביעית הוא אומר: מי ששנה את שמואל במצפה, הוא יענה אתכם וישמע בקול צעקתכם היום הזה; ברוך אתה ה' שומע צעקה. על החמישית הוא אומר: מי ששנה את אליהו ביהר הכרמל, הוא יענה אתכם וישמע בקול צעקתכם היום הזה; ברוך אתה ה' שומע תפלה. על הששית הוא אומר: מי ששנה את יונה ממעי הדגה, הוא יענה אתכם וישמע בקול צעקתכם היום הזה; ברוך אתה ה' העונה בעת צרה. על השביעית הוא אומר: מי ששנה את דוד ואת שלמה בנו בירושלים, הוא יענה אתכם וישמע בקול צעקתכם היום הזה; ברוך אתה ה' המרחם על הארץ.

ה מעשה בימי רבי חלפתא ורבי חנניה בן תרדיון, שעבר אחד לפני התבה וגמר את הפרכה פלה, ולא ענו אחריו אמן. תקעו הפהנים, תקעו! מי ששנה את אבריהם אבינו ביהר המורה, הוא יענה אתכם וישמע בקול צעקתכם היום הזה. הריעו בני אהרן, הריעו! מי ששנה את אבותינו על ים סוף, הוא יענה אתכם וישמע בקול צעקתכם היום הזה.

פירוש ברטנורא

ד על הראשונה. בגואל ישראל הוא מתחיל להאריך. ואע"פ שאינה ממנין שש קורא אותה ראשונה, לפי שבה מתחיל להוסיף ולהאריך: על השביעית. לברכות שמאריך בהן. אבל הברכות שמוסיפין בשביל התענית אינן אלא שש, שברכה ראשונה שהיא גואל ישראל דשמנה עשרה היא אלא שמאריך בה: מי ששנה את דוד ואת שלמה בנו. ואע"פ דיונה בתר דוד ושלמה היה. מ"מ מקדים ליה ברישא. משום דבעי למתחם בסוף הברכות ברוך המרחם על הארץ, ודוד ושלמה בנו הם שהתפללו על ארץ ישראל. דוד, ויהי רעב בימי דוד כו' (שמואל ב' כ"א) ושלמה, רעב כי יהיה בארץ (מלכים א' ה').

ה כימי רבי חלפתא. בצפורי היה: ולא ענו אחריו אמן גרסינן. לפי שבמקדש לא היו עונין אמן אחר כל ברכה אלא כשכמל"כ כדאמרינן בגמרא בברכות פרק הראיה. ואלו לא במקדש היו ועשו כדרך שעושים במקדש: תקעו בני אהרן תקעו. הון הכנסת אומר להם כך על כל ברכה וברכה: לא היינו נוהגין

משניות מבוארות – קהתי

אתכם וישמע בקול צעקתכם היום הזה; ברוך אתה ה' שומע תפלה – שכן נאמר באלהיו (מלכים א' יח, לז): "עניי ה' עניי וידעו העם הוזה כי אתה ה' האלהים", והרי זו תפילה. על הששית – בחתימה הששית, שחותם בה את המזמור "ממעמקים קראתיך ה'" (תהלים קל), שהיא החמישית בברכות הנוספות, הוא אומר: מי ששנה את יונה ממעי הדגה (מענין "מומעמקים קראתיך") הוא יענה אתכם וישמע בקול צעקתכם היום הזה; ברוך אתה ה' העונה בעת צרה – שכן נאמר ביונה (יונה ג, א): "קראתי מצרה לי אל ה' ויעניני". על השביעית – בחתימה השביעית, שחותם בה את המזמור "תפלה לעני כי יעטוף" (תהלים קב), שהיא הששית בברכות הנוספות, הוא אומר: מי ששנה את דוד (בימי הרעב – שמואל ב' כא, א; יד) ואת שלמה בנו בירושלים – (כשהתפלל: "בהעצר שמים ולא יהיה מט"ו" וגו' – מלכים א' ת, לה; וכן "רעב כי יהיה בארץ" – שם שם, לז), הוא יענה אתכם וישמע בקול צעקתכם היום הזה; ברוך אתה ה' המרחם על הארץ – בגמרא מבואר שמזכיר דוד ושלמה באחרונה, לפי שרוצה לחתום "ברוך... המרחם על הארץ", ודוד ושלמה הם שהתפללו על ארץ ישראל.

באור משנה ה

מעשה בימי רבי חלפתא ורבי חנניה בן תרדיון – כברייאת בגמרא מובא, שכן הנהיג רבי חלפתא בצפורי ורבי חנניה בן תרדיון בסיכני, שעבר אחד לפני התבה – בימי שבע התעניות האחרונות, וגמר את הפרכה פלה – "גואל ישראל", ולא ענו אחריו אמן – אלא אמרו: ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד. כדרך שהיו נוהגים במקדש (גמרא). ואחר כך אמר השמש של בית הכנסת ("חזן הכנסת"): תקעו הפהנים, תקעו! ושליח הציבור אמר: מי ששנה את אבריהם אבינו ביהר המורה, הוא יענה אתכם וישמע בקול צעקתכם היום הזה. וכן בסיום ברכת זכרונות אמר השמש: הריעו

יום רביעי

באור משנה ד

על הראשונה הוא אומר – היינו בברכת "ראה נא בעינינו" שבשמונה עשרה, שבה הוא מתחיל להאריך ולהוסיף תחנונים, הרי הוא אומר בחתימתה: מי ששנה את אבריהם ביהר המורה, הוא יענה אתכם וישמע בקול צעקתכם היום הזה; ברוך אתה ה' גואל ישראל – ואף על פי שאין ברכה זו ממניין שש הברכות הנוספות, מכל מקום הואיל ומתחיל בה להאריך, מתחילה המשנה למנות בה את החתימות של הברכות וקוראת אותה "ראשונה". על השנייה – בחתימה השנייה, שהוא חותם בה את ברכת הזכרונות, הוא אומר: מי ששנה את אבותינו על ים סוף, הוא יענה אתכם וישמע קול צעקתכם היום הזה; ברוך אתה ה' זוכר הנשפחות – לפי שהיו ישראל נשכחים במצרים כמה שנים ונתיאשו מן הגאולה, וזכר ה' אותם וגאלם, הלכך חותם בברכת זכרונות ב"מי ששנה לאבותינו בים סוף" וכו' (רש"י). על השלישית – בחתימה השלישית שחותם בה את ברכת השופרות, שהיא הברכה הנוספת השנייה, הוא אומר: מי ששנה את יהושע בגלגל, הוא יענה אתכם וישמע קול צעקתכם היום הזה; ברוך אתה ה' שומע תרועה – שכן יהושע נענה בשופרות על יריחו בעוד שהיו ישראל עומדים בגלגל (רש"י). על הרביעית – בחתימה הרביעית שחותם בה את המזמור "אל ה' בצרתה לי קראתי ויעניני" (תהלים קכ), היינו השלישית בברכות הנוספות, הוא אומר: מי ששנה את שמואל במצפה, הוא יענה אתכם וישמע בקול צעקתכם היום הזה; ברוך אתה ה' שומע תרועה – שכן יהושע נענה בשופרות על יריחו בעוד שהיו ישראל עומדים בגלגל (רש"י). על החמישית – בחתימה החמישית, שחותם בה את המזמור "אשא עיני אל ההרים" (תהלים קכא), שהיא הרביעית בברכות הנוספות, הוא אומר: מי ששנה את אליהו ביהר הכרמל (מענין "אשא עיני אל ההרים"). הוא יענה

בְּקוֹל צַעֲקַתְכֶם הַיּוֹם הַזֶּה. וּבִשְׂפָא דְּבַר אֲצֵל חֲכָמִים, אָמְרוּ: לֹא הֵינּוּ נוֹהֲגִין בְּךָ, אֶלָּא בְּשַׁעַר הַמְּזוּרָה וּבְהַר הַבַּיִת.

וּ שְׁלֹשׁ תַּעֲנִיּוֹת הָרֵאשׁוֹנוֹת – אֲנִישֵׁי מִשְׁמֶר מִתְּעַנִּין וְלֹא מִשְׁלִימִין; וְאֲנִישֵׁי בֵּית אָב לֹא הָיוּ מִתְּעַנִּין כְּלָל. שְׁלֹשׁ שְׁנֵיּוֹת אֲנִישֵׁי מִשְׁמֶר מִתְּעַנִּין וּמִשְׁלִימִין, וְאֲנִישֵׁי בֵּית אָב מִתְּעַנִּין וְלֹא מִשְׁלִימִין. שְׁבַע אַחֲרוֹנוֹת אֵלוּ וְאֵלוּ מִתְּעַנִּין וּמִשְׁלִימִין; דְּבָרֵי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ. וְחֲכָמִים אוֹמְרִים: שְׁלֹשׁ תַּעֲנִיּוֹת הָרֵאשׁוֹנוֹת אֵלוּ וְאֵלוּ לֹא הָיוּ מִתְּעַנִּין כְּלָל. שְׁלֹשׁ שְׁנֵיּוֹת אֲנִישֵׁי מִשְׁמֶר מִתְּעַנִּין וְלֹא מִשְׁלִימִין, וְאֲנִישֵׁי בֵּית אָב לֹא הָיוּ מִתְּעַנִּין כְּלָל. שְׁבַע אַחֲרוֹנוֹת אֲנִישֵׁי מִשְׁמֶר מִתְּעַנִּין וּמִשְׁלִימִין, וְאֲנִישֵׁי בֵּית אָב מִתְּעַנִּין וְלֹא מִשְׁלִימִין.

פירוש ברטנורא

בן. שלא לענות אמן אלא בשכמל"ו: אלא בשער המזורה. שער מזרח של הר הבית ושער המזרח של עזרה. לפי שהיו מזכירין שם המפורש בחתימת הברכה ולא מני בניית אמן. ואין לומר לא היו נוהגין לתקוע אלא במקדש, דודאי תוקעין בגבולין, כדמוכח בהך מסכתא ובר"ה. והלכה כחכמים: וְאֲנִישֵׁי מִשְׁמֶר. כ"ד משמרות כהונה היו, כל משמר עובד בשבת שלו: אֲנִישֵׁי בֵּית אָב. המשמר מתחלק לשבעה בתי אבות כמנין ימות השבוע, כל אחד עובד יומו: מִתְּעַנִּין וְלֹא מִשְׁלִימִין. שתעניות הראשונות אינן חמורין כ"כ, ולפיכך אין משלימין שאם תכבד העבודה על אנשי בית אב שהיו עובדין אותו היום יבואו אלו לסייען ויהא בהן כח לעבוד:

משניות מבוארות – קהתי

"לא היינו נוהגין כן אלא בשער המזרח" (ה"ר). מה שנקטה המשנה פעם "תקעו" ופעם "הריעו" מפורש בברייתא בגמרא, שבברכה ראשונה היו תוקעים: תקיעה תרועה ותקיעה, ובברכה שנייה היו מריעים: תרועה תקיעה ותרועה, וכן בכל ברכה וברכה, באחת היו תוקעים ובאחת היו מריעים; וכן פירשו רש"י והרמב"ם וה"רן (ועיין "תוספות יום טוב").

י ו ס ח מ י ש י

באור משנה ו

כבר הזכרנו במקומות אחרים, שהכהנים היו נחלקים לעשרים וארבעה משמרות, ובכל שבוע היה עובד במקדש משמר אחד. כל משמר נחלק לששה בתי אבות לפי ששת ימות השבוע, ובכל יום היה עובד בית-אב אחד, ובשבת היה עובד כל המשמר ביחד (עיין גמרא מנחות קז, ב). ויש חותבים, שהמשמר נחלק לשבעה בתי אבות כמנין ימי השבוע, וכל בית אב היה עובד בימיו (רש"י על משנתנו: ברטנורא; ועיין "תפארת ישראל"). – מכל מקום משנתנו באה ללמד שלגבי אנשי משמר ואנשי בית אב הקילו חכמים בענין התעניות הראשונות, הואיל והם היו עסוקים בעבודת המקדש.

שְׁלֹשׁ תַּעֲנִיּוֹת הָרֵאשׁוֹנוֹת – שגזרו חכמים על הציבור, כמו ששינוי לעיל (א, ה), **אֲנִישֵׁי מִשְׁמֶר** – של אותו שבוע (כמו שבארנו בהקדמה למשנתנו), **מִתְּעַנִּין** – בתעניות אלו, **וְלֹא מִשְׁלִימִין** – את התענית עד הערב, שמא תכבד העבודה על אנשי בית אב של אותו יום, ויצטרכו אנשי המשמר לבוא לסייע להם, ואם יתענו כל היום לא יהא להם כוח לעבוד (רש"י על פי הגמרא; המאירי; ברטנורא); **וְאֲנִישֵׁי בֵּית אָב** – הכהנים שעבדו ביום התענית במקדש, **לֹא הָיוּ מִתְּעַנִּין כְּלָל** – מפני טורח העבודה (המאירי). ויש מבארים: אֲנִישֵׁי בֵּית אָב – שמקריבין קרבן היום, לא היו מתעננין כלל – הואיל ועוסקים בקרבן. ברם, אנשי משמר מתעננין – הואיל ואין הם בעצמם עוסקים בקרבנות, ולא משלימין – שכיון משממר שלהם עוסק בקרבן היום, יום טוב הוא להם, הלכך אין משלימים את התענית (דבנו גרסום). **שְׁלֹשׁ שְׁנֵיּוֹת** – שלש התעניות השניות שגזרו חכמים על הציבור, כמו ששינוי לעיל (א, ו), שהן חמורות יותר מהראשונות, **אֲנִישֵׁי מִשְׁמֶר מִתְּעַנִּין וּמִשְׁלִימִין** – כשאר העם, **וְאֲנִישֵׁי בֵּית אָב מִתְּעַנִּין וְלֹא מִשְׁלִימִין** – את התענית עד הערב. **שְׁבַע אַחֲרוֹנוֹת** – שבע התעניות האחרונות, שהן חמורות ביותר, **אֵלוּ וְאֵלוּ מִתְּעַנִּין וּמִשְׁלִימִין** – בין אנשי משמר בין אנשי בית אב מתענים כל היום כשאר כל העם; **דְּבָרֵי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ**. וְחֲכָמִים אוֹמְרִים: **שְׁלֹשׁ תַּעֲנִיּוֹת הָרֵאשׁוֹנוֹת אֵלוּ וְאֵלוּ לֹא הָיוּ מִתְּעַנִּין כְּלָל** – אפילו אנשי משמר לא היו מתענים כלל. **שְׁלֹשׁ שְׁנֵיּוֹת** – התעניות השניות, **אֲנִישֵׁי מִשְׁמֶר מִתְּעַנִּין וְלֹא מִשְׁלִימִין** – את התענית, **וְאֲנִישֵׁי בֵּית אָב לֹא הָיוּ מִתְּעַנִּין כְּלָל** – מפני טורח העבודה; **שְׁבַע אַחֲרוֹנוֹת** – התעניות האחרונות, **אֲנִישֵׁי מִשְׁמֶר מִתְּעַנִּין וּמִשְׁלִימִין, וְאֲנִישֵׁי בֵּית אָב**

בְּנֵי אֶהְרָן, הָרִיעוּ! ושליח הציבור אמר: **מִי שְׁעָנָה אֶת אֲבוֹתֵינוּ עַל יַם סוּף,** הוא יֵעָנָה אֲתָכֶם וְיִשְׁמַע בְּקוֹל צַעֲקַתְכֶם הַיּוֹם הַזֶּה – וכן בסיום כל ברכה מהברכות הנוספות. יש מפרשים, שהיו תוקעים ומריעים לפני שאמר שליח הציבור "מי שענה"... (המאירי); ויש מפרשים שתחילה אמר שליח הציבור "מי שענה"... ואחר כך היו תוקעים ומריעים (ה"רן; הריטב"א; "תפארת ישראל"). **וּבִשְׂפָא דְּבַר אֲצֵל חֲכָמִים** – כשנודע להם אותו מנהג שהנהיגו רבי חלפתא ורבי חנניה בן תרדיון, **אָמְרוּ: לֹא הֵינּוּ נוֹהֲגִין בְּךָ, אֶלָּא בְּשַׁעַר הַמְּזוּרָה וּבְהַר הַבַּיִת** – כלומר בשער המזרח של הר הבית (רש"י). ויש גורסים: בשערי המזרח. ומפרשים: בשער המזרח של הר הבית ובשער המזרח של העזרה (רמב"ם פירושו למשנתנו; ברטנורא). אבל ב"משנה תורה" כותב הרמב"ם: "כשהיו מתפללין על הסדר הזה בירושלים, היו מתכנסים לחר הבית נגד שענו המזרח" – וכלפי מה אמרו חכמים "לא היינו נוהגין כן...? על כך נאמרו פירושים שונים. יש מפרשים: לא היינו נוהגים כן – שלא לענות אמן אלא "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד" כי אם במקדש בלבד (רש"י; ברטנורא). ברם, התקיעות היו בתעניות אף בגבולין (מחוץ למקדש) בין ברכה לברכה, אלא שבמקדש היו תוקעים בשופר ובחצוצרות כאחד (עיין ראש השנה ג, ד), ואילו בגבולין היו מריעים בחצוצרות בלבד (גמרא ורש"י ראש השנה כו, א; רמב"ם היל' תענית א, ד); ולדעת אחרים היו תוקעים בגבולין או בשופר או בחצוצרות (הרשב"א). ויש מפרשים, שאף על התקיעות אמרו "לא היינו נוהגין כן אלא בשער המזרח", כלומר שבמקדש בלבד היו נוהגים לתקוע בין ברכה לברכה, אבל בגבולין לא היו תוקעים בין ברכה לברכה אלא לאחר כל התפילה (רמב"ם).

יש גורסים במשנתנו: "וגמרו את הברכה כולה וענו אחריו אמן". ומפרשים שההבדל בין המקדש לגבולין הוא, שבגבולין היו אומרים "מי שענה" לפני חתימת הברכה (כמו ששינוי במשנה הקודמת), ואחרי החתימה היו עונים אמן ותוקעים, אבל במקדש, הואיל והיו עונים על כל ברכה "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד", אילו היו תוקעים אחר כך, נמצאת התקיעה על "ברוך שם כבוד מלכותו" שהיא כעין ברכה בפני עצמה, והרי רוצים לסמוך התקיעה לתפילת "מי שענה", הלכך היו נוהגים במקדש לומר "מי שענה" אחרי חתימת הברכה, כלומר שהיה שליח הציבור חותם תחילה את הברכה, והיו עונים אחריה "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד", ואחר כך השמש היה אומר: תקעו הכהנים! ומקדים שליח ציבור ואומר: "מי שענה" וכו', ואחר כך תוקעים. או אפשר, שאמנם קודם החתימה היו אומרים "מי שענה" אלא שלאחר החתימה היו חוזרים ואומרים "מי שענה" כדי לסמוך את התקיעה לתפילת התענית. משנתנו באה, איפוא, ללמד שרבי חלפתא ורבי חנניה בן תרדיון הנהיגו כן במקומותיהם לומר "מי שענה" אחר חתימת הברכות, אף שלא היו צריכין לכך, לפי שאין "אמן" מפסיק בין ברכה לתקיעה, וזהו שאמרו חכמים:

ז **אָנְשֵׁי מְשַׁמְרֵי מִתְּרִים לְשָׁתוֹת יַיִן בְּלֵילוֹת, אֲבָל לֹא בַיּוֹמִים; וְאָנְשֵׁי בֵּית אָב – לֹא בַיּוֹם וְלֹא בַלַּיְלָה. אָנְשֵׁי מְשַׁמְרֵי וְאָנְשֵׁי מַעֲמָד אֲסוּרִין מְלַסְפֵּר וּמְלַכְבֵּס, וּבַחֲמִישֵׁי מִתְּרִין מִפְּנֵי כְּבוֹד הַשֶּׁבֶת.**
 ח **כָּל הַפְּתוּב בַּמְּגִלַּת תְּעֵנִית "דְּלָא לְמַסְפֵּד", לְפָנָיו – אָסוּר, לְאַחֲרָיו – מִתֵּר; רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: לְפָנָיו וּלְאַחֲרָיו אָסוּר. "דְּלָא לְהִתְעַנָּה בְּהוֹן", לְפָנָיו וּלְאַחֲרָיו – מִתֵּר; רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: לְפָנָיו – אָסוּר, לְאַחֲרָיו – מִתֵּר.**
 ט **אֵין גּוֹזְרִין תְּעֵנִית עַל הַצְּבוּר בַּתְּחִלָּה בַּחֲמִישֵׁי, שְׁלֹא לְהַפְקִיעַ הַשְּׁעָרִים; אֲלֵא שְׁלֹשׁ תְּעֵנִיּוֹת הָרֵאשׁוֹנוֹת – שְׁנֵי וְחֲמִישֵׁי וְשְׁנֵי, וְשְׁלֹשׁ שְׁנֵיּוֹת – חֲמִישֵׁי וְשְׁנֵי וְחֲמִישֵׁי. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: כִּשְׁם שְׁאֵין הָרֵאשׁוֹנוֹת בַּחֲמִישֵׁי, כִּךָּ לֹא שְׁנֵיּוֹת וְלֹא אַחֲרוֹנוֹת.**

פירוש ברטנורא

ז אנשי משמר מותרים לשתות יין. לאו גבי תענית קאי, אלא איירי דאיירי בבני משמר מייתי לה הכא: בלילות. שאין לחוש שמא תכבד העבודה על אנשי בית אב בלילה ויצטרכו אלו ללא לסייעם: לא ביום ולא בלילה. לפי שהיו צריכין להעלות כל הלילה אברים ופודים שפקעו מעל המזבח: אנשי מעמד. הם ישראלים הקבועים בירושלים ועומדים על קרבן אהיה ומתפללין שהוא מקובל ברצון. ועומדים שם בשעת העבודה שלוחים מכל ישראל, דהוא קרב אדם קרב והוא אינו עומד על גבו והכתוב אומר (במדבר כ"ח) תשמרו להקריב לי במועד, לישראל מצוה שיעמדו על הכהנים בשעת עבודה: אסורים לספר ולכבס. משנכנסו למשמרתם, כל אותה שבת, כדי שיספרו קודם לכן ולא יכנסו למשמרתן כשהן מגוולים: ובחמישי. שבתוך משמרתן: מותרים שדרך [רוב] בני אדם לספר בחמישי ואין ממתנין לספר בע"ש מפני המורה:

ח כל הכתוב במגילת תענית. ימים שנעשו בהם נסים לישראל בבית שני וקבעו ימים טובים. אית יומא דלא להתענאה בהון בלכד. ואית יומי דחמירי טפי דלא למספד בהון. ואותן שהן חמורים ואסורים בהספד. לפניו אסור בהספד, דלמא אתי לעמבד הכי בוי"ט גופיה: לאחרייו מותר. דכיון דעבר יו"ט לא חישינו. ואנן קי"ל דבמלה מגילת תענית, וכל אותן הימים הכתובים שם דלא להתענאה ודלא למספד, כולן מותרין בהספד ותענית, חוץ מחנוכה ופורים שאסורין בהספד ותענית. וימים שלפניהם ואחריהם מותר:

ט שלא להפקיע את השערים. כשרואין בעלי תנויות שקונן למוצאי חמישי שתי סעודות גדולות, אחת לילית התענית ואחת לשבת, יהיו סבורין שבא רעב לעולם ומיקרין ומפקיעין השער. אבל משתחילו להתענות בשני, וידעים שאינו אלא מפני התענית, פ"א שלא יאמרו אם לא שראו ב"ד שהרעב בא, לא

משניות מבוארות – קהתי

שכתוב בהם במגילת תענית שלא לספוד, לְפָנָיו, אָסוּר – גם ביום שלפניו אסור לספוד, שמא יספוד ביום טוב עצמו, לְאַחֲרָיו, מִתֵּר – אבל ביום שלאחריו מותר לספוד, שהואיל ועבר יום טוב אין חוששים שמא ינהג כך ביום טוב. **רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: לְפָנָיו וּלְאַחֲרָיו אָסוּר –** בין ביום שלפניו בין ביום שלאחריו אסור לספוד. **"דְּלָא לְהִתְעַנָּה בְּהוֹן"** – ימים שכתוב בהם "דלא להתענאה בהון", שאסרו חכמים להתענות בהם, **לְפָנָיו וּלְאַחֲרָיו, מִתֵּר –** ביום שלפניו וביום שלאחריו מותר להתענות. **רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: לְפָנָיו, אָסוּר –** ביום שלפניו אסור להתענות, לְאַחֲרָיו, מִתֵּר – ביום שלאחריו מותר להתענות, והלכה היא שבטלה מגילת תענית, וכל אותם הימים שכתוב בהם "דלא להתענאה ודלא למספד" כולם מותרים בהספד ובתענית, חוץ מחנוכה ופורים שאסורים בהספד ובתענית, וימים שלפניהם ושלאחריהם מותרים (גמרא דאש השנה י"ב, ד; דב"ט; ברטנורא).

ב א ו ר מ ש נ ה ט

אֵין גּוֹזְרִין תְּעֵנִית עַל הַצְּבוּר בַּתְּחִלָּה בַּחֲמִישֵׁי – ביום חמישי בשבוע, **שְׁלֹא לְהַפְקִיעַ הַשְּׁעָרִים –** שלא יתייקרו על ידי כך מחירי המזונות. יש מפרשים, שכשרואים בעלי החנויות שקונים סעודות גדולות, לליל התענית ולשבת, סבורים הם שרעב בא לעולם ומייקרים את השער. אבל משתחילו להתענות ביום שני יודעים שאינו אלא מפני התענית (רש"י; תוספות). והרמב"ם כותב בפירושו למשנתנו: "מפני שאומר דלת העם, לולא הצורך הגדול למטר לא היו מתענים קודם השבת" (ועינין "תוספות יום טוב"). יש מבארים הטעם, שבני הכפרים מספקים מים ומזון לאחייהם שבכרכים, וכשהם באים בחמישי, כיון שלא ידעו שקיבלו עליהם תענית, אין מביאים מזון אלא לצורך השבת, וכשלוקחים הכל לצורך ליל חמישי, לפי שהתענו בו, מתייקר המזון לצורך השבת. אבל כשגוזרין בשני, כשבאים בשני לעיר, שומעים הם שגזרו תענית, וכשבאים בחמישי מביאים מזון כדי הצורך לליל התענית ולשבת (דבנו גרוסום): **אֲלֵא שְׁלֹשׁ תְּעֵנִיּוֹת הָרֵאשׁוֹנוֹת –** שגוזרים בית דין על הציבור (כמפורש לעיל א, ה), **שְׁנֵי וְחֲמִישֵׁי וְשְׁנֵי –** היינו שגוזרים בתחילה בשני בשבוע, כמו שבארנו כבר הטעם

מְתַעֲנִין וְלֹא מְשַׁלְּמִין – הואיל ואנשי בית אב צריכים לעבוד במקדש הקלו בהם אפילו בשבע התעניות האחרונות. וכן פוסק הרמב"ם (הל' תענית ג, ב; ג, ו).

ב א ו ר מ ש נ ה ז

אגב המשנה הקודמת על ההבדל שהיה בין אנשי משמר ואנשי בית אב בתעניות, נשנית גם משנה זו על ההבדל שהיה ביניהם בכל ימות השנה. **אָנְשֵׁי מְשַׁמְרֵי מִתְּרִים לְשָׁתוֹת יַיִן בְּלֵילוֹת –** שהעבודה בלילות אינה מרובה, ואין אנשי בית אב צריכים לסיועם של אנשי משמר, **אֲבָל לֹא בַיּוֹמִים –** שמא תכבד העבודה על אנשי בית אב ויצטרכו אנשי משמר לסייע להם, ואם יהיו שתוי יין, אסור להם לעבוד במקדש. **וְאָנְשֵׁי בֵּית אָב, לֹא בַיּוֹם וְלֹא בַלַּיְלָה –** אינם מותרים לשתות יין לא ביום ולא בלילה, שאף בלילה עוסקים הם בעבודה (גמרא), ומפרש רש"י: לפי שהיו מעלים כל הלילה אברים ופודים שפקעו מעל המזבח, או אם לא גמרו ביום גומרים בלילה. **אָנְשֵׁי מְשַׁמְרֵי וְאָנְשֵׁי מַעֲמָד –** ישראלים שהיו שליחי כל ישראל לעמוד במקדש בשעת הקרבנות קרבנות ציבור; ואף ישראלים נחלקו לעשרים וארבעה מעמדות, מעמד לכל שבוע (כמפורש להלן ד, ב; ג; ועיין באורנו לביכורים ג, ב), **אֲסוּרִין –** בשבוע של משמרתם, **מְלַסְפֵּר –** שערוהיהם, **וּמְלַכְבֵּס –** בגדיהם; ומבואר הטעם בגמרא, כדי שיספרו ויכבסו קודם שנכנסים למשמרתם, ולא יכנסו כשהם מגוולים. **וּבַחֲמִישֵׁי –** בשבת של משמרתם, **מִתְּרִין –** לספוד ולכבס, **מִפְּנֵי כְּבוֹד הַשֶּׁבֶת –** שכן דרך רוב בני אדם להסתפר ולכבס בגדיהם ביום חמישי ולא בערב שבת מפני טורח צרכי שבת, הלכך התירו לאנשי משמר ולאנשי מעמד לספוד ולכבס אפילו ביום חמישי.

י ו ם ש ו י

ב א ו ר מ ש נ ה ח

"מגילת תענית" היינו ספר הכולל כל הימים שנעשו בהם נסים לישראל בימי הבית השני, ותיקנו חכמים שאסור להתענות בהם. ויש ימים שכתוב בהם "דלא למספד", היינו שאסור חכמים לספוד ולהתאבל בהם. משנתנו באה ללמד, מהו ההבדל בין הימים שנאמר בהם שלא להתענות ובין הימים שנאמר בהם שלא לספוד. **כָּל הַפְּתוּב בַּמְּגִלַּת תְּעֵנִית "דְּלָא לְמַסְפֵּד" –** כל אותם הימים

י אין גזרין תענית על הצבור בראש חדש, בהנכה ובפורים. ואם התחילו – אין מפסיקין; דברי רבן גמליאל. אמר רבי מאיר: אף על פי שאמר רבן גמליאל אין מפסיקין, מודה היה שאין משלימין. וכן תשעה באב שחל להיות בערב שבת.

פ ר ק ש ל י ש י

א סדר תעניות אלו האמור – ברביעה ראשונה. אבל צמחים ששנו – מתריעין עליהם מיד. וכן שפסקו גשמים בין גשם לגשם ארבעים יום – מתריעין עליהם מיד, מפני שהיא מפת בצרת.

פירוש ברטנורא

היו דוחקים לגזור תענית עתה סמוך לשבת, ומפני כן ייקרו ויפקעו השער:

י ואם התחילו. שגזרו התעניות קודם לכן והתחילו להתענות על הצרה אפילו יום אחד ופגע בהן אחד מאלו הימים אין מפסיקין: מודה הוא שאין משלימין. להתענות בהן כל היום, אלא אוכל בערב סמוך לשקיעת החמה: וכן ט' באב שחל להיות בערב שבת. כגון בזמן שהיו ב"ד קובעים ע"פ הראייה, אוכל בערב סמוך לשקיעת החמה, מפני כבוד השבת שלא יכנס לשבת כשהוא רעב. ואין הלכה כר' מאיר אלא מתענין ומשלימין. וכן ט' באב שחל להיות בערב שבת מתענה ומשלים:

ג א סדר תעניות האלו. האמורין בפרקין דלעיל, אינו אלא ברביעה ראשונה, אם עברו שלשה זמנים של רביעה של יורה, שהם ג' במרחשון וז' ולא ירדו גשמים, או היו מתענין יחידים, ואח"כ מתענין הצבור י"ג תעניות על הסדר שאמר: אבל. ירדו גשמים כעתן וצמחו הורעים ונשתנו, כמו תחת חמה יצא חוח תחת שעורה באשה, או שניו אחר: מתריעין עליהם מיד. בתעניות ראשונות. שכל חומר האמור בתעניות האחרונות נותנין מיד בראשונות: בין גשם לגשם. בין רביעה ראשונה לשניה: מכת בצורת. סימן בצורת הוא:

משניות מבוארות – קהתי

אין משלימים את הצום עד הערב, מפני כבוד השבת, שלא ייכנסו לשבת כשהם רעבים. ואין הלכה כרבי מאיר, אלא אם התחילו להתענות בתעניות שגזרו בית דין על הציבור, מתענים ומשלימים; וכן תשעה באב שחל להיות בערב שבת מתענים ומשלימים (גמרא; דמביט הלי תעניות א, ז).

באור משנה א

פרק זה דן בתעניות שגזרום בית דין על צרות אחרות, מלבד על עצירת גשמים. סדר תעניות אלו האמור – בפרק א משניות ד-ו, שבתחילה מתענים יחידים ואחר כך מתענים הציבור עד שלש עשרה תעניות, בשלשה מתזורים ההולכים ומחמירים; וסדר זה אינו נוהג אלא ברביעה ראשונה – שלא התחילו הגשמים לירד בעונתם, היינו בחודש מרחשון; הגשם נקרא "רביעה". מלשון רביעה והפראה, שהגשם רובץ על האדמה ומפרה אותה; אבל צמחים ששנו – שירדו אמנם גשמים בעתם וצמחו הזרעים, ואחר כך נשתנה מראיהם לרע, מתריעין עליהם מיד – בתעניות הראשונות, שמתפללים בהן ותוקעים בשופרות, כמו שנוהגים בשבע התעניות האחרונות של עצירת גשמים. וכן שפסקו גשמים – אם ירדו גשמים בעונתם הראשונה, ואחר כך פסקו בין גשם לגשם ארבעים יום – שלא ירדה רביעה שנייה אלא כעבור ארבעים יום מהרביעה הראשונה, מתריעין עליהם מיד – כל הציבור מתענים מיד ומתפללים ומתריעים בשופרות, מפני שהיא מפת בצרת – שסימן של בצורת הוא.

לעיל, ושלש שניות – שלש התעניות השניות (כמפורש לעיל א, ו), חמישי שני וחמישי – שהואיל והתעניות הללו הן המשך לתעניות הראשונות, אין חוששים להפקעת שעים, ומותר להתחיל בהן בחמישי בשבוע. רבי יוסי אומר: פשם שאין הראשונות בחמישי – כשם שהתעניות הראשונות אינן מתחילות בחמישי בשבוע אלא בשני בשבוע, כך לא שניות – לא שלש התעניות השניות, ולא אחרונות – ולא שבע התעניות האחרונות, אינן מתחילות ביום חמישי אלא ביום שני בשבוע.

שבת קודש

באור משנה י

אין גזרין תענית על הצבור בראש חדש, בהנכה ובפורים – והוא הדין בחולו של מועד, וכל שכן ביום טוב ובשבת (המאיר). ואם התחילו – כבר להתענות בתעניות שגזרו בית-דין על הציבור, ותענית אחת חלה בראש חודש או בחנוכה או בפורים, אין מפסיקין – את התעניות, ומתענים אפילו בימים אלו; דברי רבן גמליאל. אמר רבי מאיר: אף על פי שאמר רבן גמליאל אין מפסיקין, מודה היה שאין משלימין – את התענית בימים אלה עד הערב, אלא אוכלים סמוך לשקיעת החמה. וכן תשעה באב שחל להיות בערב שבת – כגון בזמן שקידשו את החדש על פי ראיית הלכנה (שכן לפי הלוח שבידינו לעולם לא יחול תשעה באב להיות בערב שבת).

אגרות קודש

בי"ה, כ"ג כסלו, תשי"ג

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מגי' י"ד כסלו, בו כותב אשר ישנו סברא לקבוע חתונת בתו תחי' בחצי השני
חדש טבת,

והנה לדעתי יש להשתדל לקבוע החתונה בחדש אדר או ניסן, ואם בחדש שבט אזי בחציו
הראשון. בחדש אדר הרי כל החדש חדש של שמחה וכמבואר בקרא.

אינו כותב במכתבו הטעם לחציו השני דוקא של חדש טבת, ואפשר שהוא מטעם חופת כז' אבל
ידוע פסק נשיאינו רבוה"ק וכן שמעתי מכ"ק מו"ח אדמו"ר בשם אדמו"ר הצ"צ, אשר לא הקפידו על
חופת נדה, ואיך שיחליטו יה"ר מהשי"ת שיהי' בשעה טובה ומוצלחת.

ברכה המחכה לבשו"ט.

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

רש"י

ולא אלמנה גמורה — דהא לא כתיב "אלמנה" אלא "היתה כאלמנה" — כאשר העומדת באלמנות חיות על בעלה שהלך ועתיד לחזור. דלא מוקמי מינן רישי נהרי — מוכסין. גזיריפטי — סרדיוטין, מרוב בזיון. ונעטרות נשיקות שונא — נעטרות לשון הפך, כדאמרינן במסכת סוכה (יד,א): "ויעתר לו", מה עתר זה מהפך את התבואה — פורק"א בלע"ז. אי נמי: נעטרות — לשון רבוי וייתור, ***אינקרי"ש בלע"ז, כמו "הערתם עלי דבריכם" (יחזקאל לה). בירכן בארו — "בארזים עלי מים" (במדבר כד). ארו זה אינו עומד במקום מים כו' — ואף על גב דכתיב בקרא "בארזים עלי מים" — ההוא לאו בלעם קאמר ליה, דבלעם אמר "בארזים" והמלאך השיבו "עלי מים", וכן כולוהו, דבלעם אמר "בכחלים" דזימנין מתייבשין — וקאמר ליה המלאך "נטיו", דאין יבישין לעולם. והיינו דכתיב "ויהפוך ה' אלהיך לך את הקללה לברכה" על ידי מלאך, שהושיבו על ידי מלאך. ואפילו כל הרוחות — שאינן קשות. רוח דרומית — היא קשה, כדאמרינן (בבא בתרא כה,ב): אילמלא בן נץ שמעמידה — אין כל בריה יכולה לעמוד מפניה, שנאמר "המבינתך יאבר נץ יפרש כנפיו לתימן".

דף טו ע"ב: הגמרא מביאה דרשות נוספות בשמו שכוונת הכתובים לברכה: נאמר (איכה א י') 'היתה ירושלים לנגדה פיניהם', אמר רב יהודה אמר רב, יש לדרוש זאת לברכה ולא לקללה, והיינו, כנגדה, מה נדה יש לה היתר על ידי טבילה להטהר, אף ירושלים יש לה תקנה כשיחזרו ישראל בתשובה שתחזור לקדמותה. עוד דרש: נאמר (שם א א) 'היתה כאלמנה', אמר רב יהודה, יש לדרוש זאת לברכה, והיינו משום שנאמר כאלמנה בתוספת כ', ולא אלמנה ממש, שאינם דומים לאלמנה ממש, אלא הם כאשר שחלף בעלה למדינת הים, ודעתו לחזור (עליה) [אליה], שאף שעתה היא כאלמנה יושבת ומצפה מתי יחזור, וכך ירושלים אף שעתה אין ה' שוכן בתוכה יודעת שעתידי לשוב אליה.

עוד דרש: נאמר (מלאכי ב ט) 'וגם אני נתתי אתכם נכזים ושפלים', אמר רב יהודה, יש לדרוש זאת לברכה, דלא מוקמי מינן מתוך שיבזונו, לא רישי נהרי - מוכסים בנהרות, ולא גזיריפטי [שוטרים], ולא נתבזה באמנויות מבוזות אלו.

עוד דרש: נאמר בנבואת אחיה השילוני לאחר חטא ירבעם (מלכים א' יד טו) 'והכה ה' את ישראל כאשר יגוד הקנה במים', אמר רב יהודה אמר רב, דימס לקנה לברכה, דאמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן, מאי דכתיב (משלי כו ו) 'נאמנים פצעי אוהב ונעטרות נשיקות שונא', שכוונת האוהב לטובה וכוונת השונא להיפך, ודרש זאת על מקרים מסוימים כדלהלן, מוכה קללה שקולל אחיה השילוני את ישראל, יותר מברכה שבירכן בלעם הרשע, שאחיה השילוני קללן בקנה, שאמר להם לישראל 'והכה ה' את ישראל כאשר יגוד הקנה במים', ומכל מקום כוונתו לטובה, והיינו מה קנה זה עומד במקום מים ואינו מתייבש, וגזעו מחליף שאם נקצץ גדל אחר, ונמצא שמתקיים לזמן רב, ושרשיו מרובין, ואפילו כל הרוחות שפעולם נזשבות בו אין מזיזות אותו ממקומו, אלא מתוך רכותו וריבוי רשיו הולך ונא עמקו ואינו נשבר, וכשדממו הרוחות עמד תקנה במקומו, כך ישראל עומדים במקומם בזכות התורה, ואין הרוחות הרעות שהם רמז למלכויות של אומות העולם מזיזות אותם ממקומם לעקרם, אלא נכנעים תחת כל מלכות, וכשיכלו רוחות אלו יעמדו ישראל במקומם שהוא ארץ ישראל. אבל בלעם הרשע בירכן בארו, שנאמר 'בארזים (עלי מים)', ואף שארו הוא עץ חזק, כוונתו לרעה, והיינו, מה ארו זה אינו עומד במקום מים ועלול להתייבש, ואין גזעו מחליף ואינו מתקיים, ואין שרשיו מרובין, והגם שאפילו אם כל הרוחות שפעולם נזשבות בו אין מזיזות אותו ממקומו, מכל מקום כיון שנשבה בו רוח דרומית החזקה מכל הרוחות (ב"ב כה), עוקרתו והופכתו על פניו, שהרי אינו יכול להתכופף מפניה, כך רצה לקלל את ישראל, שאף שבמלכויות הראשונות ניצלו מהם, כשתבוא מלכות אדום החזקה שהיא בדומה של ארץ ישראל לא תהיה להם תקומה. מוסיפה הגמרא במעלת הקנה שנמשלו אליו ישראל: ולא עוד, אלא שאף אם נעקר ממקומו וכה קנה ליפול הימנו קולמוס לכתוב בו ספר תורה נביאים וכתובים, וכן ישראל אף בגלותם שנעקרו ממקומם זוכים ללמוד תורה.

ב"ה, ט"ז כסלו, תשי"ג
ברוקלין.

כבוד אני"ש בספריא כפר חב"ד, ובראשם החתומים
הווי"ח אי"א עוסקים בצ"צ מוה"ר חיים מאיר שי גרליק
מוה"ר יוסף נחמן שי פרמן ומוה"ר משה זלמן שי קמנצקי

שלום וברכה!

במענה על מכתבם מכ"ב מ"ח, בו מודיעים עוד הפעם ע"ד המצב בהכפר, ובפרט בעניני החקלאות
בקשר עם שאלת ההעתקה לכפר חדש, אשר יש בזה סברא שחלק מאנשי הכפר ישארו במקומם עתה,
ואותם הרוצים בחקלאות שכפי מכתבם הם לערך שלשים משפחות, יעתיקו לכפר החדש...

א) בטח אך למותר הוא ההצטדקות על מה שמודיעים אותי וכותבים בהנ"ל, ומובן אשר חפצי
ורצוני לדעת בהפרטיות האפשרית מכל הענינים הנעשים עם אני"ש שיחיו ובפרט בשאלת ההעתקה,
שלפ"ד היא שאלה עיקרית הן בגשמיות והן ברוחניות...

ג) בנוגע לגוף השאלה שזהו העיקר, הנה לפי דעתי - כל פעם שעוברים ממצב למצב אחר שונה
בתכלית, יש לנקוט בעניני שמירה יותר וזהירות יתירה.

כפי שנוכחתי ע"פ כמה וכמה סימנים, הנה העברת אני"ש מתנאי החיים במדינתנו לפני
לתנאי החיים באה"ק ת"ו, לארצוה"ב וכיו"ב, ההעברה חוללה משבר, אשר תקותי חזקה שסימני
המשבר ילכו הלוך ופחות, ולא ח"ו להיפך. ובאומרי אני "משבר", הנה כוונתי בזה הן בגשמיות והן
ברוחניות. ולא יפלא הדבר, כי מובן הוא אשר שינוי ווסת ושינוי סדרים מן הקצה אל הקצה, ה"ז זעזוע
חזק ביותר, הדורש בתוקף לנקוט באמצעי חזוק ועכ"פ שלא להחליש המעמד.

ד) לפ"ע בתנאים יותר נוחים בנוגע להמשבר, נמצאים אני"ש שעברו לאה"ק ת"ו, מפני שנמצאים
הם כולם ביחד במקום אחד, ובמילא היכולת בידם, אם רק תהי' האחדות שוררת בסביבתם, להתרגל
מעט מעט להשינויים, ואין הכרח שתהי' האתהפכא מן הקצה אל הקצה תיכף.

ה) אף שבמדינתנו לפני, מוכרחים היו אני"ש להיות ביחד, מפני שההכרח מבחוץ, היינו
הרדיפות והלחץ על יראי ד' בכלל ועל חסידים ואני"ש בפרט, הנה מעבר לגבול מדינתנו לפני ובפרט
באה"ק ת"ו, אין כל לחץ מבחוץ, ואדרבה, יש כח המושך שמושך את כל כאו"א ולפעמים תכופות
מושך למקומות שונים ולמטרות שונות, ובמילא קרוב הוא לשער, שאחר עבור זמן קצר, יתחילו
להראות הניגודים שבין כח-מושך אחד לחבירו.

ו) קרוב בעיני לודאי, שבה בשעה שאני"ש יתחילו להחלק למחנות, אף אם תהי' ההתחלה רק
לשני מחנות, הרי תהי' זה התחלה לכמה וכמה חלוקות, אשר סו"ס ח"ו יבטלו מיעוטם בכמות ובמילא
יש חשש לביטולם גם באיכות. ובפרט באה"ק ת"ו - הביטול בכמות ובאיכות ברוחניות והביטול בכמות
ובאיכות בגשמיות, תלויים וקשורים זה בזה, ובפרט בנוגע להנוער, הבנים והבנות שיחיו.

ז) המורם מכל הנ"ל לפ"ד: אם חלק מאני"ש יעברו לכפר החדש, הרי אף אם הי' הריחוף לפי
שעה עכ"פ בטוח בגשמיות, יביא זה תומ"י הפסד ברוחניות, ובמשך הזמן הלוך ילך הריחוף בגשמיות
ויוקטן, וההפסד ברוחניות אדרבה יגדל.

ח) יש מקום לאמר אשר הריחוף הגשמי בהעתקה לכפר החדש, אינו אלא מדומה עתה, מפני
החסרונות שישנם במקומם עתה, שבמילא יש רצון להעתיק, והרצון מטה את השכל, ולכשיבואו על
אתר ויתחיל כל הענין מחדש, און זיי וועלען זיך אויסניכטערען, הנה יראו שטעו בחשבון לגמרי, און
עס האט ניט געלועענט אפילו בגשמיות, ואפשר גם בתחלה. ובאם ישקיעו את ההשתדלות והמרץ
שצריכים להעתקה והסתדרות במקומם החדש, בשיפור המצב במקומם עתה, הרי בודאי ירוויחו בזה
הרבה יותר, מאשר במקום החדש.

המשך בעמוד רפה

59 וְנִעְלָם, כְּלוּמַר מְדוּעַ נִכְתָּב שׁוּב וְנִעְלָם, אֲלֵא לְלַמְדוּנָא לְחַיִּיב עַל
 60 הָעֵלָם מִזְמַנָּה וְעַל הָעֵלָם מִקְדָּשׁ אוֹ הָעֵלָם קוֹדֵשׁ.
 61 הַגְּמָרָא מְבַאֵרָת אֶת הַבְּרִייתָא: אָמַר מַרְ, שְׁנֵינוּ בְּבִרְיֵיתָא שְׂרֵבִי
 62 דּוֹרֵשׁ מִתִּיבַת וְנִעְלָם, מְכַלְל שְׂדַעַע – שְׂקוּדֵם שְׁנַעְלָם מִמְּנוּ הִיתָה לּוֹ
 63 יְדִיעָה. שׁוֹאֵלַת הַגְּמָרָא: מַאי מְשַׁמְעָא – אִיךְ מְשַׁמַּע מִזְנוּעֵלָם? שְׁהִיתָה
 64 לּוֹ יְדִיעָה קוֹדֵמַת שְׁנַעְלָמָה מִמְּנוּ. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: אָמַר רַבָּא, מְדָלֵא
 65 כְּתִיב בַּפְּסוּק 'וְהָיָא עֲלֵיכֶם מִגְּנֵי', אֲלֵא כְּתוּב וְנִעְלָם מִמְּנוּ, מְשַׁמַּע
 66 שְׁהִי יְדִיעָה לֹא נַעְלָמָה מִמְּנוּ תְּמִיד, אֲלֵא הִידִיעָה שְׁהִיתָה לּוֹ עֵבֵר
 67 נַעְלָמָה מִמְּנוּ כַּעַת. אָמַר לִיָּה אֲבִי לְרַבָּא, אֲלֵא מְעַתָּה שְׁהִיכּוּן שְׁכַתוּב
 68 וְנִעְלָם? הַכּוּוּנָה שְׁהִיתָה יְדִיעָה קוֹדֵמַת שְׁנַעְלָמָה, אִם כֵּן לִנְבִי סוֹפְהָ,
 69 דְּכַתִּיב (בְּמִדְבַר ה' יג) 'וְנִעְלָם מִעֵינֵי אִישׁוֹ', כְּלוּמַר שְׁבַעֲלָה לֹא יָדַע
 70 שְׁהִיא נִסְתָּרָה עִם אוֹתוֹ אַדְמָ, מְכַלְל דְּהִוּוּ יָדַע מְעִיקָרָא – מְשַׁמַּע
 71 שְׁבַתְחִילָה הוּא יָדַע שְׁהִיא נִסְתָּרָה וְרַק לֹאֲחַר מִכֵּן זֶה נַעְלָם מִמְּנוּ,
 72 שְׁהִרִי כְּתוּב וְנִעְלָם, וְקָשָׁה, אִי הוּוּ יָדַע – אִם הִבַּעַל יָדַע שְׁהִיא
 73 נִסְתָּרָה וְאִף עַל פִּי כֵּן הוּא בֹא עֲלֵיהָ, מַי בְּרִיקוּ לָהּ מִיָּא – וְכִי הַמִּים
 74 בּוֹדְקִים אוֹתָהּ, וְהָא תְּנִיָּא, נֶאֱמַר בַּפְּסוּק (שם ה' לא) 'וְנִקְחָ הָאִישׁ מִעֵינָו
 75 וְהִאֲשִׁיחָ הִתִּיא תִּשְׂאָ אֶת עֵזְבָהּ, דּוֹרֵשׁת הַבְּרִייתָא, רַק בְּזִמְנָא שְׁהָאִישׁ
 76 מְנוֹקָה מִעֵינָו הַמִּים בּוֹדְקִין אֶת אֲשֶׁתּוֹ, אֲבֵל בּוֹמֵן שְׁאִין הָאִישׁ מְנוֹקָה
 77 מִעֵינָו אִין הַמִּים בּוֹדְקִין אֶת אֲשֶׁתּוֹ. וְאִם הִיתָה לְבַעַל יְדִיעָה מִתְחִילָה
 78 שְׁנִסְתָּרָה עִם אוֹתוֹ פְּלוּנִי, הִרִי שְׁאִין הִבַּעַל מְנוֹקָה מִעֵינָו, מֵאֲחַר
 79 שְׁהִיא אֶסוּר לּוֹ לְבוֹא עֲלֵיהָ. וּמוֹכַח שְׁאִין לְדִיקּוּ מִזְנוּעֵלָם? שְׁהִיתָה
 80 לּוֹ יְדִיעָה בְּתַחֲלִילָה. וְהוּ – וְעוֹד קָשָׁה, גְּבִי תוֹרָה דְּכַתִּיב (איב כח כא)
 81 'וְנִעְלָמָה מִעֵינֵי כָל חַי וְמוֹעַף הַשָּׁמַיִם שִׁסְדַּעְתָּ, מְכַלְל דְּאִיבָא דְּהוּוּ
 82 יָדַע בֵּיתָ – מְשַׁמַּע שְׁבַתְחִילָה הִיא מִי שִׁסְדַּעְתָּ אֶת עַרְךָ הַתּוֹרָה, שְׁהִרִי
 83 כְּתוּב וְנִעְלָמָה/ וְקָשָׁה, הַכְּתִיב – הֵלֵא כְּתוּב (שם כח יג) 'לֹא יָדַע אָנוּשׁ
 84 עֲרַפְהָ', כְּלוּמַר שְׁמַעוּלָם לֹא יָדַע אִף אַחַד אֶת עַרְךָ הַתּוֹרָה. וּמוֹכַח
 85 שְׁאִין לְדִיקּוּ מִזְנוּעֵלָמָה? שְׁהִיתָה יְדִיעָה בְּתַחֲלִילָה.
 86 אֲלֵא אָמַר אֲבִי, קָשְׁבָר דְּכִי, יְדִיעַת בֵּית רַבּוּ – הִידִיעָה שְׁאֵדֵם לּוֹמַד
 87 בְּקַטְנוּתוֹ מַרְבּוּ, וְהִשְׁתַּי עֵצַם הִידִיעָה שְׂכֵאֲשֵׁר אַדָּם נוֹגַע בְּשַׂרְךָ הוּא
 88 נְטִמָּא, שְׂמָה – נַחֲשֵׁבֵי וְיִדְעָה, וְרַבִּי מַמְעַט מִזְנוּעֵלָם? שְׁאֵם אִין לּוֹ
 89 אֲפִילוֹ יְדִיעַת בֵּית רַבּוּ אִינוּ חַיִּיב קַרְבָּן, וְהַמְקָרָה שְׁחִיב הוּא כְּנֵון
 90 שְׁבַקְטָנוּתוֹ לְמַד בְּבֵית רַבּוּ שְׁהַנוּגַע בְּשַׂרְךָ נְהִיָה טִמְאָ, וְהוּא יוֹדַע
 91 שְׁנִגַּע בְּשַׂרְךָ, אִךְ לֹא שֵׁם לְהַתְּבוּנָו לְכַךְ שְׁהוּא נְהִיָה טִמְאָ מִחַמַּת
 92 נְגִיעָתָהּ זוֹ, וְאִם נִכְסָ לְמַקְדָּשׁ אוֹ אֲבֵל קִדְשִׁים, חַיִּיב קַרְבָּן. וְכֵן בְּסוּטָה
 93 בְּדוּמָה לוֹה, הִידִיעָה הַנְּצַרְכָּת הִיא זוֹ שְׁהַבַּעַל יָדַע אֶת הַדִּין שְׁאֵם
 94 נְטִמָּאָה אֶסוּרָה לוֹ. וְלִגְבִי הִידִיעָה בְּעֵינָי הַתּוֹרָה, אִף בְּשַׁעָה
 95 שְׁנַעְלָמָה וְלֹא יָדַעוּ אֶת עַרְכָּה, מִכָּל מְקוּם יוֹדַעוּ שְׁהִיא בְּעוּלָם.
 96 שׁוֹאֵלַת הַגְּמָרָא: אָמַר לִיָּה רַבִּי רַבָּא לְאֲבִי, אֲלֵא דְּקָרְתִּי – מַה שְׁשֵׁנִי
 97 (לַעַל ב) לְגַבִּי טוֹמֵאֵת מִקְדָּשׁ וְקִדְשִׁי, אִין כֵּה יְדִיעָה בְּתַחֲלִיל וְיָשׁ כֵּה
 98 יְדִיעָה בְּפוּתָ, מִי אִיבָא דְּלִית לִיָּה – וְכִי יֵשׁ אַדָּם שְׁאִין לּוֹ יְדִיעַת בֵּית
 99 רַבּוּ שְׁהַנוּגַע בְּשַׂרְךָ נְטִמָּא, הֵלֵא כּוּלָם לוֹמְדִים דִּין זֶה בְּקַטְנוּתָם.
 100 מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: אָמַר לִיָּה אֲבִי, אִין – כֵּן, מְשַׁבְּחָת לָהּ – אֲתָה מוֹצֵא
 101 אַדָּם כּוּה, כְּגוֹן כְּתִיבּוּק שְׁנִשְׁבַּח לְבִין הַנְּקָרִיב, שְׁלֵא לִימְדוּהוּ מַעוּלָם
 102 שְׁהַנוּגַע בְּשַׂרְךָ נְטִמָּא, וְעַל אַדָּם כּוּה מְדַבְּרַת הַמְּשַׁנָּה.
 103 שְׁנֵינוּ בְּמַשְׁנָה (לַעַל ג): 'צִיאוֹת הַשְּׂבָת שְׁתִּים שְׁתֵּן אֲרַבְעַ.
 104 הַגְּמָרָא מְשׁוּוֹה בִין מְשַׁנְתֵּינוּ לְמַשְׁנָה בְּשַׁבַּת (ב): תְּנֵן תְּתָם (שַׁבַּת ב).
 105 'צִיאוֹת הַשְּׂבָת, שְׁתִּים שְׁתֵּן אֲרַבְעַ בְּפִנִּים – שְׁנֵי אוֹפְנִים שֵׁל אִיסוּרִי
 106 הוֹצָאָה יֵשׁ בְּהַכְּנַסָּה לְתוֹךְ הַבֵּית לְחִיּוּב, וְשְׁנֵי אוֹפְנִים שֵׁל אִיסוּרִי
 107 הוֹצָאָה יֵשׁ בְּהַכְּנַסָּה לְתוֹךְ הַבֵּית לְפִטּוּר. שְׁתֵּי הַצִּיאוֹת לְחִיּוּב הֵן:
 108 א. עֵנִי הַעוֹמֵד בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים וּבְחוּרָן וְנוֹטֵל חַפֶּץ וּמַכְנִסוֹ לְרִשׁוֹת
 109 הַיְחִיד (הַבֵּית) וּמְנִיחוֹ שֵׁם. ב. בַּעַל הַבֵּית הַעוֹמֵד בְּרִשׁוֹת הַיְחִיד
 110 וּמוֹצִיא יָדוֹ לְרִשׁוֹת הַרְבִּים וְנוֹטֵל מִשֵּׁם חַפֶּץ וּמַכְנִסוֹ לְרִשׁוֹת
 111 הַיְחִיד. וּבְשְׁנֵי אוֹפְנִים אֲלוֹ חַיִּיב מְפִי שְׁעֵשָׁה מְלַאכְת הַהוֹצָאָה
 112 שְׁלִימָה, שְׁכֵן עַקְר מְרִשׁוֹת אַחַת וְהִנִּיחַ בְּרִשׁוֹת אַחֲרָת. שְׁתֵּי
 113 הַצִּיאוֹת לְפִטּוּר הֵן: א. עֵנִי הַעוֹמֵד בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים וְנוֹטֵל מִשֵּׁם חַפֶּץ
 114 וּמַכְנִסוֹ לְרִשׁוֹת הַיְחִיד וְבַעַל הַבֵּית הַעוֹמֵד בְּרִשׁוֹת הַיְחִיד נוֹטֵל אֶת
 115 הַחַפֶּץ מִיָּדוֹ. ב. בַּעַל הַבֵּית הַעוֹמֵד בְּרִשׁוֹת הַיְחִיד וּמוֹשִׁיט יָדוֹ
 116 לְרִשׁוֹת הַרְבִּים וְהַעֲנִי מְנִיחַ חַפֶּץ בִּידוֹ. וּבְשְׁנֵי אוֹפְנִים אֲלוֹ פִטּוּר,

1 רִיבּוּי וְמוֹעֵטִי – רִיבּוּי וְמוֹעֵטִי, שְׂכֵאֲשֵׁר כְּתַב הַפְּסוּק 'וְלַקְחַת/
 2 רִיבָה בּוּה שְׂאֲפֵשֶׁר לְרַצּוּעַ אֶת אוֹחוֹנוּ שֵׁל הָעֵבֵד בְּכָל דְּבַר, וְכֵאֲשֵׁר
 3 כְּתַב 'מְרַצֵּעַ, מֵיעַט שְׁדוּקָא בְּדַבְרֵ הַדּוּמָה לְמַרְצֵעַ, כְּלוּמַר שְׁהוּא
 4 נִלְקַח בִּיד, שְׂרַק בּוּה אֲפֵשֶׁר לְרַצּוּעַ, וְכִשְׁכַּתְב 'וַתִּתֵּן בְּאוֹנוֹ וּבְדַלְת'
 5 חוֹר וְרִיבָה, וְכִיּוֹן שְׂרִיבָה וְמוֹיעַט וְרִיבָה, אֲנוּ דּוֹרֵשִׁים שְׂרִיבָה כֹּל
 6 דְּבַר מְלַבַּד סָם, שְׁאִין לְשִׁים סָם עַל אוֹחוֹנוּ שֵׁל הָעֵבֵד וְעַל יָדֵי זֶה
 7 לְנוֹקְבָה, מְפִנִי שְׁהַנְּקִיבָה עַל יָדֵי סָם אִינָה בֹאָה מְכַה אֲדָם אֲלֵא
 8 מֵאִלוֹ.
 9 מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: אִין – אַכֵּן, בְּעֵלְמָא בְּלִילִי וְפִרְטִי דְּרִישׁ – תְּמִיד דּוֹרֵשׁ
 10 רַבִּי אֶת הַפְּסוּקִים בְּדַרְךְ 'כֹּלֵל וּפְרַט', וְהָכָא – וְכֵאֵן לְגַבִּי פְדִיּוֹן הַבֵּן,
 11 הֵינִי מְעַמָּא – זֶהוּ הַטַּעַם שְׁדַרֵּשׁ בְּדַרְךְ 'רִיבּוּי וְמוֹיעַט', מְפִנִי שְׁסַבַּר
 12 כְּתִיבָה דְּבִי רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל, דְּתַנָּא דְּבִי רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל, נֶאֱמַר בְּתוֹרָה
 13 לְגַבִּי גֵדִים כְּשֵׁרִים 'בְּמִים' 'בְּמִים' שְׁנֵי פְעָמִים 'אֶת זֶה תֹאכְלוּ מִזֵּל
 14 אֲשֶׁר בְּמִים כֹּל אֲשֶׁר לּוֹ סְפִיר וְקִשְׁקֶשֶׁת בְּמִים וּבְנִחְלִים אֲתָם
 15 תֹאכְלוּ' (ויקרא יא טו), וְיֵשׁ שֵׁם כֹּלֵל 'בְּמִים' וְאַחֲרָיו כֹּלֵל נוֹטָף
 16 'בְּמִים' וְאַחֲרָיו פְּרַט 'בְּמִים וּבְנִחְלִים', וְכִיּוֹן שֵׁשׁ שְׁתֵּי כֹלֵלוֹת
 17 וְאַחֲרֵיהוֹן פְּרַט, אִין דּוֹרֵשִׁים פְּסוּק זֶה ב'כֹּלֵל וּפְרַט וְכֹלֵל', אֲלֵא ב'רִיבָה
 18 וְמוֹיעַט וְרִיבָה', שְׁאֵם הִיתָה הַתּוֹרָה רוֹצֵה שְׁנַדְרֹשׁ אֶת הַפְּסוּק
 19 ב'כֹּלֵל וּפְרַט וְכֹלֵל' הִיתָה כּוֹתֵבַת אֶת הַפְּרַט בִּין שְׁנֵי הַכֹּלֵלוֹת. וְכֵן
 20 לְגַבִּי פְדִיּוֹן הַבֵּן כְּתַבָה הַתּוֹרָה שְׁתֵּי כֹלֵלוֹת 'וּפְדוּיוֹ מִבֵּן חוֹדֵשׁ'
 21 וְתַפְדַּח' וְאַחֲרֵיהוֹן פְּרַט 'וּבְעַרְכָּן כִּסַּף חִמְשַׁת שְׁקֵלִים', וְלִכֵּן דּוֹרֵשׁ
 22 רַבִּי פְסוּק זֶה ב'רִיבָה וְמוֹיעַט וְרִיבָה' וְלֹא ב'כֹּלֵל וּפְרַט וְכֹלֵל'.
 23 שׁוֹאֵלַת הַגְּמָרָא: וְרַבְּנָן שְׁדוֹרֵשִׁים אֶת הַפְּסוּק שֵׁל פְדִיּוֹן הַבֵּן ב'כֹּלֵל
 24 וּפְרַט וְכֹלֵל', מְדוּעָ אִינָם דּוֹרֵשִׁים אֶת הַפְּסוּק ב'רִיבָה וְמוֹיעַט וְרִיבָה/
 25 הֵלֵא בַּפְּסוּק נִכְתְּבוּ שְׁתֵּי כֹלֵלוֹת וְאַחֲרֵיהוֹן פְּרַט. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא:
 26 אָמַר רַבִּינָא, רַבְּנָן סוֹבְרִים דְּפְרָאֲרִי בְּמַעְרְבָא – כְּמוֹ שְׁהִיוּ אוֹמְרִים
 27 בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל, שְׁבַקְלֵ מְקוּם שְׂאֲתָהּ מוֹצֵא בַּפְּסוּק שְׁתֵּי כֹלֵלוֹת
 28 הַפְּסוּמוֹת זֶה לְזֶה, וְאַחֲרֵיהוֹן יֵשׁ פְּרַט, הַפֵּל אֶת הַפְּרַט מִבֵּינֵיהוֹן – דְּרוּשׁ
 29 אִילוֹ נִכְתַּב הַפְּרַט בִּין שְׁתֵּי הַכֹּלֵלוֹת, וְדוּנָם ב'כֹּלֵל וּפְרַט וְכֹלֵל'.
 30 מְקָשָׁה הַגְּמָרָא: הֵתְתָא דְּאַמְרַת – כַּעַת שְׂאֲמַרְתָּ שְׂרִבִּי בְּלִילִי וּפְרַטִּי
 31 דְּרִישׁ – דּוֹרֵשׁ אֶת הַפְּסוּקִים בְּדַרְךְ 'כֹּלֵל וּפְרַט' וְלֹא בְּדַרְךְ 'רִיבּוּי
 32 וְמוֹיעַט', בְּעַל בּוֹרְחִיד קִשְׂיָא – קָשָׁה מְמַה שְׁשֵׁנִי בְּמַשְׁנָה
 33 שְׁבַשְׁבוּעוֹת יֵשׁ שְׁתִּים שְׁהוֹן אַרְבַּע, שְׁהִרִי אִם דּוֹרֵשִׁים אֶת הַפְּסוּק 'אוֹ
 34 נֶפֶשׁ כִּי תִשָּׁבַע לְבָטָא בְּשַׁפְתֵּים לְהִרַע אוֹ לְהִטִּיב לְכָל אֲשֶׁר יִבְטָא
 35 הָאָדָם בְּשַׁבְּעָה' (ויקרא ה ד) ב'כֹּלֵל וּפְרַט וְכֹלֵל', נִמְצָא שְׁאִין חַיּוּב
 36 קַרְבָּן בְּשַׁבְּעָה עַל הָעֵבֵר, אֲלֵא רַק בְּשַׁבְּעָה עַל הַעַתִּיד, וְאִין אַרְבַּע
 37 בְּשַׁבְּעוֹת שְׁחִיבִים עַלֵּיהוֹן קַרְבָּן. מִתְּרַבַּת הַגְּמָרָא: אֲלֵא שְׁבַשְׁבוּעוֹת
 38 נְסִים – תַּפַּס רַבִּי וְשַׁנָּה אֶת הַדִּין אֲלִיבָא דְּרִיבִי עִקִּיבָא – לְשִׁיטְתוֹ שֵׁל
 39 רַבִּי עִקִּיבָא הַדּוֹרֵשׁ אֶת הַפְּסוּק ב'רִיבּוּי וְמוֹיעַט וְרִיבּוּי' וּמַחֲיִיב קַרְבָּן
 40 גַּם בְּשַׁבְּעָה עַל הָעֵבֵר, וְלִיָּה לֹא סְבִירָא לִיָּה – וְאִילוֹ הוּא עֵצַמוֹ לֹא
 41 סַבַּר כֵּךְ, אֲלֵא סַבַּר שְׁחִיבִים קַרְבָּן רַק בְּשַׁבְּעָה עַל הַעַתִּיד.
 42 הַגְּמָרָא שְׁבָה לְבַאֵר אֶת דְּבָרֵי הַבְּרִייתָא: נוֹפָא, מְנַן שְׁהַעוֹבֵר עַל
 43 טוֹמֵאֵת מִקְדָּשׁ וְקִדְשִׁי אִינוּ חַיִּיב קַרְבָּן אֲלֵא עַל טוֹמֵאֵה שְׁנֵישׁ כֵּה
 44 יְדִיעָה בְּתַחֲלִיל וְיְדִיעָה בְּפוּתָ מְקוּם לְמַקְדָּשׁ אֲלֵא שְׁבַתְחִילָה יָדַע
 45 שְׁהוּא טִמְאָ, וְאַחַר כֵּךְ שְׁכַח לְמַקְדָּשׁ אוֹ אֲבֵל קִדְשִׁים, וְאַחַר
 46 שִׁיעָא נּוֹכַר שְׁהוּא טִמְאָ וְנוֹדַע לּוֹ שְׁנַכְסָ לְמַקְדָּשׁ אוֹ אֲבֵל קִדְשִׁים
 47 בְּטוֹמֵאֵה, תְּלַמְּדוּ לּוֹמַר בַּפְּסוּק 'וְנִעְלָם' 'וְנִעְלָם' שְׁנֵי פְעָמִים וְנִעְלָם
 48 מִמְּנוּ וְהוּא טִמְאָ וְאֲשֵׁם וְגו', וְנִעְלָם מִמְּנוּ וְהוּא יָדַע וְאֲשֵׁם' (ויקרא ה
 49 ב-א) וְלוֹמְדִים מִזְנוּעֵלָם' הַרְאִשׁוֹן, שְׂרַק עַל הָעֵלָם טוֹמֵאֵה חַיִּיב
 50 קַרְבָּן אֲבֵל לֹא עַל הָעֵלָם מִקְדָּשׁ אוֹ הָעֵלָם קוֹדֵשׁ, וְכִיּוֹן שְׁהוֹנוּעֵלָם'
 51 הַשְּׁנֵי מִיּוֹתָר, דּוֹרֵשִׁים כֵּאֵילוֹ נִכְתַּב 'וְהוּא יָדַע' לְפָנֵי הַנוּעֵלָם/
 52 דְּהִינוּ שְׁצַרִּיךְ שְׁתַּהֲיָה יְדִיעָה בְּתַחֲלִילָה וְהַהַעֵלָם הִיָּה אַחַר יְדִיעָה,
 53 דְּכִי רַבִּי עִקִּיבָא. רַבִּי אֲמַר, אִינוּ צְרִיָּה – אִין צוֹרֵךְ לְהוֹצִיאָ אֶת
 54 הַתִּיבּוֹת 'וְהוּא יָדַע' מִמְּשַׁמְעוֹתָם בְּשַׁבְּעוֹתָם וְלַהַכְּנִיסָם בִּין שְׁנֵי
 55 הַנוּעֵלָם, שֵׁשׁ לָנוּ לְלַמּוֹד זֹאת מִכֵּךְ שְׁהִרִי הוּא – הַפְּסוּק אוֹמַר
 56 'וְנִעְלָם, מְכַלְל שְׂדַעַע – מְשַׁמַּע שְׂקוּדֵם שְׁנַעְלָם מִמְּנוּ הִיתָה לּוֹ
 57 יְדִיעָה, וּמִמָּה שְׁנֶאֱמַר 'וְהוּא יָדַע' הִרִי כֵּאֵן שְׁתֵּי יְדִיעוֹת, עוֹד אַחַת
 58 אַחַר הָהַעֵלָם, מְלַבַּד זֶה שְׂקוּדֵם הָהַעֵלָם, וְאִם כֵּן מַה תְּלַמְּדוּ לּוֹמַר

שבועות. שבועות שתיים - פרק ראשון דף ה עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזלץ)" רלה רש"י תוספות

1 ריבוי ומיעוטי - וריבה הכל ומיעט סם, הכי מפרש לה בקדושיה. והבא - גבי פדיון הבן
2 להכי דריש ליה בריבוי ומיעוט, משום דאין הפרט בין שני כללות. כדתנא דבי רבי
3 ישמעאל - ביאלו טריפות, דאיכא תנא דררשי: "את זה תאכלו מכל אשר במים" ככל,
4 "במים ובנחלים" פרט, "במים" חור וכלל. ופליג עליה תנא דבי רבי ישמעאל ואמר:

1 ריבוי ומיעוטי! - אין, בעלמא כללי ופרטי דריש,
2 והבא היינו טעמא - כדתנא דבי רבי ישמעאל, דתנא
3 דבי רבי ישמעאל: "במים" "במים" שני פעמים, אין
4 זה כלל ופרט אלא ריבה ומיעט. - ורננו? אמר
5 רבינא, כדאמרי במערבא: כל מקום שאמה מוצא
6 שתי כללות הסמוכות זה לזה, הפל פרט ביניהן ודגים
7 בכלל ופרט. - השתא דאמרת: רבי כללי ופרטי דריש,
8 בעל פורחיה קשיא שבועות! אלא בשבועות נסיב
9 אליבא דרבי עקיבא, וליה לא סבירא ליה. גופא: מנן
10 שאינו חייב אלא על שיש בה ידיעה בתחלה וידיעה
11 בפוף והעלם בינתיים? תלמוד לומר "ויעלם" "ויעלם"
12 שני פעמים, דברי רבי עקיבא. רבי אומר: אינו צריך,
13 הרי הוא אומר "ויעלם" - מפלל שידע, "והוא ידע"
14 - הרי פאן שתי ידיעות; אם כן, מה תלמוד לומר
15 "ויעלם"? לחייב על העלם מומאה ועל העלם מקדוש.
16 אמר מר: "ויעלם" - מפלל שידע. מאי משמע? אמר
17 רבא: מדלא פתיב "והוא עלומה ממנו". אמר ליה
18 אביו: אלא מעתה, גבי סוטה דכתיב: "ויעלם מעיני
19 אישה" - מפלל דתוי ידע מעיקרא; אי הוה ידע מי
20 בדרקו לה מיא? והא תניא: "ונקה האישי מעון והאשה
21 ההוא תשא את עונה", בזמן שהאישי מנוקה מעון -
22 המים בודקין את אשתו, אין האישי מנוקה מעון - אין

1 דתנא דבי רבי ישמעאל במים במים שני פעמים כו' - תימה: דרבי ישמעאל בני בשלש
2 עשרה מדות התורה נדרשה, והא איכא טפי חך מדה דשני כללות הסמוכות
3 דדרשין בריבה ומיעט. בשבועות נסיב לה כרבי עקיבא ולא סבר לה - זימנן דלא בעי
4 למימר הכי, בפרק "כיסוי הדם" (חולין פה, ב) גבי רבי חיאי דנפל ליה יניבה בביתיה. ואמר
5 ליה רבי: צא ונחור, ופרקי: ולימא ליה צא וטרוך,
6 דהא רבי ראה דבריו של רבי שמעון בכיסי הדם
7 ושנאם בלשון חכמים, דשחיטה שאינה ראייה לא
8 שמה שחיטה! ולא בעי למימר תני לה ולא סבר
9 לה.

10 ונעלם מעיני אישה מכלל דהוה ליה ידיעה
11 מעיקרא - יש מפרשים: דהוה ליה
12 ידיעה שנטמאת, דהכי משמע קרא "וישב איש
13 אותה שכבת זרע ונעלם וגו'. וקשה למפרש זה:
14 דהיכי דמי? אי בשעת השקאה נזכר מן הטומאה
15 - למה משקה אותה, ואם אינו נזכר - אמאי
16 משקה אותה? הא בעינן ידיעה מעיקרא, והוא
17 סבור שלא היתה לו ידיעה מעולמו ומיהו יש
18 ליישב דמירי כשאינו נזכר, ומכל מקום משקה
19 אותה מספק, דעל ידי השקאה יתברר אם היתה
20 לו ידיעה מעיקרא או לא. ולפי המרשים
21 ד"נעלם" קאי אסתירה - מיירי שפיר דבשעת
22 השקאה זכור מן הסתירה. אבל מכל מקום קשה:
23 אמאי חשיב ליה אין מנוקה אם לא בא עליה
24 משנסתרה? ויש לומר: כיון דשכח - מוכיח שלא
25 הקפיד, ולא חשיב מנוקה מעון. דאפילו אינו מודה
26 אע"פ בניו ובנותיו אין מים בודקין את אשתו,
27 כדאייתא בפרק בתרא דסוטה (מו, ב). ואמר נמי
28 התם: אם אתם מקפידין על עצמכם המים בודקין
29 את נשותיכם.

30 ידיעת בית רבו שמה ידיעה - אף על פי שדבר
31 זה לא נעלם ממנו, שגם עתה יודע כן,
32 ולא אתי למיעוטי אלא תיגוק שנשבה. וכן בסוטה
33 - יודע שאם נטמאה אסורה, וגבי תורה נמי - אף
34 בשעת העלמה נמי יודע שהיא בעולם. אמר
35 ליה רב פפא לאביו הא תנן כו' מי איכא דלית
36 ליה ידיעת בית רבו - והוא הדין דהוה מיצי למפרך
37 אהא דדרש מקרא ד"נעלם" לידעת בית רבו
38 ומי איכא דלית ליה ידיעת בית רבו.

39 שתיים שחן ארבע בפנים - הבא פירש
40 בקונטרס: בפנים היינו הכנסות, ובחוץ
41 היינו הוצאות. ואין נראה, מדאיצטריך לקמן
42 למימר: וקמפרש הכנסה לאחר - הוה ליה
43 לאוכוחו משתים שחן ארבע בפנים דהוה כולוה
44 הכנסה. ונראה כמו שפירש בקונטרס במסכת
45 שבת (ב, א): שתיים - הוצאה והכנסה דחייבו של
46 בעל הבית העומד בפנים, שחן ארבע - הוצאה
47 והכנסה דפטור ובחוץ לעני העומד בחוץ. ורבינו
48 יצחק בן אשר פירש: שתיים - הוצאה דחייבו
49 הוצאה דפטור, שחן ארבע - הכנסה דחייבו
50 דפטור לבעל הבית העומד בפנים וכן לעני
51 העומד בחוץ. דהכי נמי מפרש לעיל מתניתין

52 דהבא: שתיים - הוצאה דעני ודבעל הבית, שחן ארבע - הכנסה דעני ודבעל הבית. ודברשמי בעיא אי איכא לפרשי מתניתין כמו שפירש בקונטרס או כרבינו יצחק בן אשר, ואין להאריך.
53 ואין לקשקות לפירוש רבינו יצחק בן אשר הא דמפרש ואזיל במתניתין דשבת כסדר הקונטרס הכנסה והוצאה דעני, ולא מפרש הוצאה והוצאה הכנסה והכנסה, וניחא ליה למינקט הכי כדי
54 לקצר - פשט עני ידו לפנים או שנטל כו', הוצאה והוצאה היה צריך להאריך. ועוד יש לומר: שתיים שחן ארבע בפנים היינו חיוב, שחייב ומביא קרבן עליהם בפנים בעודה, דהיינו שתי
55 הוצאות ושתי הכנסות. ושתיים שחן ארבע בחוץ היינו פטור. ומא' שנה הבא דחני שתיים שחן ארבע ותו לא - ואם תאמר: ולישני דהבא לא מצי תני כי התם משום דדומיא דמראות נגעים
56 קתני כולוה לחיובא ויש לומר: דשפיר הוה דומיא דמראות נגעים הוואיל ואיכא בהו ארבע לחיובא. דהרב רבינו משה פירש: משום דדומיא דמראות נגעים אין לו להניח מלפרש דיני שבת,
57 אבל בתר דמסיק דהבא לאו עיקר שבת הוא, פריך שפיר: והא דומיא דמראות נגעים קתני: אבות תני תולדות לא תני - אף על גב דבמראות נגעים תני אבות ותולדות, התם משום דאי
58 אפשר למצוא שנים שחן ארבעה בענין אחר. והא יציאות קתני - לפי הפשט משמע דלא פריך אלא אהך דהבא משום דלא תני פטורי, אבל אהדיא דשבת דחני חיובי ופטורי ניהא ליה.
59 ותימה: דהיכי משכחת לה בהוצאות גרידא שתיים שחן ארבע לבעל הבית וכן לעני? ומפרש רבינו יצחק: הדשתא חשיב אף שטר דפטור ומותר, דמשכחת כל השמנה בהוצאות.
מי

דנתן

23 המים בודקין את אשתו! ותו, גבי תורה, דכתיב: "ויעלמה מעיני כל חי ומעוף השמים
24 נסתרה", מפלל דאיכא דתוה ידע ביה? והכתיב: "לא ידע אנוש ערפה!" אלא אמר אביו,
25 קסבר רבי: ידיעת בית רבו שמה ידיעה. אמר ליה רב פפא לאביו, אלא דקתני: אין פה ידיעה
26 בתחלה ויש בה ידיעה בפוף, מי איכא דלית ליה ידיעת בית רבו? אמר ליה: אין, משכחת
27 לה בתיגוק שגשבה לבין הגוים. "יציאות שבת - שתיים שחן ארבע". תנן התם: יציאות שבת
28 - שתיים שחן ארבע בפנים, ושתיים שחן ארבע בחוץ. מאי שגא הכא דתנא "שתיים שחן
29 ארבע", ותו לא, ומאי שגא התם דתני: שתיים שחן ארבע בפנים, ושתיים שחן ארבע בחוץ?
30 - התם דעיקר שבת הוא - תני אבות ותולדות, הכא דלאו עיקר שבת הוא - אבות תני
31 ותולדות לא תני. - אבות מאי גינהו? יציאות, יציאות תרתי הויין! וכי תימא, מהן לחיוב
32 ומהן לפטור, והא דומיא דמראות נגעים קתני, מה התם פוליהו לחיובא, אף הכא פוליהו
33 לחיובא! אלא אמר רב פפא: התם דעיקר שבת - תני חיובי ופטורי, הכא - חיובי תני ופטורי
34 לא תני. - חיובי מאי גינהו? יציאות, יציאות תרתי הויין! - שתיים דהוצאה ושתיים
35 דהכנסה. - והא יציאות קתני! אמר רב אשי: תנא, הכנסה נמי הוצאה קרי לה. ממואי?

דנתן;

1 מו לא עסקין דמעיל בו - ואם תאמר: ומאי שנא דתני תולדה דהוצאה משאר תולדות
2 של אבות? ועוד תימה, דקתני סיפא: הרי אלו ארבעים אבות מלאכות חסר אחת -
3 משמע דלא תני שום תולדה ושי לומר: הריא המוציא מרשות לרשות עיקרה לא תנא אלא
4 משום הוצאה, אלא דכיל הכנסה דרך קצרה. ורבינו תם פירש: משום הוצאה והכנסה
5 גרועות הן והוי חידוש, תנא לה להכנסה לחודה

6 בהדה.

7 וקמפרש הכנסת לאלתר - רבינו יצחק בן
8 אשר לא גריס "לאלתר", דבלא
9 לאלתר מוכח שפיר, דלא מציתן לאשכחי שנים
10 שהן ארבע בפנים וכן בחוץ בלא הכנסות. ומיהו
11 לפי מאי דפרישית לעיל גרס ליה שפיר.

12 רבא אמר רשות קתני - פירש בקונטרס פרק
13 קמא דשבת (ב, ב) יציאות השבת שנים -
14 כלומר שתי רשויות, רשות הרבים ורשות היחיד,
15 ועל ידיהם יש לך ארבעה איסורים בפנים וארבעה
16 בחוץ. ולפירושו לא היה ליה למיתני "שנים" שהן
17 ארבע בחוץ, אלא "שהן ארבע בחוץ". לכך
18 מפרש רבינו יצחק דהכי קאמר: ברשויות שבת יש
19 שני חיובים שהן ארבעה בפנים ושני חיובים שהן
20 ארבעה בחוץ. רבא אמר - יש שמחזיקין
21 אשי בתחיתא דלעיל דתנא הכנסה הוצאה קרי
22 לה, דהתלמוד לא היה קובע דברי רבא אחר רב
23 אשי, דביום שמת רבא נולד רב אשי. ואין להחזיק
24 בשביל כך, דמילתא דרבא לא קאי לתרצוי
25 קושיות, ורבא לא בא אלא ליישב דמתניתין
26 דקתני יציאות ולא קתני הוצאות, דיציאות משמע
27 מוצאות ומבואות, דהיינו רשויות, דהתלמוד
28 קבעה כאן משום דבהכי מתרעא פירכא ד"היא
29 יציאות קתני. תרע, דאי בא לתרץ - מי דחוק
30 לומר כן? הוה על כרחך תנא הכנסה הוצאה קרי
31 ליה מהדיא דהמוציא מרשות לרשות.

32 שנים שהן ארבעה בהרת בו - סדר לבנותיו;
33 שלג, צמר לבן, סיד והיכל וקרומ ביצה.

34 והיה נראה לומר דכל למעלה משלג בכלל שלג.

35 ומצמר ועד שלג בכלל צמר, ומסיד ועד צמר בכלל סיד, ומקרומ ועד סיד בכלל קרומ. והוה
36 אתי שפיר הא דתנן במסכת נגעים (פרק א משנה ד) שבעים ושנים מראות, דהרבה מראות
37 נגעים יש אבל אין לחלקם לענין צירוף אלא לארבעה. אבל קשה, דהיכי פריך לקמן: ויאמרו
38 מקרומ הינה למעלה שזאן ומצטרף - אין היינו מחלקים אותן לארבעה מראות הללו,
39 הדיא קתני וידע שזאן מראות לבן לא נמצא לבן נראה דאין דרך הנגע לבא אלא בארבעה
40 מראות הללו, ואין מראות אחרות ביניהם. וכן פירש בקונטרס בסמוך. ושבעים ושנים דחשיב
41 במסכת נגעים חשיב פתיכי או נגעי בתים ובגדים כדפרישתי במתניתין. ומיהו אפשר שבכל
42 אחד יש כמה מראות, שיש שלשים לבנים זה מזה וכולן מראה שלג, וכן צמר לבן נקי בן זימו
43 דמפרש לקמן לבן מצמר אחר, והכל מראה צמר, וכן סיד וקרומ. אבל לעולם לא יבא הנגע
44 כי אם בארבעה מראות הללו. שאות צמר לבן - התלמוד מקצר ומדלג, דרבי מאיר דאמר
45 בירושלמי מסכת נגעים: שאת בקרומ, ביצה, שניה לה צמר לבן. ונראה דצמר לבן דרבי מאיר
46 לא אישך בנקי בן זימו כמו בקרומ, אלא צמר שאינו נקי. ושחור מסיד, דאין סברא דלשאת,
47 שהיא שחורה מכולן, שהיה תולדתה לבנה מתולדה דבהרת שהיא לבנה מכולן.

48 אמר בן סירה סיד מלצרף - תימה, תקשה נמי ליה: סירה בהרת מלצרף, דאי בהדי סיד
49 - איכא צמר דעדיף מסיד, ואי בהדי צמר - לאי מינה הוא ובקונטרס פירש דבהרת
50 ושאת שמצטרפים, כדדרשין בתורת כהנים: "והיה" מלמד שמצטרפים זה עם זה. וקשה:

51 דאם כן תולדות נמי יצטרפו! ועוד קשה: דבירושלמי בריש מכליתין אמר רבי יוסי בן רבי בון: "הווי" כאן כותב כאן אלא "והיה", מלמד שאין מצטרפות זה עם זה. תני חוקיה: "לנגעי יצרת"
52 אין כותב כאן אלא "לנגעי", מלמד שאין מצטרפות. ומייחתי לה אהך דמסיק דהם דמצטרפים. וצריך עיון שלם. פ"ה ה"ה סיד והיכל מלצרף - ואם תאמר: אלא לא
53 מקשה בפשיטות דמתניתין דלא רבא דמתניתין קתני: שניה כסיד והיכל - משמע דמצטרף סיד עם השלג, אבל לא עם הצמר. ורבי עקיבא ארירבא, מצטרפת עם הצמר ולא עם
54 השלג, שגובה ממנו שתי מעלות! ויש לומר דהכי פירושו: אם נאמר מתניתין רבי עקיבא היא, והא דקתני שניה לה כסיד והיכל - לא להצטרף עמהם, אלא לומר שתולדה היא, ולא הצטרף
55 עם הצמר אף על פי שאין גבוה ממנו כי אם מעלה אחת. ורבי עקיבא דקתני זו למעלה מו - לא שיצטרף הסיד עם הצמר, דהא לאו תולדה היא, אלא לומר שלא יצטרף הסיד עם השלג אף
56 על גב דתולדה היא. והואיל וגבוה ממנו שתי מעלות - אם כן סירתה סיד והיכל. אי הכי קרום של ביצה נמי - פירושו: אי אמרת בשלמא דמתניתין דלא כרבי עקיבא - שפיר. והרב רבינו
57 משה מאיבריא פירש: אי אמרת בשלמא דרבי עקיבא דקאמר זו למעלה מו מודה נמי דאב ותולדה ידידה מצטרפין, והא דקאמר זו למעלה מו אתא אדאפילו סיד וגבחה או סיד
58 וקרומ מצטרפין אף על גב בר מיניה הוא, ומתניתין נמי דקתני: ושניה לה בו' סכירה לה נמי זו למעלה מו, אלא דאתא דאפילו דאפילו שלג וסיד או צמר וקרומ שגבוהות זו מו
59 שתי מעלות מצטרפין והואיל גב בר מיניה הוא - אתי שפיר, דכולהו מצטרפין אלהדי בר משלג וקרומ שאין מצטרפין זה עם זה יחד. אלא לידרף, דפרכתי: אם כן סירתה סיד והיכל, אם כן
60 סכירא לך דלרבי עקיבא לעולם לא מצטרפין אלא עם מוכוה מעלה אחת, ולמתניתין אין מצטרפין אלא אם כן בר מיניה. ואי אתיא מתניתין כרבי עקיבא לא מצטרפין אלא אב ותולדה ידיה
61 שהיא גבוה מעלה אחת, אם כן קרום נמי תקשי לך.

1 דתנן - בענין אבות מלאכות: המוציא מרשות לרשות. מי לא עסקין דקא מעיל עיולי
2 - דעל כרחך קיימא לך נמי בהא דחייב, וקרי ליה "המוציא". והוצאה קרי לה - שמוציאה
3 ממקומו. מתניתין - במוסכת שבת ידיק דהכנסה קרי יציאה, דקאמר: יציאת השבת
4 שנים וכו' ופירש הכנסה לאלתר, דקתני תהם: כיצד, העני עומד בחוץ ובעל הבית
5 בפנים, פשט העני את ידו לפנים ונתן לתוך ידו

6 של בעל הבית, דהיינו הכנסה. תנן תהם -
7 בתולתה מסכת נגעים. שנים שהן ארבעה -
8 מראה לשון זכר הוא, להכי תנן להו בלשון זכר,
9 דכתיבי (יחזקאל א) "מראה הנוגה סביב הוא
10 מראה דמות כבוד ה'" וגו'. שנים - כתובין,
11 שאת ובהרת. דספחת אינו שם נגע, כדלקמן,
12 אלא לשון טפל לאחריים. שהן ארבעה - יש לך
13 לרבות להם שתי תולדות מרובאי דספחת
14 כדלקמן. בהרת עוה בשלג וכו' - עוה לבנה
15 ביותר. ולקמן מפרש מנא ליה. שניה לה כסיד
16 ההיכל - דאף על גב דצמר לבן עוה לבנותיו
17 מסיד, על כרחך שאת שזוא אב קרוב אל
18 לבנותיו של בהרת הוא, אלא שגבוה ממנו
19 מעט מתוך שאינו לבן כמדהו, וכל דבר שחור
20 נראה גבוה מתוך הלבן, ולפיכך נקרא שאת.
21 והשניות שנתרבו להם - סיד וקרומ ביצה,
22 והסיד לבן מן הקרומ. ולמטה מן הקרומ אינו
23 נגע, אלא בוחק וטהור הוא. ושני מראות של
24 תולדות, הלבנה לאב הלבן, הגבוה לאב הגבוה,
25 הלכך סיד לבהרת וקרומ לשאת, וריבה הכתוב
26 את התולדות והצטרף עם אבותיהן לבגדים
27 שהוא שיעור נגע. מאן תנא מראות נגעים -
28 גרסינן, ולא גרסינן "שנים שהן ארבעה", דכול
29 עלמא הכי אית להו. אלא הכי קאמר: מי שנה
30 משנה זו בלשון אבות ותולדות - דלא כרבי
31 עקיבא, דאי כרבי עקיבא, כיון דאמר לקמן
32 מראות נגעים זו למעלה מו נשנו כסדר
33 מעלתן, השלג והצמר והסיד והקרומ, ואמרין
34 לקמן שכסדר משנתן הן מצטרפין זה לזה ואין
35 אחד מצטרף לגבוה הימנו שתי מעלות אלא מעלה אחת. אם כן - דהוא שנתן בלשון
36 אבות ותולדות. פ"הרת - מראה הסיד מלהצטרף. דמהנהיה לסיד שניה לבהרת ולא
37 נהיה נמי שניה לשאת, והרי אף משאת היא פחותה - שמע מינה סכירא ליה לתנא
38 דלא בת מינה דשאת היא ולא מיצטרפא בהדי. ומהשאת בהדי מאן נצטרפה? אי בהדי
39 בהרת אביה - הא איכא שאת שהיא כעדיפא מינה בלובן, נמצאת בהרת
40 למעלה מן הסיד שתי מעלות, ורבי עקיבא זו למעלה מו בעי. נצטרפה בהדי שאת -
41 שהוא מעלה אחת. לאו תולדה ידידה - דהא שקלת לה מיניה ושותיה מן בהרת,
42 ולרבי עקיבא הכי איבעי ליה למיתנא: בהרת עוה בשלג ושאת כצמר לבן ושניה לה
43 סיד והיכל וקרומ ביצה, דנימצא למינא כולוהו מינא דהדידי נינהו, ובהרת ושאת
44 מצטרפין, ושאת וסיד, נמצא לו צירוף לסיד. והכי אמרין בתורת כהנים בהרת ושאת
45 דמצטרפין, והיה מלמד דמצטרפין זה עם זה. אבל השתא דמחלקת תולדה לזו ותולדה
46 לזו, סכירא לך שאין מצטרף כל אחד אלא עם אביו. אי הכי - דאית ליה לרבי עקיבא
47 דלא מצטרפי לגבוה ממנו שתי מעלות. קרום של ביצה נמי - אמאי לא קשיא לך:
48 בהדי מאן נצטרפיה? אי בהדי שאת אביו - איכא סיד דעדיף מיניה, הרי השאת גבוה
49 שתי מעלות. נצטרפיה בהדי סיד - לאו בר מיניה הוא, שאינה תולדה לאב אחת ומשנינן:
50 הא

51 אחד מצטרף לגבוה הימנו שתי מעלות אלא מעלה אחת. אם כן - דהוא שנתן בלשון
52 אבות ותולדות. פ"הרת - מראה הסיד מלהצטרף. דמהנהיה לסיד שניה לבהרת ולא
53 נהיה נמי שניה לשאת, והרי אף משאת היא פחותה - שמע מינה סכירא ליה לתנא
54 דלא בת מינה דשאת היא ולא מיצטרפא בהדי. ומהשאת בהדי מאן נצטרפה? אי בהדי
55 בהרת אביה - הא איכא שאת שהיא כעדיפא מינה בלובן, נמצאת בהרת
56 למעלה מן הסיד שתי מעלות, ורבי עקיבא זו למעלה מו בעי. נצטרפה בהדי שאת -
57 שהוא מעלה אחת. לאו תולדה ידידה - דהא שקלת לה מיניה ושותיה מן בהרת,
58 ולרבי עקיבא הכי איבעי ליה למיתנא: בהרת עוה בשלג ושאת כצמר לבן ושניה לה
59 סיד והיכל וקרומ ביצה, דנימצא למינא כולוהו מינא דהדידי נינהו, ובהרת ושאת
60 מצטרפין, ושאת וסיד, נמצא לו צירוף לסיד. והכי אמרין בתורת כהנים בהרת ושאת
61 דמצטרפין, והיה מלמד דמצטרפין זה עם זה. אבל השתא דמחלקת תולדה לזו ותולדה

מראות יכולים להצטרף זה לזה, כגון שהיה מראה אחד בשיעור
 חצי גריס ומראה נוסף בצמוד לו בגודל חצי גריס, והשיעור שנגע
 מטמא הוא כגריס, מצטרפים שני המראות יחד לשיעור גריס
 ומטמאים את המזרע. הגמרא דנה על פי דין צירוף במראות,
 האם המשנה בנגעים המפרטת את ארבעת המראות היא כרבי
 עקיבא או לא: **אמר רבי חנינאי, מאן תנא** – מי הוא התנא ששנה
 במשנה זו **מראות נגעים**, שהיה ששנה את מראות נגעים באופן של
 אבות ותולדות, שלכל אב יש תולדה אחת, וכתב 'שניה לה', הרי
 זה דלא כשיטת רבי עקיבא. **דאי כרבי עקיבא, בין דאמר שהצירוף**
של מראות נגעים זה לזה הוא באופן של זו למעלה מן זו למעלה
מזו, כלומר שכל מראה מצטרף רק למראה שנשנה בסמוך לו
והוא במעלה אחת של לובן יותר ממנו, ולא למראה שהוא בשתי
מעלות של לובן יותר ממנו וסדר הלובן של המראות הוא: א.
בהרת שיהא כשלג. ב. שאת שהוא כצמר לבן. ג. סיד ההיכל. ד.
קרום ביצה. ו. ובסדר זה שנה רבי עקיבא את המראות, אם כן נמצא
שפירקת את המראה שהוא כסיד ההיכל ושהוא תולדה של בהרת
מלצירף – מלמצטרף למראה אחר, ואינו יכול להצטרף לשום
מראה. ומבאר רבי חנינאי: פהרי מאן ליצריפיה – יחד עם איזה
מראה נוכל לצרף את סיד ההיכל, אם נרצה ליצריפיה פהרי –
לצרפו יחד עם פהרת שהוא כשלג ווהוא האב של סיד ההיכל,
כלומר שיהיה חצי גריס בהרת וחצי גריס סיד ההיכל, לא נוכל
לצרפם ביחד, שהרי איכא – יש את מראה השאת דעריפא מיניה –
שהוא יותר לבן מסיד ההיכל ופחות לבן מבהרת, וכיון שרבי
עקיבא סובר שמראה אינו יכול להצטרף אלא עם המראה הסמוך
לו במעלת הלובן, נמצא שהשאת מפריד בין סיד ההיכל לבהרת
ואינם יכולים להצטרף זה לזה. ואם נרצה ליצריפיה פהרי – לצרף
את סיד ההיכל יחד עם שאת שהוא המראה הנמצא במעלת לובן
אחת יותר מסיד ההיכל, גם צירוף זה לא נוכל לעשות, שהרי סיד
ההיכל לאו תולדה פרייה הוא – אינו תולדה של שאת אלא של
בהרת, והתולדה אינה יכולה להצטרף אלא לאביה ולא לאב
אחר. וכל שכן מסיד ההיכל אינו יכול להצטרף לקרום ביצה
שהוא תולדה של שאת. נמצא מסיד ההיכל אינו יכול להצטרף
לשום מראה אחר. ולשיטת רבי עקיבא שכל מראה מצטרף רק
למראה הסמוך לו במעלת הלובן, היתה המשנה צריכה לשנות כך
בהרת עזה כשלג, ושאת כצמר לבן, ושניה לה ולשאתן סיד
ההיכל וקרום ביצה, כלומר שאם סיד ההיכל היה תולדה של
שאת, ואילו לבהרת לא היתה תולדה כלל, הוא היה מצטרף
לשאת או לקרום ביצה שהוא תולדה של שאת. אבל לפי
המבואר במשנה מסיד ההיכל הוא תולדה של בהרת, נמצא מסיד
ההיכל אינו יכול להצטרף לשום מראה.
מקשה הגמרא: אי הכי שרבי עקיבא סובר שמראה יכול להצטרף
רק למראה שבמעלת לובן אחת יותר ממנו, ולא למראה שבשתי
מעלות לובן יותר ממנו, המראה שהוא כקרום ביצה נמי – גם הוא
אינו יכול להצטרף לשום מראה. ומבאר הגמרא: פהרי מאן
ליצריפיה – יחד עם איזה מראה נוכל לצרף את קרום ביצה, אם
נרצה ליצריפיה פהרי – לצרפו יחד עם שאת שהוא כצמר לבן ווהוא
האב של קרום ביצה, כלומר שחצי גריס ממראה שאת וחצי גריס
מקרום ביצה יצטרפו לגריס אחד, לא נוכל לצרפם ביחד, שהרי
איכא – יש סיד ההיכל דעריפא מיניה – שהוא יותר לבן מקרום ביצה
ופחות לבן משאת, וכיון שרבי עקיבא סובר שמראה יכול להצטרף
רק למראה הסמוך לו, נמצא מסיד ההיכל מפריד בין קרום ביצה
לשאת ואינם יכולים להצטרף זה לזה. ואם נרצה ליצריפיה פהרי –
לצרף את קרום ביצה יחד עם סיד ההיכל שהוא המראה הנמצא
במעלת לובן אחת יותר מקרום ביצה, גם צירוף זה לא נוכל
לעשות, שהרי קרום ביצה לאו פרי מיניה הוא – אינו בן מינו של
סיד ההיכל, שהרי קרום ביצה הוא תולדה של שאת, וסיד ההיכל
הוא תולדה של בהרת, והתולדה אינה יכולה להצטרף אלא
לאביה ולא לאב אחר או לתולדה של אב אחר. נמצא שקרום
ביצה אינו יכול להצטרף לשום מראה אחר, ומדוע רבי חנינאי
הקשה רק מסיד ההיכל ולא מקרום ביצה.

דתנן במשנה המונה את המלאכות האסורות בשבת (שבת עג),
 המוציא מרשות לרשות חייב, מי לא עסקינו דקא מעיל עיולי – וכי
 אין אנו עוסקים במשנה זו גם באדם המכניס מרשות הרבים
 לרשות היחיד, ואף על פי כן קא קרי ליה – קורא התנא להכנסה
 'הוצאה', ומוכח שדרך התנא לקרוא להכנסה 'הוצאה'.
 שואלת הגמרא: ודלמא קא מפיק – שמה המשנה שם מדברת רק
 במוציא מרשות היחיד לרשות הרבים, ולכן היא קוראת לו 'מוציא',
 אבל אדם המכניס מרשות הרבים לרשות היחיד אינו נקרא
 'מוציא' אלא 'מכניס'. משיבה הגמרא: אם כן ניתני – נשנה במשנה
 'המוציא מרשות היחיד לרשות הרבים, מאי – ומה הטעם שכתוב
 במשנה 'המוציא מרשות לרשות' מבלי לפרט מהדין ולהיכן מוציא,
 על כרחך באה המשנה ללמדנו דאפילו המוציא מרשות הרבים
 לרשות היחיד חייב, וקא קרי ליה – והתנא קורא להכנסה זו 'הוצאה',
 ומוכח שדרך לקרוא להכנסה 'הוצאה'.
 מבררת הגמרא: ומעמא מאי – מהו באמת הטעם שהתנא קורא
 להכנסה 'הוצאה', מבאר הגמרא: התנא, כל עקירת הפץ
 ממוקומו, 'הוצאה' קרי ליה – הוא קורא לה, מפני שהוא עוקר
 ומוציא את הפץ ממקומו שדיה מונח בו.
 הגמרא מביאה הוכחה נוספת שדרך התנא לקרוא להכנסה
 'הוצאה': אמר רבינא, מתניתין – המשנה במסכת שבת (ב) שממנה
 הקשינו על משנתנו, נמי דיקא – גם ממנה יש לדייק שהתנא קורא
 להכנסה 'יצאה', דקתני במשנה שם, 'יצאות שבת שתיים ששן
 ארבע פנים ושתיים ששן ארבע פנים' – ומיד ומרשת
 המשנה את איסור הוצאה הראשון במקרה של הפקעה, שכך
 החלה המשנה לבאר את היציאות, 'כיצד, העני עומד בחוץ ובעל
 הבית בפנים, פשט העני את ידו לפנים ונתן לתוך ידו של בעל
 הבית', הרי שהיא כותבת 'יצאות' ומפרשת הכנסות. מסיימת
 הגמרא: אכן שפיע מינה שדרך התנא לקרוא להכנסה 'יצאה'.
 הגמרא מביאה ביאור נוסף בכוונת התנא שכותב 'יצאות': קא
 אמר, התנא שכותב 'יצאות' אין כוונתו בזה להוצאה והכנסה,
 אלא רשויות קתני – שנינו, כלומר שתי רשויות יש בידי הוצאה
 בשבת, רשות היחיד ורשות הרבים, והתנא שאמר 'יצאות השבת
 שתיים ששן ארבע' התכוין לומר 'רשויות שבת שתיים ששן ארבע',
 ובמשנתנו כוונתו למנות את יציאות השבת דהיינו שתי רשויות,
 שיש בהן ארבעה איסורים שחייבים עליהם, ואילו במסכת שבת
 (ב) כוונתו לבאר את יציאות השבת דהיינו שתי רשויות, שיש בהן
 ארבעה איסורים בפנים וארבעה איסורים בחוץ, מהן לחיוב ומהן
 לפטור.
 שנינו במשנה (לעיל ב): מראות נגעים ששן ארבעה.
 הגמרא מביאה את המשנה במסכת נגעים המבאר מה הם
 ארבעת המראות: תנן היום (נגעים פ"א מ"א), מראות נגעים שהמצורע
 אשר יהיה לו נגע מאותם מראות בבשרו טמא וצריך להביא
 קרבן לטהרתו, נגעים – שני מראות נכתבו במפורש בפסוק 'אדם כי
 יהיה בעור בשרו שאת או ספחת או בהרת' (ויקרא יג ב), ששן ארבעה
 – ושני מראות נוספים דרשו חכמים מפסוק זה. מבאר המשנה:
 מראה אחד שנכתב במפורש בפסוק הוא פהרת, והיא עזה – לבנה
 ביותר ובהירה פשילג, שניה לה – התולדה של בהרת צבעה כסיד
 ההיכל של בית המקדש שהוא פחות בהיר משלג. מראה שני
 שנכתב במפורש בפסוק הוא שאת, וצבעו כצמר לבן – צמר של
 כבש בן יומו שעדיין לא התכלך, שהוא פחות בהיר משלג אבל
 יותר בהיר מסיד ההיכל, ושניה לה – התולדה של שאת צבעה
 כקרום ביצה, שהוא פחות בהיר מצמר לבן ומוסיד ההיכל. נמצא
 שסדר הלובן של המראות הוא: א. בהרת שהיא כשלג ושהיא אב. ב.
 ב. שאת שהיא כצמר לבן ושגם היא אב. ג. סיד ההיכל ושהוא
 תולדה. ד. קרום ביצה ושגם הוא תולדה. ו. סיד ההיכל שהוא
 הבהיר מבין שתי התולדות הוא תולדה של בהרת שהיא האב
 הבהיר מבין שני האבות, ואילו קרום ביצה שהוא הפחות בהיר
 מבין שתי התולדות הוא תולדה של שאת שהוא הפחות בהיר
 מבין שני האבות.
 שנינו במשנה בנגעים (פ"א מ"ג) דין צירוף במראות, כלומר ששני

52 להקשות שהמשנה תכתוב 'מקרום ביצה ולמעלה טמא ומצטרפין,
 53 ומסיד ההיכל ולמעלה טמא ומצטרפין, שהרי קרום ביצה מצטרף
 54 עם אב אחד, וסיד ההיכל מצטרף עם אב אחר. ומנוסח קושייתו
 55 משמע שדעת רבי עקיבא היא שקרום ביצה וסיד ההיכל הם
 56 תולדה של אב אחד, ואילו לאב השני אין תולדה כלל, ולכן די
 57 היה ולפי קושייתו של רבי יהושע אם המשנה היתה כותבת
 58 'מקרום ביצה ולמעלה טמא ומצטרפין'. ומבואר שרבי עקיבא
 59 סובר שסיד ההיכל הוא תולדה של שאת, וצירוף המראות הוא 'זו
 60 למעלה מזו, דהיינו שקרום ביצה מצטרף עם סיד ההיכל ועם
 61 שאת, וסיד ההיכל מצטרף עם שאת, ושאת מצטרף עם בהרת.
 62 דוחה הגמרא: וְדִלְמָא – שמא באמת רבי יהושע ידע שדעת רבי
 63 עקיבא היא ששאת ותולדותיה מצטרפים וכן פְּהַרְתָּ ותולדותיה
 64 מצטרפים, ואכן הקשה לו שיהיה כתוב במשנה 'מקרום ביצה
 65 ולמעלה טמא ומצטרפין, ומסיד ההיכל ולמעלה טמא ומצטרפין,
 66 אלא שהתנא של הברייתא לא הקפיד להביא את כל דברי רבי
 67 יהושע.
 68 הגמרא מביאה מקור אחר שרבי עקיבא סובר שכל מראה יכול
 69 להצטרף רק עם מראה הסמוך לו במעלת הלבון. כשם שיש
 70 ארבעה מראות לבנים הנקראים 'חלוקים', כך יש ארבעה מראות
 71 'פתוכים', דהיינו לבן שמעורבת בו אדמומית. הברייתא להלן
 72 עוסקת במראות פתוכים ומבארת את סדר צירופם זה לזה לשיטת
 73 רבי עקיבא. אֵלָא יש ללמוד שרבי עקיבא סובר 'זו למעלה מזו'
 74 בדרגת הניגון. דָּאֵמַר רבי הניגון, מְשַׁל דְּרָבִי עֲקִיבָא – משל על סדר
 75 צירוף המראות לדעת רבי עקיבא. לְמָה הִדְרִיךְ דוּמָה, לְאַרְבַּעַה
 76 בּוֹסוֹת שֶׁל חֵלֶב, כּוֹס אֶחָד נִפְלוּ לְתוֹכּוֹ שְׁתֵּי מִיִּין – [טיפות] של דם,
 77 וְכוֹס אֶחָד נִפְלוּ לְתוֹכּוֹ אַרְבַּע מִיִּין שֶׁל דָּם, וְכוֹס אֶחָד נִפְלוּ לְתוֹכּוֹ
 78 שְׁמוֹנֶה טִיפוֹת שֶׁל דָּם, וְכוֹס אֶחָד נִפְלוּ לְתוֹכּוֹ שְׁתֵּים עָשָׂר מִיִּין שֶׁל
 79 דָּם, וְאֵמַר לֵה – ויש אמרים שלכוס הרביעי נפלו שש עשרה מיִין
 80 שֶׁל דָּם. שְׂבוּלוֹ מְרָאוֹת לִיבָן הוּן, אֵלָא שׁוּחַ לְמַעְלָה מִהוּ וְהוּ לְמַעְלָה
 81 מִהוּ – שסדר צירוף המראות הוא לפי מעלת הלבון, כלומר,
 82 הראשון מצטרף עם השני, והשני עם השלישי, והשלישי עם
 83 הרביעי. ומבואר שרבי עקיבא סובר שמראה יכול להצטרף רק עם
 84 מראה הסמוך לו במעלת הלבון.
 85 דוחה הגמרא: אֵימור דְּשִׁמְעַת לִיה לְרָבִי עֲקִיבָא – היכן אתה יכול
 86 לומר ששמעת מברייתא זו את דעת רבי עקיבא בְּמֵרָא פְּתוּךְ –
 87 לבן שמעורבת בו אדמימות. שמראה פתוך יכול להצטרף רק עם
 88 המראה הפתוך הסמוך אליו במעלת הלבון, אולם בְּמֵרָא חֲלוּקִי –
 89 לבן ללא שום אדמימות, מִי שִׁמְעַת לִיה – וכי שמעת את דעתו
 90 מברייתא זו, והלא יתכן שבמראה חלוק מודה רבי עקיבא שמראה
 91 יכול להצטרף גם עם מראה המרוחק ממנו במעלת הלבון. וְכִי
 92 תִּיבָא – ואם תאמר דְּכִי הִכִּי דְּשִׁמְעַת לִיה – שכשם ששמעת
 93 מהברייתא את דעת רבי עקיבא בְּפְתוּךְ, הִכִּי שִׁמְעַת לִיה – כך
 94 אפשר לשמוע ממנה את דעתו בְּחֲלוּקִי, מפני שאין חילוק בסברא
 95 בין פתוך לחלוק, עדיין אקשה לך, וּבְפְתוּךְ גּוֹפִיָה – [עצמו] מי
 96 שִׁמְעַת לִיה – וכי שמעת את דעתו שמראה פתוך יכול להצטרף רק
 97 עם המראה הפתוך הסמוך אליו במעלת הלבון, (והתניא) [והתנין]
 98 (נגעים פי' מ"ב), רָבִי עֲקִיבָא אֹמְרֵי, מֵרָא אֲדַמְדָּם – [פתוך] שְׂבוּחַ
 99 וְשִׁבְחָה – שבמראה הראשון והשני, צבעו כִּינּוּן הַפּוּגוֹ בְּמִים, אֵלָא
 100 החילוק ביניהם הוא שהפתוך שֶׁל פְּהַרְתָּ עוֹזָה שְׂפָלָן – בהיר ביותר,
 101 ואילו הפתוך שֶׁל סִיד הַהֵיכָל דִּימָה הֵיבְנָה – יותר כהה ממנו.

1 מתרצת הגמרא: הָאֵי מָאֵי – מה הדמיון בין סיד ההיכל לקרום
 2 ביצה, בְּשִׁלְמָא בְּלֵא הקושיא מסיד הַהֵיכָל, המשנה היתה מיושבת
 3 אף לשיטת רבי עקיבא, ומקרום ביצה לֹא קָשְׂיָא, משום דָּאֵף עַל בָּב
 4 דְּקָרוֹם בִּיצָה מְתַתָּי דְּשָׂתָא – נמוך בלבנון ורחוק משאת [וסיד
 5 ההיכל מפייד ביניהם], מכל מקום הוא מצטרף לשאת, מפני
 6 שרַחֲמֵנָא אִמְרֵי (ויקרא יד טו) וְלִשְׂאֵת וְלִפְסַחְתָּ, ולומדים מפסוק זה
 7 שיש פְּסַחְתָּ – [תולדה] שהיא טְפִילָה לְשֵׂאֵת ומצטרפת אליו אֵף עַל
 8 גַּב דְּמַנְחָתָא מִיְנֵיהּ טוֹבָא – שהיא ירודה ומרוחקת ממנו הרבה ויש
 9 מראה אחר שמפריד ביניהם. אֵלָא – אולם מסיד הַהֵיכָל קָשְׂיָא,
 10 שאם הוא תולדה של בהרת כמבואר במשנה 'שניה לה כסיד
 11 ההיכל', נמצא שאינו יכול להצטרף עם בהרת אביו לפי רבי
 12 עקיבא הסובר ש'זו למעלה מזו' וכל מראה מצטרף רק עם המראה
 13 הסמוך לו בלבון, שהרי שאת מפריד בין בהרת לתולדתו סיד
 14 ההיכל.
 15 מסיקה הגמרא: אֵלָא מְתוּרְתָא – בהיר וברור שמתניתין –
 16 שהמשנה במסכת נגעים היא בְּלֵא רָבִי עֲקִיבָא, שבמשנה מבואר
 17 שסיד ההיכל הוא תולדה של בהרת, ואילו לדעת רבי עקיבא
 18 לבהרת אין תולדה, ולשאת יש שתי תולדות, סיד ההיכל וקרום
 19 ביצה.
 20 הגמרא מבררת היכן מבואר בדברי רבי עקיבא שכל מראה יכול
 21 להצטרף רק עם מראה הסמוך לו במעלת הלבון: וְהִיאָא שְׁמַעִינָן –
 22 היכן אנו שומעים לְרָבִי עֲקִיבָא שהוא סובר שצירוף המראות הוא
 23 דווקא באופן של 'זו למעלה מזו', כלומר שמראה יכול להצטרף רק
 24 עם מראה הסמוך לו במעלת הלבון. אֵילִימָא – אם נאמר שאנו
 25 שומעים דין זה מְהָא דְּתַנְיָא, אִמְרֵי רָבִי יוֹסֵי, שָׂאֵל יְהוֹשֻׁעַ בְּנֵי שֶׁל רָבִי
 26 עֲקִיבָא מְרָבִי עֲקִיבָא, מַפְנֵי מָה אִמְרוּ בַּמְשֵׁנָה 'מְרָאוֹת נְגִיעִים שְׂנִים
 27 שְׁהֵן אַרְבַּעַה'. אִמְרֵי לֹא רָבִי עֲקִיבָא, וְאֵם לָאו – אם לא יזכירו את
 28 שמות המראות, מָה יֵאמְרוּ. הַשִּׁיב לֹא רָבִי יְהוֹשֻׁעַ, יֵאמְרוּ 'מְקָרוֹם
 29 בִּיצָה וְלְמַעְלָה מִמָּא', כלומר, מאחר שאין חילוק בדיני ארבעת
 30 המראות, היה ראוי יותר לומר בדרך קצרה שכל מראה שהוא
 31 יותר בהיר מקרום ביצה, טמא, שהרי אמר רבי מאיר (פסחים ג),
 32 לעולם ישנה אדם לתלמידו דרך קצרה, ומדוע פירטה המשנה את
 33 ארבעת המראות. אִמְרֵי לֹא רָבִי עֲקִיבָא, הטעם שהמשנה פירטה את
 34 ארבעת המראות הוא בכדי לומר שיש לשנותם בסדר מסוים
 35 ולהשמיענו בזה שְׁהֵם מְצַמְרְפִים זֶה עִם זֶה דווקא בסדר שבו יש
 36 לשנות אותם. אִמְרֵי לֹא רָבִי יְהוֹשֻׁעַ, וְיֵאמְרוּ 'מְקָרוֹם בִּיצָה וְלְמַעְלָה
 37 מִמָּא וּמְצַמְרְפִין זֶה עִם זֶה, ומי שילמד את המשנה יבין מעצמו
 38 שמראה יכול להצטרף רק עם מראה הסמוך לו במעלת הלבון.
 39 אִמְרֵי לֹא רָבִי עֲקִיבָא, הטעם שהמשנה פירטה את ארבעת המראות
 40 הוא בכדי לומר לָךְ דִּין אַחַר, שְׂכָל בְּהוֹן שְׂאִינוּ בְּקִי בְּהוֹן – [במראות]
 41 וּבְשִׁמְוִיתֵיהוּ, אֵינוּ רוּחָה – אינו יכול לראות אֵת הַנְּגִיעִים, ואם כהן
 42 שאינו בקי ראה את הנגע וטימא, אין הנגע טמא.
 43 מדייקת הגמרא: רבי יהושע הקשה לרבי עקיבא שהמשנה תכתוב
 44 'מקרום ביצה ולמעלה טמא ומצטרפין זה עם זה' ואילו מְסִיד הַיֵּכָל
 45 וְלְמַעְלָה טמא ומצטרפין זה עם זה' לֹא קָאֵמַר שהיה ראוי שהמשנה
 46 תכתוב, וּמְדִלָא אִמְרֵי לִיה – וממה שלא הקשה לו בנוסח זה, שְׁמַע
 47 מִיָּנָה דְּשִׁמְעֵי לִיה לְרָבִי עֲקִיבָא דָּאֵמַר – שהוא ידע שרבי עקיבא
 48 סובר שפולחן – ששתי התולדות, סיד ההיכל וקרום ביצה, הן
 49 תולדות של שאת וּלְבְּהַרְי – ויחד עם שָׂאֵת הם מְצַמְרְפִין. כלומר,
 50 אם דעת רבי עקיבא היתה שקרום ביצה הוא תולדה של אב אחד,
 51 וסיד ההיכל הוא תולדה של אב אחר, היה צריך רבי יהושע

צריכה להיות העבודה דווקא באופן שהנפש האלוקית עובדת ומתייגעת עם הנפש הבהמית לבררה ולזככה כו'.

שבועות. שבועות שטים - פרק ראשון דף ו עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזליץ)"
 רש"י תוספות

1 האי מאי בשלמא בלא סיד קרום ביצה לא קשה - ולשאת ולספוח כתיב, משמע:
 2 לשאת ולספוח = ולנטפל עמה, שמע מינה דרבי לה רחמנא טפילה, וטפילה כל שהוא
 3 במשמע ובלבד שיהא ממראות נגעים. ואף על גבי דמנחתא מינה טובא - וסבירא ליה
 4 לרבי עקיבא דלשאת רבי, לבהרת לא רבי, דהא "ספוח" בשאת הוא דכתיב. הלכך שאת
 5 הוא דמצטרפא לבהרת דסמוכה לה, וכתיב
 6 "והיה מלמד מצטרפין. וסיד לשאת ממילא,
 7 דהא דמיא לה. וכן קרום לשאת, ד"ספוח" 2
 8 בשאת כתיבא, ורבי לה תולדה. ו"ז למעלה 3
 9 מוז" דרבי עקיבא בסיד ושאת ובהרת מיתוקם.
 10 אלא סיד והיכל - כי מפלגת להו בתרתי מיני,
 11 זו תולדה לזו וזו תולדה לזו. קשיא - היאך 5
 12 יצטרף בהרת לסיד ותולדתו, לרבי עקיבא דאית
 13 ליה זו למעלה מוז; דהא ליכא למימר לרבי 7
 14 עקיבא דכי היכי דאיתרביא טפילה לשאת
 15 ממשמעות - איתרביא טפילה נמי לבהרת
 16 מדרשא כדאמר לקמן לרבנן, דאם כן "זו 9
 17 למעלה מוז" דרבי עקיבא היכא איתיה; אבות
 18 ותולדות הוא דאיכא, ואין בהם צירוף אלא
 19 לגבה ממנו שתי מעלות. והיכא שמעינן ליה
 20 לרבי עקיבא - דקפיד אסדר מעלות לצירוף. 12
 21 יהושע בנו של רבי עקיבא - הוא יהושע בן
 22 קרח, שרבי עקיבא קרץ היה כדאמרין
 23 בבבורות (נח, א) "חזן מן הקרח הזה". מפני מה
 24 בו' - כדפרש בעי ואולי: יאמרו מקרום בו'. 25
 25 ואם לאו מה יאמרו - מחור היה שמפרש מה
 26 הוא שואל. יאמרו מקרום ביצה ולמעלה טמא - 17
 27 אתר שאין לנו חלוק בבראות לזבן למעלה
 28 מקרום ביצה אלא ארבע מראות הללו, יאמרו
 29 כל מראה לזבן שהוא מקרום ולמעלה טמא.
 30 דקיימא לן (ספחים ג, ב): לעולם ישנה אדם
 31 לתלמידו דרך קצרה. ולמה הוצירו שמונת; אמר
 32 לו לומר לך שמצטרפין זה עם זה - לכך שנואם
 33 וסידרום. לומר לך שכסדר הוה משנתן וכך דרך
 34 צירופם. ועדיין אין אנו יודעין באיזה סדר הוא
 35 שונה אותן, ומתשובות בנו אנו באין ללמוד.
 36 אמר לו ויאמרו מקרום ביצה ולמעלה טמא
 37 ומצטרפין זה עם זה - ומתשובתו אנו למידין
 38 סדר משנת אביו. ואילו מסיד ולמעלה לא קאמר
 39 ליה - יאמרו: מקרום ביצה ולמעלה טמא
 40 ומצטרף, ומסיד ולמעלה טמא ומצטרף. שמע
 41 מינה שמיע ליה מיניה: כולוהו בהדי שאת
 42 מצטרפין, עליון אחד לשתי תולדות. דאי סלקא
 43 דעתך משנת אביו כסדר משנתנו, תולדה לבהרת סיד ותולדה לשאת קרום ביצה - הכי
 44 דהוה ליה למימר: יאמרו מקרום ביצה ולמעלה טמא ומצטרף, מסיד ולמעלה טמא
 45 ומצטרף, ומדיהבין עליון לסיד בפני עצמו ועליון לקרום בפני עצמו, ממילא שמעינן ד"מצטרפין" דקאמרי רבנן - כל חד לעליון שלו אמרי. והא מסברא ידעינן דעליונו של סיד שלג,
 46 של קרום צמר, דכיון דאין חלוק מראות לזבן מקרום ולמעלה אלא ארבע אלו, ובקרא תרי כתיבי, והכחוב מעיד שבהרת לבנה כדלקמן והשאת קרובה לה כמשמעה גבהה, ממילא
 47 כי יבת תולדה לזו ותולדה לזו - מראה הסיד תתן לבהרת ומראה הקרום תתן לשאת. שאם באתה ליתן מראה סיד לצמר מפני שהוא קרוב לה, למי תתן מראה הקרום? הכי הוה
 48 ליה למימר, ולא הוה ליה למימר: יאמרו מקרום ולמעלה טמא ומצטרפין, דאי הוה תני הכי לא הוה סלקא דעתך לחלק תולדה לזו ותולדה לזו. ומדאבותיה הכי, שמע מינה שמיע
 49 ליה שאין תולדה לבהרת, אלא עליון אחד לשתי תולדות, והלכך על כרחך הוא שאת. דרבי ליה רחמנא טפילה. וסדר משנתן דקאמר ליה ששניתן כסדר צירופן - הכי קאמר ליה:
 50 זו למעלה מוז שגנו שלג והצמר והסיד קרום, ומצטרפין שלג עם הצמר, והצמר עם הסיד והקרום. דהא ליכא למימר דשמיע ליה מיניה שתיקון תולדה לשתיקון, דהא מדיכא תיחי
 51 שיהא הקרום מצטרף לשלג, לא כסדר מעלות ולא מן המקרא. אלא דאי בהדי שאת הוא דשמיע ליה מיניה דמצטרפין, דרחמנא היבניהו ליה טפילה לשאת ולא לבהרת. ולכך
 52 השיבו: יאמרו מקרום ולמעלה טמא ומצטרפין, והכל יודעין דצירוף מראה דאמרין - דלומה הוא לו דקאמרין, וכל מה שאדם יכול להבין מסדר משנתן בהכרח שמונת היה מבין
 53 מאלו, שאין לך אדם מסדרן אלא כסדר שחן שנויים עכשיו. ודלמא שאת ותולדה בהרת ותולדתה - שמיע ליה, והכי נמי קאמר ליה: יאמרו מקרום ולמעלה מסיד ולמעלה, ותנא
 54 הוא דלא קפיד למיחשב ולמזיל כי רוכלא. משל דרבי עקיבא - סדר צירופן. פתוך - מעורב, הוא נגע לבן אדמדם הכתוב בתורה. דמדקאמר שנפלו לתוכו טיפי דם, מכלל דבפתוך
 55 קאמר. שבוה ושבוה - על כרחך על ראשון ושני קאמר, שכן לשון משנה, והכי קאמר: אדמדם שבראשון ושני סימן פתיכת אודם שבהם נברת במקום אחר, כגון טיפת דם בחלב,
 56 ומראיהן לא אדום ולא לבן אלא כיון המזוג וסביבותיו לבן. אלא שאדימיותו של שלג עוה - כלומר לבנה משל סיד, ושל סיד דיהא הימנה. ומדקתני הכי כסיפא שמעינן לרישא
 57 ד"שבוה ושבוה" דקאמר - בשלג וסיד קאמר. אלמא סדר משנתו של רבי עקיבא סיד אחר שלג.

1 אף על גב דמנחתא מינה טובא - פירש בקונטרס דלרבי עקיבא סיד וקרום הוו תרווייהו
 2 תולדה דשאת, וספוחת אשאת קאי ולא אבהרת. והא דקבעי בסמוך טפילה לבהרת מנא
 3 ליה - לרבנן קבעי, דלרבי עקיבא אין לבהרת שום טפילה. וכן פירש לקמן. וקשיא, דהא
 4 בקונטרס פירש בעצמו דאית ליה לרבי עקיבא שטים שחן ארבע, וכן נמי מוכח בסמוך,
 5 דקאמר: מפני מה אמרו מראות נגעים שנים שחן
 6 ארבעה בו, "ושנים שחן ארבעה" משמע שמכל
 7 אב ויצאה תולדה אחת, כמו "שטים שחן ארבע"
 8 דשבת ודיעודת ושבועות. ועוד, כיון ד"לספוח"
 9 לא קאי אלא אשאת, מנא לן לרבות שתי
 10 תולדות? לא נרבה לה כי אם סיד, אבל קרום נימא
 11 דטהורו ועוד, דאמר לקמן: משל דרבנן למה הדבר
 12 דומה - לתרי מלכי ותרי איפרכי, מלכו של זה
 13 למעלה ממלכו של זה. ופריך: האי זו למעלה מוז
 14 חו למעלה מוז ב"ו והיינו כרבי עקיבא. משמע
 15 דלרבי עקיבא נמי יש לכל אב תולדה לכך נראה
 16 לפרש: דלרבי עקיבא נמי סיד תולדה דבהרת,
 17 ואפילו הכי אין מצטרפת עמה הואיל שגבהה
 18 ממנה שתי מעלות. אבל עם השאת מצטרפת,
 19 שאין גבהה הימנה אלא מעלה אחת. והא
 20 דקאמר: האי לאו בת מינה הוא - היינו דהיינו
 21 מתניתין כרבי עקיבא אתיא. וקרום שודא תולדה
 22 דשאת מצטרפת עמה ואף על גב דמרחקא טובא,
 23 מדכתיב טפי ספוחת אשאת מבהרת, מדלא כתיב
 24 "ולשאת ולבהרת ולספוחתיהם". והשאת, הא
 25 דקבעי לקמן: טפילה לבהרת מנא ליה - בעי נמי
 26 לרבי עקיבא. מפני מה אמרו - פירוש: למה
 27 הוכירו ככל שמונתין.
 28 ויאמרו מקרום ביצה ולמעלה טמא ומצטרפין
 29 - פירוש: ופרשו דמצטרפין זה לזה
 30 הסמוכים במעלה אחת, דאם לא יפרשו הוה
 31 אמינא דכולוהו מצטרפי בהדי הדדי. ואף על פי
 32 שלא הייתי יודע כל דין צירופן, כגון קרום בהרת
 33 צמר - ביה בל היה חושש, דהשאת נמי דהני
 34 שטים שחן ארבע לא שמעינן כל סדר צירופן.
 35 כל כח שאינו בקי בהן ובשמותיהן בו' - כשאין
 36 ישראל חכם עמו. דאם ישראל בקי עמו
 37 אפילו כחן שוטה - אמרו לו ישראל: אמרו טמא,
 38 והוא אמר. וישראל בקי היינו דמסברו ליה וסביר,
 39 כדאמר בריש ערכין (ג, א), ואם תאמר: ומה לנו
 40 לזה הישראל הואיל ויש שטים שחן אחר
 41 המסביריו ויש לומר: כגון שהמסביר עיניו כחות
 42 ואינו יכול לראות. ואחרי נפל לתוכו שנים עשר
 43 - באן לא כפל טיפוח, משום דכבר נפלו דרבה, ובדבר מועט שמוסיפין עליו ניכר.
 44 ואם

המלחמה עצמה היא באופן של שלום (קירוב), שעל־ידי־זו פועלים שינוי והפיכת הנפש הבהמית עצמה, שזוהו עניין כי ברבים היו עמדי.

ממאמר י"ט כסלו ה'תשכ"ז

1 ואם איתא - דעמר אחר שלג תני להו. של צמר דיהה היטב מיכני ליה - דיהה =
 2 פלית'א בלעז. עמוקה ונבוח - לאו דוקא קאמר, אלא נראית כעמוקה. מפילה לבהרת
 3 מנולן - לרבנן קבעי לה. דאילו לרבי עקיבא לית ליה ריבוי טפילה לבהרת. מפניו =
 4 אספני. זמן יום = ביום חולדו. מכננין - לשון "הרחלים יוצאת כבנות" (שבת נב, ב)

5 וכמו (גיטין יד, ב) "נתנן כבנתי לבתי", פרמול"ל,
 6 והוא אב נפש שקרוין נשקא שנמחרין בה
 7 פתיחות פי הלוקח. כך בשולחן הבבא והאם
 8 לוחכתו אין צמרו נקי (באותו) וכאותו יום,
 9 ההרצה להצניעו למילת עושה לכבש מעטה
 10 עור ומכננו עליו שלא יתפרד, ונמצא הצמר
 11 מכוסה כל הימים. מלכו של זה - בהרת שהוא
 12 מלכו של סיד, למעלה משאת שהוא מלכו של
 13 קרום, ולכן הן מצטרפין הבהרת והשאת.
 14 ואיפרכו של מלך זה למעלה מאיפרכו של מלך
 15 זה - סיד למעלה מקרום, וממילא שמעינן דסיד
 16 למטה משאת הוא. אלא מלכו של זה למעלה
 17 מאיפרכו הנפשיה - כל איפרכו הולך אחר
 18 מלכו, כך כל תולדה מצטרפת לאביה. הבי
 19 נרסינו: ומלכו של זה למעלה מאיפרכיה
 20 הנפשיה. מלבא ואלקפמא - שני מלכים הם,
 21 ומלכא חשיב מאלקפמא. רופילא - איפרכו
 22 של מלכא. וריש גלותא - איפרכו של
 23 אלקפמא. כגון מלבא ואלקפמא - כשמהלכין
 24 זה אחר זה, כסדר זה הולכים. האי זה למעלה
 25 מזה הוא אלא כגון מלבא ורופילא ואלקפמא
 26 וריש גלותא - כשמהלכין שנים שנים, כל
 27 איפרכו הולך אחר מלכו. שבור מלבא - מלך
 28 פרס, וקיסר מלך רומי, וכל אחד יש לו איפרכו.
 29 הי מנייהו חשיב - שבור או קיסר. בחורשיא
 30 אבל ליה - האישי הזה מוטמן בעירם כל ימיו,
 31 שלא שמע בטיבעה של מלכות רומי והוצרך
 32 לשאלו זאת. ורב פפא, משום דאקדים רבא
 33 שבור מלבא לקיסר הוא דרשייליה, דאבי מירא
 34 עשה, שהיה תחתיו במלכותו, כדאמר במסכת
 35 חגיגה (ה, ב): שדור דבי שבור מלכא וגרוביה.
 36 רבי חיבת - תרגום של רשעה, שנאמר
 37 (מלאכי א) "וקראו להם גבול רשעה". רבינא
 38 אפר - משל דרבנן כגון גלימא, דעמרא, שהיה
 39 מלובן כשהוא חוש, ולבינו מבוהק הרבה יותר
 40 משל טלית ישנה. וגלימא דביתא ושחקה -
 41 שהחדש לבן הרבה משל ישן, אבל החדשות של
 42 זו ושל זו קרובות להיות שוות. כך הבהרת
 43 גבוהה הרבה מן הסיד שהוא תולדתו, והשאת
 44 מן הקרום, והאבות קרובים להיות שוים. שאין
 45 הכתוב מריר - פרשת קרבן עולה ויורד
 46 שחייבתו קרבן על הטומאה, מנן שאין מחייבו
 47 על מגע אלא אם כן אוכל באותה טומאה קדש
 48 או נכנס למקדש. ודין הוא - הרי אתה דן
 49 מאלו. הואיל ותהויר וענש על הדין מופאה -
 50 וחיבינן נמי קרבן על שגגת טומאה. מה מצניו
 51 כשהוהיר וענש כרת, על דודן טומאה בטומאת
 52 מקדש וקדשיו הוהיר וענש, שנאמר (ויקרא כב)
 53 "לא יטמאו את מקדש" הרי זה אזהרת מקדש,
 54 "בקדשים לא יאכל עד אשר יטהר" (שם כב)
 55 הרי אזהרת קדש, "כי את מקדש ה' טמא ונברת"
 56 (במדבר ט) הרי עונש מקדש, "והנפש אשר
 57 תאכל בשר מזבח השלמים" וגו' (ויקרא ז) הרי עונש קדש. תרומה - אם אבל תרומה בטומאה, דהוהיר וענש. דכתיב "בקדשים לא יאכל", ותרומה בכלל, מדכתיב בה בהדיא ענינא
 58 "ובא השמש וטהר ואחר יאכל מן הקדשים", ואמרין ביבמות (עד, ב) דבתרומה קאי מדתליה בהערב שמש, דאילו קדשים עד דמיית כפרה. וענש - וימנו בו כי יחללוהו". לא אשכחן
 59 עון מיתה דמחייב קרבן - שאין חטאת באה אלא אשגת כרת, כדאמרין בהריות (ח, א).

1 ואם איתא ליתני של צמר דיהה היטב - תימה: דעל כרחק צריך למיתני שלג סיד, דאתנא
 2 קמא קאי, דקתני: הפתוך בשלג כיון המווג בשלג, הפתוך שבסיד כיון המווג בחלב,
 3 דברי רבי ישמעאל. רבי עקיבא אומר כיון ויש לומר: והדיו קדמשני, אמרו: אין כרתניא.
 4 כלומר, לא נטק סיד ורקא, אלא קאי אתנא קמא. או שמא רבתי נמי מגיה גמי במילתיה דרבי
 5 ישמעאל שאת במקום סיד. ואין אחרת לבנה -

6 והא דכתיב (תהלים קמז) "הנתון שלג בצמרו",
 7 אורחיה דרביא למיתליה אשוי מצוי במצוי.
 8 גלימא דכיתנא ושחקה - פירש בקונטרס
 9 החדש יותר לבן, ולא יתכן, דבפרק "כל היד" (נהד
 10 י, א) משמע דשחקים לבנים יותר ומעלו טפי
 11 לבדיקה. אלא לענין חשיבות נטק ליה, דמיא
 12 דכל הני דלעיל. ומיהו בנדה יש לומר דמעלו
 13 לבדיקה לפי שהם רכים יותר. אבל הקונטרס
 14 פירש ש: לפי שהם לבנים יותר. לא הוהיר אלא
 15 על טומאת מקדש וקדשיו - פירש בקונטרס:
 16 אזהרת קדש - דכתיב "בקדשים לא יאכל עד
 17 אשר יטהר". ותימה: דבפרק בתרא דמכות (ד, ב)
 18 משמע דבין לרבי יוחנן ובין לריש לקיש אתי האי
 19 קרא לאזהרת תרומה, ואזהרת קדש נפקא לך
 20 לרבי יוחנן מגדרה שה' ד"טומאתו" "טומאתו"
 21 ממקדש, ולריש לקיש מיבבל קדש לא תגע".
 22 ויתבן פירוש הקונטרס להדוא תנא דאמר בפרק
 23 "הערל" (יבמות עה, א): בוב בעל שלש ראיות
 24 ובמצורע מוחלט הכתוב מדבר, ומאי "אשר יטהר"
 25 - עד דמיית כפרה. והני אמוראי דמכות - רבי
 26 ישמעאל דפליג עליה דהם ומוקי לה בתרומה.
 27 ורבי יוחנן גופיה מסיק לה בפרק "הערל" (שם עד,
 28 א) משמיה דרבי ישמעאל: איהו דבר השוה
 29 כורעו של אחרן - הי אמור זה תרומה. אימא
 30 תרומה - פירוש: אימא נמי תרומה. אבל אין
 31 לפרש: אימא דוקא תרומה, אבל מקדש וקדש
 32 דאיכא כרת לא תסגי ליה בקרבן עולה ויורד.
 33 דהא בסמוך לא פריך הכי אלא משום דכתיב ביה
 34 מיעוטא. והכי נמי דהוה מציל למיפרך. אימא טמא
 35 ששימש. שאפשר להיות איסור עבודה בלא
 36 איסור מקדש, כגון שנטמא בעורה ויצא בלא
 37 שהיה חזק בצנורא דרך הליכתו, כדאמר בפרק
 38 שני לטמן (ה, ב). אלא משום דהיא גופה גמ'
 39 מתרומה בפרק "אלו הן הנשפין" (סנהדרין ג, ב)
 40 להכי נטק תרומה. ומטומאת כתיב לא מציל
 41 למיפרך, שלא הוהירו אלא על המת, והכא כתב
 42 שרץ ונבלה.
 43 לא אשכחן עון מיתה דמחייב עליה קרבן -
 44 תימה: הכי נמי לא אשכחן עון כרת דמחייב
 45 עליה קרבן עולה ויורדו ויש לומר: דהווא טעמא
 46 עדיף טפי.

עולה

35 "את שיש בה ידיעה בתחלה" וכו'. תנו רבנן: מינן שאין הפתוב מדבר אלא בטומאת מקדש
 36 וקדשיו? ודין הוא: הואיל והוהיר וענש על הטומאה וחיוב קרבן על הטומאה, מה פשוהיר
 37 וענש על הטומאה - לא הוהיר וענש על טומאת מקדש וקדשיו, אף פשוהיר
 38 קרבן על הטומאה - לא חייב אלא על טומאת מקדש וקדשיו. ואימא: תרומה, שהוהיר
 39 וענשו - לא אשפחון עון מיתה דחייב עליה קרבן. - אימא: הני מילי קרבן קבוע, אבל
 עולה

59 מושל זה, ואיפרכו של זה – והמושל הנמצא תחת המלך האחד
60 הוא בדרגה למעלה מאיפרכו של זה – מהמושל הנמצא תחת
61 המלך השני. דהיינו, האבות נמשלו למלכים, והתולדות
62 לאיפרכוסים (מושלים), וסדר צירוף המראות הוא שאחד האבות
63 נמצא מעל האב השני, והתולדה של האב הראשון נמצאת מעל
64 התולדה של האב השני.
65 מקשה הגמרא: האי – (ומשל זה), זה למעלה מזה וזה למעלה מזה'
66 הוא, כלומר, הלא זו דעת רבי עקיבא שסדר צירוף המראות הוא
67 זה למעלה מזה, שני אבות ואחריהם שתי תולדות ובהרת, שאת,
68 סיד ההיכל וקרומ ביצה, ואילו חכמים סוברים שסדר הצירוף הוא
69 אב ותולדתו, אב ותולדתו ובהרת וסיד ההיכל, שאת וקרומ ביצה.
70 מתרצת הגמרא: אלא כך הוא המשל, מלבד של זה למעלה
71 מאיפרכיה דנפשיה – המלך של המושל האחד הוא בדרגה למעלה
72 מהמושל שתחתיו, ומלבד של זה למעלה מאיפרכיה דנפשיה –
73 והמלך של המושל השני הוא בדרגה למעלה מהמושל שתחתיו.
74 וכשהמלך הולך בדרך, מצטרף אליו המושל שתחתיו, ולא המלך
75 האחר. דהיינו, סדר צירוף המראות הוא שכל אב מצטרף עם
76 תולדתו, כמבואר במשנה בנגעים (פ"א מ"א), ולא אב עם אב
77 ותולדה עם תולדה.
78 הגמרא מביאה משלים נוספים לבאר את סדר צירוף המראות
79 לשיטת חכמים: רב אריא בר אבא אמר, סדר צירוף המראות לשיטת
80 חכמים הוא כגון מלכא ואלקפסא – מלך ושר, רופילא – שר צבא
81 וריש גלותא – ראש אבולה. דהיינו, אב ושר, דרגות של שררה,
82 מלכא יותר מאלקפסא, אלקפסא יותר מרופילא, ורופילא יותר
83 מריש גלותא, וכאשר ארבעתם הולכים בדרך, הם הולכים לפי
84 דרגת שררתם. וארבעת המראות נמשלו בלונגם לארבע דרגות זו
85 פחות מזו, ומצטרפים זה לזה לפי סדר זה.
86 מקשה הגמרא: האי – (ומשל זה), זה למעלה מזה, הלא
87 זו דעת רבי עקיבא שסדר צירוף המראות הוא זה למעלה מזה'
88 לפי מעלת הלוך, וראש אבולה. דהיינו, שתי תולדות, ואילו חכמים
89 סוברים שסדר הצירוף אינו לפי מעלת הלוך, אלא אב ותולדתו,
90 אב ותולדתו. מתרצת הגמרא: אלא כך הוא המשל, כגון מלכא
91 ורופילא – מלך ושר צבא, ואלקפסא וריש גלותא – שר וראש
92 הגולה. שסדר זה אינו לפי דרגת השררה, ואף על פי כן כשהמלך
93 הולך בדרך מי שנלווה אליו אינו השר שהוא בדרגת שררה אחת
94 פחות מהמלך, אלא שר הצבא שהוא בשתי דרגות פחות מהמלך,
95 ומי שנלווה אל השר אינו שר הצבא שהוא בדרגה אחת פחות
96 מהשר, אלא ראש הגולה שהוא בשתי דרגות פחות מהשר. וכן
97 סדר צירוף המראות אינו לפי מעלת הלוך, אלא אב ותולדתו, אב
98 ותולדתו, שהתולדה פחותה בשתי דרגות מאביה.
99 משל נוסף לשיטת חכמים בצירוף המראות: רבא אמר, כגון שבור
100 מלכא – מלך פרס וקיסר – ומלך רומי, ולכל אחד מהם יש
101 איפרכוס (מושל) שהוא בדרגה פחותה ממנו. וכן האבות הם
102 כשני מלכים של שתי ארצות, ולכל אחד מהם יש תולדה
103 המצטרפת עמו. אמר ליה רב פפא לרבא, די מינייהו – מי משני
104 המלכים שהזכרת עדיף, מלך פרס או מלך רומי. אמר ליה רבא,
105 בחורשיאי קא אכיל ליה – אדם זה (רב פפא) ביערות הוא אוכל,
106 כלומר הוא בודד ואין דעתו מעורבת בין בני אדם, ולכן הוא שואל
107 איזו מלכות עדיפה, פרס או רומי, ואינו יודע שרומי עדיפה מפרס.
108 פוק תוי – צא וראה טיבא דמאן קיני בעלמא – שימעה של איזו
109 ארץ מרובה יותר בעולם, ודאי שימעה של רומי, דקתיב בפתרון
110 חלומה של דניאל שפתר לו המלאך (דניאל ב' כב) 'חזיתא רביעיתא
111 מלכו רביעיתא תהא ברעא די תשאנא מן כל מלכותא ותאכל כל
112 ארעא ותריושנה ותקננה', כלומר, החיה הרביעית היא תהיה
113 המלכות הרביעית בארץ, ותהיה משונה מכל המלכויות, ותחריב
114 את כל הארץ ותדוש אותה ותשחק אותה דק דק, ואמר רבי יוחנן
115 על פסוק זה, זו מלכות רומי תיבת – הרשעה, שטיבא קיה – ששימעה
116 יצא ככל העולם כולו.

1 ואם איתא – ואם אכן שנה רבי עקיבא שסדר צירוף המראות
2 הפתוכים הוא בהרת, שאת, סיד ההיכל וקרומ ביצה, ולפי סדר זה
3 הם מצטרפים זה לזה, 'של צמר דיהה הימנה' מיפעי ליה – היה צריך
4 לשנות שהפתוך של צמר (דהיינו שאת) כזה מהפתוך של בהרת,
5 ולא שהפתוך של סיד ההיכל כזה מהפתוך של בהרת, שהרי
6 בסדר צירוף המראות שאת הוא המראה השני. משיבה הגמרא:
7 אמרי, אין הכי נמי – אכן כך אמר רבי עקיבא 'של בהרת עזה
8 כשלג ושל צמר דיהה הימנה'. ונתניא – וכן שנינו בברייתא, רבי
9 נתן אומר, לא שאמר רבי עקיבא 'של סיד דיהה הימנה' והתכוין
10 שסיד ההיכל הוא המראה שאחר בהרת, אלא כוונת רבי עקיבא
11 הייתה לומר 'של צמר דיהה הימנה', ומה שאמר 'של סיד דיהה
12 הימנה' הוא מפני שרבי ישמעאל (במשנה שם) דיבר על בהרת וסיד
13 ההיכל.
14 הגמרא מבארת את המקורות של ארבעת המראות ובהרת, צמר
15 לבן, סיד ההיכל וקרומ ביצה. מבררת הגמרא: ומנין לנו
16 דבהרת עזה – לבנה ובהירה ביותר היא. אמר אביי, אמר קרנא (ויקרא
17 י"ד ט) 'ואם בקרת לבנה היא', ומדויק מתיבת 'היא' שדווקא היא
18 (בהרת) לבנה, ואין אחרת לבנה כמותה.
19 נאמר בתורה (ויקרא י"ב א) 'אדם כי יהיה בעור בשרו שאת או ספחת
20 או בקרת והיה בעור בשרו לנגע צרעת'. הברייתא מבארת איך
21 נראים המראות הכתובים בפסוק, ומדוע הם נקראים כך: תני רבנן,
22 'בשרת' היא המראה הבדיר ביותר ונראית כעמוקה, משל
23 מראה לבן הנמצא ליד מראה כזה. נראה עמוק יותר מהכזה. וכן
24 הוא אומר (ויקרא י"ב ב) 'והנה נהפף שער לבן בבקרת ופראיה עמוק
25 מן העור', דהיינו כמראה חמה הנראית עמוקה מן הצל שהוא כזה.
26 'שאת', אין שאת אלא גבוה, דהיינו שמראה כזה נראה גבוה יותר
27 ממראה בדיר, ולכן נקרא 'שאת' משלן התנשאות וגובה. וכן הוא
28 אומר (ישעיהו ב' ד) 'ועל כל ההרים הרמים ועל כל הגבעות הנשאות',
29 ומבואר שלשון התנשאות הולך על גבעות והוא לוח גובה.
30 'ספחת', אין ספחת אלא מפילה – התיבה 'ספחת' אינה שם של
31 מראה, אלא היא מלמדת שיש מראה הנוסף ומתחבר אל המראה
32 שהוזכר בפסוק, והוא תולדתו. וכן הוא אומר (שמואל א' ב' לו) 'ואמר
33 קפחני נא אל אחת הבהנות', הרי שלשון הסתפחות אינו שם של
34 מראה, אלא לשון הוספה והתחברות לדבר אחר.
35 מבררת הגמרא: אשקחן מפילה – מצינו מראה הנטפל לשאת והוא
36 תולדתו, שהרי נאמר 'שאת או ספחת או בהרת', ומשמע שתיבת
37 'ספחת' כוונתה למראה הנטפל למראה שהוזכר לפניו, אולם
38 מפילה לבשרת, מנין לנו ששקיתנו, ומדיכן לומדת המשנה
39 בנגעים (פ"א מ"א) שיש תולדה לבהרת. משיבה הגמרא: אמר רבי
40 זוריא, נאמרה לבנה בשאת 'והנה שאת לבנה בעור' (ויקרא י"ג ט),
41 ונאמרה לבנה לבנה' בבקרת 'ואם בקרת לבנה היא' (ויקרא שם ד),
42 ודורשים, מה לבנה' האמורה בשאת יש לה טפילה, אף לבנה'
43 האמורה בבקרת יש לה טפילה.
44 הגמרא מביאה מקור נוסף שיש טפילה לבהרת: כמתיניא תנא –
45 שנה התנא בברייתא, המיל הקטוב ל'ספחת' – את תיבת 'ספחת'
46 בין 'שאת' ל'בשרת', לומר לה, כשם שיש טפילה לשאת כך יש
47 טפילה לבשרת.
48 שנינו במשנה (נגעים פ"א מ"א): שאת כצמר לבן.
49 מבררת הגמרא: מאי צמר לבן. מבארת הגמרא: אמר רב ביבי אמר
50 רב אפי, צמר נקי של כבש כן יזמו – ביום הולדו, שהאם לוחכת
51 את הצמר והוא נקי ועדיין לא התכלך, שומכנין בו למילת –
52 שנוהגים לכוותו בבגד של עור כדי שלא יתכלך ויעשו ממנו
53 בעתיד בגדי צמר רך הנקראים 'מילת'.
54 הגמרא מביאה משל לבאר את סדר צירוף המראות לשיטת
55 חכמים: אמר רבי תנינא, משל דרבנן – משל על סדר צירוף
56 המראות לשיטת חכמים, למה הקבר דומה, לתרי מלכי ולתרי
57 איפרכי – לשני מלכים ולשני מושלים (ושרם בדרגה פחותה
58 מהמלכים), מלבד של מושל זה הוא בדרגה למעלה ממלכו של

59 כרת לאוכל שלמים בטומאה, א. 'כַּל אִישׁ אֲשֶׁר יִקְרַב מִכָּל יְרֵעֶכֶם
60 אֶל הַקֹּדֶשִׁים אֲשֶׁר יִקְדִּישׁוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לַיהוָה וְטָמְאוּ עֲלָיו וְנִכְרְתָה
61 הַנֶּפֶשׁ הַהִיא' (ויקרא כב א). ב. 'וְהִנֵּפֶשׁ אֲשֶׁר תֹּאכַל בְּשָׂר מִזֶּבֶחַ
62 הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר לַיהוָה וְטָמְאוּ עֲלָיו וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִיא מִמַּעֲמִיקָה' (שם
63 ז.כ). ג. 'וְנִפֶשׁ בִּי תִגַּע בְּכָל טָמֵא בְטָמְאוֹת אָדָם אוּ בַבְּהֵמָה טָמְאָה אוּ
64 בְּכָל שִׁחָךְ טָמֵא וְאֶכָּל מִבְּשָׂר זֶבַח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר לַיהוָה וְנִכְרְתָה
65 הַנֶּפֶשׁ הַהִיא מִמַּעֲמִיקָה' (שם ז.כא). ויש לברר, שְׁלֹשׁ פְּרִיטוֹת בְּשָׁלְמִים
66 לְמַה נִּכְתְּבוּ. והביאור בזה הוא, שפעם אחת נאמר כרת לְכָלֵל ופעם
67 אַחַת נאמר כרת לְפָרֵם, כלומר, בפסוק הראשון נאמר 'קדשים'
68 שזה כלל, שהרי בשם 'קדשים' נכללים כל סוגי הקדשים, ובפסוק
69 השני נאמר 'שלמים' שזה פרט, ואחת משלש עשרה מדות
70 שהתורה נדרשת בהן היא 'כל דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל
71 ללמד, לא ללמד על עצמו יצא, אלא ללמד על הכלל כולו יצא',
72 דהיינו שהפסוק השני המפרט חיוב כרת על שלמים לכאורה
73 מיותר, שהרי שלמים כלולים ב'קדשים' שחיוב הכרת עליהם
74 נאמר כבר בפסוק הראשון, ומדוע כתבה התורה את הפסוק השני,
75 אלא בא ללמד על הפסוק הראשון ולהקישו לפסוק השני, שכשם
76 שהפסוק השני מדבר על שלמים שהם קדשי מובה, כך גם הפסוק
77 הראשון שנאמר בו 'קדשים' מדבר רק על קדשי מובה, יצאו קדשי
78 בדק הבית שאין חייבים עליהם משום טומאה. וְאַחַת – והפעם
79 השלישית שנאמר חיוב כרת לאוכל שלמים בטומאה, באה
80 לְטוֹמְאָה הַתְּרוּמָה בַתּוֹרָה כִּתּוּבָה – ללמד על הטומאה הכתובה
81 בחיוב קרבן עולה ויורד, שהכתוב סתם ולא פירש באיזו טומאה
82 מדובר, וְאִינִי יוֹדֵעַ מַה הִיא, הִיא אוֹמֵר זו טוֹמְאוֹת קוֹדֶשׁ – טמא שאכל
83 קדשים בשוגג, שאם היה אוכל במזיד היה חייב כרת, וְאִם אִינִי עֹנֵן
84 – וכיון שהפסוק אינו נצרך לְטוֹמְאוֹת קוֹדֶשׁ, דִּנְפָקָא לִיה מִדְּרַבִּי –
85 שהרי כבר למדנו מהגזירה שזה שדרש רבי שקרבן עולה ויורד
86 הוא בטמא שאכל קדשים, תִּנְהוּ עֹנֵן לְטוֹמְאוֹת מִקְדָּשׁ – לטמא
87 שנכנס למקדש בשוגג, שאם היה נכנס במזיד היה חייב כרת,
88 וכשנכנס בשוגג חייב קרבן עולה ויורד.
89 דוחה הגמרא: וְהָאִי – לימוד זה משלשת הכריתות שנאמרו באוכל
90 קדשים בטומאה, הרי מִיֵּצֵא לִיה לְכַדְרֵי אֲבָהוּ – נצרך לדינו של
91 רבי אבהו, דְאָמַר רַבִּי אֲבָהוּ, שְׁלֹשׁ פְּרִיטוֹת בְּשָׁלְמִים לְמַה נִּכְתְּבוּ.
92 והביאור בזה, שפעם אחת נאמר כרת לְכָלֵל, ופעם אחת נאמר כרת
93 לְפָרֵם, וכמבואר לעיל שלומדים שיש חיוב כרת רק בקדשי מובה
94 ולא בקדשי בדק הבית על ידי המידה 'כל דבר שהיה בכלל ויצא
95 מן הכלל ללמד, לא ללמד על עצמו יצא, אלא ללמד על הכלל
96 כולו יצא', וְאַחַת – והפעם השלישית באה לְכַדְרֵים שְׁאִינֵן נִאֲכָלִין
97 – לחייב כרת את מי שאכל בטומאה קדשים שאינם ראויים
98 לאכילה, כגון עצי המערכה ולבונה וקטורת. ומבואר שמחויב
99 הכרת השלישי אין לומדים שקרבן עולה ויורד הוא בטומאת
100 מקדש.
101 מוסיפה הגמרא להקשות: וְאִם לְרַבִּי שְׁמַעוֹן דְאָמַר שְׁדָּבְרִים שְׁאִינֵן
102 נִאֲכָלִין אִין תְּרִבִּין עֲלֵיהֶן פְּרִת מִשּׁוּם טוֹמְאָה – אם אכלו אותם
103 בטומאה, עדיין אין ללמוד מחיוב הכרת השלישי טומאת מקדש,
104 כיון שהוא אֵין לְאִיתוּי – לרבות חֲטָאוֹת הַפְּנִימִיּוֹת – הטענות
105 הזאה בפנים על הפרוכת ועל מזבח הזהב, כגון פר ושעיר של יום
106 הכיפורים ופר כהן משיח ופר העלם דבר, שגם האוכל אותן
107 בטומאה חייב כרת. ולשיתר רבי שמעון צריך ריבוי מיוחד שגם
108 האוכל חטאות הפנימיות בטומאה חייב כרת, ואין זה נכלל בחיוב
109 הכרת שיש על כל אוכל קדשים בטומאה, דְפָלְקָא דְעֵתָא אֲמִינָא –
110 שהיה עולה בדעתך לומר, הוֹאִיל וְאָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, כָּל קָרְבָן שְׁאִינֵן
111 קָרֵב עַל מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן בְּשָׁלְמִים, אלא על מזבח הפנימי, אִין תְּרִבִּין
112 עֲלָיו מִשּׁוּם פִּיגוּל, מפני שידן פיגול נאמר בשלמים, אם כן נאמר
113 שְׁמִשּׁוּם טוֹמְאָה נְמִי לֹא – שעל קרבנות אלו (חטאות הפנימיות) אין
114 גם חיוב כרת לאוכלן בטומאה, קָא מְשַׁמְעֵ לֵן דְּמִתְחִיבֵי – שגם
115 האוכל חטאות הפנימיות בטומאה חייב כרת. ונמצא שגם לשיתר
116 רבי שמעון מבואר שמחויב הכרת השלישי שנכתב באוכל קדשים

1 בקרבן עֲזוּלָה וְיוֹרֵד, נִתִּי – יביא קרבן אף שעבר על עון שבמזיד אין
2 בו חיוב כרת, מִיַּד דְּתָהוּ – כשם שיש חיוב קרבן עולה ויורד
3 אֲשִׁמְיַעַת קוֹל – על שבועת העדות וְאֲפִיּוּ שְׁפָתַי – ועל שבועת
4 ביטוי, שאם נשבע לשקר במזיד או עבר על שבועתו במזיד, אינו
5 חייב לא מיתה בידי שמים ולא כרת, ואף על פי כן בשוגג חייב
6 קרבן עולה ויורד. משיבה הגמרא: אָמַר קְרָא בחיוב קרבן עולה
7 ויורד (ויקרא ה א) 'אִו כִּי יִגַע בְּטָמְאוֹת אָדָם לְכָל טָמְאוֹת אֲשֶׁר יִטְמָא
8 בָהּ, ודורשים שהתיבה 'בָּה' באה לְמַעוּטֵי – למעט טמא שאכל
9 תְּרוּמָה בשוגג, שאינו חייב קרבן עולה ויורד.
10 שואלת הגמרא: אֵימָא – שמא תאמר שחיוב קרבן עולה ויורד הוא
11 על כהן טמא האוכל תרומה בשוגג, והתיבה 'בָּה' באה לְמַעוּטֵי
12 טומאת מִקְדָּשׁ וקדשיו, שלא יתחייב קרבן עולה ויורד, משום דְּכִיּוֹן
13 דעבירה זו היא חמורה שבמזיד חייב כרת לֹא מִנֵּי לִיה – לא די לו
14 שכעבר בשוגג בְּקָרְבָן עֲזוּלָה וְיוֹרֵד כדי להתכפר עַד דְּמִיַּתִּי – עד
15 שיביא קְרָבָן קָבוֹעַ, כלומר שבין עני ובין עשיר יהיו צריכים להביא
16 את אותו קרבן, ולא תהיה קולא לעני שיוכל להביא קרבן זול.
17 משיבה הגמרא: קְרִי רַבָּא עֲלֵיהּ דְּרַבִּי – קרא רבא על רבי 'דְּעוּלָה מִים
18 מְבוּרוֹת עֲמוּקִים', מפני שרבי מצא מקור לבאר מה היא הטומאה
19 שעליה חייבים קרבן עולה ויורד, דְּתִנְיָא, רַבִּי אוֹמֵר, נאמר לגבי
20 קרבן עולה ויורד (ויקרא ה א) 'אוּ נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תִּגַּע בְּכָל דְּבַר טָמֵא אוּ
21 בְּנִבְלַת חַיָּה טָמְאָה אוּ בְּנִבְלַת בְּהֵמָה טָמְאָה', ויש להקשות, אֵימָא
22 אֵי תַּחֲ, 'בְּהֵמָה' לְמַה נְאֻמָּה, כלומר, ככלולה היתה התורה לכתוב
23 רק 'בְּנִבְלַת חַיָּה טָמְאָה', ומדוע כתבה גם 'אוּ בְּנִבְלַת בְּהֵמָה
24 טָמְאָה', הלא בהמה בכלל חיה. משיבה הברייתא, נִאֲמַר בְּאֵן –
25 בקרבן עולה ויורד 'בְּהֵמָה טָמְאָה', וְנִאֲמַר תְּהֵן לגבי טמא האוכל
26 קדשים במזיד 'בְּהֵמָה טָמְאָה' וְנִפֶשׁ בִּי תִגַּע בְּכָל טָמֵא בְטָמְאוֹת
27 אָדָם אוּ בַבְּהֵמָה טָמְאָה' (שם ז.כא), ולומדים בגזירה שזה, מַה תְּהֵן
28 מדובר על טוֹמְאוֹת קוֹדֶשׁ – טמא שאכל קדשים, אֵף בְּאֵן מדובר על
29 טוֹמְאוֹת קוֹדֶשׁ.
30 שואלת הגמרא: אֲשַׁבְּחֵן – מצינו לימוד שקרבן עולה ויורד בא על
31 טוֹמְאוֹת קוֹדֶשׁ – טמא שאכל קדשים, אולם טוֹמְאוֹת מִקְדָּשׁ מְגֻלָּן –
32 מנין לנו שמדובר אף על טמא שנכנס למקדש. משיבה הגמרא:
33 אָמַר קְרָא לגבי יולדת (ויקרא יב ד) 'בְּכָל קוֹדֶשׁ לֹא תִגַּע וְאֶל מִקְדָּשׁ
34 לֹא תִבֵּא עד מְלֵאת יָמֵי טְהוֹרָה', אֵיתְקַשׁ – הוקש בפסוק זה מִקְדָּשׁ
35 לְקוֹדֶשׁ, ולכן אנו מפרשים שכשם שיש קרבן עולה ויורד בטמא
36 שאכל קדשים בשוגג, כך יש קרבן עולה ויורד בטמא שנכנס
37 למקדש בשוגג.
38 מקשה הגמרא: אֵי הָכִי שהפסוק 'בכל קודש לא תגע' מדבר על
39 טמא האוכל קדשים בשוגג שחייב קרבן עולה ויורד, טמא האוכל
40 תְּרוּמָה בשוגג נְמִי – גם הוא יתחייב בקרבן עולה ויורד, דְאָמַר מִר
41 – שהרי שנינו בברייתא, נאמר בתורה (שם) 'בְּכָל קוֹדֶשׁ לֹא תִגַּע',
42 ודורשים מתיבת 'בכל' לְרִבּוֹת אֵת תְּרוּמָה שאסורה ליולדת ולכל
43 טבול יום. מתרצת הגמרא: הָא מֵיַעַב דְּחִמָּא – הרי מיעטה התורה
44 וכתבה 'בָּה', ומתיבה זו ממעטים שהאוכל תרומה בטומאה בשוגג
45 אינו חייב קרבן עולה ויורד.
46 שואלת הגמרא: אֵימָא – שמא תאמר שהתיבה 'בָּה' באה לְמַעוּטֵי
47 טומאת מִקְדָּשׁ, דהיינו שהנכנס למקדש בטומאה בשוגג לא יתחייב
48 קרבן עולה ויורד, ורק האוכל קדשים או תרומה בטומאה בשוגג
49 יתחייב קרבן עולה ויורד. משיבה הגמרא: מִקְתַּבְרָא שטומאת
50 מִקְדָּשׁ לֹא מְמַעְטִינֵן – אין אנו ממעטים, שֶׁבֶן טומאת מקדש כשהיא
51 במזיד, היא גְּחוּיב פְּרִת בְּמוֹתָה – כמו טומאת קודש, אלא אנו
52 ממעטים אכילת תרומה שאין בה חיוב כרת כשנעשית במזיד.
53 דוחה הגמרא: אֲדַרְבָּה, אכילת תְּרוּמָה לֹא מְמַעְטִינֵן – אין אנו
54 ממעטים, שֶׁבֶן חיובה הוא על ידי אֲכִילָה בְּמוֹתָה – כמו טומאת
55 קודש שחיובה הוא על ידי אכילת קדשים, ונמעט טומאת מקדש
56 שחיובה אינו על ידי אכילה אלא על ידי כניסה למקדש.
57 הגמרא מביאה מקור אחר שחיוב קרבן עולה ויורד הוא על
58 טומאת מקדש: אֵילָא אָמַר רַבָּא, שלש פעמים נאמר בתורה חיוב

שבועות. שבועות שתיים - פרק ראשון דף ז עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזליץ)" רמג רש"י

1 מידי דהוה אשמיעת קול - שבועת העדות ושבועת ביטוי, דאיתגורו נמי בקרבן עולה
 2 יוורד ואין ענש על זדון, לא מיתה ולא כרת. אמר קרא בה - "לכל טומאתו אשר יטמא
 3 בה", בענינא דעולה יוורד כתיב. ואיטא - חיובא בתרומה היא, רבה" למעוטי מקדש,
 4 והואיל דזדונו כרת - לא סמגי ליה בעולה יוורד אלא קבוע, לעשר ולעני שוה. עליה
 5 דרבי - משום דהוא יליף לה שפיר. אקרא אני

6 חיה - בקרבן עולה יוורד כתיב (ויקרא ה) "או
 7 בנבלת חיה טמאה או בנבלת בהמה טמאה",
 8 ודי אם הייתי קורא "בנבלת חיה טמאה"
 9 שנכתב ראשון, ולא היה צריך לחזור ולכתוב
 10 בהמה, שהרי בהמה בכלל חיה, שנאמר (שם
 11 יא) "זאת החיה אשר תאכלו" וסמך ליה "כל"
 12 בהמה מפרסת פרסה". ונאמר להלן - באוכל
 13 קדשים בטומאת הגוף ב"צו את אהרן": "נפש כי
 14 תגע בכל טמא בטומאת אדם או בבהמה
 15 טמאה ואכל מבשר זבח השלמים". אימא
 16 תרומה נמי אחרבאי - דאיהו נמי איתקש
 17 לקודש, דכתיב "בכל קדש" ודרשינן "בכל"
 18 לרבות תרומה שאסורה לטבול יום. כגון יולדת
 19 בימי טהרה שלה, שהיא טבולת יום אורך שאין
 20 לה הערב משום שגשג על מלאת ימיה שמביאה
 21 למחר כפרתה. מקדש לא מפעמיני - מדין
 22 קודש, שכן ביאתו בכרת כאכילת קודש. שכן
 23 אכילה - וחייבו על ידי אכילה הוא. שלש
 24 כריתות בשלמים - באוכלן בטומאה. אחת
 25 ב"אמור אל הכהנים": "כל איש אשר יקרב מכל
 26 וערבם אל הקדשים" וגו', ואמרין בובחים
 27 בפרק רביעי (מה, ב) דדא "יקרב" אכילה הוא.
 28 ומזו "יקרב" - בראוי להקריבה, שהוקדש בכלי.
 29 ושתיים ב"צו את אהרן": "הדגש אשר תאכל
 30 מבשר זבח השלמים", וסמך ליה "הדגש כי
 31 תגע בכל טמא", ובתרווייהו כתיב "ונכרתה".
 32 אחת לכלל - ההיא ד"אל הקדשים" שכלל את
 33 הכל, ואחת מן השתיים לפרט. ומדה זו נדרשת
 34 בתורה כהנים בתחלת הספר: דבר שהיה בכלל
 35 יוצא מן הכלל ללמד בו, כיצד? "הדגש אשר
 36 תאכל מבשר זבח השלמים" וגו', והלא שלמים
 37 בכלל כל הקדשים היו, ולמה יצאו להקיש
 38 אליהם: מה שלמים מיוחדין קדש מזבח - אף
 39 כל קדש מזבח, יצאו קדשי בדיק הבית שהם
 40 חייבין עליון משום טומאתו, ואם תאמר: למה
 41 אין נידונים בכלל ופרט ואין בכלל אלא מה
 42 שפירט; שלמים אין, מידי אחרניא לא? משום
 43 דמרוחקין זה מזה בשני ענינים. וכך מפורש
 44 במנחות בפרק "כל המנחות באות מצד" (נה, ב)
 45 דהיא דפרט מרוחק מן הכלל נידון במדה זו
 46 ללמד על הכלל וכו'. ואם תאמר: מה בין זו
 47 למדת כלל ופרט וכלל שאתה דן כעין הפרט?
 48 הרבה יש, שמדת כעין הפרט באה להוסיף על
 49 הפרט בכלל אחרון דברים אחרים שאין כתובין
 50 בו, וזו באה לגלות על הפרט ולא להוסיף עליו.
 51 ודברים רבים למדין במדה זו שאינן באין במדת
 52 כעין הפרט, כגון בהבערה שאנו אומרים לחלק
 53 יצאתה, עליון ובמדה זו היא באה: הבערה בכלל
 54 היתה, ולמה יצאה? זה הקיש אליה ולגלות על כל הכלל, שכשם שהייב על הבערה בפני
 55 עצמה כך חייב על כל אב מלאכה שבכלל בפני עצמו. ואחת לטומאה הכתובה בתורה
 56 סתם ב' - ואחת מן הכריתות האלו שהיא יתירה, נכתבה לגלות על הטומאה הכתובה
 57 אצל עולה יוורד וסתמה הכתוב ולא פירש על איוז טומאה חייבתו תורה קרבן, הופנה
 58 כרת ללמדך שכלפיך על כרת זה הוא, באם שהיא טומאת קדש. (אם אינו ענין בו)
 59 לדברים שאינן נאכלין - כגון עצים של מערכה ולבונה וקטורה. (אם אכל טומאת חייב.
 60 ולרבי שמעון דאמר ב' - במסכת ובחכם בפרק "בית שמאי" (מה, ב). והואיל ואמר רבי שמעון ב' -
 61 דברי, שטענין חייביה בפנים על הפוכות ועל מזבח הזהב. בשלמים - משום דיפגול בשלמים כתיב יליף רבי שמעון מינה שאינה נוהגת בחטאות הפנימיות. שלש מומאות - בתוך
 62 שלש כריתות כתיב בכל דא "טומאתו עליו". כתיב הכא - בעולה יוורד.

1 עולה יוורד נייתי - ואם תאמר: קרבן קבוע נמי היה ליה למיפך דנייתי, מידי דהוה
 2 אשפחה חרופה דלית בה כרת ומייתי קרבן קבועו? ויש לומר: דהתם אשם הוא
 3 דמייתי ולא חטאת. מקדש לקדש - ובאכילה דקודש איירי קרא, כדאמר בפרק
 4 בתרא דמכות (יד, ב). ואימא אף תרומה דכתיב בכל קודש - משמע לפי סוגיא דשמתתן
 5 דהאי קרא איירי בין תרומה בין בקודש. ותימא:
 6 דסוגיא דמכות (יד, ב) מוכחת דלא מיירי
 7 בתרווייהו, דריש לקיש מוכיח ליה בקודש גרידא
 8 ורבי יוחנן בתרומה גרידא! ויש לומר: דסוגיא
 9 דהכא כברייתא דתורת כהנים, דתניא התם: "בכל
 10 קדש לא תגע", יכול אף במעשר - תלמוד לומר
 11 "ואל המקדש לא תבא", מה מקדש דבר שיש בו
 12 נטילת נשמה אף כל בו, יצא מעשר. אי מה
 13 מקדש הנכנס בו בטומאה ענש כרת אף קודש
 14 האוכלו בטומאה ענש כרת, יצאת תרומה -
 15 תלמוד לומר "בכל קדש" לרבות את התרומה.
 16 אלמא בהדיא מוקי קרא בתרווייהו. והוא הדין
 17 דהוה מצי למיפך לפי סוגיא דמכות: דהיא
 18 לריש לקיש, אלא לרבי יוחנן דמוקי לה בתרומה
 19 מאי איבא למימר.

20 **אחת לכלל ואחת לפרט - פירש בקונטרס:** ואם
 21 תאמר, כלל ופרט ואין בכלל אלא מה
 22 שפירטו ואגב ריהטיה לא דק, דהוה ליה
 23 להקשות: פרט וכלל הוא ונעשה כלל מוסיף על
 24 הפרט, דהפירט ביצ"ו וכלל ב"אמור". ומה שפירש
 25 דמדת כלל ופרט המרוחקין אינה כמדת כלל ופרט
 26 וכלל - אין נראה, דבפרק "נגמר הדין" (סנהדרין
 27 מז, א) מוכיח דריבה ומיעט היו כמדת כלל ופרט
 28 המרוחקין. ובקונטרס גופיה פירש לעיל (ה, ב)
 29 דריבה ומיעט שוה למדת כלל ופרט וכלל. ואם
 30 תאמר: כיון דמדת כלל ופרט המרוחקין זה מזה
 31 שוה למדת כלל ופרט וכלל, אם כן לא היה לן
 32 למעוטי קדשי בדיק הבית לבד, אלא אתיה ליה
 33 למיעוטי. מה שלמים מיוחדין שיש להן הקדשים"
 34 כדדריש רבי שמעון לקמן גבי פיגול, ונצרך כרת
 35 שלישי לדברים שאין להן מתירין, ומנא לן
 36 לאוקמה לטומאה הכתובה בתורה סתם או
 37 לדברים שאינן נאכלין? ויש לומר: ולדברים שאין
 38 להם מתירין, לא אצטרך, דבפרק "בית שמאי"
 39 (ובחים מד, א) מריב לוד מי אשר הם מקדישים.
 40 ולספרים דגריסי דתריב דמריב לוד מי ואל הקדשים"
 41 לא יתכן, דהאי קרא גופיה מוקמינן ליה הכא
 42 לכלל. **תנהו** ענין לטומאת מקדש - אבל
 43 לתרומה ליבא למימר, דכרת בתרומה ליבא.
 44 ומיזו בסמוך דנפקא לן מ"טומאתו" - קשה,
 45 דנוקמה בתרומה. וכי תימא, משום דכתיב גבי
 46 כרת - הכי נמי כתיב גבי אכילהו ומיזו עדיפא
 47 מינה פריך. **ואחת** לדברים שאינן נאכלין -
 48 ואחרה מ"זהבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל",
 49 דדרשינן בפרק רביעי דובחים (מו, ב) לרבות עצים
 50 ולבונה. אי נמי, כרת לא בעי אחרה, מידי דהוה
 51 אפסח ומילה.
 52 **אחתי** טומאתו טומאתו - ואף על גב דגבי
 53 תרומה נמי כתיב טומאה בפרשת
 54 "אמור אל הכהנים" - שמא אתי לדרשה אחריתי. ואם תאמר: ולרש לקיש, דלא
 55 גמר גזרה שוה דטומאה כדאמר בפרק בתרא דמכות (יד, ב), מנליה? ויש לומר: דאתאי
 56 ליה מדיקשא דלעיל מיבבל קדש לא תגע', דלא מוקי ליה בתרומה כלל כדמוכח
 57 התם. ואם תאמר: ולמה לן השתא בנין אב ד"הואיל וענש והחזיר" בברייתא דלעיל?
 58 ויש לומר: דברייתא נמי סמך אהך גזרה שוה, דנקט גימ' דהא לאפקי משאר עבירות,
 59 ואצטרך

1 **עולה יוורד נייתי, מידי דהוה אשמיעת קול ואפיטוי**
 2 **שפתים! - אומר קרא: "בה", בה - למעוטי תרומה.**
 3 **אימא: "בה" - למעוטי מקדש, דלא סגי ליה בקרבן**
 4 **עולה יוורד עד דמייתי קרבן קבוע! קרי רבא עליה**
 5 **דרבי: דולה מים מבורות עמוקים; דתניא, רבי אומר:**
 6 **אקרא אני חיה, בהמה למה נאמרה? נאמר פאן**
 7 **"בהמה טמאה" ונאמר להלן "בהמה טמאה", מה**
 8 **להלן טומאת קודש, אף פאן טומאת קודש. אשפתן**
 9 **טומאת קודש, טומאת מקדש מנלן? אומר קרא:**
 10 **"בכל קדש לא תגע ואל המקדש לא תבא", איתקש**
 11 **מקדש לקודש. - אי הכי, תרומה נמי, דאמר מר:**
 12 **"בכל קדש לא תגע" - לרבות את התרומה! -**
 13 **הא מיעט רחמנא "בה" - אימא: "בה" - למעוטי**
 14 **מקדש! - מסתברא, מקדש לא ממעטינן, שכן בכרת**
 15 **פמותה. - אדרבה, תרומה לא ממעטינן, שכן אכילה**
 16 **פמותה! אלא אומר רבא: שלש פתיות בשלמים**
 17 **למה? אחת לכלל, ואחת לפרט, ואחת לטומאה**
 18 **הפתובה בתורה סתם ואינו יודע מה היא - היו**
 19 **אומר: טומאת קודש; ואם אינו ענין לטומאת קודש,**
 20 **דנפקא ליה מדרבי, תנהו ענין לטומאת מקדש. -**
 21 **והאי מיבעי ליה לכדרבי אפהו, דאמר רבי אפהו:**
 22 **שלש פתיות בשלמים למה? אחת לכלל, ואחת**
 23 **לפרט, ואחת לדברים שאינן נאכלין. ולרבי שמעון**
 24 **דאמר: דברים שאינן נאכלין אין חייבין עליהן פרת**
 25 **משום טומאה - לאיתוויי חטאת הפנימית; דסלקא**
 26 **דעתך אמינא, הואיל ואמר רבי שמעון: כל שאינו**
 27 **קרב על מזבח החיצון בשלמים אין חייבין עליו**
 28 **משום פיגול משום טומאה נמי לא, קא משמע**
 29 **לן דמוחייב! אלא אמרי בהרדעי משמיה דרבא:**
 30 **שלש טומאות בשלמים למה? אחת לכלל, ואחת**
 31 **לפרט, ואחת לטומאה הפתובה בתורה סתם ואינו**
 32 **יודע מה היא, היו אומר: טומאת קודש; ואם אינו**
 33 **ענין לטומאת קודש, דנפקא ליה מדרבי, תנהו ענין**
 34 **לטומאת מקדש. - והאי נמי מיבעי ליה, אידי**
 35 **דבעי למכתב פרת לכדרבי אפהו, פתב נמי ממואות,**
 36 **דלא סגי לה בלאו הכי! אלא אומר רבא: אחתי**
 37 **"טומאתו" "טומאתו", פתיב הכא: "לכל טומאתו",**
 38 **וכתיב**

ואיצטרך גורה שוה לאפוקי תרומה. ואם תאמר: אמאי איצטרך גורה שוה דרבי? כיון דידעינן מקדש מגורה שוה דטומאה, נילף קודש מדאייתקש למקדש! וליכא למימר תרומה נמי - דאמר קרא "בה" ולא בתרומה. והשתא ליכא למיפרך: ואימא "בה" ולא קודש, הואיל וקודש הוא בברת מבני מקדש, אבל תרומה לא ידמי למקדש. ויש לומר: דאיצטרך גורה שוה לאיתורי "בה" לרבות נבלת עוף טהור. דלמעט

תרומה לא איצטרך, דמדיכא תיתי? דמדיקשא דמקדש לא אתי, מדאיצטרך גורה שוה דרבי. אבל אי לאו גורה שוה דרבי לא היה מרבינן נבלת עוף, אלא אדרבה היה ממעטין ליה מ"כי יגע", ר"בה" אתא למעטי תרומה. ומיזו תימא: למה לי גורה שוה דרבי? תיפוק מגורה שוה דטומאה, דלענין קודש נמי דרשינן ליה בפרק תרוא דמכות (ד, ב) "יש לי בענין הזה להביא שלש טומאות - אכתי איכא טובא, בגון אוכל תרומה בטומאה וטמא שמימש. אלא נקט הני לרבותא, דיש להביא אף על פי שהן תמורות, וכי ממעט להו ממעט נמי אחרניי. אי נמי, נקט הני אף על בג דלאו טומאה ממש ניהו אלא בלשון טומאה נכתבו. ואתא תאמר: איך יכפר על כולץ הא אמר לקמן (שבועות ו) דלא כפרת אתה מכפר אלא מכפר שתי כפרות! וליכא למימר דהכי קאמר: יש להביא אחת משלש טומאות. דאם כן אמאי איצטרך "טומאה ולא כל טומאה" דלא מכפר אלא אחת? תיפוק ליה מ"אחת" דרשינן מיניה לקמן דאינו מכפר שתי כפרות, ועל כרחק אית לן לאוקמה בטומאת מקדש וקדשיו לפי שחלק הכתוב ויש לומר: דלא כפרת שתי כפרות אלא כשמכפר מה שקרבן אחר מכפר. וכן משמע לשון הקונטרס דלקמן. תרע, דהא מכפר על הקודש ועל המקדש ולא מיקר שתי כפרות, כיון שאין קרבן אחר מכפר בענין זה.

בעבודה זרה הוא אומר למען טמא את מקדשך - פירוש: קודשת שמי. והאי קרא במולך כתיב, וקסבר האי תנא מולך היינו עבודה זרה. ופולגתא היא בפרק ארבע מיתות (סנהדרין סו, א).

וכפר על הקדש - אף על גב דבמקדש מיירי כדמוכח לקמן בשמעתין, מכל סוגא דמפקדה רומנא בלשון קודש שמענין טומאת קודש. ומדיאיתקש ליכא למימר, דאם כן תרומה נמי. **אי** בשוגג בר קרבן הוא - הכא אתי שפיר דפשיטא ליה דלא מכפר אבר קרבן, כדרשינן בספא דברייתא: חטאים דומיא דפשעים דלא בני קרבן. אבל לקמן, דפרך אסיפא דברייתא גופה דהתני "יכול על כל טומאה של קודש" וכו' - האי בר קרבן הוא - משמע דבלאו הך דרשה דחטאים דומיא דפשעים פשיטא ליה דלא מכפר אבר קרבן. ונראה דפשיטא ליה משום דאתי מקל

וחומר משערי המשתלה, דמכפר על כמה עבירות ומרובה כפרותו אפילו הכי אינו מכפר אבר קרבן, כדרשינן ביה דהם חטאים דומיא דפשעים, וכל שכן אבר קטלא ואבר מלקות דלא מכפר. כדמוכח הנה, דאמר: חייבי מלקות שנבר עליהן יום הכפורים חייבין, ופרך: פשיטא. מאי שנא מחייבי חטאות ואשמות דאין. ואם תאמר: ונזקי כגון דאתייעד ליה סמוך לשקיעת החמה! ויש לומר: דהאי נמי נפקא לן מסיפא דברייתא דלא תלי ליה. **במזיד** ולא אתרו ביה - ואם תאמר: והא לא אתיא לכלל חטאת! ויש לומר: דהשתא דמוקי במזיד - לא הוא חטאים אלא פשעים, ובפשעים לא בעינן דאתיא לכלל חטאת. דכולהו לאו בני חטאת ניהו. אבל גבי שפיכות דמים קשיא, דמוקי ליה בשוגג ולא אתייעד ליה - והא לא אתי לכלל חטאת ואין לומר: הואיל ואתי לכלל גלות אתי לכלל חטאת קרינא ביה, דהא מוקי להו נמי בתוך דלאו בני גלות ניהו. ויש לומר: אף על גב דלא אתי לכלל חטאת - אין לחוש, כיון דחלי נמי אטומאת מקדש וקדשיו דאתי לכלל חטאת. וכן משמע לקמן דפרך: וניכפר פנימי אוידיה ואדחיצון, ואף על גב דכפרת חיצון לא אתי לכלל חטאת. ואם תאמר: והיאך אפשר לאוקמה במזיד? והא לא משכחת ביה כפרת חיצון, דהיינו אן בה ויש בה! ויש לומר: דאין לחוש, דמוקא כפרת חיצון אטומאת מקדש וקדשיו גרידא. ואם תאמר: והיכי מצי לאוקמה במזיד ולא אתרו ביה? הלא בגי' הוהוה מכפרין על אלו שלש עבירות: אפוד על עבודה זרה, כותנת על שפיכות דמים, ומכנסים על גילוי עריות! ויש לומר: דבעי למימר ששערי הפנימי יכפר עמהם, וכל בהא זה לא יועיל, ואף על גב דלקמן פרך: וניכפר פנימי אוידיה ואדחיצון, ולא בעי למיפרך: וניכפר תריוהו אחד. דשתי קרינות ודאי אין סברא שיבואו לכפר על דבר אחד, אבל הא אפשר בדגדי כהונה יכפרו עם קרבן דבר אחד.

בשוגג ולא אתייעד ליה - ואם תאמר: הומוקשה מה היה סבור? דהא כי מוקמינן ליה בטומאת מקדש וקדש - לומר דטומאת מקדש וקדשיו אתי שפיר, דאיכא לאוקמה במזיד ואפילו אתרו ביה, דליכא כרת. ומשום הכי פרך טפי אהנך שלש טומאות, דאיכא למיפרך בין בשוגג בין במזיד. אבל קשיא, דאטומאת מקדש וקדשיו נמי איכא למיפרך אמזיד: אי במזיד בר מלקות הוא, דחייבי כריתות שלקו נפטרו מידי כריתות!

וכתיב הנה - בטומאת מקדש בפרשת פרה אדומה. בה למה לי - למעוטי תרומה, דמדיכא תיתי לחיובא? דמהני לא אתיא שכן כרת. לרבות נבלת עוף טהור - המטמאה בבית הבליעה, שאם אכלה ונכנס למקדש - חייב. משום דמיטמא הוא דאיתיר - מייעט זה בא לרבות כדמפרש ואזיל, ואיתרביא ביה נבלת עוף טהור על ידי מייעט אחר מייעט.

כתיב או כי יגע - בטומאת אדם בעולה ויורד כתיב. **דלאו בר נגיעה** - שאינו מטמא בנגיעה, אלא בבית הבליעה על ידי אכילה. כדכתיב (ויקרא ז') "אשר תאכל נבלת עוף טהור וכבס בגדיך", ומוקמינן לה נבלת עוף טהור בתורת כהנים, ואמרין הנה: יכול תטמא במוגע - תלמוד לומר "לטמאה בה", אין לך אלא האמור בה, שאין לה טומאה אלא אכילתה. **וכפר על הקדש** - בשערי הנעשה בפנים כתיב "באחרי מות" מפיטמות ולא כל פוטמות - והואיל ולא פירש לך על איזו מהם - לא מסרך אלא לחכמים לפרש על איזו מדבר, צא ולמד בבבן אב. מה פצינו שחלק בו - כלומר, איזו טומאה מיצינו חלוקה במקום אחר - טומאת מקדש וקדשיו. ולקמן מפרש לה היכא. **אף כאן** שחלק להיות בכפרה ואין שאר טומאות עמה, דע שבטומאת מקדש וקדשיו הכתוב מדבר. **אף כאן בטומאת מקדש וקדשיו** נרשינן, ולא גרסינן "תחלוף". כמקומו הוא מוכרע - אין אתה צריך להכריעו ממקום אחר, כי בו עצמו הכריעו הכתוב, שאינו מדבר אלא בטומאת מקדש וקדשיו. **יכול על כל פוטמה** שבקדש - בין שיש בה ידיעה בין שאין בה ידיעה. מה פשעים שאינן בני קרבן - שאין פשע אלא מזיד. **אף המאים** שאינן בני קרבן - יצא שיש בה ידיעה בתחלה וידיעה בסוף והעלם בינתים, שהיא בת קרבן. **ומנין לשיש בה ידיעה בתחלה בו** - ולא לשאין בה ידיעה בתחלה, אף על פי שאף היא אינה בת קרבן, לכל המאמם - הראוי לבא לכלל חטאת, יצאה שאין בה ידיעה בתחלה, שאינה באה לכלל חטאת עוד לעולם. הכי נרשינן: חייבי חטאות כמשמע, ולא גרסינן "כל חייבי חטאות". חייבי חטאות כמשמע - הראוי לבא לידי חטאת לכשתוודע לו ידיעה בסוף. בר קרבן הוא - כבר מפורש קרבן בפרשת "שלח לך". במזיד ולא אתרו ביה - ואינו נהרג בלא התראה, כדאמרין בסנהדרין בפרק "היו בודקין" (מא, א). ולא אתייעד ליה - סלקא דעתך אמינא לתלי ליה, לחגן מן היסורין עד שידע לו.

א **קטלא הוא, אי בשוגג - בר קרבן הוא!** - כמזיד ולא אתרו ביה, בשוגג ולא אתייעד ליה, גילוי

והומו משערי המשתלה, דמכפר על כמה עבירות ומרובה כפרותו אפילו הכי אינו מכפר אבר קרבן, כדרשינן ביה דהם חטאים דומיא דפשעים, וכל שכן אבר קטלא ואבר מלקות דלא מכפר. כדמוכח הנה, דאמר: חייבי מלקות שנבר עליהן יום הכפורים חייבין, ופרך: פשיטא. מאי שנא מחייבי חטאות ואשמות דאין. ואם תאמר: ונזקי כגון דאתייעד ליה סמוך לשקיעת החמה! ויש לומר: דהאי נמי נפקא לן מסיפא דברייתא דלא תלי ליה. **במזיד** ולא אתרו ביה - ואם תאמר: והא לא אתיא לכלל חטאת! ויש לומר: דהשתא דמוקי במזיד - לא הוא חטאים אלא פשעים, ובפשעים לא בעינן דאתיא לכלל חטאת. דכולהו לאו בני חטאת ניהו. אבל גבי שפיכות דמים קשיא, דמוקי ליה בשוגג ולא אתייעד ליה - והא לא אתי לכלל חטאת ואין לומר: הואיל ואתי לכלל גלות אתי לכלל חטאת קרינא ביה, דהא מוקי להו נמי בתוך דלאו בני גלות ניהו. ויש לומר: אף על גב דלא אתי לכלל חטאת - אין לחוש, כיון דחלי נמי אטומאת מקדש וקדשיו דאתי לכלל חטאת. וכן משמע לקמן דפרך: וניכפר פנימי אוידיה ואדחיצון, ואף על גב דכפרת חיצון לא אתי לכלל חטאת. ואם תאמר: והיאך אפשר לאוקמה במזיד? והא לא משכחת ביה כפרת חיצון, דהיינו אן בה ויש בה! ויש לומר: דאין לחוש, דמוקא כפרת חיצון אטומאת מקדש וקדשיו גרידא. ואם תאמר: והיכי מצי לאוקמה במזיד ולא אתרו ביה? הלא בגי' הוהוה מכפרין על אלו שלש עבירות: אפוד על עבודה זרה, כותנת על שפיכות דמים, ומכנסים על גילוי עריות! ויש לומר: דבעי למימר ששערי הפנימי יכפר עמהם, וכל בהא זה לא יועיל, ואף על גב דלקמן פרך: וניכפר פנימי אוידיה ואדחיצון, ולא בעי למיפרך: וניכפר תריוהו אחד. דשתי קרינות ודאי אין סברא שיבואו לכפר על דבר אחד, אבל הא אפשר בדגדי כהונה יכפרו עם קרבן דבר אחד.

בשוגג ולא אתייעד ליה - ואם תאמר: הומוקשה מה היה סבור? דהא כי מוקמינן ליה בטומאת מקדש וקדש - לומר דטומאת מקדש וקדשיו אתי שפיר, דאיכא לאוקמה במזיד ואפילו אתרו ביה, דליכא כרת. ומשום הכי פרך טפי אהנך שלש טומאות, דאיכא למיפרך בין בשוגג בין במזיד. אבל קשיא, דאטומאת מקדש וקדשיו נמי איכא למיפרך אמזיד: אי במזיד בר מלקות הוא, דחייבי כריתות שלקו נפטרו מידי כריתות!

פירשה איזה עון, נמסר לחכמים לדרוש באיזה עון מדבר הכתוב, ולומדים חכמים בבנין אב, מה מציינו – איזה עון שיש בו טומאה מציינו שחלק אותו הפתוב בענין אחר מקלל כל טומאות, הוי אומר זו טומאת מקדש וקדשיו, אף כאן שהכתוב חילק בין העונות ואמר שיש עון אחד שהשעיר הנעשה בפנים מכפר עליו, מדובר בטומאת מקדש וקדשיו, דבר רבי יהודה.

רבי שמעון אומר, אין צריך ללמוד בבנין אב ממקום אחר שהשעיר מכפר על טומאת מקדש וקדשיו, אלא ממקומו הוא מוכרע – בשעיר זה עצמו הכריעה התורה שהכוונה לטומאת מקדש וקדשיו, שהרי הוא אומר וְכַפֵּר עַל הַקֹּדֶשׁ מִטּוּמְאוֹתָ, ומשמע שהכוונה שהוא מכפר מטומאות של קודש, דהיינו על טומאת מקדש וקדשיו, שכן מדייק מהלשון 'על הקודש מטומאות'.

מבררת הברייתא: יבול שאומר שעל כל טומאה שפוקדש – טומאת מקדש וקדשיו והיא שעיר זה מכפר, בין שיש בה ידיעה ובין שאין בה ידיעה. תלמוד לומר 'ומפשיעיהם לכל הטמאתם', 'פושעים' הם עבירות שנעשו במזיד ו'חטאים' הם עבירות שנעשו בשוגג, ויש לדייק שהחטאים שנאמר בפסוק הם דומים דפשיעים – בדומה לפושעים האמור באותו פסוק, מה פשיעים שאינם בני קרבן – אין מביאים עליהם קרבן, שהרי קרבן בא רק על עבידה בשוגג, אף החטאים שהכתוב מדבר עליהם הם חטאים שאינם בני קרבן, אבל טומאת מקדש וקדשיו שיש בה ידיעה בתחילה וידיעה בסוף והעלם בינתיים, שמביאים עליה קרבן עולה ויורד, אין השעיר מכפר עליה. שואלת הברייתא, ומנין לטומאת מקדש וקדשיו שיש בה ידיעה בתחלה ואין בה ידיעה בסוף, שאינה בת קרבן שהרי החוטא אינו יודע שחטא, ששעיר זה תולה להגן על החוטא מן היסורים, שמא הכתוב מדבר על טומאת מקדש וקדשיו שאין בה ידיעה בתחילה ויש בה ידיעה בסוף, שאף היא אינה בת קרבן, משיבה הברייתא, תלמוד לומר 'לכל הטמאתם', חייבי הטמאות במשמע – משמע שהתורה מדברת על חטאים שיכולים לבוא לידי חיוב חטאת, דהיינו שיש בה ידיעה בתחילה ואין בה ידיעה לבסוף, שכאשר יודע לחוטא שחטא יתחייב חטאת, אבל טומאת מקדש וקדשיו שאין בה ידיעה בתחילה, אינה יכולה לעולם לבוא לידי חיוב חטאת.

הגמרא דנה באיזה אופן רצתה הברייתא לומר שהשעיר הפנימי מכפר על שלש הטומאות שהזכירה: אומר מר – הובא לעיל בברייתא, יש לי בענין זה להביא שלש טומאות שעליהן מכפר שעיר הנעשה בפנים ביום הכיפורים, טומאת עבודה זרה וטומאת גילוי עריות וטומאת שפיכות דמים. מקשה הגמרא: האי עבודה זרה שרצתה הברייתא לומר ששעיר הנעשה בפנים מכפר עליה, היכי דמי – באיזה אופן מדובר, אי – אם באופן שעבד עבודה זרה במזיד, הלא בר קמלא – מחויב מיתה הוא, ואיך השעיר יכול לכפר עליו, אי – ואם באופן שעבד עבודה זרה בשוגג, הלא בר קרבן הוא – הוא צריך להביא קרבן חטאת, ואיך השעיר יכול לכפר עליו. מתרצת הגמרא: הברייתא מדברת באופן שעבד עבודה זרה במזיד, ואינו מחויב מיתה כיון שלא אתרו ביה – שלא התרו בו קודם שעבד. או שמדובר באופן שעבד עבודה זרה בשוגג, ולא אתידע ליה – ועד יום הכיפורים לא נודע לו שעבד עבודה זרה, ולכן לא הביא חטאת, ורצתה הברייתא לומר שהשעיר תולה להגן עליו מן היסורים עד שיוודע לו שחטא ועליו להביא חטאת.

וקתיב הָתָם לגבי טמא הנכנס למקדש במזיד, נאמר (במדבר ט"ו) 'אֵת מִשְׁכַּן ה' טמא ונכרתה הנפש ההוא מישראל כי מי נדה לא זרק עליו טמא יהיה עוד טומאתו בו, מה להלן מדובר על טומאת מקדש, אף כאן בחיוב קרבן עולה ויורד מדובר על טומאת מקדש. לאחר שיש לימודים שחיוב קרבן עולה ויורד הוא על טומאת קודש וטומאת מקדש, נמצא שהמיעוט שהביאה הגמרא לעיל (ע"א) מתיבת 'בה' האמורה בפסוק 'או כי יגע בטמאת אדם לכל טמאתו אשר יטמא בה' (ויקרא ה' א), בא למעט שטמא האוכל תרומה בשוגג אינו חייב קרבן עולה ויורד, ומקשה הגמרא: ואלא המיעוט של 'בה' למה לי – מדוע הוא נצרך, הלא אין סיבה לומר שטמא האוכל תרומה בשוגג יתחייב קרבן עולה ויורד, ואף אין ללמוד תרומה מטומאת קודש וטומאת מקדש, מפני שבשתי טומאות אלו יש חיוב כרת במזיד, ואילו לטמא האוכל תרומה במזיד אין חיוב כרת. מתרצת הגמרא: התיבה 'בה' באה לרבות נבלת עוף מהוה, שאינה מטמאה במגע ובמשא נבלת עוף טמא, אלא מטמאה רק באכילה, והאדם האוכל נטמא רק כשהנבלה נמצאת בבית בליעתו, ומרבה התורה שאם אכל אותה ונכנס לבית המקדש בשוגג, חייב קרבן עולה ויורד.

מקשה הגמרא: הא אפרת – הלא עד עתה אמרת שתיבת 'בה' מיעוטה הוא – היא מיעוט, וכיצד עתה אומרת הגמרא שהיא ריבוי. מתרצת הגמרא: אכן תיבת 'בה' היא מיעוט, ואף על פי כן מיעוט זה בא לרבות, משום דמיעוטה הוא אפרת – שמיעוט זה מיותר, שהרי קתיב בתחילת הפסוק 'או כי יגע', ויש למעט מתיבות אלו שרק טומאה דבר נגיעה – שנטמאים בה על ידי נגיעה כלשון הפסוק 'כי יגע, אין – כן, כלומר חייבים עליה קרבן עולה ויורד, אולם טומאה דלאו בר נגיעה – שאין נטמאים בה על ידי נגיעה, דהיינו נבלת עוף שהור שנטמאה רק באכילה, לא – אין חייבים עליה קרבן עולה ויורד, וקתיב – באותו פסוק תיבת 'בה' מיעוטה – שגם היא מיעוט, הוה – נמצא שבפסוק זה יש מיעוט אחר מיעוט, והכלל הוא שאין מיעוט אחר מיעוט – שכאשר יש שני מיעוטים זה אחר זה, אין המיעוט בא אלא לרבות.

שנינו במשנה (לעיל ב:): 'יש בה ידיעה בתחלה ואין בה ידיעה בסוף, שעיר הנעשה בפנים וכו' ויום הכפורים תולה, עד שיוודע לו ויביא בעולה ויורד.

הגמרא מבארת מנין ששעיר הנעשה בפנים תולה על טומאת מקדש וקדשיו שיש בה ידיעה בתחילה ואין בה ידיעה בסוף: תנו רבנן, נאמר בשעיר הנעשה בפנים ביום הכיפורים (ויקרא ט"ו טז) 'וכפר על הקדש מטומאות בני ישראל וגו', ומשמע מן הפסוק ששעיר הנעשה בפנים מכפר על עון שיש בו טומאה. ומבררת הברייתא, יש לי בענין זה להביא שלש טומאות – שלשה עונות שנאמר בהם לשון 'טומאה' ויתכן שעליהם מכפר שעיר זה, טומאת עבודה זרה, וטומאת גילוי עריות, וטומאת שפיכות דמים. ומבארת הברייתא היכן נאמר בשלשה עונות אלו לשון טומאה, בעבודה זרה הוא אומר (ויקרא א' א) 'למען טמא את מקדשי', בגילוי עריות הוא אומר (שם ה' א) 'ושמרתם את משמרתי לבלתי עשות מחקות התועבות וגו' ולא תטמאו בקהם, בשפיכות דמים הוא אומר (במדבר לה לה) 'ולא תטמאו את הארץ'. מבארת הברייתא, יבול שאומר שעל שלש טומאות הללו יהא שעיר הפנימי מכפר, תלמוד לומר 'מטומאות בני ישראל' ולא 'כל טומאות', דהיינו שהשעיר אינו מכפר על כל העונות שנאמר בהם לשון טומאה, אלא על אחד מהם, וכיון שהתורה לא

מלחמה היא השלום, ולכן כאשר נאמר פדה בשלום, אי אפשר להשתמש בלשון מלחמה, כי אם בלשון קרב, שמורה גם על הקירוב כו'.

1 מקשה הגמרא: גילוי ערויות, שרצתה הברייתא לומר ששעיר
2 הנעשה בפנים מכפר עליו, נמי היכי דמי – גם הוא, באיזה אופן
3 מדובר, אי – אם פְּמוֹד, הלא בר קמלא – מחויב מיתה הוא, ואיך
4 השעיר יכול לכפר עליו, אי – ואם פְּשׁוֹנָה, הלא בר קרְבָּן הוא – הוא
5 צריך להביא קרבן חטאת, ואיך השעיר יכול לכפר עליו. מתרצת
6 הגמרא: מדובר באופן שערב על גילוי ערויות פְּמוֹד, ובאופן שאינו
7 מחויב מיתה כגון שלא אָתְרוּ ביה – שלא התרו בו קודם שיעבר. או
8 שמדובר באופן שערב על גילוי ערויות פְּשׁוֹנָה, ועד יום הכיפורים
9 לא אָתְרִיעַ ליה – לא נודע לו שערב עבירה, ולכן לא הביא חטאת,
10 ורצתה הברייתא לומר שהשעיר תולה להגן עליו מן היסורים עד
11 שיוודע לו שחטא ויתחייב להביא חטאת.
12 מקשה הגמרא: שפִּיכוּת דְּמִים, שרצתה הברייתא לומר ששעיר
13 הנעשה בפנים מכפר עליה, נמי היכי דמי – גם היא, באיזה אופן
14 מדובר, אי – אם פְּמוֹד, הלא בר קמלא הוא, ואיך השעיר יכול
15 לכפר עליו, אי – ואם פְּשׁוֹנָה, בר גְּלוּת הוא – הוא חייב גלות, ואיך
16 השעיר יכול לכפר עליו. מתרצת הגמרא: מדובר באופן שהרג את
17 הנפש פְּמוֹד, ובאופן שאינו מחויב מיתה כגון שלא אָתְרוּ ביה –
18 שלא התרו בו קודם שהרג. או שמדובר באופן שהרג את הנפש
19 פְּשׁוֹנָה, ועד יום הכיפורים לא אָתְרִיעַ ליה – לא נודע לו שהרג את
20 הנפש, ולכן לא יצא לגלות, ורצתה הברייתא לומר שהשעיר
21 תולה להגן עליו מן היסורים עד שיוודע לו שהרג את הנפש ועליו
22 לציאת לגלות. אי – נמי, מדובר בְּהֶקֶד – באותם רוצחים דְּלֹא פְּנִי
23 גְּלוּת נִקְוָה – שאינם יוצאים לגלות, כגון שהרגו בדרך עלִייה,
24 כלומר שהיה עולה בסולם ונפל עליו והרגו, או שלאחר שיצאה
25 האבן מידו של הרוצח הוציא הנרצח את ראשו והאבן נפלה על
26 ראשו והרגתו.
27 הגמרא דנה איזה עון מציינו שחילק בו הכתוב משאר העונות:
28 אָמַר מַר, וְכֹל שְׂאֹמֵר שְׂעַל שְׁלֹשׁ שׁוּמְמוֹת לְחַלּוֹ עֲבוּדָה זְרָה, גִּילּוֹי
29 עֲרוּוֹת וּשְׁפִיכוֹת דְּמַיִם, וְהָא שְׂעִיר הַפְּנִימִי מְכַפֵּר, תְּלִמּוֹד לֹמְד
30 מְשׁוּמְמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וְלֹא לְכָל שׁוּמְמוֹת, דְּהֵינּוּ שְׁהִשְׁעִיר אִינוּ
31 מְכַפֵּר עַל כָּל הָעוֹנוֹת שְׂנֵאמַר בְּהֵם לֶשׁוֹן טוֹמְאָה, אֵלֶּא עַל אַחַד
32 מֵהֶם, מָה – איזה עון מְצִינּוּ שְׁחָלַק אוֹתוֹ הַכְּתוּב בְּעֵינָי אַחַר מְכַלְל
33 כָּל הַשׁוּמְמוֹת, בְּטוֹמְאוֹת מְקַדֵּשׁ וְקַדְשֵׁי מְצִינּוּ כֵן, אִם כָּאֵן שֶׁהַכְּתוּב
34 חִילַק בֵּין הָעוֹנוֹת שִׁישׁ עוֹן אַחַד שְׁהִשְׁעִיר הִנְעֵשָׂה בְּפָנִים מְכַפֵּר
35 עֲלָיו, מְדוּבָר בְּטוֹמְאוֹת מְקַדֵּשׁ וְקַדְשֵׁי, דְּכָרִי רַבִּי יְהוּדָה. מְבַרְרַת
36 הגמרא: מֵאֵי חֵלֶק הַכְּתוּב טוֹמְאוֹת מְקַדֵּשׁ וְקַדְשֵׁי מִשְׁאֵר
37 הַטוֹמְאוֹת. מְבַרְרַת הַגְּמָרָא: דְּמִיּוּתִי בְּעוֹלָה יוֹרֵד – שְׁהָעוֹבֵר שֶׁאֵר
38 טוֹמְאוֹת מְקַדֵּשׁ וְקַדְשֵׁי בְּשׁוּגַג מְבִיא קְרָבָן עוֹלָה יוֹרֵד שֶׁבו שֶׁ
39 חִילּוֹק בֵּין עֵנִי וְעֵשִׂיר, וְאִילוּ הָעוֹבֵר עַל שְׂאֵר הָעֲבִירוֹת בְּשׁוּגַג חִיב
40 קְרָבָן קְבוּעַ, דְּהֵינּוּ שְׂאִין בּו חִילּוֹק בֵּין עֵנִי וְעֵשִׂיר. מְקַשָּׁה הַגְּמָרָא:
41 אָיֵמָּה – תֹּאמַר שְׁהָעוֹן שְׁהִשְׁעִיר הַפְּנִימִי מְכַפֵּר עֲלָיו הוּא עֲבֻדָּה
42 יָרָה, וּמֵאֵי חֵלֶק הַכְּתוּב בְּעֲבוּדָה זְרָה מִשְׁאֵר הַטוֹמְאוֹת, (הַגְּמָרָא
43 מְבִיאָה סִימָן לְשִׁאלוֹתֶיהָ לְחַלּוֹ, עֲבֻדָּה יָרָה, יוֹלָדָה, מְצוֹרָע, נִזְר
44 וְכוּ), דְּמִיּוּתִי – שְׁהָעוֹבֵד עֲבוּדָה זְרָה בְּשׁוּגַג מְבִיא לְחִטָּא דְּוִיקָא
45 שְׁעִירָה – שְׁעִירַת עֵינִים וְלֹא כְּשֶׁבָה, וְאִילוּ שְׂאֵר חִיבֵי כְּרִיתוֹת
46 שׁוּגָגִים מְבִיאִים או שְׁעִירָה או כְּשֶׁבָה. מְתַרְצַת הַגְּמָרָא: אָמַר רַב
47 בְּהֵנָּה, אֲנִי חֵלֶק לְהֶקֶל קְאָמְרִינָן – אֲנַחְנוּ, כְּלוֹמַר הַבְּרִייתָא מְבַקֶּשֶׁת
48 לְמַצּוֹא עוֹן שְׁהִחִילוֹק שְׁבוּ הוּא לְקוּלָא, וְנֹאמַר שְׁכַשְׁמִינּוּ
49 חִילּוֹק לְקוּלָא בֵּין עוֹן זֶה לְשִׁאֵר הָעוֹנוֹת, כִּי יֵשׁ חִילּוֹק נוֹסֵף לְקוּלָא
50 בֵּין עוֹן זֶה לְשִׁאֵר הָעוֹנוֹת, שְׁהִשְׁעִיר הַפְּנִימִי מְכַפֵּר עֲלָיו אִם עַל פִּי
51 שְׁהוּא קְרָבָן צִיבוּר הַמְתַּכְּפֵר לֹא חִיסַר בּו מִמּוֹן מְשִׁלוּ, וְהָאֵי –
52 וְהִחִילוֹק שְׁמַצִּינּוּ בֵּין עֲבוּדָה זְרָה לְשִׁאֵר חִיבֵי כְּרִיתוֹת, חֵלֶק
53 לְהַתְּמִיר הוּא, שְׁהוּא צוּרָא לְהַבִּיא דְּוִיקָא שְׁעִירָה לֹא כְּשֶׁבָה, וְאִם
54 לֹא יִמְצָא שְׁעִירָה אֵלֶּא בְּדַמַּיִם יָקִירִים יִבְיָאנָה בַּעַל כְּרַחוּ.
55 מְקַשָּׁה הַגְּמָרָא: אָיֵמָּה – תֹּאמַר שְׁהָטוֹמְאָה שְׁהִשְׁעִיר הַפְּנִימִי מְכַפֵּר
56 עֲלֶיהָ הִיא טוֹמְאוֹת יוֹלָדָה, וְנֹאמַר שְׂאֵם עֲבַר יוֹם הַכִּיפּוּרִים אִינְהָ
57 צְרִיכָה עוֹד לְהַבִּיא קְרָבָן וּמוֹתֶרָת לְאִכּוּל בְּקַדְשִׁים, דְּחֵלֶק – שְׁהִי
58 חִילַק הַכְּתוּב בִּינְהָ וּבֵין שְׂאֵר הַטוֹמְאוֹת, דְּמִיּוּתִי – שְׂאֵחַר מְלֹאֵת
59 יְמֵי טְהַרְתָּהּ מְבִיאָה קְרָבָן עוֹלָה יוֹרֵד, שִׁישׁ בּו חִילּוֹק בֵּין יוֹלָדָה

60 עֵנִיה לְיוֹלָדָה עֲשִׂירָה, וְאִילוּ בְּשִׂאֵר הַטוֹמְאוֹת מְבִיאִים קְרָבָן קְבוּעַ.
61 מְתַרְצַת הַגְּמָרָא: אָמַר רַב הוֹשְׁעִיא, נֹאמַר בְּפִסּוֹק לְכָל הַטּוֹמְאוֹת, וְלֹא
62 לְכָל הַטּוֹמְאוֹת, דְּהֵינּוּ שְׁהִשְׁעִיר הַפְּנִימִי מְכַפֵּר עַל חִטָּא, וְאִילוּ
63 קְרָבָן יוֹלָדָה אִינוּ בֹא עַל חִטָּא אֵלֶּא בֹא לְטְהַרְתָּהּ, שְׁתּוּכַל לְאִכּוּל
64 בְּקַדְשִׁים וּלְהִכְנֵס לְמִקְדָּשׁ.
65 מְקַשָּׁה הַגְּמָרָא: וְלִדְבִי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאי, דְּאָמַר יוֹלָדָה נְמִי – שְׂגַם
66 יוֹלָדָה חוֹמְטָה הִיא, מְפָנִי שְׁבַשְׂעָה שְׁהִיא כּוֹרַעַת לְלֹדָה נִשְׁבַּעַת
67 מְרֹב יִסּוּרֵיהָ שְׁלֹא תִיזְקַק עוֹד לְבַעֲלָהּ, וְלֹאֲחַר מִכֵּן עוֹבֵרַת עַל
68 שְׁבוּעָתָהּ, וְהַקְּרָבָן שְׁהִיא מְבִיאָה מְכַפֵּר לָהּ עַל חִטָּא זֶה, מֵאֵי אִיכָּא
69 לְמִיּוּר – אִיךְ נִבְאָר אַת דְּבְרֵי הַבְּרִייתָא שְׁהִשְׁעִיר הַפְּנִימִי מְכַפֵּר עַל
70 טוֹמְאוֹת מְקַדֵּשׁ וְקַדְשֵׁי, הִלָּא אִפְשָׁר לֹמַר שְׁהוּא מְכַפֵּר עַל יוֹלָדָה.
71 מְתַרְצַת הַגְּמָרָא: רַבִּי שְׁמַעוֹן לְפָנֵי רַבִּי לְטַעְמוֹ (וְלֹטַעְמוֹ) דְּאָמַר מְקַמּוּמֵהּ הוּא
72 מוֹכְרָע – שְׂמָה שְׁשִׁיעִיר הַפְּנִימִי מְכַפֵּר עַל טוֹמְאוֹת מְקַדֵּשׁ וְקַדְשֵׁי
73 אִינוּ נִלְמַד מְתִיבַת 'מְטוֹמְאוֹת' אֵלֶּא נִלְמַד מִמָּה שְׂנֵאמַר בְּשִׁיעִיר
74 עֲצֵמוּ יוֹכֵר עַל הַקְּדֵשׁ מְטוֹמְאוֹת, וּמְשַׁמְעוּ שְׁהַכּוּוֹנָה שְׁהוּא מְכַפֵּר
75 מְטוֹמְאוֹת שֶׁל קוֹדֵשׁ, דְּהֵינּוּ עַל טוֹמְאוֹת מְקַדֵּשׁ וְקַדְשֵׁי, וְחֵלֶק עַל
76 רַבִּי יְהוּדָה.
77 מְקַשָּׁה הַגְּמָרָא: אָיֵמָּה – תֹּאמַר שְׁהָטוֹמְאָה שְׁהִשְׁעִיר הַפְּנִימִי מְכַפֵּר
78 עֲלֶיהָ הִיא טוֹמְאוֹת מְצוֹרָע, וְנֹאמַר שְׂאֵם עֲבַר יוֹם הַכִּיפּוּרִים אִינוּ
79 צְרִיךְ עוֹד לְהַבִּיא קְרָבָן, שְׁהִרֵי הַכְּתוּב חִילַק בֵּינוּ וּבֵין שְׂאֵר
80 הַטוֹמְאוֹת, שְׁלֹאֲחַר שְׁנֵתְרַפָּא מְצַרְעָתוּ מְבִיא קְרָבָן עוֹלָה יוֹרֵד,
81 וְאִילוּ בְּשִׂאֵר הַטוֹמְאוֹת מְבִיאִים קְרָבָן קְבוּעַ. מְתַרְצַת הַגְּמָרָא: אָמַר
82 רַב הוֹשְׁעִיא, נֹאמַר בְּפִסּוֹק לְכָל הַטּוֹמְאוֹת, וְלֹא לְכָל הַטּוֹמְאוֹת, דְּהֵינּוּ
83 שְׁהִשְׁעִיר הַפְּנִימִי מְכַפֵּר עַל חִטָּא, וְאִילוּ קְרָבָן מְצוֹרָע אִינוּ
84 בֹא עַל חִטָּא אֵלֶּא בֹא לְטְהַרְתּוֹ.
85 מְקַשָּׁה הַגְּמָרָא: וְלִדְבִי שְׁמוּאֵל בֶּר נַחֲמָנִי, דְּאָמַר עַל שְׁבַעַת הַדְּרָיִם
86 נְנַעֲמִים בָּאִין, עַל לֶשׁוֹן הָרַע, וְעַל שְׁפִיכוֹת דְּמַיִם, וְעַל שְׁבוּעַת שׂוֹא,
87 וְעַל גִּילּוֹי עֲרוּוֹת, וְעַל גְּסוֹת הָרוּחַ, וְעַל הַגּוֹל, וְעַל צְרוּת הָעֵינַן. מֵאֵי
88 אִיכָּא לְמִיּוּר – אִיךְ נִבְאָר אַת דְּבְרֵי הַבְּרִייתָא שְׁהִשְׁעִיר הַפְּנִימִי
89 מְכַפֵּר עַל טוֹמְאוֹת מְקַדֵּשׁ וְקַדְשֵׁי, וְלֹא לְכָל הַטּוֹמְאוֹת, שְׁהוּא מְכַפֵּר
90 עַל חִטָּאֵי הַמְצוֹרָע. מְתַרְצַת הַגְּמָרָא: הָתָם – בְּמְצוֹרָע, נִעְיָה דְּאִכְפֵּר
91 לִיה – הִנְגַע עֲצֵמוּ מְכַפֵּר לוֹ עַל חִטָּאוֹ, שְׁהוּא מְצַטַּעַר וּמְתַבִּישׁ
92 בְּגַעַה, וְהַקְּרָבָן בֹּא רַק כַּדִּי לְאִשְׁתְּרִי – לְהַתִּירוֹ לְבוֹא בְּקַהֲלִי, וְלֹא
93 לְכַפֵּר עַל חִטָּאוֹ.
94 מְקַשָּׁה הַגְּמָרָא: וְאִיכָּא – תֹּאמַר שְׁהִשְׁעִיר הַפְּנִימִי מְכַפֵּר עַל נִזְר
95 מְטָא – שְׁנִטְמָא לְמַת בְּתוֹךְ נִזְרוֹתוֹ, וְעֲלָיו לְהַבִּיא קְרַבְנוֹת
96 וְלְהַשְׁלִים אֶת יְמֵי נִזְרוֹתוֹ, דְּחֵלֶק – שְׁהִרֵי חִילַק הַכְּתוּב בֵּינוּ וּבֵין
97 שְׂאֵר הַטּוֹמְאוֹת, דְּמִיּוּתִי – שְׁהוּא צְרִיךְ לְהַבִּיא שְׁנֵי תוֹרִים וְכֵנִי יוֹזֵהָ
98 – או שְׁנֵי בְנֵי יוֹנָה, אַחַד לְחִטָּאֵת וְאַחַד לְעוֹלָה, וְאִינוּ צְרִיךְ לְהַבִּיא
99 קְרָבָן בְּהַמָּה כְּבִשְׂאֵר הַטוֹמְאוֹת, וְכִיּוֹן שְׂמַצִּינּוּ חִילּוֹק בֵּין נִזִּיר לְשִׂאֵר
100 הַטוֹמְאוֹת, שְׂמָא כּוּוֹנַת הַכְּתוּב הִיא שְׁהִשְׁעִיר הַפְּנִימִי מְכַפֵּר עַל
101 נִזִּיר טְמָא, כְּלוֹמַר שְׂאֵם לֹא הִבִּיא קְרַבְנוֹתָיו וְעַבַר יוֹם הַכִּיפּוּרִים,
102 אִינוּ צְרִיךְ עוֹד לְהַבִּיא תוֹרִים או בְּנֵי יוֹנָה. מְתַרְצַת הַגְּמָרָא: אָמַר רַב
103 הוֹשְׁעִיא, נֹאמַר בְּפִסּוֹק לְכָל הַטּוֹמְאוֹת, וְלֹא לְכָל הַטּוֹמְאוֹת, דְּהֵינּוּ
104 שְׁהִשְׁעִיר הַפְּנִימִי מְכַפֵּר עַל חִטָּא, וְאִילוּ קְרַבְנוֹת נִזִּיר טְמָא אִינְהָ
105 בָּאִים עַל חִטָּא אֵלֶּא בָּאִים כַּדִּי לְהַחִיל עֲלָיו נִזְרוֹת כְּטַהֲרָה, שְׁהִרֵי
106 עֲלָיו לְמִנּוֹת שׁוּב אֶת יְמֵי נִזְרוֹתוֹ מְתַחִילְתֶּם, וְגִזִּירַת הַכְּתוּב הִיא
107 שְׁהִנְזִירוֹת הַשְּׁנִיָּה אִינְהָ חֵלָה עֲלָיו עַד שִׁבְיָא אֶת הַקְּרַבְנוֹת
108 הַמְּטוֹלִים עֲלָיו.
109 מְקַשָּׁה הַגְּמָרָא: וְלִדְבִי אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן, דְּאָמַר נִזִּיר נְמִי – שְׂגַם נִזִּיר
110 חוֹמְטָה הוּא, מְפָנִי שְׂצִיעַר אֶת עֲצֵמוּ שְׂאֵסַר עֲלָיו שְׁתִּיתִי יין, מֵאֵי
111 אִיכָּא לְמִיּוּר – אִיךְ נִבְאָר אַת דְּבְרֵי הַבְּרִייתָא שְׁהִשְׁעִיר הַפְּנִימִי
112 מְכַפֵּר עַל טוֹמְאוֹת מְקַדֵּשׁ וְקַדְשֵׁי, וְלֹא אִפְשָׁר לֹמַר שְׁהוּא מְכַפֵּר
113 עַל חִטָּאוֹ שֶׁל הַנְּזִיר. מְתַרְצַת הַגְּמָרָא: רַבִּי אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן קָבַר לָהּ
114 כְּרִבֵּי שְׁמַעוֹן, דְּאָמַר שְׂמָה שְׁשִׁיעִיר הַפְּנִימִי מְכַפֵּר עַל טוֹמְאוֹת מְקַדֵּשׁ
115 וְקַדְשֵׁי אִינוּ נִלְמַד מְתִיבַת 'מְטוֹמְאוֹת' אֵלֶּא מְקַמּוּמֵהּ הוּא מוֹכְרָע –
116 לְמוֹדִים זֹאת מִמָּה שְׂנֵאמַר בְּשִׁיעִיר עֲצֵמוּ יוֹכֵר עַל הַקְּדֵשׁ
117 מְטוֹמְאוֹת.
118 הַגְּמָרָא דְּנָה בְּדִרְשׁוֹת הַתְּנַאִים שְׁבַבְרִיתָא, וְמָה דוֹרְשִׁים הַתְּנַאִים

שבועות. שבועות שתיים - פרק ראשון דף ח עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזליץ)" רמז רש"י תוספות

1 **אי נמי בהנך דלאו בני גלות - הרבה שנויין במסכת מכות (פרק שני) כגון שהרגו דרך**
 2 **עלייה, או מי שיצאה אבן מתחת ידו והוציא הלה ראשו וקבלה. מה חלק - בטומאת**
 3 **מקדש משאר טומאות. דמיייתי עולה ויורד - ושאר שגגת עבירה בקרבן קבוע. דמיייתי**
 4 **שעירה ולא כבשה - ובשאר כריתות או כשבה או שעירה. חלק להקל קאמרינן -**

1 **גילוי עריות כו' אי במזיד בר קטלא הוא - ובהנך דליבא קטלא אלא כרת ליבא לאוקומה,**
 2 **דהא איבא למיפרך: בר מלקות הוא. כדפרישית. ואימא יולדת - פירש הקונטרס:**
 3 **יולדת שנבר עליה יום הכפורים תאכל בקדשים ואין צריכה להביא קרבן. ואף על גב דאם**
 4 **כן לא אתי לכלל חטאת - אין לחוש, כיון דבטומאת מקדש וקדושו אתי לכלל חטאת,**
 5 **כדפרישית לעיל. ולא מקרי נמי פעמים בשנה,**
 6 **הואיל ואין זמנה קבוע אלא פעם אחת בשנה.**
 7 **אבל קשה: דהא בר קרבן הוא. ואיך יכפר על בר**
 8 **קרבן? ויש לומר: דהואיל וקרבן יולדת לא אתי**
 9 **לכפרה אלא להכשיר בקדשים - אין זה בר קרבן.**
 10 **אפילו לרבי שמעון דאמר יולדת חטאת היא,**
 11 **מכל מקום עקרו אינו אלא להכשיר בקדשים.**
 12 **אבל קשה: מאי פריך? דאי פריך שלא תצטרך**
 13 **להביא קרבן כלל - הוה ליה לשנוי כדמשני גבי**
 14 **שעיר המשחלת בפרק בתרא דכריתות (כו, א) (א**
 15 **דיוולדת כי קמייתי קרבן - לאישתרוי בקדשים,**
 16 **ואגודר נמי משני דלא מיייתי אלא כדי למיחל**
 17 **עליה נזירות טהרה לכך נראה לרבינו תם: דהבא**
 18 **מוסק יולדת פריך, כגון ספק אם נפל הפילה אם**
 19 **רוח הפילה. ולא הווחוק עוברא, דאי הווחוק**
 20 **בחר רובא אולינא כדמובח בפרק "המפלת" (נה**
 21 **כט, א). או לא הרגישה שהפילה, דלאו בת קרבן**
 22 **היא. ואף על גב דמיימית חטאת העוף על הספק**
 23 **כדאמרינן בסוף נדה (עב, א), לא חשיב בר קרבן,**
 24 **מידי דהוה אחייבי אשמות תלוין דלא חשיבי בני**
 25 **קרבן בפרק בתרא דכריתות (כה, ב) כיון דאין**
 26 **באין אלא על הספק, ועוד, דהא איבא עולת העוף**
 27 **שאין מביאין על הספק. והשתא פריך הבא דיתלה**
 28 **לה השעיר עד לאתר יום הכפורים שחביא חטאת**
 29 **העוף. וכן כל הני דבסמוך. אבל בפרק בתרא**
 30 **דכריתות (כו, א) פריך דלא תביא כלל, דהשתא**
 31 **אתי שפיר דלא משני הבא כדמשני התם.**
 32 **אמר** קרא לכל חטאתם - ואם תאמר: קרבן

6 **האי "מה מצינו שחלק" חילוק שהוא להקל**
 7 **מבעי לן לאשכוחי, דומיא דשעיר הפנימי,**
 8 **דקולא הוא, שיחיד מתכפר בקרבן צבור שלא**
 9 **חסר בו ממון משלו. והאי חילוק להחמיר -**
 10 **שאם לא ימצא שעירה אלא בדמים יקרים**
 11 **יביאנה בעל כרחו. ואימא יולדת - שאם עבר**
 12 **עליה יום הכפורים אוכלת בקדשים בלא קרבן.**
 13 **ולא לכל טומאתם - וקרבן יולדת אינו בא**
 14 **לכפרה, אלא לטהרה מטומאתה. אבל**
 15 **בקדשים. ולרבי שמעון דאמר כו' - במסכת**
 16 **נדה בפרק "המפלת" (לא, ב). יולדת חטאת**
 17 **היא - שבשכורעת לילד נשבעת שלא תזקק**
 18 **לבעלה. מפקושו הוא שוכרע - ואיהו לא עריך**
 19 **להך דרשה דחלק. "מה חלק דמיימית צפרים"**
 20 **לא גרסינן, שאין זה להקל, שהצפרים אינן**
 21 **קריבין ולבד הקרבן הם באין נגוע ימים לפני**
 22 **הקרבן. והכי גרסינן: אימא מצורע. וחלק דידיה**
 23 **לא מיצטרך לפרושה, דהא פריש גבי קושיא**
 24 **דיוולדת ומאי חילוק דמיימית בעולה ויורד,**
 25 **והיא גופה איתא במצורע. שבעה דברים -**
 26 **מפרש במסכת ערכין בפרק "יש בערכין".**
 27 **אלא על חטאת אתי קרבן דיליה. התם**
 28 **מנעיה איכפר ליה - בעינן נגוע נתכפר לו**
 29 **העון. ואימא נזיר טמא - דכתיב (במדבר ו**
 30 **ז'ביום השמיני יביא שתי תורים". ולא לכל**
 31 **טומאתם - וכי מיימית נזיר קרבן למיחל עליה**
 32 **נזירות טהרה מיימית, כדכתיב (שם) "והזיר לה"**
 33 **את ימי נזרו והימים הראשונים יפלו", וגורת**
 34 **הבתוב הוא דלא חיילא נזירות עד דמיימית**
 35 **קרבן. דרבי אלעזר הקפר - במסכת תענית (יא,**
 36 **א). חוטא הוא - שציער עצמו מן היין. כי היכי**
 37 **דעביד לפני ולפנים - דמפרש לעיל במנינא**
 38 **אותו למעלה ושבע למטה מדם הפר וכן מדם**
 39 **השעיר, ואתה האי "וכפר על הקדש" לאיתוי**
 40 **היכל, שציער כמו פן על הפרות מבחוץ.**
 41 **נייתי פר ושעיר אחריני קא משמע לן - "וכפר"**
 42 **מההוא גופיה, והדר כתיב "וכן יעשה" לפרוש**
 43 **מה היא כפרה שכתוב מצוה עליו, שיחא**
 44 **ככל אשר עשה לפנים. מניח משמע - ואייתר**
 45 **ליה "וכפר על הקדש" לדרשה. הכי גרסינן:**
 46 **מאי ניהו יש בה ידיעה כו' - ולא גרסינן**
 47 **"טמאה במקדש מאי ניהו". והכי פירושא: קתני**
 48 **מה פשעים שאינן בני קרבן אף חטאים. ומאי**
 49 **ניהו טמאה דממעיש מהאי קרא - ההיא דבת**
 50 **קרבן, ואיזו - זו שיש בה ידיעה בתחלה וידיעה**
 51 **בסוף. האי בר קרבן - עולה ויורד הוא. ולמה**
 52 **לי למימר דלא ניכפר האי שעיר עלה? סמוך**
 53 **לשקיעת החמה - ערב יום הכפורים, ולא היה**
 54 **שדות להביא קרבנו.**
 55 **ניתלי**

1 **גילוי עריות נמי, היכי דמי? אי במזיד - בר קטלא**
 2 **הוא, אי בשוגג - בר קרבן הוא! - במזיד ולא אחריו**
 3 **ביה, בשוגג ולא אחריו ליה. שפכות דמים נמי, היכי**
 4 **דמי? במזיד - בר קטלא הוא, אי בשוגג - בר גלות**
 5 **הוא! - במזיד ולא אחריו ביה, בשוגג ולא אחריו**
 6 **ליה. אי נמי, בהנך דלאו בני גלות נינהו. אמר מר:**
 7 **יכול על שלש טומאות הללו יהא שעיר מכפר?**
 8 **תלמוד לומר: "מטמאות", ולא כל טומאות, מה**
 9 **מצינו שחלק הכתוב מקלל כל הטומאות - בטומאת**
 10 **מקדש וקדושו, אף כאן - בטומאת מקדש וקדושו,**
 11 **דברי רבי יהודה. מאי חלק - דמיימית בעולה ויורד?**
 12 **אימא: עבודה זרה, ומאי חלק - (סימן): עבודה זרה**
 13 **יולדת מצורע נזיר (וכו'')) דמיימית שעירה ולא בשבחה!**
 14 **אמר רב פהנא: אנו חלק להקל קאמרינן, והאי חלק**
 15 **להחמיר הוא. - אימא: יולדת, דחלק, דמיימית עולה**
 16 **ויורד! אמר רב הושעיא: "לכל חטאתם", ולא לכל**
 17 **טומאתם. ולרבי שמעון בן יוחאי דאמר: יולדת נמי**
 18 **חטאת היא, מאי איבא למימר? - רבי שמעון**
 19 **למעמיה, דאמר: מקומו הוא מוכרע. - אימא:**
 20 **מצורע! אמר רב הושעיא: "לכל חטאתם", ולא לכל**
 21 **טומאתם. ולרבי שמואל בר נחמני דאמר: על שבעה**
 22 **דברים נגעים באין, מאי איבא למימר? - התם נגועיה**
 23 **דאיכפר ליה, וקרבן לאישתרוי בקהל. - ואימא: נזיר**
 24 **טמא, דחלק, דמיימית תורים ובגין יונה! אמר רב**
 25 **הושעיא: "לכל חטאתם", ולא לכל טומאתם. - ולרבי**
 26 **אלעזר הקפר דאמר: נזיר נמי חוטא הוא, מאי איבא**
 27 **למימר? - סבר לה פרבי שמעון, דאמר: מקומו הוא**
 28 **מוכרע. אמר מר, רבי שמעון אומר: מקומו הוא**
 29 **מוכרע, הרי הוא אומר: "וכפר על הקדש מטמאות"**
 30 **- מטומאתו של קודש כו'. שפיר קאמר רבי שמעון!**
 31 **- ורבי יהודה אמר לך: ההוא מופיע ליה, פי היכי**
 32 **דעביד לפני ולפנים הכי נעביד בהיכל. - ורבי**
 33 **שמעון? ההוא מ"וכן יעשה" נפקא. - ורבי יהודה?**
 34 **אי מהחיא, הוה אמיןא: גייתו פר ושעיר אחריו**
 35 **ונעביד, קא משמע לן. - ורבי שמעון? "וכן יעשה**
 36 **לאהל מועד" - מנינה משמע, אמר מר: יכול על כל**
 37 **טומאות שפקודש יהא שעיר זה מכפר? תלמוד**
 38 **לומר: "מפשעיהם לכל חטאתם" וגו'. מאי ניהו? יש**
 39 **בה ידיעה בתחלה ויש בה ידיעה בסוף, האי בר**

40 **קרבן הוא! - לא צריכא, דאתידע ליה סמוך לשקיעת החמה; סלקא דעתך דאמיןא אדמיימית**
 41 **ניתלי**

מביא קרבן. רמאש חטא על הנפש" הוי לרבנן לשון חסרון, כמו (מלכים א א) "והייתי אני ובני שלמה חטאים", וכמו (שופטים ב) "אל השערה ולא יחטאי". ו"כלל חטאתם" ליבא לפרושי

הבא לשון חסרון הוה, דהא דומיא דפשעים כתיב.
דאתידע ליה סמוך לשקיעת החמה - ואם תאמר: הא נמי נילף משעיר המשתלח, בדרידיה נמי דרשינן חטאים דומיא דפשעים! ויש לומר: דלא דרשינן ביה דומיא דפשעים אלא לענין
 אם נודע לו מבעוד יום, שראוי להביא קרבן, אבל סמוך לשקיעת החמה לא חשיב בר קרבן. להכי אייתר בשעיר הפנימי חטאים דומיא דפשעים, דאפילו אתידע ליה סמוך
 לשקיעת לא תלי.

ומאי נינהו אין בה ויש בה - ולא בעי לממר אין בה ואין בה. ואי משום דהא שעירי הרגלים ושעירי ראשי חודשים מכפרים, סלקא דעתך נפוך מיפך - כתיב התם "לה", חטאת שאין מכיר בו אלא ה'. ואפילו לרבי שמעון דלא דריש "לה", לא היה מצי למינקט מאי נינהו אין בה ואין בה, משום היקשא דמתניתין: על מה שזה מכפר זה מכפר.

ונכפר כפרה גמורה - ואם תאמר: ומי עדיף משעיר המשתלח דאניו אלא תולה, כדאמר בפרק בתרא דכריתות (בה, א) דחייבי חטאת ואשמות וראין חייבים להביא אחר יום הכפורים; ויש לומר: דהכא ממשמעות דקרא קא פריך, ד'וכפר לכל חטאת' משמע שמוכר לגמרי כל חטאת. אבל גבי שעיר המשתלח לא כתיב "לכל חטאת" אלא גבי וידוי ולא גבי כפרה.

מאי לכל חטאת דאתא לכלל חטאת - תימה: דפריך בפרק בתרא דכריתות (ב, א) גבי שעיר המשתלח: אימא כי מתיידע אחר יום הכפורים נמי לא מייתי חטאת! ואנאמי: הא ברדייה נמי כתיב "לכל חטאתם" ויש לומר: דהתם נמי, הוון שודוע על קודם יום הכפורים שדיה בספק, כיון לא להביא אשם לתוי, אלא ששעיר המשתלח מכפר - אפילו כשנודע לו אחר יום הכפורים ידיעה ודאית לא יצטרך להביא חטאת, דשפיר מיקרי אתי לכלל חטאת הואיל ואתא לכלל אשם. אבל פשיטא, היכא דלא נודע לו כלל, אפילו ידיעת ספק קודם יום הכפורים - שביאת חטאת כשיודע לו, מדרשה ד"ל חטאת" כדדריש הכא. אי נמי, גבי שעיר המשתלח לית לן למיידרש דוקא הנך דאתו לכלל חטאת, שהרי מכפר על כמה עבירות שאינן כלל בני קרבן, על עשה ועל לא תעשה ושאר עבירות. אי נמי, שעיר המשתלח עדיף, שתולה כי אתיידע ליה סמוך לשקיעת החמה, כדפרישית.

ושייך למשנה לעיל ב. א) **מה** פנימי אין מכפר אלא על דבר שיש לו ידיעה אף חיצון וכו' - ואם תאמר: התינה לרבי שמעון דלא דריש חטא שאין מכיר בו אלא ה', דאיצטריך היקשא דלא מכפר חיצון ארגלים. אלא לרבי יהודה אמאי איצטריך היקשא? הא על כרחך חיצון מכפר אאין בה ויש בה, דבמאי מוקמת ליה? דליכא למיפטר הנפך מיפך חיצון ארגלים, דהא כתיב "לה" חטאת

שאין מכיר בה אלא ה'! ואין לומר דאיצטריך היקשא דלא מכפר אשאר עבירות אלא בטומאת מקדש וקדשי, דמלשון מתניתין משמע דאיצטריך אאין בה ויש בה! ויש לומר: דאי לאו היקשא הוה מוקמין כפרת חיצון באין בה ואין בה טומאת מקדש וקדשי, וכפרת ראש חדש ודרגלים באין בה ואין בה בשאר עבירות, ולא הוי דרשינן: דואיל חה בה בזמן קבוע, מה זה אין מכפר אלא על טומאת מקדש וקדשי כו' כדדריש תנא דבי רבי ישמעאל, אלא הוי דרשינן: מה זה מכפר אאין בה ואין בה אף זה כו'. אבל השתא דאיכא היקשא דחיצון מפנימי, על כרחך דרשינן כדדריש תנא דבי רבי ישמעאל. **ויכפר** פנימי ארידיה ואחיצון - אף על גב דלא אתי לכלל חטאת אין לחוש, כדפרישית לעיל.

ונפקא מינה היכא דלא עבר חיצון - ואם תאמר: אם כן חיצון למה בא כלל? ויש לומר: משום טומאה שאירעה בין זה לזה. **כפרה** אחת מכפר ואין מכפר שתי כפרות - ואם תאמר: אמאי לא תיפוק דאי מכפר נמי אדחיצון אם כן תהיה כפרה זו פעמים בשנה? ויש לומר: דאין לחוש, כיון דעיקר כפרתו הכתובה בו, דהיינו יש בה ואין בה, לא תהא אלא פעם אחת בשנה. ואם תאמר: תיפוק ליה מדאיתקש חיצון לפנימי דבעינן שלא תהא כפרת חיצון אלא פעם אחת בשנה ודע, מדקאמר בסמוך גבי חיצון: האי שעירי רגלים ושעירי ראשי חודשים כפרתו, פירושו: ואם כן הווי פעמים בשנה. וכן לקמן פריך: והא כי כתיב "אחת" בשעיר הפנימי כתיב! ומשני: מדאיתקש חיצון לפנימי. ובסמוך נמי דפריך: וניכפר חיצון ארידיה ואדפנימי - לישני דאין חיצון מכפר שתי כפרות, מדאיתקש ויש לומר: דכיון דלא כתיב "אחת" בגופיה דחיצון, אלא דיליף בהיקשא, לית לן למעוטי שלא יכפר פנימי אדחיצון וחיצון אדפנימי. וארברב, מכח היקשא אית לן לומר: על מה שזה מכפר זה מכפר, ומכח דאיתקש להדדי הוא דפריך. אבל חיצון וראשי חודשים ודרגלים, ולא איתקש להדדי, פריך בסמוך שפיר: האי שעירי רגלים ושעירי ראשי חודשים מכפרים. ולענין כפרת אחרים הוי כאליו כתיב "אחת בשנה" בגוף דחיצון. ו**ניכפר** חיצון ארידיה ואמאי דעביד פנימי - ואם תאמר: המקשה דלא ידע דף דרשה "אחת בשנה", אמאי לא פריך דליכפר או ליתלו תרתייהו אפנימי ותו לא? ויש לומר: דאדך קושיא ודאי ידע שיתירף לו "אחת בשנה", הואיל דחיצון אינו מכפר כפרה אחרת אלא זו. אבל אפרכא דפריך: וניכפר חיצון ארידיה ואדפנימי - לא מסיבת ליה למקשה דנמעט מ"אחת בשנה", כיון דעיקר כפרתו לא הוי דפנימי. אי נמי יש לומר, דסברא הוא שלא יכא שנייה על דבר אחד ולא יועיל זה בלא זה. אה חק סברא לומר, שיועיל ולא בא חיצון אלא משום טומאה שאירעה בין זה לזה. והשתא אתי שפיר דקאמר לעיל: ונפקא מינה היכא דלא עביד חיצון, ולא קאמר: נפקא מינה להגן ביני ובניי. דהיכא דעביד חיצון אחר כך לא יכפר פנימי אדחיצון, כדי שלא יבא חיצון אטומאה שאירעה בין זה לזה בלבד. ואם תאמר: ונימא דלעולם אתו תרתייהו אדפנימי לחוד, והוי פנימי לתלות חיצון לכפרהו? ויש לומר: דאי חיצון מכפר לגמרי, אם כן לא אתי לכלל חטאת, היאך יתלה על זה פנימי? **למזמאה** שאירעה בין זה לזה - הכא לא קאמר: ונפקא מינה להיכא דלא עביד פנימי. כדקאמר לעיל. דפנימי קרב קודם חיצון, ואי ליכא אלא חד - מעשו פנימי ולא חיצון.

כפרה זו לא תהא כו' - פירש הקונטרס: דלאו היינו קרא דלעיל. ונראה דסברתו, דלא מצינן למדרש דף דרשה מקרא קמא אף על גב דכתיב ביה נמי "אחת בשנה", משום דלא סגי דליכתוב "אחת" בלא "שנה", ולא מצינו למדרש מינה אלא דרשה קמייאת דאין מכפר שתי כפרות. (ורבינו יצחק מפרש דהא דרשה נמי שמעין מקרא קמא. מדלא כתיב "אחת כפרה", וכתביב "בשנה". וקרא אחריתא איצטריך לשום דרשה.

שבועות. שבועות שנים - פרק ראשון דף ח עמוד ב - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזלץ)" רש"י

נתילי ליה - מן היטורים. **מאי** קשיא ליה - דאמר: ומנן שעל זה מכפר? הא יליף לה דעל שאינה בת קרבן מכפר, וזו אינה בת קרבן, ואתיא ליה מחטאים דומיא דפשעו! **ניפוך מופך** - זה יכפר על שאין בה ידיעה בתחלה ויש בה ידיעה בסוף דלא אתי לכלל קרבן, והחיצון יתלה על שיש בה ידיעה בתחלה ואין בה ידיעה בסוף, ולהכי איצטריך

"לכל חטאתם" **לכל** חטאתם - ולא כתיב "משפיעים חטאתם", לומר: עכשיו הוא בפשע, שאינו בת קרבן, ויתלה עליו עד שיבא לכלל חטאת. **שאם** מת - קודם שיוודע לו. פיתה ממרקת - דהכי אמרינן בפרק בתרא דיומא (פו, א) שמינה ממרקת כל העונות שעשה תשובה עליו ואתי התשובה גמרת כפרתו ולא יום הכפורים גומר כפרתו, כגון עבירות חמורות. וניכפר **פנימי** ארידיה - לתלות על שיש בה ידיעה בתחלה ואין בה ידיעה בסוף. ואחיצון - על שאין בה ידיעה בתחלה ויש בה ידיעה בסוף.

הכי גרסינן: ונפקא מינה להיכא דלא עביד חיצון - אם לא היה להם שעירים בכל הצורך. **אמר** קרא אחת - "וכפר אחת על קרנותיו אחת בשנה". ובמזבח הפנימי כתיב, שמוכר עליו מדם הפר ושעיר, פר כהנים ושעיר לעם. והכא קריא תירא הוא, דלמאי איצטריך? אי לארזי לך שדם חטאת הכפורים מכפר עליו - בהדיא כתיב ב"אחרי מות", "ויצא אל המזבח אשר לפני ה' וכפר עליו" וגו' אלא לדרשה אתא, וקאמר "אחת" דאין כאן אלא כפרה אחת. **אמר** קרא אחת בשנה - תרי וזמני כתיבי "אחת בשנה": "וכפר אחת על קרנותיו אחת בשנה מדם חטאת הכפורים", "אחת בשנה יכפר". ברישיה דקרא סמך "אחת" ל"וכפר על קרנותיו", ודרשינן מיניה "וכפר אחת" שאין כאן אלא כפרה אחת. לימד שאינו מכפר כפרה אחרת. ובסיפא דקרא סמך "וכפר" ל"בשנה", דכתיב "אחת בשנה יכפר", לומר שאין אחד מכל קרבנות השנה מכפר כפרה זו אלא זה בלבד. ולרבי ישמעאל דאמר וכו' - בשיליה "ידיעות הטומאה" (שבועות יט, ט) מוקמין דלא בעי רבי ישמעאל ידיעה בתחלה בקרבן עולה ויורד.

נתילי ליה - מן היטורים. **מאי** קשיא ליה - דאמר: ומנן שעל זה מכפר? הא יליף לה דעל שאינה בת קרבן מכפר, וזו אינה בת קרבן, ואתיא ליה מחטאים דומיא דפשעו! **ניפוך מופך** - זה יכפר על שאין בה ידיעה בתחלה ויש בה ידיעה בסוף דלא אתי לכלל קרבן, והחיצון יתלה על שיש בה ידיעה בתחלה ואין בה ידיעה בסוף, ולהכי איצטריך "לכל חטאתם" **לכל** חטאתם - ולא כתיב "משפיעים חטאתם", לומר: עכשיו הוא בפשע, שאינו בת קרבן, ויתלה עליו עד שיבא לכלל חטאת. **שאם** מת - קודם שיוודע לו. פיתה ממרקת - דהכי אמרינן בפרק בתרא דיומא (פו, א) שמינה ממרקת כל העונות שעשה תשובה עליו ואתי התשובה גמרת כפרתו ולא יום הכפורים גומר כפרתו, כגון עבירות חמורות. וניכפר **פנימי** ארידיה - לתלות על שיש בה ידיעה בתחלה ואין בה ידיעה בסוף. ואחיצון - על שאין בה ידיעה בתחלה ויש בה ידיעה בסוף. הכי גרסינן: ונפקא מינה להיכא דלא עביד חיצון - אם לא היה להם שעירים בכל הצורך. **אמר** קרא אחת - "וכפר אחת על קרנותיו אחת בשנה". ובמזבח הפנימי כתיב, שמוכר עליו מדם הפר ושעיר, פר כהנים ושעיר לעם. והכא קריא תירא הוא, דלמאי איצטריך? אי לארזי לך שדם חטאת הכפורים מכפר עליו - בהדיא כתיב ב"אחרי מות", "ויצא אל המזבח אשר לפני ה' וכפר עליו" וגו' אלא לדרשה אתא, וקאמר "אחת" דאין כאן אלא כפרה אחת. **אמר** קרא אחת בשנה - תרי וזמני כתיבי "אחת בשנה": "וכפר אחת על קרנותיו אחת בשנה מדם חטאת הכפורים", "אחת בשנה יכפר". ברישיה דקרא סמך "אחת" ל"וכפר על קרנותיו", ודרשינן מיניה "וכפר אחת" שאין כאן אלא כפרה אחת. לימד שאינו מכפר כפרה אחרת. ובסיפא דקרא סמך "וכפר" ל"בשנה", דכתיב "אחת בשנה יכפר", לומר שאין אחד מכל קרבנות השנה מכפר כפרה זו אלא זה בלבד. ולרבי ישמעאל דאמר וכו' - בשיליה "ידיעות הטומאה" (שבועות יט, ט) מוקמין דלא בעי רבי ישמעאל ידיעה בתחלה בקרבן עולה ויורד.

נתילי ליה - מן היטורים. **מאי** קשיא ליה - דאמר: ומנן שעל זה מכפר? הא יליף לה דעל שאינה בת קרבן מכפר, וזו אינה בת קרבן, ואתיא ליה מחטאים דומיא דפשעו! **ניפוך מופך** - זה יכפר על שאין בה ידיעה בתחלה ויש בה ידיעה בסוף דלא אתי לכלל קרבן, והחיצון יתלה על שיש בה ידיעה בתחלה ואין בה ידיעה בסוף, ולהכי איצטריך "לכל חטאתם" **לכל** חטאתם - ולא כתיב "משפיעים חטאתם", לומר: עכשיו הוא בפשע, שאינו בת קרבן, ויתלה עליו עד שיבא לכלל חטאת. **שאם** מת - קודם שיוודע לו. פיתה ממרקת - דהכי אמרינן בפרק בתרא דיומא (פו, א) שמינה ממרקת כל העונות שעשה תשובה עליו ואתי התשובה גמרת כפרתו ולא יום הכפורים גומר כפרתו, כגון עבירות חמורות. וניכפר **פנימי** ארידיה - לתלות על שיש בה ידיעה בתחלה ואין בה ידיעה בסוף. ואחיצון - על שאין בה ידיעה בתחלה ויש בה ידיעה בסוף. הכי גרסינן: ונפקא מינה להיכא דלא עביד חיצון - אם לא היה להם שעירים בכל הצורך. **אמר** קרא אחת - "וכפר אחת על קרנותיו אחת בשנה". ובמזבח הפנימי כתיב, שמוכר עליו מדם הפר ושעיר, פר כהנים ושעיר לעם. והכא קריא תירא הוא, דלמאי איצטריך? אי לארזי לך שדם חטאת הכפורים מכפר עליו - בהדיא כתיב ב"אחרי מות", "ויצא אל המזבח אשר לפני ה' וכפר עליו" וגו' אלא לדרשה אתא, וקאמר "אחת" דאין כאן אלא כפרה אחת. **אמר** קרא אחת בשנה - תרי וזמני כתיבי "אחת בשנה": "וכפר אחת על קרנותיו אחת בשנה מדם חטאת הכפורים", "אחת בשנה יכפר". ברישיה דקרא סמך "אחת" ל"וכפר על קרנותיו", ודרשינן מיניה "וכפר אחת" שאין כאן אלא כפרה אחת. לימד שאינו מכפר כפרה אחרת. ובסיפא דקרא סמך "וכפר" ל"בשנה", דכתיב "אחת בשנה יכפר", לומר שאין אחד מכל קרבנות השנה מכפר כפרה זו אלא זה בלבד. ולרבי ישמעאל דאמר וכו' - בשיליה "ידיעות הטומאה" (שבועות יט, ט) מוקמין דלא בעי רבי ישמעאל ידיעה בתחלה בקרבן עולה ויורד.

נתילי ליה - מן היטורים. **מאי** קשיא ליה - דאמר: ומנן שעל זה מכפר? הא יליף לה דעל שאינה בת קרבן מכפר, וזו אינה בת קרבן, ואתיא ליה מחטאים דומיא דפשעו! **ניפוך מופך** - זה יכפר על שאין בה ידיעה בתחלה ויש בה ידיעה בסוף דלא אתי לכלל קרבן, והחיצון יתלה על שיש בה ידיעה בתחלה ואין בה ידיעה בסוף, ולהכי איצטריך "לכל חטאתם" **לכל** חטאתם - ולא כתיב "משפיעים חטאתם", לומר: עכשיו הוא בפשע, שאינו בת קרבן, ויתלה עליו עד שיבא לכלל חטאת. **שאם** מת - קודם שיוודע לו. פיתה ממרקת - דהכי אמרינן בפרק בתרא דיומא (פו, א) שמינה ממרקת כל העונות שעשה תשובה עליו ואתי התשובה גמרת כפרתו ולא יום הכפורים גומר כפרתו, כגון עבירות חמורות. וניכפר **פנימי** ארידיה - לתלות על שיש בה ידיעה בתחלה ואין בה ידיעה בסוף. ואחיצון - על שאין בה ידיעה בתחלה ויש בה ידיעה בסוף. הכי גרסינן: ונפקא מינה להיכא דלא עביד חיצון - אם לא היה להם שעירים בכל הצורך. **אמר** קרא אחת - "וכפר אחת על קרנותיו אחת בשנה". ובמזבח הפנימי כתיב, שמוכר עליו מדם הפר ושעיר, פר כהנים ושעיר לעם. והכא קריא תירא הוא, דלמאי איצטריך? אי לארזי לך שדם חטאת הכפורים מכפר עליו - בהדיא כתיב ב"אחרי מות", "ויצא אל המזבח אשר לפני ה' וכפר עליו" וגו' אלא לדרשה אתא, וקאמר "אחת" דאין כאן אלא כפרה אחת. **אמר** קרא אחת בשנה - תרי וזמני כתיבי "אחת בשנה": "וכפר אחת על קרנותיו אחת בשנה מדם חטאת הכפורים", "אחת בשנה יכפר". ברישיה דקרא סמך "אחת" ל"וכפר על קרנותיו", ודרשינן מיניה "וכפר אחת" שאין כאן אלא כפרה אחת. לימד שאינו מכפר כפרה אחרת. ובסיפא דקרא סמך "וכפר" ל"בשנה", דכתיב "אחת בשנה יכפר", לומר שאין אחד מכל קרבנות השנה מכפר כפרה זו אלא זה בלבד. ולרבי ישמעאל דאמר וכו' - בשיליה "ידיעות הטומאה" (שבועות יט, ט) מוקמין דלא בעי רבי ישמעאל ידיעה בתחלה בקרבן עולה ויורד.

נתילי ליה - מן היטורים. **מאי** קשיא ליה - דאמר: ומנן שעל זה מכפר? הא יליף לה דעל שאינה בת קרבן מכפר, וזו אינה בת קרבן, ואתיא ליה מחטאים דומיא דפשעו! **ניפוך מופך** - זה יכפר על שאין בה ידיעה בתחלה ויש בה ידיעה בסוף דלא אתי לכלל קרבן, והחיצון יתלה על שיש בה ידיעה בתחלה ואין בה ידיעה בסוף, ולהכי איצטריך "לכל חטאתם" **לכל** חטאתם - ולא כתיב "משפיעים חטאתם", לומר: עכשיו הוא בפשע, שאינו בת קרבן, ויתלה עליו עד שיבא לכלל חטאת. **שאם** מת - קודם שיוודע לו. פיתה ממרקת - דהכי אמרינן בפרק בתרא דיומא (פו, א) שמינה ממרקת כל העונות שעשה תשובה עליו ואתי התשובה גמרת כפרתו ולא יום הכפורים גומר כפרתו, כגון עבירות חמורות. וניכפר **פנימי** ארידיה - לתלות על שיש בה ידיעה בתחלה ואין בה ידיעה בסוף. ואחיצון - על שאין בה ידיעה בתחלה ויש בה ידיעה בסוף. הכי גרסינן: ונפקא מינה להיכא דלא עביד חיצון - אם לא היה להם שעירים בכל הצורך. **אמר** קרא אחת - "וכפר אחת על קרנותיו אחת בשנה". ובמזבח הפנימי כתיב, שמוכר עליו מדם הפר ושעיר, פר כהנים ושעיר לעם. והכא קריא תירא הוא, דלמאי איצטריך? אי לארזי לך שדם חטאת הכפורים מכפר עליו - בהדיא כתיב ב"אחרי מות", "ויצא אל המזבח אשר לפני ה' וכפר עליו" וגו' אלא לדרשה אתא, וקאמר "אחת" דאין כאן אלא כפרה אחת. **אמר** קרא אחת בשנה - תרי וזמני כתיבי "אחת בשנה": "וכפר אחת על קרנותיו אחת בשנה מדם חטאת הכפורים", "אחת בשנה יכפר". ברישיה דקרא סמך "אחת" ל"וכפר על קרנותיו", ודרשינן מיניה "וכפר אחת" שאין כאן אלא כפרה אחת. לימד שאינו מכפר כפרה אחרת. ובסיפא דקרא סמך "וכפר" ל"בשנה", דכתיב "אחת בשנה יכפר", לומר שאין אחד מכל קרבנות השנה מכפר כפרה זו אלא זה בלבד. ולרבי ישמעאל דאמר וכו' - בשיליה "ידיעות הטומאה" (שבועות יט, ט) מוקמין דלא בעי רבי ישמעאל ידיעה בתחלה בקרבן עולה ויורד.

1 תולה, שאם היה מכפר לא היתה טומאה זו מגיעה עוד לחיוב
 2 חטאת.
 3 שואלת הגמרא: וְכִי מֵאַחַר שֶׁהִשְׁעִיר הַפְּנִימִי אִינוֹ מְכַפֵּר לַגַּמְרִי עַל
 4 טומאת מקדש וקדשיו, לָמָּה תוֹלָה – לאיזה ענין הוא תולה על
 5 טומאה זו. מיישבת הגמרא: אָמַר רַבִּי יוֹרְאִי, לֹאֲמַר שֶׁאִם מָתְ בִּלְא
 6 שְׁנֹדַע לוֹ שַׁחֲטָא, מָתְ בִּלְא עֲזוּן, שְׁכִיּוֹן שָׁמַת וְאִינוּ יוֹכֵל לְהַבִּיא
 7 חטאת, הַשְׁעִיר מְכַפֵּר עָלָיו. אָמַר לִיהִ רַבָּא, הֲלֵא אִם מָת, הַמִּיתָה
 8 עֲצָמָה מְמַרְקָת – מְנַקָּה וּמְכַפֵּרַת לוֹ עַל עֲוֹנוֹתָיו, כְּמוֹבָאֵר בְּמִסְכַּת
 9 יוּמָא (פ"ה), שְׁמִיתָה מְמַרְקָת אֵת כָּל הָעֹוֹנוֹת שֶׁתְּשׁוּבָה יוּם
 10 הַכִּיפּוּרִים אֵינֶם מְסַפְּקִים כְּדִי לְכַפֵּר עֲלֵיהֶם. אָלָּא אָמַר רַבָּא,
 11 הַשְׁעִיר הַפְּנִימִי תוֹלָה לְהֶגֶן עָלָיו מִן הַיְסוּרִין, שְׁלֵא יִקְבַּל עֲוֹנָשׁ עַד
 12 שִׁיּוּדוּעַ לוֹ שַׁחֲטָא וְיֵבֵיא קֶרְבָּן עוֹלָה וְיֹוֹרֵד.
 13 שְׁנִינוּ בְּמִשְׁנָה (לעיל ב:) אֵין בְּהַ יְדִיעָה בְּתַחֲלָה וְיֵשׁ בְּהַ יְדִיעָה בְּסוֹף,
 14 שְׁעִיר הַנִּעְשָׂה בַּחוּץ וְיוֹם הַכִּפּוּרִים מְכַפֵּר כּוּ' שְׁנֵאמַר (במדבר כט יא)
 15 וְלִמְלַכְד חֲטָאת הַכִּפּוּרִים, עַל מָה שֶׁזֶּה מְכַפֵּר זֶה מְכַפֵּר, מָה הַפְּנִימִי
 16 אֵין מְכַפֵּר אֵלָּא עַל דְּבַר שֵׁשׁ בַּה יְדִיעָה, אָף הַחִיצוֹן אֵין מְכַפֵּר אֵלָּא
 17 עַל דְּבַר שֵׁשׁ בַּה יְדִיעָה. מִקְשָׁה הַגַּמְרָא: מְכַדִּי אִתְקוּשִׁי אִתְקוּשׁ
 18 לְהַרְדִּי – מאחר שהוקשו שני השעירים זה לזה, אִם כֵּן, וְנִכְפַּר –
 19 שִׁיכַפֵּר הַשְׁעִיר הַפְּנִימִי עַל שְׁנֵי סוּגֵי טוּמְאוֹת, אִדְרִידָה – עַל
 20 הַטוּמְאָה שְׁהוּא בֵּא עֲלֵיהָ, כְּלוּמַר שִׁתְּלָה עַל טוּמְאוֹת מְקֻדָּשׁ
 21 וְקֻדְשֵׁי שֵׁשׁ בַּה יְדִיעָה בְּתַחֲלָה וְאֵין בַּה יְדִיעָה בְּסוֹף, וְאִדְרִידָה –
 22 וְעַל הַטוּמְאָה שֶׁהַשְׁעִיר הַנִּעְשָׂה בַּחוּץ מְכַפֵּר עֲלֵיהָ, שְׁהִיא טוּמְאוֹת
 23 מְקֻדָּשׁ וְקֻדְשֵׁי שֵׁשׁ בַּה יְדִיעָה בְּתַחֲלָה וְיֵשׁ בַּה יְדִיעָה בְּסוֹף,
 24 וְנִכְפַּא מִינָה לְהִיבָא דְלֵא עֲבַד חִיצוֹן – באופן שלא הקריב את
 25 הַשְׁעִיר הַנִּעְשָׂה בַּחוּץ, וְכִגוֹן שְׁלֵא הִיוּ בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ שְׁעִירִים כְּדִי
 26 הַצּוֹרֵךְ. מִתְרַצַּת הַגַּמְרָא: אָמַר קְרָא – נֵאמַר בַּפְּסוּק לַגִּבִּי מִזְבַּח
 27 הַפְּנִימִי אֶחָת וְיִכְפַּר אֶהְרֵן עַל קִרְבָּתָיו אֶחָת בְּשִׁנְהַ מְדָם חֲטָאת
 28 הַכִּפּוּרִים (שמות ל) דְּהִינּוּ שֶׁהַמִּזְבַּח הַפְּנִימִי מְכַפֵּר עַל יַדִּי שֶׁהַחֵקַן
 29 הַגְּדוֹל מִזֶּה עָלָיו בְּיוֹם הַכִּיפּוּרִים מְדָם הַפֶּר וּמְדָם הַשְׁעִיר, וּפְסוּק זֶה
 30 מִיּוֹתֵר, שְׁהִרִי נֵאמַר (ויקרא טו יח) וַיִּצְא אֶל הַמִּזְבַּח אֲשֶׁר לִפְנֵי ה'
 31 וְכִפֵּר עָלָיו וְלָקַח מְדָם הַפֶּר וּמְדָם הַשְׁעִיר וַיִּתֵּן עַל קִרְנוֹת הַמִּזְבַּח
 32 סְבִיב, אֵלָּא דוֹרְשִׁים מִמֶּנּוּ שֶׁכִּפְּרָה אֶחָת הַשְׁעִיר מְכַפֵּר, וְאִינוּ מְכַפֵּר
 33 שְׁנֵי כִפּוּרֹת, כְּלוּמַר שְׁאִינוּ מְכַפֵּר עַל חֲטָא שֵׁשׁ עָלָיו כִּפְרָה אַחֲרָת,
 34 וְאִילוּ עַל טוּמְאוֹת מְקֻדָּשׁ וְקֻדְשֵׁי שֵׁשׁ בַּה יְדִיעָה בְּתַחֲלָה וְיֵשׁ בַּה
 35 יְדִיעָה בְּסוֹף יֵשׁ כִּפְרָה אַחֲרָת, וְהִיא הַשְׁעִיר הַנִּעְשָׂה בַּחוּץ, וְלִכֵּן
 36 הַשְׁעִיר הַפְּנִימִי אִינוּ מְכַפֵּר עָלָיו אָף בְּמִקְרָה שְׁלֵא הִקְרִיבוּ אֵת
 37 הַשְׁעִיר הַנִּעְשָׂה בַּחוּץ.
 38 מִקְשָׁה הַגַּמְרָא: וְנִכְפַּר חִיצוֹן – שֶׁהַשְׁעִיר הַנִּעְשָׂה בַּחוּץ יְכַפֵּר עַל
 39 שְׁנֵי סוּגֵי טוּמְאוֹת, אִדְרִידָה – עַל הַטוּמְאָה שְׁהוּא בֵּא עֲלֵיהָ, שְׁהִיא
 40 טוּמְאוֹת מְקֻדָּשׁ וְקֻדְשֵׁי שֵׁשׁ בַּה יְדִיעָה בְּתַחֲלָה וְיֵשׁ בַּה יְדִיעָה
 41 בְּסוֹף, וְעַל כֵּךְ הִשִּׁיבָה הַבְּרִייתָא. אָמַר קְרָא לַגִּבִּי שְׁעִיר הַפְּנִימִי לְכָל
 42 הַטְּמְאוֹת, מְכַלְל – מִשְׁמַע מִזֶּה דְּכִנֵּי חֲטָאוֹת נִינְהוּ – שֶׁהַחֲטָאִים
 43 שֶׁהַשְׁעִיר הַפְּנִימִי בֵּא עֲלֵיהֶם הֵם חֲטָאִים שִׁיכּוּלִים לְבוֹא לִידֵי חִיּוּב
 44 חֲטָאת, דְּהִינּוּ יֵשׁ בַּה יְדִיעָה בְּתַחֲלָה וְאֵין בַּה יְדִיעָה בְּסוֹף, אִוֹלָם
 45 עַד שִׁיּוּדוּעַ לוֹ הַשְׁעִיר הַפְּנִימִי תוֹלָה לְהֶגֶן עָלָיו מִן הַיְסוּרִים.
 46 מִקְשָׁה הַגַּמְרָא: וְנִכְפַּר – שֶׁהַשְׁעִיר הַפְּנִימִי יְכַפֵּר כִּפְרָה נְמוּרָה עַל
 47 טוּמְאוֹת מְקֻדָּשׁ וְקֻדְשֵׁי שֵׁשׁ בַּה יְדִיעָה בְּתַחֲלָה וְאֵין בַּה יְדִיעָה
 48 בְּסוֹף, וְאָף כְּשִׁיּוּדוּעַ לוֹ לֹא יִצְטָרֵךְ לְהַבִּיא קֶרְבָּן, וּמִדּוּעַ הוּא רַק
 49 תוֹלָה עֹבּוֹר. מִתְרַצַּת הַגַּמְרָא: אֵי קָרְבָּנִי מִפְּשְׁעֵיהֶם וּמִחֲטָאוֹתֶם אֲבָן
 50 הִינּוּ אוֹמְרִים כְּדָקָא אֶמְרַת – כְּמוֹ שְׁאִמְרַת, שֶׁהַשְׁעִיר הַפְּנִימִי מְכַפֵּר
 51 עַל טוּמְאָה זֹו לַגַּמְרִי, שְׁהִרִי כְּמוֹ שֶׁמִּפְּשְׁעֵיהֶם הַכּוּוֹנָה שֶׁהַשְׁעִיר
 52 מְכַפֵּר עַל הַפְּשְׁעִים לַגַּמְרִי, כֵּךְ מְחַטָּאתֶם הַכּוּוֹנָה שְׁהוּא מְכַפֵּר עַל
 53 הַחֲטָאִים לַגַּמְרִי, אִוֹלָם הַשְׁתָּא דְּקָרְבָּנִי – עַתָּה שְׁכַתּוּב וּמִפְּשְׁעֵיהֶם
 54 לְכָל הַחֲטָאוֹת, אֵנוּ לּוּמְדִים שֶׁהַשְׁעִיר בֵּא לְהֶגֶן – לְאוֹתוֹת טוּמְאוֹת
 55 דְּאֵתוּ – שִׁיבּוּאוּ בְּעַתִּיד לְכָלֵּל חֲטָאת, וְהַשְׁעִיר אִינוּ מְכַפֵּר אֵלָּא רַק

1 יְתַלֵּי לִיהִ – יְתַלָּה לוֹ הַשְׁעִיר וְיֶגֶן עָלָיו מִן הַיְסוּרִים, קָא מְשַׁמְעַ לֵּן
 2 שֶׁהַשְׁעִיר הַפְּנִימִי תוֹלָה לְהֶגֶן רַק עַל חֲטָאִים שְׁאִינֶם בְּנֵי קֶרְבָּן, אֲבָל
 3 עַל חֲטָאִים שֶׁהֵם בְּנֵי קֶרְבָּן אִינוּ תוֹלָה.
 4 הַגַּמְרָא זָבַח בְּדַבְרֵי הַבְּרִייתָא שֶׁהַשְׁעִיר הַפְּנִימִי תוֹלָה עַל טוּמְאוֹת
 5 מְקֻדָּשׁ וְקֻדְשֵׁי שֵׁשׁ בַּה יְדִיעָה בְּתַחֲלָה וְאֵין בַּה יְדִיעָה בְּסוֹף; אָמַר
 6 מַר – הוֹבָא לְעֵיל (ה) בְּבְרִיתָא, מִינֵן לְטוּמְאוֹת מְקֻדָּשׁ וְקֻדְשֵׁי שֵׁשׁ
 7 בְּהַ יְדִיעָה בְּתַחֲלָה וְאֵין בְּהַ יְדִיעָה בְּסוֹף שֶׁשְׁעִיר זֶה וְהַפְּנִימִי תוֹלָה
 8 לְהֶגֶן עַל הַחוּטָא מִן הַיְסוּרִים, תְּלַמוּד לּוֹמַר 'לְכָל חֲטָאתֶם, חִיּוּבֵי
 9 חֲטָאוֹת בְּמִשְׁמַע. תְּמַהָה הַגַּמְרָא: וְכִי יֵשׁ לְהַקְשׁוֹת מִינֵן, מֵאֵי קָא
 10 קָשְׁיָא לִיהִ – מָה הִיָּה קֶשֶׁה לְבְרִייתָא שֶׁשְׁאֵלָה מִנֵּן שֶׁשְׁעִיר הַפְּנִימִי
 11 תוֹלָה לְהֶגֶן עַל טוּמְאוֹת מְקֻדָּשׁ וְקֻדְשֵׁי שֵׁשׁ בַּה יְדִיעָה בְּתַחֲלָה וְאֵין
 12 בַּה יְדִיעָה בְּסוֹף, הֲלֵא הַבְּרִייתָא לְמַדָּה מִזְּפֻשְׁעֵיהֶם לְכָל חֲטָאתֶם'
 13 שְׁכַשְׁם שֶׁהַפְּשְׁעִים אֵינֶם בְּנֵי קֶרְבָּן כֵּךְ גַּם הַחֲטָאִים שֶׁהַשְׁעִיר בֵּא
 14 עֲלֵיהֶם אֵינֶם בְּנֵי קֶרְבָּן, וְטוּמְאוֹת מְקֻדָּשׁ וְקֻדְשֵׁי שֵׁשׁ בַּה יְדִיעָה
 15 בְּתַחֲלָה וְאֵין בַּה יְדִיעָה בְּסוֹף אֵינָה בְּרַב קֶרְבָּן, וְאִם כֵּן אֵנוּ יוֹדְעִים
 16 שֶׁהַשְׁעִיר בֵּא עֲלֵיהָ. מְבֹאֲרַת הַגַּמְרָא: הֲכִי קָא קָשְׁיָא לִיהִ – כֵּךְ הִיָּה
 17 קֶשֶׁה לְבְרִייתָא, הַשְׁתָּא דְּאֶמְרַת – עַתָּה שְׁאִמְרַת שֶׁהַחֲטָאִים
 18 שֶׁהַשְׁעִיר בֵּא עֲלֵיהֶם הֵם דְּיִמְיָא דְּפְשְׁעִים – בְּדוּמָה לְפֻשְׁעִים, מָה
 19 פְּשְׁעִים דְּלֵאוּ – אֵינֶם בְּנֵי קֶרְבָּן כִּיּוֹן שֶׁהֵם מִיּוֹד, אָף הַחֲטָאִים נְמִי
 20 דְּלֵאוּ – גַּם הֵם אֵינֶם בְּנֵי קֶרְבָּן, אֵימָא – הֵאִם תְּאִמַּר שֶׁהַחֲטָאִים
 21 צְרִיכִים לְהִיּוֹת דּוּמִים לְפֻשְׁעִים לַגַּמְרִי, מָה פְּשְׁעִים דְּלֵאוּ בְּנֵי קֶרְבָּן
 22 לְעוֹלָם, אָף הַחֲטָאִים הֵם אֵלוּ דְּלֵאוּ – שְׁאִינֶם בְּנֵי קֶרְבָּן לְעוֹלָם, וְמֵאֵי
 23 נִינְהוּ – וּבִאלוּ חֲטָאִים מְדוּבָה, שֶׁטוּמְאוֹת מְקֻדָּשׁ וְקֻדְשֵׁי שֵׁשׁ בַּה
 24 יְדִיעָה בְּתַחֲלָה וְיֵשׁ בְּהַ יְדִיעָה בְּסוֹף, שְׁכִיּוֹן שְׁלֵא הִיָּה יְדִיעָה
 25 בְּתַחֲלָה אִינוּ יוֹכֵל לְהַתְּחִיב קֶרְבָּן לְעוֹלָם, אֲבָל טוּמְאוֹת מְקֻדָּשׁ
 26 וְקֻדְשֵׁי שֵׁשׁ בַּה יְדִיעָה בְּתַחֲלָה וְאֵין בְּהַ יְדִיעָה בְּסוֹף, מִיּוֹן דְּכִי מִתְּיַדַּע
 27 לִיהִ – שְׁכַאשֶׁר נֹודַע לוֹ שַׁחֲטָא, כֵּרַ קֶרְבָּן הוּא, וְעָלָיו לְהַבִּיא קֶרְבָּן
 28 עוֹלָה וְיֹוֹרֵד, לְפִיכֵךְ אֵימָא – אִמּוֹר שֶׁהַשְׁעִיר הַפְּנִימִי לֹא יְתַלֵּי – לֹא
 29 יְתַלָּה עֲלֵיהָ. וְכִי תִימָא – וְאִם תְּרַצָּה לּוֹמַר שֶׁטוּמְאוֹת מְקֻדָּשׁ וְקֻדְשֵׁי
 30 שֵׁשׁ בַּה יְדִיעָה בְּתַחֲלָה וְיֵשׁ בְּהַ יְדִיעָה בְּסוֹף, שְׁעִיר הַנִּעְשָׂה בַּחוּץ
 31 וְיוֹם הַכִּפּוּרִים מְכַפֵּר עֲלֵיהָ, כְּמוֹבָאֵר בְּמִשְׁנָה (לעיל ב), וְאֵין צְרִיךְ אֵת
 32 הַשְׁעִיר הַפְּנִימִי שִׁתְּלָה עֲלֵיהָ, כִּלְקָא דְעֶתְקָא אֵמִינָא – הִיָּה עוֹלָה
 33 בְּדַעְתְךָ לּוֹמַר, שְׁאֵין בְּכַךְ לְדַחּוֹת אֵת הַקּוּשִׁיא, שְׁכֵן יֵשׁ לּוֹמַר, נִיפּוּד
 34 מִיָּפֶךְ – שֶׁנִּפְוֹךְ וְנַחֲלִיף אֵת דְּבָרֵי הַמִּשְׁנָה, וְנֵאמַר שֶׁהַשְׁעִיר הַפְּנִימִי
 35 מְכַפֵּר עַל טוּמְאוֹת מְקֻדָּשׁ וְקֻדְשֵׁי שֵׁשׁ בַּה יְדִיעָה בְּתַחֲלָה וְיֵשׁ בַּה
 36 יְדִיעָה בְּסוֹף, וְשְׁעִיר הַנִּעְשָׂה בַּחוּץ וְיוֹם הַכִּיפּוּרִים מְכַפֵּרִים עַל
 37 טוּמְאוֹת מְקֻדָּשׁ וְקֻדְשֵׁי שֵׁשׁ בַּה יְדִיעָה בְּתַחֲלָה וְאֵין בַּה יְדִיעָה
 38 בְּסוֹף, וְלִכֵּן הוֹקְשָׁה לְבְרִייתָא מִנֵּן שֶׁשְׁעִיר הַפְּנִימִי תוֹלָה לְהֶגֶן עַל
 39 טוּמְאוֹת מְקֻדָּשׁ וְקֻדְשֵׁי שֵׁשׁ בַּה יְדִיעָה בְּתַחֲלָה וְאֵין בַּה יְדִיעָה
 40 בְּסוֹף, וְעַל כֵּךְ הִשִּׁיבָה הַבְּרִייתָא. אָמַר קְרָא לַגִּבִּי שְׁעִיר הַפְּנִימִי לְכָל
 41 הַטְּמְאוֹת, מְכַלְל – מִשְׁמַע מִזֶּה דְּכִנֵּי חֲטָאוֹת נִינְהוּ – שֶׁהַחֲטָאִים
 42 שֶׁהַשְׁעִיר הַפְּנִימִי בֵּא עֲלֵיהֶם הֵם חֲטָאִים שִׁיכּוּלִים לְבוֹא לִידֵי חִיּוּב
 43 חֲטָאת, דְּהִינּוּ יֵשׁ בַּה יְדִיעָה בְּתַחֲלָה וְאֵין בַּה יְדִיעָה בְּסוֹף, אִוֹלָם
 44 עַד שִׁיּוּדוּעַ לוֹ הַשְׁעִיר הַפְּנִימִי תוֹלָה לְהֶגֶן עָלָיו מִן הַיְסוּרִים.
 45 מִקְשָׁה הַגַּמְרָא: וְנִכְפַּר – שֶׁהַשְׁעִיר הַפְּנִימִי יְכַפֵּר כִּפְרָה נְמוּרָה עַל
 46 טוּמְאוֹת מְקֻדָּשׁ וְקֻדְשֵׁי שֵׁשׁ בַּה יְדִיעָה בְּתַחֲלָה וְאֵין בַּה יְדִיעָה
 47 בְּסוֹף, וְאָף כְּשִׁיּוּדוּעַ לוֹ לֹא יִצְטָרֵךְ לְהַבִּיא קֶרְבָּן, וּמִדּוּעַ הוּא רַק
 48 תוֹלָה עֹבּוֹר. מִתְרַצַּת הַגַּמְרָא: אֵי קָרְבָּנִי מִפְּשְׁעֵיהֶם וּמִחֲטָאוֹתֶם אֲבָן
 49 הִינּוּ אוֹמְרִים כְּדָקָא אֶמְרַת – כְּמוֹ שְׁאִמְרַת, שֶׁהַשְׁעִיר הַפְּנִימִי מְכַפֵּר
 50 עַל טוּמְאָה זֹו לַגַּמְרִי, שְׁהִרִי כְּמוֹ שֶׁמִּפְּשְׁעֵיהֶם הַכּוּוֹנָה שֶׁהַשְׁעִיר
 51 מְכַפֵּר עַל הַפְּשְׁעִים לַגַּמְרִי, כֵּךְ מְחַטָּאתֶם הַכּוּוֹנָה שְׁהוּא מְכַפֵּר עַל
 52 הַחֲטָאִים לַגַּמְרִי, אִוֹלָם הַשְׁתָּא דְּקָרְבָּנִי – עַתָּה שְׁכַתּוּב וּמִפְּשְׁעֵיהֶם
 53 לְכָל הַחֲטָאוֹת, אֵנוּ לּוּמְדִים שֶׁהַשְׁעִיר בֵּא לְהֶגֶן – לְאוֹתוֹת טוּמְאוֹת
 54 דְּאֵתוּ – שִׁיבּוּאוּ בְּעַתִּיד לְכָלֵּל חֲטָאת, וְהַשְׁעִיר אִינוּ מְכַפֵּר אֵלָּא רַק

איני חפץ במאומה; איני רוצה את גן העדן שלך, איני רוצה את העולם הבא שלך כו', רצוני לא יותר מאשר אותך לבד.

48 שָׁל רֵאשׁ תְּהֵי שְׁנֵימָר בּוֹ לְחֻטָּאת לְהַ' וּבשאר שעירי הרגלים לא
 49 נאמר לה' אָמַר תְּקַדֵּשׁ בְּרוּךְ הוּא, שְׁעִיר זֶה הוּא כְּפָרָה (על) [עֲלִי],
 50 כלומר, שעיר זה המכפר על עוונותיכם, מוטל עלי לקובעו בראש
 51 חודש, כפיס על מה שְׁמִיעָמִיתִי אֶת הַיְהוָה, וכיון שפסוק זה נצרך
 52 לדרשה זו, מהיכן נדרוש את דינו של רבי יהודה. מתרצת הגמרא:
 53 אַם כֵּן, שהפסוק נדרש רק כדברי ריש לקיש, לְיָמָא קָרָא – שהפסוק
 54 יאמר 'לְחֻטָּאת עַל הַ', מֵאֵי לְהַ', אלא לְכַדְמָרְךָ – לדרשת רבי
 55 יהודה, ששעיר זה מכפר על חטא שרק ה' מכיר בו.
 56 מקשה הגמרא: וְאֵימָא בּוֹלִיָּה לְהָבִי הוּא דְאָתָא – נאמר שהפסוק בא
 57 רק לומר שהשעיר מכפר על חטא שרק ה' מכיר בו, ומנין לריש
 58 לקיש לדרוש את דרשתו מהפסוק. מתרצת הגמרא: אַם כֵּן, נִימָא
 59 קָרָא – די שהפסוק יאמר 'חַטָּאת הַ' מֵאֵי לְהַ', אלא שְׁמַעַת מִיָּנָה
 60 תִּרְבִּי – יש ללמוד מהפסוק את שתי הדרשות.
 61 הגמרא מבררת מדוע אין השעירים מכפרים על עבירות נוספות.
 62 מקשה הגמרא: וּכְפָר נָמִי אֶפְילוּ בְּשָׂרָא עֲבִירֹת – מדוע לא נאמר
 63 שהשעירים מכפרים גם על מי ששגג בשאר עבירות ולא ידע
 64 שחטא, שאף בחטאים אלו רק ה' מכיר. מתרצת הגמרא: תָּנָא דְבִי
 65 רְבִי יִשְׁמַעֲלֵא תְּשׁוּבָה לְשֹׂאֵלָה זֶה, שיש ללמוד את דינו משעיר
 66 החיצון של יום הכפורים, הוֹאֵל וְהוּ – שעיר החיצון של יום
 67 הכפורים כָּא בְּמִן קָבֻעַ בְּשִׁנְהַ' וְהוּ – שעיר של ראש חודש כָּא בְּמִן
 68 קָבֻעַ, יש ללמוד זה מזה בבנין אב, מַה זֶה – שעיר החיצון של יום
 69 הכפורים אֵינוּ מְכַפֵּר אֱלָא עַל מוֹמָאָת מְקַדְּשׁ וְקַדְּשִׁי, אֵה זֶה – שעיר
 70 של ראש חודש אֵינוּ מְכַפֵּר אֱלָא עַל מוֹמָאָת מְקַדְּשׁ וְקַדְּשִׁי.
 71 שואלת הגמרא: אֲשַׁכְּחִן – מצאנו לימוד לדברי רבי יהודה ששְׁעִירֵי
 72 רֵאשֵׁי תְּהֵימִים מכפרים על טומאת מקדש וקדשיו שאין בה ידיעה
 73 כלל, שְׁעִירֵי הַרְגְלִים מְנַלְן שאף הם מכפרים על עון טומאת מקדש
 74 וקדשיו שאין בה ידיעה כלל, אָף שְׁהוּא עוֹן שִׁישׁ בּוֹ כֵּרַת.
 75 הגמרא מבארת תחילה מדוע לא ניתן ללמוד זאת משעיר של יום
 76 הכפורים, ומקדימה ואומרת: וְכִי תִימָא הָא נָמִי בְּתָנָא דְבִי רְבִי
 77 יִשְׁמַעֲלֵא – ואם תרצה לומר שגם דין זה נלמד באותו בנין אב
 78 שנאמר בבית מדרשו של רבי ישמעאל, שכשם ששעיר יום
 79 הכפורים ושעיר ראש חודש זמנם קבוע ומכפרים על טומאת
 80 מקדש וקדשיו אף שעירי הרגלים שזמנם קבוע ומכפרים על
 81 טומאת מקדש וקדשיו, אֵיכָא לְמִיפְרָךְ – יש לדחות לימוד זה, דָּאֵי
 82 תרצה ללמוד את שעירי הרגלים משעיר רֵאשֵׁי תְּהֵימִים, יש לדחות,
 83 מה לשעיר ראש חודש שְׁכָן תְּדִיר – שהוא מצוי, שהרי הוא בא כל
 84 חודש, ויתכן שלכן הוא מכפר על עון שיש בו כרת, אבל שעירי
 85 הרגלים שבאים רק שלש פעמים בשנה, שמא אינם מכפרים על
 86 עון שיש בו כרת. ואֵי רֵצוֹנָךְ לְלִמּוּד זֹאת מְשַׁעֵיר דְּיוֹם הַכְּפוּרִים, גם
 87 זאת יש לדחות, מה לשעיר יום הכפורים שְׁכָן מוֹדֵבָה כְּפָרְתוֹ של
 88 יום הכפורים, שהוא מכפר על כל העבירות, ואפשר שלכן גם
 89 השעיר הקרב באותו יום מכפר על עון חמור שיש בו כרת, מה
 90 שאין כן שעירי הרגלים שאין כפרתם מרובה, שמא אינם מכפרים
 91 על עון שיש בו כרת.
 92 ממשיכה הגמרא ואומרת: וְכִי תִימָא – ואם תאמר שאין זו פירכא
 93 כלל,

1 אֱלָא פעם אַחַת בְּשָׁנָה, דהיינו שאין עוד קרבן מקרבנות השנה
 2 שמכפר על טומאת מקדש וקדשיו שיש בה ידיעה בתחילה ואין
 3 בה ידיעה בסוף, מלבד השעיר הפנימי.
 4 מקשה הגמרא: וְלְרִבִּי יִשְׁמַעֲלֵא דְאָמַר שְׁטוּמָאָת מְקַדְּשׁ וְקַדְּשִׁי שְׁאִין
 5 כָּה יְדִיעָה בְּתַחֲלָה וְיֵשׁ כָּה יְדִיעָה בְּסוּף, כִּי כְּרָבָן הוּא, כלומר שאין
 6 צריך ידיעה בתחילה בכדי לחייב קרבן עולה ויורד, נמצא
 7 שהשעיר הפנימי מכפר גם על שאין בה ידיעה בתחילה ויש בה
 8 ידיעה בסוף, שהרי הטעם שהביריתא (לעיל א) ביארה שהשעיר
 9 הפנימי אינו מכפר על טומאה שאין בה ידיעה בתחילה, הוא
 10 משום שדרשה מהפסוק שהשעיר הפנימי מכפר רק על טומאה
 11 שיכולה לבוא לידי חיוב חטאת, ואילו לדעת רבי ישמעאל גם
 12 טומאה שאין בה ידיעה בתחילה יכולה לבוא לידי חטאת, ואם כן
 13 קשה, שְׁעִיר הַנְּעֻשָׁה בְּחוּץ אִמְאֵי – על מה הוא מְכַפֵּר. מתרצת
 14 הגמרא: לדעת רבי ישמעאל השעיר הנעשה בחוץ מכפר על
 15 טומאת מקדש וקדשיו שְׁאִין כָּה יְדִיעָה לֹא בְּתַחֲלָה וְלֹא בְּסוּף. מקשה
 16 הגמרא: הֵיא – על טומאה זו שְׁעִירֵי הַרְגְלִים וְשְׁעִירֵי רֵאשֵׁי תְּהֵימִים
 17 מְכַפְּרִין, כמבואר במשנה (לעיל ב). מתרצת הגמרא: רבי ישמעאל
 18 כָּכֵר לֵה כְּרַבִּי מֵאִיר, דְאָמַר בְּמִשְׁנָה (לעיל ב) כָּל הַשְּׁעִירִים שֶׁל
 19 הַמוֹסַפֵּי, דהיינו שעיר הנעשה בחוץ ביום הכיפורים, שעירי
 20 הרגלים ושעירי ראשי חודשים, כְּפָרְתָן שָׁוְהָ עַל מוֹמָאָת מְקַדְּשׁ
 21 וְקַדְּשִׁי, והם מכפרים בין על טומאה שאין בה ידיעה בתחילה ויש
 22 בה ידיעה בסוף, ובין על טומאה שאין בה ידיעה לא בתחילה ולא
 23 בסוף, והוצרכו כמה קרבנות לכפר על אותן טומאות, מפני שאם
 24 יעבור על טומאת מקדש וקדשיו לאחר שהוקרב קרבן אחד, יבוא
 25 הקרבן האחר ומכפר עליו.
 26 מקשה הגמרא: לפי ביאור הגמרא בדעת רבי ישמעאל, אֱלָא לְמֵאֵי
 27 הַלְכָתָא אִיתְקַשׁ חִיצוֹן לְפָנֵינוּ – לאיזו הלכה הוקשו במשנה (לעיל
 28 ב) שעיר הנעשה בחוץ ושעיר הפנימי, הלא לדעת רבי ישמעאל
 29 השעיר הנעשה בחוץ מכפר גם על טומאת מקדש וקדשיו שאין
 30 בה ידיעה לא בתחילה ולא בסוף, ואם כן אי אפשר לומר כמבואר
 31 במשנה שהיקשה הוא לענין ששניהם מכפרים על טומאה שיש בה
 32 ידיעה כל שהיא. מתרצת הגמרא: לדעת רבי ישמעאל, היקש
 33 שעיר הנעשה בחוץ ושעיר הפנימי בא ללמד הלכה אחרת, מַה
 34 שֵׁעִיר הַפְּנִימִי אֵינוּ מְכַפֵּר בְּשָׂרָא עֲבִירֹת אלא רק על טומאת מקדש
 35 וקדשיו, אָף שֵׁעִיר הַחִיצוֹן אֵינוּ מְכַפֵּר בְּשָׂרָא עֲבִירֹת אלא רק על
 36 טומאת מקדש וקדשיו.
 37 שנינו במשנה: עַל שְׁאִין כָּה יְדִיעָה בְּתַחֲלָה וְלֹא בְּסוּף, שְׁעִירֵי הַרְגְלִים
 38 וְשְׁעִירֵי רֵאשֵׁי תְּהֵימִים מְכַפְּרִין, דְּכַרִּי רְבִי יְהוּדָה.
 39 מבארת הגמרא: אָמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר שְׁמוּאֵל, מֵאֵי מְעָמָא דְרַבִּי
 40 יְהוּדָה האומר שכל השעירים מכפרים על טומאת מקדש וקדשיו
 41 שאין בה ידיעה כלל, מלבד שעיר יום הכפורים, דְאָמַר קָרָא לַגְבִּי
 42 ראש חודש וְשְׁעִיר עֵזִים אַחַד לְחַטָּאת לְהַ' (במדבר כח טו), והלשון
 43 'לחטאת לה' מלמדת שמדובר בְּהֵמָא שְׁאִין מְכִיר בּוֹ אֱלָא ה', כגון
 44 זה שנכנס לבית המקדש בטומאה בלא ידיעה כלל, לא בתחילה
 45 ולא בסוף, וְהֵא שְׁעִיר זֶה מְכַפֵּר.
 46 מקשה הגמרא: וְהֵא מִיבְעִי לֵיהַ לְכַדְּרֵי לְקִישׁ – והלא יתור זה
 47 נצרך לדרשתו של ריש לקיש, דְאָמַר רִישׁ לְקִישׁ, מַה גִּשְׁתַּנְּהָ שְׁעִיר

ישנו "דבר מלכות" שקשור עם הגאולה – שזוהי אגרת הקודש דיבור-המתחיל קטונתי שכתבה רבינו הזקן "אחר ביאתו מפ"ב", שנדפסה באגרת שבספר התניא.

משיחת אור ל"ט כסלו, ה'תשכ"ז

שבועות. שבועות שתיים - פרק ראשון דף ט עמוד א - מתוך מהדורת "באב ישראל - (שטיינזליץ)" רנא
 רש"י
 תוספות

1 **אלא** פעם אחת בשנה - אף על גב דכי מתידע ליה אתר יום הכפורים מביא חטאת, מכל
 2 מקום כפרה זו של תלויה אינה אלא פעם אחת. אי נמי, לא מיקרי פעמים בשנה
 3 אלא כשזמנן קבוע. ולרבי ישמעאל דאמר לא בעי ידיעה בתחלה כו' - ופשיטא ליה
 4 להתלמד דלא בעי אפילו ידיעת בית רבו, לפי המסקנא דמוקי (שבועות א, א) מתניתין
 5 כרבי, דלא מסתבר ליה שישבור שום תנא ידיעת
 6 בית רבו שמה ידיעה אלא רבי. **חיצון** הוא
 7 מכפר - וליבא למימר שיתחלה על שיש בה ויש
 8 בה היכא דאיתידע ליה סמוך לשקיעת החמה,
 9 דהאי בר קרבן הוא, אף על גב דגבי שיערי הפנימי
 10 אי לא קרא דחטאים דומיא דשפיעים הוא אמנא
 11 דתולה, מכל מקום הואיל וגלי לך קרא התם דלא
 12 מכפר אמדי דבר קרבן - סברא הוא דכולהו נמי
 13 לא מכפרי. והשתא אתי שפיר הא דקאמר לקמן
 14 אמילתיה דרבי שמעון אשעירי רגלים על כרחך
 15 אין מכפריים אלא אאין בה ואין בה, ולא מוקמה
 16 איש בה ויש בה ואתידע ליה סמוך לשקיעת
 17 החמה. אבל אין נראה לומר דהא דלא קאמר
 18 הכא דמכפר איש בה ויש בה ואתידע ליה סמוך
 19 לשקיעת החמה משום דחיצון איתקש לפנימי,
 20 ובסמוך דקאמר אלא למאי הלכתא איתקש
 21 להדדי הוה מצי למימר דאיתקש להכי אלא
 22 דבלאו הכי משני שפיר. דלקמן אמלתייה דרבי
 23 שמעון גבי שיערי רגלים לא תיישב בכך. **על**
 24 שאין בה ידיעה לא בתחלה ולא בסוף - ואם
 25 תאמר: ולרבי ישמעאל נפך ונימא דפנימי מכפר
 26 אאין בה ואין בה, ושעיר החיצון איש בה ואין בה,
 27 דהא אין בה ואין בה אתי לכלל חטאת לרבי
 28 ישמעאל ויש לומר: דמכל מקום טפי אתי לכלל
 29 חטאת יש בה ואין בה, דדבר שיש בה ידיעה
 30 מעיקרו בקל יכול לזכור מדבר שלא היה לו
 31 ידיעה מעולם. ולפי המסקנא דרבי ישמעאל סבר
 32 לה כרבי מאיר דכל השעירים כפרתן שוה - אתי
 33 שפיר, דלא מצי למימר נפך מיפך דהא בראש

1 **כפרתן שוה** - ונפקא מינה לטומאה שאירעה בין זה לזה. **אלא למאי הלכתא איתקש** -
 2 הואיל דלאו ידיעה איתקש כדתנן במשנה. אינו מכפר בשאר עבירות - אלא בטומאת
 3 מקדש וקדושו בדרשתינו לעיל. **מאי טעמא דרבי יהודה** - דאמר: כל האחרים מכפרין
 4 על שאין בה ידיעה לא בתחלה ולא בסוף חוץ משל יום הכפורים. **להפאת לה'** - בשל
 5 ראש חדש כתיב. **הביאו כפרה** - להפסיד דעתה
 6 של לבנה. **אם כן** - דלכדרכי שמתעב בן לקיש
 7 לחודיה הוא דאתא. **ונכפר נמי אשאר עבירות**
 8 - כל חטא שלא נודע, דהא קרא סתמא כתיב.
 9 **וזה כה זכרון קבוע** - שעיר יום הכפורים דחיצון.
 10 **מה זה אינו מכפר כו'** - דהא איתקש לפנימי.
 11 **הא נמי כרתמא דבי רבי ישמעאל** - הואיל וזה
 12 כא כו', וילף ליה אי מדראש חדש אי מדיוס
 13 הכפורים. מרובה כפרתו - של יום הכפורים,
 14 שהוא מכפר על כל עבירות, תאמר ברגלים.
 15 ואף על גב דכתיב בהו "לכפר" - אימא לא
 16 מכפרי אמדי דעון כרת. **התם**

11 **ראשי חדשים מכפרין, דברי רבי יהודה.** אמר רב יהודה אמר שמואל: **מאי טעמא**
 12 **דרבי יהודה? אמר קרא:** "ושעיר עזים אהד לחטאת לה", **המא שאין מפיז בו אלא**
 13 **ה'** - יהא שעיר זה מכפר. - והאי מובעני ליה לכדריש לקיש, דאמר ריש לקיש: **מה**
 14 **גשתנה שעיר של ראש חדש שגאמר בו "לה"?** אמר הקדוש ברוך הוא: **שעיר זה יהא**
 15 **כפרה על שמייעטתי את הירח!** - אם כן, לימא קרא: **"על ה",** **מאי "לה"?** **לכדאמרן:**
 16 **- ואימא: פוליה להכי הוא דאתא!** - אם כן, נימא קרא: **"חטאת ה",** **מאי "לה"?**
 17 **שמעת מינה תרתי.** - ונכפר נמי אפילו בשאר עבירות! - **תנא דבי רבי ישמעאל:** הואיל
 18 **וזה כה זכרון קבוע וזה כה זכרון קבוע, מה זה אינו מכפר אלא על טומאת מקדש**
 19 **וקדושו, אף זה אינו מכפר אלא על טומאת מקדש וקדושו.** אשכחן שעירי ראשי חדשים,
 20 **שעירי הרגלים מנול?** וכי תימא: **הא נמי כרתמא דבי רבי ישמעאל** - אימא למיפרי:
 21 **אי מדראש חדש, שכן תדיר, אי מדיוס הכפורים, שכן מרובה כפרתו!** וכי תימא,
 הא

34 חדש כתיב "לה" שאין מכיר בו אלא ה. ואם תאמר: לרבי ישמעאל, למאי איצטרך "לכל חטאתם?" ויש לומר: כי היכי דלא נימא דנכפר כפרה גמורה. **סבר** לה כרבי מאיר - לאו דוקא
 35 כרבי מאיר, דרבי מאיר בעי ידיעה בתחלה, דקתינן לקמן דכולהו מכפרין על שאין בה ידיעה בתחלה ויש בה ידיעה בסוף, ואילו לרבי ישמעאל האי בר קרבן הוא. **מאי טעמא דרבי יהודה**
 36 - ואם תאמר: מאי קבוע? הא על כרחך ליכא לאוקומה לכפרה דרגלים ודראשי חדשים אלא באין בה ואין בה, דאיש בה ידיעה בתחלה או בסוף פנימי וחיצון מכפרין! ויש לומר: דבעי,
 37 מאי טעמא דמכפרי אטומאת מקדש וקדושו? אימא בשאר עבירות: אי משום בנין אב דתני דבי רבי ישמעאל - הא איבא למיפרי כדפריך בסמוך. מה ליום הכפורים שכן מרובה כפרתו!
 38 ומשני: "לחטאת לה", חטאת שאין מכיר בה אלא ה, וכיון דמכפר אאין בה ואין בה - לא שייך למיפרי. מה ליום הכפורים כו', דגילוי מילתא בעלמא הוא דחטאת דקרא היינו טומאת מקדש
 39 וקדושו, כדאמר בסמוך. **חטאת לה** - פירש כפרה על - פירש כפרה על שיעיר זה כפרה לראש ישראל, ועל קבועו זמן כפרה זו. וקבעתי מילתא חדש לחטאת דעתה של ירח. **הואיל** זה בא
 40 קבוע - פירש הקונטרס: שעיר חיצון. וכן צריך לומר, דאי מפנימי גמור, בסמוך דפריך: מה ליום הכפורים שכן מרובה כפרתו - הוה ליה למיפרי: שכן בנכס דמה לפני ולפנים. ועוד, אדילף
 41 מפנימי - לילף משעיר המשתלח דמכפר אשאר עבירות. אף על גב דשעיר המשתלח אין קרבן, פנימי נמי לאו קרבן גמור הוא, דנשרף חוץ לתחנה, ואית לן למילף טפי משעיר המשתלח
 42 דהוי חוץ מחוץ. אבל השתא דגמר מחיצון ניהא טפי, דזמן אחרדי טפי משעיר המשתלח. וניהא נמי דאיצטרך לעיל היקשא דחיצון מכפר מפנימי, דאין ללמוד מפנימי מבנין אב, דחוץ
 43 מפנים לא לפנין. ואם תאמר: אי מחיצון גמור, הפשוט מהכא דדבר הלמד בהיקש חזר ומלמד בבנין אב, דחיצון גופיה לא ידעינן דמכפר אטומאת מקדש וקדושו אלא משום דהוקש לפנימי.
 44 ובעיא היא בפרק "איהוה מקומן" (ובחס א, א) ויש לומר: דהאי לא חשיב בנין אב, אלא גילוי מילתא בעלמא, כדמוכח בסמוך. והשתא נמי אתי שפיר דקאמר: ואיתקש שעירי רגלים לשל
 45 ראשי חדשים, אף על גב דשל ראשי חדשים לא ידעינן אלא בבנין אב דחיצון, וחיצון מהיקשא דפנים. ובקונטרס פירש בסמוך דדבר הלמד בבנין אב חזר ומלמד מפרושת. ויש לפינן שעיר
 46 רגלים מראשי חדשים, אף על גב דראשי חדשים לא ידעינן אלא בבנין אב מיום הכפורים. ואי אפשר לומר כן, דהא בעיא היא בפרק "איהוה מקומן" (שם נא, א) אי דבר הלמד בבנין אב
 47 חזר ומלמד בהיקש אי לא. ועוד, דהכא גרע מדבר הלמד בהיקש דאינו חזר ומלמד בהיקש כדפירש הקונטרס גופיה בסמוך, דהכא שעירי ראשי חדשים גמרינן משעיר החיצון דגמר בהיקש
 48 מפנימי.

49 **אף זה אינו מכפר כו'** - ואין להקשות: ונלף מהאי בנין אב דליכפר נמי ראשי חדשים אכפרה דחיצון! דהא איתקש חיצון לפנימי שלא תהא כפרתו פעמים בשנה. ועוד, דלענין זה איבא
 50 למיפרי: מה ליום הכפורים שכן מרובה כפרתו. והשתא ליכא למימר גילוי מילתא הוא. דקרא דראשי חדשים לא משמע אלא אאין בה ואין בה. **שעירי** רגלים מנא לן - הכא אין
 51 לפרש: מנין דלא מכפרי נמי אשאר עבירות. כדבעי לעיל אדראשי חדשים. דאם כן מאי פריך בסמוך: שכן תדיר, שכן מרובה כפרתו! אדרבה, כל שכן דילף מהתם, דאף על גב דחמירי
 52 לא מכפרי נמי אשאר עבירות. אלא יש לפרש: מנל דמכפרי אטומאת מקדש וקדושו דאיבא כרתה דלא מכפר אלא בשאר עבירות דליבא כרת, כיון אין כפרתו מפרושת. ולא דמי
 53 לדראשי חדשים, שמפרשת. דחטא שאין מכיר בו משמע כל חטאים שאינם ידועים כדפירש הקונטרס בסמוך. ולהכי בעי: מנל דלא מכפרי נמי אשאר עבירות. ולהכי נמי חשיב לה
 54 בסמוך גילוי מילתא בעלמא. **שבן** מרובה כפרתו - פירש הקונטרס: מרובה כפרה של יום. והדין עמו, דאין לפרש שמכפר על טומאת מקדש וקדושו דאית בהו כרת, דהא היא גופה בעינן
 55 למילף. ואם תאמר: והיכי בעי למילף מדיוס הכפורים? הא דבר הלמד בהיקש אינו חזר ומלמד בבנין אב, ומה צריך פירכא ד"שכן כפרה מרובה!" ויש לומר: דאיצטרך האי פירכא דלא
 56 נילף מדראשי חדשים, דאי פרכת מה לדראשי חדשים שכן תדיר - נימא: יום הכפורים יביח. אבל השתא דאיבא פירכא - ליכא למימר תוכיח. ואם תאמר: ונלף במה הצד מתרויחו! ויש
 57 לומר: דאיבא למיפרי שכן מרובה כפרתו דראשי חדשים, והואיל ותדיר חשיב קצת מרובה כפרה.

המעלה הכי גדולה שיכולה להיות היא - הא גופא שיהודי יודע שהוא שלוחו של מלך מלכי המלכים הקדושי-ברוך-הוא.

1 **הא** גמרינן ראשי חדשים מיום הכפורים ולא פרכינן - הכא לא גרסינן "שכן מרובה כפרה",
2 דראשי חדשים מיום הכפורים קולא בעינן למילף שלא יכפרו נמי בשאר עבירות, ולא
3 שייכא האי פירכא דחומרא. אלא גרסינן "ולא פרכינן ותו לא, והיינו פירכא - שכן אינו
4 תדיר. **כדאמר** רב הוא שיער ושעיר בו - תימה: ועצת דלא כתיב ביה "ושעיר" מנא
5

6 **הא גמרינן ראש הדרש מדין הכפורים ולא פרכינן**
7 **- התיב פרה מכתב פתיבא, גלוי מילתא בעלמא**
8 **הוא, אבל הכא איכא למימר פולה מילתא לא גמרינן!**
9 **אלא כדאמר רבי חמא ברבי חנינא: "שעיר" ו"שעיר",**
10 **הכא נמי "שעיר" ו"שעיר", ואיתקיש שעירי רגלים**
11 **לשעירי ראשי הדרשים, מה שעירי ראשי הדרשים אינן**
12 **מכפרין אלא על שאין בה ידיעה לא בתחלה ולא**
13 **בסוף, אף שעירי הרגלים אינן מכפרין אלא על שאין**
14 **בה ידיעה לא בתחלה ולא בסוף, איבעיא להו: כי**
15 **אמר רבי יהודה על שאין בה ידיעה לא בתחלה**
16 **ולא בסוף - הני מילי בהמא שאין סופו לידע,**
17 **אבל המא שסופו לידע - כמו שיש ידיעה בסוף**
18 **דמי, ושעיר הנעשה בחוץ ויום הכפורים מכפר. או**
19 **דלמא, אפילו המא שסופו לידע - השתא מיהא**
20 **"המא שאין מכיר בו אלא ה" קרינא ביה? תא**
21 **שמע, דתניא: על שאין בה ידיעה לא בתחלה ולא**
22 **בסוף והמא שסופו לידע - שעירי הרגלים ושעירי**
23 **ראשי הדרשים מכפרים, דברי רבי יהודה. "רבי שמעון**
24 **אומר: שעירי הרגלים מכפרין, אבל לא שעירי ראשי**
25 **הדרשים" וכו', אמר רבי אלעזר אמר רבי אישעיא:**
26 **מאי טעמיה דרבי שמעון? אמר קרא: "ואתה נתן**
27 **לכם לשאת את עון העדה", והאי קרא בשעירי דראש**
28 **הדרש פתיב; ויליף "עון" "עון" מציין, נאמר כאן**
29 **"עון" ונאמר להלן "עון", מה להלן טומאת בשר, אף**
30 **כאן טומאת בשר. - אי מה להלן עולין, אף כאן**
31 **עולין! - "עון העדה" פתיב. - מכרי מיגמר גמרי**
32 **מהדרין, נכפר דראש הדרש אדידיה ודציין; נפקא**
33 **מינה להיכא דנשבר הציין! - אמר קרא: "עון, עון**
34 **אחד הוא נושא, ואין נושא שני עונות. - ונכפר**
35 **ציין אדידיה ודראש הדרש; נפקא מינה לטומאה**
36 **דאיירעה בין זה לזה! - אמר קרא: "אותה, אותה**
37 **נושא עון, ואין אחרת נושא עון. רב אישי אמר:**
38 **פתיב הכא "עון העדה" - עדה ולא קדשים, והתם**
39 **פתיב "עון הקדשים", - קדשים ולא עדה. אשכחן**
40 **שעירי ראשי הדרשים דמכפרי על טהור שאכל את**
41 **המזא, שעירי רגלים דמכפרי על שאין בה ידיעה לא**
42 **בתחלה ולא בסוף מנלן? - כדאמר רבי חמא ברבי**
43 **חנינא: "שעיר" ו"שעיר", הכא נמי "שעיר" ו"שעיר",**
44 **ואיתקיש**

1 **התיב כפרה - בגופיה כתיב (במדבר כח) "לחטאת לה", פירש לך הכתוב בו כפרה על**
2 **חטא שאינו ידוע, ומשמע דכל חטאים שאינם ידועים במשמע. גלוי מילתא בעלמא הוא**
3 **- דגמרינן מיום הכפורים, שלא יכפר אלא טומאת מקדש וקדשיו, הלכך ליכא למיפוך מה**
4 **ליום הכפורים שכן מרובה כפרתו, דהא לא גמרינן מניה כפרה, אלא מיעוטא הוא**
5 **דגמרינן מניה. אבל כולה מילתא, כגון שעירי**
6 **הרגלים דלא מיפרשא כפרה זידיה, "לכפר"**
7 **הוא דכתיב בהו ולא פירש על מה, ואם תאמר**
8 **בא ללמוד משל יום הכפורים שיכפר על טומאת**
9 **מקדש שהוא עון כרת - פרכינן: מה ליום**
10 **הכפורים שכן מרובה כפרתו. שעיר ושעיר -**
11 **"שעיר" הוא מצי למיכתב בבולח, וכתיב**
12 **"ושעיר", ו"ו" מוסיף על ענין ראשון להקיש**
13 **ומהו ההיקש: איתקיש ושעיר הרגלים לשל**
14 **ראש חדש, והוא כבר למד בבנין אב מיום**
15 **הכפורים, ודבר הלמד בבנין אב חוזר ומלמד**
16 **בהיקש. כל המלמד בכל המדות חוזר ומלמד,**
17 **חוץ מהלמד בהיקש שאין חוזר ומלמד בהיקש**
18 **בקדשים, והכי אמרינן בובחים בפרק "איהו**
19 **מקומן" (מט, ב). שסופו לידע - כגון שראוהו**
20 **שנשמת ונכנס למקדש וסופו להודיע, ואותה**
21 **נתן לכם - בשעיר החטאת אשר דרש משה**
22 **והנה שורף כתיב, ושל ראש חדש היה, ושלשה**
23 **שעירים קרבו ביום שהוקם המשכן, והוא יום**
24 **שמיני של מלואים: שעיר של ראש חדש, דכתיב**
25 **(שמות מ) "באחד לחדש תקים את משכן אהל**
26 **מועד". ושעיר דנחשון שהקריב לחובת הקדוה,**
27 **ובכל הנשיאים אומר (במדבר ז) "שעיר עזים**
28 **אחד לחטאת". ובשעיר שמיני כתיב (ויקרא ט)**
29 **"ואל בני ישראל תדבר לאמר קחו שעיר עזים**
30 **לחטאת". והשנים אכלו, ושל ראש חדש נשרף,**
31 **כדילפינן בתורת כהנים ובשחיטת קדשים בפרק**
32 **"טבול יום" (ובחים קא, ב). עון עון פציין -**
33 **דכתיב ביה "ונשא אחרך את עון הקדשים"**
34 **(שמות כח). מה להלן טומאת בשר - שאין**
35 **הציץ מרצה על טומאת הגוף, אלא על הדם או**
36 **על החלב או על הבשר של עולה שקרב**
37 **בטומאה, ומרצה ציץ על הקרבן שמכשירו**
38 **לרצון, שאין הבעלים צריכין להביא קרבן אחר.**
39 **אף כאן טומאת בשר - יכפר על האוכל בשר.**
40 **קודש טמא והוא טהור. אי מה להלן עולין - מה**
41 **הציץ אינו מכפר על שום חטא אלא מרצה על**
42 **העולין, אף זה ירצה על העולין כי היכי דעביד**
43 **ציץ, ונפקא מינה להיכא דנשבר הציץ, ולא**
44 **יכפר על עון האדם האוכל; עון העדה כתיב -**
45 **אלמא מכפר על עון אנשים הוא. מכרי מיגמר**
46 **נמרי מהדרי - בגיורה שיה, ניכפר אתרויהוה**
47 **ניכפר אדידיה כדאמרת "עון העדה" כתיב, על**
48 **אדם האוכל טומאת בשר, ואמאי דעביד ציץ**
49 **לרצות על העולין אם נשבר הציץ, בין זה לזה**
50 **- בין ראש חדש לראש חדש. אותה - "ואותה**
51 **נתן לכם לשאת את עון העדה". רב אישי אמר**
52 **בו' - ה' תירא "ד'העדה" וד'קדשים" דרש**
53 **למיעוטא.**

ניכפרו

55 **דהאיך יכפר למפרע מה שכבר קרב בטומאה? וניכפר** ציץ אדידיה ואדראש הדרשים - ואם תאמר: ואמאי לא משני דעון אחד הוא נושא ולא שני עונות? ויש לומר: דגבי ציץ כתיב "עון
56 **הקדשים", וטומאת בשר ועולין הוה תרוייהו עון הקדשים. ועוד, "עון הקדשים" משמע שפיר שני עונות, ד"קדשים" משמע קדשים הרבה. אמר קרא אותה - אפירכא קמיתא לא מצי לשנויי**
57 **הכי, ד"אותה" אעון העדה קאי, ודוקא בטומאת בשר אין אחר נושא עון. רב אישי אמר העדה בו' - נראה דלא פליגי. ועל כרחך איצטריך דרשה ד"אותה" משום פירכא דלקמן, דרגלים**
58 **אמאי לא מכפרי אדראש הדרשים. ודרשה דרב שני נמי איצטריך לרבי שמעון, כרבי יהודה דלא משמע ליה "אותה" כדלקמן. הכא נמי שעיר ושעיר - איתקיש דרבי יונה סמך כדפרישית**
59 **לעיל.**

ואיתקיש

לכפר על מוֹמְמַתָּא בְּשָׂר, שאם נטמא בשר העולה או חלבו או דמו, 57
 והוקרב, אין הבעלים צריכים להביא קרבן אחר, אִם בָּאָן, בשעיר 58
 ראש חדש, ה'עון' שבא לכפר הוא עון של מוֹמְמַתָּא בְּשָׂר, שאם כהן 59
 טהור אבל בשר טמא, מתכפר בשעיר זה. 60
 שואלת הגמרא: אִי – שמה נוסף ונדרשו, מִה לְהֵלֵן – לגבי ציץ 61
 עוֹלֵן הקרבנות על גבי המזבח, כלומר, אין הציץ מכפר על חטא, 62
 אלא מְרַצָה, מכשיר קרבנות טמאים שהעלום למזבח, אִם בָּאָן – 63
 בשעיר ראש חדש נאמר שעוֹלֵן – שהוא מרצה על הקרבנות 64
 שעלו למזבח בטומאה, אך אינו מכפר על הכהן שאכל בשר טמא. 65
 משיבה הגמרא: בשעירי ראש חדש 'עוֹן הַעֲדָה' כְּתִיב, כלומר, 66
 שמכפר על עון של אנשים, והיינו על כהן שאכל קרבן טמא. 67
 שואלת הגמרא: מִכְּדִי מִיִּגְמַר מְדַרְדְּרִי – הרי שעיר ראש חדש 68
 נלמד מציץ בגזירה שוה, ואם כן נִכְפַּר שְׂעִיר דְּרֹאשׁ הַדָּשׁ אֲדִידִיה 69
 וְאֲדִרְצִי – נאמר ששעיר ראש חדש מכפר גם על הדבר האמור 70
 בפרשתו, והיינו על כהן האוכל בשר טמא, וגם על מה שבא הציץ 71
 לכפר, והיינו שירצה על בשר עולה טמא שהוקרב על המזבח 72
 להכשירו. ומוסיפה הגמרא, אף שלכאורה אין צריכים לריצוי זה, 73
 שהרי הציץ כבר ריצה והכשיר קרבנות העולין בטומאה, מכל 74
 מקום נִפְקָא מִיָּדָה – יצא דין מדבר זה שגם שעיר ראש חדש מכפר 75
 על העולין בטומאה, לְהִיבָא דְנִשְׁכַּר הַצִּיץ – לאופן שנשבר הציץ, 76
 שאינו מרצה עתה על הקרבנות שהוקרב בטומאה, ששם יכפר 77
 שעיר ראש חדש. משיבה הגמרא: אָמַר קְרָא לגבי שעיר ראש 78
 חדש, 'עוֹן הַעֲדָה' (ויקרא י יז), בלשון חיוב, ודורשים מכך שרק עוֹן 79
 אֶחָד הוא נושָׂא – מכפר, וְאִין נושָׂא שְׁנֵי עֲוֹנוֹת. 80
 ממשיכה הגמרא ושואלת: וְנִכְפַּר צִיץ אֲדִידִיה וְאֲדִרְאשׁ הַדָּשׁ – 81
 נאמר שהציץ יכפר גם על הענין האמור בפרשתו, והיינו על קרבן 82
 טמא שהוקרב, וגם על מה ששעיר ראש חדש מכפר, והיינו על 83
 כהן טהור שאכל קרבן טמא, ואף ששעיר החטאת של ראש חדש 84
 כבר נכפר עליו, מכל מקום נִכְפַּר מִיָּדָה לְמוֹמְמַתָּא דְאִרְעָה בֵּין זֶה 85
 לָזֶה – לכהן שאכל קרבן טמא בין ראש חדש זה לראש חדש אחר, 86
 שעד שיקריב את השעיר יכפר עליו הציץ. משיבה הגמרא: אָמַר 87
 קְרָא לגבי שעיר ראש חדש 'וְאוֹתָהּ נָתַן לָכֶם לְשֵׂאת אֶת עוֹן הַעֲדָה 88
 לְכַפֵּר עֲלֵיהֶם לְפָנָי ה' ויש לדרוש שרק 'אוֹתָהּ' – שעיר החטאת 89
 של ראש חדש נושָׂא עוֹן זה, וְאִין אֲחֵרֵת נושָׂא עוֹן זה. 90
 הגמרא מביאה ישוב נוסף על שתי השאלות: רַב אִשִּׁי אָמַר, כְּתִיב 91
 הָבָא, בשעיר ראש חדש, 'עוֹן הַעֲדָה', ודרשו מיתור האות ה"א 92
 שבא הפסוק למעט ולומר שמכפר רק על עון הַעֲדָה וְלֹא על עון 93
 הַקְדָּשִׁים, ולכן מכפר רק על האוכל בשר קודש טמא, ולא על קרבן 94
 שהוקרב בטומאה. וְהָתָם – בפרשת הציץ כְּתִיב וְנִשָּׂא אֲהָרֹן אֶת 95
 עוֹן הַקְדָּשִׁים ומיתור האות ה"א דורשים שמכפר רק על עון 96
 הַקְדָּשִׁים וְלֹא על עון הַעֲדָה, ולכן אינו מרצה אלא על קרבן 97
 שהוקרב בטומאה. 98
 ממשיכה הגמרא ומבררת: לדעת רבי שמעון, אֲשָׁכֶח־ן – מצאנו 99
 מקור לשְׂעִירֵי רֹאשֵׁי חֲדָשִׁים דְּמִכְפְּרֵי עַל הַטּוֹר שְׂאֵבֵל אֶת הַטְּמֵא, 100
 בגזירה שוה 'עון עון' מציץ, וכמו שהתבאר, אך שְׂעִירֵי רִגְלִים 101
 דְּמִכְפְּרֵי עַל 'שָׂאִין בַּהּ יִדְעָה לֹא בַתְּחִלָּה וְלֹא בְּסוּף, מִנְּלֵן – מנין למד 102
 רבי שמעון ששעירי הרגלים מכפרים על מי שנשכס לבית המקדש 103
 בטומאה ולא היתה לו ידיעה לא בתחילה ולא בסוף. מבארת 104
 הגמרא: הלימוד לדין זה הוא בְּרֹאמֶר רַבִּי הָמָא בְּרַבִּי חִנְיָנָא (להלן י) 105
 בביאור שיטת רבי מאיר, שכל השעירים שוים בכפרתן, שיכלה 106
 התורה לכתוב 'שְׂעִיר עֲוֹן אֶחָד לַחֲטָאת' וכתבה 'שְׂעִיר עֲוֹן אֶחָד 107
 לַחֲטָאת' ותוספת האות ו'יו באה לומר שיש לבדור את דיני 108
 השעירים זה מזה, והָמָא נְמִי יש לבאר כן את דברי רבי שמעון, 109
 שיש לדרוש שְׂעִיר וְשְׂעִיר, כלומר שכתבה התורה 'שְׂעִיר' בייחוד 110
 ו'יו', 111

והראיה לכאורה לכך שאין זו פירכא, דְּהָא גְמַרִין רֹאשׁ חֲדָשׁ מְדִיּוּם 1
 הַכְּפֹרִיִם – שהרי לעיל למדנו את כפרת שעיר ראש חדש משעיר 2
 של יום הכפורים, וְלֹא מְרַבִּינָן – ולא דחינו שיום הכפורים חמור 3
 מנפי שמרובה כפרתו, ואם כן גם את שעירי הרגלים נובל ללמוד 4
 משעיר יום הכפורים שיכפרו על עון שזודנו כרת, ולא נפרוך שיום 5
 הכפורים מרובה כפרתו. 6
 דוחה הגמרא: אין להוכיח ממה שלמדנו שעיר ראש חדש מיום 7
 הכפורים, כיון דְּהָתָם, בשעיר ראש חדש, בְּפִרְה מִיְכָתֵב כְּתִיבָא – 8
 מבואר בפסוק שהוא מכפר על חטא שאינו ידוע לחוטא, שהרי 9
 נאמר 'חטאת לה' שמשמעו שבא לכפר על חטא שרק ה' יודע 10
 ממנו, ודיה מקום לומר שהוא מכפר על כל החטאים, והלימוד 11
 משעיר יום הכפורים גְּלוּי מִלְּתָא בְּעֵלְמָא הוא – בא רק לגלות 12
 ששעיר ראש חדש אינו מכפר על חטאים נוספים שאין החוטא 13
 מכיר בהם, אלא רק על טומאת מקדש קדשו, אֲכַל הָמָא, בשעירי 14
 הרגלים, דבה כחוב בפסוק שמכפרים גם על חטא שיש בו כרת, 15
 וצריך ללמוד זאת משעיר יום הכפורים, וְאִבָּא לְמִיָּר – אפשר 16
 לדחות ולומר דְּבִלְתָּא מִלְּתָא לֹא גְמַרִין – שלא ניתן ללמוד משעיר 17
 של יום הכפורים את עיקר ענין הכפרה, כיון שיום הכפורים חמור, 18
 שמרובה כפרתו. 19
 הגמרא מסיקה מנין ששעירי הרגלים מכפרים על טומאת מקדש 20
 וקדשיו: אֲמַר בְּרֹאמֶר רַבִּי הָמָא בְּרַבִּי חִנְיָנָא (להלן י), בביאור שיטת 21
 רבי מאיר, שדורשים מזה שהתורה יכלה לכתוב 'שְׂעִיר אֶחָד 22
 לַחֲטָאת' וכתבה 'שְׂעִיר עֲוֹן אֶחָד לַחֲטָאת' בתוספת ו'א', כדי 23
 שנלמד את דיני השעירים זה מזה, וְהָמָא נְמִי שְׂעִיר וְשְׂעִיר – כך גם 24
 כאן, נלמד ממה שהתורה יכלה לכתוב 'שְׂעִיר' וכתבה 'ושעיר', 25
 וְאִיתְקַשׁ – והקשו על ידי הו"א שְׂעִירֵי רִגְלִים לְשְׂעִירֵי רֹאשֵׁי 26
 הַדָּשִׁים, לומר, מִה שְׂעִירֵי רֹאשֵׁי הַדָּשִׁים אִינן מְכַפְּרִין אֵילָא על טומאת 27
 מקדש וקדשיו שְׂאִין בַּהּ יִדְעָה לֹא בַתְּחִלָּה וְלֹא בְּסוּף, אִם שְׂעִירֵי 28
 הַרְגְלִים אִינן מְכַפְּרִין אֵילָא על שָׂאִין בַּהּ יִדְעָה לֹא בַתְּחִלָּה וְלֹא בְּסוּף. 29
 הגמרא דנה בגזרי חטא שאין בו ידיעה: אִבְיָעָא לְהוּ, בִּי אָמַר – מה 30
 שאמרן רַבִּי יְהוּדָה, ששעירי הרגלים וראשי חדשים מכפרים על 31
 טומאה שְׂאִין בַּהּ יִדְעָה לֹא בַתְּחִלָּה וְלֹא בְּסוּף, הִנֵּי מִיָּלִי בְּחַטָּא שְׂאִין 32
 סוּפו לְיוֹדֵעַ – שאין החוטא עתיד לידע שחטא, אֲכַל הָמָא שְׂפּוּפו 33
 לְיוֹדֵעַ, כגון שידעוהו אחרים שנטמא, כְּמִי שֵׁשׁ יִדְעָה בְּסוּף דְּמִי 34
 – הרי זה דומה לחטא שיש לו ידיעה בסוף, וְשְׂעִירֵי הַנֶּעֱשֶׂה בְּחוּץ 35
 יוֹם הַכְּפֹרִיִם מְכַפֵּר עֲלֵיהּ, או דְּלָמָא שְׂאִפִּילוּ בְּחַטָּא שְׂפּוּפו לְיוֹדֵעַ, 36
 הַרְגְלִים אִינן מְכַפְּרִין אֵילָא מִכְּדִי בִּי אֵילָא ה' קְרִינָא בִּיה – הרי מכל 37
 מקום כעת הוא נקרא שרק ה' מכיר בחטא זה, ויתכפר על ידי 38
 שעירי הרגלים וראשי חדשים. 39
 פרשת הגמרא את הספק: תָּא שְׂמַע, דְּתַנִּיא, על טומאה שְׂאִין בַּהּ 40
 יִדְעָה לֹא בַתְּחִלָּה וְלֹא בְּסוּף, וְעַל הָמָא שְׂפּוּפו לְיוֹדֵעַ, שְׂעִירֵי הַרְגְלִים 41
 וְשְׂעִירֵי רֹאשֵׁי הַדָּשִׁים מְכַפְּרִים, דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה, הרי שאף חטא 42
 שסופו להודיע נחשב כחטא שאינו ידוע, ושעירי הרגלים ושעירי 43
 ראשי חדשים מכפרים עליו. 44
 שינו במענה: רַבִּי שְׂמַעוֹן אָמַר, 'שְׂעִירֵי הַרְגְלִים מְכַפְּרִין ועל טומאת 45
 מקדש וקדשיו' אֲכַל לֹא שְׂעִירֵי רֹאשֵׁי הַדָּשִׁים וכו', ועל מה שעירי 46
 ראשי חדשים מכפרין, על הטהור שאכל את הטמא. 47
 מבארת הגמרא את טעמו של רבי שמעון: אָמַר רַבִּי אֲלֵעָזָר, אָמַר 48
 רַבִּי אוֹשִׁיעָא, מֵאִי מַעֲמִיה דְּרַבִּי שְׂמַעוֹן שְׂעִירֵי רֹאשׁ חֲדָשׁ מְכַפְּרִים 49
 על אדם טהור שאכל קרבן טמא, אָמַר קְרָא לגבי שעיר החטאת 50
 ששרפו בני אהרן ביום שהוקם המשכן, שאמר להם משה רבינו 51
 'וְאוֹתָהּ נָתַן לָכֶם לְשֵׂאת אֶת עוֹן הַעֲדָה' (ויקרא י יז) וְהָאִי קְרָא – ופסוק 52
 זה בְּשְׂעִירֵי דְרֹאשׁ הַדָּשׁ כְּתִיב, שהוקרב ביום זה, וְגַלְיָה 'עוֹן' מִצִּיץ 53
 – ורבי שמעון לומד בגזירה שוה, את תיבת 'עון' שנאמרה כאן, 54
 מתיבת 'עון' שנאמרה בענין הציץ, נְאָמַר בָּאָן בשעיר ראש חדש 55
 'עוֹן, וְנִפְקָא לְהֵלֵן בְּפִרְשַׁת הַצִּיץ לְשׁוֹן 'עוֹן, מִה לְהֵלֵן בא הציץ 56

59 בהיקש ממקום אחר, חוץ מַקְדְּשִׁים, שְׁאִין לְמִדּוֹן דבר הַלְּמַד בהיקש
60 מדבר אחר הַלְּמַד את דינו בהיקש ממקום אחר, ואם כן אי אפשר
61 ללמוד רגל אחד מרגל אחר שהוא עצמו למד את דינו בהיקש.
62 מבאר הגמרא את הלימוד באופן אחר: הָא לֹא קָשְׁיָא, כיון שאין
63 הכוונה כפי שסברה הגמרא בתחילה שכל השעירים נלמדים אחד
64 מן השני וכל אחד חוזר ונלמד לשאר השעירים, אלא בּוֹלְהוּ
65 מַקְפָּא נְמָרִי – כל הרגלים הוקשו לשעיר הראשון שנכתב בפרשה
66 והוא שעיר ראש חודש, וממנו למדים שמכפרים על טהור שאכל
67 קודש טמא, וכן שעיר ראש חודש לומד מהם שמכפר על הנכנס
68 לבית המקדש ואינו יודע כלל בטומאתו. וכל השעירים למדים
69 מיום הכיפורים שמכפר על הנכנס לבית המקדש ואינו יודע שהוא
70 טמא קודם שנכנס אבל יודע לאחר שנכנס, ויום הכיפורים למד
71 מהם שמכפר על הנכנס לבית המקדש ואינו יודע לא קודם שנכנס
72 ולא אחר שנכנס.
73 דוחה הגמרא: תִּינַח – נוח ומובן הדבר ללמוד בדרך זו של היקש
74 השעירים, כִּל דְּכֶתֵב בִּיה 'וְשַׁעִיר' – לכול שעירי הרגלים שהתורה
75 כתבה בהם 'ושעיר', שהוספת הויו"ו באה להקישם לשעיר אחר,
76 אבל השעיר שנכתב בַּעֲצֵרָת – חג השבועות (במדבר כה ל), וכן
77 בשעיר של יום הכּוֹפְרִים (שם כט יא), דְּלֹא כָּתַב בִּיה 'וְשַׁעִיר', אלא
78 'שעיר', מְנַלְן שהם מכפרים על כל מה שהשעירים האחרים
79 מכפרים.
80 מבאר הגמרא באופן אחר את טעמו של רבי מאיר: אֵלָא אָמַר רַבִּי
81 יוֹנָה, אָמַר קָרָא בסוף פרשת המועדים (במדבר טו לט) 'אֵלָּה תַעֲשִׂי לַח'
82 בַּמוֹעֲדֵיכֶם, ובלשון זו הוֹקְשׁוּ כָּל הַמוֹעֲדִים בּוֹלְן זֶה לְזֶה, לתת לכל
83 אחד דין שכתוב בפרשה אחרת, וכיון שהכל נלמד מהיקש אחד,
84 אין בזה חסרון של למד מן הלמד.
85 שואלת הגמרא: וְהָא רֹאשׁ חֹדֶשׁ לֹא מוֹעֵד הוּא – והרי ראש חודש
86 אינו קרוי מועד, ואם כן אינו בכלל ההיקש, ואי אפשר ללמוד
87 ממנו לכפר על טהור שאכל את הטמא. משיבה הגמרא: אֵינְרָא,
88 רֹאשׁ חֹדֶשׁ נְמִי אִיקְרִי מוֹעֵד, אבא גמא ר' ראש חודש קרא 'מועד',
89 כְּדָמַר אַבְיָי דרשה לגבי פסוק אחר, דָּמַר אַבְיָי, אף שכל חודש
90 תמוז הוא חודש חסר, ואין בו אלא עשרים ותשעה ימים, תְּמוֹז
91 דְּהֵיאָא שְׁתָּא – חודש תמוז של השנה השניה לצאת בני ישראל
92 מארץ מצרים, מְלוּזִי מְלוּזִיהוּ – קבעוהו שיהיה חודש מלא, והיו בו
93 שלשים יום, דְּכֶתִיב בקינת ירמיהו על החורבן (איכה א טו) 'קָרָא עָלַי'
94 מוֹעֵד לְשִׁבּוֹר בְּחֹרֶן', והיינו שהקב"ה קבע זמן להמית את בחוריו
95 ישראל בזמן חורבן הבית באותו זמן של חמאת המרגלים, שבכו
96 ישראל בכיה של חזנם, והמרגלים יצאו לתור את הארץ בכ"ב
97 בסיון, וחזרו לאחר ארבעים יום, ומחמת מילוי של חודש תמוז
98 אירעה חזרתם למחנה ישראל בשמונה באב, ובכו בלילה שאחריו
99 שהוא ליל תשעה באב, ודרשו זאת מהפסוק 'קרא עלי מועד',
100 שקבעו את ראש חודש, המכונה 'מועד', בשלשים בתמוז, ומחמת
101 כן בכו בליל תשעה באב, ונקבעה להם בכיה לדורות בלילה זה,
102 ועל כל פנים מבואר בפסוק זה שראש חודש קרוי 'מועד', ואם כן
103 אף שעיר ראש חודש נכלל במה שנאמר 'מועדיכם', והוא כולל
104 בהיקש.
105 הגמרא מבאר את לרבי מאיר שכל השעירים כפרתם שוה, יש
106 שעיר אחד שאינו בכלל זה: אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, וּמוֹדָה רַבִּי מַאִיר בְּשַׁעִיר
107 של יום הכיפורים הַנִּעְשָׂה בְּפָנִים, שְׁהוּא אֵינוּ מְכַפֵּר את כְּפָרְתָן של
108 שאר השעירים, וְהוּן – ושאר השעירים אֵינָן מְכַפְּרִין כְּפָרְתוֹ.
109 ומבאר הגמרא: 'הוּא אֵינוּ מְכַפֵּר כְּפָרְתוֹ, משום שנאמר לגבי
110 שעיר הפנימי 'יִכְפֹּר אֶתְּךָן על קִרְנֹתָיו אַחַת בְּשֹׁנֶה' (שמות ל ט), ודרשו
111 שרק כְּפָרָה אַחַת מְכַפֵּר וְאֵינוּ מְכַפֵּר שְׁתֵּי כְּפָרוֹת. ו'הוּן אֵינָן מְכַפְּרִין
112 כְּפָרְתוֹ, דָּמַר קָרָא (שם) 'אַחַת בְּשֹׁנֶה יִכְפֹּר עָלָיו לְדִרְתֵיכֶם, ויש
113 לדרוש שְׂפָרָה זו שמכפר שעיר הפנימי, לֹא תָהֵא אֵלָּא אַחַת בְּשֹׁנֶה,
114 ומוכח שאין שאר השעירים מכפרים כפרה זו.
115 מביאה הגמרא ברייתא המסייעת לדברי רבי יוחנן: תִּנַּח נְמִי הֵבִי,
116 עַל חטא טומאת מקדש וקדשיו שְׁאִין כָּה דִּיעָה לֹא בְּתַחֲלָה וְלֹא

1 וְאִיתְקוּשׁ – והוקשו שְׁעֵרֵי הַרְגְּלִים לְשַׁעִיר רֹאשׁ חֹדֶשׁ, מַה שְׁעִיר
2 דְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ בְּמִילְתָּא דְּקוּדֶשׁ מְכַפֵּר – מכפר על חטא שנעשה
3 בדבר קודש, והיינו על טהור שאכל בשר קודש טמא, אֵף שְׁעֵרֵי
4 הַרְגְּלִים בְּמִילְתָּא דְּקוּדֶשׁ מְכַפֵּר – גם שעירי הרגלים מכפרים על
5 חטא שנעשה בקודש, והיינו על כהן שנכנס למקדש בטומאה.
6 שואלת הגמרא: וְכִי תִּמְאֵן נִיכְפְּרוּ אֶדְרֹאשׁ חֹדֶשׁ – ואם תאמר
7 שהלימוד של שעירי הרגלים מראש חודש הוא ללמדנו שיכפרו
8 על למה שמכפר שעיר ראש חודש, והיינו על טהור שאכל בשר
9 טמא. משיבה הגמרא: אי אפשר לומר כן, דְּהָא אֲמַרִּין לעיל (טו)
10 שיש לדרוש מהפסוק 'וְאִתָּה תֵּן לְכֶם לְשֹׂאת אֶת עוֹן הָעֵדָה' (ויקרא
11 י ט) שרק 'אותה' – שעיר החטאת של ראש חודש נושֵׂא עוֹן של
12 טהור שאכל בשר טמא, וְאִין קָרֵב אַחַר נוֹשֵׂא עוֹן זה.
13 מְמַשִּׁיבָה הגמרא ושואלת: וְכִי תִּמְאֵן דְּנִיכְפְּרוּ שַׁעִירֵי הַרְגְּלִים
14 אֲדָיוֹם הַכְּפּוּרִים – על מה שמכפר שעיר החיוץ של יום הכיפורים,
15 והיינו על הנכנס בטומאה לבית המקדש ונודע לו שהוא טמא רק
16 לאחר שנכנס, ואין לנו לרבות שיכפר על הנכנס בלי ידיעה לא
17 בתחילה ולא בסוף. משיבה הגמרא: הָא אֲמַרִּין לעיל (טז) שיש
18 לדרוש מהפסוק 'אַחַת בְּשֹׁנֶה' (שמות ל ט) שְׂפָרָה זו לֹא תָהֵא אֵלָּא
19 אַחַת בְּשֹׁנֶה, ואי אפשר לומר שאף שעירי הרגלים יכפרו על עון
20 זה.
21 מבררת הגמרא: אֵמַאי מְכַפֵּר – על מה מכפרים שעירי הרגלים,
22 והרי אינם מכפרים על מה שמכפרים שעירי ראש חודש ולא על
23 מה שמכפר שעיר של יום הכיפורים, אי עַל מי שנכנס למקדש
24 בטומאה, באופן שֵׁשׁ כָּה דִּיעָה בְּתַחֲלָה וְאִין קוּדֶשׁ (שנכנס) וְיֵשׁ כָּה
25 דִּיעָה בְּסוּף וְאִין קוּדֶשׁ (לאחר שנכנס), הרי הָאֵי בְּרַקְרָן הוּא – חוטא זה
26 חייב קרבן עולה ויורד ואינו מתכפר כלל בשעירים, כמבואר
27 במשנה (ב). וְאִי נִאֵמַר ששעירי הרגלים מכפרים עַל עוֹן טוֹמֵאת
28 מְקֻדָּשׁ וקדשיו שֵׁשׁ כָּה דִּיעָה בְּתַחֲלָה וְאִין כָּה דִּיעָה בְּסוּף – שידע
29 שהוא טמא, אך כשנכנס שכח שהוא טמא, ולא נודע לו גם אחר
30 כך שנכנס בטומאה, הָאֵי – הרי על חטא זה, שְׁעִיר הַנִּעְשָׂה בְּפָנִים
31 וְיוֹם הַכְּפּוּרִים תוֹלָה – מגינים עליו מן היסורים, עד שיוודע לו
32 שחטא ויביא קרבן על חטאו, כמבואר במשנה (ב). וְאֵי – ואם נאמר
33 ששעירי הרגלים מכפרים על חטא טומאת מקדש וקדשיו שְׁאִין כָּה
34 דִּיעָה בְּתַחֲלָה אֲכָל יֵשׁ כָּה דִּיעָה בְּסוּף, שלאחר שנכנס בטומאה
35 לבית המקדש נודע לו שחטא, הרי הָאֵי – חטא זה שְׁעִיר הַנִּעְשָׂה
36 בַּחוּץ וְיוֹם הַכְּפּוּרִים מְכַפֵּר, כמבואר במשנה (טז). וְעַל כְּרַחֲךָ
37 ששעיר הבא בגלים אֵינוּ מְכַפֵּר אֵלָּא עַל הַנִּכְנָס בטומאה לבית
38 המקדש או האוכל בשר קודש שטומאה, שְׁאִין כָּה דִּיעָה – שלא
39 ידע שהוא טמא לֹא בְּתַחֲלָה וְלֹא בְּסוּף.
40 שנינו במשנה: רַבִּי מַאִיר אָמַר כָּל הַשְּׁעִירִים כְּפָרְתָן שׁוֹה כו', על
41 טומאת מקדש וקדשיו.
42 מבאר הגמרא: אָמַר רַבִּי הֵמָּא בְּרַבִּי הֵינִינָא, מַאי מְעָמָא דְּרַבִּי
43 מַאִיר, אָמַר קָרָא שְׁעִיר וְשַׁעִיר – הפסוק היה יכול לומר 'שעיר עִזִּים
44 אֶחָד לַחֲטָאת', וכתב 'ושעיר עִזִּים אֶחָד לַחֲטָאת', והוֹקְשׁוּ בכך כָּל
45 הַשְּׁעִירִים זֶה לְזֶה, שהרי הוֹי"ו' האמור בתחילת הפסוק מוסיף על
46 עִזִּין רֹאשׁוֹן, ולומד את דיני פרשה זו מהפרשה הקודמת, וכדלהלן.
47 מבאר הגמרא: קָשְׁלָמָא דְּעֵתָה – היה עולה בדעתך לומר, שְׂכַל חַד
48 וְחַד מְהַכְרִייה נְמָר – שכל אחד מהשעירים למד את דינו מחבירו,
49 והשעיר של חג הפסח הכתוב בסמוך לשעיר ראש חודש למד
50 ממנו שהוא מכפר על כהן טהור שאכל בשר טמא. ושעיר חג
51 השוכות שנאמר בסמוך לשעיר יום הכיפורים למד ממנו שמכפר
52 על הנכנס בטומאה לבית המקדש ואין בה ידיעה בתחילה אבל יש
53 בה ידיעה בסוף, ושעיר יום הכיפורים נלמד משעיר של שוכות
54 שמכפר על טומאה שאין בה ידיעה לא בתחילה ולא בסוף. ולאחר
55 שלמדנו בפרשיות אלו על מה מכפרים, למדים כל הפרשיות זו
56 מזו, שכל אחד מהשעירים מכפר על כל מה שהאחרים מכפרים.
57 אך אם כן קשה, וְהָאֵמַר רַבִּי יוֹחָנָן, בְּכָל תְּתוּרָה בּוֹלְהַ לְמִדּוֹן דבר
58 הַלְּמַד בהיקש, מְלָמַד – מדבר אחר שהוא עצמו למד את דינו

שבועות. שבועות שתיים - פרק ראשון דף י עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזליץ)" רנה תוספות

1 ניכפרו אריום הכפורים - על כפרת שעיר הנעשה בחורף, שאין בה ידיעה בתחלה
2 ויש בה ידיעה בסוף. הא אמרינן - לקמן: "אחת בשנה" כפרה זו לא תהא אלא אחת
3 בשנה. ואף על גב דהאי בשעיר הפנימי כתיב, הא איתקוש להודי כדאמר במתניתין.
4 קא סלקא דעתך כל חד וחד מחבריה גמר - של פסח הסמוך לראש חודש
5

גמר מראש חודש לכפר על הטהור שאכל
6 את הטמא, ובראש חודש סבירא ליה לרבי
7 מאיר כרבי שמעון. ושל סוכות הסמוך לשל
8 יום הכפורים גמר מדיום הכפורים לשאין בה
9 ידיעה בתחלה אבל יש בה ידיעה בסוף.
10 ושל יום הכפורים משל סוכות לאין בה
11 ידיעה לא בתחלה ולא בסוף, והדר גמיר
12 כולו כל חד וחד מדימין ליה, עליונים
13 מתחתונים ותחתונים מעליונים. למד מן הלמד
14 - בחיקש קאמר, והני כולו היקשא נינוה.
15 כולו - מראש חודש גמר לטהור שאכל
16 את הטמא, וראש חודש מנייהו לשאין בה
17 ידיעה כלל, וכולו מדיום הכפורים לאין בה
18 ידיעה בתחלה ויש בה ידיעה בסוף, וכן הוא
19 מוקן לשאין בה ידיעה לא בתחלה ולא בסוף.
20 איברא - באמת. קרא עלי מועד - במסכת
21 תענית (כט, א): תמו דהדיא שתא של שנה
22 השניה ליציאת מצרים שנשתלחו בה מרגלים,
23 בעשרים ותשעה בסיקן מלויי מיליהו לחמוה,
24 לפיכך איירי בו יום חזרת מרגלים בשמונה
25 באב. ויכבו העם בלילה ההוא, בתשעה
26 באב בכז בכיה של חנם והוקבעה להם בכיה
27 לדורות. לשבור בחורי - בחורבן הבית.
28 וכפרתו שירה - שלא הזכיר כאן יש בה
29 ידיעה בתחלה ואין בה ידיעה בסוף בכפרה
30 של אלו. הכי נרטינן: אחת לא משמע ליה
31 דכי כתיב "אחת" בשעיר הנעשה בפנים
32 כתיב. אלא לעולם אחת משמע ליה נמי
33 אחיצון דהא איתקוש ושאי הכא דאמר קרא
34 כו' - הכי פירושא: "אחת" דסיפיה קרא,
35 דממעטינן מינה שאין אחר מכפר כפרתו,
36 דסמך "כפר" ל"בשנה", משמע ליה נמי
37 אחיצון. דהא בשעיר פנימי כתיב ביה, כדכתיב
38 "מדם הטאת הכפורים אחת בשנה יכפר",
39 והמאת

1 ואיתקוש שעירי רגלים לשעירי ראשי חדשים - ואם תאמר: הוה ליה דבר הלמד בגורה
2 שוה דראשי חדשים מצין, וחור ומלמד אדרגלים בחיקש, ופולוגתא היא דרב
3 פפא ומר וזטרא ב"איהו מקומן" (ובזכונ ג, א) ואי הוה אמר דפנימי נמי איתקוש בהאי
4 היקשא דמועות, שהחור בסדר קרבן מוספין, דכתיב "מלכד חטאת הכפורים" - הוה אתי
5 שפיר, דהשאת איתקוש רגלים לפנימי המכפר
6 אטמאת מקדש וקדושי. אבל קשה: לרבי שמעון
7 בן יהודה לרבי מאיר, דאית ליהו אדרגלים מכפרי
8 אטהור שאכל הטמא, היכי ילפינן הא בחיקש
9 מראש חודש? ראש חודש גופיה לא ילפינן ביה
10 הך כפרה אלא מגורה שוה מצין? ועוד קשה: אי
11 פנימי נמי איתקוש בהאי היקשא, אמאי איצטרך
12 לרבי יהודה "הטאת לה" חטא שאין מכיר בו אלא
13 ה' הא איתקוש ראש חודש ורגלים לפנימי המכפר
14 אטמאת מקדש וקדושי, וליכא לאוקמה בהו
15 אלא באין בה ואין בהו? ויש לומר: כיון דציץ לאו
16 עבודה היא אלא תכשיט - חור ומלמד, דהא
17 דלמד אינו חור ומלמד היינו בעבודה עצמה.
18 אבל קשיא: לרבי מאיר, היכי יליף בראשי חדשים
19 ורגלים אין בה ויש בה מחיצון? ואי חיצון גופיה
20 לא גמירנן אלא בשעיר הפנימי שמכפר על דבר
21 שיש בה ידיעה? ותיירך רבינו תם בספר הישר:
22 דכיון דהך היקשא דמועד הוי היקשא גמור
23 לחיצון ורגלים מראשי חדשים לענין חטא שאין
24 מכיר בו אלא ה' דכתיב ביה בהדיא - עבדינן
25 היקשא לכולהו מילתא, אפילו לדברים דלא גמיר
26 אלא בהיקש ממקום אחר. וכן מוכח בסוף פרק
27 "איהו מקומן" (שבס ג, א).

1 **ואיתקוש** שעירי רגלים לשעירי ראשי חדשים, מה
2 **שעיר** הראש חודש במילתא דקודש מכפרי, אף
3 **שעירי** רגלים במילתא דקודש מכפרי. וכי תימא:
4 **ניכפרו** אדראש חדש - הא אמרינן: "אותה" - אותה
5 **נושא** עון, ואין אחר נושא עון. וכי תימא: **ניכפרו**
6 **אדיום** הכפורים - הא אמרינן: "אחת בשנה" - כפרה
7 **זו** לא תהא אלא אחת בשנה; אמאי מכפרי? אי
8 **על** שיש בה ידיעה בתחלה ויש בה ידיעה בסוף -
9 **האי** בר קרבן הוא! אי על שיש בה ידיעה בתחלה
10 **ואין** בה ידיעה בסוף - האי שעיר הנעשה בפנים
11 **ויום** הכפורים תוליה! אי על שאין בה ידיעה בתחלה
12 **אבל** יש בה ידיעה בסוף - האי שעיר הנעשה בחוץ
13 **ויום** הכפורים מכפרי! על פרוך אינו מכפר אלא
14 **על** שאין בה ידיעה לא בתחלה ולא בסוף. "רבי
15 **מאיר** אומר: כל השעירים פפרתן שוה" כו'. אומר
16 **רבי** תמא בר רבי חנינא: מאי מעמא דרבי מאיר?
17 **אמר** קרא: "שעיר" ו"שעיר", הוקשו כל השעירים זה
18 **לזה**, ו"וי מוסיף על ענין ראשון, קסלקא דעתך כל
19 **חד** וחד מחבריה גמיר; והאמר רבי יוחנן: כל התורה
20 **פולה** למידין למד מלמד, הוין מקדשים שאין למידין
21 **למד** מלמד! - הא לא קשיא, פולהו מקמא גמירי. -
22 **תינו** כל דכתב ביה "ושעיר", עצרת ויום הכפורים
23 **דלא** כתב ביה "ושעיר", מנלי? אלא אומר רבי יונה,
24 **אמר** קרא: "אלה תעשו לה" במועדיכם", הוקשו כל
25 **המועדים** פולין זה לזה. - והא ראש חדש לאו מועד
26 **הוא!** - איברא, ראש חדש נמי איקרי מועד, דנאמר
27 **אביי** דאמר אביי: תמוז דההיא שתא מלויי מלויהו,

1 **דכתיב** "קרא עלי מועד לשבר בחורי". אמר רבי יוחנן: ומוזרה רבי מאיר בשעיר הנעשה
2 **בפנים** - שהוא אינו מכפר בפרתו, והו אינו מכפרין פפרתו; הוא אינו מכפר פפרתו -
3 **כפרה** אחת מכפר ואינו מכפר שתי כפרות; הו אינו מכפרין פפרתו - אמר קרא: "אחת
4 **בשנה"**, כפרה זו לא תהא אלא אחת בשנה. תניא נמי הכי: על שאין בה ידיעה לא
5 **בתחלה** ולא בסוף, ועל שאין בה ידיעה בתחלה אבל יש בה ידיעה בסוף, ועל טהור
6 **שאכל** את הטמא - שעירי הרגלים ושעירי ראשי חדשים ושעיר הנעשה בחוץ מכפרין,
7 **דברי** רבי מאיר; ואילו שעיר הנעשה בפנים ששירה, וכפרתו נמי ששירה. היה רבי שמעון
8 **אומר:** שעירי ראשי חדשים מכפרין על טהור שאכל את הטמא כו'. בשלמא דראשי
9 **חדשים** לא מכפרי אדרגלים, דאמר קרא: "עון", עון אחד הוא נושא ואינו נושא
10 **שני** עונות. אלא דרגלים ניכפרו אדראשי חדשים! - אמר קרא: "אותה", אותה
11 **נושא** עון ואין אחר נושא עון. בשלמא דרגלים לא מכפרין אדיום הכפורים, דאמר
12 **קרא:** "אחת בשנה", כפרה זו לא תהא אלא אחת בשנה. אלא דיום הכפורים
13 **ניכפרו** אדרגלים! - אמר קרא: "אחת", כפרה אחת מכפר ואינו מכפר שתי כפרות.
14 **- והא** פי כתיב "אחת", בשעיר הנעשה בפנים הוא דכתיבו! - אמר קרא: "מלכד"

המאת

1 איהו מקומן" (שבס ג, א).
2 והאמר רבי יוחנן כו' - השתא לא קשיא
3 עצרת ויום הכפורים מאי איכא למימר כדפריך
4 בסמוך, משום דכיון דכל חד וחד מחבריה גמר,
5 אפילו לוק דלא כתב ביה נמי "שעיר" ו"שעיר"
6 לויך מוק דלעיל, הואיל והך דכתיביה כתב
7 "ושעיר", אבל לקמן פריך שפיר, דלכיון דכולו
8 מראש חודש גמירי - לא מצו למילף עצרת ויום
9 הכפורים דלא כתב בהו "ושעיר", הואיל ויש
10 הפסק בינם ובין ראשי חדשים.
11 **אלא** דרגלים ניכפרו אדראשי חדשים - הא
12 דלא פשיטא ליה דרשה "אותה" כמו
13 דרשה "עון" - משום דרבי שמעון בן יהודה
14 דריש "עון" ולא דריש "אותה". וכן צריך לפרש
15 בסמוך גבי דרשה ד"אחת", דפשיטא ליה טפי
16 דרשה ד"אחת בשנה" מדרשה ד"אחת יכפר".
17 ושיך למשנה לעיל ב' ב' מהו שיקרבו זה בזה -
18 של ראש חודש זה בראש חודש אחר, או של רגל
19 זה ברגל אחר, ניחא לכולוהו שיקרבו. ותימא:
20 דבעיא היא בפרק קמא דזבחים (ו, א) אי מכפר
21 עולה אעשה דלאור הפרשה, והשתא, אי לא
22 מכפר דיאך יקרבו? הא לא הופרש על טמאה
23 שאירעה בין הו ליהו ויש לומר. דהכא כיון דנאבד
24 - נעקר הפרשתו, ואחר שהופרש במקומו כיפר
25 על עבירות שהיה לו לזה לכפר, וכשיבא ראש
26 חודש תחול עליו הפרשה לעבירות שעברו קודם
27 לכן. והא דמיתתי תחם מכבשי עצרת, ולא אמרינן
28 כנשחטו הראשון איגלאי מילתא שלא תחול על
29 השני הפרשה עד שעת שחיטה - לא נמי כלל
30 לשעיר שאבד, דכבשי עצרת על דעת כן הופרשו
31 שישחטו זה אחר זה.
32 **אותה**

אותה לא משמע ליה - ואם תאמר: אם כן נמלך דמכפר אינן בה ואין בה? דלמא לא מכפר אלא אדראש חודש גרידא, דהיינו טהור שאכל את הטמא, ולא טמא שאכל את הקורש דשלמא לרבי שמעון, כיון דיריש "אותה" על כרחך מיבעי ליה לאוקומה כפרה דרגלים אינן בה ואין בה בדקתני לעיל. ולרבי מאיר נמי, אף על גב דלא דריש "אותה" אתי

שפיר, דהא דריש חטא שאין מכיר בו אלא ה' וגם
את ליה גורה שוה דיעו"ך עו"ך מציק, וליפתן
כולוה מראש חודש. אבל לרבי שמעון כן יחודה
דלא דריש "אותה", ולא דריש נמי חטא שאין
מכיר בו אלא ה' / דהא קאמר דראש חדש לא
מכפרת אלא על טהור שאכל את הטמא, קשה
ויש לומר: דלענון זה ודאי דריש "אותה", כיון
לדגלים אין להם כפרה אחרת אלא זאת. אבל
בשני דגלים כפרה אחרת. דהיינו אין בה ואין
בה - מכפר נמי אדראש חודש. ולא פשיטא ליה
דרשה ד"אותה", ודסביא ליה דאין סברא למעט
שלא ישא אחר אותו עון, אלא בשאינו נושא
אלא עון זה. והשתא אתי שפיר הא דפריך לעיל:
אלא דרגלים אמאי לא מכפרו אדראש חודשים,
פירושו: אמאי לא מכפרו נמי אדראש חודשים.
ולא פשיטא ליה דרשה ד"אותה", כיון שיש לתקן
כפרה אחרת כדפרישית. מיהו גבי דרשה ד"אחת
בשנה" דפשיטא ליה טפי מדרשה ד"אחת יכפר"
צריך לפרש כדפרישתי לעיל. ועוד יש לומר:
דלרבי שמעון בן יהודה איתקוש שעירי רגלים
לשעיר החיצון, מה חיצון מכפר על דבר שיש בו
כרה, דהיינו טומאת מקדש וקדושו - אף שעירי
רגלים כן.

קדושה שבהן להיכן הלכה - ואם תאמר: הא
בפרק בתרא דכתובות (קה, א) אמר
רדייני גזירות נטלין שטרם מתרומת הלשכה, וכן
(שם ק, א) מגזיה ספרים, וטובא חשיב התם -
אלמא לב בית דין מתנה עליהן, ומאי קשיא ליה
הכא? ויש לומר: דהואני התם דלא קדש קדושת
הנוף.

מותר הקטורת - פירש הקונטרס: מותר
משלשה מנן היתירים בכל שנה
ממלוא חפינים ביום הכפורים. דאי אפשר שיכנסו
כולם בחפניו. ובחנם פירש כן, דבבלאו הכי יש
מותר. שכל שנה היו משפטין שלש מאות ששים
החמשה שבכל למנן ימות החמה ושלשה מנים
לחפני כהן גדול ביום הכפורים, ומשלש מאות
ששים וחמשה היה נשאר בכל שנה פשוטה אחד
עשר מנן, כמנין ששנות החמה יתירים על שנות
הלבנה. ואף על פי שהיו צריכין למלאות בהן לשנים מעוברות, שהן גרר י"א י"ד י"ז י"ט
מכל מקום צריכין היו לחסד בראש חודש ניסן כדי שיהיו מתרומה חדשה. ומיהו, הא דתניא
בפרק קמא דברכות (ו, ה) דאדת לשלש שנים שנה היו בו חצאים של שיריים - אי
אפשר לפרש אלא ממוטר שלשה מנים של יום הכפורים, שהרי כל מותר של אחד עשר של
שנה פשוטה היו צריכין למלאות במעוברות, ובסוף המחזור חמה ולבנה שוין רק שנה אחת
וארבע מאות שמונים וחמשה חלקים. אלא ממוטר שלשה מנים היה נשאר, ולא היה בכנס
בחפניו אלא חצי מנה, ושני מנים חצי נשאר בכל שנה, נמצא לשבעים ושנים שנה מאה
ושמונים מנים, ועוד חסר ארבעה מנים לפלגא דשלש מאות ששים ושמונה, ולא דק. ויש ספרים דלא גרסי: "שנים", אלא "אחת לשבעים שנה" ותו לא, וכן יש בירושלמי פרק ט"רף בקלפ"י.

וניתא טפי למנימא דלא דק, דאי גרסינן "שנים" לא נחא כל כך. ובפטום הקטורת הכתוב במזרחים גרסי: אחת לששים שנה או לשבעים שנה. ויכול להיות כשכלים ששים שנה בשתי שנים
פשוטות וז' אדר זו.

מפרישין - לא גרסינן "ממנה". שמתרומת הלשכה היו מפרישין, והתם במסכת שקלים (ו, א) לא איירי בתרומת הלשכה, ומאי "ממנה" שייך. **מפרישין** שבר האומנין - פירש הקונטרס:
שמכזיב לזון על ידי אחד מן הגוברין. ולפירושו, הא דקאמר בסמוך: ומחללין אותה על מעות האומנין - היינו מדעתן, מאחר שכבר זכו בהן. ומיהו לשון "מפרישין" לא משמע
אלא הפרשה בעלמא. וקאמר נמי: ונתנין אותה לאומנין בשכרן - משמע שעדיין לא זכו בשכרן. ולכך נראה דלב בית דין מתנה עליהן ובהפרשה בעלמא יהיו חולין. ואם תאמר: ולמה לזו
כולי האי? יתנו הקטורת מתחלה לאומנין בשכרן? ומיהו, לכן עזאי דאמר במסכת שקלים בפרק "התרומה" (שם) דאין הקדש מתחלל על המלאכה, נידא. ואפילו לרבי עקיבא נמי דאמר מתחלל
על המלאכה - הני מילי בקטורת דידיד, כגון במקדיש נכסיו והיו בהן דברים הראויים לקרבנות צבור, דגבי הני מיתניא, אבל בקטורת של צבור החמירו טפי. אי נמי, הכא איירי בשכר פטום
אומנין הקטורת של שנה חדשה. וצריך ליתן לזון מתרומה חדשה. ולמאי דאמרין במעילה בפרק "ולד חטאת" (יד, ב) דהני אומנין באומני הבגין, מכל מקום אין יכולין לתת הקטורת בשכר;
דאין נתנין שכן אלא מקדושת ברוך דביתי. ו**ובי** תימא דכל קדושת דמים נפסל בטבול יום - ואם תאמר: בלא נתינה למכשת נמי תיפסל, דמעיקרא נמי קדושת דמים הוא ויש לומר:

דאפילו קדושת דמים לא פסלה בטבול יום אלא בתינה למכשת וכתישה שראוי להקריב, אבל קודם כתישה לא.

וחטאת יום הכפורים היינו פר כהן גדול ושעיר, וכיון דבשעיר הפנימי כתיב וחיצון איתקש
לפנימי - דרשינן נמי וחיצון שאין אחר מכפר כפרתו. אבל "אחת" דרישה דקרא,
דרשינן מניה דהוא אינו מכפר כפרת אחרים - לא מיריש חיצון, דהא לאו בשעיר
כתיב אלא במזבח כתיב: וכפר אהרן על קרנותיו של מזבח הפנימי אותו. הלכך שעיר

החיצון לא מימעיש מהבא, דלאו למזבח
איתקש. תמידים שלא היו צריכין לצבור -
שלקחים ממעות תרומת הלשכה, ותנן (ערכין
יג, א): אין פוחתין משהה טלאים המבוקרין
בלשכת הטלאים. וכשמגיע ראש חדש ניסן לא
היו מקריבין שוב קרבנות צבור ממועות התרומה
של אשתקד, כדאמר במסכת ראש השנה (ו, א):
"חדש בחדשו" - חדש והבא קרבנות מתרומה
חדשה. ומצאנו בכל שנה ושנה ארבעה טלאים
בלשכת הטלאים ממעות התרומה הישנה,
דהיינו לא הוצרכו לצבור להקריב בשנה
שעברה. נשפין תמידים - להכשירן בשנה זו.
מחללין אותן על מעות חולין, ואותם המעות
ילכו למותר התרומה ישנה, שעושים מזון קרועי
פחים ציפי לבית קודש הקדשים בדתא
במסכת שקלים (פרק ד משנה ד), וכיון שיצאו
לחולין - תחורים ולוקחים אותם ממעות תרומה
חדשה ויקרבו בשנה זו. ואף על גב שאין בהמת
קדשי יחיד מתחללת בלא מום, כדקימא לן
(מנחות קא, א) מ'זאם כל בהמה טמאה", דאמר
מר: בבעלי מומין שנפרדו הכתוב מדבר - אלו
של צבור נפדים. ולקמייהו מפרש טעמא, ובלא
חולין אין אפשר לפדותן ממעות תרומה
החדשה, שאין הקדש מתחלל על הקדש. הא
מילתא נקט הכא משום דמותריה לקמן
ממתניתין. קדושה שבהן - קדושת הנוף שבהן,
דקיס לן שאינה מתחללת בלא מום, היכן
הלכה? ואת לא תסבא - דבמידה דיצבור לא
אמרינן קדושה שבהן להיכן הלכה, היכא
דחילול לצורך תקנה? פותר הקטורת - הנותר
בכל שנה מתרומה ישנה. מה היו עושין בה -
להכשירה לשנה הבאה. דאין לך שנה שאין בה
מותר קטורת משלש מנים יתירים שמפוטמין
בכל שנה מלואו חפינים ביום הכפורים וכן
אפשר שיכנסו כולם בחפניו, כדנתיבא בבריות
(ו, ב): אחת לששים או לשבעים שנה היתה
חציה של שיריים. מפרישין שבר האומנין -
מתרומת הלשכה, שבר אומני בית אבטיס
מפטמי הקטורת. דאמר במסכת יומא (לח, א)

שהיו נטלין בכל שנה שנים עשרה מנים. ומחללין אותה על שבר מעות האומנין - מזכין
המעות לאומנין על ידי אחד מן הגוברים והרי הן חולין, ואחר כך יחללו הקטורת עליהם
ונתנין אותה לאומנין והרי היא חול, וחוזרים ולוקחים אותה מתרומה חדשה. והכני צניע
מילתא טפי, ולא למכרה ולחזור ולקנותה, דילא מילתא. נידא קדושה שבהן להיכן
הלכה - דסלקא דעתיה שהמכשת כלי שרת הוא, וכיון דקדושה לה בכלי היא לא
קדושת הנוף, ואילו מידי דידיד שקדש בכלי אין לו פדיון.

קדושת
ההוא נטלין בכל שנה שנים עשרה מנים. ומחללין אותה על שבר מעות האומנין - מזכין
המעות לאומנין על ידי אחד מן הגוברים והרי הן חולין, ואחר כך יחללו הקטורת עליהם
ונתנין אותה לאומנין והרי היא חול, וחוזרים ולוקחים אותה מתרומה חדשה. והכני צניע
מילתא טפי, ולא למכרה ולחזור ולקנותה, דילא מילתא. נידא קדושה שבהן להיכן
הלכה - דסלקא דעתיה שהמכשת כלי שרת הוא, וכיון דקדושה לה בכלי היא לא
קדושת הנוף, ואילו מידי דידיד שקדש בכלי אין לו פדיון.

דאפילו קדושת דמים לא פסלה בטבול יום אלא בתינה למכשת וכתישה שראוי להקריב, אבל קודם כתישה לא.

47 בשעיר הפנימי הרי הוקש אליו השעיר החיצון, שאף כפרתו תהיה
 48 רק פעם אחת בשנה. וְשֹׂאֵנִי הָכֵא – ושונה הדבר כאן לגבי הלשון
 49 'אחת בשנה' האמורה בסוף הפסוק, משום דְאָמַר קָרָא וְכִפֵּר אֶהְרֹן
 50 עַל קִרְוָתָיו אֶחָת בְּשָׁנָה, וכיון שהוסמכו תיבות 'אחת בשנה'
 51 שבסיום הפסוק לתיבת 'קִרְוָתָיו' שהוא מזבח הפנימי, יש לנו לומר
 52 שרק 'קִרְוָתָיו דְּמִנְחָת הַפְּנִימִי', כלומר רק לגבי שעיר הפנימי הקרב
 53 במזבח הפנימי הוא שנאמר המיעוט של 'אחת בשנה' המלמד דרך
 54 כְּפָרָה אֶחָת הוא מכִּפֵּר וְאֵינוֹ מְכַפֵּר שְׁתֵּי כְּפָרוֹת, הָא אֵלֶּיךָ הַחִיצוֹנִי
 55 דְּקָרִיב במזבח החיצון, אינו בכלל מיעוט זה, אלא אֵפִילוּ שְׁתֵּי
 56 כְּפָרוֹת הוא מכִּפֵּר, והיינו גם על מה שמכפרים שעירי הרגלים.
 57 הגמרא דנה בקרבנות תמימים שלא הקריבום, איך אפשר
 58 לפדותם, ולהלן (א) תביא הגמרא ראייה ממשנתנו לאחת
 59 השיטות: אָמַר עוֹלָא, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, תְּמִידִין שְׁלֵא הוֹצִיבְכוּ לְצַבּוֹר –
 60 שלא היו צריכים להקריבם עד סוף השנה, ועתה הסתיימה השנה
 61 ואי אפשר להקריב מהם, מאחר וצריכים לקנות את הקרבנות
 62 לשנה החדשה מתרומה חדשה, נִפְדִּין אֶף שֶׁהֵם הַמִּימִים, ופודים
 63 אותם במעות חולין, והבהמות יוצאות לחולין, וקונים אותם שוב
 64 להקדש ממעות של תרומת השנה החדשה.
 65 הגמרא מביאה את דעת החולק: וְרַבִּי רַבָּה וְקָאָמַר לֵהּ לְהָא שְׁמַעְתָּא
 66 – ישב רבה ואמר את דינו של רבי יוחנן, אָמַר לִיה רַב הַקְּדָא, מָאֵן
 67 צִיָּית לָךְ וְלְרַבִּי יוֹחָנָן רַבָּה – מי ישמע לדין שאמרת בשם רבך רבי
 68 יוחנן, והלא דין זה מוקשה, וְכִי קְדוּשָׁה שְׁכָּחָה לְהִיכֵן הִלְבָּה –
 69 קדושת הגוף של הקרבן איך התבטלה ממנו, והרי כיון שהם עדיין
 70 תמימים וראויים להקרבה, אי אפשר להפקיע את קדושתם על ידי
 71 פדיון.
 72 אָמַר לִיה רַבָּה לרב חסדא, וְאֵת לֹא הִסְבְּרָא – וכי אינך סבור, דְלֹא
 73 אָמַרְנִין בקרבנות ציבור המתחללים לצורך 'קְדוּשָׁה שְׁכָּחָה לְהִיכֵן
 74 הִלְבָּה', אלא אפשר לחללם אף בלא מום, וְהִתְנֵן (שקלים פ"ד מ"ה),
 75 מוֹתֵר הַקְּטוֹרֶת – הנותר מן הקטורת כל שנה, מאותם שלשה מנים
 76 שמהם היה כהן גדול נוטל מלא חופניו ביום הכפורים, מָה הָיוּ
 77 עוֹשִׂין בָּהּ, מאחר ולא היו יכולים להשתמש במה שנקנה מתרומה
 78 ישנה, מְפִרְשִׁין מִמֶּנָּה – מתרומת הלשכה מעות לצורך שִׁכְרָה
 79 הָאוֹמְנִין שהיו מפטמים את הקטורת, ומזכים להם את המעות על
 80 ידי אחד הגזברים, והרי המעות חולין בידם, וְהִתְחַלְלִין אוֹתָהּ – את
 81 מותר הקטורת על קְעוֹת הָאוֹמְנִין שקיבלו בשכרם, ובכך יצאה
 82 הקטורת לחולין, וְנִתְּנִין אוֹתָהּ – את מותר הקטורת לְאוֹמְנִין
 83 בְּשִׁכְרָה, וְהוֹזִיִן וְלוֹקְחִין אוֹתָהּ מֵהָאוֹמְנִים, מְמַעוֹת הַתְּרוּמָה הַתְּדוּשָׁה,
 84 לצורך השנה החדשה. והרי גם כאן יש להקשות, וְאֵמַאי מִחֲלָלִים
 85 את הקטורת, נִימָא – נאמר, כיון שהקטורת הוקדשה בכלי, הרי
 86 נתקדשה בקדושת הגוף, וְקְדוּשָׁה שְׁכָּחָה לְהִיכֵן הִלְבָּה' – והרי דבר
 87 שנקדש בקדושת הגוף אין לו פדיון, אלא ודאי מוכח שבדבר של
 88 ציבור אפשר לחלל לצורך אף בקדושת הגוף.
 89 אָמַר לִיה רב חסדא, קְטוֹרֶת קְאָמַרְתָּ – וכי מפדיית הקטורת רצונך
 90 להוכיח זאת, אין זו ראייה, כיון דְשֹׂאֵנִי קְטוֹרֶת – שונה דינה של
 91 הקטורת,

1 הַמַּטָּא הַכְּפוּרִים, וְשֹׂעִיר עִזִּים' הוא שעיר החיצון, וְחַטָּאת
 2 הַכְּפוּרִים' הוא שעיר הפנימי, וְאִתְקוּשׁ – והוקש בפסוק זה שעיר
 3 הַחִיצוֹן לְפָנִים, וכשם ששעיר הפנימי אינו מכפר על מה שמכפרים
 4 שעירי הרגלים, כך גם שעיר החיצון אינו מכפר על עונות אלו.
 5 שנינו במשנה: יָבִי שְׁמַעוֹן בֶּן יְהוֹדָה אוֹמֵר מִשְׁמֹ כו', שעירי ראשי
 6 חדשים מכפרין על הטהור שאכל את הטמא. מוסיף עליהן של
 7 רגלים שמכפרין על טהור שאכל את הטמא, ועל שאין בה ידיעה
 8 לא בתחילה ולא בסוף. מוסיף עליהן של יום הכפורים שהן מכפרין
 9 על הטהור שאכל את הטמא, ועל שאין בה ידיעה לא בתחילה
 10 ולא בסוף, ועל שאין בה ידיעה בתחילה אבל יש בה ידיעה בסוף.
 11 שואלת הגמרא: מָאי שְׁנָא שְׁעִירִים דְרָאשֵׁי חֲדָשִׁים דְלֹא מְכַפְרִי
 12 אֲדָרְגָלִים, הרי זהו משום דְאָמַר קָרָא לגבי שעיר ראש חודש (ויקרא
 13 י"ז) וְאוֹתָהּ נָתַן לָכֶם לְשֹׂאת אֶת עוֹן הָעֵדָה, ויש לדרוש שרק עוֹן
 14 אֶחָד הוא נושָׂא, וְאֵינוֹ נוֹשֵׂא שְׁנֵי עוֹנוֹת, ואם כן שעירים דְרָגְלִים נְמִי
 15 לֹא יִכְפְּרוּ אֲדָרְאשֵׁי חֲדָשִׁים, והיינו על טהור שאכל את הטמא,
 16 דְאָמַר קָרָא באותו פסוק של שעיר ראש חודש וְאוֹתָהּ נָתַן לָכֶם
 17 לְשֹׂאת אֶת עוֹן הָעֵדָה' (שם י"ז), ונדרוש שרק אוֹתָהּ – שעיר החטאת
 18 של ראש חודש הוא נושָׂא עוֹן זה של טהור שאכל טמא, וְאֵין שְׁעִיר
 19 אֶחָד נוֹשֵׂא עוֹן זה. משיבה הגמרא: מתיבת 'אוֹתָהּ' לֹא מְשַׁמַּע לִיה
 20 לרבי שמעון לדרוש מיעוט זה, ולכן הוא סובר ששעירי הרגלים
 21 מכפרים גם על מה ששעיר ראש חודש מכפר.
 22 ממישיבה הגמרא לבאר: מָאי שְׁנָא שְׁעִירִים דְרָגְלִים דְלֹא מְכַפְרִי
 23 אֲרִיזִים הַכְּפוּרִים, והיינו על הנכנס בטמאה לבית המקדש ונודע לו
 24 שהוא טמא רק לאחר שנכנס, דְאָמַר קָרָא בענין כפרת הקרבן
 25 שקרב ביום הכיפורים 'אֶחָת בְּשָׁנָה יִכְפֹּר עָלָיו לְדַרְתֵּיכֶם' (שמות ל"ז),
 26 ודרשו החכמים שְׁכָּפָרָה זו שמכפרים שעירי יום הכיפורים לֹא תִהְיֶה
 27 אֵלֶּא אֶחָת בְּשָׁנָה. שואלת הגמרא: אִי הָכֵי, שעירים דְיוֹם הַכְּפוּרִים
 28 נְמִי לֹא יִכְפְּרוּ אֲדָרְגָלִים, והיינו על הנכנס בטמאה לבית המקדש
 29 ולא נודע לו כלל שהוא טמא. משום שלשון 'אֶחָת' פְּתִיב באותו
 30 פסוק, שנאמר וְכִפֵּר אֶהְרֹן על קִרְוָתָיו אֶחָת בְּשָׁנָה, ונדרוש
 31 ששעיר יום הכיפורים כְּפָרָה אֶחָת מְכַפֵּר, וְאֵינוֹ מְכַפֵּר שְׁתֵּי כְּפָרוֹת,
 32 ולא יכפר על מה שמכפרים שעירי הרגלים. משיבה הגמרא: 'אֶחָת'
 33 לֹא מְשַׁמַּע לִיה – לא משמע לרבי שמעון לדרוש מיעוט מתיבת
 34 'אחת'.
 35 מקשה הגמרא: אֵמַאי אין משמע לו לדרוש מיעוט מתיבת 'אחת',
 36 בודאי הוא משום דְכִי פְּתִיב 'אחת' בְּשִׁעִיר הַנְּעֻשָׂה בְּפָנִים פְּתִיב, ולא
 37 לגבי שעיר החיצון, אִי הָכֵי, שעירים דְרָגְלִים נְמִי יִכְפְּרוּ אֲרִיזִים
 38 הַכְּפוּרִים, משום דְכִי פְּתִיב 'אחת', שמה רצינו למעט את כפרת
 39 שעירי הרגלים, בְּשִׁעִיר הַנְּעֻשָׂה בְּפָנִים פְּתִיב, ולא לגבי שעיר
 40 החיצון.
 41 הגמרא מבארת שיש חילוק בין 'אחת בשנה' האמור בתחילת
 42 הפסוק ל'אחת בשנה' האמור בסופו. מתרצת הגמרא: לְעוֹלָם לְשׁוֹן
 43 'אחת' מְשַׁמַּע לִיה לרבי שמעון למיעוט, ולכן הוא דורש מ'אחת
 44 בשנה' של סוף הפסוק שהעון שמתכפר על ידי שעיר של יום
 45 הכיפורים לא יכופר אלא פעם אחת בשנה, ואין שעירי הרגלים
 46 מכפרים על מה שמכפר שעיר יום הכפורים, ואף שהפסוק עוסק

אגרות קודש

ב"ה, כ"ח כסלו, תשי"ג
 ברוקלין.
 שלום וברכה!

... מ"ש במכתבו שאולי יהי אפשר לעשות מקוה במקומו במשך הזמן בענין דנתן סאה ונטל
 סאה, הנה בודאי ידוע לו אשר בשנים האחרונות התחילו להחמיר בזה ביותר ואפילו בארצה"ב, אבל
 תקותי שכשיהי יותר קרוב להפעל בודאי ימצא אופנים איך לעשות מקוה ולצאת י"ח כל הדיעות
 מבלי ההיתר דנתן סאה ונטל סאה...

צורתה במשך כל השנה, ולכך אינה נפסלת בלינה. ומעתה
 שקטורת באמת קדושה בקדושת גוף, שוב ניתן להוכיח שאפשר
 לפדות קרבנות ציבור אף שקדושים בקדושת גוף מכך שהיו
 מחללין את הקטורת אף שהיא קדושה בקדושת גוף.
 חזרת הגמרא לקושיא הראשונה: אמנם הוכח כדברי רבה
 שבקרבנות ציבור אף שיש בהם קדושת הגוף יכולים לפדותם בלא
 מום, אך מִכָּל מְקוֹם קָשָׁיָא – קשה הדבר בין בקטורת ובין בתמידים,
 איך אפשר לפדותם בלא מום, וְכִי קְדוּשָׁת שְׁכָהּ לְהִיבֵן הֶלְכָה.
 מתרצת הגמרא: אָמַר רַבָּה, לֵב בֵּית דִּין מְהִינָה עֲלֵיהֶן – על הכבשים
 ועל הקטורת בשעת הקניה שלא להקדישם בקדושת הגוף אלא
 שאם הוצרכו את מה שקנו לשנה זו, הוצרכו, ויהיו קדושים
 בקדושת הגוף, וְאִם לֹא – ואם לא הוצרכו להם בשנה זו, יהיו
 לְדַמִּיּוֹן – הכבשים והקטורת יהיו קדושים רק לדמיהם, ולכך
 אפשר לפדותם בלא מום, כיון שהוברר שאינם קדושים רק
 בקדושת דמים.
 מקשה הגמרא: אָמַר לִיה אַבְי רַבְּה, וְהָא מַר הוּא דְאָמַר – והלא
 אמרת במקום אחר (תמורה יא: ט) שאם אדם הקדיש זָכָר – אילו,
 לְדַמִּיּוֹ – שיהא קדוש בקדושת דמים, הרי הוא קדוש קְדוּשַׁת הַגּוּף,
 ואי אפשר למוכרו, כיון שדבר שראוי בעצמו ליקרב למזבח אינו
 יוצא מידי מזבח. ואם כן קשה, מה התועלת בכך שלב בית דין
 מתנה עליהם שיהיו קדושים רק קדושת דמים, הרי אפילו אם היו
 מקדישים אותם בפירוש רק לשם קדושת דמים, היתה חלה
 עליהם קדושת הגוף מאליה, מאחר והם ראויים למזבח.
 מתרצת הגמרא: לֹא קָשְׁיָא, הָא דְאָמַר לְדַמִּיּוֹ עוֹלָה – מה שאמר רבה
 שאי אפשר להקדיש לדמים דבר הראוי למזבח, מדובר שהקדיש
 בהמה כדי שימכרוה ויקנו בדמיה קרבן עולה, וכיון שהיא עצמה
 ראויה ליקרב עולה, הרי היא נתפסת בקדושת עולה, וְהָא דְאָמַר
 לְדַמִּיּוֹ נְסָכִים – אך כשהקדיש בהמה שימכרוה לקנות נסכים, כיון
 שבהמה אינה ראויה לנסכים אפשר למוכרה לקנות נסכים, ואף
 בסוגייתנו, כיון שביט דין מתנים שמוטר הלשכה ישמש לציפוי
 בית קדשי הקדשים, שאין הקטורת או התמידים ראויים לדבר זה,
 לפיכך אין הם נתפסים בקדושת הגוף, ומשום כך הועיל מה שביט
 דין מתנים, שקדושתם תהא רק קדושת דמים.
 מקשה הגמרא: אִיתִיבֵיה אַבְי רַבְּה, שֵׁנִינּוּ בְּרִייתָא, פֶּר וְשָׁעִיר שֶׁל
 יוֹם הַכִּפּוּרִים שְׂאֵבְדוּ, וְהִפְרִישׁ אַחֲרֵים תְּחִיתֵיהֶם,

דְּקְדוּשַׁת דָּמִים הוּא – שאינה קדושה בקדושת הגוף אלא בקדושת
 דמים, כיון שהמכתשת שכתשו בה את הקטורת אינה נחשבת כלי
 שרת.
 מקשה הגמרא: אָלָא מַעֲתָה, שקטורת קדושה רק בקדושת דמים,
 לֹא תִפְסַל – (תטמא) בנגיעת מַבּוּל יוֹם – אדם שטבל היום
 מטומאתו, שלגבי קדשים ותרומה נחשב טמא עד הערב, אָלָמָה
 תִּנְיָא – ומדוע שנינו בברייתא לגבי הקטורת, שאם נִתְּנָה בְּמִכְתְּשַׁת
 נִפְסַלְתָּ מִבְּבּוּל יוֹם, והלא דבר הקדוש רק בקדושת דמים אינו נפסל
 בנגיעת טבול יום. ומוכיחה זאת הגמרא: וְכִי תִימָא – ואם תרצה
 לומר שְׁכָל קְדוּשַׁת דָּמִים מִיִּפְסָלִי בנגיעת מַבּוּל יוֹם, הרי אי אפשר
 לומר כן, וְהִתְנֵן (מעילה ט), הַמְנַחֵת שֶׁהִיחִיד מִבֵּיא, מוֹעֲלִין בָּהֶן – יש
 בהם איסור מעילה מִשְׁהוּקְדָשׁוֹ, כיון שיש מעילה בקדושת דמים,
 ואם הביאום לעזרה וְקָדְשׁוֹ בְּכָלִי שֶׁרָת, הוּכְשָׁרוּ – (ניתקנו) לִיִּפְסַל
 בְּמַבּוּל יוֹם וּבְמַחְסֵר בְּפוּרִים שִׁנְגוּעוֹ בָּהֶם, וְכָלִינָה – אם לא נאכלו
 שיירי המנחות על ידי הכהנים, נפסלים בלינה. ויש לדייק שרק אם
 קָדְשׁוֹ בְּכָלִי, אֵין – אכן הם נטמאים בנגיעת טבול יום, אך אם לֹא
 קָדְשׁוֹ בְּכָלִי, לֹא – אינם נפסלים, ומוכח שקדושת דמים אינה
 נפסלת בטבול יום.
 הגמרא מקשה עתה על הצד השני: אָלָא מַאי – אלא מה נאמר,
 שקטורת קְדוּשַׁת הַגּוּף הִיא, כיון שניתנה במכתשת, אָלָא מַעֲתָה
 יקשה לפי זה, שֶׁתִּפְסַל הַקְטוֹרֶת בְּלִינָה, כמו כל דבר שקדוש
 קדושת הגוף. אָלָמָה תִּנְן (מעילה ז), הַקּוֹמֵץ וְהַלְבֹּנָה שֶׁל מִנְחַת יִחִיד,
 וְהַקְטוֹרֶת, וּמִנְחַת בְּהֵימִים שְׁעוּלָה כּוֹלָה לְמִזְבֵּחַ וְאִינָה נִקְמַצְתָּ,
 וּמִנְחַת בָּהֶן מוֹשֵׁת, וּמִנְחַת נְסָכִים – המנחה שבאה עם נסכי הקרבן,
 מוֹעֲלִים בָּהֶן מִשְׁהוּקְדָשׁוֹ, ואם קָדְשׁוֹ בְּכָלִי הוּכְשָׁרוּ גַם לִיִּפְסַל בְּמַבּוּל
 יוֹם וּבְמַחְסֵר בְּפוּרִים שִׁנְגוּעוֹ בָּהֶם, וְכָלִינָה, וגם כאן יש לדייק שרק
 אם קָדְשׁוֹ בְּכָלִי, אֵין – אכן נפסלים בלינה, אך אם לֹא קָדְשׁוֹ בְּכָלִי,
 לֹא – אינם נפסלים בלינה, ואם נאמר שהקטורת במכתשת
 מתקדשת בקדושת הגוף, קשה, מדוע אינה נפסלת בלינה, ומוכח
 שאין המכתשת מקדשת את הקטורת בקדושת הגוף.
 דוחה הגמרא: אָמַר לִיה רַבָּה לְרַב חֲסָדָא, לִינָה קְאָמַרְתָּ – האם אתה
 סבור להוכיח ממה שהקטורת אינה נפסלת בלינה, שאינה קדושה
 בקדושת הגוף, אין זו ראייה, שְׂאֵנִי קְטוֹרֶת הוּאִיל וְצוּרְתָהּ בְּכָל הַשָּׁנָה
 בּוֹלָה – דין הקטורת שונה, שאף שהיא קדושה בקדושת הגוף אינה
 נפסלת בלינה, משום שלאחר שנתנה במכתשת אינה משנה את

אגרות קודש

ב"יה, יו"ד כסלו, תשי"ג

ברוקלין.

הרה"ח והרה"צ ענף עץ אבות גזע תרשישים כוי וכוי

מוהר"ר חיים שלמה שי

שלום וברכה!

במענה על הודעתו מקביעות זמן חתונת בנו הרי' מו"ה צבי הירש שי' ליום ב' כ' כסלו הבע"ל:

הנני בזה להביע ברכתי ברכת מזל טוב ושתהי' בשעה טובה ומוצלחת ובבנין עדי עד על יסודי התורה והמצוה כפי שהם מוארים במאור שבתורה זוהי תורת החסידות, וכת"ר וזוגתו הרבנית שיחינו ירוו מהם רוב נחת, אידישן נחת חסידישן נחת.

בברכת מזל טוב מזל טוב.

נ"ב: מוסג"פ המחאה בתור דרשה געשאנק, ויעויין ב"ב קמד, ע"ב. זהר ויצא קמ"ט ע"א.

ובלקו"ת ס"פ נשא.

שבועות. שבועות שתיים – פרק ראשון דף יא עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזליץ) רנט תוספות

1 דקדושת דמים – אין בה אלא קדושת דמים, שלקחה מתורמת הלשכה. אבל בבלי לא
 2 קדשה דתקדש קדושת הגוף, דמכתשת שנשחקה בה לאו כלי שרת היא. כמבול יום –
 3 אם נגע בה. המנחות – מנחת יחיד. מועלין בהן משהוקדשו – דקדושת דמים בת מעילה
 4 היא. קדשו בבלי – הביא לעורה ונתנה בבלי שרת. הובשרה – נגמרה קדושתה ליפסל
 5 בטבול יום. וכל לשון הכשר לשון תיקון,
 6 שמתקנו וממזניו לכך. הקומץ – של מנחת יחיד. ומנחת כהנים –
 7 והלבונה – של מנחת יחיד. ומנחת כהנים –
 8 שהיא כליה ואינה נקמצת. ומנחת כהן משוח –
 9 חביתי כהן גדול שבכל יום, מחציתה בבורק
 10 ומחציתה בערב. ומנחת נסכים – הבאה עם
 11 הבחמה, שלשה עשרונים לפר ושני עשרונים
 12 לאיל ועשרון לכבש, וכן כולן כליה. קדשו בבלי
 13 כו' – ודך מפילו לה בתרתי בבי, ודך ודך לעליל
 14 ד'המנחות מועלין בהן כו' – משום דבסיפא יש
 15 חילוק ביניהם במילי אחרניתא במסכת מעילה,
 16 דבההיא דלעיל לא קתני: וחיבינן עליה משום
 17 פיגול ונותר וטמא בקדושת כלי עד שיקרב
 18 הקומץ, ובהנך שכולן כליה קתני בקדושת כלי
 19 דידהו: וחיבינן עליהם משום נותר ומשום טמא.
 20 קתני מריאה קטורה, וקתני "קדשו בבלי", ועל
 21 כרחק מתינתין לעיל גבי קדושת מכתשת תנא
 22 נפסלת בטבול יום ולא תנא לינה והכא תנא
 23 לינה – שמע מינה קדושת כלי דהא לאו
 24 מכתשת היא. אלא כלי שבשעת הקטרה, דומיא
 25 דקומץ ולבונה ושאר השניים כאן עמה. אלא
 26 מכתשת היא מקדשה ליה קדושת הגוף. הוואיל
 27 וצורתה – אינה משנה את מריאתה, הלכך אף
 28 על גב דקדושת הגוף היא לא מיפסלא בלינה.
 29 ומיהו, משקדשה בבלי ליקרב גזור בה רבנן
 30 פסול לינה, דלמא אתי לאכבושי בשאר
 31 המתקדשים בבלי. מכל מקום קשיא קדושה
 32 שבת לחיוב חלה בין בתמידין בין בקטורת.
 33 לב בתין דין מנחה עליהם – בשעת לקיחה, דלא
 34 ליקדשו קדושת הגוף אלא הצריכין לשנה. וכל מידי דציבור ונתנין בית דין. והא טר
 35 הוא דאמר – במסכת תמורה. הקדיש זכר לדמיו – הקדיש איל לדמיו. קדוש קדושת הגוף
 36 – ואינו נזכר, אמר שיהקדשו הוא עצמו ראי להקרב אתו יוצא מידי מנחת. והכא
 37 נמי, למאי מהני תנאה דלב בית דין? כי אמרנין נמי יהו לדמיון, קדשי לזו לגופיה?
 38 ה

1 הובשרו ליפסל בטבול יום – ואם תאמר: כי לא קדשו בבלי נמי ליפסל בטבול יום, מידי
 2 דהוה אחולין שנעשו על טהרת הקודש דמיפסל בטבול יום, כדמוכח בסוף גדה
 3 (עא, ב). דתנן: ויהשבת על דם טהור מערה מים לפסח, דרביי קיינין: מערה איל, נוגעת לא, דחולין
 4 שנעשו על טהרת קודש כקודש דמו! ויש לומר: דתנא דהכא סבר לאו כקודש דמו, כ'חזרו
 5 לומר" דהתם, דהרי הוא כמגע טמא מת בקדשים
 6 ולא לחולין. אי נמי, הכא מיירי מדאורייתא, והוא
 7 הדין דמקודש לכן מיפסלי מדרבנן. ואם תאמר:
 8 אם כן, מאי פריך לעיל? נימא דקדושת דמים היא,
 9 והא דקתני נפסלת בטבול יום היינו מדרבנן,
 10 וכמשהו ראשונה דהתם וטבירה דבקודש דמו ויש
 11 לומר: דאי מטעם דבקודש דמו מיפסלא בטבול
 12 יום, אם כן אפילו לא נתנה במכתשת נמי, דכיון
 13 דמדרבנן מיפסלא אפילו אינה ראיה להקרב נמי,
 14 או שגמא קטרת לא מיפסלא משום חולין שנעשו
 15 על טהרת קדש, דלא שייך בה האי טעמא כיון
 16 דלאו בת אבילה היא. אבל לעיל קאמר שפיר: וכי
 17 תימא כל קדושת דמים מיפסלא בטבול יום, ולא
 18 קשה ליה: אפילו לא נתנה במכתשת נמי, דלא
 19 מיפסלא קדושת דמים על זמן שמחוסר מעשה
 20 בגופו, דהיינו כתישה. והשתא נמי נתיאם
 21 שמקשה דאמאי לא פריך מרישא דתנא לעיל
 22 מן דהמנחות כו' דמייתי הכא ובפרק שני
 23 דמעילה (ט, א): שתי הלחם ולחם הפנים מועלין
 24 בהם משהוקדשו, קרמו בתנור הובשרו ליפסל
 25 בטבול יום, קרמו אתו, לא קרמו לא. ולפי מה
 26 שפרישתי, דקדושת דמים לא מיפסלא בטבול יום
 27 כל זמן שמחוסר מעשה בגופו, לא הוה מצי
 28 למיפריך מרישא, דאפילו נתנה בתנור אבתי
 29 מחוסר קרימה, וכששחט עליהן הובח אחר
 30 הקרימה שהיא אפיה.
 31 **אלא** מעתה תיפסל בלינה אלמה תנן כו' –
 32 פירש בקונטרס דדייק מדקתני לעיל גבי
 33 מכתשת טבול יום ולא קתני לינה, והכא תנא לינה
 34 – שמע מינה דכלי דהכא לאו מכתשת היא. אבל אי לאו דך מתינתין דמייתי, מברייתא גופה
 35 דמכתשת דקתני טבול יום ולא קתני לינה לא מצי למיפריך, דאיכא למימר: תנא טבול יום
 36 והוא הדין לינה. ואם תאמר: ותקשה ליה מטבול יום גופיה, דברייתא קתני דמכין נתנה
 37 למכתשת נפסלה בטבול יום, ואילו הכא תנן: קדשו בבלי הובשרו ליפסל בטבול יום, דהיינו
 38 כל דבשעת קטרה – אין, לא קדשו – לא יוש לומר: דהא לא הוה קשה ליה כולי דייק
 39 כל דבשעת קטרה טבול יום – לא נקט אלא משום מנחת כהנים ומנחת כהן משוח שהשניין כאן, ואלב כלי דייק
 40 כפורים ובלניה מצי נתקדשה המנחה בסיסא, כדקתני לעיל: המנחות מועלין בהן. והא דתנא קומץ בהדי הגן – משום סיפא דקתני: וחיבינן משום נותר וטמא, דקאי אכולהו. אבל מלינה פריך
 41 שפיר, דליכא למימר דהוא הדין לא קדשו ונקט קדשו משום מנחת כהנים וחיביה, דאם כן אמאי תנא כלל קטורת בהדיה? ועוד יש לומר: דהא פשיטא ליה דאין קטורת נפסלת בלינה
 42 משעת נתינה במכתשת, שדרי היו עושים אותה בתחלת השנה לצורך כל השנה. ולא מייתי מן דתניין אלא דשייך פסול לינה בקטורת. דאי לאו מתינתין הוה אמניא דאין שייך בקטורת
 43 פסול לינה כלל. **הואיל** וצורתה כל השנה כולה – פירש בקונטרס: שאין מריאתה משתנה, הלכך אף על גב דקדושת הגוף היא לא מיפסלא בלינה. מיהו, משקדשה בבלי ליקרב גזור בה
 44 רבנן לינה, דלמא אתי לאכבושי בשאר קרבנות המתקדשים בבלי. ולפירושו אי אפשר לה ליפסל לא מדרבנן. וקשה: דבפרק "הוציא לו" (יומא מח, א) בעי רב פפא: הישב בחפינת קטורת,
 45 מהו: ופשיט ליה דאמר רבי עקיבא: סלת והלבונה והגהלים והקטורת שאם נגע טבול יום במקצתן פסל את כולן, ומדפסלי טבול יום פסלה נמי לינה, ומדפסלה לינה פסלה נמי מחשבת.
 46 והקשה בקונטרס שם, דאמאי לא מייתי ראייה מהכא דפסלה לינה? וליכא למימר דהתם מייתי ראייה דמדאורייתא פסלה לינה, ומהכא ליכא לאוכוחי דפסלה מדאורייתא, דהא לפירוש
 47 הקונטרס דהכא על כרחך לא פסלה אלא מדרבנן! לכן נראה לפרש: שאני קטורת הוציא וצורתה כל השנה כולה – שיעקר מצותה בכך לעשותה כולה בתחלת השנה. ולאודי קדוש כף
 48 אפשר דמיפסלא מדאורייתא כשאר קרבנות. ועוד, כיון דיש שיעור להקרבת קטורת, פרס שחית ופרס ערביה, אין כלי שרת מקדשה שלא מדעת, כדמשמע בסוף פרק "לולב וערבה" (סוכה
 49 נ, א). אי נמי, אין כלי שרת מקדשים אלא בזמן אפילו ליפסל, כדמוכח בסוף פרק "שתי הלחם" (מנחות ק, א). אף על גב דבסוף פרק "לולב וערבה" צריך לומר דמילוי ערב שבת חשיב בזמן
 50 שפי' שאי אפשר למלות בשבת, גבי מכתשת חשיב אפשר. והשתא אתי שפיר, דלא מצי לדמיק מהכא דפסלה לינה מדאורייתא, אבל מההיא מוכח שפיר דפסלה מדאורייתא, מידי דהוה
 51 לפסול יום דפסל מדאורייתא, מדפסל אפילו על ידי צירוף כלי. ואף על גב דטבול יום חמיר, דפסל משנתנה למכתשת, קדושת כף חשיב לגבי לינה כהנינה למכתשת לטבול יום, ועוד יש
 52 לומר: דלאו מדפסל טבול יום דייק פסול לינה. אלא כלומר, מדפסל על ידי צירוף כלי – אלמא צריך הקטרה לכלי. דכשאין צריך לכלי – אין כלי מצרפו. ואפילו היו צירוף כלי מדרבנן, לא
 53 תקון אלא בצריך לכלי מדאורייתא. וכיון דבעי כלי עם כן פסלה לינה, כדריי קיינין בפרק "התכלת" (שם נא, א): "על מחבת" – מלמד שטעונה כלי, דאי אפי' לה מאתמול מיפסלא בלינה. אבל
 54 קשה: דתפשוט מסיפא דהכא דפסלה דאורייתא, דקתני: וחיבינן עליהן משום נותר, דמשמע דקאי נמי אקטורת! ועוד, דקתני: ופיגול אין בהן לפי שאין להם מותרין, ואי לא מיפסלא מחשבת
 55 – תיפוק ליה דלא פסלה מחשבת. **מכל** מקום קשיא – תימא: אי מכתשת מקדשה קדושת הגוף, אם כן היכי אמר בערבין (י, ב) גבי מכתשת שניקבה ונשברו ושילחו אומנין מאלכסנדריא
 56 של מצרים ותקנה? האמר רובאים (פח, א): כלי שרת שנשברו אין מתקנין אותן, ושניקבה אין מתיכין לתוכה אבר, דאין עניות במקום עשירות! ויש לומר: דמכתשת של משה שאני, שהיתה
 57 מפתגמת ביותר. ויש פרישנים דהיא לא היתה כלי שרת, אלא שהקטורת היה קדוש קדושת הגוף בדרבו שיהיה אומר "יהא זה קטורת" היה עליו קדושת הגוף אחר כתישה במכתשת
 58 שהיה ראי לקטיר, כמו בהדגה שהיא קדושה כשאומר "יהא זה לעולה" "יהא זה לחטאת". וכן משני לעיל: שאני קטורת דקדושת דמים היא – הכי קאמר, כשאומר "יהא זה לקטורת"
 59 לא חייל עלה קדושת הגוף. **פר** ושעיר של יום הכפורים – פירש בקונטרס דלכך ימותו – דלא חזי לשנה הבאה משום חרומה ישנה. ובפרק "שני שעירים" (יומא סח, ב) ליתא לא מסקנא הכי,
 60 אלא מסקינן דלא בעינן חדשה אלא למצוה, וטעמא דימותו – משום דהיישין לתקלה.

1 וכן שעירי עבודה זרה שאבדו - לזמן דמפרש בפרק 'הוציאו לר' (ימא ג, א) דפר דקתני
2 הכא הוא פר העלם דבר של צבור - נחיא. אבל לזמן דאמר פר כהן גדול - תימה:
3 אמאי לא תני ליה פר העלם דבר בהדי שעירי עבודה זרה, שרגיל לשנותם יחד. כדקתני להו
4 התם אמילתא דאחרים: ועוד תימה: מאי שגא דלא קתני 'פרי העלם דבר' בלשון רבים,
5 כדקתני 'שעירי' לשון רבים? דמקתני 'שעירי'

6 אם כן קסבר שנים עשר שבטים מביאים שנים
7 עם שעירים - הכי נמי מיייתו שנים עשר פרים.
8 דשניהן שוין כדקתני פרק קמא דהוריות (ד, ב!)
9 א"כ הכי נשחטה תפדה הא בעינן העמדה והערכה
10 - תימה: דמשמע דאי קדשי מובח היא נחיא.
11 הוא רבי יוחנן אית ליה בפרק בתרא דתמורה (לב,
12 ב) דאחר זה ואחר זה היו בכלל העמדה והערכה
13 ומיידו יש לומר: הך סוגיא אתיא כריש לקיש,
14 דאמר: לרבנן קדשי מובח לא היו בכלל העמדה
15 והערכה. אבל קשה: דמעיקרא פריך אביי דלא
16 אמר לב בית דין מתנה עליהן, ולבסוף פריך
17 דאפילו במידי דלא שכח אמר לב בית דין מתנה
18 עליהן. ועוד, דסבר דפרה קדשי מובח היא. וכן
19 במסנא, ובכל דוכתיין מסנא: שאני פרה דקדשי
20 בדיקא, וסתמא דהתלמוד בפרק שבת קמ"א
21 דחולין (יא, א) מפרש דטרפות פוסל בדיקא משום
22 דחטאת קרייה רחמנא! לכן נראה דאביי ידע
23 שפיר דפרה קדשי בדיקא חבייה היא. ומכל מקום
24 סבר דאין נפדיה אלא מחמת לב בית דין מתנה
25 עליהן. להכי פריך: והרי פרה דלא שכח, פירושו:
26 שצמצא נאה ממנה, אפילו הכי מסקי דעתייהו
27 ואמר לב בית דין מתנה עליהם משום דקדשי בדיק
28 חבייה היא - אם כן בקדשי מובח נמי, אי אמר לב
29 בית דין מתנה עליהן אית לן למימר אפילו
30 במילתא דלא שכחו ומשני: שאני פרה דקדשי
31 בדיק חבייה היא. ואין צריך ללב בית דין מתנה.
32 השתא פריך: אי הכי נשחטה תפדה אי אמרת
33 בשלמא דמבח לב בית דין נפדיה - כי נדעם
34 להתנות: ואי לאו - תהא לדמי נסכים. הויי כבעל
35 מום מעיקרו דמודי ביה רבי יוחנן דלא בעי
36 העמדה והערכה - שפיר. ואם תאמר: ואי קדשי
37 בדיק חבייה היא. הכי פריך בסמוך: וכי פרוין את
38 הקדשים להאכילם לכלבים? הא של בדיק חבייה
39 דאי פרוין, דהא דלאן פרוין נפקא לן מ'ואכילם'
40 ולא לכלבין (דברים יב) דהכי נבבסל'
41 המוקדשים של מובח, כדמוכח בפרק שני
42 דבכורות (טו, א). דמהווא קרא נפקא לן גייה
43 חלב של קדשי בדיק חבייה מותרים, ואפילו קדם
44 הקדישן לזמון תנן התם דמתוך לאחר פרויו
45 בגייה ועבודה, ובהדיא קתני התם: אם מתו פירו
46 יש לומר: דמדרבנן שאני, דאבודין ולעיל דאי לא שכחיה, דמותרים לשמור
47 שעה' (פסחים לב) גבי תוסף של הקדש. והא
48 דקתני: אם מתו פירו - היינו מדאורייתא. פרה

49 מטמאה טומאת אוכלין - מפרש במקום אחר. וכן פרוין את הקדשים - ואף על גב
50 דפלוטא היא בפרק שני דבכורות (טו, ב) אפילו בקדם הקדישן לזמון, מכל מקום סתם
51 משנה התם (יד, א) ובפרק 'הורוע' (חולין ק, א) כמאן דאמר אין פרוין. משום עורה -
52 הקשה הרב רבינו מרדכי: מאי שגא מואה דאמר וזבחים (קג, ב). כבור שנטרף קוברים אותו
53 עם עורה לפי שאין פרוין את הקדשים להאכילם לכלבים, ולא אמר שפירו משום עורה
54 ולמאי דפרישית שאין פרוין מדרבנן בקדשי בדיק חבייה, נחיא, ולפיכך מותר ליתנות מעורה.
55 אבל התם, דאין פרוין מדאורייתא - אסור גם העור. רבי שמעון לית ליה לב בית דין מתנה
56 עליהם - ולא מצי לשנויי: אבודין שאני, דאבודין ולעיל דאי לא שכחיה, דמותרים לשמור
57 ביותר לפי שקדושתן מרובה, שדמן נכנס לפני ולפנים. אי נמי, אינהו גופייהו לא שכחיה, דפר
58 ושעיר של יום הכפורים אינן אלא פעם אחת בשנה, וכן שעירי עבודה זרה לא שכחיה כלל.
59 אבל הכא, אף על גב דנמייה נמי בשעיר החיצון של יום הכפורים, מכל מקום שעירי חיצונים
60 שכחיה טובא, ואבודין ידוהו שכחיה, ומסקי בית דין דעתייהו להתנות עליהן.

1 הא דאמר לדמי עולה - כי אמרי אנא קדוש קדושת הגוף - היכא דאמר "יהא להביא
2 בדמי עולה", דכיון דאיהו חזי להכי לא מובנינן ליה. אבל אמר "יהא לדמי נסכים",
3 אף על גב דנסכים נמי למובח וקדושתיהו דמיין להרדי, כיון דלא להכי חזי - מודבק,
4 וכל שכן היכא דמתנו בית דין שיהו לדמי מותר תרומה שהיא לרקועי פחים. פה
5 ושעיר של יום הכפורים - שחן חטאות

6 הפנימיות. (עד כאן שייך לעמוד א). וכן שעירי
7 עבודה זרה - צבור שחטאו בעבודה זרה
8 בהוראת בית דין מביאין פר לעולה ושעיר
9 לחטאה, כדכתיב בפרשת "שלה לך", ואותו
10 שעיר מתן דמו על הפרוכת ועל מובח הוהב,
11 כדאמר בנזכים בפרק "בית שמואל" (לט, ב).
12 כולן ימותו - דלא דמו לשעירי הרגלים דתנן
13 בהו במתניתין: לא קרבו ברגל זה וקרבו ברגל
14 אחר. אבל אלו אינן ראויין עד יום הכפורים
15 לשנה הבאה, וכבר עברה לה שנה והווי להו
16 מתרומה ישנה, והלכך ימותו כדיון חטאת
17 שכפרו בעליה, שהלכה למשה מסיני חמש
18 חטאות מתות וזו אחת מהם. שאין חטאת צבור
19 מתה - לא נאמרה הלכה דחמש חטאות אלא
20 ביחיד. וטעמא דרבי שמעון משום דהוריות (ה,
21 ב) ובתמורה (טו, ב). לימא לב בית דין מתנה
22 עליהן - שיפדו בלא מום. דלא שכחיה - הילכך
23 לא חשוב בית דין להתנות עליהן. והרי פרה
24 - אדומה. דלא שכחיה - בכל ימי בית ראשון
25 ובית שני לא עשו אלא שבע. על כל פסול
26 שבה - אם אירע בה שום פסול תפדה. נשחטה
27 תפדה - נשחטה חוץ למקומה. על גבי
28 מערכתה - בהכשר, בהר המשחה ובמקום
29 הבדוק לה מקבר התהום, כדאמר בפרק בתרא
30 דנזבים (קג, א). אין לה פרייה עולמית -
31 מאחר שנעשית בהכשר גנאי הוא להוציאה
32 לחולין. דקדושת בדיק חבייה היא - כלומר
33 אינה מקדשי מובח ליקדש קדושת הגוף
34 לפיכך נפדיה בלא מום ואינה צריכה לב בית
35 דין. העמדה והערכה - שתעמוד על רגליה
36 ועריכהה חבה, כדכתיב (ויקרא כז) 'והעמיד
37 את הבומה לפני הבחן והעריך הבחן' וגו'.
38 דרבי שמעון - במסכת תמורה בפרק בתרא
39 (לב, ב). פרה מטמאה טומאת אוכלין - אף
40 על גב דאית ליה לרבי שמעון איסורי הנאה
41 אין מטמאין טומאת אוכלין. וליף ליה מיכל
42 האוכל אשר יאכל, אוכל שאתה יכול
43 להאכילו לאחרים קרוי אוכל ושאין אתה יכול
44 להאכילו לאחרים אין קרוי אוכל, במסכת
45 מנחות בפרק 'המנחות והנסכים' (קא, ב) ופרה
46 איסורי הנאה היא. פטמאה טומאת אוכלין -
47 אם נגע שרץ בישרה חוזר ונגע בשרה
48 באוכלין טימאתן. הואיל ויש לה שעת הכושר

49 - לכך. ואמר ריש לקיש - מהו שעת הכושר שלה. אומר היה רבי שמעון פרה -
50 שנשחטה כהלכתה על גב מערכתה. נפדיה - אם מצא נאה הימנה. וטבירא ליה לרבי
51 שמעון העומד לפדות כפדיו דמי, והויא ליה אוכל שאתה יכול להאכילו לאחרים.
52 אלא - לא תוקמה כרבי שמעון. והאי דקתני: מצא נאה הימנה תפדה משום דלב בית
53 דין מתנה עליה, אף על גב דלא שכחיה, אידי דדמיה יקרין מסקי אדעתייהו לאתנויי.
54 'האי תנא סבירא ליה' וכו' עד 'באין מעמידין' לא נרטינן, וכי קיימו בית דין ופתנו
55 - משום הצלה פורתא דדמי עורה: נימא - להו רבי שמעון: לב בית דין מתנה שאם
56 לא יקריב ברגל זה יקרב ברגל זה, ולמה ליה לשנויי שינויא דחיקא: כולן באין לכפר
57 כו"ז (מכאן שייך לעמוד הבא) דלית תקנתא ברעייה - הלכך מתנה עלה. אבל תמידין,
58 דאית להו תקנתא ברעייה ולכשימותרו יפרם - לא קיימי בית דין ומתנו.
59 אלא

61 בברייתא שעל גבי מערכתה אין לה פדיון.
 62 הגמרא חוזרת בה מתירוץ זה שפרה אדומה היא קדשי בדק הבית,
 63 ומבארת באופן אחר מדוע פרה אדומה נפדית, אף שאינה דבר
 64 מצוי. מתרצת הגמרא: אִלָּא שָׁאֵנִי פְּרָה - שונה הוא הדין שפודים
 65 פרה אדומה, שאף שאינה מצויה, ולב בית דין אינו מתנה על
 66 דברים שאינם מצויים, מכל מקום הוֹאִיל דְּמִיָּה יִקְרָן לַב בֵּית דִּין
 67 מתנה עליה שיוכלו לפדותה, ואין להוכיח ממנה שלב בית דין
 68 מתנה גם על דברים אחרים שאינם מצויים.
 69 הגמרא מבארת את מה ששנינו בברייתא: אִמְרַן מִר בְּרִייתָא, מְתָה
 70 הַפְּרָה, תְּפָרָה. מקשה הגמרא: וְכִי פוֹדִין אֶת הַקְּרָשִׁים כְּדִי לְהַאֲכִילֵן
 71 לְכַלְבִּים, והרי כיון שמתה אינה ראויה להקרבה אלא להאכילה
 72 לכלבים, ואין פודים לצורך זה. מתרצת הגמרא: אִמְרַן רַב מְשָׁרְשָׁי,
 73 הפדיון לא בא כדי להאכילה לכלבים, אלא מִשּׁוּם עוֹרָה, שיוכלו
 74 להשתמש בו. מתמה הגמרא: וְכִי פוֹדִין בֵּית דִּין וּמִתְנֵי אֲדִיעָתָא דְּעוֹרָה
 75 וְכִי בֵּית דִּין עוֹמְרִים מְשׁוּבְלֵי לַפְּדוּתָהּ, רק בשביל הצלת
 76 עורה, שהוא דבר מועט. מתרצת הגמרא: אִמְרַן רַב כְּהָנָא, אִמְרַי
 77 אֵינְשֵׁי - בני אדם רגילים לומר, 'מְשֻׁבְּלָא, אֹנְהָ' - מגמול, את אוננו,
 78 כלומר, אף אם יוכל אדם להציל מגמול רק את אוננו, יש לו
 79 להציל, וכן כאן שאפשר להציל את העור, לב בית דין מתנה על
 80 כך.
 81 הגמרא ממשיכה לדון בסברת לב בית דין מתנה עליהם, ומקשה
 82 על כך: אֵיתִיבֵיה אַבְי לַרְבָּה, שנינו במשנתנו, אִמְרוּ לוֹ לְרַבִּי
 83 שְׁמַעוֹן, מִזּו שִׁיקְרָבוּ זֶה כְּזֶה - אם אבד שעיר שהופרש למוסף יום
 84 הכפורים ונתכפרו בשעיר אחר, ונמצא השעיר האבוד, האם
 85 אפשר להקריבו למוסף ברגל או בראש חדש. אִמְרַן לְהוֹ רַבִּי
 86 שְׁמַעוֹן, יִקְרָבוּ - אפשר להקריבו. אִמְרוּ לוֹ - שאלוהו, הוֹאִיל וְאִין
 87 כְּפָרְתָן שְׁנֵה הֵיאָף הֵן קָרִיבֵי, כלומר, הלא שעיר של יום הכיפורים
 88 הופרש לכפר על טומאת מקדש וקדשיו שאין בה ידיעה בתחילה
 89 ויש בה ידיעה בלא שוק, ואיך יקרבו לכפר ברגל על טומאה שאין בה
 90 ידיעה לא בתחילה ולא בסוף, או בראש חודש לכפר על טהור
 91 שאכל את הטמא. אִמְרַן לְהוֹ רַבִּי שְׁמַעוֹן, פּוֹלֵן כְּפָרִין עַל מוֹמָאֵת
 92 מְקַדְּשֵׁי וְקָדְשֵׁי, ואף שכל אחד מכפר על אופן אחר של חטא זה,
 93 מכל מקום כיון שכולם באים על אותו חטא, יכול כל אחד לכפר
 94 על של חבירו. ויש להקשות, אִמְרַא - מדוע אמר להם רבי שמעון
 95 תשובה דחוקה זו, לִימָא - שיאמר להם שהטעם שמקריבים את
 96 השעירים ברגל אחר הוא משום שלב בית דין מְתָנָה עֲלֵיהוֹן, שאם
 97 לא יקרבו ביום הכיפורים יקרבו ברגל שלטאחריה. ומוכח שאין
 98 אומרים לב בית דין מתנה להפקיע קדושת האבמה.
 99 מתרצת הגמרא: רַבִּי שְׁמַעוֹן קְאָמְרַת - וכי אתה מוכיח נידון זה
 100 מדברי רבי שמעון, אין זו ראייה, כיון שרַבִּי שְׁמַעוֹן לִית לִיה - אינו
 101 סובר שאומרים לב בית דין מְתָנָה עֲלֵיהוֹן, ולכך הוצרך לומר
 102 במשנתנו שהטעם שיקרבו השעירים של זה בזה הוא משום
 103 שכולם באים לכפר על טומאת מקדש וקדשיו. ומוכיחה זאת
 104 הגמרא: דְּאִמְרַן רַב אִידִי מִר אֲבִין, אִמְרַן רַב עַמְרָם, אִמְרַן רַבִּי יוֹחָנָן,
 105 תְּמַרְדִּין שְׁלָא הִוצְרָכוּ לְצַבּוּר - שלא היו צריכים להקריבים בשנה
 106 שעברה, ואי אפשר להקריבים בשנה החדשה מאחר וצריכים
 107 לקנות את הקרבנות מתרומה חדשה, לְדַבְּרֵי רַבִּי שְׁמַעוֹן, אִין נְפִידִין
 108 תְּמִימִים, כיון שלשיטתו אין אומרים לב בית דין מתנה, וקדושת
 109 הגוף אינה פוקעת בלא מום. וְלְדַבְּרֵי חֲכָמִים נְפִידִין תְּמִימִים, משום
 110 שלב בית דין מתנה עליהם שאם יאבדו יוכלו לפדותם. וכיון שרבי
 111 שמעון סובר שאין אומרים לב בית דין מתנה עליהם, ולכן הוצרך
 112 לומר שהטעם שהם קרבים ברגל אחר הוא כיון שכולם באים
 113 לכפר על טומאת מקדש וקדשיו.
 114 הגמרא מבררת היכן מצינו חכמים שחולקים על רבי שמעון בזה.
 115 מבררת הגמרא: וְנִבְּנֵן דְּפִלְגִי עֲלֵיהֵן דְּרַבִּי שְׁמַעוֹן, מָאֵן נִינְהוּ - מי הם
 116 אותם חכמים החולקים על רבי שמעון וסוברים שלב בית דין
 117 מתנה עליהם, אִי נִימָא רְבָנֵן דְּקָמוּרְתָּ - אם נאמר שאלו הם החכמים
 118 שסוברים שהיו פודים את הקטורת, והיינו לכאורה משום שלב
 119 בית דין מתנה עליהם, וחולקים הם על רבי שמעון, וסוברים שאף
 120 את התמידים אפשר לפדות בלא מום.

1 וְכִן שְׁעִירֵי חַטָּאת עַל חַטָּא עֲבֹדָה וְרָהּ שֶׁל צִיבּוּר שְׂאָבְדוּ, וְהַפְּרִישׁ
 2 קַרְבַּנּוֹת אַחֲרֵים תְּתַמְּיָהּ, ולאחר מכן נמצאו הקרבנות האבודים,
 3 פּוֹלֵן - כל הקרבנות שנמצאו, יְמַתוּ - יבניסום לבית נעול ללא
 4 מאכל ומשקה, עד שימותו, ואין להם תקנה על ידי פדיון, משום
 5 שכך נאמרה ההלכה למשה בסניי שיש חמש חטאות שדינם
 6 למיתה, ואחת מהם זו חטאת שנתכפרו בעליה בבהמה אחרת, ואף
 7 שעירים אלו שאבדו הרי נתכפרו הציבור בשעירים אחרים, כְּדַבְּרֵי
 8 רַבִּי יוֹהֲרָה. רַבִּי אֱלֵעָזָר וְרַבִּי שְׁמַעוֹן אִמְרָם, קַרְבַּנּוֹת אֵלוֹ שְׁנִמְצְאוּ,
 9 יִרְעוּ עַד שִׁיִּתְּמָבוּ - ירעו עד שיפול בהם מום, וְיִמְכְּרוּ, וְיִפְלוּ דְּמִיָּהוֹן
 10 לְנִדְבָה, ויקנו בהם בהמות ל'קִיץ המזבח', וטעמם, שְׂאִין חַטָּאת
 11 צַבּוּר מְתָה, משום שבקרבנות ציבור לא נאמרה הלכה למשה
 12 מסיני זו. מסיים אביו את קושייתו: וְאִמְרָא לְדַעַת רַבִּי אֱלֵעָזָר פּוֹדִים
 13 אֵין הַשְּׁעִירִים רַק אַחֲרֵי שֶׁנָּפַל בְּהֵם מוּם, לִימָא - נאמר שלב בית
 14 דִּין מְתָנָה עֲלֵיהוֹן בַּעַת הַקְּדוּשָׁתָם, שאם אבדו בלא מום ויצאו
 15 לחולין, ומוכח שאין אומרים לב בית דין מתנה עליהם.
 16 השיב לו רבה: אֲבִוּוֹן קְאָמְרַת - וכי אתה סבור להוכיח מכך
 17 שבקרבנות אבודים אין אומרים לב בית דין מתנה עליהם, אין זו
 18 ראייה, שְׂאֵנִי אֲבִוּוֹן דְּלֵא שְׂכִיחֵי - הדין שונה בקרבנות שאבדו, לפי
 19 שאין הדבר מצוי, שהרי בעליהם נזהרים בהם, ואין בית דין
 20 חוששים להתנות על דברים שאינם מצויים.
 21 המשיך אביו והקשה: הֲרִי זֶמֶן אֲדוּמָה, דְּלֵא שְׂכִיחָא - שאין
 22 עשיתיה מצויה, שהרי בכל זמן בהי המקדש נעשו רק שבע פרות
 23 אדומות, וְנִימָא בְּרִייתָא, פְּרָה אֲדוּמָה מְפָרַת עַל כָּל פְּסוּל שְׂמַצְאוּ
 24 כָּהֵן, וכן אם מְתָה תְּפָרָה, ואם נִשְׁתַּחֲוֶה חוּץ לְמִקְוָמָה, בפסול, תְּפָרָה,
 25 ואפילו אם מְצָא פְּרָה אַחֲרֵת נִאָּה הִימְנָה, תְּפָרָה, אך אם כבר שְׁתַּחֲוֶה
 26 עַל גְּבִי מְעַרְבְּתָהּ בַּחֲבֵר, אִין לָהּ פְּדִיָּה עוֹלָמִית, שמאחר שנעשית
 27 בחכשר גנאי הוא לה להוציאיה לחולין, ומכך שמבואר שגם אם
 28 נמצאה אחרת נאה ממנה אפשר לפדותה, אף שאין בה מום, מוכח
 29 שלב בית דין מתנה גם בדבר שאינו מצוי, כפרה אדומה.
 30 תִּירֵץ לוֹ רַבָּה: שְׂאֵנִי פְּרָה - שונה הדבר בפרה אדומה, דְּרַבִּישֵׁי בְּרַק
 31 הַבֵּית הַיֵּא, שיש בה רק קדושת דמים ואין בה קדושת הגוף, ולכך
 32 אפשר לפדותה בלא מום ואין צורך כלל שלב בית דין יתנה עליה,
 33 שהרי כל קדשי בדק הבית עומדים לפדיון.
 34 הקשה אביו: אִי הָבִי, שפרה נחשבת כקדשי בדק הבית, יקשה על
 35 מה ששנינו באותה ברייתא מְתָה אוֹ נִשְׁתַּחֲוֶה, תְּפָרָה, הָא פְּעִינָן
 36 הַעֲמָדָה וְהַעֲרָבָה - והרי בקדשי בדק הבית צריך שהכהן יעמיד את
 37 הבהמה לפניו, ויעריך את שויה, כדי לפדותה, ובהמה מתה אי
 38 אפשר להעמיד. וִיִּרֵץ לוֹ רַבָּה: אִין מְנִי רַבִּי שְׁמַעוֹן הִיא - ברייתא
 39 זו נשנתה בדעת רבי שמעון, דְּאִמְרַן, קְדָשֵׁי מוֹבָה הֵיוּ כְּכֻלָּ הַדִּין שֶׁל
 40 הַעֲמָדָה וְהַעֲרָבָה, אבל קְדָשֵׁי בְּרַק הַבֵּית לֹא הֵיוּ כְּכֻלָּ דִּין הַעֲמָדָה
 41 וְהַעֲרָבָה, ולכן ניתן לפדות את הפרה אף לאחר מיתתה ושחיתתה,
 42 שכן אינה צריכה העמדה והערכה.
 43 מקשה הגמרא: אִי הַבְּרִייתָא כְּרַבִּי שְׁמַעוֹן הִיא, אִימָא סִיפָא - אמור
 44 ובאר מה ששנינו בסיפא של הברייתא, שאם שְׁתַּחֲוֶה עַל גְּבִי
 45 מְעַרְבְּתָהּ בַּחֲבֵר, אִין לָהּ פְּדִיָּה עוֹלָמִית, וְהַתְּנִיא בְּרִייתָא אַחֲרָת,
 46 רַבִּי שְׁמַעוֹן אִוְרַן, פְּרָה אֲדוּמָה, מוֹמָאֵת מוֹמָאֵת אוֹכְלִין - יש לה
 47 שם 'אוכל' לענין זה שהיא ראויה להטמא אם תיגע בה טומאה,
 48 אף שסתם מאכל האסור בהנאה אין לו שם אוכל ואינו מקבל
 49 טומאה, והרי פרה אדומה אסורה עתה בהנאה, ככל קדשים, והיה
 50 ראוי שלא תקבל טומאת אוכלין, מכל מקום סובר רבי שמעון
 51 שהיא נטמאת, והטעם הוא, הוֹאִיל וְהִתָּה לָהּ שְׁעַת הַפּוֹשֵׁר -
 52 שהיתה שעה שהיה בשרה מותר בהנאה והיה לה שם 'אוכל',
 53 וְאִמְרַן רִישׁ לְקִישׁ בְּבִיאור דְּבִרֵי רַבִּי שְׁמַעוֹן, מה היא שעת הכושר
 54 שהיתה לה, אִוְרַן הָיָה רַבִּי שְׁמַעוֹן, פְּרָה אֲדוּמָה, אף שנשחטה
 55 כהלכתה, אם מצא אחרת נאה ממנה נְפִידִתָּ עַל גְּבִי מְעַרְבְּתָהּ, וכיון
 56 שהיתה אפשרות לפדותה ולאוכלה, ודעת רבי שמעון שכל דבר
 57 העומד להפדות, כלומר שאפשר לפדותה, הרי הוא כפדוי, לכן
 58 נחשבת הפרה כאילו אפשר לאוכלה והרי היא ככל מאכל
 59 שמקבל טומאה. ואם נעמיד את הברייתא כרבי שמעון, הרי אף
 60 אם שחטה על גבי מערכתה, אפשר לפדותה, ומדוע מבואר

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

1 1. טבעת שקבוע בה אבן חלקה או אפלו פתובין בה אותיות על האבן או על הטבעת אין זה נקרא חותם
 2 שלא נקרא חותם אלא אם בן חקוקים בה אותיות או צורות בדי שאם יחתמוה על השענה יהיו על
 3 השענה אותיות או צורות בולטות וכן אם בולטין בה אותיות או צורות שאם יחתמוה על השענה יהיו
 4 על השענה אותיות או צורות שוקעות, כל זה נקרא חותם ומת'ר לאיש לצאת בטבעת שיש עליה חותם
 5 זה (אם אין דרך הנשים להתקשט בה) ובלבד שלא יהיה בולט בחותמת צורת אדם שלימה או שאר צורות
 6 האסורות אפלו בחול כמו שיתבאר ביו"ד סימן קמ"א⁸¹:

חלק ב, הלכות שבת סימן שא, האיך יהא הילוכו בשבת ובאיזה מקומות לא ילך
 ובאיזה כלים או חפצים ילך ובאיזה לא ילך ואם נשרו כליו טע"ף ז

ציונים והוספות

81) סימן זה בשו"ע"ר לא הגיע לידינו, ובשו"ע שם ס"ה: בולטת, אסור להניחה... ואם היתה הצורה שוקעת מותר
 טבעת שיש עליה חותם, שהוא צורת אדם, אם היתה הצורה להניחה.

שולחן ערוך רבנו הזקן הלכות יום טוב - לפי לוח "רב יומי"

1 **טו** וכיון שהוא ראוי לאכילה בו ביום למי שלא הובא
 2 בשבילו לפיכך אף מי שהובא בשבילו מותר לטלטלו
 3 ביום טוב ואין לו דין מוקצה כלל כיון שראוי לאחרים בו
 4 ביום רק שיהיה שלא יטלטלנו חוץ לד' אמות במקום שאסור
 5 לטלטל בשבת בין הוא בין אחר שלא הובא בשבילו ואע"פ
 6 שהותר לו לאכלו בו ביום מכל מקום לא הותר לו להוציא
 7 חוץ לד' אמות בכרמלית אפילו לצורך אכילה כגון שרוצה
 8 לבשלו ואי אפשר לו לבשלו אלא אם כן יוציאנו חוץ מד'
 9 אמות בכרמלית אסור לו להוציאנו אפילו ע"י נכרי ואפילו
 10 הובא לצורך נכרי דכיון שיצא חוץ לתחום אין לו אלא ד'
 11 אמות כמ"ש בסימן ת"א אבל במקום שמותר לטלטל שם
 12 בשבת כגון בחצר או בעיר שתיקנו מבואותיה בלחי או
 13 קורה או צורת הפתח או שהיא מוקפת חומה וכן מבצר
 14 שהוא בענין שמותר לטלטל בו בשבת כגון שידוע שישב
 15 (פירוש שבנו בו בתים לדירה) ולבסוף הוקף כמ"ש בסי'
 16 שנ"ח ות"א מותר לטלטל בהן ג"כ מה שהובא מחוץ לתחום
 17 דכל רשות שמותר לטלטל בו בשבת הרי כולו נחשב כד'
 18 אמות לענין יוצא חוץ לתחום כמ"ש בסי' ת"ה ע"ש:
 19 **טז** וכל זה כשידוע בכירור שהביא ביו"ט מחוץ לתחום
 20 בשביל ישראל אבל אם יש להסתפק שמא בתחלת
 21 כניסת יו"ט היה הנכרי כבר בתוך תחום העיר יש להקל
 22 ביו"ט שני של גליות אף למי שהובא בשבילו כיון שיש כאן
 23 ב' ספיקות שהרי יו"ט שני עיקר תקנתו מחמת הספק אבל
 24 ביו"ט ראשון יש להחמיר אף בספק כיון שהוא דבר שיש
 25 לו מתירין:
 26 **יז** כמה דברים אמורים כשהנכרי שהביא הדורון הוא דר
 27 חוץ לעיר או שהוא דר בעיר אלא שפירותיו הן חוץ
 28 לעיר אבל נכרי הדר בעיר ויש לו פירות בעיר כיוצא באלו

35 שהביא להישראל מותר אף למי שהובא בשבילו אפילו הוא
 36 יו"ט ראשון לפי שאין כאן ספק כלל אלא הוא בודאי דמן
 37 הסתם הביא מפירותיו שבעיר ואפילו יש להנכרי ב' בתים
 38 ובהן פירות אחד מהן תוך התחום והב' חוץ לתחום אין
 39 חוששין שמא הביא מאותן שחוץ לתחום אלא מן הסתם
 40 הביא מאותן שבתוך התחום שהן קרובים יותר לעיר:
 41 **יח** וכל זה בנכרי שהביא דורון לישראל אבל נכרי שהביא
 42 למכור אם רוב העיר הן נכרים בודאי לצורך הנכרי
 43 הביא ומותר ליקח ממנו (על דרך שנתבאר בסי' שכ"ג ע"ש)
 44 ולאכול אפילו ביו"ט ראשון אם הוא דבר שאין במינו
 45 במחזור ואינו מחוסר צידה ואם הוא דבר שיש במינו
 46 במחזור או מחוסר צידה מותר באכילה לערב מיד ואין
 47 צריך להמתין בכדי שיעשו כדין מביא לצורך נכרי דכיון
 48 שרוב העיר הן נכרים מן הסתם הביא לצורך רוב אנשי
 49 העיר.
 50 ואם אנו רואים שאם נתיר ליקח ממנו ביו"ט ירבה להביא
 51 עוד ביום טוב אף לצורך ישראל אסור ליקח ממנו ביו"ט
 52 אף על פי שרוב העיר הן נכרים אבל מן הסתם אין חוששין
 53 שמא ירבה להביא גם בשביל ישראל ומותר ליקח ממנו
 54 בעיר שרובה נכרים.
 55 ומכל מקום נכרי המביא דגים למכור בעיר שרובה נכרים
 56 אף בסתם יש לחוש שירבה להביא בשביל ישראל אם אנו
 57 מתירין ליקח ממנו כיון שדרך ישראל לקנות דגים לכבוד
 58 יום טוב וצריך להתיישב בדבר זה כי הכל לפי ראות עיני
 59 המורה:
 60 **יט** אבל העיר שחציה נכרים וחציה ישראל נכרי המביא

49 אבל לאחר כדי שיעשו אפשר שהן מותרים אף אם הוא
50 יו"ט שני של גליות כמו שנתבאר לענין המנעלים.

51 ואם ידוע שדגים אלו ניצודו מערב יו"ט אלא שהביאן
52 ביו"ט מחוץ לתחום כיון שאין כאן איסור מוקצה אפשר
53 שהן מותרים אף בו ביום להמתירין גבי מנעלים וכבר
54 ביארנו שם שבשעת הדחק (שהוא צריך למנעלים אלו
55 בשבת) יש לסמוך על המתירין עיין שם כל פרטים אלו:

56 **כב** ישראל ששיגר דורון לחבירו ע"י נכרי מערב יו"ט
57 והביא הנכרי את הדורון לחבירו ביו"ט מחוץ לתחום
58 אם ישראל השולח הוא יודע שאי אפשר שיגיע הדורון ליד
59 חבירו אלא אם כן ילך הנכרי ביום טוב חוץ לתחום הרי זה
60 אסור באכילה למי שהובא בשבילו (ולאנשי ביתו) ולערב
61 צריך להמתין בכדי שיעשו כיון שנעשה איסור בשבילו.

62 אבל אם השולח לא ידע שילך הנכרי ביום טוב חוץ לתחום
63 שהיה לו שהות להגיע לשם מבעוד יום ונתעכב השליח
64 בדרך והביא ביו"ט מחוץ לתחום הרי זה מותר באכילה אף
65 למי שהובא בשבילו שהרי אין הנכרי מביא משלו כדי
66 שנגזור שמא יאמר לו הבא לי מחוץ לתחום אלא משל
67 ישראל אחר הוא מביא והישראל לא ישמע אליו לשלוח לו
68 ביום טוב מחוץ לתחום שאין אדם חוטא ולא לו רק שצריך
69 ליהזר שלא יטלטלנו חוץ לד' אמות במקום שאסור לטלטל
70 שם בשבת ואפילו אם לא הובא בשבילו ואפילו ע"י נכרי
71 כמ"ש למעלה:

72 **כג** במה דברים אמורים בדבר שאין במינו במחובר ואינו
73 מחוסר צידה אבל אם הדורון הוא דבר שיש במינו
74 במחובר או מחוסר צידה אסור לקבלו מיד הנכרי ביום טוב
75 אף על פי שהנכרי יצא מבית ישראל המשלח מערב יו"ט
76 וא"כ דורון זה נלקט וניצוד מערב יו"ט מכל מקום יש לחוש
77 שמא החליף הנכרי את הדורון בפירות שנלקטו היום
78 ולפיכך אין לקבל ממנו אלא אם כן תחום בתוך חותם אחד
79 ועל דרך שנתבאר ביו"ד סי' קי"ח ע"ש:

80 **כד** במה דברים אמורים בישראל ששיגר דורון לחבירו
81 משלו שמקבל הדורון אינו יודע אם מה ששיגר לו
82 חבירו היה טוב ויפה יותר ממה שהביא לו הנכרי או לאו
83 ולפיכך יש לחוש שמא היה טוב יותר והחליפו הנכרי ברע
84 ממנו (שנלקט וניצוד ביו"ט) כיון שהוא נהנה בחליפין אבל
85 ישראל שקנה מערב יו"ט דבר שיש במינו במחובר או
86 מחוסר צידה והניחו ביד הנכרי בלא חותם עד למחר ולמחר
87 ראה שהוא טוב ויפה כמו הראשון שהניח אצלו אף על פי
88 שאינו מכיר בטביעות עין שזהו הראשון שהניח אצלו מותר
89 ואין אנו חוששים שמא החליפו הנכרי כיון שאינו נהנה
90 בחליפין שהרי זה הוא כל כך טוב ויפה כמו הראשון שהניח
91 אצלו:

חלק ד סימן תקטו דין דברים הבאים ביום טוב חוץ לתחום:

92 **א** מותר לשלוח לחבירו ביום טוב דרך רשות הרבים כל
93 מיני מאכל ומסקה הראויים לכו ביום אפילו אינן

1 שם למכור בודאי לצורך שניהם הוא מביא וכיון שכוונתו
2 גם לצורך ישראל הרי דינו כדן נכרי שהביא דורון לישראל
3 (שאם יש במינו במחובר צריך כל אדם להמתין בכדי
4 שיעשו אף מי שלא הובא בשבילו ואם אין במינו במחובר
5 אלא שהובא מחוץ לתחום מותר למי שלא הובא בשבילו
6 דהיינו מי שאינו מאנשי העיר ובא לעיר אחר שכבר היה
7 הנכרי בתוך תחום העיר):

8 **ב** וכל זה כשהנכרי שהביא למכור הוא דר בעיר זו שמוכר
9 בה והביא מפירותיו שחוץ לתחום אבל אם הוא דר
10 בכפר חוץ לעיר אפילו אם הרוב הן ישראל והביא לשם דבר
11 שיש במינו במחובר או מחוסר צידה דינו כדן מביא לעיר
12 שרובה נכרים דכיון שהוא דר מחוץ לעיר אנו הולכים אחר
13 רוב העולם ואנו אומרים שמן הסתם לקטן וצדן לצורך
14 נכרים שהן רוב העולם ואח"כ נמלך והביאן לעיר זו לפיכך
15 אם הביאן מתוך התחום מותר לערב מיד כדן פירות
16 שנלקטו בשביל נכרי ואם הביאן מחוץ לתחום מותרים
17 לערב אחר שהמתין בכדי שיעשו אף אם הוא שבת או יו"ט
18 שני של ראש השנה או של גליות כדן דבר שאין במינו
19 במחובר שהובא לצורך ישראל מחוץ לתחום:

20 **כא** ישראל שקצץ דמים לנכרי שביא לו דגים בערב יו"ט
21 בעד סכום דמים אלו שקצץ לו ונשתהה הנכרי והביאן
22 ביו"ט אם הוא בענין שיש להסתפק שמא ניצודו ביום טוב
23 הרי אלו אסורין באכילה ובטלטול עד הערב כמ"ש למעלה.

24 אבל בערב יש להסתפק אם צריך להמתין בכדי שיעשו לפי
25 שיש לומר שלא הצריכו חכמים להמתין בכדי שיעשו
26 במלאכה הנעשית ביו"ט בשביל ישראל אלא אם הוא בענין
27 שאם נאסור [ל]הישראל ליהנות ממלאכה זו עד לאחר
28 שימתין בערב בכדי שיעשו אזי לא יעשה הנכרי המלאכה
29 ביום טוב עד הערב בשעה שהישראל רשאי ליהנות ממנה
30 כגון שהישראל לא קצץ עם הנכרי שיעשה מלאכה זו
31 בשבילו אלא הנכרי מדעת עצמו הוא עושה כן לצורך
32 הישראל ואילו היה יודע הנכרי שהישראל לא ינהה ממנה
33 ביום טוב בודאי לא היה מזרז את עצמו לעשותה ביום טוב
34 ונמצא כשהנכרי עושה אותה ביו"ט בודאי עושה אותה
35 לדעת כן שיהנה ממנה הישראל ביו"ט לפיכך קנסוהו
36 חכמים שלא ינהה ממנה ביו"ט עצמו וגם לערב עד לאחר
37 שימתין בכדי שיעשו אבל כשהישראל קצץ עם הנכרי מערב
38 יו"ט שיעשה לו מלאכה זו ואף אם נאסור להישראל ליהנות
39 ממלאכה זו אעפ"כ יעשנה הנכרי להשלים קציעתו וליטול
40 דמיו מהישראל נמצא כשהנכרי עושה המלאכה ביו"ט אינו
41 עושה אותה בשביל שיהנה ממנה הישראל ביום טוב עצמו
42 אלא בשביל עצמו הוא מזרז את עצמו למהר מלאכתו
43 לפיכך אפשר שזהו דומה לקצץ עם הנכרי מערב שבת
44 שיעשה לו מנעלים והביאן לו הנכרי בשבת שהן מותרים
45 להישראל בו ביום כמ"ש בסי' רנ"ב ע"ש.

46 וכבר נתבאר שם דיש אסורין ללבוש המנעלים עד שימתין
47 במוצאי שבת בכדי שיעשו ולדבריהם אף דגים אלו אסורין
48 עד מוצאי יו"ט בכדי שיעשו.

47 מותר ליקח ממנו (על דרך שנתבאר בסי' שכ"ג) אפילו
48 הובאו היום מחוץ לתחום אם היא עיר שרובה נכרים כמ"ש
49 בסי' תקט"ו ע"ש:

50 ג וכן מותר ליקח ממנו קמח אפילו נטחן היום אם רוב
51 לוקחי קמח שבעיר הן נכרים שבדאי לצורך נכרי
52 טחנוהו ואף על פי שקמח זה נולד ביום טוב אף על פי כן
53 הוא מותר אף להאוסרים נולד ביום טוב דכיון שגם
54 התבואה קודם טחנה היא ראויה לאכילה לעשות ממנה
55 קליות או דייסא נמצא שקמח הזה אינו אלא כאוכל שנפרד
56 מאוכל אחר ואין בו דין נולד כיון שאף כשהיה קמח זה
57 כנוס בתוך החטה היה עליו תורת אוכל:

58 ד וכן מותר ליקח ממנו פת שנאפה ביו"ט (במקום שנוהגין
59 היתר בפת של פלטר נכרי שאפאו כדי למכרו כמ"ש
60 ביו"ד סי' קי"ב) אם רוב לוקחי פת שבעיר הן נכרים
61 שבדאי שבבילם נטחן הקמח ואם ידוע שהקמח נטחן
62 מערב יו"ט כגון שהביאו קמח להפלטר מערב יו"ט וחתמו
63 ישראל בחותמו מערב יו"ט כדי שלא יחליפנו הנכרי בקמח
64 שנטחן ביו"ט ולמחר בא הישראל וראה שלא נתקלקל
65 חותמו מותר ליקח מקמח זה אפילו אם רוב לוקחי קמח
66 שבעיר הן ישראל וכן מותר ליקח הפת שאפה הנכרי מקמח
67 זה אפילו אם רוב לוקחי פת שבעיר הן ישראל:

68 ה פת של פלטר נכרי שנאפה בשבת אסור ליקח אותו
69 ביו"ט שלאחריו משום איסור הכנה אם רוב לוקחי פת
70 שבעיר הן ישראל אפילו נטחן הקמח מערב שבת שהרי פת
71 זה אינו ראוי לישראל בו ביום שנאפה כיון שרוב הלוקחין
72 הן ישראל בודאי שבבילם אפה נמצא שע"י אפייה שבשבת
73 הוכן הפת לאכלו ביו"ט ואין שבת מכינה ליו"ט אבל אם
74 רוב לוקחי פת שבעיר הן נכרים אע"פ שבשבת עצמה יש
75 להחמיר שלא ליקח פת שנאפה בו ביום אע"פ שאפאו
76 לצורך נכרי מטעם שנתבאר בסי' שכ"ה מכל מקום ביו"ט
77 שלאחריו יש להתירו כיון שיש מתירין אותו אפילו בשבת
78 עצמו ודבריהם עיקר כמו שנתבאר שם:

79 ו כל היתר לקיחות אלו שביארנו בסי' זה ובסי' תקט"ו
80 ובסי' תקי"ג הן פירות הן דגים הן קמח הן פת וכן שאר
81 כל לקיחות שבעולם אין היתר אלא כששומת המקח ידוע
82 ואין צריך לקצוץ דמים עם הנכרי.

83 ואע"פ ששומתו ידוע אסור לשלם לו המעות ביו"ט עצמו
84 אפילו אם מראה לפני הנכרי את המעות כדי שיטול בעצמו
85 אסור ואפילו ע"י נכרי אחר אסור לשלם לו דכל שהמעות
86 מגיעין ליד המוכר ביו"ט ניכר הדבר שהוא מקח וממכר
87 שאיסורו מפורש בכתוב בנחמיה ולא התירו אלא כשאינו
88 נותן לו מעות דאזי אין נראה כמקח וממכר אלא כשאלה
89 ועל דרך שנתבאר בסימן שכ"ג ע"ש:

90 ז ואפילו בערב יו"ט אסור לומר לנכרי שיקנה לו למחר
91 מיני מאכל אפילו הוא צריך להם לשמחת יו"ט ואפילו
92 אומר להנכרי שיקנה לו בעד מעות שלו ואחר יו"ט יחזיר
93 לו מעותיו הרי זה אסור שהרי הנכרי הוא שלוחו לקנות
94 ביו"ט ואפילו בדיעבד שכבר קנה לו הנכרי בשליחותו אסור

1 ראויים אלא ע"י מעשה שיעשו בגופן כגון בהמה וחיה ועוף
2 חיים שאינן ראויים עד שישחטם מכל מקום כיון שמותר
3 לשחוט ביו"ט מותר ג"כ לשלוח לחבירו אף על פי שהוא
4 יודע שחבירו לא ישחטם ביום טוב מכל מקום כיון שאילו
5 היה רוצה היה שוחטן ואוכלן מותר לשלוח לו:

6 ב וכן מותר לשלוח לו כל כלי תשמיש וכן בגדים אפילו
7 אינן תפורין עדיין לפי שהן ראויין לישען עליהם ואפילו
8 בגד כלאים מותר לשלוח אם הוא קשה בענין שמותר לישיב
9 ולישען עליו כמ"ש ביו"ד סי' ש"א ע"ש:

10 ג ואפילו דבר שאינו ראוי לכו ביום אם הוא ראוי ליהנות
11 ממנו בחול בלי שיצטרך לעשות מעשה בגופו כגון
12 תפלין וכיוצא בהם מותר לשלוח ביום טוב אפילו דרך
13 רשות הרבים ואף על פי שאסור להוציא שום דבר שאינו
14 צריך לו ביום טוב ואינו מוציאו אלא לצורך החול כמו
15 שנתבאר בסי' תצ"ה מכל מקום כיון שהוא נהנה ושמח במה
16 שמשלח דורונת לחבירו הרי זה צורך שמחת יו"ט:

17 ד אבל אסור לשלוח דבר שאף בחול אינו ראוי עד שיעשו
18 בו מעשה (האסורה לעשות ביום טוב) כגון מיני תבואה
19 שאין דרך לבשלן שלמים אלא טוחנין אותן ועושין מהם
20 פת (וטחינה אסורה ביום טוב) אבל מותר לשלוח מיני
21 קטניות שדרך לבשלן שלימים בלא טחינה והרי הן ראויין
22 אפילו לכו ביום ואין צריך לומר שמותר לשלוח יינות
23 ושמינים וסלתות:

24 ה וכל זה כשמשלח דרך רשות הרבים או דרך כרמלית
25 שהוא מקום שאסור לטלטל בו בשבת וגם ביום טוב
26 שלא לצורך יום טוב כלל אבל כשמשלח דרך מקום שמותר
27 לטלטל בו בשבת כגון בחצר אחת או בעיר המעורבת מותר
28 לשלוח כל דבר אפילו מיני תבואה וכיוצא בהם מדברים
29 המותרים בטלטול:

30 ו כל דבר שמותר לשלוח ביו"ט לא ישלחנו בשורה דהיינו
31 שלשה בני אדם נושאים מין אחד והן הולכין כולן כאחד
32 זה אחר זה בשורה אחת שלא יעשה כדרך שהוא עושה
33 בחול משום זלוול יום טוב לפיכך אפילו במקום שמותר
34 לטלטל בו בשבת כגון בחצר או במבוי המעורב אם רבים
35 מצויין שם אסור משום זלוול יום טוב אבל אם כל אחד
36 נושא מין אחד מותר אפילו ברשות הרבים:

חלק ד סימן תקטז דין איהו דברים מותרים לשלוח ביום טוב:

37 א מותר ליקח מן החנוני מיני מאכל ומשקה ביו"ט ובלבד
38 שלא יזכיר לו סכום מנין ולא שם מדה ולא שם דמים
39 כדי שלא יהא נראה כמקח וממכר אלא כשאלה כמ"ש בסי'
40 שכ"ג לענין שבת והוא הדין ליום טוב:

41 ב ואם החנוני הוא נכרי אסור ליקח ממנו דבר שיש באותו
42 המין במחובר או מחוסר צידה כגון פירות רטובים או
43 דגים אלא אם כן ניכר בהם שלא נלקטו ושלא ניצודו היום
44 כמ"ש בסי' תקט"ו עיין שם כל פרטי דין זה וכן אסור ליקח
45 ממנו ביצים שמא נולדו היום אבל דבר שאין במינו במחובר
46 ולא מחוסר צידה כגון פירות יבשים ואווזים ותרגולים

7 כמו שנתבאר בסי' שכ"ג ע"ש וכן להטיל גורלות דינו ביו"ט
 8 כמו בשבת כמו שנתבאר בסי' שכ"ב ע"ש:
 9 ט לא ימוד אדם שעורים ויתן לפני בהמתו שאסור למדוד
 10 ביו"ט אלא משער באומד דעתו ונותן לה:
 חלק ד סימן תקיז באיזה אופן מותר ליקח ביום טוב מן החנוני מיני
 מאכל:

1 ליהנות מהם ביו"ט אם הישראל הוא רגיל לעשות כן דאם
 2 נתיר אותם באכילה ביו"ט יש לחוש שיחזור לעשות כן כיון
 3 שהוא חשוד על כך אבל אם אינו רגיל לעשות כן אין
 4 לקונסו על זה ומותר לו לאכול אותם ביו"ט עצמו אם ידוע
 5 שהובאו מתוך התחום או שהיא עיר שרובה נכרים:
 6 ח לומר לחנוני מלא לי כלי זה יין דינו ביו"ט כמו בשבת

'תורה אור' פרשת וישב – הפרשה החסידית

וישב יעקב בארץ

24 ולהביין ענין כנען בקדושה:
 25 הנה כנען פירושו סוחר⁵, כמו שכתוב (ישעיהו כג, ח):
 26 "כנעניה נכפדי ארץ". וכתיב: "כנען בידו מאזני מרמה".
 27 היינו על דרך משל, כמו הסוחר שיפזר ממון כסף וזהב,
 28 ומוציאם מרשותו בדי להרויח ולהשתכר, וכל עיקר
 29 כוונתו – להיות "מפזר ונוסף עוד" (משלי יא, כד) כך הנה
 30 מקור נשמת ישראל שהוא בחינת כנסת ישראל, נמשלה
 31 בגלות לסוחר זה, בדכתיב (בראשית כו, לה): "בא אחיך
 32 במרמה ויקח ברכתך".
 33 כי הנה כתיב (קהלת ח, ט): "עת אשר שלט האדם באדם
 34 לרע לו". שעל ידי התלבשות השכינה בבחינת גלות
 35 בתוכם⁶ להשפיע להם, על ידי זה מתבררים כל ניצוצות
 36 הקדושה. כמו שאמרו רז"ל: "לא גלו ישראל אלא
 37 להוסיף עליהם כו", להיות "בלע המות וכי" (ישעיהו כו, ח):
 38 "ואת רוח הטמאה אעביר מן הארץ" (זכריה יג, ב); "ונגלה
 39 כבוד ה'" (ישעיהו מ, ה); "כי עין בעין יראו וגו'" (ישעיהו נב, ח).
 40 וכמו שהוא בכללות העולם, כך הוא בפפרטות בכל
 41 נפש מישראל בעבודת ה':
 42 כי הנה הנשמה טרם ירידתה לעולם הזה להתלבש
 43 בגוף ונפש החיונית הבהמית, היתה קשורה ומיוחדת
 44 במקורה ושרשה במאצילה, ברשפי אש האהבה בטבע,
 45 בשלהבת העולה מאליה כו, והיה לה בחינת אהבה
 46 ויראה טבעית בגילוי רב, שהוא בחינת כסף וזהב: כסף

1 "וישב יעקב בארץ מגורי אביו, בארץ כנען" (בראשית לו,
 2 א):
 3 להביין ענין זה. גם כפל לשון "בארץ מגורי אביו,
 4 בארץ כנען".
 5 הנה כתיב (תהלים קטו, ט): "אתה להלך לפני ה' בארצות
 6 החיים". שיש שני ארצות, שהם ב' בחינת כלים
 7 להשראת חיים עליונים (וכמו "חיים" לשון רבים, כך
 8 "ארצות" לשון רבים)².
 9 וביאור הענין צריך להביין, למה נקרא ארץ ישראל
 10 בכל התורה "ארץ כנען"³, והרי "חם הוא אבי כנען"
 11 (בראשית ט, יח), ומה הוא היחוס שבח ארץ ישראל בזה?
 12 (גם להביין מה שכתוב (הושע יב, ח): "כנען בידו מאזני
 13 מרמה").
 14 גם מה שכתוב (זכריה יד, כא): "ולא יהיה כנעני עוד בבית
 15 ה' צבאות ביום ההוא".
 16 הנה נודע שכל התורה כולה נדרשת ב"זה לעומת
 17 זה": כי כמו שיש לבן ועשו בקליפה, וכן שר הטבחים,
 18 ושר המשקים וכי, כך יש כל בחינות אלו בקדושה, כי
 19 "זה לעומת זה עשה אלהים"⁴ (קהלת ו, ד).
 20 והנה שלשה בני נח, הם למעלה בקדושה ג' בחינות
 21 גווי קשת: חיות, סומק, ירוק. אלא שבהשתלשלות
 22 העולמות בבחינת נפילה ממדרגה אחר מדרגה נעשה
 23 חם גשמי "אבי כנען".

1. ("את זו דרש אדמו"ר בשבת פרשת וישב תקס"ג" – כתב ז' 633 ועוד).
 2. [המונח בסוגריום הוא הגהת המהר"ל אחי כבוד קדושת אדמו"ר הזקן – אור התורה בראשית כרך ב', דף רנ"א, ב].
 3. (ארץ ישראל שמעובד לידן, בראשית יז, ח. במדבר לד, ב. שם לה, י. ארץ ישראל שמעובד לידן מזדקה נקראת לרוב בשם ארץ הגלעד – במדבר לב, מ, נט. יהושע נב, מ ועוד).
 4. [האלקים].

5. ("כי אתם באים אל הארץ כנען" (במדבר לד, ב). מהו כנען? ארץ של פרקמטין, ארץ שבה סחורה, כמה דאת אמר (ישעיהו כג, ח): 'אשר סחריה שרים, כנעניה נכפדי ארץ'. תנחומא מסעי ט).
 6. [בתוכם] – בדפוס ראשון: בתוך מצרים. וכן הוא באור התורה בראשית כרך ב', דף רג, ג. (וכנראה הוא מידאת הצנזור). בכתב יד 633 נוסף: בתוך שרי האומות].

35 מבחינת מלכותו יתברך, וכדכתיב (תהלים קמה, יג):
 36 "מלכותך מלכות כל עולמים וגו'", ושם עלו השגת כל
 37 הנבראים העליונים ותחתונים.
 38 אבל בהקדוש ברוך הוא בכבודו ובעצמו "לית
 39 מחשבה תפיסא ביה", כי הוא רם ונשא מגדר ההשגה,
 40 ואינו נתפס בתוך עלמין, לא בבחינת ממלא ולא בבחינת
 41 טוב, בשום שכל והשגה בעולם, אלא ברעותא דלבא
 42 מ"קרב איש ולב עמוק" (תהלים סד, ז). וכמו שכתוב (תהלים
 43 קל, א): "ממעמקים קראתיה ה'". מפני כי בחינת רעותא
 44 דלבא נמשך מהתבוננות זו עצמה, "אם ישים אליו לבו"
 45 (איוב לה, יד), ד"לית מחשבה תפיסא ביה כלל", והוא רם
 46 ונשא למעלה מעלה עד אין קץ ותכלית, אפילו מבחינת
 47 חכמה-עילאה.
 48 אי לזאת תבסוף ותכלה נפשו לבטל¹⁴ במציאות אליו
 49 יתברך, לצאת ממאסר הגוף ונתקה ולהשתפך אל חיק
 50 אביה¹⁵. מה שאין בן הנשמה טרם ירדתה להתלבש
 51 בגוף, היתה אהבתה ודבקותה בשרשה לפי ערך
 52 השגתה. וכן לענין היראה: :
 53 והנה בזמן שהיה בית-המקדש קיים היה נמשך בחינה
 54 זו, רעותא דלבא, מגילוי אור אין-סוף ברוך הוא בהיכל
 55 קדשי-קדשים כו', כמו שנתבאר בתניא (פרק נב), להיות בטל
 56 רצונו לרצונו יתברך. וכמו שכתוב (מלאכי ג, יב): "כי תקויו
 57 לי ארץ חפץ"¹⁶.
 58 אף בזמן הגלות הנה פתיב (דברים ה, כט): "ובקשתם משם
 59 את ה' אלקיך ומצאת וגו'" – "משם" דייקא, דהיינו,
 60 בשתבונן על ההיפוך מדרכי ה' אף שהוא רחוק מה'
 61 בתכלית הריחוק כמו עובר רצונו, ומאין נשפע להם
 62 שפע וחיית להיות בהם חיות וקיום – מרצונו יתברך;
 63 שרצונו יתברך הוא המחיה אותם, כמו שכתוב (נחמיה ט,
 64 ו): "ואתה מחיה את כלם".
 65 אף על זה אמרו¹⁷: "במה ארץ אפים לפניו", שמבחינת
 66 ארץ-אפים נמשך ונשתלשל ממדרגות עליונות דרך
 67 נפילה, להחיות העובדי כוכבים ומזלות¹⁸ אף שהם
 68 "עובדי רצונו".

1 מלשון "נכסף נכספת" (בראשית לא, ל), דהיינו בחינת אהבה;
 2 ו"זהב מצפון יאתה"⁷, שהוא בחינת שמאל, שהוא בחינת
 3 יראה.
 4 ואחר כך בשירדה הנשמה לעולם-הזה להתלבש
 5 בגוף הגשמי, הנה גם בחינת אהבה ויראה שהיה לה, הם
 6 מסותרות ומכוסות בלב הגשמי, ואינה יכולה לראות⁸
 7 באהבה ויראה בהתגלות כל כך בבתחלה. ונמצא
 8 שנגרעו האהבה ויראה מערכם. ואם בן למה זה ירדה
 9 הנשמה לעולם-הזה, מאחר שהיא ירדה גדולה וגרעון
 10 גדול מבתחילה?
 11 אף הנה פתיב (תהלים קיט, עב): "טוב לי תורת פיך מאלפי
 12 זהב וכסף". "אלפי" – לשון לימוד⁹. בלומר, שיש לי¹⁰
 13 יתרון ומעלה ב"תורת פיך" בעולם-הזה, יותר מבחינת
 14 "זהב וכסף", שהיתה הנשמה למודה בהם בתחלה.
 15 והענין, כמו שאמרו רז"ל: "יפה שעה אחת בתשובה
 16 וכי"¹¹ כי על ידי תשובה-עילאה מעומקא-דלבא, תהיה
 17 דביקת הנפש באלהים חיים יותר נפלאה ברעותא-דלבא,
 18 כמו שיתבאר לקמן. ונמצא, שאף על פי שיש לה גרעון
 19 באהבה ויראה טבעית שבחינונית הלב הגלויים, מכל
 20 מקום יהיה לה יתרון בבחינת רעותא-דלבא בנקודת
 21 פנימית הלב, ביתרון האור הבא מן החשך¹² דוקא¹³.
 22 וביאור הענין:
 23 כי הנה פתיב (ישעיהו מד, ו): "אני ראשון, ואני אחרון,
 24 ומבלעדי אין אלהים". פירושו: על דרך מה שכתוב (מלאכי
 25 ג, ו): "אני ה' לא שנית", ו"אתה הוא קודם שנברא וכי"
 26 – בלי שום שינוי. פי אין בריאת עולמות עליונים
 27 ותחתונים תופסים מקום כלל, וכולא קמיה בלא חשיב
 28 ממש;
 29 "ומבלעדי" – פירושו: מה שהוא זולת בחינה זו, דהיינו
 30 באמצעות הזמן, שגראה העולם ליש ודבר בפני עצמו,
 31 בחינת זמן ומקום;
 32 "אין אלהים" זולתי, שהוא בחינת "אלהים חיים
 33 ומלך עולם" (ירמיהו י, י). כמאמר: "ומבלעדיך אין לנו מלך
 34 גואל וכי", שכל העולמות עליונים ותחתונים נתהוו

13. (ראה תוספת ביאור בלקוטי תורה בלק סז, ד. סוף פרק ג).
 14. [כן הוא בכתבי-יד 633, 1118. ובהגהות הרב הקסיד ר' אשור:
 ליבטל].
 15. (על פי איכה ב, יב: "בהשתפך נפשם אל חיק אמתם").
 16. [בפסוק (מלאכי ג, יב): "כי תקויו אמת ארץ חפץ". וכן הוא בהגהות
 הרב הקסיד ר' אשור. אבל בכתב יד 1118 הוא כפנינים].
 17. (אבות ה, ב).
 18. (אמות העולם).

7. [מצפון זהב יאתה" איוב לה, כב).
 8. ולראות [כן הוא באור התורה תפ"ל] – צריך להיות: להיות –
 הגהת כבוד קדושת אדמו"ר מוהרש"ב נשמתו עדן – נעתקה ב"היום
 יום" ט"ו בסלו].
 9. (כמו "ואאלפך חכמה" איוב לג, לג. "תאלף ארחתו" משלי כב, כה).
 10. ולי – כמאמרי אדמו"ר הזקן על פרשיות התורה: להו.
 11. וינעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא].
 12. (כיתרון האור מן החשך) קהלת ב, יג).

מלא ו' - שהיא בחינת "קלא דאשתמע", כמו שכתוב
 בזוהר הקדוש.
 וביאור הדברים:
 הנה בחינת יעקב הוא יו"ד עקב, פירושו: שהיו"ד
 שהוא תחלת המחשבה, "ביו"ד נברא עולם הבא", הוא
 נמשך לבחינת עקב ורגל שהוא בחינת הדבור. ויעקב
 הוא "מכריח מן הקצה אל הקצה" (שמות כו, כח) - מריש
 כל דרגין. ובכל מדרגות עליונות יש גם בן בחינת ראש
 ורגל, כמו שכתוב (זכריה יד, ד): "ועמדו רגלי ביום ההוא";
 וכתוב (ישעיהו סו, א): "והארץ יהוה רגלי", וכתוב (ישעיהו ט,
 ג): "ומקום רגלי אכבד". ויעקב הוא בחינת יו"ד עקב
 בכל עולם ועולם לפי ערכו.
 והנה בחינת "קלא דאשתמע" הוא בחינת התורה,
 שהוא בחינת המשכה; במשל הקול המחבר וממשיך
 מצפוני כוונת הלב לבא לידי גילוי בדבור, וכך התורה
 היא בחינת חכמה-עילאה, בחינת "חכים ולא בחכמה
 ידיעא". שהרי טעמי המצות לא נתגלו להיות בהתגלות
 רב, להבין כל עמקי סודותיה בפרטי פרטות. ונמשכה
 לבחינת גילוי על ידי התלבשותה בדברים גשמיים -
 סדר זרעים, מועד וכו'. והוא בחינת קול והמשכה של
 יעקב - יו"ד עקב, דהיינו, מבחינת יו"ד שהוא חכמה
 עילאה להיות נמשך עד עקב והוא עשייה.
 אף כדי שיהיה האדם כלי ומכון שיהיה חכמה
 עילאה שורה ומתגלה בו בעסק התורה, צריך להיות
 תחלה בבחינת בטול בבחינת רעותא-דלכא, והוא בחינת
 "קלא דלא אשתמע". ד"רוח אמשיך רוח" להיות אור ה'
 שורה ומתגלה בו, להיות חכמת ה' בקרבו בהתגלות,
 וחב"ד שבנפשו בטלים וטפלים אליו. והוא ענין
 "אתדבקות רוחא ברוחא". ועל זה נאמר: (דברים לא, ז):
 "אלהי בקרבי", וכתוב (ישעיהו נא, טז): "ואשים דברי בפיר",
 דברי ממש. כי "דבר ה' זו הלכה" היא הנגלית בו,
 והיא המדברת מתוך גרונו.
 ולכן נאמר על התורה (משלי ח, טו): "בי מלכים ימלוכו",
 ואמרינו: "מאן מלכי רבנו", ו"מתניתא - מלכתא" - כי
 להיותו בביטול אל דבר ה' ורצונו וחקמתו, ואינו תופס
 מקום מצד עצמו כלל, הנה דבר המלך הוא השלטון²²,
 והוא בחינת מלך שגזור ואומרי: שאם יטעון ראובן כף
 כו', יהיה כף; וכן לעשות כף ושלא לעשות כף וכו'.
 ואינו בבחינת עבד פי אם בעשיית המצות שהוא כעבד
 המקיים מצות המלך ועושה דבריו :

וזהו "אם לעוברי רצונו כף, לעושי רצונו על אחת
 כמה וכמה"¹⁹, שיושפע בחינת רצון עליון, שהוא
 למעלה מעלה מגדר עלמין - שלא בבחינת ירידת
 והשתלשלות המדרגות בבחינת חכמה ומדות, אלא
 בבחינת פנימית נקודת-הלב, שהיא בחינת תשובה
 עילאה שקדמה לעולם.
 וזהו "כי תדרשנו בכל לבבך ובכל נפשך" (דברים ד, כט):
 דהיינו שיהפך לבו מן הקצה אל הקצה, ו"אתהפכא
 חשוכא לנהורא" על ידי בחינת רעותא-דלכא זו למאוס
 בחי עולם-הזה ותענוגים, ולמשוך לבו ונפשו לדבקה בו
 יתברך.
 והנה כל זה, על דרך משל הסוחר הנ"ל שמוציא
 כסף וזהב מרשותו להיות "מפוזר ונוסף עוד", כף
 הנשמה, אף על פי שמוציאה כסף וזהב, שהוא בחינת
 אהבה ויראה הגלויים להתלבש ולהסתיר בגוף ונפש
 הבהמית, הנה על ידי זה יש לה יתרון בבחינת רעותא-
 דלכא ברשפי אש מן ההפוך.
 וזהו "רוחם הוא אבי כנען" (בראשית ט, יח) בקוף גדול:
 שחמימות רשפי אש ושללבת העולה למעלה מההיפוך,
 הוא העושה בחינת "כנען" - לסחור כנ"ל, כמו שכתוב
 (משלי לא, יח): "טעמה פי טוב סחרה וגו'".
 אף מתחלה צריך להקדים בחינת יראה-תתאה,
 שהיא נמשכת מבחינת מלכותו יתברך, שהיא נקראת
 בחינת כנען-העליונה וקדושה, שמזה יעלה ויבא ויגיע
 להיות בחינת "כנען בידו מאזני מרמה", להגיע לבחינת
 רעותא-דלכא בחינת פנימית-הלב כנ"ל.
 וזהו "קרוב ה' לכל קוראיו, לכל אשר יקראוהו
 באמת" (תהלים קמח, יח), דהיינו באמתות נקודת לבו. שהרי
 אנו רואים ד"גנבא אפום מחתרתא, רחמנא קריא"²⁰, ואף
 על פי כן עומד ברשעו ואינו שב מידעתו.
 וגם אנו רואים, שיש אפילו מי שיליד אהבה ויראה
 בלבו, וחולפת ועוברת, כמו אחר התפלה כנ"ל. והיינו
 מפני שאינו נתפס אלא במוחו ושכלו בבחינת מקיף,
 אבל אינו נכנס לפני ולפנים, שיתפעל הלב באמת
 לאמתו מעומקא-דלכא. מה שאין כן כש"יקראוהו
 באמת" דהיינו מעומקא-דלכא, הנה "שפת אמת תבון
 לעד" (משלי יב, יט), ו"בל תמוט עולם ועד" (תהלים קד, ה) :
 והנה כתיב (בראשית כו, כב): "הקל קול יעקב" - קדמאה²¹
 חסר ו', שהוא בחינת "קלא דלא אשתמע". וקול בתראה

21. וקדמאה - בכתב יד 633: הקול קדמאה.

22. ("דבר מלך שלטון" קהלת ת, ד).

19. (סוף מכות).

20. (בנכות סג, א. על פי גרסת העין יעקב).

16 רוחא ברוחא" בעסק התורה, להיות בטל אליו יתברך
 17 בבחינת חכמה עילאה פנ"ל. אך בבחינת יחודא-תתאה,
 18 דהיינו להיות כלי ומכון לשבתו יתברך, בבחינת קיום
 19 העולם בבחינת מלכותו, שיהיה גם בזה שורה ומתגלה
 20 בחינת "ה" אחד", הנה זה נמשך על ידי ישיבה והשפלה
 21 אחרת ממדתו של יעקב, להמשיך מדת חסד מראש כל
 22 דרגין עד סוף כל דרגין בארץ התחתונה הוא כנען,
 23 שהוא בחינת מלכותו יתברך.
 24 ו"מלך במשפט יעמיד ארץ" (משלי כט, ד) "והוכן בחסד
 25 כסא" (ישעיהו טו, ה). שקיום העולם הוא בחסד כמו שכתוב
 26 (תהלים פט, א): "עולם חסד יבנה". דהיינו בעשיית המצות
 27 בכלל ששרשם הוא בחינת חסד; ובפרטות הוא מצות
 28 הצדקה וחסד, שלכן היא נקראת בשם מצוה סתם כו,
 29 שהיא שקולה בנגד כל המצות, כמו שנתבאר בתניא²⁵ :

1 וזהו "וישב יעקב בארץ מגורי אביו":
 2 "וישב" הוא ענין השפלה וירידה ממקום עמידתו,
 3 ופירוש: שבחינת "יעקב" - יו"ד-יעקב נמשך ונשפלה
 4 להיות "בארץ מגורי אביו";
 5 ו"מגורי" יש בו ב' פירושים: הא' הוא לשון יראה,
 6 והב' הוא לשון אוצר, כמו "מגורה מלאה פירות"²³,
 7 שהוא כלי שאוצרין לתוכו. ושניהם עולים בקנה אחד:
 8 כי "יראת ה' היא אוצר" (ישעיהו לג, ו) כתיב. וכן בדברי
 9 רז"ל²⁴: "אוצר של יראת שמים", שהיא בחינת יראה-
 10 עילאה, יראה-בשת בבחינת בטול, הוא כלי קבול
 11 לחכמה-עילאה שיהא שורה ומתגלה בו. ונקרא "מגורי
 12 אביו" כי יעקב הוא בחינת יו"ד-יעקב, הוא בחינת הארה
 13 והמשכה מבחינת חכמה-עילאה להמשיך עד סוף כל
 14 דרגין, ובחינת חכמה-עילאה נקרא "אביו".
 15 והנה, זה הוא בבחינת יחודא-עילאה, ו"אתדבקות

25. וברוך 1118 נוסף בסיים המאמר: ובפרט בצדקה שעושים עם ארץ-הקדש ממש, שהוא "שער השמים" (בראשית כח, יז), ומבחינת כנגד ארץ כנען העליונה, כמו שאמר הכותב (תהלים קכב, א): "כעיר שחוברה לה יחידיו". ודי למבין.

23. (פסחים ד, ב. וישם נסמן. בחגי ב, יט: "במגורה" ובמצודת ציון: "כן יקרא אוצר התבואה וכן "נהרסו ממגרות" (יזאל א, יז). וכמו "אגר בקיץ" (משלי י, ה)).
 24. (ברכות לג, ב. שבת לא, ב).

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

שערי תשובה

20 למי שמעשיו נראים טובים לעין והוא רע גמור כמו כת
 21 הצבועי והחניפי הנז' בגמרא וכמ"כ המדבר במרמה
 22 דברים טובים והמה רעים בעצם כי כונתו להורגו בזה
 23 כו' וכן להיפוך המדבר דברים רעים וקשים וכונתו רק
 24 להצלת נפשו כיוסף עם אחיו כו' וכך יובן בכל בחי'
 25 התכללות טוב ברע או רע בטוב שזהו התכללות גמורה
 26 של א' בהיפוכו מכל וכל כמו בפרות הטובות ופרות
 27 הרעות דפרעה שנא' ומראיהן רע כאשר בתחלה כו' כי
 28 הטוב נכלל ברע לגמרי עד שלא עשה הטוב שום שינוי
 29 מהות ברע לחלוש כחו מצד הטוב המנגדו גם כי גבר
 30 עליו אלא מראיהן רע כאשר בתחלה ממש ולא נודע
 31 כי באו אל קרבנה כו' והיינו כנ"ל ברעה שעושה
 32 לרעהו ע"י מעשה הטוב או כמו הצבועים וכו' וזהו
 33 מדריגה הג' בתערוכת טו"ר שאין לו תקוה בבירור כלל
 34 מאחר שכולו רע אלא איבודו זהו תיקונו כמ"ש במ"א
 35 (והיינו כמו רשע ורע לו שאין בו טוב כלל רק רע לו
 36 כי נכלל ונהפך הטוב ברע לגמרי ולהיפך צדיק וטוב
 37 לו שאין בו רע כלל והיינו או דור שכולו זכאי כו'
 38 לאחר בירור עה"ד כמ"ש במ"א) אבל מדריגה האמצעי

1 (ב) והמדרגה הב' בחי' תערוכת טו"ר שנתערבו
 2 בעצם והיו לאחדים ממש דהיינו
 3 במהותם ועצמם כ"א נהפך למהות זולתו כי נכללו זה
 4 עם זה בהתכללות גמורה זה קיבל מזה עד שלא ימצא
 5 גם בחלק היותר קטן שלא יהי' מורכב מהתכללות
 6 שניהם דוקא ולא ימצא מציאות א' בלא זולתו כלל
 7 וכמו תערוכ' לח בלח שכל טיפה קטנה שבקטנות
 8 מורכבת מב' המשקין ההפכיים בטעמיהם כמשקה
 9 מתוקה עם משקה חמוצה או מרה וכה"ג וכמהות
 10 משקה א' הן בטעם א' מיוחד מורכב מטעם המתיקות
 11 וטעם החמיצות או המרירות יחד דהיינו שטעם
 12 המתיקות קיבל בעצם מהותו מטעם המרירות
 13 והחמיצות ונשתנה בעצם טעמו וכן להיפוך שזה נקרא
 14 התכללות דבר בהיפוכו וכן הוא בטו"ר שבאדם בהיות
 15 שאנו רואים התכללות בעצם לגמרי כמו העושה טוב
 16 לרעהו שבזה הורגו כמו אם רעב שונאך האכילהו לחם
 17 כי גחלי' כו' שהטוב עצמו רע הוא אלא שנראה לעין
 18 בבחי' טוב וכן להיפוך כמו המייסר לבנו בכל מיני רעה
 19 שהרע עצמו טוב שע"ז יקיים נפשו כידוע וזהו דמיון

26 שרצו באמת אבל היה עיקר כונתם לטובת עצמם ולא
 27 מצד אלקות ע"כ כאשר הרחיקו אותם כפרו לגמרי
 28 ועשו העגל כידוע (וכמ"ש במ"א בענין מצות סוכה
 29 שלעתיד יקדור חמה כו' ויצאו ויבעטו בסוכתם וישראל
 30 לא יבעטו כי המצטער פטור כו' כי אין עיקר כוונתם
 31 רק לעשות רצון ה' ולא שיהא הוא העושה כו' וד"ל).
 32 ונמצא מורכב טו"ר בזה בתכלית עד שהרע ידמה לטוב
 33 והטוב לרע כתערובת לח בלח (ואינו דומה לעושה
 34 צדקה בשביל שיחי' בנו שמעשה הצדקה עושה מצד
 35 עצם הטוב לבד כנ"ל) ונמצא מוכן שבתערובות כזה
 36 הטו"ר דבוקים ביותר ואז דוקא יכול לומר הרע
 37 והפסול שהוא הכשר והטוב ולטוב ולכשר באמת יקרא
 38 פסול ורע ולטהור יקרא טמא והטמא יאמר אני הטהור
 39 כו' וכמ"ש למען שמי דוקא יכבד כו' שהוא הצדיק
 40 והכשר וזולתו הטוב באמת ידמה לו שהוא הרשע וזהו
 41 אחיכם שונאיכם כו' מנדיכם כו' וכידוע באמית' ענין
 42 תערובת הזה שאינו רק שמהפך מרע לטוב ומטוב לרע
 43 בטעות עצמו וכמו מסיבת אהבת עצמו שמטעה א"ע
 44 ביותר להצדיק נפשו מרע לטוב שלא לראות חוב
 45 בנפשו כלל גם אם עושה תכלית הרע כו' וכיצא בזה
 46 (אך מ"מ יש בזה התערובת מציאות טוב ומציאות רע
 47 רק שכלולי' ומעורבים זה עם זה בתכלית וזהו רשע
 48 וטוב לו א' באלף צדיק ורע לו א' באלף משא"כ צדיק
 49 וטוב לו ורשע ורע לו שזהו התכללות גמורה שלא
 50 בהפוכו כנ"ל):

שער התשובה. איתא בר"מ. לד"פ

1 הוא בחי' התכללות דטו"ר יחד כתערובת לח בלח
 2 אבל לא שיכלל א' בהיפוכו לגמרי אלא אדרבה ישנו
 3 לכ"א במציאות כחו רק שנכלל ונתערב כחו עם כח
 4 היפוכו והיו לאחדים בכל פרטי חלקיהן כנ"ל
 5 בתערובת ב' משקין הפכי' בטעמם וכ"א מחליש
 6 ומשנה עצם כח היפוכו עד שמשנתין שניהם במשקל
 7 כפי ערך כח כ"א אם רב או מעט אם המרירות רבה
 8 יהפך ויחלוש לכח המתיקות המועט יותר משיחלש כח
 9 המתיקות לכח המרירות וכך להיפוך ואעפ"י שנשתנו
 10 שניהם בעצם הרי כ"א פעל כל כחו בהיפוכו ולא נהפך
 11 כ"א לגמרי כו' וכך הוא בטו"ר שבאדם כאשר הרע
 12 מעורב בטוב בעצם היינו כמו העושה טוב וחסד לרעהו
 13 רק בשביל שיעשה לו טובה או יקבל פרס ושכר גדול
 14 ובלא זה לא הי' עושה טוב שיש בטוב זה תערובת
 15 בעצם מבחי' לגרמיה טובת עצמו בכל פרטי חלקיו אך
 16 הוא מטעה א"ע מאוד ונדמה לו באמת שעושה רק
 17 למען טובת זולתו לבד וזהו הדמיון נקרא תערובת
 18 בעצם וכן העושה טוב בעבודת ה' בתורה ותפלה
 19 ונדמה לו באמת שאין מכוין רק לש"ש לבד ומוטעה
 20 הוא מאוד בעצם כי באמת אין כוונתו רק לעצמו
 21 ולגרמיה להיות איזה דבר יש להנאת חיות עצמו ולא
 22 מצד אלקות כלל כידוע ומבואר במ"א בענין הפסוק
 23 אמרו אחיכם שונאיכם כו' למען שמי יכבד ה' למען
 24 שמי דוקא לפי שעיקר חיותו הוא במה שהוא העושה
 25 וממנו יכבד ה' כו' וכמו ערב רב שגיירו א"ע אעפ"י

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר ה'צמח צדק'

מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו

1 ממנו, וכתוב ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם וארז"ל
 2 בתוכו לא נאמר אלא בתוכם שיש בכאו"א מישראל
 3 משכן ומקדש והשראת השכינה וזהו בתוכם בתוך
 4 כאו"א, וזהו הפי' ועשו לי מקדש אינו זו לא בעוה"ז
 5 ולא בעוה"ב בתוך כאו"א, (נמצא שהמכוון מהפי' לי
 6 כל הארץ והפי' ועשו לי מקדש הכל א' עולה ליפה).
 7 והענין הוא הנה כתיב וארשתין לי באמונה שזהו
 8 בחי' ארוסין הקב"ה עם נש"י, וכתוב כי
 9 בועליך עושיך וארז"ל אין האשה כורתת ברית אלא
 10 למי שעשאה כלי שזהו בחי' נשואין בחי' יחוד. כי הנה
 11 כתיב עיני כל אליך ישברו וידוע שבחי' כל הוא גימ'
 12 נון שערי בינה, כי בינה ליבא ובה הלב מביין. והענין
 13 הוא כשמתבונן במוחו בהתבוננות אלקות ומתפעל בזה

1 וזהו כל מקום שנאמר לי אינו זו לא בעולם הזה ולא
 2 בעוה"ב כמ"ש כי לי כל הארץ שזהו ארץ
 3 שניתנה לישראל מלמעלה כח הצומח להצמיח גילוי
 4 [אלקות] וכמ"ש זורע צדקות מצמיח ישועות שזהו ע"י
 5 זריעה דמצות שנקראים בשם צדקה וכמ"ש וצדקה
 6 תהי' לנו כו' את כל המצוה הזאת שנקראים המצות
 7 בשם צדקה וזהו כשזורעים אותם בארץ בנש"י אזי
 8 יצמח מהם תוס' אורות מארץ העליונה. וכך הוא הפי'
 9 ועשו לי מקדש שזהו המכוון ג"כ מקדש שלמעלה
 10 שהוא נגד מקדש שלמטה וכדאיתא במדרש ע"פ ביום
 11 כלות משה להקים את המשכן את הוא ריבוי משכן
 12 דלעילא שגם שם למעלה הוקם משכן, וכידוע שמיכאל
 13 כהנא רבא מקריב נשמות ע"ג המזבח, ויש עוד למעלה

12 קדושין שמקדש החתן להכלה ועי"ז היא מובדלת מכל
13 האדם ומיוחד לו דווקא ואסורה לכל אדם, וזהו הפי'
14 קדושין לשון קדוש ומובדל, וזהו ג"כ כשנמשך
15 ההתבוננות ממוח ללב ע"י נו"ן שערי בינה אזי הוא
16 מובדל ע"י ההתפעלות מתאוות אסורות ואפי' מתאוות
17 היתר רק מיוחד לאלקות, וזהו קדושים תהיו כי עם
18 קדוש אתה שהוא לשון מובדל (וכמו שפרש"י בפ'
19 קדושים תהיו הווי פרושים מכל העריות ומן העבירה
20 וגדר ערוה) מכל התאוות גשמי' רק יהי' מיוחד
21 לאלקות, אבל אעפ"כ עדיין נק' זה בחי' חיצוניות הלב
22 שזהו בחי' אירוסין בחי' מקיף קודם היחוד.

אדם כי יקריב

1 במוחו עדיין אינו ההתפעלות בכל הגוף, והעיקר
2 כשנמשך ההתפעלות ממוח ללב שם הוא מתפעל כל
3 הגוף, כי הלב הוא באמצע הגוף וליבא פליג לכל
4 שייפין והוא מעורר כל הגוף. נמצא עיקר הגילוי
5 מההתבוננות כשיגיע ההתפעלות בלב ולא שישאר
6 ההתפעלות במוח כי אינו פועל כלום בכל הגוף, וזהו
7 ע"י נו"ן שערי בינה שיש חמישים שערים ופתחים
8 ממוח ללב מחמת שהלב כלול משבעה מדות וכל מדה
9 כלולה משבעה הרי מ"ט ושער הכולל הוא נו"ן שערי
10 בינה, שזהו בכמה מיני אופנים באה ההתפעלות ממוח
11 ללב, וזהו נק' בחי' אירוסין בחי' קדושין כמו ע"י

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל - אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל - תרל"ב

12 הלבן אינו כשאר המראות שהוא בחי' עצמיות של
13 אותו דבר הלבן, שהרי א"א לעשות גוון לבן כמו
14 שאפשר לעשות ולצבוע בכל המראות שיש גווני'
15 שצובעין בהם, משא"כ בלבן שאין שום צבע שיוכלו
16 לצבוע גוון לבן כלל, והיינו מפני שגוון זה הוא
17 עצמיות (רק שהפשתן בלייחט מען והוא רק להוציא
18 מההעלם את גילוי גוון עצמותו כו') ולכן נק' בגדי
19 קדש, והכה"ג ביוכ"פ הי' נכנס בבחי' עצמיות אלקותו
20 ית', לכך הי' נכנס בבגדי לבן דוקא, כי אין שם למעלה
21 שום גוון כלל רק בחי' עצמיות, ומשם הי' הכפרה
22 ונסלח כו'.

ולבני אהרן תעשה כותנות

בס"ד. (ש"פ תצוה, ל"ב). תצוה פד"ח מ"ס מ"ב

1 והנה הן היו מפתן דוקא כמ"ש כתונת בד קדש
2 ילבש ומכנסי בד, ובאבנט בד, ובמצנפת בד
3 וכו', כי הפשתן מובדל באחת מכל מיני צמיחה כמו
4 חטים ודגן וכיוצא שכולם יכול להיות שיהי' גדל מזרע
5 א' כמה שבליים משא"כ בפשתן שאינו גדל יותר
6 משבולת א' מזרע א' ולכן נק' בד כמארז"ל שגדילי'
7 בד בבד. והענין לפי שבחי' זו נמשכת מעולם האחדות
8 ולכן הי' הכה"ג צריך להיות לבוש ביוכ"פ בבגדי'
9 שמהם דוקא כי אז הוא נכנס לפני ולפנים בעולם
10 האחדות לכפר על כל פשעי בני' וכמ"ש ונסלח כו'
11 והיינו בבגדי פשתן דוקא. ולכן הן בגדי לבן כי בחי'

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים - תער"ב

8 בהתעוררות הרחמים, והדרגה הרביעית - המשכת האור
9 המקיף על נפשו.
10 בפרק זה מרחיב הרבי נ"ע לבאר את הדרגה הרביעית
11 שכנגד "אדון עוזנו".
12 ולהבין ענין אדון עוזנו מקדים הרבי נ"ע לבאר את ענין
13 'אדון' על פי הקבלה, הנה במאורי אור במערכת אות
14 א' סעיף י"ב כתב וזה לשונו: אדון נקרא המלכות כשיש
15 לה סימני דבורא (זכר) - כלומר, בדרך כלל המלכות

עה.

1 תוכן הפרק: ביאור ענין 'אדון', וביאור ענין 'בת'
2 בעבודת ה', שאין לו כח לצאת מפני חלישות הנפש רק
3 בכח התורה, וזוהי עבודת חודש אלול.
4 עד עתה למדנו מה הם ארבעת הדרגות כפי שנמצאים
5 במלכות: הדרגה הראשונה - התכללות המלכות בכינה,
6 הדרגה השניה - התכללות המלכות בזעיר אנפין, הדרגה
7 השלישית - כתר מלכות, ורמות המלכות המתבטאים

39 הספירות שמתחת לחכמה - הוא בחינת דבר (זכר), כיון
 40 שהשפעת החכמה ניכרת גם עליהם, ולכן בעולם
 41 האצילות גם בינה נקראת 'זכר', דאם ואב (חכמה ובינה)
 42 הן תרין ריעין דלא מתפרשין³⁴ (שני חברים שלא
 43 נפרדים) בו ומחמת דביקות הבינה בחכמה, נקראת גם
 44 הבינה 'זכר' (משפיע).
 45 (במאמר המוסגר שואל הרבי נ"ע על עצם ההנחה
 46 ששורשה הראשון של המלכות הוא בכינה: והגם
 47 שכותב הזוהר³⁵ דאבא (חכמה) יסד ברתא (בת,
 48 מלכות), ואם בן, מהי הסיבה לכך שמחשיבים את
 49 שורש המלכות בכינה, הרי דוקא החכמה היא זאת
 50 שייסדה את המלכות?
 51 מתרץ הרבי נ"ע: הרי זה רק בחינת יסד, דלשון "יסד"
 52 מורה שאמנם שורש המלכות הוא בחכמה, אבל זה
 53 בהעלם והסתר מוחלט, כפי שיסוד של דבר לא נמצא
 54 בהתגלות בדבר, ועל דרך יסודות הבנין שמכוסים
 55 באדמה אף שהם מחזיקים את הבנין, דעצם שרשה של
 56 המלכות הוא מבחינת אבא (חכמה) אבל בהתגלות
 57 מקבלת מבינה וזעיר אנפין שהם מקבילים לשתי
 58 הדרגות של 'יכולת העצמות' ו'המשכת עצם האור'³⁶
 59 (בו).
 60 וכדי להבין זה - את ענין שורש המלכות - על דרך
 61 החסידות ולא רק על דרך הקבלה, מבאר הרבי נ"ע:
 62 הענין הוא דהנה אמרו רבותינו ז"ל במדרש³⁷ בנוגע
 63 לאהבת הקדוש ברוך הוא לעם ישראל: לא זו מחבבה
 64 עד שקראה בתי אחותי אמי בו, שהם שלושת שמות
 65 החיבה של הקדוש ברוך הוא לעם ישראל, והם כנגד
 66 הדרגות העליונות.
 67 דבת הוא בחינת מקבל והיא בחינת המלכות שמקבלת
 68 מזעיר אנפין (המידות), מה שאין בן אם היא אדרבה
 69 שמברכת לבנה בו. - כפי שאם היא בחינת 'משפיע'
 70 לבנה, כך ספירת הבינה מעוררת ומשפיעה למידות,
 71 וכפי שבת היא בחינת מקבל, כך ספירת המלכות
 72 מקבלת מהמידות העליונות.
 73 ובעבודה הרוחנית של האדם, בחינת בת הוא שאין לו
 74 כח לעורר האהבה והתשוקה בנפשו מפני חלישות הנפש
 75 - כשם שיש מצבים של חלישות הגוף, כך יש מצבים
 76 של חלישות הנפש, שאינו יכול לצאת מנרתק (כיסוי)

1 היא ענין של נקבה ואז נקראת "אדן", וכאשר יש לה
 2 סימני זכרות נקראת "אדון" (בתוספת ו'), והיינו
 3 כשמתמלאה שם אדנות במלואה - כששם אדנות הוא
 4 ביחד עם המילוי של אותיותיו ביום שבת אזי נקראת
 5 אדון זכר ונהפך להיות משפיע (זכר).
 6 (ומעיר הרבי נ"ע בסוגריים: וזה שבשבת בברכת 'יוצר
 7 אור' אומרים את הפיוט אל אדון על כל המעשים בו'
 8 שכאן רואים שבשבת ישנו הענין של 'אדון', וכמו
 9 שכתוב בפרי עין חיים³¹)
 10 וכן שם ב"ן - כלומר, שם הוי' במילוי העולה בגימטריא
 11 52 ('יו"ד ה"ה ו"ו ה"ה') ובתוספת מ' אותיות היינו,
 12 המספר 9, שהוא כנגד תשעת האותיות של השם עם
 13 המילוי עולה בגימטריא אדון (61), ועיין שם במאורי
 14 אור מערכת אות א' סעיף ק"ב³² שבכמו בן התיבה אני
 15 הוא גימטריה הנזכרת לעיל (61).
 16 ובקהלת יעקב³³ כתב אדון גימטריה אני בו' ושהוא
 17 בחינת המלכות.
 18 (והיינו - מסביר הרבי נ"ע - אין הכוונה לאני העצמי,
 19 עצמות האין סוף, אלא בחינת אני שבאין וכפי שנתבאר
 20 בפרק הקודם, שזהו בחינת רוממות האין סוף שבמלכות
 21 שנעשה אדון עוזנו בו').
 22 וענין סימני דבורא שהובא במאורי אור, שכאשר
 23 המלכות יש לה סימני דבורא נקראת אדון, יובן על פי
 24 מה שכתוב בזהר חלק א' דף רמ"ו עמוד א' דעלמא
 25 עילאה (שהעולם העליון) שהיא בינה היא עלמא
 26 דדבורא (עולם של זכר, בחינת משפיע) דאף שהבינה
 27 מקבל מהחכמה ואם כן, לכאורה היא בחינת נקבה,
 28 מקבל, מכל מקום היא בבחינת דבר (זכר) - משפיע,
 29 וכמו שכתוב בזהר שם דביון דסלקא מלה מכנסת
 30 ישראל ולעילא כולה הוא דבר בו, (שכיון שעולה
 31 המלה (הענין, הדרגה) מדרגת כנסת ישראל (ספירת
 32 המלכות) ולמעלה, הכל הוא בחינת זכר) דלמעלה
 33 מהמלכות הבל הוא בבחינת דבורא (זכר, משפיע) בו'
 34 כלומר, אף שהבינה היא בחינת "מקבל" ביחס לחכמה,
 35 ביחס למלכות היא נקראת "משפיע".
 36 והסיבה לזה שהדרגות שלמעלה מהמלכות נקראות
 37 'זכר', הוא להיות דאבא עילאה (החכמה העליונה)
 38 מקננא (שוכנת) באצילות לבן כללות האצילות - גם

35. חלק ג רמח, ב. רנו, ב. ועוד.

36. ולפי זה יש לומר בדרך אפשר, כי שורש המלכות בחכמה הוא כנגד בחינת "אלקי עולם" - העצמות ממש, שורש המלכות בכינה הוא בחינת היכולת שבעצמות, ושורשה בזעיר אנפין הוא בחינת עצם האור וכו'.

37. שמות רבה, סוף פרשת פקודי. שיר השירים רבה, סוף פרק ג.

31. שער השבת פרק יט, וזה לשונו: אל אדון - באן תכין, שהמלכות נקראת אל אדני. ותוסף בה קדושה ותנשית אדני' במילוי. תרע"א. והנה אל עם אדני' במלואו. גי' שבת, כי עתה הוא קדושת יום שבת ממש, וחוה אל אדון אל אדני. רק שאדני נוקבא. ואדון דכורא. והנה כאשר תמלא אדני' הוא תרע"א עם אל גי' שבת, וחוה אל אדון.

32. וזה לשונו שם: אני' גי' שם ב"ן וס' אותיות והוא כינוי לנוק'.
 33. להרב יעקב צבי יאליש, בעל מלא הרוצים (ערך אד').

34. ראה זהר חלק ב - נו, א. חלק ג - ד, א.

38 אטימות - המוח והלב בו, ומלביש את הנפש עד
 39 שמורידה לימשך אחריה ואינה יכולה לעלות ולצאת
 40 ממנה בו ומצב זה הוא ענין גלות הנפש בו.
 41 וכידוע בב' מיני התלכשות של דבר אחד בשני שישנם
 42 באופן כללי, הא' שהמלוכש מושל על המלביש וכמו
 43 בהתלכשות הנפש בגוף בו' שהנפש היא מלוכשת והגוף
 44 הוא מלביש, והנפש שולטת על הגוף ומפעילה אותו,
 45 שהרי האברים בטלים לכוחות הרוחניים המתלכשים
 46 בהם, העין לכוח הראיה, האוזן לכוח השמיעה וכו',
 47 והב' שהמלביש מושל על המלוכש וכמו בענין הגלגולים
 48 רחמנא ליצלן שנפש אדם מתגלגלת בגוף בהמה, שאין
 49 נפש האדם יכולה לשלוט ולהפעיל את גוף הבהמה,
 50 ולהיפך, שהבהמה מושכת את נפש האדם בכל
 51 החומריות שלה ואינו יכול לעזור את עצמו בו' וכמו
 52 שנתבאר במקום אחר.
 53 וכן הוא בהתלכשות הנפש האלקית בנפש הבהמית
 54 שיש בזה שני אופני התלכשות על דרך שני האופנים
 55 הנ"ל, הנה כאשר הכחות דנפש האלקית הן בהתגלות
 56 בנפש הבהמית הרי הנפש האלקית מושל ושולט על
 57 הנפש הבהמית בו', שזה כמו האופן הראשון,
 58 שהמלוכש מושל על המלביש, וכאשר יש חס ושלום
 59 התגברות מהנפש הבהמית הרי היא מושלת עליו - על
 60 הנפש האלקית - והנפש האלקית אינו יכול לצאת
 61 משליטת הנפש הבהמית בו', ועל דרך ענין הגלגול,
 62 שגוף הבהמה גורר אחריו את נפש האדם ושולט עליו
 63 לגמרי, כך הנפש הבהמית שולטת ומתגברת על הנפש
 64 האלקית.
 65 אלא שבכל זאת, אין המשל דומה לנמשל לגמרי. רק
 66 להיות דהתלכשות זאת בנפש הבהמית שבאדם ולא
 67 בבהמה שמוכנת הנפש הבהמית שבאדם על כל פנים
 68 לקבל צורת נפש האדם היינו הנפש האלקית בו', על כן
 69 גם כשהיא בגלות רחמנא ליצלן (ה' ישמרנו) יש לו עצה
 70 ותקוה בו', משום דמכל מקום אינה בבחינת התעלמות
 71 לגמרי כמו בגלגול, וגם המלביש - הנפש הבהמית הוא
 72 בצורת אדם על כל פנים - לא 'אדם' ממש, כיון שזהו
 73 תואר השייך לנפש האלקית, אבל ב'צורת אדם', כלומר,
 74 יש בה דמיון לאדם ואינה חומרית לגמרי כבהמה.

1 הגוף והנפש הבהמית להתעורר באהבה ויראה ולהיות
 2 בבחינת רצוא לאלקות בו',
 3 וכמו שכתוב³⁸ אני הוי' לא שנית ואתם בני ישראל לא
 4 כליתם - שהפירוש הפשוט בזה הוא, שכשם שאצל
 5 הקדוש ברוך הוא אין שינוי, כך בעם ישראל לא תהיה
 6 כליה לעולם, אך הפירוש הפנימי בזה הוא, שהנביא
 7 מתמה עצמו - היינו, שתמה - שלכאורה, מההתבוננות
 8 ראוי הוי' לא שנית - שהקדוש ברוך הוא נשאר לאחרי
 9 בריאת העולם בשווה ממש כמו לפני בריאת העולם
 10 וללא שום שינוי - היה צריך להיות כלות הנפש, ואם
 11 כן, כיצד ואתם בני יעקב לא כליתם בו' - בתמיה.
 12 והסיבה לזה שלא מגיעים לדרגת 'כלות הנפש', הוא
 13 מפני שבני ישראל הם בדרגת בני יעקב וכמו שכתוב³⁹
 14 עקוב הלב מכל ואנוש הוא מי ידענו, פירוש עקוב
 15 מלשון אנוש וחלוש שהוא חלישות כח הנפש שאין
 16 בכחו לצאת ממאסר הגוף בו' שלכן לא מגיעים בני
 17 ישראל למצב של 'כלות הנפש', וסיבת החלישות הוא
 18 בגלל עוונות האדם כמו שכתוב⁴⁰ בשל בעוני כחי שעל
 19 ידי העוונות נכשל ונחלש כח הנפש בו', ואין לאדם כוח
 20 לרצות להתקרב לה'.
 21 רכשם שלגבי מעלה - ביחס של ישראל לקב"ה - אמרו
 22 רבותינו ז"ל⁴¹ בזמן שישראל עושין רצונו של מקום
 23 מוסיפין כח בגבורה של מעלה בו' ולהיפך - כאשר לא
 24 עושים חלילה את רצונו של הקב"ה מתישין כח גדול
 25 של מעלה בו', כמו כן הוא בנפש שעל ידי העון נחלש
 26 כח הנפש בו', וענין החלישות הוא מתבטא בכך שבחות
 27 הנפש האלקית נחלשים שאינו כלי לקבל אור אלקי, וכל
 28 שכן שאין בו כח לצאת מחומריות הנפש הבהמית
 29 וכפרט להתגבר עליהם בו',
 30 ולא רק עוונות ממש שנגד רצון ה' מחלישים את כוח
 31 הנפש, אלא כהפסוק "כשל בעוני כוחי" שפירושו הוא
 32 מלשון עיות ועיקום, שעל ידי עיוות ועיקום שמעקם
 33 דרכו ונמשך אחר חומריות הגוף ונפש הבהמית הרי זה
 34 מחליש כח הנפש האלקית, וכמאמר⁴² תוקפא דגופא
 35 חולשא דנשמתא (תוקף הגוף הוא חלישות הנשמה) בו',
 36 ומיצר ומנביל את הנפש שהכחות שלה מתעלמים שזהו
 37 ענין חלישות הכחות בו', והוא ענין טמטום - מלשון

אני לדודי ודודי לי הרועה בשושנים

בס"ד. יום ב' דר"ה, תער"ג

41. איכא רבה פ"א, לג.

42. ראה זהר חלק א קפ, ב. שם קמ, ב.

38. מלאכי ג, ו.

39. ירמיהו יז, ט.

40. תהילים לא, יא.

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים – אידיש (מתורגם)

[כסלו ה'תש"ה]

36 כאשר היוונים כבשו את ירושלים עיר הקדש, תבנה
 37 ותכונן במהרה בימינו אמן, וכבשו את בית המקדש,
 38 הם טמאו את כל השמנים שהיו בבית המקדש.
 39 כאשר, בעזרת השם, החשמונאים ניצחו את היוונים,
 40 מכל פכי השמן הרבים שהיו מוכנים למנורה, הם מצאו
 41 לא יותר מפך שמן אחד ויחיד, שהיה חתום בחותמו
 42 של הכהן הגדול.
 43 פך יחיד זה היה טמון באדמה. זה היה סימן שהיוונים
 44 הטמאים לא נגעו בפך הזה בידיהם.⁶
 45 באותו פך שמן, היה די שמן רק כדי למלא את המנורה
 46 יום אחד. ה' יתברך עשה אז נס, שמפך השמן היחיד
 47 מילאו את המנורה שמונה ימים, כאשר במשך זמן זה
 48 כבר יכלו לספק שמן טרי למנורה.
 49 בגלל הנס הגדול, שהשמן של פך אחד ויחיד החזיק
 50 שמונה ימים, קבעו לשנה הבאה את שמונת הימים,
 51 החל מהיום העשרים וחמישה בכסלו, ל"ימים טובים
 52 בהלל והודאה" לה' יתברך.
 53 מלחמת יוון היתה מלחמה רוחנית, לא מלחמה גופנית
 54 כמובנן של מלחמות רגילות שהן בשביל מטרות
 55 גופניות – לכבוש ארץ ולשעבד את התושבים
 56 המנוצחים ולקחת את כל אשר להם.
 57 היוונים היו אנשי תרבות גדולים. הם העריכו מאוד את
 58 התורה בתור ערך תרבותי נפלא ועמוק. הם העריכו גם
 59 את עם ישראל שיש לו תורה כה עמוקה וחכמה, ויש
 60 לו את כשרונות השכל להבין ולהשיג תורה כה עמוקה
 61 וחכמה.
 62 היוונים העריכו מאוד גם מצוות שונות שבני ישראל
 63 מקיימים, אבל הם היו אפיקורסים גדולים וכפרו באל
 64 ברוך-הוא. הם היו כופרים בעיקר. הם היו נגד קדושת
 65 התורה והמצוות.
 66 המדרש⁷ אומר "לא המת מטמא ולא המים מטהרין,
 67 אלא אמר הקדוש ברוך-הוא חוקה חקקתי, גזירה
 68 גזרתי, אי אתה רשאי לעבור על גזרתי". לא קיים הסבר
 69 שכלי מדוע מקוה מטהר. זו גזירה מוחלטת של הקדוש
 70 ברוך-הוא שלבני ישראל אסור לנהוג אחרת, כי התורה

1 "מאי חנוכה דתנו רבנן בכ"ה בכסלו יומי דחנוכה
 2 תמניא אינון כו', שכשננסו יונים להיכל, טמאו כל
 3 השמנים שבהיכל. וכשגברה מלכות בית חשמונאי
 4 ונצחום, בדקו ולא מצאו אלא פך אחד של שמן שהיה
 5 מונח בחותמו של כהן גדול, ולא היה בו אלא להדליק
 6 יום אחד. נעשה בו נס, והדליקו ממנו שמונה ימים.
 7 לשנה אחרת קבעום ועשאו ימים טובים בהלל
 8 והודאה"¹.
 9 הגמרא אומרת: "מאי חנוכה" – על איזה נס קבעו את
 10 חג החנוכה?² רבנן לומדים, שביום העשרים וחמישה
 11 בכסלו מתחילים ימי החנוכה.
 12 – כל דבר שהשתמשו בו בבית המקדש היה זקוק
 13 להשגחה טובה שלא יהיה בו חסרון ושיהיה טהור
 14 בוודאות:
 15 הקרבנות היו צריכים להיות בריאים בוודאות, העצים
 16 שהשתמשו בהם למערכה של המזבח היו צריכים
 17 להיות נקיים בוודאות מתולעים או ריקבון, מיני הקמח
 18 השונים ששימשו לקרבנות השונים היו צריכים להיות
 19 מנופים כראוי, גם היין והשמן ששימשו לקרבנות
 20 שונים ולדברי אפיה שונים היו צריכים להיות נקיים,
 21 והשמן שהשתמשו בו למנורה היה צריך להיות השמן
 22 הטוב והמובחר ביותר.
 23 על שמן המנורה כתוב בתורה³ שהשמן צריך להיות
 24 "זך" ו"כתית".
 25 אומרת הגמרא⁴ ש"זך" משמעו נקי ו"כתית" משמעו
 26 כתוש, סחוט.
 27 ישנם תשעה אופנים איך מוציאים את השמן מן
 28 הזיתים, ורק שלושה מהם כשרים למנורה⁵, כך ששמן
 29 המנורה היה אחד הדברים היקרים ביותר בבית
 30 המקדש.
 31 כידוע, כל הדברים – קמח, יין, שמן וכלי המקדש –
 32 היו צריכים להיות שמורים ממגע של אדם טמא, לכן
 33 כאשר בחרו את השמן למנורה מילאו את השמן בפכים
 34 – כדים קטנים – וכל פך חתמו בחותמו של הכהן
 35 הגדול ושמרו את פכי השמן במקום מיוחד.

(5) שם כט ע"א. רמב"ם, הלכות איסורי מזבח פרק ז, הלכות
 ח, י.
 (6) תוספות, שבת שם.
 (7) תנחומא, חוקת פרשה ח.

(1) שבת, כא ע"ב.
 (2) רש"י.
 (3) שמות כו, ב.
 (4) מנחות, פו ע"ב.

6 אחד הדברים היקרים ביותר בבית המקדש, מכיון
7 שיכלו לצרוך רק שלושה מתוך תשעת סוגי שמן זית.
8 היוונים ניהלו מלחמה רוחנית, כאשר הם כבשו את
9 בית המקדש הם טימאו את השמנים. בגלל נס פך
10 השמן קבעו את שמונת ימי חג החנוכה.

1 איננה רק חכמה עמוקה, אלא התורה והמצוות הן
2 חכמתו ורצונו יתברך, למעלה מהבנה אנושית.
3 קיצור. מבאר שכל התצרוכת בבית המקדש, קמח, יין,
4 שמן, עצים וכלי המקדש, מלבד בעלי החיים, היו
5 צריכים להיות שמורים ממגע טמא. שמן למנורה היה

ב.

46 והמשפטים, אבל לאמיתו של דבר יש לקיים את מצוות
47 העדות והמשפטים בקבלת-עול אמיתית כמו את מצוות
48 החוקים, כי עיקר קיום המצוות לא צריך להיות בגלל
49 טעם המצוה, אלא מפני שכך הוא ציווי ה' ברוך-הוא.
50 זו היתה מלחמתם הרוחנית של היוונים:

51 הם טענו שהתורה אינה אלא חכמה. הם רצו לקחת
52 מבני ישראל את קדושת התורה, הקדושה שבמצוות
53 בכלל ומצוות החוקים בפרט. כמו שכתוב¹³
54 "להשכיחם תורתך" – לגרום לבני ישראל לשכוח
55 שהתורה היא שכל אלקי, "ולאעבירם מחוקי רצונך" –
56 שבני ישראל לא יקיימו את מצוות החוקים.

57 עיקר כוונת היוונים היתה לנתק את בני ישראל
58 מאמונתם, ומהמסירות-נפש שלהם אל ה' ברוך-הוא.
59 כמו שכתוב¹⁴ שהיוונים אמרו: "כתבו על קרן השור
60 שאין לכם חלק באלקי ישראל", כלומר להתנתק
61 מאלקות. לכן, כאשר הם ניצחו זמנית וכבשו את
62 ירושלים וחדרו לבית המקדש, הם טמאו את שמן
63 המנורה.

64 כל שאיפתם של היוונים היא לכבות את האור האלקי
65 אצל בני ישראל.

66 אבל מתתיהו כהן גדול ובניו, עם חלק מסוים של
67 יהודים מסורים לתורה ומצוות, בהכרזים בכנות "שמע
68 ישראל" ובאמונתם ומסירות נפשם האמיתית ב"ה'
69 אלקינו ה' אחד", ניצחו את הכופרים היווניים ובקשו
70 לחזור ולהדליק בישראל את הנר האלקי – נתן להם ה'
71 ברוך-הוא מתנה כפולה – שמצאו את פך השמן הכשר,
72 ובמקום לילה אחד הוא בער שמונה ימים.

73 מלחמת היוונים הרוחנית הזו, חוזרת ומתנהלת בכל
74 דור. ישנם כופרים יוניים, לא יהודיים ויהודיים,
75 שמנהלים מלחמה רוחנית לנתק את בני ישראל
76 מאלקות.

77 ישנם אפיקורסים יוניים שונים – לגמרי, למחצה,
78 לשליש ולרביע וסתם כאלו המכונים 'חנפנים'
79 מודרניים'. הם בעד טהרת המשפחה, אבל אינם בעד

12 **כתוב⁸** "אלה העדות והחוקים והמשפטים וגו'".
13 במצוות שה' ברוך-הוא נתן לישראל, הן מצוות עשה,
14 המצוות שיש לעשות, והן מצוות לא-תעשה, שיש
15 להשמר שלא לעשות, יש שלושה סוגי מצוות⁹: עדות,
16 חוקים ומשפטים.

17 עדות – הכוונה למצוות שהן זכר, על דרך משל שבת,
18 פסח, סוכות וכדומה.

19 חוקים – הכוונה למצוות שאין עליהן כל ביאור שכלי,
20 כפי שרש"י כותב על הפסוק¹⁰ "זאת חוקת התורה" –
21 שהשטן ואומות העולם שואלים את בני ישראל מהי
22 מצות פרה אדומה ואיזה טעם יש למצוה זו? לכן כתוב
23 חוקה, שזו גזירה שה' ברוך-הוא גזר ולאף אחד אין
24 רשות להרהר על כך.

25 גם שלמה המלך, החכם מכל אדם, גם הוא לא השיג
26 את הטעם של מצות פרה אדומה, כמו שכתוב¹¹
27 "אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני".

28 שלמה המלך אומר על מצות פרה אדומה – קיוותי
29 שאחכים ואבין את ענין פרה אדומה, אבל הדבר נעלה
30 מהבנתי.

31 במצות פרה אדומה קיימים שני דברים סותרים.
32 קרבן פרה אדומה שונה מכל שאר הקרבנות, בכך
33 ששרפו אותה יחד עם עץ ארז – פיסת עץ מסוג האילן
34 הגבוה ביותר, אזוב – פיסת עץ מסוג האילן הנמוך
35 ביותר, ושני תולעת – פיסת בד-צמר צבועה אדום,
36 והאפר המעורב במים מטהר טמאים, אבל מי שעושה
37 את הפרה אדומה, הוא עצמו נטמא¹².

38 זו משמעות החוקים, שזהו ציווי בגזירה אלקית.
39 משפטים – הכוונה למצוות שגם השכל האנושי מחייב
40 אותן, כמו כיבוד אב ואם, צדקה, לא לגנוב וכדומה.

41 על-פי שכל, קל יותר לקיים את המצוות שבסוג עדות
42 ומשפטים, בהם יודעים פחות או יותר את טעמי
43 המצוות, מאשר לקיים את המצוות שבסוג חוקים,
44 והשכל האנושי הירא-שמים אומר שיש לקיים את
45 מצוות החוקים בעונג כפי שמקיימים את העדות

(11) קהלת ז, כג.

(12) יומא יא, ע"א.

(13) בנוסח 'ועל הניסים'.

(14) ירושלמי, חגיגה פרק ב, הלכה ב.

(8) דברים ד, מה.

(9) ראה מאמר ד"ה "אמר רבא בר רב הונא" (לעיל ע' 62)

[הערת כ"ק אדמו"ר].

(10) במדבר יט, ב.

13 קיצור. מבאר שבמצוות יש עדות, משפטים וחוקים.
 14 לעדות ומשפטים יש טעמים שכליים, אבל חוקים הם
 15 גזירות של ציוויי הקב"ה. המלחמה הרוחנית של
 16 היוונים היתה "להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי
 17 רצונך", לכבות את הקדושה האלקית בישראל. עם
 18 המסירת-נפש של "ה' אלקינו ה' אחד", קבוצה קטנה
 19 של עוסקים בתורה ומצוות ניצחה את היוונים הכופרים
 20 והם חזרו והדליקו את נר הקדושה האלקית. מבאר איך
 21 מלחמת הכפירה הרוחנית חוזרת ומתנהלת בכל דור
 22 והסביבה הרעה הקרה משפיעה, אבל פך השמן של
 23 החינוך הכשר יאיר את מנורת התורה ומצוות בבתי
 24 ישראל.

מאי חנוכה דתנו רבנן

1 מקוה כשר. הם בעד חינוך דתי אבל אינם בעד איסור
 2 תערובת אנשים ונשים, ועוד ענינים דומים.
 3 ישנה גם השפעה של הכפירה היוונית מהסביבה. גם
 4 שונאנו הגדול ביותר בלעם הרשע שיבח את עם
 5 ישראל ב"הן עם לבדד ישכון"¹⁵ וב"מה טובו אהליך
 6 יעקב"¹⁶, והנגררים הכלליים העיוורים מבקשים לחבר
 7 יחד יהודים ולא יהודים. כל זה מכבה, חס-שלום, את
 8 הנר האלקי בישראל.
 9 זהו נר חנוכה, שעם המסירות נפש של "ה' אלקינו ה'
 10 אחד" מוצאים גם עתה את פך השמן של החינוך
 11 הכשר, על-מנת להדליק בבתי ישראל את המנורה
 12 האלקית של תורה ומצוות.

(16) שם כד, ה.

(15) בלק כג, ט.

ספר השיחות - ה'ש"ת-תש"א בלה"ק

25 יודע שפות בלתי רגיל, נפגש עם אישי הממשלה
 26 הגבוהים ביותר. מדוע, איפוא, שונה מרדכי משאר
 27 העברים?
 28 עד שנתנינו סיפרו להמן, שמרדכי הוא "יהודי",
 29 והסבירו לו את ההבדל הנכון בין עברי ליהודי.
 30 "עברי" הוא שם פוליטי שיכול להיות גם נגד הדת
 31 היהודית או גם נגד דת אחרת, כפי שיש שם שהוא
 32 רק "חותם הצהרתי", שלפי דעתו שייכת אותה מדינה
 33 לאותו עם, ואין לכך שום שייכות לדת ולמוצא של
 34 הדמות המביעה אותה דיעה. ואילו השם "יהודי"
 35 מציין את היהודי האמיתי, המאמין בהשי"ת ומקיים
 36 תורה ומצוות בגאון ובמסירות נפש הגדולים ביותר.
 37 המן הרשע בעל הרגשות החברתיות הטובים
 38 ביותר לעברי הפוליטי, חש בתוכו את השנאה
 39 והמשטמה הגדולות ביותר אל היהודי האמיתי, ורק
 40 אז הבחין ב"ולא קם ולא זע"¹⁵.
 41 * * *

1 יהודים לא יכלו לסבול את חילול הקודש של
 2 העברים המזוייפים, ועל אף כאב הלב הגדול ביותר
 3 התנזרו מהשם עברי והכתירו עצמם בשם "יהודי".
 4 השם "יהודי"¹⁴, לא זו בלבד שהוא דוחה את
 5 העברי הפוליטי, העובד כל מיני עבודה זרה שיש
 6 בכוחם לעזור לעבודתו הפוליטית המנוגדת לאלקות,
 7 אלא משמעות השם "יהודי" היא חותם של מסירות
 8 נפש, המוכתב ישירות מנקודת היהדות, לקיים מצוות
 9 מעשיות ולשטום כל מעשי התעתועים של
 10 המכחישים את בורא העולם ברוך הוא בחוקי
 11 ובתורתו ובהבטחת הגאולה הטובה לנו.
 12 * * *
 13 להמן הרשע, כאחד מיועצי המלוכה, היו הרבה
 14 מכרים בין העברים הפוליטיים, והחברות ביניהם
 15 היתה גדולה, אכלו ושתו יחדיו, המן לא חש
 16 בחברותם של העברים הפוליטיים שום דבר מנוגד,
 17 ולמעשה לא היה ניכר בהם שום דבר שהם מגזע
 18 יהודי - המן לא ידע שבינם לבין עצמם הם מדברים
 19 עברית - וגם הם - העברים הפוליטיים - השתחוו
 20 לפני רשע זה, וכאשר המן הרשע ניהל את מערכת
 21 ההלשנות נגד היהודים והדת היהודית - לא היה
 22 הדבר איכפת להם.
 23 המן לא היה יכול להבין מדוע שונה מרדכי
 24 משאר העברים, הרי גם הוא - מרדכי - אדם פוליטי,

(15) מגילת אסתר ה, ט.

(14) מגילה יג, א.

22 ה"יהודי" דקר וקדח את המן, העמלק והאגגי
 23 רחח בו ולא נתן לו מנוח.
 24 במלוא כוחו נקט המן במלחמת השמד נגד
 25 היהודים ונגד מרדכי, נגד שומרי השבת - שה"י שבת
 26 היום, פה"י פסח היום¹⁶ - ובידעו הכוח הטמון בכסף,
 27 הציע עשרת אלפים ככר כסף למלך אחשורוש
 28 תמורת היהודים הנמצאים במלכות אחשורוש.

* * *

30 ואם אמנם המן הרשע עצמו הבדיל בין "עברי" ל"יהודי", והתכוון להשמיד ולהרוג רק את היהודים ולא את העברים המזויפים, מלחכי הפינכא הפוליטיים, אך בני המן וקבוצת חבריו של המן, לא הבדילו בין יהודי לעברי. הם שטמו ועינו את העברים כמו את היהודים, הראו להם את הדלתות, בחרפה ובבושה פיטרו אותם מתפקידיהם, לא עזרה להם התנהגותם החפשית ונשפי החנופה, החריו את נכסיהם, כסף, זהב ותכשיטים, ירקו עליהם וגירשו אותם ממקומות מגוריהם ומאחוזותיהם, הזכירו להם מקור מחצבתם ששכחו עליו ודחו אותו מכבר, וכך נוצרה צרה כללית על כל גזע אברהם בלי הבדל בין יהודי לעברי.

פורים בסעודה

1 המן נרעש מה"ולא קם" של מרדכי, ויותר מכך
 2 מה"ולא זע". עד כמה שלא היה טיפש ושיכור, ידע
 3 והבין המן היטב שהכבוד הגדול שרוחשים לו אינו
 4 מתוך הערכה אלא מתוך מורא, שכן המלך אחשורוש
 5 מסר בידיו כוח בלתי מוגבל, להעניש כל מי שהוא
 6 רוצה בכל סוגי העונשים, וכולם פחדו ממנו ורחשו
 7 לו את הכבוד מתוך פחד גדול.

* * *

9 ה"ולא קם" של מרדכי גילה אנושיותו הכנה
 10 וההגונה, וה"ולא זע" של מרדכי גילה את אמונתו
 11 ובטחונו האמיתיים בהשי"ת.
 12 בימי הגלות החשוכים והמרים ביותר, כשלעברים
 13 המזוייפים היתה החוצפה לומר שהם מייצגים את
 14 העם היהודי, וכאשר המן הרשע היה יועץ המלך -
 15 מתהלך מרדכי שמח ובוטח בגאון האלקי.
 16 כשם שהבנתו של מרדכי זילזלה ב"חכמת" המן
 17 בהנהגת המלוכה, כך זלזל גופו של מרדכי בכוח
 18 הענישה של המן, ונוצר ה"ולא קם ולא זע" היהודי
 19 האמיתי בפני ההמן האמיתי. רק אז התפרצה
 20 אכזריותו השפלה והנבזית של המן "להשמיד להרוג
 21 ולאבד את כל היהודים".

16 מגילה יג, ב.

אגרות קודש

בי"ה, י"ט תמוז, תר"ץ
נויארק

כבוד ידידי הרה"ג הנכבד והנעלה,
 הנודע ומפורסם לשם תהלה ותפארת,
 משכיל על דבר טוב, ווי"ח אי"א
 מוהרמ"ז שי' הכהן

1 שלום וברכה!

10 לשלחם לעשרה אנשים מלומדים מעולם המדיצינה, כמו
 11 לפרופיסורים ורופאים מפורסמים, ויטיב נא כבודו
 12 לכתוב על עשרת המעטפות כתובות של עשרה אנשי שם
 13 ולהניח בתוכם המכתבים הרצופים והחוברת ולשלחם ע"י
 14 הפאסט, ואכס[מ]פלאר אחד בבקשה לשלוח להד"ר הערץ
 15 בצירוף מכתב המחבר, אבל לא יצרף לזה מכתב מעצמו,
 16 רק יהי כאילו המחבר בעצמו שלחו אליהם. ואני חפץ
 17 לעשות במשך הזמן ספר מהתשובות שיתקבלו על זה.

18 בהמכתבים ייטיב נא להדפיס במכונה בראשם שם
 19 האיש שאליהם ישלח, ויניח אצלו רשימה למי שלח. ואם
 20 נחוץ יהי לו עוד אקזמפלארים ייטיב לכתוב ואוסיף עליהם.
 21 אי"ה מחר ערב אני יוצא בספינה "ברעמען" לאירופא.
 22 והנני ידידו הדו"ש מכבדו ומברכו

23 יוסף יצחק

2 מכתבו קבלתי, ומה שאפשר לעשות בזה אעשה אי"ה,
 3 ובינתים נתראה אי"ה ונדבר בפרטות מזה.

4 התעניינתי כאן במצב טהרת המשפחה, וע"פ בקשתי
 5 כתב הד"ר סמעטליין חוברת בשפה האנגלית בענין טהרת
 6 המשפחה, ואני שולח ממנו 500 אכסמפלארים לכבודו,
 7 בבקשה להשתדל להפיצה גם באנגלי.

8 מלבד זה אני שולח לכבודו מעטפה מיוחדת, שבה
 9 עשרה חוברות ועשרה מכתבים ממחבר החוברת, ובבקשה

אג"ק מוהר"י צ' נרץ יז

פרשת וישב

לז * וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען: ב אלה | תלדות יעקב יוסף בן־שבע עשרה שנה היה רעה את־אחיו בצאן והוא זער את־בני בלחה ואת־בני זלפה נשי אביו ויבא יוסף את־דבתם רעה אל־אביהם: ב וישראל אהב את־יוסף מפל־בניו כי־בן־זקנים הוא לו ועשה לו כתנת פסים: (ל) ויראו אחיו כי־אתו אהב אביהם מפל־אחיו וישנאו אתו ולא יכלו דברו לשלם: ה ויחלם יוסף חלום ויגד לאחיו ויוספו עוד שנא אתו: ו ויאמר אליהם שמעו־נא החלום הזה אשר חלמתי: ז והנה אנחנו מאלמים אלמים בתוך השדה והנה קמה אלמתי וגם־נצצה והנה תסבנה אלמתיכם ותשתחווין לאלמתי: ח ויאמרו לו אחיו המלך תמלך עלינו אם־משול תמשל בנו ויוספו עוד שנא אתו על־חלמתי ועל־דבריו: ט ויחלם עוד חלום אחר ויספר אתו לאחיו ויאמר הנה חלמתי חלום עוד והנה השמש והירח ואחד עשר כוכבים משתחווים לי: י ויספר אל־אביו ואל־אחיו ויגערבו אביו ויאמר לו מה החלום הזה אשר חלמתי הבוא נבוא אני ואמך ואחיד להשתחות לך ארצה: יא ויקנאו־בו אחיו ואביו שמר את־הדבר:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לה עמ' 161)

ואביו שמר את הדבר (לז, יא) היה ממתין ומצפה מתי יבוא (רש"י) יש לשאל, מהו העלוי בזה שיוסף ימלך על אחיו והם ישתחוו לו ארצה, ועד פדי כך שיעקב היה ממתין ומצפה לכך. ויש לומר, שיעקב המתין למלכותו של יוסף, היינו משיח בן יוסף, שבא בהקדמה והכנה למשיח בן דוד.

שני י וילכו אחיו לרעות את־צאן אביהם בשכם: י ויאמר ישראל אל־יוסף הלוא אחיד רעים בשכם לכה ואשלחך אליהם ויאמר לו

הנני: ז ויאמר לו לך־נא ראה את־שלום אחיד ואת־שלום הצאן והשבני דבר וישלחהו מעמק חברון ויבא שכמה: ח וימצאהו איש והנה תעה בשדה וישאלהו האיש לאמר מה־תבקש: ט ויאמר את־אחי אנכי מבקש הנידה־נא לי איפה הם רעים: י ויאמר האיש נסעו מזה פי שמעתי אמרים נלכה דתינה וילך יוסף אחר אחיו וימצאם בדתן: יא ויראו אתו מרחק ובטרם יקרב אליהם ויתנבלו אתו להמיתו: יב ויאמרו איש אל־אחיו הנה בעל החלמות הלזה בא: יג ועתה | לכו ונהרגוהו ונשלכהו באחד הברות ואמרנו חיה רעה אכלתהו ונראה מה־יהיו חלמתי: יד וישמע ראובן ויצלהו מידם ויאמר לא נפגנו נפש: טו ויאמר אליהם | ראובן אל־תשפכו־דם השליכו אתו אל־הבור הזה אשר במדבר ויד אל־תשלחו־בו למען הציל אתו מידם להשיבו אל־אביו:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לה עמ' 171)

וילך יוסף אחר אחיו וימצאם בדתן (לז, יז) כתב השל"ה: יוסף שמע לאביו . . . אף־על־פי שספנה גדולה הייתה לו. ואף־על־גב שאמרו רז"ל אם אביך אומר לך לחלל שבת לא תשמע אליו כי אתה ואביך חביבים בכבודי - זהו בדבר השני לבין אדם לבין המקום, אכל הנוגע לעצמו מחיל אנפשיה לעשות רצון אביו, עכ"ל. וצריך עיון, שהרי אין נפשו של אדם קנינו אלא קנין הקב"ה, שנאמר והנפשות לי הנה (ראה שלחן ערוך ארמו"ר הזקן חו"מ הלכות נזקי גוף ונפש ס"ד).

שלישי כ ויהי כאשר־בא יוסף אל־אחיו ויפשימו את־יוסף את־כתנתו את־כתנת הפסים אשר עליו: כ ויקחהו וישלכו אתו הברה והבור רק אין בו מים: כג וישבו לאכל־לחם וישאו עיניהם ויראו והנה ארחת ישמעאלים באה מגלעד וגמליהם נשאים נכאת וצרי ולט הולכים לתוריד מצרימה: כד ויאמר יהודה אל־אחיו מה בצע פי נהרג את־אחינו וכפינו את־דמו: כה לכו

וּנְמַכְרֵנוּ לַיִשְׁמַעֲאֵלִים וַיִּדְנוּ אֶל־תְּהִיבֹו כִּי־
 אַחִינוּ בְּשָׂרְנוּ הוּא וַיִּשְׁמְעוּ אַחִיו: 11 וַיַּעֲבְרוּ
 אַנְשֵׁים מְדִינָיִם סַחְרִים וַיִּמְשְׁכוּ וַיַּעֲלוּ אֶת־יוֹסֵף
 מִן־הַבּוֹר וַיִּמְכְּרוּ אֶת־יוֹסֵף לַיִשְׁמַעֲאֵלִים
 בְּעֶשְׂרִים כֶּסֶף וַיָּבִיאוּ אֶת־יוֹסֵף מִצְרַיִם:
 12 וַיָּשֶׁב רְאוּבֵן אֶל־הַבּוֹר וַהֲגֵה אֶיךָ־יוֹסֵף בְּבוֹר
 וַיִּקְרַע אֶת־בְּגָדָיו: 13 וַיָּשֶׁב אֶל־אָחִיו וַיֹּאמֶר הִילֵד
 אֵינְנוּ וְאֲנִי אָנֹכִי אֲנִי־בָא: 14 וַיִּקְחוּ אֶת־כַּתְנֶת
 יוֹסֵף וַיִּשְׁחַטּוּ שְׂעִיר עִזִּים וַיִּטְבְּלוּ אֶת־הַכַּתְנֶת
 בַּדָּם: 15 וַיִּשְׁלְחוּ אֶת־כַּתְנֶת הַפְּסִים וַיָּבִיאוּ אֶל־
 אָבִיהֶם וַיֹּאמְרוּ זֹאת מִצְאָנוּ הַפְּרִזָּא הַכַּתְנֶת
 בְּגָד הוּא אִם־לֹא: 16 וַיִּכְרֶה וַיֹּאמֶר כַּתְנֶת בְּנֵי
 חַיָּה רָעָה אֲכָלְתֶּהוּ טָרֵף טָרֵף יוֹסֵף: 17 וַיִּקְרַע
 יַעֲקֹב שִׁמְלֹתָיו וַיִּשֶׂם שָׁק בְּמַתְנָיו וַיִּתְאַבֵּל עַל־
 בְּנוֹ יָמִים רַבִּים: 18 וַיִּקְמוּ כָל־בָּנָיו וְכָל־בְּנֹתָיו
 לִגְחֹמוֹ וַיִּמְאֵן לְהִתְנַחֵם וַיֹּאמֶר כִּי־אֵרָד אֶל־בְּנֵי
 אָבִל שְׂאֵלָה וַיִּבְכֶּה אֹתוֹ אָבִיו: 19 וְהַמְדַּנִּים מָכְרוּ
 אֹתוֹ אֶל־מִצְרַיִם לְפֹטִיפָר סָרִיס פְּרַעֲהוֹ שֵׁר

הַטַּבָּחִים: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (קוטי שיחות טו עמ' 324)

והבור רק אין בו מים (לו, כד) אָבִל נחשים ועקרבים יש בו (רש"י) יש לשאל, מדוע לא נאמר במפרש מה פן היה בבור. ויש לומר, דהנה אמרו רז"ל: "אין בו מים, אין בו דברי תורה שנמשלו למים". ולכן אין צורך לפרש שהיו בבור נחשים ועקרבים, משום שמי שאין בו דברי תורה יש בו בדרך ממילא דברים המנגדים לתורה. ועל-דרך פרוש הבעל-שם-טוב על הפסוק וסרתם ועבדתם: "כאשר האדם מפריד את עצמו מהשי"ת, מיד הוא עובד עבודה זרה, ולא שיש דבר ממצע".

אוֹנָן: 10 וַתִּסַּף עוֹד וַתִּלְדַּד בֵּן וַתִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ
 שְׁלֵה וְהָיָה בְכוּיב בְּלִדְתָהּ אֹתוֹ: 11 וַיִּקַּח יְהוּדָה
 אִשָּׁה לְעַר בְּכוֹרָו וַשְׁמָהּ תָמָר: 12 וַיְהִי עַר בְּכוֹר
 יְהוּדָה רַע בְּעֵינֵי יְהוָה וַיִּמְתְּהוּ יְהוָה: 13 וַיֹּאמֶר
 יְהוּדָה לְאוֹנָן כֹּא אֶל־אִשְׁתִּי אַחִיד וַיְכַס אֹתָהּ
 וְהָקַם זֶרַע לְאַחִיד: 14 וַיִּדַע אוֹנָן כִּי לֹא לוֹ יְהִי
 הַזֶּרַע וְהָיָה אִם־כֹּא אֶל־אִשְׁתִּי אַחִיו וַשַּׁחַת
 אֲרֻצָּה לְבִלְתִּי נִתֵּן־זֶרַע לְאַחִיו: 15 וַיִּרַע בְּעֵינֵי
 יְהוָה אֲשֶׁר עָשָׂה וַיָּמָת גַּם־אֹתוֹ: 16 וַיֹּאמֶר
 יְהוּדָה לְתָמָר כְּלָתוֹ שְׁבִי אֵלַיִם בֵּית־אָבִיךָ
 עַד־יִגְדַּל שְׁלֵה בְנֵי כִּי אָמַר פְּנִימוֹת גַּם־הוּא
 כְּאָחִיו וַתִּלְדַּד תָּמָר וַתִּשְׁבֵּב בֵּית אָבִיהָ: 17 וַיִּרְבּוּ
 הַיָּמִים וַתָּמָת בַּת־שׁוּעַ אִשְׁת־יְהוּדָה וַיִּנְחָם
 יְהוּדָה וַיַּעַל עַל־גְּזוּזֵי צֹאנוֹ הוּא וְחִירָה רַעְהוּ
 הַעֲדֵלְמִי תִמְנָתָה: 18 וַיִּגַּד לְתָמָר לֵאמֹר הִנֵּה
 חֲמִידָה עָלֶיךָ תִמְנָתָה לָגוּ צֹאנוֹ: 19 וַתִּסָּר בְּגָדֵי
 אֲלִמְנוּתָהּ מֵעַלֶיהָ וַתְּכַס בְּצַעֲרֶיהָ וַתִּתְעַלֶּף
 וַתִּשְׁבֵּב בַּפֶּתַח עֵינָיִם אֲשֶׁר עַל־דְּרָךְ תִּמְנָתָה
 כִּי רָאתָה כִּי־גִדַּל שְׁלֵה וְהוּא לֹא־נִתְּנָה לוֹ
 לְאִשָּׁה: 20 וַיִּרְאֶה יְהוּדָה וַיִּחְשְׁבֶהָ לְזוֹנָה כִּי
 כִּסְתָה פְּנֵיהָ: 21 וַיֵּט אֵלֶיהָ אֶל־הַדְּרָךְ וַיֹּאמֶר
 הִבֵּה־נָא אָבִיא אֵלֶיךָ כִּי לֹא יָדַע כִּי כְלָתוֹ
 הוּא וַתֹּאמֶר מַה־תַּתֵּן־לִי כִּי תָבֹא אֵלָי: 22 וַיֹּאמֶר
 אָנֹכִי אֲשַׁלַּח גְּדֵי־עֵזִים מִן־הַצֹּאן
 וַתֹּאמֶר אִם־תִּתֵּן עֲרֹבוֹן עַד שְׁלַחְךָ: 23 וַיֹּאמֶר
 מַה הָעֲרֹבוֹן אֲשֶׁר אֶתֵּן־לְךָ וַתֹּאמֶר הַחֲמִידָה
 וּפְתִילָד וּמִטָּה אֲשֶׁר בִּידְךָ וַיִּתֵּן־לָהּ וַיָּבֵא אֵלֶיהָ
 וַתַּהַר לוֹ: 24 וַתָּקַם וַתִּלְדַּד וַתִּסָּר צַעֲפִיפָה מֵעַלֶיהָ
 וַתִּלְבַּשׁ בְּגָדֵי אֲלִמְנוּתָהּ: 25 וַיִּשְׁלַח יְהוּדָה
 אֶת־גְּדֵי הָעֵזִים בְּיַד רַעְהוּ הַעֲדֵלְמִי לְקַחַת
 הָעֲרֹבוֹן מִיַּד הָאִשָּׁה וְלֹא מִצָּאָהּ: 26 וַיִּשְׂאֵל
 אֶת־אֲנָשֵׁי מְקֻמָּהּ לֵאמֹר אֵיךְ הִקְדַּשְׁתָּ הוּא

רבי לח 11 ויהי בעת ההוא וירד יהודה מאת אחיו ויט עד-איש עדלמי ושמו חירה: 12 וירא-שם יהודה בת-איש פנעני ושמו שוע ויקחה ויבא אליה: 13 ותהר ותלד בן ויקרא את-שמו ער: 14 ותהר עוד ותלד בן ותיקרא את-שמו

יֹסֵף הָן בְּעֵינָיו וַיִּשְׁרַת אֹתוֹ וַיַּפְקְדֵהוּ עַל-בֵּיתוֹ
 וְכָל-יִשְׁלֹוֹ נָתַן בְּיָדוֹ: ה וַיְהִי מֵאִזְּ הַפְקִיד אֹתוֹ
 בְּבֵיתוֹ וְעַל כָּל-אֲשֶׁר יִשְׁלֹוֹ וַיְבַרֵךְ יְהוָה אֶת-
 בֵּית הַמְצָרִי בְּגִלְל יֹסֵף וַיְהִי בְרַבַּת יְהוָה
 בְּכָל-אֲשֶׁר יִשְׁלֹוֹ בְּבֵית וּבְשָׂדֵה:
 וַיַּעֲזֹב כָּל-אֲשֶׁר-לֹו בְּיַד-יֹסֵף וְלֹא-יָדַע אֹתוֹ
 מֵאִמָּה כִּי אִם-הִלָּחֵם אֲשֶׁר-הוּא אוֹכֵל וַיְהִי
 יֹסֵף יַפְהֵ-הָאָר וַיִּפֶּה מִרְאָה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כה עמ' 194)

יֹסֵף הוֹרֵד מִצְרַיִמָּה (לט, א) כְּבִשׁוֹן, הַמַּד"א וַיִּרְדֵּ מִיָּם עַד
 יָם. שְׁלֹט בְּהוֹן, הַמַּד"א כִּי הוּא רוֹדֵה בְּכָל עֶבֶר הַנְּהַר
 (בראשית רבה) הַפְּנֵה וְהַמְּטָרָה שֶׁל גְּלוּת מְצָרִים הֵיא הַעֲלוּי
 שְׂפָא עַל יְדֵי הַגְּאוּלָּה. בְּגִשְׁמִיּוֹת - "וְאֶחָרֵי כֵן יֵצְאוּ בְּרוֹכֹשׁ
 גְּדוֹל". בְּרוּחַנִיּוֹת - הַכְּנָה לְקַבְּלַת הַתּוֹרָה. וְכֵן רוֹאִים בְּדַבְּרֵי
 יֹסֵף לְאֶחָיו: "כִּי לְמַחֲרָה שְׁלַחְנִי אֲלֵיכֶם לְפָנֵיכֶם . . לא אֶתֵּם
 שְׁלַחְתֶּם אוֹתִי הִנֵּה כִּי הֵאֲלֵיכֶם". וְהַדְּבָר מְדַגֵּשׁ גַּם בְּפִסְוֹקָנוּ:
 שְׁלִיטְתוֹ שֶׁל יֹסֵף עַל מְצָרִים נְלַמֶּדֶת מִמֶּה שֶׁנֶּאֱמַר "הוֹרֵד",
 הַיֵּינוּ שְׂוֹהֵי הַפְּנֵה וְהַמְּטָרָה שֶׁל יְרִידָה זוֹ.

שְׁשִׁי וַיְהִי אַחֲרַי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַתֵּשֶׂא אִשְׁתִּי
 אֲדֹנָיו אֶת-עֵינֶיהָ אֶל-יֹסֵף וַתֹּאמֶר שִׁכְבָּה עִמִּי:
 ה וַיִּמָּאֵן | וַיֹּאמֶר אֶל-אִשְׁתִּי אֲדֹנָיו הֵן אֲדֹנִי
 לֹא-יָדַע אֶתִּי מִה-בְּבֵית וְכָל אֲשֶׁר-יִשְׁלֹוֹ נָתַן
 בְּיָדִי: ט אֵינְנו גְּדוֹל בְּבֵית הַזֶּה מִמֶּנִּי וְלֹא-חֲשַׁדְךָ
 מִמֶּנִּי מֵאִמָּה כִּי אִם-אוֹתְךָ בְּאֲשֶׁר אֶת-אִשְׁתּוֹ
 וְאִיךְ אֶעֱשֶׂה הַרְעָה הַגְּדֹלָה הַזֹּאת וְחַטָּאתִי
 לְאֱלֹהִים: וַיְהִי כְּדַבְּרָה אֶל-יֹסֵף יוֹם | יוֹם
 וְלֹא-שָׁמַע אֵלֶיהָ לְשִׁכַּב אִצְלָהּ לְהִיוֹת עִמָּה:
 י וַיְהִי כִּתְּוִים הַזֶּה וַיָּבֵא הַבַּיִתָּה לַעֲשׂוֹת
 מְלֹאכְתּוֹ וְאִין אִישׁ מֵאֲנָשֵׁי הַבַּיִת שֶׁם בְּבֵית:
 י וַתִּתְּפֹשְׁהוּ בְּבִגְדוֹ לֵאמֹר שִׁכְבָּה עִמִּי וַיַּעֲזֹב
 בְּגָדוֹ בְּיָדָהּ וַיִּגַּם וַיֵּצֵא חַחוּצָה: י וַיְהִי כִּפְּרֹאֲתָהּ
 כִּי-עָזַב בְּגָדוֹ בְּיָדָהּ וַיִּגַּם חַחוּצָה: י וַתִּקְרָא
 לְאֲנָשֵׁי בֵיתָהּ וַתֹּאמֶר לָהֶם לֵאמֹר רְאוּ הֵבִיא לָנוּ
 אִישׁ עֲבָרִי לְצַחֵק בָּנוּ כֹּא אֵלֵי לְשִׁכַּב עִמִּי

בְּעֵינָיִם עַל-הַדְּרָךְ וַיֹּאמְרוּ לֹא-הִיְתָה בֹזֵה
 קְדָשָׁה: כ וַיִּשָּׁב אֶל-יְהוָה וַיֹּאמֶר לֹא
 מִצְּאֹתַיָּהּ וְגַם אֲנִשִּׁי הַמְּקוֹם אָמְרוּ לֹא-הִיְתָה
 בֹזֵה קְדָשָׁה: כ וַיֹּאמֶר יְהוָה תִּקַּח-לָהּ פֶּן נִהְיֶה
 לָבוֹז הַנֵּה שְׁלַחְתִּי הַגְּדִי הַזֶּה וְאַתָּה לֹא
 מִצְּאֹתָהּ: כ וַיְהִי | כְּמִשְׁלַשׁ חֳדָשִׁים וַיַּגִּד
 לְיְהוָה לֵאמֹר זָנַתְהָ תָמַר כְּלַתְךָ וְגַם הִנֵּה
 הָרָה לְזָנוּנִים וַיֹּאמֶר יְהוָה הוֹצִיאֶיהָ וְתִשְׁרָף:
 כ הוּא מוֹצֵאת וְהִיא שְׁלַחָה אֶל-חַמִּיּוֹה לֵאמֹר
 לְאִישׁ אֲשֶׁר-אַלָּה לֹו אֲנֹכִי הָרָה וְהִתְאַמֵּר
 הַכְּרִי-נָא לְמִי הַחַתָּמֹת וְהַפְּתִילִים וְהַמְּטָה
 הָאֵלֶּה: ט וַיִּפְרַר יְהוָה וַיֹּאמֶר צְדָקָה מִמֶּנִּי
 כִּי-עַל-פֶּן לֹא-נִתְּתִיהָ לְשַׁלְּהָ בְּנִי וְלֹא-יֹסֵף עוֹד
 לְדַעְתָּהּ: ט וַיְהִי בַעֲת לְדַתָּהּ וְהִנֵּה תֹאוּמִים
 בְּבִטְנָהּ: כ וַיְהִי בְלִדְתָהּ וַיִּתְּוֶיךָ וְתִקַּח
 הַמַּיִלְדֶת וְתִקְשֹׁר עַל-יְדוֹ שְׁנֵי לֵאמֹר זֶה יֵצֵא
 רִאשֹׁנָה: כ וַיְהִי | כְּמֹשִׁיב יָדוֹ וְהִנֵּה יֵצֵא אָחִיו
 וְהִתְאַמֵּר מִה-פְּרֻצַת עֲלִיךָ פְּרִץ וַיִּקְרָא שְׁמוֹ
 פְּרִץ: ט וְאַחֲרַי יֵצֵא אָחִיו אֲשֶׁר עַל-יְדוֹ הַשְּׁנֵי
 וַיִּקְרָא שְׁמוֹ זְרַח: ט

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ל עמ' 188)

וַיִּקְרָא שְׁמוֹ פְּרִץ . . וַיִּקְרָא שְׁמוֹ זְרַח (לח, כט-ל) זְרַח -
 רוֹמֵז לְעַבְדוּת הַצְּדִיקִים, שְׂאוֹר תּוֹרַתְם וְעַבְדוּתְם זוֹרֵם בְּאֶפֶן
 תְּמִידִי וְקִבּוּעִי. פְּרִץ - רוֹמֵז לְעַבְדוּת בְּעַלֵּי תְּשׁוּבָה, שְׁעַבְדוּתְם
 הֵיא בְּדֶרֶךְ פְּרִיצַת גְּדֵר, יֵצֵאָה מִהַגְּבֻלוֹתֵינוּ שֶׁל הָאָדָם
 וְהַתְּקַרְבוֹת אֵל ה'. זֶהוּ שְׂאֵמְרוּ בַּ"ל "פְּרִץ זֶה מְשִׁיחַ, שֶׁנֶּאֱמַר
 עֲלֵה הַפּוֹרֶץ לְפָנֵיהֶם", כִּי חֲדוּשׁוֹ שֶׁל מְשִׁיחַ הוּא עַבְדוּת
 הַתְּשׁוּבָה, כְּמֵאֶמֶר "מְשִׁיחַ אֶתָּא לְאַחְבָּא צְדִיקָא בְּתִיבְתָא".

חמישי לט « וַיֹּסֵף הוֹרֵד מִצְרַיִמָּה וַיַּקְנֵהוּ
 פוֹטִיפֶר סֹרִים פְּרַעֲהָ שֶׁר הַטְּבַחִים אִישׁ מְצָרִי
 מִיַּד הַיִּשְׁמַעֲאֵלִים אֲשֶׁר הוֹרְדֵהוּ שָׁמָּה: כ וַיְהִי
 יְהוָה אֶת-יֹסֵף וַיְהִי אִישׁ מְצַלִּיחַ וַיְהִי בְּבֵית
 אֲדֹנָיו הַמְּצָרִי: ג וַיִּרְא אֲדֹנָיו כִּי יְהוָה אִתּוֹ וְכָל
 אֲשֶׁר-הוּא עֹשֶׂה יְהוָה מְצַלִּיחַ בְּיָדוֹ: ה וַיִּמָּצֵא

וַאֲקָרָא בְּקוֹל גָּדוֹל: ^ט וַיְהִי כַשְׁמָעוֹ כִּי־הִרִימְתִי קוֹלִי וַאֲקָרָא וַיַּעֲזֹב בְּגָדוֹ אֶצְלִי וַיָּנֵם וַיֵּצֵא הַחוּצָה: ^י וַתִּנָּח בְּגָדוֹ אֶצְלָהּ עַד־בּוֹא אֲדָנָיו אֶל־בֵּיתוֹ: ^{יא} וַתִּדְבַר אֵלָיו פְּדָבְרִים הָאֵלֶּה לֵאמֹר בֹּא אֵלַי הָעֶבֶד הָעֲבָרִי אֲשֶׁר־הִבֵּאתָ לָנוּ לְצַחֵק בִּי: ^{יב} וַיְהִי כִּהְרִימִי קוֹלִי וַאֲקָרָא וַיַּעֲזֹב בְּגָדוֹ אֶצְלִי וַיָּנֵם הַחוּצָה: ^{יג} וַיְהִי כַשְׁמָע אֲדָנָיו אֶת־דְּבָרֵי אִשְׁתּוֹ אֲשֶׁר דִּבְרָה אֵלָיו לֵאמֹר פְּדָבְרִים הָאֵלֶּה עָשָׂה לִי עַבְדְּךָ וַיַּחַר אַפּוֹ: ^{יד} וַיִּקְחֵ אֲדָנִי יוֹסֵף אֹתוֹ וַיִּתְּנֵהוּ אֶל־בֵּית הַפֹּהַר מְקוֹם אֲשֶׁר־ כְּתִיב אֲסוּרֵי קְרִי אֲסִירֵי הַמִּלְדָּה אֲסוּרִים וַיְהִי־שָׁם בְּבֵית הַסֵּהֶר: ^{טו} וַיְהִי יְהוָה אֶת־יוֹסֵף וַיְטֵ אֵלָיו חֶסֶד וַיִּתֵּן חַוָּז בְּעֵינָיו שֶׁר בֵּית־הַסֵּהֶר: ^{טז} וַיִּתֵּן שֶׁר בֵּית־הַפֹּהַר בְּיַד־יוֹסֵף אֵת כָּל־הָאֲסִירִים אֲשֶׁר בְּבֵית הַסֵּהֶר וְאֵת כָּל־אֲשֶׁר עָשִׂים שָׁם הוּא הָיָה עוֹשֶׂה: ^{יז} אֵין אֵ שֶׁר בֵּית־הַסֵּהֶר רָאָה אֶת־כָּל־מְאוּמַת בְּיָדוֹ כַּאֲשֶׁר יְהוָה אִתּוֹ וְאֲשֶׁר־הוּא עוֹשֶׂה יְהוָה מְצַלִּיחַ: ^{יח}

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך טז עמ' 10)

מלאכתו ממש . . . לעשות צרכיו עמה (רש"י לט, יא) רב הנה מדקדק בהוראת אסור והתר, שהוא בין אדם למקום; ואלו שמואל היה רגיל לפסק דיני ממונות, בין אדם לחברו (רא"ש ב"ק פ"ד ס"ד). ולפי זה: רב לא ניקח ליה לפרש שיוסף בא לעבר על אסור כלפי שמאי (אף שכן משמע מהוספת הכתוב "ואין איש מאנשי הבית שם בבית"). ואלו לפי שמואל ימתק מה שבא לעשות צרכיו עמה דוקא כאשר הבית היה ריק, כי כך אין פגיעה בבין אדם לחברו - שעבודו של יוסף לפוטיפר ב'ויפקידהו על ביתו'.

יוסף אסור שם: ^א וַיִּפְקֹד שֶׁר הַטַּבָּחִים אֶת־יוֹסֵף אַתָּם וַיִּשְׁרַת אַתָּם וַיְהִיו יָמִים בְּמִשְׁמַר: ^ב וַיַּחְלְמוּ חֲלוֹם שְׁנֵיהֶם אִישׁ חֲלָמוֹ בְּלַיְלָה אַחַד אִישׁ כְּפַתְרוֹן חֲלָמוֹ הַמִּשְׁקָה וְהָאֵפָה אֲשֶׁר לְמִלְדָּה מִצְרַיִם אֲשֶׁר אֲסוּרִים בְּבֵית הַסֵּהֶר: ^ג וַיָּבֹא אֵלֵיהֶם יוֹסֵף בְּבֹקֶר וַיֵּרָא אֹתָם וַהֲנֵם זַעֲפִים: ^ד וַיִּשְׂאֵל אֶת־סְרִיסֵי פְרַעֲהָ אֲשֶׁר אִתּוֹ כְּמִשְׁמַר בֵּית אֲדָנָיו לֵאמֹר מִדּוּעַ פְּנִיכֶם רָעִים הַיּוֹם: ^ה וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו חֲלוֹם חֲלַמְנוּ וּפְתָר אֵין אִתּוֹ וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם יוֹסֵף הֲלוֹא לְאֱלֹהִים פְּתָרָנִים סְפָרוּ־נָא לִי: ^ו וַיֹּסֶפֶר שֶׁר־הַמִּשְׁקִים אֶת־חֲלָמוֹ לְיוֹסֵף וַיֹּאמֶר לוֹ בְּחֲלוֹמֵי וְהִנֵּה־גִפְנֵן לִפְנֵי: ^ז וּבְגִפְנֵן שְׁלֹשָׁה שָׁרְיָנִים וְהוּא כְּפָרְחַת עָלְתָה נִצְחָה הַבְּשִׂילוֹ אֲשֶׁבְלַתְיָה עֲנָבִים: ^ח וְכֹס פְּרַעֲהָ בְיָדִי וַאֲקַח אֶת־הָעֲנָבִים וְאֶשְׁחַט אֹתָם אֶל־כּוֹס פְּרַעֲהָ וְאַתָּן אֶת־הַכּוֹס עַל־כֶּף פְּרַעֲהָ: ^ט וַיֹּאמֶר לוֹ יוֹסֵף זֶה פְּתָרְנוֹ שְׁלֹשֶׁת הַשָּׂרְיָנִים שְׁלֹשֶׁת יָמִים הֵם: ^י בְּעוֹד אֵ שְׁלֹשֶׁת יָמִים יֵשֵׂא פְרַעֲהָ אֶת־רֹאשׁוֹ וְהִשְׂכִּיב עַל־כַּנֹּךְ וְנָתַתְּ כּוֹס־פְּרַעֲהָ בְיָדוֹ כְּמִשְׁפַּט הַרְאִשׁוֹן אֲשֶׁר הָיִיתָ מִשְׁקָהוּ: ^{יא} כִּי אִם־זִכְרַתְנִי אֶתְּךָ כַּאֲשֶׁר יֵיטֵב לְךָ וְעִשִׂיתָ־נָא עִמָּדִי חֶסֶד וְהִזְכַּרְתָּנִי אֶל־פְּרַעֲהָ וְהוֹצֵאתָנִי מִן־הַבֵּית הַזֶּה: ^{יב} כִּי־גָנַב גָּנַבְתִּי מֵאֶרֶץ הָעֲבָרִים וְגַם־פָּה לֹא־עִשִׂיתִי מְאוּמָה כִּי־שָׁמוּ אֹתִי בְּבוֹר: ^{יג} וַיֵּרָא שֶׁר־הָאֲפִים כִּי טוֹב פְּתָר וַיֹּאמֶר אֶל־יוֹסֵף אַף־אֲנִי בְּחֲלוֹמֵי וְהִנֵּה שְׁלֹשָׁה סִלֵּי חֲרִי עַל־רֹאשִׁי: ^{יד} וּבִסֶּל הַעֲלוּזִין מִכָּל מִאֲכָל פְּרַעֲהָ מֵעִשָׂה אֵפָה וְהָעוֹף אֲכַל אַתָּם מִן־הַסֶּל מֵעַל רֹאשֵׁי: ^{טו} וַיַּעַן יוֹסֵף וַיֹּאמֶר זֶה פְּתָרְנוֹ שְׁלֹשֶׁת הַסֶּלִים שְׁלֹשֶׁת יָמִים הֵם: ^{טז} בְּעוֹד אֵ שְׁלֹשֶׁת יָמִים יֵשֵׂא פְרַעֲהָ אֶת־רֹאשׁוֹ מֵעַל־עֵץ וְאֲכַל הָעוֹף אֶת־בְּשָׂרָךְ מֵעֲלֶיךָ: ^{יז} וַיְהִי אֵ בַיּוֹם

שביעי ^מ וַיְהִי אַחַר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה חָטְאוּ מִשְׁקָה מִלְדָּ־מִצְרַיִם וְהָאֵפָה לְאֲדָנֵיהֶם לְמִלְדָּה מִצְרַיִם: ^נ וַיִּקְצַף פְּרַעֲהָ עַל שְׁנֵי סְרִיסָיו עַל שֶׁר הַמִּשְׁקִים וְעַל שֶׁר הָאֲוֹפִים: ^ז וַיִּתֵּן אֹתָם בְּמִשְׁמַר בֵּית שֶׁר הַטַּבָּחִים אֶל־בֵּית הַסֵּהֶר מְקוֹם אֲשֶׁר

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לה עמ' 166)

עֲלֶתָה נְצִיחָה, הַבְּשִׁילוֹ אֲשַׁכְּלוּתֶיךָ עֲנָבִים (מ, ע) עֲלֶתָה נְצִיחָה - הַגִּיעַ זְמַן שֶׁל יִשְׂרָאֵל לִיגְאָל. הַבְּשִׁילוֹ אֲשַׁכְּלוּתֶיךָ עֲנָבִים - הַגִּיעַ זְמַן שֶׁל מִצְרַיִם לְשִׁתּוֹת כּוֹס הַתַּרְעֵלָה (חולין צב, א) לְכַאוּרָה הִיָּה הַסֵּדֶר צְרִיף לְהִיּוֹת הַפּוֹף: תְּחִלָּה שׁוֹתֵה מִצְרַיִם אֶת כּוֹס הַתַּרְעֵלָה, וְלֵאחֶר מִן נְגָאִים יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם. וַיֵּשׁ לומר, שֶׁבְּשֶׁלֶב הָרָאוֹן מִתְגַּבְּרִים יִשְׂרָאֵל עַל מִצְרַיִם וַיּוֹצֵאֵם מִמִּנְהָ נֶגֶד רְצוֹנָה. וְאֵלּוּ בְּשֶׁלֶב הַשְּׁנֵי מִצְרַיִם עֲצֻמָּה הוֹפְכֶת לְטוֹב: כֶּשֶׁם שֶׁשְׁתִּיתִת יַיִן מִבִּיאָה לְשִׁכְרוֹת (בבבול מציאות האדם), כִּף גַּם שְׁתִּיתִת כּוֹס הַתַּרְעֵלָה מְבַטֵּלֶת אֶת מִצִּיאוֹתָם הַקּוֹדְמֹת וְהוֹפְכֶת אוֹתָהּ לְטוֹב.

מפטיר כ ויהי | ביום השלישי יום הולדת את-
פרעה ויעש משתה לכל עבדיו וישא את-
ראש | שר המשקים ואת ראש שר האפים
בתוך עבדיו: כא וישב את שר המשקים על-
משקהו ויתן הכוס על כף פרעה: כב ואת שר-
האפים תלה כאשר פתו להם יוסף: כג ולא-
זכר שרי המשקים את יוסף וישפחהו:

פפפ ק"ב פסוקים יכ"ק סימן.

הַשְּׁלִישִׁי יוֹם הַלֵּלֶת אֶת־פְּרֵעָה וַיַּעַשׂ מִשְׁתֵּה
לְכָל־עַבְדָּיו וַיִּשָּׂא אֶת־רֹאשׁ | שַׂר הַמְּשָׁקִים
וְאֶת־רֹאשׁ שַׂר הָאָפִים בְּתוֹךְ עַבְדָּיו: כא וַיִּשָּׁב
אֶת־שַׂר הַמְּשָׁקִים עַל־מִשְׁקָהוּ וַיִּתֵּן הַכּוֹס עַל־
כַּף פְּרֵעָה: כב וְאֶת שַׂר הָאָפִים תָּלָה כְּאִשֶּׁר
פָּתַר לָהֶם יוֹסֵף: כג וְלֹא־זָכַר שְׂרֵי־הַמְּשָׁקִים
אֶת־יוֹסֵף וַיִּשְׁפְּחֵהוּ:

חצי קריש

וַתִּגְדַּל וַתִּקְדַּשׁ שְׁמָהּ רַבָּא. אִמּוֹן בְּעֶלְמָא דִּי בְּרָא
כְּרַעוּתָהּ וַיִּמְלִיד מְלֻכּוּתָהּ, וַיַּצְמַח פּוֹרְקָנָהּ וַיִּקְרַב
מְשִׁיחָהּ. אִמּוֹן בְּחַיִּיכוֹן וְכוֹזְמִיכוֹן וּבְחַיִּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל,
בְּעִנְיָא וּבְזִמְן קְרִיב וְאִמְרוּ אִמּוֹן: אִמּוֹן יְהֵא שְׁמָה רַבָּא מְבָרַךְ
לְעָלַם וּלְעָלְמֵי עֵלְמַיָּא. יְתַבְרַךְ: יְהֵא שְׁמָה רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלַם
וּלְעָלְמֵי עֵלְמַיָּא. יְתַבְרַךְ, וַיִּשְׁתַּבַּח, וַיִּתְפָּאֵר, וַיִּתְרוֹמֵם,
וַיִּתְנַשֵּׂא, וַיִּתְהַדָּר, וַיִּתְעַלֶּה, וַיִּתְהַלָּל, שְׁמָה דְקִדְשָׁא
בְּרִיד הוּא. אִמּוֹן לְעֵלְא מִן כָּל בְּרַכְתָּא וְשִׁירְתָּא,
תְּשַׁבַּחְתָּא וְנַחְמְתָא, דְאִמְרִין בְּעֶלְמָא, וְאִמְרוּ אִמּוֹן: אִמּוֹן

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לְפָנָי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עֵינֵי־חַיִּים הֵיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְתִמְכִּיָּה מְאֹשֶׁר. דְּרַכִּיָּה דְרַכִּי־נַעַם, וְכָל־נְתִיבֶתֶיךָ שְׁלוֹם. אַרְךְ יָמִים בִּימּוֹנָהּ, בְּשִׂמְחָהּ עֵשֶׂר וּכְבוֹד. וַיִּ חֲפֵץ לְמַעַן צְדָקוֹ, וַיְגַדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר: מְדִיִּיקִים לְגַלּוֹל הַסֵּפֶר תּוֹרָה נֶגֶד הַתּוֹרָה, שֶׁמִּקּוֹם הַתּוֹרָה יִהְיֶה בְּאִמְצַע הַסֵּפֶר תּוֹרָה מִבְּחוּץ. * הַאֲבַנְט חוֹגְרִים בְּתַחֲלִיל שְׁלִישׁ הַתַּחְתּוֹן שֶׁל הַסֵּפֶר תּוֹרָה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפנייה

פְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מְלֻךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בַּנְּבִיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם הַנְּאֻמִּים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יי הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמִשְׁנֵה עֲבָדָיו וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבַנְּבִיאֵי הָאֵמַת וְצַדִּיק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

שי למורא

1) וְעַל אֲרֻבְעָה לֹא אֲשִׁיבֶנּוּ, על פשע רביעי אין עלי עוד להשיבו ריקם מלהשיב לו גמול. על מִכְרָם בַּפֶּסֶף צַדִּיק, הדינים היו מוכרים את מי שהיה זכאי בדיו, וְעָתוּ אֵת דֵּינָו בְּגִלְל כֶּסֶף הַשָּׂחָד שְׁהָיוּ מַקְבְּלִים מִדַּד בַּעַל דֵּינָו. וְאֶבְיוֹן, ומסים דין האביון לרעתו. בַּעֲבוּר נַעֲלָיִם,

כלומר, אפילו במקעט שחזר היו מטים את הדין. 1) הַשְּׂאֵפִים עַל עֵפֶר אֶרֶץ, כל שאיפתם בהיותם הולכים על עפר הארץ. בְּרֹאשׁ דְּלִים, איך לשלט על ראשיהם של הדלים לגול אותם. וְדַרְךְ עֲנֻיִם יָפוּ, ומשפט עניים יפיו דיקם בשחר. ח) וְעַל בְּגָדִים חֲבָלִים, ועל בגדים שגלוקו למשכון מאלו שחיבו אותם לשלם לפי פסק דיקם המשחר. יָפוּ, ופיו עצמם לשבת בהספה. וַיִּזֵּן עֲנוּשִׁים, וזו שנקנה בכסף ששלם על ידי אנשים שהפילו עליהם ענש פסח. בֵּית אֱלֹהֵיהֶם, בבית עבודה ורה שלחם. ט) וְאֶנְכִי הַשְּׂמֵדְתִּי אֵת הָאֱמֹרִי מִפְּנֵיהֶם, מפני מעשים כאלו השמדתני את האמרי. והזכיר את האמרי כי הוא היה החזק שבשבט האמות. וְחָסֵן, חזק ומפורי. כְּאֵלֹנִים, מין עץ חזק מאד. יא) וּמִבְּחֹרֵיכֶם לְגֹזְרִים, אפילו בחורים שדרכם ללכת אחר

עטרת מרים

ו כַּה אָמַר יְהוָה עַל־שְׁלֹשָׁה פְּשַׁעֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁל עֲשַׂר הַשְּׂבָטִים שֶׁחָטְאוּ בַּעֲבוּרֵהֶן וְגַלּוּ עֲרִיזוֹת וּשְׂפִיכוֹת דַּמִּים וְעַל־אֲרֻבְעָה הַחֲמִסִּים הַיּוֹא הַרְבִּיעִי לֹא אֲשִׁיבֶנּוּ עַל־מִכְרָם בַּפֶּסֶף שֶׁל שׂוֹחֵד אֵת הַצַּדִּיק בְּדֵינָו לְחַרְבָּה וְאֶבְיוֹן שְׂמוֹנִים דֵּינָו בַּעֲבוּר שׂוֹחֵד בְּשׂוּי שֶׁל נַעֲלָיִם: ז הַשְּׂאֵפִים עַל־עַפְרָאֶרֶץ

התאבים לקחת המקעט כבדת ארץ שיש לדל, וזה לקחו בראש דלים על ידי שפרתו ראשו ונתנהו, כי ישפרו עליו עדי ודיני שפר ודרך עניים החלשים יפיו לדונם משפט מות כדי להרוג אותם ואיש ואביו ילכו אל הנערה המאורסה לזנות עמה למען חלל את־שם קדשי שאמרתו להם קרושים תהיו: ח ועל־בגדים חבלים הנלקחים כמשכון מאלה המסורים כמשפטם של השופטים, ופיו מטים השופטים את עצמן אצל כל־מזבח להסב עליהם באבלם מזבח אלהיהם וזון ענושים מאלה שקבלו עונש למה כסף וזרב וכו ישלחו השופטים בית אלהיהם: ט איך התעבנו אתם בתועבות אלה ואנכי השמדתני את־האמרי מפניהם שלא יפגאו בשקוצים אלה, שהם עבודה זרה וגלוי עריות, וההשמדה עצמה היתה גם כן למעלה מדרך הטבע, כי האמרי אשר פגבה ארוים גבתו וחסן מסור הוא כאלונים ובכל זאת ואשמיד פרוי ממעל שנמחו ושרשו מתחת ואבר כל זכר למו: י ואתם הלא ידעתם אותי כי ואנכי העליתי אתכם מארץ מצרים ואולך אתכם

הפטרה לפרשת וישב לקריאה בציבור

ולשמו"ת עמוס פרק ב'ג

ב ו כַּה אָמַר יְהוָה עַל־שְׁלֹשָׁה פְּשַׁעֵי יִשְׂרָאֵל וְעַל־אֲרֻבְעָה לֹא אֲשִׁיבֶנּוּ עַל־מִכְרָם בַּפֶּסֶף צַדִּיק וְאֶבְיוֹן בַּעֲבוּר נַעֲלָיִם: ז הַשְּׂאֵפִים עַל־עַפְרָאֶרֶץ בְּרֹאשׁ דְּלִים וְדַרְךְ עֲנֻיִם יָפוּ וְאִישׁ וְאֶבְיוֹן יִלְכּוּ אֶל־הַנְּעִרָה לְמַעַן חַלֵּל אֶת־שֵׁם קֹדְשִׁי: ח וְעַל־בְּגָדִים חֲבָלִים יָפוּ אֶצֶל כָּל־מִזְבֵּחַ וַיִּזֵּן עֲנוּשִׁים יִשְׂתּוּ בֵּית אֱלֹהֵיהֶם: ט וְאֶנְכִי הַשְּׂמֵדְתִּי אֶת־הָאֱמֹרִי מִפְּנֵיהֶם אֲשֶׁר פִּגְבָּה אֲרוּיִם גָּבְתוּ וְחָסֵן הוּא כְּאֵלֹנִים וְאֲשְׂמִיד פְּרוּי מִמַּעַל וְשָׂרְשׁוֹ מִתַּחַת: י וְאֶנְכִי

העליתי אתכם מארץ מצרים ואולך אתכם במדבר ארבעים שנה לרשת את־ארץ האמרי: יא ואקים מפניכם לנביאים וספתי צרכים במדבר ארבעים שנה לרשת את־ארץ האמרי: יא הלא ככל ימי הדורות ואקים מפניכם לנביאים והשרתי שכנתי עליהם

ומבַּחֲוֹרֵיכֶם הִיוּ לְגֹזְרִים כִּי נִתְּתִי בְלִבְכֶם רוּחַ טְהֵרָה הַאֲף אֵינִי זֹאת וְכִי גַם זֹאת תִּכְחָשׁוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְחִגְדוּ שֵׁאלָה הִנֵּה נֶאֱמַר יְהוָה: יב לא דִּי שְׂאֵתֶם לא נִתְּרַתֶם בְּמַה שְׁהוֹרַתִּי אֹתְכֶם, אֲלֵא וּתְשַׁקְוּ אֶת־הַגֹּזְרִים יוֹן הַכִּרְחָתֶם אוֹתְכֶם עַד שְׁנַמְמָאוּ וְשָׂתוּ יוֹן שֵׁאלָה יוֹרֵי אֹתְכֶם וְעַל־הַנְּבִיאִים צְוִיתֶם לֵאמֹר לֹא תִנְבְּאוּ: יג אם שְׁלַמְתִּי גְמוּלָה לְגוֹיִם, כִּלְשָׁפֶן אֹתְכֶם שְׁהַרְבִּיתִי לְחִשְׁבֵי עִמְכֶם וּפְשַׁעְתֶּם כִּי, כִּלְשָׁפֶן שְׂאֵשְׁלֶם לְכֶם גְּמוּלָה וְלָכֵן הִנֵּה אֲנִכִּי מַעֲיֵק מִצִּיּוֹן תַּחְתִּיכֶם בְּמִקְוֵמְכֶם שֵׁאלָה תוּכְלוּ לִכְרוֹחַ וְלִהַצֵּל כַּאֲשֶׁר תַּעֲיִק צְפוּפָה הַעֲגֵלָה עִם מַעֲקָה הַמְּלֵאָה לָהּ עֲמִיר שֵׁאלָה יִפְלוּ הַעֲמִירִים מִתּוֹכָהּ, כִּן אֲסוּבֵב אֹתְכֶם בַּל תוּכְלוּ לְצַאת מִמִּקְוֵמְכֶם לְהִפְלֹט מִחֶרֶב אוֹיֵב:

יד וְאָבֵד מְנוּס מִקָּל בְּרַגְלֵי וְחִזֵּק לֹא־יִאֲמִין לֹא יוּכַל לְחַזֵּק כַּחוֹ בַּמִּלְחָמָה וְגַבּוֹר לֹא־יִמְלֹט נַפְשׁוֹ: מו וְתַפֵּשׁ הַקֶּשֶׁת לֹא יַעֲמֹד וְקָל בְּרַגְלָיו לֹא יִמְלֹט וְרֹכֵב הַסּוּס לֹא יִמְלֹט נַפְשׁוֹ: מז וְאֲמִין לֵבּוֹ בַּגְּבוּרִים עָרוֹם יָנוּס בַּיּוֹם־הַהוּא נֶאֱמַר יְהוָה: ג א שְׁמַעוּ אֶת־הַדְּבָר הַזֶּה אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה עֲלֵיכֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַל כָּל־הַמְּשַׁפְּחָה אֲשֶׁר הֵעֵלִיתִי מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֵאמֹר: ד רַק אֹתְכֶם יִדְעָתִי מִכָּל מְשַׁפְּחוֹת הָאֲדָמָה עַל־כֵּן אֶפְקֹד עֲלֵיכֶם אֶת כָּל־עֹזְנֵיכֶם: ה הִילְכוּ שָׁנִים יַחְדָּו בְּלִתי אִם־נוֹעַדוּ: ו הִישָׁאֵג אַרְיֵה בַּעִיר וְטָרַף אֵין לוֹ הִיתָן בְּפִיר קוֹלוֹ מִמְּעַנְתּוֹ בְּלִתי אִם־לָכַד:

ז הַתְּפֹל צְפוּר עַל־פְּחַ הָאֶרֶץ וּמוֹקֵשׁ אֵין לָהּ הַיַּעֲלֶה־פַח מִן־הָאֲדָמָה וְלָכֹד לֹא יִלְכֹּד: ח הַתְּפֹל הַתְּשֹׁפֵן עַל פַּח הָאֶרֶץ, וּמוֹקֵשׁ פְּתִיּוֹן לְצַפּוֹר, כִּנּוֹן גִּרְעִי תְבוּאָה, הַיַּעֲלֶה פַח מִן הָאֲדָמָה, כִּשְׂנֵאָתוֹ הַעוֹף בְּפֶתַח רוֹצֵחַ לְכַרְחַ, וְעוֹקֵר הַפַּח וּמַעֲלֵהוּ מִמִּקְוֵמוֹ מַעַט, וְלָכֹד לֹא יִלְכֹּד, שְׂבָאוֹתָהּ שְׂעָה הַעוֹף כָּבֵד לָכֹד, ו) אִם יִתְקַע שׁוֹפָר בְּעִיר, שׁוֹפָר שֶׁל הַצּוֹפֵה לְרֹאוֹת אִם בָּאִים גִּבּוֹת עַל הָעִיר, לְהוֹדִיר אֶת הָעָם.

זכרתי לְשָׂאוֹן הִיתָן בְּפִיר אַרְיֵה צֵעִיר קוֹלוֹ קוֹל שִׁמְחָה מִמְּעַנְתּוֹ בְּלִתי אִם־לָכַד מַה: ח הַתְּפֹל הַתְּשֹׁפֵן צְפוּר עַל־פְּחַ רֶשֶׁת הַפְּרוּשָׁה עַל הָאֶרֶץ וּמוֹקֵשׁ אֵין לָהּ בְּפֶתַח הַצּוֹפֵר, הַיַּעֲלֶה־פַח מִן־הָאֲדָמָה דֶּרֶךְ הַצּוֹפֵר כִּשְׂהוּא וְלָכַד וְרוֹצֵחַ לְהַצִּיל נַפְשׁוֹ, כִּנּוֹנֵד הַפַּח וּמַעֲלֵהוּ קֶצֶת מִן הָאֲדָמָה וְלָכֹד לֹא יִלְכֹּד: ט גַּעַת הַמְּלַחְמָה מִמְּעַמְדִים הַצּוֹפֵה לְרֹאוֹת אִם בָּא הָאוֹיֵב, וְכַאֲשֶׁר יְבוֹא יִתְקַע בְּשׁוֹפָר לְהוֹדִיר אֶת הָעָם וְאִם־יִתְקַע שׁוֹפָר שֶׁל הַצּוֹפֵה בְּעִיר לְהוֹדִיר אֶת

תַּאוֹת הַבָּשָׂר וְהַיּוֹן, נִתְּתִי בְּהֶם רוּחַ טְהֵרָה שְׁיִגְדוּ מִן מִינוֹ וַיְהִיו קְרוֹשִׁים לִי, וְלִפִּי הַמְּרֻגָם, "לְגֹזְרִים", פְּרוּשׁוֹ, לְמַלְפְּדֵי תוֹרָה, שְׁהִיו פְּרוּשִׁים מִדְּרָבִי עִם הָאֶרֶץ וְעוֹסְקִים בַּתוֹרָה. הַאֲף אֵין זֹאת, בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, בַּתְּמִיתָהּ. כְּלוּמַר, וְכִי אֹתְכֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יְכוּלִים לְהַכְחִישׁ אֶת זֹאת, יב) וּתְשַׁקְוּ אֶת הַגֹּזְרִים יוֹן, כְּלוּמַר, פְּתִיתֶם אוֹתְכֶם בְּדָבָרִים עַד שְׂשַׁמְעוּ לְכֶם לְשִׁתוֹת יוֹן וְלִכְמַל קִרְשָׁתְכֶם.

יג) מַעֲיֵק, מַצִּיק, עֲמִיר, אֲלֻמוֹת הַתְּבוּאָה, יד) וְאָבֵד מְנוּס מִקָּל, אֲפֹלוּ הַקָּל בְּרַגְלָיו לֹא יִצִּיל עַצְמוֹ מִפְּנֵי הָאוֹיֵב, כִּי יִמְצָאוּ בְּכָל מְקוֹם, טו) לֹא יַעֲמֹד, לֹא יַעֲמֹד עַל עַמּוּדוֹ בַּמִּלְחָמָה, כִּי יִדָּךְ לָכֹדוּ וַיָּנוּס, מז) עָרוֹם, כָּלִי נִשְׁקֵי, א) עַל כָּל הַמְּשַׁפְּחָה, עַל כָּל הָעָם, ב) יִדְעָתִי, אֲהַכְתִּי וּבַחֲרַתִּי עַל כֵּן אֶפְקֹד עֲלֵיכֶם, כִּי הַמְּלַךְ יִכְעַס יוֹתֵר עַל עַבְדּוֹ הַעוֹמְדִים לְפָנָיו אִם יַעֲבִרוּ מִצִּוּתָיו, ג) הִילְכוּ שָׁנִים יַחְדָּו, הַתְּכַפֵּן שִׁילְכוּ שְׁנֵי אֲנָשִׁים כִּרְגַע אֶחָד לְמִקְוֵם אֶחָד בְּעִבּוֹר דְּבַר אֶחָד, אִם לֹא נִזְעַדוּ זֶה עִם זֶה, ד) וְטָרַף אֵין לוֹ, כִּשְׂאֵרֵהּ אוֹחוֹ טָרַף, דְּרָכּוֹ לְשֹׂאוֹן כְּפִיר, אַרְיֵה צֵעִיר, ה) הַתְּפֹל, וְכִי תִשְׁכַּן עַל פַּח הָאֶרֶץ, עַל מַלְכַת פְּרוּשָׁה עַל הָאֶרֶץ, וּמוֹקֵשׁ, פְּתִיּוֹן לְצַפּוֹר, כִּנּוֹן גִּרְעִי תְבוּאָה, הַיַּעֲלֶה פַח מִן הָאֲדָמָה, כִּשְׂנֵאָתוֹ הַעוֹף בְּפֶתַח רוֹצֵחַ לְכַרְחַ, וְעוֹקֵר הַפַּח וּמַעֲלֵהוּ מִמִּקְוֵמוֹ מַעַט, וְלָכֹד לֹא יִלְכֹּד, שְׂבָאוֹתָהּ שְׂעָה הַעוֹף כָּבֵד לָכֹד, ו) אִם יִתְקַע שׁוֹפָר בְּעִיר, שׁוֹפָר שֶׁל הַצּוֹפֵה לְרֹאוֹת אִם בָּאִים גִּבּוֹת עַל הָעִיר, לְהוֹדִיר אֶת הָעָם.

זכרתי לְשָׂאוֹן הִיתָן בְּפִיר אַרְיֵה צֵעִיר קוֹלוֹ קוֹל שִׁמְחָה מִמְּעַנְתּוֹ בְּלִתי אִם־לָכַד מַה: ח הַתְּפֹל הַתְּשֹׁפֵן צְפוּר עַל־פְּחַ רֶשֶׁת הַפְּרוּשָׁה עַל הָאֶרֶץ וּמוֹקֵשׁ אֵין לָהּ בְּפֶתַח הַצּוֹפֵר, הַיַּעֲלֶה־פַח מִן־הָאֲדָמָה דֶּרֶךְ הַצּוֹפֵר כִּשְׂהוּא וְלָכַד וְרוֹצֵחַ לְהַצִּיל נַפְשׁוֹ, כִּנּוֹנֵד הַפַּח וּמַעֲלֵהוּ קֶצֶת מִן הָאֲדָמָה וְלָכֹד לֹא יִלְכֹּד: ט גַּעַת הַמְּלַחְמָה מִמְּעַמְדִים הַצּוֹפֵה לְרֹאוֹת אִם בָּא הָאוֹיֵב, וְכַאֲשֶׁר יְבוֹא יִתְקַע בְּשׁוֹפָר לְהוֹדִיר אֶת הָעָם וְאִם־יִתְקַע שׁוֹפָר שֶׁל הַצּוֹפֵה בְּעִיר לְהוֹדִיר אֶת

עטרת מרים

העם פְּרָאָה אוֹיֵב בָּא וְעַם לֹא יִחַרְדּוּ אִם־תִּהְיֶה רָעָה בְּעִיר וַיְהוּהָ לֹא עָשָׂה בְּגוּמַל הַמַּעֲשֵׂה. וְכִן שִׁתְּרָאוּ שְׂמֵחִים דְּבַר הַנְּבִיא וְאִךְ לֹא תִשׁוּבוּ אֵלַי: זֶה כִּי לֹא יַעֲשֶׂה אֲדֹנָי יְהוִה דְּבַר כִּי אִם־גָּלָה סוּדּוֹ בַּתְּחִילָה אֶל־עַבְדָּיו הַנְּבִיאִים: הֲ אֵרִיה שָׂאֵנ מִי לֹא יִרְא אֲדֹנָי יְהוִה דְּבַר מִי לֹא יִנְבֵּא וְאִךְ תִּצּוּ עֲלֵיהֶם שְׁלֵא יִנְבֵּאוּ:

לֹא יִחַרְדּוּ אִם־תִּהְיֶה רָעָה בְּעִיר וַיְהוּהָ לֹא עָשָׂה: זֶה כִּי לֹא יַעֲשֶׂה אֲדֹנָי יְהוִה דְּבַר כִּי אִם־גָּלָה סוּדּוֹ אֶל־עַבְדָּיו הַנְּבִיאִים: הֲ אֵרִיה שָׂאֵנ מִי לֹא יִרְא אֲדֹנָי יְהוִה דְּבַר מִי לֹא יִנְבֵּא:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יי, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת, הָאֵל הַנְּאֻמָּן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַבֵּר וּמְקַיֵּם, שְׁפָל דְּבָרָיו אֱמֶת וְצַדִּיק: נְאֻמָּן, אַתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וְנְאֻמָּנִים דְּבָרֶיךָ, וְדַבָּר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזוֹר לֹא יֵשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נְאֻמָּן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הָאֵל הַנְּאֻמָּן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיִּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפְשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׂמַּח בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, מְשַׂמַּח צִיּוֹן בְּבִגְיָה:

שְׂמַחְנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהוּ הַנְּבִיא עַבְדְּךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ, בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לַבָּנוּ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנְחַלוּ עוֹד אַחֲרֵיהֶם אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קִדְשֶׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שְׁלֵא יִכְבֶּה נֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יי, מִגֵּן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשְּׁבִיט הַזֶּה, שְׁנַתְּתָ לָנוּ יי אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁה וְלִמְנוּחָה, לְכַבּוֹד וְלִתְפָּאֲרָת. עַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ, יִתְפָּרֵךְ שְׁמֶךָ בְּכִי כָּל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשְּׁבִיט:

<p>מִן־הַיָּאֵר רַעוֹת מַרְאֵה וְדַקוֹת בְּשָׂר וּתְעַמְדִנָּה אֲצַל הַפְּרוֹת עַל־שִׁפְת הַיָּאֵר: וְתִאֲכַלְנָה הַפְּרוֹת רַעוֹת הַמַּרְאֵה וְדַקַת הַבְּשָׂר אֶת שִׁבְע הַפְּרוֹת יִפֹּת הַמַּרְאֵה וְהַפְּרִיאַת וַיִּקַּץ פְּרָעָה: (כ"ב) הַ וַיִּשְׁעַן וַיִּחַלֵּם שְׁנֵית וְהִנֵּה שִׁבְע שְׂפָלִים עֲלוֹת</p>	<p>קְרִיאַת הַתּוֹרָה לְמִנְחַת שַׁבַּת־קוֹדֶשׁ מֵא «וַיְהִי מִקֵּץ שְׁנַתִּים יָמִים וּפְרָעָה חָלַם וְהִנֵּה עֹמֵד עַל־הַיָּאֵר: וְהִנֵּה מִן־הַיָּאֵר עֲלַת שִׁבְע פְּרוֹת יִפֹּת מַרְאֵה וּבְרִיאַת בְּשָׂר וּתְרַשִּׁיעָה בְּאֲחוּ: וְהִנֵּה שִׁבְע פְּרוֹת אַחֲרוֹת עֲלוֹת אַחֲרֵיהֶן</p>
--	---

על־עבדיו ויתן אתי בְּמִשְׁמַר בַּיִת שֶׁר הַמִּבְּחִים
 אֹתִי וְאֵת שֶׁר הָאֲפִים: ^א וַנְּחַלְמָה חֲלוֹם בְּלַיְלָה
 אֶחָד אֲנִי וְהוּא אִישׁ כְּפַתְרוֹן חֲלָמוֹ חֲלָמוֹ:
^ב וְשֵׁם אֲתָנוּ נָעַר עֲבָדֵי לְשֶׁר הַמִּבְּחִים
 וְנִסְפְּרוּ לוֹ וַיִּפְתְּרוּ־לָנוּ אֶת־חֲלָמֵינוּ אִישׁ כְּחֲלָמוֹ
 פָּתַר: ^ג וַיְהִי כִּאֲשֶׁר פָּתַרְנוּ לָנוּ בֵּן הָיָה אֹתִי
 הַשֵּׁבֵב עַל־פְּנֵי וְאֵתוֹ תִּלְּחָה: ^ד וַיִּשְׁלַח פְּרָעָה
 וַיִּקְרָא אֶת־יוֹסֵף וַיְרִיצֵהוּ מִן־הַבּוֹר וַיַּגְלֵחַ וַיַּחְלֶף
 שְׂמַלְתּוֹ וַיָּבֵא אֶל־פְּרָעָה:

בְּקִנְיָה אֶחָד פְּרִיאוֹת וּמְכוֹת: ^ו וְהִנֵּה שֶׁבַע שָׂבָלִים
 דִּקְוֹת וְשִׁדּוּפֹת קָדִים צְמָחוֹת אַחֲרֵיהֶן:
 וְתִבְלַעְנָה הַשָּׂבָלִים הַדִּקְוֹת אֶת שֶׁבַע הַשָּׂבָלִים
 הַפְּרִיאוֹת וְהַמְלֵאוֹת וַיִּיקֶץ פְּרָעָה וְהִנֵּה חֲלוֹם:
 (ישראל) ^ח וַיְהִי בְּבִקְרֹ וַתִּפְעֵם רוּחוֹ וַיִּשְׁלַח וַיִּקְרָא
 אֶת־פְּלִחְרָטְמֵי מִצְרַיִם וְאֶת־פְּלִחְכְּמֵיהֶם וַיִּסְפְּר
 פְּרָעָה לָהֶם אֶת־חֲלָמוֹ וַאֲיֵן־פֹּתֵר אוֹתָם
 לְפְרָעָה: ^ט וַיְדַבֵּר שֶׁר הַמִּשְׁקִים אֶת־פְּרָעָה
 לֵאמֹר אֶת־חֲטָאֵי אֲנִי מִזְכִּיר הַיּוֹם: פְּרָעָה קָצַף

המשך מעמוד רלג

(ט) גם אם הי' הרייח הגשמי והרוחני של המעתיקים במקום החדש בטוח, יש להתחשב גם בהחלישות שתגרום ההעתקה על אותם הנשארים בהכפר (אף שיש ממליצים, שאדרבה טוב הדבר לפנייהם באשר יירווח המקום) וגם בענייני חב"ד באה"ק ת"ו בכלל.

(י) היוצא מן הנ"ל ובהנוגע לפועל: לפ"ד טובתם בגשמיות ופשיטא ברוחניות, אז מען זאל זיך אריינווארפען מיט די גאנצע ווארעמקייט און חסידישן חיות, בשיפור המצב במקומם עתה, און אריינווארפען זיך אין דעם מיט א היסח הדעת לגמרי מהרעיון שאין זה אלא ענין של איזה שבועות או חדשים, ושאז יפעלו אצל הסוכנות ואצלי און אלע אנדערע, שיעתיקו למקום אחר, שזה כנראה מבלבל את דעתם במקומם עתה מכל וכל, וכשיגשו לכיוון הזה בהנחה הנ"ל, הרי בטח ידרשו בתוקף המתאים בהמשרדים השייכים לזה, שיתנו להם את שטחי הקרקע שבשטח חברת המהדרין, בהקדם היותר אפשרי.

ולפלא ביותר מה שכפי מכתבם הנדון הוא ע"ד ת"ק דונם, ולכה"פ צריכים היו לדרוש אלף דונם.

(יא) נראה לי שאם הי' ברור בעיני הסוכנות, שאין בתוך אנ"ש חילוקי דיעות בזה, וכאלו שלא יסכימו בשו"א להשאיר במקומם עתה, הרי זה מכבד היו נותנים הקרקע הנ"ל להם.

(יב) למותר להעיר אשר תקוטי ובטחוני, ולפ"ד א"א בלא"ה, אשר מעסקים העיקרים של הכפר תהי' ג"כ חקלאות. ולא בדרך טפל אלא בדרך עיקר. ואם יש משפחות שמטעמים שונים אינם מתאימים לחקלאות, הרי בטח יש די משפחות ולפי מכתבם הרי עכ"פ בערך חצי הכפר הרוצות ומתאימות לחקלאות, ויש להם לאחוז בכל האמצעים להסתדר דוקא בחקלאות, ושאר עניינים לא יהיו אלא בתור סניף.

(יג) למותר לבאר, אשר איני שולל כלל וכלל הרעיון והשאיפה לייסד עוד נקודות התיישבות חב"ד באה"ק ת"ו, ובמרחץ המתאים לדעתי אפשר שיהי' זה לא בזמן רחוק כ"כ, אלא שצריך לבנות במקום חדש, מבלי הירוס במקומם עתה, כי אז ח"ו זה וזה לא יתקיימו.

... והשי"ת יזכה את כאו"א מאתנו, לבשר איש לרעהו אך טוב בגשמיות, ואך טוב ברוחניות.

בברכת חג הגאולה ושתקויים במהרה ממש בעגלא דידן הבטחת כ"ק אדמו"ר הזקן בפסק דין של בית דין שלמעלה אשר בכל ענין של תורה יר"ש ומדות טובות תהי' יד מקושריו והולכים בעקבותיו על העליונה.

בברכת חג הגאולה.

נ"ב: מוסג"פ הקוני' המשך מאמרי תש"ג, ובו המאמר ד"ה קרובה ישועתי לבוא שהצעתי לאנ"ש ללמדו בימי י"ט וכ' כסלו ונר חמישי דחנוכה הבע"ל.

למותר להעיר, שמכתבי זה ומכתביי בכלל, אינם ענין של פקודה כלל וכלל, שאין זה מענייני,

אלא שכותב אני המצב כפי שנראה ברור בעיני.

לוח זמנים לשבוע פרשת וישב בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעות חורף (ק) = שעות קיץ

יציאת שבת	כניסת שבת	צאת הכוכבים		שקיעה		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
								מג"א		אדמו"ר				
		ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	
17:18	16:18	17:07	17:06	16:38	16:38	9:51	9:48	8:59	8:55	8:22	8:19	6:28	6:23	באר שבע (ח)
17:14	16:07	17:03	17:02	16:37	16:37	9:52	9:49	9:00	8:56	8:23	8:19	6:31	6:26	חיפה (ח)
17:15	16:00	17:04	17:03	16:41	16:40	9:50	9:47	8:57	8:54	8:21	8:18	6:27	6:23	ירושלים (ח)
17:16	16:16	17:05	17:04	16:36	16:36	9:52	9:49	9:00	8:56	8:23	8:20	6:30	6:25	תל אביב (ח)
16:54	15:43	16:39	16:40	16:00	16:02	10:22	10:18	9:38	9:33	8:49	8:45	7:33	7:27	אוסטריה, וינה (ח)
21:21	20:16	21:07	21:01	20:35	20:30	10:45	10:44	9:30	9:29	8:43	8:42	5:51	5:52	אוסטרליה, מלבורן (ק)
17:01	15:52	16:47	16:48	16:10	16:11	10:23	10:19	9:37	9:33	8:50	8:46	7:29	7:23	אוקראינה, אודסה (ח)
16:28	15:18	16:14	16:15	15:36	15:37	9:56	9:52	9:12	9:07	8:23	8:19	7:07	7:00	אוקראינה, דונייצק (ח)
16:38	15:27	16:24	16:25	15:45	15:46	10:08	10:04	9:24	9:19	8:35	8:31	7:19	7:13	אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ח)
16:58	15:45	16:43	16:45	16:02	16:04	10:36	10:32	9:53	9:48	9:02	8:58	7:53	7:46	אוקראינה, ז'יטומיר (ח)
16:50	15:36	16:35	16:36	15:54	15:56	10:29	10:25	9:46	9:41	8:55	8:51	7:46	7:39	אוקראינה, קייב (ח)
17:30	16:25	17:16	17:17	16:43	16:44	10:47	10:44	10:01	9:57	9:16	9:12	7:51	7:45	איטליה, מילאנו (ח)
18:44	17:52	18:35	18:32	18:11	18:08	10:05	10:03	9:02	9:00	8:31	8:29	6:02	6:00	אקוואדור, קיטו (ח)
20:43	19:41	20:30	20:25	20:00	19:55	10:22	10:20	9:08	9:07	8:24	8:24	5:34	5:34	ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)
22:00	20:51	21:45	21:39	21:10	21:04	11:07	11:06	9:50	9:49	8:58	8:58	6:06	6:07	ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)
17:27	16:25	17:15	17:15	16:43	16:43	10:24	10:21	9:35	9:31	8:54	8:50	7:15	7:09	ארה"ב, בולטימור (ח)
17:14	16:10	17:01	17:01	16:28	16:29	10:15	10:11	9:26	9:22	8:44	8:41	7:08	7:02	ארה"ב, ברוקלין (ח)
17:14	16:11	17:01	17:02	16:29	16:29	10:15	10:12	9:27	9:23	8:45	8:41	7:09	7:03	ארה"ב, גרסי סיטי (ח)
17:46	16:41	17:33	17:34	17:00	17:00	10:53	10:49	10:05	10:01	9:22	9:18	7:50	7:44	ארה"ב, דטרויט (ח)
18:01	17:05	17:50	17:49	17:23	17:22	10:31	10:28	9:38	9:34	9:02	8:59	7:06	7:01	ארה"ב, האוסטון (ח)
17:24	16:25	17:13	17:12	16:43	16:43	10:05	10:02	9:13	9:09	8:36	8:32	6:46	6:41	ארה"ב, לוס אנג'לס (ח)
18:08	17:12	17:57	17:56	17:31	17:30	10:28	10:25	9:33	9:29	8:59	8:55	6:56	6:52	ארה"ב, מיאמי (ח)
17:08	16:04	16:55	16:55	16:22	16:23	10:11	10:08	9:23	9:19	8:41	8:37	7:06	7:00	ארה"ב, ניו הייבן (ח)
17:38	16:35	17:26	17:26	16:53	16:53	10:39	10:35	9:50	9:46	9:09	9:05	7:32	7:26	ארה"ב, פיטסבורג (ח)
17:06	16:01	16:53	16:53	16:19	16:20	10:11	10:07	9:23	9:19	8:40	8:36	7:07	7:01	ארה"ב, שיקגו (ח)
19:33	18:39	19:23	19:19	18:58	18:54	10:14	10:12	9:07	9:05	8:33	8:31	5:52	5:51	בוליביה, לה-פס (ח)
17:32	16:17	17:17	17:18	16:35	16:37	11:15	11:10	10:33	10:28	9:40	9:36	8:34	8:27	בלגיה, אנטוורפן (ח)
17:34	16:19	17:18	17:20	16:37	16:39	11:14	11:10	10:32	10:27	9:40	9:36	8:33	8:26	בלגיה, בריסל (ח)
19:24	18:32	19:13	19:09	18:51	18:47	9:44	9:42	8:34	8:32	7:58	7:56	5:13	5:11	ברזיל, סאן פאולו (ח)
19:10	18:14	18:59	18:55	18:32	18:28	9:32	9:30	8:23	8:21	7:47	7:45	5:02	5:01	ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)
16:50	15:39	16:34	16:35	15:53	15:55	10:33	10:29	9:51	9:46	8:58	8:54	7:54	7:47	בריטניה, לונדון (ח)
16:51	15:35	16:35	16:37	15:50	15:52	10:45	10:41	10:05	10:00	9:09	9:04	8:13	8:05	בריטניה, מנצ'סטר (ח)
16:52	15:37	16:36	16:38	15:54	15:57	10:41	10:37	10:00	9:55	9:05	9:01	8:05	7:57	גרמניה, ברלין (ח)
17:19	16:05	17:04	17:05	16:23	16:25	10:56	10:52	10:13	10:08	9:22	9:18	8:12	8:05	גרמניה, פראנקפורט (ח)
19:31	18:41	19:20	19:15	18:59	18:55	9:42	9:40	8:32	8:30	7:54	7:53	5:07	5:07	דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)
18:36	17:43	18:27	18:25	18:01	18:00	10:41	10:38	9:44	9:40	9:11	9:08	7:00	6:57	הודו, מומבאי (ח)
18:33	17:40	18:24	18:22	17:58	17:57	10:36	10:33	9:39	9:36	9:07	9:04	6:55	6:52	הודו, פונה (ח)
16:45	15:35	16:30	16:31	15:52	15:54	10:10	10:07	9:26	9:21	8:38	8:34	7:19	7:13	הונגריה, בודפשט (ח)
17:17	16:14	17:05	17:05	16:32	16:32	10:20	10:16	9:31	9:27	8:49	8:45	7:13	7:08	טורקיה, איסטנבול (ח)
17:49	16:47	17:37	17:37	17:06	17:06	10:41	10:38	9:51	9:47	9:12	9:08	7:29	7:24	יוון, אתונה (ח)
17:07	15:57	16:53	16:54	16:15	16:17	10:31	10:27	9:46	9:41	8:58	8:54	7:38	7:32	מולדובה, קישינב (ח)

לוח זמנים לשבוע פרשת וישב בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעות חורף (ק) = שעות קיץ

יציאת שבת	כניסת שבת	צאת הכוכבים		שקיעה		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
		ש	א	ש	א	ש	א	אדמו"ר		מג"א		ש	א	
								ש	א	ש	א			
18:33	17:40	18:23	18:22	17:58	17:57	10:38	10:35	9:41	9:38	9:09	9:06	6:59	6:55	מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)
21:06	19:50	20:49	20:42	20:09	20:03	9:46	9:45	8:26	8:26	7:24	7:25	4:34	4:36	ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ (ח)
17:47	16:51	17:36	17:35	17:09	17:08	10:12	10:08	9:17	9:14	8:42	8:39	6:43	6:38	נפאל, קטמנדו (ח)
17:34	16:29	17:21	17:21	16:49	16:49	10:32	10:29	9:43	9:39	9:02	8:58	7:24	7:18	סין, בייג'ין (ח)
19:32	18:40	19:22	19:20	18:58	18:56	10:56	10:54	9:54	9:52	9:23	9:21	6:55	6:53	סינגפור, סינגפור (ח)
16:23	15:06	16:07	16:08	15:23	15:26	10:10	10:06	9:29	9:24	8:35	8:30	7:33	7:26	פולין, ורשא (ח)
19:00	18:07	18:50	18:47	18:25	18:22	9:53	9:50	8:47	8:44	8:14	8:12	5:36	5:34	פרו, לימה (ח)
17:46	16:38	17:33	17:33	16:56	16:57	11:05	11:01	10:19	10:15	9:33	9:29	8:10	8:04	צרפת, ליאון (ח)
17:48	16:38	17:33	17:34	16:56	16:57	11:19	11:15	10:36	10:31	9:46	9:42	8:32	8:25	צרפת, פריז (ח)
18:18	17:26	18:09	18:06	17:45	17:42	9:50	9:48	8:49	8:46	8:18	8:16	5:53	5:50	קולומביה, בוגוטה (ח)
17:28	16:26	17:15	17:16	16:43	16:44	10:40	10:36	9:53	9:48	9:09	9:05	7:39	7:34	קנדה, טורונטו (ח)
17:00	15:54	16:47	16:47	16:12	16:13	10:19	10:15	9:33	9:28	8:47	8:43	7:23	7:17	קנדה, מונטריאול (ח)
17:15	16:16	17:04	17:03	16:34	16:34	9:59	9:56	9:08	9:04	8:30	8:26	6:42	6:37	קפריסין, לרנקה (ח)
17:34	16:12	17:17	17:19	16:29	16:32	11:35	11:30	10:56	10:51	9:57	9:53	9:08	8:59	רוסיה, ליובאוויטש (ח)
17:04	15:43	16:46	16:48	16:01	16:04	11:10	11:06	10:32	10:27	9:32	9:27	8:47	8:38	רוסיה, מוסקבה (ח)
17:23	16:13	17:09	17:10	16:31	16:32	10:48	10:44	10:03	9:58	9:15	9:11	7:56	7:49	רוסיה, רוסטוב-על-הדון (ח)
17:27	16:22	17:13	17:14	16:40	16:41	10:52	10:49	10:08	10:03	9:20	9:16	8:01	7:55	שוויץ, ציריך (ח)
18:25	17:32	18:15	18:13	17:51	17:49	10:17	10:14	9:18	9:15	8:47	8:44	6:30	6:27	תאילנד, בנגקוק (ח)

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשמ"מ סכ"ח - התוועדות תשמ"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר הדלקתה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק
נֵר שֶׁל שַׁבַּת קֹדֶשׁ:**

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם: יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותציעידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז הפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מפף פלאיב ואורב ולסמים וחיית רעות בדרך ומפל פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו **אורלי**

רות ובעלה **אפרים הלוי יליזרוב**

זבולון הלוי וזוגתו **רות**

חגית ובעלה **גבריאל סופייב**

שמעי' הלוי וזוגתו **מוריאל**

אילת ובעלה **גדעון יעקובסון**

יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחי

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 3 9606108 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 3 9601001 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org * www.Chasidut.TV

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il - www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00606
03/12/2017

P.P.

שולם

1949

תל אביב

הורידו את יישומון
דבר מלכות
מחנות היישומים

